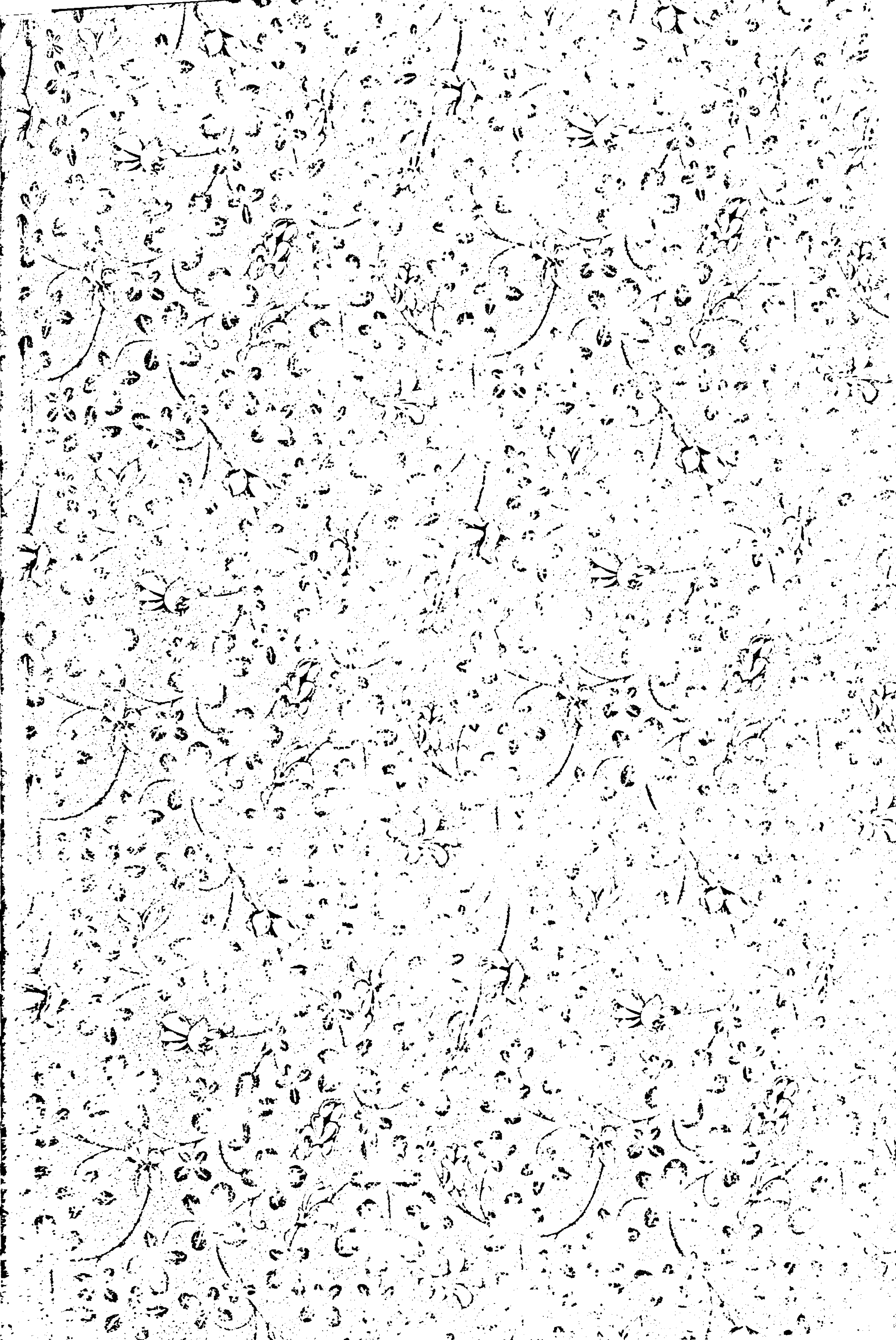

VALVOJA

KAHDEKSASTOISTA VUOSIKERTA

1898.

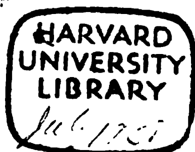
TOIMITUS:

E. N. SETÄLÄ. ZACH. CASTRÉN. YRJÖ WICHMANN. O. MANNINEN.

AVUSTAJIA:

JUHANI AHO. J. R. DANIELSON. J. H. ERKKO.
K. FORSMAN. HANNES GEBHARD. ARVI GROTENFELT. KUST. GROTENFELT.
JALMARI HAHL. ONNI HANNIKAINEN. MIKAEL JOHNSSON.
A. OSW. KIHLMAN. GUST. KOMPPA. KAARLE KROHN.
KUST. MELANDER. TEUVO PAKKALA. E. G. PALMÉN. O. RELANDER.
W. SÖDERHJELM. K. TALLQVIST. O. E. TUDEER.
Y. M.

HELSINGISSÄ
SUOMALAISEN KIRJALLIS. SEURAN KIRJAPAINON OSAKEYHTIÖ
1898.

HARVARD
UNIVERSITY
LIBRARY

Ainehisto.

Kirjoituksia valtion, yhteiskunnan, tieteen, kirjallisuuden ja taiteen aloilta.

Kirjeitä Helsingistä

kirj. *Spectator*.

Kaunokirjallisuutta.

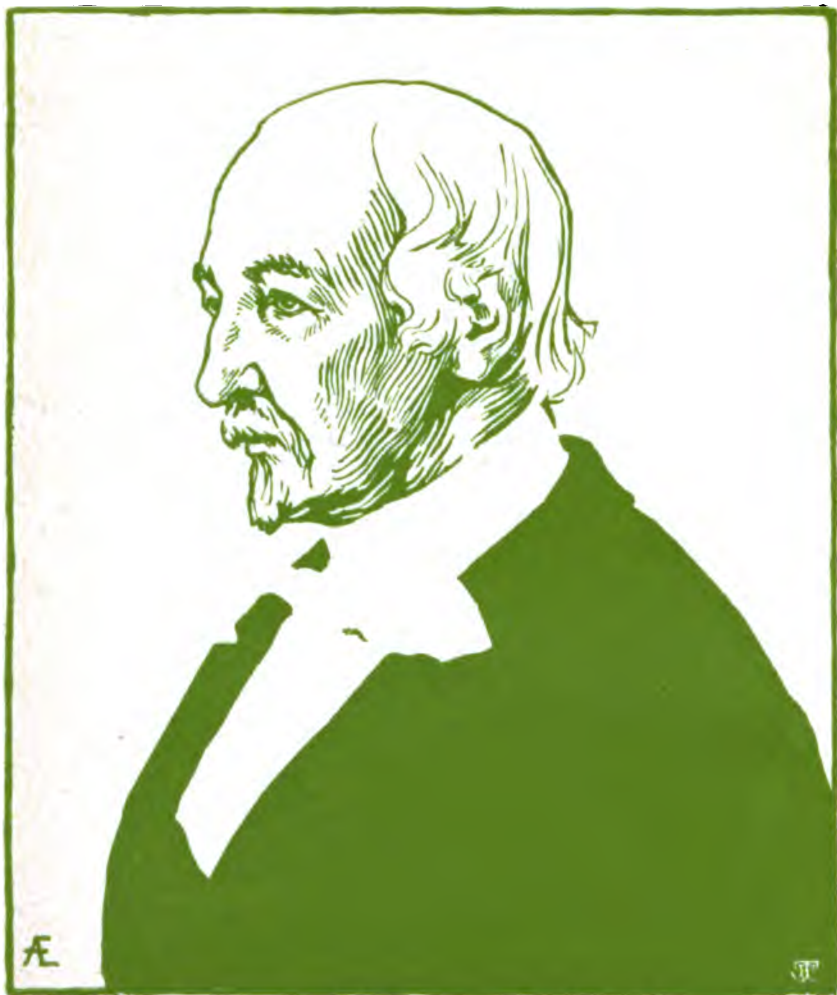
Arvosteltuja ja ilmoitettuja teoksia.

Suomi ulkomailla.

Kuvia.

Oikaistavaa.

Siv.	472	riv.	5 alh.	on	päivänrannassa	lue:	päivänrinnassa
„	576	„	4 ylh.	„	Ophiuchi	„	π Ophiuchi
„	678	„	8 alh.	„	vuoren	„	vuorien
„	„	„	4 „	„	silmäin	„	silmäni
„	679	„	1 „	„	muodin	„	muodoin
„	698	„	4 „	„	1 —	„	— 1

Z. Topelius.

Osakeyhtiö F. Tilgmann, Helsinki

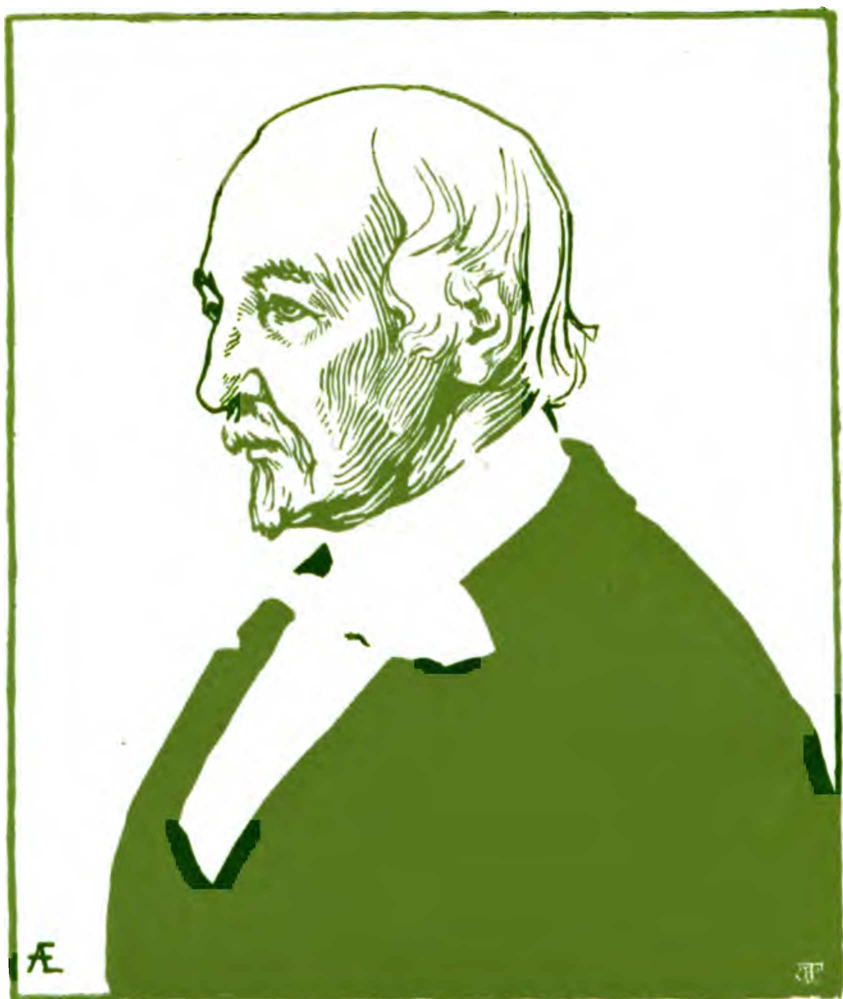
Zachris Topeliukselle

hänen täyttäessään 80 vuotta

omistaa Valvojan toimitus kunnioittaen aikakauskirjansa tämän vuosikerran ensimäisen vihon. Tämä kunnianosotus on aikakauskirjan puolelta sitä enemmän paikallaan, kun se koskee miestä, joka lähes parikymmentä vuotta on itse ollut aikakautisen lehden toimittajana.

Tämä vihko ei ole omistettu Topeliukselle ainoastaan nimellisesti, vaan myöskin sillä tavoin, että artikkeliosaston kaikki kirjoitukset koskevat Topeliusta ja hänen elämäntyötänsä. Niin monipuolinen on tämä elämäntyö, ettei ole mahdollista sitä yhdessä ainoassa Valvojan vihossa tyhjentävästi esittää. Täydellinen esitys Topeliuksen tähänastisesta toiminnasta ei tällä kertaa eikä tässä aikakauskirjassa kuitenkaan ole tarpeen vaatimakaan; Valvoja on näet jo ensimäisinä vuosinaan kuvannut Z. Topeliusta novellinkirjoittajana, lyyrillisenä kirjailijana sekä draamojen kirjoittajana, ja toivottavasti saattaa lehti vastaisuudessa esittää niitä puolia, joita ei vielä ole kosketeltu.

Z. Topeliuksen kirjallinen toiminta on tapahtunut yksinomaan ruotsiksi, mutta minkä hän on tehnyt, kaiken hän on tehnyt eheälle, jakamattomalle Suomen kansalle. »Välistä olen Lapin raukoilta rajoilta aina Suomenlahden laineille ja kauemmas kuullut vastakajahduksen oikeaan aikaan lausutusta sanasta» — lausui Topelius itse, kun hän v. 1860 erosi sanomalehtensä toimittamisesta. Ja niin on käynyt. Yhä voimakkaammaksi on Topeliuksen sanojen vastakajahdus paisunut, mitä enemmän hänen satunsa ja laulunsa ja niitä elähyttävä ylevä henki on tullut Suomen suomenkielisenkin kansan omaksi.

Z. Topelius.

Osakeyhtiö F. Tilgmann, Helsinki

Zachris Topeliukselle

hänen täyttäessään 80 vuotta

omistaa Valvojan toimitus kunnioittaen aikakauskirjansa tämän vuosikerran ensimäisen vihon. Tämä kunnianosotus on aikakauskirjan puolelta sitä enemmän paikallaan, kun se koskee miestä, joka lähes parikymmentä vuotta on itse ollut aikakautisen lehden toimittajana.

Tämä vihko ei ole omistettu Topeliukselle ainoastaan nimellisesti, vaan myöskin sillä tavoin, että artikkeliosaston kaikki kirjoitukset koskevat Topeliusta ja hänen elämäntyötänsä. Niin monipuolinen on tämä elämäntyö, ettei ole mahdollista sitä yhdessä ainoassa Valvojan vihossa tyhjentävästi esittää. Täydellinen esitys Topeliuksen tähänastisesta toiminnasta ei tällä kertaa eikä tässä aikakauskirjassa kuitenkaan ole tarpeen vaatimakaan; Valvoja on näet jo ensimäisinä vuosinaan kuvannut Z. Topeliusta novellinkirjoittajana, lyyrillisenä kirjailijana sekä draamojen kirjoittajana, ja toivottavasti saattaa lehti vastaisuudessa esittää niitä puolia, joita ei vielä ole kosketeltu.

Z. Topeliuksen kirjallinen toiminta on tapahtunut yksinomaan ruotsiksi, mutta minkä hän on tehnyt, kaiken hän on tehnyt eheälle, jakamattomalle Suomen kansalle. »Välistä olen Lapin raukoilta rajoilta aina Suomenlahden laineille ja kauemmas kuullut vastakajahduksen oikeaan aikaan lausutusta sanasta» — lausui Topelius itse, kun hän v. 1860 erosi sanomalehtensä toimittamisesta. Ja niin on käynyt. Yhä voimakkaammaksi on Topeliuksen sanojen vastakajahdus paisunut, mitä enemmän hänen satunsa ja laulunsa ja niitä elähyttävä ylevä henki on tullut Suomen suomenkielisenkin kansan omaksi,

Ja tänään se voimakkaampana kuin milloinkaan ennen kaikuu koko jakamattoman Suomen kansan sydämestä, kaikuu kiitosta ikuisten ihanteiden runoilijalle, nuorison jalolle rakastajalle, koko Suomen kansan ylevämieliselle kasvattajalle.

Tervehdys 1890 vuoden maistereille 1840 vuoden maistereilta.

Kirj. Z. TOPELIUS.

Suomentanut O. Manninen.

Vuoll' ajan aalto toistaan ajaa vinha.
Jo kaukaa katsoo ilta aamuaan,
Uus aamu illan sen jo unohtaapi.
Tää päivä mitä menneest' enää muistaa?
Eespäin! on tänään elon nykyisyys.
Vuossata hervas liikkuu liitoksissaan.
Takonut rautaa, verta vuotanut,
Haaveillut on se liioin — uupuu jo,
Käy järkeväksi, vanhuuttansa harmaaks'.
Mutt' yks on nuorta vielä: toivonranta
Rajaton vuoden kahdenkymmenen
Ja usko, uskallus tuo voitonvarma,
Jok' aikoo maailmoita valloittaa.

Vesillä viivähtävi riutuen
Viel' iltahohde päivän ollehen.
Vähäinen vanhuspiiri harmaahapsi,
Ikeessä iän kuuru — siinä kaikki,
Mit' iltavartiossa vuosisadan
Sen sydänpäivän sulhojoukost' on.
Uus nuori polvi parnasson nyt täyttää;
Sijalla silloisen, poismennehen,
Nyt pojanpojat seisoo, sama toivo

Ja sama riemu, into rinnassaan.
Me, miehet menneisyyden, tervehdimme
Teit' tulevaisen miehet, isiltänne,
Ja saman tervehdyksen teidän kautta
Me pojanpojillenne lähetämme
Aikoihin, jotka eläville ehtii
Taas takaa vuoden viidenkymmenen.

On meissä teidän juurenne. Te kukka
Olette päiviemme siemenestä,
Vapaasti valoss', ilmass' uuden ajan
Kohonnut, samall' oma itsensä
Ja vesa meistä, meidän ajastamme.
Tekomme teidän polvi tuomitsee.
Taas toinen teidän työnne. Mutta poika
Enemmän olkohon kuin oli isä.
Ei aika pysähdy. Voi aikaa, miestä,
Jok' ei käy eespäin; hän on taapäin käypä.
Töin todistakaa, älkää lupauksin
Ja toivein, uneksituin laakerein,
Ett' isäin perintö, min saitte, teiltä
On jäävä pojillenne jalompana
Ja ehompana, ihanampana.

On työmme puuttuvainen, niinkuin on
Kaikk' ihmistyö: te täyttäkäätte se!
Meill' oli osanamme viljelyksen
Työnalku, perkaamaton maa, ja kansa
Pelokas, epäröivä, äänetön,
Äskeisten kohtaloitten lannistama:
Nyt teille perinnöksi jätämme,
Väellä Jumalan, ei omallamme,
Maan viljellyn ja kansan nostetun.
Meill' oli valon aarre kukkuloilla,
Mutt' alangoissa yötä pimeää:
Nyt teillä koulusalit valoisat

Ja opin ovet jokaiselle auki.
Meill' oli rakkaus äidin, puolison,
Sisaren: teillä, yhtä lemmekkäänä,
Nyt ajatteleva ja valpas nainen.
Meill' oli ensimäinen Kalevala:
Nyt teillä uusi aatemaailma
Asussa uuden, neitseellisen kielen.
Me muiden maiden taidett' ihailimme
Ja katso, teill' on taide kotimainen.
Idyllit ihanaiset, kainot meille
Lahjoitti Porvoon laulaja, te meiltä
Runoojakuninkaamme kuvapatsaan
Keralla saatte Stoolin tarinat.
Meill' oli rakas synnyinseutu: teillä
Nyt, selvään tajuttuna, Maamme on,
— Eheä, ilman juopaa! Juovan täytyi
Revetä Suomen rintahan, kun portit
Historian ruostuneilla saranoillaan
Kiristen kääntyy. *Me* siit' emme tienneet.

Tää kaikki *meiltä* ei, mut *siinä* me.
Te vuosisadan perijät, te tehkää,
Mit' aloimme! Te eemmäs ehtikää!
Mit' emme kyenneet, te kyetkää!
Ei puutu alaa, miss' on tahdon pontta.
Me aamutuulta purjehtia saimme,
Te usmaan ulapalle lähdette.
Jo laskee ilmapuntar. Reivatkaa!
Tähystys kokkaan! Kaikki kannelle!
On tunnussana: oikeus ennen valtaa
Vaan oikeutta ennen velvollisuus,
Ja enemmän kuin velvollisuus rakkaus,
Mi kestää, kieltäytyy, ja usko vahva,
Mi voittaa maailman, mi kuolla tohtii
Ja tohtii elää, kons' ei mitäkään
Näy enää mille elää kannattaisi.

Vain hetken pelon pilviin päivä peittyy,
Se hukkuu vain, jok' itse hukkaau heittyy.
Kansa, mi kesti, mitä kansa tää,
Häviämättä haudoillemme jää.

Z. Topelius 80-vuotiaana.

Kirjoittanut

WERNER SÖDERHJELM.

Meillä suomalaisilla on ollut onni nähdä kaikkien niiden, joita me kunnioitamme kultuurimme suurmiehinä ja itsenäisen henkisen kehityksemme pylväinä, säilyvän elämälle niin kauan, että useat nuoremmat miespolvet ovat olleet tilaisuudessa osottamaan heille itselleen kiitollisuutensa siitä, mitä he ovat vaikuttaneet ja opettaneet. Toistakymmentä vuotta senjälkeen kuin Runebergin kannel oli laannut heläjämästä, kunnioitti koko Suomen kansa häntä hänen 70:ntenä syntymäpäivänään, ja vaikka hän personallisesti saattoi ottaa vastaan ainoastaan harvoja niistä kaikista, jotka riemuiten olisivat tahtoneet kohottaa hänet hartioilleen, niin pääsivät kuitenkin kaikkien tervehdykset ja isänmaallisten juhlatunnelmien vastakaiut hänen sairasvuoteelleen, täyttäen hänen sydämensä ilolla. Muutama kuukausi ennen kuolemaansa korotti Juhana Vilhelm Snellman, 75 vuotta täyttäneenä, mahtavan äänensä, kiittääkseen kaikkia niitä, jotka sinä päivänä olivat kokoontuneet hänen ympärilleen, tervehtien häntä innosta hehkuvin puhein. 80-vuotiaana oli Elias Lönnrot taipunut tulemaan Helsinkiin hänen kunniakseen pidettyihin juhliin, kehottaakseen nuorisoa yksimieliseen työhön. Ja nyt on meillä tilaisuus uudestaan esiintuoda ZACHRIS TOPELIUKSELLE rakkautemme tunteet, jotka ovat yhtä lämpimät ja kiitolliset kuin hänen kymmenen vuotta sitten lähtiessään taivaltamaan kahdeksatta kymmentään, mutta joissa nyt on osallisena yksi miespolvi lisää, se jota ei silloin ollut olemassa, mutta joka nyt jo on ehtinyt tavailla läpi hänen satunsa.

* * *

Se joka mielikuvituksessaan tahtoo asettaa Topeliusta johonkin ympäristöön, tulee ehdottomasti ajatelleeksi Koivunientä. Tämä ehkä johtuu ensi sijassa mieleen noista monista kertomuksista, jotka tunnemme vanhuksen kauniista 18-vuotisesta tyyssijasta, mutta onpa tähän syvempikin syy — se nimittäin, että nuo molemmat niin hyvin sopivat yhteen. Vai eikö olisi jotenkin vaikeata ajatella tuota lasten, koivun, kesäaamujen ja sinertävien lahdelmien runoilijaa helsinkiläiseksi sanomalehdentoimittajaksi, yliopistolliseksi luennoitsijaksi ja tutkijaksi tai yliopiston rector magnificukseksi? Ja tätä kaikkea hän kuitenkin on ollut kirjoittaessaan Välskärin kertomuksia, suurimman osan satujaan ja lyyrillisiä runojaan. Ei, salmen saartaman niemensä koivujen varjostamana, lastenlasten ja lastenlastenlasten ympäröimänä meidän täytyy ajatella Topeliusta, ja juuri sellaisena hän nauttii rauhaisan, onnellisen vanhuuden palkintoa pitkästä elämäntyöstä — ja siinä ympäristössä häntä vielä niin usein hänen runottarensakin tervehtii, kehottaen mielikuvitusta etsimään nuoruuden aurinkoisia avaruuksia tai loitsimaan esille entisten aikain haamuja taikka myös syventymään elämän vakavimpiin kysymyksiin.

Sillä se tuotteliaisuus, jota Topelius on osottanut siitä asti, jolloin hän jätti pääkaupungille ja virkatoimille hyvästit, siihen saakka kuin hän nyt täyttää 80 vuotta, ei suinkaan ole mikään vähäinen. »Talvi-iltain tarinat« — osa niistä kuitenkin jo aikaisemmin kirjoitettu —, »Tähtien turvatit« — kokonaista kolme osaa —, kolme nidosta »Lukemisia lapsille«, kokonainen runokokoelma »Kanervia» sekä lukematon joukko vielä julkaisemattomia runoja, joita runoilija yhtä rikkaalla mielikuvituksella kuin uhraavalla alttiudella on antanut monenmoisiin kalentereihin ja lehtiin, — ja paljon kaikesta tästä on kirjoitettu kymmenen viime vuoden kuluessa. Kuta useamman vuoden taakka on kasautunut työvoimia painostamaan, sitä harvemmiksi on myös niiden hetkien täytynyt supistua, joita on ollut mahdollisuus viettää työpöydän ääressä. Mutta Topeliuksen koko harras halu kohdistuu yhä vieläkin työhön, niinkuin on laita kaikkien niiden, joille työ on elämän pääsisällys ja suurin ilo. Muutamia päiviä sitten ei hän sanonut voivansa antaa anteeksi vävypojalleen sitä, että tämä, pakottamalla häntä istumaan maalattavan kuvan edessä, vei häneltä niin paljon työaikaa. Lyyrillinen runomuoto sujuu häneltä miltei ke-

veämmin kuin proosa, ja se seikka selittääkin, miten hän voi sirotella ympärilleen sellaisen määrän tilapäisiä runoja. Etupäässä ja säännöllisesti hän kuitenkin kirjoittelee suorasanaista: osaksi muistiinpanoja lapsuuden ajasta, erittäin kuulemiansa kertomuksia 1808 vuoden sodasta, osaksi mietelmiä, »Mietelmieni kirja» (»Min tänkebok»), osaksi jatkoa siihen päiväkirjaan, jota hän, jo hyvin aikaisilta ikävuosilta, lakkaamatta on pitänyt ja joka kuitenkin viime vuosina on supistunut yhä lyhytsanaisempaan esitykseen runoilijan elämässä sattuneista tapahtumista.

Se laji kirjallista toimintaa joka ehkä kuitenkin kysyy eniten aikaa, on kirjeenvaihto. Postilaukku tuo mukanaan joka päivä suuren joukon kirjeitä tuttavilta ja tuntemattomilta, kaikenikäisiltä, kaikensäätyisiltä, kustantajilta ja kalenterintoimittajilta, alottelevilta runoilijoilta tai runoilijattarilta, jotka monesti runonäytteisiinsä liittävät raha-avunpyyntöjä, henkilöiltä, jotka esittävät samanlaisia pyyntöjä ilman myötäseuraavia runonäytteitä, tutkijoilta, jotka pyytävät tietoja joko vanhuksen muistista tai hänen päiväkirjastaan, tuntemattomilta ihailijoilta, jotka lähettävät valokuvansa, kääntäjiltä eri maista, jotka pyytävät lupaa julkaista mikä minkin teoksen, j. n. e. loppumattomiin asti. Ja useimmiten saadaan näihin kirjeisiin vastaus, väliin muutamilla riveillä, mutta useinpa sitäkin paremmin, varsinkin kun — niinkuin usein tapahtuu — joku neuvoton tai onneton ihminen, vedoten runoilijan lämpimään sydämeen ja pitkään elämänkokemukseen, luottamuksella uskoo salaisimmat huolensa ja pyytää saada tietää, mitä on tehtävä.

Hauskimmat ja luontoperäisimmät ovat sittenkin pienokaisten kirjeet lasten suurelle ja vanhalle ystävälle. Niitä on suuri kokoelma, ja näytteleepä runoilija tyytyväisesti hymyten välistä niitä nuoremmille tuttavilleen. Ne on lajiteltu kahteen ryhmään, joista toisella tietysti on hänelle paljon suurempi arvo, nimittäin sillä, johon omasta ehdosta ja itsestään, ilman vanhempien ihmisten myötävaikutusta kirjoitetut kirjeet kuuluvat. Ainoastaan näihin runoilija vastaa, ja sen hän tekeekin melkeinpä aina. Voipa olla varma siitä, että näitä vastauksia huolella säilytetään. Nykyään kutsui Topeliusta häihinsä eräs nuori ruotsalainen neitonen, joka lapsena oli kirjoittanut hänelle ja saanut leikillisen vastauksen pyynnöllä, ettei kirjoittaja jäisi nei-

dolta unhotuksiin, kun tämä kerran mailmassa panisi morsiusseppeleen päähänsä. Kutsumusta ei Topelius tosin voinut noudattaa, mutta hänen sähkösanomansa toi kuitenkin tervehdyksen nuorelle parille.

Suurin prosentti lastenkirjeitä tulee, jollen erehdy, Ruotsista. Meidän pienokaisillamme on nähtävästi vähemmän rohkeutta kuin ruotsalaisilla. Monet kirjeet koskettelevat niitä vaikutuksia, joita kirjoittajat ovat saaneet mikä mistäkin kirjasta. Erässäkin ovat isänmaalliset tunteet heränneet ja hän sanoo: »Olen 8-vuotias poika, ja minä olen lukenut Välskärin kertomuksia ja rakastan isänmaatamme ja arvelenpa, saanko teidän valokuvaanne ja jotain muuta Suomesta. Ja mietinpä, minkälaista siellä Suomessa on. Ja minä rakastan kreivi Bertelsköldiä. Ja osotteeni on Herra . . . . Ja minä asun Östergötlandissa. Hyvästi, kirjoita pian!» Eräs toinenkin pyytää valokuvaa »koska teidän satunne ovat ihastuttaneet minua». Toiset taas tahtovat lukea enemmän Z. T:n kirjoittamaa. Niinpä muudan pieni poika kirjoittaa: »Kiltti Zakarias! Kiitos kaikista niistä hauskoista kertomuksista, jotka te olette sepittänyt. Sentähden pyydän teitä sepittämään itselleni pienen värssyn, mieluummin minä tahdon saada sen sepitetyksi jostakin sodasta, mutta jos Herra Zakarias ei sitä tahdo, niin olen yhtä iloinen, jos saan sepitetyksi jonkun toisen. Sillä minä olen kuullut, että monet koulutovereistani ovat kirjoittaneet Herra Zakariakselle. Ja minä pyydän sinua että jos teillä olisi aikaa kirjoittaa vastaus minulle". Eräs 9-vuotias tyttönen — joka näihin aikoihin on 30-vuotias nainen — kirjoittaa: »Kiltti Topelius! Ole niin hyvä, ja kirjoita pian vielä yksi kirja. Mutta se ei saa maksaa enemmän kuin 2 kruunua, sillä minä sain kyllä mummolta syntymäpäiväksi 3 kruunua, mutta yhden tahdon säästää johonkin muuhun . . . Topelius kai kyllä arvelee, että minä kirjoitan hirveän rumasti kun olen niin vanha ja aina loppu on pahin. Hyvästi». Eräässä pienessä 7-vuotiaassa on satujen lukeminen herättänyt halun tulla kirjailijaksi, »mutta isä sanoo että minun ensin pitää oppia tavaamaan». Ja kirjeensä hän lopettaa yhtä innostuneesti kuin tuttavallisesti: »Minun Sakkeni, kultu Sakkeni. Minä kutsun setää Sakeksi». Eräs pieni suomalainen poika sivuuttaa kaikki komplimangit kirjailijalle ja kutsuu Z. T:n oikopäätä luoksensa: »Kiltti Setä Toppelius Zakarias — Mulla on niin ikävä sitä kilttiä Toppeliusta. Tulisit joskus meillä

Z. TOPELIUS TYÖHUONEESSAAN TYTTÄRENTYTTÄRENTYTTÄRENSÄ KANSSA.

Osakeyhtiö F. Tilgmann, Helsinki.

käymään me asumma länsi kirkko kadulla me tuumma kyllä asemalle sinua vastaan sinun pitää hakia kahta poikaa joilla on tähtiä lakissa kirjoittaisit mulle kertomuskirjan . . . . terveisiä äidiltä ja isältä ja veikolta ja terveisiä Siskolta ja kaljohan Sandelinilta. . . J. A. S. 6 vuotta 7 päivä maaliskuuta«.

Lienevätkö oppineimmatkaan esitykset Topeliuksen merkityksestä lastenkirjailijana tuottaneet hänelle enemmän tyydytystä kuin nämät lasten omat todistukset.

* * *

Päivän valoisista hetkistä omistetaan aina joku osa sanomalehtien — «Hufvudstadsbladet«in ja «Svenska Dagbladet«in — sekä vasta-ilmestyneen kirjallisuuden lukemiseen. Topelius on yhtä huvitettu kuin kuka muu tahansa kaikista tärkeistä kysymyksistä, joita käsitellään jokapäiväisessä sanomalehdistössä, kenties kuitenkin enimmin niistä, jotka koskevat yleisinhimillisiä kysymyksiä. Hänen perheensä on kertonut ettei hän sen jälkeen kuin sanomalehdet olivat kertoneet hätähuudoista, joiden luultiin lähteneen Andréesta, kahteen yöhön ollut silmiään ummistanut. Mielikuvitus oli saatettu liian kovaan liikkeeseen. — Sitä suurta määrää kirjallisuutta, mitä kirjailijat ja kustantajat lähettävät Koivuniemelle, ei tietysti saateta kokonaisuudessaan käydä läpi. Mutta suuremmat ja tärkeämmät teokset Topelius kuitenkin aina itse lukee, ja hän voi kiintyä niihin yhtä suuressa määrässä kuin nuorekkain lukija. Useita aamupäiviä vietettiin Heidenstamin Karoliinien ääressä, ja illoin keskusteltiin siitä mitä oli luettu; mutta kukaan ei saanut kertoa tai alkaa puhua kertomuksesta, johon runoilija ei vielä itse ollut ehtinyt. Kirja teki häneen syvän vaikutuksen, ja niin pian kuin hän oli sen lopettanut, istuutui hän kirjoittamaan pitkää kirjettä sen tekijälle.

Lepoa henkisistä toimista runoilija etsii etupäässä seurustelusta luonnon kanssa. Joka päivä hän vaeltaa pitkin «kuninkaan-tietään«, niinkuin hän sitä nimittää, laiturille, jossa hän tekee huomioita vedenkorkeudesta, tuulesta ja sademittarista. Ilmahavaintoja tehdään sitäpaitsi Herschelin kuutaulun johdolla — tämä taulu on ollut Topeliuksen suosikkina aina lapsuuden ajoilta saakka, jolloin hän eräältä vanhalta merimieheltä oppi uskomaan sen ennustuksia. Iltaisin pannaan sään-

nöllisesti pasiansia, »kuustoistikkoa«, ja ennen aterioita runoilija käyttää aina muutamia minuutteja paahtaakseen itselleen leipää takkavalkean ääressä. Pieni ettone päivällä — viime aikoina kaksikin — on omansa voimia vahvistamaan ja poistamaan työn mahdollisesti tuottamat vauriot.

Kirjastohuoneen pöydältä, jossa pannaan kuustoistikkoa, siirretään kynttilät usein flyygelille, ja silloin voipi saada kuulla vanhojen kauniiden laulujen, Bellmanin, Valeriuksen, Frithiofin, improviseerattuina, pehmeinä ja täyteläisinä akordeina kajahtavan tuosta oivallisesta soittokoneesta. Että Topelius varmaan on hyvin soitannollinen, sen tietää jok'ainoa, jonka korvaa hänen kielensä sulosointu ja lyyrillisten rytmiensä kaiku on hivellyt. Tiedetäänhän että yleisesti laulettu sävelmä Sylvian lauluun »Ken raikas sävel sä lienetkin« (»Hvem är du fria du klara ton«) on runoilijan oma sepittämä — ainoa jäännös, sanoo hän, kaikista niistä sävelmistä, jotka ovat kulkeneet läpi hänen päänsä, kun hän on laulujaan runoillut. Sillä jok'ainoalla oli aina sävelmä mukana. Musiikin puheena ollessa kerrottakoon eräs juttu — onko se tosi, en ole uskaltanut Topeliukselta itseltään kysyä. Kerran hän keskellä yötä oli herättänyt vaimonsa laulaakseen hänelle erään mainion kauniin sävelmän lauluun »Tuoksuvat kukkaislaaksot« (»Blommande sköna dalar«), jonka hän juuri sanoi keksineensä. Kun hän oli hyräillyt sävelmänsä, ilmoitti hänen rouvansa hänelle että sen jo ennen oli keksinyt Mozart — menuetin Don Juanista — eikä runoilijalla ollut muuta tehtävää kuin tyyntyä ja kääntyä toiselle korvalleen. Mozart sai kuitenkin pitää omansa ja laulu sekaköörin laulamana hänen sävelmällään on enimmin suosittuja meillä.

Joku oli kerran kysynyt Topeliukselta, oliko hänellä taipumusta soitannollisuuteen. »Tuskin vain«, vastasi runoilija, »koskapa minulla on ollut kokonaista kolme soitannonopettajaa, enkä ole päässyt sen pitemmälle«. Mutta kun hän humoristisesti kertoo, minkälaisia hänen opettajansa olivat, ei tosiaankaan saata häntä itseään syyttää hänen musiikkinsa teknillisistä vajavaisuuksista. Ensimäinen oli nainen, joka soitti kappaleen hänelle, istuutui sen jälkeen lukemaan romaania sekä antoi hänen niin hyvin kuin osasi, koettaa omin päin saada kappale soitetuksi pianolla. Viimeinen oli eräs ruotsalainen luutnantti, joka arveli, että niin oppinut mies kuin Topelius oli toisella tavalla saa-

tettava musiikin salamenoista osalliseksi kuin muut pianoa soittavat kuolevaiset, ja antoi hänelle ensimäiset perusteet *kreikkalaisen musiikin teoriassa* — sangen vähäksi eduksi sormiharjoituksien edistymiselle.

* * *

Minä mainitsin yhdyselämää luonnon kanssa. Kalastus se kesäisin ensi sijassa houkuttelee. Minä muistan, kuinka lapsuudessamme kuulimme Topeliusta nimitettävän »Suomen taitavimmaksi kalastajaksi« ja sanottavan ettei hän enää voinut saada kesäasuntoa eteläisessä saaristossa, koska hänestä kaikkialla oli se maine, että hän vei kaikki kalat mennessään — sekä minkä loiston tämä hänelle antoi kaikkien poikien silmissä. Nykyjään pääasiassa vanhan kotiseudun kalavesi Uudenkaarlepyyn läheisyydessä on iäkkään urheilijan urotöiden näyttämönä. Sinne hän joka kesä matkustaa, ja siellä hän joka askelella nuortuu. Uudenkaarlepyyn kaupungissa hän asuu eräässä ullakkokamarissa, josta on näköala virran suulle ja jonne Kuddnäsin, lapsuudenkodin pääty pilkottaa sireenien lomitse. Tunnin soutumatkan päässä kaupungista on hänen pieni »Mainiemensä«, joka aikaisemmin viidentoista vuoden kuluessa on ollut hänen omanansa ja jonka hän joku aika sitten on saanut uudelleen lahjaksi Uudenkaarlepyyn seminaarin oppilailta, jotka ovat lunastaneet tuvan ja kalustaneet sen pienimpiin yksityiskohtiin asti niinkuin se oli ollut ennen. Täällä on näköala avoimena luoteeseen, missä aurinko sukeltaa Pohjanlahteen ja »höyhensaaret« tyyninä iltoina kangastavat taivaanrannalla. Täällä nuoruudentunnelmat palaavat, ja siksi runoilija mielellään täällä viipyy viikkokausia sen luonnon ympäröimänä, jossa hän on kasvanut ja josta hän on oppinut Suomen kesäistä ihanuutta rakastamaan, sen väestön keskuudessa, joka katsoo ylpeydekseen että saapi Topeliuksen maanmiehekseen lukea. Mainiemen muistokirjan ensimäisellä lehdellä on pieni runo, hänen kirjoittamansa viime kesänä, joka ilmaisee, mitä hän täällä on tuntenut:

Ett sommarhem. Ett tomtebo
För barnafröjd och åldersro,
Förgånget ren i tidens ström,
Uppståndet som en ungdomsdröm
Och åter rest på Alöns strand
Af unge söner till vårt land.

Här tystna dagens storm och strid
I morgondagg och aftonfrid.
Här bor ett älskadt minne blott
Af lif som flytt och tid som gått
Dröj, vandrare, eho du är;
Var lugn, var god, var lycklig här.

(Kesäinen koti lapsuuden,
Tyyssija rauhan, riemujen!
Se sortui ajan aalloissa,
Mut nous kuin nuoruusunelma,
Ja nostamana nuorison
Kohonnut rannall' Alön on.

Tääll' illan vieno hämärä
On elon taistot tyyntävä.
Vain muistot päiväin menneitten
Sua vastaan hiipii hyväillen.
Käy sisään hetkeks, kulkija!
Ja rauhaa nauti, onnea!)

* * *

Helsingissä käypi Topelius sangen usein. Hän tekee mielellään pienet ostoksensa itse, käypi lääkärinsä, ehkäpä myös jonkun vanhan ystävän luona, pistäytyy silloin tällöin tyttökoulussa, joka vuosikymmenien kuluessa on ollut hänen lempilapsensa, on mukana jossakin kokouksessa — ja hänen on vaikea kadulla, missä hän kumaraisena ja helposti tunnettavana hitaasti liikkuu eteenpäin omituinen viittansa tai suurenmoinen turkkinsa yllään, vastata kaikkiin tervehdyksiin. Vanhat ja nuoret ovat hänen persoonallisia tuttaviansa: viimeksi mainitut ovat aina olleet mukana jossakin koulujuhlassa, jossa hän on ollut läsnä, tai jossakin lähetystössä joka on käynyt hänen luonaan kunniatervehdyksellä, tai jossakin laulukunnassa, joka jonakin kesäpäivänä Koivuniemellä on hänelle tuonut esiin kunnioituksensa — tai he ovat vain hänen vanhempien tuttaviensa lapsia, jotka ainoastaan sillä perustuksella häntä sanovat sedäksi ja katsovat olevansa hyvinkin läheisiä. Selvää on ettei ajan pitkään jaksa pitää mielessä kaikkia veljiä ja sisaria, vaikkapa onkin semmoinen muisti kuin Topeliuksella, ja kerrotaan monta juttua, kuinka hänen on ollut vaikea selvitä — kun hän esim. on sattunut soittamaan väärälle ovelle ja saanut riemuisan vastaanoton perheeltä, jonka nimeä hän ei kuolemakseenkaan ole voinut muistaa, mutta jonka luona hän kuitenkin pelkästä kohteliaisuudesta on istunut tunnin tai puolen.

Mutta runoilijan käynneillä pääkaupungissa on ollut — jollei nyt enää olisikaan — paljoa suurempi merkitys kuin se, että hän on

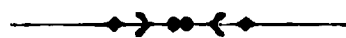
ilahduttanut meitä jo täällä olollaan. Vielä muutamia vuosia sitten melkeinpä vaadittiin, että Topeliuksen piti olla mukana jokaisessa suuremmassa isänmaallisessa juhlassa, ja usein hän läsnäolollaan ja puheillaan antoi unohtumattoman loiston pienemmillekin juhlatilaisuuksille, kun niitä pidettiin jotain aatteellista tarkoitusta varten. Muistan erityisesti yhden tilaisuuden, jolloin joukko nuorempia taiteilijoita ja kirjailijoita oli kokoontunut keskustelemaan jostakin polttavasta kysymyksestä ja jolloin Topelius, joka sattumalta majaili Seurahuoneella, otti vastaan kutsumuksemme ottamaan osaa seksaamme ja myöhemmin illalla, nähtävästi lämminneenä moninaisista innokkaista kunnianosotuksista, piti erään kauniimpia puheitaan mitä koskaan olemme kuulleet hänen pitävän, puheen vanhasta, joka poistuu ja nuoresta joka astuu sijaan, perinnöstä, minkä vanhat jättävät jälkeensä ja jota nuorempien tulee säilyttää, taiteen suuresta tehtävästä erittäin meidän maassamme, jossa sen täytyy raivata uusia uria. Eipä kenkään saapuvilla ollut koskaan unohda silloista mielialaa ja harvoin ne nuoret taiteilijat ja runoilijat, jotka silloin olivat mukana, ovat tunteneet itseään moisella tavalla rohkaistuiksi.

Kolme viime promotsionianme ovat saaneet erityisen leimansa siitä osasta mikä Topeliuksella niissä on ollut. V. 1890 tuli hänestä riemumaisteri, 1894 oli hän riemurunoilijana, sillä 50 v. aikaisemmin hän oli kirjoittanut ensimäisen monista promotsionirunoistaan, ja 1897 hän promoveerattiin riemutohtoriksi. Oli todellakin juhlallinen hetki se, jolloin promoottori suurilukuisan yleisön ja isänmaan nimessä kiitti Topeliusta siitä mitä hän oli tehnyt erittäinkin nuorison ja ylioppilaiden hyväksi, ja kun hän, yleisön yhtenä miehenä kohotessa seisomaan, nousi kateederin ääreen uudestaan vastaanottaakseen opin arvomerkit. Samantapaisia muistoja me uskollisesti säilytämme useista muista mieltä ylentävistä hetkistä, jolloin Topelius, ainoana jäljelle jääneenä edustajana ajoilta, joiden muisto on meille niin sanomattoman kallis, kokosi ympärilleen tunteita ja ajatuksia, vapautti meitä päivänriitojen raskauttavista huolista, jolloin me häntä kunnioitimme parhaimman tuottajana, mitä me hengen alalla olemme omistaneet.

*   *
*

Koivuniemi on vieraanvaraisuuden luvattu maa. Sen omistajan syli on yhtä avoin kuin hänen sydämensä on lämpöinen. Eikä kukaan eriä tästä paikasta viemättä mukanaan sen lempeän auringon sädettä, joka siellä säteilee. Koivuniemen vieraskirja sisältää kirjavan joukon nimiä, mutta samalla se myös todistaa kaikkien rakkautta »Kanervakukkien« runoilijaan. Vieraskäynnit eivät häntä tavallisesti rasita, eivät silloinkaan kun, niinkuin kyllä saattaa tapahtua, vierasten määrä on tilaa suurempi ja he saavat etsiä istumasijoja mättäiltä ja nurmikoilta. Ja hän tietää, että kun esim. kokonaiset koulut tekevät retkiä sinne, nuoret sieltä mukanaan vievät vaikutteita, jotka idättävät heissä hyvän siemeniä.

Runoilija tyytyy silloin myhäillen kulkemaan rivien keskellä ja sanomaan muutamia sanoja kaikille yhteisesti. Vilkkaampi osanotto suurempaan seuraan on hänelle yleensä vaikeata hänen yhä huonontuvan kuulonsa vuoksi. Mutta jos hänen luoksensa jonakin päivänä, jolloin voimat ovat parhaillaan, tulee muutamia harvoja vanhempia ystäviä, tai myöskin joku nuorempi tuttava, joka haluaa kuulla menneistä ajoista ja ihmisistä, niin hän saattaa runsaan muistinsa kätköistä tuoda esiin kuvan toisensa jälkeen, leikkien kertoa monta kuvaavaa piirrettä suurten miestemme elämästä, luoda runouden hohdetta oman ja ympäristönsä elämän vähäpätöisimpiinkin tapauksiin sekä lausua huomioita ja mietteitä, jotka mitä selvimmin osottavat kuinka laajasti ja rakastavasti hän kaikkea ja kaikkia katsoo, kuinka hartaasti hän synnyinmaataan lempii ja kuinka järkähtämättömästi hän sen tulevaisuuteen luottaa. Ja selvemmin kuin ehkä muuten, ymmärtää silloin, mitä se meille merkitsee, että meillä on semmoinen hämmentymättömän valoisa usko, semmoinen kaikkea syleilevä rakkaus kehotuksena ja esikuvana silmiemme edessä, ja sydämessämme me toivomme, että ne suuret, tuikkavat tähdet jotka valaisevat runoilijamme iltataivasta, eivät pitkiin aikoihin vielä sammuisi.

Z. Topelius historioitsijana.

Kirjoittanut

E. G. PALMÉN.

Niin suuri on Zachris Topelius runoilijana, novellistina ja lastenkirjailijana, että hänen merkityksensä historioitsijana monelta on silti

Z. TOPELIUS
A. Edelfeltin yliopistolle maalaaman kuvan mukaan.

ollut unohdukseen jäädä, mutta tämä viimemainittu puoli hänen vaikutustaan on kuitenkin kyllin merkillinen ansaitakseen huomiota suuremmassakin kuin Suomen kirjallisuudessa.

Tämä vaikutus on kyllä ollut toista laatua kuin useimpain historiantutkijain. Noita suurella vaivalla arkistojen tomusta esille kaivettuja vuosilukuja, päivämääriä, nimiä sekä unohdettuja — ehkei aina niin tärkeitäkään — tosiasioita, jotka ovat usean tutkijan ilo ja elämä, — niitä emme Topeliuksen kirjoituksista löydä. Mutta me löydämme jotakin parempaa. Suurten aatteiden syntyä ja kasvua hän meille näyttää, ihanteiden vaivalloista taistelua hän meille kuvaa. Ja lopulta hän sillä on suuremman merkityksen saavuttanut, kuin jos olisi koko elämänsä pyhittänyt erityiskysymysten selvittämiselle.

Kuten syvä virta tasaisten viljamaiden poikki merta kohti kulkiessaan usein haaraantuu eri suoniksi, joten suuremmat alueet pääsevät siitä hyötyä ja virvoitusta saamaan, samoin Topeliuksen historialle omistettu vaikutus jakautuu kahteen pääosaan, jotka käyvät rinnatusten melkein läpi koko historiallisen kehityskautemme. Vaikka meidän on aikomus tässä lähinnä ottaa huomattavaksi mitä hän on varsinaisen historian alalla esittänyt, täytyy samassa muistaa niitäkin teoksia, joissa entisaikojen olot esiintyvät romantillisen kimellyksen runollisessa valossa, sillä nämät puolet välistä täydentävät toinen toistaan.

Ihmeen eheän ja oikeankin kuvauksen on Runeberg monessa vänrikin tarinoista, — mainitsemme erittäinkin runon Döbeln Juuttaalla, — voinut antaa tapauksesta ja sen toimivista henkilöistä, vaikka onkin yksityiskohdissa poikennut siitä mitä arkiston tutkija voi selville saada. Samaten Topelius on voinut kuvausvoimansa synnyttämien henkilöjen sukutarinoissa muodostaa niin oikeat kuvaukset ajanjaksoista sekä silloin vallinneista riennoista — ajateltakoon vaan Larssonien ja Bertelsköldien sarjaa — että nuo kuvaukset kaikessa vaatimattomuudessaan ovat pysyvän sijan voittaneet historiallisessa kirjallisuudessamme. Tuntuu kenties monen ammattitutkijan ylpeydelle nöyryyttävältä, että hänen sitaateilla ja tieteellisillä muistutuksilla täytetyt tieteelliset teoksensa, vaikka edustavat vuosikausien uutteraa työtä, eivät anna niin täydellistä ja mieltä ylentävää kuvaa jostakin ajasta kuin Välskärin kertomukset, Ljungarsin taru, Suomen herttuatar, Kuninkaan hansikka, mutta niin se sittenkin on.

Yliopistonopettajana Topelius on luentojen muodossa esittänyt kateederista koko Suomen kansan historiaa, mutta koska ne eivät ole painon kautta tulleet julkisuuteen, täytyy meidän niitä arvostellessa

parhaasta päästä luottaa muistiin. Kun aikakausi oli suurissa piirteissä kuvattava, kun aatteet olivat puheena, jotka historialliselle kehityskaudelle tahi sen vaikuttaville henkilöille olivat johtavina, silloin nuo tunnit olivat varsinaisia innostuksen juhlahetkiä meille nuorille. Mitä monesti oppikirjain ja tieteellisten teosten lehdillä puuttuu, jotka liian usein muistuttavat sotaharjoitusten yksitoikkoisuudesta, sillä erolla vain, että tässä tapauksessa nimien ja vuosilukujen äärettömät sarjat ovat soturien asemessa, — se juuri tuli Topeliuksen esityksestä esiin ja meni sydämeen.

Kuninkaan hansikassa Topelius itse kertoo lapsuudenmuistonsa, kuinka hänestä historia alkuaan tuntui suuren pölyisen kaapin kaltaiselta säiliöltä, joka oli ahdettu täyteen posliiniäijäsiä, keisarin, kuninkaan, paavin, kenraalin tahi muun nimellisiä. Ei näyttänyt olevan muuta merkitystä noilla ukoilla, kuin että he sotivat keskenänsä, siirtyivät hyllyltä hyllylle sekä tuottivat viattomille jälkeentuleville päänvaivaa, monesti sen lisäksi patukoita kämmenille; ja pojista olisi melkein ollut hauskinta, jos olisi koko kaappi suljettu, jotta ukot sitten olisivat saaneet jäädä yksinäisyyteensä mielin määrin mellastelemaan. Kuvaus luo räikeän valon historianopetukseen, sellaisena kuin se on ollut ennen ja monesti senkin jälkeen kuin Topelius istui koulupenkillä. Kenties voipi vertausta nykyänsä liioitelluksi katsoa; paremmin pääsisi kenties meidän päivinämme asian perille, jos ajattelisi millainen käsitys eläinkunnasta olisi tarjona yksistään luuranko-kokoelmaa katselemalla, olipa se sitten tieteellisesti kuinka tyydyttävä tahansa. Onpa oppikirjoja aivan tuoreitakin, jotka eivät paljon muuta kuin luurankoa tarjoa, mutta nuorison iankaikkinen tarve on saada innostusta, korkeita ihanteita sekä aatteita, joille voisi elämänsä pyhittää.

Mutta tällaista kaipuuta eivät tunteneet ne ylioppilaat, jotka saivat Topeliuksen luentoja seurata. Tutkijaksi ei kyllä niiden kautta opastunut, mutta muistoja elinajakseen sai tarkkaava kuulija sekä vanhuuteen asti leimuavaa innostusta, isänmaanrakkautta, kun rakastettu opettaja, historioitsija ja runoilija yhtaikaa, loi kuvan muinaisuuden vaihtelevista tapauksista. Muutamat luvut Välskärin kertomuksista, — esim. missä Topelius kuvailee Kaarle XI:n ja Kaarle XII:n ajan pohjapiirteitä — voinevat paraiten antaa jälkimaailmalle käsitystä siitä viehätyksestä, joka saattoi hänen luennoillaan olla.

Suomen historian esittämiselle on myös toinen puoli Maamme kirjaa omistettu, ja näissäkin kuvauksissa on aineiksi parhaasta päästä valittu sellaiset puolet kehitystä, jotka voivat nuorison silmät avata, sen sydäntä lämmittää. Tieteellisyyden vaatimuksia ei vaan ole voitu ottaa huomioon, kun on alkeisopistojen alimmat luokat lukijakuntana, ja esitystavan luonne on samassa muuttunut. Vertaillessa näitä kuvauksia Topeliuksen muihin tuntuu melkein kuin olisi kuuntelemassa suurta soittoniekkaa, joka kerraksi on pakoitettu yksikielistä kannelta käyttämään. Taito silloinkin tulee näkyviin, paljon vähemmässä määrässä kuitenkin, kuin jos olisi paremmat soittoneuvot käytettävissä.

Erillään Topeliuksen historiallisista kirjoituksista mutta sittenkin niiden kanssa yhteydessä on tekstiosasto suureen kuvateokseen »Finland framstäldt i teckningar», — se teos, missä enemmän kuin muissa on kerättynä yksityistietoja mitä erilaisimmista lähteistä. Maamme ja kansamme tunteminen on aina Topeliuksella käynyt yhdessä. Kerrotaanpa että mestarin kädestä lähtenyt kuvaus Pohjanmaan luonnosta ja kansasta oikeastaan ensinnä mursi ylioppilasten kylmäkiskoisuuden ja hankki hänelle täyden huoneen kuulijoita; sitä ennen oli muka miehuullista olla käymättä niissä luennoissa, joita Topelius piti. Nyt tuo aikoinaan kiitetty kuvateos on vanhentunut, sangen useita kuvia ei voi edes tunteakkaan, mutta kuviin liittyvät selitykset ovat paremmin säilyttäneet arvonsa, ja hyvänä aarreaittana tämä kirja vieläkin pysyy jokaiselle, joka tutkii Suomen paikkakunnallista historiaa.

Historiamme uusinta aikaa on Topelius myöskin käsitellyt, jos kohta harvoin, mutta joka kerta on hän silloin antanut kansalleen täysiarvoista kultaa, ja ylen suotava on että nämäkin kirjoitukset mitä ennemmin sitä parempi liitetään suomennoksenkin kautta kirjallisuuteemme. Tältä alalta on ensiksiksi mainittava se kutsumuskirja, jolla hän v. 1877 rehtorina kehotti yleisöä saapumaan Suomen Yliopiston Aleksanteri I:n kunniaksi vietettävään satavuotisjuhlaan. Yhtä merkilliset ovat ne muistopuheet, joissa hän on kuvannut J. L. Runebergin ja Fredr. Cygnæuksen merkitystä. Täydelleen tuntien, miten vaikea on käännöksessä jäljentää hänen esitystään, tahdomme kuitenkin, koskei voi suomenkieliselle yleisölle paremmin kuvata sitä käsityskantaa, joka on Topeliuksella historioitsijana, suomentaa tähän muutaman kappaleen, joka kuvailee tuota sekä maailmalle yleensä että Suo-

melle varsinkin niin tärkeätä kokousta Tilsitissä, jossa Ranskan Napoleon ja Venäjän Aleksanteri sopivat Suomen valloittamisesta.

Mainittuansa että Aleksanteri I suuren Napoleonin oman tunnustuksen mukaan oli hänen ainoa kilpailijansa maineessa ja mahtavuudessa, huomauttaa Topelius, että Aleksanterin vaikutusvoiman salaisuus enemmän oli siinä luottamuksessa, jota hän persoonallisesti herätti, kuin sallimuksen hänelle uskomassa mahtavuudessa, joka pikemmin oli omansa epäluuloa synnyttämään ja lisää sitten:

»Olematta sellainen, tunteittensa vallan alainen ja kaikille vaikutuksille altis luonne, jommoiseksi muutamat historioitsijat ovat häntä kuvanneet, soveltui tämä keisari epäilemättä synnynnäisen hyvyytensä vuoksi hallitsemaan rakkauden, pikemmin kuin väkivallan voimalla, eikä erehdyttäne, jos oletetaan hänen murheittensa niin hyvin kuin hänen jaloimpain tointensakin johtuneen syvän, kieltämättömän ihmisrakkauden perusteesta sekä lakkaamattomasta halusta käytännöllisesti sovittaa valtakunnan hallitukseen ja ajankysymyksiin tämän rakkauden mielenjohdatuksia.

Kabinettien valtioviisaus halveksii, unohtaa tavallisesti juuri tätä näkökohtaa, tahi antaa sen ainakin merkitä vähemmin kuin valtioitten ja hallitsijasukujen itsekkäät edut, eikä voine kieltää, että on vaarallista, jos tunteitten ohjaama valtiotaito kaipaa kylmästi punnitsevan järjen tarpeellista vastapainoa. Mutta niin varmaan kuin tunteet ainakin yhtä suuressa määrässä kuin edut ohjaavat kansoja, niin varmaan kuin kylmästi punnitseva valtiotaito ei ikinä yksin ole kyennyt pysyvää luomaan, kun se on luullut että »kansat ovat nielleet sydämensä vatsaan«, — yhtä varmaa on myös, ettei politiikki sekään voi rangaistuksetta jättää elämän ihanteellisia valtoja silleen. Turhaan Buckle meidän päivinämme kerää todistuksia osottaakseen, että olemisen aineelliset edellytykset ja taito käyttää niitä hyväksensä yksin määräävät ihmiskunnan edistymistä: entisyys ja nykyaika todistavat joka askeleella väitteen vääräksi ja osottavat päinvastoin, että henkiset, siveelliset voimat ne kuitenkin oikeastaan maailman kehitystä ohjaavat. Että Aleksanteri I kansojen intohimoista, kabinettien kylmästä itsekkäisyydestä, kahdeksannentoista vuosisadan peritystä valtiotaidosta ja venäläisen suurvallan traditsioneista huolimatta uskalsi pitää siveelliselle edistymiselle perustettua ihannepolitiikkia mahdollisena, se ei Metternichin valtiotaidon kannattajille voinut olla muuta kuin mahdottomuuksien haaveilua; toiselle käsityskannalle sitä vastoin tämä ajatus aina sisältää jotakin jaloa ja suurta. Ei voi kummastuttaa, että Napoleon epäili Aleksanterin suoruutta: väkivalta ja petollisuus edellyttävät aina, että samanlaiset vaikuttimet ohjaavat vastustajaakin. Kruunattu nero ei ole milloinkaan tarkemmin punnitun ohjelman mukaan kuin ensimäinen Napoleon ottanut kansojen aineelliset edut ja itsekkäät intohimot tarkoitustensa välikappaleiksi, eikä tämä punnitseminen ilman omaatuntoa ole milloinkaan kärsinyt täydellisempää tappiota. Aleksanteri I ja Napoleon I seisoivat vastakkain, ei ainoastaan mahtavuudessa ja maineessa kilpaillen, ei ainoastaan vastakkaisten valtiollisten järjestelmäin, perinnäisen ja anastetun vallan edustajina, — jolloin sallimus antoi itsevaltiaan puolustaa kansojen vapautta, kun vallankumouksen sankari oli

despotian johtajana, — vaan siinä he varsinkin olivat vastakohtia, että toinen oli aikakautensa suurin idealisti, toinen sen suurin realisti. Ja nämä molemmat olivat kuitenkin kerran antaneet toinen toiselleen kättä. Maailma onkin harvoin saanut olla pahempaa sisällistä ristiriitaisuutta, luonnottomampaa liittoa näkemässä kuin oli Tilsitin rauha. Harvoja vuosia myöhemmin, kun aika oli täytetty, paljastui tämän liiton oikea laatu. Koko Europpa värisi siitä kamppailusta, joka nyt syntyi leppymättömien vastakohtien välillä, jotka hetken hairahduksessa olivat Niemenin rannalla lyöneet käden kätehen, ja Napoleonin kaatuessa kukistui enemmänkin kuin hänen onnensa, enemmän kuin hänen neronsa, enemmän kuin maailmanvalta: hänen kukistuksensa oli tuomio, lausuttu sille realismille, joka ihmiskunnassa ei näe muuta kuin sokeain viettien, itsekkäitten aineellisten voimain loppumatonta taistelua olemisesta ja vallasta.«

Vielä on jäänyt mainitsematta kaksi Topeliuksen kirjoitusta, jotka myös kuvailevat hänen kantaansa historioitsijana, ja joissa hän varsinaisesti ottaa puheeksi tämän tieteen aseman. Nuorena hän v. 1843, marraskuun 9 päivänä piti Pohjalaisen osakunnan vuosijuhlassa esitelmän: »Äger finska folket en historia?« joka sitten on tullut Joukahaisen toisessa vihossa painetuksi, ja v. 1890, kun Suomen yliopiston 250-vuoden olemassaolon muistoa vietettiin, painatti Topelius Länsisuomalaisen osakunnan juhlajulkaisuun esityksensä: »Det providentiela i verldshistorien», joka on vanhuksen loppukatsaus siihen tieteeseen, jolle hän on omistanut suuren osan elämäänsä.

Jälkimäinen näistä kirjoituksista ei ole tullut aivan yleisesti huomatuksi, vaikka se onkin pitkän iän miettimisen tulos sekä nähtävästi Topeliuksen tieteelliseksi testamentiksi aiottu. Ajatuksensa »kaitselmuksen vaikutuksesta maailmanhistoriaan« hän tässä on tietäjän korkealla mutta samassa kainolla innostuksella koettanut esittää, sovittaen ne lopuksi kahteentoista varsinaiseen, jokaisen kansan historiaan sovitettavaan teesiin. Ne kadottaisivat siksi paljon viehätystänsä jos koettaisi niistä tehdä referaatin, että meidän täytyy tähän viittaukseen tyytyä. Kirjoitus on luettava perusteineen, jos sen omituisiin, syvästi ajateltuihin sekä innokkaan uskonnollisen mielen elähdyttämiin väitteisiin tahtoo tutustua.

Monta vertaa enemmän huomiota kuin vastamainittu kirjoitus herätti aikoinaan Topeliuksen esikoiskoe historian alalla. Tuskin Suomenmaassa ikinä on ylioppilasesitelmää pidetty, josta olisi niin paljon puhuttu ja riidelty.

Topeliuksen mielipiteet ovat tässä esitelmässä osittain pukeutuneet paradoksin muotoon, eikä siis voi kummastella, että tulosta on niin eri tavalla käsitetty ja arvosteltu. Tältä kannalta katsoen voipi ymmärtää sitä ivan ja soimausten paljoutta, joka rakeitten tavoin rupesi satelemaan Topeliuksen päälle tämän kirjoituksen johdosta, kunnes yleisö tällä ja toisella puolen Pohjanlahtea ehti tutustua kanervakukkien runoilijaan. Ja kuitenkin esitelmä sisältää paljon hyvää, eikä meidän päivinämme monikaan, joka on asiaa lähemmältä ajatellut, voine kieltää, että väitteitten perusaatteet ovat aivan oikeat.

Koko esitelmän perusajatuksena on, että itsetietoinen sekä omintakeiseen muotoon pukeutunut kansallisuus, joka on valtioksi olennoitunut ja siten voipi omien lakiensa määräämällä tavalla kaikinpuolisesti edistyä on alkuedellytyksenä, jotta kansalla voisi sanan korkeimmassa merkityksessä olla oma historiansa. Sellaista historiaa Suomen kansalla tietysti ei voinut olla Ruotsin aikana, jolloin maamme usein on käynyt maakunnasta vaan, jos kohta se oli enempää; eikä sillä siis voinut siihen aikaan olla omaa historiaa. Vuodesta 1809 tämä asianlaita oli muuttunut, mutta tietysti ei vielä v. 1843 voinut ruveta sitä historiaa kirjoittamaan.

Mutta 1840-luvulla, vieläpä 1850-luvullakin oli näiden väitteitten esittämisellä se suuri vastus, että tosiolot ja elämä jotenkin kovakouraisesti pitelivät ajattelijan väitteitä ja tietäjän ennustuksia. Epätietoiselta näytti, mihin määrin kehittymisen, edistymisen mahdollisuus oli 1808—1809 vuosien haaksirikosta Suomen kansalle pelastunut. Niin kauan kuin puuttui varmuutta, että Suomen kansa todellakin saisi sillä tavalla, kuin perityt perustuslait osottivat, olla lainsäädännössä, verojen määräämisessä mukana, saattoi todellakin tuntua pilventakaiselta tuo Topeliuksen tekemä erotus eri ajanjaksojen välillä. Mitä Vaasojen ja Pfalzien aikana sekä myöhemminkin oli ollut, se oli varmaa ja rakasta, — epätietoinen ja outokin oli tulevaisuus, josta ei voitu aavistaa miksi oli muodostuva.

Eri kannalta Topeliuksen väitteitä siis moitittiin. Täällä kotona oli »liberaalisuuden« kantajoukko nousemassa, kokemattomia, nuoria, jyrkkiä, mutta itseensä luottavia miehiä; heistä vuosi 1809 pikemmin oli kehityksen loppu kuin alku. Ja toiseltakin taholta Topelius sai vastustusta kokea: Fredr. Cygnaeus, joka aina oloja katseli runoilijan

innolla ja kaukaista tulevaisuutta etsivällä silmällä pikemmin kuin sillä kylmällä maltilla, joka tarkasti punnitsee, mitä on saavutettu, hän vielä v. 1863 lausui akatemiallisessa kutsumuskirjassa mitä pistävintä ivaa siitä esitelmästä, joka oli pidetty kaksi vuosikymmentä aikaisemmin.

Mutta Ruotsissa tyytymättömyys Topeliuksen sanoista vasta oli ylimmillään.

»Vaikka veljen niska taipuu siellä,
Kieltäns' ei hän silti hylkää, kiellä,
Ennustan — jos kohta viipyy vielä,
Hänen jälleen palaavan».

lauloi Talis Qvalis, pukien sillä sanoiksi kansansa sisimmän tunteen, jolle Kaarle Juhanan politiikki oli vieras ja vastenmielinen. Ja G. L. Silfverstolpe, J. P. Theorell y. m. sanomalehdistön silloiset johtajat tyhjensivät kuivalla proosalla vihansa maljat niiden päälle, jotka Suomen silloista asemaa ratkaistuksi katsoivat. Alullaan oleva fennomania, se se varsinkin sai kunniansa kuulla, samoin myös Fredrik Berndtson kansallisuutensa luopiona, — siihen aikaan Taalainmaalta tullut Berndtson oli kovin innokas fennomaani hänkin. J. G. Carlén, punainen tasavaltalainen kun oli, puhui Suomesta, mainiten sitä »orjuuden kullatuksi pesäksi», ja ilmaisi sillä sitä tyytymättömyyttä, jolla länsipuolella Pohjanlahtea ajateltiin mahdollisuutta, että rikas, mahtava Venäjä voisi Suomelle parempaa asemaa tarjota kuin entisinä aikoina Ruotsi.

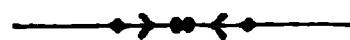
Omituisen nopeasti ehtivät mielipiteet toisinaan vuosikymmenessä tai parissa muuttua. Vaahtopäisinä kävivät Ruotsissakin kansallisylpeyden laineet Krimin sodan aikana; kerrotaanpa, että rauhallismieliselle Oskar I:llekin Pariisin rauha olisi ollut aivan masentava isku. Kaarle XV:n kanssa taisivat unelmat Suomen jälleenvalloittamisesta vaipua ainiaksi hautaansa, mutta täällä Suomenmaassa ruotsinmielisyys samaan aikaan rupesi entistä äänekkäämmäksi. Kun Yrjö-Koskisen Suomen kansan historia ilmestyi, pantiin Helsingfors Dagbladin puolesta juhlallinen vastalause koko käsityskantaa vastaan: oli muka väärää ja puolueellista esittää Ruotsin-aikuisia tapauksia pitämällä Suomen kansan etuja silmällä. Ennen oli kielletty, ettei kansallamme voisi 1809 vuoden jälestä olla omaa historiaa, nyt ei saatu mainittua vuotta

vanhempiakaan aikoja esittää Suomen kansan historiana. Tämän mukaan kansamme siis ei ennen eikä jälkeen tuota vuotta 1809 olisi ollut olemassa itsetietoisena kansayksilönä, — sillä että jokainen kansakunta on oikeutettu arvostelemaan mennyttä aikaa sen mukaan kuin se on sen olemusta edistänyt tai ollut edistämättä, se seuraa välttämättömästi itse oikeudesta elää maan päällä.

Täytyy ottaa nämä ristiriitaisuudet taustaksi voidaksemme oikein arvostella Topeliuksen kuuluisaa esikoiskoetta: »Onko Suomen kansalla historiaa?» Siinä esitetty kanta tosin ei ole ilman muodollisia heikkouksiaan, mutta se on sittenkin periaatteissaan sekä johdonmukaisempi että oikeampi kuin useimmat sitä vastaan esitetyt muistutukset. Siihen soveltuu varsin hyvin mitä Arwidsson, Rein ja Yrjö-Koskinen ovat esittäneet: lopulta kaikkien kuitenkin täytyy tulla siihen, että aikaisemmat vuosisadat ovat Suomen kansalle olleet koulutuksen aika, välttämätön valmistus sille kehityskaudelle, jolloin herännyt kansallistajunta ja vakaantunut valtiomuoto olivat Suomenniemen asukkailla täydellisen historian edellytyksenä ja perustuksena.

Valtio syntyi meillä ulkonaisten vaikutinten pakosta ennenkuin kansallistajunta oli herännyt; niinpä entiset polvet saattoivat havaita erinomaisen tyydyttäväksi sen aseman, että pieni, vieläpä kansan enemmistölle vieraskielinen herrasluokka hallitsi ja piti kaikki yhteiskunnan edut ominaan, suomenkielisen kansan ollessa täysiä oikeuksia vailla. Aikoja Porvoon valtiopäiväin jäljestä saattoi siis kuulla suomenmielisiä vastaan, ettei »irokesien» kielestäkään voisi sivistyskieltä tulla, etteihän hanhetkaan muodosta kansakuntaa, vaikka ne kyllä kaikki puhuvat samaa kieltä, ja vaikka lisäksi metsähanhet ovat itsenäisiäkin.

Tämä ja myöhemmät vihanpurkaukset osottavat vaan sitä selvemmin, miten suurta se oli, kuin edes osa noita ruotsinkielisiä sivistyneitä saattoi ennakkoluulojen, yksityisetujen kahleista vapautua sekä katsoa parempaan tulevaisuuteen. Tuosta suurten tienraivaajain joukosta on yksi vaan nyt enää jäljellä, se on Zachris Topelius. Siksi kunnioittaa häntä kiitollinen kansa, eikä kunnioitusta voi paremmalla tavalla osottaa kuin täydelleen tutustumalla hänen vaikutukseensa. Jos lukija nämä sivut luettuansa on saanut entistä selvemmän käsityksen siitä, mitä Suomen kansa on historioitsijalle Topeliukselle velkaa, niin ne eivät ole kirjoitetut turhaan.

Z. Topelius suomeksi.

Kirjoittanut

YRJÖ WICHMANN.

I.

Kun Z. TOPELIUS 30 vuotta sitten oli täyttänyt puolen vuosisadan iän ja ruotsalaisessa kirjallisuudessa jo oli kohonnut maineen kukkuloille, ei hänen omien kansalaistensa enemmistö, Suomen suomenkielinen kansa, tuntenut hänen teoksistaan muuta kuin kymmenkunnan satua, yhden osan «Välskärin juttujen« ensi jaksoa («Kuninkaan sormus«) sekä «Luonnonkirjan». Senjälkeen on kuitenkin Topelius-käännösten lukumäärä vähitellen karttunut ja nyt voimme jo sanoa, että suurin osa siitä, mitä Topelius suorasanaista on kirjoittanut, on umpisuomalaisenkin yleisön luettavissa.

Ensimäiset Topelius-suomennokset ovat lastenkirjallisuuden alalta. V. 1848 ilmestyivät nimittäin C. G. BORG vainajan suomentamina, J. Simeliuksen perillisten kirjapainosta ja heidän kustannuksellaan „*Satu jättiläisistä ja Autio kuninkaasta*“ sekä „*Satu Puu-Pietarista*“, viimemainittu samassa niteessä GRIMM-veljesten sadun «Rikas-mies ja Köyhä-mies« kanssa. Hyvin vaatimattomassa ulkomuodossa esitettiin näissä Topelius ensi kertaa kansansa suomeapuhuvalle osalle, sillä nuo pienet satuvihot ovat kirjapainollisen asunsa puolesta yksinkertaisinta lajia. Vasta yhdeksän vuoden kuluttua saivat suomalaiset lapset uudestaan tutustua Topeliukseen, kun FR. AHLQVISTin (Aug. Ahlqvistin veljen) suomentama: „*Ole armelias köyhille.* Lasten näytelmä kolmessa osakkeessa«, ilmestyi Kuopiossa v. 1857. Sitä seurasi v. 1861 Helsingissä: „*Topeliuksen tarinoita*, A. J. VEÄNÄNEN suomentanut», joka sisälsi kahdeksan tarinaa, niiden joukossa myös sadun Puu-Pietarista, vaikka toisella nimellä: «Köyhä-Ukko«. Tämä vihkonen on siitä merkillinen, että se on ensimäinen kuvilla varustettu Topelius-suomennos. Muutenkin on tunnustettava, että vihkosen ulkoasu on varsin siisti. Käännös on tehty 2:sen ruotsalaisen painoksen mukaan (ilm. v. 1860), sisältäen samat sadut ja kuvat (Aleksandra Frosteruksen) kuin sen ensi vihko. Samaa ei juuri voi sanoa „*Topeliuksen satuja*“ (vihk. I—VII) nimisestä, Porissa v. 1870—71 ilmestyneestä vihkosarjasta (kääntäjä tuntematon), mutta se tarjosi sen edun, että sadut helposti pääsivät vähävaraisimpienkin käsiin, ne kun ilmestyivät 20:n à 35:n p:n vihkosissa.

Tämä kokoelma sisältää kaikkiaan 9 satua, joista muut paitsi kolme jo ovat käännettyinä Veänäsen «tarinoissa«. Ensimäinen laajempi suomalainen kokoelma Topeliuksen satuja on kuitenkin „*Lukemisia lapsille Z. Topelius'elta*", joka ilmestyi 7 vihkona, niistä 3 ensimäistä A. Hougbergin, muut Suomal. Kirjall. Seuran kirjapainon kustannuksella. Jokainen vihko oli kaunistettu yhdellä kuvalla ja sisälsi useampia satuja (näitä oli kokoelmassa kaikkiaan 36), sekä myös runonsuomennoksia. Kokoelman suomentaja on K. A. HOUGBERG.[1] «Lukemiset« ilmestyivät vuosina 1874—83, mutta niillä mahtoi olla hyvä menekki koska Werner Söderström jo v. 1886 saattoi ruveta julkaisemaan suurta 8-osaista ja runsaasti kuvilla varustettua „*Lukemisia lapsille*". Tätä teosta on ollut suomentamassa useampia. Kuuden ensi osan suorasanaisten kappalten suomentajaksi on ilmoitettu AATTO SUPPANEN, runojen kääntäjiksi taas EM. TAMMINEN ja OLOF BERG; VII:nnen ja VIII:nnen osan suorasanaisena suomentajana on ollut ALLI NISSINEN; suurimman osan runoja on kääntänyt KAARLO FORSMAN.[2] Valikoima »lukemisia lapsille» on sitäpaitsi saman kustantajan toimesta ilmestynyt nimellä „*Pikku satukirja*" (Porvoossa 1888). Mutta sen ajan kuluessa, jolloin sekä vanhat että uudet «Lukemisia lapsille« ilmestyivät ja sitä ennenkin, oli suomalaisissa lastenlehdissä silloin tällöin ollut Topeliuksen satuja suomennettuna, ja vuosien kuluessa niitä karttui koko joukko. Niinpä niitä esim. «Pääskysessä« (1871—80) on 14, «Tilhissä« (1884—86) 12 ja «Sirkassa« (1895—96) 4, yht. 30. Suomentajia ei ole kuin poikkeustapauksissa mainittu. «Pääskyseen« suomensi L. W. [LYDIA WEGELIUS (HÄLLFORS)] „*Meidän maamme*", ja O. B. (OSKAR BLOMSTEDT) „*Sadun Rutimosta ja Pilviparrasta*". Muista «Pääskyseen« suomentajista on tiedossamme: ANGELIKA BERGROTH (BERGIUS), EMMA KROHN ja MINNA LINDROOS (KROHN). «Tilhiin« käänsi »Vilho» „*Rinaldo Rinaldinin*" ja T. S. „*Suuren kysymyksen*". „*Pääsiäispäivänä*" «Sirkan« 7 n:ossa (1895) on nähtävästi otettu TH. HAHNSSONin suomentamasta: „*Evankeliumi lapsille*" (Hels. 1893—94).

Vakavaan lasten- ja nuorisonkirjallisuuteen kuuluvana on, paitsi äskenmainittu «Evankeliumi lapsille«, myös „*Ensimäinen kevätkirja Suomen Kevätyhtiöille 1874*" mainittava, samoinkuin myös koulujen tarpeeksi kirjoitetut «Luonnonkirja« ja «Maamme kirja«. Edellistä ilmestyi ensimäinen suomalai-

---

[1] Ks. Vasenius, Suomalainen Kirjallisuus, 2 lisävihko.

[2] Ks. Vasenius, Suomalainen Kirjallisuus, 3 ja 4 lisävihko.

nen painos v. 1860 JOH. BÄCKVALLin kääntämänä. «Luonnonkirjaa« on tähän saakka ilmestynyt 11 painosta; 8:nnesta painoksesta saakka on kieltä tarkastanut ja korjannut P. CAJANDER. «Maamme kirjan» ensi painos ilmestyi v. 1876, myöskin Bäckvallin kääntämänä. Toisesta painoksesta alkaen ovat kaikki myöhäisemmät painokset (tähän saakka niitä on ilmestynyt 13) suomennoksen puolesta olleet Cajanderin parantamia; runot on hän melkein kaikki uudestaan kääntänyt.

Ennenkuin taas käännymme Topeliuksen kaunokirjallisiin teoksiin, sopii viimemainittujen yhteydessä mainita J. KROHNin suomentama „*Matkustus Suomessa*" (Hels. 1873), P. CAJANDERin kääntämät „*Maa*" ja „*Kansa*" teoksessa »Suomi XIX vuosisadalla», sekä JUHANI AHOn suomentama „*Keisarin ja suuriruhtinaan Aleksanteri II:sen muisto huhtikuun 29 p:nä 1894*" (Porv. 1894).

Kaikesta, mitä Topeliuksen kaunokirjallisista teoksista on suomeksi käännetty, ovat »Välskärin kertomukset» enin luettuja ja tunnettuja. Niistä onkin ilmestynyt kolme eri laitosta. Ensimäistä tuli nimellä „*Välskärin juttuja*" julkisuuteen kuitenkin vain I jakson 1:nen ja 2:nen osa sekä III jakso, edelliset v. 1867—75 K. G. LEVANDERin suomentamina ja kustantaminakin, viimemainittu v. 1873 N. HAUVOSEN suomentamana ja luultavasti G. W. Edlundin kustantamana. Nämät eivät kuitenkaan voineet tyydyttää suomalaista yleisöä ja kun ei Helsingissä täydellisen suomalaisen laitoksen aikaansaaminen onnistunut, niin onnistuipa ainakin sellaisen alullepano Oulussa, jonka Kirjapaino-osakeyhtiön kustannuksella v. 1878 ilmestyi I ja II jakso „*Välskärin kertomuksia*" R. MELLINin suomentamina. Loppujaksojen kustannusoikeus siirtyi kuitenkin G. W. Edlundille, vaikka painopaikka jäi entiseksi. Mellin suomensi vielä III:nnen (1879) ja IV:nnen (1880) jakson; V:nnen (1882) sitävastoin K. KRAMSU. V. 1895 alkoi W. Söderströmin kustantama, Edelfeltin, Federleyn ja Larssonin piirtämillä kuvilla kaunistettu ja JUHANI AHOn suomentama uusi laitos „*Välskärin kertomuksia*" ilmestyä. Tähän saakka ovat valmistuneet I, II, III ja IV jakso sekä 5 vihkoa V:ttä jaksoa.

»Vinterqvällar» sarjaan nykyään kuuluvia novelleja oli ilmestynyt suomeksikin erikseen jo aikoja ennen kuin näitä „*Talvi-iltain tarinoita*" nimellä alkoi ilmestyä yhtäjaksoisesti G. L. Söderströmin kustannuksella ja suurimmaksi osaksi A. SUPPASEN suomentamina (Porv. 1881—87, I ja II jakso; nämät sisältävät seuraavat novellit: I: »Kuninkaan hansikka»; »Viheriä kammari Lin-

naisten kartanossa»; »Vinsentti Aallon halkasija»; »Pastorin vaali Aulangossa»; »Mirabeau täti»; »Kulta-aave»; II: »Suomen herttuatar»; »Nuoruuden unelmia»; »Vernan ruusut»; »Kuningatar Sofia Magdalenan korvarenkaat»; »Utu-tarinoita»). V. 1869 olivat nimittäin jo „*Tyhjät sydämmet*" ja „*Kuninkaan hansikka*" ilmestyneet suomeksi Suomal. Kirjall. Seuran »Novellikirjastossa». „*Suomen herttuattaren*„ suomensi v. 1874 TUOMO LUHTONEN ja v. 1880 suomensi SAMULI S. (K. G. S. SUOMALAINEN) „*Nuoruuden unelmia*" »Romaneja ja kertomuksia» sarjan II:seen vihkoon. »Vinterqvällar»iin kuuluvat suomeksi ilmestyneet novellit eivät kuitenkaan kaikki ilmestyneet vastaavannimisessä suomalaisessa sarjassa. Sellainen on esim. yllämainittu »Tyhjät sydämmet» ja sen lisäksi nykyään ilmestyneet „*Ljungarsin taru*" ja „*Rautakylän vanha parooni*". Molemmat viimemainitut on suomentanut HELMI SETÄLÄ. Kun lopuksi mainitsemme TH. HAHNSSONin suomentaman „*Tähtien turvatit*" (kust. G. W. Edlund, 1890—92), niin olemme luetelleet kaiken sen suorasanaisen Topelius-kirjallisuuden, mikä suomeksi on painosta ilmestynyt.

Topeliuksen draamallisista teoksista ei ole suomeksi painettu muuta kuin satunäytelmät kokoelmassa »Lukemisia lapsille» sekä alku pitempään valmistumattomaan satunäytelmään „*Sancta Maria*" (Suomalainen Näyttämö, Hels. 1897, siv. 1—49). Muut ovat kuitenkin suomennetut suomalaista teatteria varten, jossa suomalainen yleisö niihin on voinut tutustua. »*Saaristossa*" (useiden suomentama) ja „*Sotavanhuksen joulu*" (suoment. A. TUOKKO) näyteltiin ensi kerta v. 1872, „*Anna Skrifvars*" (»Brita Skrifvars») (suoment. J. KROHN) v. 1875, „*Regina von Emmeritz*" (suoment. TUOKKO, SALA y. m.) v. 1882, „*50 vuotta myöhemmin*" (suoment. KASIMIR LEINO) v. 1894 ja „*Kyypron prinsessa*" (suoment. A. TUOKKO) v. 1897.

Topeliuksen runoja on, jollemme ota lukuun niitä, jotka löytyvät ennenmainituissa suomeksi ilmestyneissä julkaisuissa, nimeksi vain suomennettu. Lastenrunoja on »Pääskyseen» suomennettu yksi ainoa koko sen olemassaolon aikana, nim. „*Matkapolska*" (suoment. —lle— T.) v. 1880, n:o 12. »Tilhissä» niitä toki on useampia, kokonaista neljä; „*Lehdettömät puut*" ja „*Luonnottaret*" on suomentanut Kkkk. (H. KÄKIKOSKI), kahden muun runon kääntäjiä emme tunne. »Sirkka» sisälsi kolme runosuomennosta, niistä „*Pieni Tuttu Koivunen*" I. HELLÉNin kääntämä. — Kun »Suomen Kuvalehti» alkoi ilmestyä, oli hyvä toivo saada Topeliuksen runoja enemmältäkin

suomalaiseen runopukuun. Lehti lausuu: »Runoelmista on vaan juuri joku tähän asti tullut suomennetuksi ja tuskin yksikään tyydyttäväisesti. Syynä siihen on juuri niiden mestarillinen, hieno ja sulosointuinen muoto, joka tekee kääntämisen melkein mahdottomaksi. Ne ovat kuin perhosia, jotka kyllä viimein, monen vaivan ja ponnistuksen perästä, voit saada käsihisi, vaan jotka mielibarmilla viskaat maahan, sillä pyytäessä on niistä paras osa siipien hienoa maalausta pois kulunut. Muutamia suomennos-yrityksiä aikoo kuitenkin Kuvalehti joskus tarjota niille lukijoilleen, jotka eivät niitä alkukielellä voi lukea» ja aloittaa kohta *„Iltatähdellä"*, jonka D. J. H. lehdelle oli suomentanut. »Iltatähteä» seurasivat samana vuonna vielä *„Puro keväällä"* ja *„Niityllä illalla"*, molemmat P. J. HANNIKAISEN suomentamina, mutta siihen loppuivatkin »Suomen Kuvalehden» suomennokset. «Valvojaan» suomensi v. 1881 V. SOINI *„Jäänlähdön Oulunjoesta"* sekä KAARLO FORSMAN ja ARVID GENETZ v. 1882 runon *„Eräs Lytsenin muisto"*; tähän »Valvojan» numeroon on O. MANNINEN suomentanut *„Tervehdys 1890 vuoden maistereille 1840 vuoden maistereilta"*. Kansanvalistusseuran lehtisissä, niiden 32 n:rossa, on neljä IRENE MENDELINin kääntämää runoa, nim. *„Suomen nimi"*, *„Pieni piltti"*, *„Salomaan joulu"* ja *„Lumikiteet"*. »Vintergatan» on suomennettu kahdestikin; toisen suomennoksen on laatinut —l—b —s (KARL JAKOB GUMMERUS) »Joukahaisen» V:nteen vihkoon (»Tähtitie taivaalla»), toisen NIILO SALA (»Linnunrata»). »Isien ääni» kirjaan on suomennettu lyhyitä otteita 8:sta Topeliuksen runosta. Useimmat näistä otteista on suomentanut EM. TAMMINEN.

Vielä ovat mainittavat B. F. GODEHJELMin suomentama Topeliuksen runoteksti kuvakirjaan *„Lasten kesäinen elämä"* (Hels. 1880) ja KAARLO FORSMANin samoin *„Annan kesään"* (Hels. 1895). Sitäpaitsi on siellä täällä kalentereissa ja lehdissä voinut olla joitakin suomennoksia Topeliuksen runoista, vaikkemme nyt ole olleet tilaisuudessa niistä kaikista saamaan selkoa. Useimmat ovat kuitenkin jo lueteltu ja niitä ei tosiaankaan ole paljo!

Lueteltuamme näin suomalaisen Topelius-kirjallisuuden, luomme seuraavassa kirjoituksessa lyhyen katsauksen siihen, millä tavalla suomennostyö on suoritettu.

Z. Topelius ulkomaan kielillä.

Kirjoittanut

YRJÖ HIRN.

Ulkomaalaisten Topelius-käännösten bibliografia on toistaiseksi hyvin vähän tunnettu. Ainoastaan suurten kultuurimaitten kirjallista tuotantoa voimme näet seurata jonkinlaisella tarkkuudella. Monet kansat, joitten kirjallisuutta ei luetella minkäänlaisissa luetteloissa, ovat kuitenkin luultavasti omistaneet itselleen yksityisiä Topeliuksen teoksia. Erittäin on tällainen oletus oikeutettu satuihin nähden. Ainoasti tiedustelemalla näitten erityisten kansojen kirjantuntijoilta voisi saada luetettavia tietoja Topeliuksen teosten leviämisestä.

Luultavaa on myöskin, että Topelius Europan sivistyneissä maissakin en enemmin luettu, kuin me täällä kotona voimme aavistaakkaan. Tiedetään, että yksityisiä runoja, novelleja ja satuja on käännetty aikakauskirjoihin ja albumeihin. Kirjalliset lähdekirjat eivät kuitenkaan anna meille minkäänlaista johdatusta arvostelemaan, kuinka suuressa määrässä tämä on tapahtunut. Allaolevassa luettelokokeessa lienee sentähden montakin aukkoa.

Norjassa ei tietääksemme ole käännetty muuta kuin satuja. Sanomalehti »Børnenes Blad» jakeli v. 1871 tilaajoilleen lahjakirjana „*Rinaldo Rinaldini eller Røverne i Frognerskoven. Børnekomedie i 3 Akter. Frit efter* ZACH. TOPELIUS“. V. 1876 ilmestyi Mallingin kirjakaupan kustannuksella: „*Læsning for Børn. Efter* ZACHARIAS TOPELIUS *ved* NORDAHL ROLFSEN.“ »Se hyväntahtoisuus, jolla kirja vastaanotettiin», houkutteli kääntäjää julkaisemaan toisen, kolmannen ja neljännen kokoelman (1879, 1880 ja 1885). Vuonna 1886 täytyi kustantajan painattaa ensimäinen kokoelma uudestaan. Kaikissa osissa on käytetty Malmströmin kuvia. Toista kokoelmaa seuraa Topeliuksen muotokuva.

Norjalaisella kansankielellä (»maal»illa) ilmestyi v:nna 1884 „*Klas Omstav og mange morosame stykkje for born af* ZACH. TOPELIUS. *Umskrivne af* STEFAN FRICH. *Med tegninger*“.

Esikoinen Tanskanmaan Topelius-kirjallisuudessa on J. A. HALVORSENin käännös „*Gustav Adolph, romantisk skildring*“. *Kbhvn 1857.* Sama kääntäjä julkaisi v:nna 1864 Välskärin kertomusten toisen sarjan nimellä „*Spaadommen. Romantisk skildring* (Feuilleton til Nordisk

Billed-Magazin)». Tästä käännöksestä on kaikki johdattavat luvut välskäristä ja hänen kuulijoistaan jätetty pois. Vaan ei siinä kyllä. Myöskin suuri osa tekijän kuvailuksista ja mietelmistä on jäänyt kääntämättä. »Rebell mot sin lycka» kertomuksen lopussa puuttuvat esimerkiksi viimeiset 6 kappaletta Carl Gustavin luonnetta koskevine arvostelmineen. »Majniemi slott» katkeaa keskellä lausetta, ja tekijän lyyrillinen puhelu lukijansa kanssa (»Låt oss stadna här vid vårens anblick» j. n. e.) on katsottu tarpeettomaksi »Billed-magazin»in lukijoille. Nimellä *„Kongens ring“* ilmestyi Välskärin kertomusten ensimäinen sarja «Folkets avis» lehden kaunokirjallisessa osassa v:nna 1862. Tämä käännös ei koskaan näy olleen myytävänä kirjakaupassa. Samalla nimellä *„Kongens ring“. Historisk fortælling. 1—6 Del.“* ilmestyivät kuitenkin kaikki Välskärin kertomukset v. 1875 L. Jordanin kustannuksella. V:nna 1875 jaeltiin myöskin ainakin muutamat sarjat »Skandinavisk Folkemagazin»in tilaajoille nimellä *„En saarlæges fortællinger“*.

V:nna 1880 rupesi kustannustoimisto P. G. Philipsen julkaisemaan FR. WINKEL HORNin käännöstä: *Feltlægens historier.* (1880—1882). Jo v:nna 1885 täytyi painattaa kolmas painos ensimäistä sarjaa. Sen jälkeen ovat myöskin toinen ja kolmas sarja ilmestyneet kolmantena painoksena; neljäs ja viides taas toisena. Vuodesta 1891 alkaen ilmestyi uusi Carl Larssonin kuvilla kaunistettu painos.

WINKEL HORN on myöskin kääntänyt Talvi-iltain tarinat nimellä *Fra det høje Nord* (5 osaa. Eiben kustannuksella 1883—1885. Ensimäistä osaa ilmestyi jo 1885 toinen painos) sekä Tähtien turvatit: *„Fra Dronning Kristinas ungdomstid“* (3 osaa. Philipsen 1889).

Satuja on Tanskassa käännetty kaksi kokoelmaa *„Børnefortællinger“*. (1869 ja 1871, Iversenin kirjakauppa). Kummassakin on 6 nimettömän tanskalaisen taiteilijan piirustamaa kuvaa. V. 1887 ilmestyi kertomus *„Kyrkklockorna“* kokoelmassa »Smaaskrifter for Søndagsskolen» (N:o 39). »Evankeliumi lapsille» käännettiin v:nna 1894. *„Evangelium for børn“*. Kbhvn. 1894. G. E. C. Gad.

Saksalainen yleisö tutustui ensi kerran v:nna 1855 Topeliuksen romaaneihin. Numerot 925—927 kokoelmaa »Europäische Bibliothek der neuen belletristischen Literatur» sisälsivät näet *„Erzählungen und Abenteuer eines alten finnländischen Feldscherers“*. Tämä nimitys on kuitenkin erehdyttävä. Mainitussa romaanisarjassa ei tullut käännetyksi enem-

män kuin kolme ensimäistä kertomusta. V:nna 1880 ilmestyi Wartigin kustannuksella uusi, tekijän oikeuttama käännös „*Des Feldschers Erzählungen*". Saksalaisista kirjaluetteloista päättäen näyttää kuitenkin siltä, kuin tämäkin käännös olisi keskeytynyt ensimäisen sarjan jälkeen. Yksityisen tiedonannon mukaan on myöskin eräs »varastettu» käännös kahdesta ensimäisestä sarjasta ilmestynyt Grimmassa. Tästä julkaisusta eivät kirjaluettelot kuitenkaan kerro mitään.

Topeliuksen lyhyemmät novellit ovat sitä vastoin kahdesti tulleet käännetyiksi Saksassa. Vuosina 1885—1887 ilmestyi Gütersloh'issa E. Bertelsmannnin kustannuksella 6 nidosta „*Aus hohem Norden*". Kääntäjä oli O. GLEISS. V:nna 1888 julkaisi taas ELISABETH LONGÉ Gothassa Perthes'in kustannuksella valikoiman „*Aus Finnland. Novellen, Studien und Schilderungen von* Z. TOPELIUS". (2 nidosta).

Satuja käänsi ensi kerran rouva WOLDSTEDT 1856. Kustantajasta ja painopaikasta me emme voi antaa tietoja. V. 1885 ilmestyi „*Märchen und Erzählungen für Kinder. Autorisierte Übersetzung von* L. FEHR" 21 osana Dieffenbach'in sarjaa «Sammlung von Kinderschriften (Gotha, F. A. Perthes). Wiesbadenissa julkaistiin samana vuonna J. F. Bergmannin kustannuksella „*Schwedisches Märchenbuch von* Z. TOPELIUS. *Deutsch von* ALMA VON PODEWILS".

Siinä kokoelmassa runomittaisia käännöksiä, jonka HERMANN PAUL vuonna 1869 julkaisi nimellä „*Finnische Dichtungen*", on Topelius edustettu yhdeksällä runolla. Uutena lisättynä painoksena tätä albumia voipi pitää v. 1877 G. W. Edlundin kustannuksella ilmestynyttä „*Aus dem Norden. Eine Sammlung finnischer Dichtungen*". Ennen käännettyihin on tässä lisätty yksitoista runoa. J. P. WILLATZENin antologiassa „*Die Nordlandsharfe. Ein Überblick über die neuere Lyrik des Nordens*" (Bremen, M. Heinsius, 1889) on «En liten pilt«, «Snöflingorna« ja «Björken berättar hvad som kan hända i månskenet«.

«Matkustus Suomessa« käännettiin, kuten tunnettu, v. 1885 saksaksi („*Eine Reise in Finnland. Übersetzt von* HERMANN PAUL". Helsingfors 1885, K. E. Holm). Topeliuksen kirjoittama johdatus teokseen «Suomi 19 vuosisadalla« on, kuten koko tämä kirja, lehtori J. ÖHQUISTin ja neiti MARIA COLLANin saksantama.

Ranskassa ovat Topeliuksen suurimmat teokset vielä tuntemattomat. Tietääksemme ei ole käännetty muuta kuin «Efter femtio år«, no-

velli «Trollkarlens dotter« (painettu sanomalehdessä Helsingfors Tidningar v. 1845) ja joitakuita satuja. „*Cinquante ans après*" ilmestyi v. 1861. Kääntäjänä ja samoin kustantajana oli M:lle R. DU PUGET, joka ennen oli saksantanut Tegnérin, Fryxellin ja Fredrika Bremerin teoksia. „*La fille du sorcier*" kertomuksen, julkaisi LÉOUZON LE DUC v. 1875 Nilssonin kustannuksella. Vaikka itse novelli ranskalaisessa puvussaan ei ole kuin 60 sivua pitkä, on kääntäjä sittenkin, lisäämällä laveita selityksiä Suomenmaan oloista, saanut kokoon 230 sivua laajan kirjan. Vuosina 1888—1889 ilmestyivät Lecène et Oud'in kustannuksella P. VAN CLEEMPEITTE'n (salanimi CH. SIMOND) käännökset „*La perle d'Adalmine*" (88), „*La rose des eaux*", „*suivie de: Pikkou Matti*", „*Touche au ciel et Porte-nue*", „*Sampo Lappelill*" (88) ja „*Ruisseau et ruisselet, le coq du clocher, le bouleau, la violette blanche*" (89). Näitä satukirjoja on jo painettu monta kertaa. Kuitenkaan kirjat eivät ole enää saatavina kirjakaupassa. Kustantaja aikookin tulevana vuonna julkaista uuden painoksen. Lastenlehti „*Le journal des écoliers et des écolières*" sisälsi v. 1897 kertomukset «Bullerbasius« ja «Adalminas perla«. Ensinmainittu satu on käännöksessä saanut komean nimen: „*Tourbillonus de Tourbeville*" Eräs G. DASCHER on sen kaunistanut 7 kuvalla.

Johdatuksen teokseen «Suomi 19 vuosisadalla« on ranskan kielelle kääntänyt lehtori G. BIAUDET.

Englannissa ovat Topeliuksen sadut hyvinkin tunnetut. Lastenlehti „*Aunt Judys Magazine*" julkaisi v:nna 1875 viisi satua palstoissaan. Kirjailija ALBERT ALBERG, joka myöskin itse on esiintynyt satukertoilijana, käänsi v:nna 1881 kaksi valikoimaa: „*Whisperings in the wood*" ja „*Snowdrops, Idyls for children*" (London, W. A. Allen)[1]. Kumpikin kokoelma on koristettu Malmströmin kuvilla. «Whisperings in the wood« kirjassa on satua «Den stora frågan« varten käytetty jäljennys Edefeltin Kuningatar Blanka taulusta. Viime vuosina on taas ilmestynyt kaksi satukokoelmaa. Toinen „*Walters Feats*" (Valters äfventyr) oli ASCOTT R. HOPE'n kääntämä ja kustantaja Blackie & Son'in julkaisema (1895). Toinen oli „*Fairy tales from Finland from the swedish of* ZACH. TO-

[1] Sama Albert Alberg kuuluu myöskin kääntäneen „Efter femtio år". Tästä käännöksestä meillä ei ole tarkempia tietoja.

PELIUS *by* ELLA R. CHRISTIE. *Illustrated by* ADA HOLLAND". T. Fisher Unwin. 1896.

Vaikkei Englannissa ole käännetty Topeliuksen suurempia teoksia, on Englannin kieltä lukeva yleisö kuitenkin ollut tilaisuudessa tutustumaan Välskärin kertomuksiin. Amerikassa on näitä näet painettu kahdessa eri editsionissa. Ensimäinen, SELMA BORGin ja MARIE A. BROWNin kääntämä „*The Surgeons Stories*", ilmestyi 1872 New Yorkissa G. W. Carletonin kustannuksella. Toinen on vuonna 1883 ilmestynyt Mc Clurg ja Companyn kustannuksella Chicagossa. Ainakin yksityisiä sarjoja on kustantajan myöhemmin täytynyt painattaa uudestaan. „*Times of battle and rest*" osaa (2 sarjaa) olemme esim. nähneet kaksi kappaletta; toinen näistä on painettu 1883, toisen nimilehdessä on vuosiluku 1891.

Johdatuksen teokseen «Suomi 19 vuosisadalla» on englannin kielelle kääntänyt neiti A. KROOK.

Venäjällä ilmestyi v. 1882 kuvallinen satukokoelma „*Skazki* Z. TOPELIUSA". Kääntäjät olivat M. GRANSTRÖM ja A. GURJEVA. Samaa teosta ilmestyi toinen painos v. 1886, ja kolmas v. 1893; molemmissa mainitaan ainoastaan M. GRANSTRÖM kääntäjänä. Viime painos sisältää 19 satua.

Italiassa painatti runoilija SOLONE AMBROSOLI antologiaansa „*Dalle lingue del Nord. Versione poetiche*" (Como 1880) käännöksen runosta «Andesyn». Hänen myöhemmin julkaisemassaan „*Poesie originali e tradutti*" (3 painos 1882) on paitsi tätä runoa, myöskin «Månkartan». T. CANNIZARON kokoelmassa „*Fiore d'Oltralpe; Saggio di Traduzione poetiche*" (Messina 1882) on «O barn af Finland» käännetty. Milanossa ilmestyvä lastenlehti „*Giornale dei Fanciulli*" sisälsi viime vuonna kertomuksen „*Regginuvole e Toccacielo*" («Skyhög och Molnskägg») jonka mukailemalla oli kääntänyt AUGOSTO RONTINI. Kääntäjän veli, taidemaalari ALESSANDRO RONTINI on kaunistanut sen kuvilla.

Unkarissa ilmestyneessä antologiassa „*Svéd költökböl. Fordította* GYÖRY VILMOS" (Budapest 1882) on 6 Topeliuksen runoa. Professori SZINNYEI on kirjassaan *Az ezer tó országa* (Finnország) (Budapest 1882) kääntänyt runot «Fågelsång» ja «Den ringa gåfvan».

Virossa on ilmestynyt satukokoelma: „*Laste Lõbu I. Refanut ja mõnda muud.* Z. TOPELIUSE *kirjade järele Soome keelest kokku seadnud* M. LIPP. *Tallinnas 1891*".

Muisto Sakari Topeliuksen isänisästä 80-vuotiaana.

Kirjoittanut

KAARLE KROHN.

Ajatellessani meille kaikille rakasta runoilijavanhusta, joka tänään täyttää 80:nnen ikävuotensa, ja yhä viimeisiin asti on jaksanut kannustaa runohepoansa jaloon lentoon, johtui mieleeni hänen isänisänsä, aikoinaan kuuluisa kirkkomaalari MIKAEL TOPPELIUS, joka vielä 80-vuotiaana heilutti sivellintänsä ylhäällä kirkonkupukattojen alla horjuvilla telineillä, siellä nauttien ateriansakin ja pitäen ruokaleponsa.

Samalla muistui minulle eräs Mikael Toppeliuksen kirje, jonka kerran runoilijan kodissa käydessäni olin saanut jäljennettäväksi. Se on viimeinen niistä kirjeistä, jotka hän on kirjoittanut pojallensa, vanhemmalle Sakari Topeliukselle, runoilijan isälle, ja on päivätty Oulussa 22 p. jouluk. 1820. Vuotta myöhemmin 27 p. jouluk. 1821 vaipui siellä vanhus 87 vuoden iässä vanhurskaan lepoon.

Kirjeessä mainituista henkilöistä tarkoittaa *„Gustaf“* hänen nuorinta poikaansa, joka oli syntynyt 1786 ja eli vuodesta 1815 kaupungin lääkärinä Oulussa, pysyen siinä toimessa kuolemaansa asti 1864. Paitsi tässä virassaan, johon myös liittyi koko läänin rokonistutusvarain hoito, on hän tullut hyvin tunnetuksi tarmokkaasta yhteiskunnallisesta toiminnastaan, varsinkin Oulun palossa v. 1822 sekä 1832—33 vuosien kauhean kadon ja nälänhädän aikana.

„Joh. Gabriel“, Mikael Toppeliuksen vanhin poika, oli syntynyt 1767 ja kuoli kappalaisena Ilmajoella 1808. Oli pitäjänsä maanviljelysseuran perustaja ja rokonpanon ensimäisiä edistäjiä Pohjanmaalla. «Christopher« oli syntynyt 1774 ja kuollut isoonrokkoon, samoin kuin hänen kaksoissisarensa.

„Sairas Sakari“ jolle kirje on kirjoitettu, oli syntynyt 1781 ja eli piirilääkärinä Uudessakaarlepyyssä. Hän oli edellisenä keväänä virkamatkalla jäihin pudotessaan vilustunut niin pahasti, että sen jälkeen sai kitua yli kymmenen vuotta, ennenkuin kuolema hänet vapautti 1831. Hänkin oli tunnettu etevänä lääkärinä, vaan varsinaisen muiston on hän jättänyt jälkeensä kansanrunojemme kerääjänä ja Lönnrotille tien viittaa-

jana Kalevalan paraille runopaikoille. Yhtä ihmeteltävä kuin silloin hänen isänsä ja nyt hänen poikansa työteliäisyys vanhoillakin päivillä, oli hänen toimeliaisuutensa sen vuosikymmenen kuluessa, jolloin oli sairastuoliinsa kahlittuna. Tällä ajalla hän juuri julkaisi kuuluisan kokoelmansa *Suomen kansan vanhoja runoja ynnä myös nykyisempiä lauluja* viidessä osassa 1822—31. Uupumatta, uskollisesti hän myös hoiti lääkärinammattiansa. Runokokoelman viimeiseen osaan liitetyssä elämäkerrassa annetaan hänestä siinä suhteessa seuraava lausunto: »Aina hempiä ja auttavainen kaiken rasituksensa alla, josa täysi järki ja käsitys Häntä ei jättänyt, unhotti hän usein oman onnettomuutensa, koska tuskansa välipäät sallivat neuvoa ja lohduttaa sairaita ja viheljäisiä, jotka joukottain, kaukaisistakin Maanhaaroista, lievitystä rukoillen, vielä nytkin Häntä piirittivät! sekä surullinen että sydämmestä liikuttava oli nähdä, kuin sairas sairaita holhoi, onnetoin onnettomia lohdutti; ja tätä teki vainaja aina viimiseen asti, paitti muutamia päiviä ennen loppuansa«.

„Pikkunen Sakari" tietysti tarkoittaa nykyistä runoilijavanhustamme, joka silloin oli lähemmä kolmen vuoden vanha, ja *„pikku piika"*« hänen äsken syntynyttä ainokaista sisartaan Johanna Sophia.

Vielä tahdon ennakolta huomauttaa, että tämä Mikael Toppeliuksen kirje on kirjoitettu suomeksi. Sitä julkaistessani olen luonnollisesti tarkoin noudattanut vanhuksen omaa kirjoitustapaa. Kuitenkin olen lukijan mukavuudeksi jakanut kirjeen kappaleihin sekä välimerkkien ynnä ison ja pienen kirjaimen käyttämisen suhteen, joita on välistä vaikea toisistaan eroittaakkin, vapaammin menetellyt.

Minun Rakas poikani!!!

Kaicki sanomat ymbärins mailmaa andavat tietä, että maailman ilta on käsisä, ja seuravaisesti ijankaickisuus åven edesä: hyvä elämä tarjona ja ijankaickinen kuolema peljättävänä.

Minä kuulen muilta, että kuolema kouri Sinua. Se on armotoin vieras, ej säästä Tåchtoria eikä tyhmää.

Gustaf kukoista kuin kaunis kuckainen. — — Tyttäret työsä murhetta pitävät. Minä kansa kaaputtelen päivän töisä parahiten. Ei ole vielä vierahaxi tullut kovan kuoleman kourat. Vaan repi, ryöstä poikani parahat: edellä on mennyt Joh. G[a]briel, Christopher, kålme kaunista tyttö. Siel on monta, siel on muita, ja mamm[a] kansa kaunihisti mennyt påis minulta.

Zackarias aimo poika, riisu pääldäs räpälehet, pue päälles Purpura-Vaate-Kuningas kaunihisti, ettes alastoinna valkian vaatteben puuttehissa,

lykättäisi åven taa, itkuhun ijäisehen. Elämän kuningas kuhtu[u] sinua, kuhtuu minua, kuhtuu kaickia Häihin, Julkisen Jumalan eteen!

Siel on riemu rickahambi,
runsahambi,
siel on ilå läppumatta,
lackamat;
sielläs laulat lapsinesti,
langoinesi.
våiton virttä lackamata,
väsymättä.

Vielämä soisin näkeväni kerran kesken kuolos[i?]; jos oljs lupa kuoltani, itkisin iloisani.

Sieunatkon suuri Luoja vuoden låpun laupiasti, uden vuoden tulduessa suokohon suloiset sanomat.

Terveyyet, toivotuxet, sanon näillä sanoilla: miniälle mielläni, Zakarille pickuselle, ja vielä picku piikalecki, muille kansa kaikille, ja sairahalle Zakarille, että vielä eläisi.

Muille kansa mielläni uden vuoden siunauxet toivotan totisesti, kitoxella lausun.

M. Toppelius.

Tästä Mikael Toppeliuksen kirjeestä ilmenee ennen kaikkea vanhuksen harras, uskonnollinen mieliala. Hänen pojastansakin, vanhemmasta Sakari Topeliuksesta, lausutaan mainitussa elämäkerrassa, joka on Kustaa Toppeliuksen kirjoittama, että hän kuoli »hiljasesti, niin kuin hän alti oli elänyt, ja kantoi nöyrällä sydämmellä, hartaalla mielellä, Luojallensa sen rakkauden kiitos-uhrin, jota Hän eläisänsä aina oli pyytänyt harjottaa.« Isänisältä ja isältä siis ikään kuin perittynä on se lämmin kristillisyys, joka kuultaa läpi kaikista nuoremman Sakari Topeliuksen kirjoituksista, ja jonka kirkkaimpana helmenä, koko Suomen kansan pysyväisenä perintönä, on hänen elämänsä ehtoolla valmistunut *Evankeliumi lapsille.*

Toinen tästä kirjeestä selviävä harrastus on rakkaus suomenkieleen ja suomalaiseen runouteen. Mikael Toppeliuksen perheessä oli vielä suomi puhekielenä säilynyt. Niinkuin kirjeestä näkee, osasi hän sujuvasti suomea kirjoittaakkin, vieläpä runomitalla, joka etenkin loppupuolella kirjettä siihen tungeikse melkein väkisin. Mainitsemansa virren kohta osoittaa hänen käyttäneen suomalaista virsikirjaa sekä erittäin mieltyneen Juhana Cajanuksen todella kauniisen virteen: Etkös ole ihmisparka. Myös kansanrunoihin näkyy hän panneen huomiota. Ainakin on eräs talonpoikaisen runoniekan

Heikki Väänäsen runo pojan kokoelmissa käsialasta päättäen hänen muistiinpanemansa.

Vanhemman Sakari Topeliuksen suuriin ansioihin runojemme kokoilijana ja julkaisijana on jo viitattu. Nuoruudessaan hän myös itse oli sepitellyt runoja sekä suomeksi että ruotsiksi; painettu on niistä ruotsinnos Juhana Cajanuksen virttä, joka siitä päättäin hänellekin oli erittäin rakas. Mitenkä kiintynyt hän oli suomenkieleen, «jota Hän, aina kiittäin ja ylistäin, sangen rakkaana piti«, kuvataan kauniisti hänen elämäkerrassaan. «Vähästä arvosta, sanoi Hän, on se kansa, joka ei kieltänsä rakasta, sillä kieli on se suuri liitto, se vahva sidet, joka tekee Kansan Kansaksi, Valtakunnan vahvaksi; ja Suomen kaunista, taipuvaa ja suloista kieltä, kuka Maamme mies sitä ei kalliina pitäisi?« — Hänen apunansa runonkeräystyössä oli mainittu Kustaa Toppelius, joka myös hänen runokokoelmansa viimeisen jälkeenjääneen osan toimitti painoon. Sitä paitsi on tämä veli kirjoittanut koko joukon omatekoisia runoja ja lauluja suomeksi, joista enimmät ovat julkaistuna Oulun Viikkosanomissa ja muudan suurempi runo *Oulun kaupungin palosta* erikseen painettu v. 1832. Vielä v. 1856 lähetti hän Suomettareen mukaelman Runebergin Maamme-laulua nimellä *Suomen laulu* («Mä laulan, suosin Suomea, Suloa Suomen maan!«), joka ylipainoksenakin levisi kansan laulettavaksi. Eläen lähemmä nykyaikaa hän hartaasti seurasi Suomen kielen ja kirjallisuuden kohoamista alhaisesta tilastaan, järkähtämättömästi uskoen, että ne olivat kerran pääsevät valtiaiksi Suomenmaassa.

Isänisältään perintönä isän ja myös sedän kautta, jonka kotona Oulussa koulua käydessään asui, sai siis nuorempi Sakari Topelius myös sen suomalaisen hengen, joka on ollut ikään kuin punaisena lankana hänen kirjallisessa toimessaan, vaikka tämä ajan sivistysolojen vaikutuksesta muodostui ruotsinkieliseksi. Onhan hän, jos kukaan, meitä opettanut Suomen kansaa, sen kieltä ja runoutta rakastamaan, sekä luottamaan, että, kun «kerran laulus, synnyinmaa, korkeemman kaiun saa«, se on toteutuva suomenkielellä.

Suurien runoilijaimme ohjelma.

Esitelmä kaunokirjailijaliitossa Z. Topeliuksen täyttäessä 80 vuotta.

Pitänyt

VALFRID VASENIUS.

I.

Enemmän kuin kuusikymmentä vuotta on kulunut siitä kuin ylioppilaaksi pyrkivä nuorukainen Sakari Topelius alkoi runoilla. Erilaiset »suunnat» ovat tämän ajan kuluessa kirjallisuudessa seuranneet toisiaan, esteetiset mielipiteet ovat vaihdelleet kerta toisensa perästä, mutta yhä edelleen Topeliuksen runous sytyttää sydämiä, ohjaa sukupolvea toisensa perästä rakastamaan isänmaata ja sen historiaa, innostumaan valon ja vapauden puolesta, nöyrtymään Jumalan edessä.

Mistä tämä ikuinen nuoruus, tämä tenhovoima?

Tähän kysymykseen on jo kauan aikaa sitte vastattu, ja vastauksen on antanut — Runeberg. Hän lausuu näet Franzénista muutamia sanoja, jotka ihmeen hyvästi soveltuvat Topeliukseenkin.

Lapset, sanoo hän, ymmärtävät Franzénin lauluja, tavallansa. »Mutta voidaksemme täydelleen tajuta sen taivaallisen viattomuuden ja puhtauden, joka hänen runoudessaan kohtaa meitä, niin pinnalla kuin syvyydessä, tulee meillä olla, lapsen turmeltumattoman mielen ohella, myöskin pitkän elämän koottu viisaus, kokemus, joka on elämän häikäiseväisyyttäkin kestänyt, ja tunne, joka, liioiteltuihin ja teeskenneltyihin mielivaikutteisiin väsyneenä, kahta vertaa lämpimämmällä rakkaudella on palannut iäti tyvenen, raikkaan ja iloisen luonnon helmaan».

Niin on. Mutta nämä sanat soveltuvat Runebergiinkin. Yhteistä näille kolmelle suurelle runoilijalle on että he, jättäen kaikki mikä on häikäisevää, liioiteltua ja teeskenneltyä, vievät meidät iäti tyvenen, raikkaan ja iloisen luonnon helmaan. Jos siis tahdomme oppia tuntemaan, mikä on heidän runoilijasalaisuutensa, niin täytyy ennen kaikkea ymmärtää, mitä luonto heille on.

Luonto! — ainakin puolentoista vuosisataa on tämä sana kaikunut sotahuutona kirjallisuudessa. Mutta eri tavalla sitä on käsitetty. Rousseau ei tällä sanalla tarkoita samaa kuin Schiller, Franzén ei samaa kuin Thorild. Vaan jotakin yhteistä on sittenkin.

«Luonto» on kultuurin vastakohta. Kun siis huudetaan luontoa, niin tämä merkitsee, että kultuuri jossakin kohden ei tyydytä huutajaa. Luonto on siis suurten kirjailijain mielestä aina samaa kuin kapina olevia oloja vastaan.

Mutta kun kieroon joutunut kultuuri ei kaikkialla ilmesty samassa muodossa, niin ei myöskään «luonto» kaikille runoilijoille ole samaa. Sotahuuto on erilainen aina sen mukaan missä ja mimmoinen vihollinen on.

Mitä siis luonto on suurille runoilijoillemme?

Ensiksi se on luonteva, koruton ulkomuoto. Franzén sen vaistomaisesti löytää, Runeberg sitä puolustaa kriitillisissä kirjoituksissaan, ja hänen omissa teoksissaan tapaamme sitä kaikkialla, samoin kuin Topeliuksen koko kirjailijatoimessa.

Toiseksi luonto-sanalla runoilijaimme ohjelmassa on tavallinen merkityksensä. Ulkonainen luonto antaa Franzénille aihetta monenmoisiin mietiskelmiin, esim. Fanny-lauluissa, Runeberg tätä luontoa kuvailee, Topeliuksessa se herättää koko pitkän sarjan vaihtelevia, mutta aina mitä ihanimpia tunnelmia.

Mutta tästä luonnonihailusta seuraa kolmanneksi luontoperäisten yleisinhimillisten tunteitten ihailu. Franzénin Selma ja «Pienokaiset», Runebergin Hanna ja Augusta, Topeliuksen miltei kaikki nuorukaiset ja neitoset, pojat ja tytöt ovat siinä kohden luonnonlapsia.

Näiden luontoperäisten tunteiden perustuksella syntyy taas neljänneksi yhdenvertaisuuden ja veljellisyyden tunteita. Jos ihmisen ylevin puoli on juuri nuo luontoperäiset tunteet, niin kaikki ihmiset voivat olla yhtä yleviä, sillä kaikki voivat olla yhtä luontoperäisiä. Sitä oppia julistaa jo Franzén «Julie de S:t Julien'»issään. Siinä talonpojan tytär uhraa henkensä kreivintyttären Julien puolesta, ja Julie taas kiitollisuudesta siitä muuttuu talonpojan tyttäreksi, tehden työtä niinkuin maalaistyttö ainakin. Runebergin ensimäinen kuva tästä yhdenvertaisuudesta on «Jouluillan» Majuri ja Pistol, ja Vänrikki Stoolin Tarinoissa se ehtimiseen esiintyy. Ja tämäkin piirre on edustettu miltei kaikkialla Topeliuksen teoksissa. Esimerkkinä mainittakoon vain mitä Gösta Bertelsköld kirjoittaa Narvan tappelusta: kaikki soturit ovat niin innostuneita siitä kunniasta joka seuraa Kaarlo kunin-

kaan palvelemisesta, että halvin sotamies tuntee itsensä aatelismiehen vertaiseksi.

Mutta yhdenvertaisuuden tunteella on syvempikin perustus kuin luontoperäiset yleisinhimilliset tunteet. Ihmisiä yhdistää suurten runoilijaimme mielestä luonnonomainen isänmaanrakkaus ja luonnonomainen uskonnollisuus. Tämä on viimeinen ja korkein kohta runoilijaimme ohjelmassa, se on luonto korkeimmassa merkityksessään. Franzénin Vanha soturi, Runebergin Sven Dufva ja Saarijärven Paavo edustavat tämmöistä «luontoa» ja Topelius on ihmeen kauniisti yhdistänyt isänmaanrakkauden ja luottamuksen Jumalaan satuunsa «Koivu ja Tähti».

Tämmöinen on suurien runoilijaimme ohjelma. Se on kauttaaltansa eheä ja johdonmukainen. Kaikkialla huomaamme kuinka sen eri kohdat liittyvät toisiinsa, tukevat toinen toistansa. Ja kaikkialla on näiden runoilijain teoksilla luonnon ominaisuudet: ne ovat tyveniä, raikkaita ja iloisia.

Mutta olemme sanoneet että luonto runoilijain suussa on sotahuuto kieroon joutunutta kultuuria vastaan. Mikä siis on ollut se kierous, joka on vaatinut runoilijoitamme sotaan?

Se on monella taholla tavattavissa, mutta merkillistä on, että sitä yleensä käsitetään ulkopuolella Suomea olevaksi tahi ulkoapäin tänne tuoduksi. Luontoa sen sijaan katsotaan kotimaiseksi, taistelu luonnon puolesta on, tieten tahi tietämättä, taistelu kotimaan puolesta.

Luontevaa muotoa Runeberg, niinkuin jo huomautin, puolustaa kriitillisissä kirjoituksissaan. Mutta keitä vastaan? Etupäässä Ruotsin kirjailijoita vastaan. Niiden teoksista hän löytää teeskentelyä ja liioittelua. Ja samoin he eivät näe ulkomaista luontoa avonaisilla silmillä, vaan luovat sen sijaan «runollisia kotkia» j. m. s.

Ja eivätkö Topeliuksen Sylvia-laulut ole isänmaallisuutta täynnä? Eivätkö ne esiinny vastalauseena ulkoapäin tuotua sotaa ja vihaa vastaan?

Samaa voidaan sanoa luontoperäisistä tunteista. Franzénin Kaarle ja Emili pakenevat Tukholman hienostuneesta seuraelämästä Lapinmaan kolkon mutta raikkaan luonnon helmaan, saadaksensa olla siellä ihmisiä ennen kaikkea. Runebergille kaupungit edustavat teeskentelyä ja kierosti hienostuneita tapoja: maalaistyttö Maria («Hannassa») turmeltuu kaupunkiin tultuaan, kunnes August taas tekee hänet luonnolliseksi —

kertomalla kotiseutunsa luonnosta. Entäs Topeliuksen Neiti Drifva, kuinka urhoollisesti hän, suomalainen maalaistyttö, taistelee kaikkia hienostuttamisyrityksiä vastaan! Mutta tuo hienostuttaminen se on tanssikoulua, pianonsoittoa, ranskankielen mongertamista. Jopa saduissakin tavataan sama taistelu vierasta valekultuuria vastaan. Kerrotaan esim. naishatusta, että «se osasi puhua ranskaa, syystä että muotikauppiaalla, joka sen oli tehnyt, oli ystävä, joka oli nähnyt muotilehden, joka oli painettu Parisissa». Ja sitten hattu sanoo mieshatulle esim.: «je vous aime — se on: onko sinulla rahaa?»

Edelleen: yhdenvertaisuuden ja veljellisyyden tunteet ne esiintyvät nekin kotimaisina. Kun nuori Franzén suuren vallankumouksen aikana tulee Pariisiin, ja ylistää Ranskan vapautta ranskankielisessä runossa, niin hän kertoo että vapaus on hänelle vanha tuttu: luonnon helmassa hän on sen nähnyt Lapin rajoilla sisarensa yhdenvertaisuuden seurassa. Runeberg taas kirjoittaa yhtaikaa «Jouluillan», jossa yhdenvertaisuuden ideaali ensikerran ilmestyy ja — «Nadezhdan». Ja samoin kuin Runeberg ei ole löytänyt kotimaista aihetta kuvaillaksensa säätyerotusta, niin Topeliuksen täytyy johtaa Littowien ylimysmielisyyttä Puolasta («Viheriä kammari Linnaisten kartanossa»).

Itsestään selvä on että luonnonomainen isänmaallisuus esiintyy kotimaisena, kun historiallisissa runoelmissa ja kertomuksissa on kysymys Suomen entisistä taisteluista, taikka kun Topelius luonnosta saaduissa kuvissa taistelee valon ja vapauden puolesta. Mutta huomiota ansaitsee sekin seikka, että isänmaanrakkaus esiintyy aivan itsenäisenä Ruotsiinkin nähden. Franzén oli niin uskollinen Ruotsin kruunun alamainen, kuin vain ajatella voi. Mutta kun hän ylistää «Suomen viljelystä» ja kertoo kuinka Pohjanmaan kaupungit olivat saavuttaneet purjehdusvapauden ulkomaille, niin hän näkee Suomen lipun «vapaana alentavista siteistä» (fri från band, dem hon förnedrad bar). Runeberg, kun antaa Tigerstedtin oikein häväistä Klingsporia, muistuttaa siitä että hän on muukalainen — vaikka kyllä ei tämäkään estäisi Klingsporia rakastamasta Suomea, jollei hän olisi «sydämettä, Jumalatta», eikä siis ymmärrä Suomen luonnon kieltä. Topelius katsoo hänkin historiaa Suomen kannalta, eikä salaa että vallanpitäjät Ruotsissa usein ovat laiminlyöneet Suomen etuja.

Lopuksi uskonnollisuus. Epäilemättä ovat suuret runoilijamme käsittäneet että uskonnollisuus, semmoisena kuin se esiintyy esim. Saarijärven Paavossa, on syvästi kansallinen piirre. Ja varmaan toiselta puolen ainakin Topeliukselle epäilys esiintyy ulkoapäin tuotuna. Samaa saattaa sanoa siitä 18:nnen vuosisadan järkiperäisestä katsantotavasta, jota jo Franzén vastusti. Mutta Franzén vastusti yhtähyvin liian askeettista katsantotapaa, esim. runossa «Kolme veljestä», ja samaten Runeberg teki «Vanhan puutarhurin kirjeissä ja legendoissa». Ja jos tarkemmin mietimme sitä luottamusta Jumalaan jota Saarijärven Paavo edustaa, niin selvästi huomaamme että askeesi on sille jotakin ventovierasta. Paavo on tottunut tekemään työtä, mutta askeesi on toimettomuutta. Emmekö siis uskaltaisi sanoa, että tämäkin harhasuunta on meillä epäkansallinen? Varsinkin meidän päivinämme selvästi huomaamme, että askeesilla on itämaalainen leima, ja siis kansalliselle katsantotavalle yhtä vieras kuin länsieuroppalainen epäilys.

Saatamme siis sanoa, että runoilijaimme uskonnollinen ohjelma ainakin *on* kansallinen, jollei se ole semmoisena heidän tietoisuudelleen esiintynytkään. Historia ja kultuuriolot ovat kasvattaneet kansamme uskonnolliseksi.

Ja sama on ohjelman muitten kohtien laita. Ne eivät ainoastaan esiinny runoilijoille kansallisina, ne ovatkin sitä. Yhteiskunnalliset olomme ovat kasvattaneet meitä yhdenvertaisuuden ja veljellisyyden harrastajiksi. Meillä ei ole sanottavasti ylimyssäätyä, ja kauan aikaa on kaikkien toimeentulo riippunut yhdestä elinkeinosta: maanviljelyksestä. Nälkävuodet ovat totuttaneet suomalaisia avuliaisuuteen. Ja tapojen yksinkertaisuus, seuraus siitä ettei meillä ole ollut hovia, ja vapaa elämä maalla ovat antaneet luontoperäisille tunteille sijaa. Lopuksi kansanrunoutemme osottaa samaa luontevaa muotoa, samaa rikkautta luonnosta tuotuja kuvia, luonnon vaikuttamia tunnelmia kuin tapaamme suurien runoilijaimme teoksissa.

Kummako siis, että koko tuo laaja ja yleva ohjelma on esiintynyt runoilijoillemme luontoperäisenä? Kummako että sitä puolustetaan rakkaudella ja innolla niinkuin kodin ja lapsuuden muistoja puolustetaan?

2.

Mutta jos runoilijaimme ohjelma on ollut kauttaaltansa kansallinen niin se ei silti ole ollut yksipuolisesti kansallinen. Päinvastoin: siihen mahtuu parhaat, ylevimmät aatteet, joita yleiseuroppalainen henkinen elämä on vuosisadan kuluessa kehittänyt.

Selvimmin huomaa tämän Franzénissa. Hän mainitsee nimenomaan rinnatusten Rousseauta ja Voltairea «viisaina», tienviittaajina 18:nnen vuosisadan kehityksessä. Rousseaun kanssa Franzén puolustaa «luonnon oikeutta». Franzénin luonnonihailu on siis haaravirta tuosta suuresta yleiseuroppalaisesta aatevirtauksesta, jonka lähteenä Rousseau oli. Ja samoin kuin Franzén, olivat Lidner ja Thorild Rousseaun oppilaita. Mutta Franzén ja Lidner olivat nuoren Runebergin mielirunoilijoita, Rousseaun ja Thorildin oppilas Almqvist taas nuoren Topeliuksen mielirunoilija.

Mutta Voltaire'akin Franzén ihaili. Hänen uskontonsa oli sentähden valistunutta uskontoa. Hän tahtoi yhdistää järjen, tunteen ja toiminnan yhdeksi sopusointuiseksi kokonaisuudeksi. Yhtä valistunut on Runebergin ja Topeliuksen uskonto. Heihin on taas epäilemättä vaikuttanut Saksan idealistisen filosofian synnyttämä käsitys luonnosta, joka on «hengen» läpitunkeva ja vallitsema. Heidänkään uskontonsa ei siis piinny erityisiin uskonkappaleisiin, vaan käsittää ylevällä tunteella kokonaisuuden.

Samoin luontoperäiset tunteet, nekin ovat valistuneita. Jos elämä luonnon helmassa onkin parempi kuin usein liian hienostunut kultuurielämä, niin ei mikään estä että siihen otetaan mukaan kultuurin parhaita tuotteita. Kaarle ja Emili seurustelevat Lapissa Ruotsin parhaimpien kirjailijain kanssa, heidän teoksiensa välityksellä. Runebergin Augusta lukee Moorin ja Irwingin kirjoja, ja Topelius elää saduissaankin keskellä nykyajan kysymyksiä, jopa kertoo lapsille Fredrika Bremeristä ja Gordonista.

Tarvinneeko minun mainita että yhdenvertaisuuden aate on yleiseuroppalainen, Ranskan vallankumouksen synnyttämä, sekä että taistelu kansamme oikeuksien puolesta sekin on yleiseuroppalaisen virtauksen ilmiönä, sen virtauksen, joka synnytti kansallisen herätyksen yltympäri Europpaa?

Epäilemättä tähän yleiseuroppalaisuuteen on ollut vaikuttamassa se seikka että kaikki nämä runoilijat ovat olleet yliopistomiehiä ja yliopiston opettajia. He ovat siis itse tulleet yhteyteen aikansa korkeimman henkisen elämän kanssa, ja he ovat tunteneet velvollisuudekseen antaa sen parhaita tuloksia nuorisolle, jota heidän on tullut johdattaa aatteiden kukkuloille. Ja samaa velvollisuutta ovat he tunteneet yleisöä kohtaan he kun kaikki ovat olleet sanomalehden toimittajia siihen aikaan, jolloin sanomalehtiä toimitettiin — ei elinkeinona, vaan kunnian tähden, *ex nobili officio.*

Mutta tämä yleiseuroppalaisuus on sekin palvellut kansallisuuden tunnetta. Juuri siihen että kansamme on seurannut ihmiskunnan kehitystä, on perustettu vaatimus että saisimme elää omaa kehityselämäämme. Tämän vaatimuksen on Topelius selvästi lausunut säkeissä:

Vaikk' kansa halpa olemme,
pimeyttä, raakuutt' estämme;
tää sota ihmisyyden on,
vie eloon, valohon.
Jos voitamme, se voiton saa.
jos kaadummo, niin raukeaa
kanssamme varus, suojaava
elämän matkalla.

Tästä tunteesta seuraa, että suuri kirjallisuutemme on niin ihmeen vapaa romantismista. Meidän kansallinen ohjelmamme vaatii ennen kaikkea toimintaa, mutta romantismi on toimettomuutta, jonkinlaista runollista askeesia. Vetäydytään pois tavallisesta elämästä, eletään mielikuvituksen pilvimaailmassa, rakennetaan siinä tunnelmien ja unien hattaroista tuulentupia, komeita mutta haihtuvia. Mutta semmoiseen leikkiin suomalaisella, joka ymmärtää kansansa tarpeita, ei ole aikaa.

Toistakin harhasuuntaa ovat suuret runoilijamme välttäneet samasta syystä, että ovat olleet kansallisia. Se on yli-inhimillisyys. Tämä harhasuunta onkin likeistä sukua romantismin kanssa. Romantikko on aina ylimysmielinen, ihailee lahjakkaisuutta, ylenkatsoo proosallisia ihmisiä, moukkia. Mutta tämäkin ylimysmielisyys saapi runoili-

joiltamme saman tuomion kuin koko romantismi. Molemmat ovat heistä itsekkäisyyttä. Meidän kansallinen ohjelmamme vaatii ennen kaikkea nöyrää, alttiiksiantavaa työtä; ja samoin se, joka todella tuntee palvelevansa suuria yleisinhimillisiä aatteita, nöyrtyy tässä palveluksessa. Sentähden mahtava Fjalar-kuningaskaan ei täytä Runebergin vaatimuksia, ennenkuin on nöyrtynyt jumalien edessä, ja Topelius kysyy kun on puhetta Ruotsin sankarikuninkaista:

— Mitä onkaan enää sillä voitettavana, joka on maailman voittanut?

— Oma itsensä.

Tämä vapaus itsekkäisyydestä, aatteiden nöyrä palveleminen se on saanut palkkansa, paraimman, jota runoilija voi toivoa. Joka kaikki antaa, sille kaikki annetaan. Palkinnoksi siitä että runoilijamme ovat uskollisesti palvelleet luontoa, on se heille avannut aarreaittansa, sallinut heidän siitä mielin määrin ammentaa runollisia kalleuksia. Ohjelmansa ylevimpiäkin kohtia he siten osaavat selvittää meille mitä luontevimmassa muodossa. Franzén puolustaa »luonnon oikeutta» valtiollisia taantumisyrityksiä vastaan vetoomalla luontoon:

Kuin luonto itse, vaikka hirmumyrskyt,
maanjäristykset, vedentulvat raivoo,
lakinsa, järjestyksens' säilyttää:
niin järki, totuus, ihmisoikeuskin
viimeksi voittaa, vaikka pimeyden
ja sorron mahdit kuinka kansaa painais,
ja ajan kello, vaikka viisaria
taapäinkin työnnetään, ei taapäin käy.

Runeberg samaten Vanhan puutarhurin kirjeissä ja legendoissa pukee mitä ihanimpiin luonnonkuviin ylevän oppinsa Jumalan ja maailman sopusoinnusta. Ja Topeliukselle luonto monessa eri muodoissa kertoo samoin kuin Franzénille, että valo ja vapaus lopuksi saavat voiton pimeydestä ja sorrosta.

Samoin on kansa heitä palkinnut. He ovat eläneet kansansa henkistä elämää, tunteneet sen pyhimpiä tunteita, ajatelleet sen ylevimpiä ajatuksia. Mutta samassa he ovat kansansa puolesta eläneet

koko ihmiskunnan henkistä elämää, ajatelleet sen ylevimpiä ajatuksia, tunteneet sen pyhimpiä tunteita. Ja siten he ovat löytäneet sen kansantajuisen muodon, joka tekee että sukupolvi toisensa perästä, vanhat ja nuoret, rikkaat ja köyhät innostuvat heidän runoistaan. Mutta samalla heidän maailmankatsomuksensa on niin ylevä, että vasta «pitkän elämän koottu viisaus» johtaa sitä täysin tajuamaan.

Tämä yhteinen ohjelma ei ole estänyt että kullakin on ollut oma tehtävänsä. Franzén selvitti maailmankatsomuksen pääpiirteet, Runeberg antoi sille enemmän määrätyn kansallisen leiman ja Topelius vei sen ulos nykyajan elämään. Siitä tulee erilaisuuksia muotoonkin katsoen: Franzén on enemmän mietiskelevä, Runeberg kuvailee, Topelius herättää tunnelmia.

Jos siis Topelius seisoo saman ohjelman pohjalla, kuin molemmat muut, niin meidän jotka nyt elämme, tulee olla hänelle erittäin kiitollisia juuri siitä että hän on puolustanut tätä ohjelmaa aina meidän aikoihimme saakka. Siten ovat sinä murrosaikana, jossa elämme, suuruutemme ajan muistot säilyneet ikäänkuin persoonoituna, ja tuon tuostakin on runo, kertomus, puhe, kirje muistuttanut meitä tästä ajasta. Jokainen semmoinen suuruuden ajan muistuttaminen on samassa nuorille kehotus jatkamaan, eikä hävittämään mitä nuo suuret ovat alkaneet.

Topelius on siinäkin kohden ihmeteltävä että hän luottaa nuorisoon, odottaa siltä paljon ja katsoo luonnolliseksi että nouseva sukupolvi ehtii pitemmälle kuin poistuva. Jopa hän tunnustaa välttämättömäksi, että murros, eripuraisuus ilmestyy entisen yksimielisyyden sijaan. Mutta hän on aina kehottanut semmoiseen taisteluun, joka olisi kilpailua edistyksessä eikä vallanhimossa, vielä vähemmin herjauksissa ja vihassa. Ja hän on aina uskonut, että tuota kunniakasta ohjelmaa voitaisiin eheänä säilyttää ja toteuttaa Suomen jakamattoman kansan hyväksi.

3.

Mutta näyttää siltä kuin tämä usko pettyisi. Näyttää siltä kuin suurien runoilijaimme ohjelma olisi nykyään monessa kohden revitty kahtia — ehkäpä palasiksikin.

Kahtia on revitty yhteys kansallisten ja yleismaailmallisten pyrintöjen välillä; milloin mikin niistä julistetaan yksinomaisesti oikeutetuksi. Kahtia on revitty jakamaton Suomen kansa — ei ainoastaan kielten mukaan, vaan vähitellen kansanluokkienkin mukaan. Kahtia on revitty yhteys Jumalan ja luonnon välillä: ihminen ei enää ole kukka Jumalan yrttitarhassa, vaan häntä julistetaan — pääomaa kokoilevaksi apinaksi. Kahtia on revitty yhteys uskonnon ja elämän välillä: uskonto on erikoistiedettä, mutta elämässä sillä ei ole paikkaa: puolue-elämä — se on koko julkinen elämämme — on läpi-läpeensä pakanallista. Palasiksi on revitty edistyksen eheä ohjelma: erikoispyrintöjä harrastetaan, mutta usein ymmärtämättä erikoisalojen yhteenkuuluvaisuutta.

Asiain näin ollen ei sovi kummeksia että kirjallisuudessakin ilmaantuu hajaannuksen oireita — jollei kaikkialla, niin ainakin siellä täällä. Ilolla kyllä huomaa, että paljon entisestä ohjelmasta yhä edelleen kirjallisuudessamme on säilynyt, mutta kuuluu niitäkin ääniä, jotka vaativat perinpohjaista poikkeamista siitä. Kahtia revitään yhteys runouden ja elämän välillä, kun julistetaan runoilijan velvollisuudeksi pötkiä elämän suuria kysymyksiä pakoon ja sen sijaan kuvailla vain omaa, usein sairaalloista sieluelämäänsä. Kahtia revitään yhteys runoilijan ja hänen kansansa välillä, kun suositellaan milloin mitäkin ulkomaalaista kirjailijaa nuorten runoilija-alkujen malliksi. Kahtia lopuksi revitään itse runoilija, kun etupäässä harrastetaan muotoa, — ikään kuin runouden sopusuhtainen muoto olisi mitään muuta kuin sisällisen sopusuhtaisuuden ulkonainen puku.

Mutta niin hajanaisuutta täydeltä kuin aikamme näyttääkin, entiseen eheyteen verrattuna, niin ei ole syytä toivottomuuteen. Hajanaisuus on ollut seurauksena seikoista, jotka ainakin osaksi ovat olleet välttämättömiä.

Niinkuin tiedetään oli edistys keisari Nikolain aikana monella alalla miltei kokonaan seisahtunut ja viimeisinä vuosikymmeninä on siis tarvittu monipuolista ja nopeaa kehitystyötä. Yksityisten henkilöiden ja eri kansalaisryhmien on ollut mahdotonta olla osallisina tämän kehitystyön eri haaroissa, ja siitä on seurannut että helposti on tultu vieraaksi muille kuin itsensä harrastamille pyrinnöille, jopa on ruvettu niitä halveksimaan. Niin syntyi tuo eriskummallinen kahtiajako kansallisten ja yleismailmallisten harrastusten välillä — jako joka osottaa että,

niin paljon kuin meillä puhutaankin «suomalaisesta sivistyksestä» ja «ruotsalaisesta sivistyksestä», niin on meillä vielä hyvin vähän todellista sivistystä — jopa hyvin hämärä käsityskin siitä mitä todellinen sivistys onkaan.

Onhan meillä äsken julistettu, että todellinen sivistys on samaa kuin vapaus ennakkoluuloista. Tämä määritelmä oli paikallansa — tahi muodissa — sata vuotta sitten, mutta nyt se ei enää riitä mihinkään. Se on kokonaan kieltoperäinen, mutta todellinen sivistys ilmaantuu positiivisessa työssä. Sillä todellisesti sivistynyt on ainoastaan se, jolla on selvä itsenäinen käsitys ja lämmin tunne asemastaan siinä kokonaisuudessa, johon kuuluu. Mutta tämmöistä tietoa, tämmöistä tunnetta ei voida saavuttaa muuten kuin työtä tekemällä tuon kokonaisuuden palveluksessa. Ja lähin kokonaisuus, jota sivistynyt tuntee palvelevansa, on kansa, ja se vuorostansa palvelee ihmiskuntaa. Siis ei todellisesti sivistynyt voikaan niitä erottaa toisistansa.

Tämä on Topeliukselle ollut niin päivän selvä asia, että hän kertoo siitä lapsillekin Maamme kirjassa. «Kaikki kansat, sanoo hän, ovat työntekijöitä ihmissuvun suuressa yhteiskunnassa, joka jakaantuu moneen haaraan. Se on suuren ja vanhan koivun kaltainen: lehvä olet sinä ja sun pieni kotisi; oksa on kansa; runko on ihmiskunta».

Semmoinen käsitys asemastansa suuressa kokonaisuudessa, se on useimmille enemmän sydämen kuin järjen asia. Juuri sentähden tämmöisen käsityksen levittäminen on kaunokirjallisuuden tehtävä, se kun puhuu enemmän sydämelle kuin järjelle. Koulunkin pitäisi tehdä samaa, mutta valitettavasti koulumme ovat kun ovatkin oppikouluja, vaan ei sivistyskouluja.

Kiitosta ansaitsee tähän nähden se into ja ahkeruus, jolla jo varhain on ruvettu suurien runoilijaimme teoksia suomentamaan sekä suomeksi näyttelemään heidän draamojaan. Suomenmieliset ovat täten osottaneet, että oivaltavat näitten teoksien tärkeyden kansalliselle sivistyksellemme, ja varmaan on siitä odotettavissa ilahduttavia tuloksia.

Mutta «ei aika pysähdy», sanoo Topelius. Joka aikakausi on velvollinen muodostamaan kansallista ohjelmaa uudestaan ajan vaatimuksien mukaan. Mitä enemmän käsitys ohjelman pääpykälistä leviää ja selviää, mitä enemmän kansamme oppii oivaltamaan «luonnon» merkitystä, sitä räikeämmässä valossa esiintyvät aikamme luonnottomuudet.

Johan on vähäväkisillä syytä sanoa: ennen aikaan katsottiin kerjuriakin «arvoisaksi», nyt kun itsenäisille työmiehille vaaditaan kansalaisen arvoa, niin sitä kielletään. Ennen kiitettiin avuliaisuutta ja veljellisyyttä hädässä, nyt ikävöidään kovia aikoja, että työmiehet tulisivat niiden kautta nolatuiksi. Miksi niin?

Ja tuleepa vaimo ja sanoo: Neljäkymmentä vuotta sitten istuin pikkutyttönä pellon pientarella, itkien sitä, että pettuleipä oli niin kovaa, ja että kuitenkin olimme myrkyksi valmistaneet mitä Jumala oli meille suonut siunatuksi jokapäiväiseksi leiväksemme. Silloin Sylvia viserteli minulle lohdutusta ja luottamusta Jumalaan. Nyt emme enää valmista myrkkyä — mutta herrat sen tekevät turmioksemme. Minkätähden?

Ja lapset sanovat: Setä Topelius on kertonut meille ihania satuja, joita me niin hyvin ymmärrämme, ja josta olemme oppineet että rakkaus Jumalaan ja isänmaahan on parempi kuin kuivat tiedot. Mutta koulussa päntätään yhä edelleen päähämme kuivia tietoja, joita emme edes aina ymmärrä, koska opettajat ja oppikirjat puhuttelevat meitä aikaihmisten kielellä, eikä omalla kielellämme. Miksei koulussa puhuta omaa kieltämme?

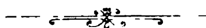
Ja lopuksi tulee koko Suomen kansa ja sanoo: Me tiedämme nyt senkin, että Suomen suurimmat runoilijat ovat julkisen sanan avulla levittäneet todellista sivistystä, ja että etenkin Sakari Topelius on sitkeästi puolustanut julkisen sanan asiaa. Mutta nyt käytetään julkista sanaa etupäässä vihan ja hajaannuksen palvelukseen. Minkätähden?

Niin minkätähden? Sentähden että olemme vieraantuneet luonnosta, luontoperäisestä yhdenvertaisuuden ja veljellisyyden tunteesta. Ja samalla on pirstaleiksi mennyt entinen eheä, sopusuhtainen käsitys luonnon, koko todellisuuden suuresta kokonaisuudesta.

Eikö jo olisi aika uudestaan nostaa kapina noita luonnottomuuksia vastaan, liittää hajaantunutta yhteen uudeksi kokonaisuudeksi? Tämä ei ole vaikeata sille, joka vain tahtoo kuunnella luonnon ääntä. Luonto, todellisuus kertoo meille uudenaikaisen tieteen kautta uudesta sopusuhtaisuudesta, joka ei niinkuin entinen, filosofien mietiskelmä, ole tavallisen ihmisen kovin vaikea tajuta, vaan pukeutuu nykyajan helppotajuisen kielen asuun. Ja samaten yhteiskunnalliset kysymykset

selviävät sille, jonka sydämessä vain elää luontoperäinen veljellisyyden tunne. Niin jokaisen, joka vain tahtoo, on helppo löytää asema, josta hän voi tyynesti, mutta samassa lämpimällä myötätuntoisuudella katsella aikaansa. Ja joka sen tekee, hän tulee ihmeeksensä huomaamaan, että tässä näennäisessä sekasorrossa yhä on vallitsemassa «pyhä järjestys ja luja laki». Hän tulee päivän häikäiseväisyydestä, teeskentelystä ja liioittelusta palaamaan iäti tyvenen, raikkaan ja iloisen luonnon helmaan. Ja luonto on häntä palkitseva samoin kuin ennen. Vielä kerran se on aukaiseva aarreaittansa, vielä kerran on meillä kaikuva runous, joka ilmaisee mitä kansamme ja samassa mitä ihmiskunta ajattelee korkeinta, tuntee pyhintä. Ja silloin kansamme saattaa vielä kerran itsellensä omistaa suuren runoilijavanhuksemme sanat:

Vaikk' kansa halpa olemme,
pimeyttä, raakuutt' estämme;
tää sota ihmisyyden on,
vie valoon, elohon.

Katsaus.

Taidetta ja taidehistoriaa.

— —

Suomalainen kuvaamataide 1897.

Kirj. ELIEL ASPELIN.

Yhdellä vuodella, olkoon minkä sivistyselämän alalla tahansa, tavallisesti ei ole suurta merkitystä. Tietysti kehitys ei koskaan ole pysähdyksissä, mutta aika on liian lyhyt että tarkinkaan silmä kykenisi havaitsemaan sen kulkua. Jopa silloinkin kun vuoden kuluessa jotakin uutta esiintyy, on mahdoton sanoa kuinka tärkeää se ehkä on tulevaisuuteen nähden; vasta useita vuosia käsittävän aikakauden päästä käy edistys tai muutos entiseen verrattuna niin selväksi, että se voi tulla varsinaisen arvostelun esineeksi. Kun siis seuraavassa luon katsauksen taide-elämäämme menneenä vuotena, niin ei tarkoitukseni voi olla muu kuin saattaa muistoon muutamia tapauksia ja yksityisseikkoja, jotka ansaitsevat taiteenystävän huomiota.

Mainittavista tapahtumista merkillisin on epäilemättä Suomen taiteen esiintyminen Tukholman näyttelyssä viime suvena. Luettelon mukaan oli siellä 19 suomalaista taiteilijaa edustettuna 129 taideteoksella, joista 30 numeroa tulee V. Vallgrenin osalle. Epäilemättä olisi taiteilijain samoin kuin taideteostenkin luku voinut olla isompi, jos kutsumus olisi ollut yleinen eikä yksityisille taiteilijoille osotettu, mutta näinkin oli taiteemme niin hyvin edustettu ettei siinä kohden ole syytä tärkeihin muistutuksiin. Toinen asia on että Tukholmassa ei suinkaan oltu tehty mitä olisi voinut toivoa taideteostemme edullista näytteillepanoa varten. Yksi ainoa huone

oli näet yksinomaisesti suomalaisille annettu, ja se niin pieni ettei läheskään kaikki taulut, veistokuvista puhumattakaan, mahtuneet siihen; noin kolmas osa oli pantu viereiseen saliin venäläisten maalausten joukkoon. Seuraus tästä oli, että moni katsoja ei ollenkaan huomannut tätä jälkimäistä osaa, vaan luuli tuon pienen huoneen sisältävän kaikki mitä Suomesta oli lähetetty. Jopa näkee muutamasta saksalaisesta arvostelusta että joku arvostelija ex professokin on samoin erehtynyt. Edelleen saattaa huomauttaa, että suomalainen huone oli syrjäinen eikä yhdessä jonossa muitten kanssa, joten moni saattoi käydä sen ohitse kokonaan sitä huomaamatta, sekä vihdoin että sen seinät olivat keltaiseksi maalatut, joka oli maalauksille hyvin epäedullista.[1]

Tällä tavoin näytteille pantuna suomalainen taide luonnollisesti ei saattanut esiintyä niin eheänä ja niin edullisesti kuin mahdollista olisi ollut, mutta kuitenkin luulen meillä olevan syytä olla tyytyväisiä siihen tunnustukseen, joka on tullut sen osaksi. Onhan meillä jo mailman kuuluja taiteilijoita niinkuin Edelfelt ja Vallgren ja toisia useampia, jotka ovat vähemmin tunnettuja, mutta joiden kyky kumminkin vastustamattomasti vetää ymmärtävän katsojan huomion puoleensa. Edellisten rinnalla huomattiin kai enimmin Järnefeltiä ja Gallénia, vaikka kuitenkin jälkimäisen Kalevalan taulut aiheensa puolesta ovat ulkomaalaisille arvoituksen kaltaisia. Siihen nähden olisi epäilemättä lyhyt selitys luettelossa ollut paikallaan, sillä harvalla näyttelyssäkävijällä on aikaa ja halua syventymään teokseen, jonka aihe on hänelle aivan vieras.[2] Kuvanveistäjistä saivat muutkin kuin Vallgrén kiitosta, niin Stigell suuresta haaksirikkoisten ryhmästä ja Wikström muun muassa Tuonelan akasta, jolle täällä kotona tuskin on huomiota suotu.

[1] Tästä kuulin seuraavan selityksen. Göteborgin viime näyttelyssä oli koetteeksi muutaman huoneen seinät kullattu ja huomattu, että kulta sopi verrattain hyvin taulujen taustaksi. Tukholmassa tahdottiin tehdä samallainen koe, mutta kun ei varat riittäneet kultaamiseen, niin käytettiin vain keltaista väriä! Menestys oli varsin huono, niinkuin jokainen saattoi nähdä.

[2] Kuinka vähän „suuri yleisö“ Ruotsissa tietää Kalevalasta, huomaa seuraavista lauselmista, jotka on kuultu Gallénin taulujen edessä seisovien suusta. — Muuan vallasnainen etsii luettelosta taulujen nimitystä ja tapaa siinä sanan Kalevala. Mitä Kalevala on? kysyi hän toveriltaan. „Se on suomalaisten uskonto“, selitti toinen.

Sama kohtaus uudistui toisenkin kerran. Taas kysyi nainen toiselta: mitä on Kalevala? ja toinen vastasi itsetietoisesti: „Etkö sinä tunne Runebergin Kalevalaa!“

Paitsi maalaajia ja kuvanveistäjiä olivat arkkitehtimmekin lähettäneet piirustuksiansa näyttelyyn. Niiden teokset eivät kuitenkaan olleet mainittuna taidenäyttelyn luettelossa, vaan teollisuusluettelon venäläisessä osastossa.

Niinkuin tietty on, suomalainen teollisuus näyttelyssä »loisti poissaolollaan« (syystä on tarpeeton muistuttaa); sentähden tulee olla taiteellemme kiitollinen, että ainakin se oli sivistysrientojamme edustamassa. Mutta jos jätämme sikseen sen edun, joka luonnollisesti kansallamme on siitä että ulkomaillakin opitaan tuntemaan meidän harrastuksiamme, niin ei taiteellemme itselleen liene erinomaisempaa hyötyä siitä, että se oli näyttelyssä edustettuna. Taiteilijat ovat näet liikkuvaa väkeä ja ovat sen vuoksi muutenkin lakkaamatta ulkomaalaisen taiteen vaikutuksen alaisina. Verrattomasti suurempi hyöty olisi siitä, jos me kerran saisimme nähdä ulkomaalaisten taideteosten näyttelyn täällä kotona. Vaikka kyllä suomalaiset ovat ahkeria matkustamaan, ja sen vuoksi melkoinen osa yleisöä on ulkomailla kulkiessaan nähnyt vierastakin taidetta, niin on kuitenkin suurempi luku semmoisia, jotka eivät ole nähneet muuta kuin kotimaista taidetta. Epäilemättä olisi siis täällä toimeenpantu ulkomaalainen näyttely omiansa suuressa määrässä laajentamaan yleisömme käsitystä nykyajan taiteesta ja saattamaan sitä paremmin oivaltamaan omia taiteilijoitamme, kun ne pyytävät astua niiden rajojen yli, jotka perinnäinen katsantotapa on niin kärkäs sille määräämään.

Mutta kysyttäneen, olisikohan tämmöinen yritys mahdollinen? Epäilemättä olisi se mahdollinen, jos pysyttäisiin kohtuullisten rajojen sisällä. Jos esim. taiteilijaseura ottaisi asiaa ajatellakseen ja kääntyisi etevimpien Ruotsin, Norjan ja Tanskan taiteilijain puoleen pyynnöllä, että he hyväntahtoisesti lähettäisivät muutamia teoksiansa näytteille tänne Helsinkiin, niin tuskin monikaan kieltäisi. Siten saataisiin ainakin pohjoismaalainen näyttely toimeen, josta varmaan olisi meillä paljon oppimista. Jättäen tämän ehdotuksen, josta tietääkseni joskus taiteilijain kesken jo on ollut puhettakin, asianomaisten harkittavaksi, lausun lisäksi vain sen toivomuksen, että ne ulkomaalaiset taiteilijat, joiden myötävaikutusta pyydettäisiin, valitaan vapaamielisesti ja muistamalla että enimmin on opittavaa niiltä, jotka ovat taiteessaan omatakeisimpia ja jotka paraiten edustavat oman kansansa luonnetta.

Kotimaisista näyttelyistä ansaitsee hra Gallénin toimeenpanema yksityisnäyttely maaliskuulla muistamista. Tärkeimmät numerot olivat taiteilijan molemmat viimeiset Kalevalan taulut: »Sammon puolustajat« ja »Lemminkäisen äiti Tuonelassa«. Edellinen näistä oli jo tunnettu taiteilijain syysnäyttelystä, eikä asianymmärtäjäin kesken liene epäilystä siitä, että se on rohkein ja nerokkain yritys maalauksessa esittää yhtä noita Kalevalan fantastillisia kohtauksia, joita on pidetty vallan mahdottomina kuvaamataiteelle. Suuren yleisön näyttää olleen vaikea oivaltaa teoksen ansiota, epäilemättä siitäkin syystä ettei läheskään kaikki tunne taikka muista runon kuvausta. Sen, joka on osannut verrata kansan fantasian luomaa kuvaa taiteilijan kuvaan, sen on täytynyt myöntää että hra Gallén erinomaisella taidolla on käsitellyt aihetta. Toinen syy epäilevään arvosteluun on ollut maalauksen omituinen tekniikka, se kun on maalattu niin, että se näyttää kudotulta gobelinilta. Tällä on kumminkin yksinkertainen selityksensä siinä tosiasiassa, että kuva on tehty tilauksen johdosta gobelinin tapaan kiinnitettäväksi keskelle asuinhuoneen seinää. Ilman tätä erityistä syytä olisi maalaustapa tuskin hyväksyttävä, sillä gobelinin jäljittely maalauksessa on itsessään luonnotonta ja epäesteetillistä — muistutus, joka ehkä on tarpeeseen, koska viime syysnäyttelyssä olleen, hra Blomstedtin samanlaatuisen maalauksen johdosta muutamassa jokapäiväisessä lehdessä puhuttiin »gobelinimaalauksesta« ikäänkuin olisi erityinen sen niminen maalauslaji olemassa.

Yhtä merkillinen kuin »Sammon puolustajat« mielikuvitukseen ja taiteelliseen kykyyn nähden on toinen mainituista tauluista aatteellisen sisällyksensä puolesta. Aikoja sitten on tunnustettu että Kalevalan ylevimpiä kohtia ovat ne, joissa äidinrakkautta kuvataan, ja että vaikea on sanoa kummanko, Kullervon äidin vai Lemminkäisen äidin rakkaus on kauniimmin esitetty. Hra Gallén on ottanut kuvatakseen jälkimäisen sinä hetkenä kun hän löydettyään poikansa Tuonelasta alasvaipuneena armaansa ruumiin vieressä rukoilee apua ylijumalalta. Vanha äiti on kääntänyt selkänsä Tuonelan joutsenelle, jota poika on henkensä uhalla pyytänyt ja joka nyt, katsoen taakseen rantaan päin, uiden pakenee. Mitä hän siitä välittää, kun poika makaa hengetönnä edessään? Olkoon poika rikoksentekijä niinkuin Kullervo taikka mielitekojensa tai ihanteittensa pyytäjä niinkuin Lemminkäinen, niin ei äidinrakkaus siitä välitä. Hänen rakkautensa kohdistuu vain kysymykseen, onko hän vielä näkevä poikansa silmät kirkkaina, onko

hän vielä näkevä hänet terveenä kodin orren alla? Näin on taiteilija tahtonut antaa tälle kohtaukselle yleisinhimillisen merkityksen. Ja kuva muistuttaakin katsojaa — ihan varmaan taiteilijan tarkoituksen mukaan — tuosta n. s. *pietà*-ryhmästä, jonka vanha kirkollinen taide on niin usein esittänyt ja jossa nähdään neitsyt Maaria, vanhana äitinä hänkin, Jesuksen ruumis sylissä. Siinäkin on aiheena yksistään äidinrakkaus, sanomattomaksi murheeksi muuttuneena, sillä mahdotonta on olettaa että Vapahtajankaan äiti on ajatellut toisin kuin kuka muu äiti tahansa semmoisena hetkenä olisi tehnyt: oi, kunpa hän vielä kerran avaisi silmänsä ja katsoisi minuun!

Teos on siis syvästi mietitty, mutta esitykseen nähden saattaa tehdä sen muistutuksen, ettei se ole tyyliltään eheä. Lemminkäisen tukka ja parta on tyylitelty tapaan, joka muistuttaa ikivanhoja pyhiä veistokuvia, ja on kai taiteilija siten tahtonut osottaa, miten kallis poika on äidin sydämelle; mutta itse äidin kuva, jota varten — miksei saattaisi sitä sanoa — maalaajan oma äiti on ollut mallina, on tehty luonnollisen todelliseksi. Juuri tämä todellisen ja todellisuudesta eroitetun, tyylitellyn, seoitus on teoksen heikko kohta. Hra Gallén oli aikoinaan ankarampi todellisuuden harrastaja kuin kukaan muu taiteilijoistamme, ja vaikka hän sittemmin on kääntynyt toiselle tolalle, ei hän kumminkaan ole päässyt irti entisyydestään. — Tuosta tyylittelyn halusta ja dekorativisen pyynnöstä, joka nykyään huomataan useain nuorempien taiteilijain teoksissa — niin myöskin hra Blomstedtin jo ylempänä mainitussa maalauksessa »Kullervo piirtämässä kuvia puuhun» — olisi muuten yhtä ja toista sanottavaa. Olisi näet saatava taiteilijoita miettimään erotusta etsimällä etsityn, enemmän tai vähemmin arkaistisen tyylin ja sen tyylin välillä, joka niin sanoakseni itsestään syntyneenä ilmaisee vakaantuneen taiteilijan personallista tapaa käsittää luontoa ja käsitellä sitä taiteessa. Tässä katsauksessa ei kumminkaan sovi kysymykseen syventyä.

Taiteilijain syysnäyttelyssä oli viimeksimainittu taulu huomattavimpia. Muuten siinä tuskin oli erittäin muistiinpantavia teoksia, semmoisia nimittäin, jotka viittaavat eteenpäin ja herättävät iloisia toiveita. Kumminkaan ei ole mainitsematta jätettävä, että hra Vallgren oli näyttelyyn lähettänyt pronssista valetun »portinkolkuttimensa», joka jo on pari kolme vuotta vanha, mutta jota ei ennen ole kotimaassa nähty. Se on yksi taiteilijan hienoimpia teoksia sitä omituista suuntaa, jolla hän on saavuttanut mailmanmaineen. Muodostaen kolkuttimeksi nuoren tytön haamun, joka kä-

det ojennettuna ikäänkuin hengen tuskassa rukoilee päästä sisään, on hän osannut ruumiin ja laskosten viivoihin panna niin paljon tunnetta ja suloa, että harvoin sentapaista näkee. Muuan arvostelija, hra Gustave Souillier, joka aikakauskirjassa »Art et Décoration« viime elokuulla julkaisi kirjoituksen hra Vallgrenin pienoistaiteesta, on antanut sille nimen »l'art domestique«. Nimi, jonka suomeksi saattaisi kääntää sanalla »kodin taide«, tarkoittaa että teokset ovat aiotut kodin kaunistamiseksi. Itse asiassa on hra Vallgren omalla, itsenäisellä tavallaan tullut yhdeksi päämestariksi siinä nykyään jo valtavaksi paisuneessa taidesuunnassa, joka pyytää mitä hienoimmalla taiteella leimata kaikki ne jokapäiväiset käytölliset esineet, jotka ympäröivät meitä kodissa.

Meillä ei tämä uudenaikainen laji taideharrastusta ole vielä mainittavaa jalansijaa saanut. Kuitenkin on mennyt vuosi siinä kohden tuottanut pari lupaavaa ilmiötä. Yksi tärkeimpiä ehtoja puheena olevan harrastuksen menestymiselle on se, että taiteilijoille myönnetään omistusoikeus siihen mitä he luovat suorastaan käytännöllisellä alalla, siis myöskin teollisuuden kautta monistettaville malleille ja kuoseille. Sen tähden viime valtiopäivillä kahdessa säädyssä tehtiinkin anomusesityksiä, joissa pyydettiin että säädökset taiteilijain omistusoikeudesta siihen suuntaan täydennettäisiin. Anomus hyväksyttiin ja toivottavaa on, että hallitus tuleville valtiopäiville valmistaa esityksen, joka tässä kohden auttaa meidät samalle kehityskannalle kuin muualla ollaan. — Odottamatta tämän kysymyksen ratkaisua perustettiin kumminkin jo viime vuonna yhtiö, »Iris« nimeltä, jonka päämäärä on aluksi huonekalujen valmistamisessa ja vast'edes muillakin teollisuuden aloilla työskennellä taiteellisia perusjohteita noudattamalla. Yhtiön johtajaksi on ruvennut maassamme kotiutunut taiteilija kreivi L. Sparre, joka ei suinkaan ole unohtanut toimeensa ryhtyessä pyytää avunantoa niiltä taiteilijoiltamme, jotka tiettävästi ovat myötätuntoisia tälle harrastukselle. Vielä on liian varhaista sanoa mitä tästä koitunee, mutta se on ainakin varmaa, että paljo on meillä tehtävää yleisön aistin kehittämiseksi ja kohottamiseksi »kodin taiteen« alalla. Kuinka Suomi tässä kohden on jäänyt muita Pohjoismaita jäljemmäs, saattoi jokainen suruksensa nähdä Tukholman näyttelyssä.

Parisiin, jossa hra Vallgren jo on oleskellut monta vuotta yhtämittaa, ainoastaan harvoin lähettäen jotakin kotimaahansa, lähti hra Wikström viime syksynä. Siellä hän nyt on uudestaan ryhtynyt siihen suurivaltaiseen

työhön, säätytalon päätyryhmän tekemiseen, jonka jo valmistuneet osat elokuulla 1896 hävisivät hänen huvilansa palossa. Jo menneen vuoden helmikuulla oli hän saanut valmiiksi uuden luonnoksen, joka todistettiin olevan edellistä parempi. Työ, joka hyvinkin vaatii kolme vuotta valmistuakseen, pakottaa taiteilijan yhtä pitkään maanpakolaisuuteen, mutta syytä on meidän toivoa että vastoinkäyminen on muuttuva hänelle eduksi, sillä mailmankaupungin vilkas taide-elämä ei saata olla kehittämättä hänen taidettaan ylipäätään. — Parisiin palasi syksyllä myöskin hra Stigell, jonka entistä suurempaan kokoon muovailtu »haaksirikkoisten ryhmä« näihin aikoihin valmistunee pronssista valettuna. Teos, joka erityiskohdiltaan on melkoisesti parannettu, tulee tämän vuoden salongissa näytteille pantavaksi ja saapunee kai sentähden vasta kesän loppupuolella Helsinkiin, mutta kumminkin niin varhain että se arvattavasti jo syyspuoleen pystytetään paikalleen tähtitornivuoren rinteelle.

Kuvanveistotaiteesta kun puhutaan on vihdoin muistiinpantava Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran viime vuonna alkama puuha pystyttää kuvapatsas Elias Lönnrotin kunniaksi. Ei ole laisinkaan syytä epäillä, ettei asia olisi perille ajettu, niin että *kaikki* olisivat olleet tyytyväisiä — jollei sen menoa olisi sivulta päin häiritty vaatimuksilla, jotka luonnollisesti ovat herättäneet vastavaatimuksia ja estävät vapaan toiminnan. Miten yrityksen nyt käy on epätietoista. Aavistamatta syntynyt selkkaus on ikävin kuvanveistäjillemme, joista ainakin muutamat jo suurella innolla ovat ruvenneet tätä tehtävää miettimään — Lönnrotin kunnia ei vähene eikä hänen muistonsa unohdu, vaikka kuvapatsaan pystyttäminen jäisikin myöhemmäksi kuin oli aiottu.

Niinkuin edellisestä näkee ovat nuoremmat kuvanveistäjämme ulkomaalla; maalaajamme sen sijaan ovat enimmältään kotimaassa. Hra Edelfelt on viime vuonna erinomaisella ahkeruudella antautunut tosikansalliseen tehtävään, Vänrikki Stoolin tarinain kuvittamiseen. Kun aikomus on varustaa tarinat 200:lla eri kuvalla, niin arvaa miten siinä työssä kysytään kestävää luomisintoa ja kykyä. Toivottavasti siitä koituu teos, joka on hänen taiteensa arvoinen ja myöskin Runebergin arvoinen. Ainakaan ei voi ajatella, että kenkään muu olisi häntä kykenevämpi tehtävään. Muuten on tämän taiteilijan työpaja täynnä muitakin ennemmin tai myöhemmin valmistuvia teoksia. Niistä mainittakoon vain valmistumaisillaan oleva, valtion tilaama keisarin muotokuva, joka esittää nuoren suuriruhtinaamme

ratsun selässä, sekä uusi melkoisesti parannettu luonnos siihen, yliopiston vihkiäissaattoa esittävään freskomaalaukseen, joka on tilattu yliopiston juhlasalia varten. Tämä uusi ehdotus oli viime keväänä yliopiston konsistorin tarkastettavana ja saavutti se silloin sen hyväksymisen, jonka se ansaitsee. Jo tänä keväänä aikoo hra Edelfelt ryhtyä työn suorittamiseen, jollei vain esteitä ilmaannu. — Oltuaan viime talven Italiassa on hra Järnefelt nyt useiksi vuosiksi asettunut Helsinkiin. Häneltä ei puutu työtä, hän kun on ehkä enimmin käytetty muotokuvaajamme. Alppien eteläpuolella oli hän tehnyt valmistustöitä alttaritaulua varten, joka esittää Jeesusta lapsia siunaavana. Siitä ei kumminkaan ole sen enempää tullut, kun jyväskyläläisten siveellinen tunto loukkaantui siitä että luonnoksessa oli nähtävänä paljas lapsi! He vaativat että lapsi puettaisiin, mutta taiteilija, joka jo ennen oli saanut ikävän kokemuksen Keskisuomen Ateenan taideaistista, katsoi parhaaksi katkaista kaikki välipuheet heidän kanssaan. Toivottavasti hra Järnefeltiltä vielä tilataan tämä taulu, joka luonnoksesta päättäen tulisi liikuttavan kauniiksi. — Hra P. Halonen, joka niinikään viime talven oleskeli Italiassa, on saanut tilauksen maalata alttaritaulun Kotkan kirkkoon. Hän on asettunut Helsinkiin tätä työtä varten. — Lopuksi on mainittava että hra Gallén toisena joulupäivänä lähti Italiaan, ollakseen siellä kahdeksan kuukautta. Erittäin hauskaa on oleva nähdä, miten Italian suuri taide vaikuttaa tähän taiteilijaamme, joka tätä ennen on vain seurannut taiteen uusimpia virtauksia.

Viime vuoden taide-elämän tapahtumien joukkoon on vihdoin luettava tuo tulevaisuuteen nähden tärkeä seikka, että Antellin lahjoituksen korot silloin ensikerran joutuivat käytettäviksi. Syksyllä alotti toimensa säätyjen asettama valiokunta, jolla on valta näillä varoilla tehdä ostoksia. Tähän saakka ei se vielä ole ostanut muuta kuin muinais- ja kansatieteellisiä sekä taideteollisuuteen kuuluvia esineitä, mutta nyt alkaneena vuotena, jolloin melkoinen määrä säästetyitä korkovaroja paitsi menneen vuoden korkoja tulee valiokunnan käsiin, on taideteosten ostaminen alkava. Parin kolmenkymmenen tuhannen markan käyttäminen tämmöiseen tarkoitukseen joka vuosi ei ole mikään helppo asia. Vaikeinta on kai ulkomaalaisten taideteosten ostaminen, sillä luonnollista on, että se voi tapahtua ainoastaan asiamiesten kautta. Harvoin näet tuodaan ulkomaalaisia taideteoksia tänne kotimaahan tarkastettavaksi ja ostettavaksi. Arvattavasti täytyy valiokunnan kääntyä etevimpien taiteilijaimme puoleen pyytämällä, että he ulko-

maalla käydessään koettaisivat kokoelmiamme varten saada teoksia nykyajan johtavilta taiteilijoilta. Vanhojen mestarien teokset ovat niin kalliit, että joku semmoinen ainoastaan poikkeustilassa saattaa tulla kysymykseen. Yksi keino, jonka kautta kallisarvoisempainkin taideteosten ostaminen on käyvä mahdolliseksi, on luonnollisesti se, että sitä varten määrätyitä rahoja jonkun aikaa säästetään ja odotetaan sopivaa tilaisuuutta. Niin olisi esim. hyvä, jos Pariisin mailmannäyttelyn aikana 1900 olisi isompi summa käytettävänä. Mitä taasen kotimaisiin taideteoksiin tulee, on valiokunnan katsominen ettei se laiminlyö semmoisten teosten ostamista, jotka todella ovat etevintä mitä kunakin vuonna ilmestyy. Kun ottaa lukuun että taideyhdistykselläkin on melkoisia varoja ostoksiin käytettävänä, niin tästä lähtien tuskin enää on pakko rahan puutteesta antaa tosiarvoisten teosten joutua ulkomaille. Pääasia on vain että ollaan valppaita — ja pysytään ennakkoluuloista ja ahdasmielisyydestä vapaina. Miten valiokunta tässä kohden on valvova taidekokoelmiemme ja taiteemme etua on tulevaisuus osottava.

Katsaus Suomalaisen Teatterin syys-näytäntökauteen vuonna 1897.

Kirj. JALMARI HAHL.

Vanha Dessaulainen. — Natalia Petrovna. — Sappho. — Kuningas Lear. — Richard III. — Coelestinus. — Savon sydämessä. — Korkea oikeus istuu.

Kansallinen teatterimme on kuluneena näytäntökautena tarjonnut suurta vaihtelua ohjelmistossaan. Paitsi ennestään tuttuja ulkomaisia ja kotimaisia kappaleita, kuten Vasantasena, Lääkäri vasten tahtoaan, Nummisuutarit, Aino, Mari y. m., on esitetty uutuuksia, joista muutamat ovat varsin huomattavia.

Ensimäisenä premierinä oli KARL NIEMANNin historiallinen huvinäytelmä „*Vanha Dessaulainen*“ (Wie die Alten sungen). Tämän kappaleen kokonaisvaikutus ei mielestämme ole tyydyttävä. Päähenkilön karakteristiikka tapahtuu toiminnan eheyden kustannuksella. Ruhtinas Leopold ei ole niin huomattava historiallinen henkilö, että katsojan mielenkiinto tuntuvammin saattaisi kohdistua häneen, ainakaan eivät kappaleen tarjoomat piirteet luo hänestä kultuurikauden kuvaavaa edustajaa. Draamalli-

sella runoilijalla on varsin vaikea tehtävä, jos hän mielii rakentaa hilpeän, välitöntä komiikkia pulppuavan huvinäytelmän historialliselle pohjalle. Menneen kultuuri-epookin historiallinen tausta on paljoa edullisempi tragedialle ja vakavalle näytelmälle. — Huolimatta siitä ettei Niemann siis ole onnistunut luomaan mukaansa-tempaavaa komediaa, eikä liioin syvemmin mieleen painuvaa kultuurikuvaa, on hän kuitenkin tarjonnut useita hupaisia kultuuripiirteitä ja huumorillisia kohtia, jotka hyvän esityksen tukemina saattoivat kappaleen varsin nautittavaksi.

Eri osien ja näyttelemisen laveampi tarkastus ei yleensä saata tässä katsauksessa tulla kysymykseen. Muutamat lyhyet huomautukset lienevät kuitenkin paikallaan. Herra Leinon pääosan esitys toi esiin sattuvasti ruhtinas Leopoldin omavaltaisen vilkkaan luonteen. Tämä etevä näyttelijämme antoi samalla uuden todisteen monipuolisuudestaan luonteiden-esittäjänä. Herra Falck Riskana kuvasi johdonmukaisesti häikäilemätöntä vakaumuksen miestä, ja rouva Kahilainen näytteli ansiokkaasti ja maltillisesti hedelmänmyyjättären osaa, joka helposti antaisi aihetta liioitteluun.

Tätä saksalaista kappaletta seurasi toinen ulkomaalainen meillä ensi kertaa esitetty näytelmä, nimittäin TURGENJEVin „*Natalia Petrovna*“. Tämä kuuluisan venäläisen pessimistin draama on todellinen taideteos. Tarkka psykologinen huomiokyky ja luonteen kehitys, joka ilmenee Turgenjevin oivallisissa kertomuksissa, on myöskin tässä draamallisessa tuotteessa havaittavana. Katsojan mielenkiinto pysyy koko tuon viisinäytöksisen kappaleen aikana vireillä, sillä hänen silmiensä edessä liikkuu palanen todellista elämää. Olojen estämä, luvaton rakkaus tarjoo näytelmälle sen traagillisen peruspiirteen. Tämä piirre ei suinkaan ole uusi tai harvinainen elämässä eikä kirjallisuudessa, mutta kokonaan omintakeinen on se muoto ja esitystapa, johon runoilija on aiheensa pukenut. Tekniikki tässä draamassa, jossa toiminta ja juoni supistuu varsin vähiin, on ihmeteltävän varma ja samalla yksinkertainen. Turgenjevilla on ibseniläinen taito pelkän vuoropuhelun kautta tuoda esiin tarkoituksensa ja kiinnittää kuulijakuntansa huomion. Vahinko vain, että tuo suuri psykologi niin vähän on liikkunut draaman arvokkaalla alalla.

Näytteleminen vastasi hyvin niitä vaatimuksia, jotka tämä vaikea kappale asettaa. Rouva Rautio toi hienoin piirtein ilmi eri vivahdukset Natalian intohimoisessa luonteessa. Herra Ahlberg näytteli hyvin gentlemannia, joka jalolla resignatsionilla kestää vaikeita oloja ja kohtalon käänteitä.

Erityistä mainitsemista ansaitsee mielestämme herra Weckman, jonka antama kuva nuoresta kotiopettajasta, Bjeljajevista, on näyttelijän paraita luomia. Luonnollisuus, teeskentelemättömyys ja alkuperäisyys, jotka runoilija on kuvitellut Bjeljajevin luonteen olennoisiksi piirteiksi, leimasivat kauttaaltaan herra Veckmanin näyttelemistä. Vera Aleksandrovnan ingenu-osaa näytteli rouva Olga Poppius luontevasti ja huolellisesti, ja herra Leino lääkäri Shpigelskynä ja herra Kallio Boltshintsovina loivat molemmat kohdastaan sangen lystikkäitä tyyppejä.

Paitsi näitä nykyaikuisia draamateoksia on teatteri uskollisena entiselle hyvälle tavalleen kuluneena näytäntökautena myös tarjonnut muutamia klassillisia kappaleita. Uutuuksina suomalaisella näyttämöllä koskettelemme näistä kahta, nimittäin GRILLPARZERin *Sapphoa* ja SHAKESPEAREn *Richard III:tta*.

Suuri itävaltalainen näytelmänkirjoittaja Grillparzer on »Sappho» runoelmassaan antanut etusijan lyyrillisille tunteenpurkauksille. Runoilija on valinnut kappaleensa traagilliseksi loppuvaikutukseksi tarumaisen kertomuksen lesbolaisesta runoilijattaresta, joka epätoivoisana siitä, että kaunis nuorukainen, Phaon, on hänen lempensä hyljännyt, syöksyy mereen Leukadian kalliolta. — Todellisuudessa Sappho oli naimisissa ja eli korkeaan ikään. — Vaikuttavaa Grillparzerin draamassa on se ristiriita, jota Sappho tuntee runouden ja todellisuuden välillä. Hän, joka jumalilta on saanut syviä aatoksia ja taidon ilmaista niitä, on uhrannut nuoruutensa, hehkuvan intonsa runottarien pyhään palvelukseen. Mutta myöskin hän on ihminen, nainen, ja kun intohimo iskee rautakyntensä hänen herkkään olentoonsa, on hän vaan maisen todellisuuden lapsi. Hän pettyy katkerasti, se hänet musertaa. Sappho lopettaa itse päivänsä, mutta hän ei eroa maailmasta katkerana, kostomielisenä. Olympisen ylevänä, anteeksiantavana ja sovittavana hän liittää toisiinsa Phaonin ja Melittan, ja hakee sitte viileätä lepoa ja unhetta meren aalloista. — Meidän ei tässä sovi pitemmältä tarkastaa niitä aineksia ja sivupiirteitä, joita Grillparzer on noutanut antiikkisesta kirjallisuudesta. Mainitsemme kuitenkin ohimennen yhden. Sapphon maine ja kunnia runoilijattarena oli antiikissa suuri. Siitä on kreikkalaisessa kirjallisuudessa useita todisteita. Strabo sanoo Sapphoa ihmeteltäväksi ilmiöksi, »sillä vuosisatojen sarjat eivät tunne toista naista, jota edes likimainkaan saattaisi runotaiteessa häneen verrata». Ailianos kertoo iäkkään Solonin eräissä pidoissa kuulleen nepaansa Eksekestideen esittävän erästä Sapphon

runoa ja niin ihastuneen siihen, että hän pyysi nuorukaista opettamaan sen hänelle ulkoa. Ja kun joku kysyi häneltä, miksi hän niin halukkaasti tahtoi sen oppia, oli hän vastannut: »Oppiakseni sen ja sitten kuollakseni». — Myös Rooman kirjallinen maailma ihaili lesbolaista runoilijatarta. Horatius nimittää eräässä epistolassaan Sapphoa epiteetillä »mascula» — miehekäs —, osottaakseen ett'eivät hänen runotuotteensa olleet miesten runoja huonommat.

Tämä kansalaisten suuri kunnioitus Sapphoa kohtaan ilmenee selvästi Grillparzerin draamassa, ja voimakkaasti sen tuo esiin Sapphon vanha palvelija kirotessaan Phaonin. Tämän kautta Sapphon traagillisuus tulee selvemmin havaittavaksi. Hänen jumalallinen, voimakas runotaitonsa, joka on valtavasti taivuttanut koko kansan mielet ihailuun ja kunnioitukseen, joka on kiinnittänyt hänen ohimoilleen laakerin, ei kuitenkaan saata vallita eikä kahlehtia lemmen tenhovoimia. Nuoruus, kukoistava elämän kevät, Melittan, yksinkertaisen orjattaren muodossa, syrjäyttää Sapphon, kuningattaren aatteen, neron maailmassa. Siinä liikuttava kuva aatteiden, runouden ja todellisuuden välisestä ristiriidasta.

Nimiosassa neiti Rängman toi esiin useita hyviä kohtia, jotka osottivat vakavaa, uutteraa taidetyötä. Epäedullisena puolena esiintyi näyttelijättären plastiikki, jonka tässä antiikkista aihetta käsittelevässä kappaleessa olisi suonut sulavammaksi, pehmeämmäksi, sekä paikoittain äänen mataluus, joka ei tarpeeksi värittänyt hienoa lyyrillistä tunnelmaa. Herra Salo Phaonin osassa teki itsensä syypääksi liian kulmikkaisiin, jyrkkiin liikkeisiin sekä paikottain ylen pateettiseen deklameeraamiseen. Joskohta pääosien esittäjät perin vaikeista tehtävistään eivät suoriutuneet täysin tyydyttävästi, pidämme oikeutettuna, että teatterin nuoremmat jäsenet saavat koetella voimiansa vaikeammissakin osissa. — Melittan osasta oli rouva Olga Leino saanut luonteelleen sopivan tehtävän, jonka hän suoritti viehkeällä tavalla.

Julkisuudessa on meillä joskus nähty lausuntoja siihen suuntaan, että suomalainen teatteri ryhtyessään esittämään Shakespearen kappaleita muka kävisi käsiksi tehtäviin, jotka menevät yli sen voimien. Tällaiset lausunnot ovat ajattelemattomia ja vääriä. Kaikkea kunnioitusta ja tunnustusta ansaitsee päinvastoin se tapa, jolla kansallinen teatterimme tulkitsee suuren brittiläisen runoilijan mestariteoksia. Mainitkaamme vain esimerkiksi „*Kuningas Learin*“ näyttämölle panoa ja esitystä, jotka hyvin vastaavat niitä vaatimuksia, jotka asetetaan Europan suurille näyttämöille. Olen ollut ti-

läisuudessa ulkomaiden suurilla näyttämöillä näkemään muutamia myöskin meillä esitettyjä Shakespearen kappaleita, kuten juuri mainitun sekä Othellon, Hamletin, Macbethin, ja vertailu ulkomaan ja kotimaan esityksen välillä ei mielestäni suinkaan lankea jälkimäisen vahingoksi. Tosin on Arkaadian näyttämö niin pieni, etteivät suuret kansankohtaukset pääse täysiin oikeuksiinsa, mutta illusioni sentään on taitavasti pienemmässäkin tilassa jossain määrin aikaansaatu.

Richard III on Shakespearen aikaisempia draamoja, jossa hän ei vielä ole saavuttanut täysin itsenäistä kantaansa. Liika laajuus toiminnassa ja karakteristiikassa haittaa tätä teosta, jota sentähden näyttämöä varten täytyy lyhentää. Shakespearen voimakas nero kuitenkin tähänkin teokseen on painanut vastustamattoman leimansa. Huomattavien luonteiden tarkka havaitseminen, niiden selvä, mestarillinen kehitys ja havainnolliseksi saattaminen on ominaisuus, joka jo Richard III:ssa selvästi esiintyy. Jo ennen Shakespearea olivat muutamat tekijät käsitelleet Richard III:nnen historiaa näytelmänä. Shakespeare saattoi tuntea erään aikaisemmin ilmestyneen, Thomas Creeden julkaiseman draaman samasta aiheesta; löytyypä vähäpätöisiä yhtäläisyyksiä parissa repliikissä. Mutta Shakespearen lähteet ja käsittely ovat kokonaan itsenäisiä. Historiallisena lähteenä on Shakespeare käyttänyt Holinshedin kronikkaa, joka puolestaan nojaa Sir Thomas Moren latinalaiseen elämäkertaan verenhimoisesta kuninkaasta. Tämä elämäkerta on myöhempien historiallisten tutkimusten mukaan liioiteltu, se näet esittää Richard III:nnen liian synkin, epäedullisin värein. Toinen esitys, joka nojaa Hookerin, Fabyanin y. m. kertomuksiin, ja joka antaa paljoa edullisemman kuvan Richardista, oli myös Shakespearen käytettävänä. Edellinen oli kuitenkin runoilijan mielestä soveliaampi hänen tarkoituksiinsa, hän kun ei tahtonut kuvata ankarasti todellista historiaa, vaan luoda titaanisen luonteen. Suomennamme tähän Holinshedin käyttämän Moren karakteristiikan Richardista näytteeksi, miten voimakkaasti ja uskollisesti Shakespeare siitä nouti draamansa pääpiirteet.

»Richard, Glosterin herttua — näin kertoo More — oli nerossa ja rohkeudessa täysin veljiensä vertainen, mutta heitä molempia monta vertaa rumempi, sillä hän oli lyhytläntä, jäsenensä olivat huonosti muodostuneet, selkä kyyryinen, oikea olka paljoa ylempänä vasenta. Hänen kasvojensa piirteet olivat iljettävät; tosin ylhäiset niitä sanoivat sotaisen näköisiksi, mutta tavalliset ihmiset pitävät niitä kamalina. Hän oli häijy, ärtyisä ja kateinen, ja kerrotaan hänen äitinsä, herttuattaren, kärsineen kovia synnytystuskia hänen tähtensä, ja että hän tuli maailmaan jalat edellä ja

— kuten huhu mainitsi — hampaallisena. Jätän Jumalan ratkaistavaksi, ovatko ihmiset vihasta menneet liioitteluihin vai liekö luonto muuttanut kulkuansa hänen tähtensä, joka eläessään teki niin monta luonnotonta tekoa. Hän ei ollut huono sotapäällikkö sodassa, jota varten hänen mielensä pikemmin oli luotu kuin rauhaa varten. Hän saavutti monta voittoa ja kärsi muutaman tappion, mutta ei koskaan oman rohkeuden eikä viekkauden puutteen vuoksi. Hän oli antelias menoissaan, sangen usein yli voimiensa. Isoilla lahjoilla hän saavutti epävarmoja ystäviä, ja tätä varten täytyi hänen usein lainata, ryöstää ja kiskoa rahoja toisaalta, ja tämä saattoi hänet varman vihan alaiseksi. Hän oli itseensä sulkeutunut ja vaitelias, suuri teeskentelijä, vaatimaton esiintymisessään, ulkonaisesti ystävällinen, kätkiessään sisässään vihaa, suuteli kernaasti sitä, jonka hän aikoi murhata, ylenkatsova ja julma, ei aina pahan tahdon vaikutuksesta, vaan kunnianhimon yllyttämänä sekä tuumiensa toteuttamisen tähden; kun hänen oma etunsa oli kysymyksessä, oli ystävä ja vihollinen hänestä yhdentekevä, eikä hän säästänyt ketään, jonka henki oli hänen tuumiensa tiellä.»

Ken tarkkaa tätä karakteristiikkaa ja vertaa sitä Shakespearen murhenäytelmään, huomaa kaikkien huomattavien kohtien siinä olevan edustettuina. Richard III esiintyy täydellisenä konnana, kuten hän itsekin kuuluisan unikohtauksen jälkeen lopulla tunnustaa. Mutta tällä ilkeyden titaanisella ilmiöllä on edellytyksensä, jotka tuottavat sille subliimisen piirteen, nimittäin Richardin tuntema syvä, hillitön katkeruus siitä, että luonto on tehnyt hänestä ruman epäsikiön, ramman. Se synnynnäinen ponteva voima, jonka luonto samalla on liittänyt hänen olentoonsa, nousee itsetietoisuuteen kohottuaan kapinaan itse luontoa vastaan. Luonto on ilkkunut Richardia, Richard päättää siis ilkkua puolestaan luonnon järjestystä. Siinä hänen traagillisuutensa alkujuuri. Näyttää siltä, kuin Richardin titaaninen voima todella murtaisi todellisuuden, luonnon kahleet ja ylenkatseellisesti järkyttäisi kaiken pysyvän perusteita. Mutta lopulta hän saa kokea ettei yksityinen indiviidi kauan saata taistella maailmaa vastaan, vaan sortuu.

Richardin luonteessa piilevä persoonallinen katkeruus, joka oikeastaan on hänen veritekojensa johtavana alkuvaikuttimena, ei mielestämme kappaleen kehittyessä loppua kohti, tule tuntuvammin esille, ja niin katoaa osa siitä järkyttävän subliimisesta loppuvaikutuksesta, jonka katastrofi voisi aikaansaada. Tosin hänen kunnianhimoisten pyrintöjensä edelliset ja ylimmät tulokset saattavat niin hänet hurmata, että hän niihin ihastuu ja unhottaa kipeän katkeruutensa siitä, että luonto on muodostanut hänet rumaksi ja rujokkaaksi. Mutta ennen hänen loppuansa pitäisi alkuvaikuttimen tietoisuuden puhjeta esiin. Tämä puute mielestämme haittaa luonteen johdonmukaisuutta ja taiteellista eheyttä.

Richard III:nnen näytteleminen kysyy tuntuvasti näyttelijän voimia. Niin monta eri vivahdusta on saatava ilmi, ja sen ohella osotettava titaanista voimaa yhdistettynä rujoon ruumiiseen. Jos tämän ottaa huomioon, täytyy pitää herra Lindforsin näyttelemistä loistavana ja mestarillisen onnistuneena. Etenkin sitten, kun kappale oli annettu muutaman kerran, syventyi herra Lindforsin käsitys ja hänen näyttelemisensä läheni nykyajan näytelmätaiteen huippua.

Kotimainen draamallinen kirjallisuus oli viime näytäntökaudeksi tuottanut kolme pienempää kappaletta. Saimme tutustua melodraamaan „*Coelestinus*", jonka musiikin nuori lahjakas säveltäjämme A. Törnudd oli laatinut. Tämä musiikki tuntui alkuperäiseltä ja sointuvalta osottaen vankkaa teoreettista pohjaa, tottumusta soittimille-panossa ja rikasta mielikuvitusta. Vahinko vaan, ettei esitys yhteissoittoon nähden onnistunut niin hyvin, että teos olisi esiintynyt täydesti edukseen.

Kaksi muuta kotimaista draamallista uutuutta oli M. Vuoren komediat „*Savon sydämessä*" ja „*Korkea oikeus istuu*", jotka lyhyessä ajassa näyttävät saavuttaneen jotenkin suurta suosiota. Arvokkaampi näistä kahdesta on epäilemättä jälkimäinen, jossa kappale todellista elämää »Savon sydämestä» koomillisuuden hilpeässä valossa luodaan silmiemme eteen. Tällä komedialla on tosin farsin luonne, mutta siitä huolimatta siinä on niin paljon sattuvaa, todellisuudesta temmattua, että se hyvin kykenee kilpailemaan Kiven luomien kanssa. Eri osat, jotka itsessään olivat varsin kiitolliset, näyteltiin hyvin. Herra Pesonen tuomarina, joka puhuu onnetonta, ruotsinmurteista kieltä, herra Lattu puheliaana kantajana, joka ei koskaan tahdo päästä asiaan, herra Weckman tyynenä syytettynä ja herra Kallio kuurona siltavoutina, kaikki suorittivat tehtävänsä oivallisesti. Kappaleen naurua herättävä vaikutus on vastustamaton, koomillisuutta kohottavat vielä melkoisesti tyypilliset, torkkuvat lautamiehet.

Kulunut näytäntökausi oli merkillinen siitä, että silloin vietettiin teatterin 25-vuotisjuhla. Tilaisuutta varten julkaistiin albumi[1], joka m. m. sisältää osia julkaisemattomista ja tunnetuista näytelmäkappaleista sekä suomalaisen teatterin näyttelijöiden kuvia eri osissa. Arvokkaana muistona saattavat teatterin lukuisat ystävät säilyttää tämän teoksen. Sillä tuona

[1] Suomalainen näyttämö $18^{13}/_{10}72$—$18^{13}/_{10}97$. Helsingissä 1897. 196 siv. 8:o. Hinta 3: —.

teatterin juhlahetkenä moni selvästi tunsi miten rakkaaksi, miten välttämättömäksi tämä taidelaitos on käynyt jokaiselle suomalaisuuden ja isänmaan ystävälle.

Lisiä Elias Brennerin elämäkertaan.

Kirj. ELIEL ASPELIN.

Vaikka ainoastaan vuosi on kulunut siitä kun Elias Brennerin elämäkerta ilmestyi painosta, on siihen jo kerääntynyt muutamia tärkeitä lisätietoja, joista varsinkin yksi, erinäisestä syystä, on viipymättä julkisuuteen saatettava.

Koska Brennerin suku luotetettavien tietojen mukaan on kotoisin Närpiön pitäjästä, jonka asukkaat nykyään ovat puhtaasti ruotsalaisia, on sitä luonnollisesti pidetty alkuperältään ruotsalaisena, enkä minäkään sentähden katsonut tarpeelliseksi ruveta asiata lähemmin tutkimaan. Kumminkin on hra pastori AD. NEOVIUS ystävällisesti huomauttanut minua muutamasta valituskirjasta, jonka Mustasaaren pitäjäläiset 5 p. heinäkuuta 1571 ovat laatineet Elias Brennerin isoisää Martti Brenneriä vastaan (Leinberg, Handl. rör. finska kyrkan, I. s. 122), jossa muun muassa lausutaan: »hän on myös suomalainen mies, niin ettemme me miesraukat, Jumala paratkoon, voi häntä ymmärtää tuskin joka toista sanaa — — —« (han är oc en finsk man, så att vi fattige men, thet Gud bättre, icke kunna förståå honom, hvart annat ord). Koska provasti Martti Brenner oli ensimäinen, joka kohosi talollissäätyä ylemmäs, osottaa tämä valitus että koti oli suomalainen. Jos nimittäin hänen isänsä Mattias Brenner Kalalahden (»Kalax«) kylästä olisi ollut ruotsinkielinen, on mahdoton käsittää miten poika olisi tullut niin suomalaiseksi, etteivät mustasaarelaiset ymmärtäneet hänen puhettaan. Niinikään on vaikea olettaa isän olleen ruotsalaiseen seutuun muuttaneen suomalaisen, sillä siinä tapauksessa olisi kai poika oppinut ruotsia naapureilta. Todennäköisintä on siis se, että Kalalahden kylä 1500-luvulla vielä oli kokonaan suomalainen.

Toiset lisätiedot koskevat Brennerin kokoelmia.

Jotenkin samaan aikaan kuin minun kirjani ilmestyi, julkaisi tunnettu etevä, ruotsalainen kirjallisuushistorioitsija, professori H. SCHÜCK, teoksen nimeltä *Bibliografiska och Litteraturhistoriska Anteckningar* (Upsala

1896, ei kirjakaupassa!), sisältäen muun muassa kirjoituksen *Brennerin luettelosta* («Ur Brenners katalog«). Brennerin kirjaston luettelon perustuksella päättää tämä tarkka asiantuntija, että kuuluisa muinaistutkija ja taiteilija myöskin oli «yksi aikansa etevimpiä kirjakokoilijoita« ja luettelee siitä tärkeimmät sekä kirjat että käsikirjoitukset, jotka ansaitsevat tutkijain huomiota. Etenkin oli käsikirjoituskokoelma rikas. Muun muassa kuului siihen ainoa tunnettu käsikirjoitus teoksesta *Själens Tröst* (nyt kunink. kirjastossa), edelleen «K. Göstas Chrönika af Erik Olofszon Humble mscr. 1603«, teos joka on kadonnut ja tuntematon, sekä pergamentille kirjoitettu teos v:lta 1497, sisältävä oleteltuja keskusteluja Jeesuksen, Maarian, apostolein ja erinäisten pyhimysten välillä, joka niinikään on hävinnyt. Kaikkein tärkeimpänä pitää Schück kuitenkin muutamaa käsikirjoitusta, jonka latinankielinen nimikirjoitus ilmoittaa, että se sisälsi runomuotoon kyhättyjä ruotsinkielisiä hengellisiä näytelmiä (Comediae sacrae). Oppineet ovat näet ennen väitelleet, onko Ruotsissa keskiajalla ollut omakielisiä näytelmiä vai ei; Brennerin kirjaston luettelo todistaa että niitä oli olemassa kokonainen sarja.

Mihin nämä kadonneet käsikirjoitukset ovat joutuneet, on aivan epätietoista. Arveluna mainitsee Schück sen mahdollisuuden, että ne niinkuin yhtä ja toista muutakin Brennerin perua, tulivat Rålambin kokoelmiin ja että ne hävisivät Rålambin kirjaston palossa 1758.

Merkillisin lisä kirjaani on kumminkin se odottamaton uutinen, että Brennerin rahakokoelmasta, jota on luultu iäksi päiviksi kadonneeksi, nyt vihdoin on saatu tietoja. Tämän uutisen sain ensiksi kreivi C. SNOILSKYN kautta, joka kohta elämäkerran ilmestymisen jälkeen kirjoitti minulle asiasta. Hänen kirjeestänsä teen seuraavan otteen. Mainittuansa muun muassa, että hän poikaiästä saakka on osannut Brennerin Thesauruksen melkein ulkoa, jatkaa hän: «Koska näen että hra professori kirjassaan puhuu minun turhista yrityksistäni koettaa saada selville mihin Brennerin kokoelma on joutunut, sen jälkeen kun traditsionin mukaan Demidof osti sen, olen nyt tilaisuudessa ilmoittaa, että luulen voivani varmuudella sanoa että Brennerin kokoelma joku aika sitten on löytynyt — kumminkin vain kohta hajaantuakseen moniin käsiin. Hra H. Oldenburg, suuri kokoilija, joka syksyllä kuoli täällä, kutsui minut viime vuonna luoksensa näyttääkseen minulle näytteeksi lähetetyn kokoelman ruotsalaisia rahoja ja mitaleja, jonka hänelle oli toimittanut muuan saksalainen rahakauppias,

luullakseni Hess Frankfurtissa. Lähetys käsitti suuren sarjan todellisia kalleuksia, jopa niin suuria että suoraan voin sanoa etten minä koskaan *yhdellä kertaa* ole nähnyt niin monta tarjottuna kaupaksi — niiden joukossa useita kerrassaan *yksinäisiä* (absolut unika) kappaleita. Mutta mikä oli vielä merkillisempää ja kohta hämmästytti minua, oli se että tarjona oleva kokoelma vähiä poikkeuksia lukuunottamatta oli tarkoin yhtäpitävä Brennerin omistamien harvinaisuuksien kanssa, jotka on lueteltu Graingerin luettelossa [1]. Jos esim. yhtä harvinaista rahaa oli lyöty kappaleita eri vuosina, niin oli tässä juuri se vuosikerta, jonka Brenner oli omistanut. Rahoista, joita on pidetty hävinneinä ja jotka on tunnettu ainoastaan Brennerin ja Graingerin kirjoista, löytyi tässä mitä kauniimpia kappaleita. Semmoisia rahoja taas, joita Brennerillä *ei* ole ollut, ei tässä ollut ainoatakaan. Lisätodistuksena saattaa vielä mainita, että muutamia Brenneriläisiä harvinaisuuksia, joita ei tavattu Oldenburgille lähetetyssä kokoelmassa, melkein samaan aikaan tarjottiin kaupaksi muualla Saksassa. Rahojen sanottiin tulleen samasta paikasta. Keiltä kokoojilta tämä verraton tulva vanhoja ruotsalaisia kalleuksia oikeastaan tuli, sitä saksalaiset kauppiaat eivät tahtoneet tunnustaa, mutta salaperäisiä viittauksia annettiin kuitenkin, että kaikki oli tullut *Venäjältä*.

Sanalla sanoen minä en epäile, että Brennerin rahakammio vihdoin on tullut päivän valoon puolentoista vuosisadan unohduksesta. Juurikään mainitusta suuresta kokoelmasta Oldenburg valitsi rahakammiotansa varten rahoja yli 8,000 kruunun edestä; muut ruotsalaiset kokoilijat ostivat niinikään muutamasta tuhannesta kruunusta. Yksi oikea Sture-raha! suurta tyyppiä v:lta 1512, joka myös oli samasta lähteestä tullut, on tänä vuonna myyty Saksassa noin 2,000 kruunusta, niin kerrotaan«.

Luonnollisesti ei kysymystä jätetty tälle kannalle, vaan ruvettiin Venäjältä tiedustelemaan Brennerin kokoelmaa. Sen mukaan kuin viime kevännä kuulin Tukholmassa onkin selville saatu, että loppuosa kokoelmaa vielä on olemassa Moskovassa. Kenen hallussa se aikojen kuluessa on ollut, siitä ei ole lähempiä tietoja, mutta viimeiset omistajat kuuluvat olleen 1808—1809 vuosien sodasta tunnetun kreivin, kenraali J. P. van Suchte-

[1] Niinkuin kirjassani on esitetty, joutui Brennerin rahakokoelma ensiksi Tukholmassa asuvan englantilaisen kauppiaan Graingerin omaksi. Hänen kuolemansa jälkeen venäläinen Demidov osti sen. Graingeriä varten teki Keder täydellisen luettelon kokoelmasta, joka painettuna säilyttää sen muiston.

lenin perillisiä. Tämä mies, joka loppuikänsä oleskeli Venäjän lähettiläänä Tukholmassa ja siellä kuolikin 1836, oli harvinaisen harras tieteen ja taiteen ystävä ja kokoilija eri aloilla. Muun muassa oli hänellä suuri rahakokoelma, ja luultavaa on että hän Venäjällä oli ostanut Brennerin rahakammion.

Juuri tätä tietoa, Brennerin rahakammion löytöä, minä ylempänä tarkoitin sanoessani muutaman lisän elämäkertaan vaativan pikaista julkaisua. Tämän kuun 25 p. myydään näet vanhin, 1113 numeroa käsittävä ryhmä Oldenburgin rahakammiota (Olof Skötkonung — Johan, hertig af Östergötland) ja niiden joukossa on muun muassa 40—50 rahaa Brennerin kokoelmasta. Tässä harvinaisessa tilaisuudessa tulee tietysti Antellin kokoelmain hoitoa varten asetetun valiokunnan valvoa kokoelmiemme etua.

Tätä huutokauppaa seuraa vielä kaksi. Tämän vuoden keskivaiheilla myydään nimittäin seuraava ryhmä (Gustaf II Adolf — Karl XII, n:ris 1,114—3,338) sekä tämän vuoden lopulla taikka tulevan vuoden alussa viimeinen ryhmä (Ulrika Eleonora — Oscar II, n:ris 3,339—4,889).

Kirjallisuutta.

Uusia Z. Topeliuksen kirjoja.

Z. Topelius, *Vinterqvällar.* Tredje cykeln, häft. 4, 5. Helsingissä 1897, G. W. Edlund. 182 siv. 8:o. Hinta 1: 50 vihkolta.

— — — —, *Gamla baron på Rautakylä.* Helsingissä 1897, G. W. Edlund. Hinta sid. 1: 75.

— — — —, *Rautakylän vanha parooni,* suomensi Helmi Setälä. Helsingissä 1897. G. W. Edlund, 117 siv. 8:o. Hinta 1: 50.

Omituinen on ollut ruotsinkielen asema meidän maassamme. Emme juuri voi sanoa, että se suomalaisten käyttämänä olisi mainittavasti vanhempaa kirjakieltä kuin suomikaan. Mutta kun suomenkielellä alettiin kirjoittaa, ei juuri muuta pyydettykään kuin suomenkielisen rahvaan ensimäisten henkisten tarpeiden tyydyttämistä; ken korkeampia vaatimuksia tahtoi tyydyttää, se käytti kehittyneempää ruotsia. Mutta nämä vanhemmat ruotsinkieltä käyttävät suomalaiset kirjailijat hakivat ja löysivät itselleen paikan Ruotsin kirjallisuudessa. Suomalaista oli heidän runoilussaan vain suoma-

lainen pohjasävel. Mutta ruotsinkielisellä kirjallisuudella oli vielä kaunis tehtävä meidän maassamme.

Pitkän työn kautta selvitettiin ne periaatteet, joille suomalainen sivistys oli laskettava, ja vilkkaan keskustelun kautta niille hankittiin tunnustusta. Tämä työ ja tämä keskustelu suoritettiin ruotsinkielellä. Mutta että työ voisi menestyä, tarvittiin innostusta; että voitaisiin uhrata omia etuja yleisten hyväksi ja tehdä työtä selvitettyjen päämäärien saavuttamiseksi, tarvittiin isänmaallista mieltä ja lämpöä. Tämän innostuksen sytyttäminen, tämän isänmaallisen mielen lämmittäminen oli runoilijain tehtävä. Tähän vaikeaan työhön oli suomenkieli vielä liian kypsymätöntä. Ja niin syntyi se omituinen ilmiö, että Suomessa kohosi kauniiseen kukoistukseen ruotsinkielinen runous, joka hengeltään ja sisällykseltään oli suomalaista, ja joka siten herätti suomalaista isänmaallista mieltä ja edisti suomalaista viljelystyötä. Tämän isänmaallisen, ruotsinkielisen runouden etevimpiä viljelijöitä on Sakari Topelius.

Topeliuksen kirjailijatoiminnan varsinainen aika on jo kaukana takanamme, hänen kirjallisen toimintansa tutkiminen on jo Suomen viljelyksen historian tutkimista. Nyt jouluksi ilmestyneet vihot ovat jälkipoimintoa rikkaalta kirjalliselta työvainiolta. »Rautakylän vanha parooni» on alultaan Topeliuksen vanhimpia novelleja, sillä se esiintyy »Helsingfors Tidningar»-eissa jo v. 1849. Näytelmän muodossa on se nuoremmallekin polvelle suomalaisen teatterin näyttämöltä tuttu. Toiset, pienemmät kertoelmat ovat aiheiltaan luullakseni vanhoja, vaikka tekijä on niitä ennen julkaisemista muodostellut.

Kauniit ja jalot aatteet ovat aina olleet Topeliuksen teoksissa sinä voimana, joka niille on niin suuren merkityksen hankkinut meidän sivistystyössämme. Näissä edessämme olevissa kertoelmissa näemme myöskin nämä aatteet: kauniin ihanteellisuuden, uskon hyvän voittoon, uskon vähäpätöisintäkin hallitsevaan korkeaan kaitselmukseen.

Suuri rikos tulee estetyksi siten, että nuori tyttö vetoaa murhaamaan tulleen miehen jalompiin tunteisiin, kutsuu häntä rehelliseksi mieheksi. — Sattuma ei estä nuoren ylioppilaan taskussa ruutia räjähtämästä ja kolmea ihmishenkeä hukkaan joutumasta, vaan sen estää maailman kaitselmus. »Nöyrry ihminen», sanoo runoilija, »sen voiman edessä, joka käsittää kaikki ja johtaa kaikki määrättyyn tarkoitukseen.» Spiritismi ja teosofia ovat, niinkuin runoilija sanoo, tämän vuosisadan henkisiä kulkutauteja. Häntäkin ne ovat viehättäneet, vaikka hän ei niitä usko. Mutta kaikella harhauskollakin on todellisuudessa juurensa, ihminen ei vaan kykene kaikkea selittämään. Runoilija sanoo valinneensa huomioittensa alueeksi lapsimaailman. Toiset lapset kuolevat pieninä, toiset pelastuvat monen monista vaaroista. Meidän harvaan asutussa ja metsäisessä maassamme eksyy lapsia usein, runoilija on pannut mieleen kokonaisen sarjan tapauksia, jolloin näin eksyneet lapset

ikäänkuin ihmeen kautta ovat pelastuneet. Hän sanoo tässä näkevänsä näkymättömän maailman vaikutuksen ihmiskohtaloon, näkevänsä enkelien vartioimisen. Kaikella on oma tarkoituksensa, jos lapsi pelastuu vaarasta, tapahtuu se siksi, että hänen elämällään on vallan erityinen tarkoitus, vaikka meidän huomiomme ei ulottuisikaan sitä näkemään. Taikka jos lapsi kuolee pienenä tai syntyy kuolleena, on senkin elämällä tarkoitus ja sen kuolemaan on erityinen syy: kenties sen hengen kehitykselle jokin toinen maailma on soveliaampi. — Kerran kertoo runoilija käyneensä jouluna vankilassa. Siellä tapasi hän miehen, joka 50 vuotta melkein syyttömästi oli saanut tätä rangaistusta kärsiä. Mutta mies arveli, että se oli ollut hänelle tarpeellista, ilman sitä olisi hänestä ehkä tullut suuri roisto. Tässä kuvastuu kirjoittajan oma sovinnollinen ja syvä maailmankatsomus. — Ihmiselämän ristiriitaisuudet antavat runoilijan aavistaa uutta, suurempaa ja kauniimpaa kehitystä. »Tämä maailma olisi niin pimeä, jollei uuden tähden sarastava aamuaurinko jo heijastaisi kaukaista valoaan yli surujen, vaivojen, taistelukenttien ja hautojen.»

Näistä pienistä kertoelmista kuvastuu lukijan eteen sama aatteellisuus, joka on ollut vallitsevana Topeliuksen koko runoilijatoiminnassa. Se juuri on kohottanut hänen runoilunsa niin korkealle. Se se myös on säilyttävä sille pysyväisen sijan kirjallisuudessa silloinkin, kun toinen aika käyttää toisenlaista ulkonaista muotoa.

»Rautakylän vanhaa paroonia» lukiessamme huomaamme toisiakin puolia Topeliuksen kirjallisessa tuotannossa. Voimakkaimpia aineksia niissä on historiallinen väritys. Olkoonpa joku kohta luonnotonkin, todellinen on aina historiallinen ajankuvaus, niin sanoakseni historiallinen tunnelma. Kustaa III:n aika on tässä taustana. — Hyvin tuntee Topelius myös Suomen luonnon ja osaa sitä taitavasti kuvata, sen näemme näistäkin vihkosista.

Realismi on ollut pitkät ajat tunnussanana kirjallisuudessa. Mutta mitä on realismi? Se, niinkuin kaikki tässä maailmassa, on muuttuvaista, on verrannollista. Se mikä yhdelle ajalle on realismia, voi toiselle olla romantiikkia. — »Mutta jos luulet kertomustani romaaniksi, jossa ilkeät ihmiset jollakin hirveällä tavalla joutuvat surman suuhun, esimerkiksi juomalla omaa myrkkyänsä, kompastumalla omaan tikariinsa tai siten, että kantaisän kuvapatsas kaatuu heidän päällensä ja musertaa heidät, niin erehdyt suuresti.» Niin sanoo tekijä. Hänen kuvauksensa siis ei ole romantiikkia, se on realismia. Mitä siitä, jos vihkimätodistus 50 vuoden perästä löydetään salakaapista, jos vanhat naamiaisennustukset pitkien aikojen perästä käyvät toteen. Se oli realismia aikaisempaan aikaan verrattuna, meistä se jo on romantiikkia. Olkoonpa niin, tosi on kumminkin aina se kaunis maailmankatsomus, joka Topeliuksen teoksissa vallitsee. Toivokaamme, että se yhä vastakin pysyisi meidän kirjallisuudessamme realismina eikä koskaan muuttuisi romantiikiksi.

O. Relander.

Z. TOPELIUS, *Lukemisia Lapsille*, 8:as osa. Suomennos. Kuvilla varustettu painos. Porvoossa 1897. Werner Söderström. 190 siv. 8: o. Hinta sid. 2: 75, koruk. 3: 75.

Z. Topeliuksen nimi on jo kauan aikaa ollut suomenkielisillekin lapsille rakas. Ken ei hänen satujansa olisi kuullut tai lukenut ja ken ei tuntisi hänen ystävällisiä kasvojansa, kun ne milloin minkin kuvalehden keralla saapuvat koteihin, tuttavuutta tehden etenkin pienokaisten kanssa, jotka vaistomaisesti tuntevat niistä parhaan ystävänsä.

Tänäkin jouluna on Z. Topelius rikastuttanut suomalaisten lasten aarreaittaa uusilla saduilla. Seitsemän entisen osan lisäksi on nyt suomennettu kahdeksaskin osa Lukemisia lapsille. Näistä kertomuksista, samoin kuin entisistäkin huokuu sama puhdas, jalo henki, hieno runollisuus ja rakkaus lapsiin, joka on tehnyt Topeliuksen nimen kuolemattomaksi lastenkirjallisuuden alalla. Että Topelius aina saa oikeat kielet lasten sydämissä väräjämään, sen huomaa selvästi siitä innosta, millä pienokaiset seuraavat kertomusten juoksua, milloin „Rikin“ keralla liitäessä „Pilvijättiläisen“ luo tai pikku „Syynen“ keralla lehmiä paimentaessa. „Pikku koulun“ laulut ovat kerrassaan erinomaisia. Jo ensi lukemalta ne painuvat lasten mieliin ja herättävät vastakaikua heidän sydämissään.

Suurella taitavuudella on tämän osan suomennostyö suoritettu. Sekä runopukuiset laulut että suorasanaiset kappaleet sujuvat luontevasti että tuskin huomaa vasaran jälkiä. Suomenkielen mukaisempaa olisi kuitenkin ollut kirjoittaa „Tuttemuj“ *i*:llä eikä *j*:llä. Epäsuomalaista on sanoa: „— — — herrat Auringonsäde olivat syöneet neidit Vesipisara, — — —“, samoin „Sitte sinä tarvitset *yhden*, joka lukee sinulle ääneen“, tai „Tietääkö neiti, että kadetti Silfversparresta tuli sitte *minulle iso-isä*.

Helmi Setälä.

Suomi ulkomailla.

— JALMARI HAHLin teoksesta „*Les tendances morales dans l'œuvre de Giacomo Leopardi*“ julkaisee Leopardi-tutkija ALESSANDRO D'ANCONA arvostelun Pisassa ilmestyvän italialaisen aikakauskirjan „*Rassegna bibliografica della letteratura italiana*“ viime vuoden joulukuunvihossa. Lausuttuaan italialaisena mielihyvänsä siitä että muukalainen on valinnut tutkimuksensa esineeksi Leopardin, sanoo arvostelija tekijän käsitelleen ainettansa perusteellisesti ja arvokasta aihetta täysin vastaavalla tavalla tutkineen laajaa Leopardi-kirjallisuutta ja runoilijan teoksia. Sitten tekee arvoste-

lija seikkaperäisesti selkoa toht. Hahlin tutkimuksen sisällyksestä ja johtopäätöksistä, joita hän puolestaan pitää oikeutettuina. Muistutettuaan että tekijän katsaus Leopardin esi-isien uskonnollisiin mielipiteisiin on liian pitkä, etteivät teokseen liittyvät filosofiset johdannot tunnu hyvin yhteenkasvettuneen itse teokseen sekä että kysymystä Leopardin onnettoman elämän ja hänen oppinsa keskinäisestä suhteesta olisi selvemmin pitänyt käsitellä, lausuu tekijä lopuksi: „Mutta lukuunottamatta näitä ja muita, pienempiä puutteellisuuksia ansaitsee tämä teos mielestämme lukuisien tosiasioidensa, vakavien todistusperusteidensa ja oikeitten johtopäätöksiensä nojalla huomattavan sijan nykyään runsaassa Leopardi-kirjallisuudessa."

— H. PAASOSEN kirjoitusta *„Itä-suomalaisten kansojen runoudesta"*, joka on ilmestynyt ylipainoksena viime vuoden Valvojasta, on unkarilaisessa aikakauskirjassa *„Nyelvtudományi közlemények"* arvostellut meilläkin tunnettu unkarilainen BÉLA VIKÁR. Tehdessään selkoa kirjoituksen sisällyksestä, joka Valvojan lukijoille on tunnettu, arvostelija erittäin huomauttaa, että olisi myös ollut syytä ottaa lukuun unkarilaisen ja varsinkin székelyiläisen kansanrunouden vanhimpia jäännöksiä, joissa esiintyy ilmeisesti alkusointu ja 8-tavuinen runomitta. Epäiltäväksi hän katsoo sitä tekijän mielipidettä, että mordvalaisilla muut runomitat paitsi 8-tavuinen eivät ole alkuperäisiä. Arvostelu loppuu sanoilla: „Olisi suotava että toht. Paasonen, näin kauniisti osotettuaan kykeneväisyytensä tähän toimeen, edelleenkin jatkaisi uraali-altailaisten kansojen runoutta koskevia tutkimuksiaan."

— ARVID GENETZin Suomalais-ugrilaisen seuran aikakauskirjassa ja ylipainoksena julkaiseman *„Ost-permische Sprachstudien"* nimisen kirjoituksen ilmoittaa Z. GOMBOCZ edellämainitussa aikakauskirjassa, huomauttaen etupäässä siinä olevan sanaston uusia sanoja sekä myöskin tekijän foneettista tarkkuutta (m. m. koron merkitsemisessä), sekä tehden omasta puolestaan muutamia sanavertauksia.

Päivän kysymyksiä.

Suomalaisten alkuteosten ruotsintamisesta.

Ehdotus Ruotsalaisen Kirjallisuuden Seuralle.

Kirj. JUHANI AHO.

Sitä mukaa kuin suomalainen kirjallisuus kasvaa, pyrkii se myöskin laajentamaan lukijakuntaansa ei ainoastaan omassa maassa, vaan myöskin

sen rajojen ulkopuolella. Kun ei meillä vielä kaikkialla omassakaan maassa osata suomea siksi, että voitaisiin kotimaista kirjallisuutta alkukielellä viljellä, ja kun ei sitä ulkomailla lainkaan tai juuri ollenkaan ymmärretä, täytyy kustantajain ja kirjailijain koettaa toimittaa käännöksiä niistä teoksista, joiden he luulevat suurempaa yleisöä hyödyttävän tai huvittavan. Viime aikoina onkin suomalaista kirjallisuutta, sekä tieteellistä että kaunokirjallista, varsin runsaasti ilmaantunut ruotsinnettuna melkein samaan aikaan kuin teokset ovat alkukielellä julaistut.

Se on ollut suureksi hyödyksi kirjailijoillemme, joita tietysti on elähyttänyt se, että ovat päässeet puhumaan laajemmallekin lukijakunnalle kuin on kotimainen ja joutuneet osallisiksi tämän lukijakunnan arvostelusta. Mutta on siitä ollut hyötyä maallemmekin kokonaisuudessaan. Ruotsinkielisten käännösten avulla ovat koko Skandinaavia ja sitä kautta muu Eurooppa, varsinkin Saksa, mutta myöskin Ranska ja Englanti, päässeet kirjallisuutemme makuun ja saaneet tilaisuuden seurata sivistysrientoja ja niiden tuloksia maassamme. Ruotsinkielinen käännös on näet melkein poikkeuksetta pantu pohjaksi muunkielisille käännöksille siitä luonnollisesta syystä, että meillä täällä Suomessa ei ole kääntäjiksi kykeneviä kielimiehiä ja että ulkomailla, muutamia harvoja unkarilaisia poikkeuksia lukuunottamatta, ei osata suomea. Ruotsinkieli on siis siinä kohden ollut suomalaisen sivistyksemme välittäjänä muuhun Europpaan, niinkuin se siinä ja monessa muussa kohden on välittänyt länsimaista sivistystä Suomeen. Se on ollut melkein ainoa portti, joka on meiltä tässäkin kohden länteen päin auennut. Ja ettei se portti täältä päinkään auetessaan ole joutanut saranoillaan ruostumaan, sitä osottaa, niinkuin jo sanoin, se tosiasia, että meillä jo on useitakin kirjailijoita, joita ahkerasti käännetään, luetaan ja arvostellaan ulkomailla. Pohjoismainen kirjallisuus on hyvässä huudossa etenkin Saksassa ja että Suomen tuotteet myöskin sillä alalla ovat »haluttua tavaraa«, siitä ovat todistuksena ne alituiset kysymykset käännettäviksi sopivista teoksista, joita kirjailijoillemme ja kustantajillemme saapuu. Se on ilahduttava ilmiö siihenkin nähden, että meillä siis uskotaan ja tiedetään olevan muutakin, ei vaan lankkuja, voita ja tervaa, joka kelpaa maasta vietäväksi.

Valitettavasti ei meillä kuitenkaan ole tehty juuri mitään tämän »vientitavaran« viennin helpottamiseksi eikä ollenkaan »asianomaisilta tahoilta« pidetty huolta siitä, että se esiintyisi edukseen maailman mark-

kinoilla. Tarkoitan niitä vaikeuksia, jotka kohtaavat suomenkielisten kirjallisten tuotteiden käännettyinä julkaisemista.

Ja ne vaikeudet eivät suinkaan ole pienet, ovatpa välistä melkein voittamattomat.

Käännös on nyt aina käännös eikä siis voida vaatia, että se täydellisesti vastaisi alkuperäistä, varsinkin kun on kysymys kahdesta niin toisistaan eroavasta kielestä kuin suomesta ja ruotsista. Siitä syntyvät vaikeudet eivät ole voitettavissa, vaan on tyytyminen siihen, että käännös on osapuilleen oikea ja että se on tehty virheettömällä ja puhtaalla ruotsinkielellä. Mutta jo kohtalaisenkin tarkka ja puhdas ruotsinkielinen käännös on meillä tähän saakka ollut tuiki vaikea, milteipä mahdotonkin aikaansaada. On näet niin hullusti, että meillä ei osata ruotsia. Ne, joilla on ruotsinkieli äidinkielenään, ovat sen itse tunnustaneet ja on tästä asiasta julkisesti sekä keskusteltu että kirjoitettu ja koetettu parannuskeinojakin keksiä m. m. puhdistamalla ruotsinkielestä sen lukuisia fennisismejä. Tulokset eivät kuitenkaan ole tähän saakka olleet suuret, ja kirjoitetaan meillä sekä alkuperäisissä että käännetyissä teoksissa ja kirjoituksissa, muutamia poikkeuksia lukuunottamatta, hyvinkin suomivoittoista ruotsia, joka on aitoruotsalaisille kauhistus.

Selvää on, että suomalainen kirjallisuus tästä on kärsinyt. Melkein poikkeuksetta seuraa ruotsalaisia arvosteluja ruotsinnetuista teoksista se muistutus että ruotsinkieli on niissä virheellistä tai murteellista. Se ei ole ruotsia, sanovat ruotsalaiset, se on «finskaa«, joksi meren takana nimitetään suomalaisten puhumaa ruotsinkieltä. Yhtä selvää on myöskin, että kirjallisuutemme tästä puuttuvasta ruotsinkielen taidostamme yhä edelleenkin tulee kärsimään, ellei ryhdytä mihinkään toimenpiteihin ruotsinnetun suomalaisen kirjallisuuden puhdistamiseksi, sillä jos suomenkieli on tähän saakka näin suuressa määrin painanut leimansa ruotsinkieleemme, on luultavaa, että se suomenkielen tullessa yhä monipuolisempaan käytäntöön kansan sivistyskielenä on tekevä sen vielä enemmän.

En nyt tahdo tässä ottaa käsitelläkseni kysymystä ruotsinkielen puhdistamisesta koko laajuudessaan. Tahdon vain esitellä muutamia keinoja, miten ruotsinkieli suomenkielestä käännetyissä teoksissa olisi saatava paremmaksi ja puhtaammaksi.

Kääntämistyö meillä on yleensä semmoista tilapäistä työtä, jota kustantajat teettävät sivuansiona henkilöillä, jotka joko ryhtyvät siihen pa-

remman työn puutteessa tai asianharrastuksesta, mutta joilla useimmittain ei ole tyylillistä kykyä eikä sitä seuraavaa kielitaitoa. Syynä tämmöisten kääntäjäin käyttämiseen on parempain kääntäjäin puute. Ne, jotka kykenisivät saamaan aikaan kelvollisempaa työtä, ovat siinä asemassa, että vaativat työstään parempaa palkkaa kuin mitä meillä yksityiset kustantajat yleensä voivat tai tahtovat maksaa. Täytyy siis tyytyä niihin kääntäjiin, joita saa. Jos teos taas laadultaan on semmoinen, että sen menekki voi kestää suurempaa kääntäjäpalkkiota ja kustantaja tai kirjailija asianharrastuksesta antautuvat uhrauksiin, niin on sittenkin vaikea vähänkään vaikeammasta teoksesta saada käännöstä aikaan, syystä, ettei sellaisten teosten kääntäjää useinkaan tahdo saada hinnalla millään. Niillä harvoilla ruotsintajilla, joiden kielitaito ja stilistinen kyky takaavat käännöksen kelvollisuuden, on muiden töittensä ohella niin paljon käännöstyötä tarjolla, etteivät he läheskään voi tyydyttää yhä kasvavia tarpeita.

Miten nyt olisi tämä tuntuva puute poistettavissa?

Yhtenä keinona sopisi koettaa samaa, joka on ollut käytännössä arvokkaita suomennoksia aikaansaataessa, nimittäin kirjallisten seurojen toimesta siten, että nämä ottaisivat eteväin tieteellisten tai kaunokirjallisten teosten ruotsinnoksia joko kustantaakseen ja avustaakseen tai niistä palkintoja jakaakseen. Siten saataisiin varmaankin tähän työhön kiinnitetyksi parempia voimia kuin mitä tätä nykyä on mahdollista. Se vastaisi myöskin vaatimuksia suoritettuun työhön nähden ja käännöksen osaksi tuleva tarkastus olisi osaltaan takeena sen kelvollisuudesta.

Tämä keino olisi käännöksen kelvollisuuden ja kielen puhtauden saavuttaminen hiukan toista tietä. Kun nyt suurin vaikeus Ruotsissakin luettavaksi kelpaavan käännöksen aikaansaamisesta on meikäläinen turmeltunut kielikorva, olisi niillä henkilöillä, joilla on taipumusta kääntäjiksi ja jotka haluavat sille alalle antautua, hankittava tilaisuutta oleskelemiseen ruotsinkielen kotimaassa. Matkarahoja antamalla olisi tämä tarkoitus sopivimmin toteutettavissa.

Kuulen tähän sanottavan, että jos meillä täällä kotona ei voitane oppia ruotsinkieltä, ei sitä nyt kannata lähteä muualtakaan oppimaan eikä sen taitoa maahan tuomalla tuomaan. Ellei toisen kotimaisen kielen taito kerran omasta voimastaan pysyne, niin menköön kaiken maailman tietä! Vai me täällä vielä ruotsinkieltä keinotekoisesti tukemaan!

Ehdotukseni saattaakin asiata tarkemmin ajattelematta kuulua oudolta suomenmielisissä korvissa. Mutta eihän tässä olekkaan kysymys ruotsinkielen tukemisesta semmoisenaan, vaan sen sijaan suomalaisten kultuurietujen valvomisesta. Jos olisi vähänkään toivoa siitä, että suomalaisen hengen tuotteista huvitetut ulkomaalaiset oppisivat kieltämme ja kykenisivät tulkitsemaan niitä suurelle maailmalle, niin raukeaisivat ehdottamani toimenpiteet itsestään. Mutta niinkauan kuin eivät Ruotsin ruotsalaiset opi suomea, on Suomen ruotsalaisten oppiminen — ruotsia. Ja on heidän oppiminen sitä niin, että kykenevät hyvien käännöksien kautta perustamaan kirjallisuutemme tuotteille pohjan, jolle muunkin kieliset käännökset näistä tuotteista voidaan jommoisellakin varmuudella rakentaa.

Näin ollen on tämä tehtävä mielestäni yhtä isänmaallinen kuin mikä muukin, joka tarkoittaa tietojen levittämistä maastamme ulkopuolelle sen omia rajoja.

Asian luontoon kuuluvaa on mielestäni lopuksi, että, kun on kysymys suomalaisen sivistystyön välittämisestä Ruotsiin, ruotsinkielen viljelemisestä ja sen käyttäjäin kehittämisestä, tämä tehtävä joutuu ruotsinkielen varsinaisten edustajain toimeksi. Pyydän sen vuoksi sulkea nämä mietteeni — Ruotsalaisen Kirjallisuuden Seuran suosiolliseen huomioon.

Kirje Helsingistä.

Senaattorin vaihdos. — Ruotsinmielisyys ja kosmopolitismi.

Viime aikojen tärkein valtiollinen tapahtuma on uuden senaattorin, uuden valtiovarain päällikön nimitys. Virkahuoneessaan, ikäänkuin sotilas vartiopaikallaan kaatui iäkäs senaattori H. Molander, saavutettuaan pitkän virka-aikansa kuluessa harvinaisen yksimielistä tunnustusta maamme molemmilta puolueilta. Vapaaherra Molanderia ei suinkaan saattanut lukea suomenmieliseksi — tuskin puoluemieheksi yleensäkään —, mutta joka tapauksessa on suomalaisen sivistyksen asia hänelle monesta avusta kiitollisuuden velassa. Niinpä häntä kiittää esim. kansallisteatterimme, samoin suomalais-ugrilainen tutkimus sekä Suomalais-ugrilainen seura, jolle hän persoonallisesti osotti hyvänsuopuuttaan olemalla kymmenkunnan vuotta sen esimiehenä ja lopulta kunniaesimiehenä.

Suomalaisuudelle suopean miehen seuraajaksi on nimitetty varma ruotsinmielinen, pankintirehtööri A. Charpentier. Vaikka ei kukaan epäile hänen kykeneväisyyttään — ei ainakaan henkistä — tätä virkaa hoitamaan, on tämä nimitys kuitenkin suomalaisessa kansassa herättänyt suurempaa levottomuutta kuin ehkä mikään senaattorinnimitys tätä ennen. Kun lähes pari vuotta sitten kulkulaitostoimituskunnan päälliköksi tuli O. Bergbom, niin tämä nimitys herätti iloa mitä laajimmissa piireissä, ei suinkaan henkilökysymyksenä, vaan siksi, että katsottiin tätä ikään kuin uuden suunnan aluksi, osotukseksi, että kansan suuren enemmistön mielipiteiden edustajille alettaisiin suoda huomattavampaa sijaa hallituksessamme. Tosin kyllä lähinnä seuraavat nimitykset, osittain ainakin, eivät suotuisaan suuntaan käyneet, mutta sittenkin on vasta tätä nimitystä osattu arvata kerrassaan päinvastaisen suunnan, taantumissuunnan ilmeiseksi merkiksi. Siitä on seurauksena levottomuus suomalaisesa kansassa, jolla on odotettavana että, vastaisuudessa sen toivomukset neuvospöydän ääressä tulevat voimattomiin raukeamaan.

Tulevaisuus on osottava, ovatko ne miehet, jotka ovat voineet tapahtuneeseen nimitykseen vaikuttaa, tässä viisaasti menetelleet. Tulevaisuus on myöskin osottava, minkälaiseksi suomenmielisen puolueen asema hallituksen suhteen, tämän muuttuneen kokoonpanon jälkeen, on muodostuva.

Viime vuoden Valvojan viimeisen vihon Helsingin-kirjeessä oli puhetta siitä kirjoitussarjasta, jonka „Nya Pressen“ julkaisi „tulevaisuudesta ja ruotsalaisesta nuorisosta“. Professori J. R. Danielsonin puhe ylioppilaille viime vuoden marraskuun 26 p., joka oli tämän kirjoitussarjan lähinnä aiheuttajana, on saanut liikkeelle „Nya Pressenissä“ uuden kirjoittajan, hra G. S(chauman)in, joka häiritsi ihmisten joulurauhaa kirjoitussarjalla „På upphällningen“ („rappiolla“).

Ei ole mahdollista tässä kertoa tämän pitkäksi venytetyn kirjoitussarjan sisällystä. Pääajatuksena on: suomenmielisyys on rappiolla. Th. Rein on Snellmanin-elämäkerrassaan osottanut Snellmanin kansallisuusteorian paikkaansapitämättömäksi; sen historiallisen perustuksen, jonka prof. Danielson tuo esiin, että Suomen kansa ei voi täyttää historiallista tehtävätään, jos ei kansan enemmistön kieli muutu sivistyneen säätyluokan kieleksi, ja jota hän koettaa historian esimerkeillä tukea, sen osottaa hra S. (m. m. Englannin historiasta saadulla esimerkillä) nyt kirjoituksessaan vääräksi. Ruotsalaiselle nuorisolle tarjoo hra S. ihanteen, joka on sille antava sen innostuksen, jota siltä niin kauan on puuttunut: kosmopolitismin ihanteen. „Nuoriso, joka vastustajankin lausuman mukaan, on syntynyt

kansan päämiehiksi, on, korkean ihanteen innostamana ja vastoinkäymisten karaisemana, aina merkitsevä paljon enemmän, kuin nuoriso, jonka keskuudessa yhteiskunnallisen ja tiedollisen alemmuuden tunne, niinkuin prof. Danielsonin puheesta kyllin käy selville, on vallitsemassa“ [1].

Jos tahtoisimme ryhtyä kumoamaan hra S:n kirjoitusta kohta kohdalta, niin olisi siihen käytettävä monin verroin laajempi tila, kuin mitä toimitus on käytettäväksemme myöntänyt. Mutta se ei ole tarpeenkaan. Kirjoittaja, joka saattaa esim. Englannin kansallisuusolojen historiasta ehdottomalla varmuudella ladella semmoista tietämättömyyttä ja mielettömyyttä kuin hra S., tai joka vastustajansa lausunnoita vääristelee niin julkealla tavalla kuin hän tekee viimeksi siteeratussa lauseessa, ei ansaitse seikkaperäistä arvostelua. Vai ansaitseeko todella vastausta semmoinen väite, että suomalaiselta puolelta lähtenyt kehotus ruotsiapuhuvalle säätyläisluokalle lähenemään maan suomeapuhuvaa kansaa, on samaa kuin Venäjän natsionalistien vaatimukset Venäjällä asuvien pienempien kansallisuuksien ja suomalaisten suhteen? [2] Olisiko todella tarpeellista selittää, että koe vaikuttaa vastapuolueen vakaumukseen on jotakin toista, kuin että käytetään pakkokeinoja, että esim. vähäväkisemmältä kansallisuudelta kielletään kaikki omakielinen opetus, vieläpä yksityisopetuskin j. n. e.? Emme sitä luule.

Me tahdomme vain huomauttaa yhtä ainoata puolta asiasta. Viime Helsingin-kirjeessämme huomautimme, mitenkä suurimmaksi syyksi ruotsinkielisen nuorisomme alakuloisuuteen ja tympeyteen on katsottava ruotsalaisen puolueen kaksoiskanta, se kun esiintyy vapaamielisen puolueen lipulla, vaikka itse asiassa vastustaa edistyspyrinnöitä, se kun muka ajaa vähemmistön oikeutta samalla kuin se kuitenkin on aina valmis sortamaan, missä vain itse on väkevämpänä. Se uusi ihanne, jonka nyt hra S. ruotsalaiselle puolueelle tarjoo, ei ole omansa ristiriitaisuutta poistamaan, vaan tekemään kaksoiskannan entistä räikeämmin silmiinpistäväksi.

Kosmopolitismin, yleismaailmallisuuden asiata on meidän maassa — sanoilla ainakin — ajanut entinen n. s. liberaalinen puolue. Mutta

---

[1] Prof. Danielson oli, käännyttyään ruotsinkielisiin ylioppilaihin, lausunut, että jos he asettuisivat taistelemaan rinnan kansan suuren enemmistön kanssa, „siinä taistelussa luontainen kyky ja isiltä perintönä polveutunut sivistys on monelle Teistä antava johtajan sijan“. Tästä siis näkyy että tuo epäkaino väite suomalaisen nuorison yhteiskunnallisesta ja tiedollisesta alemmuudesta on kokonaan hra S:n oma. Ettei itsekylläinen ylemmyyden tunne ilman todellista kykyä ja tarvittavia tietoja ole riittävä niiden joukkoon pääsemiseksi, joista voisi kansan päämiehiä kasvaa, on huomautus, jota hra S. näkyy tarvitsevan.

[2] Hra S. puhuu „natsionalismista“ „fennomanian, pangermanismin (! !) ja panslavismin (!) muodossa“, osottaen tälläkin nähtävästi, mitä laatua hänen tietonsa näistä kysymyksistä ovat. Vrt. muuten viime vuoden Valvojassa ollutta ja eri kirjanakin ilmestynyttä kirjoitusta „Slavofiilit“.

tämä puolue on jo kauan sitten kadonnut elävien joukosta; se „ruotsalainen puolue", joka meillä nyt on, 1870-luvulla syntyneen viikingipuolueen jatkona, on niin ahtaasti „natsionalistinen", kielikiihkoinen kuin mikään puolue ikinä saattaa olla. Eihän meidän todistukseksi tarvitse muuta kuin huomauttaa, miten puolue on kansansivistyttämistyönsä pääasiassa rajoittanut Pyhtään—Hangon alueeseen ja miten se kaikin keinoin on vastustanut ruotsalaisilla seuduilla asuvien suomalaisten pyrinnöitä hankkia itselleen sivistystä omalla kielellään. Se, joka tahtoo todistuksia lisää, lukekoon ruotsalaisen puoluekokouksen pöytäkirjoista puolueen johtavien miesten lausunnoita; niistä kyllä saapi todistuksia riittämään asti. Ja eikö ole kohtalon ivaa, että tämän suuren yleismaailmallisen ohjelman tarjoo puolueelle henkilö, jonka tähänastisena erikoisalana on ollut — taistelu alkujaan suomalaisten paikannimien vääntyneen ruotsalaisen asun säilyttämiseksi — siis niin pikkumainen „natsionalistinen" tehtävä kuin suinkin!

Jos siis ruotsalainen puolue ei kerrassaan muuta koko toimintatapaansa, ei kosmopolitismin ohjelmaan tuominen ole muuta kuin uusi fraasi lisää, uusi lisä puolueen kaksoiskantaan.

Kosmopolitismi „maailmanmattisuutena", täydellisenä välinpitämättömyytenä omasta kansasta, on mielestämme sangen surkea ja surkuteltava ilmiö. Mutta jos se, mikä kosmopolitismissa voidaan tunnustaa oikeutetuksi, nim. europpalaisen ja yleismaailmallisen sivistyksen asia, asetetaan ensi sijaan, kansallisuusasia toiseen, silloin kysytään ainoastaan, millä keinoin, millä kielellä sivistyttämistyö käypi helpoimmaksi, miten on mahdollista tehdä sivistystä joka miehen omaisuudeksi. Ja koska suomalaisen kansan sivistyttäminen ruotsinkielellä on joko mahdotonta tai ainakin sivistyksentyötä mitä suurimmassa määrässä vaikeuttavaa, niin täytyy sen, joka tahtoo europpalaisen ja yleismaailmallisen sivistyksen asiata tässä maassa ajaa, mitä hartaimmin edistää sivistyttämistyötä, sivistyksen siemenien levittämistä suomen kielellä.

Suomalaisuuden asia on siis tässä maassa myöskin ihmisyyden, samassa kuin se on kansallisuuden.

Spectator.

Lukijalle. Tilanpuutteen vuoksi on ollut pakko jakaa kahtia kirjoitus „Z. Topelius suomeksi" sekä jättää pois useita arvosteluja sekä lyhyempiä kirjailmoituksia.

tomia, jopa epätoivoisiakin hetkiään. Pessimistisempiä, epätoivoisempia kuvauksia ihmiselämästä kuin romaanit *L'evangeliste* ja varsinkin *Sappho* tuskin voinee ajatella. Mutta ne ovat kyyneliä hymyilyjen väliaikoina, sadekuuroja, joiden ohi mentyä elämänilo, veitikkamainen iva ja herttainen sydämmellisyys tanssii hänen teoksissaan kuin kesäisen auringon kilo kattojen harjoilla.

Auringon maista hän olikin kotoisin, syntynyt ja kasvanut Provencessa, vanhassa laulujen ja ballaadien luvatussa maassa. Sieltä se Ranska aina on hienoimmat runoilijansa saanut ja niitä se on muita enemmän hellitellyt. »Täytyy tuntea Provencemme ymmärtääksemme niiden runoilijaimme omituista viehätystä, jotka tämä maa meille lähettää», sanoo Emile Zola puhuessaan ystävästään ja maanmiehestään Daudet'ista. »He ovat kasvaneet siellä tuoksuvain thymusten ja lemuavien lavendelien keskessä, syntyjään puoleksi gascognelaisia, puoleksi italialaisia, mieli täynnä velttoja unelmia ja viehättäviä valheita. Heillä on päivän paistetta verissään ja aivot täynnä lintujen laulua. He saapuvat Pariisiin sitä valloittaakseen jonkunlaisella lapsellisella uhkarohkeudella, joka jo on puoli menestystä; ja kun heillä on neroa ja kykyä, niin hyppäävät he pian ensi riviin ja esiintyvät siinä niin viehättävästi, että kohta pääsevät yleisön lempilapsiksi. Vielä myöhemminkin, pyöriessään tuon kauhean Pariisin keskessä, joka kuluttaa luonteita kuin tahkokivi, säilyy heissä kotoinen tuoksunsa, eloisa tapa tuntea ja tunteitaan tulkita, josta heidät aina muista erotamme. He ovat synnynnäisiä runoilijoita, joiden rinta on täynnä kotimaansa lauluja.»

Pariisia valloittamaan lähti Daudetkin isänsä, köyhän kauppiaan kotoa Nimesistä, jossa hän oli syntynyt v. 1840. Ja hän valloitti maailmankaupungin, valloitti koko maailmankin.

»Olin kuusitoistavuotias», kertoo hän itse, »ja tulin kaukaa, aina Languedocin periltä; olin pieni pahainen, tukka pitkä ja tuuhea, ja olin lähtenyt Pariisiin uhratakseni elämäni kirjallisuudelle. Kun olin pilettini maksanut, oli minulla vielä jälellä kaksi francia, mutta hätäillä en osannut. Koetin unohtaa nälkäni ja voitin urhoollisesti kaikki kiusaukset, jotka kakkujen ja voileipäin muodossa minua odotussalien pöydillä uhkasivat; en tahtonut millään muotoa erota tuosta pienestä kirkkaasta hopeapalasta, joka oli hyvässä tallessa housun-

taskuni pohjassa.» Ja Pariisiin tuloa kuvaa hän näin: »Vihdoinkin — juna karkaa rautasiltain yli, näen mahdottoman suuria lasikattoja, joiden alla tulet välkähtelevät, vaunujen ovet paukkuvat, tavaravaunut jymisevät, levottomia, puuhaavia ihmisiä, matkustajia, odottajia, sanomalehtipoikia, hotellien palvelijoita — olen Pariisissa.»

Siellä hän oli, mutta ei se ollut niin helposti valloitettavissa kuin hän oli luullut. Useita vuosia sai Daudet taistella puutteita ja pettymyksiä vastaan, joita jakamassa hänellä kuitenkin oli vanhempi veljensä Ernest, hänkin kuten tunnettu etevä kirjailija, vaikka ei veljensä veroinen. Näitä aikoja, jotka ovat olleet niin samanlaiset monelle muullekin kuuluisalle ranskalaiselle kirjailijalle, m. m. Zolalle, heidän ensi askelia astuessaan, on Daudet kuvannut surullisen hauskassa kirjassaan *Le petit Chose.*

Se ei kuitenkaan ollut hänen kirjallinen esikoisensa. Daudet alottelihen runoilijana ja julkaisi pari vuotta Pariisiin tulonsa jälkeen vihkosen lempilauluja *(Les amoureuses)*, joista osa oli jo koulussa ollessa kirjoitettu. Huomiota herättäviä ne eivät olleet, mutta oli niissä sentään jo jotain alkuperäisyyden tuoksua. Yksi niistä on tullut klassillisen kuuluisaksi, runo *les Prunes,* jossa runoilija kertoo lemmestään serkkuunsa Marietteen ja jota vielä lausutaan kaikissa perheissä Ranskassa.

Runohepo kuljettaa harvoin ajajansa lihaville laitumille eikä auttanut Daudet'inkaan muuta kuin hypätä sen selästä ja lähteä etsimään työansiota jalkamiehenä. Sitä saikin hän parissa sanomalehdessä *(le Figaro* ja *le Monde illustré),* ja siitä päivin oli hänen tulevaisuutensa turvattu. Tältä ajalta on hänestä olemassa Zolan seuraavin sanoin piirtämä valokuva: »Muistan ensimäisen kohtaukseni Daudet'in kanssa. Hän kirjoitti siihen aikaan erääsen laajalle levinneesen sanomalehteen, toi kirjoituksensa toimitukselle, nosti palkkionsa ja katosi kuin nuori huoleton jumalain poika, joka vetäytyy runouden maailmoihin, kauas tämän maailman pikku puuhista. Luulen, että hän asui jossain rautatien varrella, jossain jonkun etukaupungin kolkassa muiden yhtä iloisten maankulkijarunoilijain seurassa. Kaunis hän oli, hienopiirteinen ja herkkähermoinen kuin puhdasrotuinen arapialainen, tukka pitkä kuin harja, parta kuin silkkiä ja kahtia jakautunut, silmät suuret, nenä hentoinen, suu rakastunut; koko hänen olentonsa

välkähteli valoa, en osaa sanoa oikein miten, hengähteli jotain hengen ja aistien hellää iloa, joka kirkasti hänen kasvonsa yhdeksi ainoaksi neron ja aistien hymyilyksi. Hänessä oli samalla jotain ranskalaista katupoikaa ja jotain itämaalaisen naisen tapaista.»

Ja sen saman vapautensa, saman oikeutensa ja voimansa viehättämään ihmisiä sekä miehiä että naisia säilytti hän kaiken ikänsä. Viehätysvoima, se on se sana, joka häntä parhaiten kuvaa. Sen avulla voitti hän monivuotisen ystävänsä Mornyn herttuan suosion ja pääsi hänen sihteerikseen. Se hankki hänelle muitakin ystäviä, se hankki hänelle yleisön suosion ja kaikkien niiden, jotka tulivat hänen läheisyyteensä.

Eikähän tarvitse muuta kuin lukea hänen aikaisempia teoksiaan semmoisia kuin *Lettres de mon moulin,* käsittääkseen millainen sulous, iloisuus ja herttaisuus mahtoi olla miehessä, jonka maailman ja elämän katsantokannasta nämä vanhassa myllyssä kirjoitetut kirjeet ovat lähteneet. Hienompaa, ihanampaa, runollisempaa teosta ei ole maailmassa monta. Ne ovat pieniä, suorasanaisia runoelmia, joissa tekijä kuvaa viettämäänsä kesää tuossa myllyssään ja elämää sen ympäristössä. Niissä oli hän keksinyt sopivan soittokoneen itselleen ja niissä hän sen vuoksi sai esille kaikkein suloisimmat säveleensä, kenties kaikkein alkuperäisimmät ajatuksensa ja syvemmät tunteensa kuin missään muissa niistä suurista teoksista, joita hän myöhemmin sepitti. Novelli, pikku kertomus, jonka tulee olla kekseliäs ja hillitty, hienosti hiottu kuin helmi, sopi erinomaisesti Daudet'in herkälle älylle, joka pyrki suorasanaisessa saavuttamaan runokielen täydellisyyttä. Kenties vaikutti tämän muodon valitsemiseen sekin, että pienet palat olivat helposti ja hyvästä maksusta sijoitettavissa sanomalehtiin, joita palvelemaan hän oli antaunut ja joissa ne ilmestyivät, ennenkun ne julaistiin kirjoina. Paitsi jo mainittuja myllytarinoita, on niitä ilmaantunut *Lettres à un absent, Contes du lundi* y. m. Kuuden tai seitsemän vuoden kuluessa pysyttelihen hän tällä alalla ja olivat hänen aiheittensa lähteet kuivumattomat. Ne ne hänen kirjailijamaineensa perustivat ja sitä vuosi vuodelta kartuttivat.

Mutta vaikka hän syytikin kukkasia ja helmiä ympärilleen, pysytti hän kuitenkin kirjailija-arvonsa aina puhtaana, ei koskaan antaunut tusinatyöhön. Jokainen hänen kertomuksistaan on täysivalmis,

erinomaisella huolellisuudella kyhätty taideteos. Näkyy, että niiden aatteita on mietitty ja kultavaa'alla punnittu, että muotoa on vuoltu, sorvattu ja kiillotettu. Siitäpä syystä niistä muutamat ovatkin kuin runoja, joissa jokaisen sanan paikka ja vaikutus on laskettu. Eräät niistä ovat sisällyksen täyteläisyyteen ja aatteiden kantavuuteen nähden kuin suuria romaaneja.

*

Johtuisimme tästä puhumaan Daudet'in romaaneista, niistä hänen lukuisista suurista teoksistaan, jotka kantoivat hänen nimensä ensin yli Ranskan ja sitten yli koko maailman. Kun Daudet'in teoksista kuitenkin ennen on tehty tarkkaa selkoa tässä lehdessä (ks. lokakuun »Valvoja» v. 1884), niin viittaamme siihen.

Sen sijaan tahdomme tässä lausua muutamia sanoja hänen kirjailijaluonteestaan yleensä semmoisena kuin se käy esiin varsinkin hänen suurimmista teoksistaan, noudattaen tässä luonteenkuvauksessa etupäässä kuuluisata ranskalaista arvostelijaa Jules Lemaitreä.

Daudet on — huomauttaa mainittu arvostelija — mitä suurimmassa määrässä omituinen kirjailija. Vilkas ja voimakas, liioiteltu, katkonainen, mutta aina uudistuva, semmoinen on hänen esityksensä elämästä. Hän antaa meille aina suoranaisen, välittömän käsityksensä niistä asioista, joita hän kuvaa. Hän on kenties todellisin »realisti» kaikista realisteista. Hän on oikeastaan monta vertaa realistisempi kuin Zola. Hänen tapansa sepittää teoksiaan, joista puuttuu henkilöiden kehityksen yhtenäisyys ja yhdenjaksoisuus, on siitä todistuksena. Zola sepittää teoksensa *a priori* ja alistaa luonnosta tekemänsä huomiot teoksensa aatteelle, josta on seurauksena se, että hänen kuvauksensa ovat yhtenäiset ja kokonaiset ja vuotavat laajana, varmana virtana tarkoin määrätyssä väylässään. Daudet'in teokset sitä vastoin ovat syntyneet yksinomaan muistoon pantujen vaikutusten perusteella ja on niissä usein siitä syntyneitä aukkoja, samalla kuin niitä elähyttää verraton vilkkaus.

Hänen henkilönsä esiintyvät meille ainoastaan niinä hetkinä, jolloin he toimivat; jok'ainoata heidän tunteensa ilmausta seuraa liike, kasvojen ilme. Juuri sen kautta vaikuttavat he niin voimakkaasti mielikuvitukseemme ja pysyvät muistossamme. Sillä välin emme kuule heistä mitään ja on meidän asiamme tehdä tai arvata tar-

peelliset siteet. Kirjailija ei itse puolestaan koskaan käy henkilöidensä tunteita tutkimaan, niinkuin joskus tekevät niinkin objektiiviset kirjailijat kuin Flaubert ja veljekset Goncourt. Daudet'in henkilöt elävät ainoastaan niinä hetkinä, jolloin näemme heidät edessämme. Mutta silloin he vasta elävät!

Tämä katkeamattoman kehityksen kauhu on Alphonse Daudet'issa niin suuri, että kun hän esitelläkseen »ympäristöä» on pakotettu ryhtymään vähänkään pitempiin selityksiin tai kuvauksiin, hän tekee sen kirjeiden tai päiväkirjan muistoonpanojen avulla. Niinpä hän esim. *Nabab*'issa keksii Passajonin muistiinpanot ja *l'Immortel*'issa Freydet'in kirjeet veljelleen. Se tuntuu kuitenkin tehdyltä kirjoissa, joissa todenmukaisuus muuten on kaikkialla niin silmiinpistävä, sillä sekä Freydet että Passajon katsovat maailmaa Daudet'in silmillä ja kirjoittavat hänen kynällään. Vaan hän turvautuu mihin muuhun keinoon tahansa ennen kuin katkeamattomasti jatkuvaan kirjailijan omassa nimessä tehtyyn esitykseen, joka hänen mielestään ei anna kyllin sattuvaa kuvaa elämästä.

Samallainen näkyvän yhtenäisyyden puute kuin hänen luonteissaan ja teostensa sepityksessä ilmaantuu hänen tyylissäänkin. Turhaan etsii hänen teoksissaan ainoatakaan täyteläistä, pyöristettyä lausetta, turhaan mitään tarkoitetusti kaunopuheliasta tai opettavaa. Hänen tyylinsä on n. s. paloiteltua, murennettua. Harva kirjailija on ottanut avukseen niin suuren määrän lyhennyksiä, pilkkuja ja pisteitä, keskeytyksiä, huudahduksia, jotka vaikuttavat kuin sähkökipinät. Hänessä huomaa melkein sairaalloisen taipumuksen välittömän vaikutuksen esittämiseen niin vähin ja niin sattuvin sanoin kuin suinkin mahdollista. Se on alituista uuden tyylin luomista, tyylin, joka on rohkeaa, värähtelevää ja varmaa, jonka vertaista ei, lukuunottamatta muutamia parhaita sivuja Goncourtien kirjoissa, ole nähty sitten Saint-Simonin päivien. Lukekaa vaan esim. kuvaus päivällisistä Padovanin herttuattaren luona, tai Loisillonin hautajaisista, tai Paul Astierin kaksintaistelusta... mikä voimakas täsmällisyys, mikä iva, samalla raju ja hieno! Harva on paremmin kuin hän saanut asiat selvemmin ja elävämmin esiintymään silmissämme ainoastaan sanojen avulla. Mutta huomattavaa on, että tämä tyylillinen voimain ponnistus aina pysähtyy oikeaan aikaan, muuttumatta teeskentelyksi tai

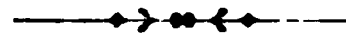
impressionistiseksi luonnonäänien jäljittelyksi. Rajuimmillaankin ollen tottelee Daudet kielen vanhoja lakeja ja antaa aina arvoa sen vaatimuksille.

Vaan vaikka Daudet onkin näin omituinen ja selväpiirteinen, ovat hänen kirjailijaomituisuutensa kuitenkin paljoa vaikeammat määritellä kuin esim. Goncourtin veljesten tai Emile Zolan. Näillä on joku pääomituisuus, jonka helposti huomaa ja heidän aatepiirinsä ja työtapansa on kerta kaikkiaan määrätty. Niinpä voidaan Goncourtien melkein koko kirjallinen tuotanto johtaa heidän hermostumisestaan ja uutuuksien hakemisesta. Yhtä helppoa olisi lyhyesti määritellä Emile Zolatakin: häntä voitaisiin sanoa pessimistiksi tai fatalistiksi, voitaisiin puhua hänen rajusta voimastaan tai hänen voimakkaasta hitaudestaan. Tarpeen mukaan voitaisiin heitä kuvata heidän mielihalujensa, heidän liioittelujensa mukaan, jotka ovat kylläkin hyvin huvittavia, mutta joita ei suinkaan tarvitse etsimällä etsiä. «Heistä näkee heti, mitä he ovat ja mistä he käyvät ja arvostelijan on ilo heitä käsitellä. Mutta kuka voi antaa minulle täsmällisen kuvan Alphonse Daudet'ista, tuosta sopusointuisesta ja aina tasapainonsa pitävästä latinalaisesta, jota tekisi mieli milt'ei sanoa klassilliseksi?« kysyy Jules Lemaitre. »Hänessä on hermoja, hän on uudenaikainen, totuuden hakija, pessimisti, julma; mutta samalla on hän myöskin iloinen, rakastaa koomillisuutta, on hellä, vuodattaa kyyneliä. Häntä ei kuvaa kirjailijana jonkun erityisen ominaisuuden, tunteen, katsantotavan tai muun tavan voitolla olo; — kaikki eri ominaisuudet ovat hänessä sopusoinnussa, hän on tulos jostain salaisista aineksista, joiden syntyjä ei ole helppo määritellä. Daudet'ihin voidaan sovittaa Montesquieu'n tunnetut sanat: »Jos tarkastelemme eri kirjailijoita, huomaamme ehkä, että parhaat heistä — ja ne, jotka ovat meihin enin vaikuttaneet, ovat ne, jotka ovat herättäneet meissä eloon enimmin tunteita samalla aikaa». Mutta tähän tulee lisätä, että eräs toinen ominaisuus kuvaa häntä ehkä vielä paremmin, nimittäin se helppous, millä hän itse siirtyy ja siirtää lukijansakin yhdestä tunteesta toiseen ja panee liikkeelle kanteleensa kaikki kielet yht'aikaa. Juuri tästä ponnistelun puutteesta, tästä tunteiden ja tunnelmain nopeasta vaihtelusta, tästä hänen kirjailijaluonteensa siivekkäästä keveydestä seuraa hänen suuri sulavuutensa ja viehätysvoimansa. Tämä synnynnäinen, vastustamaton viehätysvoima,

joka pyrkiessään vaikuttamaan ei kuitenkaan koskaan hae keinojaan todellisuuden ja toden ulkopuolelta, vaan aina pysyy tarkasti nähdyn, tunnetun ja eletyn piirissä, se on ehkä lopulta hänen menestyksensä suuri salaisuus ja antaa avaimen hänen alkuperäisyytensä ilmisaamiseen».

*

Tähän Jules Lemaitren tekemään kuvaukseen Alphonse Daudet'in kirjailijaluonteesta saanen lopettaa nämä muistosanat tästä merkillisestä miehestä. Ennenkun lopetan, tahdon vaan huomauttaa, että suomalainen yleisö tähän saakka on ollut aivan vähän tilaisuudessa tutustua hänen teoksiinsa. Daudet on kuitenkin niitä kirjailijoita, joita kaikki kansat kilvan rientävät itselleen omistamaan. Hän on välttämätön pylväs siinä sillassa, jota myöten pyrimme suurten sivistyskansain yhteyteen. Pylväs olisi pystytettävä sitä parempi mitä pikemmin.

Kansanvalta ja perustuslaillisuus.

(Esitelmä pidetty v. 1895 [1]).

Kirjoittanut

J. R. DANIELSON.

Ihmisten harrastuksia määräävät käsitykset vaihtuvat, kehittyvät. Jos kysymme, mikä aate pian päättyvällä vuosisadalla on valtavimmin vaikuttanut sivistyneen mailman valtiollisiin pyrintöihin, ei vastaus ole vaikea. Oli aika, jolloin mahtava henkinen virtaus melkein

[1] Aikomukseni ei alkuaan ollut julkaista tätä kirjoitusta nykyisessä muodossaan. Olisin mielelläni muutamissa kohdin sitä laajennellut ja nimenomaan ulottanut esitykseni myöskin kotimaisiin oloihin. Siihen minulla ei kuitenkaan tähän asti ole ollut tilaisuutta. Sillä välin on käsittelemäni kysymys ollut ulkomailla yhä jatkuvan huomion alaisena, aiheuttaen laajojakin valtiotieteellisiä tutkimuksia. Kirjoitukseni olisi siis kyllä vielä entistä enemmän täydentämisen tarpeessa, mutta koska on tietämätöntä, milloin voisin siihen ryhtyä, olen sittenkin päättänyt jättää esitelmäni muuttamattomana Valvojan toimituksen käytettäväksi, toivossa että toimitus ainakin katsausossatossaan saattaa lukijakuntansa tietoon tärkeimmät, viime vuosina ilmestyneet, puheenaolevaa ainetta koskevat teokset.

kaikkialla kohotti kuninkaanvallan rajattomaksi, jättäen alamaisten kohtalon, sikäli kuin valtion omista jäsenistä saattoi riippua, itsevaltaisen hallitsijan käsiin. Ranskan vallankumouksen jälkeen kehityksen suunta, kaikista vastavirtauksista huolimatta, on ollut ihan toinen. Kaikissa sivistysmaissa kansa on saavuttanut vaikutusta, suurempaa tahi pienempää, valtioasioitten ratkaisuun. Ja tätä ulkonaista muutosta oli valmistanut ja sitä on vahvistanut ihmisten mielipiteissä tapahtunut käänne. Rajaton hallitsijavalta on institutsioni, jota kansalaisten verrattoman suuri enemmistö germaanisissa ja romaanisissa kansoissa nykyään katsoo ainaisiksi ajoiksi poistetuksi.

Mutta siihen nähden, missä määrin päätösvalta on siirretty kansalle, vapaat valtiomuodot jakaantuvat kahteen pääryhmään. Tuo vanha kysymys, monarkiako vai tasavalta, jää tässä syrjään, sillä presidentin vaikutus tasavallassa saattaa olla suurempikin kuin monen kruunatun hallitsijan monarkiassa. Vastakohtina (siltä näkökannalta katsoen, jolta asiata arvostelemme,) on kansanvaltainen ja n. s. perustuslaillinen, konstitutsionaalinen, hallitustapa. Edellinen jättää lopullisen, korkeimman ratkaisuvallan kansalle, jonka tahtoa siis kuninkaankin, missä sellainen on säilynyt, tulee noudattaa. Jälkimäinen sitä vastoin tunnustaa valtiovallan, suvereniteetin, olevan hallitsijalla, siten kuitenkin että hän sitä käyttäessään on lakien sitoma. Sitovan lain sisällys on eri maissa erilainen, mutta se ainakin on tähän ryhmään kuuluville valtiomuodoille yhteistä, että kansaneduskunnan suostumus on tarpeen lakien säätämiseen ja kansan verottamiseen.

Tämä jako kansanvaltaiseen ja ahtaammassa merkityksessä perustuslailliseen hallitustapaan kohtaa meitä Saksan uudemmassa valtio-oikeudellisessa ja poliitillisessa kirjallisuudessa. Englantilaisille, ranskalaisille ja belgialaisille kirjailijoille se sitä vastoin näkyy olevan jotenkin outo. Sanat konstitutsionaalinen ja parlamentaarinen ovat heillä useimmiten samaa merkitseviä nimityksiä, ja siten myöskin perustuslaillisuus ja kansanvalta on heidän silmissään tavallisesti yhtä, sillä siitä, että parlamentaarinen hallitustapa on kansanvaltaisuuden ilmausmuotoja, ovat vähitellen kaikki tulleet samaan käsitykseen.[1]

[1] Sen jälkeen kuin tämä esitelmä pidettiin on saksalaisten tekemä jako alkanut käydä tavalliseksi englantilaisessa ja ranskalaisessakin kirjallisuudessa. Vertaa muiden muassa Ch. Seignobos, Histoire Politique de l'Europe Contemporaine, Parisi 1897.

Oman valtioelämämme perustuksella tiedämme, että saksalaisten tekemä erotus parlamentaarisen ja n. s. perustuslaillisen valtiomuodon välillä on täysin asianmukainen. Meillä on ollut halki vuosisatojen, hallitsijan valtaa rajoittavat perustuslait, mutta ainoastaan n. s. vapauden ajalla oli kuninkaan täytymys parlamentaarisen hallitsijan tavoin alistua kaikessa valtiopäiväin tahtoa noudattamaan.

Luokaamme nyt ensiksi silmäys kansanvaltaisen hallitustavan historiaan uudella ajalla ja siihen tilaan, jossa se nykyään esiintyy.

Sillä virtauksella, joka useimmissa maissa on tehnyt lopun hallitsijan itsevallasta, on, kuten tunnettu, lähtökohtansa Englannissa. Siellä oli normannilaisten kuninkaitten absolutismista kehittynyt perustuslaillinen kuninkuus, jonka valtaa parlamentin oikeudet rajoittivat. Kauan oli kuninkuudella laajat prerogatiivit, joiden pohjalla niin itsenäinen, parlamentista riippumaton hallitus kuin esim. Elisabetin, oli mahdollinen. Mutta kun Stuartit koettivat, laajentamalla käytännössä näitä prerogatiivejaan, syrjäyttää parlamentin oikeudet, syntyi Kaarle I:sen aikuinen ja sitten vuoden 1688 vallankumous. Tuloksena oli hallitustapa, jossa vallan painopiste ehdottomasti sijaitsee parlamentissa. Tosin ei vielä yhdellä askeleella saavuttu nykyiseen parlamentaariseen eli kabinettihallitukseen, jossa kuninkaan tai kuningattaren on täytymys muuttaa ministeristönsä alihuoneen enemmistön mielen mukaan ja jossa siis tämä enemmistö ministeristön kautta pitää hallitusohjat käsissään. Mutta vaikka hallitsijan vaikutus valtioasioihin 18:nnella vuosisadalla olikin suurempi kuin tätä nykyä, oli parlamentti kuitenkin jo silloin varsinainen valtias valtiossa. Ankarammassa, kestävämmässä riidassa alihuone, kieltämällä verot ja jättämällä ne ainoastaan vuodeksi säädetyt lait vahvistamatta, joita ilman sotaväenpito oli mahdoton, olisi jo silloinkin pakottanut kuninkaan mukautumaan. Oliko valta siis kansalla? Eipä suinkaan, vaan ylimystöllä, mutta alihuone toimi kansan nimessä, sen edustajana. Siten se valmisti alaa varsinaiselle kansan vallalle.

Ennemmin kuin Englannin valtiolaitoksessa tämä kansanvaltaisuus toteutui sen istutuksessa toisella puolen valtamerta. Amerikan Yhdysvalloissa kansa itse 1787 vuoden perustuslain mukaan välillisillä vaaleilla nimittää hallituksen johtajan, presidentin neljäksi vuodeksi. Siten kansan suvereniteetti aina uudelleen määräaikoina ilmenee kiel-

tämättömänä, kaikkea vallitsevana voimana. Mutta juuri sen tähden että hallituksen suuntaaminen pitemmätkin ajat ristiriidassa kansan tahtoa vastaan täten estettiin, ei Pohjois-Amerikassa tullut kysymykseen asettaa presidenttiä hallintotoimissaan suoraan tahi välillisesti kansaneduskunnan päätösten alaiseksi. Montesquieun aate lainsäädäntö- ja hallintovallan erillään pitämisestä pantiin Yhdysvalloissa toimeen jyrkemmin ja johdonmukaisemmin kuin tiettävästi missään muualla. Tosin presidentti tarvitsee eduskunnan ylähuoneen, senaatin suostumuksen ministerien nimittämiseen, mutta kun ministerit ovat nimitetyt, toimivat he eduskunnasta kokonaan riippumatta, presidentin apulaisina, hänen tahtonsa toteuttajina. Kabinettihallituksesta ei ole siis jälkeäkään.

Kansanvaltaisen valtiomuodon asettamista Amerikassa seurasi kansanvallan voitto Ranskassa. Periaatteessa Napoleonkin tunnusti kansan määräysvallan, mutta käytännössä hän niin vähän siihen alistui, että hän hylkäsi Sieyesin ehdottaman parlamentaarisen hallitustavan huomautuksella, ettei hänellä ollut halua ruveta miljoonilla syötettäväksi siaksi. Sitä vastoin Bourbonien charte constitutionnelle vuodelta 1814 ei tunnustanut kansan suvereniteettia, mutta myönsi kansan eduskunnalle todelliset, ehkä kyllä kovin rajoitetut oikeudet. Se oli varsinaisen perustuslaillisuuden aikakausi Ranskan uudemmassa historiassa. Heinäkuun vallankumouksen jälkeen kehittyi siitä parlamentaarinen kabinettihallitus, vaikkei Louis Philippe oikein ymmärtänyt niin tarkkaan noudattaa juuri hänen aikanansa lausuttua sääntöä »le roi règne, mais il ne gouverne pas» kuin järjestelmä ja hänen valtaistuimensa turvallisuuskin olisi vaatinut. Tuohon aikaan valtiollinen vaalioikeus vielä oli kansalaisten pienellä, varakkaimmalla vähemmistöllä; v. 1848 yleinen vaalioikeus pantiin voimaan ja on siitä alkaen ollut Ranskan valtiolaitoksen oikeudellisena pohjana. Ensin Napoleonin caesarismi uudelleen kohosi tälle pohjalle, mutta sen kukistuttua tuli kansan suvereniteetista täysi tosi. Siinä siis nuo suuret tasavallat molemmin puolin Atlantia ovat joutuneet samalle kehitysasteelle; kansalaisten enemmistön tahto, ilmitullen yleisissä vaaleissa, on korkein ratkaisija. Vaan siihen yhdenläisyys päättyykin. Amerikan Yhdysvalloissa kansa, niinkuin näimme, valitsee paitsi eduskuntaa myöskin presidentin, uskoen hänelle hallinnon, edelliselle lainsää-

dännön. Ranskassa sitä vastoin kansa luovuttaa eduskunnalleen kaiken valtansa eduskunnan käytettäväksi: eduskunta valitsee tasavallan esimiehen, pakottaa hänet ottamaan eduskunnan enemmistön mieluisia ministerejä ja pakottaa nämäkin kaikessa noudattamaan enemmistön tahtoa. Se on parlamentaarisuus toimeen pantuna minkäänlaisitta rajoituksitta tasavallassa.

Tasavaltainen hallitusmuoto on Europassa poikkeuksena, kun sitä vastoin parlamentaarinen, siis kansanvaltainen, monarkia on laajalle levinnyt. Kotimaassaan Englannissa se on meidän vuosisadallamme kehittynyt yhä johdonmukaisemmaksi, jättäen valtiovallan aina vain täydellisemmin alihuoneen enemmistölle. Ja sielläkin kansanvalta periaatteellisesta on muuttunut todelliseksi. Englannin valtioelämässä kaikkivaltias alihuone ei ole tätä nykyä enää minkään erityisen kansanluokan asettama, se on kansan suuren enemmistön valitsema ja ilmilausuu mitä tämä enemmistö ajattelee ja tahtoo. Kaikkialla parlamentaarisissa monarkioissa käy kehitys samaan suuntaan. Niin esim. Belgiassa, jossa valitsijain lukumäärää, kuten tunnettu, ihan äskettäin on melkoisesti enennetty. Jo konstitutsioni vuodelta 1831 teki kuninkaan eduskunnasta kokonaan riippuvaksi; kun äskeisen vaalireformin jälkeen kansan enemmistö määrää eduskunnan, ratkaisee se siis välillisesti valtioasiatkin. Belgian konstitutsionia on kauan ihailtu mallikonstitutsionina parlamentaarisille monarkioille. Paremmin kuin englantilainen perikuva, jossa kirjoitetun lain rinnalla on toinen vielä tärkeämpi, vanhaan vakaantuneeseen tapaan perustuva, on muissa maissa ollut mahdollinen suoraan kopioida Belgian perussääntöä, sielläkin missä sitä kaikkein vähimmin odottaisi. Niinpä bulgarialainen valtiomuoto on melkein kokonaan belgialaisen pohjalle laadittu ja miltei kaikkialla, missä parlamentaarinen hallitustapa jälkeen 1830-luvun on tullut toimeen (Italiassa, Kreikassa, Espanjassa j. n. e.), on Belgiata pidetty silmällä. Norjassakin, jonka valtiomuoto on Ranskan revolutsionin ensimäisen perussäännön mukaelma, eduskunta, niinkuin hyvin tiedämme, on yhä enemmin alkanut käyttää parlamentaarisuuden sääntöjä apukeinoina kuninkaan vaikutuksen supistamiseksi.

Ja tämän loistavan, laajalle levinneen järjestelmän tulokset? Sen kelpaavaisuus tehtävänsä täyttämiseen? Sen tulevaisuuden enteet? Mitä arvelee siitä nykyinen sukupolvi, mitä erittäin aikamme etevim-

mät valtiolliset ajattelijat? Se aika ei ole meistä kaukana, jolloin parlamentaarisuus oli melkein koko sivistyneen mailman valtiollinen ihanne. Belgian ensimäisen kuninkaan Leopoldin läheinen uskottu, Europan valtioasioihin tarkasti perehtynyt paroni Stockmar kirjoitti kerran: »Englannin valtiomuoto on minun silmissäni nykyisen ja vastaisen ihmiskunnan koko valtiollisen sivistyksen pohja ja kulmakivi«. Valtioniinkuin tiedemiehetkin olivat sitä mieltä, että Englanti luomalla parlamentaarisen hallitustavan oli arvaamattomiksi ajoiksi selvittänyt probleemin vapauden ja järjestyksen yhteen sovittamisesta.

Eikö tämä käsitys muka enään olekkaan voimassa? V. 1886 kuuluisa englantilainen oikeustieteen tutkija Henry Sumner Maine julkaisi kirjan »On popular governement», jossa hän, tutkittuaan nykyistä tilaa isänmaassaan lausuu pelkonsa, että Englannin valtiollinen järjestelmä ehkä on määrätty piankin häviämään ja vetämään häviöönsä luomansa kansallisen mahtavuuden. Sittemmin belgialainen professori Laveley kirjassaan »Le gouvernement dans la démocratie» v. 1891 on huomauttanut: »ilmoitetaan eri tahoilta, että meidän vuosisatamme loppu on näkevä parlamenttien vallan lopullisesti kukistuvan.» Ja omana ajatuksenaan hän lausuu: »tarvitaan syvälle ulottuvia parannuksia, jos mieli estää parlamentaarista hallitustapaa häviämästä voimattomuuteen ja ylenkatseeseen. »Laveley on parlamentarisuuden harras ystävä. Mitä vastustajat ajattelevat, siitä on vereksenä todistuksena pari viikkoa sitten parisilaisessa Figarossa ollut kirjoitus »La fin du parlamentarisme», jossa bonapartisti Jules Delafosse, väittäen että parlamentaarisuus Ranskassa on kauttaaltaan mädännyttä, peittelemättä kysyy miestä, joka kykenisi vallankeikausten tiellä noudattamaan Napoleonien, sedän ja veljenpojan, loistavaa esimerkkiä. Ja onhan meillä lähempänäkin todistus, että parlamentaarisuuden ihanne ei enään hallitse mieliä. Lähes kaksi vuosikymmentä Tanskan toinen kamari taisteli budgetin eli valtion tulo- ja menosäännön hylkäämisellä ja muilla keinoin pakottaakseen kuningasta taipumaan parlamentaariseen hallitukseen. Taistelu päättyi, niinkuin tiedämme, viime vuonna kuninkuuden täydelliseen voittoon.

Katsokaamme syitä tähän käänteeseen.

Viimeisten vuosikymmenien kokemus antaa aihetta siihen käsitykseen, että parlamentaarisuus menestyy ainoastaan siellä, missä val-

tiollinen vaikutus on suhteellisesti vähälukuisen kansanluokan käsissä ja missä tämä kansanluokka mielipiteiltään jakaantuu kahteen vastakkaiseen vahvaan puolueeseen. Näin on asianlaita kauan ollut Englannissa ja Belgiassa. Mutta luokkavalta johtaa ehdottomasti suuremmassa tahi vähemmässä määrin erityisetujen valvomiseen muiden kansanluokkien vahingoksi. Siitä syntyy tyytymättömyys, joka pakottaa laajentamaan vaalioikeutettujen kansalaisten piiriä. Jota enemmän tämä tapahtuu, sitä vaivaloisemmin kaikki ainekset enää mahtuvat entisiin puolueisiin, näitä syntyy uusia, ei mikään kykene yksinänsä hallitsemaan, sen täytyy myönnytyksillä hakea liittolaisia, entisen varman, johdonmukaisen toiminnan sijaan tulee hapuileva, epävarma, jossa johtajan joka hetki täytyy silmäillä oikealle ja vasemmalle, ettei puoli tahi toinen hänen joukostaan tyytymättömänä eroa. Gladstone, Salisbury, Roseberry, kaikki ovat he runsain määrin saaneet kokea, että hallitus tällaisissa oloissa on verrattomasti vaikeampaa kuin niinä kultaisina päivinä, jolloin ylimyskunta oli Englannissa vallanpitäjänä ja whigit ja toryt yksinänsä taistelivat ministerisijoista. Ja sittenkin parlamentaarinen koneisto Englannissa vielä tätä nykyä suorittaa työnsä paljoa paremmin kuin Europan mannermaalla, Belgiata ehkä lukuunottamatta.

Laveley kuvaa jo mainitussa teoksessaan Italian, Kreikan ja Ranskan parlamentaaristen olojen varjopuolia.

Italiassa, sanoo hän, ei ole mitään puolueita, siellä on vaan ryhmiä. Oikeisto, vasemmisto ja keskus ovat kaikista suurista kysymyksistä yhtä mieltä. Melkein kaikki kamarin jäsenet harrastavat vapautta, ja tahtovat nykyisen valtiomuodon ja Savoijan hallitsijasuvun säilyttämistä. Klerikaalit, joiden tarkoituksena on Rooman takaisinanto paaville ja l'ancien régimen palauttaminen, muodostaisivat todellisen vastapuolueen, mutta he eivät ole edustettuina parlamentissa. Kun ei ole puolueita, joilla olisi määrätty ehdokkaitten hyväksymä ja heitä sitova ohjelma, seuraa siitä, että jokaisella edusmiehellä on omat erityiset mielipiteensä veroista, opetusasioista, sisällisistä reformeista tahi ulkonaisesta politiikasta, ja että hän luulee itsensä oikeutetuksi niitä ajamaan, valtiollisten ystäviensä mielipiteitä ollenkaan lukuunottamatta. Siitä syntyy äänestyksessä odottamattomia ryhmityksiä ja hämmästyttäviä tuloksia. Mikään ministeristö ei ole koskaan

varma enemmistöstä. Tänään kaksi kolmannesta kamarin jäsenistä äänestää sille luottamuslauseen; muutaman päivän kuluttua vähäpätöinen syrjäseikka vie kabinetin kumoon. Eduskunta on kuin juokseva hieta, jolle ei voi mitään pysyvää hallintoa rakentaa. Ministerimuutokset seuraavat sentähden tiheään toinen toistaan. Kamarissa istuu kosolta entisiä ministereitä, joilla on omat ryhmät ympärillään. He ovat ikäänkuin kaatuneen hallitsijasuvun jäseniä, jotka vain odottavat restauratsionin hetkeä. Kun ministeristö on muodostettava, vaatii jokainen ryhmä osansa. Englannissa asia on ennalta selvä: äänestys, joka kukistaa hallituksen, kohottaa vastapuolueen johtajat sen sijoille. Italiassa on toisin; monenlaiset eri kombinatsionit ovat siellä aina mahdollisia; täytyy ottaa lukuun ja tyydyttää kilpailevia vaikutuksia. Lopputuloksena on voimattomuus ja hämmennys. — Laveley ei ole ainoa, joka asian täten esittää. Muuan Italian tunnetuinpia valtiollisia kirjailijoita ja samalla entinen ministeri kirjoittaa äsken »Revue politique et parlementaire»ssa isänmaan valtiollisesta elämästä: »Luottamus ministeristöön ei voi olla suuri, luottamusta parlamenttiin, sitä ei ole ollenkaan».

Kreikassa — näin Laveley jatkaa, jonka esityksestä valitettavasti en saata lainata tähän muuta kuin pääkohtia — kuva on samantapainen, mutta vieläkin synkempi. Joukko edusmiehiä kokoontuu päällikön ympärille, jonka viittauksia he noudattavat; siten muodostuu koko määrä ryhmiä, jotka keskenään taistelevat tahi liittoutuvat, väliin kannattaen ministeristöä, väliin äänestäen sen kumoon ainoastaan hetken etujen mukaan. Persoonallinen tahi paikkakunnallinen vaikutus yksinään on tuottanut edusmiehen toimen eikä heitä ole valittu mitään erityistä suuntaa yhteisten asiain johdossa kannattamaan. He ovat siis ihan vapaita, voivat kääntyä oikealle tahi vasemmalle aivan sen mukaan miten käsketään tahi miten heidän piirinsä tahi omakin yksityisetu kulloinkin vaatii. Mitä valitsijat häneltä odottavat on, että hän toimittaa heille hallitukselta niin paljon etuja kuin suinkin. He tietävät, että hän sitä varten tarvitsee täyden toimintavapauden. Ainoastaan siten hän voi korottaa hinnan kannatuksestaan; »en tahdo väittää«, sanoo Laveley, »että rahapalkka on kysymyksessä, mutta kyllä virat ystäville ja hyvin ajatteleville valitsijoille tahi apumaksuja ja yleisiä töitä vaalipiirille». Mihin tällainen menettely johtaa, on tul-

lut Kreikassa näkyviin Laveleyn teoksen jo ilmestyttyä. Maa on tehnyt vararikon, johon juuri parlamentaarinen hallitus on lähimpänä syynä.

Tuo kuuluisa tiedemies väittää nimenomaan, että vika ei ole kreikkalaisten eikä italialaisten kansallisissa ominaisuuksissa. Hänen kuvaamansa kurjat olot »johtuvat muka välttämättömästi parlamentaarisesta järjestelmästä siellä missä ei ole olemassa tarkoin erotettuja puolueita». Todistuksena on Ranska, jossa hallitus on yhtä epävakaisella kannalla. Onhan Leroy-Beaulieu laskenut, että ministeristö siellä keskimäärin pysyy pystyssä kuusi kuukautta. Ministeristö muodostuu; sillä on valtava enemmistö tukenaan; valmistetaan suuria asioita. Kuluu muutama viikko; enemmistö on hajonnut; loistavinkaan kaunopuheisuus ei saa sitä äänestyksissä seuraamaan johtajaa, joka vielä äsken oli kaikkivaltias. Ministeristö eroaa, toinen muodostuu, se pysyy ehkä vallassa vähän kauemman aikaa, mutta melkein joka päivä joku odottamaton tapaus tahi sattumuksesta riippunut äänestys pakottaa toisen tahi toisen ministerin luopumaan. Lakkaamattomista muutoksista hallinto kärsii ajan pitkään — olipa se muuten niin lujasti järjestettykin kuin Ranskassa — ja vielä enemmän siitä kärsivät suhteet muihin valtoihin, sillä johdonmukainen, samoja tarkoitusperiä silmällä pitävä ulkopolitiikka käy sellaisissa muutoksissa kerrassaan mahdottomaksi. Luottamus ulkomailla häviää, maa jää liittolaisitta. Tämä asiain tila, selittää Laveley, ei lähde siitä, että Ranskan parlamentti muka olisi muita eduskuntia ala-arvoisempi. »Sen vaikuttaa se asianhaara, että järjestetty vastapuolue on niin vähälukuinen, ettei hallituspuolueen ole täytymys ehdottomasti kannattaa johtavaa päällikköään. Muodostuu siten lukuisia ryhmiä, jotka väliin tottelevat johtajan viittauksia väliin noudattavat hetkellistä päähänpistoa, väliin haluavat koettaa, missä määrin tuo sananlasku pitää paikkansa: »uudet luudat lakaisevat paremmin».

Jätän ratkaisematta, eikö Laveley sittenkin mene liian pitkälle, kun hän ei tunnusta kansallisluonteelle tässä kohden sanottavaa merkitystä. Näyttää siltä kuin romaanilaisten kansain kansallisluonne, sellaisena kuin se esiintyy historiallisten olojen tuloksena, tekisi heidät germaanisia kansoja kykenemättömämmiksi parlamentaarisen hallitusjärjestelmän vaatimuksia täyttämään. Mutta todistetuksi täytyy sit-

tenkin katsoa — Englannissa viime aikoina syntyneet vaikeudet sen etenkin osottavat — että päävika on järjestelmässä itsessään.

Onko tämä järjestelmä parannuksilla pelastettavissa tahi täytyykö sen hävitä? Laveley ei enemmän kuin Sumner Mainekään uskalla antaa varmaa vastausta, mutta luettelee erikoiskorjauksia, joita sopisi koettaa. Pitäisi saada toimeen laaja desentralisatsioni, joten keskihallituksessa tapahtuvat häiriöt eivät pääsisi niin suuresti vahingoittamaan kuin siellä, missä kaikki asiat riippuvat ministerien, s. o. vaihtelevien parlamenttienemmistöjen päätöksistä. Pitäisi sijoittaa muutamat fakkiministerit, esim. sota-asiain, opetusasiain ja yleisten rakennusten ministerit, erikoisasemaan, niin että he seisoen parlamentaaristen taistelujen ulkopuolella, voisivat jäädä toimeensa muun kabinetin luopuessa. Pitäisi tuntuvasti laajentaa ensimäisen kamarin vaikutusta. Ja pitäisi ehkä — Laveley näkyy jonkun verran epäilevän ja Sumner Maine hylkää koko tuuman — lykätä tärkeimmät lakiehdotukset kansan suoranaisesta päätöksestä yleisessä äänestyksessä riippuviksi.

Jos lähemmältä tarkastaa näitä muutosehdotuksia, huomaa piankin, että useimmat niistä koskevat parlamentaarisen järjestelmän itse ydintä. Se toisen kamarin enemmistön kaikkivalta, joka on sanotun järjestelmän päätunnusmerkki, olisi niiden kautta poistettu. Muuan asianhaara antaa mielestäni näille ehdotuksille erityisen merkityksen. Toteutettuina ne siirtäisivät parlamentaarisesti hallittuihin maihin oloja, jotka jo ovat voimassa, ja osittain kauan ovat olleet voimassa, joko Amerikan Yhdysvalloissa tahi Sveitsissä tahi molemmissakin näissä kansanvaltaisissa valtioissa. Ja syytäpä kyllä olisikin esim. ranskalaisten monessa kohden koettaa noudattaa näiden kansain esimerkkiä. Sillä mitä pahaa Yhdysvaltain valtiollisesta elämästä käykin sanominen, ja onhan sillä kieltämättä monet synkät varjopuolensa, se sittenkin jää tosiasiaksi, että hallitus siellä on verrattomasti vankemmalla pohjalla kuin viime aikoina Ranskassa. Entä Sveitsi? Sisällisissä asioissa laajimman vapauden rinnalla vallitsee siellä moitteeton järjestys.

Olisi kiitollinen tehtävä, Laveley ja muutamat muut valtiolliset kirjailijat oppainamme, seikkaperäisemminkin tarkastaa viimeisten vuosikymmenien valtiollista kehitystä näissä molemmissa muita vanhem-

missa tasavalloissa. Ajan lyhyys pakottaa minut rajoittumaan muutamaan huomautukseen.

Sveitsin useimmissa kantoneissa valta, kuten tunnettu, 1830- ja 40-luvuille asti oli ylimysten käsissä. Sitten seurasi muutoksia, jotka panivat voimaan laajalle kansanvaltaiselle pohjalle rakennetut eduskunnat, ja 1860 luvulta alkaen valtiomuotojen revisionit ovat tarkoittaneet ja saaneet aikaan päätösvallan siirtämisen kaikissa tärkeimmissä asioissa kansalle itselleen, jota menettelyä kyllä jo edellisilläkin vuosikymmenillä oli yksityisissä kantoneissa noudatettu. Tätä nykyä n. s. referendum — asian lykkääminen yleiseen kansan äänestykseen — on olemassa kaikissa kantoneissa paitse Freiburgissa. Se on joko pakollinen, jolloin eduskunnan hyväksymät lait ja muutamat raha-asiatkin joutuvat säännöllisesti kerran tahi kahdesti vuodessa kansan vahvistettaviksi, tahi on se fakultatiivinen, siten että se tulee kysymykseen ainoastaan kun määrätty luku kansalaisia sitä vaatii. Jälkimäisessä muodossa referendum on otettu käytäntöön myöskin valaliiton yhteisissä asioissa.

Tässä on siis palattu siihen kansan omaan välittömään hallitukseen, jonka tunnemme vanhanajan tasavalloista niinkuin myöskin germaanien ja monen muun kansan alkuhistoriasta. Menettely on kuitenkin melkoisesti muuttunut. Muinaisuudessa piti kaikkien kansalaisten kokoontua samaan paikkaan äänestämään; joka ei tullut, jäi sananvaltaa vaille. Nykyään äänet kootaan valtion koko alueelta, kansalaiset saavat äänestää kotiseudullaan. Ainoastaan täten muutettuna kansan välitön hallitus voi tulla käytäntöön nykyajan laajoissa valtioissa.

Referendumin tulokset Sveitsissä ansaitsevat erityistä huomiota. Se on ollut radikaalien helmalapsi, mutta juuri heitä vastaan se on kääntänyt kärkensä. Vanhoilliset ja maltilliset, jotka pelkäsivät siitä kumouksia, suosivat sitä tätä nykyä. Sveitsin kansa on näissä äänestyksissä osottanut kammovansa kaikkia jyrkempiä muutoksia, se on ylipäänsä ollut taipuvampi hylkäämään kuin hyväksymään tehdyt ehdotukset. Se on osottanut suurta säästäväisyyttä ja toisinaan kyllä ahdasmielisyyttäkin. Mutta paraimmat sille ehdotetut lait on se toki hyväksynyt. Huomattakoon, että se on liberaali Laveley, joka antaa siitä tämän todistuksen. Ja hän lisää: »Referendumilla on siinä

kohden kieltämätön ansionsa, että se voi estää menojen ja lainojen lakkaamatonta kasvamista erittäinkin kaupungeissa. Hallitukset viehtyvät helposti rahantuhlaukseen sentähden että heillä on siitä kunniaa tahi hyötyä. Mutta kansa pitää kiinni markoistaan ja on niistä tarkka, ehkäpä liiankin«. Missä opetusasiat, nimenomaan kansan sivistyksen korottaminen, ovat kysymyksessä, siellä referendum toki unohtaa säästäväisyytensä. Ja että se on mainio kasvattaja valtiolliseen älyyn ja ymmärrykseen, sitä ei kukaan enään kieltäne.

Olkoon vielä sanottu, että pakollista referendumia näkyy Sveitsissä ruvetun pitämään fakultatiivista edullisempana. Sen kautta vältetään se turmiollinen kiihotus, joka aina syntyy, kun joku ryhmä puuhaa kansanäänestystä erityisestä, eduskunnan tekemästä päätöksestä.

Ainoastaan pari sanaa Amerikan uudemmista oloista. Yhdysvalloissakin kansan itsensä hoitama lainsäädäntö on voittanut alaa rajoittaen eduskunnan vaikutusvaltaa. Ja muutenkin tätä on supistettu. Useimmissa valtioissa eduskunta, jonka kokoukset ennen olivat jokavuotisia, nyt on koolla ainoastaan joka toinen vuosi ja silloinkin istuntokauden maksimiaika enimmiten on määrätty, ja määrätty lyhyeksi, usein vaan kuudeksi päiväksi. Sitä vastoin kuvernöörin, s. o. hallinnonpitäjän, valtaa, joka alkuansa oli ahtaalle rajoitettu, on aljettu laajentaa. Hänelle on melkein kaikkialla myönnetty »veto»- eli kielto-oikeus eduskunnan päättämiin lakeihin nähden, joka oikeus häneltä aikaisemmin puuttui. Näin on asian laita erikoisvaltioissa. Liittohallituksesta tiedämme, että presidentti jo alkuansakin oli hyvin riippumaton kongressista, etenkin edustajakunnista. Ja jos ehkä ei käykkään sanominen, että myöhempi kehitys on tätä riippumattomuutta lisännyt, niin on olemassa toinen mies, joka on saanut käsiinsä suuren osan sitä valtaa, mikä aikoinaan oli edustajain huoneella. Tarkoitan kamarin puhemiestä. Vakaantunut tapa on jättänyt hänelle oikeuden määrätä jäsenet kaikkiin kamarin valiokuntiin ja sama tapa vaatii, että hän asettaa heidät puoluekantaan katsomatta. Tämä oikeus on sitä tärkeämpi, kun valiokuntain valta, esim. valta päättää, mitkä asiat otetaan esille, mitkä ei, on miltei rajaton. Niiden itsenäisyys on käytännössä verrattomasti suurempi kuin meidän sääty-

valiokuntiemme, joiden omavaltaisuutta kuitenkin niin monesti valitetaan.

Vaan jopa on aika lähteä kansanvaltaisista maista, jos mielimme vähäisenkään silmäillä n. s. perustuslaillistakin hallitustapaa.

Tätä koskeva teoria on, niinkuin jo alussa viittasin, etupäässä saksalaisten kehittämä, ja oman maansa valtiollista elämää he siinä ovat ohjeenaan pitäneet. Se reaktsioni Ranskan vallankumouksen aatteita vastaan, joka liittyy Pyhän Allianssin nimeen, ei voinut estää, että hallitusvalta Saksan useimmissa valtioissa joutui perustuslaillisten rajoitusten alaiseksi, osittain kohta jo Napoleonin kukistumista seuraavina vuosina, osittain vasta heinäkuun vallankumouksen jälkeen. Mutta tuntuvasti siten syntyneet valtiomuodot kuitenkin erosivat kaikista länsi-europpalaisista. Kansan suvereniteetin, kansanvaltaisuuden aate, oli hyljätty. Hallitsijalla katsottiin olevan koko valtiovalta, vaikka hän sen käyttämisessä oli velvollinen noudattamaan lakien määräyksiä ja siis kansaneduskunnan myötävaikutus erittäinkin lainsäädännössä ja verotuksessa oli tarpeen. Kansanvaltaisuudella ja nimenomaan myöskin sen parlamentaarisella muodostuksella oli kyllä Saksassakin yhä enenevä ihailija- ja kannattajajoukkonsa, mutta vuoteen 1848 kaikki valtiomuodot siellä olivat toisella pohjalla. Mainittuna vuonna tapahtui osittainen käänne, ja omituista on, että juuri Preussi, jossa kuninkaan valta siihen asti oli ollut rajaton, silloisten kansanliikkeiden johdosta sai valtiomuodon, johon belgialainen parlamenttihallitus oli jonkun verran vaikuttanut. Esimerkkinä ovat ennen kaikkea meno- ja tulo-arviota koskevat määräykset. Niinkuin ne kuuluvat, voitiin niistä tehdä se johtopäätös, että maapäiväin toinen kamari oli oikeutettu kieltämään hallitukselta minkä menon tahansa, vieläpä hylkäämään koko tulo- ja menosäännön, ja sillä tavoin pakottamaan hallitusta kaikessa noudattamaan sen tahtoa. Monessa muussa Saksan valtiossa perustuslaki sisältää sen rajoittavan määräyksen, että veronmyönnytykseen ei saa liittää mitään muita ehtoja kuin sellaisia, jotka koskevat myönnettyjen varain käyttämistä. Kun tämä rajoitus puuttuu Preussissa, päätettiin siitäkin, että edustajahuone saattoi vapaasti käyttää budgetti-oikeuttaan valtansa laajentamiseksi. Mutta kuninkuudella oli Preussissa juurensa syvällä. Olihan koko tämä valtio kuninkaitten luoma. Kansan enemmistö oli sentähden mielipiteiltään lujasti monarkkinen, eikä parla-

mentaarisuus päässyt kehittymään. Kun 1860-luvun alussa ankara riita sotilasbudgetista syntyi edustajahuoneen ja hallituksen välillä, toteutti Bismarck, vastoin edustajahuoneen tahtoa ja ilman laillisesti päätettyä budgettia hallituksen parannusaikeet. Kun sitten kuninkuus siten aikaansaadun sotavoiman avulla loi Saksan valtiollisen yhteyden, ei voinut tulla kysymykseenkään että hallitsijavalta Preussissa tahi Saksan valtakunnassa alistettaisiin parlamentti-enemmistön tottelevaksi palvelijaksi. Tosin on vielä senkin jälkeen moni eteväkin poliitikko, mainitsen esim. Laskerin, edustanut parlamentaarisen hallitustavan vaatimuksia, ja joskus on eduskunta tehnyt samaan käsitystapaan perustuvia päätöksiä. Mutta hallitus, niin ministerit kuin hallitsija itsekin, on niitä jyrkästi vastustanut, selittäen ne valtiomuodon kanssa ristiriitaisiksi. Ja mikä ajan pitkään merkitsee vielä enemmän, on se että tiedekkin yhä ehdottomammin on leimannut parlamentaarisuuden vieraaksi kasvuksi, joka on yhtä outo Saksan historialle kuin nykyiselle valtio-oikeudelle ja jonka siirtäminen sinne ei ole mitenkään suotava. Historian kirjoittajat sellaiset kuin von Sybel ja von Treitschke, valtio-oikeuden tutkijat sellaiset kuin Gneist, Laband ja von Seydel, muutamia vain mainitaksemme, edustavat tätä kantaa.

v. Seydel on kerran, tehtyään selkoa Ranskan kahdestatoista valtiomuodosta jälkeen v. 1789, sanonut saksalaisten katsovan naapureihinsa samoilla tunteilla, joilla se, joka seisoo lujalla mantereella, näkee laivan ulkona ulapalla taistelevan myrskyä vastaan. Ja puhuessaan Sumner Mainen yllämainitusta kirjasta lausuu hän: »Probleemi sopivimmasta valtiomuodosta, — — — — on selvitetty Saksan perustuslaillisessa kuninkuudessa, ainakin sikäli kuin meidän isänmaamme tulee kysymykseen ja sikäli kuin ihminen voi edeltäpäin asioita ymmärtää. Joka tapauksessa on tämän kuninkuuden ansio, että Saksa seisoo suurena ja vahvana, hallinto hyvin järjestettynä, ja kykenee käymään käsiksi valtaviin yhteiskunnallisiin tehtäviin.»

Juuri tätä lujan hallitsijavallan yhteiskunnallista merkitystä saksalaiset mielellään teroittavat. Missä se puuttuu, niin huomauttavat he, siellä joko vähemmistö vallitsevana luokkana hoitaa etujaan enemmistön vahingoksi tahi enemmistö, ottaen käsiinsä valtiovallan, polkee jalkoihinsa vähemmistön oikeudet. Sitä vastoin vahvavaltainen kuninkuus, seisoen puolue- ja luokkataistelujen yläpuolella, kykenee

paremmin pitämään kokonaisuutta, kaikkien etua silmällä. Ja koska tällainen hallitsijavalta turvaa tarpeellisen johdonmukaisuuden niin sisällisessä kuin ulkopolitiikassa ja taittaa puolueitten taistelulta kärjen, voiton hedelmänä kun ei koskaan ole koko valtiovalta, tekee se myöskin suuremman tasa-arvoisuuden kansalaisten kesken, esim. vaalioikeuteen nähden, mahdolliseksi kuin mitä parlamenttaarisuus näkyy vaaratta sietävän.

Että tämä käsitys pitkiksi ajoiksi takaa Saksan perustuslailliselle kuninkuudelle erittäin suuren merkityksen, tuntuu ihan varmalta. Epäilyksellä ei olisi sijaakaan, ellei sosialistinen liike olisi paisumassa. Se on hengeltään jyrkästi kansanvaltainen, ja jos sen onnistuu temmata sotaväkikin valtaansa, saattaa Saksassakin pohja ruveta kuninkuuden alta horjumaan. Jos sitävastoin nykyinen sosiaalinen kysymys kuninkuuden johdolla saatetaan onnelliseen päätökseen — ajaksi tosin vain, niinkuin suurten historiallisten probleemien ratkaisu tavallisesti tapahtuu — niin varmaan vahva, mutta perustuslaillinen hallitsijavalta Saksassa saa siitäkin uutta elonvoimaa.

Onko se aika vielä tuleva, jolloin kuninkuuden valta on kasvava kansanvaltaisissakin maissa? Melkeinpä muutamat saksalaiset kirjailijat, esim. Gneist ja Seydel, näkyvät sitä Englannista odottavan. Ja mahdollistahan kyllä on, että jos Englannin kansa huomaa parlamenttienemmistön kaikkivallan sietämättömäksi, kuninkuus vielä sielläkin voi saavuttaa entisen johtavan asemansa. Mutta on toinenkin mahdollisuus. Kansanvaltaisuus Amerikan tahi Sveitsin malliin voi voittaa alaa parlamentaarisuuden raunioilla. Historia antaa kyllä johtoa eri kehityssuuntien mahdollisuuden käsittämiseen; mikä niistä on toteuva, sitä ei sekään ilmoita.

Seuraisi, jos jatkaisimme, katsahdus Skandinaavian ja nimenomaan oman maamme valtiollisen elämän perusteihin. Mutta se vaatisi eri esitelmänsä. Ja pääasiaan olen jo ylempänä viitannut. Valtiollisen elämän keskustana on meilläkin vahva, vaikka toki perustuslaillisesti rajoitettu hallitsijavalta. On kuitenkin erityinen asianhaara, joka meillä vaikuttaa sen asemaan. Hallitsijamme ei asu keskessämme, ei ymmärrä kieltämme ja vaikeammin kuin muualla sentähden kansan todelliset tarpeet pääsevät täällä hänen tietoonsa.

„Rikki-tikki-tavi".

Kirjoittanut

RUDYARD KIPLING.

Suom. Helmi Setälä.

RUDYARD KIPLING on epäilemättä nykyisen englantilaisen kirjallisuuden etevimpiä ja omituisimpia edustajia. Kirjailijaluonteeltaan eroaa hän suuresti kaikista muista; aiheensa hän ottaa kaukaisesta Intiasta, jonka olot hän syntyperäisenä bombaylaisena sekä sanomalehtimiehenä tarkalleen tuntee. Kun hän v. 1890 julkaisi teoksensa „*Plain tales from the hills*", josta osa v. 1893 on ilmestynyt suomalaisenakin käännöksenä nimellä „*Kertomuksia Intian ylängöiltä ja laaksoista*" (suom. Aino Malmberg), niin sitä katsottiin kriitillisin silmin, sillä se oli tienraivaaja uudelle suunnalle. Ainesten arveltiin pian loppuvan, ja vaikka myönnettiin, että Kiplingin tyyli oli notkeaa ja miellyttävää, niin sitä epäiltiin ehkä vain hetkellisen inspiratsionin työksi, joka voi kadota yhtä nopeaan, kuin herätäkkin. Mutta kun hänen kynästänsä samana vuonna vielä lähti koko joukko kirjoja „*We Willie Winkie*", „*The phantom Rickshaw*" „*Soldiers three*", „*The story of the Gadsbys*" ja „*In Black and White*", niin luultiin häntä kerrassaan taikuriksi. Tämän jättiläistuotteliasuuden selittää kuitenkin se seikka, että kun Kipling tuli Intiasta Europpaan, ei hänen tarvinnut muuta kuin avata intialainen matkalaukkunsa, jossa kaikki hänen intialaisiin sanomalehtiin painattamansa kertomukset olivat; niistä hän vähällä vaivalla sai kuusi kirjaa kokoon. V. 1891 hän julkaisi romaanin „*The Light that failed*" ja „*The life's handycap*"; v. 1892 runokokoelman „*Barrack-room ballads*" sekä v. 1893 „*Many inventions*".

Mutta vaikka arvostelijat ensi alussa häntä katselivatkin epäilevin silmin, niin lukijakunta otti hänet vastaan myrskyisillä suosionosotuksilla. Kipling on kerrassaan tunnelmaihminen, luonnonlapsi ja harvinaisen omintakeinen taiteilijaluonne. Hienolla vaistollansa hän tunkeutuu sotatantereille ja sivistyksen äärimmäisiin rajamaihin, ja myötätuntoisuudella hän kuvaa alkuperäisen ihmisen viatonta yksinkertaisuutta. Hän vastustaa piintynyttä englantilaista teeskentelyä, jopa sivistynyttä, järjestettyä elämääkin. Sen johdosta vastakohtaisuus hänen kuvaamiensa Intian ja Europan olojen välillä esiintyy vieläkin selvemmin. Hän loihtii elävästi eteemme tämän hurjan kauniin maan, kuvailee sen salaperäisyyttä, ulkoa tuotuja siirtomaantapoja ja hämmästyttävän omituisia kotioloja. Hän osottaa meille, että Intia on jotain aivan toista kuin Englanti ja Europpa. Se on maa, jonka miljoonille alkuasukkaille europpalaisen sivistyksen tunnussana, järjestys, ja europpalaisen valtiokoneiston järjestelmä ovat aivan tuntemattomia.

V. 1894 ilmestyi Kiplingin „*The jungle book*" ja seuraavana vuonna „*The second jungle book*". Nämät molemmat kirjat, joista toinen on toisen jatkona, ovat eläinsatuja, joskin kaikkia edeltäjiään merkillisempiä. Jos tiedämmekin, että niissä kerrotaan pienestä pojasta, joka kasvoi Intian viidakossa [1] yhdessä sudenpenikkain kanssa, ja että pantteri oli hänen suo-

---

[1] *Jungle* sanalla tarkoitetaan intialaista tiheätä viidakkoa pensaineen, korsikasvineen jne.

jelijansa ja karhu hänen opettajansa, niin emme läheskään vielä saa oikeata käsitystä niiden sisällyksestä, emmekä siitä syvästä symboliikasta, joka niistä huokuu. On välttämätöntä, että jokainen itse hengittää kirjan lehdiltä viidakon raitista ilmaa, ottaa osaa eläinten ajatuksiin ja tunteihin ja tutustuu heidän tekojensa vaikuttimiin. Vaistomaisesti Kipling saa meidät uskomaan, että viidakossakin asuu kansa, jonka rinnassa tunteita liikkuu, jolla on oma lakinsa ja yhteiskuntajärjestelmänsä, jota se ei saa rankaisematta rikkoa. Ja samoin kuin jokaisella ihmisellä on määrätty tehtävänsä maailmassa, samoin näyttää eläimiäkin johtavan korkeampi voima joka sanoo: täytä tehtäväsi omantuntosi mukaan, äläkä sitä koskaan petä. Kuitenkaan ei Kipling ole yksipuolinen eläinystävä, joka taistellessaan eläinluokan oikeutten puolesta halventaisi ihmistä. Eläimen hellyys riippuu aina vaistosta ja viha villiydestä — jota vastoin ihminen on viisaampi ja korkeampi olento, jota eläin ei voi katsoa silmiin.

Seuraava kertomus ei tosin kuulu äsken mainittuun kirjan pääsarjaan, jossa kerrotaan Intian viidakossa kasvaneesta pojasta, eikä siis siinä suhteessa ole kuvaavimpia. Koska kuitenkin näistä kertoelmista, jotka läheisesti kuuluvat toisiinsa, on vaikea mitään erityistä irroittaa, on tähän näytteeksi valittu kertomus, joka muuten hauskuutensa, vilkkautensa — voimme sanoa jännittävyytensä — vuoksi on kokoelman paraita.

Toivottavasti Valvoja vastedes voi julkaista laajemman kuvauksen Rudyard Kiplingin kirjailijaluonteesta.

Tämä juttu kertoo siitä suuresta sodasta jota Rikki-tikki-tavi omin voimin kävi erään suuren bungalon[1] kylpyhuoneessa Segowleen kantoonissa. Darzee, ompelijakerttu, oli hänellä apuna ja Chuchundra, tesmanirotta, joka ei koskaan uskalla juosta keskelle lattiaa, vaan aina hiipii seinävierustalla, oli hänen neuvonantajanansa; mutta Rikki-tikki-tavi, hän se itse taistelun suoritti.

Hän oli mungo[2], turkiltaan ja hännältään pienen kissan kaltainen, mutta pää ja tavat olivat kärpän. Hänen silmänsä olivat punaiset, samoin kuin hänen kuononsa pääkin, joka oli alituisessa liikkeessä. Hän saattoi raapia itseään mistä kohtaa hyvänsä sekä etu- että takakäpälillään; häntänsä hän osasi tehdä pörheäksi, niin että se näytti ihan pulloharjan muotoiselta, ja huipatessaan korkeassa ruohikossa oli hänen sotahuutonsa: *Rikk-tikk-tikki-tikki-tshk!*

Eräänä päivänä huuhtaisi kesäinen tulvavesi hänet maakuopasta, jossa hän oli asunut isänsä ja äitinsä keralla, ja hän ajelehti sätkytellen ja pyristellen pitkin tieojaa. Hän huomasi pienen, veden pinnassa uiskentelevan turpeen, johon hän iskeytyi kiinni, mutta silloin hän meni tainnoksiin. Kun

[1] Kesähuvila.

[2] Farao-rotta.

hän virkosi, niin hän makasi auringonpaisteessa keskellä puutarhakäytävää ylt'yleensä loassa ja kuuli pienen pojan sanovan: »Tässä on kuollut mungo. Nytpäs pidetään hautajaiset».

»Ei huolita», sanoi hänen äitinsä; »me viemme hänet sisään ja kuivaamme hänet. Ehkä hän ei olekkaan aivan kuollut.»

He veivät hänet taloon, ja eräs suuri herra otti hänet etusormensa ja peukalonsa väliin ja sanoi ettei hän ollut kuollut, vaan tainnoksissa; he käärivät hänet pumpuliin ja lämmittivät häntä valkean ääressä, ja hän avasi silmänsä ja aivasti.

»Nyt», sanoi suuri herra (hän oli englantilainen, ja vastikään muuttanut bungaloon), »älkää pelottako häntä, niin saamme nähdä mitä hän tekee.»

Ei ole niinkään helppoa pelottaa mungoa, sillä hän on kuonosta aina hännänpäähän asti uteliaisuutta täynnä. Koko mungo-suvun mottona ovat seuraavat sanat: »Juokse ja ota selkoa», ja Rikki-tikki oli todellinen mungo. Hän nuuski pumpulia, päätti ettei se ollut syötävää, juoksi pitkin pöytää, istahti ja pani turkkinsa järjestykseen, raapi itseään ja hypähti pikku pojan olkapäälle.

»Älä pelkää, Teddi», sanoi hänen isänsä. »Tällä tavalla hän hieroo ystävyyttä».

»Voi, hän kutkuttaa minua leuan alle», sanoi Teddi.

Rikki-tikki kurkisteli pojan niskaa paidankauluksen alta, nuuski hänen korvaansa ja laskeutui alas lattialle, johon istahti kuonoaan hieromaan.

»Ihme ja kumma», sanoi Teddin äiti, »tuoko olisi villieläin! Varmaan hän on niin kesy sentähden että olemme kohdelleet häntä ystävällisesti».

»Kaikki mungot ovat samanlaisia», sanoi hänen miehensä. »Jos Teddi ei raasta häntä hännästä, eikä koeta salvata häntä häkkiin, niin hän juoksentelee kaiket päivät edes takaisin talossa. Antakaa hänelle jotain syödä».

He antoivat hänelle palasen raakaa lihaa. Se vasta oli Rikki-tikin mieleen, ja kun hän oli syönyt sen, niin hän meni ulos verannalle, istahti auringonpaisteeseen ja pörhötti turkkinsa, jotta se kuivuisi juuria myöten. Sitten hänen olonsa tuntui mieluisemmalta.

»Tässä talossa on enemmän nähtävää», sanoi hän itseksensä, »kuin

mitä koko perheeni eläissään saapi nähdä. Jäänpä tosiaankin tänne ja otan selkoa kaikesta.»

Kaiken päivää hän liehui pitkin taloa. Vähällä hän oli upota kylpysammioihin; kirjoituspöydällä hän pisti kuononsa musteeseen ja poltti sen suuren herran sikariin, kiivetessään hänen syliinsä nähdäkseen minkälaista kirjoittaminen oli. Hämärissä hän juoksi Teddin huoneeseen katsomaan miten lamppuja sytytettiin, ja kun Teddi pani maata, niin Rikki-tikkikin kiipesi vuoteelle; mutta hän oli levoton toveri, sillä hän heräsi vähä väliä yön kuluessa ja kuunteli vähintäkin melua ja koetti ottaa siitä selkoa. Teddin isä ja äiti tulivat huoneeseen katsomaan poikaansa ja silloin Rikki-tikki istui valveilla päänalukselle. »Tuo ei ole minulle mieleen», sanoi Teddin äiti; »hän voisi puraista lasta». »Ei hän sitä tee», sanoi isä. »Tuo pieni eläin suojelee Teddiä paremmin kuin verikoira. Jos käärme pääsisi huoneeseen, niin — —».

Mutta Teddin äiti ei tahtonut ajatella mitään niin hirveää.

Aamulla varhain Rikki-tikki tuli verannalle ensi-aamiaiselle ratsastaen Teddin olkapäällä ja hän sai syödäkseen banaaneja ja keitettyä munaa. Hän istui jokaisen sylissä vuoron perään, sillä jokainen hyvin kasvatettu mungo haluaa kerran päästä koti-mungoksi saadakseen juoksennella oikeissa huoneissa, ja Rikki-tikin äiti (hänellä oli tapana asustaa kenraalin talossa Segowleessa) oli hellästi neuvonut Rikkiä, miten hänen tuli käyttäytyä, jos hän joskus joutuisi valkoisten ihmisten pariin.

Sitten Rikki-tikki läksi puutarhaan nähdäkseen mitä katsottavaa siellä olisi. Puutarha oli laaja, vain puolittain viljelty, ja siellä kasvoi lehtimajojen korkuisia ruusupensaita, sitroona- ja appelsiinipuita, bambupuuryhmiä ja korkeita heinäpensaikkoja. Rikki-tikki nuoli kuonoansa. »Tämäpä vasta mainio metsästysmaa,» hän sanoi ja hänen häntänsä pörhöttyi pulloharjan muotoiseksi kun hän tätä ajatteli, ja hän huippasi edes-takaisin puutarhassa, nuuskien siellä täällä, kunnes kuuli sangen surullisia ääniä orjantappuranpensaasta.

Siellä oli Darzee, ompelijakerttu ja hänen vaimonsa. He olivat rakentaneet kauniin pesän kahdesta suuresta lehdestä, joiden reunat he säikeillä olivat liittäneet yhteen ja täyttäneet ontelon pumpulilla ja untuvilla. Pesä liekkui edes-takaisin heidän istuessaan sen reunalla ja itkiessään.

»Mikä teillä on hätänä?» kysyi Rikki-tikki.

»Me olemme niin murheelliset», sanoi Darzee. »Pikku poikasemme putosi eilen pesästä ja Nag söi hänet».

»Hm!» sanoi Rikki-tikki, »sepä ikävää — mutta minä olen vieras paikkakunnalla. Kuka on Nag?»

Darzee ja hänen vaimonsa kyykistyivät vain pesäänsä vastaamatta mitään, sillä tiheästä ruohikosta pensaan juuresta kuului hiljaista vihellystä — hirveä, jäätävä ääni, jonka kuullessaan Rikki-tikki hypähti kokonaista kaksi askelta taaksepäin. Ruohikosta kohosi tuuma tuumalta suuren mustan silmälasikäärmeen, Nagin pää ja leveä kaulakupu. Hän oli viisi jalkaa pitkä kielestä häntään lukien. Kun hän oli kohottanut kolmannen osan ruumiinsa pituutta maasta, hän pysähtyi ja rupesi keijumaan edestakaisin, aivan kuin korkeavartinen voikukka tuulenhengessä, ja hän katseli Rikki-tikkiä noilla ilkeillä käärmeensilmillään, joiden ilme ei milloinkaan vaihdu, mitä tahansa käärme ajatteleekin.

»Kysyt, ken Nag on? *Minä* olen Nag. Suuri jumala Brahma pani merkin meidän kansaamme, kun ensimäinen cobra [1] levitti kaulakupunsa suojellakseen sillä Brahmaa hänen nukkuessaan. Katso ja pelkää!»

Hän levitti kaulakupunsa entistä laajemmaksi ja Rikki-tikki näki sen takapuolella silmälasimerkin, joka aivan muistuttaa hakasen silmusta. Hetkeksi pelko hänet valtasi; mutta kauan ei mungo voi olla tuon tunteen vallassa, ja vaikka Rikki-tikki ei ollut koskaan ennen nähnyt elävää silmälasikäärmettä, niin hänen äitinsä oli syöttänyt hänelle kuolleita käärmeitä, ja hän tiesi että täysikasvuisen mungon elämäntehtävä oli pyytää ja syödä käärmeitä. Nag tiesi sen myöskin ja kylmän sydämensä sopukassa hänkin tunsi pelkoa.

»No niin», sanoi Rikki-tikki, ja hänen häntänsä kohosi jälleen pörrölleen, »oletpa merkitty tai merkitsemättä, niin minä kysyn sinulta, onko oikein syödä pieniä linnunpoikasia pesistään?»

Nag oli omissa mietteissään ja vaani vähintäkin rapinaa ruohikossa Rikki-tikin takana. Hän tiesi että jos kerran mungoja pääsisi puutarhaan, niin ennemmin tai myöhemmin siitä koituisi hänen ja hänen perheensä surma. Hän tahtoi kääntää Rikki-tikin huomion toisaalle. Hän painoi päänsä alemmaksi ja asetti sen kallelleen.

---

[1] Silmälasikäärme.

»Keskustelkaamme hiukan», hän sanoi. »Sinä syöt munia. Miksi minä en söisi lintuja?»

»Katso taaksesi, katso taaksesi!» lauloi Darzee.

Rikki-tikki oli siksi viisas, ettei hän kuluttanut aikaa turhiin katselemisiin. Hän hypähti ylös ilmaan, niin korkealle kuin suinkin, ja aivan hänen alitsensa suhisi Nagainan, Nagin äkäisen puolison pää. Nagaina oli hiipinyt mungon taakse tämän jutellessa, aikoen tehdä hänestä lopun; ja mungo kuuli hänen ilkeän suhahtelemisensa, kun hänen aikeensa meni myttyyn. Rikki-tikki putosi alas melkein hänen selkänsä kohdalla ja jos hän olisi ollut vanha mungo, niin hän olisi ymmärtänyt, että nyt oli aika musertaa käärmeen niska yhdellä puremalla. Mutta hän pelkäsi silmälasikäärmeen hirveää takapoukkoa. Hän puraisi tosin, mutta ei kyllin syvälle, ja hädin tuskin hän pääsi lyöntiä pakoon, jättäen Nagainan paikalleen haavoittuneena ja kiukkuisena.

»Ilkeä, ilkeä Darzee!» sanoi Nag kurottautuen niin korkealle kuin suinkin orjantappurapensaassa olevaa pesää kohti. Mutta Darzee oli rakentanut sen niin korkealle, etteivät käärmeet siihen ylettyneet, ja se vain keinuili hiljalleen edes ja takaisin.

Rikki-tikki tunsi, että hänen silmänsä punettuivat ja kuumenivat (kun mungon silmät käyvät punaisiksi, niin silloin hän on äkäinen), ja hän istahti häntänsä ja takajalkojensa varaan niinkuin pieni kenguru, katseli ympärilleen ja käkersi vimmoissaan. Mutta Nag ja Nagaina olivat kadonneet ruohikkoon. Kun käärmeen aikeet menevät myttyyn, niin se ei koskaan sano mitään eikä anna vähintäkään vihiä siitä, mitä sillä on mielessä. Rikki-tikki ei huolinut ajaa heitä takaa, sillä hän epäili, tokko hän voisi hoitaa kahta käärmettä yhdellä kertaa. Hän juoksi siis pois hiekkakäytävälle talon luo ja istahti miettimään. Tämä asia oli vakavaa laatua. Vanhoissa luonnonhistoriallisissa kirjoissa kerrotaan, että kun mungo tappelee käärmeen kanssa ja tämä puraisee häntä, silloin mungo kiiruhtaa syömään erästä yrttiä, joka heti parantaa hänet. Se ei kuitenkaan ole totta. Voitto on yksinomaan mungon nopsajalkaisuuden ja teräväsilmäisyyden varassa — käärmeet koettavat iskeä mungoon sen hypähtäessä ilmaan, — ja koska ei kenenkään silmä voi seurata käärmeen pään liikkeitä, milloin se iskee uhriinsa, niin asia itsessään on ihmeellisempi kuin mikään taikayrtti. Rikki-tikki tiesi olevansa nuori mungo, ja sitä suuremmalla mielihyvällä hän ajatteli, että hän oli väistänyt takaapäin hyökkäävän käärmeen iskun. Hänen itseluot-

tamuksensa eneni, ja kun Teddi tuli juosten tietä myöten, niin Rikki-tikki oli valmis ottamaan vastaan hyväilyjä. Mutta juuri kun Teddi seisahtui, niin jokin mateli maassa, ja heikko ääni sanoi: »Ole varoillasi. Minä olen kuolema». Se oli Karait, himmeänruskea pikku käärme, joka mieluimmin makaa tomun peitossa. Sen purema on yhtä vaarallinen kuin silmälasikäärmeen. Mutta hän on niin pieni, ettei kukaan häntä ajattele, ja siten hän tekee sitä enemmän vahinkoa ihmisille.

Rikki-tikin silmät kävivät taaskin punaisiksi ja hän kiiruhti Karaitin luo omituisessa heiluvassa liikkeessä, mikä on hänen suvussaan perinnäinen. Tämä liike näyttää hyvin lystilliseltä, mutta siitä se on hyvä, että se tekee mahdolliseksi hyppäyksen mihin suuntaan hyvänsä, ja kun on tekemisissä käärmeitten kanssa, niin se on kerrassaan suuri etu. Jospa Rikki-tikki vain olisi tiennyt, kuinka paljon vaarallisempi tämä leikki oli kuin tappelu Nagin kanssa, sillä Karait oli niin pieni ja niin nopsaliikkeinen, että jollei Rikki purisi häntä niskaan pään alapuolelle, niin voisi takaisinisku kohdata Rikkiä silmään tai kuonoon. Mutta sitä ei Rikki tiennyt: hänen silmänsä punoittivat ja hän keinutteli ruumistansa edestakaisin tarkastellen, mihin hän iskisi. Karait teki hyökkäyksen. Rikki hypähti sivulle, ja koetti käydä hänen kimppuunsa, mutta ilkeä pieni harmaa pää iski häntä olkapäähän, niin että hänen pelastuakseen täytyi tehdä kuperkeikka. Teddi huusi kovalla äänellä asuinrakennukselle päin: »Tulkaapas katsomaan! Mungo on tappamassa käärmettä;» ja Rikki-tikki kuuli, kuinka Teddin äiti kirkaisi. Hänen isänsä juoksi keppi kädessä ulos, mutta hänen juostessansa oli Karait hyökännyt uudestaan, ja Rikki-tikki oli hypähtänyt käärmeen niskaan, puristanut hänen päänsä etukäpäliensä väliin, puraissut häntä niskaan ja kiiruhtanut pois. Tämä purema hervaisi Karaitin ja Rikki-tikki aikoi juuri sukunsa pöytätavan mukaan ruveta syömään häntä hännästä alkaen, kun hän muisti että vahva ateria tekee mungon hidasliikkeiseksi, ja jos hän tahtoi pysyä reippaana ja nopsana, niin hänen myös tuli olla laiha. Hän meni ottamaan tomukylpyä risinipensaan alle ja Teddin isä löi sill'aikaa kepillään kuollutta Karaitia. »Mitä tuo hyödyttää?» ajatteli Rikki-tikki; »johan minä siitä pidin huolen». Sitten Teddin äiti nosti mungon tomusta ja hyväili häntä ja sanoi itkien, että hän oli pelastanut Teddin hengen, ja Teddin isä sanoi että kaitselmus oli lähettänyt hänet heille. Teddi katseli ihmeissään ympärilleen. Koko puuha vain huvitti Rikki-tikkiä, sillä hän tietenkään ei ymmärtänyt siitä mitään. Yhtä hyvin olisi Teddin äiti

voinut hyväillä Teddiä sen vuoksi, että hän leikki hiekassa. Rikki oli kerrassaan hyvällä tuulella.

Kun hän illalla päivällisen aikana hyppeli pöydällä viinilasien joukossa, niin hän olisi voinut täyttää vatsansa monenmoisilla herkuilla. Mutta hän muisti Nagia ja Nagainaa, ja vaikka oli varsin hupaista antaa Teddin äidin hyväillä ja silitellä itseään ja istua Teddin olkapäällä, niin hänen silmänsä kävivät tuon-tuostakin punaisiksi ja hän kajahutti useaan kertaan pitkää sotahuutoansa: *„Rikk-tikk-tikki-tikki-tshk!“*

Teddi vei hänet mukanansa vuoteeseensa ja tahtoi välttämättä että Rikki-tikki nukkuisi pää hänen leukansa alla. Rikki-tikki oli niin hyvin kasvatettu, ettei hän purrut eikä raapinut, mutta niin pian kuin Teddi oli nukahtanut, niin hän läksi yökululle taloa kiertämään ja pimeässä hän kohtasi Chuchundran, tesmanirotan, joka hiipi pitkin seinävierustaa. Chuchundra on pieni surkea elukka. Hän vinkuu ja vonkuu kaiken yötä, koettaen rohkaista mieltänsä ja juosta keskelle lattiaa; mutta niin pitkälle hän ei pääse.

»Älä tapa minua», sanoi Chuchundra yhä vinkuen. »Rikki-tikki, älä tapa minua»!

»Luuletko että käärmeentappaja ottaisi tesmanirottia hengiltä?» sanoi Rikki-tikki halveksien.

»Ne jotka tappavat käärmeitä, saavat itse käärmeiltä surmansa», sanoi Chuchundra vieläkin surkeammalla äänellä. »Ja kuka voi minulle vakuuttaa, ettei Nag jonakuna pimeänä yönä epähuomiossa luule minua sinuksi?»

»Siitä ei huolta», sanoi Rikki-tikki; »Nag on puutarhassa, ja minä tiedän ettet sinä sinne uskalla mennä.»

»Serkkuni Chua, rotta, kertoi minulle — —» sanoi Chuchundra ja keskeytti puheensa.

»Mitä hän kertoi?»

»Hiljaa! Nag on jokapaikassa, Rikki-tikki. Sinun olisi pitänyt puhutella Chuaa puutarhassa».

»Niin, mutta minä en sitä tehnyt. Siksi sinun pitää kertoa. Sukkelaan, Chuchundra, tai minä puraisen sinua!» Chuchundra istahti itkemään, niin että kyyneleet vuotivat pitkin kuonokarvoja. »Minä olen todellakin raukka», hän nyyhkytti. »Minä en koskaan uskalla juosta keskelle huonetta. Hiljaa! Minä en uskalla mitään kertoa. Etkö *kuule*, Rikki-tikki?»

Rikki-tikki kuunteli. Talossa vallitsi kuolonhiljaisuus, mutta hän oli kuulevinansa hiljaista kahinaa — ei sen kovempaa ääntä kuin mikä syntyy vaapsahaisen tepustellessa ikkunaruutua pitkin — käärmeennahan hankausta muuria vasten.

»Se on Nag tai Nagaina», sanoi hän itsekseen; »ja hän hiipii kylpyhuoneen viemäritorveen. Sinä olet oikeassa, Chuchundra; minun olisi pitänyt keskustella Chuan kanssa».

Hän hiipi Teddin kylpyhuoneeseen, mutta siellä ei ollut mitään, ja sitte Teddin äidin kylpyhuoneeseen. Sileäksi muuratun seinän juuresta oli irroitettu tiilikivi, että kylpyvesi voisi aukosta valua ulos, ja kun Rikki-tikki hiipi pitkin lattiamuuraukseen sovitettua kylpyammeen syvennystä, niin hän kuuli Nagin ja Nagainan kuiskaavan toisilleen ulkona kuutamossa.

»Kun talo tyhjentyy», sanoi Nagaina miehellensä, »niin *hänkin* lähtee pois, ja silloin me saamme jälleen puutarhan valtoihimme. Mene sukkelaan sisään ja muista että ensiksi puret hengiltä sen suuren miehen joka tappoi Karaitin. Tule sitte minulle kertomaan, niin ahdistamme yhdessä Rikki-tikkiä».

»Mutta oletko varma, että siitä on jotain hyötyä jos tapan ihmisiä?» sanoi Nag.

»Paljonkin. Jos kesähuvilassa ei olisi ihmisiä, niin olisiko puutarhassa mungoa? Niin kauan kuin kesähuvila on tyhjänä, niin kauan me olemme puutarhan kuninkaana ja kuningattarena; ja muista, että niinpian kuin meidän munamme melonipenkissä kuoriutuvat (se voi tapahtua jo huomispäivänä), meidän lapsemme tarvitsevat liikkuma-alaa ja rauhaa».

»Sitä en tullut ajatelleeksi», sanoi Nag. »Minä menen, mutta ei ole tarpeellista sitten ahdistaa Rikki-tikkiä. Minä tapan suuren miehen, hänen vaimonsa ja lapsensa ja tulen nopeasti sieltä pois. Silloin huvila jää tyhjilleen ja Rikki-tikki lähtee matkaansa».

Rikki-tikki tärisi vihasta ja kiukusta kuullessaan tätä puhetta. Nag pisti päänsä viemäriin ja hänen viisi jalkaa pitkä kylmä ruumiinsa seurasi jäljessä. Vaikka Rikki-tikki olikin vihoissaan, niin häntä pelotti sittenkin nähdessään tuon suuren silmälasikäärmeen edessänsä. Nag veti ruumiinsa kokoon, kohotti päänsä reiästä ja katseli ympärilleen pimeään kylpyhuoneeseen ja Rikki saattoi nähdä miten hänen silmänsä säkenöivät.

»Jos nyt tapan hänet tässä, niin Nagaina saa siitä tiedon; ja jos taistelen hänen kanssaan keskellä lattiaa, niin hän saapi edullisemman aseman. Mitäpä nyt tekisin?» sanoi Rikki-tikki-tavi.

Nag keinuttelihen edestakaisin, ja sitten Rikki-tikki kuuli, että hän joi vettä suurimmasta vesiastiasta, jolla tavallisesti ammennettiin vettä kylpyammeeseen. »Se maistui hyvältä», sanoi käärme. »Kun suuri mies tappoi Karaitin, niin hänellä oli keppi kädessään. Tuo keppi voi olla hänellä vieläkin, mutta kun hän aamulla tulee kylpemään, niin silloin hänellä ei ole keppiä. Minä odotan täällä kunnes hän tulee. Nagaina — kuuletkos? — minä odotan täällä viileässä, kunnes päivä valkenee». Ulkoa ei kuulunut vastausta, ja siitä Rikki-tikki päätti, että Nagaina oli mennyt. Nag pyöritteli ruumiinsa kiemuroihin vesiastian kannan ympäri ja Rikki-tikki seisoi liikkumatta ja hiljaa kuin kuolema. Tunnin kuluttua mungo hiipi vitkalleen astian luo. Nag oli nukahtanut, ja Rikki-tikki tarkasteli hänen leveää niskaansa, itsekseen miettien, mihin kohtaan olisi parasta iskeä kiinni. »Jollen ensi iskulla saa väännetyksi hänen niskaansa nurin», sanoi Rikki, »niin hän voipi vielä tapella, ja jos hän tappelee — voi Rikki parkaa;» Hän katseli niskan paksuutta kaulakuvun alapuolella, mutta se kävi yli hänen voimiensa. Jos hän taas iskisi lähemmäksi pyrstöä, niin sillä ei voittaisi muuta kuin että saisi Nagin raivoihinsa.

»Päähän sitä on tartuttuva», sanoi hän vihdoin. »Päähän kaulakuvun yläpuolelle; ja kun kerran isken siihen kiinni, niin en saa hellittää».

Sitten hän hypähti. Pää riippui vähän ulompana vesiastiasta, aivan sen kaulan alla; ja kun Rikki tarttui hampain Nagin päähän kiinni, niin hän ponnisti selkäänsä punaista saviastiaa vasten, jaksaakseen painaa päätänsä alas. Tällä tavalla hän saavutti parin sekunnin ennakon, jota hän käytti hyväksensä. Käärme pudisteli häntä edes-takaisin, niinkuin rottakoira sätkyttelee rottaa — edes-takaisin lattialla, ylös ja alas ja ympäriinsä suurissa pyöröissä, mutta mungon silmät punoittivat eikä hän päästänyt irti, vaikka käärme piiskasi lattiaa, heitteli napot, saippuakupit, harjat sikin-sokin ja jyskytti kylpyammeen kylkeä. Yhä hirveämmin hän puri hampaitansa yhteen, sillä hän oli varma siitä, että käärme tärisyttäisi hänet kuoliaaksi, ja sukunsa kunnian vuoksi hän tahtoi kuolla hampaat yhteenpuristettuina. Hän oli päästä pyörällä, ruumis tuntui kipeältä ja muserretulta, mutta samassa hän aivan selkänsä takaa kuuli ikäänkuin ukkosen jyrinää. Kuuma tuulenpuuska kaatoi hänet tunnottomana maahan ja punainen tuli kärvensi hänen

turkkiansa. Suuri mies oli herännyt meluun ja oli ampunut haulipyssynsä molemmat laukaukset suoraan Nagin kaulakuvun alle. Rikki-tikki makasi yhä silmät suljettuina, sillä nyt hän luuli varmaan kuolleensa. Mutta käärmeenpää ei liikahtanut, ja suuri mies nosti hänet ylös ja sanoi: »Taaskin mungo on ollut puuhassa, Alice; tällä kertaa pikku veitikka on pelastanut *meidän* henkemme». Sitten tuli Teddin äiti sisään aivan kalpeana ja katseli Nagin jäännöksiä, ja Rikki-tikki laahasi itsensä Teddin makuuhuoneeseen ja lopun yötä hän varovaisesti tutkisteli itseään nähdäkseen tokko hän todellakin oli murskautunut kymmeniin palasiin, niinkuin hän kuvitteli.

Kun aamu koitti, niin hänen jäsenensä olivat kovin jäykät, mutta työhönsä hän oli sangen tyytyväinen. »Nyt minun on käytävä Nagainaan käsiksi, ja hänen kanssaan on vaikeampi tulla toimeen kuin viiden Nagin, eikä ole tietoa siitä, milloin ne munat, joista hän puhui, kuoriutuvat. Hyväinen aika! Minun täytyy keskustella Darzeen kanssa», hän sanoi.

Aamullista odottamatta Rikki-tikki kiiruhti orjantappurapensaan luo, jossa Darzee lauleli kirkkaalla äänellä riemulaulua. Uutinen Nagin kuolemasta oli levinnyt ylt'ympäri puutarhaa, sillä siivooja oli heittänyt ruumiin rikkatunkiolle.

»Voi sinua tuhmaa höyhentöyhtöä!» sanoi Rikki-tikki suutuksissaan. »Onko nyt mikä laulunaika?»

»Nag on kuollut — on kuollut — on kuollut!» lauleli Darzee. »Urhoollinen Rikki-tikki iski hampaansa hänen päähänsä eikä päästänyt sitä irti. Suuri mies otti nallikeppinsä ja Nag katkesi kahtia! Hän ei enää koskaan saa syödä lapsiani».

»Se on kyllä totta; mutta missä Nagaina on?» sanoi Rikki-tikki katsellen varovasti ympärilleen.

»Nagaina tuli kylpyhuoneen viemärin suulle ja kutsui Nagia», jatkoi Darzee; »ja Nag kannettiin ulos kepin päässä — siivooja pisti hänet kepin päähän ja heitti hänet rikkatunkiolle. Salli meidän laulaa suuren, punasilmäisen Rikki-tikin kunniaksi!» ja Darzee veti henkeään ja lauloi.

»Jos ylettyisin sinun pesääsi, niin heittäisin poikasesi ulos!» sanoi Rikki-tikki. »Sinä et osaa toimittaa oikeata asiaa oikealla ajalla. Pesässäsi sinä kyllä olet rauhoitettu, mutta täällä alhaalla minä käyn sotaa. Herkeäppä hetkeksi laulamasta, Darzee».

»Suuren, ihanan Rikki-tikin tähden minä vaikenen», sanoi Darzee. »Mistä on kysymys, sinä hirveän Nagin voittaja?»

»Kolmannen kerran kysyn vielä: missä on Nagaina?»

»Rikkatunkiolla tallin vieressä, surren Nagia. Suuri on Rikki-tikki valkoisine hampaineen».

»Viis minun valkoisista hampaistani! Oletko kuullut missä hän pitää muniansa?»

»Melonipenkissä, seinänviereisessä päässä, mihin aurinko paahtaa melkein kaiken päivää. Hän piilotti ne sinne viikko takaperin.»

»Ja sitä et ole pitänyt tarpeellisena ilmoittaa minulle? Sanoitko seinänviereisessä päässä?»

»Rikki-tikki, aiotko syödä hänen munansa?»

»Enpä juuri aio syödä; en. Darzee, jos sinussa on hiukankaan järkeä niin lennä tallin luo, valita että olet taittanut siipesi ja anna Nagainan ajaa sinua tänne pensaikkoon. Minun täytyy mennä melonipenkin luo, ja jos nyt menisin, niin hän näkisi minut».

Darzee oli hupakko poikanen, jonka päähän ei koskaan mahtunut kuin yksi ajatus kerrallaan; ja koska hän tiesi että Nagainan lapset syntyvät munista samoin kuin hänen omansakin, niin hänestä ensimältä niiden tappaminen tuntui rumalta teolta. Mutta hänen vaimonsa oli ymmärtäväinen lintu ja hän tiesi että silmälasikäärmeen munat merkitsivät samaa kuin tulevat nuoret silmälasikäärmeet. Hän lensi pesästään ja jätti Darzeen lämmittelemään poikasia ja jatkamaan lauluansa Nagin kuolemasta. Darzee oli muutamissa suhteissa todellakin kuin mies.

Pikku lintu räpytteli Nagainan edessä rikkatunkiolla ja huudahti: »Oi, siipeni on taittunut! Huvilan poika heitti minua kivellä ja taittoi sen». Sitten hän räpytteli entistä surkeammin.

Nagaina nosti päätään ja sihisi: »Sinä varoitit Rikki-tikkiä, kun minä aioin tappaa hänet. Totta tosiaan olet raajarikkona valinnut huonon paikan». Ja hän läheni Darzeen vaimoa kiemurrellen tunkion yli.

«Poika taittoi siipeni kivellä!» valitti Darzeen vaimo.

»Hyvä! Ehkä se sinua lohduttaa, jos lupaan kuoltuasi tehdä loppusuoritukset pojan kanssa. Mieheni lepää tänä aamuhetkenä rikkatunkiolla, mutta ennen iltaa poika huvilassa makaa liikkumatonna. Mitä sinun maksaa vaivaa paeta? Minä ennätän sinut kuitenkin aivan varmaan. Pikku hupsu, katsohan minuun!»

Darzeen vaimo oli viisaampi, sillä hän tiesi että katse käärmeen silmistä saattaa linnun siihen määrin pelon valtaan, ettei se voi liikahtaa pai-

kaltaan. Darzeen vaimo räpytteli yhä eteenpäin pitkin tietä ja viserteli surullisesti. Nagaina kiirehdytti kulkuansa.

Rikki-tikki kuuli heidän kulkevan tallin tietä pitkin ja hän kiiruhti melonipenkille seinän viereen. Siellä hän lämpimistä oljista melonien yläpuolelta löysi taitavasti peitettynä kaksikymmentäviisi munaa, jotka olivat javalaisten kananmunien kokoiset, mutta kuoren asemesta niitä peitti hieno nahka.

»Eipä ollut päivääkään liian varhaista», hän sanoi; sillä hän saattoi nähdä kärmeen poikasten kiemurtelevan nahan sisäpuolella ja hän tiesi, että heti kun he tulivat kuorestaan, kukin heistä saattoi tappaa ihmisen tai mungon. Hän purasi munien yläpäät poikki niin sukkelaan kuin suinkin, musersi käärmeenpoikaset ja kohenteli vähä väliin olkia, nähdäkseen olisiko joku jäänyt häneltä huomaamatta. Lopulta siellä oli enää kolme munaa jäljellä ja Rikki-tikki hymähteli jo itseksensä, kun hän kuuli Darzeen vaimon huutavan:

»Rikki-tikki, minä ohjasin Nagainan taloon päin ja hän meni verannalle ja — voi, tule pian — hän aikoo tehdä murhan!»

Rikki-tikki musersi kaksi munaa, pyörähti takaperin alas melonipenkiltä ja luikkasi kolmas muna suussa verannalle päin niin nopeaan, kuin jalat kantoivat. Teddi, hänen äitinsä ja isänsä olivat juuri aamiaisella; mutta Rikki-tikki huomasi, etteivät he syöneet mitään. He istuivat mykkinä kuin kivet ja kasvoiltaan he olivat kalpeat. Nagaina oli kiemurrellut palmikkomatolle Teddin tuolin luo niin lähelle Teddin paljaita sääriä, että hän mukavasti saattoi niihin ylettyä ja hän keinui hiljalleen edes takaisin laulaen voittolaulua.

»Nagin tappajan, suuren miehen poika», hän sihisi, »pysy alallasi! En ole vielä valmis. Odota hiukkasen! Olkaa alallanne, kaikki kolme! Jos liikutte, niin minä isken, ja jos ette liikukkaan, niin iskenpä sittenkin. Voi hullut ihmiset, jotka tapoitte Naginil»

Teddi loi silmänsä isään, joka ei voinut muuta tehdä kuin kuiskata: »Istu hiljaa, Teddi! Älä liikahda! Teddi, ole alallasi!»

Silloin Rikki-tikki hypähti esiin ja huusi: »Käännyhän ympäri, Nagaina; käänny ja tappele!»

»Kaikki aikanansa», vastasi Nagaina liikuttamatta silmiään. »Sitten minä suoritan jälkilaskut sinun kanssasi. Katso ystäviäsi, Rikki-tikki. He

ovat ääneti ja kalpenevat. He ovat peloissaan. He eivät uskalla liikahtaa, ja jos tulet askeltakaan lähemmäksi, niin minä isken».

»Katsoppas muniasi», sanoi Rikki-tikki, »tuolla melonipenkissä seinän vieressä. Menehän katsomaan, Nagaina!»

Suuri silmälasikäärme kääntyi puolittain ympäri ja näki munan verannalla. »Voi! Anna se minulle», sanoi hän. Rikki-tikki pani käpälänsä molemmin puolin munaa ja hänen silmänsä kävivät veripunaisiksi. »Mitä maksaa käärmeenmuna? Mitä nuori cobra? Mitä kuningascobra? Viimeinen — vihoviimeinen sukuansa? Muurahaiset ovat paraikaa syömässä kaikkia muita melonipenkissä».

Nagaina käännähti ympäri ja unohti kaiken muun munansa tähden; ja Rikki-tikki näki, kuinka Teddin isä ojensi kätensä ja tarttui Teddiä olkapäähän kiinni ja veti hänet turviin pienen pöydän yli, jossa teekupit olivat.

»Olet peijattu! Olet peijattu! Rikk-tshk-tshk!» riemuitsi Rikki-tikki. »Poika on turvissa ja minä se olin — minä — minä se viime yönä iskin Nagia kaulakupuun kylpyhuoneessa». Ja sitten hän rupesi hyppimään tasajalkaa kaikki neljä jalkaa yhdessä ja pää lattiassa. »Hän viskeli minua ympäri huonetta, mutta hän ei saanut minua pudistetuksi niskastaan. Hän oli jo kuollut, ennenkuin suuri herra ampui hänet kahtia. Minä hänet tapoin! Rikki-tikki-tikk-tikk! Tuleppas, Nagaina! Käy tappeluun kanssani! Ei sinun tarvitse kauan olla leskenä».

Nagaina huomasi ettei hän enää voinut tappaa Teddiä ja että muna oli Rikki-tikin käpälien välissä. »Anna minulle ainoa munani, niin lähden pois täältä, enkä koskaan palaa takaisin», hän sanoi painaen kaulakupunsa alas.

»Niin, sinä lähdet täältä, etkä palaa koskaan takaisin; sinä saat lähteä rikkatunkiolle Nagin luo. Tappele, leski! Suuri mies meni hakemaan pyssyään. Tappele!»

Rikki-tikki pyöri Nagainan ympärillä, pysytellen juuri niin kaukana, ettei tämä voinut tavottaa häntä, ja hänen silmänsä paloivat kuin kuumat hiilet. Nagaina varustautui hyökkäykseen. Rikki-tikki hyppeli edestakaisin. Yhä uudelleen ja uudelleen Nagaina teki hyökkäyksen, mutta joka kerta hänen päänsä jymähti verannan mattoon, ja hän kääri ruumiinsa aina uudelleen kellonpontimen muotoon. Rikki-tikki hyppeli pyörössä hänen ympärillään päästäkseen hänen taaksensa, ja Nagaina kiertäytyi sen mukaan ympäri, pysytellen Rikki-tikin edessä. Hänen pyrstönsä kahina mattoa vas-

ten kuului ikäänkuin tuuli olisi kuljetellut kuivia lehtiä pitkin maata. Rikki-tikki oli unohtanut munan. Se oli yhä vielä verannalla ja Nagaina läheni sitä lähenemistään ja lopulta, kun Rikki-tikki hiukan hengähti, hän kaappasi sen suuhunsa, kääntyi verannan rappusiin päin ja kiiti kuin nuoli alas tielle, Rikki-tikki tuulena perässä. Kun silmälasikäärme kiitää henkensä uhalla, niin hän näyttää piiskansiimalta, joka sivahtelee pitkin hevosen selkää. Rikki-tikki tiesi että hänen täytyi saada hänet kiinni, taikka muuten koko surkeus alkaisi uudelleen. Nagaina suuntasi kulkunsa suoraa päätä korkeaan ruohikkoon orjantappurapensaan luo, ja heidän juostessaan Rikki-tikki kuuli Darzeen yhä vielä laulavan hupsua riemulauluaan. Mutta Darzeen vaimo oli viisaampi. Hän lensi pesästään, kun hän näki Nagainan lähestyvän ja räpytteli siipiään Nagainan pään päällä. Jos Darzee olisi tullut avuksi, niin he olisivat saaneet Nagainan kääntymään; mutta Nagaina painoi vain kaulakupunsa alemmaksi ja jatkoi kulkuaan. Tuosta hetken viivytyksestä oli kuitenkin se seuraus, että Rikki-tikki sai Nagainan kiinni, ja kun tämä luikerteli rotanreikään, missä Nag ja hän olivat asuntoa pitäneet, niin Rikki-tikki oli iskenyt valkeat hampaansa hänen pyrstöönsä ja hän meni Nagainan mukana alas — harvat mungot, vaikka olisivat kuinka vanhat ja viisaat, uskaltavat seurata silmälasikäärmettä sen pesään. Kolossa oli pimeä, eikä Rikki-tikki tiennyt milloin se laajenisi, niin että Nagainalla olisi tilaa kääntyä ja hyökätä hänen päälleen. Hän piti vastaan kaikin voimin ja ojensi käpälänsä, jotka saivat tehdä jarrun tointa lämpimällä ja kostealla maalla pimeässä kolossa. Kun ruoho rotanreiän suulla lakkasi huojumasta, sanoi Darzee: »Nyt Rikki-tikin hukka perii! Laulakaamme hänelle kuolinvirttä. Urhoollinen Rikki-tikki on kuollut! Nagaina hänet varmaan tappaa tuolla maan alla.»

Hän rupesi laulamaan hyvin surullista laulua, joka syntyi hetken tunnelmasta, ja juuri kun hän tuli kaikkein liikuttavimpaan kohtaan, niin ruohikossa näkyi jälleen liikettä ja Rikki-tikki laahasi itseään reiästä ihan kerrassaan loassa ja liassa, vetäen ulos käpälän toisensa perästä ja nuoleskellen kuonokarvojaan. Darzee keskeytti hämmästyneenä laulunsa. Rikki-tikki pudisteli likaa turkistaan ja aivasti. »Kaikki on tehty», hän sanoi. »Leski ei koskaan enää palaja». Ja punaiset muurahaiset, jotka asuvat ruohonkorsien juurella, läksivät toinen toisensa jälkeen alas, katsomaan oliko hän puhunut totta.

Rikki-tikki kyyristyi ruohikkoon ja nukahti paikoilleen — nukkui ja nukkui myöhäiseen iltapuoleen saakka, sillä hänellä oli ollut kova päivätyö.

»Nyt», sanoi hän herätessänsä, »nyt minä lähden sisään. Kerro Vaskisepälle, Darzee, niin hän vie tiedon koko puutarhalle, että Nagaina on kuollut».

Vaskiseppä on lintu, joka pitää aivan sellaista ääntä, kuin jos pienellä vasaralla koputtelisi vaskiastioita, ja syynä miksi hän aina pitää tuollaista ääntä on se, että hänellä intialaisessa puutarhassa on huutajan toimi, joka ilmoittaa kaikki uutiset halukkaille kuuntelijoille. Kun Rikki-tikki astui tietä myöten, niin hän kuuli hänen huomautushuutonsa ikäänkuin pienen gong-gong-rummun äänen, ja tämän jälkeen kaikui alituiseen „*Ding-dong-tok!* Nag on kuollut — *dong*! Nagaina on kuollut! *Ding-dong-tok*!“ Tämä tieto sai kaikki puutarhan linnut laulamaan ja sammakot kurnuttamaan; sillä Nag ja Nagaina söivät sammakoita yhtä halukkaasti kuin lintujakin.

Kun Rikki-tikki tuli rakennuksen luo, niin Teddi ja Teddin äiti (hän oli vieläkin kalpea, sillä hän oli mennyt tainnoksiin) ja Teddin isä tulivat ulos ja olivat liikutetut kyyneleihin saakka. Tänä iltana Rikki-tikki söi kaikki mitä hänelle tarjottiin, kunnes ei enää jaksanut mitään syödä, ja sitten hän rupesi nukkumaan Teddin olkapäälle, jossa hän yhä lepäsi, kun Teddin äiti tuli myöhään illalla katsomaan lastaan.

»Hän pelasti meidät ja Teddin», hän sanoi miehelleen. »Ajatteleppas vain, hän pelasti meidät kaikki».

Rikki-tikki hypähti ylös heräten, sillä mungot nukkuvat herkästi.

»Tekös täällä vain olettekin», hän sanoi. »Mitä te puuhailette? Kaikki silmälasikäärmeet ovat kuolleet; ja jolleivät olisi, niin minä olen tässä».

Rikki-tikillä oli täysi syy olla työstänsä ylpeä. Mutta hän ei tullut liian ylpeäksi ja hän hoiti puutarhaa, niinkuin mungon tulee sitä tehdä. Hänen hampaittensa, hyppyjensä ja iskujensa ansioksi on luettava, ettei sen jälkeen ainoakaan silmälasikäärme uskaltanut näyttää päätään muurin sisäpuolella.

Z. Topelius suomeksi.

Kirjoittanut

YRJÖ WICHMANN.

II.

Niinkuin edellisestä kirjoituksestamme huomataan, ovat monet Topeliuksen teokset tulleet useampaankin kertaan suomennetuiksi. Voi olla varsin huvittavaa verrata eri suomennoksia toisiinsa. Asetamme tässä rinnan kappaleen «Vaivaisukon« kolmesta eri suomennoksesta:

C. G. Borgin käännös v:lta 1848.	A. J. Veänäsen käännös v:lta 1861.	Söderströmin julkaisu v:lta 1886—93.
»Tuossa se mokoma visukinttu nyt seisoo», sanoi toinen karkulaisista, «eikä ollenkaan häpeä vuosi vuodelta varastaa rahaa kunniallisilta ihmisiltä», ja niillä sanoilla tarkoitti hän vaivastukin kerjuuta, mutta Puu-Pietari luuli niitten häneen vaarantaneen, ja vapisi joka jäsenessä sekä pelvosta että vilusta.	»Tuossa tuo ahmaroisto nyt seisoo, eikä häpiä vuodet pitkään varastaa rehellisten ihmisien rahoja», saneli yksi. Sillä hän tarkoitti tuota köyhä-ukon kerjuuta, mutta Puu-Pietari luuli itsestänsä haasteltavan, ja koko ruumiinsa vapisi kauhistuksesta sekä vilustaki.	»Tuossa hän seisoo se ahne konna, eikä yhtään häpeä varastaa vuodet päästänsä kunnon ihmisten rahoja!» sanoi toinen, tarkoittaen vaivaisukon kerjäämistä; mutta Puu-Piertari luuli itseään tarkoitettavan sekä vapisi koko mies pelosta ja vilusta.
»Mutta kyllä sillä nyt taitaaki olla loppu käsissä«, virnahti taas toinen karkulainen. «Jokohan me, siunatuksi aluksi, pannaan pää poikki kyöpeliltä?«	»Kyllä hän nyt viimenki loppunsa saapi», saneli toinen karkuri. »Jokohan ensin pään häneltä hakkaamme?»	»Niin, mutta nyt hänestä tuleekin loppu», sanoi toinen karkulainen. »Emmeköhän ensiksi hakkaa häneltä päätä poikki?»
»Eiköhän ensinnä kuitenki lyödä jalat poikki, ja sitte pilputa koko hyväkäs pieniin	»Eiköhän liene parahinta että ensin jalat katkomme, ja sitte ruumiin palasiksi hakkaam-	»Minun mielestäni«, vastasi kumppani, »hakkaamme ensin poikki jalat ja sitte koko ukon

palasiin», sanoi taas toinen toveri, ja Puu-Pietari luuli aina vaan hänestä itsestään puhuttavan.

»Kyllä kait' se jo silläki kelpaa», arveli toinen mies, »että ensinnä aukasemme peiakkaan mahan, ja sitten panemme koko herjan nuotiolle.»

me». (Puu-Pietari sovitti tämän kaiken itsehensä.)

»Voipihan kylläksi olla, arveli toinen, jos ensin avaamme hänen mahansa ja sitte hänen poltamme.»

pikku palasiksi». (Puu-Pietari otti kaikki itsellensä).

»Taitaa riittää,» virkkoi toinen, »kun ensin hakkaamme auki vatsan ja sitte poltamme hänet.»

Emme epäile asettaa näistä näytteistä Borgin käännöstä etusijaan kansanomaisen ja sujuvan kielensä tähden, vaikkakin se paikoin on alkuperäistä tekstiä mehevämpikin. Söderströmin julkaisun käännös on tietysti kyllä nykyaikaisempaa, mutta kieli tuntuu monin paikoin kuivalta siitä syystä että mielestämme ruotsalaista tekstiä liian tarkkaan on seurattu; siten on esim. ylläolevaan kappaleeseen päässyt pujahtamaan sellainen svetisismi kuin: «Puu-Pietari otti kaikki itsellensä« (ruots.: «P.-P. tog det allt åt sig.«) Mitä Veänäsen «Vaivaisukko« sadun käännökseen yleensä tulee, niin ei se läheskään ole niin hyvä kuin Borgin käännös, vaikkei erotus ylläolevassa näytteessä ehkä niin silmiinpistävä ole. Mitä porilaiseen satukokoelmaan v:lta 1870 tulee, niin saanee lukija allaolevasta näytteestä käsityksen sen suomenkielestä.

Veänäsen käännös v:lta 1861.

Oli nyt kerran kirkonkukko, joka istua kökötti hyvin korkialla tornilla. Kusta hän oli kotosin, ja kuinka niin korkialle päässyt tässä mailmassa, sitäpä ei kukaan saattane varmaan sanoa. Arvellaan, ettei isänsä ollut mikään tavallinen kirkonkukko, vaan joku taidollinen kirvesmies, joka osasi puusta leikellä lohikärmeitä ja kaksipäisiä kotkia; ja sanotaanpa saman kirvesmiehen tämän kukonki pölkynkämpäleestä synnyttäneen, sekä sitte

Porilainen käännös v:lta 1870.

Olihan kerran kirkko-kukko, joka istui varsin korkean kastarin huipussa. Mistä hän oli kotoperää ja kuten niin korkialle maailmassa oli koroittunut, sitäpä ei olekkaan juuri keviä päätettää. Arvellaan hänen taattonsa ei tavallisen kukon olleenkaan, vaan erään kirvesmiehen, joka puusta saattoi veistää liehu-kotkia ja lohikäärmeitä, ja siispä luullaan veistäjän muodostaneen kukon pölkystä ja vipuneen hänen köysillä yles toornille

touvilla kirkko-tornin kukkulalle haalanneen, koska tuo komea kukko oli niin läpilaiska ja pölkkytolvana konsanaan, ettei edes lentämäänkään oppinut.

koska hän oliki niin laiska kun pölkky, eikä saattanut opetella lentämään.

»Lukemisia lapsille» (Hougbergin julkaisu v:lta 1874).

Oli kerran kirkonkukko, joka istui kovin korkean tornin päässä. Mistä hän oli kotoisin ja miten hän oli tullut niin koroitetuksi maailmassa, ei ole helppo sanoa. Arveltiin hänestä, että isänsä ei ollut mikään oikea kukko, vaan puuseppä, joka taisi puusta vuolla kotkia ja lohikäärmeitä, ja niin luullaan hänen pölkystä vuolleen kukonkin ja köydellä vivuttaneen sen tornin päähän, koska kukko oli niin tyyni laiska, ett'ei voinut oppia edes lentämään.

Söderströmin julkaisu v:lta 1886—93.

Oli kerran kirkonkukko, joka istui kovin korkean tornin päässä. Mistä hän oli kotoisin ja miten hän oli tullut niin korotetuksi maailmassa, ei ole helppo sanoa. Arveltiin hänestä, että isänsä ei ollut mikään oikea kukko, vaan puuseppä, joka taisi puusta vuolla kotkia ja lohikäärmeitä, ja niin luullaan hänen pölkystä vuolleen kukonkin ja köydellä vivuttaneen sen tornin päähän, koska kukko oli niin tyyni laiska, ett'ei voinut oppia edes lentämään.

Veänäsen suomennoksen paremmuutta porilaisen rinnalla osottaa puolestaan myöskin runon «Företal till dem som hålla af vackra sagor« (esipuheena Topeliuksen «Sagor«ien ensi ja toisessa painoksessa) käännökset, joista emme malta olla ottamatta tähän pientä näytettä. Liitämme myös tähän alkuperäisestä ruotsalaisesta tekstistä vastaavat osat, koska porilaista käännöstä ilman sitä on vaikea kaikin paikoin ymmärtää. «Läsning för barn« ja «Lukemisia lapsille« kokoelmissa ei tätä runoa ole.

Veänäsen käännös.

Esipuhe

kaikille niille, jotka rakastavat kauniita tarinoita.

Oli kerran pirtti pieni,
Mökki pieni ja matala;
Asui siinä akka vanha,
Asui armas mummoseni.
Kylmästä köntistyneenä
Kuni talven kärpähinen,
Kyykisteli, kehräeli,
Suristellen, hyristellen
Vierevätä vokkiansa.

Virittipä valkiata
Lietehensä liehumahan,

Pani kahvipannusensa,
Kultasensa kiehumahan.

Vokki vierevi suristen,
Kahvi kiehuvi kihisten,
Jop' on kohta mummon kieli,
Kieli kerkeä, lipeä
Kolmantena kumppalina
Rupesi ratisemahan,
Josta lapsille iloa,
Lasten huuloset hymyhyn
Lasten silmät loistamahan.

Mistä vanhan vertahista,
Löytyy mummoa mokomaa,
Tarinoita tietämähän,
Mointa laskemaan loruja;
Paljon tiesi, paljon taisi,
Satuja saneli meille
Vuoren pienestä väestä,
Irvihampaista häjyistä,
Rotkoissaan retkottavista;
Pyörivien, hyörivien
Keijukaistenki kisoista,
Karkeloista kuutamolla
Kedon kukkahismatolla.
Jutteli Tapion joukko
Kuinka metsässä meluuvi,
Lehvillä liekuttelevi;
Kuinka »Metsämies ikuinen«
Hiiden hirveä ajavi,
Suksin hiihtävi sujuvin;
Kuinka siskot aallottaret,
Vellamon vetiset neidet,
Laulelevat laulujansa,
Hienot hiuksensa sukivat;
Kuinka suuri lohikäärme
Aina aarteillaan makaavi,
Viejiltä ne vartioiden.

— — — — — — — — —

Porilainen käännös.	Ruotsalainen alkuteksti.
Esimaine	*Företal*
kaikille hupaisien satujen armaitsioille.	till dem som hålla af vackra sagor.
Olipa kerran akka, aivan vanha, Kuin asui pienoisessa tuvassansa, Ja talven kylmilläki ahkeranna Hän uupuneena polki rukkiansa.	Det var en gång en gammal, gammal gumma, Som bodde i en liten, liten stuga Och ständigt hördes hennes spinnrock brumma, Och frusen var hon som en vinterfluga.
Niin sievästi ei kehrätä ken tainnut, Kun iltaisina vanhus kuutamolla; Niin lemmessä, ei ken ole havainnut, Kun perehensä illan nuotiolla.	Så fina härfvor kunde ingen spinna. Med barnet satt hon der så glad i hågen, När klara brasan just begynte brinna Och kaffepannan puttrade i lågen.
Ja kukaan ei niin tainnut kertoella Väestä vuorissa ja kallioissa;	Och ingen kunde så som hon berätta Om bergens troll, som uti klyftan skratta;

Ja menninkäisistä kun tanhuella	Om elfvorna, som dansa der så lätta
Haluivat kentähällä kuutamoissa;	I månens sken på ängens blomstermatta;
Ja metsänmörköistä tapiolassa;	Om skogens rån, som högt på grenen gunga;
Metsästäjästä yöllä kauhiasta;	Om vilde jägarn i novembernatten;
Ja lemminkäistä lähde-laksolassa;	Om nymferna, som uti källan sjunga,
Lohikäärmeestä, aarteen vartiasta;	Om draken, som beständigt vaktar skatten;
— — · — — — — — — — — —	— — — — — — — — — — — —

Veänäsen käännös on tosin sangen vapaa, eikä runomitaltaankaan virheetön, mutta on kuitenkin, 9 vuotta myöhemmin ilmestyneen porilaisen rinnalla katsottava erinomaisen hyväksi.

Äskeisestä »Kirkonkukko» kertomuksesta otetusta käännösnäytteestä lienee lukija jo huomannut, että Hougbergin julkaisun erottaa Söderströmin »Lukemisia lapsille» laitoksessa olevasta suomennoksesta ainoastaan yksi »iota»: edellisessä on »koroitetuksi», jälkimäisessä »korotetuksi». Muutenkin on Söderströmin »Kirkonkukko» aivan yhdennäköinen kuin Hougbergin julkaisussa oleva, vaikkemme voi sanoakkaan, ettei edellisessä olisi »iotaakaan» muutettu. »Kirkonkukko» ei kuitenkaan yksinään edusta mainitunlaista yhtäläisyyttä; kun lähemmin tarkastamme Hougbergin laitoksen satuja ja runoja vastaaviin Söderströmin julkaisussa, niin näemme että edellisistä kaikki muut, paitsi 6 satua ja yksi runo, ovat aivan vähäpätöisillä muutoksilla, esipuheesta alkaen, otetut jälkimäiseen, josta yleisö kuitenkin luullaksemme toivoi kokonaan uutta ja siis myös parannettua laitosta. Ja Hougbergin julkaisussa on koko joukko kertomuksia ja runoja, edellisiä 36, jälkimäisiä 8. Niistä 6:sta kertomuksesta, joita ei ole painettu Hougbergin laitoksen mukaan, on kaksi, jotka 1886 vuoden »Tilhissä« (N:oissa 12 ja 13) esiintyvät samalla lailla käännettyinä, nimittäin »Kun on Juhannus» ja »Kauniinta metsässä». Jälkimäinen on Söderströmin julkaisuun erehdyksestä painettu kahdesti, sekä I että III osaan, edellisessä kuitenkin eri muodossa, koska se siihen on otettu Hougbergin laitoksesta. Painatamme tähän pienen otteen juuri viimemainitusta kertomuksesta.

Kauniinta metsässä.	*Kauniinta metsässä.*
»Tilhi«, 1886, N:o 12.	(Söderströmin julkaisu, III osa).
Niin, kauniina kesä-aamuna se oli ja aikaisin olikin; luulen, ett'ei kello	Niin, kauniina kesä-aamuna se oli ja aikaisin olikin; luulen, ett'ei kello

ollut enemmän kuin viisi, sillä aurinko oli vielä alhaalla ja koivun varjot näyttivät pitkiltä viheriällä nurmella. Isä ja äiti eivät sallineet, että nukuimme kauan aamusilla ja kotona oli vanha kalastaja, jonka oli tapana kello neljän aikana huutaa ikkunamme takaa: »nouse nuottasille! nouse nuottasille!«[1] ja nuolen nopeudella nousimme vuoteelta; kyllä alussa tuo tuntui raskaalta, vaan lopuksi ymmärsimme, että on totta, mitä vanhat ihmiset sanovat: »aamuhetki kullan kallis».

ollut enempää kuin viisi, sillä aurinko oli vielä alhaalla ja koivun varjot näyttivät pitkiltä viheriällä nurmella. Isä ja äiti eivät sallineet, että nukuimme kauvan aamusilla, ja kotona oli vanha kalastaja, jonka oli tapana kello neljän aikana huutaa ikkunamme takaa: »nouse nuottasille! nouse nuottasille!«[1] ja nuolen nopeudella nousimme vuoteelta; kyllä alussa tuo tuntui raskaalta, vaan lopuksi ymmärsimme, että on totta, mitä vanhat ihmiset sanovat: «aamuhetki kullan kallis».

Mikä metsässä on kaikista kauniinta.

(Hougbergin julkaisu).

Niin, sen saat uskoa, että aamu oli kaunis ja varhainen oli myös; enpä luule, että kello oli enempi kuin viisi, sillä aurinko oli vielä alhaalla ja koivujen varjot olivat niin pitkät heinikossa. Isä ja äiti eivät sallineet meidän kauan maata aamusilla ja oli vielä vanha kalastaja, joka aina huusi kello neljän aikana kamarimme ikkunan edustalla: »ylös reivaamaan ylös reivaamaan»,[1] sanoi hän, kuin merimiehet huutavat toisillensa kun yöllä tuulee, ja niin me nousimme nopeasti sängystä kuin nuoli sinkoaa jousipyssystä ja alussa kyllä tuntui vaikealta, mutta viimein me ymmärsimme todeksi mitä vanhat ihmiset sanoivat että: «aamuhetki kultaa suuhun kantaa«.

Mikä metsässä on kaikkein kauniinta.

(Söderströmin julkaisu, I osa).

Niin, sen saat uskoa, että aamu oli kaunis, ja varhainen oli myös; enpä luule, että kello oli enempää kuin viisi, sillä aurinko oli vielä alhaalla ja koivujen varjot olivat niin pitkät heinikossa. Isä ja äiti eivät sallineet meidän kauan maata aamusilla, ja oli vielä vanha kalastaja, joka aina huusi kello neljän aikana kamarimme ikkunan edustalla: «ylös reivaamaan, ylös reivaamaan!»[1] sanoi hän, kuten merimiehet huutavat toisillensa, kuin yöllä tulee, ja niin me nousimme nopeasti sängystä kuin nuoli sinkoaa jousipyssystä, ja alussa kyllä tuntui vaikealta, mutta viimein me ymmärsimme todeksi mitä vanhat ihmiset sanoivat että: «aamuhetki kullan kallis«.

[1] Ruotsal. alkutekstissä on »— — upp och refva! sade han, som sjömännen ropa åt hvarandra, när det blåser om natten.«

Eräs toinenkin kertomus, »Armelias on rikas« on tullut kahdesti painetuksi, kuitenkin niin, että se kummallakin kerralla on otettu Hougbergin laitoksesta.

Kuitenkin on mainittava että kahta noista lainatuista suomennoksista on hiukkasen enemmän muuteltu, nimittäin «Hopearahan kertomukset« ja »Elisa».

Yleensä on myönnettävä, että ne muutokset jotka lainattuihin suomennoksiin on tehty, ovat parannuksia, vaikkei kuitenkaan aina.

Mitä lainattuihin runoihin tulee, niin ei niitä ole sanottavasti muutettu. Parasta se lienee ollutkin, sillä silloin kun se on tapahtunut, niin niitä on — huononnettu. Esimerkki:

Hougbergin julkaisu.	Söderströmin julkaisu.
Varro vähän!	*Varro vähän!*
Varro vähän, sanoi kevä,	Varro vähän, sanoi kevä,
Kohta olen täällä näin,	Kohta tulen ennättäin,
Viel' on hiukset härmäisenä,	Päältän' härm' on hälvenevä,
Uni viel' on silmissäin;	Poistuu uni silmistäin;
Hangess' yhä haukotan,	Hangess' yhä haukotan,
Viel' en ole vaatteissan'.	Viel' en ole vaatteissan'.
Pyyhi kyynel värisevä,	Pyyhi kyynel värisevä,
Varro kaunis ystäväin!	Varro, kaunis ystäväin!

(Seuraavat 5 värsyä ovat molemmissa ihan samallaiset).

»Tilhissä» (1884—86) olevista satusuomennoksista on 5 jotka ovat yhtäpitäviä vastaavien suomennosten kanssa Söderströmin julkaisussa (joka alkoi ilmestyä v. 1886) sekä sitäpaitsi yksi runo. Erilaiset sitä vastoin ovat »Lehdettömät puut» nimisen runon käännökset, vaikkapa ei suinkaan Söderströmin julkaisun eduksi, koska nimimerkki Kkkk:n suomennos on ehdottomasti parempi. Esim.:

«Tilhi« 1885, N:o 10.	Söderströmin julkaisu.
Jo lumi maasta lähti,	Nyt lumi sulaa mailla,
Ja vähän vihertää,	Maa kohta vihertää;
Vaan puista puuttuu lehti	Puut lehteä vain vailla,
Ja järven sitoo jää,	Järvellä vielä jää.
Ja päivä paistaa hymyillen	Nyt paistaa päivä herttaisin

Nurmille, puille paljaillen.
Kas nyt on elon aamu
Ja lapsuus keväimen.

Jo kello hopeainen
Ylhäällä heläjää:
Kas leivo laulavainen
Iloiten livertää
Siell' aamuvirttä keväimen,
Rukoillen eestä kukkien
Ja lehdettömäin oksien
Ja järven jäätyneen.

— — — — — — — — — —

Paljaihin puihin, pensaihin;
On kevään lapsuusrauha
Jo aamu elonkin.

Sä kenen sävel lienet,
Mi taivaalta noin soit?
Kas, leivon siivet, pienet
Kuin pilkut, nähdä voit.
Hän ruvennut on rukoukseen
Puolesta järven jäätyneen
Ja lehden puhkeevaisen,
Sydämmen kuihtuneen.

— — — — — — — — — —

Ilmeistä on siis, että Vaseniuksen luettelossa »Suomalainen Kirjallisuus» oleva ilmoitus: »1—6 osa: — — — — — Suom. *Aatto Suppanen; runot Em. Tamminen* ja *Olof Berg*» on erehdys kaikkiin niihin suomennoksiin nähden, jotka ovat lainatut Hougbergin julkaisusta, huolimatta siitä että teoksen »Lukemisia lapsille» kustantaja itse kuuluu mainitun ilmoituksen toht. Vaseniukselle antaneen. Sen mukaan kuin herra Suppaselta olemme kuulleet, onkin Söderströmin julkaisuun otettu ennestään suomennettuja kertomuksia (kaiketi entisten suomentajain suostumuksella), hra Suppasen korjaamina. Runojen suhteen on nähtävästi menetelty saman periaatteen mukaan.

VII:nen ja VIII:nnen osan on suomentanut Alli Nissinen, paitsi 8 runoa VII:nnessä osassa, jotka on kääntänyt Kaarlo Forsman.[1] Molemmissa näissä loppuosissa sujuu sekä suorasanainen että runojen suomennos hyvin.

Sama on sanottava »Luonnonkirjan» ja »Maamme Kirjan» suomennoksista. Bäckvallin käännökset olivat kyllä aikoinaan varsin hyviä, mutta ovat, kirjakielen kehittyessä ja vakaantuessa, vaatineet monessa kohden korjausta ja uudistusta, erittäin mitä näissä kirjoissa esiintyviin runoihin tulee. Tämän korjaustyön ja osaksi uudestaan kääntämisen on P. Cajander taidolla suorittanut. Melkein kaikki runokappaleet on hän uudestaan suomentanut. Seuraavat rinnakkaisnäytteet molempien kirjojen ensi ja viime painoksesta voinevat jossakin määrin valaista eri suomennosten suhdetta toisiinsa.

[1] Tämä oikaisuksi siihen, mitä näiden osien suomentajista on sanottu kirjoituksemme alkuosassa, Valvoja 1898, s. 25.

Luonnonkirjasta.

1:nen painos, v:lta 1860.

Aurinkoa, kuuta ja tähtiä, jotka taivaalta paistavat meille, kutsutaan taivaan-kappaleiksi. Ovatko ne kiini taivaan katossa? Eivät, ne liikkuvat kaikki suunnattoman suurissa piireissä maailman avaruudessa. Kuinka ne liikkuvat? Sen sanon sinulle. Olemme nähneet, kuinka kummallisesti maa painovoimalla vetää itseensä kaikki. Jos tätä voimaa ei olisi, putoaisi kaikki tyyni pois maan pinnalta, ja me itsekin mennä hurahtaisimme äärettömään avaruuteen. Mutta ei ole se ainoastaan maa, joka vetää kaikki itseensä, vaan aurinko, kuu ja kaikki tähdet tekevät samoin, kukin niistä suuruutensa jälkeen.

— — — — — — — — — — — — —

11:s painos, v:lta 1897.

Aurinkoa, kuuta ja tähtiä, jotka taivaalta meille loistavat, sanotaan taivaankappaleiksi. Ovatko ne kiinni taivaan katossa? Ei, ne liikkuvat kaikki, muodostaen suunnattoman suuria piirejä maailman avaruudessa. Kuinka ne liikkuvat? Sen nyt sanon sinulle. Olemme nähneet, kuinka kummallisesti maa painovoimallaan vetää kaikkia puoleensa. Jos tätä voimaa ei olisi, putoisi kaikki, mikä liikkuu maan mukana, maan pinnalta pois, ja me itsekin mennä hurahtaisimme äärettömään avaruuteen. Mutta ei maa yksinään vedä kaikkia puoleensa, vaan aurinko, kuu ja kaikki tähdet tekevät samoin, kukin suuruutensa mukaan.

— — — — — — — — — — — — —

Muuttolinnut.

Sinä häälyvä henki,
Oi milloinkahan
Koteut sinä tänne
Vapauttamahan?
Kun palmu kukoistaa
Isäimme lehoissa,
Niin tiensä se oistaa
Kotiimme iloissa;
Kuin lintuset pienet,
Se rientämähän
Levittävi siivet,
Ei tietäkähän
Osoita kukaan.

Muuttolinnut.

Sä eksynyt henki,
Oi milloinka taas
Sä löytänet vihdoin
Sun syntymämaas?
Kun palmusi siellä
Jo kypsenä hohtaa,
Niin täält' ilomiellä
Sä palajat kohta.
Kuin lintu sä lennät,
Tien viittaa ei lie,
Vaan kohti sä ennät,
Kyll' lyötyvi tie,
Mi kotihin vie.

Maamme Kirjasta.

1:nen painos, v:lta 1876.

— — — — — — — — — — — — —

Mutta Joukahaisen mielessä kyti kostonhalu. Hän takoi itselleen tu-

13:s painos, v:lta 1896.

— — — — — — — — — — — — —

Mutta Joukahaisen mielessä kyti kostonhalu. Hän takoi itselleen tu-

lisen joutsen, punoi siihen jänteen Hiiden hirven suonista, vuoli nuolia tammesta, karkasi ne käärmeen myrkyssä ja sulitti ne pääskysen siipikynillä. Näin varustettuna paneusi hän vanhaa Väinämöistä vahtaamaan.

Kauan vahtasi hän; viimmein näki hän muutamana aammuna mustan pilkun merellä lähestyvän. Se oli Väinämöinen, joka ajoi merellä olenkarvasella hevosella, niin etteivät sen kaviot kastuneet aalloista«.

— — — — — — — — — — — —

lisen jousen, punoi jänteen Hiiden hirven suonista, vuoli pinon nuolia, joiden varret olivat tammesta ja päät tervaksista, karkasi ne käärmeen myrkyssä ja sulitti ne pääskysen pienillä sulilla. Näin varustettuna väijyi hän vanhaa Väinämöistä.

Kauan vuotti hän; viimein keksi hän muutamana aamuna mustan pilkun merellä. Se oli Väinämöinen, joka ajoi olkihisella oriilla, jonka kaviot ei aalloissa kastuneet.

— — — — — — — — — — — —

Aalannin laulu.

Se mies on kehno, kelvoton,
Jost' ei oo purjeen hoitohon,
Vaan pelkuri on rannalla,
Kun myrsky käypi aavalla.
Nuo neidot illoin istukoot
Ja kukkasia poimikoot;
Merelle miesten mieli on,
Kotiin, vapaasen aallokkoon.

O, terve Itämereni,
Ja myrskyt Pohjanlahteni,
Ja Suomenlahti lystinen,
Rikas purjeineen, voittoineen!
Tuop' joka tuuli aaltonne
Aalannin saarten rannoille.
Se mies on kehno, kelvoton
Jost' ei oo purjeen hoitohon.

Ahvenanmaan laulu.

Se miesi kehnoks sanotaan,
Jok' ei voi hoitaa purjeitaan,
Vaan rannall' on ja kalpenee,
Kun merell' aallot pauhailee.
Kedolla neidot istukoot
Ja kukkasia poimikoot;
Merillen pyrkii merimies,
Siell' aalloill' on sen kotilies.

Oi Itämeri kaunoinen,
Ja Pohjanlahti myrskyinen,
Ja Suomenlahti saarines
Ja purjeines ja voittoines!
Jos mistä käypi tuulen tie,
Aaltonne Ahvenaan se vie;
Ja mies se kehnoks sanotaan,
Jok' ei voi hoitaa purjeitaan.

»Välskärin kertomuksien« suomennoksia tarkastellessa on meillä I:seen ja III:nteen jaksoon nähden tilaisuus verrata toisiinsa kolmekin eri käännöstä, nimitt. Levanderin tai myös Hauvosen, Mellinin ja Juhani Ahon. V:nnestä osasta on kaksi rinnakkaista suomennosta, Kramsun ja Juhani Ahon. Ei tarvitse monta riviä lukea, ennenkuin huomaa kuinka monin verroin Juhani Ahon käännös on parempi Levanderin, Hauvosen ja Mellinin suomennoksia, vaikka Ahonkin käännöksestä kyllä voi löytää muistutuksen aiheita.

Levanderin käännös v:lta 1867.

Rekiina ryökinä otti sen vaarallisen paperin, nojasi kutrillista päätänsä ikkunan pieleen eikä näyttänyt tuskin olevan kuulevinansa jesuitin turmallista varoitusta. Vallan uusi ajatus oli johtunut tähän hohkuvaan sieluun ja ponnisteli siellä selville. Jesuitti ei ymmärtänyt häntä; hän luuli hänen vait'olonsa tulevan kuuliaisuudesta hänen ylenvaltaisuuttansa kohtaan, ylellisestä ihastuksesta sen marttyrakruunun tähden, jota hän oli hänelle uskotellut.

— Oletko ymmärtänyt minua, tyttäreni? — kysyi hän.

— Olen, isäni!

— Pyydäthän vielä tänä iltana saadaksesi erinään puhutella kuningasta? Pyydäthän . . .

— Pyydän, isäni!

— *Benedicta, ter benedicta,* sinä ylönpaltisesti siunattu valittu ase, mene taivaan kunniaan!

Ja jesuitti katosi väkijoukkoon.

Mellinin käännös v:lta 1878.

Rekiina otti sen vaarallisen paperin, kallisti kiharaisen päänsä akkunankoloa vasten, näyttäen tuskin kuulevankaan jesuitin kamoittavaa kehoitusta. Ihan uusi ajatus oli vallannut tämän hehkuvan sielun ja pyrki siinä selkiämään. Jesuitti erehtyi hänen suhteensa; luuli hänen äänettömyytensä tulevan alamaisuudesta hänen ylenvaltiaisuudellen, vimmaisesta ihastuksesta siihen marttyri-ruunuun, jota oli hänen eteensä kuvaillut.

— Oletko minut ymmärtänyt, tyttäreni? — kysyi hän.

— Olen, isäseni.

— Tahdot siis vielä tänä iltana anoa kuninkaalta päästäkses salaa hänen puheillensa? Tahdothan . . .

— Tahdon, isäseni.

— *Benedicta, ter benedicta,* sinä kolminaisesti siunattu, valittu ase, mene taivaalliseen kunniaasi!

Ja Jesuitti katosi väen vilinään.

Juhani Ahon käännös v:lta 1896.

Neiti Regina otti vaarallisen paperin, nojasi kiherän päänsä ikkunan pieltä vastaan ja näkyi tuskin kuulevankaan jesuitan pirullisia puheita. Aivan uusi ajatus oli syntynyt hänen hehkuvassa mielessään ja kyti siellä jo parhaallaan. Jesuitta käsitti hänet väärin; hän luuli neiti Reginan vaikenemisen tulevan tottelevaisuudesta ja hän luuli hänen miettivän sitä marttyyrikruunua, josta hän oli puhunut.

— Oletko ymmärtänyt minut, tyttäreni? — kysyi hän.

— Olen isäni.

— Tahdotko vielä tänä iltana pyrkiä hänen puheilleen? Tahdotko . . .

— Tahdon.

— *Benedicta, ter benedicta,* kolmasti ollos siunattu, sinä valikoitu ase, astu sisälle taivaan loistoon!

— Ja jesuitta hävisi väen tungokseen.

Sitävastoin ei erotus näytä olevan kovinkaan suuri jos vertaa toisiinsa Kramsun ja Ahon käännöksiä. Ja Kramsu olikin taitava kääntäjä. Asetamme tähän rinnan pari kappaletta kummankin suomennoksesta.

Kramsun käännös.

Vielä kerran pyydän ystävällistä lukijaa viettämään illan tuossa tutussa vinnikamarissa, jossa kaikki on entisellään, paitsi että seinät ja akkunat ovat vähin rappeutuneet, niin että kolea marraskuun myrsky luvallista enemmän vinkuu sisään rei'istä ja toisinansa saapi välskärin ruostuneen luotipyssyn helähtelemään seinää vastaan ja hänen topatut lintunsa räpyttelemään siipiänsä. Valkean ympärillä, mikä palaa suuressa avoimessa takassa, istuvat taas nuo vanhat ystävät, muuttumattomina, häviämättöminä, ilman että kaiken hävittävä aika, siltä näyttää, voi heihin pystyä.

— — — — — — — — — — — —

Juhani Ahon käännös.

Vielä kerran pyydän ystävällistä lukijaa viettämään iltansa tutussa ullakkokammarissa, jossa kaikki on entisellään, paitse että seinät ja ikkunat ovat vähän rappeutuneet, niin että kolea marraskuun myrsky enemmän kuin luvallista olisi vinkuu sisään rei'istä ja toisinaan saa välskärin ruostuneen luotipyssyn helähtelemään seinää vasten ja hänen täytetyt lintunsa räpyttelemään siipiään. Valkean ympärillä, joka palaa suuressa avoimessa takassa, istuvat taas nuo vanhat ystävät, muuttumattomina, kulumattomina, ja ajan hampaiden koskemattomina, niinkuin näyttää.

— — — — — — — — — — — —

Vähän suurempi on erotus seuraavassa näytteessä:

Kramsun käännös.

Niinkuin haavat ja pajut keväällä heittävät laajalle ympäri siemeniensä untuvat, joita tuuli kuljettaa tuntemattomia avaruuksia kohden, ilman että kukaan voi määrätä, josko ja missä ne kerran pysähtyvät ja juurtuvat, niin heittävät myös korkeat haavat ja matalat pajut ihmiskunnassa sattuman nojalle siemenensä aikakausiin. Niin kauan kuin nuriosoa löytyy ihmiskunnassa, löytyy aina kevättuulia tarpeeksi siemeniä levittämään, ja kevät-aurinkoa tarpeeksi niitä idättämään.

— — — — — — — — — — — —

Juhani Ahon käännös.

Laajalle heittävät haavat ja pajut keväällä siemeniensä untuvat, joita tuuli kulettaa tuntemattomia avaruuksia kohden, eikä kukaan voi määrätä, mihin ne kerran pysähtyvät ja juurtuvat; samaten heittävät myös ihmiskunnan korkeat haavat ja matalat pajut umpimähkään siemenensä aikakausien helmaan. Niin kauvan kuin nuorisoa on, on aina myöskin kevättuulia tarpeeksi siemeniä levittämään ja kevät-aurinkoa niitä idättämään.

— — — — — — — — — — — —

Epäilemättä onkin Juhani Aho ollut oikeassa jättäessään Kramsun käännöksen pääasiassa korjaamatta.

G. L. Söderströmin kustantamat »Talvi-iltain tarinat» ovat kaikki muut Aatto Suppasen suomentamia, paitsi »Nuoruuden unelmia», jonka K. G. S. Suomalainen (Samuli S.) on kääntänyt (II:sen jakson 2:nen vihko; kansilehdessä väärin: »Suomensi Aatto S.»; nimilehdessä oikein: »Samuli S.»). Näistä suomennoksista on sanottava, että ne ovat varsin hyviä, etenkin Samuli S:n. Edukseen eroaa myös Aatto S:n »Kuninkaan hansikka» suomennos siitä saman novellin käännöksestä, joka v. 1869 ilmestyi »Novelli-kirjastossa». Esimerkki:

«Novelli-kirjaston« käännös.	Aatto S:n käännös.
— Venäläinen laivasto, — sanoi Rayalin, — kuljettaa ruovimpaa tykistöä kuin meidän. Luulen taitavani eroittaa moskoviitin kontrapaassit, eivätkä ne ärjy enää niin häijysti kuin kanuunoitsemisen alussa.	— Venäjän laivastolla, — sanoi Rayalin, — on isommat tykit kuin meidän. Minä luulen eroittavani moskovalaisen jymypaassit, ja nyt eivät ne enää ärjy niin raivokkaasti kuin ammunnan alussa.
— — — — — — — — — — — — — —	— — — — — — — — — — — — — —
— Jos teidän korkeutenne sallii, — virkkoi Mansbach, parempi sotamies kuin valtioviisas, ja iloitsi niinkuin ajuri läjähdyksestä, — niin rohkenen muistuttaa ruotsalaisen saarilaivaston olevan sataman suulla valmiina purjehtimaan.	— Jos sallitte, teidän korkeutenne, — virkkoi Mansbach, joka oli parempi sotamies kuin valtioviisas ja iloitsi kuin ajuri ruoskan läjähdyksestä, — rohkenen minä muistuttaa, että Ruotsin saarilaivasto on sataman suulla aivan valmiina purjehtimaan.
— Se tulisi myöhäiseen! Se tulee myöhäiseen! — huusivat monet herroista, joiden ei ollenkaan tehnyt mieli auttaa herttuata leikkaamassa laakeria.	— Se ei ehdi! Se ei ehdi! — huusi moni herroista, joiden ei ollenkaan tehnyt mieli auttaa herttuata laakerien (kunnian) korjuussa.

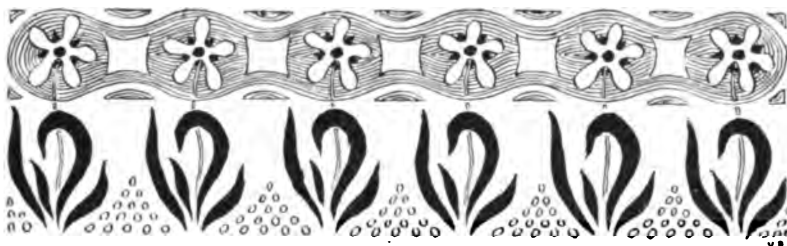
Saman vuoden »Novelli-kirjastossa» oleva »Tyhjät sydämmet», joka kyllä on otettu ruotsalaisiin, mutta ei suomalaisiin »Talvi-iltain tarinoihin», on sitävastoin varsin tyydyttävästi suomennettu. »Ljungarsin tarun» ja »Rautakylän vanhan paroonin», jotka eivät nekään kuulu suomalaiseen sarjaan, vaikka kyllä ruotsalaiseen, on ansiokkaalla tavalla suomentanut Helmi Setälä. V. 1874 erikseen ilmestynyt »Suomen herttuatar» suomennos on taas sangen puutteellinen.

Muista hyvin suoritetuista suorasanaisista suomennoksista ovat huomattavat: »Aleksanteri II:sen muisto», suom. Juhani Aho, »Maa», »Kansa» (teoksessa »Suomi 19:llä vuosis.»), suom. P. Cajander, »Tähtien turvatit» ja »Evankeliumi lapsille», suom. Th. Hahnsson.

Vaikka siis on tunnustettava, että suuri osa Topeliuksen suorasanaisia teoksia nykyään on sellaisessa suomalaisessa asussa, että niitä häiriöttä voi lukea, vieläpä, että jotkut suomennokset ovat erittäin hyviä, niin olisi kuitenkin sangen suotava että jonkun — toivokaamme: ei aivan pitkän — ajan kuluttua voisimme muutamien nykyisten käännösten sijaan saada parempia. Tarkoitamme etupäässä »Lukemisia lapsille» samalla muistaen lausetta: »Lapsille ei ole paraskaan liian hyvää». Mielipahalla on erittäin mainittava että kuuden ensi osan useimmat runot ovat sellaisella tavalla käännetyt, ettei lapsi varmaankaan niistä voi mitään eheää vaikutusta saada. Eikä näiden osien suorasanaisellekaan puolelle parsiminen suinkaan olisi haitaksi.

Topeliuksen draamallisten teosten suomennosten suhteen on lausuttava se toivomus, että ne julkaistaisiin eri kokoelmana, ja että tähän silloin myös suomennettaisiin »Titians första kärlek» ja »Kung Carls jagt».

Lisäys. Tammikuun 14 p:ksi ilmestyi Verner Söderströmin kustannuksella kokoelma Topeliuksen runoja suomeksi: „*Z. Topeliuksen runoja. Kokoelma suomennoksia*“. Vaikka kokoelma on jotenkin epätasainen — ymmärrettävä seuraus kääntäjien monilukuisuudesta — niin on kuitenkin tunnustettava, että se toistaiseksi kyllä voi tyydyttää tuntuvimman tarpeen. Viittaamme muuten tässä Valvojan numerossa olevaan arvosteluun mainitusta runovihosta. Kokoelma sisältää 44 runosuomennosta, joista 10 ennen julkaistua; muista runoista on ainakin 7 ennen suomennettu, vaikka ne nyt esiintyvät uudelleen käännettyinä. Suomentajia on mainttu 13: P. CAJANDER, K(AARLO) F(ORSMAN), A(RVID) G(ENETZ) (ARVI JÄNNES), P. J. H(ANNIKAINEN), I. H(ELLÉN,) O. M(ANNINEN), ALPO NOPONEN, SEVERI NYMAN, R. R(OINE), NIILO SALA, V. S(OINI), AINO SUONIO, HERMAN VUORIMAA (STENBERG).

Katsaus.

Kirjallisuutta.

Kirjallishistoriallista tutkimusta.

Kirj. KUSTAVI GROTENFELT.

JULIUS KROHN, *Suomalaisen kirjallisuuden vaiheet.* Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran toimituksia. 68 osa. Helsingissä 1897. X + 480 sivua 8:o. Hinta sid. 7:50, nid. 6:—.

Vaikka kyllä ennestään on useampiakin suomalaisen kirjallisuuden historioita, ja perinpohjaisiakin tutkimuksia erityisistä kirjallisuuden haaroista — esim. Krohnin »Suomenkielinen runollisuus Ruotsin vallan aikana«, Laguksen »Om finska lagöfversättningar», Cederbergin »Suomalaisen Raamatun historia Gezeliusten aikoihin saakka», muita mainitsematta — on J. Krohnin nyt ilmestynyt teos kuitenkin laatuansa ensimäinen, antaen täydellisen, laajahkon kuvauksen »Suomalaisen kirjallisuuden vaiheista« aina sen aluista alkaen meidän päiviimme asti. Iloita voimme sentähden tämmöisen esityksen ilmestymisestä.

Teos on taas uusi »opus posthumum», lähtenyt ihmisellisesti nähden liian aikaisin poistemmatun tekijän kynästä ja vainajan pojan toht. KAARLE KROHNin tunnetulla pieteetillä painoon toimittama. Se perustuu pidettyihin luentoihin, joita on täydennetty tekijän painetuista tutkimuksista. Siten on suurempi osa teosta vainajan käsialaa, johon toimittaja on lisännyt vain muutamia tutkimuksen myöhemmin ilmisaamia lisätietoja; ainoastaan lopulla on melkoisempia lisäyksiä tehty. Se, jolla on ollut onni kuulla

Julius Krohn vainajan puhuvan kirjallisista asioista, tunteekin useissa kohdin hänen ajatuksiansa ja lauseitansa. Se innostus, lämpimyys ja kirjallinen aisti, jotka olivat hänelle ominaisia, painavat leimansa tähänkin teokseen.

Samoin kuin tekijän entisessä esityksessä »suomenkielisestä runollisuudesta Ruotsin vallan aikana«, on suomalaisen kirjallisuuden kehitys tässä kuvattu yhteydessä kultuuri-olojen muutosten, suomalaisen kansallistunnon heikkenemisen ja vahvenemisen kanssa. Tämän kautta saa esitys varman, luonnollisen pohjansa, samalla kuin se jossain määrin laajenee yleiseksi maamme sivistyksen historiaksi. Tietysti on tekijä myöskin, seuraten kirjallisuudenhistorian kehitystä meidän aikana, luonut tarkkaa huomiota tieteihin ja muihin kirjallisuuden haaroihin, eikä yksinomaan kaunokirjallisuuteen, kuten ennen usein oli tapana. Vanhemman ajan latinankielinen kirjallisuus on otettu lukuun — täydellä oikeudella, sillä semmoiset kirjailijat kuin Juusten, Juslenius, Porthan y. m. kuuluvat kokonaan meidän kirjallisuutemme piiriin, olkoon että heidän teoksensa suuremmaksi tai vähemmäksi osaksi ovat latinaksi kirjoitetut. Ja mitä maamme ruotsinkieliseen kirjallisuuteen tulee, on se osaksi ollut samassa asemassa: sekin on huomioon otettava, mikäli se on vaikuttanut suomalaisen kansallistunnon luomiseen. Suomalaisen kirjallisuuden uusin aika alkaa Snellmanin Saima-lehdestä, vaikka tämä olikin ruotsinkielinen.

Kirjallisuutemme jaetaan esityksessä kolmeen aikakauteen: uskonpuhdistuksen aikakauteen 1542—1642, fennofiilein aikakauteen 1642—1809 ja kansalliseen eli fennomaanein aikakauteen, jossa erotetaan kaksi alaosaa »murteitten taistelun aika 1809—44» ja »uuden Suomen aika vuodesta 1844» vuoteen 1886, johon esitys pääasiassa ulottuu. Kussakin aikakaudessa esitetään sitten eri luvuissa tärkeimmät kirjailijat ja kirjallisuuden eri haarat. Tämä jako on muutoin mielestäni varsin onnistunut ja selvä, paitsi että toinen aikakausi liian pitkänä olisi ollut jaettava kahtia, jolloin ison vihan aika olisi luonnollisena jakajana (J. Krohnin »Suomenkielisessä runollisuudessa» on se kolmena aikakautena). Luullakseni olisi se ollut aineen eheydelle melkoiseksi voitoksi: nyt lukija häiriytyy, kun kuultuansa jo Porthanista, Franzénista ja Korhosestakin, saa siirtyä takaisin Pietari Brahen ja Turun yliopiston ensi aikoihin.

Täyttääkseni arvostelijatehtävääni, on minun mainitseminen muutamia yksityisseikkoja, jotka kirjaa lukiessa ovat tulleet mieleeni. Jaakko Suomalaisen virsikirjasta puhuttaessa olisi sopinut nimenomaan puhdistaa hänet

siitä katolilaismielisyyden syytöksestä, johon hän näyttää joutuneen ja jota yhä on uudistettu (ks. esim. Biografisk handbok, 4 v., 1897). Virsikirjan esipuhe todistaa näet hänen olleen uskonpuhdistuksen innokkaimpia miehiä maassamme. Olen tästä syystä jo ennen lausunut sen arvelun, että tämä esipuhe ehkä on vaikuttanut, ettei Suomalaisen virsikirjapainos päässytkään ilmoille. — Kristian Agricola oli todenmukaisesti, kuten prof. Leinberg äsken on näyttänyt, Turun koulun rehtorina vv. 1578—83 (eikä vuoteen 1582, s. 42) jolloin hän tuli piispaksi Tallinnaan. — Piispa Olavi Elimæuksen sanotaan olleen »luultavasti Elimäen pitäjästä kotoisin» (s. 46); äsken ilmisaadut Hist. Seurassa esitetyt elämäntiedot oikeuttavat jättämään pois sanan »luultavasti» ja täydentävät muutenkin hänen elämänkertomustaan. — S. 55 mainitaan arvelu, että ensimäinen suomalainen kuninkaankirje v. 1555 olisi Savonlinnan isännän Ture Bjelken suomentama; tämä on kuitenkin hyvin epäluultavaa, Bjelke kun oli ruotsalainen; pikemmin on tähän aikaan Savonlinnan toinen linnanhaltija Kustavi Fincke kirjeen kääntäjä. — Lainsuomentajan Hartikka Speitzin opinnoista (s. 161) voin mainita lisäksi että hän kesällä v. 1614 sisäänkirjoitetaan Wittenbergin yliopistoon, sillä ei tarvinne olla mitään epäilystä, että hän on silloin mainittu »Hardevicus Henrici Sexmontanus Finno».

Arvostellessaan niitä syitä, jotka 1700-luvulta aikaansaivat suomenkielen väistymisen ruotsin tieltä maamme sivistyneessä säädyssä, lausuu tekijä: »Suurimpana syynä lopulliseen muutokseen oli kuitenkin Ruotsin kohoova kirjallisuus, jolla Kustaa III:n hallitessa oli ensimmäinen, loistoisa kukoistusaikansa». Mielestäni annetaan tässä liian suurta merkitystä tälle seikalle. Valtiolliset, yhteiskunnalliset olot, ruotsinkielisten virkamiesten tulviminen meidän maahan ja suomalaisten nuorukaisten ruotsalaistuminen Ruotsinpuolisissa virastoissa olivat luullakseni »suurimpana syynä», joka, päästyänsä valtaan jo aikaisemminkin, 1700-luvun loppupuolella luonnollisella tavalla johti »lopulliseenkin muutokseen». 1600-luvun tilapää-runoudesta olisi »Applausus votivus»-toivotukseen Henrikki Vinterin ja Kustavi Bernerin maisteriksi tullessa v. 1679 painettu suomalainen runo — ensimäinen suomenkielinen promotsioniruno [1] — ollut sopivana esimerkkinä siitä, kuinka

[1] Sen tekijä on nähtävästi Olaus Qvast (sen ohella painetun latinaisen runonsipaleen tekijä), porvarinpoika Viipurista, ylioppilas 1677, kuollut Uudenkirkon kirkkoherrana 1704.

suomenkieli silloin vielä viihtyi oppineittenkin saleissa. Runo esittää vuoropuhetta »Karjalan kansan» ja »Auran runotarten» välillä ja alkaa:

„*Vulgus Carelicum:*

Cuca arvad meillen tienö
Mikä hälinä se lienö,
Joc on culdu Aurajoel,
Cuzsa nuorucaiset toel
Oppins kilpan andat loista,
Coetellen toinen toista — —«

Sata vuotta myöhemmin olivat olot jo suuresti muuttuneet. Mutta todistuksena siitä, että silloinkin, jo ennen Porthanin esiintymistä, rakkaus omaan kieleen kuitenkin kyti muutamissa sivistyneissä, olisi tekijä vielä voinut kaunistaa yhtä lehteä kirjassaan J. Helsingbergin [1] lausunnolla v:lta 1767 (onnentoivotuksena väitöskirjaan heprean ja suomen kielten sukulaisuudesta). »Nijden syiden seassa, jotka ovat estäneet ettei Suomen kieli ole taittu saatetta äärimäisen täydellisyden määrään, mahdamme me lukia sen, että nijn harvat, lijoitengin ne jotka korkeimista säädyistä ovat, pitävät tätä kieldä sijnä arvosa, kuin kansan kunnia sitä vaati. Florinus, Petræus, Vhaël, Juslenius ja muut Suomessa kuuluisat miehet, joidenga muisto vielä kuolemangin jälkeen elää, ovat kyllä jo heidän aikanansa havainneet tämän meidän äitimme kielen parannuxen tarpeellisexi. — — Suomen miehet, jotka tähän asti vaikeroitten valittaneet ovat heidän kielensä ylönkatzeen ylitze, ei taida muuta, kuin iloiten löytä mielensä nouteen täsä taidosta loistavasa työsä. — —»[2]

Uusimman ajan kuvauksessa on, ymmärrettävistä syistä, jonkunlaista epätasaisuutta; siinä on mielestäni paikoittain yhdistetty liian erilaisia asioita: ei tiedä aina mistä paikasta pitää etsiä esitystä kirjallisuuden ja tieteen eri aloilla vaikuttaneista henkilöistä. — Arvostelua August Ahlqvistista: »Ahlqvist on kirjallisuutemme historiassa pääasiallisesti runoilijana arvosteltava», en voi kaikin puolin hyväksyä. Onhan hänen vaiku-

---

[1] „Savolainen", Kangasniemen kirkkoherran poika, ylioppilas 1765, kuoli Laitilan kirkkoherrana 1812.

[2] Laveampi ote tästä lausunnosta on painettu E. N. Setälän kirjoitukseen „Oikeakielisyydestä" (Valvoja 1894 s. 94).

tuksensa suomalaisena kielimiehenä niin tähdellinen, että hän semmoisena on aikanansa vaikuttanut syvästi suomalaiseen kirjallisuuteen, yhtä syvästi minun nähdäkseni kuin runoilijana. — Meidän vuosisatamme talonpoikaisista runoniekoista olisi Jaakko Räikkönen Inkerinmaalta ansainnut tulla mainituksi muitten rinnalla.

Aineen esitys on — niinkuin jo olen huomauttanut ja tekijän nimikin takasi — selvä ja miellyttävä ja tarjoaa koko joukon mieltä kiinnittäviä kohtia. Viitattakoon tässä ainoastaan niihin lukuihin, joissa puhutaan Jusleniuksesta, Juteinista, Gottlundista, ja kuvaukseen Snellmanin esiintymisestä, puhumatta Porthanista ja Lönnrotista, joiden elämäkerrat ovat toimittajan uudestaan kirjoittamia. Toivottavasti Suomen sivistynyt yleisö rientää teokseen tutustumaan ja siitä oppimaan henkisen sivistyksen voitollista varttumista meilläkin, jos kohta kärsimysten ja epäsuotuisain olojen kautta. Se antaa iloista luottamusta yhä runsaampiin satoihin tulevaisuudessa. Ja iloita voimme siitäkin, että suomalainen kirjallisuus, jos kohta köyhä monen vanhemman sivistyskansan kirjallisuuteen verraten, kumminkin jo tarjoaa, rikkaasta kansanrunoudestamme puhumattakaan, aihetta niin laajalle ja etevälle esitykselle, kuin Krohnin kirjallisuudenhistoria on.

Lyyrillistä runoutta.

Z. TOPELIUS, *Runoja.* 18[14]/[1]98. Kokoelma suomennoksia. Porvoossa 1898, Verner Söderström. 141 sivua 8:o. Hinta 2:25. (Runoilijan muotokuvan kera).

Peräti vähän on tähän asti Topeliuksen lyyrillisiä runoja suomeksi ilmestynyt. Näyttää siltä kuin olisi aavistettu, että *häntä* jos ketään mielellään lukee alkukielellä, ken vaan suinkin siihen pystyy. Ja kyllä tosi onkin, että hänen laulujensa kauneutta on helpompi pilata kuin parantaa kääntämällä, ne kun ovat tavallistaan vaikeammat suomentaa.

Pitää jo olla hieno runollinen aisti täysin tajutakseen sen suuremmoisen sulosoinnun, jolla tämä runoilija yhdistää maan ja taivaan, luonnon ja sydämen mailmat, sen hiljaisen kaihon ja ikävöimisen ihanteen ikiilmoille, rauhan ja rakkauden satamaan, joka usein salatenhollaan valtaa runoilijan kesken hänen ihanimpia kuvailuksiaan luonnosta ja elämästä, jopa niin että luonnon rinnassa sykähtelee hänen oma lämpöinen sydämensä.

Kuka osaa niin lapsellisen hilpeästi kuin hän laskea piloja ja samalla kätkeä niin vakavaa totuutta tuon keveän kiiltopinnan alle! Kuka osaa oikein niinkuin hän tajuta ja laulaa nuo luonnon rinnasta huokuvat sävelet — ja kuka osaa laulaa ne perästä! Vaikea on tavata oikeaa säveltä ja oikeaa väriä sen, joka ryhtyy Topeliusta jäljittelemään. Ihailla voit tuota utuhienoa, päivänsäteistä, kastehelmistä, kukkaistuoksusta, linnunlaulusta kudottua kuulakasta harsoa, johon hänen kuvansa ja aatelmansa puoleksi piilevät; mutta meneppä niitä tapailemaan lumoovassa loistossaan — ne karkaavat käsistäsi. Ja jos karkein käsin kovemmin kajoot niihin, niin särjet ne vallan! — Niin, Topeliuksen runokieltä, joka niin tavattoman notkeasti sujuilee ajatuksen ja tunteen vienoimpiakin väreitä myöten, joka on samalla soitantoa ja maalailua, ei ole helppo muilla kielillä mukailla, semminkin suomeksi, joka luonteeltaan niin peräti eroaa ruotsista. Jos tahtoo, kuten täytyykin, säilyttää alkuteoksen runomittoja, on miltei mahdoton meidän pitkillä sanoillamme saada samassa säkeessä yhtä paljon sanotuksi s. o. yhtä värikkäästi ja elävästi taulua maalatuksi. Näin jää jäljennös väkisinkin köyhemmäksi, heikommaksi. Eikä siinä aina kiertämällä päästä perille — paitsi jos on kääntäjällä itsellään Topeliuksen henkeä hiukan. Näin ollen, ei sovi ihmetellä, että Topeliuksen lyyrillisiä runoja vielä on niin vähän suomennettu, tuskinpa paljon muuta, kuin mitä on käännetty — nekin usein huonosti — voidakseen laulaa eräiden suosittuja säveliä — sekä mitä siellä täällä albumeissa y. m. niitä on näkynyt joku. Nyt kuitenkin ijäkkään runoilijan juhlapäivän aiheesta syntyi ensimäinen kokoelma näitä lauluja, useimmat kotoisin kokoelmasta »Ljungblommor», muutamat »Nya blad»eista y. m. Muutamat laulut ovat jo ennen ilmestyneet suomeksi mikä missäkin, useimmat lienevät kuitenkin vasta tilaisuutta varten kääntäjäin käsistä lähteneet.

Vasta mainittujen vaikeuksien jälkiä näkyy kyllä tässäkin suomennosten vihossa. Työ on luonnistunut toisilta paremmin, toisilta huonommin, aina mikäli kielikykyä ja runohenkeä on ollut käytettävissä. Ylimalkainen vaikutus on kuitenkin tyydyttävä, sillä keskinkertaista huonompaa kappalta ei tapaa vihossa yhtään.

Suurimman määrän lauluja (10) on O. M. suomentanut. Hyvästi hän pystyykin tehtäväänsä. Hienosti tajuten runollista kauneutta, on hänellä lisäksi ja pääasiana rikas, kaunis kieli, jonka sanavirrassa säkeet notkeasti sujuilevat. Muutamissa lauluissa *(Laulu, Kantele)* on Kalevalan runomitta säekorrollaan sallinut hänen vapaammin liikkua ja laulua laajennella, joten hän säkeiden kera lisää asioitakin omasta takaa (siv. 12 »Kotas korpisen» j. n. e.) — ehkei aina asian eduksi. *Kantele* on pikemmin mukailus kuin käännös, ja mieltymyksellä sen kyllä lukeekin. Yleensä osaa O. M. sanoa asiat somasti omalla tavallaan ja luoda eloa säkeihinsä, niinpä silloinkin kun hänen täytyy tarkemmin noudattaa alkuteoksen muotoa. Eh-

käpä ilmenee hänessä kuitenkin pieni taipumus haeksimaan kielikukkasia, josta laulujen lämpö ja luontevuus kärsii hieman haittaa. Vallan mainiosti luistaa häneltä kuitenkin »Rekipolska» säkeineen sointuineen. Eheät ja sointuiset ovat useimmat muutkin hänen suomentamansa. Tarpeettomasti on hän originaalista poikennut, kääntäessään Sylvian sanat »jag kommer i fjärran blå»: »ma kaukaa kaihoten saan» (»sini-ilmoja samoan» — on vanhemm. käännöksessä). S. 105 »Ehk' elon *tylyllä* tiellä», paremmin *tyrskyjen;* vert. »i stormarnes vilda brus». Jonkun epäselvän lauseen tapaa toisinaan, esim. s. 89: »Ja saa surun, riemunkin pää». Vrt. »Och sorger och fröjd förgå». — ALPO NOPONEN (8 suomenn.) on ylipäänsä oiva suomentaja, joka osaa sanoa sanottavansa lämpimästi sekä samalla koruttomasti ja luontevasti. Yleensä koettaa hän suorittaa kuvittelun välttämällä suurta detaljirikkautta ja ottamalla vaan tehoisimmat piirteet, ja väliin se onnistuukin hyvin. Mutta kun usein viehkeimmät piirteet jäävät pois, se vieno suloisuus joka juuri Topeliuksen lyriikassa niin ihmeesti lumoo, ja asia esiintyy alastoman yleisenä ja individuaalista eloa vailla, tuntuu kuvaus värittömältä ja köyhältä. Runoilun sijaan tulee mietiskely ja proosa. Kun esim. (siv. 28) Sigfrid Aaronpojan sanotaan luoneen »maamme ensi allakan, Mi asunnoista rahvahan Pois riimusauvan siirsi», saattaa tuo kyllä olla hauska sivistyshistoriallinen tieto, mutta sen runollisuus on epäiltävä. Vrt. Z. T. »Den första almanackan bar Hans namn i Sigismundi dar, Och nästan lika kändt det var, Som stjernorna och solen«. — S. 33 »Ei niitä (Pohjolan kuusia) sää Voi säikyttää, Ei kuihtumaan Saa talvetkaan, Ei puute, kurjuus korpimaan» jäljentää heikosti kaunista »talvikuusen» kuvaa: »Han står så grön I hvita snön, Han reser stark Sin kronas park Ur armod och ur ödemark». S. 34 »Se (rauhan joukko) synnin yötä kuolemaa Vuoks ihmisyyden vastustaa» — kuinka peräti hervotonta verraten intosanoihin: «(drog) till mensklighetens stora strid Mot mörker, synd och död alltid»! Epäselviä sanoja seuraa sitten Vaasalaisten vaakunasta. — S. 41 (»Äitini») »Maire tirskunta pienosenkin» on melkein imelää eikä sano mitä »den späda arm som oss barnet sträcker». — S. 42 »Ja eksyksissä kun harhailemme Hän huutaa taivasta turvaksemme» vrt.: »Och hennes bön som en engels fackla Går klar farmför oss, när stegen vackla». Kuva puuttuu! Nämä ynnä muut esimerkit osottavat, että suomentaja olisi saanut kannustaa mielikuvitustaan virkummaksi. Ettei häneltä puutu runoilijan henkeä, sen todistaa tässäkin kokoelmassa useat käännökset, huolimatta heikoista yksityiskohdista: esim. juuri *Äitini, Ensi lumi* y. m. — AINO SUONIOn (5 laulua) kieli on myös tavallista, koristelematonta; kuitenkin tuulahtaa hänen laulustaan runoudenhenki, nuo luontevat laulut tuntuvat tulevan sydämestä *(Jouluvirsi, Mitä varrotte).* Joku laulu jättää kuitenkin hieman laimean jälkitunnun, ehkä siksi että loppusoinnut ovat vaillinaiset *(Pikku poikanen:* — ylennyt — ehtinyt j. n. e.*)* Runo-

mitaltaan heikonpuolisia säkeitä tapaa myös: »Iloja itketyitä» s. 103. »Hämy verhovi majan matalan» s. 131. — I. H. (4 laul.) kääntää varsin sievästi. *Hengettäressä* on alkuperäistä sulotenhoa — säe »Oli kuolleina perhot siellä» kuuluisi vain paremmin: Perhosten kuoltua siellä —; sangen kaunis ja eheä on myös *Roineen rannalla.* Miedommalta tuntuu *Hetkinen:* siinä on m. m. »Oi kuinka kallis ja ihana Sä olet, kevääni katoava!» vrt.: »Hur' outsägeligt kär och dyr, Du är, o vår, som lik flamman flyr!» Siis paremmin: Kuink' ihmeen kallis — — — kevääni sammuva! — HERMAN VUORMAA (4 laulua) suomentaa reimasti ja onnistuu yleensä hyvin, loppusoinnut ovat täyteläät. Väliin on niiden haku pakottanut käyttämään outoja sanoja ja käänteitä: s. 135 »käy unen voittoon!» = sof godt! *(Poika tervatulilla);* s. 136 »(Hän heitteli) valkohohtoa lumpeen» (— umpeen) s. o. lumpeen valkohohtoa. Vrt. Hon fyllde handen med snöhvitt stoft Från rönnens fagraste blomma. *Napoleonin haudassa* olisi säejakso »Miten nöyrä ja alammainen Oli kaikki maailma! Se totteli häntä, Preussi Oli astinlautansa» parannettava alkuteoksen mukaisemmaksi esim. näin: Miten nöyränä alammaisna Nyt suurta keisaria Koko mailma totteli j. n. e. — P. J. H. on kääntänyt nuo yleisesti lauletut *Kesäpäivä Kangasalla* ja *„Kaikki huolet heitä“,* toisen kauniisti ja sointuvasti. Riimin asemesta on vain liian usein tyydytty assonanssiin: »linnut — hennot, pankaa — alkaa, mustat — tuskat, joutaa — taitaa». *Kesäpäivä* tuntuu meistä menettäneen liian paljo alkunaista suloista kesätuoreuttaan, paitsi loppupuolella. Sen ensi värsyssä saisi olla kuin ennen: »*heilun* (»oon» on rumaa!) Harjulan selänteen»; ja onko »rantaa hyväilee» parempi entistä »rantoja suutelee» (Z. T. »kyssa«)? »Ja peltojen laihot heitä Ne tervehtii aaltoillen» ei ole »skördarnes tegar luta Mot dem sin grönskande kind». — P. C:lta on kaksi: *Hellaan lapsi* ja *Aamulaulu.* Niihin arvostelumme ei pysty. — Nimimerkkittömien kääntäjien tekemiä suomennoksia on kokoelmassa kolme. *Suomen nimi* on aivan moitteeton. *Ylioppilaslaulussa* ei tunnu oikeaa ylioppilaan intoa. Ensi värsy on kuitenkin oiva. Mutta miksi on yksi värsy jätetty pois? »Nyt vallat yön ja tuonelan Me käymme murtamaan»: *nyt* häiritsee. »Ja meidän ompi vastaisuus Ja myös sen ihanuus» ei suinkaan lausu samaa mitä »Och vårt är allt hvad skönt och stort Ett menniskohjerta sport», vaan laajentaa vain käsitettä »toivon maa». *Salomaan joulun* ensi säkeissä on kai yksi polvi (»kovin»?) tullut liikaa. —

Muut suomentajat esiintyvät kukin laulullaan. Heistä SEVERI NYMAN ansaitsee kiitosta, siitä että on toimittanut tuolle niin yleisesti lauletulle marssille «Lumihangilla Pohjan on isäimme maat» muodon, jos vieläkin puutteellisen, jota on helpompi laulaa ja ymmärtää kuin entistä paikoin. — NIILO SALAN *Linnunrata* menee mukiin, vaikka ei siitä oikein ilmenekkään alkuperäisen ihanaa iäistä lemmenikävää. »Ja joskin synti tuonen yön tääll' lemmen sortaisi» on hämärää. Vrt. »Och skildes åt af synd och sorg

och qval och död och natt.» — V. S:n suomentama *Jäänlähtö Oulunjoesta* on varsin kaunis ja onnistunut. Pari muistutusta vaan: »Jo yhtykäätte yhteen kohinaan»: komeammin Z. T. »Församlen eder i mit stolta brus!» — »Kyrön, Kokemäen jokien tie»; vrt. den *lugna* Kyro, Kumos *strida* våg! Äänimaalailua »störtad, stönande, stupad stormar» ei ole koetettu ollenkaan mukailla (s. 72). — »Silloin vieläkin uskaltaa» (s. 73). Mitä? Paremmin: Vieläkin uhmata uskaltaa. — ARVI JÄNNEKSEN *Lumihiuteet* on mallikelpoinen. Tavaton tarkkuus, ei piirrettäkään jätetty — ja kaikki puhdasta kieltä. — R. R:n »Koivu kertoo» ei tunnu kaikin paikoin oikein onnistuneelta. 5:nnen värsyn sanoja »Kuin aave vaiteljain» (huom. metrillinen virhe!) etc. ei ole äkiltä helppo ymmärtää. Vrt.: Tyst liksom en hamn etc. — »Tähden kyynelen Tuuli hetkehen Kantoi maisen keväimen» on koko kielellinen arvoitus. Vrt.: «Och en stjernas tår Föll i vindens spår Ned på jordens korta vår». — Tämän aiheesta tahtoisin yleisesti huomauttaa, että nuoremmissa runosepissämme ilmenevä halu repiä sanat luonnollisesta järjestyksestä, esim. pääsanan ja attributiivin toisistaan erilleen tai takaperoiseen asemaan, useinpa pakon vaatimattakin — johon tästäkin vihosta kyllä löytää esimerkkejä — ei suinkaan lisää runollista kauneutta, vaan tekee ajatuksen sekavaksi.

Rohkaiskoon tämä näinkin hyvällä menestyksellä aljettu yritys suomentaa Topeliuksen lyyrillistä runoutta pitkittämään työtä perille asti!

K. F.

AINO SUONIO, *Lauluja ja ballaadeja.* Porvoossa 1897, Verner Söderström. 92 siv. 8:o. Hinta 1:50.

Nuori runoilija antaa meidän katsahtaa sydämensä ihannemailmaan, jossa »ilon sävel kajahtaa, kun toivo loihtii sinne kevään, lemmenriemuineen». Samalla saamme tietää, että valjun todellisuuden maassa asuu murheita — ja surupa hänessä onkin laulumielen herättänyt. Kuinka nyt tuon laita lienee, lieneekö elämä jo antanut hänen katkeruuttansa koetella, emme tiedä. Enemmin meitä kuitenkin haluttaisi runoilijaan sovitella hänen omat sievät säkeensä:

»Voi, veitikka on hän suuri
Ja viistoista vuotinen.
Hän mailmaa vielä katsoo
Kuin lävitse verhojen.
On ruusunväriä verhot,
Ja siksipä kaikki muu
Myös hänelle ruusuiseksi
Ja kaunihiks kuvastuu».

Nuoren tytön sydämen sykähdykset tuntuvat tuon viehkeän ruusuharson alta, jolla hän lumoo itsensä ja muut. Se on kyllä kudottu ilon ja toivon heleistä langoista; mutta jos väliin joku tummanvärinenkin säie on kuteisiin pujahtanut, ei ole työ siitä pilalle mennyt: tunne on vain syvennyt, lämmennyt. Siitähän sukeuu se oikea mieliala, jolla lauletaan »tarinoita, surunhelliä unelmoita», »ystävästä, jota tuskin tunteekaan, keväästä jot'ei tiedä tuleeko konsanaan».

Useimmissa lauluissa mielentilat ja tunteet liittyvät johonkin kertomukseen tai elettyyn tapahtumaan. Tästä nimitys »ballaadit» sekä tietysti myös siitä, että tunnelma useissa värähtää vienon surun sävyyn, jos on toisiakin, joissa kajahtaa sula riemu. — Henkilöt esiintyvät vain yleisin piirtein hahmottuina. Mutta eihän pääasiana olekkaan henkilöt ja tapaukset, vaan tunnelmat joille nuo luovat alustan. Tunteiden todellisuutta, voimaa ja lämpöä tulee meidän etupäässä etsiä — ja kyllä sitä löytyykin, jos ei liikoja vaadi. Eihän tosin elämä taisteluineen vielä voi olla syvemmin tajuttu: tunne liitelee laineiden yli himmeänä aavistuksena ja antaa toisinaan leikiten jonkun tyrskyn pirskahtaa siivilleen. Ei psykologinen puoli siis voi anastaa valtasijaa näissä runoissa. Mutta onpa siinä jo kyllin, että tunne, mikä milloinkin, löytää sopivan asunsa, saa väriä ja välkettä sen verran että ilahuttaa silmää. Ei mielikuvitus tosin lennä ylen rohkeasti eikä korkealle, mutta oireita näkyy jo sinnekkinpäin — kunhan siivet ehtivät varttua. Tästä arvannee myös, ettei itsenäistä runollista luomakykyä vielä niin varsinaisesti nähdä: noita samoja tai samanlaisia aiheita ja kuvia olemme jo ennenkin kohdanneet. Ja kuitenkin ovat Aino Suonion runot siroja kukkasia, joita mielellään pistää rintapieleensä vihkosen, kauniin kesäpäivän muistoksi. Säteileehän niistä kevään kirkkautta, nuoruudenpäivän säteitä: neitsytsielun puhtaus, sulosointu silloinkin kun ne ovat tunteen tulta puhuvinaan. Tästä syystä luulemme näiden laulujen miellyttävän etenkin nuoria neitosia; mutta lukevat niitä mielellään muutkin, jotka suosivat vaatimatonta ihanteellista laulua, jopa senkin tähden että runokieli yleensä on somaa ja soinnukasta. Onnistuneimpia ovat mielestämme »Juhannusyön taika», »Nuor' Astri», »Kevään lapset», »Läpi verhojen», »Sinikello», »Linnoja laatiessa», »Kuutamolla», »Aune», »Onnea tavoittaessa» ja ehkä joku muukin.

Historiallisessa ballaadissa »Edvi ja Elgiiva» sujuu kertoilu vilkkaasti ja on useita kauniita kohtia. Onpa 1:nen laulu melkein loistava. Mutta sitten runoninto väsähtyy, hahmot vaalenevat ja loppuvaikutus on laimeanlainen. Miksi täytyi suloisen Elgiivan sortua? Valtiollisten vehkeiden uhrina — vastaa ballaadi — kun hän niin anasti kuninkaan sydämen, että tämä laiminlöi maansa parasta. Yleinen tyytymättömyys, äänitorvenaan Dunstan, vaati »velho-naisen» turmion. Mutta sopiko se tehtävä vallanhimoiselle Dunstanille? Eikö hänen juuri ollut helpompi päästä valtaan,

kun lemmenpauloihin kiedottu kuningas ei estänyt sitä? Vai veikö tuo sulotar kuninkaalta hallituksen ohjat ja sysäsi siten syrjään Dunstaninkin? Jotain semmoista tosin mainitaankin (s. 66). Tuo tuntuu kuitenkin vähemmin uskottavalta; semmoinen tohvelivaltainen piirre ei sovellu siihen kainouden kuvaan, joka saadaan Elgiivasta ensi laulussa. Ainoastaan persoonallinen viha saattoi aiheuttaa vainoa D:n puolelta, mutta mitä syytä hänellä oli hyvää neittä vihata? Ei suinkaan se ollut lemmenkateutta! Muuten koko Dunstan — tuo entinen iloinen salonkimies, josta sitten tulee pyhä mies ja ilkeä konna — tuntuu vähän kummalliselta. Edvin ja Elgiivan eronhetkellä kaipaisi myös jonkun sanan Edvistä, kuinka hän murtui elonsa »valon« menetettyään. Kuitenkin uskomme, että tästä ballaadista olisi tullut aivan mainio, jos tekijä olisi vielä jonkun aikaa sitä kypsyttänyt.

Vihkonsa loppuun on runoilija pannut sikermän suomennoksia muutamista Rydbergin, Topeliuksen ja Heinen kauniimmista ballaadeista. Näiden utuisen haaveilevasta, hellästä hengestä ei näy mitään menneen hukkaan suomentajalta. Muoto on yleensä eheä, soma ja sointuva — jos tosin muutamia kankeita säkeitä vielä sietäisi parannnella.

Kaikesta näkyy, että Aino Suonio tosin ei vielä kykene suurempiin runotehtäviin, mutta hänessä on virkeä runoilijan taimi, joka lupaa vasta kaunista kasvua. Sen uskallamme toivoa, jos hänen laulunsa ei ole ainoastaan sen iän tuote, jolloin mailma muutenkin hymyilee ihanteen valossa, vaan on peritty lahja. Onnea vaan!

K. F.

Näytelmärunoutta.

YRJÖ WEIJOLA, *»Pater Paulus»*. Ilmasta temmattu ivailu. Helsingissä 1896, Otava. 53 siv. 8:o. Hinta 1: 25.

Yrjö Weijolan draamallinen, runomuotoinen ivailu, »Pater Paulus», on nyt, toista vuotta kirjana ilmestymisestään, uudelleen vedonnut yleisön huomioon. Näytäntöillan etukappaleena on se esitetty suomalaisen teatterin näyttämöllä. Kun runoelmaa tähän saakka ei ole Valvojassa käsitelty, saattanee sen siis ottaa puheeksi sen täten toista kertaa yleisölle esiintyessä.

Hra Weijolalla nähtävästi on runoilussaan vahva halu draaman alalle. Ensimäisen runotuotteensa »Haavoja» toisti hän kohta draamamuodossa. Menestys ei ollut, kuten saattoi odottaakkin, erinäinen. Tämän kokonaisuutena kypsymättömän, epäselvän runoelman onnistuneet yksityiskohdat, jotka antoivat »legendalle» arvonsa lyyrillisenä tunnelmakuvana,

civät tietysti voineet korvata draamallisen toiminnan ja jännityksen täydellistä puutetta. Verrattain ahtaan tunnelma-asteikon yksitoikkoisuutta ei vähentänyt henkilöitten ja situatsionein kauttaaltaan kaavamainen käsittely, yksilöllisyydetön värittömyys, jonka hämärässä niin lukijan kuin näkijän mielikuvitus saa turhaan haparoida.

»Pater Paulus» on jälleen kuvaus noista kaukaisista maista tai, olkoon menneeksi, »ilmoista», kuten tekijä nimilehdellä huomauttaa. Markiisit hovimestareineen, lakeijoineen, Colombinat ja narrit »harlekiinit» — kirjallishistoriallisia tuttavuuksiamme, samoinkuin »Haavojen» seikkailevat ritarit, abbedissat, nunnat ja munkit — ovat todella matkantakaista tavaraa. Ei tule silloin ihmetellä, jos »ehta» maku matkan varrella olisikin väljähtänyt. Hyvä jo, jos makua jotakin.

Ivailun juoni on jotenkin tämä: markiisin lakeija on rakastunut hovimestarin häijysisuiseen ja elähtäneeseen — tietysti myöskin naimahaluiseen — tyttäreen Colombinaan. Hän kosii tyttöä tämän isältä, ja kun hänellä on jonkun verran rahoja, niin hän saakin tuon ahneen hovimestarin naimakauppaan suostumaan, niin että häät päätetään viettää yhteen menoon, oitis samana aamuna. Silloin markiisin narri, Pater Paulus, ryhtyy säälistä rehellistä ja kunnon lakeijaa kohtaan estämään häntä syöksymästä siihen ilmeiseen onnettomuuteen, johon aiottu avioliitto hänet saattaisi. Toteuttaakseen ihmisystävällisen tuumansa narri itse heittäytyy kosijaksi. Tekeytymällä rikkaaksi ja jaellen häikäiseviä lahjoja hänen käy niin hyvin, että lakeijan häistä näyttää tulevankin Pater Pauluksen häät. Näin tietysti ei kuitenkaan ole tarkoitus käydä, vaan häävierasten saavuttua, tapahtuu juonisolmun avaus: narri on Colombinan ja hänen isänsä lahjonut väärällä rahalla ja väärennetyillä koruilla, ja kun nämä petoksen huomattuaan tulevat narria sadattelemaan, niin tämä pyytää sananvuoroa —

Sallikaa, mä puhun!
Voi olla, että helmet oli väärät
ja renkaat vaskea ja sormukseni rautaa.
Voi olla, että rahat oli väärät!
Mut väittää uskallan, mun helmeni
ol' yhtä oikeat kuin sinun *(Osoittaa Colombinaa.)* rakkaus.
Jos sulle *(Osoittaa hovimestaria.)* annoinkin mä väärän rahan,
niin väitän, liiankin se oli hyvää
siit' tavarasta, jota sulta ostin! *(Lakeijalle.)*
No veli, tullos pois, nyt seuraa mua!
(Ottaa lakeijaa käsivarresta ja tempaa viinikorin käteensä. Lähtevät.)

Niinkuin näkyy on narri Pater Paulus se kappaleen henkilö, jonka käsiin ivan puukko on uskottu, ja niinmuodoin hänen taitavuudestaan sen käyttämisessa riippuu etupäässä sepustuksen arvo ivailuna. Miten hän siis sitä käyttää?

Jo ensimäinen kohtaus lakeijoineen, narrineen on ainakin tämän kirjoittajan mielen johtanut — sirkukseen. Lakeija laulaa; narri juoksee esille ja matkii; lakeija suuttuu silmittömästi (»sun täysin — täytyis ymmärtää, ett' armosta en hirtä sua kohta») ja käy häntä pieksämään; narri parkuu apua ja (toisessa kohtauksessa) hovimestari syöksyy hätään sekä, narrin vielä valiteltua että »hän tappaa mun», pelastaa poloisen tuon raivostuneen miehen käsistä; narri nousee vaivalloisesti seisaalleen ja laskee laihan sukkeluuden sekä poistuu sitte syrjään salaa kuuntelemaan miesten keskustelua. —

Näyttämöstä on tehty sirkusareena, jossa temmeltää klovni . . .

Ja tekijä on pitänyt huolta siitä, ettei lukijan ole syytä tästä käsityksestä luopua. Niin esim. 4:nnessä kohtauksessa — joka on kokonaan yksinpuhelua — narri saa hillitsemättömän naurunpuuskan (tekijä on hänen puheensa väliin pannut kahdeksan kertaa sanan »nauraa»), ja kun hänet sitten seuraavan kerran tapaamme 8:nnessa kohtauksessa, ei hän suinkaan esiinny minään teräväpäisenä miehenä — hän ajaa vihansa pappeihin, ne kun muka ovat oikeat syypäät moiseen avioliiseen »kukkotaisteluun», jonka traagillisuuden hänen narrinsilmänsä ja sydämensä muka yksin näkee ja tuntee kaikessa kamaluudessaan:

NARRI: Ma niitä vihaan, jotka sanoillaan
kaks ihmistä voi yhteen solmita
sen tehden umpimähkään, ainaiseksi
ja viran puolest' antain siunauksen.

MARKIISI: Siis pappeja.

Narrin »keksintö» ja sen havainnollinen näyttäminen — hänellä on vaaka ja sydän sekä rahoja, joilla hän käy tuota sydäntä punnitsemaan (15:nnessä kohtauksessa) — ynnä asiaankuuluva selitys ovat pelkkää typeryyttä: hänen pilkkansa ei satu eikä ivansa pure. Hovimestari ja lakeija eivät paljoa liioittele, kun pitävät hänen puheitaan »tyhminä».

Ivailun henkilöistä näyttää muutoin narri olevan juuri tekijän käsityskannan varsinaisena edustajana. Sen vuoksi narri niin usein unohtaa virkansa toimen ja istuu filosofeeraamaan traagillisella paatoksella elämän nurinkurisuudesta; sen vuoksi hänen suuhunsa on pantu sanoja, jotka jotenkin vähän tuntuvat itse juoneen kuuluvilta; niinpä esim. tuo hyökkäys pappeja vastaan.

»Ilmasta temmattu» voi ivailu kyllä olla — elämästä temmatulta se ei vaan tunnu. »Haavoissa», joissa liikuttiin tunnelmien utuisilla ulapoilla, saattoi ulkonainen todellisuus tavallaan jäädä toiseen sijaan. Ivailu ilman sattuvia todellisen elämän piirteitä on ilmaan ammuttua ruutia — jos se nimittäin ollenkaan on ottanut tulta. »Pater Pauluksesta» täytyy sanoa, että se on onnistumaton ivailun yritys — ja ivailuhan se etupäässä pyytää olla. Sitä ei voi tervehtiä minään edistysaskeleena tekijän runollisesta esikois-

tuotteesta, joka puutteellisuuksistaan huolimatta herätti niin lupaavia toiveita tekijästään.

Puhumatta muista teknillisistä muistutettavuuksista on hra Weijolan kielessä myöskin sellaista, joita ei saata vaitiollen hyväksyä. Tällaiset muodot kuin: *mun* armollinen herr*a*; *minun* kanss*a*, *sinun* edess*ä*, sikolättii*n* *sun*, ovat tekijällä niin tavallisia, että kun esim. säkeitä

se onko *minun* kaunis ulkomuot*o*,
se onko *minun* säihkyävä ner*o*

seuraa sanat »mun kyttyräni vai mun — rahani», niin ihmetyttää, että narri kesken »säihkyävän neronsa» ihailua ennättää muistella suomen kielen suffikseja. Personaalipronomineja tekijä taas haaskaa suotta, esim. *sun* kertomustas jatka (s. 28) ja juhlallista optatiivia hän näin mittapukuisessa ivakielessä suorastaan rakastaa; esim. »nyt on sun häät, nyt *ällös olko* tyly (s. 34). Sekamelskaa ovat esim. säkeet (s. 34)

Sun kautta vuoden kolmenkymmenen
nää hommat eivät turhat tiedä se.

Narri on (s. 30) vain »yks' ainut kerta» suuttunut; y. m. y. m.

Hra Weijolan on muuten täysi syy olla tyytyväinen kappaleensa esittämiseen näyttämöllä. Nimiosan suorittaja teki mitä siitä tehdä voi, hovimestari, lakeija, markiisi ja Colombina niinikään kokivat parastansa niukoista osistaan. Sittenkään ei nauru tahtonut siirtyä näyttämöltä (jonne tekijä sitä oli varannut) sen ulommaksi. Yleisö pysyi vallan vakavana — vakavaksi kehotukseksi sekin nuorelle runoilijalle asettamaan runollisen pyrkimyksensä päämäärän paljoa korkeammalle kuin vaan kirjailijan-kirjoissa pysymiseen.

K. A. P.

Romaanikirjallisuutta.

JAC. AHRENBERG, *Vår Landsman.* Helsingissä 1897, Söderström & C:o. 239 siv. 8:o. Hinta 4:50.

Äskettäin on yli Suomen vietetty juhlia Z. Topeliuksen kunniaksi, joka on ainoa elossa oleva meidän suurista ruotsinkielisistä kirjailijoistamme tämän vuosisadan keskivaiheilta. Sen jälkeen kuin näiden kirjailijain edustama kirjallisuus paraiten kukoisti, ovat olot paljon muuttuneet. Silloinen vähäpätöinen suomenkielinen kirjallisuus on nyt saavuttanut etusijan. Sillä on nyt se isänmaallinen mieleninnostajan tehtävä, joka silloin oli ruotsin-

kielisellä. Nykyinen ruotsinkielinen kirjallisuus näyttää yhä rajoittuvan ja niukistuvan. Raskaaksi alkaa sen asema tulla senkin vuoksi, että sen on kestettävä kaksinaista kilpailua, toiselta puolen suomenkielisen, toiselta puolen Ruotsin kirjallisuuden kanssa. Lisäksi näkyvät Ruotsin kirjakauppiaat pitävän huolta siitä, etteivät Suomessa kustannetut kirjat pääse mainittavasti Ruotsissa leviämään.

Tehtävänsä meidän ruotsinkielisellä kirjallisuudellamme kyllä vielä on. Suomessa sillä vielä on melkoinen lukijakunta, ja voisi ainakin toivoa, että ruotsalaiset sen avulla tahtoisivat seurata henkisiä virtauksia meidän maassamme. Mutta joka tapauksessa on elinehto tälle kirjallisuudelle, että sen tulee olla hengeltään kotoista suomalaista.

Nykyisistä ruotsinkielisistä kirjailijoistamme on Jac. Ahrenberg melkein paraiten selviytynyt heille tarjoutuvista vaikeuksista. Hän on löytänyt ominaisen alan kirjailijatoimelleen, jolla hän on ensimäinen, toistaiseksi melkein ainoakin. Ahrenberg on viipurilainen ja Viipurista ja Itä-Suomesta on hän saanut aiheensa. Viipurilla on vallan omituinen luonteensa, siellä yhtyvät eri kansallisuudet ja eri kielet, »alle vier» niinkuin Viipurissa sanotaan. Siellä yhtyvät myös eri uskonnot. Vihdoin lahjoitusmaalaitos on vaikuttanut Viipurin läänin oloihin. Näistä rinnakkaisista erilaisista vaikuttimista syntyneitä omituisia oloja on Ahrenberg kuvannut. Näistä kuvauksista ovat monet saaneet ansaittua kiitosta. Pari vuotta sitten julkaisi Ahrenberg suuren teoksen »Haapakoskelaiset«, jossa käsitellään Suomen sivistyneen säätyluokan ja venäläisten olojen kosketusta. Se menestys, joka sillä oli, varmaankin sai tekijän uudestaan käsittelemään samansukuista aihetta, ja siten syntyi hänen uusin teoksensa »Vår landsman«.

Aihe on kieltämättä kiitollinen ja todellisesta elämästä otettu. Suomalainen poika kasvatetaan Pietarissa paashikoulussa, tulee upseeriksi Venäjälle ja siellä palveltuaan, sodassa oltuaan ja arvossa kohottuaan kotimaan oloille aivan vieraana ylhäisten suositusten avulla viraston päälliköksi Suomeen. — Moni viraston päällikkö meillä on tätä tietä kulkenut. Suunnitelma siis on todellinen, ja samoin on moni yksityiskohta hyvästi huomattu. Mutta kokonaisuudessaan ei tekijä ole voinut aiheeseensa syventyä. Elävää käsitystä luonteesta, sen ominaisuuksista ja sen kehityksestä emme saa. Niin pitkälti miehen elämää seurattuaan, kuin tämän Karl Aleksanderin, luulisi lukijan tuntevan hänet, mutta sitä hän ei tee. On niin monta seikkaa, jotka kerrotaan hänestä, mutta joiden yhteyttä ja vaikutusta ei riittävästi huomaa. Esim. nuori Karl Aleksander sai kokea paljon ja suurtakin köyhyyttä, mutta ei kerrota mitä haittaa siitä oli hänelle hänen vanhemmaksi tultuansa, vaikka siihen viitataan, eikä ainakaan selvästi huomaa, miten se vaikutti hänen luonteeseensa. Jättikö tuo kesäelämä hoviilmassa häneen syvempiä jälkiä, sitä ei myöskään saa tietää. Semmoista

on pitkin matkaa. Tekijän sanoista alussa luulisi Karl Aleksanderin ja Dodo Davidovitshin ystävyyden muodostuvan toisenlaiseksi, kuin se muodostuu. Näyttää niinkuin tekijällä ei olisi ollut mitään selvää päämäärää, niinkuin hän ylimalkaan olisi vain kirjoittanut eteenpäin.

Enin osa toiminnasta on sijoitettu Venäjälle. Vaikka tekijä tuntenee-kin Venäjän oloja, eivät kuitenkaan useat kuvaukset tee suoranaiseen elämänkokemukseen perustumisen vaikutusta. Niinpä sotakuvauksessa voi olla paljonkin todellista, mutta sitä sodan kauhun tunnetta, joka niin voimakkaasti lukijan valtaa Zolan, Vereshtshaginin ynnä muitten vastaavia kuvauksia lukiessa, ei tässä tunne. Samoin kuvaus pienen garnisonikaupungin elämästä. — Paljon kuvauksessa varmaan on todellista, »överstinna« ja hänen suuri vaikutuksensa nuoren upseerin elämään y. m. s., mutta sitä yksitoikkoisuuden, tyhjyyden painostavaa tunnetta, mikä huokuu vastaan jokaisen tämmöistä kokeneen kertomuksistakin, ei tässä tunne. — Dodo Davidovitshista näyttää tekijä ensin aikoneen tuommoista tavallista kaukaasialaista »knjääsiä«, jota Venäjällä yleisesti pidetään koomillisena henkilönä, mutta sitten hänestä tuleekin aivan toisenlainen. Samoin on muitakin seikkoja, jotka kertomuksen kuluessa muuttuvat: alussa sanotaan Karl Aleksanderin isän nimen olevan Karl, myöhemmin Ferdinand. Jos olen oikein käsittänyt, nimitetään Karl Aleksander heti uuteen virkaan tultuaan ajutantiksi ja sitten uudestaan suuren paraadin jälkeen. Sanotaan: Karl Aleksander oli kasvatettu yksinäisyydessä maalla, hän tuskin oli nähnyt muita kuin papin ja henkikirjurin; kohta saamme kuitenkin tietää, että hän olikin käynyt koulua Porissa.

Tekijällä on omituinen kirjoitustapansa. Se on täynnä kaikenmoisia syrjähyppyjä, välistä liiankin syrjään vieviä. Joka kerran kun huoneeseen tullaan, kerrotaan minkä tyylin mukaiset huonekalut siinä on. Alituisesti annetaan mitä erilaisimpia pikkutietoja, joilla ei ole mitään tekemistä kertomuksen kanssa. — Pietarissa Karl Aleksanderin kadulla kävellessä tulee huimaa vauhtia joku ajaen, upseerit kokoontuvat yhteen, kuiskailevat — lukija odottaa saavansa jotain enemmänkin kuulla, mutta siihen se jää. — Mauttomat ovat nuo mahtavat sanat keisarin huulilla Karl Aleksanderin sairasvuoteen ääressä. — Monesti on tekijän vertauksissa selvä katakresis, esim. kirje vapisi vihasta ja säälistä. Vihasta saattaa vavista, mutta ei säälistä, vaikka sääli ja viha kyllä muuten saattavat olla rinnakkaisia tunteita. Oudon vaikutuksen tekee kuvaus vanhasta rappeutuneesta herraskartanosta: »här lågo lugnet och sömnen fjättrade.« — »Han lade sin hela energi i den (luultavasti asiaan), i kanslierna.« — Viruessaan yöllä kaatuvassa talossa näkee hän katon halkeamasta tähtien tuikkaavan, hän näkee äärettömiä maailmoja. Mutta silloin yölepakko peittää nämä äärettömät maailmat lentämällä halkeaman kohdalla. Luullakseni nämä äärettömät maailmat nähdään mielikuvituksen silmillä ja niitä ei yölepakko estä

näkemästä. — Väreistä puhuu tekijä paljon ja monesti ovat hänen värikuvauksensa hyvinkin rohkeita, Tonava on kuin suuri Venäjän lippu j. n. e. Alituisesti käytetyt synonyymit tuntuvat monesti aivan turhilta; «det var en dag, ett minne, en bild«; «adel, ras och rang«; »det fann han tarfligt, fattigt, trivialt och löjligt.« Tämäntapaisia voisi poimia sivuttain.

Näyttää siis siltä, kun tekijä tässä olisi ottanut käsitelläkseen aihetta, tuntematta tarpeeksi kuvattaviaan aineksia, kylliksi syventymättä aineeseensa ja huolellisesti esitystään viimeistelemättä.

O. R.

MAX KRETZER, *Vuorisaarna.* Romaani nykyajalta. Saksan kielestä suomentanut Maila Talvio. 2 osaa yhdessä nidoksessa. Helsingissä 1897, Otava. 172 + 165 ss. 12:o. Hinta 2:25.

Monimutkaiset yhteiskunnalliset ja valtiolliset ristiriidat nykyajan Saksassa eivät ole olleet edullisia tämän maan kaunokirjallisuuden kehittymiselle. Kirjailijat ovat joko jättäneet todellisuutta kuvaamatta esittäen vähäpätöisiä seikkailuja, taikka ovat taisteluinnossaan kirjoittaneet sosiaalisia tendenssiteoksia. Kummallakin puolella on puuttunut elämän olojen taiteellinen ja monipuolinen käsittely. Sen sijaan on siellä nykyajan pohjoismaisten ja ranskalaisten kirjailijain mahtavasta vaikutuksesta syntynyt uudenaikainen realistinen suunta, jonka etevin ja itsenäisin edustaja epäilemättä on Sudermann. Jonkunlaista stilististä kykyä on kieltämättä tämän suunnan miehillä, mutta samassa heiltä puuttuu kuitenkin syvällisempää ja monipuolisempaa elämän käsitystä sekä kykyä luoda taiteellista muotoa kuvattavalleen.

Max Kretzer kuuluu näiden viimeksi mainittujen romaanin kirjoittajien joukkoon. Kirjailijatoimessaan on hän osottautunut jokseenkin tuotteliaaksi ja hänen esityksestään huomaa lämmintä myötätuntoisuutta kärsiviä kohtaan. Mutta aatteet esitetään mielestämme usein pintapuolisesti ja kuvaus jonkinlaisen stilistisen sujuvaisuuden ohessa on yleensä sangen pitkäveteinen.

Tämä yleinen arvostelu sopii myöskin «Vuorisaarnaan«, jos kohta on myönnettävä että tätä teosta ei pitkäveteisyys samassa määrässä rasita kuin hänen muita teoksiaan. Aiheensa tekijä on ottanut Saksan kirkollisesta puolue-elämästä. Hän tähtää kirjassaan iskunsa valtiokirkkoa, sen pappeja ja johtajia vastaan. Erittäin hän tahtoo osottaa, että kirkko ei välitä rakkauden töistä kärsiviä kohtaan näiden itsensä vuoksi; jos sen miehet ryhtyvät »yhteiskunnalliseen kysymykseen«, niin he sen tekevät kirkon, s. o. omaksi hyödykseen vain. Tekijä on m. m. tahtonut teoksessaan «maalata« tuon tunnetun kristillis-sosiaalisen puolueen johtajan Stöc-

kerin[1], joka kirjassa esiintyy kauttaaltaan ilkeämielisenä, vehkeilevänä hovisaarnaaja Bockina. Muut kirkon edustajat eivät ole juuri parempia; oman hyvän aseman saaminen kirkon palveluksessa on heille kaikille pääasia. Se taas, joka, kuten teoksen »jalo« henkilö, vapaamielinen pappi Konrad Baldus, tahtoo elää rakkauden evankeliumin mukaan ja sitä saarnata välittämättä kirkon dogmeista ja korkeista viranomaisista, joutuu ennen pitkää ulkopuolelle tuota kirkkoa, joka ei voi suvaita mitään edistyksen henkeä ja sen vuoksi kaipaa nykyaikana kaikkea olemisen oikeutta.

Teos on siis kirjoitettu polemisessa tarkoituksessa. Aivan ansaitsemattomia tekijän iskut eivät liene; onhan Saksan korkeakirkollisista johtajista tullut yhtä ja toista rumaakin päivänvaloon. Mutta tietysti se seikka, ettei tekijä kirkossa ole nähnyt mitään muuta kuin itsekästen onnenpyytäjäin suojustajan, todistaa hänen kykenemättömyyttänsä arvostella asioita syvällisesti ja tasapuolisesti.

Luonteenkuvauksista ei lukijaa huvita juuri muut kuin Julius Baldus, hänkin n. s. leipäpappi. Hänessä on kuitenkin muutamia oireita parempaan päin, ja hänen veljensä suoruus ja jalous herättävät hänen parempia taipumuksiansa siksi eloon, että lukija jonkunmoisella jännityksellä seuraa hänen mielentilansa vaihteluja. Muut luonteenkuvaukset ovat kömpelömmin tehtyjä.

Paraimpia kohtia kirjassa tuntuvat olevan ne, joissa tekijä kuvaa Berliinin köyhälistöä, sen aineellista ja siveellistä kurjuutta. Lämminsydämisyyttä sitä kohtaan tekijältä ei puutu. — Selvästi muuten huomaa että monet pitkät keskustelut ovat saaneet kirjassa sijansa antaakseen tekijälle tilaisuutta lausua ajatuksensa. Paremmin lausuttuina voi niitä nähdä muualla ja kirjan taiteellista arvoa ne eivät lisää. Teos on kuitenkin sujuvasti kirjoitettu, ja on sangen huvittavaa tutustua tämän teoksen kautta saksalaiseen romaanikirjallisuuteen, jos kohta emme saata sen arvoa kovin korkealle asettaakkaan.

»Vuorisaarna«, joka nyt Otavan kustannuksella eri kirjana tarjotaan suomalaiselle yleisölle, on tätä ennen ollut luettavana Uuden Suomettaren novelliosastossa. Suomennoksessa on Maila Talvio onnistunut hyvästi. Kieli on selvää ja sujuvaa. Mahdottoman pitkistä, muodottomista lauseista on tehty mitä on voitu. Joskus on käännökseen pujahtanut joku vähäpätöinen virhe niinkuin esim. yhdistyksessä »*kukkien* tuoksuvaan eedeniin« — pitäisi tietysti olla *kukkia*. Aivan epäselväksi on hämmentynyt ajatus lauseessa: »hyvä Jumala sen tietää, että minä olen synnillinen nainen, jollei se ole totta, että minä aina pysyn valmiina«. (s. I, 13). Siinä on nähtävästi erehdykseen syynä liian orjallinen alkuperäisen tekstin seuraaminen. Epäonnistunut ja luonnoton on vertaus »antaa kuuran kaatua päälleen« (s. II, 139) kun tarkoitetaan toisen sanatulvan kuuntelemista.

—er.

[1] Kts. Martti Ruuth: Evankeelis-sosiaalinen liike Saksassa. Valvoja 1896.

FRANCES HODGSON BURNETT, *Klorinda*. Suomentanut Hanna Pakkala. Helsingissä, 1897, Otava. 272 siv. 12:o. Hinta 1:50.

Tekijä on tunnettu englantilainen nuorisokirjailija ja sellaisena jo tuttu suomalaisessakin kirjallisuudessa »Pikku lordin« kautta. Klorindassa saamme nyt tutustua häneen romaaninkirjoittajana. Tässä kirjassa hän kuvaa erään aatelisnaisen elämänvaiheita seitsemännentoista vuosisadan lopulla. Klorinda joutui syntyessään äidittömäksi ja sai kasvatuksensa renkituvassa ja piikain kamarissa kuusivuotiaaksi, jolloin tämä tyttölapsi oli kuin hurja poika, tai oikeammin kuin pieni raivoava peto, joka huusi, kiroili ja pieksi kaikkia, kun ei vain hänen pienintäkin oikkuansa noudatettu. Isänsä oli raaka juopporenttu, joka vihasi lapsiaan niin, ettei heitä silmiinsä suvainnut. Vaan tähän poikamaiseen tyttöönsä hän ihastui ja otti hänet »suosioonsa« ja »leikkitoverikseen«. Kuusivuotiaasta alkaen kasvoi Klorinda sitten isänsä ja tämän hurjien toverien seurassa, viettäen sellaista elämää, että »jokaisen äidillisen naisen sydän olisi surusta pakahtunut kuullessaan siitä«. Viidentoista vuotiaana Klorinda oli koko kreivikunnan puheenaineena ja pahennuksena. Hän esiintyi miehenpuvussa, hurjasteli juomaseuroissa laulaen rivouksia ja komenteli kaikkia kuin julma tiranni. Muuan hänen äitinsä sukulaisista lähetti kreivikunnan kirkkoherran nuhtelemaan isää Klorindan kasvatuksesta, ja silloin Klorinda päätti luopua »lapsellisista hullutuksistaan«. Pian kaikkien hämmästykseksi levisi sanoma, että Klorinda oli muuttanut entiset tapansa ja että hänestä oli tullut hieno ja hyväntapainen nuori nainen. Omituista latua kulkee sitten hänen elämänsä ja luonteensa kehitys, kunnes hänestä tulee nöyrä ja rakastava puoliso, hellä äiti ja kaikkien rakastama hyväntekijä.

Niissäkään tavattomissa oloissa, joissa Klorinda kasvoi, ei naisellisuus ja hänessä piilevä hyvä kokonaan sammunut; ne olivat ympäristöä vahvemmat, elpyen sitä mukaa kuin Klorinda sai hyviä vaikutuksia ulkoapäin, ja päästen vihdoin vaikuttamaan koko sillä voimalla kuin tällaiselta luonteelta sopi odottaakkin. Ehyttä onnea ei Klorinda kuitenkaan koskaan saavuttanut. Muita hän kykeni tekemään onnellisiksi, mutta oma onnellisuudentunne jäi puolinaiseksi. Entisen kevytmielisyyden aika luo mustia varjoja hänen parantuneen ja puhdistuneen elämänsä tielle. Juuri silloin, kun hänessä herää todellinen rakkaus jaloon Osmonden herttuaan, yrittää tätä onnea estämään muuan Klorindan kevytmielisyyden aikainen rakastaja, joka vainosi häntä kuin paholainen. Raivoissaan Klorinda kerran tapaturmassa surmaa tämän painajaisen, ja salaa sitten tekonsa. Tämä teko on antanut aihetta muutamalle arvostelijalle tuomitsemaan koko kirjan turmiolliseksi, kun muka kirjassa tahdotaan puolustaa tätä rikosta oikeutettuna. Mutta jos Klorinda itse koettaakin etsiä lieventäviä seikkoja edukseen, niin eihän se toki ole muuta kuin inhimillistä ja puhtaasti psykologista. Lukijalle jää

oma »vaikutuksensa«, hän pitää sitä rikoksena, vaikkakin anteeksi annettavana. Eikä Klorinda itsekkään pääse siitä puhtaaksi, raskaana taakkana se painaa hänen mieltään, se estää hänet nauttimasta täysin määrin onneaan ja siinä on sellaiselle luonteelle kova rangaistus. — Jos vain siveellisyys on vaarassa sellaisen kirjan takia kuin Klorinda, niin silloinhan pitää siveellisyyden rumpua pärryttää yhtä mittaa, sillä paljo on sellaisia kirjoja, joissa tehdään rikoksia eikä rikoksen tekijä joudu — hirteen. Klorinda sellaisten kirjain joukossa on viattomimpia.

Klorinda on jännittävästi kirjoitettu romaani, toinen rohkea kohtaus seuraa toistaan, mutta muodollisessa suhteessa se on heikko. Luonteilta puuttuu selväpiirteisyys ja syvyys. Kuvaus usein tuntuu liioitellulta, ja juoni paikoin katoaa hämärään. En ole ollut tilaisuudessa tutustumaan kuin suomennokseen. Mahdollista, että alkuteoksessakin on yhtä räikeää kieltä, mutta suomennokselle ei olisi ollut haitaksi, jos olisi vähän arkatuntoisemmin käytetty kiroilu- ja karkeita nimittelysanoja. Sellaiset kuin »lutka« ja »perkeleen penikka« ovat niin jykeviä nimityksiä, että riittää huoleti puoletkin selvän kuvan saamiseen opetuksesta, jonka pieni Klorinda sai. Muuten suomennoksen kieli tuntuu liian orjalliselta ja usein paikoin raskaalta käännöskieleltä, vaikka toisekseen se on rikassanaista ja siellä täällä tuntuu siinä tuorekas tuoksu.

Teuvo Pakkala.

Musiikkikirjallisuutta.

M. WEGELIUS, *Yleinen musiikkioppi ja analyysi.* I oppijakso. Suomensi A. Järnefelt. Helsingissä 1897, G. W. Edlund. 160 siv. 8:o. Hinta 5:—.

— — —, *Kurs i homofon sats (harmonilära).* I. Generalbas. Helsingissä 1897, G. W. Edlund. 98 siv. 8:o. Hinta 3:50.

Yllämainituista oppikirjoista on edellinen tarkoitettu kaikkia musiikin harrastajia varten ja on pidettävä riittävänä niille, jotka eivät ota musiikinteoriaa erityisalaksensa, vaan jotka esittävinä taiteilijoina tahtovat esiintyä hyvin perehtyneinä esittämäinsä teosten kaikinpuoliseen käsitykseen. Jälkimäinen oppikirja on tarpeellinen edellisen täydennyksenä niitä varten, jotka aikovat säveltäjinä tai sovittajina jotakin kunnollista aikaansaada. Molemmat ovat kirjoitetut erittäin taitavasti, niinkuin sopii odottaakkin musiikkiopistomme opettajalta ja johtajalta. Herra M. Wegelius ei ole tyytynyt ainoastaan sommittelemaan ulkomaisen musiikkiteoreettisen kirjallisuuden uusimpia ja pätevimpiä tuloksia entisen ajan taattuun aartehistoon, vaan hän on käyttänyt monivuotista kokemustansa avatakseen aivan uusia näkökohtia musiikkiteorian opetusmenetelmälle. Pitkäksi kävisi tässä niitä perin-

pohjin esittää; riittäköön se tunnustus, että herra M. Wegelius on suorittanut omintakeisen työn, joka on omansa viemään musiikin opetusta eteenpäin ratkaisevin askelin.

Tosin voi yhtä ja toista huomautettavaa löytää, ken sellaista hakemaan rupeaa. Niinpä tuntuvat muutamat oppilaille määrätyt harjoitelmat vähän liian perinpohjaisilta, esim. nuottien kirjoittaminen mitä harvinaisimmissa klaaveissa (Yl. musiikkioppi ja anal., siv. 14), taikka skaalojen muodostaminen sellaisistakin nuoteista alkaen, joissa on kaksoisristi tai kaksois-bee (siv. 18). Kumminkin yksityisopetuksessa voitaneen lieventää sitä ankaruutta, joka ehkä on hyvinkin paikallaan luokkaopetuksessa. — Vielä olisi seuraavista seikoista huomautettava: tempo-nimityksistä puuttuu nuo perin tavalliset *più mosso* ja *meno mosso*, sekä lisäsana *molto*; toisinnettuihin akordeihin on suomalaisessa painoksessa jokunen lisätty, mutta niiden joukossa olisivat mainittavat vielä sellaisetkin, jotka syntyvät mollisävellajeissa seitsemännen sävelen alentamisella, (kuin myös kuudennen sävelen ylentämisellä); siten syntyisi modulatsioniopissakin tärkeä selvityskeino sukulaisuuden käsittämiseksi rinnakkais-sävellajien kesken, (ja sellaisten molli-sävellajien, joiden perussävelet ovat kvintin päässä toisistaan); kvart-sekst-akordin käyttämisestä olisi tarkemmat säännöt tarpeen; 5-osaista tahtia luulisin oikeammaksi jakaa 2- ja 3-osaiseen, eikä päinvastoin [1]. Moniaat muut erimieltäni herättävät seikat jääkööt mainitsematta, sillä »de gustibus non est disputandum«.

»Yleinen musiikkioppi ja analyysi« ilmestyy nyt suomennoksena, (ruotsinkielisenä alkuperäisenä teoksena se painettiin jo v. 1888), ja semmoisena sitä on tervehdittävä erityisellä ilolla. Sillä siten on saatu tuntuva aukko kirjallisuudessamme täytetyksi. Suomentaja, herra A. Järnefelt on suorittanut tehtävänsä suurella huolella ja kekseliäisyydellä. Olkoot siitä todisteena seuraavat sanat, jotka joko ovat parempia, kuin ennen käytetyt tahi ovat kokonaan tähän saakka puuttuneet: *sävel* (pro: ääni) = ruots. ton, *sävelaste* (pro: sävelaskel), (kolmi-)*viivainen* (pro: -viivattu), *välikkö* (pro: viivanväli), *etumerkintö* (pro: etumerkitys), *siirtää* = ruots. transponera, *kehitys* = ruots. upplösning, *toisinnettu* = ruots. altererad, *kuvioitus* = ruots. figuration, *taitteleminen* = ruots. frasering, *lomasävel* = ruots. genomgångston, *jäykkä* tyyli = ruots. den stränga stylen, *harmoniiasto* = ruots. harmonisering. Vähemmän onnistuneina mainittakoon seuraavat sanamuodostukset: *melodiiallinen, toonikallinen*, *ei*-jaksollinen, *ylimeno, pettävä* loppu, *nousutahti*. Esim. »nousutahti« ei ole pantu merkitsemään tahdin vahvempaa (nousevaa) osaa, niinkuin helposti luu-

[1] Suomalainen Kalevalan-sävelmä tulisi sen mukaan alkamaan nousutahdilla:

5 1 2 3 4 5 1 2 3 4
Vaka | vanha Väinämöinen, Tietäjä iän-ikuinen.

lisi, vaan päinvastoin juuri heikkoa tahdin osaa, joka alkaa jonkun sävellyksen. Mutta helpompihan on toisen työtä moittia, kuin itse parempaa aikaansaada.

Toivomme, että herra Järnefelt pian on ryhtyvä jatkamaan suomennostyötään musiikin alalla, ja että se on onnistuva yhtä sujuvasti ja taitavasti, kuin nyt arvostellussa teoksessa.

Ilmari Krohn.

M. WEGELIUS, *Lauluoppijakso kansakouluja varten.* I. Oppikirja. Skaaloja, kaavoja ja harjoituksia kahdeksassatoista sävellajissa. — *Sångkurs för folkskolor.* I. Lärobok. Skalor, formler och öfningar i aderton tonarter. Helsingissä 1897, K. E. Holm. 48 siv. 8:o.

Jo nimikirjoituksesta käy selville yllämainitun oppikirjan tarkoitus. Sen käyttäminen kansakouluissamme edellyttää, kuten esipuheessa mainitaan, opettajan puolelta perehtymistä siihen »Oppijaksoon äänteentapaamisessa», jota on jo alettu käyttää kansakouluopettaja-seminaareissa.

Tirehtööri M. Wegeliuksen käyttämällä sävelentapaamis-menetelmällä on ollut erittäin hyvät tulokset sekä Helsingin musiikkiopistossa että muutamissa oppikouluissa, jonka tähden sitä mielellään voi suosittaa kansakouluillekin. Jos käy mahdolliseksi edes osaltakin läpikäydä yllämainittua oppijaksoa kansakoulujemme laulutunneilla, niin on seurauksena oleva varsin yleinen ja tuntuva edistys laulun alalla rahvaan keskuudessa. Mutta, kuten jo huomautettiin, on välttämätöntä itsekunkin opettajan ensin saada suoranaista opetusta tämänlaisessa sävelentapaamisessa. Ehkä kävisi mahdolliseksi sellaisen opetuksen antaminen yliopistollisien lomakurssien aikana. — Esipuheen suomenkielinen käännös on erittäin mallikelpoinen. Muistiinpantava on sana *menetelmä* (= metod).

Ilmari Krohn.

SOFIE LITHENIUS, *Nya sånger och lekar för folkskolor och barnträdgårdar,* dels bearbetade dels komponerade. Andra häftet. Helsingissä 1897, G. W. Edlund. 23 siv. Hinta 1:50.

Neiti S. Lithenius tarjosi viime jouluksi Suomen ruotsiapuhuville lapsille uuden vihkosen jossa on kolmekymmentä laulua. Näitä samantapaisia leikkejä ja lauluja kansakouluja ja lastentarhoja varten on jo ennen ilmestynyt ensimäinen vihko. Tässä toisessa vihossa on selvä askel eteenpäin siinä suhteessa että menettely leikitessä on neuvottu melkein jokaisen laulun lopussa, joten opettajan on helppo panna leikit toimeen. Täm-

möisillä lauluilla tavallisesti ei ole mitään syvempää musikaalista merkitystä, vaan ne tahtovat harjoittaa lapsien järjestys- ja tahtiaistia ja niiden musikaalista; korvaa semmoisina pitävät nämätkin paikkansa ja ovat tervetulleita pikku lasten opettajille.

B. R.

Aikakautista kirjallisuutta.

Nuori Suomi. Päivälehden joulualbumi. VII. Minna Canthin muistolle omistettu. Helsingissä 1897, Eero Erkko. VIII + 220 siv. 8:o. Hinta 3:—.

Päivälehden tämänvuotinen albumi on niinkuin kansilehti jo osottaa, omistettu Minna Canthin muistolle, ja sen useimmat kirjoitukset koskevat sentähden hänen persoonallisuutensa tai toimintansa eri puolia. Ne ovat yleensä lämpimästi ja elävästi kirjoitettuja, niinkuin odottaa sopii, kun tietää, että niiden kirjoittajat poikkeuksetta ovat olleet manalle menneen kirjailijan persoonallisia ystäviä tai tuttavia.

Elävyydessä ja lämmössä eivät muut vedä vertoja Juhani Ahon kirjoitukseen »Muutamia muistelmia Minna Canthista». Siinä hän tempaa kuvaamansa esineen aatteineen, harrastuksineen, herttaisine hymyineen, iloisine leikkipuheineen, kotitapoineen, ympäristöineen mukaansa ja asettaa hänet ihka elävänä keskuuteemme, niin että jokainen meistä saa puristaa hänen kättään, katsoen hänen innosta ja ilosta säihkyviin silmiinsä ja tuntea sitä elähyttävää ja virkistävää vaikutusta, jonka hänen seuransa aina mahtoi suoda niille miekkosille, jotka sitä saivat nauttia. Ja kun hän lopuksi vakuuttaa: »Semmoinen oli hän Minna Canth, jokapäiväisessä elämässään, aina innostunut, herttainen ja hauska seuranainen, aina vierasvarainen emäntä», niin yhdymme tuohon lausuntoon aivan kuin se olisi oma kokemuksemme.

Muista kirjoituksista kertoo yksi (R. Kiljanderin »Muutamia piirteitä Minna Canthin elämästä») hänen nuoruudestansa ja ensimäisistä kirjailijakokeistansa, toinen (Kauppis-Heikin »Minna Canth ja kaunokirjailijat») hänen myötätuntoisuudestaan kansankirjailijoita kohtaan ja hänen auttavaisuudestaan mitä neuvoihin, rohkaisuihin ja opastamisiin tulee, kolmas (K. B:n »Minna Canth kauppiaana») tutustuttaa meitä »tuohon lankapuodin rouvaan», »tuohon pikkukauppiaasen tiskinsä takana tuolla kaukana Kuopiossa; neljäs (E. V:n »Minna Canth skruuvipenkissä») vie meidät hänen seuraansa jonakuna itapäivänä, »kun puoti oli ollut koko päivän täynnä, 'löösi' hyvä, ja hän jossain johtokunnan kokouksessa oli joutunut väittelyyn jonkun aina oikeassa olevan henkilön kanssa, ja hän oli pitänyt hyvin puoliaan,

maksanut vielä vanhojakin velkojaan», ja kun hän kaiken tämän johdosta oli siinä suruttomassa ja iloisessa mielentilassa, että pyrki viettämän iltansa »ein ganz kleines»illä. Varsinkin viimeinen »Kanttilassa» käynti on hupaisa ja jää lukijan mieleen.

Albumin kaksi ensimäistä suorasanaista kirjoitusta koskee Minna Canthin toimintaa toinen draamallisena kirjailijana, toinen naisasian ajajana. Ensimäiseksi mainittu, Kasimir Leinon kynästä lähtenyt, kuvaa huvittavalla tavalla hänen kehitystänsä draamallisella alalla hänen n. s. naivisen aikakautensa ensimäisestä draamasta alkaen n. s. taiteellisen aikakautensa viimeiseen tuotteeseen. Tekijä puhuu jokaisesta draamasta erikseen ja osottaa, miten ne muodostavat yhdenjaksoisen kehityssarjan, jossa aina seuraava teos jossakin suhteessa voittaa edellisen. Kuitenkin tuntuu siltä kuin ne eri virtaukset jotka Minna Canthin kirjailijatoimeen eri aikoina ovat vaikuttaneet, eivät olisi tarpeeksi selvästi esitetyt. Laajimmin on hän käsitellyt Sylvi-nimistä kappaletta, esittääkseen kappaleen draamallisia ja teknillisiä etuja ja osottaakseen nimihenkilön olevan todellisuudessa otetun. Viimeiseksi mainitusta seikasta voi olla eri mieliä; varmana pidän kuitenkin, että kappale kokonaisuudessaan käy lukijalle selvemmäksi, jos hän ottaa huomioon asian, josta K. L. ei ole mitään maininnut, sen nimittäin, että Minna Canth sitä kirjoittaessaan on ollut realismin vastavirran, romantillisen mailmankatsomuksen vaikutuksen alaisena. Siltä kannalta katsottuna on neljäs näytös, jota vastaan K. L. tekee »tosin yhden ainoan, mutta radikaalisen muistutuksen, sen nimittäin että se on tarpeeton ja turmelee koko draaman», vallan oikeutettu, jopa tarpeellinenkin. Ehdotus, että »teaatterit jättäisivät vastedes pois koko neljännen näytöksen ja hiukan muodostaisivat kolmannen loppua« loukkaa sitä paitsi mielestäni pieteettitunnetta. — Ryhtymättä yksityiskohtiin tahdon muistuttaa, että on outoa tämmöisessä tutkimuksessa nähdä puhuttavan „*repostelevasta*" järjestä (s. 9); niinikään on outoa että hra K. L. käyttää semmoista epäsuomalaista lausetapaa kuin: »Tämäkin — seikka *on merkityksestä* (s. 20).

Lucina Hagmanin kuvaus Minna Canthista naisasian ajajana on hyvin lämpimästi kirjoitettu. Jokainen, joka on tutustunut Minna Canthin teoksiin, tietää naisasian olleen hänen elinkysymyksiänsä. Innolla hän sitä ajoi ja epäilemättä hän on suuresti vaikuttanut sen edistymiseksi. Olisi kuitenkin syytä tunnustaa hänen taipumustaan telläkin alalla, niinkuin muillakin, hienoon liioitteluun, ei mitä vaatimuksiin naisasian ajajana tulee, mutta joskus mitä olojen tyyneen arvosteluun tulee. Onhan Minna Canth itsekkin sen myöntänyt, sanoessaan esimerkiksi eräässä kirjeessä »Työmiehen vaimosta»: »Koko mustalaisjoukko, Homsantuu siihen luettuna, on fantasiakuvaus, eikä Johanna ja Ristokaan oikein ole todellisuudesta otettuja. — — Lyhyesti sanottuna: kappaleessa ei ole elämän totuutta».

Muista kirjoituksista mainittakoot humoristiset »Kristillinen järjestys penkkisijoista» kirj. Santeri Ingman, ja »Liian paljon hattuja» kirj. Tekla Hultin sekä Maila Talvion aiheeltaan intressantti »Ottolapsi». Viimeksi mainittu tuntuu kuitenkin hiukan keskenjääneeltä.

Albumi on runsaasti kaunistettu kuvilla, niistä 18 eri lehdille painettuja. Erityisen kiitoslauseen ansaitsee V. Blomstedtin piirtämä kansikuva.

Ester Hällström.

Nykyaika. Toimittajat KASIMIR LEINO (päätoimittaja) ja EINO LEINO (toimitussihteeri). N:ot 0—2. Helsingissä 1897—98. Hinta vuosikerralta 10: —, yksityisviholta —: 65.

Aikakauskirjoista toiset tahtovat lukijakunnalleen tarjota etupäässä omia kirjoituksia, toiset taas pääasiassa kertoa, mitä muut aikakauslehdet tai teokset kirjoittavat. Jos onkin selvää, että edelliset itsenäisen työnsä vuoksi ovat kansojen sivistykselle tärkeämmät, ei suinkaan ole vähäksi arvattava refereeraavankaan aikakauskirjan merkitystä, koska kuitenkaan ei kaikilla ole tilaisuutta alkuperäisiä kirjoituksia lukea. Jälkimäisen laatuinen aikakauskirja on nyt suomeksikin tarjona „Nykyajan“ nimellä ja hrojen Kasimir ja Eino Leinon toimittamana.

Yritys on siis erittäin hyvä, ja jos se hyvin toteutetaan, ovat lehden toimittajat tehneet ansiokkaan työn. Vaikeudet sen toteuttamisessa ovat kuitenkin sangen suuret, sillä tämmöisessä lehdessä tarvittaisiin erittäin suuret toimitusvoimat, jollei toimitusta satu johtamaan joku aivan harvinaisen monipuolinen henkilö. Asiantuntemista eri aloilla tarvitaan jo siihen, että osaisi arvostella, mikä kullakin alalla todella on tärkeätä ja esiintuotavata. Asiantuntemista tarvitaan edelleen asiallisen ja tarkan referaatin, vieläpä hyvän ja oikean käännöksenkin tekemisessä.

„Nykyaikaa“ on jo näytenumeron lisäksi ilmestynyt kaksi numeroa, joten sen ohjelmaa jossakin määrin voipi arvostella. Yleisvaikutus, jonka lehti tekee on se, että jos kohta lehden sisällys onkin vaihtelevainen, sen suunnitelma kuitenkin on hajanainen, että se tarjoo eri aloilta aivan liian pieniä näytepaloja, joista ei voi asioista saada oikeata selkoa ja jotka usein ovat jotenkin vanhojakin ja että sekä artikkelien valitsemisessa että niiden suunnittelemisessa ilmestyy ammattitietojen puutetta. Esimerkkinä mainittakoon ainoastaan että 1:ssä numerossa s. 29 puhutaan *6:n tai 8:n atmosfeerin lämpimästä* tai että näytteeksi kirjeistä ja asiakirjoista on otettu eräs Porthanin kirje, joka sisällykseltään on aivan yksinkertainen affäärikirje, vaikka julkisissa kokoelmissamme kyllä olisi tarjona paljoa tärkeämpiä Porthanin kirjeitä; henkilöstä, jolle kirje on kirjoitettu, ei ole edes yritettykään ottaa selkoa eikä osattu lukea kirjeessä esiintyvää niin tavallista lyhennystä sqq (s. o. sequentia = seuraavat, luettu: fqq?) Semmoisista pikkuseikoista, että venäläinen aikakauskirja *„Sjevernyi Vjestnik“* ilmestyy nimellä *„Messager du Nord“* (Näyttön:ro s. 15) tai että puhutaan *suomennoksista* Italiassa (s. 22), tai että (n:ssa 2 s. 65) kerrotaan hra Curtis'in johtuneen *„keksintöön, jonka muoto on kuin suurikoppainen tupakkapiippu“*, ei kenties maksa vaivaa puhua; eikä myöskään kielivirheistä semmoisista kuin: „Yksi talous *useimmille* perheille“ (näyttön:ro s. 23) tai: „tulee — kone — olemaan *suuresta merkityksestä* (s. 25). Sattuuhan semmoisia pian kiireessä. — Suotava olisi muuten,

että aina mainittaisiin *lähin* lähde ja paikka, mistä alkukirjoitus on löydettävänä.

Tunnustaen lehden kaikin puolin kiitosta ansaitsevan tarkoituksen ja tunnustaen että lehti on sisältänyt yhtä ja toista huvittavaakin, olemme kuitenkin tahtoneet tuoda esiin ylempänä mainitut muistutukset toivoen että lehti niistä löytäisi jotakin varteen otettavaa. Saattaa olla kenties vielä tarpeellista muistuttaa ettemme katso „Nykyaikaa“ mitenkään Valvojan kilpailijaksi; päinvastoin on „Nykyaika“ Valvojan tapaiselle aikakauskirjalle suorastaan edullinen siten, että se kasvattaa lukijakuntaa voimakkaampaakin henkistä ravintoa omistamaan. Toivomme yritykselle kaikkea menestystä. s.

Ateneum. Internationell, illustrerad tidskrift för literatur, konst och spörsmål af allmänt intresse. Utgifven af WENTZEL HAGELSTAM. 1:nen vihko. Helsingissä, Wentzel Hagelstam ja osakeyhtiö F. Tilgmann. Hinta vuosikerralta 10: —, yksityisviholta 2: —.

Kansainvälinen kuvallinen aikakauskirja suomalaisen toimittaja-kustantajan alkuunpanosta! Yritys on epäilemättä rohkea ja vaikea toteuttaa yksin Skandinavian meille epäedullisten kustannusolojen vuoksi, vaikkapa aikakauskirjan sisällys aina olisikin yhtä miellyttävä kuin tämän nyt ilmestyneen ensi vihon, joka Z. Topeliuksen kunniaksi julkaistiin viime kuun 14 p:nä. Vihon typografinen asu ja kuvajäljennökset ovat erittäin kauniit. Kirjoitukset ovat helppolukuisia ja huvittavia, jotkut (esim. Edelfeltin pirteä kirjoitus „Koristeaistin rappeutumisesta ja uudestasyntymisestä“, samoin myös K. A. Tavaststjernan omistuskirjoitus Topeliukselle) sangen mieltäkiinnittävät. Lehden avustajina luetellaan suuri joukko kirjailijoina sekä tunnettuja että toistaiseksi tuntemattomia henkilöitä, joukossa myös ulkomaalaisia. Tässä vihossa ovat kuitenkin kaikki muut kirjoitukset kotimaisten miesten kirjoittamia, paitsi Pierre Morane'n hauska kirjoitus „Suomen naisista“ (jossa heitä verrataan Ranskan naisiin) sekä eräs Acke Anderssonin kirjoitus („Aikamme renessansi ja uunit“), jonka tekijää ehkä voi tavallaan puoleksi suomalaisena pitää.

Aikakauskirjaa, joka tahtoo seurata „kultuurin kehitystä sekä ulkomaailmassa että etupäässä kotimaassa“, on suomalaiseltakin taholta mielihyvällä tervehdittävä jo siihenkin katsoen, että se voipi kirjallisuuttamme ja olojamme tehdä tutuiksi Skandinaaviassa, jos se näissä maissa onnistuu saavuttamaan menestystä. s.

Suomi ulkomailla.

— „*Suomen kansanvalistuksen historian pääpiirteet*“ esittää venäläiselle yleisölle „Obrazovanie“-nimisessä aikakauskirjassa (1897, N:ot 10, 11) hra I. ANDREEV, joka nähtävästi sangen perusteellisesti on ottanut perehtyäkseen siihen ruotsinkieliseen kirjallisuuteen, mikä tätä asiata voipi valaista. Tekijä luo aluksi katsauksen kansansivistyksen tilaan uskon-

puhdistuksen ajoista tämän vuosisadan alkuun asti, jolloin Ahlmanin koulujen perustaminen nosti kansanopetuskysymyksen päiväjärjestykseen. Sen jälkeen tehdään selkoa niistä eri mielipiteistä, joita tämän kysymyksen suhteen julkilausuttiin ja osotetaan, kuinka sitten suomalainen kansallisuusliike, joka luonteeltaan on progressiivinen, voimakkaasti ja menestyksellä on ajanut kansansivistyksen asiaa. Tehtyään tarkoin selkoa Uno Cygnaeuksesta, kansakoululaitoksemme synnystä, kehityksestä, nykyisestä tilasta ja nykyisistä edistyspyrinnöistä sen suhteen, ottaa kirjoittaja puheeksi kansanopistot; m. m. hän esittää tarkkoja tietoja erään kansanopistomme taloudellisesta tilasta, opetussuunnitelmasta y. m. Lopuksi koskettelee hän lomakurssejamme ja luettelee m. m. 1896 vuoden suomenkielisten lomakurssien luennoitsijat ja luentoaineet. Lausuttuaan vielä muutamia ylimalkaisia eikä kaikisti aivan onnistuneita mietteitä puolueoloistamme, sanoo kirjoittaja lopuksi: „Päättäen muutamista merkeistä ovat natsionalismin ylivallan päivät Suomessa luetut. Yleisöä eivät enää natsionalistien ahtaat pyrinnöt tyydytä. Mutta näyttämöltä poistuttuaankin voi suomalainen natsionalisti ylpeillä siitä, ettei hän koskaan ole ollut obskurantisti. Positiivisten ansioittensa joukossa hän täydellä syyllä voi viitata siihen kansanvalistusharrastukseen, jonka hän on herättänyt henkiin ja joka vieläkin on tämän maan miellyttävimpiä puolia."

Milloinkahan suomalainen mies kirjoittaa kansanvalistuksemme historian?

— Axel Gallén *arvosteltuna Hollannissa.* Kuten sanomalehtemme jo ovat kertoneet, julkaisi Antwerpenissä ilmestyvä, kuvallinen aikakauskirja „*De Vlaamsche School*" elokuun vihossaan 1897 jäljennöksiä Axel Gallénin Lemminkäinen-taulusta, hänen maalaamastaan omasta muotokuvastaan ja eräästä Kullervo-piirustuksesta (Kalevala, runo 33, ss. 63—122), joka ei Suomessa koskaan liene ollut näytteille pantuna. Kuvia seurasi 4 sivua tekstiä, jonka oli kirjoittanut tunnettu ja etevä hollantilainen runoilija Pol de Mont. Hän antaa tässä, nähtävästi „Suomi 19:llä vuosisadalla" teoksen mukaan, joitakuita tietoja Kalevalan sisällyksestä. Gallénin luonteesta kirj. lausuu muutamia mietteitä, jotka ehkä huvittavat Valvojan lukijoita: „Gallén on suomalainen", sanoo hän, „suomalainen puhdasta sekoittamatonta suomalaista rotua, suomalainen kieleltään, suomalainen mieleltään, suomalainen tunteeltaan ja fantasialtaan yhtä hyvin kuin kasvoiltaan ja käytökseltään. Kaikki mitä hän on luonut maalarina ja piirustajana, — kummassakin lajissa on hän yhtä etevä, — on ollut samaa eristapaista luontoa. Hänellä on omintakeisuus, joka ei perustu mahtivaikutusten tavoitteluun, vaan joka johtuu hänen tuotantonsa harrasmielisestä ja kansallisesta luonteesta."

— Joos. J. Mikkola on aikakauskirjassa „Indogermanische Forschungen (VIII n., 3 ja 4 v.) julkaissut kirjoituksen Slavica II, joka sisältää etymologisia ja äänneopillisia tutkimuksia.

Lisiä kirjoitukseen „Topelius ulkomaan kielillä".

Yksityistä tietä olemme saaneet kuulla, että venäjänkielinen käännös Ljungarsin satua viime vuonna ilmestyi aikakauskirjassa: „Дѣтскій отдыхъ". Taiteilija Alex. Federley oli kaunistanut painoksen muutamilla kuvilla.

Johdatuksen teokseen „Suomi 19:llä vuosisadalla" on venäjänkielelle kääntänyt kirjailija V. Rantsov; käännöksen on tarkastanut senaatin kielenkääntäjä A. Welin, joka on koko teoksenkin käännöksen läpikäynyt.

Y. H.

Päivän kysymyksiä.

Suomen liikemiesten kauppaopisto.

Kirj. Walmis Westerlund.

Noin vuosi sitten nostettiin Valvojassa kysymys täydellisemmän suomenkielisen kauppaoppilaitoksen tarpeellisuudesta ja lausuttiin toivomus, että liikemiehemme itse ottaisivat alkuunpannakseen kysymyksenalaisen oppilaitoksen. Kysymys, joka jo ennenkin silloin tällöin oli ollut keskusteltavana, kuten kauppiaskokouksessa Kuopiossa v. 1895, on sittemmin ollut keskustelun alaisena sekä kokouksissa että sanomalehdissä ja saanut puolelleen innostuneita liikemiehiä ja muita asianharrastajia ja on siten edennyt jo siihen määrin, että asianharrastajat ovat muodostaneet kannatusosakeyhtiön oppilaitosta varten.

Oppilaitos, joka „*Suomen liikemiesten kauppaopisto*"-nimisenä sijoitetaan pääkaupunkiin, tulee täydellisenä ollessaan toimimaan kolmella kauppaluokalla, joista ensimäinen tulee alkamaan vaikutuksensa syksyllä v. 1898, ja sisäänpääsövaatimuksina ensimäiseen luokkaan pyrkijöiltä tullaan vaatimaan reaalisuuntaisten lyseoittemme viiden ensi luokan päättyvä kurssi. Tälle kannalle järjestettynä tulee oppilaitos melkoista täydellisemmäksi kuin meidän nykyiset kauppaoppilaitoksemme ovat, ja tulee opistosta Helsingissä entuudestaan toimivaan yksityiseen kauppaoppilaitokseen — joka on ottanut nimen «Helsingin kauppaopisto» — nähden Helsingin korkeampi kauppaopisto.

Mitä kannatusosakeyhtiöön tulee, niin on sen osakepääoma ajateltu aluksi ainoastaan 60 tuhanneksi markaksi, kuitenkin niin, että yhtiökokouksella on mahdollisuus tarpeen vaatiessa korottaa osakepääoma 90 tuhanneksi markaksi laskemalla liikkeeseen uusia osakkeita. Kukin osake tulee olemaan 300 markan suuruinen ja maksettava kolmena eränä à 100 markkaa.

Katsoen siihen että osakepääomaa olisi niin vähän kuin mahdollista käytettävä koulun käyttövaroiksi, olisi osakepääoman lisäksi saatava vielä jonkunlainen vapaaehtoisista kannatuksista koottu kannatusrahasto. Monikin henkilö, joka olisi halukas kannattamaan kysymyksenalaista oppilaitosta, vaan joka kuitenkin on pitänyt 300 markan osaketta oloissansa liian suurena menona, olisi varmaan suostuva vapaaehtoisesti suorittamaan jonkun määrätyn pienemmän summan, esim. 100 m., etenkin jos koko summaa ei tarvitsisi yhdellä kertaa suorittaa. — Tällaisten kannatusosien kautta voitaisiin opistolle ehkä saada tarvittavaa lisäkannatusta, joka suuressa määrin varmentaisi oppilaitoksen olemassaoloa.

Erityisenä etuna oppilaitokselle on pidettävä sitä seikkaa, että kannattajiksi itsensä merkinneet henkilöt ovat melkein poikkeuksetta kaikki liikemiehiä, joista muutamat melkoisella summalla ovat lupautuneet kannattamaan tätä oppilaitosta. On näet otettava huomioon että liikemiehet konttooripalvelukseensa mielemmin ottavat sellaisen oppilaitoksen läpikäyneitä, jota he itse kannatttavat, kuin sellaisesta oppilaitoksesta, jonka kanssa he eivät ole missään tekemisessä. Mutta toiselta puolen tulee juuri oppilaitoksen valmistaa sellaisia konttoristeja, että liikemiehet todella voivat käyttää heitä hyväksensä. Sekä kauppa-aineisiin että kieliin nähden tulee kurssien olla siksi täydellliset, että opiston läpikäynyt voi käytännössä sovelluttaa ja hyväksensä käyttää niitä tietoja, joita oppilaitos on tarjonnut.

Missä määrin tämä uusi opisto tulee vastaamaan tarkoitustaan korkeamman kauppiassivistyksen antamisessa, sen osottaa tulevaisuus; toivoa kuitenkin sopii että se vastaisuudessa tulee kantamaan hyviäkin hedelmiä ohjelmansa täyttämisessä ja poistamaan kauppakoulu-oloissamme nyt tuntuvan *täydellisen kauppaopiston* puutteen. Kunkin eri oppiaineen kurssin laajuus tulee riippumaan etenkin aineelle annetusta viikkotuntiluvusta, josta syystä opistossa opetettavat monet eri aineet ovat aineiden tuntijaossa saatavat sopusointuun keskenänsä, ja on silloin pidettävä silmällä eri aineiden erisuurta tärkeyttä.

Mitä ensiksikin äidinkieleen tulee, niin on sille annettava melkoinen tuntiluku, vaikkakin kirjeenvaihtoa erityisenä kauppa-aineena opetetaan. Liikemiehelle on näet tärkeätä osata kirjallisestikin sujuvasti käyttää äidinkieltään, ja juuri siihen katsoen ovat lukuisat kirjalliset harjoitukset sekä kotona että luokalla tarpeen. Samoin on suurta painoa pantava luetun kappaleen suulliselle esitykselle. Kummassakin tapauksessa on aine, mikäli mahdollista, valittava kaupan alalta. — Katsoen siihen, etteivät oppilaat pohjakoulussa vielä ole lukeneet oman maan kirjallisuushistoriaa, lienee paikallaan että se lyhykäisyydessään läpikäydään yhteydessä äidinkielen kanssa. — Tuntiluvuksi äidinkielelle on ehdotettu I luokalla 4 tuntia, II l. 3 t. ja III l. 2 t., yhteensä 9 tuntia, joista kuitenkin yksi ensimäisen ja yksi toisen luokan tunneista ehkä voitaisiin jollekin toiselle aineelle luovuttaa.

Toinen kotimainen kieli, jonka osaaminen kotimaan liikeoloihin nähden on välttämätön, tulee myös saamaan melkoisen luvun tunteja, ehdotettu 3 + 3 + 2 eli yht. 8 viikkotuntia, jotapaitsi muutamaa ainetta

opiston ylemmillä luokilla olisi opetettava ruotsin kielellä. Niin olisi esim. oppilaan perehdyttämiseksi ruotsalaiseen kirjanpitoterminologiaan muutaman »afäärin« kirjanpito suoritettava ruotsiksi ja samoin pantava arvoa ruotsinkielisellekin kirjeenvaihdolle. Toisen kotimaisen kielen opetuksen tälle kannalle järjestäminen tulisi suuresti helpottamaan opiston läpikäyneen työskentelemistä sellaisessakin liikepaikassa, jossa konttorityöt tehdään etupäässä ruotsin kielellä. — Opetuksen tarkoituksena mainitussa aineessa tulisi siis olla kielen sujuva käytäntö käytännöllisesti ja kirjallisesti.

Vieraista kielistä ovat saksan, englannin ja venäjän kieli liikeolojemme kehittyessä jo käyneet siksi välttämättömiksi, että sanottujen kielten tulee täydellisemmän oppilaitoksen ohjelmassa sisältyä pakollisina aineina. Realilyseoittemme viiden ensi luokan muodostamassa pohjakoulussa on jo huomattavassa määrässä luettu saksan ja venäjän kieltä, joten vieraista pakollisista kielistä ainoastaan englannin kieli tulisi olemaan vallan uusi, josta syystä se myös tarvitsee jonkun verran suuremman tuntiluvun kuin venäjän kieli. Saksan kielelle on aiottu antaa tärkein asema ulkomaisista kielistä; oppilaalle on näet tarpeen oppia ainakin *yhtä* ulkomaista kieltä *hyvin* ja *perusteellisesti*, ja katsoen siihen merkitykseen, mikä saksan kielellä liikeoloissamme on, sekä siihen seikkaan, että oppilas jo pohjakoulussa on eniten perehtynyt sanottuun kieleen, on täydellä syyllä puolustettava suurta tuntilukua saksan kielelle. Viikkotuntien luku on mainitussa aineissa ehdotettu saksan kielessä 4 + 3 + 3, yht. 10 tuntia, venäjän kielessä 2 + 2 + 2, yht. 6 tuntia ja englannin kielessä 3 + 3 + 3, yht. 9 viikkotuntia. — Näiden kielten lisäksi tulee vielä ranskan kieli vapaaehtoisena aineena tuntiluvulla 2 + 2 + 2, yht. 6 tuntia.

Opetuksen vieraissa kielissä tulee ensiksikin käsittää lyhykäisesti se osa niin sanoaksemme yleiskieltä, kieliopillisesti harjoituksineen, jota pohjakoulussa ei vielä ole läpikäyty. Sitten tulee vieraan kielen opetuksen keskittyä käytännölliseen kieleen ja kirjeenvaihtoon, ja on edelliseen nähden oppilas jo kohta alusta totutettava vapaaseen suusanalliseen keskusteluun sekä myöhemmin kirjalliseenkin esitykseen luetun kappaleen suhteen.

Varsinaisista kauppa-aineista on kirjanpito saava tärkeimmän sijan. Kirjanpidon opetuksen tulee antaa oppilaalle ei ainoastaan tarkkaa kuvaa yleis-kirjanpidon alkeista, vaan myös ainakin lyhykäinen esitys niistä kirjanpidon eri muodoista, jotka esiintyvät laveamman liikkeen alalla, kuten teollisuus-, pankki- ja vakuutuskirjanpidosta. Kirjanpidossa on oppilaan päästävä niin pitkälle, että hän vaikeuksitta voi tarpeen tullen ominpäin järjestää koko kirjanpidon vastaavalle liikkeelle käytännölliseksi. Yhteydessä kirjanpidon kanssa on n. s. konttoritöille sanan ahtaammassa merkityksessä, s. o. kaikkien kirjeenvaihdon ja kirjanpidon yhteydessä esiintyvien liitteiden valmistamiselle, annettava paljon enemmän harjoitusta kuin mitä nykyisissä kauppaopistoissamme on tapana. — Useissa ulkomaan täydellisemmissä kauppaopistoissa on kirjanpito ylimmällä luokalla järjestetty n. k. »mallikonttoriksi« eli todellista konttoria esittäväksi luokaksi, joka on jaettu useampiin osastoihin, jotka keskenänsä ovat liikeyhteydessä kirjeenvaihdon kautta, johon sitten kunkin osaston kirjanpito perustuu. Tällainen todellisuuden kuvaaminen onkin lyhyempänä kurssina vallan paikallaan samoin kuin se myös on oppilaita innostuttava, mutta uudemman ajan kirjanpidon opetus ei kuitenkaan anna sille niin suurta arvoa kuin järjestelmällä on esim. »business college»issa Yhdysvalloissa, ollen siihen syynä vaikeudet

järjestää opetusta kaikkia oppilaita yhtä paljon kehittäväksi sekä myös se seikka, että tämäntapainen opetus vie äärettömän paljon aikaa. Samoin täydellä syyllä väitetään ettei opetus kirjanpidossakaan, niin »kirjoitettava« aine kuin se onkin, saa muodostua yksinomaan kirjoitettaviin kirjanpitoharjoituksiin, vaan tulee senkin keskittyä myöskin tietopuoliseen esitykseen, jonka kautta juuri vaikeimmat seikat kirjanpidon alalla ovat selitettävät.

Kirjanpidolle on ehdotettu annettavaksi 4 + 4 + 5 eli yht. 13 viikkotuntia ja kirjeenvaihdolle, jonka osittain tulisi yhdistyä kirjanpitoon, 1 + 2 + 2, yht. 5 viikkotuntia.

Kauppalaskennon opetuksen päämääränä täydellisemmässä oppilaitoksessa tulee olla ei ainoastaan oppilaan kehittäminen varmaan ja nopeaan laskemiseen tavallisimmissa laskutavoissa, vaan myös oppilaan johtaminen ymmärtämään ja osaamaan harvinaisempiakin ja vaikeampia kauppa-alalla esiintyviä laskutapoja. Kauppalaskennon tulee sentähden sisältää myös alkeet n. s. poliitillisesta laskuopista. — Kauppalaskennolle on ehdotettu 3 + 2 + 2 eli yht. 7 viikkotuntia.

Varsinaisia kauppa-aineita ovat myös kauppaoppi, yleinen ja erityinen usansioppi, sekä tavaraoppi, joista edelliselle on ehdotettu 0 + 1 + 2, yht. 3 tuntia, ja jälkimäiselle yhteydessä kemian kanssa, johon aineesen tavaraopin opetus parhaiten sopii yhdistää, 0 + 2 + 3 eli yht. 5 viikkotuntia.

Kauppaoikeudelle ja talousopille, jotka ovat pidettävät tärkeinä aineina kauppaopistoissa, on ehdotettu edelliselle 0 + 2 + 3, yht. 5 v.-t. ja jälkimäiselle 0 + 2 + 2 eli yht. 4 viikkotuntia.

Kauppamaantieto sekä kauppahistoria, joista edellinen opetus nykyaikaisessa kauppaopetuksessa katsotaan yhä tärkeämmäksi, seuraavat yhteisellä tuntiluvulla 3 + 2 + 0, yht. 5 viikkotuntia; (ylimmäistä luokkaa varten olisi ehkä kuitenkin yksi tunti varattava).

Katsoen siihen, ettei pohjakoulussa vielä ole luettu fysiikkaa eikä luultavasti myöskään pinta- ja kuutioaloja geometriasta, tulisi mainittujenkin aineiden olla edustettuina, vaikkapa vain tuntiluvulla 2 ensimäisellä luokalla.

Kaunokirjoitukselle on ehdotettu yksi tunti ensimäisellä luokalla ja pikakirjoitukselle, joka tulee olemaan vapaaehtoinen aine, kaksi tuntia ensimäisellä ja yksi tunti toisella luokalla.

Edellämainittuihin aineisiin liittyvinä sivuaineina tulevat luonnollisesti myös seuraavat aineet saamaan jonkun verran sijaa, nim. kauppapolitiikki yhteydessä kauppaopin kanssa, tilasto- ja vakuutusoppi talousopin yhteydessä sekä kenties tavarain tullaamistavat ehkä mieluimmin kauppaopin yhteydessä.

Eri aineille käytetty viikkotuntiluku tulisi ehdotuksen mukaan siis olemaan seuraava:

	I l.	II l.	III l.	Yht.
Suomen kieli	4	3	2	9
Ruotsin kieli	3	3	2	8
Venäjän kieli	2	2	2	6
Saksan kieli	4	3	3	10
Englannin kieli	3	3	3	9
Ranskan kieli vap.-eht.	2	2	2	6
Kirjanpito	4	4	5	13
Kirjeenvaihto	1	2	2	5
Kauppalaskento	3	2	2	7

Fysiikka ja geometria	2	—	—	2
Kauppaoppi	—	1	2	3
Kauppaoikeus	—	2	3	5
Talousoppi	—	2	2	4
Kauppamaantieto ja k.-historia	3	2	—	5
Kemia ja tavaraoppi	—	2	3	5
Pikakirjoitus vap.-eht.	2	1	—	3
Kaunokirjoitus	1	—	—	1
Yht. v.-tunteja pakoll. aineissa:	30	31	31	

Mutta vaikka opisto tälle kannalle, s. o. 3-luokkaiseksi ja viiden lyseoluokan perustalle järjestettynä tuleekin olemaan nykyisiin kauppaoppilaitoksiimme verraten melkoista täydellisempi opisto, niin ei siltä kuitenkaan ole luultava että tämäkään oppilaitos tahtoisi olla siihen määrin täydellinen, että sen läpikäyneet heti koulunsa päätettyään olisivat valmiita konttoristeja, jotka eivät tarvitsisi käytännöllistäkin konttoriharjoitusta. Täydellisyyden saavuttamiseksi on opistossa opiskelemista välttämättä aina seuraava käytännöllinenkin harjoitus, joskin se voi olla eri laaja ja eri liikkeitä varten erilainen. Samoin toiselta puolen vaatii täydellisempi käytännöllinen kehitys edelläkäyvää tietopuolista kehitystä.

* * *

Koska luultava ja toivottava on että kauppakoulu-olojamme lähimmässä tulevaisuudessa koetetaan parhaimman mukaan kehittää, niin olisi juuri tuon kehittämisen toteuttamiseksi ja mahdolliseksi tekemiseksi kauppakoulualasta innostuneiden henkilöiden jo ajoissa valmistauduttava opettajiksi täydellisempiä kauppaoppilaitoksia varten; ilman innostuneita ja aineisiinsa perehtyneitä opettajia eivät näet oppilaitokset paljoakaan aikaansaa.

Täydellisemmän suomenkielisen kauppaopiston puutteen ohella on myös kauppakorkeakoulun puute maassamme jo siksi tuntuva, että voi täydellä syyllä toivoa hallituksen lähimmässä tulevaisuudessa ryhtyvän tehokkaisiin toimeenpiteisiin kauppakorkeakoulun aikaansaamiseksi.

Kirje Helsingistä.

Suomen ruotsi ja Ruotsin ruotsi. — Yliopiston kielikokeet.

Juhani Ahon kirjoitus Valvojan viime numerossa „Suomalaisten alkuteosten ruotsintamisesta“ on antanut puheenainetta pianaikaa koko maamme sanomalehdistölle. Omituisena todistuksena siitä, miten mielet meillä ovat kiihtyneet, on se epäsuopea tapa, jolla Juhani Ahon ruotsin kielelle erittäin ystävällinen kirjoitus ruotsalaisissa lehdissä vastaan otettiin. Vaikka tästä asiasta jo on paljon puhuttu, pyydän kuitenkin vielä lausua sanasen.

Se ruotsin kieli, jota meillä puhutaan, pyrkii yhä enemmän eroamaan Ruotsin yleiskielestä osittain meidän eristetyn asemamme vuoksi, osittain ja pääasiassa suomen kielen vaikutuksen johdosta. Meidän ruotsalainen kirjakielemme ei ole kuitenkaan siksi Ruotsin ruotsista eriävää, että se ruotsalaisesta tuntuisi eri kieleltä, vaan outoudet siinä tuntuvat hänestä olevan ainoastaan jonkinlaisia huononnuksia, puuttuvasta kielitaidosta johtuneita, ja siksi hän ei voi täysin nauttia tämmöisellä kielellä kirjoitetusta kirjallisuudesta. Jos meidän ruotsalainen väestömme olisi kylläksi lukuisa, ei tietysti kannattaisi näistä kielellisistä ominaisuuksista mitään uhrata, vaan niitä edelleen kehittää ja seurauksena tietysti olisi että täkäläinen ruotsi yhä enemmän eriäisi Ruotsin ruotsista ja että syntyisi vähitellen uusi skandinavialainen kieli ruotsin, norjan ja tanskan lisäksi. Mutta tähän on ruotsinkielinen väestömme liian pieni. Jos se, mitä meillä ruotsiksi kirjoitetaan, kielellisen outoutensa vuoksi ei voi saavuttaa lukijoita Ruotsissa, niin on ruotsalaisen kirjallisuuden täällä tietenkin turvauduttava vain täkäläiseen ruotsia lukevaan väestöön, ja se on epäilemättä liian vähälukuinen omintakeista kirjallisuutta kannattamaan. Epäilemättä on meidän ruotsinkieliselle väestöllemme edullisinta pitää yllä niin läheistä yhteyttä kuin suinkin Suomen ja Ruotsin ruotsalaisen kirjakielen välillä. Täydellisen yhteyden ylläpitäminen tulee kuitenkin — se on myönnettävä — sangen vaikeaksi, luullakseni ajan pitkään mahdottomaksikin. Kieltämättä tässä siis on jonkinlainen vaara ruotsin kielen pysymiselle sivistyksen kielenä meidän maassamme yleensä.

Juhani Aho ehdottaa ruotsin kielen harrastajille keinon tämän vaaran torjumiseksi: lähetettäköön Ruotsiin stipendiaatteja ruotsia, s. o. Ruotsin ruotsia oppimaan. En luule tätä keinoa kuitenkaan kovin tehokkaaksi, sillä juuri hyvin läheinen yhtäläisyys kahden kielen tai murteen välillä vaikeuttaa suuresti täydellistä oppimista. Väitetäänhän ettei esim. norjalainen milloinkaan opi ruotsia ja päinvastoin, sanotaan että on olemassa vain yksi ainoa ihminen, joka molempia kieliä osaa, — nykyinen Ruotsin-Norjan kuningas. Suomalaisen stipendiaatin saattaisi olla hyvinkin vaikea oppia juuri sitä, mikä hänen kielessään, sen erityisissä käänteissä, järjestelmissä, sanajärjestyksessä j. n. e. ruotsalaiselle on outoa. Näin ollen emme luule semmoista keinoa helposti keksittävän, jonka avulla meillä täydellisesti opittaisiin Ruotsin ruotsia.

Juhani Ahon kirjoituksen tarkoituksena tietysti ei ollut osottaa maamme ruotsin kielisille, miten ruotsin kielen kultuuriasema täällä voisi säilyä, vaan hänen ehdotuksensa läksi yksinomaan suomalaisen kirjallisuuden edun harrastuksesta. Tälle kirjallisuudelle on tietysti eduksi että sitä käännetään ruotsiksi sillä tavoin, että Ruotsin ruotsalainen siitä täysin voisi nauttia — meidän maan ruotsinkielisiä on tietysti vähemmin

tarvis pitää silmällä, sillä he toivottavasti piankin kykenevät teoksia alkukielellä lukemaan. Norjalaisille ja tanskalaisille lukijoille, jotka lukevat suomalaisesta kirjallisuudesta tehtyjä ruotsinkielisiä käännöksiä, on jotenkin yhdentekevää, onko niissä jotakin sellaista, joka Ruotsin ruotsalaista oudostuttaa, samoin myös niille, jotka ruotsin välityksellä edelleen kääntävät suomalaisia teoksia muihin kieliin. Ruotsin lukijakunnan vuoksi maksaisi kuitenkin epäilemättä joihinkin toimiin ryhtyä, ja luullakseni yksinkertaisin toimi olisi se, että täällä tehty hyvä käännös annettaisiin ruotsalaisen miehen tarkastettavaksi, joka helposti voisi pienet outoudet tasoitella. Eivätkä Suomessa tehdyt käännökset likimainkaan kaikki ole ruotsalaistenkaan mielestä huonoja olleet. Esim. prof. Söderhjelmin käännöksiä on Ruotsissa tunnustettu „taiteellisiksi“. Jos käännös todella on taiteellisesti suoritettu, alkuteoksen tyyli ja tunnelma säilytetty, mikä on pääasia, saattaa jokin pieni yksityinen suomalaisuus tai „suomenmaalaisuus“ kielessä olla anteeksiannettavakin; tietysti on kuitenkin vielä parempi saada tämmöisetkin muistutuksenaiheet kerrassaan poistetuiksi käännöksiä tarkastuttamalla.

Käännökset Europan suuriin sivistyskieliin olisi yritettävä saada mahdollisuutta myöten suoraan alkukielestä tehdyiksi, sillä moninkertaisen kääntämisen kautta alkuperäinen tuoksu lopulta kokonaan häviää. Se ei suinkaan ole mahdotontakaan, aluksi osittain yhteistyön avulla, niinkuin sanomalehdistössä jo on huomautettu, vähitellen yhä enemmän myös suomea osaavien ulkomaalaisten avulla, joiden lukumäärä suomalaisen kirjallisuuden arvon karttuessa epäilemättä on vuosi vuodelta lisääntyvä. Nykyäänkin niitä jo on useissa Europan maissa. Ulkomaalaisten työtä suomalaisen kirjallisuuden tuotteiden ulkomailla tutuksi tekemisessä on meidän täysi syy sekä työllä että raha-avuillakin kannattaa, jotta suora silta Suomen ja Europan välillä yhä vahvistuisi.

Tärkeänä tämän suoran sillan vahvistamisen keinona on meidän puoleltamme myöskin se, että Europan suurten sivistyskansojen kieliä meillä yhä tarkemmin ja paremmin opitaan. Tätä tärkeätä seikkaa kosketteli viime alkajaispuheessaan yliopiston v. t. rehtori, joka samassa hyvillä perusteilla esitti, miksi myöskin jonkinlainen latinan kielen taito s. o. etupäässä latinankielisen tekstin ymmärtämisen taito on sivistyksellemme tarpeellinen.

Tässä erittäin hyvin mietityssä ja perustellussa rehtorinpuheessa oli kuitenkin yksi kohta, joka puheen muuhun sisällykseen katsoen on sen kanssa epäsoinnussa ja joka oli omansa kuulijaa ja lukijaa oudostuttamaan. Siinä sanotaan nimittäin:

»Yliopiston etu näyttää — vaativan, että taitoa myös kirjallisesti käyttää nyt puheenalaisia kieliä [suuria kultuurikieliä] edistetään. Siinä kohden näyttävät sekä yliopistoon pääsemiseen tarpeelliset että filosofisessa tiedekunnassakin toimitettavat kirjoituskokeet näillä kielillä pitävän paikkansa. Niinkuin tunnettu, on näiden kokeiden hyötyä ja tarkoituksenmukaisuutta paljon epäilty. Luonnollisesti ei voi nyt tulla kysymykseen ryhtyä tähän kysymykseen. Tuon tässä kuuluville vain sen ajatuksen, että joskin noissa kirjoituskokeissa osotettu taito on, niinkuin väitetään, hyvin vaillinainen, se kuitenkin kelvannee perustukseksi, johon vastedes voi rakentaa.»

Kun tietää että senaatin epäävän lausunnon johdosta juuri näinä aikoina yliopiston konsistorin pääasiassa yksimielisesti tekemä ehdotus yliopiston filosofisen tiedekunnan kielikokeiden uudistamiseksi on hyljätty, ei voi näitä v. t. rehtorin sanoja käsittää muuten kuin senaatin epäyksen puolustukseksi.

Ylioppilaskirjoitus-kokeissa on äskettäin se tärkeä parannus pantu toimeen, että nykyään latinan koe suoritetaan kääntäen latinasta äidinkieleen, eikä päinvastoin. Koulun on siis nykyjään suunnattava koko latinanopetuksensa siihen, että sen oppilaat oppivat ymmärtämään latinaista kirjallisuutta; sitä vastoin jääpi tuo ennen kovin huonolla menestyksellä harjoitettu „latinaiseksi kirjailijaksi“ oppiminen kokonaan sikseen. Luonnollisena seurauksena tästä muutoksesta oli että filosofinen tiedekunta ehdotti muutosta n. s. „pro exercitio“ kokeissa, jotka itse tiedekunnassa suoritetaan. Nykyään näet vaaditaan filosofiankandidaatti-tutkintoa varten historiallis-kielitieteellisessä osastossa käännös äidinkielestä latinaksi, fyysillis-matemaatillisessa osastossa käännös äidinkielestä joko latinaksi tai jollekulle uudelle kielelle (saksaksi, ranskaksi, englanniksi). Että näiden kokeiden säilyttäminen tämmöisenään ei ole yliopistolle eduksi, pitäisi olla selvää.

Ensinnäkin tullaan tästälähin ylioppilailta, joiden latinanopinnot koulussa ovat olleet suunnatut latinan kielen *ymmärtämiseen,* nyt heidän yliopistoon tultuaan vaatimaan, että he rupeavat harjoittamaan latinan teemojen kirjoittamista. Jos tämmöisellä kirjoituksella koulussa muotojen ja yleisen kieliopin oppimiseksi saattaa olla jotakin merkitystä, niin se yliopistossa on kerrassaan tarkoitukseton, sillä eihän kukaan, klassillisten kielten tutkijoita lukuunottamatta, valmistu latinaa kirjoituksessa käyttämään. Niinkuin hra v. t. rehtorikin huomautti, on yliopistosivistyksellemme tärkeätä latinaisen kirjallisuuden ymmärtäminen, ja sitä taitoa ei latinankielisillä teemakirjoituksilla saavuteta. On jo yllin kyllin esimerkkejä siitä, miten on verraten lyhyessäkin ajassa saavutettu semmoinen latinan taito, että „pro exercitio“ on läpäisty ensinkään latinaista kirjallisuutta ymmärtämättä.

Toiseksi historiallis-kielitieteellisen osaston ylioppilailta näissä kokeissa *ei vaadita mitään taitoa uusissa kielissä,* jonka taidon merkitystä

juuri hra v. t. rehtori erittäin teroitti mieliin, eikä edes fyysillis-matemaatillisenkaan osaston ylioppilailta sitä vaadita ehdottomasti.

Kolmanneksi saattaa tämmöisissä kokeissa helposti tapahtua petostakin; tämmöiset tapaukset eivät nimittäin ole olleet kuulumattomia.

Filosofinen tiedekunta ehdotti sen vuoksi että tästä lähtien vaadittaisiin kaikilta filosofisen tiedekunnan oppilailta tiedonnäyte saksassa, ranskassa tai englannissa ja historiallis-kielitieteellisessä osastossa lisäksi latinassa. Vaatimukset ehdotettiin jätettäväksi tiedekunnan määräysvaltaan.

Useimmat tiedekunnan jäsenet lienevät ajatelleet että mainittu latinankoe koskisi ainoastaan latinan ymmärtämisen taitoa. Uusissa kielissä sitä vastoin lienee ajateltu kahtalaisiakin kokeita: kirjallisia käännöksiä äidinkielestä sekä lisäksi suullisia kokeita vieraista kielistä äidinkieleen, jotta selviäisi asianomaisen kyky ymmärtää vieraita kieliä, joka nyt ei ensinkään ole taattu, ja jotta ei mikään petoksen harjoittaminen voisi tulla kysymykseen. Koska kuitenkin nämä erityismääräykset olisivat sovitettavat saavutettavan kokemuksen mukaan, ehdotettiin ne filosofisen tiedekunnan päätetettäviksi, sitä suuremmalla syyllä kun tiedekunta tai tiedekunnan-osastot (tai itse asiassa yksityiset opettajat) määräävät tärkeämpiäkin asioita, nim. vaatimukset kandidaatti-tutkintoon eri aineissa. Lienee sitä paitsi arveltu tiedekunnan paraiten tuntevan oppilaidensa tarpeet sekä paraiten pitävän huolta heidän kehityksestään.

Tähän huolenpitoon ei kuitenkaan maamme isällinen hallitus luottanut, vaan epäsi koko ehdotuksen hyväksymistä. Syynä tähän on kerrottu olleen sen, ettei konsistori muka ollut yksimielinen (erimielisyys koski aivan toisarvoisia yksityiskohtia!) ja että on pelätty että yliopistossa, opintojen todellista etua silmällä pitämättä, tyydyttäisiin ainoastaan käännöksiin äidinkielestä myöskin uusille kielille! Senaatin lausunnon mukaan asia korkeimmassa paikassa raukesikin.

Siis saavat meidän ylioppilaamme, päästyään koulun penkillä latinan teemakirjoitusten painajaisesta, nyt yliopiston oppisaleissa lyyhistyä saman painajaisen alle! Ja että uusien kielten ymmärtämisen taita todella ylioppilasten kesken edistyisi, siitä ei vast'edeskään tule millään tavalla huolta pidettäväksi.

Epäilemättä on tämmöinen tulos sangen jäähdyttävä niille, jotka jonkinlaisia parannuksia yliopistossamme harrastavat. Yliopiston monimutkainen koneisto pannaan liikkeeseen, kaikki karit yliopiston viranomaisten keskuudessa vältetään, mutta silloin maan hallitus tekee kaiken vaivan tulokset turhiksi muutamalla kynänvedolla. „Ollaan vanhoillaan!"

Spectator.

HENRIK IBSEN.

Osakeyhtiö F. Tilgmann, Helsinki.

Zachris Topelius

kuollut.

Tuskin olivat viimeiset riemuisat eläköön-huudot, jotka kaikuivat runoilijavanhuksen täyttäessä 80 vuotta, hälvenneet, niin jo Tuoni häneen iski kylmän kouransa! Muutamien viikkojen kuluessa vanhuksen terve luonto taisteli kuoleman voimaa vastaan, mutta turhaan. Tuoni vei saaliinsa. Yöllä vasten t. k. 13:tta päivää Zachris Topeliuksen lempeä henki pakeni rauhan ikuisiin majoihin. Suomalainen isänmaa on kohta kätkevä poveensa runoilijansa kylmenneen ruumiin.

Viimeinen on mennyt meidän »suuren» aikamme miehistä, viimeinen niistä, joissa Suomen kansa tunsi kokonaisena, eheänä persoonoituvansa. Se nuoriso, joka oli nuorena kaksi, kolme vuosikymmentä sitten, oli todellakin onnellisempi kuin nykyinen. Sillä oli esikuvanaan, rajattoman ihailunsa esineenä, silmin nähtävänä, korvin kuultavana uuden Suomen luojat: Runeberg, Snellman, Lönnrot, Topelius, joista jokainen sekä sanalla että työllä Suomen nuorisolle lausui: «eheä, ilman juopaa» on oleva isänmaa ja kansa. Nykyisellä nuorisolla on tästä kaikesta jäljellä vain muisto — ja sekin suureksi osaksi vain välillinen. Mutta sillä on myöskin näiltä miehiltä perintö, näiden miesten elämäntyö. Ja tämä muisto, tämä perintö on sitä

laatua, että se jälkeenelävää polvea velvoittaa, velvoittaa täyttämään sitä juopaa, jonka täytyi

»Revetä Suomen rintahan, kun portit
Historian ruostuneilla saranoillaan
Kiristen kääntyy».

Tehköön se nuoriso, joka Topeliukselta on oppinut että rakkaus on valloista suurin, tehköön se tämän työn, täyttäköön se tämän juovan rakkaudellaan, niin se pystyttää kauniimman muistopatsaan Zachris Topeliukselle!

Henrik Ibsen.

Tämän kuun 20 päivänä täyttää Henrik Ibsen 70 vuotta. Norjassa vietetään päivää suurilla juhlallisuuksilla, mutta myös muualla Pohjoismaissa tullaan epäilemättä muistamaan suurta runoilijaa juhlanäytännöillä ja sähkösanomilla. Ja siihen tavattoman komeaan kirjalliseen albumiin, joka Ibsenin kunniaksi toimitetaan, on myöskin Suomi ottanut osaa.

Sen mielihyvän ohessa, jonka pitkä, hedelmärikas ajattelijan ja runoilijan elämäntyö jo itsessään tuottaa ja jota tietysti oman kansan ihailu ja rakkaus suuresti enentää, voi Ibsen vanhoilla päivillään nauttia tyytymystä, joka ei ole tähän saakka tullut kenenkään pohjoismaalaisen runoilijan osaksi — sitä, että hänen draamalliset teoksensa vähitellen ovat riemukulussa valloittaneet kaikki Europan näyttämöt ja että hänen nimensä on omistanut itselleen koko sivistynyt ihmiskunta. Vanhoilla päivillään sanomme, sillä helposti muistettavissa on vielä se aika, jolloin Noraa ensin ruvettiin ulkomaalla esittämään; nyt tämä kappale ei ainoastaan ole välttämätön kaikkien suurten naisnäyttelijä-nerojen repertoarissa, vaan sitä näytetään melkein kaikissa maailman osissa, paremmin taikka huonommin, ja sen pääroolin esittäminen on jok'ainoan alkavan näyttelijättären tulevaisuuden unelma. — Totta kyllä tätä mainetta ei vastaa yhtä hyvä ymmärtäminen: tuskin lienee ketään niin väärin käsitetty kuin Ibseniä Ranskassa — missä muun muassa on sanottu että runoilija Norassa puolustaa »polygamiaa», jota vastoin Björnson on asettunut »monogamian

sankariksi» — ja lähempänäkin on hänen draamoistaan, niinkuin tiedetään, tehty johtopäätöksiä yhtä helposti toiseen kuin toiseen suuntaan. Tähän hän on tietysti itse suureksi osaksi syypää, eikä hän sitä tahtonekkaan kieltää. Pääasia on kai hänestä ollutkin että problemit ovat joutuneet keskustelun alaisiksi ja että hänen ajatuksensa muille ovat antaneet aihetta ajattelemiseen.

Puolitoista vuosikymmentä ja vähän päällekin on tämä Ibsenin europpalainen maine kestänyt, sillä se alkoi Noralla, jota ensin näytettiin 1880. Kolmekymmentä vuotta hän sitä ennen oli draamoja tuottanut — hänen ensimäinen draamansa *Catilina* on vuodelta 1850, eikä sellaisista kappaleista kuin *Brand, Kærlighedens Komedie, Samfundets Støtter* y. m. oltu Pohjoismaiden ulkopuolella juuri mitään tietty. Sisällyksen puolesta naiskysymys ja tekniikan puolesta tuo mainio Noran rooli, ne ne puhalsivat ilmaa *Dukkehjem*'in purjeihin. Ja epäilemättä on sen jälkeen Ibsenin draamojen problemi-luonne suuresti vaikuttanut niiden levenemiseen sekä Ibsenin ylentämiseen vuosisadan-lopun tyypilliseksi runoilijaksi. Psykologisten kysymysten syventäminen on aikamme mielitehtävä ja yhä enemmän olemme sen ohessa ruvenneet pitämään siitä, että ajatustemme terävimmät spekulatsionit katoovat hämäriin usviin, missä niiden loppua ei näe eikä niiden tuloksia tapaa. Meidän henkemme maailma on kysymysmerkkejä täynnä emmekä soisi niitä poistetuiksi. Selvyyden hakeminen ei meitä enää houkuttele: jos luonteemme ylimalkaan on fantasialle avoinna, niin se rakastaa mystillisyyden säilyttämistä, se ummistaa mielellään silmänsä päivän valolle ja kallistaa puolihorroksissa korvansa tuntemattomista ilmoista lähteneille sävelille. Viittauksilla on meistä suurempi arvo kuin selvillä piirteillä; ja ihmiskohtalo, jossa on arvoituksille sijaa, vangitsee mielikuvitustamme enemmän kuin mahtavimmat traagilliset ristiriidat.

Ei kuitenkaan Ibsen olisi ainoastaan tämän kautta tullut siksi mikä hän on. Eivät problemit sellaisina olisi meitä tyydyttäneet, jollei niitä kantamassa olisi ollut Ibsenin suurenmoinen draamallinen nero, hänen usein hurmaava runollinen viehätyksensä ja sanojensa voima, sekä tuon tuostakin kaiken hämäryyden halki leimahtava mainio psykologinen luonteenkuvaus. Kauan sen jäljestä kuin hänen draamojaan on ruvettu sisällyksen puolesta pitämään jonkinmoisina

kuluneen, särjetyn aikakauden synnyttäminä historiallisina dokumentteina, on jälkimaailma antava tunnustuksensa mahtavalle runoilijalle ja erinomaiselle näytelmän tekniikan kehittäjälle — on säilyttävä Henrik Ibsenin nimen aikojen suurimpien dramaatikkojen rinnalla.

*

Suomessa on Ibsenin sanoja hartaasti kuunneltu ja hänen herätyshuutojaan painettu mieliin. Tuskin erehtynee väittäessään että Nora oikeastaan on, jollei herättänyt, niin ainakin uudelleen elvyttänyt ja vauhtiin saattanut meidän naiskysymyksemme. Sillä ei koskaan sitä ennen oltu täällä noita tunnussanoja naisen sorrosta, miehen kunnottomuudesta j. n. e. niin tiheään ja niin suurella ponnella kuultu lausuttavan kuin *Dukkehjem*'in ilmestyttyä. Ja kaikki keski-ikäiset muistavat vielä vallan hyvin sekä senaikaisen kiivaan sanomalehtipolemiikin, että myöskin loppumattomat keskustelut yksityispiireissä Noran käytöksen johdosta.

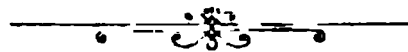
Kappale esitettiin suomalaisessa teatterissa ensi kerran 23 päivänä helmikuuta 1880. Ihastus oli rajaton. Ida Aalbergille muodostui ilta suurenmoiseksi riemuhetkeksi. Sen jälkeen seuraavat kappaleet olivat Ibsenin vanhempia: *Kongsemnerne* 1882, *Samfundets Støtter* 1883, *De Unges Forbund* 1885. Sitten tuli *Rosmersholm* 1887, sitten taas vanhempi *Hærmændene paa Helgeland* 1888, ja sitten peräkkäin *Fruen fra Havet* 1889, *En Folkefiende* 1889, *Hedda Gabler* 1892, *Vildanden* 1892, *Lille Eyolf* 1895 ja *John Gabriel Borkman* 1897. Vanhemmista kappaleista puuttuu valitettavasti repertoarista *Brand* ja *Kærlighedens Komedie*, uudemmista *Gengangere* ja *Bygmester Solness*, joita nähtävästi toisesta tai toisesta syystä on katsottu sopimattomaksi näyttää.

Ylimalkaan on tunnustettava että Ibsenin kappaleet ovat niitä, joita suomalaisella näyttämöllä on esitetty suurimmalla huolella ja menestyksellä; teatteri on tässä suhteessa kerrassaan luonut itselleen traditsionin. Etupäässä on sen tietysti kiittäminen Ida Aalbergia loistavista Ibsen-illoistaan. Ei ainoastaan Norana, vaan myöskin Rebekkana, Ellidana, Hedda Gablerina, Ritana on Ida Aalberg solminut itselleen kauan muistettavia laakereja Ibsenin palveluksessa näyttämöllämme. Sekä ulkonaisesti että hysteerisen, hiukan oikullisen taiteilija-temperamenttinsa tähden on tämä näyttelijätär kuin luotu Ibsenin naisia

kuvaamaan. Mutta myöskin miesten puolella on Ibsenillä ollut hyviä tulkitsijoita meillä. Herra Leinon Krogstad, Skule jarl, konsuli Bernick, Stockman, Borkman ansaitsevat tulla samalla kiitollisuudella muistetuiksi kuin herra Ahlbergin Rank, Brendel, Löfborg, Ekdal, Almers ja herra Lindforsin piispa Nicolaus, Daniel Heire ja Foldal — etenkin viimemainitussa roolissa oli hra L. niin erinomainen, että hänen esityksensä varmaan voi vetää vertoja mille muulle Foldalille tahansa.

Siis on Ibsen — ja etupäässä suomalaisen teatterin kautta — tullut olennaisesti kuulumaan myöskin suomalaisten kirjalliseen kasvatukseen. Täälläkin on epäilemättä moni häneltä vastaanottanut herätyksiä, jotka ehkä ovat muuttuneet määrääviksi koko elämän suunnalle. Ja täältäkin lähetetään sentähden suurelle runoilija-taistelijalle hartaimmat onnentoivotukset, kun hän nyt astuu siihen ikään, joka muille kuolevaisille merkitsee levon iltaruskon tuloa, mutta jonka Ibsen, murtumattomana ja suorana, näkee koittavan saman leimahtavan taivaan valaisemana kuin parhaan miehuutensa keskipäivät.

W. S.

Miltä Henrik Ibsen minusta on tuntunut?

Kirjoittanut

J. H. ERKKO.[1]

Te kysytte miltä Henrik Ibsen minusta on tuntunut. En koskaan ole aavistanut, että minun siitä pitäisi tiliä tekemän enkä sentähden olekkaan nyt tilille valmis. En siis näin hätäpikaa voi kajota mihinkään erikoisseikkoihin; vaan lyhyesti, yleisissä lauseissa — jos siihen tyydytte, niin koetan.

[1] Tämä kirjoitus on kirjoitettu sitä albumia varten, jonka Bergenissä ilmestyvä aikakauskirja *Samtiden* Ibsenin kunniaksi julkaisee t. k. 20 p:nä. Kirjoitus ilmestyy siinä tietysti käännettynä; orginaalin on runoilija suosiollisesti antanut Valvojan käytettäväksi.

Henrik Ibsen? — alppiotsainen vuoripeikko — en tarkoita jääotsainen — kädessä kynä, lääkärin leikkauspuukko. Tarkkakätisesti hän sillä jyrkkäpiirteistä vuorenväkeänsä kuvailee; vakavasti hän sen ihmissydämeenkin painaa, ikäänkuin maanmittari koerassinsa kentän poveen. Sisälmyksiä hän sillä vetää näkyviin, terveitä tai pilaantuneita, ja kunkin oman luontonsa nojaan jättää. Hän kävelyttelee esille vuorenväkeänsä ikäänkuin ihmisiä — Ibsenin ihmisiä. Ne näyttävät, millaisia yksilöitä Norjan vuoristo jyrkänteineen, vuonoineen, luolineen, sokkeloineen on synnyttänyt, kasvattanut ja liikkeelle lykännyt — ihmisyyttä palvelemaan. Itsenäisiä, selväpiirteisiä, omituisia, että tuskin muihin sekoittuvat.

»Kuninkaan-aluissa» minun silmilleni Ibsenin otsa kirkkaimmillaan loistaa, vaikka kuninkaan-alkuja, Jumalan poika- ja tytärpuolia hänen vuorenväessään on paljon.

Ibsenin ongelmat usein ovat vuoren onkaloita, salasokkeloita joita selkeäkään vuono ei voi rinnassaan täysin kuvastaa — siinä näkyvät vain vuoren ulkonaiset haahmopiirteet. Vuonon pitää lämmitä valosta, utuisena kohota siintäviin korkeuksiin, taistella myrskyssä, painua pienentyneenä vuoren sisuksiin ja elää joka pisarassaan vuoren ahtaintakin elämää, niin sille salasopetkin selkiävät.

Selkiävät sitten, kuin emäkalliosta repeilee lohkareita, joita luonto ja ajan tarve selväsärmäisiksi särkee, niinkuin Ibsenkin kehittää vuorelais-yksilöitään — sanotaan hänen kehittävän yksilöisyyttä jyrkimmilleen. Mutta hän lohkoo ja veistelee uudemmalle yhteiskunnalle rakennusaineita. Hän ne itsenäistyttää auktoriteetin emäkalliosta omalle pohjalleen. Sitte vasta ne kelpaavat uutta yhteiskuntarakennusta palvelemaan.

Onpa hän tapausten syvänteihin, niinkuin pikku Eyolfin hautaan, särkenyt itsekkäisyyteen perustuvan perheonnen. Mutta saman syvänteen partaalla avaa hän pikku Eyolfin vanhempain silmät näkemään alhaalla laaksossa kansan suuren joukon lapsia, yhteiskunnan vähäväkisiä. Nekin kaipaavat rakkautta, niillekin kannattaa elää ja uhrautua. Molemmille Almerseille selviää, että yksityisenkin onni nojautuu laajemmalle alalle kuin oman likimmän itsensä huoleksimiseen — yhteisonnen työpäivän aurinko on noussut.

Juhani Ahon „Panu“.

Kirjoittanut

ELIEL ASPELIN.

Miten me olemmekin kärkkäitä määräämään kunkin taiteilijan ja runoilijan alan ja kyvyn hänen julkaisemainsa teosten mukaan, aikoja ennen kuin hänen kehityksensä on päättynyt! En luule kenenkään ajatelleen, että Juhani Aho olisi kirjoittava historiallisen romaanin, jonka tunnustettaisiin olevan hänen edellisiä teoksiansa etevämmän. Useimmat ovat kai pitäneet nykyaikaista realistista kertomusta hänen varsinaisena alanaan, puhumattakaan niistä, jotka ovat arvelleet hänen jo niin tottuneen lastujen veistelemiseen, ettei hän enää pystyisikään suurempaan. Myöntäkäämme kaikki, että olemme erehtyneet, ettemme olleet läheskään arvanneet tämän runoilijan lahjojen laajuutta.

Kun Aho alotti kirjallisen toimensa 80-luvulla, oli realistinen suunta virkeimmillään Pohjoismaissa. Mahdotonta on ajatella, että hän olisi voinut pysyä sille vieraana — yhtä vähän kuin se olisi ollut toivottavaakaan. Kumminkin hän kirjoitti nuoruutensa mestariteoksen, «Rautatien«, ehdottomasti noudattaen runoilijaluonteensa omituisuutta. Vasta seuraavissa kertomuksissa (Papin tytär, Helsinkiin, Yksin) hän osottautui naturalistien oppilaaksi, eikä hän viimeisissäkään (Papin rouva, Maailman murjoma) ole niistä luopunut, vaikka hänen itsenäisyytensä onkin vahvistunut. Mainituissa isommissa teoksissa samoin kuin lastuissakin tarkastaja saattaa erottaa mitä on, niin sanoakseni, puhtaasti *ahomaista* enemmän tai vähemmin vieraista aineksista. «Ahomaisena« pidän minä ensinnäkin syvää, runollista tunnetta, joka ilmenee harvinaisen hienossa luonnonelämän ymmärryksessä ja kuvaamisessa, rakkaudessa yksinkertaisiin luonnonihmisiin, joko sitten ovat kansanlapsia taikka omituisissa maalaisoloissamme kehittyneitä säätyläisiä, ja vihdoin tuossa surunsekaisessa lystillisyydessä, huumorissa, joka on kertojamme arvokkaimpia ansiopuolia, sekä toiseksi alkuperäistä kielellistä esitystä, joka täyteläisyyteen ja mielekkääseen väreileväisyyteen katsoen voittaa kaikki mitä kirjallisuudessamme muuten sentapaista on ilmestynyt. Nämä luetellut ominaisuudet antavat «Rautatielle« ja «Papin rouvalle« sekä paraimmille lastuille ja paraimmille kuvauksille «Heränneistä« pysyvän arvon, ja samat

— paitsi, ikävä kyllä, huumoria — tapaamme myös »Panussa«. Mutta ei ainoastaan tunnettua, vaan uuttakin me siinä kohtaamme.

Huolimatta semmoisista poikkeuksista kuin Flaubert'in »Salammbô« ja Jacobsen'in »Fru Marie Grubbe« on naturalistinen suunta pitänyt historiallista romaania kerrassaan hylättävänä, sillä, niin on väitetty, ainoastaan sitä voidaan todellisuuden mukaan kuvata, mikä kuuluu kirjailijan omaan aikaan, mitä hän itse voi nähdä ja kokea. Hartaimmatkaan tutkimukset eivät muka korvaa omaa näkemistä ja kokemusta. Muinaisten aikojen ja ihmisten todellinen kuvaaminen on siis kerrassaan mahdotonta, ja se kertoja, joka semmoista yrittelee, tuottaa välttämättömästi taiteellisesti arvotonta ja pian unohtuvaa. Niin naturalistit. Eikä siinäkään kylliksi. Jo sitä ennen olivat ankarat arvostelijat puhtaasti esteetillisistä syistä niinikään tuominneet historiallisen romaanin kykenemättömäksi kohoomaan korkeimman taiteen kannalle, arvellen näet että on mahdoton luoda taiteellisesti eheää yhdistämällä historiallisesti tärkeäin henkilöiden ja tapahtumain esittelemistä tuntemattomien yksityisten ihmisten seikkailuihin ja lemmenjuoniin, joita yleisö vaatii. — Tietysti on näissä väitteissä osaksi perää. Sillä onhan luonnollista, että kertojan täytyy menneitäkin aikoja kuvatessaan ylipäätään nojautua omassa elämässään saatuun ihmistuntemukseen, voimatta muuta kuin osittain asettua muinaisuuden kannalle, ja ymmärrettävää on myöskin, että historiallisen ja vapaasti keksityn yhdistäminen on sangen vaarallista; mutta sittenkään ei mikään estä runoilijan mielikuvitusta palaamasta entisyyteen luodakseen kuvia sen pohjalle. Runouden supistaminen omanaikaisiin aiheisiin on kerrassaan turhaa puhetta. Koska me jokapäiväiset ihmiset niin halusta muistelemme muinaisia oloja, niin miksi eivät runoilijat sitä tekisi. Ja totta puhuen onkin heillä aivan erityinen tehtävä siinä, että he loihtivat eteemme eläviä, toimivia ihmisiä ajasta, josta meillä toisilla on vaan hajanaisia »historiallisia« tietoja. Siten he, varsinkin kun on kysymys oman maan ja kansan muinaisuudesta, saavat menneet ajat meitä lähemmäksi ja johtavat meitä silloin eläneitä, taistelleita, kärsineitä esi-isiämme ymmärtämään ja heitä kunnioittamaan siitä osasta, mikä heillä on maamme viljelyksessä. Jos toinen tai toinen piirre runoilijan kuvauksessa onkin väärä, niin eihän se ole vaarallisempaa kuin että me omankin aikamme oloista usein saamme erehdyttäviä yksityistietoja — lukija tuntee kyllä, milloin kuvaus on pääasiassa oikea ja luotettava, milloin runouden taikavoimalla henkiin luodut henkilöt elävät elämää, joka on

maan ja kansan luonteen mukaista. Kirjoittaessaan suuren romaaninsa, joka ehdottomasti lukijassa herättää tämäntapaista luottamusta, on Aho siis suorittanut kansalliselle runoilijalle otollisen työn.

Jollei kansanrunoutta oteta lukuun, on tunnustaminen, että Suomen kansan vanhemman historian lähteet ovat ylen köyhiä ja kuivia. Ei meillä ole eri aikakausilta säilössä aikalaisten kirjoittamia kronikoita taikka muita muistoonpanoja ja vielä vähemmin yksityisten kirjeitä, jommoisia useiden muitten maiden kertojat voivat käyttää ryhtyessään entisyyttä elvyttämään. Se joka meillä tahtoo perehtyä kansan elämään eri aikoina on enimmältään pakotettu kaikenlaisilla traditsioneilla eli kansanmuistoilla sekä vertaamalla tutkien naapuri- ja sukulaiskansojen oloja täydentämään niitä historiallisia tietoja, joita vaivalloisesti poimitaan arkistojen asiakirjoista. Näistä erinkaltaisista ja eriarvoisista lähteistä on kumminkin viimeisinä vuosikymmeninä kerätty jotenkin runsas ainehisto muinaisaikamme selvitykseksi. Varsinainen muinaistiede, kansanrunouden ja jumalaistarujen taikka, käyttääkseni vielä yleisempää sanaa, folkloren tutkimus ja vihdoin kansatiede eli etnografia on kukin mahdollisuuden mukaan kerännyt lisiä tuohon ainekasaan, josta vastaiseksi verraten vähäinen osa on julkisuuteen saatettu. Enimmäksi osaksi ovat näiden tutkimusten tuotteet, jopa painostakin ilmestyneet, jääneet suurelle yleisölle tuntemattomiksi, eivätkä ne ylipäätään semmoisenaan olekkaan sille kelvollisia. Ne ovat kuin ovatkin vaan aineksia tulevan sivistyshistorian-kirjoituksen ja — runouden varalle. Nämä tämmöiset ainekset ovat tehneet »Panun» kirjoittamisen mahdolliseksi.

Tosin ei »Panu» ole ensimäinen yritys runouden avulla luoda muinaisuutemme ihmisiä toimiviksi etehemme. Ne, jotka suomeksi kirjoittaen tai suomeksi teoksensa julkaisten ovat sitä tehneet, ovat kumminkin, jos luetaan pois Santeri Ingmanin ansiokas, historiallisiin lähteihin perustuva kertomus »Juho Vesainen», joko olleet kasvatukseltaan liian ruotsalaisia (Jahnsson, v. Numers) saadakseen mitään tosisuomaluista aikaan taikka ottaneet aiheensa, niin sanoakseni, valmiina Kalevalasta (Kivi, Erkko). Aho on ensimäinen, joka on ryhtynyt kirjoittamaan romaania käyttämällä yllämainittua ainevarastoa. Siitä hän ei kumminkaan ole saanut henkilöitä eikä toimintaa. Tässä kohden on hän yksinomaisesti ammentanut mielikuvituksestaan, niin ettei kertomuksessa ole ainoatakaan henkilöä, jonka tuntisimme historiasta taikka kansanrunoudesta. Sen kautta hän on tykkänään välttänyt vaaran, joka olisi voinut koitua historiallisen ja fantasian

tuoman yhdistämisestä, ja kun hän sen ohella ei ole asettanut toimintaa keskiaikaan, jolloin varsinainen taistelu kristinuskon ja pakanuuden välillä tapahtui, on hän päässyt kuvaamasta munkkeja ja ritareja, joiden esitteleminen lukemattomien romaanien kautta on tullut niin väsyttävän sovinnaiseksi. Näistä asianhaaroista johtuu melkoisessa määrässä se itsenäinen tuoreus, joka on teoksen tunnusmerkki. Aho on käsittänyt tehtävänsä niinkuin oli luonnollisinta realistisen koulun käyneelle kirjailijalle. Hän on valinnut aikakauden, joka on siksi lähellä, että kansanmuistot jotenkin varmasti kannattavat sinne saakka, ja ymmärtänyt kuvattavansa miltei samaan yksinkertaiseen, vaikka kyllä laajasuuntaisempaan tapaan kuin muutamissa varhaisemmissa teoksissaan, joissa hän on esittänyt sivistyksen tuoman valistuksen vaikutusta sydänmaan ihmisiin. Näin on romaanin pääsisällykseksi tullut erään erämaiden takana elävän karjalaisen kyläkunnan lopullinen valloitus ja joutuminen kristityn kirkonpiirin sisään. — Kieltämättä olisi aihetta voitu käsitellä ihanteellisemmalta kannalta, siten että taistelevat olisi tehty ylevien aatteiden itsetietoisiksi edustajiksi, niinkuin tavallisesti ennen on tapahtunutkin, milloin kristinuskon ja pakanuuden sekä samalla valloittavan ja alkuperäisessä vapaudessa elävän kansakunnan yhteentörmäystä on kuvattu; mutta olisiko kuvaus sillä tavoin suunniteltuna tullut niin uskottavaksi kuin nyt, on suuressa määrin epäiltävää. Kaikessa tapauksessa ei semmoinen käsittely olisi ollut Ahon luonteen mukaista, ja — laulakoon kukin omalla äänellään, saatikka semmoinen kultarinta kuin tämä runoilijamme.

Ylempänä mainittiin »Panun» sisältävän uutta semmoista, jota ei ole tavattavissa tekijän edellisissä teoksissa. Sillä tarkoitan etupäässä sommittelun täyteläisyyttä ja rakentelua. Entisissä kertomuksissaan Aho seuraa pääasiassa vaan yhden henkilön elämää ja kehitystä; »Panussa» hän ensikerran on laajentanut tehtävänsä, niin että se käsittää lukuisien yksityishenkilöjen ja kansanjoukkojen kuvaamisen. Eikä hän siinä mitenkään menettele vasta-alkajana, vaan suoraan sanoen hämmästyttävällä varmuudella. On kuin olisivat äkkiä ratkenneet ne paulat, jotka ennen ovat sitoneet hänen mielikuvituksensa, ja joskus syntyy ajatus, ettei Z. Topeliuksen »Välskärin kertomukset», joita Aho on käännellyt samaan aikaan, kuin hän on »Panua» sepitellyt, ole olleet ilman syytä tähän muutokseen.

Sommittelun taitavuus ilmenee jo kohta alussa. Satakunnan sivua täyttävät kymmenen ensimäistä lukua muodostavat mitä täydellisimmän

alustelun koko romaanille, samalla kuin ovat täynnä vilkasta, jännittävää toimintaa. Tämä osa teosta on verrattava draaman ekspositsioniin, jossa toiminnan langat esiintyvät ja innostava vauhti alkaa. Miten kuvaavasti luodaankaan etehemme Kontojärven kirkko ympäristöineen. Me näemme suvannon ja sen asuttujen rantojen tekemän aukeaman kuohuvan kosken alla, metsäisten harjujen välissä. Me näemme kirjavan markkinakansan aamulla vetäyvän kirkolle, päivällä liikkuvan kauppatoimissaan jäällä ja ehtoolla mellastavan viinan- ja oluenmyyjäin ympärillä sekä vihdoin asettuvan levolle nuotioiden valossa. Kirkossa ja pappilassa me opimme tuntemaan voimakkaan, intomielisen papin, mutta myöskin miten hänen kaitsettavansa lauma vielä on kesytöntä ja taikauskoista. Pelättynä ja kunnioitettuna tietäjänä käyskelee Panu, joka on tullut kyläläistensä nahkoja myymään, kuin mikäkin valtias markkivaväen keskellä, hän uskaltaa röyhkeästi astua papin asuntoonkin, osottamatta hänelle tavallistakaan vieraan kunnioitusta, ja hänen apuaan pyytävät itse kirkon juurellakin asuvat. Ja miksei Panu olisi kopea, kun itse kuninkaan vouti, jonka pitäisi olla papin avustaja ja puolustaja, on salaisessa liitossa hänen, pakanain päämiehen, kanssa, jopa suojelee häntä ja raa'asti kohtelee Jumalan palvelijaa. — Siinä pääpiirteet, tuiman sodan enteet, mutta niiden ohella herättävät muutamat sivuhenkilötkin odotusta. Mitä koitunee Panun pojasta, leutomielisestä Joukosta, joka vasten isän kieltoa, mutta äidin salaisesta kehoituksesta pistäypi kirkkoon, mitä on papin ainoa apumies, nuori Reita, yrittävä isänsä murhaajaa, mahtavaa tietäjää vastaan, ja miten on papin nuoren rouvan käyvä, joka näyttää olevan niin vähän varattu nousevaa myrskyä kestämään? — Tämä romaanin alkuosasto päättyy rohkeasti ajateltuun kohtaukseen kirkossa, johon hävytön vouti on pakottanut Panunkin tulemaan, mutta josta pappi sanojensa voimalla ajaa molemmat pakoon.

Seuraten Panua miehineen kertomus nyt muuttaa »kolme hyvän hiihtomiehen päivämatkaa« kirkonkylästä Korpivaaran suureen karjalaiskylään, ja siellä toiminnan myöhemmät jaksot miltei poikkeuksetta tapahtuvat. Täällä me, ensin tyynemmissä kuvaelmissa, sitten tapausten virran yhä kiihtyessä, opimme tuntemaan mahtavan kyläkunnan, missä pakanallisuus vielä näyttää täydessä voimassa rehottavan ja missä Panu tieto- ja ja taikamahdillaan johtajana hallitsee. Meille selviää minkaltainen tämä hurjaluontoinen mies on, joka muistoperäisten tietojen omistajana käsittää taistelun kristinuskoa vastaan kysymykseksi omasta vallastaan, mutta samalla

me myöskin tutustumme suureen joukkoon erilaisia henkilöitä, Panun uskollisista seuraajista ja kumartajista hänen vaimoparkaansa saakka, joka on salainen kristinuskoinen.

Kaiken tämän tarkempi esitys jääköön kumminkin sikseen. Olettaen kirjan luetuksi tahdon vaan tehdä sarjan huomautuksia erinäisistä yksityiskohdista.

Toiminta edistyy pääasiassa yhtä jännittävästi kuin se on alkanutkin, ja erittäin mieltäkiinnittävät ovat kuvaukset voudin metsästysretkestä Korpivaaralla, jolloin Panu myymällä hänelle Annikki neidon tekee rikoksen, josta hänen valtansa aleneminen on laskettava, edelleen pelottoman Martti Olain ja Reidan ensimäisestä käynnistä pakanain luona ja vihdoin papin toisesta matkasta, jolloin Panula palaa poroksi ja pyhä uhrivuori mustaksi raunioksi. — Tähän viimemainittuun ankaraan kohtaukseen, jonka jälkeen kansa kastetaan, olisi taiteellisesti arvostellen kertomuksen sopinut päättyä. Se mitä myöhemmin tapahtuu, Panun Lapinmatka, kirkonhäväistys ja vangitseminen tuntuvat olevan kokonaisuuden ulkopuolella, samoin kuin pitkäveteiset loppusuoritukset draamassa ratkaisevan kohtauksen jälkeen. Tuo Lapinmatka, joka itsessään varsin hyvin perustuu muinaiseen pakanalliseen käsitystapaan, olisi ehkä voinut tapahtua aikaisemmin, silloin kuin Panulla jo oli syytä epäillä voimaansa ja ryhtyä epätoivoisiin hankkeisiin.

Mitä luonteenkuvaukseen tulee, on siitä ylimalkaan vaan hyvää sanottavana. Varsinkin kansanihmiset tuntuvat todellisilta, vaikka, niinkuin ylempänä huomautettiin, tekijä on ne ottanut mielikuvituksestaan. Ainekset ja piirteet ovat luonnollisesti itse asiassa nykyajasta kotoisin, mutta miksei esim. Joukon mielenhäiriön synty ja kehitys, joka kuvaukseltaan on uudenaikaisesti realistinen, olisi silloisissa oloissa ollut yhtä mahdollinen ja uskottava kuin samanlainen ilmiö nykyajassa? Nähtävästi on tekijä erityisellä mieltymyksellä esitellyt kansaa ja erityishenkilöitä Panun puolella ja verraten vähän välittänyt kristityistä Kontojärveläisistä. Panu itse edustaa täysin johdonmukaisesti turmeltunutta pakanuutta, jolle kurjan kurja taikausko ei voi antaa mitään ylevämpää käsitystä elämän tarkoituksesta, saatikka siveellistä pohjaa. Se tapa, jolla hänen ympäristönsä tuomitsee hänen rikoksiaan, todistaa kumminkin kansassa löytyvän tuntoa sekä perinnäisiä käsityksiä oikeasta ja väärästä, jos kohta heikkoina jäännöksinä. Erityishenkilöiden joukossa ovat vanha Jorma, Kari ja hänen äitinsä erittäin viehättäviä, ne kun edustavat entistä, ylevämmänhenkistä pakanuutta.

Jorma pitää kiinni Väinämöisen jalosta kannasta, asettaen *sanan* taikoja ylemmäs, ja toiset mainitut ovat nekin samaa »lahkoa«. Näiden henkilöiden kuvaus on tuottanut lieventäviä, runollisia vivahduksia niihin raakoihin väriaineksiin, jotka ovat häviävän pakanuuden omia. Heitä saamme kiittää siitä kauniista idyllistä, jonka Jorman käynti Karilassa muodostaa kuvaelmain sarjassa, Karin ja Annikin lyhyestä, traagillisesta rakkausjutusta ja liikuttavan runollisesta nuoren morsiamen hautauskohtauksesta. Samalla kun runoilijaa onnitellaan näistä lehdistä, on kuitenkin toiselta puolen huomauttaminen, että hän tuskin on oikein ymmärtänyt niitä Lönnrotin sanoja, jotka hän on pannut kirjansa mottolauseeksi ja joiden perustuksella hän epäilemättä on asettanut kahden eri pakanallisen sivistyskerroksen edustajat rinnatusten. Kun näet Lönnrot kirjoitti: »Jos esi-isissämme alkuansa lienee ollutkin parempi tieto Jumalasta ja hänen vaikutuksestaan maailman hallinnossa, niin se tieto vähitellen hämmentyi tarunsekaiseksi taika-uskoksi, joka esivanhemmillamme pakanuuden aikana oli vallallansa«, hän varmaankin olettamallaan vanhemmalla kehityskaudella tarkoitti tuota raamatunkäsityksen mukaista aikaa, jolloin muka ihmisillä oli paratiisista polveutuva selvempi tieto Jumalasta, ja toisella sitä suomalaisten sivistyskautta, jota Kalevala edustaa. Hän ei siis ajatellut kaksijakoa suomalaisten tunnetun pakanuuden kehityksessä. Mutta jos onkin niin, että Aho on väärin ymmärtänyt Lönnrotin lauselman, niin on sentään sekä runolliselta että asialliseltakin kannalta syytä hyväksyä hänen käsitystapansa kahdesta sivistysjaksosta.

Vähemmin kiitosta ansaitsee Martti Olain ja voudin luonteenkuvaus. Molemmissa on melkoinen määrä sovinnaista. Luulen että tekijä olisi saanut papin ja samalla hänen vaimonsakin yksilöllisemmäksi, jos hän useammin olisi saattanut lukijan pappilaan ja antanut hänen lähemmältä eikä vaan noin välttämättömimmän mukaan tietää, miten siellä elettiin, miten siellä mielenmasennus ja innostus vaihtelivat. Rouvasta puhutaankin alussa siksi paljon, että syystä odotetaan saada enemmän tutustua hänen elämäänsä. Tekijä on luullut tekevänsä kylläksi, kun on perustellut hänen kuolemansa. Vouti on kentiesi vähimmin todennäköinen kaikista tai, sanoisinko, enimmin tavallista romaanihenkilöä muistuttava. Tietysti kaukainen seutu, ajan raakuus j. n. e. selittävät paljo, mutta kyllä olisi lisää selitystä tarvittu. Aateliset sotaherrat — vouti sanotaan olleen Finckein sukua — 1600-luvun keskivaiheilla olivat Kustaa II Adolfin taikka hänen

oppilaittensa koulua käyneet. Ei niistä erämaissakaan luullakseni helposti tullut semmoisia roistoja kun Panun liittolainen näyttää olleen.

On jo sanottu että kertomus herättää luottamuksen tuntoa, niin että lukija ei voi olla ajattelematta että kaikki on hyvin voinut niin olla ja niin tapahtua. Tällä ei kumminkaan ole myönnetty ettei yksityiskohdista saattaisi epäilyksiä syntyä. Jopa on helppo löytää selviä erehdyksiäkin. Niin esim. tekijä sanoo munkin, joka keskiajan lopulla Kontojärvelle rakensi ensimäisen kappelin, nuorempana Hämeessä nähneen, miten pakanat juoksuttivat kastetuita sukulaisiaan kuoliaiksi uhripuitten ympärillä. Hämeen keskiaikaiset kirkot todistavat kumminkin, että kristinusko jo siihen aikaan siellä oli vahva. Se paavin kirje, josta meillä on tieto noista rääkkäyksistä onkin paria vuosisataa vanhempi. — Semmoisia erehdyksiä kuin tämä, on epäilemättä monta muutakin varsinkin niissä kohdin, joissa puhutaan pakanain juhlamenoista. Runoilija näet ei kuvaile tieteellisesti arvostellen joka piirrettä. Saadakseen kuvaelmat täyteläisiksi, värikkäiksi, käyttää hän aineksiaan runsaalla mitalla. Pääasia on, että kokonaisuus tulee eläväksi, niinkuin todella tässä on tapahtunut; tiedemies tutkikoon, oliko pakanuus juuri sen muotoinen karjalaisessa kylässä 1600-luvulla. — Tämän ohella saattaa tunnustaa, että tekijä sangen taitavasti on välttänyt pitkäveteisyyttä. Kumminkin tuntuu paikoittain siltä kuin olisi hän ollut liian runsaskätinen kaikenlaisten taikojen luettelemisessa. Tosin on hän koettanut jakaa sanottavansa moneen kohtaan, mutta sittenkin on vaikutus semmoinen. Myönnettäköön vielä sekin, että taikojen liiallisuus käy jotenkin siedettäväksi kauniin kielen ja somien lausekäänteiden kautta, mutta jos ajatellaan kaikki sanasta sanaan vieraalle kielelle käännetyksi, niin tulee niiden asiallinen mitättömyys ja typeryys kahta tuntuvammaksi ja samalla kertomusta raskauttavammaksi.

Lopuksi vielä sananen itse esityksestä. Romaanin pääansiona on pidettävä se lämmin, loistava runollisuus, joka läpitsensä antaa kertomukselle lentoa. Tässä kohden on opittu Aholta paljon vaatimaan, mutta hän osaakin vaatimukset tyydyttää. Verraton on se nautinto, jolla me hänen kanssaan liikumme noissa alkuperäisissä erämaissa, sykkivin sydämin viehättyen niiden salaperäisestä elämästä ja yhä vaihtelevasta kauneudesta, jonka näköjä hän meille paljastaa. Oltakoon päiväisillä tai öisillä retkillä, niin on luonnon ihanuus yhtä runsas ja havainnot, kuvailut sentapaisia, että niiden pitäisi saattaa tavalliset runosepustelijat epätoivoon, jollei Luoja

olisi vapauttanut heitä liiallisesta runouden tunnosta. Eikä ainoastaan luontoa kuvatessa, vaan myöskin ihmiselämää esittäessä, yhtä hyvin hiljaisissa kuin intohimoisissa kohtauksissa, tapaamme saman mestarillisen kertojataidon!

Huolimatta tekemistäni muistutuksista toivon antaneeni riittäviä perustuksia seuraavaan loppupäätökseen: Aho on »Panussa« luonut etehemme kuvauksia ajasta ja oloista, jotka tähän saakka ovat meissä olleet miltei kuolleita, niin elävän kirkkaita, uskottavia ja tosirunollisia, että se viehättävä näköala, josta hän siten on karkoittanut muinaisuuden hämärän, on pysyväisenä voittomaana pidettävä. Teos on siis ehdottomasti luettava niiden harvojen joukkoon, joita voidaan jäljitellä, mutta ei tarpeettomiksi tehdä taikka unohdukseen peittää.

Ukrainilaisista kansallisuuspyrinnöistä.

Kirjoittanut

BIELOUSENKO.

Suomennos tekijän Valvojaa varten kirjoittamasta käsikirjoituksesta.

Ukrainilainen eli vähävenäläinen kansallisuusliike on maailmalle miltei kokonaan tuntematon, moni ehkä ei tiedä tämmöisen kansallisuuden olemassaoloakaan. Historia, kansatiede ja kielitiede kuitenkin epäämättömästi todistavat, että tällainen, muista slaavilaisista kansoista eriävä kansallisuus on olemassa, ja vaikka epäedulliset olot ovat yrittäneet sammuttaa jokaisen välähdyksenkin sen itsetajunnasta, ei sen kansallistunto vielä ole kuollut.

Ukrainilaiset maakunnat Venäjällä, joissa, muutamia vähäpätöisiä poikkeuksia lukuunottamatta, asuu ainoastaan ukrainilaista kansallisuutta, ovat alaltaan 11,236,65 maant. □ penik. Niihin kuuluvat Kievin, Podolian, Volhynian, Černigovin ja Taurian kuvernementit. Sitäpaitsi on melkoinen osa ukrainilaista heimoa levinnyt Bessarabian ja Siedlecin, Ljublinin, Grodnon, Minskin, Kurskin, Voronežin ja Stavropolin kuvernementin ja Donin kasakkain maan alueelle, joka käsittää likipitäin 1,000 maant. □ penik. Suuri määrä ukrainilaista heimoa asuu sen lisäksi Itävalta-Unkarin rajojen

sisällä; Galizia, Bukovina ja n. s. Unkarilainen Venäjä ovat alaltaan 1,300 maant. □ penik. Täten on koko se ala, jolla ukrainilaista väestöä tavataan kokonaista 13,500 □ penik., s. o. enempi kuin sellaisten europpalaisten suurvaltain kuin Ranskan, Itävallan ja Italian pinta-ala.

Tälle laajalle alalle on levinnyt monilukuinen Ukrainin heimo, joka alimmankin laskun mukaan tekee 28 milj. ihmistä. Tarkkaa lukua valitettavasti ei saata määrätä, koska suurin osa tilastotieteen tutkijoista Venäjällä, silloinkin, kun luettelevat väestöä kansallisuuksien mukaan, asettavat suurvenäläiset, vähä- ja valkeavenäläiset yhden ainoan rubriikin alle »venäläiset«.

Ukrainilaisen heimon kansallinen omaperäisyys ulottuu aina muistonja historiantakaisiin aikoihin. Slaavilaisuuden välitön yhteys alkoi hajota jo silloin kun sen eri heimot asettuivat eri aloille. Historian näyttämölle esiintyi slaavilaisuus jo jakaantuneena; sen eri heimoilla on jo selvään näkyvät erikoisominaisuutensa, jotka kehittyivät sitä selvemmin, mitä erilaisemmat ne olot olivat, joissa heidän oli elettävä. Historiallinen kehitys vei slaavilaiset kansat eri teitä ja enensi niiden yksilöllisiä eroavaisuuksia. Heti alusta asti ne liittyvät europpalaisen kultuurin eri tyyppeihin ja tulevat eri naapuruuksiin, joiden vaikutus jättää heihin pysyvät jäljet, vieläpä saa aikaan täydellisen mullistuksenkin sekä heimojen ulkonaisessa historiassa että niiden sisällisessä luonteessa.

Eri naapuruus painoi leimansa tyyppiin ja tapoihin; heimot joita laajat alat erottivat toisistaan, kulkivat omaa kehitystietään. Vihdoin vaikutti jakaantumiseen huomattavasti koko heimon poliittinen kohtalo. Valtiollisen elämän alkaessa IX vuosisadalla anasti poljanien maa ja sen pääkaupunki Kiev hallitsevan sijan heimojen keskellä ja säilytti tämän aseman puoliväliin XII vuosisataa. Juuri tällä osalla heimoa olikin silloin varsinaisen Venäjän (Ruś) nimi, joka XI vuosisadalla ei vielä käsittänyt nykyistä Suurja Valkeavenäjää. Ennenkuin Venäjän heimot vielä olivat ehtineet yhdeksi sulaa, tapahtui etelän ja pohjoisen lopullinen jakaantuminen sekä historiallisessa että kansatieteellisessä suhteessa. Tämän sai osaksi aikaan tatarilaisten hyökkäys. Poliittinen keskipiste siirtyi pohjoiseen, jolloin etelän eroaminen pohjoisesta poliittisessa muodossa ilmaantui suzdalilais-vladimirilaisen ruhtinaskunnan perustamisessa ja kasvamisessa; sen suoranaiseksi jatkoksi tuli Moskova. Eteläinen ja Länsi-Venäjä joutuivat XIV vuosisadalla Liettuan ja sitte Puolan vallan alaisiksi. Liettuaan ja Puolaan yhdistyneinä

joutuivat ne uusiin oloihin, jotka voimakkaasti vaikuttivat niiden poliittiseen tilaan; ylemmät luokat vieraantuivat vähitellen kansasta, menivät katolinuskoon tai unieerattuun kirkkoon [1] ja puolalaistuivat. Kansallisen omaperäisyyden säilyttivät ainosstaan rahvaan alimmat kerrokset.

Siten oli jo varhaisista ajoista asti olemassa asianhaaroja, jotka synnyttivät etnografisia eroavaisuuksia Venäjän kansassa. Kun sitte muutamien vuosisatojen kuluessa eteläinen ja läntinen Venäjä elivät Pohjois-Venäjästä kokonaan eroavaa valtiollista elämää (äärimäinen läntinen kulma, Galizia ja Unkarilainen Venäjä ovat siinä tilassa vielä nytkin), niin on luonnollista, että heimolaisuuden haarat etenivät yhä enemmän toisistaan. Moskovalaisessa Venäjässä muodostui lopullisesti suurvenäläinen tyyppi, joka syntyi keskisen ja koillisen Venäjän yhtymisestä ja lujan itsevaltaisen valtakunnan luomisesta, ja joka vasta Pietari Suuren ajoilta alkaa lähetä europpalaista sivistystä. Lounais-Venäjällä kehittyi vähävenäläinen tyyppi patriarkaalis-demokraattisessa hengessä, ja taistelu Puolan kanssa, joka vaati kansan koko tarmon, himmensi vähävenäläisen kansan muistista vanhat traditsionit, jotka pohjoisessa sitä vastoin säilyivät, ja toi vähävenäläiseen yhteiskuntaelämään uusia aineksia.

Rinnan näiden venäläisen heimon etnografisten toisintomuotojen kanssa kävi myöskin kirjallisuuden ja osaksi uskonnonkin jakaantuminen. Ukrainilainen kieli ja kirjallisuus olivat useamman kerran vakavan tieteellisen tutkimuksen esineenä, huolimatta siitä, että viimemainittua usein epäillään poliittisesta ukrainofilisyydestä. Maksimovičin, Lavrovskin, Bodjanskin, Potebnjan, Žiteckijn, Pypinin, Spasowiczin, Miklosichin, Schleicherin, Jagićin y. m. filologiset ja historialliset tutkimukset ovat kumoamattomasti osottaneet ukrainilaisen kielen ja kirjallisuuden itsenäisen luonteen ja aseman. Miklosichin mielestä pitää vähävenäläistä kieltä katsoa itsenäiseksi kieleksi eikä suurvenäläiseksi murteeksi. Lavrovskin mielestä tämän kielen piirteet antavat sille kieltämättömän oikeuden saamaan samanlaisen itsenäisen sijan, jollaisessa ovat muutkin slaavilaiset kielet. Samoin ajattelivat muutkin mainitut tutkijat.

Venäjän kansan ensimäisten kirjallisten tuotteiden kielenä oli muinaisslaavilainen kirkkokieli. Tällä kielellä olivat venäläiset kristinuskoon kääntyessään saaneet raamatun kirjat Bulgariasta ja sentähden tämä kieli pan-

[1] Kreikanuskoinen, mutta paavin yliherruutta tunnustava kirkko.

tiin kirjakielen pohjaksi, varsinkin kun kirjallisilla tuotteilla silhen aikaan oli uskonnollinen luonne. Mutta huolimatta siitä, että Venäjän kirjallisuuden vanhimman ajan muistomerkit olivat, molempien venäläisen kansallisuuden haarojen yhteistä omaisuutta, niin pitää kuitenkin myöntää, että sinäkin aikana kirjallisuudessa kuvastuu etelän ja pohjoisen eriäväisyys. Kansan kielen ja luonteen elävä lähde pulppuaa esille senlaisissakin kirkolliskirjallisissa tuotteissa kuin Nestorin kronikka, Kievin luostarin pyhimyshistoria, Danielin näky, Vladimir Monomachin opetus, Cyrillus Turovilaisen saarnat. Ja kuuluisa »Laulu Igorin sotaretkestä«, joka valitettavasti myöhempien kopioitsijoiden käsissä on tullut paikoittain mahdottomaksi ymmärtää ja kieleltään väärennetyksi, ilmaantuu jo epäilemättä kansallisen etelävenäläisen luomakyvyn muistomerkkinä.

Siiten kun Liettua oli valloittanut Etelä-Venäjän ja nämä molemmat yhdistyneet Puolaan, alkaa vähävenäläisen kansan kirjallisessa toiminnassa uusi aikakausi. Etelävenäläinen kieli tulee Liettuassa viralliseksi kieleksi. Huolimatta vanhoista kirjallisista traditsioneista esiintyy kansan murre yhä enemmän, varsinkin niissä teoksissa, jotka olivat likempänä käytännöllistä elämää: valtiollisissa asiapapereissa ja kirjeissä. Kirjallinen toiminta Etelä-Venäjällä, joka sittemmin sai viralliseksi nimekseen Vähä-Venäjä ja kansan suussa Ukraini, ilmaantui etenkin uskonnollisella alalla. Puolalainen valtio ja kansallisuus koettivat niellä ukrainilaisen kansallisuuden ja katolisuus yritti tukahuttaa kreikkalaisen kirkon. Alkoi taistelu, joka muodosti pääsisällyksen ukrainilaisessa kirjallisuudessa XVI ja XVII vuosisadalla. Kun nämä tieteelliskirjalliset ponnistukset eivät riittäneet kasvavaa sortoa vastaan ja kun lisäksi tuli vielä taloudellinenkin sorto, niin tarttui itse kansa aseihin. Nämä taistelut, jotka ovat tunnetut kasakkasotain nimellä, painoivat leimansa ukrainilaisen kansallisuuden myöhempään historiaan. Rinnan sorretun kansan fyysillisten vastalauseiden kanssa esiintyvät erityiset uskonnollisyhteiskunnalliset yhdistykset, jotka ovat tunnetut *bratstvo*-(veljeysliittojen) nimellä, joilla oli tavattoman suuri valistuttava ja välistä sosiaalisvaltiollinenkin merkitys. Niiden toimesta perustetaan Ukrainissa kouluja ja kirjapainoja, paljoa aikaisemmin kuin moskovalaisessa Venäjässä, ja ne levenevät laajemmalle kuin muualla Venäjällä. Omituisten olojen vaikutuksesta syntyy laaja uskonnollis-polemillinen ja historiallinen kirjallisuus. Tänä aikana ilmestyvät ensimäiset taiderunouden ja draaman kokeet. Koko tämän kirjallisuuden synnyttää itsenäisesti eteläinen ja osaksi läntinen Valkea-

Venäjä. Tämä seikka on sitä huomattavampi, kun ukrainilainen yhteiskunta oli suorittanut tämän kaiken omin avuin mitä vaikeimmissa oloissa, vierasuskoisen vallan alla taistelussa mahtavan katolisuuden kanssa. Venäläisen, s. o. suurvenäläisen kirjallisuuden tutkijat merkitsevät tämän aikakauden tuotteet venäläisen kirjallisuuden historiaan. Mutta jos on kysymys kansallisista elementeistä, niin tämä kirjallisuus on luettava ukrainilaisen kansallisuuden historiaan kuuluvaksi. Kaikki sen edustajat kuuluvat kansaan, jonka moskovalainen Venäjä alituisesti erottaa itsestään, nimittäen sitä »liettualaiseksi», «čerkasseiksi« ja «vähävenäläisiksi«. Saman kansan ansioksi ovat myöskin luettavat ne keinot, joilla tämä sivistys aikaansaatiin. Ne olivat sekä aineellisia että moraalisia: rikas, vielä kreikanuskoinen aateli ja veljeysliitot kannattivat mainittua kansallista työtä lahjoituksilla, sivistyneemmät ja rohkeammat kehottivat pysymään lujana taistelun vaikeuksissa ja levittivät kansanvalistusta, joka lyhyessä ajassa synnytti joukon oppineita, joiden ansioita myöhemmät ja ankarammatkin arvostelijat pitävät suurina. Tämä kirjallisuus sai uuden suunnan, joka Moskovassa oli tuntematon ja jota siellä aluksi kohdeltiin vastenmielisyydellä, mutta sitte kuitenkin sai tunnustusta. Ukrainilainen sivistys käytti itsenäisesti hyväkseen uusia valistuksen lähteitä sekä silloisessa kreikkalaisessa oppineessa kirjallisuudessa että latinalaisessa skolastiikassa, joka täytyi tuntea, voidakseen käyttää sitä aseena uskonnon taistelussa. Ukrainissa perustettiin säännöllisiä kouluja, kehittyi laaja kirjapainon vaikutus, täällä toimitettiin aikaisemmin kuin Moskovassa jumalanpalvelukseen kuuluvien kirjojen korjaukset ja painokset. Täällä tehtiin ensimäiset dogmaattiset traktaatit, jotka jäivät pitkiksi ajoiksi kreikkalaisen uskonopin ainoiksi selityksiksi, täällä toimitettiin ensimäiset kieliopit ja sanakirjat. Moskovassa, jossa ei ollut näihin aikoihin säännöllistä koulua, katseltiin ukrainilaista sivistystä epäluulolla. Kirjallinen uutistyö tuntui moskovalaisista epäilyttävältä asialta, harhaopilta tai katolisuudelta. Siitä huolimatta levisivät kaikki ukrainilaisen sivistyksen tulokset vähitellen Moskovassakin ja voittivat siellä kenenkään huomaamatta alaa. Mutta tämän kultuuriliikkeen oli pannut alulle Ukraini.

XVIII vuosisadan lopulla tekevät ukrainilaiset oppineet työtä Moskovassa. Pietari Suuren aikana saavat Kievin oppineet erityisen merkityksen. Pietari ei pitänyt papeista, jotka olivat ankarasti moskovalaista tyyppiä ja jotka useimmissa tapauksissa olivat uudistuksen vihollisia, ja vaikka patriarkka Dosifej pyysi että Pietari ei asettaisi «čerkasseja« s. o. ukrainilaisia

korkeihin pappisvirkoihin, vaan nimittäisi niihin synnynnäisiä moskovalaisia, »vaikkapa eivät viisaitakaan olisi«, niin antoi Pietari kuitenkin oppineille ukrainilaisille etusijan, määräten heitä tärkeihin kirkollisiin ynnä muihin paikkoihin. Siten pääsivät esille Stefan Javorski, Dimitri Rostovski, Feofan Prokopovič, Filofej Leščinski, Varlaam Kossovski, Teodosij Janovski, Gedeon Višnevski, Feofilakt Lopatinski ja monet muut. Vieläpä seuraavienkin hallitsijoiden aikana »čerkassilaiset« pappisylimykset säilyttivät merkityksensä, herättäen suurvenäläisen pappissäädyn kateutta ja vihaa.

Mutta tämä ukrainilaisten voimien kultuurityö koko valtaknnnan hyväksi oli epäedullinen erityiselle ukrainilaiselle kehitykselle. Vuonna 1654 tammikuun 8 päivänä yhdistyi Ukraini vapaehtoisesti Moskovan valtakuntaan »yhdenarvoisena yhdenarvoiseen ja vapaana vapaaseen«. Tunnettu tosiasia on, että tästä hetkestä alkaa Ukrainissa itsenäisen kehityksen rappeutuminen henkisellä, sosiaalisella, poliittisella ja aineellisella alalla. Alkaen Iivana III:sta käy punaisena lankana läpi koko Venäjän historian pyrintö tasoittaa, kultuurihuiput katkaisemalla, samalle asteelle suurvenäläisten kanssa kaikki kansallisuudet, jotka vapaaehtoisesti tai valloitettuina ovat joutuneet Venäjän yhteyteen. Tämä pyrintö ei jättänyt rauhaan Ukrainiakaan.

Tähän suuntaan jatketaan »tasoitustyötä« vieläkin, mutta erittäin räikeästi ja Ukrainille tuhollisesti ilmaantui se Venäjän lainsäädännössä ja toimenpiteissä kahdeksannellatoista vuosisadalla. Tämä vuosisata ja erittäinkin sen toinen puolisko on Ukrainille keskeymätön sarja traagillisia onnettomuuksia, jotka pitkiksi ajoiksi masensivat maan ja syöksivät kansan tietämättömyyteen ja köyhyyteen.

Ensinnäkin Ukrainin yhtämittainen osanotto pitkään sarjaan Pietari Suuren sotia ja sen jälkeen pakolliset ukrainilaisten työmiesten lähetykset pohjoiseen Pietarin kaupunkia rakentamaan ja Laatokan kanavaa kaivamaan y. m. s. olivat syynä useaan nälänhätään ja väestön köyhtymiseen. Sen jälkeen seuraa hetmanilaitoksen vähittäinen lakkauttaminen ja Zaporožeskaja Sičin sotilasdemokraattisen tasavallan hävitys, sulut jotka olivat estäneet maaorjuuden tuomista Ukrainiin. Tämän jälkeen jaettiin kuulumattomalla tavalla kansan maat muutamille, suurimmaksi osaksi ulkomaalaisille henkilöille, joiden käsiin paitsi zaporožilaisten kyläkuntain rikkaita maita joutui maaorjina kymmenet, jopa sadat tuhannet ennen vapaat ukrainiluiset maanviljelijät.

Maaorjuuden toimeenpano ja kielto valita pappeja erotti Ukrainin kansan kokonaan sen sivistyneestä kansanluokasta; nyt oli ennen jakamaton kansa haljennut kahteen toistansa vihaavaan leiriin, joilla oli kerrassaan päinvastaiset intressinsä kaikissa suhteissa. Sitäpaitsi kadottivat kansan ylimmät kerrokset, osaksi pakosta, osaksi pitääksensä yllä etuoikeutettua säätyasemaansa, vähitellen sen elimen, joka lujimmin oli yhdistänyt sen kansaan — *oman kielensä,* tuon mahtavan ja ainoan oikean kultuurin ja valon kuljettajan ylhäältä alaspäin. Täten syntyi Ukrainissa kaksi kieltä, *herrojen* kieli ja *alhaison,* kansan oma äidinkieli. Seurauksena tästä oli, että maan yleinen sivistys hirveässä määrässä aleni. Sivistynyt luokka, joka sai kasvatuksensa vieraalla kielellä, ei jakanut sivistystään kansalle eikä voinutkaan jakaa jo senkin tähden, että sille, turmeltunut kun oli maaorjuuden ja ilmaisen työn antamista lahjoista, oli epäedullista pitää huolta kansansivistyksestä. Se kiirehti viemään orjuuteen lasketulta kansalta kiskotuita varojansa maakunnan rajojen ulkopuolelle ja viettämään siellä mukavaa elämää, saaden virkoja, kunniamerkkejä — ja uusia almuja Ukrainin maista ja talonpojilta.

Kansansivistyksestä ei ollut puhettakaan. Kahdeksannentoista vuosisadan 40-luvulla oli yksistään nykyisen Poltavan kuvernementin muutamien piirikuntien alalla enemmän kouluja kuin nyt koko kuvernementissa. Nämät olivat kouluja, joissa opetettiin kansankielellä, mutta yhdeksännellätoista vuosisadalla lakkautettiin ne melkein kaikki ja Ukrainissa oli vain noin kymmenkunta kyläkoulua, jotka valtakunnandomeenien ministeristö oli perustanut kylä- ja volostikirjurien valmistamista varten. Näiden koulujen kieli ja tarkoitus oli kansalle vastenmielinen. Täten jäi Ukraini koko vuosisadan ajaksi ilman kansakouluja ja kansa synkkään pimeyteen.

Selvää on, että tällaisten olojen vallitessa ei myöskään voinut syntyä mitään kansallista kirjallisuutta: kukapa sen olisi luonut ja kuka sitä olisi lukenut! Toisella puolen oli demoraliseerattu, kansallisuudestaan vieraantunut yläluokka, toisella puolen pimeässä tietämättömyydessä vaeltava ja orjuuteen kahlehdittu alhaiso.

Mutta orjuuden ja tietämättömyyden pahimmillaan ollessa kaikuu Poltavassa pappissäädyn keskestä kansankielen ääni. Ukrainin kieli vaatii itselleen oikeutta nousta jälleen ja saada vapaasti kehittyä. I. P. Kotljarevski, diakonin poika, julkaisee v. 1798 mukailun tai oikeammin sanoen parodieeratun käännöksen Eneidistä puhtaalla kansankielellä ja laskee täten

perustuksen uudelle ukrainilaiselle kansalliskirjallisuudelle. Hänen jälkeensä esiintyy sarja ukrainilaisia kirjailijoita: Borovikovski, Gagil (vanhempi), yliopiston professorit Gulak Artemovski ja Bodjanski, myöhemmin Kvitka, Grebenka y. m. Näiden kirjailijoiden teoksissa oli, huolimatta niiden epäilemättömistä ansioista, myöskin suuria puutteellisuuksia, sillä niissä vain sivumennen viitattiin kansallisiin ja demokraattisiin aatteisiin, jonka tähden ne olivat liian vähän edistyksen puoltajia. Ainoastaan Gulak Artemovski taiteellisessakin suhteessa arvokkaassa satiirissaan »Pan ta sobaka« (»Herra ja koira«) kosketti kansalliseen mätähaavaan, maaorjuuteen. Tämän satiirin tähden saikin sen tekijä kärsiä paljon. Äskenmainittua puutteellisuutta ei tietysti saa lukea ukrainilaisten kirjailijoiden viaksi. Siihen aikaan ei sivistyneemmissäkään maissa kiinnitetty erittäin paljo huomiota kansaan. Olihan sen ajan kirjallisuudessa talonpoika melkein aina vain ihannoittuna romaanisankarina.

Lujemman pohjan uudelle ukrainilaiselle kirjallisuudelle antoi Taras Ševčenko. Tämä ukrainilaisen kirjallisuuden nero ja demokraattisten ja kansallisten aatteiden marttyyri oli lähtenyt kansan syvistä riveistä, maaorjan köyhästä perheestä. Ševčenko syntyi 1814 Kievin kuvernementissä. Hänen elämänsä, jonka A. J. Konisskij on tàrkoin kuvannut, on koko meidän traagillisen historiamme pienoiskuva. Suuren ukrainilaisen runoilijan 47:ssä ikävuodessa on tuskin ainoatakaan valoisaa päivää. Aluksi kävi Ševčenko koulua kylädiakonin luona ja oppi siellä tuskin lukemaan ja kirjoittamaan. Jo kauan oli hän palavasti halunnut tulla taidemaalariksi, ja viisitoistavuotiaana pyysi hän isännältään Engelhardtilta lupaa mennä maalarinoppiin, mutta sen sijaan pantiin hänet kokinoppiin ja tehtiin sitte lakeijaksi. Mutta tultuaan pian vakuutetuksi sekä siitä, että Ševčenkolla ei ollut minkäänlaisia lakeijantaipumuksia että siitä, ettei hänestä voinut ruumiillisillakaan rangaistuksilla ajaa halua kuvaamataiteeseen, taipui Engelhardt vihdoin Ševčenkon pyyntöön ja pani hänet maalarinoppiin Pietariin, toivoen maaorjastaan Ševčenkosta myöhemmin saavansa hyvät tulot maalarina. Pietarissa Ševčenko tapasi sattumalta erään maanmiehensä ja tämän sekä runoilija Žukovskin ja taiteilijain Gregorovičin ja Brüllowin toimesta ostettiin Ševčenko 2,500 ruplalla vapaaksi maaorjuudesta. Nyt hän meni taideakatemiaan, jossa lopetti opintonsa hyvällä menestyksellä v. 1844. Pietarissa korotti myöskin 1838 hänen kansallinen runottarensa ensi kerran äänensä, runotar, joka oli kasvanut Ukrainin luonnon, sen kansansatujen,

ihanien laulujen, psaltarin lukemisen ja myöhemmin myöskin Konisskij Venäjän historian vaikutuksen alaisena. Brüllowin, ukrainilaisen sadunkirjoittajan Grebenkan ja osaksi myöskin professori Bodjanskin johdolla laajensi Ševčenko sivistystänsä ja kansallisia mielipiteitään. Hänen ensimäiset runolliset tuotteensa ilmestyivät v. 1848 Pietarissa erityisenä kirjana nimellä »Kobzarj« (s. o. Kobzan[1] soittaja); laajennettu toinen painos julkaistiin v. 1844. Seuraavana vuonna 1845 ilmaantuivat runoilijan nerokkaat lahjat kaikessa loistossaan. Mutta pian kohtasi häntä raskas isku, joka iäksi riisti Ukrainilta sen runollisen aarteen, jonka epäilemättä Ševčenkon runotar vielä olisi kansallensa antanut, jos sitä ei olisi pakotettu vaikenemaan. V. 1847 Ševčenko tuli Kievin arkeologisen komissionin jäseneksi ja tutustui täällä maanmiehiinsä, kuuluisiin oppineihin ja ukrainilaisiin kirjailijoihin P. A. Kulišiin ja professori N. I. Kostomaroviin, tunnettuun historioitsijaan. Jälkimäisen toimesta perustettiin Kievissä salainen seura, joka sitte sai Kyrillos-Metodilaisen veljesliiton nimen. Yhdistyksen tarkoituksena oli vapauttaa ennen kaikkia kansa maaorjuudeta ja hankkia sille valistusta, poistaa säätyoikeudet ja ruumiillinen rangaistus, perustaa liittovaltakunta, jossa olisi täydellinen omantunnon ja sanan vapaus j. n. e. Tähän yhdistykseen liittyi myöskin Ševčenko. Jäseniä, joita kerääntyi paraasta päästä sivistyneestä nuorisosta, oli v. 1846 lopulla sadan vaiheilla. Sinne pääsi myöskin pujahtamaan eräs ylioppilas Petrov, joka helmikuussa 1847 ilmiantoi koko seuran. Kievin oppipiirin kuraattorin apulaisena oli silloin M. Juzefovič. Saatuansa tiedon pian tapahtuvasta kotitarkastuksesta meni hän muutamaa minuuttia ennen tarkastusta Kostomarovin luo muka ystävänä, kehotti häntä jättämään kaikki vaaralliset paperit, niiden joukossa myöskin yhdistyksen säännöt hänen haltuunsa. Herkkäuskoinen Kostomarov suostui ja Juzefovič antoi petturina nämät paperit asianomaisille. Maaliskuussa v. 1847 Kostomarov ja heti sen jälkeen Gulak, Ševčenko, Bielozerski, Markovič, Posiada, Andrušenko, Kuliš, Savič y. m. vangittiin ja lähetettiin Pietariin. Vaikka tutkimus osotti että yhdistyksessä oli »kaikkiansa kolme jäsentä« ja että Ševčenko ei kuulunut yhdistykseen, niin kohtasi kuitenkin heitä kaikkia ankara rangaistus ja raskaimmin sai kärsiä Ševčenko. Santarmipäällikkö kiinnitti erittäin keisarin huomion siihen, että Ševčenko runoissansa »ilmaisee Ukrainin valituksen orjuudestaan ja onnettomuuksistaan

[1] Kanteleen tapainen soittokone.

ja ylistää hetmanihallituksen kunniaa ja kasakkuuden vapautta, ja uskomattomalla julkeudella purkaa panettelua ja sappea keisarillisen huoneen jäseniä vastaan. Hänen runonsa ovat vaaralliset ja vahingolliset« — erittäinkin »sen tavattoman kunnioituksen tähden, jota Ukrainissa osotetaan persoonallisesti Ševčenkolle ja hänen runoillensa«[1]. Kreivi Orlov esitti että «koska Ševčenkolla on luja ruumiinrakennus, hänet määrättäisiin Orenburgin rykmenttiin«. Keisari Nikolai vahvisti tämän ehdotuksen, lisäten siihen vielä kiellon että Ševčenko ei saa kirjoittaa eikä piirustaa. Ševčenko oli linjasotilaana Orenburgin linnnoituksessa, mutta täälläkin tehtiin ilmianto että hän kirjoittaa runoja ja piirtää. Tämän tähden vangittiin Ševčenko uudestaan, istui maanalaisissa komeroissa Orenburgissa noin puoli vuotta ja karkoitettiin uudestaan Novo-Petrovskin linnoitukseen kirgisiläis-arolla Kaspianmeren pohjoisrannalla. Vasta likemmä kymmenen vuoden päästä 1857 armahdettiin runoilija ja hän sai palata takaisin Pietariin keväällä 1858, pääsi akatemiaan ja sai akadeemikon nimen. Toukokuussa 1859 sallittiin runoilijan käydä Ukrainissa tervehtimässä veljiänsä ja sisariansa, jotka yhä vielä olivat maaorjia. Täällä kohtasi häntä uusi onnettomuus: joku teki valheellisen ilmiannon että Ševčenko oli herjannut Jumalaa. Čerkasyn ispravnikka vangitsi heti runoilijan. Onneksi vankeus ei kestänyt viikkoa kauemmin. Ševčenkon käskettiin kuitenkin palata Pietariin. Täällä kohtasi häntä viimeinen onnettomuus: kymmenvuotisessa maanpaossa ja raskaissa kärsimyksissä sortunut terveys ei kestänyt enää kauemmin: häneen tuli vesitauti ja 26 p. helmikuuta 1861 vaipui runoilija kuolemaan.

Ensimäiset painokset »Kobzarj«ia herättivät nukkuvan Ukrainin. Ne tulivat sille kuin uusi ilmestys. Samaan aikaan kuin Ševčenko ja muut ukrainilaiset olivat lähetetyt maanpakoon, kielsi sensori uudestaan painattamasta Kobzarjia ja muita ukrainilaisen kirjallisuuden tuotteita ja vasta loppupuolella vuotta 1850 tätä kieltoa hiukan helpotetaan ja melkeinpä se lakkautetaankin, mutta siitä alkaa vaan uusi liike ukrainilaisessa kirjallisuudessa ja entistä suuremmalla voimalla. Paitsi armahdettuja ukrainilaisuuden pylväitä esiintyy uusia kirjailijoita: Gljebov, Mordovcov, Storoženko, Markovič, Konisskij, Rudanski, Simonov, Kulik, Kuzmenko jne. Paitsi kaunokirjallisia teoksia ilmestyy myöskin kansatieteellisiä ja v. 1861 alkaa Pietarissa ilmestyä aikakauskirja «Osnova» (Perustus). Ukraini todisti loista-

[1]) Русск. Архивъ 1892, s. 340—397.

valla tavalla, ettei se ollut kuollut, että tietämättömyyden pimeys ei ollut saanut sitä hengiltä.

Tähän aikaan tapahtui Venäjällä suurenmoinen reformi, maaorjien vapautus. Erittäin Ukrainin talonpojille helmikuun 19 p:n asetus ei ollut muuta kuin oikeuden teko, eikä likimainkaan täydellinen. Tätenhän vaan palautettiin kansalle se, minkä Katarina II oli siltä ottanut pois 80 vuotta takaperin. Kaikki ajattelevat ihmiset ymmärsivät että oli välttämätöntä samalla kuin annettiin talonpojille takaisin heidän kansalaisoikeutensa, antaa heille maanomistus- ja oikeusreformin ohessa myöskin käsitys näistä oikeuksista. Mutta tämä on mahdollista ainoastaan kansanvalistuksen kautta ja siis ennen kaikkea tarvitaan koulu ja kirja, jota kansa ymmärtää. Kansanvalistuksen tarpeellisuuuden osotti myöskin virallinen tilasto, josta kävi selville, että Poltavan kuvernementissa oli 1 lukutaitoinen kutakin 135 henkeä kohti. Tervejärkinen kasvatusoppi sanoi, että opetuskielenä kansakoulussa pitää olla myöskin kansankieli.

Ukrainissa ei kirjalliseen liikkeeseen saattanut siis olla liittymättä kansanvalistusliike. Poltava ja Kiev ryhtyivät tähän muita tarmokkaammin. Sunnuntai- ja kansakouluja pantiin toimeen ja julkaistiin kansanopetusta varten oppikirjoja. Kostomaroville saapui hänen oman ilmoituksensa mukaan rahalahjoja kansankirjallisuuden julkaisemista varten Ukrainin eri kulmilta. Kun samaan aikaan tapahtui myöskin talonpoikaisreformi ja talonpoikien itsehallinnan järjestäminen, niin useat nuoret ja sivistyneet ukrainilaiset, tahtoen realisella tavalla auttaa kansaa, esiintyivät Poltavan, Černigovin, Kievin ja muissa kuvernementeissa talonpoikain asiamiehinä näille maata jaettaessa, tai rupesivat volostikirjureiksi tai mirien välittäjämiehiksi [1].

Mutta tämä jalo liike ei kestänyt kauan. Hallituksessa alkoi jo vuoden 1861 loppupuolella ilmaantua taantuva suunta, jota kannatti myöskin osa sanomalehdistöä. Katkov Moskovskija Vjedomostissansa ja Aksakov Denj-lehdessään ynnä muutamat muut heidän kaltaisensa alkoivat ahdistaa ukrainilaista liikettä milloin »nihilismistä«, milloin »separatismista«, milloin »puolalaisista intrigeistä« ja yleensä »valtakunnan kavalluksesta«. Hallitusta, jota oli pelottanut ensinnä 1862 v:n tulipalot Pietarissa ja sitte Puolan kapina v. 1863, oli helppo saada ryhtymään tukahuttaviin toimen-

[1] Erityiset virkamiehet, joiden toimena oli talonpoikaisvapautus-reformin käytännöllinen toimeenpano.

piteisiin, joita pian käytettiinkin ukrainilaista liikettä vastaan. Yksityiset kansa- ja sunnuntaikoulut suljettiin, monta sivistynyttä miestä lähetettiin hallinnollista tietä pohjoisiin kuvernementteihin. Kostomarovia kiellettiin ottamasta vastaan rahalahjoja kansankirjallisuuden julkaisemista varten. »Osnova« Pietarissa ja »Listok« Černigovissa lakkautettiin. Sensuurin sallimat kirjat, jotka juuri olivat kirjapainossa valmistuneet, otettiin takavarikkoon, ja heinäkuussa v. 1863 sisäasiain ministeri Valujev määräsi, että sensuurin piti *toistaiseksi* lakkauttaa kaikkien ukrainilaisten kirjain painatus.

Näiden toimenpiteiden johdosta olivat ukrainilaiset kirjailijat pakotetut siirtämään tuotteensa, jotka melkein poikkeuksetta olivat valtiollisesti viatonta laatua, Venäjän rajojen ulkopuolelle, Itävalta-Unkariin, jossa kolmella maakunnalla, Itä-Galizialla, Kaakkois-Bukovinalla ja koillisella osalla Unkaria ja joissa asuu noin 4 milj. ukrainilaista, on perustuslain 19 §:n mukaan täysi oikeus muiden kansallisuuksien rinnalla viljellä omalla kielellänsä kirjallisuuttaan ja tiedettään.

Vuodesta 1863 alkaa Venäjän ukrainilaisten aineellisella ja moraalilisella myötävaikutuksella Galizian pääkaupungissa Lembergissä ilmestyä valtiollinen ja kirjallinen aikakauskirja »Meta« ja sittemmin vuodesta 1867 alkaen »Pravda«, joiden toimittamiseen ottavat osaa paraimmat ukrainilaiset voimat. Venäjälle päästi sensuuri vaan katkelmia siitä, mitä Galiziassa painettiin. Vuosina 1873—1676 olivat olot vähän lievemmät. Tänä aikana saatiin julkaista Venäjällä muutamia kansantajuisia kirjoja sekä joukko historiallisia ja kansatieteellisiä aineksia. Sallipa sensuuri painattaa ukrainin kielellä muutamia lakikohtiakin, mutta ukrainilaisesta pipliankäännöksestä ja aikakauskirjasta Venäjällä ei saanut olla puhettakaan. Mutta tätä sensuurin laupeudentuulta ei kestänyt kauan. Kieviin oli ehditty perustaa Lounainen osasto Venäjän Maantieteellistä seuraa, jonka tarkoituksena oli Vähävenäjän historian ja kansatieteen tutkiminen. Mutta Vähävenäjän tieteellinen tutkiminenkin tuntui kaukonäköisistä valtiomiehistä liian epäilyttävältä ja väärien ilmiantojen johdosta asetettiin komitea, johon kuuluivat sisäasiain ministeri Timašev, kansanvalistusministeri Tolstoj, santarmipäällikkö sekä ennenmainittu kreivi Juzefovič, tutkimaan ukrainilaista liikettä. Tuntematonta on miten nämä tutkimukset tapahtuivat, mutta tuloksena oli että yhdistys lakkautettiin ja muutamat sen jäsenet lähetettiin pois paikkakunnalta. Tämän ohessa ilmestyi 1876 korkein käsky, joka kielsi kaikenlaisten ukrainilaisten kirjojen tuonnin Venäjän valtakunnan rajain sisälle

ilman erityistä lupaa. Sitäpaitsi kiellettiin kaikkien muiden alkuperäisten teosten painattaminen ukrainin kielellä paitsi kaunokirjallisten ja tämäkin sai tapahtua vaan painohallituksen erityisellä luvalla, ja vielä erittäin kielletyt olivat kaikki käännökset. Ei myöskään saanut antaa ukraininkielisiä näytäntöjä eikä pitää luentoja ja esitelmiä mainitulla kielellä, eipä edes ollut luvallista painattaa ukrainilaista tekstiä nuotteihin. Loppupuolella vuotta 1881 tuntuivat olot taas vähän paranevan. Annettiin lupa painattaa ukrainilaisia sanakirjoja, toimeenpanna näytelmiä sillä nimenomaisella ehdolla, että aina samalla kertaa näytettäisiin myöskin venäläisiä kappaleita. Samoin sallittiin painattaa ukrainilainen teksti nuotteihin. Galiziasta päästettiin tulemaan, vaikkei tosin säännöllisesti, pari kolme aikakauskirjaa, ja Venäjällä sai julkaista muutamia kansantajuisia kirjoja.

Mutta vuonna 1883 tuuli taas kääntyi ja siitä asti on ukrainilainen kirjallisuus pantu yhä kireämmälle. Nykyään on ehdottomasti kielletty tuomasta Venäjälle mitään ukraininkielistä painotuotetta, olipa se minkäsisällyksinen tai -suuntainen hyvänsä. Sensuuri sallii painattaa kansatieteellisiä aineksia ja alkuperäisiä kaunokirjallisia kuvauksia nykyisestä kansanelämästä. Sitävastoin ovat ehdottomasti kielletyt kaikki tieteelliset tai hengelliset kirjat, kaikki käännökset, kaikki kaunokirjalliset teokset, jotka liikkuvat sivistyneissä piireissä, kaikki historialliset romaanit, kertomukset ja runous, kasvatusopilliset teokset, vieläpä lastenkertomuksetkin. Ja jos ukrainilainen käsikirjoitus ylipäätänsä sensuurin kiirastulesta pääsee kirjapainoon, niin on myöskin sen oikeinkirjoitus oleva sellainen, että se ei millään tavalla poikkeaisi venäläisestä. Ei myöskään kaunokirjallisuuden sallitulta alalta likimainkaan kaikki pääse julkisuuteen: halventaakseen ukrainilaisen kirjallisuuden arvoa sivistyneiden ja kansan silmissä sallitaan painattaa ainoastaan mitä tyhmimpiä ja joutavimpia juttuja, jollaisia ei kukaan viitsi käsiinsä ottaa. Kaikki, missä ilmestyy enemmän tai vähemmän kykyä, kielletään enimmäkseen, riippumatta käsikirjoituksen suunnasta. Jo sanat »Ukraini«, »ukrainilainen kasakka«, »hetmanilaitos« pyhkii sensuurin kynä säälimättömästi pois, hävittääksensä ukrainilaisista täydellisesti kaikki muistot omasta syntymäseudusta. Yleensä on venäläistyttäminen Ukrainissa kehitetty äärimmilleen. Kaikissa oppilaitoksissa, kansakoulusta alkaen ja yliopistoon loppuen, tapahtuu opetus venäjän kielellä. Ukrainin kieli on kokonaan karkotettu koulusta, kirkosta ja kaikista yhteiskunnallisista ja valtiollisista laitoksista. Oppivalle Ukrainin nuorisolle terotetaan innokkaasti,

että on olemassa vain yksi ainoa venäläinen kansallisuus ja yksi ainoa valtakunnankieli. Ukrainin historiaa ei nuoriso voi lukea, koska koulussa opetetaan Moskovan valtakunnan kasvamisen historiaa ja Kostomarovin historiallisten kertomusten lukeminen on koulun oppilailta kielletty. On itsestään selvää että näin ollen ei voi puhuakkaan kansallisesta ukrainilaisesta kasvatuksesta. Sitäpaitsi pannaan Ukrainiin virkamiehiksi ja papeiksi suurvenäläisiä ja ukrainilaiset lähetetään toisiin paikkoihin. Seurauksena tästä on, että suurin osa Ukrainin sivistyneitä käyttää kielenään suurvenäjää eikä ollenkaan tunne kotimaansa historiaa eikä käsitä sen tilaa. Ukrainin kieltä puhuu ainoastaan rahvas ja sitäkin tahdotaan kaikin keinoin venäläistyttää.

Tällaisten ahtaiden olojen takia on ukrainilaisen kansallisliikkeen painopiste uudestaan siirtynyt Galiziaan. Sinne keskittyi sekä sikäläisten ukrainilaisten että heidän Venäjällä olevien heimolaistensa työ ja riennot. Molemminpuolisten ponnistusten avulla on kansallinen liike Galiziassa saavuttanutkin erittäin tyydyttävät tulokset. Nykyään on Galiziassa ei ainoastaan kansakouluja luvultaan enempi kuin kolme tuhatta, mutta myöskin kolme ukraininkielistä kymnaasia, kolme opettajaseminaaria ja ukrainilaisia oppiistuimia Lembergin ja Czernowicin yliopistoissa [1]. Sitäpaitsi on perustettu monta yhdistystä, sanomalehteä ja aikakauskirjaa. Galizian ukrainilaisten yhdistysten etunenässä on Venäjän puolelta kootuilla varoilla perustettu tieteellinen Ševčenko-seura, jonka jäseninä on muutama sata Galizian ja Venäjän ukrainilaista; se julkaisee tieteellisiä »toimituksiansa«. Kansansivistyttämis-seura toimittaa kansantajuista kirjallisuutta, perustaa lukutupia ja kouluja ja vaikuttaa yleensä kansansivistyksen kohottamiseksi. Lisäksi löytyy täällä kirjallistaiteellinen yhdistys »Руська Бесїда«, teollisuusyhdistys »Зоря« ja naisklubi. Periodisia julkaisuja ukrainin kielellä on Galiziassa ja Bukovinassa noin kaksikymmentä. Erittäin suuresti on ukrainilainen kirjallisuus kasvanut viimeisen vuosikymmenen kuluessa. Tänä aikana on ukrainilainen kirjallisuus rikastunut useilla huomattavilla taiteellisilla teoksilla ja tieteellisillä tutkimuksilla. Myöskin ovat useiden Europan klassikoiden, vanhojen ja uusien, tärkeimmät teokset käännetyt, kuten Homeros, Dante, Cervantes, Shakespere, Göthe, Schiller j. n. e. Slaavi-

[1] Edellä mainitussa yliopistossa perustettiin v. 1893 Ukrainin historian professorinvirka nimenomaisella ehdolla, että luennot ovat pidettävät ukrainin kielellä. Professoriksi kutsuttiin nuori kieviläinen oppinut Hruševskij.

laisten kansojen kirjallisuudesta ovat myöskin tärkeimmät teokset puetut ukrainilaiseen asuun. Niinikään ovat muutamat kansanrunouden merkillisimmät tuotteet, kuten esim. Kalevala käännetyt ukrainin kielelle.

Ukrainilainen liike ei rajoitu ainoastaan kirjallisiin harrastuksiin. Se on esiintynyt myöskin kansallisdemokraattisella valtiollisella ohjelmalla. Galiziassa alkavatkin ukrainilaisuuden yhteiskunnalliset aatteet saada vähitellen jo merkitystä. Täällä on muutamia kansallisia puolueita, joilla on selvä ohjelmansa (kansallinen, klerikaalis-kansallinen, vanha- ja uusradikaalinen puolue), ja jotka, vaikka muutamissa yksityiskohdissa ovatkin eri mieltä, kuitenkin harrastavat yhteiskansallista ukrainilaista asiaa.

Olemme tässä lyhyessä ukrainilaisen liikkeen esityksessä vain kertoneet tosiasioita, mitään omia mietteitä lisäämättä. Me olemme nähneet, että tämä liike Venäjällä on ollut suunnattoman ahtaissa oloissa, jotka ovat sille tehneet mahdottomaksi osottaa suurempaa määrää tuloksia; samalla on myöskin huomattava, ettei ukrainilaisen kansallisuuden tilaa Galiziassakaan saata sanoa täydelleen tyydyttäväksi. Puolalaiset, jotka täällä ovat yhteiskunnan vaikuttavimpana ja hallitsevana luokkana, eivät näy oppineen mitään omasta surkeasta historiallisesta kokemuksestaan, vaan kohtelevat ukrainilaista kansallisliikettä useinkin vihamielisesti ja tekevät sille suuria esteitä. Lisäksi tulee vielä puoluetaistelut itse ukrainilaisten keskuudessa, puoluetaistelut, joilla usein on aivan persoonallinen luonne. Kaikki nämät epäsuotuisat olosuhteet ehkäisevät ukrainilaisen liikkeen kehitystä ja myöhästyttävät kysymyksen ratkaisemista. Sisäiset riidat vaativat vain uusia, tarpeettomia uhreja ja uusia hedelmättömiä ja turhia ponnistuksia sellaisena aikana, jolloin kaikkien voimien pitäisi likeltä liittyä toisiinsa veljelliseen yhteistyöhön Ukrainin hyväksi, joka on koko historiallisen olemassaolonsa aikana niin paljon kärsinyt eikä vieläkään kärsimästä lakannut.

Viisikymmen-vuotinen muisto.

Kirjoittanut

KUSTAVI GROTENFELT.

Jos kehitys hengen maailmassa kävisi yhtä tasaisesti ja yhdenmukaisesti kuin ulkonaisessa luonnossa, olisi ihmiskunnan historialla vähemmän kerrottavaa kärsimyksistä, verestä ja kyynelistä, kuin sillä todellisuudessa on. Mutta samalla sillä myöskin olisi vähemmän kertomista suurista aatteista, jaloista töistä ja itsensäuhraavasta alttiiksiantavaisuudesta. Uusi aate ottaa ensin palvelukseensa yksityisen suuren hengen, säätyluokan, kansan, kuin sitä vastoin enemmistö vielä pysyy sille vieraana, ehkäpä kannattaa toista sille vastakkaista aatetta. Historian suuri tehtävä on selvittää syitä tähän ilmiöön — sillä hengenkin maailmassa vallitsevat määrätyt, ikuiset lait — ja näyttää, miten mielipiteitten taistelusta oikea aate on kuonasta puhdistuneena käynyt voitolle.

Uudet aatteet ihmiskunnassa kypsyvät usein hiljaisuudessa, ne leviävät tietämättä piiristä toiseen yhä laajemmalle. Ainoastaan tarkan näkijän silmä voi huomata, että jotain on tekeillä, että uudet voimat luonnon-välttämättömyydellä pian tunkeuvat ilmoille, kumoten entiset olot. On ihmiskunnan elämässä aikakausia, jotka ovat ikäänkuin omistetut tuolle voimien salaiselle kypsymiselle, jotta ne hetken tullen voisivat vastustamattomina puhjeta esiin. Ja silloin on pienin säen riittävä sytyttämään palon, joka vyöryy seudusta toiseen. Se ei huoli kansallisuuksien ja valtakuntain rajoista, joita varovaiset valtiomiehet niin suurella vaivalla ovat pyykittäneet, vaan se kulkee eteenpäin maasta maahan, kansasta kansaan. Ja ihmiset näkevät jälleen ihmeekseen, että on yksi voima, mahtavin kaikista, joka yhdistää koko ihmiskunnan, eri kansallisuuksista ja eri uskonnoista huolimatta: hengen voima.

Tuommoisen suuren maailmanhistoriallisen tapauksen muisto on meillä näinä päivinä vietettävänä.

23 ja 24 p. helmik. 1848 tapahtui Pariisissa »helmikuun vallankumouksen» nimellä tunnettu mullistus: kuningas Ludvig Filip syöstiin valtaistuimelta ja Franska julistettiin tasavallaksi. Äkkiä ja odottamatta oli tämä muutos tullut. Ludvig Filipin hallitus, kuten tunnettu, ei ollut mi-

kään ylimysvalta; varakkaasta keskisäädystä «porvariskuningas« ja hänen ministerinsä, etevänä historiantutkijana tunnettu Guizot etsivät tukea hallitusjärjestelmälleen. Ja vallankumouksen edellä näyttikin heidän hallituksensa olevan niin vankalla pohjalla kuin suinkin, kun toimitetut edusmiesvaalit olivat sille hankkineet lujan enemmistön. Mutta tosiasiassa seisottiin pettävällä maaperällä. Edusmiesten vaalit toimitettiin vanhentuneen varallisuussensuksen perustuksella, jonka ohessa hallitus lahjomisella ja virkavaltansa käyttämisellä oli vaikuttanut vaaleihin, jott'eivät enää mitenkään ilmaisseet kansan todellista mieltä. Tuon kohtuuttoman vaalioikeuden muuttaminen, «reformi«, olikin se päävaatimus, jonka vastustuspuolue oli pannut ohjelmaansa. Syy, joka sai kauan kyteneen tyytymättömyyden leimahtamaan ilmi kapinaan, oli jokseenkin vähäpätöinen. Helmik. 22 p. aikoivat reformin ystävät pitää julkiset pidot Pariisissa. Hallitus ne kielsi. Silloin kokoontui suuri joukko työmiehiä ja ylioppilaita ja kulki Marseillaise'ä laulaen ja huutaen «reformi eläköön« pitkin katuja. Seuraavan aamun sarastaessa nähtiin barrikaadit kaduilla: kapina oli alkanut. Hämmästynyt Ludvig Filip antoi eron Guizot'ille ja lupasi ottaa uuden ministeristön. Mutta tämä ei enää auttanut. Seuraavana päivänä jatkui kapina yhä lisääntyvällä voimalla. Ludvig Filip luopui silloin kruunusta pojanpoikansa hyväksi. Vaan ilmoituksen tästä vastaanotti kansanjoukko huudoilla «pois kuninkuus», ja Pariisin kaupungintalossa muodostettiin jo uusi tasavaltainen hallitus. Tämä tuli kuitenkin kokoonpannuksi erilaisista aineksista: maltillisemmat ja jyrkemmät tasavaltalaiset olivat siinä jotenkin tasapainossa. Tunnetuimmat jäsenet olivat maltillista tasavaltaista kantaa edustava runoilija Lamartine, Louis Blanc, historiantutkija ja yhteiskunnallinen kirjailija, joka omisti kauas meneviä kansanvaltais-sosialistisia mielipiteitä, ja näiden välillä seisova asianajaja Ledru-Rollin.

Emme voi tässä tarkemmin seurata vallankumouksen juoksua. Huomattava on, miten uusi hallitus täyttääksensä työväen vaatimusta, että valtion tuli sille hankkia työtä, perusti kansallis-työlaitokset, joissa kaikkien työmiesten, jotka sitä tahtoivat, piti saada työtä määrätystä yhtäsuuruisesta päiväpalkasta. Nämä kansallistyölaitokset osottautuivat kuitenkin pian mahdottomiksi. Työtä niissä ei paljon tehty, mutta sen sijaan ne tulivat kaikellaisen agitatsionin tyyssijaksi. Ja kun hallitus vihdoin tahtoi siirtää nuo työmieslaumat pois Pariisista työtä tekemään maakunnissa, syttyi verinen taistelu. Vasta nelipäiväisen hirveän katusodan jälkeen 23—26 p. kesäk.

onnistui kenraali Cavaignacin kukistaa työväen vastarinta. Jo tätä ennen oli Louis Blanc paennut ulkomaille. Tämän jälkeen ryhdyttiin järjestämään hallitusta, jotenkin teoreettisella pohjalla. »Franska on tasavalta. Franskan tasavalta on kansanvaltainen . . . Sen päämääränä on vapaus, yhdenvertaisuus, veljellisyys; sen pohjana perhe, yksityisomaisuus, yhteiskunnallinen järjestys«. Täydellinen kansalaisvapaus ja yleinen valtiollinen äänioikeus julistettiin, kuolemanrangaistus valtiollisista rikoksista poistettiin, luvattiin maksuton alkeisopetus, toimenpiteitä työnantajan ja työntekijän aseman järjestämiseksi j. n. e. Jotenkin laaja valta annettiin tasavallan presidentin käsiin . . . Näin olemme tulleet niitten tapausten loppukohtaan, joita voidaan katsoa »helmikuun vallankumouksen« suoranaisiksi seurauksiksi Franskassa.

Tärkein käytännöllinen seuraus vallankumouksesta oli epäilemättä yleinen äänioikeus. Vanhoillisten vastarinta äänioikeuden laajennusta vastaan oli vienyt vallankumoukseen, ja tämä voitolle päästyään ulotti nyt »reformin» niin kauas kuin voitiin mennä. »Yleinen äänioikeus«, saavutettu valtiollinen ihanne, se on 1848 vuoden vallankumouksen ikuinen kunnia, — vaikka voikin epäillä, eikö Franskalle itselleen olisi ollut edullisempi saavuttaa tämä tarkoitusperä tasaisen askelittain tapahtuvan kehityksen kautta.

Mutta helmikuun vallankumous ei pysähtynyt Franskaan. Omituista on nähdä, mitenkä useimmissa Euroopan maissa sen jyrkän ulkonaisen vanhoillisuuden alle, joka oli vallinnut sitä ennen, Metternichin aikakaudella, oli keräytynyt vapaamielisyyden ja kansallisen itsenäisyyden aineksia, jotka ensimäinen kipinä sai leimahtamaan. Valtiomiehelle ja ajattelevalle kansalaiselle nämä tapaukset ovat näyttäneet, kuinka hallitusten on mahdotonta suurimmillakaan voimilla tukehuttaa ajassa liikkuvia henkisiä virtauksia — ainoa mahdollisuus on koettaa niitä johdattaa. Mutta katsokaamme vallankumouksen kulkua maasta maahaan. Meidän tulee muistaa että sähkölennätin siihen aikaan vielä oli jotain outoa, ja meidän täytyy ihmetellä sitä nopeutta, jolla helmik. 24 p. tapahtuneen vallankumouksen vaikutukset tulevat näkyviin kaikkialla. Oli »hurja vuosi«, »das tolle Jahr«, niinkuin vastustajat sanoivat, ja ylt'ympäri Europpaa, minne viesti saapui, nousi kansa.

Jo 28 p. helmik. riensi Belgiassa vallalla oleva vapaamielinen ministeristö edeltäpäin torjumaan mullistuksia ja ehdotti itse melkoisesti laajennetun äänioikeuslain. 29 p. puhkesi kapina Sveitsissä Neuchatelissa. Sak-

sassa valtiopäivät 1 p. maalisk. päättävät hallituksille ja kansalle julistuksen, jossa kaikkien saksalaisten pikkukansojen yhdistys esitetään tarkoitusperäksi. 2 p. Böömin edusmiehet Pragissa vaativat maapäivien kokoonkutsumista. 3 p. Unkarin valtiopäivät yksimielisesti hyväksyvät Ludvig Kossuthin ehdotuksen lähettää lähetystön kuninkaan luo Wieniin, pyytämään kansallisen, vastuunalaisen ministeristön asettamista Unkariin. 5 p. Heidelbergissä kokoontuneet saksalaiset isänmaanystävät päättävät ryhtyä toimiin yleisen kansalliskokouksen aikaansaamiseksi. — — 14 p. levottomuuksia Wienissä, ruhtinas Metternich pakenee sieltä. Paavi julkaisee perustuslain Kirkkovaltiolle. — — 18 p. kapina alkaa Berliinissä, samoin Milanossa. — — 20 p. kapina syttyy Parmassa ja Piacenzassa. — — 22 p. itävaltalaiset karkoitetaan Venetsiasta. — — 23 p. erityinen unkarilainen ministeristö asetetaaan. — — 31 p. valmistava saksalainen kansalliskokous avataan Frankfurtissa. — —

Ei ole mahdollista tässä paikassa tarkemmin kuvailla niitä liikkeitä, jotka 1848 v:n vallankumouksesta saivat alkunsa. Luetellut esimerkit riittänevät todistamaan mitä ylempänä lausuttiin sen leviämisestä.

Mutta — voipi joku kysyä — oliko näistä mullistuksista mitään hyötyä. Tiedetään että ne enimmiten hukkuivat vereen. Niin Saksassa, jossa kapinat kukistettiin, kansalliskokous ei saanut mitään mainittavaa aikaan, ja hallitsijat peruuttivat enimmät niistä vapaamielisistä toimenpiteistä, joihin he ensi hämmästyksessään olivat myöntyneet. Itävallassa ruhtinas Windischgrätz sotajoukkoineen voitti ensin böömiläisten kansallisen liikkeen Pragissa ja sitten kapinoitsijat Wienissä, jossa 145 kapinan päämiestä ammuttiin tai hirtettiin. Italiassa, jossa vallankumous oli uudestaan herättänyt toiveet koko maan vapauttamisesta pikkutyranneista ja yhteenliittymisestä, pääsi taantumus voitolle Itävallan avulla, Sisilian kuningas Ferdinand, tunnettu nimellä Bomba, jonka sai omien alamaistensa pommittamisesta, täytti vankityrmät tuhansilla Italian paraista pojista, ja Sardinian kuningas Kaarlo Albert, joka oli asettunut kansallisen liikkeen johtajaksi, luopui epätoivoissaan kruunusta.

Mahtavin oli kuitenkin vaikutus ollut Unkarissa. Täällä oli kansa vallankumouksen sanoman tultua vastustamattomalla voimalla noussut taisteluun kansallisen vapautensa puolesta. Erityinen unkarilainen hallitus oli asetettu. Kun Itävallan hallitus sittemmin taantumuksen vallalle päästessä yritti peräyttämään tekemiänsä lupauksia, oli tartuttu aseihin ja Habsburgin

suku kiihkeän Kossuthin ehdotuksesta julistettu Unkarin kruunun menettäneeksi. Aleksanteri Petőfin tuliset kansallista ja vapauden-innostusta uhkuvat laulut innostuttivat koko kansan vapaudentaisteluun. Niinpä hänen kuuluisa herätyslaulunsa: »Ylös, magyar, huudot kaikaa! Nyt jos milloinkaan on aika!« Taikka tuo pieni, mutta vallankumouksen aikaa niin mainiosti kuvaava runo, jossa hän vertaa kansat, jotka ovat nousseet luomaan kahleet päältään, riehuvaan mereen, ja tälle merelle huutaa:

Ja taivaan kanteen sitten
tää oppi kirjoita:
kyll' laiva päällä kulkee,
ja meren alleen polkee,
mut mer' on herrana!

Unkarilaisten nuoret päälliköt, Görgei, Klapka, Bem, Dembinski y. m., ja harjaantumattomat joukot voittivat toisen kerran toisensa jälkeen Itävallan sodissa harmaantuneen armeijan, ja vapauttivat koko Unkarin. Itävallan täytyi alentua ja pyytää apua Venäjältä, keisari Nikolailta. Se suotiinkin — ja Venäjän ja Itävallan yhdistyneitä voimia oli Unkari liian heikko vastustamaan. Verisen ankaraksi tuli nyt Unkarin kohtalo. Sen etevät miehet, jotka olivat ottaneet osaa vapaussodan vaiheihin, saivat joukottain mennä kuolemaan, toiset pelastuivat pakenemalla Turkkiin, josta heitä, vaikka kyllä vaadittiin, ei annettu Itävallan hallituksen käsiin — tästä ajasta sai alkunsa Unkarissa vallitseva myötätunto ja suosio Turkkia kohtaan. Unkari menetti kaikki oikeutensa ja siitä tehtiin itävaltalainen maakunta. —

Näytti siltä kuin olisi vallankumouksen laineet ympäri koko Europpaa pakotettu asettumaan. Mutta niin ainoastaan *näytti.* Omituista on nähdä kuinka pian nuo ihanteet, jotka v. 1848 olivat menneet murskaksi, muuttuvat todellisuudeksi. Italian yhdistys pannaan kaksitoista vuotta myöhemmin v. 1860 toimeen, suotuisammissa poliittisissa olosuhteissa, jotka Cavour on luonut, pikkutyrannit karkoitetaan jälleen, Garibaldi valloittaa satumaisen rohkealla yrityksellä Sisilian ja Napolin, ja Kaarlo Albertin poika Viktor Emanuel tulee Italian kuninkaaksi. — Unkarille täytyi Itävallan v. 1867 myöntää täysi valtiollinen itsenäisyys ja yhdenvertaisuus rinnallaan, ja sama hallitsija Frans Josef, joka 18 vuotta aikaisemmin on vahvistanut verituomiot unkarilaisia vastaan, ottaa nyt yhden »kapinoitsijoista«, kreivi András-

syn, joka silloin oli maankavaltajana kuolemaan tuomittu ja jonka nimi oli kaakinpuuhun naulattu, pääministeriksensä! Eivät hallitsijatkaan voi olla tunnustamatta joskus erehtyneensä, ja Frans Josefin kunnia on, että hän sen teki! — Saksan yhteydenaate ei päässyt enää unohdukseen Frankfurtin kokouksen jälkeen, ja v. 1870—71 luotiin uusi Saksan keisarikunta, jos kohta se tapahtuikin toisissa oloissa ja toisella tavalla kuin 1848 v:n miehet olivat uneksineet. Ja samat ilmiöt ovat nähtävinä muuallakin. Niin nousevat vallankumouksen oikeutetut pyrinnöt kuolleista, ainoastaan sen liiallisuudet ja erehdykset ovat vaipuneet hautaan. Ja asiain niin ollen: ken voi kieltää helmikuun vallankumouksen ja »hurjan vuoden« suuren merkityksen ihmiskunnan kehitykselle?

* * *

Kuulee usein sanottavan, ettei historia anna käytännöllisiä opetuksia ihmisten jokapäiväisiä elämänoloja varten, niinkuin esim. luonnontieteet. Tämä on kuitenkin erehdystä. Historiasta voitaisiin saada monta neuvoa, joiden sovittaminen vallitseviin yhteiskunnallisiin ja valtiollisiin oloihin säästäisi ihmisiltä monta pettymystä, poistaisi monta vääryyttä, tekisi kehityksen kulun tasaiseksi ja rauhalliseksi. Mutta valitettavasti ovat ihmiset paljoa vähemmin halukkaat ottamaan varteen historian opetuksia, kuin esim. uusia keksintöjä. Syy on tietty: edelliset koskevat liian likeisesti heidän mielipiteitänsä, heidän sympatiojansa ja antipatiojansa, heidän etujansa. Ja sentähden täytyy kohtalon aina uudestaan tulisilla kirjaimilla kirjoittaa sama oppi ihmiskunnan historian lehdille. Ehkä se vihdoinkin pystyy mieleen. Mahdollista on myöskin ettei historiankirjoitus ole tähän saakka kääntänyt tarpeeksi huomiota historian käytännöllisen puolen esittämiseen.

Vallankumousten suuri opetus koskee eri kansanluokkien suhdetta toisiinsa. Ihmiskunnan historian aikana on aina ollut, ja tulee mahdollisesti myöskin aina olemaan, eri kansanluokkia. Toiset ovat olleet edullisemmassa asemassa, niillä on ollut suurempi rikkaus ja valta ja sen johdosta myöskin usein suurempi sivistys, kuin toisilla. Mutta historiallinen kehitys on siinä, että yhä enemmän poistetaan niitä oloja, joiden kautta toinen luokka on ollut toista etuoikeutetumpi sivistykseen, joko sitten varallisuuden, sukuperän tai kansallisuuden perustuksella. Milloin kehitys vaatii uuden askelen otettavaksi tätä päämäärää kohti, siinä se tärkeä kysymys, joka jakaa valtiolliset puolueet kansanvaltaisiin (vapaamielisiin) ja

vanhoillisiin. Vaan voipi sanoa, että mikäli entiset olot jossain suhteessa tunnustetaan vääriksi, kohtuuttomiksi, sikäli ne ovat muutettavat. Jos joku silloin lausuu tai ajattelee: on kyllä niin, mutta muutos on vastustettava, koska se on vahingoksi minulle (tai meidän puolueellemme), niin hänen lausuntonsa on valtiolliselta kannalta yhtä hyljättävä, kuin moraaliselta.

1848:nkin vuoden tapahtumat osottavat, kuinka vallankumouksessa liikkeille päässeet voimat eivät oikealle rajalle pysähdy, vaan temmataan usein hävitystäkin tuottaviin liiallisuuksiin, jotka jälleen vievät taantumukseen. Vallankumous on sentähden jokaiselle kansalle kehityksen tasaisen kulun katkaiseminen, vaarallinen murrosaika. Sen puhkeamiseen voi kyllä olla, ja onkin tavallisesti syytä kummin puolin, sekä muutosten harrastajissa että vastustajissa. Mutta suurin syy on kuitenkin kansan edullisemmissa oloissa elävällä sivistyneellä luokalla. Sillä sivistynyt luokka on kansan luonnosta määrättynä johtajana, ja niin suuri on sen valta ja vaikutus, ettei kansa tosiaankaan sen johdatuksesta luovu, jollei se itse ole siihen syypää. Kaikki vaikerrus, että kansa ehdoin tahdoin vierautuu luonnollisista edustajistaan ja antautuu oppimattomien kansanvillitsijäin käsiin, on lapsellista. Jos sivistyneet täyttävät velvollisuutensa, niin he pysyvät kansansa etunenässä, mutta heidän täytyy silloin ymmärtää asemansa *koko* kansan edustajina. Tähän tapaukseen voidaan syyllä sovittaa Napoleonin lausunto — ja hänen täytyi, jos kenenkään, se tietää —: »jos ei käsketty tottele käskijäänsä, niin on syy aina käskijässä«.

* * *

Suomeen ei helmikuun vallankumous suoranaisesti vaikuttanut; olot täällä olivat siksi liian poikkeavia Keski-Europan oloista. Meidän maamme ei vielä ollut kypsynyt niitä kysymyksiä varten, jotka silloin vallankumouksen olivat synnyttäneet. Mutta mielenkiinnolla täälläkin seurattiin noita suuria tapauksia maailman näyttämöllä. »Nuorempi polvi näki vapauden aamusarastuksen valaisevan maailmaa, vanhemmista moni ajattelevasti pudisti päätänsä«. Tuumivatpa asioita talonpojatkin ja Puhakka runoili moiterunonsa »ulkokansan kapinasta«, mitenkä siellä »maailma on mullin mallin, Europpa edestakaisin«. Sensuuri valvoi tarkasti ettei liian laajoja tai suosiollisia tietoja ulkomaan mullistuksista tulisi meidän maan yleisölle. Mutta merkillistä on nähdä, miten sensuuri ei senaikuisessakaan köyhässä sanomalehdistössämme voinut estää, että rivien välistä voitiin lukea toista, kuin

mitä tahdottiin sallia. Tiedot olivat kyllä niukat ja värittömät, mutta mitä ajattelemme esim. siitä että Suometar alottaa erään kertomuksensa vallankumouksen liikkeistä seuraavalla iroonisella tavalla: »Suomen Julkisissa Sanomissa« on ankarasti varoitettu saksalaisia kapinaan nousemasta, ja näyttää se vaikuttaneenkin, koska saksalaiset eivät ole ruvenneet raivoon, vaan ajattelemaan! V. 1849 ilmestyi A. Rädyn suomentamana painosta Alexandre Dumas'in kirjanen »Kertomus Vilhelmi Tellistä ja Sveitsinmaan vapauttamisesta«. Mutta tämä ainoa suosionosotus kansanvapauden hengettärelle tuli kalliiksi Suomen kansalle, sillä se antoi kansallisuutemme vihollisille käteen aseen, jolla saivat aikaan 1850 v:n surkean kiellon suomalaista kirjallisuutta vastaan.

Vallankumouksen myrsky ei siis mennyt ohitse heittämättä yhtä hyökyaaltoa Suomenkin rannalle!

Nyt, viisikymmentä vuotta myöhemmin, me Suomessa vasta seisomme niiden kysymysten edessä, jotka 1848 järisyttivät Europpaa. Nyt vasta on äänioikeusasia meillä päivänkysymyksenä. Syytä olisi että me ottaisimme varteen sen ajan opetukset, emmekä antaisi vastakohdan eri kansanluokkien välillä viedä mullistuksiin, jotka meidän asemassamme voisivat tulla vielä paljoa vaarallisemmiksi kuin muualla. Mutta nykyisten olojen täytyy huolestuttaa isänmaanystävätä. Taloudellisesti paremmassa asemassa olevissa piireissämme vallitsee ja julistetaan häikäilemättä ahdasnäköistä itsekkäisyyden kantaa. Mitä voi toivoa, kun semmoinenkin henkilö, kuin hra I. A. H., jolla on sekä enemmän itsenäisyyttä että halua nähdä puutteita, kuin useimmilla, ja joka mitä suurinta kiitosta ansaitsevalla tavalla harrastaa työväen *taloudellisen* aseman parantamista, kuitenkin niin on puolue-ennakkoluulojen sokaisemana, että hän työkansan pyrintöön saada äänensä yhteiskunnan asioissa kuuluville vastaa ehdotuksella, joka saattaisi rahan vallan entistään yksinomaisemmin, kuin nykyisissäkään edistymättömissä oloissamme, määräämään valtiollisia oikeuksia — s. o. tarjoo kiven leivän sijasta! Luullaanko todellakin että voipi parantaa työväen ja varattomampien luokkien tilaa, kohottaa niiden moraalista itsetuntoa samalla kuin panee ne entistään vielä enemmän riippumaan rikkaitten mielivallasta!

Mutta myöskin kansallismielisessä, edistystä harrastavassa puolueessa, eivät olot nykyään ole semmoisia, kuin pitäisi. Siinäkin yksityiset ja luokkaedut liian usein pilkistävät esiin. Sekä varallisen keskisäädyn etta työväen edustajilta voi kuulla lausuntoja, jotka asettavat »meidän« edut ensi

sijaan, isänmaan vasta toiseen. On taipumusta kierrellen ja kaarrellen pyrkiä eteenpäin. Ei luoteta siihen että oikea, suuri asia omalla voimallaan on pääsevä voitolle. Ja sentähden puuttuu se yhteinen innostuttava henki, joka yhdistäisi kaikki voimat. Kielikysymys yksistään ei enää riitä innostusta virittämään, kansallismielisten ohjelman täytyy olojen kehityttyä laajeta niin, että se käsittää kansan vapaan kehityksen kokonaisuudessaan, niin ruotsin- kuin suomenkielisten. — Onhan tuo muutamilla tahoilla yhä uudistettu jankutus ruotsalaisista ja suomalaisista tässä maassa jo rajojemme ulkopuolella saanut vastakaiun: ei ole mitään yhteistä Suomen kansaa olemassa, vaan täällä on kaksi kansaa, joita väkisin koetetaan yhteen liittää. Eikö tähän jo voitaisi tyytyä? Kokoontukoot kaikki todelliset isänmaanystävät yhteisen isänmaan ja yhteisen kansan lipun ympärille.

Mutta tuo ohjelma: kansan vapaa kehitys, se on 1848 v:n ohjelma, puhdistettuna niistä vallankumouksen liiallisuuksista, jotka olivat siihen takertuneet. Vallankumouksen 50-vuotinen muisto, jota nyt vietämme, ei silloin jätä meitä vieraiksi ja kylmiksi, se on meille opettajana: mihin meidän tulee pyrkiä, mitä meidän tulee välttää. Ja se on myöskin innostuttajana ja rohkaisijana: se näyttää kuinka oikea aate hetken tullen sytyttää mielet vastustamattomalla voimalla, kuinka kansanvapauden oikeutettuja vaatimuksia ei voida ajan pitkään tukahuttaa, vaan kuinka ne verestäkin ja sorrosta uudestaan nousevat ja saavuttavat voiton.

Suomi ja ulkomaat.

Kirjoittanut

WERNER SÖDERHJELM.

Väittely suomalaisen kaunokirjallisuuden kääntämisestä vieraille kultuurikielille antaa välitöntä aihetta uudestaan miettimään erästä usein harkittua asiaa, nimittäin meidän suhdettamme ulkomaihin ja keinoja, joiden avulla voisimme levittää tietoja Suomen kultuurikehityksestä kauemmas ulkopuolelle maamme rajoja. Kun tässä otan esittääkseni muutamia näkökohtia tuossa tärkeässä kysymyksessä, niin en kumminkaan tahdo etupäässä puhua kaunokirjallisuudesta. Meidän uudempi kaunokirjallisuutemme ei

mielestäni yleensä ole kylliksi representatiivinen kelvataksensa etuvartiaksi työssä, joka tarkoittaa ulkomaiden tutustuttamista sivistysoloihimme. Siihen tarvittava kirjallisuus on mielestäni toista laatua — josta enemmän alempana. Kaunokirjallisuutta on tietysti myöskin vaikeampi kääntää. Ainoastaan kun tyypillinen, etevä teos ilmestyy, niin voi sen kääntäminen muodostua n. s. yleisen intressin asiaksi. Muissa tapauksissa jätettäköön tekijöille huolenpito käännöksistä — jos pitävät teoksiaan niin etevinä, että tahtovat saada ne käännetyiksi, niin se on oleva heidän oma asiansa. Keskinkertaisten suomalaisten novellien levittäminen ulkomaalla ei tuota meille mitään hyötyä.

Ylimalkaan olemme hyvin taipuvaiset vaatimaan että ulkomailla meidän olojamme tunnettaisiin aivan seikkaperäisesti — vieläpä seikkaperäisemmin kuin me tunnemme ulkomaanoloja. Kuinka monesti kuuleekaan kotiin palaavan maanmiehen kertovan että se ja se ulkomaalainen kansa on uskomattoman sivistymätön, kun joku sen jäsenistä ei ole selvästi tuntenut Suomen valtiollista suhdetta Venäjään eikä tiennyt mitä kieltä täällä enimmiten puhutaan, j. n. e. Ja sattuu niitä tapaamaan maanmiehiä sellaisiakin, jotka täydellä todella selittävät pariisilaisille Helsingin viime kaupunginvaltuusmies-vaalin vaiheita y. m. senkaltaista, kummastellen kovasti etteivät tällaiset seikat vieraiden sydämissä synnytä mitään erityisempää vastakaikua. Mutta huolimatta moisista tyhmyyksistä — jotka tavallaan nekin näyttävät kuinka itserakkaita me todellisuudessa olemme — emmekö voi antaa sivistyneelle ulkomaalaiselle anteeksi hänen tietämättömyyttään? Asettukaamme hänen sijalleen älkäämmekä liiaksi kummastelko ettei hän ole katsonut syytä olevan erityisen huomion kääntämiseen Suomea kohti, ettei häntä niin suuresti hämmästytä meidän kultuurimme mahtavuus — sillä hän tietää että se on jokseenkin vanha ja että sitä hankkiaksemme meillä on ollut tarjona *melkein* samat välikappaleet kuin hänellä — että hän, tutustuttuaan meihin persoonallisesti, pitää meitä hyväntahtoisina, ahkerina ja kelpo ihmisinä, mutta yleissivistyksessä tuskin hänen itsensä vertaisina, ja että häntä lopullisesti enemmän huvittaa kuulla kerrottavan susien lapsenryöstöistä taikka Expressin talvimatkoista kuin meidän valtiollisesta asemastamme tahi suomalaisen teatterin vaikeuksista.

Se omituinen epäjohdonmukaisuus, joka on yksi meidän tunnusmerkkejämme, esiintyy myöskin tällä alalla kaikessa loistossaan. Toiselta puolen tahdomme että ulkomaalainen, arvostellessaan meitä, alun pitäen asettuisi

sellaiselle kannalle että hän meidät otaksuisi jonkinmoisiksi eskimolaisiksi, joilta ei voi laisinkaan odottaa mitään sivistystä; toiselta puolen taas vaadimme että hän suuresti hämmästyisi näiden eskimolaisten kehittyneestä europpalaisuudesta. Vaadimme ensin sääliä ja sitten ihailua, tahdomme kernaasti samaan aikaan olla marttyyrejä ja voittoisia sankareja. Samaten, vaikka vaadimmekin että ulkomaalaisten tulee tuntea ja seurata olojamme, vaikka siis jokaisen todistuksen siitä, että he sen tekevät, pitäisi näyttää meistä aivan luonnolliselta, niin siteeraamme kumminkin heidän lausuntojaan jonkinmoisella nöyrällä kiitollisuudella siitä että he ovat hyväntahtoisesti suvainneet kääntää huomionsa puoleemme.

En suinkaan tahdo että meidän pitäisi malttaa mielemme ja odottaa kunnes meillä ilmestyy tai tapahtuu jotain perin suuremmoista, ja sitten vasta valittaa jos se jääpi Europalle tuntemattomaksi. Olosuhteemme ja kehityksemme ovat kaikissa tapauksissa, vaikkei silmään pistäviä, niin kumminkin siksi omituisia että ne ansaitsevat sijan, jospa vaatimattomankin, Europan huomiossa. Mutta meidän pitää ensiksi tarkoin punnita mitkä erityiset olot, mitkä kultuurityön tulokset, mitkä historialliset, kansatieteelliset y. m. kohdat ovat meidän kehityksellemme etupäässä kuvaavia, ja sitten on meidän pidettävä huolta siitä että ne todellakin tulevat esitetyiksi ulkomaalla sekä katsottava mikä muoto olisi sitä varten sopivin.

Sillä jos meitä ulkomaan sivistyneissä piireissä — en nyt puhu tieteellisistä spesiaalipiireistä — todellakin tunnetaan vähemmin kuin mitä meidän tässä suhteessa hiukan rajoitettu näkökantamme vaatii, ja vähemmin kuin mitä me objektiivisesti katsoen ehkä ansaitsemme, niin syy on meissä itsessämme. Mitä me teemme opettaaksemme ulkomaalaisille että me kaikin voimin taistelemme voidaksemme pysyä heidän rinnallaan ja että meillä muutamissa suhteissa on päästy ehkä pitemmällekin kuin heillä? »Suomi 19:llä vuosisadalla» on kyllä siinä suhteessa ollut hyvinkin tärkeä, mutta koko sen suunnitelma oli enemmän kuvateoksen, jonka tekstin täytyi rajoittua usein ikäväänkin luettelemiseen, ja sen suuruus ja kalleus estävät sitä leviämästä niin laajalle kuin suotava olisi — puhumattakaan siitä että tässä teoksessa arasti on vältetty kaikki selonteko uusimman historiamme tärkeimmästä kysymyksestä. Kiitollisuudella on kuitenkin muistettava, että teos antoi aihetta muutamiin hyviin aikakauskirja- ja sanomalehtikirjoituksiin, etupäässä Ranskassa. Olemmeko viljelleet sitä hyvää alaa, joka tällä tavoin tuli valmistetuksi? Onko yksikään meistä ajatellut että

pitäisi kirjoittaa säännöllisiä selontekoja kirjallisista y. m. oloistamme johonkin ulkomaalaiseen sanomalehteen tahi aikakauskirjaan? Mikäli minä tiedän, rajoittuu meidän toimemme siinä suhteesa valtiollisen tieteen alalle, jolla senaattori Mechelin uupumatta on työskennellyt Revue parlamentaire'ssa. Mutta kirjalliset, taiteelliset, kielelliset, kouluolomme j. n. e? Me ikäänkuin tahallamme sulkeudumme sen linnoituksen sisälle, jonka kielemme ahtaalle ulottuva taito meille tarjoo puolustukseksi kaikkea arvostelua vastaan, me julkaisemme omalla kielellämme tieteellisiä tutkimuksia, joista muutamat ehkä eivät juuri sietäisikään vieraskielisen puvun valoa, muutamien taas ehdottomasti täytyisi tulla vieraalle yleisölle ainakin refereerattaviksi, jos ylimalkaan mieli pysyä missään yhteydessä ulkomaalaisen tutkimuksen kanssa. Tuo lauseparreksi joutunut flegmamme on niin suuri, ettei tieteellinenkään ambitsioni saa sitä näistymään. Viis hänestä, mitä teoksestani ajatellaan, kun se vaan on saatu valmiiksi — ja kun se minusta itsestäni on hyvä sekä tuottaa minulle tieteellisen arvon taikka leipäpalasen.

Mainitsin kirjeitä ulkomaan lehtiin sentähden, että se keino voi näyttää yksinkertaisimmalta. Mutta en ollenkaan luule että se olisi paras. Sillä aikakauskirja-artikkeli on kohta joutunut unohduksiin ja katoo helposti jo ilmestyessään muitten artikkelein rinnalla. Sitäpaitsi ei tiedetä kuinka kauan tuollainen ulkomaalainen lehti huolisi meidän kirjeistämme. Parempi olisi epäilemättä jos voisimme saada toimeen kirjankokoisia esityksiä eri aloilta, painattaa ne valtion antamalla raha-avulla ja levittää niitä ulkomaan kirjastoihin sekä muuten intresseerattuihin piireihin. Mutta kun tätä vastaan voi väittää että monella alalla, esim. kirjallisuushistoriallisella ja mytologisella, tutkimus ei vielä ole saavuttanut mitään varmoja johtopäätöksiä, ja sitäpaitsi että tällaisia kirjoja ehkä tulee olemaan vaikea saada aikaan, ne kun asiallisesti tarkan sisällyksen ohessa vaativat myöskin helppotajuista, miellyttävää muodollista käsittelyä, niin täytynee ehkä se tuuma jättää vastaiseksi, aikaan, jolloin sivistys- ja tutkimustyömme hedelmät alkavat kypsyä ja jolloin uusien kielten taito meillä on siksi kehittynyt, että itse voimme kirjoittaa ainakin konseptimme vieraalla kielellä. Sillä välin olisi kumminkin jotain tehtävä — enkä ymmärrä miksikä ei voisi uudestaan herättä eloon tuota kerran ennen pohdittua ehdotusta että täällä julkaistaisiin vieraskielinen aikakauskirja, joka sisältäisi kirjoituksia ja tiedonantoja sivistysrientojemme kaikilta eri aloilta.

Kukaan ei väittäne että puuttuisi aineksia, joista voisi tällaisessa aikakauskirjassa käsitellä. Tosin en tarkoita että siinä julkaistaisiin pitempiä tieteellisiä alkuperäistutkimuksia. Mutta sen tulisi eri osastoissa tehdä selkoa kotimaisesta tutkimuksesta etenkin kaikilla niillä aloilla, joitten kirjallisessa käsittelyssä luonnollisista syistä käytetään suomenkieltä, valtiollisesta elämästämme, työväenkysymyksistämme, kansanopetuksestamme yliopistollisista oloistamme, pedagogisista laitoksistamme, oikeusjärjestyksestämme, se antaisi näytteitä kaunokirjallisuudesta ja reproduseeraisi kuvia taiteilijaimme uusimmista ja parhaimmista teoksista, se kertoisi missä määrin ulkomaan olot vaikuttavat meidän olojemme kehitykseen, etenkin henkisellä, vaan ehkä myöskin aineellisella alalla — se koettaisi sanalla sanoen koota kaikki, mikä meidän omalta kannaltamme olisi hyödyllistä saattaa ulkomaan tietoon, samalla kuin se voisi vierasta lukijaa huvittaa.

Mutta muunlaisia väitteitä ei suinkaan tulle puuttumaan. Kuinka voitaisi tuollaista aikakauskirjaa ylläpitää? Rahalla, tietysti, rahalla, jota epäilemättä tullaan saamaan, koska yritys on isänmaallinen ja tärkeä — olkoon sitten valtiolta taikka yliopistolta taikka molemmilta, taikka muualta. Ja kun rahat kerran on saatu, niin saadaan helposti kaikki muu, sekä artikkelit että kääntäjät. — Voidaan myöskin väittää että meidän aikanamme, jolloin kaikki spesialiseerautuu, on muodotonta julaista aikakauskirjaa, jossa kaikki tieteet ovat yhteen kehykseen yhdistettyinä. Mutta kysymys ei ole siitä. Kysymys on sellaisen teoksen aikaansaamisesta, jonka kootut osat vastaisuudessa tulevat sisältämään kappaleen pienen kansan uudenaikaista historiaa, kuvan sen riennoista ja pyrinnöistä kaikilla sivistyksen aloilla, kuvan, joka itsessään ehkä ei tule olemaan sen kummallisempi, vaan joka tutkijalle on kertova kaikki asteet kansakuntamme kulussa sitkeän taistelun kautta lopulliseen voittoon.

Millä kielellä olisi tällainen julkaisu toimitettava? Vastaus riippuu ehkä monen mielestä siitä, missä maassa etupäässä haluaisimme tulla tunnetuiksi ja siitä, missä meitä nykyjään vähimmän tunnetaan. Mitä tuohon viimeiseen seikkaan tulee, niin se on vaikea ratkaista. Muutamat väittävät että ranskalaiset — jotka tavallisesti muka eivät huoli tietää muista — ovat meille vieraammat kuin saksalaiset, ja että englantilaiset, lukuun ottamatta affäärimiehiä ja turisteja, eivät Suomesta tiedä kerrassaan mitään. Tällaiset väitteet merkitsevät hyvin vähän. Voisin siteerata ranskalaista historioitsijaa, joka minulle luetteli kaikki Pohjanmaan kaupungit ensin ete-

lästä ylöspäin ja sitten pohjoisesta alaspäin samalla vauhdilla, taikka 13 vuotiasta englantilaista koulupoikaa, joka heti saatuansa tietää että olin suomalainen kysyi minulta oliko meillä parempi olla Venäjän kuin Ruotsin yhteydessä, taikka toiselta puolen oppinutta saksalaista professoria, joka äsken kirjoitti kirjekuorelle »Helsingfors (Schweden)» — mutta, kuten sanoin, nämät esimerkit eivät merkitse paljon. Tiedot meistä ovat — syistä, joita yllä olen esittänyt — tilapäisiä ja katkonaisia sekä riippuvat erityisissä tapauksissa erityisistä olosuhteista. — Mielestäni olisi ranskan kieli kysymyksessä-olevalle julkaisulle sopivin, sillä sitä luetaan kuitenkin kaikkialla (Venäjällä esim. enemmän kuin saksaa), jota vastoin ranskalaiset eivät mielellään lue saksaa. Käytännöllisistä syistä tulee kumminkin ehkä välttämättömäksi pääasiallisesti käyttää viimemainittua kieltä. Mutta silti ei ole sanottu ettei kirjoituksia voisi julkaista myöskin muulla vieraalla kielellä; onhan useita ulkomaalaisia aikakauskirjoja, joissa eri artikkeleissa käytetään eri kieliä.

Suomen ja ulkomaiden välisestä suhteesta en tällä kertaa tahdo laveammin puhua. Aikomukseni on vaan ollut saada yllä esitetty ehdotus keskustelun alaiseksi; olen vakuutettu siitä että jos sellainen käytännöllinen toimenpide saadaan aikaan, niin tulee se vapauttamaan meitä monesta huolesta ja valituksen aiheesta — vaikkei se tulisikaan tyydyttämään niitä maanmiehiä jotka vaativat ulkomaiden huomiota meidän vaaliriidoillemme eikä suuresti intresseeraamaan sellaisia ulkomaalaisia, jotka luulevat että Suomi on norjalainen maakunta.

Pääsiäisyönä.

Kirjoittanut

VLADIMIR KOROLENKO.

Suom. Y. W.

VLADIMIR KOROLENKO syntyi Volhyniassa, Zhitomirin kaupungissa v. 1853. Syntyperältään on hän ukrainilaista (vähävenäläistä) sukua. Opillisen kasvatuksensa hän sai ensin Pietarin teknillisessä opistossa ja sitten Moskovassa, »Pietarin Akademia« nimisessä korkeammassa maatalousopistossa. V. 1875 hän joutui täällä osalliseksi ylioppilasrettelöihin ja lähetettiin

tämän johdosta maanpakoon ensin Itä-Venäjälle ja myöhemmin Siperiaan, jakutilaisalueelle, jossa hän sai olla 3 vuotta. Täältä päästyään hän v. 1885 Nizhnij Novgorodissa alotti kirjailijatoimensa ja veti ensin huomiota puoleensa »Son Makara« (Makarin uni, Russkaja Myslj 1885, N:o 3) nimisellä kertomuksellaan, joka etevällä tavalla osotti tekijänsä hämmästyttävän tarkkaa psykologista silmää ja taiteellisen eheätä käsitystä. Erittäin suurta mieltymystä ovat myöskin hänen muut siperialaiset kertomuksensa, etupäässä »Očerki sibirskago turista« (Siperialaisen matkailijan kertoelmia, Sjevernyi Vjestnik 1885) herättäneet. Muista Korolenkon suurempaa huomiota herättäneistä kertomuksista mainittakoon »V durnom obščestvje« (Huonossa seurassa, Russkaja Myslj 1885, N:o 10), »Ljes šumit« (Metsä humisee, Russkaja Myslj 1886, N:o 21) ja etenkin verraton »Sljepoi muzykant« (Sokea soittoniekka, Russkaja Myslj 1886, N:o 6). Viime aikoina on Korolenko liikkunut verrattain vähän kaunokirjallisuuden alalla, syystä että hän yhä enemmän on antautunut venäläisen yhteiskunnan polttavien päivänkysymysten pohtimiseen, katsoen siten voivansa suoranaisemmin vaikuttaa kansansa edistykseen. Nälkävuonna 1892 hän matkusteli erään yhdistyksen puolesta Itä-Venäjällä tutkimassa nälkäseutuja ja jakeli samalla valtuutettuna rahoja ja viljaa siellä missä hätä oli suurin. Tällä matkallaan hän m. m. joutui ankaraan taisteluun nälkäseutujen piirituomarien kanssa, jotka omaksi edukseen koettivat hallitukselta ja julkisuudelta salata nälänhädän todellista suuruutta. Miehekkäällä esiintymisellään sai Korolenko täten paljo aikaan nälänhädän lieventämiseksi. Toisen kerran esiintyi hän vähäväkisten turvana silloin, kun hän kynällään ryhtyi puolustamaan muutamia ihmisuhrista syytettyjä votjakkeja. Vaikka paikkakunnallinen tuomioistuin kaksi kertaa tuomitsi votjakit syyllisiksi, lykkäsi senaatin kassatsionioikeus molemmilla kerroilla jutun uudelleen käsiteltäväksi. Kolmannella kerralla paikkakunnan oikeusto vapautti votjakit ja tämän tuomion senaattikin vahvisti. Kaikesta tästä saavat votjakit epäilemättä suureksi osaksi kiittää Korolenkoa, joka terävillä ja asiallisilla kirjoituksillaan »Russkoe Bogatstvo« nimisessä aikakauskirjassa ensin käänsi suuren yleisön huomion tähän juttuun ja yhä eteenpäin kynällään piti huolta siitä, että yleisö saattoi seurata ja pitää silmällä jutun oikeudellista käsittelyä. — Viimemainitussa eteväksi tunnetussa aikakauskirjassa on Korolenko vuodesta 1896 ollut vakinaisena toimittajana. Valtiollisyhteiskunnalliseen kantaansa nähden hän kuuluu n. k. »kansanmielisten« (»Narodniki«) puolueeseen.

Korolenko on epäilemättä nuoren Venäjän etevimpiä novellisteja, ehkäpä etevinkin. Tutustutamme lukijaa tällä kertaa seuraavaan kertomukseen, joka puolestaan sekin kuvaa hänen pehmeän lämmintä, sydämellistä, ihmisystävällistä ja tositaiteellista kirjailijaluonnettaan.

Pääsiäisaatto vuonna 187*.

Illan hämy oli jo aikoja sitten vaippaansa käärinyt hiljaisuuteen vaipuneen maan. Päivän lämmittämä ja kevätyöpakkasen raittiin henkäyksen hivelemä maaemo näytti hitaasti ja rinnan täydeltä hengittävän; se huokui valvakkata sumua, joka leikki mahtavan tähtitaivaan kimaltelevassa hoh-

teessa, aivan kuin suitsutusastian sauhutupru, joka ylennäikse taivaan ilmoille lähestyvää juhlaa vastaanottamaan.

Hiljaisuus vallitsi kaikkialla. Pieni lääninkaupunki lepäsi hiljaisena, hämärän viileyden vilvottelemana, odotellen hetkeä, jolloin kirkonkellon ensimäinen kumaus kajahtaa tuomiokirkon tornista. Mutta kaupunki ei nukkunut. Kostean hämäryyden peitosta, vaiteliaiden, tyhjien katujen varjosta saattoi ikäänkuin kuulla pidätettyä, hillittyä odotusta. Vain silloin tällöin kuuluu askeleita, varmaankin myöhästyneen työmiehen, jonka juhla miltei oli yllättää raskaan, vastapintaisen työn äärestä, taikka kuormarattaiden raskasta ryskettä — ja taaskin äänetön hiljaisuus . . . Elämä on kaduilta valunut huoneisiin, pohattojen palatseihin ja köyhien hökkeleihin, joiden kaikkien ikkunoista valo kadulle virtaa, ja on sinne piiloutunut. Yli kaupungin, yli vainioiden, yli koko maan liiteli lähestyvän juhlan, ylösnousemus- ja uudistusjuhlan, henki.

Kuu ei ollut noussut ja kaupungin kääri varjoonsa ylänkö, jolta suuri, synkkämuotoinen rakennus häämötteli. Sen kummalliset, suorat, jäykät piirteet muodostivat kolkon kuvan tähditettyä taivaansineä vastaan. Portti, jota töin tuskin voi erottaa, ammotti mustassa varjossa olevan seinän hämärästä ja kulmatornit muodostivat taivaalle neljä terävätä huippua.

Mutta jopahan tuomiokirkon tornista ensimäinen kolkkaus kumahti ja levisi ympäristöön herkän ilman kannattamana, kumahti toinen . . . kolmas . . . Hetkisen perästä soivat, livertelivät, laulelivat kellot eri tahoilta ja eri äänillä, säveleet kietoutuivat toisiinsa ja sulautuivat mahtavaksi, omituiseksi soinnuksi, kohoten väräjävin, vavahtelevin kiertein yläilmoille . . . Mutta kaupunkia varjostavasta tummasta rakennuksesta kuului raihnaista, rämisevää kalkutusta, joka ikäänkuin ilmassa vapisten surkean voimattomasti koetti kohottaida yläilmojen korkeuksiin tuon mahtavan akordin jäljissä.

Soitto vaikeni . . . Äänet sulivat ilmaan, mutta yön hiljaisuus pääsi vain vähitellen jälleen täyteen valtaansa: kauan eli vielä yön hämärässä epäselvä, kuoleutuva kajanne, kuni näkymättömän, ilmassa pingotetun soitinjänteen vavahtelu . . . Valkeat taloista sammuivat; mutta kirkkojen ikkunat loistivat. Vuonna 187* valmistautui maa vielä kerran julistamaan rauhan, rakkauden, veljeyden voiton vanhaa tunnussanaa . . .

Synkän rakennuksen tummassa porttikäytävässä kitkuivat rautateljet. Puoliplutona sotamiehiä, joiden aseet pimeässä rytyilivät, lähti vaihtamaan yövartiota. He kulkivat kulmalta kulmalle, pysähtyen hetkeksi vartiopaikoilla; tummasta ihmiskasasta erosi määrämittaisin askelin olento, ja entinen vartia ikäänkuin upposi tuohon epämääräiseen mustaan kasaan... Sitten puoliplutona liikkui edemmäs, kiertäen korkean vankilanmuurin ympäriinsä. Länsikulmalla vaihtui sikäläisen vartian sijalle nuori rekryytti; hänen liikkeistään ei maalaiskömpelyys vielä ollut ehtinyt kulua; hänen nuorissa kasvoissaan ilmeni jännitetty tarkkaavaisuus, ensikertaa vastuunalaista paikkaa hoitavan alokkaan silmänluonne. Hän seisoi kasvot muuriin päin, kopisteli kivääriään, astui pari askelta ja seisoi, tehtyään puolikäännöksen, olkapäittäin entisen vartian vieressä. Tämä käänsi päätään puoleksi tulokkaan puoleen ja luki ulkoa oppineen äänellä nuo tavanmukaiset ohjeet:

— Kulmalta kulmalle... silmät auki... elä nuku, eläkä torku! — saneli sotamies sukkelaan, ja rekryytti kuunteli tarkkaavaisena ja hänen harmaista silmistään kuulti jonkunmoinen omituinen tuskanilme.

— Ymmärsitkö? — kysyi jefreitteri.

— Ymmärsin!

— No niin, katsohan eteesi! — sanoi hän taas ankarasti ja lisäsi sitten, muuttaen ääntänsä, hyväntahtoisemmin:

— Ei hätää mitään, Tadjeev, elä pelkää! Ethän sinä toki mikään akka ole... Mörköjäkö vai mitä sinun tässä nyt muka pelätä?

— Mitäs minä mörköjä...? — vastasi Tadjeev viattomasti ja lisäsi vielä miettivästi: — Sydän se vain niin kummalliselta... niinkuin sitä jokin painostaisi...

Tämä sydämensuora, melkein lapsenomainen tunnustus herätti sotamiesjoukossa naurua.

— Kuuleppas tuota, kotikylä ja äitikulta ne vain mielessä pyörivät! — virkahti jefreitteri ylenkatseellisella säälillä ja komensi käreästi:

— Kivääri olal-le!... Eteenpäin, mars!

Vartiojoukko lähti liikkeelle tahdikkaasti marssien, katosi kulman taakse ja pian sen askeleet häipyivät kuuluvista. Nuori vartiasotamies heitti kiväärin olalleen ja lähti hiljalleen astelemaan pitkin seinäviertä...

Kirkonkellon viime kolkkaukselta syntyi vankilassa liikettä. Eipä tyrmän musta, kaihokas yö ollut taas pitkään aikaan nähnyt sellaista elvyntää. Ikäänkuin kellon ääni tänne todellakin olisi tuonut vapauden sanoman: koppien mustat ovet avautuivat toinen toisensa jälkeen. Harmaisiin mekkoihin puettuja ihmisiä, nuo onnettomat keltaiset ruudut selässä, kulki pitkässä jonossa, parittain käytävien läpi, ja he astuivat vankilan kirkkoon, joka säteili valosta. Heitä tuli oikealta ja vasemmalta, heitä nousi alhaalta rappusia ylös, heitä laskeutui ylhäältä rappusia alas. Käytävissä kumahtelevan jalkaintömistyksen keskeltä kuului tuon tuostakin kiväärienkopinaa ja jalkarautojen yhtämittaista kalistusta. Suureen kirkkoon päästyään valui harmaja ihmisvuo ristikkoaitauksen sisäpuolelle ja hiljeni siellä. Kirkon ikkunoissakin oli vahvat rautaristikot...

Tyrmät olivat tyhjentyneet. Ainoastaan noissa neljässä kulmatornissa, pienissä, ympyriäisissä, tiviisti teljetyissä kopeissa heitähytteli neljä yksinäistä, synkkämielistä vankia, tuon tuostakin kyykistyen ovelle kuuntelemaan ja ahnaasti korviinsa ahmimaan säveltenkatkelmia kaukaisesta kirkkoveisuusta.

Ja tuollakin, eräässä yhteiskopissa, oli vielä sairas, joka makasi vuoteellaan. Vankilanjohtaja, jolle tämän äkkinäinen sairastuminen oli ilmoitettu, meni hänen luokseen, kun muut vangit vietiin kirkkoon, kumartui hänen puoleensa, tarkasteli syrjästä hänen silmiään, jotka kummallisesti palaen epämääräisesti olivat suunnatut avaruuteen.

— Ivanov!... Kuule, Ivanov! — huusi johtaja sairaalle.

Vanki ei päätään kääntänyt; hän mutisi jotain hiljaa itsekseen; äänensä oli käheä; tulehtuneet huulet vaivoin liikkuivat.

— Huomenna sairashuoneeseen! — määräsi johtaja, lähti ulos ja jätti kopin ovelle yhden tarkastusmiehen. Tämä katsoli tarkkaavaisesti kuumesairasta ja pudisteli päätään.

— Voi sinuas, maankulkija, mieronkiertäjä! Taidatpa olla, veliseni, matkasi päässä! — ja tultuaan siihen päätökseen, ettei tässä mitään voinut tehdä, lähti tarkastusmies käytävää myöten kirkolle, pysähtyi suljetun oven ulkopuolelle ja rupesi kuuntelemaan jumalanpalvelusta, yhtämittaa pokkuloiden ja maahan langeten.

Tuon tuostakin kumasi tyhjässä kopissa kuumesairaan epäselvä sopotus. Tuo mies ei vielä mikään vanha ollut, hän näytti lujalta, voimakkaalta. Hän houraili, eläen uudelleen viimeiset vaiheensa, ja hänen kasvonsa vääntyivät tuskasta.

Kohtalo oli pitänyt mieronkiertäjätä pahoin pilkkanaan. Hän oli kulkenut tuhatkunta virstaa, hiipien aarniometsien ja vuoristojen halki, oli kestänyt tuhannet vaarat, kärsinyt tuhannet puutteet; häntä oli ajanut palava koti-ikävä, häntä oli johtanut vain yksi ajatus: »jälleen nähdä . . . vaikka vain kuukaudeksi . . . viikoksikaan . . . hiukan olla omaistensa luona . . . ja sitten — vaikkapa taas sama matka!« Satakunta virstaa kotikylästä hän joutui tähän tyrmään . . .

Mutta jo taukosi kumajava sopotus. Mieronkiertäjän silmät suurenivat, rinta huokuu tasaisemmin . . . Iloisemmat haaveilut vilvottelivat kuumeen polttamaa päätä . . .

. . . Aarniometsä humisee . . . On tuttu hänelle tuo humina — tuo tasainen, laulava, vapaa . . . Hän oli oppinut erottamaan metsän eri äänet, jokaisen puun haastelut. Mahtavain honkain taaja, tumma vihannuus soi tuolla korkealla, korkealla . . . Kuuset kuhisevat pitkään, kumeasti; iloinen, heleän raikas lehtikuusi viuhuttelee norjia lehviänsä . . . Lintu valloillaan viheltelee, poriseva lähde rohkeasti kiitää kallionrotkoja ja kuiluja, ja aarniometsän salanuuskijat — räkättävät harakat — parveilevat ilmassa pysytellen aina sillä kohdalla, missä mieronkiertäjä, metsän peitossa, tiheikköjä hiiviskelee [1].

Sairas tunsi aarniometsän vapaan tuulahduksen vihahtelevan. Hän kohosi istualleen syvältä huokaisten; silmät tarkkaavina katsovat eteenpäin, mutta äkkiä niissä välähti jotakin itsetietoista . . . Mieronkiertäjä, tottunut karkulainen, näki edessään oudon ilmiön: ovi oli auki . . .

Voimakas vaisto pani koko hänen kuumeen kalvaman elimistönsä tärisemään. Hourailun ilmeet haihtuivat äkkiä, taikka myös ne keskittyivät yhteen ainoaan ajatukseen, joka kirkkaana soihtuna tunki terävän valonsa läpi kaiken kaoksen: yksin! . . . ovi auki! . . .

Tuossa tuokiossa oli hän hypähtänyt lattialle. Näytti siltä, kuin tulehtuneiden aivojen koko kuume olisi purskahtanut silmiin; ne katselivat kummallisen tasaisesti, hellittämättä ja kamalasti.

Jonkun kirkosta tullen sen ovi silmänräpäykseksi aukesi . . . Kirkkoveisuun sointuisat, etäisyyden liennyttämät sävelaallot sattuivat mieronkier-

[1] Siperialaiset mieronkiertäjät kertovat, että harakat parvena seurailevat tiheikössä hiipivää ihmistä. Siihen aikaan, kun „kyyryselkäisten“ (paenneitten vankien) metsästys oli lain sallima, vainustelivat burjatit mieronkiertäjiä harakkaparven äänekkäiden huutojen mukaan. Tekijän muist.

täjän korvaan ja katkesivat taas äkkiä. Kalpeille kasvoille suljahti liikutuksen ilme, silmät sumenivat ja hänen mieleensä johtui haaveilujen jo kauan vaalima kuva: hiljainen yö, kotikylän vanhaa kirkkoa tummilla oksillaan varjostavain ikihonkien humina . . . kyläläisiä joukottain, loistavat tulet toisella puolen jokea ja tuo sama kirkkoveisuu . . . hän kiiruhti matkalle, saadakseen kuulla kaikkea tätä tuolla, omaistensa luona . . .

Sillä välin tarkastusmies käytävässä, kirkonovella, yhä kumartelihen maahan ja rukoili hartaasti . . .

Nuori rekryytti käyskentelee kivääri olallaan pitkin seinäviertä. Vartija näkee tasaisten, vasta lumen alta paljastuneiden vainioiden laajenevan kauas eteensä. Lepposa tuuli lehahtaa hänen ohitsensa, kahistelee kuivunutta aroheinää, vihisee viimevuotisessa ruohossa ja soittaa sotamiehen sieluun rauhallisia, vienonsuruisia muistelmia.

Nuori vartija pysähtyi seinän viereen, laski kiväärinsä maahan ja nojaten pyssynsuuhun kätensä ja niihin päänsä, vaipui hän syviin mietteisiin. Hän ei vielä voinut saada itselleen täysin selväksi, miksi hän oli täällä, tänä juhlallisena yönä vasten suurta juhlaa, pyssy kädessä, muurin edustalla, autioiden vainioiden ääressä. Yleensä hän vielä oli oikea »maanmoukka«, eikä ymmärtänyt vielä paljoakaan siitä, minkä sotamies niin hyvin ymmärtää; siksipä häntä syystä »kotikylällä«, »äitikullalla« kiusattiinkin. Aivanhan hän vielä vasta oli vapaa, isäntä, oman vainionsa valtias, oma herransa . . ., mutta nyt epäselvä, selittämätön, epämääräinen, joka askelta, joka liikettä seuraava kammo ahdisteli hänen nuorta, kulmikasta maalaisluontoansa ankaran sotapalveluksen ahtaisiin uriin.

Mutta tällä hetkellä hän oli yksin . . . Autio, laaja näköala, tuulen vihinä aroheinikossa vaivutteli hänet uinailuun, ja nuoren sotilaan silmissä kuvastuu kotoisia kuvia. Hänkin näkee kotikylänsä, sen yli puhaltaa sama tuuli, ja kirkko loistaa valosta, ja tummat hongat huojuttelevat sen yli vihreitä latvojaan.

Väliin hän havahtaa, ja silloin hänen harmaissa silmissään ilmenee neuvoton hämmennys: mitä tämä on? — peltovainioita, kivääri, muuri . . . Hetkeksi todellisuus muistuu hänen mieleensä, mutta pian taas öisen tuulen epäselvä laulu liekuttaa esiin kotoiset kuvat, ja sotamies vaipuu taas unelmiin, nojaten kivääriinsä . . .

Vähän matkaa siitä, missä vartia seisoo, ilmaantuu muurin harjalle tumma esine: se on ihmisen pää . . . Mieronkiertäjä tähystelee kaukaisia vainioita, etäistä, tuskinpa näkyvätä metsänrantaa . . . Hänen rintansa laajenee, ahnaasti ahmien yö-emon tuoreita, vapaita tuulahduksia. Hän laskeutuu alas käsiensä varassa ja soljuu hiljaa muuria myöten maahan . . .

Kirkonkellojen riemusoitto herättää uinuvan yön. Vankilankirkon ovi oli auennut, pihalla on kirkollinen juhlakulku; sointuisa kirkkoveisuu kumpusi mahtavana sävelvuona kirkosta. Sotamies vavahti, oikasihen, paljasti päänsä tehdäkseen ristinmerkin, ja . . . tyrmistyi liikkumattomaksi, käsi ristinmerkille kohotettuna . . . Mieronkiertäjä, maahan päästyään, kiiruhti nopein askelin aroheinikkoon päin.

— Seis, seis! . . . veikkoseni, veljyeni! . . . huutaa vartija, kauhistuneena kohottaen kivääriänsä. Kaikki tuo, jota kän oli pelännyt, jota hän oli vavissut, vyöryi nyt hänen päälleen, muodottomana, kauheana — tuon pakenevan harmajan olennon muotoisena. »Sotapalvelus, vastuunalaisuus!« välähtää sotilaan mieleen, ja ojentaen kiväärinsä tähtäsi hän pakenevaa ihmistä. Ennenkuin hän liipasinta kosketti, sulki hän kärsivällä kasvonilmeellä silmänsä . . .

Mutta yli kaupungin liiteleikse laateleikse taaskin tuolla korkealla yläilmoissa sulosointuisia, laulavia, herkeämättä yhä jatkuvia ääniä ja . . . taaskin tyrmän kellorämä täristen kalkkasi, ja riekkui kuni ampuhaavainen lintu. Muurin takaa leviävät kauas vainioille voitonriemuisan virren ensi sulosoinnut: »Kristus on ylösnoussut!«

Ja äkkiä muurin toiselta puolen rämähti yli kaiken kuuluviin pyssynlaukaus . . . Heikko, avuton ähkynä seurasi sitä, ikäänkuin epämääräinen, valittava syytös, ja senjälkeen kaikki tuokioksi hiljeni . . .

Ainoastaan aution vainion kaukainen kaiku uudisteli, ikäänkuin surumielisesti nuhdellen, kiväärinlaukauksen viimeisiä kajahduksia.

Katsaus.

Kirjallisuutta.

Romaani- ja novellikirjallisuutta.

K. A. JÄRVI, *Puoli-luonne*. Kuvaus. Porvoossa 1897, Werner Söderström. 120 siv. 8:o. Hinta 1:60.

K. A. Järvi on nuori kirjailija, joka ei vielä ole monta teosta ehtinyt julkaista, kuitenkin on hänellä huomattavissa taipumuksia, jotka hyvin kehitettyinä voinevat varmoille työaloille viedä. Hänen uusimman kirjansa nimestä »Puoli-luonne» voimme arvata, mille aloille tekijä mielii antautumaan: kuvaamaan suomalaisen luonteessa meidän päivinämme tavattavia ristiriitaisuuksia.

Päähenkilö, Risto Mustaparta nimeltä, on köyhän merimiehen-lesken poika maaseutukaupungista. Ylioppilaaksi tullessaan on hänellä mieli täynnä uhkaa ja rohkeutta ja itseluottamusta. Hän aikoo lakimieheksi, luottaen suureen, koulussa koeteltuun väittelytaitoonsa, juhlissa hän pitää isänmaallisia puheita, ei pelkää sanoa arkaakin totuutta kelle hyvänsä, tuntee herkästi vihaa tai ylenkatsetta kaikkia kohtaan, jotka ovat erilaisia kuin hän, olkoot ne sitten yläpuolella tai alapuolella häntä. Kun lisäksi kuvittelemme hänen käytökseensä jonkun verran kömpelyyttä ja mieleensä raakuutta, on meillä edessämme usein tavattava tyyppi. Lisäksi tulee muutamia piirteitä, joita nykyisinä aikoina alkaa ehkä useastikin tavata. Risto ei voi ruveta papiksi, sillä hänellä ei ole sitä uskoa, jonka hän siihen tarvitsisi. Siitä olisi hänellä suuri etu, hänen äitiään se suuresti ilahuttaisi, ja hänen isoisänsä, omituinen rikas vanhus, ainoastaan sillä ehdolla suostuisi auttamaan häntä. Tämän aineellisen edun vuoksi ei Risto vastatulleena ylioppilaana hetkeäkään ajattele tinkimistä; liian varmasti hän luottaa itseensä. — Jo Riston ylioppilaaksi tullessa syntyy hänen ja nuoren sivistyneen naisen Suoma

Molinin välillä läheinen suhde, josta vähitellen kehittyy kihlaus. Suoma ei ole aivan tavallinen tyttö. Hänessä on paljon voimaa ja toimintahalua. Hän lupaa tulla Ristolle, kun hän on näyttänyt, että hänessä on miestä, että hän saattaa ajaa päätöksensä määräänsä, toimittaa jotain elämässä. Erikoisempaa on, ettei hän sallisi Riston tulla papiksi.

Tässä on Riston luonteen edellytykset ja kehityksen alkupää. Lujasta itseluottamuksestaan ja uhkamielisestä varmuudestaan huolimatta alkoi hän mennä alaspäin. Ensimäisten ylioppilaspäiväin innostus ei kestänyt työnkoettelemusta. Hän luki ja luki lakitiedettään pääsemättä vähääkään selvemmälle, kykenikö hän suorittamaan sitä elämäntyötä, jonka hän oli eteensä pannut. Suoma, joka on vanhempiensa kanssa matkustanut Amerikkaan, saattaa hänet kirjeittensä kautta vähäksi aikaa suureenkin intoon, mutta ilman sivultapäin tulevaa viritystä innostus aina uudestaan laimenee kokonaan. Köyhyys tuottaa lisäksi vaikeuksia ja kärsimyksiä. Vähitellen katoaa työhalu. Masentuneessa mielentilassa ollessaan hän saa äidiltä kirjeen, jossa tämä kertoo uskovaiseksi kääntyneensä ja kehottaa poikaansa rupeamaan papiksi. Tämän kautta katsoo hän suhteensa äitiin kokonaan rikkoutuneen. Kirjoitettuaan tylyn kirjeen äidilleen lähtee hän tuttavan merikapteenin laivaan merelle, Amerikkaan tultuansa lähteäkseen morsiamensa luo. Merellä hänen mielensä painuu yhä alemma, hän horjuu kaikessa, epäilee itsessään kaikkea. Äidilleen kirjoittamaansa kirjettä hän katuu, mutta satamissa ollessaan ei hän saa toista kirjettä lähetetyksi, jossa hän pyytäisi anteeksi tylyyttään. Monessa satamassa käytyään tulevat he vihdoin New-Yorkiin. Mutta siellä ei Ristolla ole voimaa lähteä Suoman luo, vaan hän purkaa kirjeessä kihlauksensa ja palaa Suomeen. Kotiin tultuaan saa hän kuulla, että hänen äitinsä juuri on kuollut. Yhä enemmän masentuneena päättää hän ruveta papiksi.

Tekijä on tässä ottanut kuvatakseen suomalaisessa luonteessa usein tavattavaa ristiriitaisuutta. Kauneista sanoista ja lämpimistä tunnelmista innostuu mieli, mutta sillä ei ole lujaa tarmoa pohjana, kyetäkseen toiminnassa toteuttamaan innostuksen luomia mielikuvia ja raivaamaan itselleen omintakeista alaa. Tekijä on luonteen, sen kehityksen ja sen edellytykset oikein käsittänyt. Se on hänelle ansioksi luettava. Mutta vielä on tekijällä monia puutteellisuuksia. Lukija ei tule täysin käsittämään eri asteita ja yhtämittaisuutta luonteen kehityksessä, siinä on aukkoja. Alituisesti ikäänkuin tuntee, että tästä olisi voinut päästä syvemmälle, mutta ei ole menty. Olisi ollut selvemmin kuvattava Riston muuttuminen ahkerasta lukumiehestä tyhjäntoimittajaksi. Ei mitenkään osoteta, miksi lakitieteen lukeminen ei hänelle onnistunut. Kaunokirjallisuuden lukemisen merkitys jää puolinaisesti kuvatuksi. Papiksi tuleminen on kai käsitettävä siksi ennen poljetuksi tieksi, joka Riston kaltaiselle ylioppilaalle olisi lähinnä tarjoutunut, jota vastoin lakimieheksi rupeaminen on uuden uran

polkemista. Onko tämä näin käsitettävä, ei kuitenkaan tule täysin selvästi esille. Riston suhde Suomaan ja etenkin sen rikkoutuminen olisi voinut tulla tarkemmin kuvatuksi. Samoin Suoma semmoisenaan herättää lukijassa siksi paljon mielenkiintoa, että selvempi kuva hänestä olisi ehkä lisännyt kirjalle viehätystä. Merimiehen kuolema laivassa ja sen vaikutus Ristoon on hyvästi esitetty, mutta ei se mielestäni täysin sulaudu kokonaisuuteen, tai sen saattaa ainakin käsittää useammalla tavalla. Ei nimittäin ole oikein selvää, onko Riston papiksi rupeaminen ja siihen mielentilaan kehittyminen puhdistumista, vai väsymyksestä poljetulle tielle lähtemistä. Näyttää niinkuin tämä ei olisi ollut tekijällekään selvillä.

Kuvauksessa on myös paljon syrjäisiä piirteitä, jotka joko olisivat voineet olla poissa, tai olisi niiden yhteys päähenkilön luonteenkehityksen kanssa pitänyt olla selvemmin kuvattu. Semmoisia ovat Helsingissä-olo äidin kanssa, ravintolassa-käynti jouluyönä, Suoman kirjeet Amerikasta ja niiden sisältämät mietteet y. m.

Meillä niinkuin muualla maailmassa on monenlaisia tyyppejä, monenlaisia luonteita, on ihmisissä ristiriitaisuuksia. Mutta näitä on kirjallisuudessa vähän kuvattu. K. A. Järvi näyttää näille aloille yrittelevän. Toivomme hänen jatkavan tällä alalla yhä syventyen aineeseensa ja yhä huolellisemmin esityksensä kokonaisuutta hoitaen sekä puhtaammaksi ja hienommaksi kieltään hioen.

O. R.

EMIL LASSINEN, *Kotipoluilta III*, pieniä kertoelmia. Porvoossa 1897, Werner Söderström. 132 siv. 8:o. Hinta 1: —.

Äskettäin ilmoitimme Valvojassa Emil Lassisen »Kotipoluilta»-nimistä kokoelmaa ensimäisen ja toisen vihon. Nyt on samaa sarjaa ilmestynyt kolmas vihko. Tämän vihon kertoelmilla on samat ominaisuudet kuin edellisilläkin. Keskeneräisyyttä huomaamme näissäkin. Esim. kertoelmassa »Kun Kirsti todisti väärin» saamme kylläkin elävän kuvan Kirstistä ja hänen tilastaan. Mutta väärä todistushan Kirstiä vaivasi eikä hän siis rauhaa voinut saada muuten, kuin siten että väärä todistus julkisesti tuli sovitetuksi, mutta siitä ei kerrota mitään; sanotaan vaan, että hän sai rauhan. Samanlaista tapaa toisissakin. — »Naimapuuhia» ja »Perhevirkistystä» nimisissä kertoelmissa, jotka muuten ovat vallan hauskoja ja sukkelia, esiintyy henkilöitä, joita olemme ennen jo tavanneet. Eivätkö kaikki nämä katkelmat olisi voineet sulaa yhteen jonkinlaiseksi kokonaisuudeksi, Sigurdin malliin? Samoin »Lampiniemen Kristian» ja »Helmilän Hilma» sisältävät samoja aineksia. — »Leenan Kasperissa» tekijä kuvaa onnetonta ihmistä, joka kehdosta alkaen on saanut kokea vain kovuutta ja tylyyttä, ja josta siten on muodostunut suuri pahantekijä. Aineeseensa syventymällä olisi tekijä siitä varmaan voinut saada enemmän kuin nyt.

— Tekijän silmä on siksi avoin, hänen esitystavassaan on niinkin paljon sujuvaisuutta, että hänen luulisi huolellisesti kehittämällä aiheitaan voivan saada enemmänkin aikaan kuin vain tämmöisiä katkonaisia kertoelmia.

O. R.

Kuningattaren romaani ynnä alkuperäisiä suomalaisia kertomuksia. Kuopiossa 1897, Kuopion uusi kirjapaino. 92 siv. 8:o. Hinta – :90.

Nimestäkin jo voi päättää, että kirjanen on kokoelma, johon kustantaja on koonnut, mitä ei ole muuanne saanut sopimaan, mutta jota ei ole käyttämättäkään raskinut heittää. Siitä jo voi päättää, ettei se täytä suuria vaatimuksia, joita sillä ei lienekkään. Kokoelmassa on kolme Kauppis-Heikin kertomusta: »Anaski», »Laivan kannella» ja »Kummitus rukissa». Ensimäisessä, hauskimmassa, kuvataan omituista sukkelapuheista miestä, joka elättää itsensä povailemalla, onkimalla ja kaikenmoisilla kujeilla. Toinen on aivan vähäpätöinen ja olisi voinut jäädä painattamatta; opetus voi olla oikea, mutta ei siinä mitään tapahdu, eikä tuoda esiin mitään uutta. Kolmas voi mennä mukiin, vaikka sekin on hyvin vähäpätöinen. — Otto Tuomen kertomus: »Kauppaneuvoksen rouvan juhlapäivä» on jotensakin epäonnistunut. Niin paljon se kumminkin lukijan huomiota kiinnittää, että hän tulee kysyneeksi, miksi kauppaneuvos juuri tällä kertaa oli niin hyvällä tuulella ja jatkuiko sitä, — mutta vastausta ei saa. — Vielä on kokoelmaan saksasta käännetty Emil Peschkaun kirjoittama »Kuningattaren romaani». Käsitellen hallitsevain ja ylhäisten rakkaussuhteita edustaa se kirjallisuudenhaaraa, jota suomalaisessa kirjallisuudessa tuskin vielä lieneekään. Kuningatar, jonka romaani tässä lyhyimmiten kerrotaan, on Ruotsin Kristiina.

O. R.

Näytelmärunoutta.

WILLIAM SHAKESPEARE, *Kuningas Richard Kolmas.* Suomentanut P. Cajander. Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran toimituksia. 60 osa. XV. Helsingissä 1897. 138 siv. 8:o. Hinta 3: —.

Tätä kirjaa älköön kukaan lähtekö lukemaan, ellei hän sitä ennen jotenkin tarkoin tunne n. s. Valkoisen ja Punaisen ruusun välisen sodan verisiä vaiheita sekä Yorkin ja Lancasterin ruhtinasheimojen sekavia sukusuhteita. Koko näytelmä liikkuu tämän kuuluisan riidan pohjalla, samalla kuin se pääasiallisesti kehittää sen veristä loppuratkaisua sekä valmistuksia tähän (v. 1483—1485). Luonnollisesti siinä ehtimän takaa vilisee kohtia, joissa viitataan noihin historiallisiin oloihin — sivumennen, ne kun edelly-

tetään tunnetuiksi. Ellei niitä tunne, jää runoteoksen tajuaminen ja siitä nauttiminen aivan vaillinaiseksi. Mutta eipä meikäläisillä lukijoilla yleensä saata edellyttää tämmöisiä spesiaalitietoja eikä kaikkien saatavissa myöskään ole historiallisia teoksia, joista vaillinaiset tiedot saataisiin parannetuiksi. Suuren palveluksen olisi suomentaja siis tehnyt lukijoilleen, jos hän jossain alku- tai loppulauseessa olisi nämä historialliset seikat selvittänyt. Mutta turhaan hakee semmoista; eipä hän tällä kertaa ole edes, kuten ennen joskus, muutamilla lyhyillä hajaselityksillä kirjan lopussa lukijan työtä helpottanut. Ja tuo puute, joka vaikeuttaa mainion runoteoksen nauttimista, olisi ollut niin vähällä autettavissa! Suomentajan haluttomuutta huojentaa lukijan vaivaa kuvaa omituisesti jo kohta alussa henkilöiden luettelossa se niukkuus, jolla ne useat mainitaan. Eikö olisi esim. »Glosterin herttuan» nimen jälkeen sopinut lisätä: »sitten Richard III», niin tietäisi lukija heti ensi silmäyksellä, kuka henkilöistä on draamalle nimen antanut, koskapa luettelossa on eräs toinenkin Richard? »Tapaus Englannissa» sanain perään oli sopinut lisätä: v:na 1483—1485. Suorastaan erehdyttävää on, kun Dorset ja Grey sanotaan olevan »kuningattaren pojat», mutta ei mainita kummanko, Elisabethinko vai Margareetan. Lukija luulisi heitä aluksi pikemmin M:n pojiksi; vasta edemmäs päästyään ja päätään hiukan vaivattuaan näkee hän että ne sittenkin ovat E:n, vaikka ei Edvardin kanssa, vaan jostakin edellisestä avioliitosta. Edelleen samallaista epäselvyyttä. II,' 4 kohtauksen alussa mainitaan siinä esiintyviksi henkilöiksi *Yorkin herttua* ja *Yorkin herttuatar,* mutta sitte repliikkien edessä on vaan *Hert.* ja *York.* — niin että ota siitä selkoa kumpi on herttua, kumpi herttuatar!

Mutta vähät näistä moitteista, jotka sittenkin vain koskevat sivuasiaa, sen ilahduttavan pääasian rinnalla, että taas on kuolematon mestariteos mallikelpoisessa asussa kirjallisuutemme omaksi siirtynyt. Saammehan suomalaiset nyt inholla ihailla ja kammoen katsella kuuluisan konnan perikuvaa, luihua, kavalaa, verenjanoista ihmispetoa, johon ihmisviha on syöpynyt syntymästä asti, joka viihtyy vain ilkitöiden ilmassa. Hän on hornan syytämä kostonhenki, lähetetty rankaisemaan ruhtinasten, kautta monen sukupolven tekemiä tihotöitä ja rikoksia. Näin hän ensin Yorkin huoneen puolesta kostollaan raatelee lancasterilaisia; mutta ikäänkuin ajaakseen näidenkin asiaa, kääntää hän kohta taas raivonsa yorkilaisia vastaan, surmaten säälimättä läheisimpiä sukulaisiaan, kuten kaikkia muitakin, jotka seisovat hänen tiellään. Valtaistuimelle hän pyrkii kaikilla verisen vainon ja pirullisen kavaluuden keinoilla. Mutta ettei hän hirmuisuudellaan pelottaisi ihmisiä puoleltaan, käyttää hän jos joitakin näyttelijän temppuja. Hän osaa oivasti teeskennellä lempeitä ja jaloja tunteita ja niillä typeriä petellä. Rumuutensa uhallakin hän sulattaa suunsa suloiseksi ja osaa lempeä leperrellen lepytellä naisia, jopa niitäkin, joilta hän vähää ennen on tapattanut miehen tai lapset. Suutelolla hän tukehduttaa kirouksen noilta kauniilta huu-

lilta — — niin, tosiaan liian karkeasti on runoilija ilkkunut naissydämen heikkoutta! Tiranni on surevinaan omia murhateuraitaan, joiden avuja hän kauniisti kiittelee, teeskeleepä katumusta ja jumalisuuttakin. Vaikka palaen vallanhimosta, ei hän ole piittaavinaan kruunusta, kun se vihdoin hänelle tarjotaan, ja suostuu vain puoliväkisin kuninkoimaan. Ja millä taidolla ja ihmistuntemisella hän osaa valita väkensä, kutkutellen kenen koston-, kenen nautinnonhimoa, immarrellen itserakkautta, loihtien heille syötiksi vallan ja onnen unelmia! Mutta ainoastaan ne kelpaavat hänelle, jotka sokeasti tottelevat häntä. Jos hänen tarkka silmänsä äkkää kätyriensä uskollisuuden hiemankin häilähtävän, ei niiden pää enää penniäkään maksa, vaikkapa ne sitten olisivatkin niin tehokkaasti kuin Buckingham auttaneet häntä valtaan nousemaan. Richard ei pelkää jumalaa eikä ihmisiä — yksi kiusa hänellä vain on: soimaava omatunto. Sen käsissä tuo murtumaton horjuu lopuksi ja osottaa ensi kerran heikkouden oireita. Hän lausuu itse:

„On tunnollani tuhat eri kieltä,
Ja joka kielellä on eri kanne,
Ja joka kanne mua konnaks syyttää. — — —
Ma kammon. — Ei niin luotukaan mua lemmi;
Jos kuolen, ei niin sielukaan mua sääli; —
Ja miksi sääliskään, kun en ma itse
Vähääkään omaa itseäni sääli?" —

Ja miksi runoilija on suistanut katseemme tämmöisen sielun pohjattomaan hornanyöhön, josta sydän kammahtuen kääntyy pois? Onko siinä mitään luomassa runollista mielenkiintoa? Ehkäpä titaanimaisen hirmuisuuden suuruus ja ilmetyn pahuuden perikuva? Ei suinkaan, sillä se ei ole runollista, joka hyydyttää sydämen. Richardin suuruus on tietysti kyllä siinä ihmeellisessä taidossa, jolla hänen mahtavan pirullinen luonteensa on eheämuotoiseksi kuvattu, niin että se tehoo meihin todellisuuden voimalla; mutta lisäksi tulee hänen traagillinen kohtalonsa. Hän on nemesis divinan vitsa, joka rankaisee ruhtinaita ja kansaa monen sukupolven synneistä. Siltä kannalta emme voi häneltä kokonaan kieltää sääliämme, vaikka hän kyllä ennen muita iskuja ansaitsee. Hän on se äkäpaise, joka kauan vihoteltuaan, vihdoin puhjetessaan puhdistaa ruumiin.

Suomennoksella on P. Cajanderin kaikki ennestään hyvin tunnetut ansiot: kielen rikkaus, kaunis sointu, säntillisyys, pontevuus, voima. Ääreti vaihteleville ajatuksen väreille ja vivahduksille löytää hän aina säntilleen vastaavat sanat. Suotta luettelisimme esimerkkejä semmoisia kuin: »(karju) ruhonne raamastaen purtilokseen» — niitä on joka sivulla paljon. Mutta taiteensa tarpeiksi kartuttaa hän rohkeasti kielen varoja, joko kaivamalla Lönnrotin kätköistä, kaihossa piilemästä, ilmivaloon oivia sanoja, tai muodostamalla uusiakin ex analogia. Runosäkeet mielivät lyhyitä sanamuotoja,

jotka sopivat niihin paremmin kuin niiden pitkät vastineet tavallisessa kielessämme. Jos saa pitkät sanavetkaleemme yhdelläkin tavulla lyhenemään, tietysti väkivaltaisesti niitä silpomatta, tai keksii pitemmän sanan sijasta toisen lyhyemmän, niin tekee jo hyvän palveluksen runokielellemme. Tätä kieliurheilua P. Cajander näkyy harjoittelevan hyvällä menestyksellä. Sitä osottakoot seuraavat esimerkit: *heitiä* = kukoistaa (ihmisestäkin: heidi = vigeas valeasque!); hän *karsaa* (karsoo?) = karsastaa; *tarjo* = tarjous; *ärjä* = äreä (vrt. ohjä ja eheä); *kiro* = kirous; *tyrskä* = tyrsky (muodosta partitivi!); *ehkää* = ehkäisee; *mielas* = mieluisa; *onnirikko* = onneton (vrt. raajarikko); *polo* = poloinen; *äimii* = pistää (äimällä); *malttuu* = malttaa mielensä; *ehdon* häijyys = tahallinen h.; *arvo* rouva = arvoisa r.; *oikutella* = näyttää oikkuja; *kuninkoida* = olla kuningas (vrt. isännöidä); *vääryyttää, väkivallata* y. m. Jos runomitta sen vaatii, sanotaan *tyvetkää* pro tyytykää. Oikaisten usein kirjoittaa hän *oiti* (= oieti) eikä *oitis*. Kielen rikkaus tuo toisinaan mukanaan liian harvinaisia sanoja, joiden outous himmentää ajatuksen. Mitä on esim. *välhö?* Oudolta kuuluu myös „*one* leski». „*Solittavat* tamineitaan» olisi selvempi soljittavat t. — Epäiltävältä tuntuu *halliton* = se jota ei hallita? (halli = koira!) Samoin *ikäinen* (s. 6) = ijäkäs (minkä ikäinen?)

Harvoin näyttää olevan parantamisen varaa säkeissä. Ehkä sentään säe (s. 122) »Ja ahmaa kuumaa vertamme kuin rapaa» sointuisi paremmin, jos kuuluisi *ahmii*. Yleensä runomitta sujuu kauniisti, niinkuin kielikin on puhdasta. Tämmöisiä teoksia, joissa suomenkieli on niin rikasta, notkeaa ja säännöllistä, on yksin kielellisessäkin suhteessa hauska ja opettava lukea. Epäselviä lauseita, mikäli selvyys riippuu vain kieliasusta, sanamuodosta, eikä asiallisista syistä (jommoisiin viitattiin), kohtaa harvoin. Olemme merkinneet pari semmoista. Siv. 66 »Kaakkiin arvoon hänet panisivat» (vert. saksal. »Sie achten auf der Brücke seinen Kopf»); s. 102 (olit) »kirjolippu, jokaisen vaaraiskun maaliks pantu» on hämärää verraten saksalaiseen: »geschmückte Flagge, dem drohenden Geschoss zum Ziel gestellt». S. 108 »Veljeinsä murhaajalla laita hälle verinen sydänpari» = »Send' ihr durch den, der ihre Brüder tödtet', zwei blutge Herzen». Pariin kohtaan on kieliopillinen virhe pujahtanut. »Näin häneen isken kesken vihan vimmaa, Kirous huulillaan ja silmäss' itku Ja vihan veritodistaja läsnä» (s. 17). Se on nimitt. »hän» (lady Anna), jolla on kirous huulillaan j. n. e. — mutta eihän nominativus absolutus voi määrätä muuta lauseenosaa kuin subjektia ja personattoman verbin objektia. — »Kaksi porvaria kohtaavat toisensa» (siv. 52).

Suotakoon suomentajan jatkaa tärkeää työtänsä yhtä hyvällä menestyksellä kuin tähän asti!

K. F.

Teologiaa. Uskonnollista kirjallisuutta.

GUSTAF JOHANSSON, *Saarnoja*. Kirkkovuoden sunnuntai- pyhä- ja juhlapäivinä. Kolmas vuosikerta. 1:nen vihko. Porvoossa 1897, Werner Söderström. 96 siv. isoa 8:o. Vihon hinta —: 85, paremmalle paperille —: 95.

— — —, *Jeesus on autuuden ruhtinas*. Uskonnollista pikkukirjallisuutta II. Porvoossa 1897, Werner Söderström. 24 siv. 8:o. —: 20.

Tämän saarnavihon alkama vuosikerta muodostaa kolmannen osan piispa Johanssonin julkaisemaa saarnakokoelmaa. Siten tulee se käsittämään saarnan jokaisesta kirkkomme kolmivuotisen perikooppisarjan evankeliumitekstistä muodostaen siten täydellisen kokonaisuuden. Kun tämä suuri saarnakokoelma, jota tuskin puuttunee ainoankaan suomalaisen pappilan pöydältä ja joka on saanut verrattoman laajan lukijakunnan maallikkojen piirissä, on tullut valmiiksi, lienee tilaisuutta Valvojan lukijakunnalle siitä pitemmältä puhua.

»Uskonnollista pikkukirjallisuutta«, jota piispa Johansson julkaisee kansaa varten ja jonka ensi vihon ilmestymisestä Valvojan viime kesäkuunnumerossa mainittiin, on jouluksi ilmestynyt tämä toinen. Se sisältää niin sanoakseni »yhteenvedon« siitä, mitä tekijä on samoista asioista sanonut kirjassaan »Pyhä Uskomme«. Täytyy sanoani, etten kirjaa lukiessani löytänyt sieltä, mitä tämmöiseltä rahvaan pikkukirjaselta odotin. Olen vakuutettu, että verrattain harvalla rahvaan miehellä on sitä spekulatiivista kykyä ja harrastusta, että hän todella saisi paljonkaan irti siitä, mitä kirjoittaja esittää Jumalan maailmansuunnitelmasta, luomisesta, Jumalasta ja Kristuksesta luomisen välittäjänä. Ja vaikeaksi käy kirjoittajan ajatuksen seuraaminen usein kelle tahansa. Sillä monasti ei kirjoittaja anna lukijoille tilaisuutta seurata sitä ajatustyötä, jonka tuloksena kirjasessa esiintyvät lauseet ovat. Tuntuupa lukiessa väliin kuin iskisivät lauselmat siihen yhtäkkiä kuin salamat. Niinpä lukija jää kysymään, mihin kirjoittaja on perustanut esim. lauselmansa: »*Edeltätietämisellään Jumala panee maailmaan oloaineen,*[1] ja edeltämääräämisellään säätää hän maailman kehitykselle tien ja määrän« (siv. 8)? Lauseen: »Maailma ei ole Jumalan olennosta kehittynyt, vaan se on Jumalan toimen kautta syntynyt, sillä se on Jumalan tekoa«, (siv. 10), ymmärtää se, joka on tutustunut tässä hyljättyyn katsantokantaan; mutta rohkenen epäillä, saako siitä tavallinen kansanmies muuta kuin ontton kaavan. Entä kun tekijä irroittaa raamatun havainnollisesta kuvikkaasta luomiskertomuksesta irti sanan »sanoi« ja selittää sen oikein spekulatiivisesti (siv. 11). Tosin on tässä kohdin lukijalle annettu tilaisuus vähän

[1] Arvostelijan alleviivaama.

päästä mukaan johtamaan tuota ponsilauselmaa: «Kaiken olemisen alku ei ole Jumalan välittömässä ajattelemisessa, vaan Jumalan puheessa«. Mutta siinä tuumailussa halkaistaan jo hivuskarvaa. Epäilen, saako siitä sittenkään muuta kuin ulkoaopittavan onton kaavan. Mystiikalta kajahtaa myös lause: »Jumalan puhumisen kautta asustui Kristus tähän luomakuntaan» (siv. 13). Sivulla 12 sanotaan: «Ja Jumala on rakkaus. Jumala luo Poikansa tähden maailman, ei itsensä tähden«. Eiköhän tässä taas usea lukija jää kysymään, mistä ja miten se tieto on saatu, että Jumala loi Poikansa tähden maailman, mutta ei itsensä.

Ilman ihmettelyä en ole lukenut niitä sanoja, joilla kirjoittaja lopettaa kristillis-filosofisen katsauksensa maailman syntyyn esittäessään tämän katsauksen merkitystä. Hän sanoo: «Kun tarkemmin ajattelemme, mitä raamattu sanoo Kristuksen suhteesta Jumalaan, Jumalan aivotukseen ja luomiseen, on meidän *helppo* [1] käsittää, että maailman lunastus oli tapahtuv Kristuksen kautta, ja että ainoastaan Kristus voi sovittaa maailman synnit«

En ole voinut olla esittämättä vakaumustani kaikessa sen rohkeass jyrkkyydessä, vaikka on niin ansiokkaan auktoriteetin kirjasta puhe kuin tämän kirjasen kirjoittaja on. Teen sen siinä vakaumuksessa, että se työma minkä viljelemistä puheena oleva kirjanen tahtoo edistää on varsin tärke ja samalla sitä hartaasti toivoen, että se työ, minkä piispa Johansson tä alalle uhraa ja jota ilolla olen tervehtinyt,[2] tulisi niin hedelmälliseksi ku mahdollista.

M. R.

A. SCHLATTER, *Matteeuksen evankeliumi*. Raamatunlukijoille selittänyt —. Suo Martti Ruuth. Helsingissä 1897, Otava. Tähän asti 2 vihkoa à siv. isoa 8:o. Vihon hinta —: 30.

On aina ilahduttavaa, kun ilmestyy sellaisia raamatunselityksiä, jo eivät ole hetken suunnan ohjaamia, vaan joilla on pysyväinen arvo kun todellakin esiintuovat raamatun rikkaasta aareaitasta vanhaa ja u Tällaisten joukkoon on luettava nyt suomeksi parast'aikaa ilmestyvä Schlatterin selitys Matteuksen evankeliumiin, joka on osa laajempaa jän julkaisemaa selityssarjaa. Edessämme on vasta 2 ensimäistä vi esitettävänä olevaa teosta, mutta jo näistäkin voi selvään huomata te suunnan ja hengen. Harvoin tapaa niin mieltäkiinnittävää raamatu tystä kuin tämä on. Mitä pitemmältä sitä lukee, sitä suuremmalla mi kiinnolla siihen syventyy. Koska teos on erittäin sopiva hartauskirjak on sille eduksi luettava, ettei siinä kutakin värsyä erityisenä kokonaisu ole otettu tarkastettavaksi, joten yhtenäisyyden tunne enemmän tai v

[1] Arvostelijan alleviivaama.
[2] Katso „Valvojan“ viime kesäkuun vihkoa.

män voisi häiriytyä. Vaikka tässäkin tekstiä värsy värsyltä tarkastetaan, esittää tekijä niin sujuvalla tavalla niiden keskinäisen yhteyden, ettei monesti huomaakkaan, koska on siirrytty värsystä toiseen. Senkin tähden esiintyy teoksessa raamatun yhtenäinen ajatus niin selvästi. Eikä tekijä tuo esiin, mitä eri mielipiteitä kustakin paikasta on ollut, vaan hän esittää yhtäjaksoisesti ne tulokset, joihin hän itse tieteellisiä tutkimuksia hyväkseen käyttämällä on tullut. Tekijän katsantokanta henkii lämmintä sydämen kristillisyyttä ja hänen selityksensä perustuvat kristilliseen kokemukseen ja tarkkaan tieteellisyyteen.

Erityisenä ansiona on pidettävä sitä, että tekijä niin selvästi esiintuo kristinopin perusajatukset: synnin ja armon. Voisimme kyllä jo näistä kahdesta vihosta viitata useaankin huomattavaan kohtaan, nk. esim. siihen, miten tekijä selittää Johannes Kastajan kasteen merkityksen.

Suomennos on ylipäänsä onnistunut. Joitakuita epäselviä lauseita on käännökseen pujahtanut, mutta niitä on siksi harvassa, etteivät ne lukemista häiritse.

Suosittelemme mitä lämpimimmin teosta luettavaksi.

U. W.

Maanviljelystä. Taloudellisia kysymyksiä.

G. GROTENFELT, *Maidon, kerman ja voin kestäväisyys.* Tutkimuksia ja kokeita, tehnyt —. Toinen tekijän korjaama ja lisäämä painos. Tekijän avulla suom. Erkki Pullinen. Keisarill. Suomen Talousseuran ulosantama. Helsingissä 1897, G. W. Edlund. 8:o. Hinta 3:—.

Todellakin mielihyvällä näkee suomenkielinen meijeriammattimies edessään omalla kielellään sellaisen teoksen kuin mainitun tohtori Grotenfeltin kirjan. Jo muutamia vuosia sitten ilmestyi teos ruotsiksi ja semmoisena se on tullut tutuksi ja saanut osakseen ammattimiesten suurta suosiota, ei ainoastaan täällä Suomessa vaan myöskin naapurimaassamme Ruotsissa sekä Tanskassa. Tekisipä mieli tuomaan ilmi paheksumisensa siitä, ettei Keisarillinen Suomen Talousseura, jonka kustannuksella ruotsalainen painos viisi vuotta sitte ilmestyi, eikä Maanviljelyshallituskaan ennemmin ole pitänyt huolta tällaisen arvokkaan kirjan suomentamisesta. Sitä ilahduttavampaa on, että mainittu teos nyt kuitenkin Talousseuran toimesta ilmestyy suomalaisessa asussa, vieläpä tekijän korjaamana ja lisäämänä. — Lyhyesti ja helppotajuisesti johdannossa tehtyään selkoa bakteriologian alkuperusteista, esittää tekijä kirjassaan neljässä eri osassa erittäin hauskasti ja selvästi bakteriologisia tutkimuksiaan maidon, kerman ja voin kestäväisyydestä, sovittaen niitä jokapäiväiseen käytäntöön. Tunkeutuen pienimpiinkin seik-

koihin maidon, voin ja kerman käsittelemisessä sekä navetassa että meijereissä, tuo tekijä esiin kokemuksiansa niin helppotajuisesti, että käytännöllinenkin ammattimies, jolla ei ole syvempiä, perusteellisia tietoja, tulee tämän kirjan luettuaan selvästi ymmärtämään asioita, jotka sitä ennen ovat hänelle olleet aivan hämärät. Jokainen tulee tämän kirjan luettuaan yhä enemmän vakuutetuksi siitä, mitä tekijä kirjansa lopussa mainitsee, nimittäin »ettei meijeriliike enää nykyaikana ole mikään yksinkertainen käsityö, vaan että sitä on pidettävä monimutkaisena teollisuuden haarana, joka vaatii ei ainoastaan ammatissaan taitavia, vaan myös sivistyneitä harjoittajia». — Voimme siis mitä paraiten suosittaa kysymyksessä olevaa kirjaa luettavaksi kaikille, jotka karjan- ja meijerinhoitoa harjoittavat ja harrastavat.

Herra Pullinen on suomennoksessaan onnistunut jokseenkin hyvin, vaikkei käännöstä voi sanoa sujuvaksi eikä virheettömäksikään.

J. E. H.

NIELS BENDIXEN, *Mikroorganismit maitotaloudessa* eli maitotalouden näkymätön maailma. Suom. Hjalmar Göös. Helsingissä 1897. Otava. 8:o Hinta —:75.

Tämä pikku kirjanen on saanut paljon suosiota kotimaassaan Tanskassa, levinnyt sieltä Ruotsiin, ja nyt se suomalaisessa asussaan pyrkii tekemään tuttavuutta Suomenkin meijeriammattilaisten kanssa. Kirjasessa tehdään karjanhoitajille ja meijeristeille selkoa bakteriologisen mailman toiminnasta meijerialalla ja yleensä sen salaisuuksista, joiden tunteminen jokaiselle meijeriammattimiehelle on niin tärkeätä ja välttämätöntä, jos hän edes johonkin määrin tahtoo täyttää nykyajan suuria vaatimuksia. Asiat ovat kirjasessa esitetyt niin lyhyesti ja kuitenkin selvästi, että se hyvästi soveltuu oppikirjaksi maamme maanviljelys- ja meijerikouluihin. — Suomennos on hyvää ja sujuvaa. Ilahduttavaa on nähdä, että sellaiset hyvät kirjat kuin tämä ja yllä ilmoitettu Grotenfeltin kirja ovat joutuneet ammattimiesten suomennettaviksi; se varmaankin suuressa määrin tulee edistämään näitten kirjojen leviämistä. Moni hyväkin maataloudellinen kirja on kunnottoman suomalaisen asunsa tähden tätä ennen varmaankin jäänyt monelta suomalaiselta lukematta. Toivottavaa on, että nämät suomentajat jatkaisivat työtään tällä alalla.

J. E. H.

F. A. OTTELIN, *Maanviljelyksestä ja sen vaurastuttamisesta.* Kaksikymmentä lukua koskeva maanviljelystä ja sen taloutta. Helsingissä 1897, G. W. Edlund. 68 siv. 8:o. —:50.

Enemmistö meidän pieniviljelijöitämme on viime vuosikymmeniin saakka viljellyt maataan melkein muuttamatta niitä viljelystapoja, joita heidän isänsä ja isoisänsä läpi vuosisatojen ovat parhaimmiksi nähneet.

Voipipa sanoa, ettei meidän pienivilijämme viljelystavoissa ole suurempia murrosaikoja tavattavana ennenkuin viime ja tällä vuosikymmenellä, kun karjantuotteet ovat saaneet niin suuren arvon. Mutta murros onkin nyt sitä tuntuvampi, se käypi koko maatalouden ytimiin saakka. Se ei vaadi ainoastaan parempaa karjanhoitoa ja perinpohjin uutta maitotaloutta, se kysyy myös aivan toisenlaista peltojen hoitoa, keinotekoista lannoitusta, uusia viljelyskasveja (eri heinä- ja juurikasveja), se tuopi maanviljelijöitten kotiin entistä enemmän rahan ja vaatii maanviljelemiseenkin enemmän rahaa ja kysyy siis rahaa ja velkaantumisen arvostelukykyä j. n. e. Ja kaikki tämä vaatii pieniviljelijöiltämme suuria ammattitietoja; voipipa sanoa ettei minkään pienemmän ammatin harjoittajalta vaadita tähän aikaan niin suurta ammattikykyä, niin paljon ammattitietoja kuin heiltä.

Mutta mitä on tehty meillä pieniviljelijäin ammattitaidon kohottamiseksi?

Suurtilallisia on kyllä varustettu ottamaan vastaan tätä murrosaikaa. Useimmat opetuslaitokset ovat tähän saakka toimineet etupäässä heidän ja heidän pehtoriensa tietojen rikastuttamiseksi. Heitä varten etupäässä on hankittu valtion palkkaamia neuvojia (agronomeja ja konsulentteja), heidän hyväkseen etupäässä ovat suuret maanviljelysseuramme tähän saakka toimineet. Ainoastaan murusia on silloin tällöin riittänyt »rikkaan miehen pöydältä» pieniviljelijäin hyväksi.

Agronomi Ottelin on siis mielestämme varsin oikein käsittänyt aikamme tarpeen kun hän pienessä kirjassa, lyhyissä (noin 1—2—4 sivun kokoisissa) luvuissa on tahtonut esittää, miten pieniviljelijän tulee asettaa maataloutensa eri haarat, jotta ne tulisivat sopusointuun keskenään ja sopusointuun nykyajan vaatimusten kanssa sekä tämän kautta mahdollisimman tuottavaksi.

Mutta pelkäämme että tämä kirja ei pääse leviämään siinä määrässä kuin pienivijelijöillemme aiotun kirjallisuuden tulisi levitä.

Sitä estää luullaksemme ensiksikin kirjan kielellinen asu, joka monin paikoin tuntuu jokseenkin mahdottomalta. Seuraava ote olkoon esimerkkinä:

»Minkä vuoksi sitten ihmisen pittää kaikin voimin hävittää tätä luonnon viisasta järjestelyä, eikä sen sijaan hyväksensä käyttää niitä rikkaita aarteita hänelle tämän kautta tarjotaan, vaan täydellä järjellä hävittää nämät rikkaat lähteet — metsät — autioiksi maiksi, jotka kuitenkin ennemmin tahi myöhemmin ovat suurilla kustannuksilla ihmis-käden kautta kylvettävät metsäsiemenillä tahi istutettavat puuntaimilla voidaksensa uudestaan täyttää tarkoituksensa, sillä vastauksen voima tulee kai tässä niin hyvin kuin muissakin kohdissa lopuksi voittajaksi, mutta valloitettu ala nimittäin hävitetty luonto, tietää kyllä aikanansa kostaa väkivallan-tekijälle, sillä mitä tahansa valistuksen voimakas käsi voi aikaan saada, mutta kehityksen lakija, jotka ovat pysyväisyyden perusteet, ei hän kuitenkaan koskaan voi sortaa». (Siv. 66—67).

Eiköhän tämä »filosofinen lento» käy meidän pieniviljelijöillemme vaikeaksi käsittää, sillä vaivalla sitä lukee tottuneempikin.

Mutta vaikka tällainen kirja olisikin mallikelpoinen, niin ei yksityinen kustantaja kuitenkaan voisi saada sitä leviämään toivottavassa määrässä niihin piireihin, joihin se on aiottu, vaan tulisi levittäjinä välttämättömästi olla maanviljelysseurat, maanmiesyhdistykset, maanviljelyskoulut y. m. s.

H. G.

PUOLUEETON, *Työn kunnia.* Mietteitä työväenkysymyksestä. Työntekijöille ja työnantajille omistanut — —. Helsingissä 1897, K. E. Holm. 22 siv. 8:o, Hinta —:40.

OPARTISK, *Arbetets ära.* Tankar i arbetarefrågan, arbetare och arbetsgifvare tillegnade af — —. Helsingissä 1897, K. E. Holm. 22 siv. 8:o. Hinta —:40.

Hyväntahtoinen kirjanen, jossa 20:lla sivulla saarnataan »etupäässä työntekijöitten velvollisuuksista itseään, perhettänsä, kuntaa ja niitä henkilöitä kohtaan, joiden palveluksessa he ovat» ja 2:lla sivulla »kosketaan muutamiin työnantajien velvollisuuksiin», eikä riviäkään omisteta yhteiskunnan ja kunnan velvollisuuksille! Emme ymmärrä, kuinka se, joka noin runsaalla mitalla jakelee velvollisuuksia heikomman niskoille, jolla todellisuudessa on suhteellisesti vähän oikeuksia, ja päinvastoin kitsaalla kädellä suopi ainoastaan muutamia velvollisuuksia väkevämmälle, jolla asemansa kautta todellisuudessa on paljon enemmän oikeuksia, tahtoo nimittää itseään »Puolueettomaksi.»

Työntekijän tulee hankkia sivistystä ja tietoja, pitää huolta toimeentulostaan, panna alulle hyvien asuntojen hankkiminen j. n. e., sanoo »Puolueeton«. Mutta kaikkea tätä varten tarvitsee työmies rahoja, ja kun hän sen vuoksi vaatii itselleen korkeampaa palkkaa, niin »Puolueeton» neuvoo tyytymään siihen, että saapi palkan »työnsä arvon ja elämän ehtojen mukaan. Sen verran vaan ei enempää. Jokainen ylimaksun vaatimus sotii oikeutta ja kohtuutta vastaan.» Ja kuka määrää työn arvon ja työmiehen elämän ehdot? Tähän vastaa »Puolueeton»: Työnantaja! Hän vakuuttaa näet että jokainen työnantaja — ainakin enimmät — »kyllä tahtoo maksaa niin paljon kuin voi ja työntekijä tehdyn työn arvon mukaan ansaitsee». Ja jos työntekijät eivät tyydy tähän, vaan panevat toimeen työlakon, niin he »Puolueettoman» mielestä ovat »ajattelemattomia», »taitamattomia», »laiskoja», »juonittelijoita, jotka tahtovat hankkia uusia tulolähteitä »laiskan ja epäsäännöllisen elämänsä jatkamiseksi». — Sen verran vaan ei enempää!!

Enempää ei tarvittane selittämään sitä tosiasiaa että tämä tärkeätä

ja polttavaa kysymystä käsittelevä kirja on jäänyt aivan huomioon ottamatta, niin julkisessa kuin yksityisessäkin keskustelussa.

H. G.

Kansanopistokirjallisuutta.

A. NIELSEN, *Katri kansanopistossa.* Kertomus Tanskasta. Suomentanut N. L. Porvoossa 1897, Werner Söderström. 48 siv. 8:o. Hinta —: 35.

Katri on rikkaan talon ainoa tytär, hemmoteltu, käsivarsilla kannettu. Hän halveksii talonpoikaissäätyään, tapailee kaikessa herrasnaisen hienoutta ja sivistystä, vaan tulee tietysti — tietämätön ja todellista kasvatusta vailla kun on — vain koreaksi nukeksi, joka tyytyy sivistyksen hienoon kuoreen. Isän vastustamattomasta tahdosta tulee hän eräänä kesänä kansanopistoon oppilaaksi. Täällä hänen ylvästelevä herrasmaisuutensa sulaa kuin kinos auringonpaisteessa, sulaa yksinkertaisten, luonnollisten tovereiden keskuudessa, opettajien ystävällisyydestä, sulaa varsinkin johtajan hänelle muistuttaessa hänen omaa lapsuuttaan ja sen viattomuutta. Katrista kehittyy miellyttävä, vakava nainen, joka oivaltaa tehtävänsä sekä kodissaan että yhteiskunnassa.

Kirja on valistusta kaipaavalle maalaisnuorisolle aiottu ja siltä kannalta on se arvosteltava. 48 sivua sisältävä kirja ei juuri salli perinpohjaisempaa luonteenkehityksen kuvaamista; se, mikä puutteellisuudet tässä kohden korvaa, on sydämellinen, harras lämpö ja varma vakaumus valistuksen voimasta. Näillä ominaisuuksillaan — niin ainakin sopii toivoa — kirjan pitäisi voida meidän maamme nuorissa naisissa herättää harrastusta kansanopistoasiaan, samalla tavoin kuin saman tekijän aikaisemmin käännetty pikkuteos »Hannu kansanopistossa», on näyttäynyt voivansa nuorissa miehissä herättää eloon tiedonhalun ensi kipinän.

Eva H.

MATTI PENTINSAARI, *Talvikausi kansanopistossa.* Kertonut — —. Porvoossa 1896, Werner Söderström. 53 siv. 8:o. Hinta —: 35.

Tämä kirjanen on entisen kansanopiston-oppilaan kirjoittama. Siihen on tekijä koonnut sekä muistonsa kansaopistoajalta että sen kuluessa heränneet monet uudet ajatukset ja mietteet. Se on kirjoitettu selittäväksi vastaukseksi niihin epäileviin kysymyksiin kansanvalistustyön suhteen, jotka eivät vielä läheskään ole vaienneet kansan keskuudessa, ja se lämmin, persoonallinen väritys, jonka kertoja on kertomukselleen antanut, on varmaan tässä kohden vaikuttava voimakkaammin kuin itse kerrotut tosiasiat ja tapahtumat joita hän silloin tällöin vähän pitkäveteisesti esittää. Tekijän

useimmista tovereista, nim. muista kansanopiston käyneistä, varmaan tuntuu heidän tätä kertomusta lukiessansa siltä, kuin se olisi heidän omilta huuliltansa, heidän omasta sydämestänsä lähtenyttä.

EVA H.

Vihkoteoksia.

VERNER von HEIDENSTAM, *Karoliinit.* Kertomuksia. Tekijän luvalla suomentanut Väinö Wallin. Tähän asti kaksi 4-arkkista vihkoa. Porvoossa 1897, Werner Söderström. Hinta viholta —: 55.

Uutinen, että Heidenstamin verrattomat «Karoliinit» saataisiin suomalaiseen asuun, oli omiansa ilahduttamaan jokaista, ken oli ollut tilaisuudessa tutustumaan Heidenstamin teoksiin yleensä ja «Karoliineihin» erittäin. Kun ei Valvoja tällä kertaa vielä ole tilaisuudessa tarkemmin esittämään tätä teosta lukijoilleen, lienee kuitenkin tarpeellista ajoissa puhua pari sanaa paraikaa ilmestyvästä suomennoksesta. On nimittäin ikävällä mainittava, ettei suomennos tähänastisissa vihoissa ole niin hyvä, kuin soisimme sen olevan sekä suomalaisen yleisön että Heidenstamin ja suomentajan itsensä tähden. Olemme alttiit myöntämään, ettei «Karoliinien» suomentaminen suinkaan ole mikään helppo asia. Päinvastoin. Mutta siitäpä syystä juuri pitäisikin suomentajan panna kaikki voitavansa liikkeelle. Ettei hra Wallin, jonka muuten olemme oppineet tuntemaan taitavaksi suomenkielen sujuttajaksi, sitä ole tehnyt, osottakoot seuraavat esimerkit (poimitut ainoastaan muutamilta sivuilta).

Väärinymmärryksiä: siv. 25: maistelivat *keitoksia* (smakade på *smeten);* s. 26: Tottuneena kuninkaan *lapsellisen* teräviin kysymyksiin (Van vid konungens *brådmoget* skarpsinniga frågor); s. 27: Tahto on minulle kahle, — — — vitjat, joista en pääse irtaumaan. *Ne* ovat herrana ja minä renkinä. (Viljan är mig en fjättra, en — — — kedja, ur hvilken jag inte kan vrida mig lös. *Den* är herren och jag drängen.); *kiitoksella* (!) *päästetyt* valtakunnan hoitajat (de *aftackade* riksförmyndarna); s. 105: *kulkevan* (!) kummituksen (det *gängliga* spöket); s. 124: *tyhmällä* hymyilyllä (med ett *fjolligt* småleende); s. 125: *ulko-ovi (utgångsdörr);* koetti peitellä *kainouttaan* (sökte dölja sin *förlägenhet);* s. 125: *koukeroiminen (kruserlighet);* — epätarkkoja ja onnistumattomia sanoja ja lausetapoja: s. 25: *troonihimmeli (tronhimmel);* kruunaussaatto *vaelsi* (kröningståget *skred fram);* Viimeisten ilolaukausten kaiku oli tuskin *paennut Saksanleipävuorten* (!) yli (Genljudet af de sista glädjesalvorna hade knappast *rullat* öfver *Tyskbagarebergen);* sama *kiusallinen* ikävyys (samma *odrägliga* tråkighet); s. 26: Käsissään piteli hän *purnua* (!), jossa oli keitettyjä tomaatteja (I händerna höll han en *burk* med inkokta tomater. — *Purnu* = trattformig inhägnad för orrfångst; lår, sädeslår i bodar, visthus l. jordgropar; hög, hop, binge. Lönnrot); Sanoivat toisillensa

ystävänsanoja (sade hvarandra *tokroliga älskvärdheter);* s. 27: kirjoitti hän sormellaan *ruudun huuruun* (skref han med fingret i *imman på rutan); perähuone (förmak); sinetöity (förseglad);* joka äskettäin oli saanut *lapionsa multaa* (som nyss fått sina spadar mull); s. 28: ja parhaat *kulkevat* usein äänettöminä *puutarhassaan* (och de yppersta gå stundom tysta vid sitt trädgårdsland); jotka *puntaroivat* — — — puhettansa (som *vägde* — — — sitt tal); *Piperillä oli oikein!* (P. hade rätt!); s. 104: koska hän oli *pitimpiä* ja *kapeimpia* urhoja (därför att han var en af de längsta och *smalaste* bussar); s. 106: Laskeva aurinko kimalteli jyreäin seinähirsien sammalissa (solnedgången glittrade i *regndropparna som hängde i den tätande* mossan mellan väggens grofva stockar); eikä mitään savua noussut *tulteista* (?) (och ingen rök steg ur skorstenarna); s. 107: *visaisella* kielellä (med det *krångliga* språket); tuon kummallisen *roikon* (?) (denne besynnerlige *gynnare);* s. 122: ja pitkin porraskiviä *oli nakattu* (!) leikattuja sormia, jalkoja, ja sääriä (och här och hvar vid sidan om trappstenarna *lågo* afskurna fingrar, fötter och ben); seisoivat yhtenä *rymärivinä* (?) (stodo *tätt packade*); *valkoiseksi* paleltuneet (*blek*frusna); Muutamat vaunut näyttivät pitkulaisilta *laareilta* tai ruumisarkuilta ja *tasaisen* kannen alta *kurkisteli* synkkiä naamoja (Några vagnar liknade aflånga *lådor* eller likkistor och ur luckan på det *flata* locket *framstirrade* dystra ansikten); *ääneensä (halfhögt); Pitkin kaupungin muuria suojassa (I lä utefter stadsmuren);* s. 123: kun sotapapit kulkivat ohi antamaan *muutamalle kuolevalle* Herran ehtoollista (när fältpredikanterna gingo förbi för att gifva *en döende* nattvarden); risu*taakka* (ris*knippa*); mutta heti kun hän oli päässyt *oven taakse* (men så snart han *stängt dörren efter sig);* sitä ei *pitkälle käyden* saattanut kestää (det blef *i längden* icke att uthärda); s. 124: nyt *nousi* viha hänen *otsaansa* (nu steg vreden honom i pannan); pidetään *turhuutena* (anses det för *öfverflödigt);* ja siksi joutuvat surkeasti *tapetuiksi* (och derför bli de också ömkeligen *massakrerade);* vihoissaan *yli äärien ja rantain* (med en vrede som förlorade alla sans och måtta); hän kääntyi *kahdella mielellä* (han vände sig *tvehågse);* Kuningas ei enää ollut entinen *soaistunut* ja ihmettelevä *puolilapsi* (Konungen var icke längre det *bländade* och undrande *halfvuxna* barnet från fordom); kumarsi *rasittuneena* (bugade *besväradt);* ja nähtävästi *aivan sitä ajatellen* mitä hän aikoi sanoa (och synbarligen *helt och hållet upptagen af* det han ämnade säga); — suoranaisia kielivirheitä: s. 28: yksinään piti hänen nostaa vanhan kuninkaan *valtikan*; s. 93: höyhentöyh*t*öt; s. 124: seisoi rivittäin nihti*ä* kuolleina; s. 124: ja *joka kerran* ennen.

Miksei suomentaja ole käyttänyt apunaan sanakirjoja? Niiden avulla olisi moni erehdys ollut vältettävissä. Häneltä ei luullaksemme puutu niitä edellytyksiä, jotka oikeuttavat meitä toivomaan seuraavien vihkojen suomennosta paljoa paremmaksi.

Y. W.

Edison. Hänen elämänsä ja keksintönsä. Suom. Juhani Aho. Kuopio 1897. Kuopiossa Uusi Kirjapaino. Tähän asti 4 vihkoa à 16 siv. 8:o. Vihon hinta —:35.

Kuopion Uusi Kirjapaino on ruvennut julkaisemaan vihottain ilmestyvää teosta »*Edison*. Hänen elämänsä ja keksintönsä», jonka JUHANI AHO suomentaa samannimisestä tanskalaisesta julkaisusta. Tämä puolestaan perustuu pääasiallisesti Dicksonin laveaan teokseen: »The life and inventions of Thomas Alva Edison». Nyt ilmestyneen suomennoksen painoarkin kokoisista neljästä ensi vihosta päättäen on sisällys huvittava ja opettavainen, esitystapa vilkas ja viehättävä. Kuvia luvataan runsaasti ja tähänastisissa vihoissa niitä on 17, joista 2 kokosivun kokoista. Kuvat ovat tyydyttävän hyvästi onnistuneet. Mitä suomennokseen tulee, niin on tietysti syytä odottaa mitä parhainta, kun kerran Juhani Aho on siihen ryhtynyt. Ja hyvin se sujuukin. Sallittakoon meidän kuitenkin nyt jo tehdä muutamia pieniä muistutuksia, jotta suomentaja vastedes voisi ottaa ne huomioonsa, jos hän luulee siihen syytä olevan. Epäsuomalaisena pidämme sanajärjestystä: »— — mutta synnytti se myöskin — —» (2 s.); »— — — ja voi hän nyt vähän levätä — —« (4 s.) Väliviiva yhdysperäisessä: »kauppa-älyiselle» ja »pitkä-ikäisiä» on tarpeeton; sanassa: »isoisä», joka seuraa vähän jäljempänä viimemainittua, sitä ei olekkaan käytetty, vaikka edellisen mukaan odottaisi. Eikö olisi syytä kirjoittaa »ell'ei», »ell'en» ilman heittomerkkiä, varsinkin kun sitä ei ole käytetty »miltei» ja »ettei» sanoissa? Muodot »pisimmiä» (1 s.), »keksinnöihinsä» (22 s.) eivät ole kirjakieltä. Riitakysymyksen: »*ensimmäinen*-kö vai *ensimäinen*?» suhteen asettuu suomentaja tasapuoliselle, joskaan ei johdonmukaiselle kannalle, käyttäessään molempia muotoja (1 ja 14 s.).

Tämän yhteydessä pari sanaa kustantajalle. Sopivat tekstiotteet kuvien alla ovat epäilemättä omiansa vilkastuttamaan lukijan huomiota, kun ne vain hyvin valitaan. 15:nnellä sivulla olevan kuvan alainen tekstiote ei kuitenkaan sitä tee muulla tavoin kuin että katselija rupeaa miettimään millä tavalla kuva, jossa ihmisjoukon nähdään jostakin rakennuksesta tulviessaan kilpaa ostelevan sanomalehtiä eräältä sanomalehtipojalta, ja sen allekirjoitus: »Kahden minuutin kuluttua oli rukoushetki päättynyt», sopivat yhteen. Tekstiotetta tekstissä seuraavat sanat: »Kirkkomiehet hyökkäsivät ulos ostamaan lehtiäni» olisivat sitävastoin heti tehneet kuvan sisällyksen selväksi. Kustantajan tilausilmoituksessa pistivät erittäin silmiimme seuraavat kielikukkaset: »mitä laaj*e*mmalta» ja »tulenee» (pro: tullee).

Lukuisiin kuviinsa nähden ei teoksen hintaa sopine pitää kalliina (25—30 vikoa à 35 p.). Paperi on hyvää, paino kaunista. Toivomme »Edisonille» paljon ystäviä.

J.

S. VÄGNER, *Lyhykäinen filosofian historia.* Suomensi A. F. Raunio, jumaluusopin ylioppilas. Helsingissä 1898, G. W. Edlund. I vihko, 96 siv. 8:o. Hinta 1:75.

Ruotsalainen koulunrehtori, entinen Lundin yliopiston dosentti, tohtori S. Wägner (niin tekijän nimi alkuteoksessa kirjoitetaan) julkaisi vv. 1886 ja 92 kahdessa vihossa lyhyen vanhanajan ja keskiajan filosofian historian; ensimäisen vihon toinen painos ilmestyi 1896. Kirja on varsin taitavasti kokoonpantu; tekijä on hyvällä älyllä valinnut tärkeimmät seikat ja esittänyt ne selvästi ja helppotajuisesti, liittyen useimmiten jotenkin läheisesti etevimpiin laajempiin ja tieteellisempiin tutkimuksiin, ensi sijassa Zellerin teoksiin kreikkalaisesta filosofiasta.

Teos on osottautunut soveliaaksi lyhyeksi oppikirjaksi ja sitä on yliopistossamme paljon käytetty. Sen toimittaminen hyvään suomenkieliseen pukuun olisi sentähden ollut kiitettävä toimi. Mutta edessämme olevassa käännöksessä se valitettavasti ei esiinny lainkaan tyydyttävässä asussa.

Jo nimilehti oudoksuttaa. Se ilmoittaa, että teos on tarjoava 3:ssa tai 4:ssä vihossa esityksen »filosofian historiasta«. Tarkoitus ei voi kumminkaan olla muu kuin kääntää Wägnerin esitys vanhan- ja keskiajan filosofiasta. Muuta ei ole hänen kädestään ilmestynyt. — Suomennos on tehty kokonaan alkuteoksen ensimäisen painoksen mukaan, vaikka tekijä on toiseen tehnyt muutamia korjauksia.

Kääntäjä olisi kenties voinut saada aikaan tyydyttävän suomennoksen filosofisen kirjallisuuden alalla, jos hänen työtänsä olisi erityiskohtia myöten huolellisesti tarkastettu ja oikaistu, niin kauan kuin hän vielä on tottumaton. Mutta nyt ilmestyneessä vihossa tavataan kovin tiheältä pahoja virheitä. Hyvin usein käännös on niin orjallinen tai käytetään siinä niin vääriä tai sopimattomia sanoja, että ajatus kerrassaan hämmentyy tai muuttuu toisellaiseksi kuin alkuteoksessa. Niin esim.: s. 4 „*rajottamaton* ja aistimaton . . . *rajotettu* eli aistittava“ (okroppsligt . . . kroppsligt); s. 18 „*käsitteitä yksityisseikkain yleisyytenä ja olennollisuutena* ei hän ymmärtänyt ainoastaan ainoaksi todelliseksi tiedoksi, vaan kappalten . . . olemukseksi“ (begreppen såsom det allmänna och väsentliga i det enskilda»); »muodostaa olennollisen *olettamuksen* helleeniläisen elämän klassilliselle kauneudelle»; s. 19 „*ajatuksellinen maailmallisvaltiollinen* leima“ (»abstrakt kosmopolitisk»); s. 25 »hänen oppinsa oli *olennollisesti soviteltu* molempain edeltäjäinsä opista» (»var väsentligen en kombination af»); s. 53 »atomistien prinsiipit . . . *täydellisyys* . . . tyhjyys (»det fulla», täytetty). Mutta tavataanpa paljoa kämmästyttävämpiäkin, hyvin lystikkäitä kohtia, jotka osottavat kummallista alkutekstin väärinymmärrystä sekä varsin moitittavaa ajattelemattomuutta ja hutiloimista, esim.: s. 14 „*on nähtävästi useampi kuin yksi satunnaisuus,* että kolme vanhinta heistä . . .“ (»är sannolikt mer än en tillfällighet»; — saman lauseen

loppuosa on myöskin jäänyt ymmärtämättä ja järjettömäksi väännetty); s. 19 *„piilottavat* filosofian painokohdan etiikkaan" (»förlägga»); s. 55 [kappaleiden ominaisuudet] »perustuvat *niihin tulevien* atoomien suuruuteen . . .» (»deri ingående»). Joskus kääntäjä keksii sukkelan keinon päästä ymmärtämisen vaikeuksista, vaikeudet jäävät sen sijaan suomennoksen lukijalle, jos hän edellyttää, että sen sanojen alla on joku ajatus »piilotettuna»; niinpä s. 19 lausutaan: »ilmauksena filosofian alalla siitä *muinaisajan hävittämisestä,* joka . . . on katoavan antiikin tuntomerkki», — alkuteoksessa luetaan »ålderdomens resignation«.

Nimien oikeinkirjoitus rumentaa vielä lisäksi teoksta. Kääntäjä näyttää tahtoneen muuttaa nimien oikeinkirjoituksen ja joskus niiden muodonkin supisuomalaiseksi, mutta hän on tietysti voinut sen tehdä ainoastaan osittain. Hän kirjoittaa esim. Platooni (mutta Zeeno), Ciicero. Enimmäkseen hän oikeastaan orjallisesti noudattaa tai omien päähänpistojensa mukaan muuttelee ruotsalaisen alkuteoksen käyttämiä muotoja, jotka valitettavasti nekin antavat aihetta oikeutettuihin muistutuksiin. Siten hyvin monet kreikkalaiset nimet esiintyvät milloin saksalaisessa, milloin latinaisessa, milloin hämäräperäisessä muodossa, joka on suomen kieleen aivan sopimaton, niinkuin Herakliit, Leucippus, Demokriit, epikuurialainen koulu y. m. semmoisia. Mielivaltaisesti suomentaja pidentää äänteitä, jotka alkukielessä ovat lyhyet (Pytag*oo*ras, Arist*oo*teles). Nykyaikaistenkin kirjailijain nimiä hän toisinaan muuttaa suomenmaalaisen kirjoitustavan mukaisiksi (esim. Erdma*n* y. m., s. 11—3 alimuistututus). Rinnakkain esiintyvät Homeron, Hesioduksen, joskus myös Homeeruksen (s. 15, 16) y. m. s. Aivan aiheeton ja ruma on minusta kerakkeen kahdistaminen sellaisissa lainasanoissa kuin pan*tt*eismi, kommen*tt*aari (vieläpä nimissäkin, esim. Ekfan*t*-*t*us, s. 32).

Hyvin valitettavaa on, ettei kääntäjä eikä kustantaja ole ymmärtänyt toimittaa käännöstä kokonaisuudessaan huolellisen, erityisseikkoihin menevän tarkastuksen ja oikaisun alaiseksi. Se on nyt sitä laatua, että täytyy neuvoa kaikkia filosofiaa opiskelevia tai muuten ainetta harrastavia käyttämään alkuteosta, jos suinkin mahdollista on. Olen kuullut sanottavan, että aiottaisiin tarkastuttaa käännöksen jatkoa. Jotta siitä syntyisi teos, jota voisi suositella yleisölle, vaaditaan, että tarkastus on hyvin huolellinen. Ehdottomasti on myöskin liitettävä kirjaan tässä vihossa olevien pahimpien virheiden oikaisuluettelo.

A. Gr.

Tietoja eri aloilta.

Sanan lähettäminen sähköaaltojen avulla.

Kirj. A. J. Englund.

Ihmispuhe fyysilliseltä näkökannalta katsottuna perustuu ääniaaltoihin. Niin oivallisesti kuin ne tulkitsevatkin ihmisten keskinäisiä toimia, rajoittuu niiden kantokyky vain kotioloihin. Tarkoitan, että äänemme uupuu kohta kynnyksen ulkopuolella.

G. Marconi.

Pitemmillä välimatkoilla on aikojen kuluessa viestejä koetettu lähettää valoaaltojen matkassa. Niinpä merkinannot valokielellä ovat liikemaailmassa, rautatiellä ja laivojen kesken kehittyneet jonkunmoiseen täydellisyyteen. Kantokyky valoaalloilla on verraton; ajatellaan vain, että eri maailmojen esim. maan ja Marsin välille on tuumittu valomerkkien vaihtoa. Mutta tullakseen tässä suhteessa yleisempään, käytännölliseen palvelukseen on valo liian jäykkäniskainen, se kun etenee vain suoraviivaisesti.

Sananviejänä tarjoutuu ihmiskunnan palvelukseen luonnon-ilmiö yhtä nokkela pujottautumaan valtamerien alitse, kuin kiitämään mantereittemme äärestä toiseen — sähkö.

Sitä on menestyksellä käytetty sitte vuoden 1843, jolloin Washingtonin ja Baltimoren välille ensimäinen sähkölanka kiinnitettiin. Nyt on jo melkein jokainen kuullut sähkölennätintoimiston pöydällä tuon kumman koneen yksitoikkoisesti käydä naputtelevan. Me voimme kuvitella, millä salaperäisellä tunteella suurempi yleisö ensialussa katseli noita liikkeitä, mitkä sähkövaikutuksen avulla siirtyivät pitkin johtolankaa paikasta toiseen. Tuskin on sen toisessa päässä tehty eräitä liikkeitä muutamia merkkejä

varten, niin salaman nopeudella toisessa, vaikkapa satojen peninkulmien matkalla olevassa päässä samallainen kone ne huolellisesti toistaa.

Nämät niin sanotun »sähkövirran» aikaansaamat ilmiöt ja niiden väliset lait ovat nykyään verrattain hyvin tunnettuja, mutta samaa emme voi sanoa itse ilmiölle ominaisesta luonteesta. Päästäkseen tämän ilmiön perille ovat tiedemiehet muutamia vuosikymmeniä koetelleet sähkölle sovitella yleisfyysillistä liiketapaa, aaltoliikettä. Vasta viime vuosikymmenellä onnistui saksalaisen HEINRICH HERTZin päästä sen jäljille.

Käyttäen näitä Hertzin »sähköaaltoja» näytti nuori italialainen G. MARCONI v. 1896, miten niitä voi lähettää ja ilman johtolankaa ohjata määräpaikkaan sekä siten käyttää merkkien välittäjinä esim. majakkalaitoksien palveluksessa, jossa juuri kaivataan nykyaikaisempaa merkinantoa.

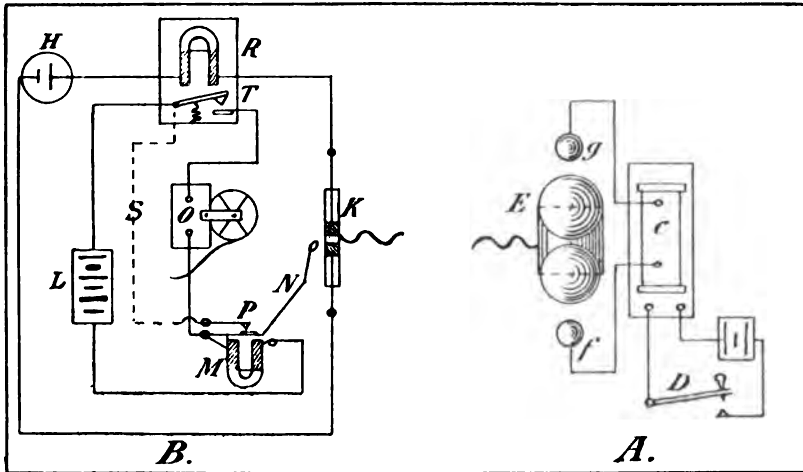
Marconin edeltäjiä olivat tavallaan RATHENAU ja RUBENS. He käyttivät väliaineena, jossa aallot etenevät, vettä, ja he kokeilivat pienen järven rannalla lähellä Potsdamia.

Lähetys- ja vastaanottoasemalla upottivat he metallilevyn veteen ja vahvalla sähköparistolla (batterialla) lähettivät virran asemalta toiseen. Silloin virta hajautui eikä kulkenut ainoastaan suorinta tietä, vaan kävi vaikka vähemmässä määrässä myöskin kaarissa järven kautta. Sen tie tuli vieläkin mutkikkaammaksi, jos järvellä jonkun laivan keula- ja peräpuolesta upotti veteen metallilevyn ja yhdisti ne yli kannen kulkevalla johtolangalla, mikä kävi jonkun virtaa näyttävän koneen, esim. telefonin läpi. Virta kulki silloin rannalta lähimpään levyyn järvellä, sitte telefonin, johtolangan ja toisen levyn kautta järveen ja takaisin rannalle. Telefonissa huomasi virran vain siinä tapauksessa, että käytettiin katkonaista virtaa. Olkoon vielä mainittu, että Rathenau ja Rubens onnistuivat noin 5 km matkalla.

Marconin ansioksi on luettava, että on kyetty merkkejä antamaan aina 15 km päähän ja samalla kiinnittämään ne paperille. Lähetysasemalla A (ks. kuvaa seur. siv.) oli hänellä induktoriumi C, jonka pääjohtoa hän mielensä mukaan voi avata ja sulkea Morsen avaimella D. Sivujohtoon yhdisti hän niin sanotun Hertzin radiatorin E (sähköaaltojen synnyttäjän). Sen tarkoituksena on synnyttää sivujohdossa pääjohdon herättämiä värähteleviä purkauksia. Koko laitos on rakenteeltaan mitä yksinkertaisin. Lieriömäisen kotelon päihin on puoliväliin upotettu kaksi täyteläistä messinkikuulaa, halkasijalleen 10 cm, niin että ne jäävät korkeintaan 1 cm päähän toisistaan. Väli täytetään vaselinilla. Näiden kuulien vasemmalla

ja oikealla puolen on kaksi pienempää kuulaa f, g, joiden kautta sähkö induktoriumin sivujohdosta kipinöinä purkautuu suurempiin kuuliin joka kerta kun pääjohto suljetaan tai avataan. Eristävä vaselinikerros pullojen välillä vaikuttaa sen, että sähkön pitää olla jotenkin korkeassa vireessä, ennenkuin se jaksaa kipinöidä näiden pallojen E välillä.

Samalla kuin pallot purkautuvat, syntyy avaruudessa, eeterin välityksellä, sähköaaltoja, joiden pituus ja luku riippuu radiatorin koosta. Radiatori on kuin soittokone, joka kerran viritettynä, antaa induktoriumin kiihottamana aina saman sävelen. Marconi käytti suurta värähdyslukua, 250 milj. sekunnissa, joten sähköaaltojen pituus oli 120 cm, kun niiden nopeus on noin 300,000 km sekunnissa. Nämät aallot nyt leviävät kautta avaruuden; ei ole muuta kuin kerätä ne sopivalla tavalla.

Keräämiseen sovitti Marconi erään fyysillisen ilmiön, jolle alussa, kun VARLEY sen v. 1866 huomasi, ei voitu ennustaa tulevan mitään käykäynnöllistä merkitystä. Noin 2 mm laajuiseen lasiputkeen asetetaan johtolangat, mitkä päättyvät hopeapalasiin, 1 tai 1,5 mm päähän toisistaan. Väli täytetään löyhälti nikkeli- tai hopeajauhoilla. Tämä metallijauhe johtaa huonosti sähköä. Jos laitos yhdistetään jonkun sähköparin (elementin) ja galvanometrin kanssa samaan johtoon, niin ilmautuu vain heikko virta tai ei ensinkään. Mutta sattuupa Hertzin aaltoja vaikuttamaan tällaiseen putkeen, niin kohta järjestyvät metallihiukkaset yhtäjaksoisesti, vastus

pienenee, ja galvanometri näyttää voimakasta virtaa. Sellaista putkea on OLIVER LODGEN mukaan, joka niillä ensin kokeili, alettu kutsua nimellä »coherer». Ilmiö, mikä tässä tapahtuu, on vielä fyysillisesti selittämätön, seikka on vain se, että jos cohereria sormella tai jollain näppäimellä naputtaa, eroovat metallikirpaleet jaksostaan, johtovastus suurenee, niin että virta on samalla katkaistu, kunnes uusi sähköaalto saapuu.

Coherer muodostaa tärkeimmän osan Marconin sähköaaltojen-kerääjässä. Ensi kuulemalta tuntuu kerrassaan hämmästyttävältä, että komean sähkötekniikkamme uuden lisärakennuksen perustus on vaan löyhillä metallijauheilla, vaan muistakaamme samalla, että meidän nykyisen kaukopuheemme perustuksena telefonissa on »mikrofoni», s. o. kaksi toisiinsa löyhästi koskevaa hiilipätkää.

Kokonaiskuvan Marconin kokeista saamme tarkastamalla piirustusta. Lähetysasemalta A lähtee pallojen E purkautuessa sähköaaltoja, jotka kohtaavat vastaanottoasemalla B cohererin K. Aallot saavat cohererin johtoon yhdistetyn pariston H virran vaikuttamaan sähkömagnetiin R, joka itse tarvitsee hyvin heikon virran, ja jota käytetään tässä vain yhdistämään tai avaamaan toisen paikallispariston L, mikä syöttää sähkömagnetin M. Se vuorostaan pitää liikkeessä pientä vasaraa N, joka kopauttaen cohereria, katkaisee sen johdon. Kun siis edellä kerrottu aalto vaikuttaa cohereriin, menee pariston H virta sen läpi, ja sähkömagneti R vetää ankkurin puoleensa. Silloin pariston L virta, joka kulkee O:n ja M:n läpi, katkeaa. Kirjoituskone O on niin rakennettu, että virrattoman säkömagnetin M vapaaksi päässyt ankkuri painaa siinä olevaa kirjoitusnastaa paperia vasten. Mutta samalla on N varsi kimmonnut kosketinta P vasten, joka johtoa S myöten yhdistää L:n virran, kunnes coherer-kirpaleet jakautuvat ja vipu T yhdistää päävirran. Tällä välin on nyt tullut paperinauhalle piste; jos lähetetään A:sta useampia aaltoja peräkkäin, syntyy useita pisteitä kiinni toisiinsa muodostaen viivan.

Välimatka, jolla tähän tapaan voidaan merkkejä antaa riippuu induktoriumin kipinäin pituudesta ja radiatoripallojen suuruudesta. Kun Marconi kokeili 15 km matkalla oli hänellä induktoriumilieriö, joka antoi 50 cm pituisia kipinöitä. Muuten sekä radiatorin että cohererin pitää olla resonansisuhteessa, sovitettuina samalle aaltomäärälle yhteisvaikutuksen aikaansaamiseksi. Se myöskin takaa tarpeellisen salaisuuden lähetetyille merkille, ettei niitä kuka hyvänsä voi kerätä.

Jos me ylipäätänsä tarkastamme puheena olleita sähköaaltoja, on niiden käyttämisessä vielä paljonkin keskeneräistä. Suuremmilla matkoilla ei vielä ole koeteltu niiden monenmoisia apukeinoja heijastamista, taittumista. Kun sittenkin on saatu jommoisiakin tuloksia, voimme olla varmat, ettei Hertzin keksimän energiamuodon teknillinen merkitys enää ole jäävä huomaamatta.

Indigon keinotekoinen valmistus.

Kirj. GUST. KOMPPA.

Usein on ensi silmäyksellä mitättömältä näyttävä keksintö kemian alalla saanut aikaan suuria mullistuksia kansainvälisen kaupan ja teollisuuden aloilla. Yleisesti tunnettu ja tunnustettu on esim. se suuri taloudellinen merkitys, joka on ollut alitsariinin — tuon jo ammoisista ajoista tunnetun ja arvossa pidetyn punaisen kasvivärin — keinotekoisen valmistuksen (synteesin) keksinnöllä. Tätä n. s. turkinpuna-väriä valmistettiin ennen erään krappikasvin juuresta, jota siitä syystä viljeltiin hyvin suurissa määrin erittäin Ranskassa, mutta niin pian kuin kaksi saksalaista kemistiä oppi valmistamaan tuota samaa väriä siihen saakka muuhun kelpaamattomasta kivihiilitervan osasta, on mainitun kasvin viljelys kokonaan lakannut, ja tuo ääretön tähän käytetty maa-ala on voitu käyttää varsinaiseen maanviljelykseen.

Muutama kuukausi sitten herätti eräs — tälläkin kertaa Saksasta tullut — uutinen suurta huomiota ammattipiireissä. Maailman kuuluisin väritehdas (Ludwigshafenissa a/Rh.) ilmoitti näet että siellä on opittu synteettisesti valmistamaan erästä toista niinikään ikivanhoista ajoista saakka tunnettua kallista väriainetta — indigoa, niin huokealla tavalla, että täten saatu indigo voi hyvin kilpailla luontaisen kanssa. Tätä niinkuin orgaanisia värejä yleensä, valmistetaan kivihiilitervasta. Indigon synteesi on tosin jo v. 1888 saakka ollut tunnettu, vaikka sillä semmoisenaan ei ole ollut suurempaa käytännöllistä merkitystä. Keinotekoinen indigo on laadultaan aina samallaista s. o. kemiallisesti puhdasta, jota vastoin luontaisen indigopitoisuus vaihtelee hyvin paljon (joka viimemainittu sitä paitsi on hyvin vaikea määrätä); jo tästäkin syystä on siis synteettiselle värille annettava etusija.

Kuinka suuri taloudellinen merkitys tällä keksinnöllä on, käsittää jos ajattelee, että indigo on Itä-Indian, Keski-Amerikan y. m. s. maan tärkeimpiä ja arvokkaimpia vientitavaroita, ja että sitä yleensä käytetään hyvin suurissa määrin. Vähitellen tulee nyt, tämän keksinnön kautta, ainakin suurin osa näistä tuloista siirtymään (enimmäkseen englantilaisista siirtomaista) Saksan tehtaisiin.

Suomi ulkomailla.

— JUHANI AHOn *Papin rouvasta* (Ellis Ehe) lausuu saksalainen aikakauskirja *Deutsches Dichtheim* viime joulukuun n:ssaan m. m. seuraavaa: „Nykyajan saksalainen on jotenkin hyvin perehtynyt Skandinavian uudempaan kirjallisuuteen. Pohjoismaiden suurimmat kirjailijat, Jakobsen, Ibsen, Strindberg ovat heille yhtä tutut kuin heidän maanmiehensä, mutta vähän hän tietää neljännestä skandinavisesta kansasta, suomalaisista. Mahdollisesti on hän kurkistanut johonkin oppikirjaan Kalevalan runoudesta, mahdollisesti myöskin lukenut jonkun ikävän novellin moraaliselta Päivärinnalta — uudenaikaisesta suomalaisesta kirjallisuudesta ei hän tiedä mitään.

Silloin astuu häntä vastaan ensi kerran saksalaisessa puvussa uudenaikainen suomalainen kirjailija ja herättää hänen huomiotaan. Jakobsenin uinaileva, ikävöivä runotar oli käärinyt hennot käsivartensa kaulaamme, Ibsenin syvä ajatussymboliikka oli meidät herättänyt, vanhempien kirjailijain kanssa olimme kohonneet korkeilta vuorilta maailmaa katselemaan, kunnes Strindberg kävi meihin käsiksi ja me revimme itsemme verille terävissä kallioissa. Siitä me uuvuimme, mutta silloin otti meidät Juhani Ahon alakuloisuus niinkuin äiti syliinsä ja tuuditti meidät rauhan uneen. — — —

Kolme ihmiselämää kulkee tässä rinnakkain, toisistaan mitään tietämättä. Pappi-talonpojan elämä, hienon maailmanmiehen, joka kaikkialta vain hunajan maistaa ja menee tiehensä, ja tuon hiljaisen naisen elämä, joka tyhjin silmin katselee järven yli maailmaan, minne hän ei koskaan pääse. Nämä kolme elämää liukuvat toistensa ohi joutumatta mihinkään ratkaisuun, josta voisi olla onni seurauksena, liukuvat toistensa ohi epätoivoisessa alakuloisuudessa, kunnes yksi viimein erottautuu, liittyäkseen johonkin muuhun jossain muualla. Mutta nuo kaksi muuta jäävät yhä rinnakkain kulkemaan, toisiaan tallaamatta, kohti kelmeätä kuolemaa.

Tässä kirjan syvässä alakuloisuudessa vaikuttaa miehen pintapuolisuus hiukan ikävystyttävästi, mutta se haihtuu mielestä: naisen kohtalon pohjaton surullisuus imee itseensä kaiken huomiomme ja sen taustana on suomalaisen maiseman alakuloisuus“.

— Otto E. A. Hjeltin teoksesta: *Naturalhistoriens studium vid Åbo universitet* (Åbo universitets lärdomshistoria. 6. Skrifter utg. af Sv. Litteratursällsk. i Finland, XXXII) on *Göttingische gelehrte Anzeigen*-nimisen aikakauskirjan tammikuun vihossa asiallinen ja erittäin kiittävä Th. Husemannin (farmakologian ja toksikologian professori Göttingenin yliopistossa) kirjoittama arvostelu. Lausuttuaan ilonsa siitä, että Ruotsal. kirjall. seuran on onnistunut saada tätä työtä suorittamaan oppinut, jolla on mitä parhain maine perinpohjaisten historiallis-lääketieteellisten tietojensa sekä erinomaisen etevän historiallisen esitystaitonsa tähden, sekä tehtyään selkoa teoksen sisällyksestä, lausuu arvostelija lopuksi m. m. seuraavaa: „Koska tiede on kansainvälinen ja kun luonnontieteet Turun yliopistossa olivat erinomaisen korkealla kannalla, niin ulottuu Hjeltin kirjan merkitys kauas yli Suomen ja Ruotsin rajojen. Siinä on edessämme tärkeä kappale luonnontieteiden historiaa yleensä".

— K. L. Tallqvistin teoksesta *Arabische Sprichwörter und Spiele* sisältää aikakauskirja *Revue Critique* (1897, N:o 49) suosiollisen arvostelun jonka tekijä on B. M. = Barbier de Meynard, tunnettu orientalisti, arapian ja turkin kielen professori „Collège de France"ssa sekä itämaisessa opistossa Pariisissa („École spéciale des langues orientales vivantes"). Arv. kiittää sitä saksalaisten (sic!) orientalistien tapaa, että he matkustavat itämaille täydentämään teoreettisia opinnoitaan; niin on toht. Tallqvistkin oleskellut pitkähkön ajan Libanonin seuduissa ja kerännyt sananlaskuja, joista Syrian arapian tutkimuksella on paljo lisiä saatavana ja joilla on merkitystä myös kansantapojen ja -uskon tuntemiseksi. Sananlaskuista ovat useat ennen julkaisemattomia; ennen tunnetuillekin on tekijä tahtonut antaa uutta arvoa siten, että arapialaista tekstiä, transkriptsionia ja sanasanaista käännöstä seuraa kansan suusta muistiin kirjoitettu naivi selitys. Arv., joka pitää tämänlaatuista julkaisua paljoa suurempiarvoisena kuin useita joutavia juttuja, joita folkloren nimellä painatetaan, lausuu lopuksi: „hra T:n kirja on ansiokas siinä esiintyvän huomiokyvyn ja tarkkuuden vuoksi, jotka sille takaavat kunniakkaan sijan Landbergin ja Socinin laajempien teosten rinnalla. Tämä on onnistunut taidonnäyte („un heureux début") ja hyvä enne Libanonin kansanlaulujen kokoelmalle, jonka tekijä meille lupaa ensi julkaisussaan".

Samaa teosta on kiittävästi mainittu, semiläisten kielen tutkijoille ja folkloristeille suosittaen, „Luzac's oriental list" nimisessä bibliografisessa aikakauskirjassa (Vol. VIII, 1897, N:o 11).

———

Päivän kysymyksiä.

Kirje Helsingistä.

Th. Reinin toiminta Valvojassa. — Uusi rakennus suomalaista teatteria varten. — Kieliasia ja senaatti.

Niihin onnentoivotuksiin, joita koko maasta on tullut valtioneuvos Th. Reinin osaksi hänen täyttäessään 60 vuotta, on Valvojalla ja sen lukijakunnalla täysi syy sydämestään yhtyä. Thiodolf Rein on saavuttanut tämän iän ollen täysissä työvoimissa ja keskellä ahkerinta toimintaa, työskennellessään kansalliselta merkitykseltään tärkeimmän teoksensa suorittamisessa. Ei ole siis aika vielä kirjoittaa yleiskuvausta Th. Reinin toiminnasta meidän tieteessämme ja yhteiskunnassamme, sitä vähemmän kun sanomalehdissä ja juhlapuheissa juuri näinä aikoina on hänen merkitystänsä kuvattu. Sen sijaan saattanee olla paikallaan huomauttaa, mistä erittäin Valvojan ja sen yleisön tulee Th. Reiniä kiittää.

Thiodolf Rein on kuulunut Valvojan toimitukseen vv. 1883—1897, siis viisitoista vuotta, ollen niistä kolme vuotta päätoimittajana, vv. 1885—1887. Mutta jo tätä ennen, Valvojan kahtena ensimäisenä vuonna, oli tässä lehdessä Th. Reinin kynästä lähteneitä kirjoituksia, samoin kuin niitä on ollut koko Valvojan tähänastisena elinaikana kaikissa vuosikerroissa paitsi yhdessä ainoassa. Ne aineet, joista näissä kirjoituksissa puhutaan, ovat useilta eri aloilta. Ensimäisissä Valvojassa julkaistuissa kirjoituksissaan Th. Rein teki suomalaiselle yleisölle tutuksi ulkomaiden eteviä kirjailijoita ja ajattelijoita (Arnold Ruge, Viktor Rydberg, Littré ja Carlyle, 1881); tätä hän on tehnyt vielä myöhemminkin antaessaan yleisöllemme ruotsalaisen ajattelijan Pontus Wiknerin kuvan (1891). Mutta myöskin oman maan eteviin henkiin hän on yleisöä tutustuttanut; niin esim. kirjoittaessaan F. Cygnæuksen kootuista teoksista (1893), niinikään julkaistessaan ennakolta osia suuresta Snellmanin-elämäkerrastaan. Kirjallisuutta ja taidetta koskevat kysymykset ovat aina olleet Th. Reinin mielikysymyksiä, jos kohta hän niihin on tarttunut ainoastaan tahtoessaan esittää jotakin tärkeämpää näkökohtaa, tahtoessaan kosketella niiden suhdetta yhteiskuntaan ja siinä liikkuviin virtauksiin. Niin hän on kirjoittanut „kansallisuudesta taiteessa“ (1882) sekä „nykyaikaisesta kaunokirjallisuudesta ja siveellisyydestä“ (1894); hän on niinikään kirjoittanut Henrik Ibsenistä ja V. Vaseniuksen häntä koskevasta arvostelusta (1883) sekä tuonut esiin erittäin huomattavia näkökohtia „Kalevalan kuvittamisesta“ (1891). Maamme sivistysoloja koskevia kysymyksiä hän on käsitellyt semmoisissa kirjoituksissa kuin „Kysymys pappien tieteellisestä sivistyksestä“ (1883) ja „Ylioppilastutkinnon muuttamisesta“ (1887).

Naiskysymystä hän tarkastelee kirjoituksessaan „Naisten valituksista" (1883), ja yhteiskuntamme polttavinta siveyskysymystä koskee kirjoitus „Prostitutsioonikysymys" (1888). Uskonnollinen suvaitsevaisuus, uskonnonvapaus, eriuskolaisten aseman parantaminen on niitä asioita, joita Th. Rein on voimakkaasti ajanut useissa eri kirjoituksissa, jommoisia ovat: „Uusiprotestanttisuus" (1884), „Kysymys eriuskolaislaista" (1887), „Aiottu yhdistys uskonvapautta ja suvaitsevaisuutta varten", tämän kirjoituksen johdosta syntyneen polemiikin aiheuttama pirteä „Vastustajilleni rouva M. A:lle ja herra A. M:lle" (1889), sekä vihdoin: „Kirkko ja lahkokunnat" (1890). Lukuisimmat kaikista ovat kuitenkin ne kirjoitukset, joissa kosketellaan päiväjärjestyksessä olevia valtiollisia kysymyksiä, kielikysymystä ja kielipuolueiden suhdetta muihin aktuaalisiin kysymyksiin. Ne alkavat jo v. 1882, jolloin hän julkaisi kirjoitukset „Valtiopäivät ja puolueet" ja „Muutokset keisarillisen senaatin jäsenistössä". Edelleen kuuluvat näihin: „Valtiopäivät tulossa" (1884), „Mitä tarkoittaa suomalaisuuden pyrintö?" (1885), „Käskykirje virkakuntien kielestä" (1886, kirje Helsingistä), „Herra C. G. Estlanderin ohjelma" (1887, kirje Helsingistä) sekä „Uudenvuoden mietteitä 1890", kirjoitus, joka ehkä enemmän kuin mikään muu valaisee Th. Reinin kantaa valtiollisissa kysymyksissämme. Yksinään oleva on huvittava „Matkakirje Moskovasta", vaikutelmia nykyisen suuriruhtinaamme kruunausjuhlasta (1896). Samoja aatteita, kuin pääkirjoituksissa (ja Helsingin-kirjeissä) Th. Rein on ajanut useissa kirja-arvosteluissa, joissa hän on arvostellut kasvatusopillista, yhteiskunnallista, kirkkopoliittista, valtiollista ja valtio-opillista kirjallisuutta, vieläpä kaunokirjallisuutta ja taidettakin, lausuen tavallisesti niiden johdosta laajemmalle tähtääviä mietteitä.

Kaikille näille kirjoituksille ominaista on se lahjomaton puolueettomuus ja objektiivisuus, s. o., hänen omia sanojaan käyttääkseni, „asiallisuus ja johdonmukaisuus", jolla niiden tekijä „olevaisista puoluejaoista huolimatta koettaa päästä totuuden perille". Suvaitsevaisuus toisinajattelevia kohtaan sekä uskonnon että valtion kysymyksissä, edistys vapaamieliseen ja kansanvaltaiseen suuntaan, perustuslakiemme ja valtiollisen autonomiamme säilyttäminen, siveyden periaatteiden loukkaamattomuus, kaiken sen hyvän ja oikeutetun etsiminen ja yhdistäminen, mitä eri suunnista löytyy — siinä ne johtavat aatteet, joita Th. Rein kirjoituksissaan ajaa. Hän on, niinkuin hän itse lausui ensimäisessä Valvojan toimituskokouksessa, jossa oli mukana, toiminnassansa tahtonut „humaniseerata fennomaniaa", yhdistää kansallisuusharrastuksiin ihmisyyden jaloimpia pyrkimyksiä.

Valvoja on pääasiassa ollut se orgaani, jonka avulla Th. Rein on saattanut mielipiteensä suomalaisen yleisön tietoon. Että nämä kirjoitukset, joissa Th. Rein on käyttänyt tieteen koulussa kasvatettua ajattelemis-

taan selvittääksensä suomalaiselle yleisölle aikamme tärkeimpiä kysymyksiä, ovat mielipiteiden muodostumiseen vaikuttaneet, on epäilemätöntä. Hän on sitä paitsi suuresti vaikuttanut muihin Valvojan kirjoittajiin niillä mielipiteillä, jotka hän yksityisessä seurustelussa on tuonut esiin. Kiitos, sydämellinen kiitos Th. Reinille kaikesta sekä Valvojan että sen lukijakunnan puolesta!

Uuden suomalaisen teatterihuoneen aikaansaamista varten on ensimäinen askel tehty, pidetty suuret arpajaiset, jotka ovat tuottaneet kolmattakymmentä tuhatta markkaa. Mutta itse asiassa häilyy kysymys kuitenkin vielä ilmassa. Paikka ei ole määrätty, ei myöskään aiotun rakennuksen suuruus ja laatu, ja ennen kaikkea, tarvittavat varat ovat vielä tietymättömissä.

Kaupungin valtuusto, jonka puoleen on käännytty sopivan aseman saamiseksi on kysymyksen ratkaisua viivyttämistään viivytellyt. Tuskinpa voisi löytää toista maata, jossa ei pääkaupunki rientäisi hankkimaan paikkaa kansallisteatterille. Meillä ei niin. Venäläinen teatteri on empimättä saanut edullisen, avoimen paikan, joka nykyisten hintojen mukaan vastannee noin 150,000:n markan lahjaa. Suomalaiselle teatterille ehdotetaan joko syrjäisiä paikkoja tai 100,000:tta markkaa, josta kuitenkin vastalahjaksi vaaditaan katu, arvoltaan noin 50,000 markkaa, joten lahjaksi jäisi vain 50,000 markkaa — myönnettäneenkö sitäkään, saapi tulevaisuus näyttää.

Jos paikka kerran saadaan määrätyksi, tulee esiin kysymys suunnitelman ja piirustuksen tekemisestä uutta suomalaisen näytelmätaiteen temppeliä varten. Millä tavoin tämä on paraiten aikaan saatava, siitä on eri mieliä tullut kuuluville. Toiset katsovat että sitä varten olisivat maan kaikki arkkitehdit kutsuttavat yleiseen kilpailuun, koettamaan parasta mitä voivat aikaansaada. Toiselta puolen on taas huomautettu, mitenkä kilpailut usein eivät ole johtaneet mihinkään tyydyttävään tulokseen, niinkuin kokemus kyllä on osottanut, ja että varmemmin saadaan hyvä tulos aikaan siten, että käytetään luotettavaa arkkitehtiä, joka ottaa uhratakseen työhön aikaa ja tutkimuksia, ja joka tekee työnsä yksissä neuvoin asiantuntijain, taiteenymmärtäjien ja taiteilijain kanssa. Vaikea on ennakolta sanoa, kumpi näkökanta on enemmän oikeutettu. Joka tapauksessa on huomioon otettava että tämmöiseen työhön ryhtyminen ilman mitään varmuutta palkan saamisesta kysyy arkkitehdiltä suuria uhrauksia, sillä se vaatii ehdottomasti ulkomaanmatkaa sekä pitkäaikaisia tutkimuksia asiaan perehtymiseksi. *Jos* meidän arkkitehtimme ovat halukkaat näihin uhrauksiin antaumaan, niin olisi kieltämättä kilpailu toimeenpantava, etenkin koska arkkitehtiemme joukossa ei liene ketään, jonka ehdottomasti voisi sanoa olevan „päätä pitemmän kaikkea kansaa".

Miten tarvittavat sangen runsaat varat ovat kokoon saatavat, on tietysti huolettavin kysymys kaikista. Tahdon huomauttaa että useimmissa maissa on tietääkseni *valtio* rakennuttanut kansallisteatterin. Sitä vastaan voidaan kyllä muistuttaa, että valtio yleensä on huono rakennuttaja, se kun aina rakentaa kalliista. Siksi en tahdokkaan sitä ehdotusta tehdä, mutta sen pitäisi ainakin olla kohtuullinen vaatimus Suomen kansan puolelta, että Suomen valtio runsaalla apurahalla tekee täysin arvokkaan kansallisteatteri-rakennuksen mahdolliseksi.

Talonpoikaissäädyn kielianomuksesta on, niinkuin tunnettu, senaatti lausuntonsa antanut. Suurella enemmistöllä on senaatti ehdottanut anomuksen hyljättäväksi ja tahtonut antaa kielikysymyksen „koko laajuudessaan“ komitean pohdittavaksi, ryhtymättä sitä ennen niiden kipeiden epäkohtien poistamiseen, joita talonpoikaissäädyn anomus koski.

Senaatin oikeusosasto on näihin aikoihin alkanut antaa alkuperäispäätöksiä suomen kielellä, tosin kyllä aivan vähäpätöisissä asioissa, — jonkinlaisia armopaloja vain — 15 vuotta sen jälkeen kuin suomen kielen, Aleksanteri II:sen säädännön mukaan, pitäisi olla tässä maassa yhtäoikeutetussa asemassa ruotsin kielen rinnalla. Tämä seikka osottaa joka tapauksessa — sitä on ruotsalaisessa sanomalehdistössäkin huomautettu — ettei tarvita mitään eri lainsäädäntöä, saati sitten säätylakia, sen poikkeusaseman poistamiseksi, jossa senaatti on maan muihin virastoihin ja oikeustoihin verraten. Miksi siis senaatti ehdottaa talonpoikaissäädyn anomuksen hyljättäväksi? Miksei se ryhdy, ilman lainsäädännön pakottamattakin, omassa toiminnassaan täydellä todella toteuttamaan sitä lakimme säädöstä, että tuomioissa ei saa vierasta kieltä käyttää? Jos kaikissa virastoissamme ja oikeustoissamme vallitsisi selvä käsitys siitä, mitä „yhteisen kansan paras“ vaatii, tultaisiin epäilemättä nykyisellä vaillinaisellakin kielilainsäädännöllämme toistaiseksi toimeen.

Että kaivattaisiin lakia, joka lopullisesti järjestäisi maamme kieliolot, siitä ei saata olla kuin yksi mieli. Komitean asettaminen, jos siihen osataan valita henkilöitä, jotka todella tahtovat jotakin parannusta aikaansaada, ei suinkaan ole itsessään hyljättävä keino, koska komitea saattaa kerätä sekä tarpeellisia aineksia kotimaasta että vertauskohtia ulkomaiden lainsäädännöstä asian kaikinpuoliseksi selvitykseksi. Milloin on tultu sille kannalle, että eduskunnassamme voidaan johonkin ratkaisuun tässä asiassa päästä, se on toinen kysymys. Missään tapauksessa ei saa tehdä kipeimpien epäkohtien poistamista riippuvaksi siitä, milloin kieliolojemme lopullinen järjestäminen lainsäädännön avulla tulee mahdolliseksi, jos tahdotaan mielien yhä enenevää kiihtymistä välttää.

Spectator.

Vapaan uskonnon asema Hollannissa.

Muutamia matkamuistelmia.[1]

Kirjoittanut

ZACH. CASTRÉN.

1. Sananen uskonnon yleisestä asemasta nykyaikana.

Vaikeassa asemassa on nykyaikana se, joka uskonnollisessa elämänkäsityksessä pysyen tahtoo saada sen sopusointuun ajan tieteellisen ajattelemisen kanssa. Sillä tämä ajatteleminen, joka monelta taholta pyrkii hänen tietoisuuteensa, on, jollei kaiken uskonnon, niin ainakin sen uskonnollisen maailmankäsityksen kanssa, johonka hän virallisesti vallitsevain uskontunnustusten mukaan on kasvatettu, monessa suhteessa ristiriidassa.

Niinpä luonnontieteellisen ajattelemisen mukaan järkähtämättömät lait vallitsevat kaikkia luonnonilmiöitä, joten siis ei näy olevan sijaa millekään vapaasti hallitsevalle, «ihmeitä» tekevälle Jumalalle, kuten perinnäinen uskonkäsitys vaatii.

Mitä tulee filosofian ja uskonnon väliseen suhteeseen nykyaikana, niin aikamme filosofit ainoastaan hyvin harvoin ja varovaisesti käsittelevät vanhaa spekulatiivista kysymystä, miten Jumala-käsite on ajattelemisen kautta määrättävä. Jos he sen tekevät, niin he koettavat päästä Jumala-käsitteeseen siten, että he etsivät kaikkien äärellisten ilmiöiden yhteistä perustusta.

---

[1] Matka tehtiin v. 1897 alkupuolella.

Sen, joka itsessään sisältää kaikkien äärellisten ilmiöiden perustuksen, täytyy itsensä olla ääretön. Tämä äärettömyys-käsite on vanhastaan metafyysillisen ajattelemisen lempikäsite. Jumala on ääretön, hän sisältää itsessään kaikki, ulkopuolella häntä ei ole mitään, — tätä filosofi tarkoittaa, kun hän sanoo, että Jumala on absoluuttinen. Mutta pannen painoa tälle käsitteelle filosofin on vaikea ymmärtää, mitenkä tämän käsitteen kanssa voi sopia yhteen se uskonnollinen käsitystapa, että Jumala on personallinen olento, jonka kanssa ihminen, toinen personallinen olento, voi rakentaa elävän välin, olento, joka kuulee yksityisen ihmisen rukousta ja antaa hänelle apuaan. Personallisuuden käsitettä määritellessä — niin opetetaan Straussin mukaan — tulee muistaa, että jokainen persona on rajoitettu, hänellä on ulkopuolella itseään jotakin muuta, johonka hän suhtaupi. Emmekö me siis määrää rajoja sille, jonka käsitteeseen kuuluu olla rajaton, jos sanomme Jumalaa personaksi — siten kysyy vielä meidän päivinämme filosofi, jos hän ylimalkaan ajattelee tällaisia asioita. Meidän ei pidä jättää mainitsematta, että filosofit myöskin meidän aikanamme ovat tehneet yrityksiä saattaa sopusointuun noita kahta käsitettä: äärettömyyttä ja personallisuutta. Mutta joskin he niin saattavat tehdä, niin he kuitenkin epäluulolla kohtelevat tavallisia uskonnollisia käsityksiä ihmisen suhteesta Jumalaan. He sanovat usein näitä käsityksiä antropomorfisiksi, he osottavat, toisin sanoen, että niiden mukaan Jumala — hän, joka on kaikkien olioiden ääretön perustus — ajatellaan äärelliseksi henkilöksi, äärellisesti vaikuttavaksi tekijäksi maailmankulussa muiden hänestä riippumattomain tekijöiden rinnalla. Toiselta puolen ovat meidän päivinämme muutamat erääseen suurta tunnustusta saaneeseen teologiseen suuntaan kuuluvat tahtoneet Jumala-käsitettä määrätessään kokonaan jättää syrjälle filosofian »pakanallisen« absoluuttisuuskäsitteen. Mutta tällainen jyrkkyys vie auttamatta siihen, että ajatellaan Jumala rajoitetuksi olennoksi, — epäjumalaksi, jota kristillinen tietoisuus yhtä vähän kuin filosofia saattaa hyväksyä.

Tässä on siis sillä, joka tahtoo filosofista ja uskonnollista käsitystapaa saattaa sopusointuun, vielä meidänkin päivinämme suuri ja vaikea kysymys.

Mutta, kuten sanottu, ainoastaan vähissä määrin absoluuttisuus-käsite vaikuttaa nykyajan filosofisessa ajattelemisessa. Toisenlaiset ajatusmotiivit siinä nykyään hallitsevat. Mutta nekin voivat, vaikka toisella tavalla, uhata uskonnollisen käsitystavan olemassaoloa.

Nykyajan filosofia saa luonteensa etupäässä siitä piirteestä, jonka Kant sille on antanut: se on ihmisen oman tietokyvyn kritiikkiä. Siinä ei enää pyritä selittämään olioiden viimeisiä perusteita, vaan siinä puhutaan sen sijaan inhimillisen tietämisen rajoista, ihmisellisen järjen kykenemättömyydestä käsittämään muuta kuin sitä, mikä voi olla aistillisen kokemuksen esineenä. Se yliaistillinen maailma, johon uskonnossa luotetaan, jää siten kokonaan tietopiirimme ulkopuolelle; siitä emme voi, jos ajattelemme filosofisesti, mitään tietää. Erikoistieteiden asiana on — niin opetetaan — järjestää aistillisesti havaittavat ilmiöt yleisten näkökohtain mukaan, joten niissä vallitsevat lait saataisiin selville. Mutta ne käyvät oikeutettujen rajojensa yli, jos tahtovat lausua joitakin, olkoonpa myöntäviä tai kieltäviä arvostelmia sellaisista asioista kuin Jumalan olemassaolosta tai sielun kuolemattomuudesta. Näistä asioista tiede ei voi sanoa sitä eikä tätä. Tietysti se voi tutkia uskonnollisia käsityksiä sielullisina tosiasioina, mutta tältä kannalta puhuen se ei koetakkaan ratkaista, onko näissä käsityksissä totuutta, se tyytyy ainoastaan siihen, että voi asettaa ne yhteen muiden yksinkertaisempain sielullisten ilmiöiden kanssa ja siten ymmärtää niiden syntymisen lakeja. Jos tällaisen ajatuskannan puolustajilta kysyy, mikä sitten on oleva filosofian tehtävä, kun sen täytyy luopua koettamasta selvittää elämän korkeimpia kysymyksiä, niin vastaus kuuluu, että filosofian tehtävänä on juuri ylläpitää tiedemiehissä ja ajattelijoissa tietoisuutta tietokykymme rajoittuvaisuudesta. Monella tavalla voidaan sen rajat unohtaa. Materialisti luulee voivansa kieltää sielun kuolemattomuuden; idealisti luulee voivansa sen tieteellisesti todistaa. Molemmat unohtavat, että ihmisen tietokyky ei riitä kysymystä ratkaisemaan; molemmat ovat siis epätieteellisiä. Sen filosofinen ajatteleminen voi osottaa.

Voisi luulla että tämä lyhyesti kuvaamani filosofinen suunta, joka tuntuu olevan päävirtauksena nykyaikaisessa filosofiassa ei olisi mitenkään uskonnollisen käsitystavan vihollinen. Jättäähän se filosofia, jonka mukaan ei voi mitään tietää yliaistillisen maailman olemassaolosta tai olemattomuudesta, jokaisen uskonnollisen mielen vapauteen *uskoa* tästä maailmasta mitä se haluaa. Sanoohan siis filosofia uskovaisille: uskokaa mitä tahdotte; mutta muistakaa, että te ette voi todistaa olevanne oikeassa, vaikka minäkään en saata todistaa, että olette väärässä.

On olemassa meidän aikanamme teologeja, jotka tahtovat käyttää tätä filosofista ajatuskantaa hyväkseen. Koskei filosofia voi todistaa us-

kontietoisuuden olettamuksia vastaankaan, niin sanovat tällaiset teologit: me uskomme siihen, joka vastaa meidän sydämemme tarpeita; filosofia sitä ei estä. Tältä kannalta usein suuresti halveksitaan tiedettä, joka, kuten arvellaan filosofian osottavan, ei voi mitään vastausta antaa elämän korkeimpiin kysymyksiin. »Tiede on tehnyt konkurssin«, sellaisia lauseita saa lukea siinä nykyajan kirjallisuudessa, jossa tahdotaan puolustaa teologisia otaksumisia sillä perustuksella, että tieteellinen ajatteleminen on kykenemätön niistä mitään opettamaan.

Onko tuollainen teologinen katsomistapa uskonnollisen käsitystavan kanssa sopusoinnussa?

Tässä nyt ei ole puhetta siitä, että tämä katsomustapa usein voi viedä kannattajansa liian pitkälle tieteiden halveksimisessa, joten he luulevat voivansa uskonnollisten tarpeittensa tai lempidogmainsa perustuksella vaatia tunnustusta sellaisillekin väitteilleen, joita tiede todella voi kumota. Jos esim. joku sen dogman perustuksella, että jokainen Raamatun sana on Pyhän hengen vaikutusta, tahtoisi väittää oikeiksi kaikki Raamatussa olevat tiedot ulkonaisesta luonnosta ja sen ilmiöistä, niin hän unohtaisi, että näissä asioissa luonnontieteellä filosofian tieto-opillisen kritiikinkin mukaan on sananvaltaa. Mutta tämä sikseen, sillä ne, jotka varovammin puolustavat nyt kysymyksessä olevaa teologista ajatussuuntaa, tahtovat erottaa ainoastaan puhtaasti siveellis-uskonnollisen käsityspiirin tieteen yläpuolelle: semmoisia käsityksiä kuin esim. usko sielun kuolemattomuuteen ei luonnontiede eikä muu tiede voi arvostella; siitä ei voi mitään tietää, siis siitä voi uskoa sen mukaan kuin sydämenkaipuu vaatii. Onko tämä ajatus uskonnolliselle käsitystavalle terveellinen?

Siihen on ensiksi vastattava, että tietysti se, jonka sydämenkaipuu on kylliksi voimakas, kyllä voi tälläkin ajatuskannalla ollen luottaa uskonnollisen käsityksensä totuuteen. Se, joka elää uskostaan, ei näytä kaipaavan muita todistuksia. Mutta jos nyt tuo filosofian tieto-opillinen kritiikki pääsee vaikuttamaan hänen sieluelämässään, niin tämä kritiikki voi tulla hänen uskolleen vaaralliseksi, jos hän hyväksyy sen perusajatuksen. Sillä ajatuksesta, että me emme voi tietää mitään siitä yliaistillisesta maailmasta, jonka olemassaolosta uskova on vakuutettu, johtuu tämä toinen ajatus: koskemme voi mitään tietää siitä, niin kaikki, mitä siitä sanotaan, on paljasta mielikuvitusta, subjektiivista otaksumista, luulottelua. Kun tuo tieto-opillinen suunta kieltää mahdollisuuden tietää jotakin Jumalasta tai

sielun kuolemattomuudesta, niin sen ajatuksena on samalla: jos te uskonnollisen tarpeenne pakosta uskotte jotakin näistä asioista, niin uskokaa vain, mutta muistakaa, että uskotte fantasiakuviin, joiden todellisesta pätevyydestä ei ole mitään varmuutta. Tämmöinen ajatus yhtyy helposti populäärisen indifferentismin, uskonnollisen piittaamattomuuden kantaan: mitä me huolimme ajatella asioita, joista kuitenkaan ei kukaan voi mitään tietää; pysykäämme todellisuuden pohjalla!

Ei suinkaan tarvinne enempää selittää, kuinka vieras tämä käsityskanta on uskonnolle. Agnostisismi on yhtä uskonkieltävä ajatussuunta kuin puhdas ateismi. Uskova voi kyllä myöntää, että hän iankaikkisuuden asioita ymmärtää vain »puolittain«; mutta hän ei koskaan voi myöntää, ettei hänellä ole niistä minkäänlaista tietoa ja ymmärrystä. Yksi puoli hänen uskonelämässään on juuri siinä, että hän pyrkii yhä syvemmin käsittämään suhdettaan iankaikkisuuden maailmaan. Jos hän sallii filosofisen tieto-opin kieltää itseltään tuon pyrkimisen, koska se ei kuitenkaan voisi mihinkään tulokseen johtaa, niin hän ei enää ajan pitkään voi puolustaa uskonsa linnaa niillä aseilla, jotka hänellä ovat jäljellä, sittenkuin hän on luopunut järjellisen perustelemisen aseista. Jos uskomme sisällys on paljaan mielikuvituksen luoma, miten me siihen voisimme luottaa?

Asianlaita on siis se, että nykyajan filosofia kyllä sisältää sellaista, joka ei sovi yhteen uskonnollisen käsityksen kanssa.

Uskonnon harrastaja ei voi välttää kysymystä, missä määrin filosofian ajatuskanta on oikea, missä määrin hän on oikeutettu torjumaan tai pakotettu hyväksymään filosofian huomautusta hänen käsitystään vastaan. Tämän kysymyksen käsittelemistä hän voi välttää sitä vähemmin, koska filosofia nykyaikana erittäin voimakkaasti teroittaa mieliin tunnussanaa: totuus ennen kaikkea! Totuus ennen sydämen mielihalujakin!

Olemme maininneet muutamia piirteitä aikamme luonnontieteellisessä ja filosofisessa ajattelemisessa, jotka eivät ole sopusoinnussa uskonnollisen käsitystavan kanssa. Mutta emme ole vielä maininneet sitä tunnusmerkkiä nykyajan tieteellisessä ajattelemisessa, joka ennen muita on omansa tekemään tämän ajattelemisen uskonnolle tahi ainakin perinnäiselle uskonkäsitykselle vaaralliseksi.

Tarkoitamme tässä nykyajan vertailevaa ja historiallista tutkimustapaa jonka se on uskontoonkin sovelluttanut.

Historiallinen katsantotapa on ylimalkaan meidän ajallemme omituinen. Kun on kysymys jonkun henkisen ilmiön ymmärtämisestä, niin ei meidän aikanamme kysytä, kuten n. s. ratsionalismin aikakausina: mitä tämä ilmiö itsessään on? Mitä se järjen kannalta arvosteltuna merkitsee? Vaan meidän aikanamme kysytään: mitkä ovat tämän ilmiön historialliset edellytykset? Miten se on historiallisesti syntynyt ja kehittynyt? Ja jotta voitaisiin tätä kysymystä ratkaista, etsitään eri oloista, eri ajoilta ja eri kansoista tutkittavalle henkiselle ilmiölle, kielelliselle, taiteelliselle, siveelliselle, vertauskohtia sekä koetetaan, täten ilmiötä sen eri ilmestymismuodoissa tarkastamalla, selvittää sen syntymisen ja kehittymisen ehtoja.

Halu tällaiseen vertaamiseen on aikamme uskonnontutkimukseenkin päässyt vaikuttamaan. Tutkijat ovat suurella innolla koonneet yksityisiä tosiasioita sen seikan valaisemiseksi, mitä ihmiset eri aikoina ja eri paikoissa ovat uskoneet. Itämaitten suuret uskonnot ovat tulleet perinpohjaisesti tunnetuiksi; alkuperäisten kansojen uskonnollisista käsitys- ja elämäntavoista, niiden »vainajainpalveluksesta« y. m. on tietoja kerätty. Tutkimusta on johtanut se aate, että inhimillinen sieluelämä kaikissa eri ilmiöissään seuraa samoja yleisiä lakeja ja että sen vuoksi toisen ilmiöryhmän kehitys valaisee toista. Siten saadaan kristinuskossa esiintyvät käsitykset ennen tuntemattomaan valoon asetetuiksi. Muissakin uskonnoissa löytyy niiden kannattajissa uskoa ihmeihin, jumalalliseen ilmoitukseen y. m.; vertailemalla näitä tosiasioita toisiinsa saadaan ne yksinkertaisemmista sielunilmiöistä johtuviksi, siten luonnollisesti »selitetyiksi«. Muuta kuin tällaista selittämistä tiede ei tavoittele. Se ei tee mitään erotusta tosien ja väärien, »luonnollisten« ja »ilmoitettujen« uskontojen välillä, sillä, kuten se osottaa, useat uskonnot vaativat itselleen kunnian olla ainoa tosi ja »ilmoitettu« uskonto sekä vetoovat sitä varten ihmeisiin, joita niiden perustajat ja pyhät miehet ovat tehneet.

Tietysti kristinuskon kannalla oleva ei voi ilman muuta hyväksyä tällaista ajatuskantaa ja joutuu siten vaikeihin kysymyksiin. Välittömästi hän on omistanut sen kristinuskon käsityskannan, että tämä uskonto on täydellinen ja puhdas uskonto, onpa hän kasvanut siihenkin käsitykseen, että juuri hänen kirkkokuntansa tunnustus on täysin oikea ja tosi. Nyt joku tiedemies sovelluttaa relativiteetin periaatteen hänenkin uskontoonsa: uskonnot ovat kaikki historiallisten ehtojen alaisia, luonnollisesti kehittyneitä. Miten tahtoo joku todistaa, että juuri hänen uskonsa on se ainoa oikea?

Ja jos me viitaten siihen, että kristinusko jo syntyessään sai taistella vastoin maailmaa, jossa myöskin tunnettiin eri uskonkäsityksiä ja epäiltiin jonkun erityisen uskonkäsityksen totuutta, tahtoisimme puolustaa tämän uskonnon auktoriteettia, niin meidän aikamme historiallinen tutkimusmetodi vielä aivan erityisellä tavalla kohtaa meidän kristillistä uskonkäsitystämme. Tämän metodin perustuksella ryhdytään varsinaisesti selvittämään kysymystä: mikä sitten on kristinusko, miten se on syntynyt? Käyttämällä muiden uskontojen tutkimisessa teroittunutta havaintokykyään historiantutkija koettaa osottaa, miten kristinuskossa, ja siinä kristinuskossa, josta Uusi Testamentti kertoo, löytyy paljon erilaisia aineksia, miten siinä esim. on paljon kreikkalaisen filosofian aatteita. Mikä siis kristinuskon perustaja oikeastaan on ollut? Mitä hän on opettanut? Mikä on historiallista totuutta ja mikä on myöhempäin aikakausien runollista ja filosofista lisäystä siinä elämän katsomuksessa, jota perinnäisen käsityksen mukaan pidetään Jeesuksen ja hänen apostoleinsa julistamana? Siinä kysymys, jonka Raamatun historiantutkimus asettaa itselleen. Ja rohkeammin tahi varovammin käytetään tuota perityille käsitystavoille vaarallista historianmetodia tarkoituksessa osottaa, että moni uskonnolliselle mielelle rakas kertomus perustuu runolliseen mielikuvitukseen eikä historialliseen totuuteen. Mitä tähän on sanottava? Me voimme tyynesti kuunnella historiantutkijaa, kun hän selittää, miten hän uuden tutkimustapansa perustuksella voi väittää, että joku vanha skandinavinen jumaluustarusto ei olekkaan vanhojen viikinkien luoma, vaan myöhempäin runoilijain, jotka ovat panneet sen kokoon hyvin erilaisista aineksista; niinikään historiantutkija ei meissä herätä muuta kuin tieteellistä harrastusta, kun hän saman metodin mukaan tahtoo meille osottaa, että kertomus Eerikki pyhän retkestä Suomeen onkin vain myöhemmin syntynyt legenda. Ja kun suomalainen tutkija samantapaisia johtopäätöksiä käyttäen tulee siihen johtopäätökseen, että suomalainen, Kalevalassa kerrottu jumaluustarusto on aivan vieras muinaissuomalaisten todelliselle käsitykselle, niin ei meidän silloin tarvitse katsoa sellaista tulosta kansallistunnettamme loukkaavaksi. Mutta miten käy monen uskonnollisen vakaumuksen, kun tiedemiehet rupeavat samalla tavalla todistelemaan myöskin Raamatun kertomuksia Kristuksesta myöhempäin aikojen mielikuvituksen ja filosofisen ajattelemisen tuotteiksi?

Kriitillinen historiantutkimus uhkaa siis perinnäistä kristinuskon käsitettämme. Joskin voimme tyynesti odottaa sen hyökkäyksiä kristinuskon

itse päälinnaa vastaan, ensinnäkin senvuoksi, että kriitillisen tutkimuksen tulokset eivät ole nekään ilman kritiikkiä hyväksyttävät, toiseksi sen vuoksi että kristinuskon elämänsisällys ei asioita syvemmin katsoen ole riippuva historiallisten yksityiskohtain kritiikistä, niin me kuitenkin helposti käsitämme, kuinka vaikeaksi asema monelle uskovalle historiallisen kritiikin kautta tulee. Kun vanhat, perityt käsitteet osottautuvat häilyviksi, niin ei ole helppo työ rakentaa uusia. Ja vanhojen käsitteiden kannalla ei useinkaan voi pysyä se, joka suo tieteelliselle tutkimukselle kunnioitusta.

Olemme maininneet muutamia piirteitä nykyajan tieteellisessä ajattelemisessa, joista uskonnolliselle käsitykselle johtuu vaikeuksia. Nämät vaikeudet eivät kuitenkaan tee meihin sitä vaikutusta, että ne olisivat syvennetylle uskonnolliselle käsitykselle voittamattomia; voimme toivoa, että uskonnollinen ihminen saattaa käsitykseensä sulattaa sen, mikä nykyajan tieteessä todellakin on oikeutettua muistutusta perinnäistä uskonkäsitystä vastaan, jättämättä kuitenkaan kristinuskon perustusta. Mutta uusi luominen tässä kuitenkin on tarpeen, ja juuri se on meidän aikanamme uskonnolle surullisempaa kuin tieteen muistutukset, että tähän asti ainakin on löytynyt hyvin vähän edellytyksiä uusien uskonnollisten käsitteiden luomisesta. Täytyy myöntää, että se, mikä meidän aikanamme löytyy uskonnollista elämää, se liikkuu melkein yksinomaan vanhojen perittyjen uskonkäsitteiden pohjalla, kun sitä vastoin ne, joiden elämänkatsomukseen aikamme tieteelliset suunnat ovat vaikuttaneet, suureksi osaksi joutuvat uskonnollisen piittaamattomuuden, indifferentismin kannalle. Toisella puolen siis jyrkkä konfessionalismi, toisella puolen välinpitämättömyys, indifferentismi; ainoastaan yksityisiä ääniä kuuluu näitä molempia vastakkaisuuksia vastaan. Mitä hyvää nämät yksityiset äänet saattanevatkin kuuluviin, ainakaan ne eivät ole vielä riittäneet innostuttamaan ihmisiä yhteisiin uskonnollisiin pyrintöihin, kokoomaan heitä virkeään uskonnolliseen yhteiselämään.

Uusi uskonnollinen käsityskanta, jonka omistajan ei tarvitse ummistaa silmiänsä sille, mikä nykyajan tieteellisessä luonnon ja historian käsityksessä on oikeata, ei voi ottaa kehittyäkseen ihmisten mielissä, ennenkuin vallalla oleva uskonnollinen indifferentismi antaa sijaa yleisemmälle uskonnolliselle harrastukselle, varsinkin niissä, jotka seisovat tieteellisen käsityksen puolella. Ikävä on, että muutkin yleiset näkökohdat kuin tieteelliset ovat vieroittaneet nykyajan ihmisiä uskonnosta. Tarkoitamme tässä sitä tapaa, jolla on käsitelty ajan n. s. yhteiskunnallista kysymystä. Onhan

tätä kysymystä monta kertaa sanottu paljaaksi vallankysymykseksi, »vatsakysymykseksi«, joka on väkivaltaa käyttämällä ratkaistava. Muistakaamme vain sitä merkillistä tosiasiaa, että Saksassa, uskonpuhdistuksen maassa, sosialidemokratian puhtaasti materialistinen maailmankatsomus on voinut saada tuhansien työmiesten kannatuksen. Mutta joskin jätämme sikseen sen vastustuksen, joka uskontoa kohtaa tällaisen katsantokannan puolelta, niin huomaamme vielä, että usein nekin, jotka harrastavat yhteiskunnallisten olojen parannusta korkeampien aatteiden kannalta, eivät anna uskonnolle sille tulevaa arvoa. He tahtovat ratkaista yhteiskunnallisen kysymyksen yleishumanisen siveyden kannalta tarvitsematta siihen uskonnon apua. Yhdentekevää on heidän mielestään, mitä jokainen yksityinen ajattelee uskonnossa oletetusta »toisesta maailmasta«, kunhan hän vain tahtoo »tässä maailmassa« työskennellä oikean asian puolesta. Siten sopii heillekin se tunnussana, jonka eräs etevä kaunokirjailijatar äskettäin on sovittanut nykyajan sosialismiin: «minun valtakuntani on *ainoastaan* tästä maailmasta.»

On siis nykyaikana muitakin yleisiä syitä kuin tiede, jotka johtavat ihmisten mieliä pois uskonnosta. Yhteiskunnallinen harrastus näkyy olevan yksi näitä syitä. Mutta toiselta puolen tämä harrastus yhteiskunnallisen kysymyksen ratkaisemiseksi antaa paraiten toivoa paremmasta tulevaisuudesta uskonnollekin. Saattaa olla luonnollista, että suurien yhteiskunnallisten puutteiden näkeminen aluksi käänsi ihmisten mielet kokonaan »maallisiin« asioihin ja pois uskonnollisista. Mutta yhä enemmin alkaa esiintyä sellaisia yhteiskunnallisten parannuksien harrastajia, jotka arvostelevat asioita syvemmältä kannalta. He ymmärtävät, että usko ja juuri uskonnollinen usko on mahtavimpia voimia, joita voi käyttää inhimillisten ja yhteiskunnallisten olojen parantamiseksi. Ilman uskoa kaikki yhteiskunnallinen parannuspuuha pian väsähtää. Mutta kun emme voi elää eteenpäin ilman että uusi veljeyden ja ihmisrakkauden henki rakentaa yhteiskunnalliset olot paremmalle pohjalle, antaa yhteiskunnan vähäosaisille jälleen elämänluottamusta ja luo sen aineellisesti hyvin toimeentuleviin, mutta henkisesti väsähtäneihin yliluokka-ihmisiin jälleen harrastusta ihanteellisiin pyrintöihin, niin harrastus uskonnollisiin kysymyksiin jälleen on välttämätön. Ehkä pitää meidän vielä saada nähdä paljon enemmän kurjuutta, ennenkuin opimme uskonnon arvoa taas tunnustamaan. Eräs nykyajan henkiseen luonteeseen perehtynyt sanoi kerran, että luultavasti vasta suuren sodan kauhut nostavat idealismin taas hallitsijaistuimelle ihmisten mieliin. Mutta

ilman sellaistakin voivat jo yhteiskuntien sisällisetkin onnettomuudet kasvaa niin suuriksi, että jälleen omistetaan huomiota niille tosiasioille, jotka ennenkin ovat ihmiskuntaa vapauttaneet. Mikäli nämät tosiasiat ovat tosiasioita, niin ne eivät ole erottamattomasti yhdistetyt johonkin edellisinä aikoina syntyneeseen teologiseen käsityskantaan, vaan niiden elähyttävä voima saattaa johtaa ihmiset muodostamaan uskonnolliset käsitteensä siten kuin historiallinen kehitys vaatii.

Koettaessani tässä lyhimmittäin kuvata muutamia nykyajan henkisiä virtauksia, mikäli ne ovat uskonnon kanssa yhteydessä, olen etupäässä ajatellut oloja muualla kuin meillä täällä Suomessa, jossa vastakohdat eivät vielä seiso niin jyrkästi toisiaan vastaan. Mutta mekään emme ole aivan vieraita näille nykyajan henkisille tosiasioille, ja meille saattaa olla eduksi, että me ajoissa koetamme tarkastaa niiden luonnetta niiden kokemusten mukaan, joita muualla on tehty. Me voimme ehkä siten saada kehityksemme tasaisemmaksi, äkkikäänteistä vapaammaksi kuin muut.

Tarkoituksessa osottaa millä tavalla nykyajan aatevirtaukset voivat kosketella uskonnollista käsitystapaa, tahdon tässä esittää muutamia huomioita eräästä Europan maasta, joka maantieteellisen asemansa ja historiallisten olojensa vuoksi varemmin kuin muut maat on saanut tuntea uuden ajanhengen tuulahduksia uskonnollisella alalla. Lukija on huomaava, että monikin aatesuunta, joka on Hollannin vapaassa maassa päässyt totuuden etsijöissä vaikuttamaan, oman kehityksensä kautta osottaa yksipuolisuutensa ja heikkoutensa ja että ainoastaan sangen vähän positiivista edistystä on tässä maassa uskonnon hyväksi saavutettu. Mutta hän muistakoon kuitenkin antaa näille totuuden etsijöille tunnustuksensa, ensinnäkin sen vuoksi, että he niin rehellisesti pyrkivät totuuteen ja niin avomielisesti lausuvat tämän pyrkimisensä tulokset, toiseksi sen vuoksi että he kuitenkin yrittävät selvittää sitä vaikeata kysymystä, jonka edessä ollaan, kun nykyaikana ryhdytään käsittelemään uskontoa.

2. Uskonnonvapaus Hollannissa.

Hollannissa vallitsee, kuten tunnetaan, mitä laajin uskonnonvapaus. Valtio jättää uskonnonasian kokonaan kirkkokuntain itsensä järjestettäväksi.

Maassa, jossa on sellainen kirjava paljous mitä erilaisimpia kirkkokuntia [1], roomalaiskatolisesta kirkosta alkaen vapaisiin protestanttisiin seurakuntiin, on valtion suhde kirkkoon hyvin arkaluontoinen. Tästä vaikeudesta Hollannin valtio koettaa päästä sillä, että se tämän vuosisadan kuluessa on yhä selvemmin asettunut neutraliteetin, puolueettomuusperiaatteen kannalle kirkollisessa ja uskonnollisessa suhteessa. Kansalaisoikeudet eivät ole riippuvaisia uskonnollisesta tunnustuksesta. Jokaisella on kansalaisoikeuksiaan kadottamatta valta kuulua tai olla kuulumatta niihin kirkkokuntiin, joita on olemassa; hänellä on myöskin valta perustaa uusia jos haluaa, kunhan hän vain noudattaa valtion omaa lakia. Valtio pidättäytyy arvostelemasta kenenkään uskonnollista vakaumusta; se johtaa asioitaan omien yleisinhimillisten siveysprinsiippiensä mukaan (de humanitaire staat).

Varsinkin opetuksen alalla on kuitenkin tämän periaatteen toimeenpano kohdannut suuria vastuksia. Valtion kouluista (de openbare school [2]) on uskonnonopetus suljettu pois; koulussa, joka on tarkoitettu yhteiseksi kaikkien valtion jäsenien lapsille, olkootpa he sitten roomalaiskatolisia, reformeerattuja tai juutalaisia, ei katsota voitavan antaa uskonnonopetukselle eikä ylimalkaan uskonnonharjoitukselle minkäänlaista sijaa. Uskonnon opetus on siirretty eri kirkkokuntien hoidettavaksi.

Valtio määrää laissaan, että oppilaiden mieliin on teroitettava kaikkia »kristillisiä ja yhteiskunnallisia hyveitä«. Sana »kristillinen« ei tässä paljoa merkitse; yhä enemmän on päässyt valtionmääräyksissä se tendenssi voitolle, että koulussa ei saa vallita mikään uskonnollinen henki, vaan yleiseetillinen.

Laki erityisesti määrää, että opettajan pitää hyvin varoa, ettei hän loukkaa uskonnon asioissa toisin ajattelevia oppilaitaan. Tätä määräystä noudattaen valtiokoulujen opettajat ovat äärimmäisyyteen asti kehittäneet varovaisuutta uskonnollisten mielipiteiden lausumisessa, ominaisuutta, joka muutenkin on historiallisten olojen pakosta hollantilaisissa yleinen. Eräs opettajatar — luterilainen tunnustukseltaan — kertoi minulle, että hänen koulunsa johtaja oli neuvonut häntä, kun hän ensi kerran meni luo-

[1] Miten eri kirkkokuntiin Hollannin kansa on hajaantunut, näkyy jo siitä, että reformeeratut, jotka muodostavat n. s. „kansankirkon", tekevät lukumäärältään vähemmän kuin puolet kansan koko väkiluvusta.

[2] Jokainen *kunnan* kannattama koulu (kansakoulu) on valtiokoulun ohjelmaan sidottu.

kalle opettamaan: »luokallanne on kaksi roomalaiskatolista oppilasta; muistakaa olla loukkaamatta heidän uskonnollisia tunteitaan.« Tämän opettajattaren opetusaine oli — matematiikka, eikä hän itse voinut käsittää sitä mahdollisuutta, että hän tässä aineessaan voisi kenenkään uskoa loukata. Mutta miten vaikea onkaan tällaisissa oloissa historianopettajan, kun hänen pitää opettaa esim. hollantilaisten vapaussodista katolista Espanjaa vastaan. Päästäkseen kaikista rettelöistä opettajat asettavat ensi säännökseen tuon lain määräämän puolueettomuusprinsiipin, ja pidättäytyvät lausumasta sellaista, mikä voisi ilmaista heidän uskonnollista vakaumustaan. Samaa pidättäytymistä he vaativat oppilailtaan myöskin. On voinut tapahtua, että opettaja pyyhkii oppilaan ainekirjoituksesta sanan »Jumala« ja panee sijaan jonkun toisen »puolueettoman« sanan, esim. »aurinko«. Puolueettomuusprinsiipin tarkka noudattaminen on kuin onkin usein voinut johtaa uskonnon vastustamiseen.

Tällainen valtiokoulu on tietysti kirkollismielisistä kauhistus, ja sekä katoliset että ankarammat reformeeratut ovat pyrkineet ja suureksi osaksi onnistuneetkin saada yksityisille kouluille etuja ja vaikutusalaa. Jälkimäisten kouluprogrammi selviää jo siitä nimestä, jonka he antoivat perustamalleen agitatsioni-yhdistykselle »de Unie: een school met den Bijbel» (yhdistys Raamatun saattamiseksi kouluun).

Myöskin niissä vapaamielisissä piireissä, jotka pitävät kiinni uskonnon kasvattavasta merkityksestä, on viime vuosikymmeninä herännyt tyytymättömyyttä sitä uskonnonvihollisuutta vastaan, johon neutraliteettiprinsiipin yksipuolinen noudattaminen usein on johtanut valtiokoulun opettajat. Vaaditaan, että opettajan pitää saada opettaa uskonnollisessa hengessä, vaikkakaan ei konfessoinaalisessa; osotetaan miten väärin on vaatia uskonnollismieliseltä opettajalta, että hän ei saisi mitenkään ilmaista oppilailleen uskonnollista vakaumustaan. Kouluissa, joita eri uskokuntiin kuuluvat lapset käyvät, voivat uskonnollismieliset opettajat kyllä kasvattaa ja ylläpitää oppilaissa uskonnollista mielialaa, vaikkakin varsinainen uskonnonopetus ei voi olla yhteinen. Uskonnollisten personallisuuksien ei tarvitse peljätä antautua valtiokoulujen opettajiksi.

Niiden vapaamielisten puolella, jotka uskontoa suosivat, on opinperäisesti liberaaleja vastaan tehty se muistutus, että valtio, joka on rakennettu yleisinhimilliselle pohjalle, ei saa olla näkemättä uskonnon suurta merkitystä indiviideille ja yhteiskunnalle. Jos kerran myönnetään, että val-

tiolla on muitakin tehtäviä kuin valvoa valtiojäseniensä personan ja omaisuuden turvallisuutta, jos myönnetään valtion olevan periaatteeltaan yhtä kuin yhteiskunnallisen kansanelämän sääntöperäinen järjestäjä, niin sille ei voi olla yhdentekevää, että sen ylläpitämä järjestys vieroittaa monet sen jäsenet kaikesta uskonnosta. Valtion pitäisi vaatia niiltä, joita se ottaa opettajiksi kouluihinsa, että he ovat saaneet riittävää uskonnonopetusta nauttia. Sen tulisi sillä tavoin tehdä sen minkä voi katsoaksensa, että opettajat voivat ymmärtää uskonnon historiallisen merkityksen. Mitä tulee erityiseen uskonnonopetukseen, on vaadittava, että valtio asettaa tämän opetuksen saamisen oppilaille niin helpoksi kuin mahdollista. Tässä suhteessa eräs vapaamielinen teologian professori sanoi minulle olevan valittamisen syytä. Ne koulutunnit, jotka jätetään uskonnonopetuksen varalle, ovat usein sopimattomasti asetetut, jotta monetkin oppilaat kokonaan jäävät uskonnonopetuksesta pois taikka tulevat uskonnonopettajansa luo väsyneinä muista koulutunneista. Vielä voisi valtio määrätä, että ne, jotka julkisesti ilmoittavat antavansa yksityistä uskonnonopetusta, olisivat velvolliset näyttämään todistuksia opettajakompetenssistaan. Nämät eri ehdotukset todistavat sen, että Hollannissa valtion oman edun kannalta muutamalla taholla vaaditaan reformeja uskonpuhdistuksen hyväksi. Maassa, jossa suuri osa kansalaisia jää kaikkea uskonnonopetusta vaille, tuollainen valtion huolenpito ei näyttäisi olevan tarpeeton.

Amsterdamin liberaalisen puolueyhdistyksen vaalikehotuksessa viimeisiä yleisiä vaaleja varten oli ensimäisenä kohtana se, että puolue koulukysymyksessä puolustaa valtiokoulua, kaikille tunnustuksille yhteistä, yleistä koulua. Tässä kehotuksessa lausutaan sitten: »yläpuolelle eri uskontoja, joita ihmiset tunnustavat aina sen mukaan kuin heidän kirkkonsa opettaa, asetamme me yleisen uskonnon, sen, joka yhdistää koko kansan ja herättää siinä käsityksen, että kaikki ovat yhden Jumalan lapsia«. Tämä lause näyttää osottavan, että liberaalisessa valtiopuolueessa uskontoa suosivat vapaamieliset ovat saaneet jotakin tunnustusta aatteelleen, että uskonto ei ole sama kuin erityisten kirkkokuntien opinjärjestelmät. Mutta se on toisistakin syistä huomattava ilmiö liberaalisen valtiopuolueen ohjelmapuheessa. Sillä tämä lause sisältää semmoisenaan karakteristisen ajatuksen uskonnosta, tavallaan uskontunnuksen, jommoinen valtioliberaalisten aatteiden mukaan ei kuulu valtiollisen puolueen ohjelmaan. Vaalikehotuksessa lausutaankin heti sen jälkeen: mutta kuitenkaan emme tahdo niitä, jotka ajattelevat toisin,

millään tavalla pakottaa. Ja kerrotaan sitten, että liberaalit ovat myönty- neet antamaan valtioapua yksityisille kouluille, jotka ovat erityisten kirkko- kuntien toimeenpanemia. Liberaalit sanovat odottaneensa, että kirkolliset puolueet olisivat tähän tyytyneet. Mutta tässä he sanovat pettyneensä. Kirkolliset puolueet ovat taas ryhtyneet sotaan valtion yhteistä koulua vas- taan; eräs niiden miehiä on sanonut, että valtion koulu on »pumputtava tyhjäksi«. Jos kirkolliset puolueet voittavat, niin yleiskoulu poistetaan ja maassa on oleva ainoastaan sellaisia kouluja, jotka antavat opetusta jonkun erityisen uskontunnuksen pohjalla. Tämä merkitsee sitä, että kokonaisval- tion aate ja vaikutus joutuu syrjään; kansa hajoo auttamattomasti yksityi- siin toisiaan vastustaviin kirkkokuntiin.

Taistelu koulusta on sekin osotuksena siitä, kuinka jyrkkinä eri aja- tuskannat Hollannissa seisovat toisiaan vastaan. Sitä liberaalien ajatusta, että olisi olemassa jotakin yleistä uskontoa, kohtaa tietysti kirkkokuntien kannalta, varsinkin roomalaiskatolisten ja ankarasti reformeerattujen, jotka viimeiset valtiollisena puolueena kutsuvat itseään »antirevolutsionääreiksi«, mitä kiivain vastustus. Kirkollismielisten kannalta käsite yleisuskonnosta on kokonaan ilmassa heiluva; oman historiallisesti muodostetun kirkkokun- nan uskontunnustus — se on tältä kannalta ei vain uskontoa, vaan uskonto, tosi uskonto. Yleisuskonnon periaatetta vastaan kirkkokunnat eivät sano tais- televansa vain erityistunnustustensa nojassa, vaan myös kristinuskon koko aate- kannan perustuksella; he väittävät: historiallinen uskonto, joka on luonut todellisuuteen oman konkreettisen olemusmuodon, oman individualisen luonteen, se luopuu samalla koko olemassaolostaan, jos se myöntää olevan yläpuolella itseään yleisen uskonnollisen aatteen, joka sellaisena voi pukeutua moneen eri muotoon. Samaten kuin kristinusko esiintyen sillä vaatimuk- sella, että se on täydellinen, tosi uskonto, ei aatteensa mukaisesti voi tun- nustaa muita uskontoja vertaisikseen, vaan asettaa oman ilmoituksensa niitä vastaan, samaten se ei myöskään voi tunnustaa vertaisekseen jonkunlaista filosofista yleisuskontoa, jonka sisällys olisi saatu erottamalla kaikista us- konnoista yleisimmät tuntomerkit. Kristinuskon historiallinen erikoisluonne vastustaa kaikkea sen sekottamista muihin uskontoihin, vastustaa sitä, että se asetettaisiin samalle tasalle kuin muut.

Karl August Tavaststjerna.

Kirjoittanut

S. S.

„Köyhä kansa seisoo silmäillen karuja peltojansa, mitkä hallan hävittävä valta on tuhonnut“. Näin lausui pappi pitäessään kauniin

hautauspuheensa Karl August Tavaststjernan ruumiin ääressä. Niin tosiaankin, Suomen ruotsalaisen kirjallisuuden vainiot eivät nyt enää kanna suurtakaan kasvua, kuoleman korjattua runsaat satonsa kuluneena kuukautena. Täysikypsä, kellertävä tähkä taittui elonkorjaajan viikatteeseen, samoin tuo vielä vihertäväkin, jonka jyvät eivät vielä olleet ehtineet tuleentuneiksi, mutta jonka versoavaan kehitykseen niin monta kaunista toivetta oli liittynyt.

Sillä Suomen ruotsinkielisistä kirjailijoista on epäilemättä suuren runoilijavanhuksen Zachris Topeliuksen jälkeen annettava etusija Karl August Tavaststjernalle, ei ainoastaan runouden alalla, jolla tuskin kukaan on ajatellutkaan hänen kanssaan arvosta kiistellä, vaan myös-

kin romaanin ja novellin alalla. Ja tämä asema Suomen ruotsinkielisten nuorten kirjailijain johtajana hänellä oli ollut aina siitä pitäen kuin vanhojen mestariemme kanteleet olivat vaienneet. Ja syyllä, sillä jos otamme huomioon vasta manalan majoille muuttaneen runoilijan tuotannon koko laajuudessaan, niin ei kukaan voine kieltää, että hän, lähinnä vanhoja runon suurmiehiä, oli maamme etevin ruotsinkielinen runoilija.

Karl August Tavaststjerna oli syntynyt Suomen sydämessä. Hänen vanhempansa olivat kenraalimajuri Carl Johan Tavaststjerna ja tämän toinen puoliso, omaa sukuaan Granfelt. Hän syntyi 13 päivänä toukokuuta 1860 Annilan kartanossa lähellä Mikkelin kaupunkia. Keskeytettyään koulunkäyntinsä Mikkelin lyseossa kirjoittautui hän oppilaaksi polyteknilliseen opistoon. Vuonna 1883 hän pääsi opistosta arkkitehtinä ja matkusti samana vuonna Pariisiin jatkaakseen siellä opintojaan rakennustaiteessa. Mutta täällä hän skandinavialaisessa koloniassa tapasi muiden muassa Jonas Lien ja Björnstjerne Björnsonin ja nuoren arkkitehdin runoilijaluonne, joka jo varhemminkin oli osottautunut, puhkesi täällä täysin ilmi ja sai hänet heittämään arkkitehtiuransa. Kun Tavaststjerna keväällä 1884 palasi kotimaahan, niin hänen päätöksensä antautua kirjalliselle alalle oli vieläkin varmistunut sen johdosta, että hänen vähää ennen julkaisemansa ensimäinen runokokoelma *För morgonbris* oli otettu innolla vastaan. Kauniimpaa ensituotetta on harvoin nähty pohjoismaisessa kirjallisuudessa. Tässä pienessä kokoelmassa piilee runonpalasia, joita kerrassaan voi sanoa klassillisiksi, ja hyvin kyllä voi ymmärtää että moni hänen aikalaisistaan on pitänyt sitä nuorison unelmoiman runouden ja vienonpuhtaan lemmen ihanneilmauksena. Se lempeä alakuloisuuden piirre, joka näissä runoissa kauttaaltaan ilmenee, on sekin täysin nuorekasta. Tahdon vain viitata niihin viimeisiin säkeihin, joista kuulemme ikäänkuin kaiun kaikista näistä hienoista ja samalla raittiista tunteista ja joissa näemme kirjan koko tunnelman ikäänkuin keskittyneenä:

Långsamt som kvällskyn mister sin purpur
Där öfver milsfjärdens blänkande slätt,
Sakta som brisen somnar därborta
Långt så att ögat ej skönjer det rätt,

Fjärran som ekot dör efter sista
Utdragna tonen af skärflickans sång
Skall jag dig glömma, du som gaf purpur,
Vårbris och toner åt lifvet en gång.

Jouluksi 1885 Tavaststjerna julkaisi toisen runokokoelman *Nya vers*, joka sisälsi kolme pitempää runojaksoa. Viimeinen näistä kuvailee muistoja lapsuudenkodista Annilassa, sillä vaikka Tavaststjerna ensi runokokoelmassaan oli laulanut merestä ja saaristosta, sen raittiista tuulista ja suolaisista laineista, niin hän sittenkin oli ja pysyi alati sisämaan suomalaisena ja lapsuudenkoti Suomen sydämessä oli uurtanut siksi syviä vakoja koko hänen kehitykseensä, etteivät ne koskaan voineet mennä umpeen.

Seuraava vuosi 1886 jolloin *Barndomsvänner* ilmestyi, on merkkivuosi kirjallisuutemme historiassa, sillä tämä kirja oli meidän ensimäinen uudenaikainen romaanimme. Mutta vaikka Tavaststjerna silminnähtävästi koki seurata niitä virtauksia, jotka silloin Europassa olivat vallassa ja liittyä realismin lipunkantajiin — sitähän silloin pidettiin ainoana autuaaksitekevänä oppina —, niin sittenkin tämän kirjan lukeminen jättää jälkeensä täysin lyyrillisen vaikutuksen. Se kuvailee nuoruudenrakkautta, joka särkyy elämän todellisuuteen.

Kun Tavaststjerna taaskin oli ollut ulkomaanmatkalla ja silloin m. m. pitemmän aikaa oleskellessaan Köpenhaminassa joutunut veljesten Georg ja Edvard Brandesin seuraan, niin hänen onnistui vuonna 1888 julkaisemassaan kirjassa *En inföding* kerrassaan hillitä runoilijaluonnettaan ja kirjoittaa johdonmukainen, voimakas sekä hyvin realistinen luonteenkuvaus. Hän asettaa tässä alkuperäisen, vakavan ja syvän suomalaisen vastakohdaksi hänen europpalaisemmalle ja pintapuolisemmalle ystävälleen. Kirja, niin johdonmukaisesti suunniteltu, ja yksityiskohdiltaan voimakas ja elävä kuin se lieneekin, ei herätä myötätuntoisuuttamme, sillä se on jonkinlainen „tour de force“, ehkä myöskin personallisen katkeruuden ilmaus; tekijän parhaat ominaisuudet eivät siinä ilmene. Pian sen jälkeen ilmestynyt *I förbindelser* on saman kirjallisen katsantotavan tuote.

Mutta runoilijaluonne pääsee taas oikeuksiinsa ja syksyllä 1890 ilmestyy *Dikter i väntan*, jossa tapaamme ne harvat, ahtaammassa merkityksessä puhtaasti isänmaalliset runot, mitkä Tavaststjerna mil-

loinkaan on kirjoittanut, ja vähän sen jälkeen suorasanainen kokoelma oivallisia, raikkaita tunnelmakuvia: *Marin och genre.*

Seuraavana vuonna Tavaststjerna nuoren vaimonsa, näyttelijätär Gabrielle Kindstrandin kanssa lähti pitkälle opintomatkalle. Hän kävi Sveitsissä, asui Berlinissä ja Tukholmassa, ja syksyllä 1895 hän palasi lopullisesti kotimaahan, jossa hän lyhyeksi aikaa rupesi *Hangö* lehden toimittajaksi. Nelivuotisen ulkomaanmatkan aikana oli sillävälin runoilijan kynästä lähtenyt useita arvokkaita teoksia. *Hårda tider* kirjallaan hän koetti luoda silmiemme eteen nälkävuoden eepoksen pelottavassa mahtavuudessaan, mutta tälläkin kertaa runoilija työnsi eepillisen kertojan syrjään. Muistiimme kiintyvät tästä kirjasta etenkin sen luonnonkuvaukset ja tunnelmat. Mieleemme muistuu hallayön tyyni kalmankalpeus, näemme sen valoisana, kirkkaana kesäyönä hiipien leviävän peltojen ja vainioiden yli, näemme torpanmiehen varhaisena aamuhetkenä seisovan tuolla pellonpientarella, kimppu hallanpanemia rukiintähkiä kädessään. Tämän kirjan jälkeen seurasivat pian novellikokoelmat *Unga år* ja *Kapten Tärnberg,* joka viimemainittu sisältää, paitsi tuota luonnonraikasta ja hauskaa kertomusta samannimisestä suomalaisesta merikarhusta, myös nuo syvälliset, vaikuttavat kappaleet *En julotta i barkbrödets Finland* ja *Sångarlön,* sekä *I förbund med döden,* joka ehkä on syvällisintä ja psykologisesti hienointa mitä Tavaststjerna milloinkaan suorasanaista on kirjoittanut. Sitä lukiessamme kuulemme ikäänkuin urkujen sävelien uhkuvan runoilijan sisimmästä pyhäköstä, ja niihin, jotka kykenevät kuulemaan sointuja sellaisesta maailmasta, joka ei ole jokapäiväisyyden, vaikuttaa tuo soitto ihmeellisen viehättävästi ja alakuloisen liikuttavasti. Ulkomailla kirjoitti runoilija myös romaaninsa *Kvinnoregemente.* Se on varsin taitavasti kirjoitettu kirja, jossa kyllä voi olla joku onnistunutkin suomalainen tyyppi. Mutta se joka oikein tuntee suomalaista kansallisuusliikkettä ja sen luomia henkilöitä, sekä suomalaista kansaa, ei voi olla huomaamatta, että runoilija pääasiassa on mennyt harhaan. Hän tahtoo esittää suomalaisia kansantyyppejä alastoman todellisina, vastakohdaksi Vänrikki Stoolin tarinain ihannoiduille henkilöille; mutta jos voimmekin myöntää että Runeberg usein ehkä liian ylevillä väreillä rakasti kuvata kansan-

ihmisiä, niin täytyy kuitenkin sanoa, että Tavaststjernan henkilöt, tyypeiksi katsottuina, monta vertaa vähemmän vastaavat todellisuutta.

Kaksi viimeistä elinvuottaan oli Tavaststjerna Porissa *Björneborgs Tidning* nimisen sanomalehden toimittajana. Täällä hän kirjoitti *En patriot utan fosterland,* joka oli hätikkötyötä; huolimatta muutamista erinomaisista kappaleista täytyy tätä kirjaa pitää onnistumattomana teoksena. Vähän sen jälkeen hän kuitenkin voitti takaisin sen minkä oli kadottanut, viimeisellä *Dikter* kokoelmallaan (1896) ja *Laureatus* runoelmallaan, joka ilmestyi viime jouluksi, vain muutamia kuukausia ennen runoilijan kuolemaa.

Nyt jäljestäpäin, kun hän on poissa, tuntuu siltä, kuin olisi kuoleman läheisyyden aavistus saattanut häntä silmäilemään kulunutta elämäänsä ja antamaan meille siitä kirkastetun ja selittävän kuvan: Laureatuksen — laakerilla seppelöidyn —, jonka seppeleessä kuitenkin okaat olivat laakerilehviä tiheämmässä.

Redan i sin barndomsdagar
visste aldrig rätt han skilja
på att kunna och att vilja,
på du skall och du behagar.

— — — — — — — — — —

Tuktades i slyngelåren,
slog bakut som fålar bruka,
satte skal kring allt det mjuka
och lät växa ärr på såren.
Får bland getter, get bland fåren,
oppositionel af födsel,
letade han guld bland gödsel,
tistlar uti rosensnåren.

Semmoiseksi kuvataan Laureatuksen lapsuus. Siitä hän sitten varttuu täysikasvuiseksi, astuu myrskyiseen nuoruudenaikaan, mutta muuttuu uskonnolliseksi, palaa synnyinkotiinsa katuen ja tehden parannusta. Mutta hänen elämän- ja kauneudenkaihonsa saa hänet pian heittämään katujakaavun hartioiltaan. Hän alkaa taas runoella, voittaa kunniaa ja mainetta, mutta, sanoo hän, „medan diktarn lagersmyckas, huttrar människan och fryser,“ (sillaikaa kuin runoilijaa seppelöidään laakerilla, sillaikaa ihminen hänessä vilusta värisee). Silloin hänen nuoruutensa uskollinen ystävätär Anna ottaa hänet hoitoonsa

ja johtaa läpi yksinäisyyden erämaan kosteikkoon, missä „sairas metsäkauris saa sammuttaa janonsa erämaan lähteellä". Mutta kosteikkoon ja lähteeseenkin hän kyllästyy. Jättäen Annan yksin hän pyrkii kohti tuntemattomia maailmoja. Tiellä tulee vastaan rouva Kevähätär, „kevään kuningatar", joka vangitsee Laureatuksen kultaverkkoonsa. Hän jää kevähättären luokse, runoillen siellä „Indiaanikesänsä", jonka alkusäveleenä on viehättävä pikku runo:

Tag, tag min rikedom,
i dag står hvarje flik i blom!
Frukterna som rosen ger,
gitter ej du taga mer.

Drick, drick min doft och själ,
drick den ofta, drick den väl!
Tänk, om några vackra dar
stå blott stjälk och törne kvar!

Kyss, kyss hvart blom och blad,
kyss dem from och kyss dem glad!
Aldrig få vi här igen
förstlingen af kärleken.

Sama tunnelma vallitsee seuraavissakin runoelmissa, todellista ja sydämestä lähtenyttä runoutta henkivä tunnelma, jossa kaikkein hennoimmat eroottiset vivahdukset heijastuvat.

Sitten seuraa kolmas osasto, epilogi, missä, rakkauden hylkäämänä, taisteluun väsyneenä Laureatus,

Riddaren af ödet stungen,
hårdt bepröfvad, allt beröfvad,
rider grånad och bedröfvad
hemåt norden öfver ljungen.

Ja tuolla ratsastaessaan peittää sumu hänen sielunsa. Hän joutuu mielenhäiriön valtaan. Laureatus ei enää voi erottaa harhakuvia todellisuudesta ja runo päättyy hurjaan ja vihlovaan epäsointuun.

Kerrotaan Tavaststjernan muutamien harvojen viikkojen kuluessa mielessään sepittäneen ja kirjoittaneen koko Laureatuksen. Näin ollen ei voi ihmetellä, että yhtenäisyys ja muoto väliin saavat kärsiä kiihkeästi toisiaan ajelevien ajatuksien ja tunnelmien tähden. Olisipa myös ollut tarpeen miltei yliluonnollinen sanaseppäisyys, jos mieli

täysin hallita niin vaikeata runomittaa kuin Tavaststjernan! tässä käyttämää.

Mutta oli miten oli. Varmaa vain on, että Laureatus on Tavaststjernan taiteen sisin ja syvin tuote, ja että se, niinkuin melkein kaikki mikä on välitöntä, liikuttaa ja valtaa mielemme aivan toisella tavalla kuin objektivisempi, ehkä vähemmin epätasainen ja enemmän viimeistelty taide. Runoilija on kastanut kynänsä omaan sydänvereensä ja vavahtelevalla kädellä, aivot hehkuvina hän on kirjoittanut tunnustuksensa.

Olen vähän pitemmälti viivähtänyt Laureatus runoelmassa, koska siinä kuvastuu Tavaststjernan sekä personallisuus että hänen käsityksensä taiteestansa. Laureatuksessa on avain hänen muiden tuotteidensa ymmärtämiseen.

Viime jouluksi ilmestyi myöskin *Lille Karl,* kokoelma pieniä juttuja lapsuudenajoista Annilassa, suurimmaksi osaksi ennen painettuja. Ne antavat tässä muodossa miellyttävän kuvan Tavaststjernan mainiosta taidosta pojan psykologian kuvaamisessa. Kirja ansaitsisi varmaan tulla suomeksi käännetyksi.

Draaman kirjoittajana yritteli Tavaststjerna molemmilla kotimaisilla näyttämöillämme, mutta parhaimman menestyksensä hän saavutti suomalaisella. Me muistamme vielä kaikki sen vaikutuksen, minkä *Uramon torppa* — romanista *Hårda tider* tehty, Juhani Ahon kääntämä muodostelu — teki mieliimme.

Maaliskuun 20 p:nä katkaisi kuolema Tavaststjernan runoilijaelämän. Siinä suuressa ja omaehtoisessa kunnianosotuksessa, joka niin ruotsalaiselta kuin suomalaiseltakin taholta tuli hänen muistonsa osaksi, ei ollut rahtuakaan virallista velvoitusta, se osotti, kuinka hänen laulunsa olivat osanneet kaikkien sydämiin. Vastaisten kirjallisuushistorioitsijain tehtävä on ankaran objektivisuuden astemittarilla punnita Tavaststjernan kirjailija-arvoa. Me, jotka kuulumme samaan sukupolveen kuin hän ja siis olemme häntä liian lähellä voidaksemme häntä objektivisesti arvostella, me saatamme vain katkerasti valittaa että hänen kirjailijauransa jäi niin lyhyeksi, etteivät hänen rikkaat lahjansa päässeet kantamaan vielä runsaampia ja kypsyneempiä hedelmiä.

Kaarle Jaakko Gummerus.

* 13/4 1840 † 20/3 1898.

Kirjoittanut

K. Forsman.

Taas on temmattu meiltä mies, joka pyhitti paraat voimansa isänmaalle. Valjennut oli jo Suomen kevät, lumet sulivat viluisen

kansan povesta, mutta alastomat olivat vielä kaunokirjallisuutemme kedot. Gummerus oli ensimäisiä, jotka lähtivät kedolle kukkia kylvämään, kainoja kyllä ja vaatimattomia. Mutta kukat versoivat hyvin, ja karttumistaan karttui kylistä ja kaupungeista kansaa, joka tuli iloisesti vihannoivan vainion kukkasia poimimaan ja ihailemaan. Gummeruksen työ kasvatti juuri sivistynyttä yleisöä meille. Kun sitten tämän yleisön kaunoaisti kehittyi ja vaati yhä somempia, yhä rikkaampia kasvitarhoja, silloin nousi toisia kykyjä tätä tarvetta tyydyttämään ja entinen kukkain kylväjä vetäysi vaatimattomasti syrjään, suuren työn menestymisestä iloitsemaan. Nuo „alkuperäiset uutelot“ olivat etupäässä nuoruuden tuotteita: siitä niissä sykkii nuoren sydämen lämpimät tunteet, siitä niissä maailma hymyilee toivon valossa,

mutta siitä niissä myös on niin paljon epäkypsää ja rikkaruohoa. Jos tekijä olisi vielä vanhempana jatkanut työtään, olisi hän lahjojaan kehitellen ehkä voinut kypsyttää hedelmänsä ja karsia liikavesat pois. Itsenäisen tuotannon hän jätti kesken, jäämättä silti toimettomaksi.

Verestääksemme vainajan muistoa, johon kaipiomme meitä velvoittaa, tahdomme koettaa käsittää hänen kirjailijakuvaansa semmoisena kuin se meille hänen teoksistaan ilmenee.

Gummeruksen ahkerasta kynästä on lähtenyt melkoisa parvi »uuteloita», joista yksi pitempi ansainnee romaanin nimen. Monenlaisia aiheita niissä tietenkin käsitellään; tapaukset liikkuvat — tosin melkein aina omassa maassa ja perhe-elämän alalla — milloin yhteiskunnan ylemmissä, milloin alemmissa kerroksissa, mutta käsitystapa ja sommitus on yleensä ja pääasiassa aina sama. Se on tuon vanhan romaanin sovinnainen malli, joka tosin jo on joutunut huonoon huutoon, mutta jota suuri yleisö vieläkin suosii.

Jutun juonena on tavallisesti jonkun jalon ja hyvän ihmisen elämän vaiheet ja hänen pyrintönsä pääsemään onnensa perille. Onni pukeutuu rakkauden sulohahmoon, lemmityn saamisesta sankarin elämän onni riippuu. Rakkausjutun vaiheisiin keskittyy kohta koko mielenkiinto. Ensiltään on pelkkiä vastuksia. Nuoret kyllä lempivät toisiaan, mutta olojen pakko, eri asemat elämässä, eri varallisuuden tila, isän ylpeys y. m. s. nostavat heidän väliinsä mahdottomuuksien vuoren, josta ei pääse yli. Taikka esteet ovat sisällisempää laatua, itse asianomaisten oikkuja, väärinymmärtämisiä ja erehdyksiä, joista heidän välinsä sotkeutuu. Mutta kun kaikki näyttää synkältä, välähtää toivon valo. Joku onnellinen sattumus johtaa asiat hyvälle tolalle ja raivaa esteet tieltä pois; tai viisastuu oikullinen ja oppii onneansa arvostamaan. Rakastavaiset saavat toisensa ja kaikki riita ratkee sulaan sovintoon. Kun oikein hyvin käy, niin nuo ilkeät onnenhäiritsijätkin lähtevät jutusta parantuneina, jos nim. ratkaiseva tapaus oli omansa kukistamaan heidän itsekkäisyytensä.

Katsantotapa on siis siveellinen tai uskonnollinen. Sallimus se tietysti perinnä pulmat ratkaisee ihmeellisillä keinoillaan: hyve saa palkkansa, pahuus kuritetaan, ja rakkauden valta kajastaa taivaan ihanuutta jo tänne murheiden alhoon. Saattaa olla, että moinen uskonnollinen käsitystapa on lapsellinen ja pintapuolinen, se kumminkin viehättää lapsia, niin pieniä kuin suuria. Kun siis ihmisten tahdolla ei ole suurta vaikutusta asiain

menoon, on luonteiden kuvaus jäänyt sivuasiaksi. Henkilöt esiytyvät enimmäkseen yleisin piirtein hahmoiltuina, mikä minkin avun tai ominaisuuden edustajana, joka paraiten sopii hänen tehtävälleen näytelmässä. Ja kirjava sarja noita tyyppejä liikkuu editsemme: suloisia neitoja, siivoja, vakaita nuorukaisia, irstailevia renttuherroja, helliä isiä ja äitejä, viekkaita kauppiaita, ylpeitä isäntiä, saitureita y. m. Vilkkaasti osaa tekijä taulunsa maalata ja pitää eleillä fantasiaa värikkäillä kuvilla. Tunnetta virittelee hän milloin sulovienoilla, milloin synkillä sävyillä. Mieluimmin hän kuitenkin kaiuttelee helliä säveliä. Ehtimän takaa hän loihtii esiin liikuttavan kauniita kohtauksia, joissa rakkaus säteillään sulostaa ja kirkastaa surujen sumentamaa elämätä, oli tuo äiti joka laulaa lapselleen, tai sulho joka morsiamensa silmistä aavistaa autuuden riemuja. — Lyyrillinen hellämielisyys vie kuitenkin tekijän monasti harhaan, sävelet eksyvät epävireeseen. Liioitteleva armaus tuntuu teeskentelevältä tai imelältä ja vaikuttaa kaikella sanakorullaan viluisesti. Ikävystyttävä on myös tuo halu kaikissa vähäpätöisissä seikoissa nähdä syvempi merkitys ja laskea niistä viisastelevia mietteitä — tyhjää suunkopua!

Mutta virheistään huolimatta — ehkäpä osaksi juuri niiden takia — nämä sujuvat, hauskat, helppotajuiset jutelmat ovat omansa viehättämään sitä »suurta ihmisluokkaa, joka tuskin, paitsi virsikirjaansa, lukee muita kirjoja kuin romaaneja», ja ovatpa siis varmaankin suuresti »vaikuttaneet yleisön sivistämiseksi sekä siveyden että runollisuuden puolesta». Jos ei niitä enää kysytä yhtä paljon kuin ennen, on siihen juuri syynä tuo enennyt taiteellinen sivistys yleisössä.

Lukijan luvalla silmäilemme vielä näytteeksi muutamiin erityisiin »uuteloihin», puhuen vähän laveammin suurimmasta niiden joukossa.

Aikaisempia novelleja on »Sovitus haudalla» (1865). Kas tässä jutun juoni. Köyhän, sorretun vaimon poika kokee kovuutta tylyiltä ihmisiltä, jotka eivät ymmärrä sydämen jalosukuisuutta, vaikka kyllä matelevat ulkonaista aatelisuutta. Mutta saa Antti kerran senkin edun. Hän, renki, rakastaa lautamiehen tytärtä, mutta ylpeä isä oli luvannut tyttärensä »maisterille», joka rikkailla naimisilla tahtoo parantaa rappeutuneet raha-asiansa. Hanna taas ottaisi Antin. Isän ylpeys on jo musertaa kaksi sydäntä, kun ilmenee että Antti onkin erään paroonin poika, joka naimisen jälkeen jätti halpasukuisen vaimonsa. Nyt pulma selviää itsestään: halvempi herra saa väistyä korkeamman tieltä ja omistamalla Antin sovittaa vanha parooni elämänsä harhat. Antin ja Hannan suhde on myötätuntoa herättävästi kuvattu.

Myöhempiä uuteloita on »Takaus» (1873), jonka sujuva kertoilu ja luontevasti kehittyvä juoni epäilemättä todistaa tekijässä edistymistä. Tapah-

tumat liikkuvat vuoroin maalla, herraskartanossa, vuoroin Helsingissä. Elävästi esitellään meille kohtauksia ja kuvia ylioppilaselämästä. Ahkerasti siinä luetaan ja intoa opintoihin viriää muisteltaissa kotikummun kukkaa, tuota kultakutria sinisilmää, jonka keralla kerran toivossa kyhätään maja, rauhan ja rakkauden tyyssija. Toisin ajoin taas juhlitaan, riemu soi ja isänmaallinen innostus nostattaa nuoria rintoja. Onnistuneita ylioppilastyyppejä saamme siinä kohdata, suruisia ja iloisia. Punalankana pujotaksen tässäkin kautta seikkailujen rakkauden tarina. Kaksi kilpailee saman immen saannista, mutta Vilho rakastaa tytön sielua, joka säteilee kasvojenkin kauneudesta, Löf rakastaa vain ulkoihmistä ja — rahoja. Aluksi Anna suosii Löfiä, joka sukevalla olennollaan ja pilapuheillaan kiehtoo hänet ja saa hänet unohtamaan lapsuutensa ystävän, vakavan Vilhon. Mutta sitten tulee koetinkivi: tytön isä joutuu varomattoman takauksen kautta vararikkoon. Silloin tyttökin menettää viehätysvoimansa Löfille; Anna katuu kevytmielisyyttänsä ja menee kelpo Vilholle. — Useat hauskat, todellisilta tuntuvat situatsionit lisäävät kertomukselle elävyyttä. Oikein runoilijan fantasiaa todistaa Löfin unen keksintö, jossa kulta valuu hänen käsistään ja sen myötä lempikin riutuu.

Novellin ahtaissa puitteissa näkyy Gummerus löytäneen varsinaisen alansa. Sitä vastoin laajemman kertomajuonen sommitus ja kehitys, syvempi psykologinen perustelu, romaani, ei onnistunut häneltä yhtä hyvin. Sen todistaa »Ylhäiset ja alhaiset» (1870).

Sankari siinä astuu samaa uraa kuin moni muukin töllinpoika meillä, joka opinhalun innostamana tarmollaan on raivannut itselleen tien yhteiskunnan ylängöille, piispaksi tai professoriksi. Aihe on siis historiallisesti todellinen ja tarjoo hyvän pohjan. Mutta romaanin sankari ei tyydy opin tiellä saatuun arvoon: hän pyrkii ylhäisten vertaiseksi siinäkin, että voittaa aatelisneiden sydämen. On siinäkin tosiperää, sillä eihän sääty-ylpeys meillä rakenna niin korkeaa väliaitaa, ettei sivistys pääsisi siitä yli kiipeämään. Muuten kertomus on 1820-luvun vaiheilta ja tapahtuu Turussa sekä likiseuduilla. Tapain kuvailu lienee yleensä oikea: alempi kansa raataa hikipäissä niukan leipänsä edestä, yläluokka »herrastelee» ja huvittelee. Tälle olojen pohjalle sukeutuu seuraava juttu.

Köyhässä metsätorpassa viettää pieni Johannes lapsuutensa päivät. Hän on lukusijoilla kylän paras lukija; jo pienestä pitäen herää hänessä suuri lukuhalu, niin, että hän nielee kaikki kirjat mitä käsiinsä saa, mutta maantyöt eivät yhtään huvita häntä. Kesken niitä hän vaipuu usein mietteihinsä ja häntä vaivaa outo levottomuus ja ikävöiminen. Kehittyypä tuosta 15-vuotiaasta siellä metsäkulmalla oikea pessimisti, joka arvelee olevansa »hallan panema jyvä»! — Onneksi kirkkoherra ajoissa älyää pojassa jotain suurta piilevän, siemeniä, jotka voivat nousta taimelle toisissa oloissa. Hän ottaa pojan luokseen ja hyvän hyvyydestä opettaa hänelle tieteiden alkeet, niin että poika pääsee kymnaasiin ja sitte ylioppilaaksi. Eipä semmoisia jaloja kirkkoherroja liene monta!

Nyt on kai Johannes onnellinen kun saa tiedon lähteestä juoda kyllikseen? Eipä niinkään! Rintaa kalvaa vanha rauhattomuus. Hän ei katsele maailmaa hilpeän nuorukaisen silmillä, vaan on näkevinään siinä niin paljon nurjaa ja halpaa. Siitä pettynyt mieli on apea ja alakuloinen, puhe ivallinen. Kumma on, että tuo äkkikypsä, äreä nuori herra miellyttää naisväkeä — mutta hän on kaunis mies! Tyytymätön mieli kiihottaa kuitenkin Johannesta pyrkimään yhä eteenpäin. Opinnot jäävät kyllä pian syrjään, mutta uusi voima alkaa hänen alustaan kuljettaa — rakkaus. Siinä on pieni ihme. Turussa ennen pikku poikana kerjuulla kulkiessaan oli hän sattunut käymään majuri S:n luona, jolloin tämän pieni tytär oli mielistynyt somaan pyytäjään. Se seikka unohtui kyllä, mutta ylioppilaaksi tultuaan joutuu Johannes suopean sallimuksen tahdosta asumaan saman majurin taloon. Majuri, hyvä mies, mielistyy vuokralaiseensa ja tämä on siellä kuin kotonaan. Marian silmät ja muu sulous sytyttävät lemmen liekin J:n sydämeen; ylväs ja imartelulla pilattu neiti ei tosin aluksi oikein siedä sarkanuttua kirjatoukkaa, joka usein sanoo hänelle karvaan totuuden — mutta kuinka onkaan huomaa hänkin olevansa pahasti rakastunut. Hän varoo kuitenkin sitä kellekään tunnustamasta. Johannekselle taas on elämä arvoton ilman Mariaa. Paljon hänen on kärsittävä pyrkiessään toivonsa perille. Niinpä rupee hän eräästi vastoin vakaumustaan (hän on vapaa-ajattelija) saarnaamaan maakirkossa, saadakseen asiaa olla likempänä mielitiettyään, ja saarnan aineena on olevinaan Jumalan rakkaus, vaikka hän kaiken aikaa ajattelee omaa rakkauttansa! Se menee kuitenkin maalaisiin. Ei kuitenkaan sääty-ylpeys rakenna esteitä mökinpojan toiveiden tielle, vaan Marian oikut, hän kun teeskellen kylmyyttä saattaa poika raukan epätoivoon. Perin kurjana harhailee tämä nyt siellä täällä ja on vähällä tappaa itsensä, mutta lähtee merille ja näkee paljo surkeutta. Jo kulkee tohtorimme kerjäläisenä Lontoon kaduilla, kun sallimus armahtaa vihdoin. Eräs unkarilainen ylimys ottaa hänet suojiinsa ja alkaa häntä kasvattaa uudestaan. Matkoillaan he saapuvat alpeille, jossa suojelija suojatilleen pitää ylentävän puheen ihmisen velvollisuuksista ja hyveistä. Tarpeeksi opittuaan hyvettä ja itsekkäisyydestä puhdistuneena palajaa maankiertäjä taas Suomeen, hieman hilpeämpänäkin entistään, vaikka vanha haava ehjentymättä. — Entäs Marian laita sillä välin? Tuskin oli Johannes kadonnut tietämättömiin, kun hänelle tulee kova hätä ja hän antaisi vaikka mitä saadakseen hänet takasin. Katkerasti on hän katunut tekoaan; ei hän suostu sulhasiin hyviinkään, vaan säilyttää pyhänä kadonneen kuvaa sydämessään. On toinenkin, joka itkee Johannesta, hänen serkkunsa Anna, joka myös lempii häntä; siitä huolimatta tytöt eivät kaiheksu toisiaan, vaan ovat ystävyksiä, ylhäinen neiti ja pesijän tytär. Johanneksen hyväksi onkin jalo tyttö altis luopumaan omista toiveistaan. Suru puhdistaa ja parantaa Mariankin ja näin on kaikki valmisna jälleenyhtymystä varten. Se tapahtuu omituisissa oloissa. Pimeänä syysyönä syttyy Turku palamaan. Jo saartaa lieska majurin asuntoa, jossa Maria Annan kanssa valvoo kuolemaisillaan olevan isänsä luona, kun täpärällä hetkellä mies syöksyy sisään ja pelastaa tytöt liekkien keskeltä sekä samassa kuolleen majurin ruumiin. Pelastaja on Johannes, jota Maria jo oli itkenyt kuin kuollutta. Hän saa nyt Marian iki-omakseen eikä heidän onneaan sumenna muu kuin kahden hyljätyn kohtalo. Klaus herra on halunnut Mariaa, niinkuin Anna Johannesta. Hän kantaa kohtalonsa miehen mielellä, nurkumatta, mutta Annan vie suru hautaan.

Paljo melua tyhjästä! Perustuuhan koko juoni ristiriitoineen perättömään luuloon eikä todelliseen asiaan. Olisipa vain Johannes saanut tietää, kuinka häntä kaivattiin, kyllä olisivat jääneet monet matkat ja mutkat! Löyhä on tosiaan perustus, heikko sommittelu, missä paljas sattumus saa näin suuria aikaan. Mutta tapausten juoksu on salavoiman käsissä, joka mielin määrin, ihmisten siihen aihetta antamatta, ryhtyy suuntaamaan niitä ennen määrättyä uraa myöten. Sen takia on niin väljä tila myönnetty näköjään satunnaisille seikoille, siksi niin paljon tapahtuu kummia ja arvaamattomia. Ne tasoittavat Johannekselle tien, niiden pakosta muut henkilöt edistävät hänen kulkuaan ja ovat vain portaita, joita myöten hän kiipee onneen ja kunniaan. Puolueellinen salliman johto! Paljon muutakin kummaa ja luonnotonta tapahtuu tässä. Esim. hirveä rikos on tapahtumaisillaan, kun hädän hetkellä saapuu siveyden vartia ja yllättää rosvon. Sama henkilö ilmestyy yht'aikaa eri tahoilla. Rosvot ovat ahkeraan liikkeellä ja piilevät pillojaan luolassa likellä Turkua. Eräs nainen menee vaimoksi rosvolle ainoastaan saadakseen tämän avulla tapetuksi sen herran, joka hänet nuorempana vietteli! Ja tappaessaan vihattunsa sytyttää hän vahingossa koko Turun palamaan! Tuon tulipalon kuvaus on muuten kirjan etevimpiä välikertomuksia.

Mutta moiset odottamattomat onnenkäänteet jännittävät mieltä, panevat mielikuvituksen vireille. Sitä tarkoittaa tapausten vilkas vilinä monine kummineen. — Tuo on kuitenkin kiiltokalua ja korua, joka peittelee teoksen sisällistä heikkoutta. Henkilöt ovat vain rattaita tapausten koneistossa, omaa itselöllistä elämää vailla, eivätkä paina leimaansa toimiin ja töihin. Itse päähenkilö on veretön sumuhaamu, jota on vaikea ymmärtää. Kaiketi tekijä on hänessä tahtonut esittää henkeä joka taistelee saadakseen sielulleen ja sydämelleen rikkaamman elämän, mutta rakkausnarrin naamari pilaa kaiken. Surkeudessaan hän on enemmän naurettava kuin säälittävä. Miten hän voi Marian lumota, on käsittämätöntä. Pikemmin käsitämme hänen lempensä Mariaan, sillä hänessä tuntuu naisellinen sulous välittömästi, ja hänen kuvansa onkin onnistuneempi.

Epäilemättä tekijän mielessä on kirjaa sommitellessa väikkynyt kauniita aatteita, jos hän ei olekkaan osannut valaa niille konkreetista elomuotoa henkilöissään. Hän on eri esimerkeillä tahtonut näyttää, miten ihmisen siveellinen kehitys sukeuu erilaiseksi sitä myöten kuinka edullisissa

tai haitallisissa oloissa hän elää ja etupäässä riippuen siitä, tähtääkö silmänsä ylöspäin, ihannetta kohden.

Taajaan väliin pistetyillä mietteillä on tekijä kyllä koettanut osottaa, miltä kannalta lukijan on asioita ymmärtäminen. Mutta ne vaikuttavát vain häiritsevästi. Kun ne sitä paitsi esitetään niin juhlallisella muodonsävyllä, ikäänkuin mitäkin salattua viisautta, tuntuvat ne usein melkein naurettavilta. Ikäänkuin haltioissaan on tekijä kuulevinaan henkien salakuiskctta ja lukija odottaa näkevänsä tiesi mitä — mutta sen enempää siitä ei tule, tai kääntyy puhe vain tavallisiin vähäpätöisiin asioihin.

Välittömämmin ja itse tapausten menosta astuu eteemme yhdenvertaisuuden kaunis aate. Sitä päähenkilöt edustavatkin ja saattavat sen voitolle. Sydämen sympatiat, samat inhimilliset ilot ja tuskat ovat se avara yhteismaa, jolla ylhäiset ja alhaiset yhtyvät.

Olen puhunut ehkä liiankin laveasti tästä kirjasta, koska siinä mielestäni selvästi ja täydellisesti ilmenee tekijän sekä heikot että hyvät puolet. Jalo siveellinen henki, ylevät kauniit ajatukset, vilkas kertoilu antavat sille merkityksen kirjallisuutemme historiassa.

„Suomalaisten uuteloiden“ sepittäjä oli päässyt yleisönsä suureen suosioon; eipä siis kumma, jos „Kyläkirjasto“ ja sen „Kuvalehti“ heti ilmestyttyään levisivät laajempiin piireihin kuin mikään muu aikakauslehti meillä. Vuosien kuluessa on kuvalehdelle ilmestynyt useita kilpailijoita, mutta yhä se on pysynyt etusijalla sen yleisön suosiossa, jolle se on tarkoitettu. Ja suosionsa se kyllä ansaitseekin, sillä sivistävää, valistavaa, jalostavaa hengenravintoa „Kyläkirjaston Kuvalehti“ aina on tahtonut yleisölleen tarjota ja kuka voi arvata ne kauniit kasvut, jotka siitä ovat tuhansien sydämissä itäneet.

Mutta kustantajanakin on Gummerus suomalaista kirjallisuutta rikastuttanut. Sellaiset teokset kuin Hammerichin kirkkohistoria, d'Aubignén uskonpuhdistuksen historia, Kodin kuvaraamattu ja ennen kaikkia kuvallinen laajaksi suunniteltu Suomen historia, jonka eri osat on aiottu eri suomalaisten tiedemiesten kirjoitettaviksi — sellaiset teokset ovat kustantajallekin kauniina muistomerkkinä.

Ensimäisenä tienraivaajana suomalaisen novellin ja romaanin alalla, aikakauslehtien toimittajana, lehtien, jotka ovat levittäneet tie-

donhalun ja valistuksen siemeniä lukuisiin Suomen niemen mataliin majoihin, ja arvokkaiden teosten kustantajana on Kaarle Jaakko Gummerus ansainnut itselleen sijan köyhän kirjallisuutemme ja sivistyksemme historiassa.

Päävirtaukset 19:nnen vuosisadan venäläisessä kirjallisuudessa.

Virkaanastujais-esitelmä.

Pitänyt

J. Mandelstam.

Kunn. naiset ja herrat!

Niin monta pahaa päivää on minulta kulunut ja kuluu vielä voimattomuuteni tunnossa vaikeaan tehtävääni, Suomen opiskelevan nuorison tieteelliseen opastamiseen tuntematta maan kieliä. — Aivan lohduton en toki ole. Ensiksikin koska useat ylioppilaista varsin hyvin puhuvat venäjää, toiseksi koska minun suomen- tai ruotsinkielen taitamattomuuteni ei toki ole mikään perisynti, josta ei olisi yhtään lunastusta. Voihan kieliä aikaa myöten oppia. Joka tapauksessa pyydän ettei taitamattomuuttani pahaksi panna. Saksan kieli ei ole minun eikä Teidänkään äidinkielenne. On vain osattava tehdä itsensä ymmärretyksi — sehän on oikeastaan pääasia.

Tänään on aikomukseni esittää ylimalkaisimmissa piirteissään venäläisen kirjallisuuden päävirtaukset 19:nnellä vuosisadalla.

Viime vuosisadan lopulla, 9:nnelle vuosikymmenelle saakka, eli Venäjällä eräs nykyään jotenkin unohdettu, vaan silloiseen aikaan kuuluisa oodirunoilija Deržavin. Tämä lahjakas runoilija oli samalla siro imartelija, erittäinkin Katarina II:sta kohtaan; ja kerran kun hän tahtoi ylistää ja lausua julki »suuren keisarinnan» ansioita kirjallisuuden alalla, niin hän sanoi hallitsijattarelleen: »runous on sinulle niin rakasta, niin suloista kuin limonaadi kuumana kesäpäivänä». Samaan aikaan eli toinen runoilija Denis von Wisin, joka on kirjoittanut varsin eteviä huvinäytelmiä, muiden

muassa yhden, kauneimpansa, terävimpänsä, purevimpansa siitä kauheasta tietämättömyydestä, joka siihen aikaan Venäjällä vallitsi. Potemkin huudahti tämän näytelmän luettuaan: «kuule, Denis, kuole nyt, tai elä kirjoita enää mitään!«

Venäjän kirjallisuuden kehityskulku riippuu sitä, missä määrin runous joko tahtoo olla vain mahtavien ruuansulatuksen edistimenä, tai missä määrin se tulee voimaksi, jalostavaksi voimaksi ja mahdiksi, tienoppaaksi kansan elämässä. Suureksi onneksi Venäjälle olivat olot 19:nnen vuosisadan alussa muodostuneet sellaisiksi, että kirjallisuus saattoi jo ennakolta aavistaa astuvansa reippaita, jättiläismäisiä edistysaskeleita, että se pian kykeni esiintymään itsenäisenä voimana.

Tämä suunnaton edistys käy jo näkyviin siitä, että tuskin viisikymmentä vuotta Lomonosovin jälkeen, jonka kieltä enää tuskin ymmärtää, jonka runous ei enää herätä mitään tunteita, ilmestyy PUŠKIN, jonka nimi on tunnettu koko sivistyneelle maailmalle, jonka runoutta nyt Venäjä korkeimpana ihailee, jonka kieli on mallina mestarille sellaiselle kuin Turgenjeville. — Jos tätä jättiläisakelta vertaa siihen, että Lutherista — jonka kieli on samaa kuin nytkin puhuttu, siis hyvin kehittynyttä, — kului kaksisataa vuotta Goetheen, — niin on kehitysaskeleen suuruus käsitettävissä — sillä Venäjälle Puškin on Goethe, ja vielä enemmänkin. Itsenäisenä voimana esiintyy runous satiirissa, ja ensiksi eräässä merkillisessä komediassa, jonka tekijä on Venäjällä mitä suurimmassa arvossa pidetty GRIBOJEDOV. Komedian nimi on *„Gore ot uma"*, tai suomeksi sanoen — »kiusa järkevyydestä». Muudan Čacki palaa ulkomailta. Hän tulee Sofian, entisen rakastettunsa luo ja saa tietää että hän rakastaa toista, erästä Molčalinia. «Molčalin« tulee sanasta *„molčatj"* olla vaiti. «Minun suurin avuni on«, tunnustaa Molčalin itse, «ettei minulla ole mitään omia mielipiteitä, enkä minä niitä saa enkä tahdokkaan omistaa«, se kun näet ei olisi edullista. Rakkaudesta tähän nuoreen herraan suuttuu Sofia Čackiin, joka on hyvin kunnon mies, kyvykäs ja ajatteleva ja joka peittelemättä lausuu paheksumisensa komeudesta ja prameudesta (Katarinan-aikuisesta), valheesta ja teeskentelystä, orjamaisuudesta ja matelevaisuudesta, mikä siihen aikaan vallitsi. Mielipiteensä hän lausuu julki itsenäsyytensä tunnossa. Kerran kun neideltä kysytään, mitä hän ajatteli Čackista, huudahtaa hän: «oh, se hullu!« Čackia kohtaan kaunaa kantava seurapiiri ottaa onkeensa tämän sanan, joka parhaiten voi ilmaista heidän koston-

halunsa ja olla sen aseena. Siitä hetkestä saakka saa Čacki pitää hullun nimen, kaikki karttavat häntä — ja hän jättää isänmaansa. Mutta kauan ei hän ole pysyvä poissa. Voitolle hän on toki pääsevä, täytyy vain antaa ajan kulua; arvostelematta ei ole venäläiseltä jääpä se mikä häntä ympäröi, ja rehellisesti hän on harrastava kansan hyvää, tahtomatta olla orjana. Ja juuri tähän aikaan, vuosisadan alussa, hallitsee Aleksander I, nuorena ja vapaamielisenä niinkuin hän silloin oli mieleltään. Europpa on avoinna, ihmisvapaudesta, ihmisoikeuksista puhutaan, keisarin ympärillä on liberaaleja, tulisia henkiä, kuin keisari itse, tuo siihen aikaan jalo ja uljas. Lupaus, mikä kaikkialta kaikui, oli: »eteenpäin!«

Tosin tuli takatalvi pian. — Ajatus kahleihin lyötynä, vapaus — kiellettynä sanana. Mutta aatteita ei saa kurilla kuristetuiksi. Ne jäävät, kenen päähän kerran ovat pääseet tunkeutumaan. Kirjallisuus saa vain siitä ajoin erityisen, ominaisen luonteen, jommoista ei ole millään muulla kirjallisuudella, — ja siitä syystä se Venäjällä vaikuttikin semmoisessa määrässä kuin ei milloinkaan missään muussa maassa. — Asianlaita on näet seuraava. Kaikissa sivistyneissä kansoissa on kansallinen runous ainoastaan oksa kansan niin sanoakseni suuresta emäpuusta — sillä kaikki kansan luovan luonteen, elämän eri puolet, mikä milläkin tavoin kehkeytyen, ilmenevät eri opinhaarojen erilaisissa muodoissa — historian, filosofian, sielutieteen, kansallistalouden j. n. e. Venäjällä vallinneissa oloissa eivät nämä (eivätkä muutkaan) tieteet ole voineet kehittyä; sen vuoksi ei runous Venäjällä ole oksa, vaan juuri ja runko. Sen kirjallisuus käsittää Venäjän koko kultuuriaarteen, kansankehitys on siitä kasvanut, runoilijat olivat kansan opettajia sanan laveimmassa ja ahtaimmassa merkityksessä. Venäläinen kirjallisuus sisältää filosofian, historian, sosiologian, psykologian — kaiken sen minkä *suoranainen* ilmeneminen oli ehkäisty. Venäläinen tiedemies nojaa kirjailijoihin, ja kuten Dostojevski on tärkeä mielentautien tutkijalle, on hän myöskin tärkeä lakimiehelle, samoinkuin Tolstoi sielutieteilijälle, tai Turgenjev sosiologille taikka historioitsijalle. —

Niinkuin sanottu, kehityksen kulku oli reipasta ja nopeaa. Ensiksi täytyi venäläisen yleisön maun jalostua ja valistua, tulla koulituksi kirjallisuuden ja runouden kautta. Kahdeksannentoista vuosisadan sentimentaallinen virtaus ehtii Europasta Venäjälle 19:nnen vuosisadan alussa. — Tämän virtauksen etupäässä on KARAMZIN. Tosin ei tämä virtaus tuo mukanaan kaikkea suurta ja kaunista, mitä sentimantaalinen suunta Europassa

loi ihmiskunnan ja inhimillisyyden hyväksi, tosin kuuluu Karamzinin kertomuksissa enemmän lemmenhuokauksia, enemmän tuskannyyhkytyksiä kuin todellista rakkautta, todellista tuskaa, mutta niissä henkäilee lämmin tunne, ja venäläinen sydän avautui ymmärtämään sitä ylevää mitä 18:s vuosisata oli saanut aikaan. Tästä lähtien venäläinen ymmärtää, mikä on Byronin, hänen kaiken huonon musertavan, murskaavan runoutensa merkitys, ymmärtää Wertherin kärsimykset, tuntee jo maailmantuskaa Renén kera. Itsetajunta herää — edellisten aikojen raakuuden kustannuksella, sivistys saapuu; venäläisen matkustajan kirjeitten kautta »tutustutaan europpalaisiin oloihin«, — vaikka ne ovatkin sentimentaalisesti kirjoitettuja, ja samaan aikaan asetetaan venäläisten silmien eteen heidän oma kuvastimensa — heidän historiansa, sekin sentimentaalisesti kirjoitettuna; ja jos siinä kirjassa silloin tällöin näyttääkin siltä että *muinaisuuden* venäläinen elämä oli hyvä ja kaunis, niin on kuitenkin monelta sivulta luettavana tuomio menneisyydestä. — Tarvitsi oikeastaan vain verrata niitä kuvauksia, joita kirjeissä annettiin Saksanmaasta, Englannista, Parisista ja Sveitsistä, omaan entisyyteen ja nykyisyyteen osatakseen tehdä oikean johtopäätöksen siitä, miltä kotona näytti. Vielä ei hyvältä näyttänyt. Sen jo etevimmät oivalsivat, ja sentimentaalisen suunnan, joka tahtoi tehdä kaikki niin idyllisen ihanaksi, joka esim. ihaili talonpojan onnellisuutta vain siksi että Karamzin kuvasi hänen tilansa niin kadehdittavan kauniiksi, täytyi pian väistyä toisen, suuremman virtauksen tieltä — romantisuuden, jonka edustajana Venäjällä oli ŽUKOVSKI.

Tässäkään emme kohtaa europpalaisen romantisuuden koko suuruutta; emme sen taistelua vapauden eteen, emme personallisuuden voimaa, emmekä kansainoikeuksien aatetta — ei mistään näistä ollut Venäjällä puhetta; kun Žukovski esim. ryhtyy kääntämään Schilleriä niin hän ei suinkaan ota käännettäväkseen »Wilhelm Telliä« eikä suinkaan »Kavaluus ja rakkaus« näytelmää tai »Rosvoja«, tai »Fiescon salaliittoa»; — hän valitsee vain semmoista, mikä oli hänen luonteensa, hänen pehmeän sydämensä, hänen rakastavan sielunsa, hänen taisteluun kykenemättömyytensä mukaista, ja yleensä mikä saattoi vastata hänen fantasiavoittoista runoilijavoimaansa. Hän valitsee sen vuoksi romantisuudesta kaikki mitä siinä on salaperäistä, yliaistillista, haaveellista. Žukovskin suuntana on haaveileva kaukomielisyys kauas äärettömyyden ja käsittämättömyyden pilvenpäällisiin piireihin, kaipaus toiseen maailmaan.

Sulosointuin sieltä kuulen
soivan rauhaa taivahan,
sieltä hellä henki tuulen,
tuopi viestin tuoksuvan[1]!

Kaikki mitä hän etsii, mitä hän haluaa, pysyy häneltä salassa, lukijalta sitä enemmän — hänen runoutensa on parhaassa tapauksessa kaunosieluisuutta. Ja kuitenkin on tämä romantisuuden virtaus vienyt Venäjää suuren askeleen eteenpäin kohti itsetietoisuutta ja humaniteettia. Ensinnäkin sen runous herätti sieluissa *pyrkimyksen;* olipa se mimmoinen hyvänsä, se oli kuitenkin pyrkimys, oli ihanne; ihanteen etsiminen osottaa elämää ja on elämän takeena. Tämä romantisuuden aika oli ihana, uljas nuoruuden aika, jolloin kaikki voimat jännitetään jonkun hyvän voittamiseksi, joskin tuntemattoman. — Tämä puoli koko romantisuudessa teki sitäpaitsi mahdolliseksi laveamman tutustumisen Saksan ja Englannin runoilijoihin; näköalat avartuvat; kansakuntien ominaisuudet opitaan — kirjallisuuden, käännöksien välityksellä; silmät avautuvat näkemään yli koko maailman suuren elämännäyttämön, ajatusten, tunteiden, tapojen ja menojen moninaisuuden — ja vertauksia tehdään. Lopuksi vielä on romantisella suunnalla suuri ansio kielen runolliseksi saattamisesta — ja tässä suhteessa on Žukovski Puškinin, suuren runoilijan, edelläkävijä. —

Jo romantisuudessa tulee, joskin itsetiedottomasti, kansanomaisuus, kansallisuus, kansansielu esille elämän voimana. Puškinin runoudessa astuu kansanomaisuus näkyvin kaikessa ihanuudessa ja loistossa — varsinkin hänen kielessään. Puškinissa on ylen vaikea osottaa mitään määrättäyä maailmankatsomusta. Ristiriitaisuuksia ilmenee lakkaamatta. Hänen maailmankatsomuksensa on suuri, avara maailma, joka hänen teoksissaan aukee silmiemme eteen. Venäläisen elämän kuvaukset ovat ensiarvoista runoutta — ja se edisti aivan tavattomasti runoilijavoimain nousemista, jotka kohta saavuttivat koko Europan ylistyksen ja arvossapidon. Hänen runoutensa on elämänymmärrys sanan parhaassa merkityksessä taiteeksi laventuneena; tyynesti ja objektiivisesti katsottuna saa elämä Puškinin runoudessa aivan erityisesti tärkeän merkityksen. — Pääpuoli siinä on, ettei hän, kuten hänen edeltäjänsä, antaudu tunteittensa valtaan eikä kuvaa elämää näiden tunnetilojen kuvastamana, vaan esittää sen luonnollisesti, todellisuudes-

[1] Schillerin runoelmasta »Kaipaus» (Sehnsucht).

saan. Esittää, ei ainoastaan sitä, mikä häntä ympäröi, mitä hän itse on elänyt, vaan myöskin kaikki, mikä koskee venäläistä elämää laajimmassa merkityksessä, siis myös historiallista — 17:nneltä, 18:nnelta vuosisadalta, muinaisajalta, kaikista osista Venäjänmaata — pohjoisesta, etelästä, idästä, lännestä. Minne vain luotte silmänne, kaikkialla näette oivallisia kuvia, uskollisesti ja todellisesti piirrettyjä. Vanhuus ja nuoruus, mies ja vaimo herra ja orja, keisari ja alamaiset, päällikkö ja sotamies, voima ja heikkous, rakastava ja viettelijä, rakkaus ja viha, ilo ja suru — taivas ja maa, aurinko ja kuu — vuoria, virtoja, laaksoja — mitä haluatte! — Kaiken tämän on Puškin kuvannut sadat kerrat eri tavalla kaikissa vaihteissaan, vivahduksissaan, mitä milloinkaan on nähty, ja kielellä jommoista ei vielä kukaan ollut kirjoittanut, jonka voittanutta ei ole kirjoitettu. Ottakaa Puškinin runoelmat eteenne, niin teillä on ensyklopedia kaikkia mahdollisia ihmisen sielun liikkumapiirejä, ihmisen yleensä ja venäläisen erittäin — ääretön rikkaus ajatuksia kuvissa ja kuvauksissa. Puškinin vaikutus oli kansallisin, mitä milloinkaan on ollut, sillä hän antoi runoudelle kielen — suurimman aarteen, jolla voi ostaa paljon kansan hyväksi. Ja kansasta ei siihen saakka, eikä vielä muutamia aikoja sen jälkeen, saattanut olla ensinkään puhetta. Kansa oli varjossa, kaukana sivistyneitten, korkeampien luokkain kirjallisuudesta. Alempien ja ylempien säätyjen välille oli juopa kiinnitetty, syvä juopa, jonka täyttämiseen oli kuluva pitkä aika. Useat parhaimmista, valistuneimmista venäläisistä joutuivat epätoivoon, luullen ettei enää mitään hyvää voisi syntyä. Tämä karvastutti heidän elämäänsä, sillä ei mikään hyödyllinen toiminta sellaisissa oloissa ollut mahdollinen. Syntyi runoilija, aivan erikoislaatuinen nero, joka kuvasi näitten onnettomasti tyytymättömien, katkeroittuneitten, epätoivoisten sieluntilan oivasti ja syvästi, nimittäin LERMONTOV. Hän oli Venäjän Byron (hän itsekin nimitti siksi itseään) — ainakin osa Byronia, sillä siihen, mikä saattoi englantilaisen runoilijan epätoivoiseksi, siihen ei vielä oltu jouduttu Venäjällä. — Niinkuin Byron kantaa Lermontovkin kauheata vihaa yhteiskuntaa kohtaan, jonka keskuudessa hän elää, ja niinkuin englantilaisessakin runoniekassa, on tämä viha ilmaus tulisesta rakkaudesta kansaan. Byron vihasi Englantia, koska se ei ollut sellainen kuin hän tahtoi sen olevan, — hän vihasi maatansa rakkaudesta siihen, ja ylpeä hän kuitenkin oli englantilaisuudestaan. Samoin Lermontov, jossa pessimistisyys ilmenee vain ahdistavampana, kun hän sanoo »elämä on todella typerää pilaa«. Vapautta, jota hän etsii, ei hä-

nellä ole. Lermontovin runouden vaikutus oli valtava, sillä jokainen nuori sydän tunsi tässä runoudessa itsensä — sitä ahdisti tuskainen tyytymättömyys, ja tästä runoudesta se löysi lohdutusta: — se näki oman itsensä siinä ja tajusi sen siten paremmin. Toiselta puolen esiintyi usein todellisuudessa semmoisia tyyppejä kuin Pečorin oli, tuloksena siitä vaikutuksesta, jonka hänen romaaninsa «Aikamme uros« sai aikaan; jos kohta luonnollisesti se maaperä jo oli muokattu, josta moiset sankarit saattoivat yletä. Lermontovin runoutta nuoriso vielä tänäpäivänä Venäjällä paljoa enemmän rakastaa ja lukee, sen vuoksi että se niin voimallisesti ja niin hartaasti ja palavasti panee vastalauseen olevia oloja vastaan — parempien ja kauniimpien ihanteiden nimessä, kuin todellisuudessa on — ja ennen kaikkea vapauden, joskin hämärästi ymmärretyn. En puhukkaan hänen kielensä musiikin voimasta, jonka ihanuus saattaa ihastuksesta ilmihuudahtamaan. Puškin ja Lermontov ovat uuden ajan airuita, ajan, jolloin ihmisoikeuksia ymmärretään tai ainakin aavistetaan. Toinen sanoo itsestään: «minua on minun kansani rakastava, sillä despotisena aikana minä olen ylistänyt vapautta ja rukoillut armoa langenneille«, toinen suree sekä huutaa katkerasti ja tuskallisesti aikalaisilleen: «voimia meillä on, mutta ne tuhlataan alhaisimpien vaistojen tyydyttämiseen«. Kaikesta huolimatta ovat viimemainitut kaksi suurta runoilijaa, kuten heidän edeltäjänsäkin, ainoastaan sivistyneen yleisön, vähemmistön, runoilijoita: kuinka kansanomaisia ja kansallisia he ovatkin, eivät he kuitenkaan ole runoilijoita, jotka kuvaisivat venäjän kansan elämää laveammassa merkityksessä. Lermontovin tunteita on tietysti kuka hyvänsä voinut kokea elämässään, mutta moinen tunteissa eläminen saattoi samalla ehkäistä kansanelämän ymmärtämistä. Täytyi tutustua kaikkeen: ympäristöön, ihmisten touhuihin ja toimiin, heidän iloihinsa ja suruihinsa, heidän itseluuloonsa ja tietämättömyyteensä, heidän ylpeyteensä ja itserakkauteensa, heidän kurjuuteensa. Silloin vasta oli mahdollista, että tunteet jättivät syvempiä jälkiä ja juurtuivat sydämiin eivätkä olleet vain satunnaisia tuokionkestäviä tuumailuja muka kansan hyväksi sen kärsimysten ja tuskien mieleen juolahtaessa — kuten tietysti kävi, kun haaveiltiin, haikeiltiin vain pilventakaisia, tavoiteltiin tietämätöntä ja tuntematonta. —

GOGOLin teokset, hänen suuntansa oli tarpeen uutena virtauksena saattamaan elämää raikkaampaan ilmapiiriin. Hän toi näkyviin pelottavia kohtauksia ja kuvia yhteiskunnan rappiotilasta, henkisestä, siveellisestä ja

taloudellisesta rappiosta. Epäkohtia joka haaralla, kaikissa kerroksissa. Hän nauraa aina, hän kuvaa Venäjää niin humorillisesti — mutta hänen naurustansa saattaa erottaa itkua, karvaita kyyneleitä siitä mitä tapahtuu. Gogol nimittääkin itse runoelmiaan »kyyneleiksi naurun seassa«. Yhteiskunnan korkeammat kerrokset, silloinen sivistynyt piiri eli kauniissa haaveissaan; tosiasiallisesta olosta ja tilasta he eivät paljoa huolineet. Romantisuus, joka jo Puškinin ja Lermontovin aikoina oli vallannut venäläiset sydämet, ei ylipäänsä ole juuri omiaan ajattelemista edistämään; se hekumoi ylimailmaisissa piireissään; se välittää vähän todellisuudesta. — Ja todellisuus ei ollut lohdullista, jos sitä vain tahdottiin tarkastaa. — Gogol kohottaa esiripun; hän näyttää mitä tapahtuu, ja muitten täytyi, tahtoivat tai eivät, ottaa asiat katsottavikseen. Surullista katsottavaa: tunnottomuutta, raakuutta, törkeyttä, voitonpyyntöä, rahalla-ostettavaisuutta — virkamiehissä, yhteiskunnallisessa elämässä, palvelijoissa, perheessä. Suomalainen yleisö tuntee hyvin kuuluisan »Revisorin« ja tietää kuinka syvää siveellistä rappeutumista tämä komedia osottaa — ei mitään käsitystä velvollisuudentunnosta, ei aavistusta isänmaanrakkaudesta, ei jälkeä ihmisrakkaudesta. Eläimellinen 'minä' kaikissa laaduissaan, lajeissaan. — Gogolin »Kuolleet sielut« on etevän suomalaisen käännöksen välityksellä niinikään tunnettu. Tässä suuremmoisesti suunnitellussa teoksessa, jota muutamat arvostelijat ovat verranneet Danten »Helvettiin«, näemme paitsi turmeltunutta virkamiesmaailmaa, myöskin senaikaisen tilanomistajamaailman. Uskomattoman ja 19:nnellä vuosisadalla miltei mahdottoman tietämättömyyden ohessa — ainoastaan leväperäisyyttä, huolimattomuutta, toimettomuutta tai konnamaisuutta, veijausta ja peijausta, luonteen löyhyyttä. Hänen henkilöidensä ja sankareidensa joukossa tapaamme, Gogolin omien sanojen mukaan, ainoastaan yhden ainoan »rehellisen henkilön« nimittäin »naurun«. Ja juuri tämä »rehellinen persona« tekee mahdolliseksi asettaa kysymykset: mitä me nyt olemme? ja mitä me olimme ennen? ja mitä kohden kuljemme? Pääkysymys oli, mistä tämä kaikki tulee, mikä on moisen viheliäisyyden alkujuuri? Oikein tehdyssä kysymyksessä on jo osa sen vastausta, ja niinpä tulee ratkaisu toiselta runoilijalta — Gogolin seuraajalta — TURGENJEVilta. Mutta se tuli ratkaisuna runouden kannalta, minkä pohjalle kysymyskin oli asetettu. Sillä tieteellisesti, teoreetisesti käsittelivät näitä kysymyksiä miehet, jotka Venäjällä ovat tunnetut 40-luvun miesten nimellä. Nämät miehet muodostivat kaksi suuntaa, jotka pitkät ajat viha-

mielisesti vastustivat toisiaan, mutta joissa kummassakin oli pohjaltaan hyviä isänmaanystäviä: slavofiilit ja »zapadniki«, länsimaalaiset.

Muutamien minuttien aika pitää minun pyytää tehdäkseni selkoa myöhemmistä virtauksista. Meidän ei suinkaan tule sekoittaa slavofiilejä siihen paljon myöhemmin syntyneeseen puolueeseen, joka vain viritti vihaa ja vainoa muita kansakuntia vastaan, noihin perin raakoihin ihmisiin, joiden harrastus tähtää heidän omia etujaan, jotka verhoavat itsensä slavofiilien lipulla, jotta ei heitä nähtäisi inhottavassa alastomuudessaan. Nimittäkää noita ihmisiä miksi tahdotte, minusta nähden hyvin kannibaaleiksi, tai kansainvälisiksi kannibaaleiksi, mutta elkää slavofiileiksi, kuten usein tehdään. Sillä lukuunottamatta muutamia äärimmäisyyksiä ja jonkunmoista heidän teoriassaan ilmenevää yksipuolisuutta, joka oli haitallista myöskin Venäjälle, lahjoittivat slavofiilit, nuo sivistyneet, paljon lukeneet miehet, erinomaisen paljon mitä parahinta isänmaalleen. Heidän pyrintönsä oli hedelmällinen siinä suhteessa, että sillä oli siveellisfilosofinen pohja. Miehille sellaisille kuin Homjakov ja Aksakov oli tärkeimpänä asiana siveelliset ihanteet, joiden täytyi kasvaa ja kypsyä vapaan itsetietoisuuden maaperästä, oman luovan voiman vaikutuksella; ainoastaan vapaasti tajuttuina on ihanteilla merkitystä ja elinvoimaa. Ulkoapäin väkivallalla mieliin pakoitettu aate ei kanna mitään hedelmää. Kansan historia on oleva kansan oma luoma. Slavofiilit käsittävät, mikä merkitys valtiolla oli tässä suhteessa; että valtio on voima, mutta sellainen voima, joka vain silloin vaikuttaa hyvää, kun se on kansanmielen ja kansanhengen läpitunkema. Historiallinen kehitys, niin opettivat slavofiilit, on mahdollinen ainoastaan kahden voiman yhteistuloksena, kansan ja valtion; tai kuten Aksakov sen lausuu: kansalle mielipiteen voima, hallitukselle vallan voima. Slavofiilien korkeimpana vaatimuksena oli ensiksi että kansallisia ihanteita ei saa uhrata vieraiden ihanteitten vuoksi, toiseksi suurempi arvonanto kansan suurta joukkoa kohtaan, arvonanto myöskin muita kansakuntia kohtaan, kuten Homjakov lausuu erään kauniin runoelmansa säkeessä: »Jumala on sen kanssa, joka hänelle pyhittää vapautensa ja henkensä, Jumala on sen kanssa, joka kutsuu kaikki kansat Herran huoneeseen«.

Pian huomattiin seuraukset käytännössä. Ensiksikin: jos kerran venäläinen kansallisluonne on oleva määräävänä kultuurille, niin täytyy tietysti oppia tuntemaan tämä luonne, — ja niinpä ryhdytäänkin tutkimuksiin joka suuntaan, tutkitaan kieltä, kirjallisuutta, historiaa, maantiedettä, kansatie-

dettä, runoutta, kansantapoja, -elämää j. n. e., kaikki täytyy saada valoon kansan luonteen käsittämiseksi; toiseksi: kansan täytyy tulla vapaaksi, — maaorjuus lakkautetaan. Toiselta puolen astuu vaikutukseen europpalainen suunta. Mennen sekin muutamissa suhteissa äärimmäisyyteen vaati se sivistystä, europpalaista sivistystä, humanisuutta, vapauden ihanteita, omantunnonvapautta, kansain vapautta; kaikki tämä täytyy Venäjällä olla, ilman sitä ei Venäjästä voi tulla europpalaista valtiota. —

Nyt ymmärrätte minua, kun sanon, että Turgenjev vastaa Gogolin runollisesti tekemään kysymykseen: mikä on onnettoman tilan syynä — myöskin runollisesti: syynä on maaorjuus. Puhuessaan kansallisista toiveistaan viivähtävät slavofiilit venäläisessä talonpoikaissäädyssä, jossa heidän mielestään on perusmaa ja itu suureen tulevaisuuteen, — ja sen he voivat todistaa. Sama ajatus ja toivo on myöskin Turgenjevilla. Hän osottaa meille, mikä kodin- ja isänmaanrakkaus, mikä altis uhrautuvaisuus asuu venäläisessä talonpojassa; hän osottaa, että huolimatta despotisesta hallituksesta nämä kansallishyveet eivät olleet sortuneet, että huolimatta pappien tietämättömyydestä ja vähästä arvosta, jossa he olivat, kansassa elää syvästi uskonnollinen mieli, ja että sen syvissä riveissä tavallisesti tapaa enemmän osanottoa, sääliväisyyttä, lähimmäisenrakkautta, sovinnollisuutta ja suvaitsevaisuutta kuin kateutta, riidanhalua ja vihaa. Venäjän talonpoika, kuten Turgenjev osottaa, on perin hyvänsävyinen ja kärsivällinen, tyytyväinen ja vaatimaton, toimelias ja taitava ihminen, jolla on niin rikkaat luonnonlahjat, että hänestä voisi saada melkein mitä hyvään. Syynä siihen surulliseen tilaan, johon Venäjä on joutunut, on niinmuodoin maaorjuus, joka ehkäisee kaiken kehityksen. Venäläisen talonpojan avoin ymmärrys, luontainen sukkeluus ja leikillisyys, hänen syvä tunteellisuutensa, tämä on, sen Turgenjevin päiväkirja osottaa, välttämättömästi kantava kauniita hedelmiä, jahka hän vain tulee vapaaksi, lakkaa olemasta orja ja isännät lakkaavat olemasta hallitsevia tilanomistajia, häijynilkisiä, tylyjä, oikullisia, liikoja vaativia ja nurjaan käsitykseen kasvaneita, jommoisiksi he tulevat ja pitkäksi aikaa jäävät. Tämän suuren onnettomuuden valoon saattaminen oivissa, runollisissa kuvissa on luettava suurimmaksi ansioksi yhdelle Venäjän suurimmista ja nykyään koko Europan ihastuttavimmista runoilijoista. — Keisari Aleksanteri II:sen urostyö on yhteydessä Turgenjevin runouden kanssa. Valitettavasti minun ei ole tässä mahdollista selittää sitä suuremmoista vaikutusta, joka tällä runoudella oli Venäjän

oloihin; saatan ainostaan viitata siihen. Se on vain sanottavani, että Venäjä tunnustaa juuri Turgenjevin suurimmaksi, jaloimmaksi opettajakseen ja kasvattajakseen, joka osotti kansalleen korkeita ihanteita ja johti sen niiden ihanteitten luo sanansa voimalla ja tenholla. Ja ihanteille syntyi myös hartaita kannattajia, jotka pyrkivät hyvään, vaikkei heidän ollutkaan mahdollista saada aikaan mitään määrättyä, — se näet ei ollut heidän vallassaan. — Ylevät naishenkilöt vaikuttivat paljon venäläisen naisen itsenäisyyden ja samalla siveellisyyden edistämiseksi ja sen kautta koko seuraelämän kohottamiseksi. Jätän paljon mainitsematta; en puhu Turgenjevin elämänkäsityksestä ja -esityksestä, en siitä missä määrin hänen realisminsa on runollista. Mutta hänen kielensä! Hänelle se tuskin näyttää tekevän mitään vaikeuksia tai vastuksia, hänelle on kieli soittokone, josta hän saa minkä äänen tahtoo, jonka sävelillä hän verrattomana taiturina liikuttaa ja ohjaa kuulijainsa sydämiä mielensä mukaan — ja kuitenkin, mikä jalo yksinkertaisuus kaiken tämän ohessa! Minulle ei jää paljon aikaa puhua kaikesta mitä minulla olisi sanottavaa DOSTOJEVSKIsta ja kreivi TOLSTOIsta. Lyhyesti seuraavaa. Se joka lukee »Kuolleesta talosta» tai romaanin »Rikos ja rangaistus», tuntee mielessään kauhun, joka karmii luita ja ytimiä. Edessämme on rikollisia, mielipuolia, kaatuvatautisia, itsemurhaajia, sorrettuja ja ahdistettuja, hyljättyjä ja kurjia. Silmiemme eteen astuu heidän sydäntäsärkevä elämänsä, kamalana ja kammottavana, he kuolevat silmiemme edessä kauhistuttavalla tavalla — ja kaiken tämän luo Dostojevski osottaaksensa ihmissielun kuolematonta kauneutta — yksin moisessa suunnattomassa surkeudessakin. Dostojevski on ainoa laatuaan maailman kirjallisuudessa runoilijana, joka koettaa pelastaa onnettomia ihmissieluja unohduksesta, mihin ihmisten tuomio ja ihmisten välinpitämättömyys ne on saattanut. Hän panee kaikki voimansa luodakseen kuvan siitä puhtaudesta ja ihanuudesta, mikä vielä rikollisessakin sielussa asuu. Ja hänen onnistuukin voittaa ihmisiä. Muistatte kaiketi, kuinka Raskolnikov sinä kamalana aikana, jolloin hänen tuntonsa huutaa häntä murhaajaksi, tuntee itsensä yhä enemmän vedetyksi nuoren tytön, Sonjan puoleen, jonka rakkaus sisaruksiinsa pakotti hänet alentumaan ilotytöksi. — Äiti itse on karkoittanut kadulle tyttärensä. Sääli on saattanut Raskolnikovin Sonjan yhteyteen, hänen olentonsa puhtauden ja aateluuden ihmettely — sillä Sonjan sydämeen ei vielä ollut tunkeutunut yhtään pisaraa todellista siveettömyyttä — sai hänet hakemaan hänen seuraansa. — Hän kunnioittaa

maailman hylkäämää — joka sielullisesti on korkealla hänen yläpuolellaan, joka on uhrannut itsensä. Eräänä päivänä kauan ääneti katseltuaan Sonjan itkeviin kasvoihin, heittäytyy hän hänen jalkoihinsa ja suutelee niitä. »Mitä, mitä te teette? Minunko eteeni!« huudahtaa Sonja. Hän vastaa: — »En minä kumartunut sinun eteesi — kumarruin koko ihmissuvun suuren kärsimyksen eteen«. Ja toisen kerran tuskassa siitä, että oli pelastuakseen joutumasta ilmi surmannut hyvänsävyisen, onnettoman olennon (Lisavetan), joka ei ikinä kellenkään ihmiselle ollut tuottanut tuskaa, päinvastoin aina ollut muitten uhrina, huudahtaa hän: »Lisaveta, Sonja — — — te poloset, te lempeät, te arkakatseiset, te rakkaat, miksi ette itke, ette voihkaile edes? — He antavat kaikki lempeällä, sanattomalla katseellaan«.

Runoilijaa ei voi mikään pidättää, hän menee »onnettomien« luo (niin nimittää venäläinen niitä pahantekijöitä, jotka lähetetään maanpakoon) ja tuo heille lohdutusta ja rakkautta, herättää näissä pahantekijöissä ihmisarvon tunnon pelastaen heidät sen kautta tuskasta ja kärsimyksistä. Joka sana hänen teoksissaan puhuu rakkautta lähimmäistä kohtaan: »sinullakin on syytä hänen onnettomuuteensa«. Ihmissuvun tulee pyrkiä täydellisyyteen, yksityisten täytyy tulla paremmiksi koko yhteisyyden, ihmiskunnan hyväksi.

Ja nyt lopuksi Tolstoi, viimeinen suuri venäläinen runoilija 19:nnellä vuosisadalla. Hänenkään kohdallaan minun ei tarvitse kauan viipyä; ovathan hänen teoksensa hyvin luettuja Suomessa ja hänen luomansa kuvat tunnettuja. Ne kuvat ovat kumoamattomasti tosia kuten elämä itse, kuten elämä moninaisia, laajoja ja avaroita, pelottavia ja syviä, ennen kaikkea syviä, sillä ei kukaan vielä ole niin syvälle silmännyt ihmissielun tutkimattomaan pohjattomuuteen. Hän näkee käärmeen, joka jäytää sydänjuurta, hän käsittää ihmisen koko kurjuuden. Armotta hän koskettaa siveellisesti haavoitettuja heidän avoimiin haavoihinsa, ja jokainen tuntee itsensä masentuvan ja alistuvan hänen voimansa edessä. Se joka lukee Tolstoita, on pakotettu katsomaan totuutta kasvoihin, sillä ainoastaan totuutta rakastaa Tolstoi ja työskentelee totuuden eteen. Hänen runollinen voimansa on niin tavaton, että hän yhdessä kertomuksessa käsittelee kansoja, valtakuntia, sotajoukkoja — niin helposti kuin jos pitäisi niitä kädessään; ja pikku kuvaukseensa »Isäntä ja renki« sulkee hän koko ihmiskunnan. Muistatte varmaan sen sisällyksen: isäntä tahtoo puhaltaa henkensä, elämänsä viluun jähmettyneeseen työmieheensä, — ja niin on silmiemme edessä

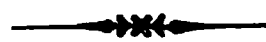
ihanteellinen maailma — ovi ijankaikkisuuteen. Jätän hänen filosofiansa syrjään. Onko paha jätettävä kokonaan vastustamatta, kuten Tolstoi opettaa, onko sivistys, semmoisenaan kuin se on, ollut turmioksi, onko yhteisyys vaiko yksilöllisyys pääasia elämässä — ne ovat kaikki kysymyksiä, yhtä vanhoja kuin itse ihmiskuntakin. Tässä löydämme hänestä montakin heikkoa puolta; runoudessaan, siinä Tolstoi on suuri. —

Georg Brandes puhuu kirjoituksessaan Tolstoista Rjepinin mestarillisesta, öljypainoksissa levinneestä taulusta: »Laajaksi aukeava viljaketo, metsää taustanaan; keskialalla kyntäviä talonpoikia ja etualalla Tolstoi talonpoikana venäläisen tapaan kyntämässä, valkea hevonen vanhanaikaisen puuauran edessä, taluttaen nuorasta toista valkeaa hevosta, joka vetää karhia«. — — — »Siinä ei ole mitään, joka muistuttaisi kreivistä, jalosyntyisestä ylimyksestä!« — — — »Mikä ihmeellinen talonpoika, moinen ryhti, moinen suunnaton voima kaikessa yksinkertaisuudessa! Se on talonpoika mietiskelijänä, heeroksena, nerona, sivistyksen sankarina. Se on Herodotoksen skyyttiläisprinssi, Kolakhais, auran ruhtinas, se on Mikula Kylänlapsi (Микула Селяниновичъ), maanviljelijä sankari, jonka ihmeellinen aura vetää siunatun onnenvakonsa poikki laidattoman lakeuden. Se on kansallisuros Ilja Muromilainen itse, kuolleista nousseena, uudelleen pelloiksi peratakseen Venäjän maan, sankari, joka voimakkaampana kuin kohtalonsa osotti tien rikkauteen eikä ottanut rikkauksia omakseen, vaan sulautui kokonaan perivenäläiseen yhteyden aatteeseen. —

Tolstoi, jolle Turgenjev kuollessaan lausui viimeiset sanansa: »ystäväni, Venäjänmaan suuri runoilija«, hän on viimeinen suuri peltomies suuren valtakunnan pellonperkaaja-sukua. Minkä perkaaja on hän, minkä perkaajia nuo kaikki tuolla, nuoret ja vanhat hyväntahdon miehet? — Mustanmullan maan, hedelmällisen maan, uuden maan, viljan maan, — laajan, lämpöisen luonnon, rajattomasti rannattomasti levenevän, joka täyttää sydämen kaihomielisyydellä ja toivolla, — tutkimattoman, hämärän-salaperäisen, — uutta todellisuutta ja uutta mystillisyyttä kantavan äidinhelman, Venäjän ja sen tulevaisuuden!

Ja niin olen päässyt esitykseni päähän. Toivoni on, että tämä vähä, minkä olen puhunut, osaltaan herättäisi harrastusta venäläiseen kirjallisuuteen. —

Silloin tuntisin itseni onnelliseksi.

Viinirypäle.

Kirjoittanut

ANATOLE FRANCE.

Suom. Paavo Warén.

ANATOLE FRANCE syntyi Parisissa v. 1844. Hänen oikea nimensä on Anatole Thibaud. Hänen isänsä oli kirjakauppias ja kustantaja Quartier Latinissa. Poika eli siis pienestä pitäen kirjain keskellä. Koulunsa hän kävi eräässä Quartier Latinin jesuittakollegiossa. Lapsuutensa ja kouluaikansa muistoja hän kertoo siinä kirjassa, *Le livre de mon ami* (ilmestyi v. 1882), josta alla olevakin kertomus on otettu. Niinkuin tämäkin kertomus, ovat hänen muutkin lapsuudenmuistelmansa kauttaaltaan valoisia, iloisia. Niissä hän erittäin hienosti analyseeraa lapsen tunne-elämää ja kuvailee sitä maailmaa, joka häntä ympäröi: kotia, koulua, tovereita, Quartier Latinin kapeita, hiljaisia katuja, sen antikvaarisia kirjakauppoja ja Seinen rantakatuja kirjankaupustelijoineen. Koulussa hän oppi ihailemaan klassillista sivistystä, vanhan ajan runoutta ja filosofiaa. Se näkyy jo hänen aikaisimmista runoistaan, *Poèmes dorés* (1873) ja *Les noces corinthiennes* (1876). Samoihin aikoihin kirjoitti hän pari novellia, *Les désirs de Jean Servien* (1872, ilmestyi vasta 1882) sekä *Jocaste* ja *Le chat maigre* (samassa nidoksessa 1879). Nämä ovat hyvin eläviä, vilkkaita kuvauksia, mutta niissä on vielä huomattavissa hajanaisuutta, häilyväisyyttä, epävarmuutta. Vasta v. 1881 ilmestyneessä teoksessaan, *Le crime de Sylvestre Bonnard* hän luo täydellisen, yksityiskohdissaan hienon luonteenkuvauksen, antaen pirteän, yksilöllisen, humoristisen, satiirisen, miellyttävän kuvan tuosta tieteeseensä vaipuneesta, kunnon ukko Bonnardista. Siinä on vähän tapauksia, mutta sitä enemmän sisällystä.

Sen menestyksen johdosta, joka tuolla kirjalla oli, ei tekijä aluksi ainakaan tullut sen tuotteliaammaksi.

Vasta vuodesta 1886 alkaa uusi jakso hänen kirjallisessa tuotannossaan. Silloin hän tuli Jules Claretien jälkeen »Le Temps»in kaunokirjallista osastoa hoitamaan. Hänen siihen kirjoittamistaan viikkokatsauksista ja kritiikeistä on ilmestynyt neliosainen kokoelma kirjana nimellä *La vie littéraire*. Vasta siitä lähtien alkaa häneltä ilmestyä tiheämpään kirjoja. Kun hän sanomalehdessä kerran oli tullut säännölliseen työhön, ehti hän sen ohella kirjoittaa myös novelleja ja romaaneja. *Thaïs* ilmestyi 1890, *La rôtisserie de la reine Pédauque* 1893, jotka molemmat ovat mestariteoksia. Kultuurihistorialliset kuvaukset ja luonteen analyysi ovat niissä taitavasti yhteen sulatetut. Muita hänen sen aikuisia teoksiaan ovat *Balthasar* (1889) ja *L'Etui de nacre* (1892). V:n 1893 jälkeen on hän julkaissut *Le lys rouge* (1894). (Sitä ja *La rôtisserie*ta ei juuri sovi antaa lasten luettaviksi). *Les opinions de M. Jérôme Coignard* sisältää vuoropuhelun muodossa *La rôtisserie*n pääsankarin mielipiteitä yhteiskunnallisista ja filosofisista kysymyksistä. Samaan luokkaan kuuluu *Le jardin d'Epicure*. Mainittakoon vielä *Le puits de Sainte Claire* ja *Le pro-*

curateur de Judee, jossa hän kuvaa Pontius Pilatuksen elämää ja luonnetta, sekä hänen uusimmat teoksensa *L'orme du mail* ja *Le mannequin d'osier.*

Vaikka hän muihin ikäisiinsä ranskalaisiin kirjailijoihin verraten on kirjoittanut vähän, niin hän on kuitenkin liikkunut laveammilla aloilla kuin useimmat muut. Hän kertoo pakanuuden ja kristinuskon alkutaistelun ajoista, keskiajan legendoista ja luostarielämästä, hän kuvailee 1700-luvun ja vallankumouksen aikoja ja nykyaikaa. Kaikista hänen teoksistaan näkyy että niiden tekijällä on tavattoman laveat tiedot. Hänen kielensä ei ole koskaan teeskenneltyä eikä hermostunutta, vaan tyyntä, joustavata ja selvää niinkuin hänen ajatuksensakin. Hänen ei tarvitse sanoa kertomustensa sankareita nerokkaiksi voimatta näyttää sitä toteen heidän puheissaan ja töissään.

Anatole France ei olekkaan mikään kirjakoi: hän tuntee elämää yhtähyvin kuin vanhoja tomuisia asiakirjoja. Hän on hyvin käyttänyt aikansa. Hänen halunsa tarkastaa elämää ja mietiskellä oli kauan aikaa suurempi kuin halu siitä kirjoittaa.

Olin onnellinen, hyvin onnellinen. Minun mielestäni olivat isäni, äitini ja hoitajattareni ikäänkuin hyvin lempeitä jättiläisiä, jotka olivat nähneet maailmaa sen ensi päivistä saakka, liikkumattomia, ijankaikkisia, ainoita lajiaan. Olin varma siitä, että he voivat varjella minut kaikesta pahasta, ja heidän luonaan tunsin olevani täydellisessä turvassa. Luottamukseni äitiini oli jotakin rajatonta: kun muistan tuota jumalallista, ylevää luottamusta, tekee mieleni lähettämään suukkosia tuolle pikku miehen alulle, joka silloin olin, ja ne, jotka tietävät, kuinka vaikeaa tässä maailmassa on säilyttää tunnetta eheänä, ymmärtävät sellaisen innostuksen sellaisiin muistoihin.

Olin onnellinen. Tuhat seikkaa, tuttuja ja samalla salaperäisen ihmeellisiä, täytti mielikuvitukseni, tuhat seikkaa, jotka itsessään olivat mitättömiä, mutta jotka muodostivat osan elämääni. Minun elämäni oli vallan vähäistä, mutta se oli elämää, se oli kaiken keskipiste, koko maailman keskusta. Älkää hymyilkö sille, mitä sanon, tai älkää hymyilkö sille kuin ystävyydestä, ja ajatelkaa sitä että jokaikinen elävä olento, olkoonpa vaikka koiranpenikka, on oman maailmansa keskus.

Olin onnellinen kaikesta mitä näin ja kuulin. Joka kerta kun äitini raotti vaatekaappinsa peiliovea tunsin hienoa, runollista uteliaisuutta. Mitähän tuossa kaapissa olikaan? Hyvä Isä! sitä mitä siinä voi olla: liinavaatteita, hajupusseja, laatikoita, rasioita. Luulenpa nyt, että äiti parallani oli erityinen rasiain keräämisinto. Hänellä oli niitä summaton määrä ja jos

jonkinlaisia. Ja nämä rasiat, joihin minua oli kielletty kajoamasta, täyttivät mieleni syvillä mietteillä. Leikkikaluistani oli myös työtä ajatuksillani; ainakin niistä, joita minulle luvattiin ja joita odotin, sillä niissä leluissa, jotka minulla jo olivat, ei minusta ollut enää mitään salaperäistä, eikä siis enää viehätystäkään. Mutta nepä vasta kauniita olivat, nuo minun mielitoiveitteni lelut! Toinen ihme minusta oli miten suuren joukon viivoja ja kuvioita voi tehdä kynällä. Minä piirustin sotamiehiä; tein soikulaisen pään ja panin sotilaslakin sen yläpuolelle. Vasta monituisten kokeiden perästä sain pään menemään lakin sisälle aina kulmakarvoja myöten. Minä pidin paljon kukista, hyvistä hajuista, hienoista ruuista, kauniista vaatteista. Höyhentöyhtöisestä lakistani ja kuvikkaista sukistani olin koko lailla ylpeä. Mutta vielä enemmän kuin mikään yksityiskohta miellytti minua niiden kokonaisvaikutus: koti, ilma, valo ja ellen erehdy jopa itse elämä. Suuri suloinen tunne ympäröi minua. Linnunpoikanen ei koskaan sen suuremmalla nautinnolla hankaile itseään pesänsä untuvia vastaan.

Olin onnellinen, olin hyvin onnellinen. Kuitenkin kadehdin erästä toista lasta. Hänen nimensä oli Alphonse. Minä en tietänyt hänelle muuta nimeä, ja sangen luultavaa on, ettei hänellä muuta nimeä ollutkaan. Hänen äitinsä oli pesijätär ja kävi työssä kaupungilla. Alphonse kuljeksi päivät päästään pihassa tai rantakadulla, ja minä katselin akkunastani hänen likaista naamaansa, hänen kellertävää pörröistä tukkaansa, hänen takapuolesta rikkinäisiä housujaan ja hänen kenkärajojaan, joilla hän laahusteli katuojissa. Olisin tahtonut mielelläni minäkin kulkea vapaasti katuojissa. Alphonse kävi kyökkipiikojen luona ja sai heiltä kosolta korvapuusteja ja joitakuita vanhoja piirakanpalasia. Joskus tallirengit lähettivät hänet noutamaan pumpusta ämpärin vettä, ja ylpeästi hän sen toikin, naama punaisena ja kieli suusta ulkona. Ja minä häntä kadehdin. Hänen ei ollut niinkuin minun opittava La Fontainen satuja; eikä hän pelännyt saavansa toria, jos hänen takkiinsa tuli likapilkku. Hänen ei ollut pakko sanoa *hyvää päivää, herra! hyvää päivää, rouva!* ihmisille, joiden päivistä ja illoista hän ei rahtuakaan välittänyt, olivatpa ne hyviä tai pahoja; ja jos kohta hänellä ei ollut Noakin arkkia eikä koneella käypää hevosta, niinkuin minulla, niin hän sai leikkiä mielensä mukaan. Leikkitoverina olivat varpuset, joita hän sai kiinni, koirat, jotka vapaina harhailivat kuten hänkin, vieläpä hevoset tallissa, kunnes kuski ajoi hänet ulos luudanvarrella. Hän

oli vapaa ja rohkea. Pihasta, omalta alueeltaan, hän minua katseli akkunan läpi, niinkuin katsotaan häkkilintua.

Pihassa oli hilpeä elämä, siinä kun kaikenlaiset eläimet ja palvelusväki hyörivät. Se oli iso; sen sulki keskeltä päärakennus, jonka seinää pitkin kasvoi vanha, pahkurainen, laiha viiniköynnös. Sen yläpuolella oli aurinkokello, josta päivänpaiste ja sade olivat kuluttaneet numerot näkymättömiin. Ja sen navan varjo, joka huomaamattomasti siirtyi kiven pinnalla, ihmetytti minua. Kaikista niistä mielikuvista, joita loihdin esille, tuon vanhan pihan kuva on nykyisille parisilaisille oudoimpia. Nykyiset pihat ovat kooltaan neljä neliömetriä; taivasta voi niistä nähdä nenäliinan kokoisen palasen, viidessä kerroksessa päällekkäin kallellaan olevien ruoansäilytyskaappien lomitse. Se on edistystä mutta epäterveellistä.

Eräänä päivänä tapahtui, että tuosta eloisasta pihasta, johon taloudenhoitajattaret tulivat aamuisin täyttämään vesiruukkujaan pumpusta ja jossa kyökkipiiat kuuden tienoossa sekoittivat vihanneksia vaskilankakoreissaan, laskien pilapuheita tallirenkien kanssa, tapahtui, että tuosta pihasta purettiin kivitys. Se purettiin vain sitä varten, että se laskettaisiin uudelleen; mutta kun työn kestäessä oli satanut, niin piha oli käynyt hyvin likaiseksi, ja Alphonse, joka siellä elämöi kuin satyyri metsässä, oli kiireestä kantapäähän maaperän karvainen. Hän nosteli pihakiviä riemulla ja innolla. Kun hän sattui nostamaan päätään ja huomasi minut ylhäältä huoneeni akkunasta, niin hän viittasi minua tulemaan. Mieleni teki kovasti leikkimään hänen kanssaan ja kiviä nostelemaan. Eihän minulla ollut huoneessani kiviä kanneskeltavina. Etehisen ovi sattui olemaan auki. Minä laskeusin pihaan.

— Tässä minä olen, sanoin Alphonselle.

— Kanna tuota kiveä, sanoi hän minulle.

Hän oli villin näköinen ja hänen äänensä oli käheä, minä tottelin. Yht'äkkiä kivi tempaistiin käsistäni, ja minä tunsin nousevani koholle maasta. Hoitajattareni kantoi minut pois vihoissaan. Hän pesi minua Marseillen saippualla ja häpäisi minua siitä, että leikin pahankurisen katupojan, heittiön kanssa.

— Alphonse on huonosti kasvatettu, lisäsi äitini; se ei ole hänen vikansa, se on hänen onnettomuutensa; mutta hyvästi kasvatettujen lasten ei pidä seurustella sellaisten kanssa, jotka eivät ole hyvästi kasvatettuja.

Minä olin hyvin älykäs ja ymmärtäväinen lapsi. Minä panin mieleeni äitini sanat ja sovitin ne, en tiedä miten, sen yhteyteen, mitä opin

kirotuista lapsista, kun minulle selitettiin vanhaa kuvaraamattuani. Ajatukseni Alphoesesta muuttuivat kokonaan. En häntä enää kadehtinut; en. Tunteeni häntä kohtaan olivat pelon ja säälin sekaisia. »Se ei ole hänen vikansa, se on hänen onnettomuutensa». Nämä äitini sanat muuttivat suhteeni häneen. Sinä teit hyvin, äiti, puhuessasi minulle sillä tavalla; sinä teit hyvin osottaessasi minulle pienuudesta pitäin kovaosaisten viattomuuden. Sinun sanasi olivat hyvät; minun tehtäväni oli pitää ne elävinä mielessäni läpi myöhemmän ikäni.

Sillä kertaa ainakin ne minuun vaikuttivat, ja minä hellyin ajatellessani kirotun lapsen kohtaloa. Eräänä päivänä, sillä aikaa kun hän teki kiusaa pihassa erään vanhan hyyryläiseukon papukaijalle, minä katselin synkkää ja voimakasta Kainia, mieleni niin nöyränä kuin ainakin hyvän pikku Abelin. Onnen suosiohan se tekee Abelit. Minä mietin keinoja, miten osottaa tuolle toiselle sääliäni. Arvelin lähettää hänelle suukkosen, mutta hänen karkea muotonsa ei näyttänyt minusta olevan omansa sitä vastaanottamaan, ja mieltäni tympäsi sellainen lahja. Minä harkitsin kauan, mitä voisin antaa; olin pahassa pulassa. Kaikissa tapauksissa minusta olisi ollut liian suuri uhraus antaa Alphonselle koneella käypä hevoseni, jolla tosin ei enää ollut häntää eikä harjaa. Ja onkohan sitten hevosen lahjoittaminen säälin osottamista? Oli keksittävä kirotulle lapselle sopiva lahja. Kukka, kenties? Salissa oli kukkavihkoja. Mutta kukka, — se muistuttaa suudelmaa. Epäilin, tokko Alphonse piti kukista. Hyvin neuvotonna kuljin ympäri ruokasalia. Yht'äkkiä löin iloissani käteni yhteen; olin keksinyt.

Tarjoilupöydällä oli vadissa suuria, meheviä Fontainebleaun viinirypäleitä. Minä nousin tuolille ja otin pitkän ja raskaan rypäletertun, joka täytti kolme neljättä osaa vadista. Vaaleanviheriäin rypäleiden toinen puoli oli kullankarvainen ja niiden olisi luullut suloisesti sulavan suussa: kuitenkaan en niitä maistanut. Juoksin hakemaan lankakerää äitini työpöydältä. Minua oli kielletty koskemasta siinä mihinkään; mutta pitää osata olla tottelematta. Minä sidoin tertun langan päähän, ja nojaten akkunan kaidetta vastaan kutsuin Alphonsea ja laskin hiljaa tertun pihalle. Nähdäkseen sen paremmin tuo kirottu poika pyyhkäsi silmiltään keltaiset hiussuortuvansa, ja kun se tuli niin alas, että hän siihen kädellään yletti, niin hän tempasi sen lankoineen päivineen; sitten hän nosti päätään, näytti minulle kieltään ja pitkää nenää ja pakeni rypäleineen näyttäen minulle takapuoltaan. Minun pienet ystäväni eivät olleet totuttaneet minua sellaisiin temppuihin.

Minä suutuin siitä ensin kovasti. Mutta eräs huomaamani seikka minua tyynnytti. »Olinpa oikeassa», ajattelin, »kun en lähettänyt hänelle kukkaa enkä suukkosta».

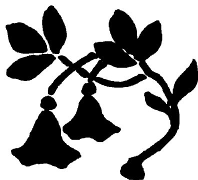
Suuttumukseni haihdutti tämä ajatus; siihen määrään on totta, että kun itserakkaus on tyydytetty, niin kaikki muu merkitsee vähän.

Yhtä kaikki, kun ajattelin, että seikkailuni oli tunnustettava äidille, tulin hyvin alakuloiseksi. Olin väärässä; äitini torui minua, mutta iloisesti: näin sen hänen hymyilevistä silmistään.

— Pitää antaa omaansa eikä toisten tavaraa, sanoi hän minulle, ja pitää osata antaa.

— Siinä on onnen salaisuus, ja harvat sen tietävät, lisäsi isäni.

Hän sen tiesi!

Katsaus.

Kirjallisuutta.

Romaani- ja novellikirjallisuutta.

MAILA TALVIO, *Aili*. Kertomus. Porvoossa 1897, Werner Söderström. 210 siv. 8:o. Hinta 2: 75.

Viime joulun kirjallisista tuotteista on kieltämättä «Aililla« varsin huomattava paikka. Maila Talvio on tätä ennen julkaissut parikin omaa teosta, mutta varmaan on tämä ensimäinen, joka on suuremman lukijakunnan saavuttanut ja sen täysin ansainnut.

Ominaista Maila Talviolle on suuri tunteellisuus. Onhan meidän kirjallisuudessamme tunteita ennenkin kuvattu, mutta se on ollut voimakkaiden mielialojen kuvausta, mielialojen, jotka sulkevat ihmisen itseensä, jotka pikemmin herpaisevat raitista toimintaa. «Ailissa« kuvatut tunteet vievät suoranaiseen työhön, kieltäymyksiin, ne suuntaavat koko elämänkulun.

Aili on nuori tyttö. Vanhemmat ovat häneltä kuolleet ja hän on kasvanut sukulaisperheessä Kaarilan kartanossa, joka sijaitsee sydänmaalla. Omana lapsena on häntä pidetty ja siksi on hän itsensä tuntenut. Paitsi Ailia on talossa oma tytär Maija ja poika Pekka, joka ylioppilaaksi tultuaan ja Mustialassa käytyään nyt hoitaa taloa, sillä perheen isä on äskettäin kuollut. Aili on kasvanut kiinni siihen sydänmaan luontoon, joka häntä ympäröi. Kaikki on hänelle siinä tuttua ja rakasta, hän sulautuu sen jokaiseen tunnelmaan. Suuressa talossa maalla satutaan likeisiin suhteisiin ympäristön naisten kanssa. Aili oppii tuntemaan syvää myötätuntoisuutta köyhiä ja osattomia kohtaan. Hän hellii heitä monella tavalla. Hän haluaa korjata näkemiään puutteita, hän suunnittelee kansakoulua heidän lapsil-

leen. Elämän ristiriidat tekevät myös syvän vaikutuksen hänen tuntehikkaaseen mieleensä. Miksi eivät köyhät ole yhtä oikeutettuja elämän mukavuuteen kuin rikkaat, miksi palvelijat saavat tyytyä huonompaan kuin isäntäväki? Kerran hän jo näitten mietteitten pakottamana päättää heretä syömästä voita.

Kesällä tulee Kaarilaan vierailemaan iloinen serkku, ylioppilas Eero Wahlfelt. Vaikka Aililla on ollut hyvä olla, on kaipuu kytenyt hänen mielessään. Hän on halunnut vähän maailmaa näkemään ja oppimaan. Eero tuo iloisen tuulahduksen mukanaan. Hän toimittaa naisille uusia hattuja ja sadetakkeja, hän opettaa Ailille masurkkaa. Hän puuhaa todeksi Ailin Helsinkiin tulon. Kihlaapa lopulta hänet.

Aili lähtee Helsinkiin. Hän asuu siellä sukulaistensa, sulhasensa vanhempien luona. Helsingissä puuhataan arpajaisia. Ailikin joutuu keskelle pyörrettä. Mutta hän ei sulaudu tähän uuteen piiriin. Hänen sydämensä on kiinni sydänmaassa, sen ihanassa, surumielisessä luonnossa, sen köyhissä ihmisissä ja puutteellisissa oloissa. Se tapa, jolla varoja kootaan sydänmaiden sivistyttämiseksi, vaikuttaa ristiriitaisesti häneen. Maaseudun luonteva lapsi joutuu myöskin usein vastatusten helsinkiläisten kanssa. Eero kuuluu kokonaan Helsingin elämään. Ailia vetävät tunteet, ajatukset ja velvollisuudet Helsingistä. Hän alkaa kärsiä.

Kihlauksestaan on Aili ilmoittanut kotiinsa. Kun häntä Helsingissä alkaa koti-ikävä vaivata, haluaa hän palata Kaarilaan, mutta muitta selityksittä häntä kielletään sinne tulemasta. Pekka sen kieltää. Aili on pitänyt Pekkaa veljenään. Joskus, kun Pekan käytös on käynyt oudoksi, on Aili huudahtanut: Pekka, oletko veljeni! Mutta sen enempää ei Aili ole häntä ajatellut, veljenään vain rakastanut. Pekka on jäykkä, vähän jörö, ajatukset maanviljelyksessä ja heinänsiemenissä. Kun hän illalla työstä väsyneenä on tullut kotiin, on hän pyytänyt Ailia laulamaan, mutta nukkunut kesken laulua. Mutta pohjaltaan on Pekka luotettava. Jäykän kuoren alla on syvää tunteellisuutta. Samalla suurella osanotolla seuraa hän sydänmaan ihmisten elämää kuin Ailikin, sama voimakas velvollisuuden tunne täyttää hänenkin. Eero on aivan päinvastainen, hetkellinen. Aili häntä rakastaa, mutta kuitenkin hänelle vähitellen selviää, että hän ei voi mennä hänen kanssaan naimisiin. Koko hänen olemuksensa on kiinni muualla. Hän ei voi sitä irti nyhtää. Kaikki mikä hänen tunteensa täyttää, tuo pakottava velvollisuus, jolle hän tuntee voivansa elää, joka yksin saattaa

olla hänen onnensa, kaikki se on ulkopuolella Eeroa. Eero ei sitä tunne eikä halua siihen tutustua. Ristiriitaisuus kasvaa, ja Aili rikkoo kihlauksen.

Kun Aili vaatimalla vaatii Pekalta selitystä hänen kieltoonsa, sa hän kosimakirjeen Pekalta. Aili ei sitä ole ajatellutkaan. Mietittyään asiata hän suostuu, hänelle selvenee, että: — »Kihlautua Pekkaan, se on kihlautua Kaarilaan, sydänmaahan, yksinäisyyteen, kihlautua työhön, huoleen, kansaan suruineen ja iloineen . . .« — Mutta sitä hän juuri on kaivannut.

Monestihan elämässäkin sattuu niin, että on valittava ulkonaisesti loistavan työn ja vaatimattomuuden välillä. Mutta useasti kai käynee niin, että valitaan edellinen, vaikka valitaan jälkimäinenkin niinkuin Aili valitsi, joka totteli sydämensä velvottavaa tunnetta.

Ryhtyessään tätä syvintä tunteitten ristiriitaa kuvaamaan, sitä, joka todellisessa elämässä niin usein määrää elämän onnen tai onnettomuuden, on tekijä antautunut suuren psykologisen romaanin alalle. Se on vaikea ala, eikä sen syvyyttä yhdellä kerralla mitata. Mutta tekijä on kauniin alun tehnyt. — Kertomuksessa on tunteitten ristiriitaisuus hyvin todellinen, kokonaan omista oloista otettu. Se on sille myös pysyväiseksi ansioksi. — Aili on kovin nuori, melkein lapsi vielä. Hänessä onkin sen vuoksi paljon lapsellista. Saattaahan olla, että hän vanhemmaksi tultuaan paljon muuttuukin, kenties moni asia on hänestä näyttänyt tältä vain niin sanoaksen hänen tyttöytensä kannalta katsottuna. Nythän elämä hänelle vasta alkaa. Mutta olkoon niin. Tekijä on tällä kertaa kuvannut Ailin, tytön, joka aikaihmiseksi juuri varttuu. Onhan tekijällä vielä aikaa kuvata varttuneemmankin iän taisteluita ja ristiriitoja. Että Aili on niin nuori, ja että tekijä on niin kokonaan hänen kannalleen asettunut, siitä johtunee, että toiset seikat kuvataan vakavammiksi kuin ne ansaitsisivat, etenkin kirjan alussa. — Eero on jonkunverran heikommin kuvattu, kuin Aili ja Pekka, joista molemmista saa ehyen kuvan. Eri vaikutukset hänestä eivät tunnu käyvän täysin yhteen. Kirjan sivuhenkilöistä on Maiju enimmältään erittäin hyvin kuvattu. Vähemmin onnistunut on sen sijaan Ailin leikkitoveri Olga.

Tekijän tunteellisuus saattaa helposti yltyä sentimentalisuudeksi. Tässä teoksessaan hän on sitä paremmin välttänyt kuin edellisissä, vaikka tavataan sitä tässäkin. Toivottavasti tekijä vastaisissa teoksissaan paraimpansa mukaan koettaa liiallisuutta karttaa. Esitystapa on sujuvaa ja usein

runollisen kaunista. Liiallisia sanoja monesti käytetään, mutta sekin lienee vasta autettavissa.

O. R.

OLGA TORCKELL (EVA ALM), *Kvinnor* och andra berättelser. Helsingissä 1897, G. W. Edlund. 330 siv. 8:o. Hinta 3: 50.

On joskus moitittu nuoria kirjailijoitamme siitä, että he heti ovat valmiit toimittamaan erityisenä kirjana julkisuuteen pienet kertomuksensa, kun niitä sopiva määrä heille on karttunut. Tätä tapaa on moitittu yleisön tähden, jolle täten usein tarjotaan luettavaksi kypsymättömiä harjoitelmia, ja heidän itsensä tähden, he kun sen kautta tulevat kiusaukseen päästämään käsistään hyviä aiheita, jotka kannattaisivat laajempaa ja syvällisempää käsittelyä.

Puheena oleva kirja on tekijänsä esikoinen ja sisältää sekin kokoelman kertomuksia. Mutta sanottakoon heti, että sen ilmestymistä on tervehdittävä ilolla, sillä tällä kertaa ei ole kysymys harjoitelmista, vaan kypsyneen arvostelukyvyn hiomista elämänkuvauksista. Aihe esim. «Magda Böhme« ja «Framgång« nimisissä kertomuksissa on kyllä mielestäni siksi [mieltä kiinnittävä ja syvällinen, että se olisi voinut tulla laajemmankin kuvauksen pohjaksi. Mutta koska mainitut kertomukset eivät ensinkään tunnu keskeneräisiltä, tyydymme niihin mielellämme sellaisina kuin ne ovat.

Olga Torckell, jonka kertomuksia jo ennen on ollut julkaistuna nimimerkillä Eva Alm, osottautuu kirjailijaksi, joka avomielin ja lämpimällä myötätuntoisuudella katselee elämää ja sen eri puolia. Hän näkyy suurella mielenkiinnolla tarkastelevan erilaisia ihmisluonteita, ja koettavan selvitellä itselleen niiden kehityksen syineen seurauksineen. Luontevuus onkin, todellisen ja voimakkaan tunnelman ohella, hänen kertomuksiensa vahvin puoli. Hänen henkilönsä ovat enimmäkseen niin selviä ja selväpiirteisiä, että ehdottomasti tuntuu, kuin tekijä miltei aina olisi omaa näkemäänsä ja kuulemaansa kertonut. Ne ovat sitä paitsi niin erilaisia, ettei niistä yksikään muistuta toistaan.

Viisi ensimäistä kertomusta on tekijä yhdistänyt nimellä «Kvinnor«, koska jokaisessa joku nainen on päähenkilönä. Opimme tuntemaan mitä erilaisimpia naistyyppejä. Voimakkain niistä on Magda Böhme, nuori, impulsiivinen ja intohimoinen, mutta samalla suloinen ja herkkätuntoinen nainen, jonka koko elämän sisällyksenä on rakkaus, ja kun hänen rakastettunsa kunnianhimonsa ja turhamaisuutensa valtaamana syrjäyttää hänet rikkaan tytön takia, niin hän heittää elämänsä arvottomana pois luotaan. Hänen vertaisensa tunteen syvyydessä ja voimassa, vaikka muuten hänen vastakohtansa, on hiljainen ja umpimielinen nuori opettajatar, joka katkeralla kaipauksella näkee nuoruutensa päivien kuluvan alituisessa pakollisessa lukutyössä ilman elävän elämän suomaa rikkautta ja iloa. Kerran

hänkin pääsee kukoistamaan, lyhyen kevään suloisina päivinä, jolloin rakkaus on hänet vallannut ja jolloin hän luulee olevansa rakastettu. Mutta hänen onnensa kukka lakastuu jo ennen syksyä ja hän itse kuihtuu ja kuolee. Opimme vielä tuntemaan n. s. emansipeeratun naisen irvikuvan, epämiellyttävän, miesmäisen, kiroilevan ja tupakoivan konttoriapulaisen, jonka liiallisuuteen asti vastenmielinen ulkomuoto kuitenkin tulee sivuseikaksi, kun pääsemme katsahtamaan hänen sisimpäänsä. Ymmärrämme silloin hänen epämiellyttävän käytöksensä johtuvan katkeruudesta siitä, että luonto oli häneltä kieltänyt kaiken sen, johon hän pani eniten arvoa, ja huomaamme, että hänessäkin asui sama rakkauden ja elämänilon kaipuu, kuin kaikissa muissakin kirjan naishenkilöissä.

Tästä jo käynee selville, että niin erilaiset kuin nämä naiset ovatkin, on heissä kuitenkin se yhteinen piirre, että heille kaikille rakkaus oli »elämän elämä, olemuksen varsinainen ydin, jota omistaessa he kehittyivät ja kukoistivat ja jota kaivatessa he kuihtuivat ja kuolivat». Tässä kohden on tekijä epäilemättä osannut naisluonteen polttopisteeseen. Ja kuitenkin tuntuu, kuin hän juuri tässä kohden katsoisi elämää yksipuoliselta kannalta. Ei yksikään kertomusten henkilöistä huomaa elämässä mitään muuta, joka voisi pysyväisesti onnen kaipuuta tyydyttää. Tämä voi olla satunnaista eikä tarvitse olla todisteena tekijän käsityskannasta yleensä. Mutta en ole voinut olla otaksumatta, että kirjailijan käsitykseen elämän onnen ehdoista on ainakin osaksi vaikuttanut nuori, vallalla oleva kirjallinen suunta Ruotsissa, sitä enemmän, koska kirjassa muutenkin huomaa ruotsalaista vaikutusta.

Kertomusten aiheet ovat kaikki vakavaa, useimmat synkkää lajia. »Att dö» nimisessä kertomuksessa viedään lukija sairaan kuolinvuoteelle. Sairas on vapaa-ajattelija, ja samoin ystävä, joka istuu hänen vuoteensa ääressä. Mutta kun kuolema lähestyy ja sairas ensi kertaa eläissään kauhistuu tuota »suurta pimeyttä» ja oman personallisuutensa täydellistä katoamista olevaisuudesta, koettaa ystävä poistaa hänen kuolemankauhuansa uskottelemalla hänelle semmoista, jota itse pitää valheena. Ja toinen tarttuu siihen kuin hukkuva pelastusköyteen ja kuolee hymy huulilla. Tämä kertomus on vaikuttava ja erinomaisen hieno alusta loppuun. Ibsenin »Peer Gynt»issä kuvaama Åsen kuolema on nähtävästi liikkunut kirjailijan mielessä sekä tätä että kirjan viimeistä runollisen vienoa »Två bref» nimistä kertomusta kirjoittaessa.

»Framgång» on yksin laatuaan kirjassa, koska tekijä siinä on ottanut kuvattavansa kansan riveistä. Huomaa, että hän on liikkunut ruotsinkielisen rahvaamme kesken ja tuntee sekä sen käsitys- että lausetapoja. Päähenkilö, Karl Erik, on usein tavattava tyyppi, lahjojensa puolesta keskinkertainen, mutta kunnianhimoinen ja ylpeä nuori pappi, joka torpanpo-

jasta on ylennyt kuuluisaksi saarnamieheksi; hän luulee työllään palvelevansa Jumalaa, mutta itse asiassa hän vain tavoittelee ihmisten ihailua.

Viimemainittu kertomus on ainoa, jolla on selvä paikallinen väritys. Useimmat muut voivat olla sijoitetut yhtä hyvin Ruotsiin kuin Suomeen; yksi ja toinen on selvästi sijoitettu ensimainittuun maahan. Tekijä onkin ahvenanmaalainen, ja Ahvenanmaan sivistyneethän kuuluvat muutamissa suhteissa tuntevan olevansa lähempänä Ruotsia kuin Suomea.

Esitystapa on sujuva ja vilkas, kieli yleensä hyvä. Kirjailija tavoittelee nähtävästi niin paljon kuin suinkin puhekielen käyttämistä, oivaltaen ja hyväkseen käyttäen sen hyviä puolia sekä yleensä välttäen sen huolimattomuuksia. Viimemainittua asiaa hän ei kuitenkaan aina ole pitänyt tarpeeksi silmällä, ja sentakia tapaa siellä täällä sanoja ja sananmuotoja, joita ei sovi käyttää kirjakielessä. Niin sanotaan esim. siv. 80: »— det gör mig samma strunt, om jag är ful eller vacker», — muuta mainitsematta.

E. H.

Historiallista kirjallisuutta.

S. B. Thrige, *Pohjois-Amerikan Yhdysvaltain perustaminen ja niiden sisälliset orjuustaistelut.* (Maailman-historiallisia pikkukirjasia, N:o 1). Suomennos tanskan kielestä. Helsingissä 1897, G. W. Edlund. 75 siv. Hinta 1: —.

Pieni kirjanen, joka, tietysti suuremmitta vaatimuksitta, kertoo mahtavan merentakaisen tasavallan synnyn ja uudestasynnyn. Kuvauksen esineenä siinä on tapausten ulkonainen meno, ja se on hyvin esitetty; niiden aatteiden selvittämiseen, jotka näissä maailmanhistoriallisissa taisteluissa saavuttivat toteutumisensa, tekijä sitä vastoin ei sanottavasti ryhdy: puritaanisen hengen vaikutus jääpi huomauttamatta, Yhdysvaltain hallitusmuoto, tuo valtiollisen neron ja kaukosilmäisyyden verraton luoma, on vain ulkopuitteiltaan kuvattu, lännen suuren kansanvallan sijaa ja merkitystä uuden ajan aatteiden kehittämisessä ei ole yritettykään osottamaan.

Onko kirja suomennettu alkukielestä, sitä emme voi sanoa, koska tekijä on meille tuntematon. Muuten suomennos kyllä on hyvä. On tosiaan hauskaa tavata pienempikin suomennettu kirja, josta oikein hakemalla täytyisi hakea virheellisiä kohtia.

E. N--s.

Ivar A. Heikel, *Sede- och bildningsförhållanden i Finland under 17:de seklets senare hälft.* (Skrifter utg. af föreningen Svenska Folkskolans Vänner, h. 38). Helsingissä 1897. 80 siv. 8:o. Hinta —:75.

Prof. Heikel on tässä vihossa antanut kansantajuisen esityksen tärkeästä aikakaudesta meidän sivistyshistoriassamme, siitä aikakaudesta, joka seurasi Turun yliopiston perustamista. Esitetään sivistyksen yleistä luon-

netta 17:nnellä vuosisadalla, Rothoviuksen ja seuraavien Turun piispojen vaikutusta, »lukutaitoa ja kristinuskontietoa«, kouluoloja, yliopiston perustamista ja sen elämää ensi aikoina j. n. e. Myöskin suomenkielisen kirjallisuuden kehitystä mainitulla aikakaudella otetaan huomioon, jos kohta tekijä mielellään näyttääkin esiintuovan sitä, mikä on »ruotsalaista«. Onko kirjoitustapa, esim. semmoisten sanain kuin »reaktion«, »spekulerande» käyttäminen ilman mitään selitystä, aina kansanmiehelle täysin ymmärrettävä, en kykene päättämään. Epäilemättä on kirja yleensä varsin sopiva tarkoitukseensa ja hyödyllinen, ja on enentävä ruotsinkielisen kansamme tietoja entisyydestämme. Toivottavaa olisi, että samaan tapaan laadittuja esityksiä historiastamme saataisiin toimitetuksi suomeksikin ja Kansanvalistusseuran toimella levitetyksi jäseniensä kesken.

G—t.

Sanakirja-kirjallisuutta.

A. H. Kallio ja H. Paasonen, *Ruotsalais-suomalainen sanakirja. — Svenskt-finskt lexikon.* IV vihko (Jubel-Mässingsvred). Helsingissä 1897. Suomalainen Kirjallisuuden Seura. 481—640 siv. 4:o. Hinta 3: 50.

Kun maisteri Kallio pari vuotta sitten muutti manalle, sai Suomal. Kirjallisuuden Seura toht. Paasosen tärkeää työtä jatkamaan, ja niin on nyt ilmestynyt vihko lähemmäs puoliväliin vainajan kynästä lähtenyt, loput on uuden toimittajan käsialaa. Näin on siis tämä maist. Hahnsson vainajan aloittama työ jo kolmansissa käsissä.

Työ noudattaa entistä suunnitelmaa. Eikä tarvitse tämänkään vihon lehtiä paljo selailla, ennenkuin huomaa sanakirjalle siitä hyötyä karttuneen sen edeltäjään Ahlman-Forsmaniin verraten. Puhumattakaan muotopuolisista seikoista, semmoisista kuin että sanakirjallinen ainehisto on kaikin puolin paremmin ja käytöllisemmin järjestetty, niin että sanakirjasta helposti löytää mitä milloinkin hakee j. n. e., on se sisällykseenkin, merkitysoppiin nähden entistä paljon parempi. Ruotsalaisia sanoja ja sananparsia on tullut suuri joukko lisää. Edelleen on ruotsalaisten pääsanain alaiset homonymit eli merkinnön erotukset ja vivahdukset asetettu luonnollisempaan järjestykseen ja usein jollakin sulkujen välisellä selityssanalla toisistaan tarkemmin eroteltu. Samalla on tietysti myös koetettu niille saada suomalaisia sanoja niin täsmälleen vastaavia kuin suinkin. Koska sanakirjan tärkein puoli, se josta sen arvo ja kelvollisuus etupäässä riippuu, on juuri siinä, että sanat ja merkitykset kaikkine erotusvivahduksineen kummassakin kielessä tarkalleen vastaavat toisiaan, niin voimme, nähdessämme millä huolella tätä työtä nähtävästi on tässäkin vihossa suoritettu,

siitä jo ennalta arvata, että tässä taas on hyvä ja kunnollinen lisäys siihen sanakirjaan, jota niin kauvan meillä on kaivattu ja joka toivotaan pian valmistuvaksi. Mikäli olemme ehtineet tarkastella tätä vihkoa, huomaamme oikein arvanneemme.

Kuten tiedetään, oli edeltäjässä usein saman ruotsalaisen pääsanan vastineina montakin sanaa suomeksi — mutta kuultiinpa valitettavan että usein ei yksikään niistä osannut oikeaan, vaan merkitys oli vain vähän sinnepäin. Tätä haittaa on nyt kiitettävällä tavalla koetettu korjata, panemalla pikemmin liian vähän sanoja kuin liian monta; on etupäässä tahdottu panna vain se kulloinkin säntillcen vastaava. Ja kyllähän toimittajat siinä yleensä näkyvät onnistuneenkin. Mutta eipä kummakaan, sillä onhan jo olemassa paljo parempia edellytyksiä tämmöisen työn onnistumiselle kuin viisitoista vuotta takaperin. Onhan kaikellainen kirjallisuutemme jo verrattomasti rikkaampi ja kielemme viljelys kaikilla sivistysaloilla on siitä yhä enemmän edistynyt. Saapa siis uudelle sanakirjalle jo asettaa entistään suuremmat vaatimuksetkin. Erittäin »sivistyssanojen« alalla sopii vaatia huomattavaa edistystä. Ja kyllä sitä huomaakin. Uusille käsitteille on usein keksitty varsin sopivat vastineet kansankielestä. Tuo entinen häälyväisyys merkinnöissä on poistettu, ja säälimättä on karsittu kaikki, mikä on näyttänyt väärältä tai epäilyttävältä. Usein onkin tässä hyvällä aistilla ja tiedolla menetelty; väliin tuntuu kuitenkin kuin olisi menty liikoihin.

Sillä eihän sivistyskielemme vielä ole valmiiksi taottu, vielä kaavoihinsa hyytynyt: »sub judice lis est« sopii vielä sanoa monesta tiedetermistä ja oppisanasta. Tähän nähden olisi hyvä vielä toistaiseksi jättää kielen käyttäjille valinnan varaa eikä toista sanaa suosien hyljätä toista, jos molemmat ovat yhtä hyvät ja tavataan parasten kielentaitajiemme kirjoissa. Säntillisyys ja yhtämukaisuus etenkin tiedesanoissa on tietysti kyllä tärkeä ja suotava, mutta sen saavuttamiseksi ei saa kieltä köyhdyttää. Jos ennenaikojaan rupee sanoja sääntelemään ja niihin näihin tehtäviin leimaamaan, ennenkuin elävä käytäntö, usus, on tietä viitannut, tekee kielelle suurempaa vahinkoa kuin toistaiseksi häilymällä useampain synonymien välillä. Tässä on sanakirjain laatijoilla suuri edesvastaus. Sillä ne monet tieteelliset teokset, jotka suomennosten kanssa siirtyvät meidän kirjallisuuteemme, ammentavat tietysti tiedesanastonsa tämmöisistä sanakirjoista; eikä suinkaan ole tieteellisyydelle hyvä, että sen kieli kutistuu köyhäksi tai että se omaksuu epäonnistuneita termejä.

Tämä muistutus — jolla emme suinkaan tahdo halventaa arvosteltavamme teoksen suurta arvoa, vaikka siihen sieltä täältä olemmekin mielestämme löytäneet hieman aihetta — koskee vähinsä muitakin sanoja eikä vain varsinaisia tieteen ja sivistyksen käsitteitä. Sanakirjan sana ei näy aina riittävän eri lauselmiin (fraaseihin), vaan tarvitaan joku synonymi li-

sää. Kirjaan otettujen suomalaisten sanojen rinnalle voisi väliin panna toisia yhtä hyviä, jopa jonkun paremmankin; toisinaan tuntuu joku sen sana sopimattomalta tai liian oudolta, jopa väärältäkin.

Yllä sanotulla emme tietysti väitä, että synonymejä *yleensä* olisi liian vähän käytetty. Päinvastoin tapaa sanoja jos kuinkakin paljon, joita on suomennettu useammilla toisintasanoilla. Ja se onkin oikein, sillä kohtalainen runsaus tässä kohden edistää vain kielen kauneutta ja arvoa. —

Mikä yleensä paraiten kontrolloipi yksityissanojen kelvollisuutta, on n. s. fraasi. Sentähden on hyvä, että niitä on runsaasti tässäkin sanakirjassa. Mutta ei sovi kaikissa lauselmissa käyttää sanakirjan esittämää vokaabelia semmoisenaan, vaan täytyy turvata perifraasiin, kiertämällä sanoa asia. Semmoisia fraaseja olemme väliin kaivanneet, varsinkin missä ruotsalainen aistillisen elävään kuvaan pukee aatteellisen asian. Siinä suomalainen vastine usein on kylläkin yleinen, eloton ja laimea. Eikä tämä koske ainoastaan lauselmia, vaan yksityisiä sanojakin. Suureksi eduksi nuorelle sivistyskielellemme olisi saada runsaammin tämmöisiä sattuvia puhekuvia ja sanatrooppeja kansan suusta kerätyksi.

Vaan meidän on jo valaistava muistutuksiamme esimerkeillä. Sen teemme niitä lajittelematta, mainiten kaikki yhdessä jaksossa.

»*Kampera* tillsammans, toimia l. elää yhdessä«. Eikö esim.: elostella l. elää retuuttaa y.? — »*Karaktär* — — *(själshalt)* mielenlaatu.« Entäs esim.: han har en dålig k., är utan k. — mitenkä suomeksi? — *Karaktärisera;* — lisää: fint k—rad, luonteeltaan hienosti kuvattu. — »*Katastrof* — — loppukohtaus«, pontevammin: loppurymäys, loppuratkaisu. — »*Kedjeslut,* ketjupäätelmä«. Eikö: sarjapäätelmä (perättäisten johdelmain loppupäätös)? — »*Kitslig,* näykkivä, ärhäkkä, pilkallinen« (?). Tuskin oikein! eikö = retlig: herkkä ärtymään l. närkästymään y. m.? — »*Klia* — — sormiani syyhyttää«. Tavallisesti kuulee: s. syhyy. — »*Klinka* — — kannikka«. Se pois! — *Klok* — —; lisää: mielevä, järkevä. — »*Klåpare* — — rötkentäjä«. Outo, ruma sana! *Klåperi* — eikö myös: törköteko? — »*Knapp* — — med k. nöd, töin tuskin.« Lisää: nipin napin, niukuin naukuin (?). — »*Knoga,* kitsastella« y. m. Myös: elää kitkuttaa. — »Kn. sig fram, rähjätä eteenpäin«. Myös kulkea hitustella (l. hituroida). — *Knysta* — —; lisää: ei puhu, ei pukahda. — »*Kolf* — — (fig.) kolaus«. Ei niin, vaan: kolhaus. Lisää: gifva k—fvar, kolhia. — »*Kombination,* yhdistelmä«. Voi olla, mutta ei »yhdistys«. Eikö kelpaa: yhteensovitelma? — »*Komma* af sig — — sekaantua«; lisää: sanoihinsa, sek. l. eksyä aatosjuonestaan, sotkea. — »man kom sig icke därtill, sitä ei tultu tehneeksi«; paremmalta kuuluu: ei tullut tehtyä. — »*Kompakt* — — tiivis«. Lisää: täyteläs. — »*Kommunikation* — — kulkuyhdistys« (?). Eikö: kulkuyhteys, koskusliike? — »*Kompilation* mukailu, mukailtu teos« (?). Se on muiden teoksista kokoonparsittu kirjakyhäys, jota on vaikea yhdellä sanalla suomentaa. — *Komplicerad* — —; lisää: selkkautunut, sekava. — *Koncentrera* — —; lisää: kerätä keskeen. — »*Konjunkturer* — — olot«. Melkein liian yleisesti. Eikö: olosuhteet l. -seikat? — »*Konkret* — — aistillinen«.

Kaiketi usein myös: aistintajuttava, aistiperäinen? — »*Konseqvens* — — johtopäätös«. Lisää: draga yttersta k—n, johtaa perimmäinen päätelmä. — »*Konstrik* — — taiteellinen«. Ei, vaan: taitehikas. — *Kontroll* — — ei suinkaan »tarkastus« eikä *-era,* »tarkastaa«, vaan pikemmin: tarkistus; -kistaa, kontrolloita (-tsen), varmistua jstk. Lisää: hålla kontroll öfver ngn, pitää jku kontrollin alaisena. — Komma till *korta* — —; lisää: ei pitää puoliaan. — »Löpa sin *kos* — — mennä tiehensä«. Näin: m. tipo-t. — *Kraftprof* — —; myös: voimankoetus. — *Kramp* — — jag har k., minua kouristaa« (?). Eikö: minun vetää l. kiskoo suontani. — »*Krass,* alhainen« (?). Eikö: raaka, törkeä, karkea? — *Kroasera* — —; lisää: suvuttaa ristiin; af k—ad ras, ristikkäisrotua. — »*Krusig* — — kippurainen, käiväräinen«. Tuskin yleensä puhuen! — »*Krås* — — smörja k—et, ajaa hottiinsa, ahmustaa«. Entäs: herkutella. — *Kulminera* — —; lisää: nousta korkeimmilleen. — *Kultur* — —; lisää: kultuuri, hengenviljelys. — *Kurant* — —; lisää: kaupaksi menevä, ostajille kelpaava. — *Kursorisk* — —; lis.: rientomenoinen. — »*Känsla* — — han har ingen k. för det sköna — —«; lisää: hän ei tajua kauneutta. — *Känslig* för väderskiften — —; myös: herkkä tuntemaan säänvaiheita. — *Kärnfrisk* — —; myös: tuiki-terve. —

Tähän asti hiukan tyystemmin teosta tarkasteltuamme, lisäämme vain enää muutamia muistutuksia sieltä täältä, jottei kirjoituksemme venyisi liian pitkäksi. — »Ligga en till *last* — —«; myös: maata jkn niskoilla. — *Latinisera* — —; l—nde (stil), latinanvoittoinen. — *Leka* — —; asuella. — *Leverera* en batalj — —; suorittaa tappelu. — Det *lilla* jordbruket, vähissä määrin harjoiteltu mannviljelys. — *Litterär* — —; kirjallisuutta harrastava. — »*Lunta* — — 3) luntta«; myös: »koni«. — *Låta* marschera — —, marssittaa. — *Massan,* suuri joukko, (kansan) paljosto, tuskin »rahvas« (allmoge). — *Medan* — —; tämän sanan valctemporaalista merkintöä ei ole huomattu: esim. medan svensken är liflig, är finnen kallblodig = ruotsalainen on . . ., *mutta* suomenpoika . . . — *Meddela* — —; lis.: tiedättää, -tellä. — »*Medveten* — 2) tunnossaan oleva«, tai ehkä paremmin: tajullaan o.; lisää: *medveten (pass.),* tajuttu. — »*Medvetande,* tajunta, tietoisuus«. Sanoisin: tunnontieto, -taju. — *Mildras* — —, lisää: säysetä, miedota. — »*Min, m.* kasvojen ilme« — — ja k. sävy! — visa god min i magert spel = näyttää iloista naamaa köyhässä kaupassa. — »*Missunsam,* kateellinen«, eli paremmin: suomaton. — *Modifiera* on oikeammin: suhditella. — *Moment* = pääkohta. — *Motiv* m. m. myös: perusaihe. — *Mulen* i hågen = sumeissaan y. m. — *Mustig* — —; myös: höysteä, höystöisä. — Skjuta öfver *målet* = mennä liikoihin. —

Poisjääneitä ruotsalaisia sanoja olen merkinnyt vain aniharvoja: *kategoriskt (adv.),* päättävästi, jyrkästi; — *klangbotten,* sointipohja; — *kortbinda,* köyttää tiukalle; — *loftsvale,* luhdinriima.

K. F.

Teologiaa.

JOH. SCHWARTZBERG, *Perkeleen tuomio.* (Raamatun mukaan). Kuopio 1896, 32 siv. 8:o.

— — —, *Miten on pidettävä käytännöllisiä Raamatunselityksiä.* Esitelmä Turun pappiskokouksessa 1897. 16 siv. 8:o. —: 25.

Edellinen näistä kahdesta kirjasesta sisältää tutkimuksen, joka voisi kulkea nimellä: lisiä raamatulliseen satanalogiaan. Se on siis tutkimus n. s. raamatullisen teologian (biblische Theologie) alalta. Tekijällä on tarkoituksena antaa yhtäjaksoinen esitys perkeleestä ja perkeleellisestä henkimaailmasta semmoisena kuin se raamatussa kuvastuu. Ainettaan tekijä kuitenkin ottaa käsitelläkseen erityiseltä näkökannalta katsoen: hän näkee J. T. Beckin tapaan raamatun lauselmista häämöittävän näkyviin jonkinmoisen — jos niin saan sanoa — perkeleen historian, jonka kuluessa perkele lankee yhä uusien Jumalan tuomioitten alaiseksi, joutuen siten yhä ahtaammalle.

Lukiessa tätä tutkimusta johtui usein mieleen se huomautus, jonka tekijä itse tekee, että nimittäin raamatussa pahoja henkiä koskevat lauselmat ovat varsin niukkoja ja hämäriä. Tekijän niitten perustuksella antama kuvaus on kyhäämällä kyhättyä, konstrueerattua. Voivatko tekijän käyttämät raamatunlauselmat sisältää sitä, mitä niistä puristetaan? Yksi »locus classicus», johon esitys nojaa, on Juudaan epistolan 6:s v. Voiko siinä mainittua »perkeleen tuomiota» ymmärtää muuten kuin viittauksena apokryyfisessä Heenokin-kirjassa esiintyvään mytologiseen traditsioniin, perintätietoon?[1] Juudashan sanoo 7:nnessä värsyssä selvään, että langenneitten enkelien synti oli sama kuin sodomalaisten ja gomorralaisten. Näin ollen on myös Juudaan lauselma pantava yhteyteen Gen. 6: 1—4 v:n kanssa. Ja onko taas tässä paikassa todellakin mahdollista — jollei nimittäin tahdo siihen panna muuta kuin mitä siinä yksinkertaisesti on — selittää »Jumalan pojilla» tarkoitettavan samaa kuin »vaimon siemen» (Gen. 3) ja »ihmisten tyttärillä» samaa kuin »käärmeen siemen». Sekin kokoon kyhätty teoria setiläisistä ja kainilaisista, niitten muka jyrkästä erosta ja muka kielletystä yhtymisestä ja sen kaiken suhteesta Jumalan rankaisu-päätökseen, on omiaan osottamaan mihin vaikeuksiin ja perusteettomiin otaksumisiin tuo selitys vie. Heenokin-kirjan

[1] Heenok 12: 4 sanotaan: „Vie viesti taivaan vartijoille, jotka ovat jättäneet korkean taivaan ja pyhän, iankaikkisen sijan ja turmelleet itsensä vaimojen kanssa", ja 15, 3: „Miksi olette te korkean pyhän, iankaikkisen taivaan jättäneet ja maanneet vaimojen vierellä — — —?" Heenok 10, 1 kuvataan taivaallisen asuntonsa jättäneitten enkelien rangaistus seuraavin sanoin: „sido heidät lujasti maan kukkuloitten alle — — — heidän tuomionsa päivään asti — — —, kunnes viimeinen tuomio on pidettävä kaikkea iankaikkisuutta varten". Katso MEYERin kommentaari 6:s painos: *Die Briefe Petri u. Judae,* bearbeitet von E. KÜHL. Siv: 308 j. s.

perintätiedonmukainen selitys tuosta mainitusta paikasta täytynee hyväksyä, jollei tahdo väkivaltaa tehdä: Genesis 6: 1—4 on mytologista alkuperää. Se tosin pakottaa meitä käytännössä, useimpia kai myös teoriassa, muuttamaan käsitystämme raamatusta tietolähteenä. Ja tämä kysymys kai, puheena olevaa paikkaakin selittäessä, on raskaimmin vaa'assa painanut.

Kuvaavaa puheena olevalle tutkimukselle on myös se perustelu, jolle nojautuen tekijä Beckin tapaan esittää perkeleen perkeleeksi langettuaankin saaneen jäädä taivaaseen hyvien enkelien vaivaksi, kunnes hän sieltä Kristuksen aikana syöstiin pois. Jobin-kirjan prologi, jossa kuvataan Jumalan ja Saatanan välinen keskustelu ja Luuk. 10: 17 saavat tukea tätä käsitystä. Edellisen paikan, jota nykyjään yleensä pidetään hengellisen runoilijan tekemänä runonomaisena, havainnollisena kuvana, jossa syvimmät syyt Jobin kärsimisiin edeltäpäin esitetään, käsittää tekijä historiallisesti. Ja mitä tuohon jälkimäiseen paikkaan tulee, niin onpa toki liian rohkeata, rakentaa siinä Jeesuksen lausumalle kuvarikkaalle lauselmalle tekijän puolustamaa käsitystä. Ja vihdoin. Jos kerran Juud. 6 v:n sana «enkelit« tarkoittaa kaikkia pahoja henkiä, kuten tekijä sen selittää (siv. 7), eikö se lauselma silloin joudu ristiriitaan Jobin-kirjan prologin ja Luuk. 10: 17 v:n kanssa, jos nämä käsitetään tekijän tavoin. Sillä Juud. 6 v:n mukaanhan silloin ovat kaikki pahat enkelit lankeemuksensa jälkeen heitetyt syvimpään manalaan ja jälkimäisten paikkojen mukaan on muka perkele vielä monet ajat sen jälkeen saanut Jumalan taivaassa oleksia, — ristiriita, jota tekijä ei tietenkään tahdo olettaa.

Tekijä on «raamatullisen suunnan» mies. Missä määrin hän tässä tutkimuksessa on yksityiskohdissa seurannut Beckiä tai ei, sitä en ole ollut tilaisuudessa tarkastamaan; mutta pääasiassa on kanta Beckin. Se koulu, kuten tekijäkin kirjasessaan, teroittaa ylinnä kaikkea muuta raamatun tärkeyttä niin teologille työssään kuin kristitylle uskonharjoituksessaan. Siinä sen koulun suuri ansio, että se siten on oikealle suunnalle tien viittonut.

Mutta onpa tämäkin pieni kirjanen osaltaan näytteenä kahdesta Beckin koulua vaivaavasta heikkoudesta. Ensiksikin siitä, että sillä on taipumus haaveelliseen, mystilliseen spekulatsioniin, mikä sen raamatuntutkimukselle antaa omituisen värityksen. Toiseksi on tämä kirjanen näytteenä siitä, että Beckin koulukanta ainakin käytännössä liittyen yleiseen traditsionaaliseen kantaan raamattua selittäessään lähtee edellytyksistä, jotka saattavat tekemään yksityisille raamatunpaikoille pakkoa. Ne edellytykset koskevat raamatun arvoa ja merkitystä tietolähteenä. Beckiläinen koulu ei tee tarpeellisia rajoituksia raamatun merkitykselle siinä suhteessa. Sillä joskin raamattu on oleva sekä uskon että teologian lähteenä, niin ei voi, jollei väkisin tahdota ummistaa silmiä nykyisen historiallis-kriitillisen tutkimuksen esiintuomilta tosiasioilta, olla tekemättä täyttä totta raamatun merkityksen rajoittamisesta tietolähteenä.

Jälkimäinen puheena olevista kirjasista sisältää esitelmän, jonka tekijä on pitänyt Turun pappeinkokouksessa viime kesänä. Kokouksen lausuman toivomuksen mukaan on tekijä julkaissut runsaaseen kokemukseen perustuvan esitelmänsä painosta. Tekijä teroittaa ensinkin, kuinka tärkeätä on, että raamatunselitystä valmistaessa tunkeudutaan tekstin omaan realiseen ja kokonaiseen sisällykseen ilman ennakkoluuloja ja kuinka alkutekstin tunteminen sitä varten on mitä tärkein edellytys. Annettuaan kuvauksen raamatunselitysten omituisesta luonteesta, johtuu tekijä lopuksi puhumaan «tekstin sovittamisesta« ja sen tarkoituksesta, «rakennuksesta«, teroittaa siinä muun muassa, ettei «rakennus« käsitä mitään, kuten usein luullaan, vain tunteisiin koskettamista, vaan yhtä paljon tiedon ja tahdon kehittämistä kristillisen täysi-ikäisyyden saavuttamiseksi.

M. R.

Lasten- ja nuorisokirjallisuutta.

ALLI NISSINEN, *Palleroisille iloksi. 4:äs kirja.* Satuja ja runoja. Helsingissä 1897, Werner Söderström. 64 siv. 8:o.

Useana vuonna on Alli Nissinen jo rikastuttanut lastenkirjastoamme pienillä kirjasilla ja viime jouluksi ilmestynyt on jo neljäs järjestyksessä »palleroisten iloksi.» Huomaa, että tekijä tuntee lasten ajatuspiirin, että hän jokapäiväisessä elämässä on ollut tilaisuudessa tekemään huomioita heidän keskuudessaan ja löytämään »sesam» sanan heidän sydämiinsä. Hän ei etsi kertomustensa ja laulujensa aiheita kaukaa, vaan löytää ne lasten lähimmästä ympäristöstä, joten ne ensi kertaa lukiessakin tuntuvat lapsesta tutunomaisilta ja rakkailta. Hän viepi heidät kelkkamäille ja hiihtoretkille tai ohjaa heidät »Satujen saarelle», missä tontut kilvan takovat kruunua ja puhdistavat jalokiviä. Hän kuvailee lasten leikkiä kotirannassa kesällä, kuinka he ovat talosillaan ja hoitavat isännän ja emännän toimia. Ja hän antaa lapsille tilaisuuden tutustua lintuihin ja metsän eläimiin sekä uudistaa tuttavuuttaan kotieläimiin.

Sievät kuvat, jotka antavat kertomuksille vieläkin enemmän eloa, ovat A. Federleyn piirtämät.

Toivomme tämän kirjasen löytävän tiensä moneen lastenkamariin ja siellä voittavan paljon »palleroisia» ystävikseen.

HALLVARD BERGH, *Matka maailman loppuun.* Kuvat piirtänyt August Berg. Suomentanut Sohvi Reijonen. Helsingissä 1897, Otava. 65 siv. 8:o. Hinta 1: 50.

»Matka maailman loppuun» on varsin somasti kuvitettu lastenkirja. Jokainen uusi kelvollinen lastenkirja on ilolla tervehdittävä, sillä ei vielä

nykyään lastenkirjojen lukumäärä nouse kovinkaan suureksi, varsinkaan sellaisten, joita sekä sisällyksen että kuvien puolesta mielellään antaisi lastensa käsiin. Ensimäiselle asteelle tämä kirja ei kuitenkaan kaikin puolin liene aivan sopiva, siksi teksti siinä on liian monimutkainen ja vaikealukuinen; sitä vastoin kuvat sekä kertomuksen pääsisällys kyllä ovat omiaan huvittamaan pienimpiäkin. Isommille lapsille sisällys ehkä on liian lapsellinen. Viehättävästi kerrotaan kirjasessa m. m., mitenkä pikku Olli kyselee »Johan Arndtilta», joksi hän oli kuullut isänsä nimittävän erästä kirjaa, mihin Pohjoistie vie, ja kun kirja ei anna vastausta hänen kysymyksiinsä, niin hän suutuksissaan tahtoo opettaa sille ihmistapoja ja repii siitä lehtiä irti.

Käännös on erittäin sujuva ja kieli hyvää. H. S.

Aikakautista kirjallisuutta.

Suomen urheilulehti. Toimittajat IVAR WILSKMAN (vastaava), VOLMARI KANNINEN, A. H. PETANDER, ALB. JÄRVINEN, J. F. SJÖGREN, A. J. SARLIN ja VÄINÖ KAHILAINEN (toimitussihteeri ja taloudenhoitaja). N:o 1. Helsingissä 1898. Tilaushinta tältä vuodelta 4: — (5 numeroa).

Hyvin toimitetun urheilulehden päätehtäviin kuuluu, paitsi eri urheilualojen tärkeimpien tapahtumien seuraaminen, järkiperäisen riistanhoidon, metsästyksen ja kalastuksen kehittäminen kuin myös tuon valitettavasti liiankin yleiseksi tulleen yksipuolisen ammattiurheilun estäminen, urheilun, jonka yksinomaisena tarkoituksena on rekordin ja palkintojen saavuttaminen. Uusi tulokas aikakautisen urheilukirjallisuutemme alalla, *Suomen urheilulehti*, lupaakin ottaa nämät seikat erityisen huomionsa esineiksi ja sen ensi numero, joka muuten ulkoasunsa puolesta on erittäin siisti ja miellyttävä, onkin jo osaltaan todisteena siitä, ettei lupaus jää vain tyhjiksi sanoiksi; niinpä esim. Väinö Kahilainen tekee selkoa keinoista joilla metsänriistamme vaarallisinta vihollista, kettua, voipi vainota, ja J. F. S(jögren) kertoo nykyaikaisista »fin de siècle»-kilpapurjehduskoneista, joiden sulkemista pokalikilpailuista pois hän hyvällä syyllä vaatii. Muuten sisältää lehti tietoja useilta urheilualoilta, voimistelun ja miekkailun, metsästyksen ja kynologian, purjehduksen, soudun, polkupyöräilyn, hiihdon ja luistelun. Keveämpää urheilulukemista on myös, nk. esim. A. Th. Böökin hauska »Metsoja ampumassa». Sisällystä valaisevat useat hyvin onnistuneet kuvat.

Toivomme lehdelle hyvää jatkoa ja paljon lukijoita. Onnistukoon sen yritys osaltaan »edistää ruumiin ja mielen reippauden sopusuhtaista kehitystä, kartuttaa kansan ruumiillista ja siveellistä voimaa».

J.

Kansanopisto. Toimittaja EVA HÄLLSTRÖM. Ensimäinen vuosikerta 1897. 12 vihkoa, 192 siv. 8:o. Toinen vuosikerta 1898. Tähän asti 3 vihkoa à 16 siv. 8:o. Kuopiossa 1897, 1898. Hinta toimitus- ja painopaikassa 1: 80, postin kautta 2: 22.

Sen jälkeen kuin »Kansanopisto» yhden ainoan vuoden (1892) elettyänsä, kannatuksen puutteesta kuoli, ei maamme suomenkielisillä kansan-

opistoilla ole ollut mitään äänenkannattajaa ja yhdyssidettä, ennenkuin neiti Eva Hällström viime vuoden alussa teki uuden yrityksen. Uusi *Kansanopisto* on sekä kooltaan että hinnaltaan sangen vaatimaton: arkin kokoinen vihko kuukaudessa ja vuosikerran hinta postin kautta tilattuna on vain vähä päälle kahden markan. Korutonta ja vaatimatonta on yleensä sisällyskin, useinkin kansanopiston oppilaiden, entisten ja nykyisten, kirjoittamaa. Kirjoitusten joukossa esiintyy kuitenkin useita, joilla en yleisempääkin merkitystä; etenkin ovat lehden toimittajan kirjoitukset mainittavat, joissa sujuvalla kynällä ja lämpimin sydämin on kosketeltu kansanopistolle tärkeitä kysymyksiä, kerrottu matkamuistelmia, kuvattu etevien henkilöiden elämäntoimintaa j. n. e. Ulkomaillakin esitettyjä huomattavia lausunnoita on seurattu; todistuksena siitä ovat semmoiset kirjoitukset kuin »Englantilaisen ministerin lausunto tanskalaisen maalaiskansan opetuksesta» (jossa huomautetaan, miten Tanska köyhästä maasta on kohonnut varallisuuteen ja mitenkä ei ammattiopetus, vaan yleinen herätys on syynä Tanskan kukoistukseen) sekä prof. la Courin Tukholman maanviljelyskongressissa kesällä 1897 pitämä, erittäin mieltäkiinnittävä esitelmä »Maanviljelyskoulujen ja kansanopistojen merkityksestä Tanskan maanviljelyksen kehitykselle». Useat kirjoitukset, nk. kansanopistokirjeet ja monet pienet kertoelmat antavat lukijalle tilaisuuden nähdä vähän kansanopistojen sisällistä elämää ja tutustua niiden oppilaiden intoon ja harrastukseen.

Valitettavaa on, että lehti on kitunut kannatuksen puutetta sekä tilaajien että avustajien puolelta. Tilaajamäärä tänä vuonna on »niin pieni, että lehti kuolematansa odottaa, ellei pian saavu useampia tilauksia». Niinikään lehti valittaa, että se kovin vähän saapi kirjoituksia kansanopistojen opettajilta. Kovin ikävätä olisi, jos lehden toimittajan kaikesta harrastuksesta huolimatta, tämäkin lehti saisi saman kohtalon kuin sen edeltäjä. Suotava olisi, että lehteä tilaisivat — puhumatta kansanopistojen nykyisistä ja entisistä oppilaista, joista jokaisen, keltä vain pari markkaa liikenee, pitäisi tilauksellaan lehteä kannattaa — myöskin kaikki kansanopistojen ystävät ja kannattajat maassamme. Heidän epäilemättä olisi syytä seurata kansanopistojemme oloja ja henkeä, ja suuri etu heillä on, kun voivat sitä tehdä niin miellyttävän oppaan johdolla kuin *Kansanopiston* toimittajan.

S.

Vihkoteoksia.

ANDREEn *Kartasto*. Suomalainen painos. Neljännen alkuperäisen painoksen mukaan korjattu ja lisätty laitos. Porvoossa, Werner Söderström. Kaikkiaan aiottu sisältämään 60 vihkoa à —: 75; koko teoksen hinta 45: —.

Andreen hyväksi tunnettua kartastoa ilmestyy nykyään Saksassa neljäs painos. Toimekas kustantajamme Werner Söderström on rientänyt tarjoomaan samaa kartastoa suomalaisellekin lukijakunnalle niin sanoakseni puolisuomalaisena. Itse karttojen teksti on sama kuin saksalaisessa painoksessa, mutta otsakkeet on kaikkiin karttoihin painettu suomeksi sekä lisätty suomenkielinen selonteko maantieteellisistä ja tilastollisista tiedon-

annoista. Suomalaiseen painokseen luvataan sitä paitsi 7 erityiskarttaa Suomesta, Ruotsista ja Norjasta, joita ei ole alkuperäisessä painoksessa; kaikkiansa tulisi kartaston suomalainen painos sisältämään 190:llä karttasivulla 128 suurta ja 135 pienempää karttaa sekä täydellisen nimiluettelon viittauksineen. Epäilemättä on tämmöinen kartasto, joka tulee esittämään valtiollista, kansatieteellistä, fyysillistä ja tähtitieteellistä maantietoa, erittäin tärkeä ja hyödyllinen apuneuvo tiedollista sivistystä levittämään. Jokainen, joka lukee vieraista maista ja kansoista, joko sitten matkakertomuksista, historiallisista teoksista, sanomalehdistä tai muualta, tuntee epäilemättä monesti laajemman kartaston tarvetta, josta voipi saada selkoa paikoista, mistä lukee, ja on siis varmaa että yleisömme tämän karttateoksen ottaa mielihyvällä vastaan. Suotavaa on että nimien kirjoitukseen pannaan erityistä huolta; yleensä näyttääkin kartaston luettelosta päättäen suomalaisen painoksen toimittaja olevan tässä asiassa sangen maltillisella kannalla (lieneekö kuitenkaan tarpeellista kirjoittaa *Jaappani*?)

Ensimäinen vihko sisältää Ruotsin ja Norjan sekä Kreikan kartat; kartasto on aiottu valmistumaan syksyllä 1899.

M.

Tietoja eri aloilta.

Suomi ulkomailla.

— Julius Krohnin *Suomalaisen kirjallisuuden vaiheista* on suomalaisen kirjallisuuden hyvä tuntija, E. Beauvois julkaissut varsin kiittävän arvostelun aikakauskirjassa *Revue Critique* (1898, N:o 11). Hän ei arvele sitä vastaan voitavan tehdä muuta muistutusta, kuin että siinä myöskin toivoisi olevan kuvia ja autografeja; hän on täysin vakuutettu siitä, ettei »toimellisen, älykään ja isänmaataan rakastavan Suomen kansan« kauan tarvitse kaivata tämmöistä kuvallistakaan esitystä kirjallisuudestaan.

— Valfrid Vaseniuksen esitelmän Suomen kirjapainon historiasta on suomalaisen kirjallisuuden harrastaja, British Museumin amanuenssi hra E. D. Butler Lontoossa äsken englanniksi kääntänyt ja julkaissut nimellä: »*Outlines of the history of printing in Finland*« (Lontoo 1898). Esitykseen on kääntäjä lisännyt muutamia lyhyitä muistutuksia, joista m. m. huvittavat suomalaista lukijaa ne tiedot, jotka hän antaa British Museumin kirjastossa säilytetyistä suomalaisista kirjoista. Niinpä hän mainitsee siinä löytyvän kappaleen ensimäistä raamatunpainosta v:lta 1642, toista Florinuksen raamattua (1685), Vhaëlin Grammatica Fennicaa (1733), Jusleniuksen Suomalaista sana-lugun coetusta (1745), Porthanin etevimpiä teoksia, Gottlundin Otavaa y. m.

— A. O. HEIKELin toimittamasta Suomalais-ugrilaisen Seuran julkaisusta *Mordvalaisten pukuja ja kuoseja* sisältää *Internationales Archiv für Ethnographie* (1898, Band XI, Heft I) kiittävän arvostelun, jossa mordvalaisten kuoseista m. m. sanotaan, että ne harvoine värineenkin aikaansaavat korkeaesteettisen vaikutuksen.

Samasta teoksesta on etevä kansatieteen tutkija N. Haruzin kirjoittanut erittäin kehuvan arvostelun *Russkija Vjedomosti* (1898, N:o 69) nimiseen moskovalaiseen päivälehteen. »Tunnettu suomalainen oppinut ja matkustaja, hra Aksel Heikel, joka uupumatta on tutkinut suomensukuisten kansain entis- ja nykyiselämää, on pannut paljon vaivaa ja aikaa niitten ainesten kokoilemiseen, jotka muodostavat tämän teoksen sisällyksen. — — — Tällä julkaisulla ei ole ainoastaan tieteellinen, vaan myöskin taiteellinen arvo: elävä, kansanomainen lähde, josta herra H. on ammentanut aineksensa, on osottautunut harvinaisen rikkaaksi ja vaihtelevaksi. — — — Suomalais-ugrilainen Seura ei ole säikähtänyt suuria kustannuksia, joita suuren, värikuvilla varustetun albumin julkaiseminen vaatii, ei, se on vielä sitäpaitsi ryhtynyt toimiin käytännöllisillä lisälehdillä tutustuttaakseen suurtakin yleisöä kansanomaisiin koristeihin; julkaisijat lähtevät tuosta aivan oikeasta ajatuksesta, että välittömästi kansanomaiset kuosikuvat aina ovat korkeammalle asetettavat kuin nuo taitamattomat, kömpelöt kansankuosien jäljittelyt, joita usein julkaistaan liiankin käytännöllisiä näkökohtia silmällä pitäen. — — — Ei voi olla toivomatta Suomalais-ugrilaiselle Seuralle täydellistä menestystä tässä hyödyllisessä yrityksessä».

Niinikään sisältää *Lit. Centralblatt* (1898, N:o 3) tästä julkaisusta kiittävän arvostelun.

— *Mythos und Naturwissenschaft unter besonderer Berücksichtigung der Kalewala* (Leipzig 1898, 48 s.) on nimenä kirjasella, jonka on julkaissut tunnettu baselilainen luonnontutkija GEORG W. A. KAHLBAUM. Kirjasen sisällyksen muodostaa esitelmä, jonka hra Kahlbaum on pitänyt Baselin luonnontutkijain seuran vuosikokouksessa. Esitelmän tarkoituksena oli näyttää miten »myyttiä« voi käyttää kansojen historiantakaisten kulttuuriolojen tutkimiseen. Kalevala-runojen johdolla koettaa hra Kahlbaum esittää metallien valmistusta ja käytäntöä suomalaisilla historiantakaisena aikana. Mainittu esitelmä osottaa erittäin lämmintä harrastusta ja rakkautta kansalliseepokseemme. Perustuksena on käytetty Schiefnerin saksalaista Kalevala-käännöstä, jota hra K. pitää paljon etevämpänä kuin Paulin käännöstä.

— VERNER SÖDERHJELMin täkäläisen Uusfilologisen yhdistyksen »Mémoires« sarjan toisessa osassa julkaisema kirjoitus *Antoine de la Sale et la légende de Tannhäuser* on antanut aihetta tämän legendan uudistettuun tutkimiseen ja aivan uusien näkökohtien saavuttamiseen sen syn-

nystä. Muun muassa sanotaan eräässä tunnettujen kielentutkijain F. Klugen ja G. Baistin kirjoittamassa pitemmässä artikkelissa, joka ensin oli julkaistu *Allgemeine Zeitung*in kirjallisessa lisälehdessä ja sittemmin erityisenä kirjasena, että prof. Söderhjelmin mainittu kirjoitus on »arvokas sekä Tannhäuser-tarun historialle aivan käänteentekevä (epochemachend)«. Kahdessa *Revue de Paris* nimisessä aikakauskirjassa julkaistussa, asiaa koskevassa artikkelissa viittaa myös Gaston Paris usein mainittuun kirjoitukseen ja italialaisessa *Rivista bibliografica*ssa on etevä romanisti A. d'Ancona siitä kiitoksella puhunut.

— K. L. Tallqvistin teoksesta *Arabische Sprichwörter und Spiele* sisältää *Liter. Centralblatt* (1898, N:o 10) suosiollisen arvostelun. »Nuolenpääkirjoitusten tutkijain kesken jo kauan tunnettu tekijä«, sanotaan siinä, »on tällä teoksellaan erittäin hyvällä menestyksellä antautunut arabialaisiin tutkimuksiin.« Lopuksi lausutaan se toivomus, että »tämä suomalaisen filologin rikassisältöinen kirja tulisi tunnetuksi mitä laajimmissa piireissä«.

— Zachris Topeliuksesta sisältää englantilainen aikakauskirja *The Athenæum* (N:o 3673, March 19, 1898) lyhyen kirjoituksen, jossa kaikki tiedot ovat asialliset ja oikeat. Hänen sanotaan onnistuneen »jokaisessa runouden lajissa»; erittäin huomautetaan hänen teostensa lämmintä isänmaallisuutta ja ylevää siveellistä henkeä.

— Karl A. Tavaststjernasta sisältää sama aikakauskirja (N:o 3674, March 26, 1898) lyhyitä elämäkerrallisia tietoja sekä lyhyen selonteon hänen kirjallisesta tuotannostaan (ainoasti T:n uusimpia teoksia ei kirj. ole tuntenut). Hänen lyyrillisten runojensa hienoutta, henkevyyttä sekä omituista alkuperäisyyttä kiitetään.

Päivän kysymyksiä.

Mietelmiä kielikysymyksestä.

Lainkäyttö on *julkinen* asia, joka vapaassa yhteiskunnassa koskee jokaista vapaata kansalaista.

Ei siis voida väittää, että asia, jota oikeudessa käsitellään, koskee ainoastaan tuomaria ja asianomaista.

Jos niin olisi, niin ei salaisia tuomioistuimia vastaan voitaisi mitään sanoa; päinvastoin voitaisiin oikeudenkäynnin salassapitoa monesta syystä pitää edullisena.

Yhtäkaikki todistaa historia, että kysymys lainkäytön julkisuudesta on yhtä tärkeä, kuin kysymykset oikeudenkäyntitoimen järjestämisestä ja tuomarin kelpoisuudesta.

Salaiset tuomioistuimet katsotaan tätä nykyä kieltämättä ehdottomasti hyljättäviksi.

Mutta tuomioistuin on salainen — ei vain siinä tapauksessa, että se sulkeutuu lukittujen ovien taakse, vaan myös silloin, kun se käyttää kieltä, jota saapuvilla oleva yleisö ei ymmärrä.

Tästä seuraa, että paikalliskielen tulee olla paikallisen tuomioistuimen kielenä, loukkaamatta silti kuitenkaan asianomaisten oikeutta käyttää kukin omaa kieltänsä.

Jos he puhuvat toista kieltä, niin on kantajan asia tehdä itsensä vastaajan ymmärrettäväksi, syyttäjän asia tehdä itsensä syytetyn ymmärrettäväksi, tuomarin asia paikalliskielellä selitellen tehdä asianmeno ja tuomiopäätös ymmärrettäväksi läsnäolevalle yleisölle, lautakunta siihen luettuna.

Sekakielisten paikkakuntain suhteen voi maassamme olla kylläkin tukalaa ratkaista, kumpaa kieltä on pidettävä paikalliskielenä.

Tässä tapauksessa ei ole olemassa muuta auktoriteettia kuin kunta ja sen kieli tulee siis paikalliskieleksi.

Että tämä nimenomaan tulee lailla säädetyksi, sitä vaatii yleinen oikeudentajunta suojelukseksi *tuomioistuimen julkisuudelle* ja paikkakunnallisen yleisön oikeudelle.

Kun asianlaita nyt on tällainen, niin on syrjästäkatsojasta kerrassaan käsittämätöntä, miksi kysymys kunnalliskielestä tuomioistuinkielenä on voinut tulla sellaiseksi puolueitten Eris-omenaksi.

Onhan mieletöntä, jos sillä perustuksella, että maamme suomalainen väestö asuu laajemmalla alalla kuin ruotsalainen, väitetään, että mainitunlainen säännös olisi vasten oikeutta ja kohtuutta, kun se muka sortaisi tasa-arvoa ja siten veisi enemmistön ylivaltaan ja vähemmistön sortoon.

Muuta tasa-arvoa ei voi olla olemassa kuin se, että ruotsinkielisellä miehellä tai naisella suomenkielisen tuomioistuimen edessä on kieleensä

nähden samat oikeudet kuin suomenkielisellä miehellä tai naisella on ruotsinkielisen tuomioistuimen edessä.

Jos väkiluku otetaan huomioon ja jos pidetään hankalana ajaa asiata tuomioistuimessa, joka yleensä käyttää toista kieltä, niin saa selvästikin enemmistö, eikä vähemmistö, kärsiä enemmän haittaa; sillä luultavaa on, että useammat suomenkieliset miehet ja naiset tulevat ajamaan asioitaan ruotsinkielisen tuomioistuimen edessä, kuin ruotsinkieliset miehet ja naiset suomenkielisen tuomioistuimen edessä.

Vanha suomalainen.

Kirje Helsingistä.

Pysyäkö vai erota? — Puoluehallitus Suomessa. — Mielihyvällä tervehdittävä asiainkäänne.

Tässä takavuosina, kun Suomen valtiollinen asema oli arveluttava, yritti meillä sanomalehdistön kautta vakaumaan se mielipide, että korkeimpien viranomaistemme velvollisuus muka oli osottaa mieltänsä luopumalla virastaan. Sellaista tekoa kiitettiin miehuulliseksi, isänmaalliseksi, paikoillaan pysymistä taas esitettiin yksinomaan itsekkääksi ja pelkurimaiseksi. Ja näyttipä jo ikäänkuin tuo mielipide pääsisi voitolle: pari kolme senaattoria näet katsoi parhaaksi erota.

Tuona arveluttavana hetkenä Valvojassa julkaistiin pieni kirjoitus nimellä „Erota vai pysyä?", jossa vastoin „yleistä mielipidettä" vakavasti lausuttiin silloisen aseman vaativan, että kukin pysyy paikoillaan, vaikka mahdollisesti mukavuus ja rauhallisuus voisi houkutella luopumaankin. (Valvoja 1890, siv. 615). Maamme onneksi korkeimmat virkamiehemme sen jälkeen jäivät paikoilleen ja — mikä tärkeintä — heidän paikoilleen jäämistään rupesi kannattamaan muuttunut yleinen mielipide.

Mutta sen jälkeen on jo alkanut näyttää siltä kuin noita senaattorinpaikkoja aljettaisiin pitää yhtä vakinaisina kuin muitakin virkojamme, joista eräs korkeassa asemassa ollut lainoppinut on lausunut: „Suomessa tulee virkamiehen vähintäinkin olla isänsä-murhaaja, jos mieli saada hänet viralta pois".

Sillä merkillistä on, ettei 7—8 vuotena yksikään senaattimme jäsenistä, ei omasta eikä hallitsijan tahdosta, ole eronnut. Ainoastaan Korkeimman tahdosta, kuoleman kautta, on muutoksia tapahtunut. Näyttää siis siltä, kuin asianomaisiin alkaisi juurtua se käsitys, ettei meillä riittäviä eroamisen syitä voisi sattuakaan.

Koska tällaisella käsityksellä senaattorinvirkojen vakinaisuudesta voipi olla maamme kehitykselle hyvinkin arveluttavia seurauksia, niin lienee meidän syytä ottaa asia tähän aikaan uudelleen puheeksi.

Luullaksemme sanomalehdistö ja yleisö ovat osaksi syypäät siihen, että senaattorinpaikkoja viime aikoina on ruvettu pitämään liiaksikin vakinaisina virkoina.

Ensiksikin lukijamme tuntevat, miten eräät viikinkilehdet ovat tässä kohden hämmentäneet käsityksiä sen kautta että he vähä väliä koettavat ilkeillä syytöksillä, parjauksilla jopa uhkauksillakin saada senaatin kykenevämpiä ja varsinkin sen — heidänkin puolelta — kykenevimmäksi tunnettua jäsentä luopumaan ainoastaan sen vuoksi, että he ovat suomenmielisiä. Kansamme onneksi nämät miehet eivät ole tuollaisista puheista mitään huolineet, vaan jääneet paikoilleen. Mutta kun saamattomat jäsenet näkevät, että toiset eivät kehotettuina ja solvattuinakaan ajattele eroamista, niin tietysti sellainen ajatus ei koskaan heidän omaan mieleensä juolahda, vaikka he olisivat jo tulleet huomaamaan, että Jumala unhottikin antaa kyvyn samalla kuin hän antoi viran. Sillä merkillistä on että samat sanomalehdet, jotka alituisesti ahdistelevat niitä senaatinjäseniä, jotka tekevät työtä, jättävät täydellisesti rauhaan sellaiset, joitten kykenemättömyydestä tahi saamattomuudesta yleinen mielipide on yksimielisesti selvillä, ja joita vastaan siis pitäisi voida esittää todellakin asiallisia muistutuksia, taikka ovat sanomalehdet tyytyneet antamaan ainoastaan kainoja viittauksia, jotka eivät näy olleen asianomaisille kyllin selviä.

Tätä sanomalehdistön antamien viittausten epäselvyyttä ei ainakaan nykyinen maanviljelyspäällikkömme voi valittaa.

V. 1895, kun hän oli koetellut yleisön kärsivällisyyttä maanviljelysopetus-asiassa äärettömiin saakka, puhkesi tyytymättömyys ilmi maamme sanomalehdistössä, huolimatta mihin puolueeseen tyytymättömät kuuluivat. Valtiopäivillä 1897 kaikki säädyt niinikään puolueesta huolimatta yksimielisesti kannattivat erästä talonpoikaissäädyssä esitettyä anomusehdotusta maanviljelystilaston parantamisesta, jossa anomusehdotuksessa ankarasti moitittiin maanviljelystoimituskunnan uskomatonta vitkastelua tässäkin kysymyksessä. Maaliskuun alussa Helsingissä koolla olleessa maanviljelysseurojen edustajain kokouksessa lausuttiin myöskin ilmi maanviljelijäimme mieliala maanviljelystoimituskunnan päällikön saamattomuuden johdosta. Ja äskettäin on hän Uudessa Suomettaressa saanut kuulla puhetta, jota ei ainakaan suoruuden puutteesta voi moittia. Sen jälkeen on vielä Päivälehti, puhuessaan nykyisen maanviljelyspäällikön saamattomuudesta eräässä toisessa asiassa, lausunut saman lopputoivomuksen, että hän siirtyisi syrjään ja antaisi sijaa jollekin tarmokkaammalle ja kykenevämmälle miehelle.

Että näillä mielenosotuksilla on asiallinen tausta, se käypi mielestämme selville, paitsi niistä asiallisista yksityismuistutuksista, joita kussakin ylämainituista tilaisuuksista on tehty, myöskin kun tutustuu maanviljelystoimituskunnan viime valtiopäiville antamaan kertomukseen toiminnastaan vuosilta 1894—1896. Jo sen kokokin on kuvaava.

Esim. kamaritoimituskunnan kertomus käsittää 73 siv. 4:o,
kulkulaitostoimituskunnan „ „ 74 „ „
kirkollisasiaintoimituskunnan „ „ 165 „ „.
Mutta maanviljelystoimituskunnan ainoastaan 41 „ „

Kun taas vertaa samaa kertomusta siihen, jonka maanviljelystoimituskunta edellisen päällikön aikana antoi vuosilta 1888—1890, niin näemme, että jälkimäisen kertomuksen vastaava osa on melkoista laajempi kuin *koko* kertomus vuosilta 1894—1896, *vaikka* — ja se on erityisesti merkille pantava — maanviljelystoimituskuntaan vuosina 1888—1890 kuuluivat myöskin kulkulaitokset!

Ja tutustuessamme tuon ohuen vihkosen sisällykseen, täytyy meidän tulla siihen päätökseen, että toimituskunta vuosina 1894—96 niissä asioissa, joissa se ei ole jarrumiehen virkaa pääelinkeinomme alalla toimittanut, on katsonut päätehtäväkseen vitkalleen ylläpitää virkakoneistoa, ottamatta itse initsiatiivia mihinkään tärkeämpään kysymykseen. Yksi niitä harvoja toimia maanviljelyksen alalla, joihin senaatissa on ryhdytty, ilman että initsiatiivi on tullut alemmilta virastoilta, ja joista maanviljelystoimituskunta tekee selkoa tuossa kertomuksessaan omasta toiminnastaan, on maanviljelystieteen ja korkeimman opetuksen asettaminen yliopistoon. Mutta tosiasia on, että tätä tärkeää asiaa ei ole valmistettu maanviljelystoimituskunnassa ja että senaatti on sen ratkaissut *vastoin* maanviljelystoimituskunnan päällikön mielipidettä.

Kummako siis, jos aivan tosissaan jo on ollut puhetta koko maanviljelystoimituskunnan lakkauttamisesta, samaan aikaan kuin muissa sivistysmaissa on hankittu tahi pyritään hankkimaan erityinen edustaja maanviljelystä varten hallitukseen. Onneksi tuosta ajatuksesta on luovuttu, sillä ei mikään muu Europan maa ole siinä määrässä erityisen maanviljelysministerin tarpeessa kuin Suomi. Ei missään muualla $^3/_4$ osaa koko kansasta saa elatustansa maanviljelyksestä ja sen sivuelinkeinoista kuten Suomessa; harvassa maassa ovat maanviljelystekniikka ja maalaisolot niin vanhanaikuisella kannalla kuin meillä; edessämme seisovat ratkaisematta sellaiset kysymykset kuin maavero, maalaiskrediitti, uudenaikaisen arentilain hankkiminen, maanviljelystyöväen asia y. m. Sanalla sanoen: koko suuri yhteiskunnallinen kysymys, joka meilläkin alkaa nousta esille, on meillä enemmän kuin muualla oleva maalaiskysymys.

Maanviljelystoimituskunnan päälliköltä täytyy siis meillä vaatia enemmän kuin useimmilta muilta hallituksemme jäseniltä ja *paljoa enem-*

män kuin mitä nykyinen viranpitäjä on tähän saakka osottanut voivansa toimittaa.

Ei pitäisi siis hänelle olla vaikea päättää tuossa kansallemme tärkeässä kysymyksessä: pysyäkö vai — *erota!*

Professori, vapaaherra R. A. Wrede julkaisi „Finsk tidskrift"in maaliskuun-vihossa kirjoituksen „puoluehallituksesta Suomessa", jonka tarkoituksena on osottaa että suomenmieliset ovat tahtoneet hallituksen meillä muodostuvan puoluehallitukseksi, että puoluehallitus meillä on perustuslain-vastainen, että ainoastaan suomenmieliset jäsenet senaatissa ovat olleet puoluemiehiä, mutta että sitä vastoin senaatin ruotsinmieliset[1] ovat seisoneet ulko- ja ylipuolella puolueita. Ruotsalainen puolue on tähän asti ollut ulkopuolella kilpailua johtavista paikoista; vaan suomenmieliset ovat, milloin jokin paikka senaatissa on tullut avoimeksi, tuoneet esille yhden tai useampia ehdokkaita, riemuinneet, milloin joku heidän miehistään on päässyt hallitukseen ja olleet katkeralla mielellä milloin paikka on mennyt heidän ohitsensa.

Suomenmieliset jokapäiväiset lehtemme ovat jo antaneet vastauksensa tähän kirjoitukseen eikä perästäpäin tulevalla kuukausilehdellä saata siihen olla paljoa lisättävää. Ei voi muuta kuin surkutella, että puoluekiihko sillä tavalla saattaa sokaista tiedemiehen, jonka virkatoimena on esittää yliopiston kateederista objektiivista totuutta. Vaikka hän varmaan lukee sanomalehtiä ja tietää, miten kiihkeillä vaatimuksilla ruotsalainen puolue on esiintynyt milloin vain paikka senaatissa on auennut, vaikka hän varmaan tietää, mitä yksityisiäkin keinoja on mainitun puolueen miesten hankkimiseksi hallitukseen käytetty, ja vaikka hän tietää, miten ruotsinmieliset senaatissa ovat esiintyneet puoluekysymyksissä ruotsinmielisten puolesta ja kansan suuren enemmistön toivomuksia vastaan — niin sittenkin: ruotsinmieliset eivät ole senaattiin pyrkineet, mutta heti sinne päästyään he ovat lakanneet olemasta puoluemiehiä. Jos objektiiviseen ajattelemiseen tottunut tiedemies, koettaessaan lakiemme ja uusimman historiamme nojalla tutkia hallituksemme suhdetta puolueihin, on tällä tavalla „puolueeton", niin kuinka paljon voipi luottaa siihen, että tavallinen puoluemies, ei-tiedemies, maan hallitukseen astuttuansa heittää entisen olemuksensa ja herkeää puoluemiehenä olemasta?

Mitä itse asiaan tulee, on myönnettävä että henkilö, joka astuu maan hallitukseen, ei ole oikeutettu ajattelemaan toisen tai toisen puo-

---

[1] Vapaaherra Wrede itse puhuu (s. 198) *kahdesta* puolueesta senaatissa („öfver en pluralitet i [ekonomie]departementet förfogade intetdera partiet — —"), vaikka hän muuten näyttää tahtovan kieltää ruotsinmielisen puolueen olemassaolon senaatissa.

lueen puolue-etuja, vaan sitä mikä on kokonaisuudelle edullisinta. Hänen asemansa hallituksen jäsenenä velvoittaa häntä omantuntonsa ja parhaan ymmärryksensä mukaan asettamaan koko maan edun korkeimmaksi silmämääräkseen. Mutta maan etua nähtävästi voidaan käsittää hyvinkin usealla tavalla — sen osottaa vapaaherra Wredekin esim. lausuessaan surunsa siitä, että ruotsalaisia valtiokouluja (joissa ei ollut oppilaita!) on lakkautettu — ja kieltämättä käsitykseen maan edusta vaikuttaa mitä suurimmassa määrässä asianomaisen entinen valtiollinen kasvatus, ne mielipiteet, joihin hän on ikäänkuin kiinni kasvanut. On sen vuoksi luonnollista, että Suomen suomenkielinen kansa toivoo hallitsijan neuvospöydän ääreen miehiä, jotka tuntevat tämän kansan tarpeita, joista se tietää, että he ovat tämän kansan parasta valvovat, milloin se vain koko maan etuihin soveltuu. Selvää on myöskin, että suomenkielinen kansa mielikarvaudella näkee maan hallitukseen kutsuttavan henkilöitä, jotka koko toiminnassaan ovat olleet kansallisille pyrinnöillemme vieraita, vieläpä vihamielisiä, vaikkapa he olisivat jollakin erikoisalalla eteviäkin miehiä [1].

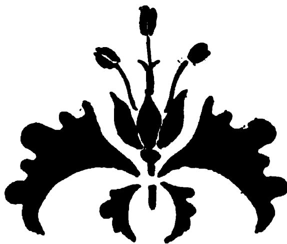
Katsomme varsin luonnolliseksi, että ruotsinmieliset samoin luottavat omiin miehiinsä ja tahtovat heitä hallitukseen. Kysymys on nyt vain: onko todella asianmukaista että Suomen hallituksessa on *ruotsinmielinen* enemmistö, niinkuin siinä nyt itse asiassa on, että siinä ovat määräävässä asemassa henkilöt, jotka ennen hallitukseen astumistaan selvästi ovat ajaneet kansan suuren enemmistön toiveita vastustavan puolueen asioita. Onko luultavaa että he hallitukseen astuttuaan, vaikkapa tahtoisivatkin, voivat näistä ahtaista näkökohdista vapautua? Suomenkielinen kansa ei siihen luota. Vapaaherra Wrede tosin kyllä erityisesti

[1] Koska vapaaherra Wrede erittäin mainitsee valtiovaraintoimituskunnan päällikönviran asettamista, sanoen että tähän toimeen kutsuttiin mies, jolla on tunnustettu finanssikyky, ja että sitä vastoin suomenmieliseltä taholta esitettiin vastaehdokkaita, joiden kyvystä puheenalaisella alalla ei mitään tiedetä, niin pyydän tässä saada lisätä tämän vuoden Valvojan ensimäiseen Helsingin-kirjeeseen seikan, joka silloin jäi huomaamatta. Nykyinen valtiovarainpäällikkö on tunnettu kyvykkääksi ja eteväksi pankkimieheksi, jonka vuoksi nähtävästi on luotettu hänen finanssikykyynsä yleensä eikä tuotu esiin epäilyksiä sitä vastaan. Mutta valtiovarainpäällikkö on tätä nykyä tuskin ensinkään tekemisissä pankkiasiain kanssa, eikä pelkkä pankkimiestaito siis suinkaan hänelle riitä. Että nykyisellä valtiovarainpäälliköllä olisi yleisempiä kansa- ja valtiotaloudellisia harrastuksia ja tietoja, joita esim. verotuskysymysten joutuessa päiväjärjestykseen tarvitaan, sitä hän ei ole millään tavoin osottanut julkisuudessa, ei kirjallisuudessa, eikä valtiopäivillä, joihin hän — vaikka syntynsä nojalla itsemäärätty kansanedustaja — hyvin laimeasti on ottanut osaa. Siten häneltä myös melkein kokonaan puuttuu se valtiovarainpäälliköltä vaadittava edellytys, että olisi oppinut kansaneduskunnan kannalta katsomaan ja käsittelemään finanssiasioita. Että suomenmielisten vastaehdokasten kyky tällä alalla on tuntematon, ei ole totuuden kanssa yhtäpitävää.

teroittaa lukijainsa mieleen, että meidän lakiemme mukaan hallitsijan neuvonantaja on vain hallitsijalle vastuunalainen, eikä siis kaiketi kaipaa kansan luottamusta. Mutta siitä puhumattakaan, että laillisen vastuunalaisuuden rinnalla siveellinenkin voi olla perin tärkeä, — onko todella semmoinen hallitus, jolta kansan luottamus puuttuu, omiansa ansaitsemaan hallitsijankaan luottamusta ja onko sellainen varsinkaan meillä erityisesti toivottava? Sen jätämme vapaaherra Wreden tarkemmin mietittäväksi.

Helmikuun kirjeessäni, puhuessani yliopiston kielikokeista, oletin että sanomalehdissä näkynyt tieto konsistorin ehdotuksen raukeamisesta oli tosi. Tämä uutinen oli kuitenkin „ennenaikainen"; konsistorin ehdotus on näet päin vastoin, senaatin epäävästä lausunnosta huolimatta, korkeimmassa paikassa vahvistettu. Samassa kuin lausun mielihyväni tästä asiain käänteestä ja kiitokset niille, jotka ovat asian hyvään päätökseen vaikuttaneet, toivon, että nämä uudet kielikokeet (joiden mukana latinan „teemakirjoitus" lopullisesti meidän oppisivistyksestämme katoaa!) ovat vaikuttavat paljon hyvää yliopistomme nuorison kielitaidon kehittymiseksi oikeaan suuntaan.

Spectator.

Lauri Stenbäckin lapsuus- ja kouluaika.

Kirjoittanut

ELIEL ASPELIN.[1]

Stenbäck-suvun historia alkaa liikuttavalla tarinalla velvollisuudentunnosta ja veljenrakkaudesta, jossa säilyy kantaisän ja hänen veljensä muisto.

Suvun kantaisä, Jooseppi nimeltä, oli talollisen Heikki Liukun poika Lyyskilän kylästä Laihian pitäjästä. Kun poika tuotiin Vaasan triviaalikouluun, antoi rehtori hänelle nimen Stenbäck (kiviluoma) muistoksi muutamasta isosta kivestä luomassa taikka joessa kotitalon kohdalla. Papintutkinnon, joka siihen aikaan oli talollissäädystä opin teille lähteneiden tavallinen päämäärä, Jooseppi Stenbäck suoritti 27 vuoden vanhana Turussa, ja hän määrättiin sen jälkeen ensin kotipitäjänsä kirkkoherran apulaiseksi ja myöhemmin Ilmajoen kappalaiseksi. Vihan aikana hän oli kutsuttu julistamaan rau-

---

[1] Ensimäinen luku tekeillä olevasta runoilijan elämäkerrasta. — Samalla kuin annan tämän Valvojan toimitukselle julkaistavaksi pyydän saada käyttää tilaisuutta kehottaakseni yleisöä yksityistietojen antamisella edistämään yritystäni. Tosin olen jo vainajan läheisiltä sukulaisilta ja tuttavilta saanut verraten paljon sekä suullisia että kirjallisia tietoja, mutta tämänlaista tehtävää varten eivät tiedot koskaan ole liian runsaita. Jokainen, pienikin lisä on sen vuoksi tervetullut. Aikaa lähettämiseen on riittävästi, sillä vielä on epätietoista, milloin lopputoimitus tapahtuu. Lähetykset osotettakoon Eliel Aspelinille, Helsingissä.

haa ihmisille. Viholliset täyttivät maan, jonka asukkaat turvattomina olivat jätetyt heidän mielivaltaansa. Ne jotka suinkin kykenivät, pakenivat meren ylitse taikka kätkeytyivät erämaihin. Pakolaisiin olivat myöskin liittyneet kaikki näiden seutujen papit paitsi Jooseppi Stenbäckiä, joka järkähtämättömänä pysyi paikallaan. V:een 1714 hän piti vaimonsa ja lapsensa luonaan, mutta silloin hän toimitti ne Tukholmaan. Varmaankin oli ero katkera, mutta sittenkin oli hän kai iloinen ollessaan yksin, kun hän vähän aikaa myöhemmin vangittiin ja kuljetettiin Vaasaan eikä siinä hädässään tarvinnut pelätä omaistensa henkeä. Jooseppi Stenbäckin vankeuden aikana kaupungissa — niin tarina kertoo — tapahtui eräänä yönä, että hänen vanhempi, naimaton veljensä Laihialta salaa hiipi hänen luoksensa ja rukoili saada jäädä hänen sijaansa vangiksi, niin että nuorempi veli paeten pelastuisi perheelleen ja seurakunnalleen. Yöllinen kohtaus päättyi kuitenkin niinkuin luonnollista oli. Kieltäytyen vastaanottamasta uhria Jooseppi jäi nytkin paikalleen, ja veljen täytyi palata samaa tietä kuin oli tullutkin. Kun sama veli joku aika sen jälkeen lähti viemään ruokatavaroita sydänmaassa piileskeleville omaisilleen, joutui hän vihollisten käsiin ja surmattiin. Joosepin taas kuljettivat kasakat Kristiinan kaupunkiin, pidellen häntä niin pahasti, että hän tuli rammaksi molemmilta jaloiltaan. Rauhan perästä hän palasi seurakuntaansa ja ryhtyi jälleen virkaansa hoitamaan — vaikkei kuitenkaan niinkuin ennen. Voimatta itse liikkua paikaltaan kannettiin hän sunnuntaisin nojatuolissa kirkkoon, missä kansa innokkaasti kuunteli kovia kokeneen miehen opetuksia.

Jooseppi Stenbäckin pojista joutui Lauri-niminen konrehtoriksi Turkuun, Tuomas Limingan kirkkoherraksi ja Juhani kappalaiseksi Alahärmään. Keskimäinen näitä veljeksiä on tunnettu muutamien painosta julaistujen suomalaisten ja ruotsalaisten saarnojen tekijänä, jota paitsi hän on kirjoittanut (ruotsiksi) „historiallisen kertomuksen Raahesta ja Saloisista v:na 1769“; toisista ei ole mitään merkillistä muistoon pantuna. Nuorimmalla oli useita poikia, joista jälleen kolme, Kaarle Fredrik, Juhani ja Kustaa, tuli papiksi. Ensin mainittu on sen kodin perustaja, joka on tämän elämänkertomuksen oikea lähtökohta.

Kun Pohjanmaa pian päättyvän vuosisadan alussa uudestaan tuli sotatantereeksi, oli Kaarle Fredrik Stenbäck kirkkoherrana Kuortaneen pitäjässä, seudulla, joka oli kesällä 1808 tapahtuvien sotajoukkojen liikkeiden ja tappelujen keskellä. Pitäjän enimmin viljelty, väkirikkain osa sijaitsee näet Kuortaneen järven ympärillä, jonka rantaa maantie Lapuan ja Alavuden välillä kulkee. Järven läntisimmän ja isoimman, Kirkkojärveksi sanotun ulapan pohjoisrannalla on pitäjän kirkko ja sen vastapäätä toisella rannalla pappila. Kun tämä on noin 20 kilometriä Lapualta, 30 Alavudelta ja ainoastaan puolitoista kilometriä Ruonan sillalta, niin kanuunain jyske näiltä kolmelta samannimiseltä tappelutantereelta häiritsi sen rauhaa yhä uudestaan, vain joidenkuiden viikkojen väliajalla. — Jo tässä mainittakoon, että pappila asemapaikkaansa nähden on kauniimpia Etelä-Pohjanmaalla. Niinkuin nimikin, Haapaniemi, ilmaisee on talo järveen pistävällä niemellä. Järven puolella asuinrakennusta on tavallinen puutarha marjapensasrivineen, josta kirkkoherra Stenbäckin istuttama lehtokuja johtaa alas rantaan. Näköala avonaisen järven yli oli ennen kauniimpi kuin nykyaikana. Silloin näet Melliniemi vasemmalla ja Hiironiemi oikealla kädellä pappilan niemestä enimmäksi osaksi olivat metsän vallassa samoin kuin vielä tätä nykyä vastakkainen ranta, missä kirkon katto ja kellotapuli huippuineen kohoavat tumman havumetsän ylitse.

Kirkkoherra, joka oli syntynyt 1760, oli sodan aikana paraimmassa miehuudenvoimassaan. Oltuaan yhdeksän vuotta koulunopettajana Pietarsaaressa oli hän 1790 nimitetty Alahärmän kappalaiseksi ja keväällä 1807 hän oli muuttanut nykyiseen paikkaansa. Samana vuonna kun hän erosi kouluvirastaan, oli hän nainut kauppiaan tyttären Beata Mellbergin Pietarsaaresta, mutta tämä ei ollut hänen kohtaloissaan osallinen kauemmin kuin v:een 1807. Rouva kuoli näet kuukautta ennen Kuortaneelle muuttoa. Sodan alkaessa ei siis pappilassa ollut äitiä, joka olisi hoitanut siellä kasvavaa kolmea lasta. Luultavasti oli nuorempien lasten, 11-vuotiaan Susanna Sofian ja 10-vuotiaan Kaarle Fredrikin, hoito uskottu joko jollekin vanhemmalle vaimonpuoliselle sukulaiselle taikka vanhimmalle siskolle, 16-vuotiaalle Elisabet Margaretalle eli Lisette'lle, niinkuin häntä kodossa nimitettiin. Paitsi näitä lapsia oli kirkkoherralla ensimäisestä aviosta ollut kolme

muutakin, joista kaksi oli kuollut aivan piennä ja poika Simon Reinhold tapaturmaisesti saanut surmansa kaukana kodosta.

Koska viimemainitulla tapahtumalla on välillinen merkitys aiheeseemme katsoen, on se tässä kerrottava. Tuntemattomasta syystä tämä poika, tuskin lapsenkamarista päässeenä, v. 1805 lähetettiin pitkälle merimatkalle — arvattavasti Pietarsaaresta olevalla laivalla, jonka omistaja taikka päällikkö oli joku äidin sukulaisia. Laiva kävi Espanjassa ja oli juuri alkanut paluumatkansa, kun nuori Stenbäck Malagan ja Gibraltarin välillä hukkui 25 p. marraskuuta mainittuna vuonna: hyökyaalto syöksi hänet kannelta mereen. Saatuansa surusanoman isä sepitti tähän otetun suomenkielisen murherunon sisarusten laulettavaksi kirkossa, silloin kun tavanmukainen kiitos veljen kuolemasta tehtiin. Runo painettiin Vaasassa ja varustettiin nimikirjoituksella, jossa ilmoitetaan sepitelmän aihe. Säkeet kuuluvat näin:

Aaltoin pesä, myrskyin maja, aukko aava
Nieli veljemm siksensä;
Vaan säästä surus, äiti, isä: taivaan Isä
Sielun sulki syliinsä.

Mailman myrskyst, synnin seurast, sielun surmast
Merta tuimaa tuimemmast,
Niistä lastas säästääksensä Itsellensä,
Sanoi: tempaan Tuonelast.

Satamaan, jonk Isä sääsi, poika pääsi,
Vaaratonna vioista;
Onko syytä voivotella, valitella
Luojan laupiaan laitosta?

Jesus, lasten lunastaja, rakastaja,
Veljemm siellä kasvattaa;
Taivaan kuoriss' ihannellen, viittaa meillen:
Tänne tulkaat! toivottaa.

Toivon silmäll katsoin sinne, jäimme tänne
Murhemaalle taivaltaa,
Hyväll isäll, äidill iloks, lohdutukseks:
Ei meit Jesus unohda.

Rakas Jesu! Sielun paimen, paras paimen,
Kaitse meit näill laitumill,
Kaitse niityll runsahalla, raittihilla,
Vesill vie virvoittavill!

Pieni näytelmä, jossa pikku tytöt — arvattavasti vanhan virsikirjan N:o 278 („Etkös ole ihmisparka") virren nuotilla — veisasivat nämä sanat, tapahtui Alahärmän kirkossa ja antaa alkuperäisyydessään sangen omituisen piirteen isän ja perheen luonteenkuvaukseen.

Kirkkoherra ei ollut kauan leskenä. Jo 1808 v:n lopulla tai 1809 v:n alussa hän jälleen meni naimisiin Eva Maria Gummeruksen kanssa, joka oli syntynyt 1774 ja siis miestään 13 vuotta nuorempi. Tästä aviosta syntyi neljä lasta nimittäin Juhani Mikael 1809, LAURI JAKOB 26 p. lokakuuta 1811, Charlotta Fredrika 1813, Maria 1814 ja Laura 1816, jotka, samoin kuin ennen mainitut kolme lasta ensimäisestä aviosta, kasvoivat täysikäisiksi ja jäivät eloon vanhempain kuolemankin jälkeen.

Eri kirjaimilla painettu nimi on tulevan runoilijan, jonka lapsuusikä tässä on kerrottava. Edellinen nimi Lauri[1] (Lars), jolla hän aina nimitettiin kodissa, oli perhenimi, jota tähän päivään saakka jokaisessa polvessa joku suvun jäsen on kantanut. Seurakunnan kastettujen kirjasta, joka ilmaisee että poika kastettiin 3 p. marraskuuta otettakoon tähän kummien nimet, koska ne tavallaan osottavat miten perhe ja sen seurapiiri olivat kansanomaisia. Kummeina mainitaan: lukkari Juhani Perander ja hänen vaimonsa Klaara Höök, talollinen Siimon Hynnilä ja hänen vaimonsa Valpuri Jaakontytär, talollinen Matti Sysilampi ja hänen vaimonsa Agneeta Matintytär, talollinen Matti Koskela ja hänen vaimonsa Maria Heikintytär sekä demoiselle Maria Forbus. Kasteen toimitti apulainen Juhani Nygren.

Kun tämä kirjoitetaan, on se koti, jossa Lauri Stenbäck kasvoi, ollut hajonneena lähes kuusikymmentä vuotta, ja useimmat sen nuoremmatkin jäsenet ovat toinen toisensa perästä eri paikoilla nähneet elämänsä päivän laskevan, kumminkin on vielä yksi sisar — Char-

[1] Kun Stenbäck Isossakyrössä ollessaan kirjoitti nimensä suomenkielisten kirjelmäin alle, käytti hän muotoa *Lauri Stenbäck*.

lotta — elossa, ja hänen uskollista muistiansa on pääasiassa kiittäminen niistä tiedoista, joihin seuraava kuvaus perustuu. Kun tämä sisar on syntynyt 1813, ovat siis hänen varhaisimmat omat muistonsa saman vuosikymmenen lopulta; sitä varhemmat tapahtumat kuuluvat perhetraditsioneihin.

Ensiksi muutama sana vanhemmista. Isä oli ainakin vanhempina päivinään jotenkin raskasmielinen ja itse perhepiirissäkin harvapuheinen. Lasten kunnioitus häntä kohtaan oli suuri, ja he välttivät huolellisesti häiritsemästä häntä hänen kamarissaan, missä hän tavallisesti istui lueskellen. Kirjat, joita hän luki, lienevät enimmältään ollut hengellisiä. Huolimatta suljetusta luonteenlaadustaan oli hänellä kumminkin runollisia ja miltei saattaisi sanoa taiteellisia taipumuksia. Tuo jo mainittu, jotenkin tavaton toimi, kun hän pani puolikasvuiset tyttärensä veisaamaan omatekemäänsä runoa seurakunnan edessä kirkossa, ei ollut ainoa laatuaan. Muulloinkin kuuluu hän osottaneen samaa taipumusta järjestämään näytelmäntapaisia esiintymisiä. Niin esim. oli hänellä tapana jouluksi sepittää lauluja lasten laulettavaksi joulukuusen ympärillä tanssiessa. Joskus hän silloin muka itsekin niin innostui, että rupesi osalliseksi sekä lauluun että tanssiin. Suurempiarvoisia lienevät kirkkoherran runolliset lahjat tuskin olleet eikä niistä näy jälkimailmalle säilyneen muuta jälkeä kuin ylempänä luetut säkeet, mutta sittenkin on täysi syy olettamukseen, että Laurin runoilijalahjat olivat isältä perityt. Tämä olettamus on sitä enemmän oikeutettu, kun äiti Gummerus-suvun luonteen mukaisesti oli ennen kaikkea käytöllinen ihminen, luonteeltaan iloinen, toimelias, kunnollinen talonemäntä ja äiti.

Siitä hellästä hoidosta, jonka äiti omisti lapsilleen, tuli runsain osa Laurille, epäilemättä siitä syystä että hän näytti olevan muita vähemmin varattu elämän taistelua kestämään. Ruumiinrakennukseltaan hän alusta alkain oli hento ja heikko, kasvot olivat hienopiirteiset ja kauniit sekä mieli tämän mukaisesti hyvin herkkätunteinen. Kun äiti huomattavasti hellitteli tätä lasta, noudattivat perheen muutkin jäsenet hänen esimerkkiänsä, ja siitä johtui, ettei kasvatuskaan saattanut häntä ruumiillisesti voimistumaan. Lauri laiminlöi kokonaan ne erillaiset sporttiharjoitukset, joihin pojat maalla tavallisesti käyttävät enimmän osan aikaansa, ja pysyttelihen sen sijaan enim-

miten sisarten seurassa. Tästä tuli että hän olennoltaan oli kaino ja hiljainen, miltei enemmän tytön kuin pojan kaltainen. Kumminkaan kainous ja hiljainen käytöstapa eivät estäneet häntä ilmaisemasta tunteitaan. Päinvastoin oli hänen luonteensa semmoinen, että hän hyvin kiihkeästi, jopa liiallisenkin kiihkeästi ilmoitti sekä surunsa että ilonsa. Milloin hän oli iloinen kuin lintu, milloin pahalla tuulella, ja kun jälkimäinen kuuro sattui, silloin sanoivat sisaret: „nyt on Lauri taas lauantaituulellaan" — lausumatapa, joka jostakin unohtuneesta syystä oli tullut käytäntöön perheessä. Tavattomassa herkkämielisyydessä ilmeni runoilijaluonto ylipäätään, mutta kun sanotaan ettei hän lapsenakaan koskaan salannut tunteitaan, vaan ilmitoi ne suoraan ja avonaisesti, niin esiintyi siinä yksilöllinen piirre, joka suoruuden ja avomielisyyden muodossa koko elämän ajan pysyi yhtenä Lauri Stenbäckin luonteenomaisena piirteenä.

Surullista kyllä, sattui lapsuusaikana kaksi tapahtumaa, jotka huolimatta Laurin synnyltään heikosta terveydestä antoivat äidin sydämelle kylliksi aihetta ohjata hänen kasvatustaan yllämainittuun tapaan. Noin kuuden vuoden iässä tapahtui näet että poika tapaturmaisesti istuutui taikka putosi astiaan, joka oli täynnä kuumaa vettä, ja poltti koko alaosan ruumistaan niin pahasti, että pelättiin hengenkin menevän. Monta viikkoa oli hän sen johdosta vuoteen omana ja kärsi, niinkuin ymmärrettävissä on, tuskia, jotka olisivat olleet täysikasvuisenkin vaikeat kestää. Pikku poika osotti kaiken ajan ihmeellistä kärsivällisyyttä, mutta jostakin selittämättömästä hienotunteisuudesta — tai miksi sitä olisi sanominen — hän ei sallinut sisarusten tulla luoksensa katsomaan häntä missä makasi kääryissään. Ainoastaan läheisestä huoneesta, ovenraosta he säälien kurkistelivat potevaa veljeä. — Miten tämä onnettomuus olikin valitettava, niin sattui muutama vuosi myöhemmin — Lauri oli silloin yhdennellätoista — kentiesi vielä kovempi vastoinkäyminen, kun hän näet sairastui isoonrokkoon. Isä oli kyllä v. 1804 saanut Suomen Taloushallituksen hopeamitalin palkinnoksi rokotuksen edistämisestä, mutta hänen oma lapsensa ei säästynyt tarttumasta. Miten kuten Lauri toipui taudista, mutta samalla kuin se jätti arpia hänen kasvoihinsa koko elinajaksi oli siitä muitakin seurauksia, niin ettei hänen sanota koskaan enää saaneen takaisin entistä terveyttään.

Nämät surulliset muistot kuuluvat siihen aikaan, jolloin perhe oleskeli Kuortaneella. Mutta onhan ihmiselämässä niin, että ohimenneet surut helposti kutoutuvat yhteen iloisten muistojen kanssa, eivätkä sentähden nämä kerrotut tapahtumatkaan estäneet paikkakuntaa pysymästä rakkaana runoilijalle. Sielläpä hänen varsinainen lapsuutensa aika kului, siellä hän ensin oppi ihailemaan Suomen luonnon kauneutta sekä tuntemaan ja rakastamaan sen kansaa ja kieltä. Kaksitoista ensimäistä vuotta ihmisen ijästä — niin kauan oli Kuortane Lauri Stenbäckin kotiseutu — jättää jälkeensä katoamattomia jälkiä, ja kun runoilija myöhemmin ihanassa runoelmassaan „Suomalainen isänmaani", turhaan etsittyänsä sitä kaupungista ja maalta, vihdoin laulaa:

Men framåt gick han — och han fann i ro
Ett folk i torfbetäckta hyddor bo,
Och friskhet glänste ur dess öppna öga.
Det var så välbekant, så svalt det var;
Hans hjerta kände, att det egde qvar
Sitt Finska fosterland![1]

niin tuskin käy epäileminen, että hän ajatuksissaan oli palannut takaisin ensimäiseen kotiseutuunsa. Kansa siellä on vakavaa, avonaista, suoraa, ja kun hiekkainen maaperä on vastahakoinen viljelykselle, on se oppinut tyytymään vähään ja tottunut yksinkertaisempiin elämäntapoihin kuin ennen mainittujen naapuripitäjien asukkaat. Vielä tänä päivänä tervanpoltto on kuortanelaisten pääelinkeino. Nyt on tosin varallisuus sielläkin suurempi, ja on ehkä „liikasivistyksen pilaantunut ilma" levinnyt sinnekin, mutta Stenbäckin aikana ei suinkaan laita ollut semmoinen. Täällä jos missään asui „turvekattomajoissa" se kansa, jonka luona oli „niin tuttua ja vilpoista" ja joka uudestaan viritti runoilijan rinnassa laulun ja uskon.

Muuan seikka joka sekä Laurille että koko perheelle teki Kuortaneen ajan muistot laadultaan erinäisiksi, oli se, että perhepiiri

[1] Mutta hän kulki eteenpäin — ja löysi rauhassa, turvekattomajoissa asuvan kansan, ja terveys loisti sen avosilmästä. Oli niin tuttua, oli niin vilpoista; hänen sydämensä tunsi, että sillä oli suomalainen isänmaansa!

vain siellä oli eheä. Kirkkoherran molemmat tyttäret ensimäisestä aviosta joutuivat näet jo siellä naimisiin: Lisette samassa pitäjässä Puodinkedon tilalla asuvan henkikirjurin D. Kr. Larickin sekä Susanna Sofia apulaispapin B. G. Hällstenin kanssa. Ne sisaret, joihin Lauri, niinkuin ylempänä on kerrottu, lähinnä liittyi niin suruissaan kuin iloissaankin, olivat kumminkin nuoremmat, Lotta, Maria ja Laura. Näistä taasen näyttää, niinkuin muun muassa myöhempinä aikoina kirjoitut kirjeetkin osottavat, ensinmainittu olleen Laurin sydämelle rakkain. Luonteeltaan he olivatkin enimmin yhdenkaltaisia, sillä kaksi vuotta nuorempi sisar oli myöskin herkkämielinen ja kiihkeätunteinen. Sitävastoin kuuluu nuorin sisar, Laura, enimmin muistuttaneen isää, hän kun oli tyynempi luonteeltaan sekä soitannollisilla ja runollisilla lahjoilla varustettu. Hän lauloi ja soitti pianoa ja sepitteli runoja, joista yksi näyte tavataan veljen toimittamassa „Evangeliskt Weckoblad“issa.

Lauri kehittyi nopeasti, ja varhain pantiin kirja hänen käteensä. Tavattoman varhain alkoi myöskin hänen koulunkäyntinsä kodin ulkopuolella. Syy siihen oli seuraava. Kun vanhin veli Kaarle Fredrik v. 1818 oli tullut ylioppilaaksi, sai hän everstiluutnantti Tuomas Henrik Adlercreutzin luona Pälkäneen Myttylässä paikan kotiopettajana kahta pientä poikaa varten ja samalla sovittiin, että hän toisi sinne mukanaan molemmat nuoremmat veljensä, jotta nämä yhdessä Adlercreutz-veljesten kansa valmistettaisiin sisäänotettavaksi kouluun. Silloin ei Lauri vielä ollut täyttänyt seitsemättä vuottaan, ja ero kodista oli pienokaiselle varsin katkera. Myöhemmin kuuluvatkin vanhemmat katuneen sitä, että niin varhain toimittivat pojan ulos maailmaan. Kumminkaan ei saattanut olla ilman merkitystä Laurin kehitykseen nähden, että hän jo lapsi-ijässä tuli oleskelleeksi vieraassa, hienosti sivistyneessä kodissa. Sitä todistaa muun muassa sekin, että hänen sanotaan kotonaan erityisellä lämmöllä puhuneen muutamasta vanhasta neiti Adlercreutzista, joka sekä leikin että totuuden aikana oli koettanut herättäväisesti johtaa poikain mieliä maallisista täydellisempiin. Sitä paitsi Lauri luku- ja leikkitovereistaan Kaarle ja Kustaa Adlercreutzista sai ensimäiset lapsuudenystävänsä, joista hän erittäin liittyi jälkimäiseen, häntä vuotta nuorempaan veljeen. Jo lapsuudessa näet esiintyi hänessä taipumus vilpittömällä ystävyydellä

kiintyä jaloihin luontoihin, jommoinen mainittu ystävä varmaankin oli. Valitettavasti kävi kuitenkin niin onnettomasti, että Lauri hyvin varhain kadotti nämät niinkuin muitakin ystäviä.

Mitä lukuihin tulee, niin tarkoittivat ne paraasta päästä Lindblomin katekismusta, „uskonnonhistoriaa“ ja latinaa, jonka ohella harjoitettiin kirjoitusta ja laskentoa. Kaikissa näissä aineissa täytyi näet Stenbäck-veljesten suorittaa tutkinto ennenkuin he 5 p. helmikuuta sisäänkirjoitettiin Turun katedraalikouluun. Vaasan triviaalikoulu olisi ollut lähempänä, mutta Turun oppilaitos valittiin sentähden, että Kaarle Fredrik harjoittaessaan opinnoita yliopistossa saattaisi olla nuorempain veljiensä tuki ja ohjaaja koulun aikana. — Vaikka Janne veli oli kaksi vuotta vanhempi, lähetettiin hän yhdessä Laurin kanssa kouluun, ja molemmat vastaanotettiin ensimäiselle luokalle. Eivätkä he sen jälkeen eronneet, vaan seurasivat toisiaan koko koulun läpi istuen rinnatusten, niin että vanhempi aina oli nuoremman yläpuolella. Ettei veljesten edistys itse asiassa kumminkaan ollut niin yhdenmukainen kuin tästä saattaisi luulla, sen huomaa koulumatrikkelin lyhyeistä tiedonannoista. Koko kouluaikana annetaan nimittäin Jannelle arvolauseet *„begriplig“* ja *„flitig“*, jota vastoin Laurille, joka ensin myöskin oli saanut nämät lauseet, lukuvuodelta 1822—23 alkaen merkitään *„qvick“* ja *„flitig“*. Jälkimäisen suuremmat lahjat tulivat siis näkyviin, vaikka vähenevä ahkeruus hidastutti edistystä. Kahtena viimeisenä vuonna 1825—27 on rehtori Laurin puolesta piirtänyt kysymysmerkin ahkera sanan jälkeen — ensikerran lyijykynällä, toisen kerran musteella!

Varhainen koulunkäynti ei mitenkään vieroittanut Lauria lapsuudenkodosta. Päinvastoin oli hän siihen kiintynyt, jopa hellemmin kuin pojat tavallisesti ovatkaan. Joka kerta kun hänen piti lähteä koulumatkalle, oli suru ja huoli yleinen koko perheessä, ja hänen itsensä sanotaan aina eron jälkeen olleen yhden tai pari viikkoa ikäänkuin sairaana, ennenkuin hän jälleen tottui vieraaseen ympäristöön. Kerran kuuluu heltymys käyneen niin pitkälle, että vanhemmat antoivat Laurin jäädä kotiin koko lukukaudeksi. Mahdollisesti tapahtui tämä toisena tai kolmantena kouluvuotena sen ennen mainitun ankaran taudin jälkeen, joka silloin kohtasi poikaa. Mutta

jos kaipaus Laurin poissa ollessa oli molemmin puolin suuri, niin oli ilo sitä isompi, kun hän veljestensä kanssa jälleen palasi kotia.

V. 1823 tapahtui perheen elämässä se tärkeä muutos, että Vöyrin pitäjä tuli sen kotiseuduksi. Molemmat paikkakunnat, niin Kuortane kuin Vöyrikin, ovat Etelä-Pohjanmaalla ja ainoastaan noin 150 kilometriä toisistaan, mutta eroitus niiden luonnon ja kansan välillä on kuitenkin hyvin suuri. Edellinen on vielä sisämaata mäntymetsää kasvavine kankaineen ja järvineen; jälkimäinen on rannikkoseutua. Vöyrissä leviää edessämme laajat, viljellyt lakeat, joiden yli siellä täällä kallio- ja kivimäkiä kohoaa — entisiä saaria ja luotoja niiltä ajoilta, jolloin vihannat vainiot olivat kirkkaita, sinisiä ulapoita. Sekä etelä- että pohjoispuolella s. o. Vähänkyrön ja Oravaisten rajaseuduilla kulkee maantie metsän läpi, mutta kun matkustaja on saapunut Vöyrin keskitienoille, on metsää vähän näkyvissä. Heikkona ja harvenneena on se vetäynyt taivaan rannalle, jättäen jälkiä paraasta päästä vain mäille. Läntisellä puolen tietä kohoaa peltojen keskellä pitäjän vanha, aikoja sitten liian ahtaaksi käynyt, valkeaksi maalattu puukirkko. Alkuansa on rakennus vain käsittänyt tornilla ja hoikalla huipulla varustetun pitkänhuoneen, mutta viime vuosisadalla on se ristinmuotoiseksi laajennettu. Pari sataa askelta pohjoseen päin kirkosta on pappila, johon perhe nyt asettui.

Kun provasti Stenbäck tuli Vöyriin, oli pappilan päärakennus jo miltei aikansa palvellut. Viisi vuotta myöhemmin rakennettiin näet se uusi tilavampi huoneusto, joka nykyään on käytännössä; vanha rakennus oli kuitenkin koko Stenbäckin ajan ja vuosikymmeniä myöhemminkin olemassa, vaikka se nyt on revitty. Puutarha ympäröitsee taloa etelä- ja itäpuolella, ja sanotaan sen eteläistä pääosaa „Vanhaksi puutarhaksi“; „uusi puutarha“ on lähinnä uutta rakennusta. Tämän jälkimäisen puutarhan pääkaunistuksena on joukko suuria koivuja, joista vanhimmat ovat Stenbäckin ajoilta. Näitä puita tarkoitti kai runoilija, kun hän eräänä iltana lauloi:

Sköna, heliga bygd, med dina skogars sus,
Der mellan björkarnas blad gjuter sig solens ljus
Öfver mitt moders-hus,
God natt![1]

[1] Ihana, pyhä seutu humisevine metsinesi, missä auringon valo koivujen lehtien välitse valuu äitini majan ylitse, hyvää yötä!

Luonnollista on että pappilan uudet asukkaat kaipasivat järveä, jonka rannalla he ennen olivat asuneet; mutta Vöyrinkin pappilalla on jotakin omituisen kaunista tarjona. Vähän pohjoispuolella taloa kohoaa nimittäin jotenkin laaja mäki eli vuori — Myrberget — yksi noita ennen mainituita saaria lakealla, kuitenkin toisista eroava siinä kohden että se on kokonaan metsää kasvava. Jyrkillä rinteillä kasvaa suuria kuusia ja lehtipuita, vilpoista siimestä tarjoten, ylhäällä taasen tavallista havumetsää kivensekaisella maaperällä. Se on kappale alkuperäistä metsäseutua viljeltyjen vainioiden keskellä ja „vuori" on siksi korkea, että sieltä on sangen laaja näköala pitäjän sydänseudun ylitse. Tästä tuli runoilijan mielipaikka. Kun kesäaurinko nousi koilliselta taivaanrannalta ja vähitellen kultasäteillään kirkasti vihannat vainiot kylien ympärillä, kirkon ja äidin-majan, silloin luonnon ihanuus innostutti runoilijaa, ja me ymmärrämme miksi „aamun loisto" niin usein kohtaa meitä hänen runoelmissaan. — Suoranaisimmin liittyy tähän paikkaan runo „Kevätaamu", ja vielä osotetaan „ihmisen maja" vuoren juurella, josta miehen kiroukset nousivat taivasta kohti häiriten luontoa sanattomassa aamurukouksessaan.

Mitä kansaan tulee ovat vöyriläiset ruotsalaista rotua, tarmokasta ja ahkeraa, mutta myöskin eritoten siihen aikaan raju- jopa hurjaluontoista. Vielä vuosisadan keskivaiheilla olivat veriset tappelut eri kylien nuorison välillä tavallisia sunnuntai-iltapäivän huvituksia. Itsestään on ymmärrettävää, että uusi ympäristö vaikutti pappilan nousevaan nuorisoon. Erittäin se tuli huomattavaksi kieleen nähden. Kuortaneella puhuttiin perheessä niinkuin tavallista on suomalaisten seutujen pappiloissa molempia kieliä rinnatusten, jopa oli suomen kieli voitollakin. Vöyrillä sanotaan äidin yhä edelleen mielellään puhuneen suomea, jota vastoin lapset vähitellen vetäytyivät paikallisen kielen ruotsin puolelle, niin että joskus tapahtui, että he vastasivat ruotsiksi kun äiti heitä suomeksi puhutteli. Tämä asianlaita sekä sen ohella ruotsalainen koulukieli vaikutti ainakin Lauriin, niin ettei hän koskaan enää täydellisesti perehtynyt suomenkieleen, vaikkei se tosin koskaan tuntunut hänestä vieraalta.

Laurin runoilijalahjat ilmaantuivat jotenkin varhain, saaden ensimäistä herätystä Franzénin ja Choræuksen runoelmista — ainoat runokokoelmat kodin kirjastossa. Kouluaikana Turussa hän tutustui

ruotsalaisiin runoilijoihin, erittäin Tegnériin ja Atterbomiin. Sen mukaan kuin J. Ph. Palmén myöhempinä aikoina kuuluu kertoneen oli Lauri Stenbäck, suurella ihastuksella lukenut Atterbomin „Lycksalighetens ö“ ja myöskin lainannut kirjan kertojalle, joka jonkun aikaa oli ollut hänen sivutoverinaan. Kenties nämä luvut koulutöiden ulkopuolella olivat syynä tuohon kysymysmerkkiin, jonka rehtori pisti Laurin ahkeruus-arvolauseen jälkeen. Toinen syy oli ehkä se, että hän itsekin sepitteli runoja. Milloin hän rupesi sitä tekemään, ei ole tarkoin tietty, sillä alussa hän ei mielellään näytellyt sepustuksiaan. Rauhassa miettiäkseen ja kirjoittaakseen oli hän ennen mainitussa vanhassa puutarhassa muutaman tuuhean ruusupensaston suojaan laittanut itselleen pöydäntapaisen, joka oli koristettu kukkasvaasilla. Siellä hän istui innostuksen hetkinä, uteliailta urkkijoilta kätkettynä. Ensimäinen runoelma, jonka hän toi esiin, sanotaan olleen rakkautta huokuvan, ylevämielisen onnentoivotuksen äidille, eräänä Evan päivänä. Toisen kertomuksen mukaan oli ensimäinen sepitelmä onnentoivotus isälle, muutamana Fredrikin päivänä, ja se oli muka antanut aihetta yhdelle perheen ystävälle, pastori Thodénille, ennustamaan, että pojasta aikaa voittaen tulisi suuri runoniekka. Silloin oli Lauri ollut noin 12 vuotta vanha. Myöhemmin kirjoitteli hän omaisilleen runoja tavan takaa milloin vain aiheita ilmaantui. Siten niitä syntyi aina uusia ei ainoastaan nimi- ja syntymäpäivinä, vaan muulloinkin. Jos hän esim. näki jonkun sisaristaan suruisena ja alla päin, niin ei kulunut aikaakaan ennenkuin hän pisti runon hänen käteensä, joskus innostuttavan, mutta usein myöskin pisteliään, kaikessa tapauksessa semmoisen, että se saattoi asianomaisen paremmalle tuulelle. Koulussakin kuuluu hänen runoilijakykynsä tulleen tunnetuksi. Kerran kirjoitti hän koko aineensa sujuvalla kuusimitalla ja sai sen johdosta kuulla rehtorin suusta sanat: „Sinusta saattaa vielä joskus tulla toinen — Sjöström!“ — kiitoslause, joka merkitsi paljo sinä aikana, jolloin Sjöströmiä ihailtiin maan etevimpänä runoilijana.

Mutta taiteilijataipumukset osottautuivat muullakin tavoin. Viettääkseen perheen jäsenten merkkipäiviä y. m. sentapaisia tilaisuuksia hän ei vain kirjoitellut runoja, vaan toimeenpani halusta kuvaelmia ja juhlallisia esiintymisiä. Eräänäkin kesäpäivänä, kun jostakin syystä pappilassa oli vieraita, toimitti hän Lauran valkoisiin puettuna esiin-

tymään enkelinä vuoren rinteellä, yläpuolella sitä paikkaa, jossa seura oli, laulamaan ja lausumaan tilaisuutta varten sepitettyä runoa. Tämä taipumus, joka muistuttaa siitä mitä ylempänä on kerrottu isästä, näyttäytyi myöskin siinä, että Lauri kernaasti sekaantui sisarien puku-asioihin. Hän puetti heidät milloin niin milloin näin, ja oli mielissään nähdessään heidät uudessa asussa. Sanalla sanoen hän oli perheen makutuomari, kuosinvalitsija ja -määrääjä, osottaen tässä toimessaan sekä vilkasta mielikuvitusta että alkuperäisyyttä.

Varhaisin Lauri Stenbäckin tekemä runo, mikä on meidän aikaan säilynyt, on samalla ensimäinen, jonka hän on nähnyt painettuna. Aihe oli surullista laatua, sillä runo kirjoitettiin erään ystävän kuoleman johdosta. Koulussa oli Lauri tullut hyväksi ystäväksi Kaarle Leonard Kjemmerin kanssa. Kjemmer, kauppiaan poika Kokkolasta, oli 1823 tullut kolmannelle luokalle, jolla veljekset Stenbäck silloin istuivat, ja rehtori on kirjoittanut hänen osalleen samat arvosanat kuin Laurille, nimittäin „qvick" ja „flitig". Kolme vuotta elivät ystävät yksissä töissä ja iloissa, mutta silloin ystävyyssiteen katkasi kuolema, joka 9 p. lokakuuta 1826 lopetti Kjemmerin päivät. Stenbäck seisoi nyt ensi kerran avatun haudan partaalla, johon rakas ystävä oli kätkettävä, ja syvästi liikutettuna lausui hän julki surunsa ja kaipauksensa sepitelmässä, joka sittemmin painettiin Åbo Tidningarissa (N:o 84, 28 p. lokak. 1826). Viimeiset stroofit kuuluvat näin:

Och när vi läste om de drottar höga,
Om Frithiof, om hans hjeltekraft i nord,
Och hjertat brann i blixten af ditt öga,
Hvem trodde dig så snart försänkt i jord?

En herrlig tid! än invid himlaranden
Den skimrar i förklarad purpurskrud!
Vi fatta blott dess sken, du sjelfva anden:
För oss dess röst är endast återljud.

Men boren var du ej för jordens villa:
Du ville se det skönas urbild ren;
O, slumra nu vid jordens hjerta stilla,
Dit polens stjerna ser med bleknadt sken!

Hon tyckes hviska till de vänner alla,
Till mor och syskon evighetens tröst:
»Hvad är det mer? de vissna löfven falla;
Men pröfvad dygd ej räds för lifvets höst!«[1]

Helposti tuntee tässä vahvan jälkikaiun Tegnéristä — eikä ainoastaan sentähden että Frithiof mainitaan. Hauska olisi tietää, onko toimittaja Sjöström tehnyt muutoksia Stenbäckinkin runon niinkuin tapahtui ei täyteen kahta kuukautta myöhemmin, kun Runeberg samaan lehteen painetulla runolla („Till solen") ensi kerran runoilijana astui yleisön eteen. Muutamat säkeet niinkuin viimeinen viimeisen edellä olevassa stroofissa saattavat sitä ajattelemaan, vaikka samalla on myöntäminen, että tuskin koko runossa on mitään suorastaan Stenbäckille omituista.

V. 1827 toukokuun 15 p. jätettiin Consistorium Ecclesiasticumiin esitys, että se luokka, johon veljekset Stenbäck kuuluivat, saisi pääsötodistuksen koulusta. Kirjoitus luettelee 18 oppilasta. Näistä mainitaan erittäin „ahkeruuden ja onnellisten luonnonlahjain sekä sen

[1] Kun pohjan ylhist' urhoruhtinoista,
kun Frithiofista riemuin luettiin,
kun sielus hehkui silmäs salamoista, —
ken luuli nukkuvaks sun nuorna niin?

Ihana aika! Hohde purppurainen
viel' ilmanrantaan kaunis kangastaa; —
sull' itse henki, meill' on varjot vainen,
sen äänestä vain kaiku meille saa. —

Sä kaihoit ikikuvaa kauniin, jalon,
ei kauan kahlineet sua harhat maan;
nyt, alla pohjantähden valjun valon,
povella maan nyt uinu makeaan.

On niinkuin iäisyyden lohtukieltä
sen kuiske haudall' itkijöille sois:
vain kukka kuihtuu elon syksyn tieltä,
mut henki heelmän kantaa, murhe pois!

(Käänt. O. Manninen).

johdosta suuremman edistyksen“ tähden neljä (m. m. F. L. Schauman ja J. Ph. Palmén) ja lisäksi „lupaavien taipumusten vuoksi nuorempi Stenbäck, vaikkei hän aina ole täysin ansainnut nimitystä ahkera“. Ylioppilaskirja Laurentius Jacobus Stenbäckille — optimae spei juvenis — annettiin 19 p. kesäkuuta 1827, ja sen oli allekirjoittanut yliopiston silloinen rehtori Gust. Gadolin.

Vapaan uskonnon asema Hollannissa.

Kirjoittanut

ZACH. CASTRÉN.

3. Yliopistojen teologiset tiedekunnat.

Samat vaikeudet, samat periaatteelliset vastakohdat, jotka koskevat uskonnonopetuksen järjestämistä koulussa, esiintyvät Hollannin valtiolle myöskin yliopistoon nähden, kun on määrättävä siinä teologisen tieteen sija. Valtio, joka tahtoo olla puolueeton eri kirkkokuntia kohtaan, ei voi sallia, että sen yliopistoissa esitetään jonkun erityisen kirkon jumaluusoppia. Lain kautta v. 1876 valtio onkin koettanut sovittaa teologisen tiedekunnan tieteelliselle, eri kirkkokuntiin nähden puolueettomalle kannalle. Alkuaan reformeeratulle uskontunnustukselle rakennettu teologinen tiedekunta on tämän lain kautta vapautunut kirkollisista siteistä; entisestä kirkollisesta tiedekunnasta on siten tullut uskontotieteellinen. Dogmatiikka ja käytännöllinen teologia ovat siinä siirtyneet pois oppiaineiden joukosta. Eri kirkkokunnat saavat itse pitää huolta siitä, että heidän papinkokelaansa saavat kirkollisissa seminaareissa opetusta näissä aineissa itsekunkin kirkkokunnan tunnustuksen pohjalla. Tärkeimpiä aineita valtionyliopiston teologisessa tiedekunnassa ovat yleinen uskonnonhistoria ja uskonnonfilosofia, kristillisen kirkon historia, vanhan ja uuden testamentin selitysoppi. Ainoastaan yleiseltä uskontotieteelliseltä ja historialliselta kannalta saa tässä tiedekunnassa käsitellä kristillisen uskonnon syntyä ja kehittymistä samaten kuin sitä kirjallisuutta, joka tätä uskontoa koskee.

Lain kirjaimen mukaan ei vaadita niiltä professoreilta, jotka hoitavat opettajatointa valtionyliopistojen teologisissa tiedekunnissa, kuulumista mihinkään erityiseen uskontunnustukseen; professorina voisi sen mukaan olla yhtä hyvin roomalaiskatolinen kuin juutalainen tai »pakana«. Professorilta vaaditaan vain, että hän opettaa tieteellisessä hengessä; muuten hän on kokonaan vapaa opettajatoimessaan. Tällaista tieteellistä uskonnonkäsitystä on kuitenkin tähän asti ainoastaan protestanttisen kirkon alueella olemassa, ja jo se selittää, että teologianprofessoreiksi Hollannin yliopistoihin on tähän asti kutsuttu ainoastaan protestantteja, etupäässä reformeerattuja, mutta myöskin muihin protestanttisiin kirkkokuntiin kuuluvia. Mutta myöskin toinen syy vaikuttaa, ettei juuri muu voi tulla kysymykseen, kuin se, että yhä edelleenkin otetaan teologianprofessorit protestanttien piiristä. Valtion teologisissa tiedekunnissa opiskelevat näet pääasiallisesti ne, jotka aikovat papeiksi reformeerattuun kansankirkkoon, niissä he reformeeratun kirkon oman lain mukaan suorittavat enimmät opinnäytteensä. Tämä asianhaara se erityisesti on vaikuttanut sen, että valtion yliopistoissa on teologian professorien suurin osa ollut reformeeratun kirkon jäseniä.

On niitä radikaaleja, jotka pitävät tätä asiaintilaa puolinaisena ja sotivana valtion puolueettomuusprinsiippiä vastaan. Miksi valtio, joka yhtäoikeutetuiksi alamaisikseen tunnustaa roomalaiskatoliset ja juutalaiset yhtä hyvin kuin protestantit, sulkee pois edelliset yliopistojensa teologisten tiedekuntain opettajaviroista? Tällaiselta näkökannalta katsotaan johdonmukaiseksi, että valtio kokonaan poistaisi koko teologisen tiedekunnan ja sovittaisi muihin tiedekuntiin ne aineet, jotka nyt kuuluvat siihen. Täytyy myöntää, että ne, jotka tekevät tällaisen vaatimuksen, ajattelevat johdonmukaisesti ja syystä pitävät nykyistä asiain järjestystä kompromissin kautta syntyneenä myönnytyksenä historiallisille oloille.

Toiselta puolen ne, jotka reformeeratussa kirkossa edustavat enemmän konfessionaalisia mielipiteitä, eivät ole ollenkaan tyytyväisiä siihen kasvatukseen, jonka kirkon tulevat opettajat saavat valtion yliopistoissa. Pidetään kirkolle hyvin nöyryyttävänä, että tiedekunta, jossa kristinuskosta, jopa kaikestakin uskonnosta vieraantunut henkilö voi olla professorina, valmistaa kirkolle ne, joiden pitää julistaa kirkon uskoa. Paitsi konfessionaalisia syitä tuodaan esille muitakin siihen, että reformeeratun kirkon papinkokelaat eivät valtionyliopistoissa saa sopivaa kasvatusta. Kun historialliset, uskontotieteelliset ja kielitieteelliset opinnot vievät suurimman osan (noin 3 vuotta)

teologian oppilaan opintoajasta, jää hänen varsinaisia jumaluusopillisia opinnoitansa varten hyvin vähän aikaa. Tunnettu uskonnonhistorioitsija CHANTEPIE DE LA SAUSSAYE — professori Amsterdamin kaupunginyliopistossa, jolla on samat oikeudet kuin Hollannin valtionyliopistoilla — lausui minulle pitävänsä nykyistä järjestelmää aivan haitallisena tuleville papeille vähemmän konfessionaalisista kuin pedagogisista syistä. Teologian ylioppilas ei saa sellaista uskonopillista pohjaa, kuin hän tarvitsisi osatakseen pontevasti julistaa kristinoppia seurakunnissa. Tulevalle saarnaajalle ei ole suureksikaan hyödyksi se raamatunkritiikki ja kritiikin historia, jota teologian ylioppilaille pääasiallisesti tarjotaan. Seuraus on se, että jyrkästi »ortodoksiseen« [1] suuntaan ajatteleva teologi, saarnaajaksi tultuaan, sanoo itsensä irti kaikesta kriitillisestä opistaan ja etsii itselleen kaavoja oikeaoppisuuden valmiista varastosta. Vapaamieliset taas eivät nekään ole uskonopillisesti valmistuneita saamastaan opetuksesta yliopistossa, he saarnaavat jotakin epämääräistä filosofista siveysoppia.

Hollannin teologisten tiedekuntain oloja kuvatakseni tahdon kertoa siitä, mitä niistä tuli puheeksi, kun Leidenissä kävin J. H. GUNNINGin luona. Gunning on Leidenin yliopiston teologisessa tiedekunnassa ainoa, joka ei kuulu vapaamieliseen ryhmään. V. 1889 hallitsi Hollannissa vastoin tavallisuutta vanhoillinen ministeristö ja nimitti vastoin Leidenin teologisen tiedekunnan tahtoa radikaalisen uskonnonfilosofin, professori Rauwenhoffin seuraajaksi uskonnonfilosofian opettajan virkaan Gunningin. Tämä mies ei ole mikään kiivas puoluemies; hän on tunnettu hyväksi saarnaajaksi ja burskasmieliseksi mieheksi. Gunningin teologisesta oppisuunnasta mainitsen, että hän pitää suuressa arvossa meilläkin tunnettua saksalaista teologia Beckiä. Muuten on Gunning monipuolisesti sivistynyt; oppineesta hän ei tahdo käydä, mutta laajat kirjalliset harrastukset hänellä tuntui olevan. Filosofisia lukuja hän oli syvälti harjoittanut, ja sanoi nuoruudessaan »ihailleensa Spinozaa enemmän kuin Raamattua«. Kaunokirjallisuuden tuntemisessa harva teologi hänet voittanee.[2]

---

[1] Ortodokseiksi sanotaan Hollannissa kaikkia, jotka jossakin muodossa puolustavat supranaturalistista uskonkäsitystä, esim. oppia Jeesuksen ylösnousemuksesta.

[2] Saanen tässä mainita että Gunning osasi innostua Runebergimmekin teoksiin, joita hänelle saksankielisen painoksen lahjoitin. Kahdessa eri kirjeessä hän niistä kiitti sanoen, että hän kyynelsilmin oli monen runon lukenut. Omalta pietismiin päin

Tämä mies tuli kuten sanottu v. 1889 yleisen uskontotieteen professoriksi Leideniin ja katsoi tehtäväkseen olla vastapainona liberaalisille professoreille, opettaa uskontotiedettä kirkollisen tunnustuksen ja Raamatun kannalta. Mutta ainoastaan noin 1 1/2 vuotta Gunning ehti olla virassaan, kun hän ymmärsi, että hän ei ollut sopiva mies paikallaan. Gunning katsoi Hollannin yliopistolain edellyttävän, että se yleinen uskontotiede, jota hänen tuli opettaa, tarkoitti olla yleisenä pohjana, jolle kirkollisten tunnustusten dogmatiikat, kristinuskon kuten muidenkin uskontojen, voivat perustaa erityisoppinsa. Yleisestä uskontotieteestä eri dogmatiikat hartautuisivat kuten eri oksat samasta puusta. Tämä lain edellyttämä aate sotii Gunningin uskontietoisuutta vastaan. Kristinuskoa hän ei suostu missään suhteessa asettamaan samalle tasalle kuin muita uskonotoja; kristinusko ei ole yksi uskonto monien uskontojen rinnalla, se on uskonto itse. Vain sen kautta on olemassa tosi suhde Jumalan ja ihmisen välillä. Valtion lain kannalta teologian professori ei voi vetää jyrkkää rajaa ilmoitetun uskonnon ja pakanauskontojen välillä, yhtä vähän kuin tältä kannalta tehdään eroa kanonisten ja apokryfisten kirjain välillä. Raamattua ei tämän aatteen mukaan käsitetä ollenkaan toisenlaiseksi kuin profanista kirjallisuutta. Gunning ei luullut, että mikään muu kirkko kuin Hollannin kansan alennustilassa oleva reformeerattu kirkko suostuisi kasvattamaan papinkokelaitansa tuollaisessa oppilaitoksessa. Omasta puolestaan hän ei tahtonut olla uskontotieteen professorina niillä ehdoilla, jotka hänen mielestään valtion laki määrää. Hänen onnistui tunnetun uskonnonhistorioitsijan prof. Tielen kanssa saada aikaan sellainen sopimus, että hän sai vaihtaa yleisen uskontotieteen tai uskonnonfilosofian siihen aineeseen, jota Tiele ennen oli opettanut, filosofian historiaan. Täten Gunning katsoi päässeensä vaikeasta asemastaan ja opettaa nyt ainetta, jota hän sanoi suuresti harrastaneensa. Eräältä taholta kuulin sanottavan, että Gunningin ollakseen johdonmukainen olisi pitänyt kokonaan luopua olemasta professorina valtionyliopiston teologisessa tiedekunnassa ja jälleen ruveta papiksi, jona hän, kuten useimmat Hollannin teologiset professorit, ennen oli ollut. Mutta niin johdonmukainen Gunning ei ollut. Itse hän ei voinut ymmärtää, miten n. s. ortodoksiseen suuntaan kuuluvat miehet kuten esim. Chantepie

---

kallistuvalta kannaltaan hän arveli, että Runebergin henki olisi voinut kohota vieläkin korkeampaan runolliseen lentoon, jos hänellä olisi ollut syvempi käsitys kristinuskosta.

de la Saussaye ja muut voivat suostua opettamaan yleistä uskonnonhistoriaa ja uskonnonfilosofiaa valtionyliopistossa. Hän oli tämänsuuntaisilta ystäviltään saanut kuulla moitetta siitä, että oli luopunut asemastaan; heidän mielestään olisi hänen pitänyt opettaa uskonnonfilosofiaa omalta kannaltaan, raamatullisen tunnustuksensa kannalta. Gunning taas piti tällaista menettelyä epärehellisenä valtion lakia vastaan. Hänestä oli olemassa vain kaksi mahdollisuutta: hänen piti hyljätä joko oma uskonsa tai valtion edellyttämät uskonnontieteelliset periaatteet. Gunning tahtoi pitää kiinni uskostaan, eikä ymmärtänyt mitenkä hänen ystävänsä luulivat voivansa sovittaa uskonsa periaatteen valtion lakiin. Heitä tuomitsematta — siihen hän oli liian lempeäsydäminen mies — hän kuitenkin lausui olevansa lujasti vakuutettu, siitä että hän oli menetellyt oikein.

Lukija voi jo siitä, että sellaiset miehet kuin Chantepie de la Saussaye katsovat voivansa pysyä teologian professoreina Hollannin valtionyliopistoissa, huomata että Gunningin arvostelu on jossakin määrin yksipuolinen. Kun valtio ei tahdo ylläpitää mitään »valtioteologiaa», vaan suo tiedemiesten vapaasti arvostella eri uskontojen oppeja, niin se ei sillä vielä ole asettunut sille kannalle, jolla mainitsemani liberaalinen ohjelma oli, että yläpuolella kaikkia yksityisiä historiallisia uskontoja on yleinen ihanneuskonto. Valtionprofessori saa tietysti puolustaa toista tai toista uskontoa, jos hän voi tehdä sen *tieteellisillä* syillä. Häntä tietysti ei myöskään vaadita luopumaan omasta subjektiivisesta uskonvakaumuksestaan, mutta se häneltä vaaditaan, että hän tiedemiehenä puhuessaan koettaa, mikäli mahdollista, perustella kantaansa objektiivisella tavalla. Miehelle, joka kuten Gunning sydämensä pohjasta pitää kiini uskonvarmuudestaan, tämmöinen perustelemistapa tietysti saattaa olla vastenmielinen. Toiselta puolen Gunning ehkä on liberaalien käsitystavasta saanut syytä arvosteluunsa teologisesta tiedekunnasta.

4. Hollannin „modernit".

Ne jotka enimmiten ovat hyvin tyytyväisiä siihen tapaan, jolla Hollannin teologiset yliopistotiedekunnat ovat laissa järjestetyt, ovat n. s. »modernit«. Heidän suuntansa kehittymistä tietysti Hollannin vapaat olot suuresti ovat helpottaneet. Tätä teologista ja uskonnollista suuntaa tarkoitan tässä kirjoituksessani varsinaisesti esittää.

Samaten kuin Hollannin kansa tämän vuosisadan kuluessa, varsinkin sen loppupuoliskolla, on kehittynyt valtiollisesti yhä suurempaan vapaamielisyyteen, on siinä myöskin herännyt harrastus sovittaa vapaan tutkimuksen vaatimus uskonnon asioihin. Jo v. 1856 lausui eräs etevä antropologi: »usein kun olen asiata ajatellut, tuntui minusta siltä kuin meille alankomaalaisille Europan kansain joukossa olisi annettu se tärkeä tehtävä, että me säilyttäisimme näinä epäuskon ja taikauskon päivinä tasapainon ja esimerkillämme todistaisimme, että uskonnollisen kansan ei tarvitse olla epätieteellinen ja että tieteellisen kansan ei tarvitse olla uskonnoton«.

Sanotaan että Hollannin kansa on vapautta rakastava, mutta samalla perusmieleltään hurskas. Uskonnolliset kysymykset herättävät hollantilaisessa suurta mielenkiintoa. Eräs hollantilainen kirjailija, joka käsittelee Hollannin nykyisiä uskonnollisia liikkeitä, epäilee tokkohan maailmassa löytyy toista kansaa, kuin hänen, jonka eri kerroksissa ja säätyluokissa olisi yhtä suuri mieltymys teologisiin kysymyksiin. Hollantilaisella on vielä se ominaisuus, että hän tekee äärimmäisetkin johtopäätökset kerran omistamastaan prinsiippilauseesta, olkoonpa se sitten yksipuolinenkin. Tämänlaatuiset ominaisuudet yhdessä valtiollisen vapauden kanssa ovat Hollannissa yleensä kehittäneet sen monet eriluonteiset uskonnolliset suunnat. Niissä oloissa on Hollannissa ollut otollinen maaperä kaikenlaisille uskonnollisille kokeille, ja niin vapaammatkin uskonnolliset aatteet ovat voineet puhjeta ilmi ja saada vaikutusalaa tässä kansassa.

»Modernien« nimi tulee siitä, että he sellaisella painolla puhuivat »modernisesta« maailmankatsomuksesta, »modernisesta« tieteestä, »modernisesta» tietoisuudesta yleensä. Heidän kesken on monta eri vivahdusta, yleisenä tunnusmerkkinä on heidän torjuva kantansa n. s. supranaturalistista käsitystä ja ulkonaista auktoriteettiuskoa vastaan. Yhtä vähän kuin luonnossa tapahtuu heidän mielestään historiassa mitään poikkeusta niistä laeista, jotka tapahtumisessa yleensä ovat havaittavina. Ajatuksen selvyys, evidenssi on korkein ihmisten auktoriteetti uskonnonkin asioissa. Kun uskontoon vapaa tutkimus lähemmin syventyy, huomataan ettei silläkään yhtä vähän kuin muilla inhimillisillä hengentuotteilla, yhtä vähän kuin kauneuden ja oikeudentunteella, siveydellä ja rakkaudella ole mitään yliluonnollista alkuperää. Se on luonnollinen ilmiö ja on historiassa luonnollisesti kehittynyt alemmasta ylempään.

5. „Modernisen" liikkeen intellektualistinen suunta.

(J. H. SCHOLTEN).

Tavallisesti mainitaan J. H. SCHOLTEN (1811—1885) ja C. W. OPZOOMER (1821 – 1892) niinä miehinä, jotka lausuivat Hollannin modernisen liikkeen syntysanat. Edellinen,[1] teologian professori Leidenin yliopistossa, puolusti lämpimästi sitä periaatetta, että sisäinen vakaumus, omantunnon todistus on korkein auktoriteetti uskonasioissa, korkeampi kuin Raamatun sana tahi mikä muu tahansa. Scholtenilla oli etevät filosofiset lahjat; hänen tarkoituksensa oli selittää reformeeratun kirkon opinprinsiipit uudemman filosofian valossa ja siten saada ne jälleen elämään ihmisten tietoisuudessa. Hänen ajatussuuntansa oli ankarasti deterministinen; Jumalan yksinvaltaisuuden, suvereniteetin aate ei hänen mielestään voi sopia yhteen sen ajatuksen kanssa, että ihmisellä olisi vapaa tahto. Ei missään, ei luonnossa, ei historiassa eikä ihmisessä löydy mitään, joka olisi ulkopuolella Jumalan valtapiiriä ja ohjausta. Scholten ei voi kärsiä mitään dualismia, joka, kuten kohta saamme nähdä, hänen vastustuksestaan huolimatta on sittemmin voittanut suuresti alaa Hollannin moderneissa. Deterministinen maailmankatsomus-prinsiippi ei ole ainoa kohta, jossa Scholten pysyy oman kirkkonsa opin kannalla; monta yksityistä kirkon opinlausetta hän puolustaa kuten esim. pre-eksistenssioppia, Uuden Testamentin ihmeitä ja oppia Jeesuksen ruumiillisesta ylösnousemisesta. Mutta aina hän, vaikkakin hän täten monessa kohden asettui kirkonopin kannalle, piti lujasti kiini siitä, että ulkonaisen auktoriteetin kautta Jumalan ilmoitus ei ole omistettavissa. Ihmeet ja Raamatun oppi eivät sellaisinaan ihmistä ollenkaan hyödytä, jollei hän tule sisällisesti vakuutetuksi opin totuudesta. Kristityn tietoisuutta totuus itse voi välittömästi valaista, ilman minkään inhimillisen auktoriteetin väliintulemista, niin että hän suorastaan kuulee Jumalan äänen, — se oli Scholtenin ajatus. Totuudelle avonaisen, Kristuksen yhteydessä elävän ihmisen järjessä ja omassatunnossa Jumala ilmestyy yhtä hyvin kuin niille, jotka ovat kirjoittaneet Raamatun sanat. Ainoastaan oman sisäisen todistuksen mukaan ihminen voi löytää Raamatussa ilmoitetun totuuden; ilman tätä todistusta mitkä ihmeet ja ilmoitukset tahansa ovat kokonaan hyödyttömiä.

[1] „Modernisen" liikkeen synnyn laskevat muutamat vuodesta 1848, jolloin Scholtenin teos „Reformeeratun kirkon oppi periaatteiltaan selitettynä" ilmestyi.

Scholtenin idealistinen teologia ei ole Hollannin »moderneissa« saavuttanut suurta tunnustusta. He omistivat hänen ajatuksensa sisäisestä auktoriteetista, mutta muuten he ylimalkaan ovat lähteneet iban toisista filosofisista edellytyksistä kuin Scholten.

6. „Modernisen" liikkeen empiristinen suunta.

(C. W. Opzoomer, y. m.)

C. W. Opzoomer, filosofian professori Utrechtin yliopistossa, oli monessa kohden Scholtenin vastustaja. Vastoin tämän idealistista ja spekulatiivista käsityskantaa Opzoomer puolusti jyrkkää empirismiä. Kokemus, havainto on ainoa tie tietoon. Mutta havaintomme kautta voimme saavuttaa ainoastaan subjektiivisen varmuuden. Tämä tieto-opillinen periaate on sovitettava uskonnonkin tutkimiseen. Mitä uskonnon historiallisiin lähdekirjoihin tulee, on niitä tutkittava yleisten kriitillisten prinsiippien mukaan. Ensinnäkin on tutkimuksen ottaminen huomioon kirjoittajat itse, se aika, jolloin he ovat eläneet ja se etäisyys, joka erottaa heidät niistä asioista, joita he kertovat. Ja sitä paitsi täytyy kysyä kerrottujen tapahtumien uskottavaisuutta itseään. Eihän kukaan usko esim. että Dominicus ja hänen seuralaisensa ovat rajusateessa pysyneet kuivina, sittenkuin ja sen vuoksi että pyhimys oli tehnyt ristinmerkin, vaikka ominsilminnäkijä on vakuuttanut todeksi tämän kertomuksen. Tällaisesta kritiikistä, niin Opzoomer jatkoi, uskonnolla ei ole mitään pelättävää. Sillä tämä perustaa olemassaolon-oikeutensa omaan itseensä. Tiede, kuinka järkähtämättömän ankara sen menettely lieneekin, ei voi uskontoa ihmiseltä ryöstää aivan yksinkertaisesti siitä syystä, ettei se myöskään voi sitä hänelle antaa. Tieteellä on tekemistä ainoastaan äärellisten olioiden kanssa ja se on oman luonteensa mukaan, kuten voisi sanoa, uskonnoton. Siitäpä myöskin johtuu, ettei mikään Jumalan olemassaolon todistus ole kumoamaton. Mutta sellaista todistusta emme tarvitsekkaan, koska se, että Jumala on olemassa, on välitön totuus. Kaikki se, mikä yksinkertaisesti selittää oman havaintomme, on totta. Ihmisellä on uskonnollinen tunne ja tämän tunteen kautta hänellä on kokemus korkeammasta olennosta. Siten olemme havaintomme kautta vakuutetut Jumalan olemisesta. Mutta kun joku uskonnolliseen kokemukseensa perustuen tahtoo tehdä johtopäätöksiä Jumalan suhteesta äärel-

listen ilmiöiden maailmaan, s. o. kun hän tahtoo rakentaa dogmaattisen systeemin, silloin hänen aina täytyy kysyä tieteeltä, mitkä väitteet ovat päteviä tieteen kannalta katsottuina.

Kokemusperäisen, luonnontieteellisen metodin mukaan uskontoa tutkien Opzoomer luulee huomaavansa, että uskonnolliseen tunteeseen ei sisälly muuta kuin se ihmisen tunnustus, että Jumala hallitsee maailmaa ja että hänen olemuksensa on viisaus ja rakkaus. Uskonto ei ole muuta kuin se mielentunnelma, joka täyttää ihmisen, kun hän on syvästi vakuutettuna tämän käsityksen totuudesta. Ainoa dogma, minkä Opzoomer tahtoo tunnustaa uskontoon kuuluvaksi, on se, että Jumala täydellisellä tavalla johtaa kaikki tapahtumat. Uskonto on luottamus siihen, että kaikki mikä on olemassa, on hyvää. Kaikkien muiden dogmien synty on riippunut siitä väärinkäsityksestä, että on vedetty uskontoon sitä, mikä oikeastaan kuuluu tieteen piiriin. Oikean käsityksen uskonnosta saa se, joka toiselta puolen hyväksyy tieteellisen ajatuksen luonnontapahtumien välttämättömyydestä, toiselta puolen etsii uskonnon tunnusmerkit sieltä, missä se on kohonnut korkeimpaan kukoistukseensa, Jeesuksen elämästä ja opista.

Tällä tavalla uskonnosta puhuen Opzoomer luuli voivansa välttää sen dilemman, että uskonto joko perustuu yliluonnolliseen ilmoitukseen taikka on vain mielikuvitusta. Hän tahtoi siten puolustaa modernista käsitystä uskonnosta, sellaista käsitystä, jonka mukaan uskonnollisen uskon kaunein osa säilytetään ihmiskunnalle, mutta samalla kriitillisen tieteen oikeudet pysyvät loukkaamattomina. »Modernisen« ihmisen ei tarvitse luopua uskomasta Jumalaan, häntä palvelemasta, ei häntä rukoilemastakaan, kun hän vain osaa tehdä eron uskonnollisen uskon ja dogmaattisen uskon välillä.

Opzoomerin mielipiteillä on ollut suuri vaikutus Hollannin »moderneihin«. Muutamia vastalauseita lukuun ottamatta on hänen empiristinen suuntansa tullut heissä hallitsevaksi. Yhä enemmän tämä empirismi, filosofian historiassa usein huomatun säännön mukaan, on kallistunut skeptilliseen ajatuskantaan. Parempi on ehkä olla käyttämättä sanaa skeptillinen, ja käyttää sen sijaan toista, jolla eräs Opzoomerin etevä seuraaja, toht. A. PIERSON, kuvaa kantaansa. Se sana on abstentsionismi, pidättäytyminen mielipiteiden lausumisesta asioista, joita ei tunne. »Vastoin uskoa ja epäuskoa, sanoo Pierson, jotka molemmat usein ovat sangen dogmaattisia, seisoo pidättäytyminen; vastoin jotakin vakaumusta ei aina seiso toinen vakaumus, vaan usein kaiken vakaumuksen olemattomuus. Löytyy epäuskoi-

sia, löytyy skeptikoita; mutta löytyy myöskin, kuten voisin heitä nimittää, abstentsionisteja, ihmisiä, jotka huolellisesti välttävät sanoa sitä tai tätä asioista, joista heillä ei voi olla mitään tietoa — — —«. «Tahdon toden teolla pysyä tietomme rajojen sisällä, ja kaiken sen, mikä on niiden ulkopuolella, sanon tuntemattomaksi maaksi. Jos se on kokonaan tuntematon maa, emme voi sitäkään arvostella, olisiko sen tunteminen meille toivottava. Meillä ei ole mitään vakaumusta emmekä mitään odota tämän maan suhteen, emme voi koskaan sieltä saada mitään voimia tai vaikuttimia. Uskonnollisista ja uskonnon kanssa yhteydessä olevista arveluista emme itseämme varten valitse mitään, kun emme teoreettisesti ole vakuutettuja tällaisen vaalin mahdollisuudesta emmekä käytöllisesti sen hyödystä«.

Opzoomerin vasta mainitussa etevimmässä oppilaassa näemme siis empiristisen suunnan kehittyvän huippuunsa. Vaatien totuuden tunnusmerkiksi, että se on todellisen kokemuksen kautta todistettava, hän johtuu siihen, että meidän täytyy pidättäytyä koettamastakaan luoda itsellemme mitään filosofista tai uskonnollista vakaumusta elämän ja maailman tarkoituksesta. Meidän täytyy tyytyä tärkeimpiin kysymyksiimme vastaamaan: non liquet. Voisi kysyä, arvelee Pierson, eikö tällainen täydellinen tietämättömyys elämän tarkoituksesta johda meitä lohduttomaan epäilykseen tai tyhjänarvoiseen nautinnonhaluun. Mutta siinä vastaukessa, jonka hän tähän antaa, kohtaa meitä uusi puoli hänen elämänkäsitystään. Joskaan emme voi aavistaakaan elämämme tarkoitusperäisyyttä, voimme kuitenkin osottaa olevamme *jaloja ihmisiä*. Niistä, jotka häntä seuraavat, sanoo Pierson: »he eivät nauti, sillä he uhraavat tämän päivän huomispäivän hyväksi; he eivät toivo omaa hyötyä, sillä tulevaisuutensa on heille tuntematon. Aamusta he lähtevät työhönsä; sen synkän olennon ajamina, jota nimitetään maan kärsimykseksi, tekevät he työtä kuivalla aavikolla, ja koettavat tehdä sitä kelpaavaksi«. Toisessa paikassa Pierson sanoo vähemmin runollisesti: »me asetamme ihmisen tarkoitukseksi yksinomattain toiminnan ja juuri sellaisen toiminnan, joka tekee maan kaikissa suhteissa, joissa niin voi tehdä, asuttavammaksi. Eläminen maan hyväksi on siis meistä sama kuin maan tekeminen paremmaksi«.

Lisätkäämme vielä, että Pierson näkee taiteessa vaikuttavan keinon ihmisen jalostuttamiseksi, niin olemme suurimmassa lyhyydessä maininneet tärkeimmät kohdat tämän miehen elämänkäsityksestä.

7. „Eetilliset modernit".

Se ilmiö, että asetetaan ihmisen siveellinen pyrkimys riippumattomaksi kaikista uskonnollisista ja filosofisista käsityksistä, että käsitetään siveys itsenäiseksi voimaksi, joka ei tarvitse mitään tukea yleisestä elämänkatsomuksesta, ei Hollannissa rajoitu yksinomaan viimeksi mainittuun ajattelijaan. Päin vastoin tämän maan »modernisessa« liikkeessä on kokonainen suunta, jolla on mainittu omituisuus. Se kantaa nimeä *„eetilliset modernit"* (»ethische modernen«).

Mainitsin, että Opzoomer katsoi korkeimman uskonnon olennolliseksi sisällykseksi kaitselmusdogman. Jumala hallitsee maailmaa rakkaudella ja viisaudella, tämä lause on Opzoomerin mielestä ainoa, jonka hän uskonnollisesta elämänkäsityksestä tahtoo pysyttää voimassa. Mutta juuri samaa uskonnollista ajatusta »eetilliset modernit« pitävät hyvin arveluttavana. Heidän mielestään se on intellektuaalista yksipuolisuutta, että uskontoon yhdistetään tällainen käsitys Jumalan suhteesta todellisuuteen. Uskonnon sisällykseen he eivät lue mitään muuta kuin sen, mikä on siveellisesti arvokasta. Mutta, sanovat he, ihmisen siveellinen arvostelu ei ollenkaan voi hyväksyä sitä oppia, että Jumala on kaiken olemassaolon hallitsija, että luonto ja historia ovat hänen johtonsa alaisia. Luonnossa tapaamme niin paljon, joka loukkaa siveellistä tunnettamme, niin paljon välinpitämättömyyttä oikeuden laeista, niin paljon julmuutta ja ansaitsematonta kärsimystä, ettemme mitenkään voi myöntää hyvän voiman hallitsevan luontoa. Historia voi korkeintaan opettaa meille, että ihmiskunnan kulkua vissit lait ovat johtamassa, mutta nämät lait eivät ole samoja kuin siveyden lait. Se siis, joka tahtoo itselleen luoda sellaisen uskonnollisen vakaumuksen, ettei sitä luonnontutkimus eikä historia kykene horjauttamaan, ei voi hyväksyä dogmaa Jumalan, hyvän voiman kaikkivaltaisuudesta. Jumalan tapaamme ainoastaan omasta siveellisestä tietoisuudestamme. Uskonto ei todista mitään objektiivisesta todellisuudesta, se antaa vain uskonnolliselle kyvyn siveellisesti arvostella elämänkokemuksiaan. Mielen suuntaaminen hyvään, hyvä tahto, ainoastaan se on uskontoa, kaikki muu on sille vierasta. Jumala ei ole kaitselmus, hän on pyhä henki, hän on jalon ihmisen siveellinen mieli. Kun tahdomme tietää Jumalan ominaisuudet, on meidän kysyttävä neuvoa ainoastaan omaltatunnoltamme. Siveellinen tietoisuutemme — se on Jumalamme. Kuka on luonut maailman, kuka hallitsee luontoa ja his-

toriaa, emme tiedä. Sen vain tiedämme, että se, mikä maailmassa on huonoa ja pahaa, ei voi olla Jumalasta, sillä Jumala on pyhä.

»Eetilliset modernit» ovat osotteena siitä, että Scholtenin spekulatiivista uskonkäsitystä Opzoomerin alottama empiristinen suunta on voimakkaasti vastustanut. Scholten oli puolustanut monistista maailmankatsomusta; »eetilliset modernit» ovat dualistisella kannalla. Jumala ei ole heidän mielestään kaikkivalta, hän on vain yksi valta monien rinnalla ja monia valtoja vastaan; hän on hieno valoviiva muuten mustalla seinällä.

Olen saanut sen vaikutuksen, että se katsantokanta, joka on eetilliselle suunnalle omituinen, suuresti on hallinnut Hollannin moderneja. En tarkoita sitä, ettei tätä katsantokantaa, varsinkin sen äärimäisiä yksipuolisuuksia, olisi vastustettu »moderneinkin» puolelta. Sitä ovat tehneet modernisen liikkeen tunnetuimmat miehet, kuten KUENEN, RAUWENHOFF, PH. R. HUGENHOLTZ, joista edempänä. Mutta heidän vastustustaan on heikontanut se arkamaisuus, jolla he ovat lausuneet ajatuksensa uskonnon syvemmistä kysymyksistä. Empiristisen ja hyperkriitillisen ajatuskannan periaatteet ovat saaneet heitäkin katsomaan uskontoa liian subjektiiviselta näkökannalta.

8. **Yksityisiä uskonnonfilosofeja.** (RAUWENHOFF, HUGENHOLTZ).

Niinpä esim. RAUWENHOFF, jonka uskonnonfilosofinen pääteos[1] on alallaan huomattavin Hollannin nykyisessä kirjallisuudessa, kyllä pitää riittämättömänä määräyksenä sitä »eetillisten modernien» ajatusta uskonnosta, että tämä on vain ihmisen pyrkiminen omien siveellisten ihanteittensa toteuttamiseen. Rauwenhoff katsoo uskonnon olennaiseksi sisällykseksi sen uskon, että maailmassa vallitsee objektiivinen siveellinen järjestys. Siveellinen tietoisuutemme vaatii, että maailmassa on sellainen järjestys, jotta siveyden ihanteet voivat siinä toteutua. Tämä usko siveelliseen maailmanjärjestykseen on pysyvää ja filosofisestikin puolustettavaa meidän uskonnollisessa vakaumuksessamme. Meidän täytyy luottaa omaan itseemme, omaan sisimpään olemukseemme, ja sentähden meidän täytyy luottaa siveelliseen maailmanjärjestykseen. Mutta etemmäs Rauwenhoff ei tahdo

[1] Ilmestyi v. 1887 nimellä: „De Wijsbegeerte van den Godsdienst". Käännetty saksaksi v. 1889: „Religionsphilosophie". Braunschweig C. A. Schwetschke und Sohn.

mennä. Kaikki muu uskonnonsisällys, yksin usko Jumalaankin, on Rauwenhoffin mielestä kaunista mielikuvitusta kuten runouskin. Runollisesta mielikuvituksesta se kyllä eroaa siinä, että uskovainen itse pitää uskonnollisia mielikuvituksiaan tosina. Mutta mielikuvituksina tämä uskonsisällys pysyy sittenkin tarkemman ajattelemisen kannalta. Se mikä sille antaa pontta, on se että uskovainen uskonnolliseen sisällykseen yhdistää parhaimman osan persoonallisuudestaan, etupäässä uskonsa siveelliseen maailmanjärjestykseen. Sanoimme jo äsken että Rauwenhoff pitää tätä uskoa uskonnon olemuksena. Hänen teoksessaan tapaa joskus lauseita, joista näkee, että hänen mielenlaatunsa kernaasti myöntäisi uskolle Jumalaan enemmänkin oikeutusta kuin mikä on sopusoinnussa tämän hänen yleisen ajatuskantansa kanssa. Mutta toiselta puolen hän hyvin pelkää sanoa jotakin, joka hänen tieto-opillisen teoriansa kannalta voisi olla liikaa. Rauwenhoffin ajattelijapersonallisuus on tyypillinen esimerkki Hollannin »moderneista:« se osottaa heissä tavallista ominaisuutta, ankaraa totuudenrakkautta, joka ei salli tutkijan lausua mitään muuta kuin sen, josta hän kaikkein ankarimpain vaatimusten mukaan voi vastata. Tälle ominaisuudelle ei voi olla lausumatta tunnustustaan, vaikka näkeekin, että sen sitominen yksipuolisiin tieto-opillisiin periaatteihin voi heikontaa suuriakin henkisiä voimia.

Rauwenhoffin ystävä Hugenholtz[1] on selittäessään uskonnon merkitystä voinut kohota rohkeampaan ajatuksen lentoon. Hänkin ottaa lähtökohtansa uskonnon siveellisestä puolesta. Kysymys ansaitseeko elämä elämistä, saa ainoastaan siten, arvelee Hugenholtz, tyydyttävän vastauksen, että käsitämme elämämme *tehtävän* kannalta, tehtävän, joka määrää kaikkea meidän pyrkimystämme, mutta joka siihen myöskin vuodattaa kirkastavan valon. Ainoastaan siten saamme oikean käsityksen tästä tehtävästämme, että koetamme ymmärtää *velvollisuudentuntomme* laatua ja sisällystä. Velvollisuus ei ole vain muodollinen käsite, s. o. se sisältää muutakin kuin sen, että tunnemme itsemme johonkin velvoitetuiksi, jonka sisällystä siveysperiaate ei selvitä. Hugenholtzin ajatus on vastoin I. Kantin muodollista siveellisyyskäsitettä, jonka Rauwenhoffkin oli hyväksynyt, se että velvollisuudentunnossa myöskin on sisällys, joka määrää, mihin tunnemme itsemme velvoitetuiksi. Tämä sisällys on hänestä normaali-ihmisyyden aate. Hugenholtz myöntää, että tämän aatteen käsittäminen on

---

[1] Molemmat kuolivat v. 1889.

muuttuvainen ja vaihteleva. Ihmiskunta ja ihminen pääsee vasta monien erehdysten kautta käsittämään, mikä on oikeata ihmisyyttä. Kuitenkin kaikessa velvollisuuden käsittämisessä on olemassa jonkunlainen aavistus sellaisesta, jolla on muuttumaton arvo, jostakin, jonka vaatimuksiin tulee ehdottomasti suostua ja jonka vaatimuksia siis myöskin tulee ennen kaikkea kysyä ja tutkia. Velvollisuudentuntoon sisältyy sen aavistaminen, mikä ihmiselle on välttämättömän tarpeellista, korkeimman, arvokkaimman elämäntarkoituksemme aavistaminen. Siihen sisältyy se arvo, se hyvä, jota ilman emme voi olla. Velvollisuudentunnossa on siten sisällyksenä jotakin ehdottoman, äärettömän arvokasta. Tämä meidän ehdoton sitoutuminen täyttämään sitä, mikä on elämäntarkoituksemme, ei ole selitettävissä siten, että se olisi vain meidän oman luontomme välttämättömyyttä, sillä luontomme voi meitä kyllä sitoa ja pakottaa, mutta se ei voi meitä ehdottomasti velvoittaa. Voidaksemme selittää siveellisyystuntomme ehdottomuuden täytyy meidän katsoa sitä suuremman kokonaisuuden kannalta kuin individuaalisen sielunelämän. Samaten kuin luonnontutkija etsiessään yksityisiä luonnonlakeja tulee siihen vakaumukseen, että maailmankaikkisuudessa hallitsee yleinen lainmukaisuus, samaten saamme ehdottoman velvoituksen tunteesta todistuksen siihen, että yksityisten ihmisten siveydentunto johtuu äärettömästä alkusyystä, joka toteuttaa ehdottomasti hyvän tarkoituksensa äärellisten yksityisvoimain kautta ja tekee yhteiselämän sitä täydellisemmäksi, kuta enemmän velvollisuudentunto pääsee siinä vaikuttamaan. Täten Hugenholtz luulee voivansa välittömästi ihmisen velvollisuudentunnosta johtaa Jumala-aatteen. Jumala hänen mielestään ei ole muuta kuin ehdotonta kuuliaisuutta vaativa siveellinen kaikkivalta. Se, että siveydenlaki sitoo meidät ehdottomasti, todistaa sen johtuvan „*pyhästä kaikkivallasta*". Jumala on kaiken hyvän lähde ja ansaitsee sellaisena meidän rajatonta kunnioitustamme ja rajatonta luottamustamme. — Siveellisyyden, korkeimman elämäntarkoituksen hartaalle kunnioittamiselle on uskonnon olemusta määrättäessä pantava suuri paino; ilman sitä uskonnollinen mieli pian voi erehtyä aistillisuuteen ja itserakkauteen. Mutta uskonnon siveellinen puoli ei vielä ole koko uskonto; siihen sisältyy myöskin usko Jumalan, hyvän voiman kaikkivaltaan, sillä ainoastaan siinä tapauksessa voimme osottaa sille voimalle, joka vaikuttaa kaikkea hyvää, rajatonta kunnioitusta ja luottamusta, että käsitämme sen kaikkea hallitsevaksi, siksi joka ei ainoastaan osota meille pyhää tehtäväämme, vaan myöskin kaikin puolin osaa mei-

dän kauttamme toteuttaa sen ikuisesti ihanan elämäntehtävän, johon se meidät kutsuu. Havainnollisesti emme kyllä voi Jumalaa mielessämme kuvata muuten kuin ottamalla runollisen kuvitteluvoiman avuksi, mutta se aate, että Jumala on kaiken hyvän perustus ja semmoisena myöskin kaiken olemisen alkuperustus, tämä aate on täyttä totta. Jokaisella, jota tämä aate elähyttää, on uskontoa, olkoonpa hän sitten mitä uskonlahkoa tahansa. Hugenholtz tahtoo kunnioittaa todellista uskonnollista mieltä yksinkertaisimmassakin ihmisessä. «Uskonnoton,« sanoo hän «etsiköön kernaasti minun puolestani henkisen ravintonsa positiivisesta tieteestä, minä istun kernaammin yhdessä yksinkertaisimman päivämiehen kanssa, joka tietää vähän ja uskoo liikojakin, mutta jolla siis kuitenkin on uskoa«. Kehittyessään uskonto vähitellen pääsee vapaaksi taikauskoisista ja supranaturalistisista aineksista. «Modernisella« suunnalla, joka tahtoo käsittää uskonnon kokonaan henkiseltä, siveelliseltä kannalta, ei ole, kuten supranaturalistisella uskonkäsitykselllä, mitään pelättävää tieteen rynnäköistä. Se ilmiöiden kokonaisuus ja yhtenäisyys, jota tiede pitää viimeisenä selitysperusteenansa, saa lopullisen selityksensä uskosta kaikkijärjestävään, pyhään Jumalaan.

Lukija huomaa, että Hugenholtz on taipuvainen antamaan positiivisemman tunnustuksen uskonnon totuudenarvosta kuin «eetilliset modernit«. Ikävä kyllä Hugenholtz ei ole esittänyt ajatuksiaan kokonaisessa, systemaattisessa teoksessa, vaan on sirottanut niitä pieniin, katkonaisiin aikakauskirjakirjoituksiin. Sen vuoksi hän ei ole voinut siinä määrin olla Hollannin «modernisen« liikkeen tietäjänä, kuin hänen lämmin uskonnollinen vakaumuksensa ja terävä ajatuskykynsä voisi antaa aihetta odottamaan. Toinen seikka, joka myöskin vähentää Hugenholtzin merkitystä uskonnollisena ajattelijana, on se vähäinen huomio, minkä hän suo uskonnon historialliselle puolelle.

9. „Moderninen" raamatunkritiikki.

Jos 'Hollannin «moderninen« liike uskonopillisten periaatteittensa määrittelemisessä on osottanut etupäässä kriitillistä harrastusta ja ainoastaan vähissä määrin on kyennyt luomaan positiivisia tuloksia, niin tämä heidän skeptillinen ajatuskantansa on tullut vielä selvemmin esille heidän raamatunkritiikissään. Varmana saa kyllä pitää, että hollantilaisten rohkeat väit-

teet ja hypoteesit ovat voineet Raamatun tutkimista edistää, ja tietysti sellaisen tieteellisen suurmiehen työ kuin A. KUENENin, joka vanhantestamentillisen kritiikin ja historiankirjoittamisen alalla on esiintynyt tienraivaajana, on tuonut esille positiivisestikin arvokkaita tuloksia. Mutta ei tarvinne olla asiantuntija voidakseen arvata, että kypsyneempi tutkimus on hylkäävä monet jyrkät väitteet (sellaiset esim. kuin ettei yksikään niistä kirjeistä, jotka luetaan Paavalin kirjoittamiksi, todella ole hänen tekemiänsä), joita Hollannin »modernit» raamatuntutkijat ovat esittäneet. Joka tapauksessa on tietysti pysyttävä kiinni siinä, että tieteellä on täysi oikeus ulottaa objektiivinen tutkimusmetodinsa Raamattuun. Kritiikki on ainoastaan tieteellisen vastakritiikin kautta voitettavissa, ei mahtisanoilla. Kun en ole Hollannin raamatunkriitikkojen omiin teoksiin perehtynyt, en tahdo lähemmin heihin kajota; lausun vain että erityisesti »modernisten« raamatunkritiikkiin nähden sopii se huomautukseni, että Hollannin kansanluonteessa on taipuvaisuus ajaa asiat äärimäisyyksiin asti.[1]

10. „Modernien“ suhde historialliseen kirkkoon.

»Modernisen« liikkeen kannattajat eivät ole seuranneet sitä useinkin lausuttua periaatetta että tieteen tulokset kernaimmiten olisivat lausuttavat »latinaksi«, s. o. siten, että suurempi yleisö ei tulisi häirityksi niiden kumoavien mielipiteiden kautta, joihin tiedemiehet voivat johtua. Hollannin »modernit« ovat päinvastoin aivan suoraan julistaneet kansalle saarnastuolista samaa, mitä he professoreina ovat yliopistojen katedereista esittäneet. Pelkäämättä he saarnoissaan ovat lausuneet sellaisia ajatuksia kuin: ilmoitus ei ole mikään yliluonnollinen tiedonanto. Raamatun kertomukset ihmeistä eivät kerro historiallisia tapahtumia. Johannes ei ole kirjoittanut n. s. Johanneksen evankeliumia, vaan se on myöhempää tekoa. Jeesus ei ole yliluonnollisella tavalla syntynyt eikä ylösnoussut eikä myöskään astunut taivaaseen. Kastetta Jeesus ei ole asettanut, vaan ensimäinen seurakunta on ottanut sen tavaksi ilman että se on käyttänyt yksiä ja samoja kastesanoja, ja Paavali ei ole pitänyt kastetta kuuluvana kristinuskon ole-

---

[1] Suomalainen tutkija, toht. E. STENIJ on väitöskirjassaan: „Galatalaiskirjeen tekstin yhtenäisyydestä etenkin hollantilaiseen konjektuurikritiikkiin nähden“ arvostellut hollantilaisiakin raamatunkriitikkoja.

mukseen (1 Kor. 1: 17). Ehtoollinen, jos Jeesus ollenkaan on antanut opetuslapsilleen käskyä viettää sitä «hänen muistokseen«, ei ainakaan missään tapauksessa ole tarkoitettu pysyväksi laitokseksi vuosisatoja varten eikä miksikään todellisen kristityn tuntomerkiksi.[1]

Olen jo edellisessä puhunut siitä tavasta, millä Hollannin valtionyliopistojen teologiset tiedekunnat ovat järjestetyt, ja miten tämä järjestys tekee teologian professoreille mahdolliseksi lausua kuulijoilleen kuinka jyrkkiä ja vapaita mielipiteitä tahansa. Nyt olisi minun annettava vähän selitystä siitä, mihin suhteeseen «modernien« vapaat aatteet asettivat heidät heidän omiin kirkkokuntiinsa nähden.

Ensinnäkin «moderninen« liike on voinut hyvin vapaasti kehittyä Hollannin useissa protestanttisissa kirkkokunnissa, joita siellä on olemassa reformeeratun kansankirkon rinnalla. Niinpä esim. Hollannin evankelis-luterilainen kirkkokunta on tunnettu vapaamielisistä ja ratsionalismiin kallistuvista traditsioneistaan.[2] «Luterilaiset, ne ovat meillä ratsionalisteja,« sanoi minulle eräs hollantilainen professori. Evankelis-luterilaisen kirkkokunnan nykyisen yleissäännön mukaan ei minkäänlainen tunnustuspakko sido papin puhevapautta. Yhtäläinen vapaus on olemassa muissakin pienemmissä protestanttisissa kirkkokunnissa. Niinpä esim. remonstranttien veljeskunnan peruslain ensimäinen pykälä kuului ennen v. 1879: «veljeskunta on kristillinen kirkkokunta, jossa Jeesuksen Kristuksen evankeliumia, raamattujen mukaisesti, vapaudessa ja suvaitsevaisuudessa julistetaan ja tunnustetaan«. V. 1879 tämä pykälä muutettiin vieläkin vapaamielisemmäksi: «veljeskunta asettaa, uskollisena vapauden- ja suvaitsevaisuuden-periaatteelleen ja perustuen Jeesuksen Kristuksen evankeliumiin, tarkoitukseksen edistää uskonnollista elämää«.

Mutta Hollannin reformeeratussa kansankirkossa asiat eivät olleet tähän määrin suotuisia «moderniselle« liikkeelle. Sen järjestys oli määrättyyn historialliseen tunnustukseen sidottu, jonka sisällyksestä «modernien«

[1] B. W. COLENBRANDER: „Beknopte Geschiedenis van het Christendom", II osa, jonka loppuluvut sisältävät esityksen Hollannin modernisen liikkeen historiasta.

[2] Tämä ei koske sitä luterilaisten osaa, joka v. 1791 erosi emäkirkosta ja perusti oman kirkkokunnan ankaramman luterilaisuuden pohjalle („hersteld luthersche Kerk"). V. 1889 väenlaskun mukaan on Hollannissa luterilaiseen emäkirkkoon kuuluvia 63,703 henkilöä; „entiselleen palautettuun luterilaiseen kirkkokuntaan" kuuluu 20,176 henk.

käsitykset useassa kohden jyrkästi erosivat. Tässä kirkossa «modernit« eivät voineet ilman ankaraa taistelua saada olemassaolon oikeutta itselleen. Samaa taistelua kestää Hollannissa vielä tänäkin päivänä.

«Moderneille« on ollut eduksi, että kansankirkon korkeimmassa eduskunnassa, synodissa, on pitkät ajat ollut vapaamielinen enemmistö. Sen vuoksi kirkonopin puolustajain, «ortodoksisen« puolueen ei ole onnistunut saada siinä hyväksytyksi sitä vaatimustaan, että kirkonoppi olisi kaikille sananjulistajille sitova ja että ne papit, jotka eivät julistamisessaan pysyisi tunnuskirjain opin kannalla, olisivat kirkko-oikeudellista tietä asetettavat kirkon ulkopuolelle. Synodin mielestä tällainen juridinen katsantokanta ei ole sopusoinnussa niiden reformatooristen periaatteiden kanssa, joihin tunnustuskirjatkin lopulta nojaavat. Toiselta puolen synodi myöskään ei ole antanut hyväksymystään sille radikaaliselle ehdotukselle, että kirkon olisi kokonaan luopuminen ylläpitämästä yhteistä tunnustusta ja asettuminen individuaalisen vapauden kannalle. Sitä vastoin se on koettanut toimia välittävään suuntaan. Sen pyrkimyksenä on ollut asettaa kirkon tunnustus niin leveälle pohjalle että eri kirkolliset suunnat voisivat jäädä tunnustuksen piirin sisäpuolelle. Tämä synodin sovinnollinen kirkkopolitiikki on tietysti ollut «moderneillekin« eduksi. Vuonna 1880 annettiin sananjulistajan suhteesta kirkon tunnustukseen se määräys, että hän ei olisi sidottu tunnustuksen kirjaimeen, vaan ainoastaan sen «henkeen ja pääasiaan«. Tämän määräyksen monet «modernit« ovat käsittäneet siten, että jokaisella on oikeus oman harkintansa mukaan päättää siitä, mikä on reformeeratun tunnustuksen «henki ja pääasia«. «Moderniset« papit ovat sentähden katsoneet voivansa sanankuulijoilleen vapaasti julistaa ajattelemisensa tuloksia eivätkä ole pitäneet välttämättömänä erota siitä kirkosta, johon he historiallisesti kuuluvat. Heidän tarkoituksensa on niin muodoin ollut sisältäpäin koettaa reformeerata kirkkoansa omien periaatteittensa mukaan.

11. Jyrkimpäin „modernien“ ajatus kirkkokäsitteestä.

Mutta oli kuitenkin «modernien« kesken niitäkin, joiden ajatussuunta ei voinut taipua minkäänlaiseen sovinnollisuuteen kirkon kanssa. Niinpä jo ennen mainittu professori Rauwenhoff «Uskonnonfilosofiassaan« toistaa sen jo parikymmentä vuotta aikaisemmin (v. 1866) eräässä aikakauskirja-artik-

kelissa lausumansa väitteen, että tuo tavanmukainen käsite »kristillinen kirkko« on, tosiprotestanttiselta kannalta katsottuna, aivan mahdoton käsite. Itse kirkkokäsite ei ole muuten puolustettavissa kuin supranaturalistiselta kannalta. Katolisesta kristikunnasta tämä käsite on kotoisin, mutta se on siitä siirtynyt protestanttiseenkin kirkkoon. Perusaatteensa mukaan kirkko on Jumalan itsensä perustama pelastuslaitos, jossa jumalallinen totuus ihmisille ilmoitetaan ja jossa pelastuksen välikappaleet ovat tarjona. Se, joka on Jumalan asettama, tahtoo myöskin esiintyä indiviidiä kohtaan jumalallisella auktoriteetilla. Protestanttinenkin kirkkokäsite lepää sen käsityksen pohjalla, vaikkei tämä siinä niin selvästi ja yksipuolisesti esiinny kuin katolisessa, että kirkko on jumalallinen, yliluonnollinen laitos. Katolisessa kirkossa tämä käsitys esiintyy jyrkempänä kuin protestanttisessa sentähden, että edellisessä käsitteet kirkko ja Jumalan valtakunta merkitsevät yhtä ja samaa, jota yhteensekoittamista protestanttinen kirkko koettaa välttää tekemällä eron näkyväisen ja näkymättömän kirkon välillä. Myöskin se seikka, että protestanttisesta kirkosta poistettiin papinvirka[1], antoi yksilölle suuremman vapauden määrätä, mikä »Jumalan sanan« mukaan olisi totuudeksi tunnustettava. Mutta tämä erotus katolisen ja protestanttisen kirkon välillä osottaa vain sen, että kumpikin ovat eri tavalla sovelluttaneet käytäntöön saman periaatteen. Protestanttinen kirkkokäsite on periaatteessa myöskin supranaturalistinen. Tämän käsityksen kanssa on sovittamattomassa ristiriidassa se protestanttisen kirkon samalla lausuma periaate, että sen jäsenillä on oikeus vapaaseen tutkimiseen ja että jokaista kehotetaan siveelliseen itsensä määräämiseen. Sillä nykyään kirkonjäsenien yhdistyminen ei perustu siihen, että heissä yhtäläinen subjektiivinen vakaumus ja mielenlaatu on vapaasti kehittynyt, vaan siihen, että he yhdenmukaisesti alistuvat saman objektiivisen auktoriteetin, Raamatun tai tunnustuksen alaisiksi. Rauwenhoff esittää vakaumuksenansa sen, että kirkkokäsite on uskonnon itsensä tähden hyljättävä. Kirkolla on ollut, hän myöntää, historiallinen tehtävä kansojen kasvattamiseksi, mutta tähän myönny-

[1] Hollantilainen ymmärtää sanalla pappi („priester“) aina katolista pappia; protestanttista pappia sanotaan „saarnaajaksi“ („predikant“). Kuten tunnettu, Saksan luterilaiset tekevät saman erotuksen: „Priester“ katolinen pappi, „Prediger“ protestanttinen pappi.

tykseen hän tahtoo, kun hän asiata täydellä vakuudella ajattelee, heti lisättäväksi: »Voi uskontoa kirkon tähden!«.

Supranaturalismia vastustavan käsityksen kannalta kirkko on palvellut palvelusaikansa loppuun; uskonnollinen *seurakunta* astuu sen sijaan. Paikkakunnallinen, luonnollisesti kasvanut, itsenäinen seurakunta on uskonnollisen yhdyskunnan normaalinen muoto. Yleisten kaavojen mukaan ei voi määrätä miten tällainen seurakunta on sisäisesti järjestettävä, miten sen on jumalanpalveluksessaan ilmaiseminen yhteistä uskontietoisuuttaan, mitä yhteistarkoituksia varten sen on sovittaminen yhteiselämänsä. Kaiken tämän seurakunnan jäsenet itse määräävät oman ajatuskantansa mukaan. Rauwenhoff suo kernaasti niiden, jotka tahtovat käsitteellisesti muodostaa dogmaattisen uskontunnustuksen, perustaa omia seurakuntia, mutta omasta puolestaan hän katsoo sen jo riittävän seurakunnan perustukseksi, että sen jäsenet yleisen ajatussuuntansa, siveellisen elämänkäsityksensä suhteen ovat samanmielisiä. Paraiten tämä samanmielisyys voidaan ilmaista siten, että yhdytään saman johtajan ympärille, jolta ei vaadita laveata uskontunnustusta, vaan joka voidaan tuntea saman suunnan ja hengen lapseksi kuin seurakuntalaiset itse.

»Moderninen« seurakunta-aate oli Rauwenhoffin mielestä mahdoton toteuttaa reformeeratun kirkon piirissä. Tämä aatehan vaatii, että kirkkokäsitteestä olisi kokonaan luovuttava ja että kirkolliset yhdyskunnat katsottaisiin seisovan aivan samalla tasalla kuin muut yhdistykset, jotka toimivat yhteiskunnallis-siveellisiä tarkoitusperiä varten. Tällaisia yhdistyksiä reformeeratun kirkon seurakunnat Rauwenhoffin mielestä eivät ole eikä niitä sellaisiksi voi kehittää. Samaten kuin protestantismi ei voinut saada oikeuksia katolisessa kirkossa, ei »moderninenkaan« liike voi reformeeratussa kansankirkossa saada periaatteilleen tunnustusta. Vastakohta katolisuuden ja protestantismin välillä oli päinvastoin paljon vähemmän jyrkkä kuin vastakohta: moderni ja antimoderni. Sitä paitsi »moderninen« liike on tykkänään välinpitämätön niistä erotuksista, joita on olemassa eri kirkkokuntien välillä; ei olisi mahdotonta, että vapaamieliset katoliset tai juutalaiset yhtyisivät uusiin »modernien« perustamiin seurakuntiin. Rauwenhoff ei kirkkohistoriasta sano tuntevansa yhtään uskonsuuntaa, joka olisi niin jyrkästi asettunut oman kirkkonsa traditsioneja vastaan ja kuitenkin vielä sittenkin pysynyt kirkkonsa piirin sisäpuolella.

12. Pysyäkö vai erota?

Keskustelu kysymyksestä pitikö modernein erota vaiko pysyä kansankirkossa, koski pääasiallisesti kolmea eri kohtaa.

Ensinnäkin tuotiin radikaaliselta taholta esille, että »modernisesti« ajatteleva tahtoo koota ihmiset yleisihmisyyden aatteen ympärille. Sen taas, joka tahtoo saarnata kirkollista ajatustapaa, täytyy harrastaa vain niiden ihmisten yhtymistä, jotka uskovat samalla tavalla yliluonnollisista asioista. Se »moderni«, joka toimii pappina jossakin historiallisessa kirkkokunnassa, pyrkii siis vaikuttamaan vastoin sitä aatetta, joka on ensimäinen hänen omassa katsantokannassaan. Kirkkoon, jolla on tunnustukseen sidottu järjestys ja joka tahtoo olla pelastuslaitos, ei kukaan »moderni« voi kuulua, ei pappina eikä jäsenenäkään.

Toiseksi vaadittiin »modernien« eroamista kirkosta sen nojalla, ettei »moderni« enää voinut nimittää itseään Kristuksen mukaan. Uudenaikaisen maailmankatsomuksen perusaate on se, että kaikessa tapahtumisessa syyn ja vaikutuksen laki pitää paikkansa. Sitä vastoin Jeesuksen maailmankatsomus oli jotakin vallan toista. Hän ajatteli, että maailmaa oli johtamassa personallinen, maailmasta erillään oleva ja siihen vapaasti vaikuttava Jumala.

Kolmas radikaalien pääväite oli se, että »moderni« ei enää voi sanoa itseään uskonnolliseksikaan. Sillä uskonto vaatii uskomaan siihen, johon »moderni« ei voi uskoa, nimittäin ihmeihin. »Moderninen«, joka katsoo kaikkea tapahtumista, sekä sielullista että aineellista luonnollisesti selitettäväksi, voi yhtä vähän hyväksyä sen uskonnollisen käsityksen, että Jumala voi ihmismielessä herättää jaloja pyrintöjä, kuin sen, että vesi voi Jumalan tahdosta muuttua viiniksi.

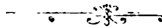
Tämänlaisilla perusteilla jo ennen mainitsemani toht. Pierson selitti eronsa papintoimestaan (v. 1866). Häntä vastaan sellaiset miehet kuin Reville (nykyään uskonnonhistorian professori Collège de Francessa) ja Kuenen toivat esiin maltillisempain »modernein« mielipiteet. Heidän mielestään »moderninen« ajatuskanta ei välttämättä ollut ristiriidassa protestanttisen kirkon uskonnollisten periaatteiden kanssa. Todellista sivistystä ja humaniteettia he eivät sanoneet voivansa tunnustaa olevan ilman uskontoa ja juuri kirkon tarkoitus olisi toimia ihmisyyden-aatteen pohjalla. Kirkkokuntaa ei pidä arvostella sen mukaan, mitä sen tunnustuskirjat

sisältävät, vaan sen oman prinsiipin mukaan, joka on tunnustuskirjoja paljon vanhempi ja alkuperäisempi. Reformeeratun kirkon prinsiippinä on individuaalinen vapaus ja juuri tätä periaatetta »modernit« pitävät arvossa paremmin kuin muut. Myönnettävä on kyllä, että tämä kirkko tarvitsisi monta parannusta; myöskin on myönnettävä, että sen oppi on supranaturalistisen maailmankatsomuksen kannalla, mutta tulevaisuus on siihen asettava organisen eli antisupranaturalistisen ajatuskannan yhteiseksi vakaumukseksi. Kun tämä uusi vakaumus pääsee valtaan, niin kirkko puhdistuu vääristä traditsioneistaan. Silloin kirkko ei ole muuta kuin inhimillinen laitos, jonka tarkoitus on edistää uskonnollista ja siveellistä elämää Jeesuksen hengessä, ja sen, joka tahtoo ruveta papiksi tässä kirkossa, ei silloin tarvitse luvata muuta kuin toimia tämän tarkoituksen hyväksi omantuntonsa ja kirkon järjestyssääntöjen mukaan.

Myöskään ei ole tämän maltillisemman suunnan mielestä tuotu perusteita sille radikaalien väitteelle, ettei »moderni« voisi nimittää itseään Jeesuksen nimen mukaan. Sillä kristinusko ei ole jonkun määrätyn vuosisadan käsitys Jeesuksen uskonnosta, vaan se on Jeesuksen uskonto itse. Juuri »modernit« ovat tahtoneet saada tällaisen kristinuskon käsittämisen tunnustetuksi. Modernien maailmankatsomus ei estä ketään tunnustamasta kristinuskoa, eikä Jeesuksen omituisuus ole ollut mikään erityinen maailmankatsomus, vaan se oli hänen lapsensuhteensa Isä-Jumalaan.

»Moderninen« ajatuskanta ei pakota ketään luopumaan uskonnosta. Sillä kausaliteettiaate muuttaa kyllä entisen käsityksemme Jumalan suhteesta äärelliseen maailmaan, mutta se ei tee tyhjäksi sitä uskoa, että jumalallinen voima hallitsee maailmaa ja on järjestänyt tapahtumisen järkähtämättömät lait korkeinta tarkoitusta palvelemaan.

(Jatk.)

Kansallisuusaate ja kansanmielisyys.

Kirjoittanut

VALFRID VASENIUS.

IVAR A. HEIKEL, *Språkpartierna och arbetarefrågan.* Helsingissä 1898, G. W. Edlund. 64 s. 8:o. Hinta 1: —.

I. A. H., Rösträttsfrågan och Arbetarefrågan. (Öfvertryck från »Vårt Land« N:o 1.) Helsingissä 1898. 12 s. 16:o. Hinta —: 10.

Työväen kalenteri. V. 1897. Toimittanut Kotkan työväenyhdistys. Kotkassa 1898. 147 + 57 s. 8:o.

1.

Joka vähäisenkin tuntee historiaa, hän tietää myöskin, kuinka epätasaisesti kehitys tapahtuu ja uudet aatteet voittavat alaa.

Jos esim. lukee mitä E. G. GEIJER enemmän kuin viisikymmentä vuotta sitten kirjoitti aikansa yhteiskunnallisista oloista, niin huomaa, että se asiaintila, jota hän kuvailee suurien kansojen silloisen aseman mukaisesti, on juuri sama, kuin minkä nykyään tapaamme meidän maassamme. Selvästi hän näkee ja kuvailee rahan kasvavaa valtaa ja kuinka siitä seuraa uusi luokkajako. Entiset ensimäinen ja toinen sääty ovat sulaneet yhteen porvariston kanssa, ja siten on muodostunut keskiluokka, joka kansan nimessä on itselleen valloittanut kaikki oikeudet. Nämä oikeudet keskiluokka tahtoo säilyttää itselleen, ja se tulee siten vanhoilliseksi. Mutta se on vaikeassa asemassa. »Pääoman yhä lujemmin vahvistettu suvereniteetti työmiehen yli heittää tämän yhä syvemmälle hirveästi karttuvaan proletaarijoukkoon. Onko tämä europpalaisen sivistyksen solmu ainoastaan miekalla halkaistava, vaiko rauhallisesti selvitettävä, siinä tuon sivistyksen tärkein tulevaisuudelle asetettu kysymys.»

Geijer puolestansa luottaa rauhalliseen selvitykseen, mutta ainoastaan kahden tulevaisuudenvoiman avulla. Ja ne ovat aikamme *kansallinen* ja *uskonnollinen* liike. »Molemmat ovat samalla valtiollisia mahteja ja ulottuvat nähtävästi kauemmas, kuin uuden keskiluokan valtiollinen valta. Kansallisuutta ja uskontoa ei sovi mitata millään varallisuuden asteikolla. Kuitenkin ne muodostavat *kansalaisen* ja *ihmisen,* ja ilman niitä keski-

luokka pian vaipuisi ja hukkuisi aineellisiin harrastuksiinsa. Niissäpä ajan virkistävä, puhdistava elonilma on huomattavissa.»

Tuskin kukaan kieltänee, että Geijerillä, historioitsija kun oli, oli täysi syy tämmöiseen lausuntoon. Onhan usein suuri kansallinen liike samassa kohottanut vähäväkisten asemaa; ja kristinusko on periaatteissaan kansanmielinen.

Mutta kun sosiaalinen kysymys nyt, niinkuin odotettavissa oli, esiintyy meilläkin, niin on näyttänyt siltä kuin Geijer olisi ollut väärässä. Kansallisuusaate on milloin missäkin muodossa tähän asti johtanut koko valtiollista elämäämme. Olisi siis sopinut odottaa että kaikki puolueet olisivat olleet yksimielisiä sosiaaliseen kysymykseen katsoen. Mutta päinvastoin ne ovat yksimielisesti huutaneet sosialismia ja julistaneet työväen äänenkannattajan pannaan. Ja kuinka vähän kansallisuusaate on auttanut ihmisiä tunnustamaan »kansalaisen» arvoa, se näkyy siitä tavasta, jolla ääniasteikkokysymystä on molemmilta puolilta ajettu.

Uskonnosta ei kannata puhuakkaan. Sitä veljesrakkautta, jota kristinusko meille opettaa, on työväenpyrintöjen arvostelemisessa nähty hyvin vähän, mutta paljon enemmän tylyyttä, jopa vihaakin.

Toiselta puolen eivät työmiehetkään ja heidän ystävänsä, esittäessään vaatimuksiansa ja toiveitaan, vetoa kansallisuuteen. Päinvastoin. Jo on suomalaisten työmiesten puolelta puhuttu »ränstyneestä kieliriidasta», ja samaa virttä veisaavat ne työmiehet, jotka »Työväen kalenterissa» ovat kirjoittaneet kilpakirjoituksia työväenasiasta. Yksi heistä sanoo esimerkiksi:

»Kyllä sellaisen, jolla on tuhansiin ja kymmentuhansiin nousevat vuositulot sekä kaikenlaista elämän mukavuutta ja komeutta yltäkyllä, sopii puhua isänmaanrakkaudesta ja politiseerata kielikysymyksessä. Mutta työmiehen se on toista, hänellä kun ovat omat leipähuolensa ensimäiset ja viimeiset. Sentähden ei sovi ihmetellä, jos hänellä ovat omat puuhansa, jos hän sen perin niukan aikansa kuluttaakin ensi sijassa niihin asioihin, joista hän toivoo itselleen lievennystä. Työmiehellekin on isänmaanrakkaus ja kansallisuus siksi suuresta merkityksestä, ettei se sitä noin vaan hylkykaluna heitä viikingeille; mutta toiselta puolen ei se voi ihailla sellaista maan kansallisuutta, mikä vaan kiiltää kauneissa puheissa, eikä tahdo lieventää sorrettujen ja vähäväkisten tilaa.»

Ja kun nyt toiselta puolen ruotsinmielinen, professori Heikel, nousee puolustamaan työmiehiä, niin hänkin sanoo:

»Kielipuolueitten tunnussanat soivat niin kuluneilta ja tyhjiltä. Ne ovat katkismusläksy, joka osataan ulkoa, ja jota täytyy uskoa, jos tahtoo päästä eteenpäin maailmassa.»

Vieläpä hän väittää, että kansallisuusaate ei enää suomenmielisissä synnytä alttiiksiantaumusta ja epäitsekästä toimintaa, vaan ainoastaan kansallisvihaa ja saaliinhimoa. Ruotsalaisella puolella taas ei tuo aate herätä mitään sokeata innostusta, mutta kilpailu vaatii, että sitä silläkin taholla jossain määrin ylläpidetään. Paras olisi kuitenkin löytää toinen ylevämpi aate, joka voisi yhdistää riiteleviä molemmilta puolin; ja semmoinen ylevämpi aate on kansanmielisyys sosiaalisen harrastuksen muodossa.

Tämmöiset mielipiteet ovat omiansa tuntuvasti vaikuttamaan kielipolitiikkiimme.

Tähän asti ovat suomenmieliset politikoitsijat sanoneet: me edustamme kansaa.

Ja ruotsinmieliset politikoitsijat ovat sanoneet: me edustamme intelligensiä.

Mutta jos nyt kansanmiehet eivät huoli fennomaniasta, eikä intelligensi svekomaniasta, kuinka silloin käy?

Tiedän mitä vastataan. Nuo äänet ovat vielä vain yksityisiä. Paljon on suomalaisia työmiehiä, jotka vielä huolivat fennomanista, paljon on vielä ruotsikiihkoista intelligensiä. Vähät siitä jos muutamat jättävät vanhat puolueliput.

Mutta turha on siihen luottaa.

Jos Englannin alihuoneessa vanhoilliset ovat enemmistönä, mutta jossakin vaalipiirissä tapahtuu täytevaali, jonka kautta vanhoilliset menettävät yhden sijan liberaaleille, niin vanhoillisten valta ei silti rupea horjumaan. Mutta asiaa pidetään huomioon otettavana enteenä siitä, että yleinen mielipide on kääntymäisillään liberaalisuuteen päin.

Mutta jos yht'aikaa tapahtuisi kaksi täytevaalia, ja toisessa vanhoilliset, toisessa liberaalit menettäisivät piirin työväenpuolueelle, niin varmaan sitä pidettäisiin hyvin arveluttavana.

Samoin tässä. Olkoon, että mainitut lausunnot ovat yksityisten antamia; ne merkitsevät sittenkin paljon sen kautta, että menevät samaan suuntaan. Ja kaikissa tapauksissa on niiden kautta pantu keskustelunalaiseksi kysymys kansallisuusaatteen ja kansanmielisyyden keskinäisestä välistä.

Tämä kysymys ei ole ainoastaan teoreettinen. Valtiolliset periaatteet kyllä itsessään eivät ole muuta kuin tulos yleisemmistä yhteiskunnallisista oloista; mutta kerran muodostettuina ja puolustettuina ne voimakkaasti vaikuttavat ihmisten mieliin.

Siis ei ole yhdentekevää, ovatko kansanmielisyys ja kansallisuusaate ristiriidassa vai sopusoinnussa. Edellinen on jo vetänyt puoleensa monta, jälkimäinen tulee varmaan yhä edelleen vallitsemaan monen mielessä. Onko siis odotettavissa sotaa vai rauhaa näiden aatteiden puolustajain välillä?

2.

Etsiessämme vastausta tähän kysymykseen täytyy meidän ensin muistaa, että kansallisuussanalla on kaksi eri merkitystä, valtiollinen ja kielellinen.

Edellisessä merkityksessä on meillä kansallinen jokainen, joka tahtoo että kansamme pysyy ja kehittyy itsenäisenä yksilönä kansakuntien joukossa. Siinä merkityksessä siis olemme miltei kaikki kansallisia; epäkansallisiksi ei voi sanoa muita kuin esim. niitä, jotka kukistaaksensa suomalaisia työmiehiä hankkivat tänne ulkomaalaisia. Mutta toivottavasti ovat hekin tehneet sen enemmän ajattelemattomuudesta kuin pahasta tahdosta.

Kansallismielinen oli siis tavallansa myöskin entinen liberaalinen puolue, vaikka se vastusti kielellistä kansallisuusaatetta. Ja huomattava on, että tähän kansallismielisyyteen yhtyi melkoinen määrä kansanmielisyyttäkin. Stuart Mill ja Laboulaye y. m. samansuuntaiset kirjailijat, jotka liberaaliselle nuorisolle noin kolmekymmentä vuotta sitten edustivat »länsieuroppalaisen sivistyksen« valtiollista kantaa, he saarnasivat vapautta, joka samassa oli yhdenvertaisuutta. Sentähden esim. silloin joukko ylioppilaita oli Helsingin vapaaehtoisen palokunnan jäseninä, ja he katsoivat työmiehiä vertaisikseen, jopa itseänsä paremmiksi, kun korkeasti oppineet käsivarret väsyivät pumppaamasta, mutta pannusepät pysyivät paikoillansa. Eikä silloin arasteltu ajatella mitä muutoksia hyvänsä valtiollisissa oloissa. Kun esim. hra Felix Heikel matkusti Amerikkaan ja kirjoitti uuden maailman oloista, niin hänen vapaudenintoa uhkuvia kirjeitään luettiin jännityksellä ja ihastuksella. Kirjoittipa hän muun muassa kuinka Amerikassa jokaisella kansalaisella oli yhtä paljon sananvaltaa kunnan ja valtion asioissa »huolimatta veroäyristä», ja kuinka oli uskallettu antaa äänioikeus neljälle miljoonalle aivan sivistymättömälle neekerille. Sillä Amerikassa luotetaan vapauteen, joka kasvattaa ihmisiä hyviksi kansalaisiksi.

Eikä senaikuisissa ruotsikiihkoisissakaan ollut ylimysmielisyyttä huomattavissa. Päinvastoin esim. Uusmaalaisen osakunnan sanomalehdessä

ankarasti moitittiin milloin mitäkin tilanomistajaa, joka oli verottanut marjanpoimijoita, häätänyt pois mökkiläisen j. n. e. Ja samaten kiihkoisimmat uusmaalaisista tovereistani olivat ahkerimpia kansanvalistustyössä.

Ja samaa työtä on sittemmin jatkettu. Sanottakoon muuten »Arbetets vänner»istä mitä hyvänsä; tosiasia on että ruotsinmieliset lukumiehet ainakin Helsingissä ovat paljoa ahkerammin työskennelleet niissä yhdistyksissä, kuin suomenmieliset lukumiehet työväenyhdistyksessä.

Suoranaisena tuloksena tästä harrastuksesta on professori Heikelin kirja. Ja se tapa, miten hän on muodostanut kirjassa lausutut mielipiteensä, sopii sekin esimerkiksi toiskielisille. Sillaikaa kuin moni suomenmielinen ei tiedä työmiehistä muuta kuin että syövät »funttabullaa«, on hän käynyt työmiesten kodeissa katsomassa mitä he syövät, miten he asuvat, kysynyt mitä heidän elämänsä maksaa j. n. e.

Ja siten on tekijä oppinut työmiesten kieltäkin, joka on tosiasioita ja numeroita — sill'aikaa kuin on suomenmielisiä, jotka puhuvat siitä, etteivät apinat kokoele pääomaa ja muuta semmoista, joka työmiehille on — ruotsia, jopa sanskritiakin.

Mutta se, joka ei osaa kansan kieltä, se ei kansan johtajaksi kelpaa, sen ovat fennomaanit jo kauan aikaa sitten julistaneet.

Eikö siis hra Heikel tässä kohden ole noudattanut kansallismielisten periaatteita?

Kaikesta tästä nähdään, että ruotsinmielisyyden ohjelmaan varsin hyvin saattaa kuuluakin kansanmielisyyskin. Jopa se oikeastaan siihen välttämättömästi kuuluu. Sillä ruotsinmieliset sanovat puolustavansa »ruotsalaista sivistystä»; mutta ruotsalainen sivistys on kauttaaltansa kansanmielinen. Puhumattakaan oman maamme suurista runoilijoista ovat Geijer, Almqvist, Fredrika Bremer, Rydberg, Snoilsky ja moni muu pontevasti muistuttaneet yliluokalle sen velvollisuuksia aliluokkaa kohtaan.

Jos siis sekä liberaalien että viikinkien periaatteet oikeastaan ovat sopusoinnussa kansanmielisyyden kanssa, niin samaa tietysti vielä enemmän voidaan sanoa suomenmielisyydestä.

Kansanmielisyys seuraa suorastaan siitä, että suomenmieliset aina ovat sanoneet edustavansa kansaa, rahvasta. Sen tarpeita siis puolueen pitäisi harrastaa muussakin kohden kuin mitä kieleen tulee.

Olemme siis tulleet siihen päätökseen, että kansanmielisyys periaatteellisesti kuuluu kaikkien puolueittemme ohjelmaan. Mistä siis tulee, että

entinen Amerikan-ihailija hra Felix Heikel nyt puolustaa ääniasteikkoa, että ruotsinmielisisssä, niinkuin hra Ivar Heikel valittaa, ilmaantuu paljon ylimysmielisyyttä, ja että suomenmielisten joukossa on miehiä, jotka sanovat kansanvaltaisuutta »kiliseväksi kulkuseksi» vain?

Tämä tulee kuin tuleekin puolueitten asemasta (kielelliseen) kansallisuusaatteeseen katsoen.

3.

Kun suuri yhteiskunnallinen uudistustyömme alkoi 1860-luvulla, niin oli meillä kaksi tärkeätä tehtävää: ensiksi meidän piti ehtiä muitten kansojen rinnalle yleisessä kehityksessä, toiseksi hankkia sivistykselle kansallinen, se on suomalainen muoto. Kun oli paljon tehtävänä ja verrattain vähän työntekijöitä, niin työnjako tuli välttämättömäksi. Toiset siis etupäässä harrastivat yleiseuroppalaista kehitystä, toiset etupäässä suomalaisuutta.

Tästä työnjaosta ei kuitenkaan olisi tarvinnut syntyä eripuraisuutta. Onhan moni suomenmielinen samassa ollut monessa kohden »liberaali», ja kirjoittihan liberaali semmoinen kuin Ernst Linder suomeksi.

Mutta eripuraisuuteen »liberaalien» ja »kansallismielisten» välillä tämä työnjako sittenkin vaikutti. Luonnollista oli että suomalaisuuden työhön antautuivat etupäässä ne, jotka lapsuudestaan osasivat suomea taikka myöhemmässä iässä sitä oppivat. Liberaalien joukkoon tuli siis kuulumaan pääasiallisesti semmoisia, jotka eivät ensinkään tai hyvin vähän osasivat kansamme enemmistön kieltä. Tästä asianlaidasta syntyi pian kaksi vastakkaista mielipidettä.

Suomenmieliset, nähdessään kuinka äärettömän paljon oli suomenkielen hyväksi tehtävää, tahtoivat enemmän työntekijöitä puolellensa, ja moni heistä kannatti siis Snellmanin jo aikaisemmin lausuttua mielipidettä, että ruotsinkielellä toimitettu viljelystyö on pelkkää voimien tuhlausta. Liberaalit taas näkivät myöskin edessänsä suuren tehtävän, johon tarvittiin paljon työvoimaa. Miksei, sanoivat he, voitaisi yhtä hyvin suorittaa tätä tehtävää ruotsiksi? Miksi kuluttaisimme aikaa uuden kielen oppimiseen, siis vain muodolliseen työhön, kun sillaikaa voisimme paljoa enemmän positiivisella työllämme hyödyttää isänmaata?

Ei voi kieltää että moni, joka silloin niin sanoi ja sen mukaan toimi, onkin hyödyttänyt isänmaata positiivisella työllään enemmän kuin jos olisi käyttänyt aikaansa suomen kielen oppimiseen.

Mutta ei voi toiselta puolen kieltää, että monelle tuommoiset lauseet olivat vain »parantumattomien esteitä». Kun nyt suomenmieliset sen sanoivat, niin loukkautuivat siitä nekin, jotka eivät tunteneet ansaitsevansa tätä moitetta. Vastattiin siis syytöksillä umpinaisuudesta ja vanhoillisuudesta. Ja varmaan niissäkin oli jossakin määrässä perää; onhan vielä tällä vuosikymmenellä koetettu osottaa, että kansallismielisen *pitäisi* olla vanhoillinen (ks. kirjastani »Suomenmielisyys ja vapaamielisyys»).

Nämä vastakohdat pukeutuivat, niinkuin tavallisesti käy, vastakkaisiin teorioihin. Kieltä pidettiin toisella puolella tärkeimpänä kansallisuuden merkkinä, toisella tätä kiellettiin.

Mutta vähitellen muodostui suomea osaamattomien joukossa uusi ryhmä, joka kyllä tunnusti kielen merkityksen, mutta juuri siitä syystä vastusti suomenmielisiä. Ruotsikiihkoiset näetten pitivät ruotsin kieltä äärettömän paljoa parempana kuin suomenkieltä, joka muka ei ainoastaan ollut kehittymätön, vaan aivan mahdoton sivistyksen välikappaleeksi. Kuinka pitkälle siinä kohden on joskus menty, sitä todistaa seuraava juttu, jonka äsken luotettavalta taholta kuulin.

Nuori neiti, joka osasi suomea, oli läpikäynyt Tammisaaren seminaarin ja hänelle tarjottiin paikkaa kansakoulussa, jossa hänen tuli opettaa sekä ruotsalaisia että suomalaisia lapsia. Mutta saatuaan tiedon tästä hänen veljensä, yksi viikinkiläisyyden kiivaimpia aseenkantajia, kielsi häntä ottamasta tätä paikkaa vastaan, sillä suomenkielellä ei muka kuitenkaan voi saada mitään aikaan, tuo kieli kun on aivan mahdoton sivistyskieleksi!

Kun nyt siis toisella puolella oltiin edustavinansa »länsieuroppalaista sivistystä» suomalaista umpinaisuutta vastaan, toisella puolen »sivistyskieltä» suomen kielen mahdottomuutta vastaan, niin siitä luonnollisesti syntyi paremmuuden, se on ylimysmielinen tunne. Tämä tunne kohtasi ensin yleensä kaikkea suomalaista. Mutta kun suomenmieliset nimenomaan puhuivat rahvaan puolesta, niin ruvettiin ruotsinmielisellä puolella ylenkatsomaan sitäkin, »sydänmaan ukkoja«. Ja siten valmistui vähitellen se aristokraattinen katsantotapa, josta hra Heikelkin valittaa. Se joka ylistää »vanhaa kultuuria» nuorta suomalaista kultuuria vastaan, se pian rupeaa ylistämään herrojen kultuuria talonpoikia tahi työmiehiä vastaan.

Tätä tunnetta on tietysti kiista virkakielestä ollut omiansa ylläpitämään. Suomen kielen luultu kehittymätön tila oli oivallinen ase, kun vastustettiin virkakieltä koskevia vaatimuksia.

Mutta mitä enemmän on saarnattu suomen kielen kehittämättömyyttä, sitä vähemmin on tietysti halu perehtyä suomenkieleen voinut levitä ruotsinmielisissä. Ja siitä seuraa helposti taas, että suomalaisella puolella tehtyä viljelystä yhä edelleen halveksitaan.

Mutta tuntematonta ihmiset eivät ainoastaan halveksi, vaan sitä myöskin pelätään. Kun monelle ruotsinmieliselle — ehkäpä useimmille — se mikä suomeksi tapahtuu on miltei suljettu maailma, niin helposti luullaan, että tässä maailmassa tapahtuu jotakin hirveätä. On siis miltei itsestään selvää, että fennomaanit ovat yllyttäneet aliluokkaa, ensin fennomaniaan, sitten — sosialismiin.

Eikä tätä vaaraa voida torjua vaikuttamalla suomalaisiin työmiehiin. Sillä ei osata heidän kieltään, ei ainakaan riittävästi. Mitä siis muuta neuvoksi kuin käyttää muita keinoja puolustukseksi: rahallista ylivaltaa, ääniasteikkoa ja — venäläisiä muurareja.

4.

Täten on svekomaniasta johdonmukaisesti seurannut ylimysmielisyyttä. Mutta kuinka on fennomaniasta tultu samaan ylimysmielisyyteen?

Luullakseni epäjohdonmukaisuudesta.

Se nähdään jo siitäkin, että ne syytökset, joita on singoteltu työmiesliikettä vastaan, ovat kauttaaltansa juuri samaa mitä ennen on sanottu fennomaniasta.

Fennomaaneja on syytetty nihilismistä, samoin kuin työmiehiä sosialismista. Fennomaanit ovat olleet kiittämättömiä Ruotsia kohtaan, samoin kuin työmiehet kapitalisteja kohtaan. Fennomaaniset yllyttäjät ovat maalanneet virkamiehiä yhtä mustiksi kuin työväen yllyttäjät kapitalisteja. Talonpojat ovat yhtä vähän osanneet tosihyödykseen käyttää anomiansa suomalaisia kouluja, kuin työmiehet sitä vapaata aikaa, jonka lyhennetty työpäivä heille suo.

Ja hyväksi — tahi oikeastaan surkeaksi — lopuksi on työmiesten suun tukkimiseksi käytetty aivan samanlaisia poikkeustoimenpiteitä, kuin mitä 1850 käytettiin suomalaisia vastaan.

Jos siis suomenmielinen kapitalisti, joka ehtimiseen on sättinyt virkamiehiä, nyt saapi kuulla kovia sanoja työmiesten puolelta, niin muistakoon, että hän itse on työmiehille nämät sanat opettanut. En ainakaan minä

»Työmiehestä» ole löytänyt ankarampia sanoja kapitalisteja vastaan, kuin mitä fennomaanit monta monituista kertaa ovat lausuneet virkamiehistä.

Samoin, jos suomenmielinen valittaa »yllyttäjän» työtä, niin muistakoon mitä »myyräntyötä» hän itse muka on tehnyt. Ja ennen kaikkea muistakoon oman neuvonsa ruotsinmielisille: jos pelkäätte yllyttäjiä, niin ruvetkaa itse johtajiksi.

Toisellakin tapaa tullaan samaan päätökseen.

Suomenmielisyyden tarkoituksena on ollut luoda suomalainen sivistysmuoto. Sen ytimenä on siis ollut suomenkielinen viljelystyö. Katsokaamme miten tämä viljelystyö on työntekijöihin vaikuttanut.

Miltei jokainen oppikoulusivistyksen saanut (ja moni muukin), joka on viimeisinä vuosikymmeninä puhunut tahi kirjoittanut suomeksi, on siinä ollut pakotettu suomeksi lausumaan jotain, jota hän muulla kielellä on lukenut tahi kuullut. Mutta silloin hänen on täytynyt usein keksiä lauseparsi, josta ei ainakaan ole tiedetty, että kukaan olisi sitä aikaisemmin käyttänyt. Tässä tilassa eivät ole ainoastaan varsinaiset suomentajat ja sanomalehtimiehet, vaan myöskin opettajat kun puhuvat luokilleen, liikemiehet, kun heidän on tekeminen suomalaisten ostajain kanssa, emännät kun puhuttelevat palvelijoitaan, sanalla sanoen kaikki. Jopa kokonaiset seurat ovat saaneet alkunsa tahi työtä suomalaisten oppisanojen tarpeesta; niin Duodecim, Vanamo y. m.

Kaikesta tästä eivät ruotsinmieliset tee muuta johtopäätöstä kuin että suomen kieli on hyvin vähän kehittynyt. Mutta jokainen, joka on ollut mukana tässä työssä, hän tietää että kieltä, jonka luomisessa on ollut osallisena, pian rupeaa rakastamaan paljoa enemmän kuin jos se on saatu valmiina. Sadoille ja tuhansille on suomen kielen asia täten tullut sydämenasiaksi. Olemme tunteneet, selvemmin tahi himmeämmin: tässä on edessämme työ, jota ei kukaan meille tee, joka meidän täytyy tehdä itse, mutta jossa yhteisvoimin voidaan saada suuria aikaan.

Samaan suuntaan on tietysti vaikuttanut kotimainen tutkimustyö, jossa niin moni on, kokoilijana tahi tutkijana, ollut osallisena, samaten suomalaisten koulujen perustaminen tahi ylläpitäminen, työ suomalaisen teatterin puolesta y. m. s. Ja kaiken tämän työn tunnussanana on ollut kansallisuusaate.

Kummako että asiain näin ollen tuo aate on tullut suomenmielisille rakkaaksi ja kalliiksi?

Sitä vastoin ruotsinmielisten laita kieleensä katsoen on aivan toinen. Ruotsin kieli on valmis; harva sivistynyt on meidän maassamme ollut mukana sen kehittämisessä, kun sitä vastoin harva sivistynyt suomalainen on ollut suomen kieltä kehittämättä. Samoin Ruotsi hankkii tarvittavia käännöksiä, jopa suurimman osan niistä alkuteoksistakin, joita ruotsalaisemme lukevat. Valmistahan Ruotsin sanomalehdetkin tarjoovat Suomen ruotsalaisille saksille.

Kummako että, asiain näin ollen, kansallisuusaatetta ruotsalaisella puolella halveksitaan taikka harrastetaan vain kilpailun tarpeesta?

Mutta tästä erotuksesta seuraa toinenkin.

Avustajina, jopa opettajina suomalaisessa viljelystyössä ovat olleet juuri vähimmän oppineet. Kokoelemistyössä ovat työskennelleet rinnatusten, ei ainoastaan maisterit ja ylioppilaat, vaan myös lyseolaiset ja talonpojat. Alhainen kansa se se on säilyttänyt kansanrunoutemme aarteet, ja kansankieli äärettömine rikkauksineen on yhä ollut sivistyskielen määrääjänä. Moni tohtori ja maisteri on varmaan joskus mennyt kyökkiin kysymään palvelijaltansa miten sitä tahi tuota sanaa käytetään hänen kotiseudullaan. Moni on talonpojan parissa ollessaan salaa ihmetellyt ja pannut muistiin niitä sattuvia puheenparsia, jotka hän on saanut kuulla. Samaten on tehty kansankirjailijain teoksia lukiessa.

Mitä luontevimmalla tavalla on täten syntynyt samassa rakkautta kieleen ja rakkautta kansaan. Kummako että monelle siis on aivan mahdotonta kansallismielisyydestä erottaa kansanmielisyys?

Tässäkään kohden eivät ruotsinmieliset ole samassa asemassa. Kansankieli on heille ollut vain tieteellisen harrastuksen esineenä; sivistyneelle puhe- ja kirjakielelle on sen vaikutus ollut vain haitaksi.

Johtopäätös tästä pitäisi oleman, että jos ruotsinmieliset ovat ylimysmielisiä, niin pitäisi kaikkien suomenmielisten olla kansallismielisiä.

Miksei niin ole ollut?

Suureksi osaksi siitä syystä, että virkakielikysymyksen kautta suomalaisuuden asia myöskin on tullut valtiolliseksi asiaksi. Ja kun tässä kohden on suomenmielisten kärsivällisyyttä liian paljon koeteltu, niin on valtiollisesta kysymyksestä syntynyt valtakysymys.

On, sanotaan, täytynyt tavoitella valtaa, jotta voitaisiin murtaa ruotsinmielisten vastarinta suomenmielisten oikeutettuja vaatimuksia vastaan.

Olkoonpa niinkin. Mutta vallan tavoittelemisessa on epäilemättä jossakin määrin unhotettu se tarkoitus, jonka tähden on valtaan pyritty.

Selvimmin tämä on tullut esille ääniasteikkoasiassa. Kymmenen äänen järjestelmää on kyllä moni harrastanut »asteettaisen kehityksen» ihailusta, mutta itse asiassa tämä järjestelmä ei ole muuta kuin yritys saada valta siirretyksi varakkaammalta keskiluokalta vähemmän varakkaalle keskiluokalle. Mutta tämä tämmöinen yritys sotii silminnähtävästi kansallisuusaatetta vastaan. Sillä tuon aatteen yhteiskunnallinen tehtävä on, niinkuin Geijer aivan oikein muistuttaa, murtaa keskiluokan itsekkäisyyden valta ja asettaa kansalaisten yhteiskunta kukkarojen yhteiskunnan sijaan.

Sentähden jo yhä enemmän ja yleisemmin rupeaa selviämään, että suomalaisen puolueen menettely tässä kysymyksessä on ollut suuri valtiollinen erehdys. Se on vieroittanut monta suomalaisuuden asiasta, ja se se ennen kaikkea on vaikuttanut, että ruotsinmieliset kansallisuuden pyrinnöissä näkevät vain itsekkäisyyttä ja vallanhimoa.

Ja toisessakin kohden on tämä menettely vaikuttanut turmiollisesti. Kun kerran tässä kysymyksessä on asetuttu kukkaron — jos kohta hoikemman kukkaron — kannalle, niin on luonnollista, että on jääty samalle kannalle työväenkysymyksessäkin. Siten on saatu nähdä se kumma, että suomalaiselta puolelta niin herjatun liberaalisen puolueen lempiaatteita, vanhan Manschesterikoulun väitelmiä, on suurella pontevuudella saarnattu suomalaisissa lehdissä työväen »ylösrakennukseksi».

Samaan suuntaan on vaikuttanut toinenkin seikka. Ruotsinmieliset olivat väittäneet, että fennomaanit ovat kylväneet sosialismia työmiesten mieliin. Mutta »solialismi» on meillä monella taholla pelättävä pöpö. Siis puoluetta, joka tavoittelee valtaa, ei saa syyttää sosialismista. Siis ankarat nuhteet työmiehille ja heidän äänenkannattajalleen.

Mutta nyt tapahtuu jotakin merkillistä. Ruotsinmielinen, hra Heikel, esiintyy ja kertoo lukijoillensa, että tuo pelätty sosialismi, semmoisena kun se tätä nykyä esiintyy, ei ensinkään ole mitään vaarallista. Jopa hän jatkaa:

»Mutta »Työmies»! — Se on mainettansa paljoa parempi. Niin vähän kuin minua miellyttää osa sen mielipiteistä, ja vaikka on tunnustettava, että muutamia lauseparsia olisi voinut valita paremmin — ja lehti itse sen tunnustaa — niin on lehti kuitenkin taloudellis-käytännöllisissä vaatimuksissaan maltillinen, eikä siinä kohden pitemmälle mene kuin hyvin

kunnioitettavat »yhteiskuntaa säilyttävät» puolueet Saksassa (än högst respektabla samhällsbevarande partier i Tyskland).»

Pitäkää hyvänänne!

5.

Syvälle ulottuvat siis syyt kielipuolueittemme eriäväisiin katsantotapoihin. Mutta tämmöisiä syitä harva osaa tyynesti arvostella. Jos toinen ihminen innokkaasti harrastaa pyrintöä, jolle toinen on kylmäkiskoinen, niin helposti molemmilta puolilta toinen etsii huonoja vaikuttimia toisen käytökseen.

Niin on tässäkin käynyt. Ja molemmin puolin on siitä »syntynyt vihaa, vihasta kostoa, kostosta vainoa» käyttääkseni Kustaa III:n sanoja 1772 vuoden säädyille. Ja nämä vihat, vainot ja kostot ne jäävät ihmisten mieliin, vaikka alkuperäiset syyt eriäväisyyteen jo olisivatkin poistetut.

Tuo työnjako, joka synnytti eriäväisyyden »liberaalisen» ja »kansallismielisen» puolueen välillä, se ei enää ole tarpeen. Toiselta puolen olemme monessa tärkeässä yhteiskunnallisessa tehtävässä ehtineet muitten kultuurikansojen rinnalle, muutamissa hiukan edemmäksikin. Toiselta puolen suomalaisuudella nyt on parempi tilaisuus kuin ennen saada työntekijöitä, kun suomalaiset koulut joka vuosi lähettävät yliopistoon parisen sataa ylioppilasta.

Eikä saata enää sanoa suomenmielisiä vanhoillisiksi. Uudistuksen halu on niitten parissa yhtä elävä kuin koskaan »länsieuroppalaisen sivistyksen» edustajissa; jopa viimeksimainituissa rupeaa muutamissa kohden esiintymään vanhoillisuuttakin, esim. latinan ihailua. »Vapaamielisyyttä» sillä taholla puolustetaan suomenmielisiä vastaan miltei ainoastaan taloudellisella alalla — mutta tämä tämmöinen vapaamielisyys jo muualla on vanhoillisuutta. Kaikissa tapauksissa ei meillä puoluetta muodosteta vain margariinin, viinan ja panttilaitoksien takia.

Yhtä vähän on enää syytä ylistää »ruotsalaisen sivistyksen» etevämmyyttä. Juuri tämä alituinen kerskailu on suomalaiseen viljelystyöhön vaikuttanut kiihottavasti, kieli on kehittynyt, kirjallisuus kasvanut ja levinnyt. Uskallamme sanoa, että sivistys jo maassamme suomenkielellä tuottaa yhtä arvoisia hedelmiä kuin ruotsinkielellä. Mutta jos niin on, niin voisimme kääntää ruotsalaisia vastaan heidän oman syytöksensä »umpinaisuudesta».

Oppikoulusivistyksen saaneitten joukossa ei ole yhtään suomalaista, joka ei voisi ottaa selkoa siitä mitä ruotsiksi kirjoitetaan, mutta ruotsalaisia on tuhansia, jotka eivät ymmärrä suomea. Koko suomalainen runomittaan puettu kirjallisuus ja hyvin paljon proosaakin jää siis heiltä tuntematta, eivätkä he yhdessäkään päivän kysymyksessä voi riittävästi seurata julkista keskustelua. Sillä se, mitä ruotsalaiset sanomalehdet kertovat lukijoillensa suomalaisten lehtien sisällyksestä, se antaa enimmiten aivan väärän kuvan siitä, ja joka tapauksessa se on riittämätöntä sille, joka tahtoo itsenäisesti asioita harkita.

Mutta tästä huolimatta vanhat tunnussanat ovat vielä ihmisten huulilla, jopa niitä uskotaankin. Hra Heikelkin on esimerkkinä siitä, hän kun tosiasiana mainitsee että ruotsalaista sivistysmuotoa »suoraan tahi salaisella kateudella« tunnustetaan arvoltaan ja intensiteetiltään suomalaista etevämmäksi.

Ja eikö se ole merkillistä: tähän paremmuuden-tuntoon yhtyy hänessäkin ylimysmielisyyttä. Niin innokkaasti kuin hän muuten puolustaa työmiesten vaatimuksia, niin hän äänioikeusasiassa on vanhoillinen. Ja mistä syystä? Sen tähden että työmiehiltä muka puuttuu tarpeellinen määrä sivistystä: suurimmaksi osaksi eivät ole kansakoulua käyneet, eivätkä sanomalehtiä lue j. n. e.

Tästä näkyy että kielipuolueitten tunnussanat, niin tyhjiltä ja kuluneilta kuin ne hra Heikelinkin mielestä soivat, kuitenkin yhä edelleen vaikuttavat ihmisten mieliin. Mutta suuren edistyksen merkkinä on mainittava, ettei hra Heikel käytä väitettään ruotsalaisen sivistysmuodon etevämmyydestä aseena suomalaisia vastaan. Hän sillä vain tahtoo rauhoittaa ruotsinmielisiä ja osottaa, ettei heillä ole mitään pelättävää kultuurikilpailusta, jos seuraavat aikaansa. Ja siinä tekijä varmaan on oikeassa. Mainittava on myöskin, että hän ajattelee sitä mahdollisuutta, että tuossa kilpailussa ruotsalaiset joskus joutuvat alakynteen. Mutta jollei vain, sanoo hän, heitä vastaan käytetä väkivaltaa, niin heidän tulee nurkumatta alistua.

Tälle kannalle jokainen oikeutta harrastava suomenmielinenkin saattaa asettautua — sitä enemmän koska kultuurikilpailu juuri on ollut suomalaisuuden ytimenä. Olkoon vielä tästälähinkin niin; jätettäköön valtatuumat siksensä. Ne ovat vieneet kansallisen harrastuksen harhatielle, eikä niissä ole paljon onnistumisen toivoa, jos niiden kautta vieroitutaan kansan

suuresta enemmistöstä. Ja joka tapauksessa ei se repale kielikysymyksestä, joka enää on jäljellä, riitä puoluemuodostuksen pohjaksi.

Tiedän että nämä väitteeni tulevat herättämään paheksumista; sillä monessa suomenmielisessäkin vaikuttavat vielä vanhat tunnussanat voimakkaasti. Mutta koetan todistaa väitteeni.

Suomalaisuuden asia on, niinkuin olemme nähneet, sen hyväksi tehdyn työn kautta tullut sydämenasiaksi sadoille ja tuhansille — mutta ei miljoonille. Moni ei vielä ole oppinut ymmärtämään kansallisuuden merkitystä, moni ei enää siinä näe mitään, jota esim. työmiehen sopisi harrastaa.

Tätä ei saa kummastella. Suuri enemmistö on kansallisuusasiaan katsoen saanut mitä se tarvitsee: suomalaisia kouluja, suomalaista kirjallisuutta, suomalaisia sanomalehtiä, suomalaisia asiapapereita kotioikeudeltaan. Mutta kaikkien täten avattujen uusien sivistyskanavain kautta on länsieuroppalainen sivistys virrannut maahamme, ja sen ohessa on seurannut uusia tarpeita, uusia kysymyksiä. Kummako että niihinkin koetetaan hankkia tyydytystä?

Mutta jos nämät uudet tarpeet jätetään huomioon ottamatta, niin kielellinen uutisviljelyskin kadottaa viehätysvoimansa noihin satoihin tuhansiin. Sillä sen ytimenä on aina ollut kansanmielinen harrastus. Ihmisiä on ennen kaikkea rakastettu ja kieltä ihmisten tähden. Miljoonien tarpeet ovat kuitenkin olleet kansallismielisten sydämenasian sydämenä.

Olkoon niin vielä nytkin. Laajetkoot sydämet. Tulkoon kansallismielisyydestä todellinen kansanmielisyys. Silloin kansallisuusaate, puhdistettuna vallanhimosta, voi yhä edelleen olla viljelystyön määrääjänä.

6.

Jos niin suomalaiselta puolelta tehdään, niin varmaan toisellakin puolella vanhat puoluetunnussanat vähitellen kadottavat voimansa. Puhdistettuna paremmuudentunnosta tulee silloin sielläkin kansallisuusaate herättämään kansalaisia innokkaaseen kultuuritaisteluun.

Ja silloin voimme yhtyä hra Heikelin sanoihin:

»Meidän vuosisatamme jättää seuraavalle perinnöksi sen juovan täyttämisen, joka erottaa yliluokan — entiset kolme säätyä, jotka nyt ovat yhtä — aliluokasta. Tässä on tulevaisuuden tehtävä, tärkeämpi kuin se,

joka on nykyisten puolueriitojen esineenä. Suomalaisella puolella on jo olemassa ryhmä, joka antaa etusijan tälle kysymykselle, ja ruotsalaisellakin puolella huomataan myöskin vahvoja kansanmielisiä virtauksia. Vaikkapa erikielisinä työväen ystävät tulevat rinnatusten vastustamaan ajan ennakkoluuloja, ei semmoisia, jotka jo menneen vuosisadan sivistynyt mielipide on poistanut, mutta niitä, joiden juurena on oman aikamme itsekkäisyys ja nautinnonhimo.»

Niin, eivät yksistään puolueharrastukset ole olleet esteenä sosiaalisen kysymyksen arvostelemisessa. Yleisempänä esteenä on juuri yliluokassa vallitsevat ennakkoluulot kansanluokkien asemasta toisiinsa.

Työväen kalenterissa selittää ensimäisen palkinnon saanut työmies hyvin sattuvasti tätä asemaa. Esitys alkaa sillä huomautuksella, että työväenasia Suomessa ei ole aivan samaa kuin suurissa teollisuusmaissa. Työväenyhdistykset täällä ovat siis syntyneet kansanvaltaisista harrastuksista yleensä; työväen luokkaetuja ei alussa tahdottu yksistään ajaa. »Perusajatuksena on ollut: pienen kansan pitää olla kokonainen, voidakseen menestyksellä taistella olemassaolostaan. Sitä ei saa mitkään luokkataistelut hajoittaa. Koko kansan yhteiset edut täytyy olla korkeampana silmämääränä kaikille».

Siis yliluokankin jäsenet alussa olivat mukana.

»Mutta kuitenkin syntyi nurjamielisyyttä ja vastustusta ennen pitkää. Epäiltiin löytyvän kiihoitusta ja yhdistysten toivomuksia alettiin pitää muka liiaksi vaativina. Vieläpä osaksi epäiltiin liikkeen kansallismielisyyttä, kun pääjohtaja ei ollut »puhdas suomenmielinen». Epäkansallinen puolue taas väitti koko puuhan suomalaisen puolueen kiihoituspolitiikaksi. Vähitellen alkoi yhä useampi arvossa pidetty kansalainen, heidän puoleensa käännyttäissä jossain yhdistyksen hommassa, tehdä itsensä syylliseksi ei ainoastaan apunsa kieltämiseen, vaan useinkin tylyyn, ajattelemattomuutta tahi tietämättömyyttä osoittavaan kohteluun. Tällaiset esiintymiset eivät voineet olla kasvattamatta katkeruutta, etenkin varsinaisissa työmiehissä, joita isompien kaupunkien yhdistyksiin oli alkanut liittyä lukuisasti. Sattuipa joskus, että joku yhdistyksessä toimivakin säätyläinen vähemmän harkitulla esiintymisellään sai ajattelemaan, tokko kaikki niin puhdasta onkaan kuin pitäisi. Ei siis kummaa, jos yksi ja toinen työmieskin joskus sattui sanomaan vähemmän sopusointuisen sanan.»

Kaikesta tästä huolimatta »pysyi kunnioitus alkuperäiseen pohjaan ja usko parempiosaisten myötävaikutukseen edelleenkin lujasti yhdistysten työmiesjäsenissä». Kun esim. nelisen vuotta sitten Helsingin työväenyhdistyksen puheenjohtaja oli eronnut, niin pidettiin luonnollisena että hänen sijaansa täytyisi saada säätyläinen. »Tuskin kenenkään päähän pisti niin rohkea ajatus, että se voisi olla työmies. Mutta nyt ei ollutkaan halukkaita viran ottajia». Käytiin »pokkuroimaan ja pyytelemään työväenasian har-

rastajiksi tunnetuita korkeita henkilöitä», mutta turhaan. »Vihdoin, kun noin kolmisenkymmentä herrasmiestä oli antanut kieltävän vastauksen, ja yhtä huonoa menestystä odotettiin edelleenkin, jos pyyntöjä jatkettaisiin, loppui muutamissa kärsivällisyys ja paikalle ehdotettiin työmiestä. Eikähän siinä lopulla muuta ollutkaan, kuin tehdä rohkea hyppäys ja asettaa paikalle työmies omasta keskuudesta».

Samaten on käynyt monessa pikkukaupungissa. Työväenyhdistykset niissä ovat »useimmassa tapauksessa jonkunlaisia suomenmielisten toimintapaikkoja. Yhdistyksen nimeä käytetään mieluisasti kaikissa pikkukaupunkien poliitillisissa kinastuksissa. Palkkioksi saa yhdistys tarkoituksiinsa tuon tuostakin jonkun summan, milloin mistäkin varoista. Henkisiä kykyjäkin saadaan kylläksi tarvittaissa. Suuritietoiset miehet, ehkä naisetkin, pitävät puheita juhlissa y. m. sellaista hyvää. Niissä kaupungeissa sen sijaan, joissa työmiehet vaativammin esiintyvät, saavat he useimmissa tapauksissa puhua itse ja apuvarain saantikin on sitä ja tätä».

Tämä esitys on epäilemättä asiallinen ja oikea. Mutta se sisältää samassa ankaran syytöksen yliluokkaa vastaan. Tämä luokka on työväenasiaa harrastaessaan enemmän noudattanut omia ennakkoluulojaan, kuin itse asian vaatimuksia. On katsottu työmiehiä lapsiksi, jotka eivät ymmärrä parastaan, sen vain herrat ymmärtävät; puhumattakaan siitä, että on käytetty työmiehiä poliitillisina nuoranukkina, saatu tahi koetettu saada heitä puolustamaan 25 tahi 10 ääntä.

Tämä ei ole muuta kuin itsekkäisyyttä ja vallanhimoa. Ja että semmoista on tapahtunut suomenmielisellä puolella on sitä kummallisempaa, kun suomenmieliset itse aikoinaan ovat saaneet, jopa vielä nytkin saavat koettaa aivan samaa. Onhan aina ollut viisaita miehiä, jotka ovat täsmälleen tietäneet, mitä myönnytyksiä voi antaa suomenkielelle saattamatta »todellista sivistystä» vaaraan. Ja nyt työmiehet samoin kertovat, kuinka suomalaisen puolueen vanhempi ryhmä, »on jo kyllin selvästi ilmaissut, että se kyllä tietää, muka paremmin kuin työväestö itse, milloin mikin kohta työväen oloissa tarvitsee parannusta«.

Mutta seuraus siitä on kuin onkin ollut sama kuin ennen suomalaisuuden asioissa. Holhotti ei tyydy tuohon isälliseen huolenpitoon. Niin on käynyt suomalaisella puolella, ja samalle kohdalle näyttävät asiat kallistuvan ruotsalaisellakin taholla. Siten työmiehet nyt ovat tottuneet luottamaan vain itseensä. Synkältä kyllä näyttää mainitulle kirjoittajalle tule-

vaisuus, kauan tulee kestämään ennenkuin asia on ajettu perille. Mutta, niin kirjoittaja lopettaa, »työväellä on sentään yksi varma keino, joka auttaa ahtaissakin oloissa ja se on: työväen laaja yhteenliittyminen. Siihen on työväki pakotettu ja todellinen isänmaanystävä auttaa sitä tarkoituksissaan. Mutta ne, jotka eivät omien etujensa tähden tahi muusta vastenmielisyydestä voi kärsiä työväen taistelevan oikeuksiensa puolesta, ne ajatelkoot, minkälaista heidän isänmaallisuutensa on ja kuka on syypää luokkataisteluihin ja mahdolliseen luokkavihaan».

Mutta ei siinä kyllin, että työväki täten on tottunut luottamaan itseensä. Se osaa myöskin arvostella itseänsä.

Toinen kirjoittaja lausuu työmiesten yleisenä mielipiteena seuraavaa:

»Työväenliike pyrkii edistämään työväen aineellista ja henkistä hyvinvointia.

Korjattavaa on niin paljo, että sen toimeenpanemiseen eivät työluokan voimat yksin riitä. Tarvitaan lämmintä osanottoa parempiosaisien puolelta. Tavallisella almujen jakamisella ei pitkälle päästä. Järkiperäisiä, asian ytimeen ulottuvia toimenpiteitä odotetaan.

Asemansa parantamista voi hyvällä omallatunnolla vaatia ainoastaan se, joka itse tekee tehtävänsä sekä omaan itseensä että muihin nähden. Siitäkin syystä tulee työväen vaatia paljon parannuksia itseltään. Todellisen työmiehen nimen ansaitsee ainoastaan se, joka on taitava, harras, rehellinen yksilö sekä kunnollinen yhteiskunnan, valtion ja kirkon jäsen. Ken sitä on tahi todenteolla siksi pyrkii, hänestä on Suomen Mattia vielä pahasti vaivaava tietämättömyys, juoppous ja niitä seuraava raakuus ja köyhyys saanut leppymättömän vihollisen. Hänessä on herännyt halu ja harrastus itsensä ja lastensa kasvattamiseen sekä pyrkimys järjestää kotinsa ja perheensä säännölliseksi rauhalaksi. Kaikin tavoin koettaa hän ahertaa niin, että hänen lapsensa ovat mitä paraimmilla avuilla, tiedoilla ja taidoilla varustetut lähtiessään kodista maailman suureen kiertokouluun. Vanhuuden päivätkään eivät häneltä jää unhotuksiin, tavalla tai toisella pyrkii hän niitä turvaamaan.»

Uskallan kysyä: missä kielipuolueittemme äänenkannattajassa on saatu lukea semmoista omasta puolueesta? Eikö päin vastoin aina vaadita paljon vastustajiltaan, mutta itseltään hyvin vähän?

Eivätkö siis tässäkin vähimmän oppineet sopisi opettajiksemme? Eikö meidän tule tässäkin ilolla tunnustaa hedelmää kansallisesta herätyksestä ja tunnustaa, että syvistä riveistä vielä pulppuaa esille virta siveellistä voimaa, jota mekin varsin hyvin tarvitsisimme. Sillä jos yliluokka tarkastaisi itseään käyttämällä samaa mittakaavaa kuin työmiehet, niin tosiaan ei jäisi paljon kerskailemisen aihetta. Ja lopuksi: eivätkö työmiehet äskettäin juomalakkoliikkeessä ole osottaneet, että tuo heidän siveellinen

harrastuksensa ei ole sanoja vaan? Eivätkö he siinäkin ole olleet meitä johtamassa?

Siis tunnustakaamme heidän arvonsa kansalaisina ja ihmisinä. Antakaamme heille sama sananvalta yhteiskunnan asioissa kuin meillä on. Ja ennen kaikkea antakaamme heille sydämemme; siitä on koituva itsellemme yhtä paljon hyötyä kuin vähäväkisille veljillemme.

Tulevasta rautatiepolitiikistamme.

Kirjoittanut

E. G. PALMÉN.

I.

Kansojen elämässä tulee usein näkyviin sama kuin luonnossakin: pitkällisen, joko sitten todellisen tahi ainoastaan näennäisen seisahduksen jälkeen seuraa äkillinen ja silminnähtävä edistys. Kevään aikana yksi ainoa tunti tuottaa enemmän muutoksia kuin pitkät viikot talvella. Samoin on käynyt Suomen kansan taloudellisessa elämässä, kun ottaa ilmiöt pitemmältä ajalta tarkastettavaksi: siihenpä todella voi sovittaa runoilijan sanat, että päivä on suorittanut mitä vuosisadoilta jäi tekemättä.

Aina Kustaa Vaasan ajoilta vapaudenajan keskipaikoille asti oli kansamme taloudellinen työ sellaista toivotonta laatua kuin sotajoukon marssiminen samalla paikalla: liikuntoa jokaiselta vaaditaan, mutta eteenpäin ei pääse, kuinka ahkeraan astuukin. Olipa voittoa siinäkin, kun katovuosilta, alituisilta sodilta ja niiden tuottamilta lukemattomilta rasituksilta sai säilytetyksi senkin varallisuuden alun, joka oli esi-isiltä peritty.

Toisin tällä nykyisellä pian loppuunkuluneella vuosisadalla. Sen alkuosa ei tosin aivan onnelliselta tuntunut niille, jotka saivat päivän hellettä kestää: tavallisesti työntekijä vaipui hautaan vaivannäkönsä hedelmiä näkemättä. Mitä silloin tehtiin oli enimmiten kylvöä, jonka oras vasta pitkän odotuksen perästä pääsi näkyviin. Mutta

yhdenkään sukupolven ei silloin enää tarvinnut Nuijasodan ja Isonvihan kaltaisia aikoja kestää. Suomen kauppalaivasto meni tosin hukkaan 1854—56 vuosien sodassa; tuntuvasti väheni väestö 1867 vuoden kadon tähden, mutta lyhyessä ajassa haavat ehtivät kasvaa umpeen.

Jälkimäinen osa tätä vuosisataa on sitä vastoin näkyvämpää työtä saanut aikaan: vihdoinkin rupeaa kehitys meillä edes muutamissa kohden astumaan muitten kansojen kehityksen kanssa kilpaa.

Emme tässä kohden ajattele sitä nopeutta, millä viime aikoina uusia yhtiöitä on perustettu ja niiden osakkeita korotetusta hinnasta saatu menemään kaupaksi. Jos taloudellisia yrityksiä kasvaa kuin sieniä syksyisen sateen jäljestä, niin monikin niistä pian osottanee olevansa sienien sukua; ei tarvinne odottaa kauan, ennenkuin tuommoinen huijaus paljastaa oikean luonteensa. Kansallisvarallisuutemme vaurastumiseksi tarvitaan, että ennen käyttämättömiä varoja otetaan käytäntöön, joten uutta rikkautta luodaan; tämä onkin terveellisen asioimisliikkeen ydin ja päätarkoitus. Jos sitä vastoin herkkäuskoisen ja kokemattoman, saati tuhlaajan varat vain ilman muuta siirtyvät viisaampain tai kavalampain taskuihin, niin tämä kyllä on luonnollista; mutta kohtalaista myötätuntoisuutta sellainen siirto herättää, koska se ainoastaan vähemmässä määrässä voi hyödyttää yhteiskuntaa.

Mutta löytyy ala, jossa merkit kansamme vaurastumisesta ovat aivan selviä ja ehdottomasti luotettavia, ja se on kulkulaitostemme kehitys. Tämmöisen työn tarkoitus ja tulos ei voi olla muuta kuin yleiskansallinen: mikäli saadaan yhteisiin töihin ja rientoihin niitäkin Suomen kansalaisia, jotka ennen ovat olleet niistä suljetut, sikäli kasvaa tietysti koko Suomenkin voima. Voipipa sanoa, että se monin kerroin karttunut menestys, jolla nyt pyritään Suomessa eteenpäin kaikilla aloilla, oikeastaan saapi uudet voimansa, uuden tarmonsa kahdesta pääsuonesta, jotka jo ovat tärkeitä ja varsinkin vastedes tulevat siksi ja joita edelliset sukupolvet kipeästi kaipasivat.

Ensiksi on kieliolojen uudistuksen kautta saatu pahimmat esteet tieltä raivatuksi, jotka ennen pitivät $^{7}/_{8}$ kansastamme sekä taloudellisesti että henkisesti alemmanarvoisina. Tämä mitä lähimmässä liitossa uskonnollisen herätyksen ja valistustyön kanssa oleva työ on

edellä muita mainittava, ja siihen sisältyy alaosastona tai rinnakkaisilmiönä useimmat nykyajan yhteiskunnallisista vaatimuksista.

Toiseksi tulee huomioon se suurellainen vapautustyö, jonka kautta parannetuilla kulkuneuvoilla on tehty sadoilletuhansille mahdolliseksi olla yhteisissä yrityksissä mukana, joita he ennen syrjäisen asemansa vuoksi eivät saattaneet muuta kuin kaukaa seurata. Vaikkapa lähinnä taloudellista ja käytännöllistä laatua, on tämäkin työ ollut ylen tärkeä koko kansan menestymiselle ja on yhteiskunnallisten parannusten rinnalla muistettava.

Emme tässä unohda kolmatta suurta rientoa, joka raittiusliikkeen muodossa on tarkoittanut ja yhä tarkoittaa Suomen kansan aseman parantamista, mutta arvelemme että se laillansa seisoo toisessa asemassa kuin molemmat edellä mainitut. Tehdyssä vertauksessamme pysyäksemme: nuo ensinmainitut riennot ovat uusia avattuja valtasuonia, jolla on saatu verenkiertoa, voimain muodostumista edistetyksi, kun sitä vastoin raittiusliikkeen tehtävä on saada ne haavat parannetuksi, joista monen täydelleen vapaan sekä onnellissisakin oloissa vaikuttavan kansan voima turhaan valuu maahan.

Kulkulaitoksemme parantamisesta tai oikeammin sanoen rautatiepolitiikistamme meidän on aikomus alempana esittää muutamia mietteitä, — lähinnä niistä rahallisista edellytyksistä, jotka ovat otettavat huomioon, kun tahdotaan uusia rautateitä Suomessa rakentaa. Että meidän silloin täytyy luetella numeroja on kyllä ikävä; suurelle joukolle lukijoita tuommoiset tiedot eivät liene aivan tervetulleita. Mutta noista numeroista ei mitenkään pääse, sillä rautatietä rakennettaessa samoin kuin sodassakin tulee etupäässä kysymykseen kolme asiaa: ensiksi rahaa, toiseksi rahaa ja kolmanneksi rahaa.

II.

Kun viisikymmenvuotinen suomalainen ajattelee niitä aikoja, jolloin ensin kuuli rautateistä puhuttavan, muistaa hän varmaan, että silloin se jo oli rohkea uudistuksen harrastaja, joka arveli mokoman laitoksen voivan vähänkin merkitystä saada Suomessa. Oletettiin, että talvi ja lumi voisivat kolmeksi kuukaudeksi tehdä rautatien mahdottomaksi liikenteelle, mutta lisättiin, että jo yhdeksästäkin

kuukaudesta olisi paljon hyötyä. Että jotkut Suomen suurimmista kaupungeista saisivat osakseen tuon kulkuneuvon, se muka oli ajateltavissa, mutta tuskin monikaan uskalsi sen enempää toivoa. Jos joku silloin olisi ennustanut saavansa nähdä höyryhevon saapuvan Ouluun ja Kajaaniin, jopa Tornioon ja Rovaniemeen, niin hänet kyllä olisi ihan varmaan pidetty valmiina Lapviikiin lähetettäväksi.

Eikä voi aivan kummeksia, että tässä kohden oltiin epäilevällä kannalla. Ensimäisen vuosikymmenen kokemus rautatieliikkeestä Suomessa ei ollut aivan lohduttavaa laatua.

Korko, jonka Suomen valtio aluksi sai siitä radasta, joka meni Helsingistä Hämeenlinnaan, oli aivan kammottavan pieni: v. 1862 rata avattiin liikenteelle, mutta ennen vuotta 1871 voitto oli vaan 0.1—0.3 % vuodessa. Tuloista meni siis melkein kaikki liikenteen kustannusten korvaamiseksi, puhumatta erilaisista menoista, jotka rautatie muuten aiheutti virkamiesten palkkojen, eläkkeitten y. m. muodossa.

Pietarin—Riihimäen radan rakentaminen teki tässä kohden käänteen. Kun yleisvaltiollisista syistä täytyi tehdä tämä rata leveäraiteiseksi, ja hätä muuten vallitsi maassa, niin Venäjän puolelta suotu laina, 10 miljoonaa markkaa, näytti rataa rakennettaessa olevan tuntuva apu, vaikka siihen liittyikin ehto, joka olisi kaikiksi ajoiksi pidättänyt Venäjälle kolmannenosan mainitun tärkeän rataosan puhtaasta tulosta. Mutta 1870-luvulla ruvettiin jo saamaan 3—4 % korkoa radan rakentamiseen pannuista kustannuksista, (yhtenä vuotena 2.4 %), ja 1880-luvulla tulot nousivat askel askeleelta 4—6 %:iin. Valtiopäivillä v. 1882 annetun esityksen mukaan Valtiosäädyt empimättä suostuivatkin maksamaan takaisin tuon lainan Venäjälle; siitä lähin liikevoitto on tullut lyhentämättä Suomen hyväksi.

V. 1872 rupesi yksityinen yhtiö rakentamaan Hangon—Hyvinkään rataa, joka seuraavana vuotena liikkeelle avattiin, jos kohta jokseenkin keskeneräisessä tilassa. Vapunpäivästä 1875 valtion kuitenkin täytyi ottaa liike haltuunsa, ja suurilla kustannuksilla rata tehtiin valmiiksi. Vuosina 1874—76 saatiin Turun—Tampereen rata rakennetuksi valtion toimella. Ruhtinas Uhtomski oli saanut rakennusluvan, mutta jätti sitoumuksen täyttämättä; tiesipä kaupanpäälli-

siksi pelastaa jo menetetyn miljoonansakin. Oli joka tapauksessa voitoksi päästä sellaisten herrojen yhteydestä.

Vuosina 1868—1876 oli siten suuresti lisätty valtion rautateitten määrää; siihen oli pantu 59,304,000 markkaa, joten tuli vuotta kohti keskimäärin 6,589,000 markkaa.

Siihen asti oli aikavälin rakennettu ja sitten taas vuosikausia oltu rautatietä rakentamatta; johto oli tilapäisesti määrätyille toimikunnille uskottu. Mutta tullaan vihdoin niin pitkälle, että kulkulaitosten kehittäminen tunnustetaan työksi, joka ei voi milloinkaan tauota; johto siirtyy aikanaan Tie- ja vesirakennusten ylihallitukselle, jolle alussa ei voitu tätä tärkeätä luottamustyötä uskoa, kun sen päällikkö sattui olemaan siihen kykenemätön.

Seurasi sitten jakso 1879—1890, ja täytyy tunnustaa, että sen-kään jakson tulos ei ole vähäinen. Valmiiksi saatiin Vaasan, Oulun ja Savon radat (viimeksimainittu luettu Kotkasta Kuopioon); sitä paitsi pätkä Simolasta Lappeenrantaan kuuluu tähän jaksoon. Kustannukset kaikesta tästä tekivät yhteensä noin 55,007,000 markkaa. Yhdelletoista vuodella jaettuna tämä antaa keskimääräksi noin 5 miljoonaa vuotta kohti.

Ja samaa vauhtia on tälläkin vuosikymmenellä menty eteenpäin: on rakennettu Karjalan, Porin ja Jyväskylän radat, sekä Helsingin ja Vaasan satamaradat; sitä paitsi Turun—Karjaan rata on pitkälle joutunut ja uusia on aljettu rakentaa. Maksujen keskimäärä tekee noin 6—7 miljoonaa vuodessa, summa, joka on hyvä pitää muistossa, koska voinee olettaa, että sillä on tuleviksikin ajoiksi merkitystä.

Näiden yleisten piirteiden esittäminen on ollut tarpeellinen, koskei jokainen lukija taida ulkoa muistaa milloin ja mistä hinnasta eri radat on saatu aikaan. Lopputulos sitä paremmin tunnettaneen: nykyänsä on Suomen valtion rautateiden pituus 2,472 kilometriä. Ottamalla huomioon sekä alkuperäiset rakennuskustannukset että aikojen kuluessa tehdyt menot, jotka korottavat rataverkon arvoa, samoin myös liikkuvassa kalustossa löytyvän pääoman, on valtiolla tähän laitokseen sidottuna noin 203 miljoonaa Suomen markkaa.

Rakennuskustannukset ovat olleet hyvinkin vaihtelevia, Helsingin—Hämeenlinnan radasta 134,000 markkaa, Pietarin radasta 74,000, Vaasan 52,000 markkaa kilometriä kohti, j. n. e. On kum-

minkin huomattava, että näennäisesti edulliset tulokset yhteen aikaan saavutettiin joko siten, että työpalkat — kuten v. 1867 — olivat luonnottoman alhaisia, tahi sen kautta, että koetettiin tulla toimeen vähimmällä mahdollisella määrällä rakennuksia ja kalustoa, — seurauksella että liikenteen karttuessa pian saatiin suorittaa paljon lisäkustannuksia.

Valtion koko nykyisestä rautatieverkosta tekee keskimäärä noin 81,000 markkaa ratakilometriä kohti, tietysti suhteellisesti enemmän tärkeimpien ratojen, varsinkin Helsingin—Pietarin osalle, sekä vähemmin muille. Niitä uusia ratoja varten, jotka nykyänsä tulevat kysymyksen, voitaneen olettaa 50,000—70,000 markkaa kustannuksiksi kilometriä kohti, riippuen siitä, miten paljon vaikeuksia maan pintasuhteet voivat tuottaa sekä kuinka suurta liikettä varten rata on sovitettava.

Varsin tärkeä näkökohta on se, mihin määrin valtion rautatiet ovat antaneet osansa lainavarojen koron maksamiseksi.

Ylempänä jo huomautettiin, että Pietarin rata pian tuli hyvin tuottavaksi; se onkin edelleen paras osa koko rautatieverkostamme, antaen noin 5—6 % vuodessa. Mutta onneksi suhteellinen liikennevoitto ei aivan pahasti ole laskeutunut, vaikka on tullut suuria rataosia lisää, jotka antavat joko varsin vähän tuloa tahi suoranaista tappiota.

Seuraavat numerot kuvailevat asianlaitaa:

Vuodelta	Nettosäästö tasaisin tuhansin, markkaa	Korkoa lisättyä rakennuspääomaa kohti
1887	2,996,000	2.49 %
1888	3,680,000	3.05 „
1889	4,260,000	3.37 „
1890	4,668,000	3.31 „
1891	4,527,000	3.12 „
1892	3,690,000	2.48 „
1893	4,292,000	2.79 „
1894	5,114,000	3.21 „
1895	5,336,000	2.92 „
1896	7,067,000	3.62 „

Nämä summat valaisevat asemaa kokonaisuudessaan, mutta kuulunee asiaan huomauttaa siitäkin, millä tavoin eri rataosat tulokseen vaikuttavat. Siinä kohden erilaisuus on hyvin suuri, mutta jotta ei lukijaa liiallisilla numeroilla vaivattaisi, niin mainitsemme vain numerot kolmelta vuodelta.

	1887	1892	1896
Helsingin—Pietarin rata	+ 4.80 %	+ 4.58 %	+ 6.90 %
Turun—Tampereen „	+ 2.13 „	+ 2.66 „	+ 4.98 „
Hangon rata	— 0.48 „	+ 0.49 „	+ 1.87 „
Vaasan „	+ 0.67 „	+ 1.89 „	+ 2.83 „
Oulun „	— 0.28 „	— 0.20 „	— 0.20 „
Savon „	—	+ 0.52 „	+ 1.36 „
Karjalan „	—	—	+ 1.16 „
Porin „	—	—	+ 1.74 „

Näistä numeroista voipi jo tärkeitä päätöksiä tehdä, — ennen kaikkea että tulot voivat aikoja myöten vaihdella, mutta että edistys sittenkin on kieltämätön. Vasta kun rata on pitemmän aikaa ollut käytännössä, voipi suuremmalla varmuudella sen kannattavaisuutta arvostella. Hangon rata antoi kauan tappiota, mutta on nyt välttävä, Oulun rata on vielä heikko, hyvä on Porin rata; Karjalan rata antoi ensi vuodestaan voittoa.

Näihin summiin ei sisälly se välillinen voitto, joka on kansallamme näistä radoista, mutta tietysti sekin on muistettava. Miten sen määrää laskeekin, niin on Suomella kieltämättä etua, vieläpä suurtakin etua jokaisesta tähän asti rakennetusta radasta.

III.

Lukija oudoksuu kenties, että näin pitkältä on puhuttu menneestä ajasta, vaikka tuleva rautatiepolitiikki oikeastaan on aineemme. Mutta tuulentupia vain rakentaa näissä asioissa, jollei tulevaisuudentoiveita perusteta todellisuuden vankalle pohjalle. Katselkaamme tämän jälkeen millä kannalla nykyhetkellä ollaan.

Vastauksessaan esitykseen N:o 27, joka koski kulkulaitosrahastoa, ovat Valtiosäädyt v. 1897 laskeneet,

että mainitussa rahastossa vuosia 1898—1900 varten on säästöä yhteensä S. markkaa	9,252,000: —
Siihen tulee samojen vuosien kuluessa lisää liikennevoittoa y. m. tuloja, arviolta	28,462,617: 40
V. 1897 päätetystä rautatielainasta odotettiin saatavan, kun 1882 ja 1886 v:n lainat ensin on lunastettu	26,000,000: —
Yhteensä	63,714,617: 40

Tästä summasta on laskettu mainittuina vuosina 1898—1900 menevän korkoihin ja vuotuismaksuihin sekä uuden lainan toimitusmaksuihin y. m. S. markkaa	14,092,980: —
Uutisrakennuksiin valmiilla rautateillä on myönnetty	6,500,000: —
Samoin rautateitten kaluston lisäämiseen	5,600,000: —
Rautatierakennuksiin on myönnetty	19,765,000: —
Yksityisten ratojen avustamiseen sekä uusien rautateitten tutkimiseen on myönnetty	2,180,000: —
	48,137,980: —
joten säästyisi varainhoitokauteen 1901—1903 . .	15,576,637: 40
Yhteensä	63,714,617: 40

Yllämainitussa vastauskirjeessä Valtiosäädyt sitä paitsi ovat olettaneet, että 1900 vuoden valtiopäivillä tullaan myöntämään likipitäin yhtä suuri määräsumma kuin näilläkin, siis arviolta noin 6 $^1/_2$ miljoonaa vuotta kohti, ja sen mukaan määrättiinkin v. 1897 päätetyn lainan summa, jotta ei tarvitsisi aivan pian uudestaan tehdä rautatielainaa.

Siitä määrästä, joka vuosia 1898—1900 varten on rautatierakennuksiin myönnetty eli noista 19,765,000 markasta, määrättiin käytettäväksi:

Jyväskylän radan päättämiseen . . .	1,435,000: —	
Turun—Karjaan radalle samoin . .	6,630,000: —	8,065,000: —
	Siirto	8,065,000: —

	Siirto	8,065,000: —
sekä uusiin rautatierakennuksiin:		
Oulun—Tornion radan rakentamiseen	4,500,000: —	
Porin—Mäntyluodon rataan samoin .	1,200,000: —	
Kuopion—Iisalmen rataan samoin . .	4,000,000: —	
Helsingin—Karjaan (tahi Kirkniemen) rataan	2,000,000: —	11,700,000: —
	Yhteensä	19,765,000: —

Melkoinen määrä näitten uusien ratojen kustannuksista jäi samassa lähimmän varainhoitokauden suoritettavaksi.

Oulun—Tornion radan kustannukset on laskettu tekevän yhteensä 10,400,000 markkaa, josta kuitenkin 1,210,000 markkaa v. 1897 jätettiin laskusta pois, koskei tällä kertaa ollut tarpeellista päättää Tornionjoen yli menevästä sillasta. Lähimmän varainhoitokauden suoritettavaksi jäisi siis 4,690,000 markkaa, johon 1,210,000 markkaa on luettava lisää, jos kauttakulkuliikennettä Skandinavian kautta ajatellaan. Silloin tarvittaisiin vielä tätä rataa varten S. markkaa 5,900,000: —.

Kuopion—Iisalmen radan kustannukset on arvattu nousevan 6,224,000 markkaan, josta 4,000,000 markkaa myönnettiin vuosiksi 1898—1900, ja jääpi siis tässä kohden tulevan säätykokouksen osotettavaksi S. markkaa 2,224,000: —.

Helsingistä Karjaaseen tahi Kirkniemelle rakennettava rautatie laskettiin maksavan 6,224,400 markkaa ja osotettiin sitä varten 2,000,000 markkaa varainhoitokaudeksi 1898—1900. Jos jälkimäinen tahi joku muu yhtymäkohta kuin Karjaa valitaan, vähenevät kustannukset, ehkei aivan suuressa määrässä, ja lienee oikea tässä ottaa mainittu summa vähentymättömänä laskun perusteeksi. Tämän ennen ensi valtiopäiviä alettavan radan valmiiksi saattamiseen tarvittanee siis S. markkaa 4,224,500: —.

Näitten kolmen summan yhteenlaskettu määrä tekee siis ilman siltaa Tornionjoen yli . . . . . . S. markkaa 11,138,500: —
mutta silta lisättynä . . . . „ „ 12,348,500: —

Koska v. 1897 päätetty laina on tullut tehdyksi varsin edullisilla ehdoilla, lienee 1900 vuoden valtiopäivillä helppo rautatierakennuk-

siin myöntää oletettu summa 19-20 miljoonaa, mutta siitä ei jää kuin arviolta 8,661,500 markkaa uusiin ratoihin vuosina 1901-1903 käytettäviksi, koska tekeillä olevat radat tietysti ensin ovat valmiiksi saatavat.

1897 vuoden valtiopäivät ovat sitä paitsi jättäneet seuraaville perinnöksi muutamia sitoumuksiakin. Anottiin nimittäin sellaisten tutkimusten toimeenpanoa, että ensi valtiopäivillä voisi päättää Oulun—Vaalan radasta sekä Kajaanin kihlakunnan ja Pohjois-Karjalan, mahdollisesti Pohjois-Savon varustamisesta rautatiellä; samassa edellytettiin, että jompikumpi näistä sisämaan radoista olisi Oulun—Tornion rataan yhdistettävä. Tässä kohden on normaaliraiteista rataa tarkoitettu.

Suuria summia vaatisi jo näittenkin tuumien toimeenpano. Miten pitkäksi Oulun radasta Savoon rakennettu rautatie on laskettava, riippuu tietysti sen suunnasta, mutta arvattavasti se tulisi noin 250 kilometriä pitkäksi, jolloin se maksaisi vähintäin 12 miljoonaa markkaa. Jos ajatellaan rataa Oulusta Nurmekseen ja sieltä joko Joensuuhun tai Värtsilään jatketuksi, tulee tie paljoa pitemmäksi kuin Iisalmeen, vähintään 430 tai 480 kilometria uutta rataa, ja kustannukset nousisivat sen mukaan noin 24—28 miljoonaan.

Vielä tulee ottaa lukuun, että 1897 vuoden valtiopäivillä on pyydetty ensi valtiopäiville esitystä muistakin radoista, mikä viittaa siihen, että epäilemättä vastedes, kuten tähän asti, tahdotaan yhtaikaa tyydyttää eri maakuntain toivomuksia.

Anomuksessaan n:o 2 anoivat Valtiosäädyt, että esitys annettaisiin ensinkokoontuville Valtiosäädyille Seinäjoen aseman ja Kristiinankaupungin tahi Kaskisen välisen rautatieosan rakentamisesta, jota linjaa on ajateltu kapearaiteiseksi. Olettamalla että kapearaiteista järjestelmää noudattamalla voisi rakennuskustannuksia puoleen määräänsä supistaa, — eikä pitemmälle voine missään tapauksessa päästä, — maksaisi tämä rata, arviolta 110 kilometrin pituinen, noin 3,300,000 markkaa, sekä leveäraiteisena arvatenkin lähemmäs 6 miljoonaa.

Yllämainitussa anomuksessa Valtiosäädyt sitä paitsi ovat anoneet, että ensi valtiopäiville annettaisiin armollinen esitys rautatien rakentamisesta Savonlinnasta Elisenvaaraan tahi Alhon aseman kautta

Kurkijoen satamaan Laatokan rannalle, ja olisi tässä kohden kustannus arvioitava vaihtopuolisesti leveätä tahi kapeaa raidetta varten. Voitaneen lukea tämän rataosan pituus noin 100 kilometriksi, joten siitä koituva kustannus kalliimman ehdotuksen mukaan tekisi 6,000,000, huokeamman mukaan 3,000,000 markkaa.

Vihdoin on pyydetty, että ennen ensi valtiopäiviä toimitettaisiin tutkimukset Kemin kaupungista Rovaniemen kirkonkylään noin 100 kilometriä kapeaa raidetta varten; samoin Seinäjoelta johonkin kohtaan Porin rautatiellä, joka rataosa Kauhajoelta eteenpäin on tässä huomattava noin 120—130 kilometrin pituisena, niin ikään kapearaiteisena. Onpa lopuksi vielä pyydetty Päijänteen ja Karjalan radan välisen maakunnan sekä Heinolan—Lahden ja Keski-Pohjanmaan kautta ehdotettujen rataosien tutkimista.

Tällä emme kuitenkaan ole maininneet kaikkia ehdotuksia, jotka voivat tulla kysymykseen; onhan ollut puhetta Suolahdelta Suonnejoelle, Jyväskylästä Mikkelin seuduille, Seinäjoen—Kristiinankaupungin radalta Porin radalle ja siitä eteenpäin Nummelan kohdalle rakennettavista radoista j. n. e. Joka tahtoo ottaa käteensä Suomenmaan kartan ja siihen piirustaa 1880- ja 1890-lukujen valtiopäivillä anotut linjat, hän saapi kyllä nähdä, että monin paikoin, esim. Savossa, tuskin jää yhtään pitäjää, jonka kautta ei olisi rataa ehdotettu.

IV.

Onko todellakin toivottavissa, että näin suuria tuumia voi muutaman vuosikymmenen kuluessa panna toimeen, vai olisiko oikeutettu se tuskallinen epätoivo, jolla eri seutujen edustajat valtiopäivillä puolustavat asiaansa väittäen, että jolleivät pyydettyä silloin saa, jää maakunta iäksi päiväksi ilman rautatietä?

Koettakaamme tästä asiasta vakuutta saada, ja ottakaamme ensin lähtökohdaksi kysymys, miten paljon varoja voi olettaa määrätyn ajan, esim. kahden vuosikymmenen kuluessa, voivan tulla rautatierakennuksiin käytetyksi.

Lienee silloin paras ottaa laskumme perusteeksi kolmen vuoden jakso, koska kaiketi sellainen säätykokousten väliaika toistaiseksi jääpi säännöksi.

Kuten jo sanottiin, lienee 1900 vuoden valtiopäivillä uusiin rautatierakennuksiin käytettävänä noin 8,600,000 markkaa.

Tuskin on syytä olettaa, että seuraavat säätykokoukset rautatieverkon tulojen karttuessa supistaisivat uusiin ratoihin käytettäviä kustannuksia. Vuosina 1903—1918 pidettäneen kuudesti valtiopäiviä, viime kerran v. 1918, mutta rajoittakaamme laskumme siihen vuoteen. Jos säätykokoukset 1903, 1906, 1909, 1912 ja 1915 keskimäärin myöntävät jokainen 18,400,000 markkaa rautatierakennuksiin, siis vähän yli 6 miljoonaa vuotta kohti, niin nämä rahamäärät yhdessä yllämainitun v. 1900 käytettävissä olevan summan kanssa tekevät tasaluvussa 100 miljoonaa.

Olettakaamme nyt, että niitten ratojen lisäksi, jotka jo ovat päätetyt (Kuopiosta Iisalmeen, Oulusta Tornioon, Helsingistä Hangon radalle ja Porista Mäntyluotoon) saataisiin vähitellen rakennetuksi seuraavat rautatiet:

Pohjanmaalla Seinäjoen tienoilta Kristiinankaupunkiin, sekä yhdysrata etelään Satakunnan radalle;

kaksi rataa Oulun radalta sisämaahan, sopivimmiksi havaittuja jokilaaksoja myöten;

kapearaiteinen tie Kemistä Rovaniemeen ja normaaliraiteinen Iisalmesta Kajaaniin. Raahesta rakennettaneen piakkoin valtiopäiväin apurahalla yksityinen rata Lapin asemalle, joten sitä ei tarvitse tässä ottaa lukuun.

Satakunnan ja *Varsinais-Suomen* osaksi oletettakoon tulevan, paitsi jo mainittua yhdysrataa Kristiinankaupungin ja Porin radan välillä Loimaan jokilaaksoa myöten vedetty rata, joka menisi Nummelaan päin, sekä

rata Uuteenkaupunkiin ja haararata Ikaalisista Siuroon.

Uudenmaan ja *Hämeen* osalle, joilla suhteellisesti jo nykyänsä on paljon rautateitä, ei tulisi kuin Suolahden radan jatko Pohjanmaalle päin, ja Nummelan kautta menevä rata sekä linja Lahdesta Heinolaan. Sopinee olettaa, että Hamina ja Loviisa valtion suoman apurahan nojalla saavat yksityiset radat toimeen.

Savo ja *Karjala* päinvastoin, samoin kuin Pohjanmaakin, ovat tähän asti saaneet vähemmän, jonka tähden niiden osa tulisi suuremmaksi, esim. rata Joensuusta Nurmekseen,

yhdysrata Jyväskylästä Savonradalle, ja sieltä Karjalan radalle, arvattavasti Savonlinnan kautta; sekä

pienempiä haaroja, ehkä Käkisalmeen, Ilomantsiin ja Salmiin.

Kun lukee näitten ratojen pituuden, niin voi tietysti tulla eri tuloksiin aina sen mukaan miten linjojansa ajattelee, mutta luulemme joka tapauksessa, että on runsaasti laskettu, jos niille kaikille yhteensä lukee 1,800 kilometriä. Joukossa on ratoja, joita ehdottomasti rakennetaan kapearaiteisiksi, siis huokeamman järjestelmän mukaan; sentähden ei ainakaan tarvitse ottaa enempää kuin 50—60,000 markkaa kilometriä kohti laskunsa perusteeksi. *Kaikki nämä radat voidaan siis saada rakennetuksi sillä summalla, jonka oletimme olevan käytettävänä vuosina 1901—1918.*

Käsitämme varsin hyvin, että moni voi moittia sitä luetteloa, jonka me olemme antaneet, ja vaatia mikä minkin radan niitten joukkoon, joiden etupäässä pitäisi tulla kysymykseen. Kylläpä onkin lisäämisen varaa pulmaan joutumatta. Luettelomme ei ole miksikään varsinaiseksi ehdotukseksi aiottu; sen tarkoitus on vain osottaa, miten paljon lähimmät vuosikymmenet tässä kohden voivat saada aikaan. Ja kun silloin suunnilleen tyydyttää mitä tähän asti on valtiopäivillä pyydetty, niin tulos on koko hyvä. Että voidaan muutamaan kirkonkylään-kin ajatella rataa, näyttää kenties monen mielestä oudolta, mutta siihen tietysti täytyy tulla, kun kaikki kaupungit ovat päässeet rautatieverkon yhteyteen.

Sanoimme että tällä ehdotuksella on suunnilleen tyydytetty tähän asti valtiopäivillä esitettyjä vaatimuksia. Oletamme silloin pidettävän muistossa, että vaihtopuolisesti ehdotetuista linjoista aina jompikumpi on valittava. Kun esim. Kokkola, Pietarsaari ja Uusikaarlepyy taistelevat siitä edusta, ken voi saada sisämaan kaupan puoleensa vedetyksi suoranaisen radan avulla, niin asiaa ratkaistessa yksi kaiketi iloitsee ja kaksi jää tyydyttämättä. Kaikkina maailman aikoina tavattaneen siis tyytymättömyyttä, milloinka vain rautatieasiasta on päätös tehty. Mutta asialla on yleiskansallinen, on valtiollinen merkitys vain, jos mielipaha kokonaisiin maakuntiin ulottuu; paikkakunnalliseksi riitakysymykseksi se kutistuu, kun pieni alue lopulta on ainoa, joka valitukset esittää. Yhdenkään toivomuksia emme halveksi, mutta kun kerran on loogillisesti mahdotonta saada kaikki tyydyte-

tyksi, on melkoinen etu siinä, että tyytymättömäin luku supistuu mahdollisimman vähäiseksi.

Valtiopäivillä pitäisi rautatiekysymysten käsittelemisen vastedes käymän melkoista rauhallisemmaksi, jos tietää voivansa verrattain lyhyen ajan kuluessa saada tehdyksi mitä eri tahoilta pyydetään. Puoluetaistelua voi syntyä, jos kokonaiset maakunnat seisovat vastakkain, kuten v. 1882 Pohjanmaa ja Savo, sekä v. 1888 Satakunta ja Karjala, kumpikin ajatellen: jollei nyt, niin ei milloinkaan! Varsin vähän tulistumisen aihetta sitä vastoin jääpi, jos kysymys siihen supistuu, että toinen pääsee vuoroon kolme tai vaikkapa kuusi vuotta ennen kuin toinen.

Panemme erityistä painoa tähän puoleen asiassa, koska rautatiekysymys kaksilla viimeisilläkin valtiopäivillä itse asiassa antoi uutta virikettä kielipuolueitten kiistalle sekin. Sen jäljestä on suomalaiselta puolelta valitettu, että muka annettiin „itseään pelottaa"; sitä vastoin eräs viikinkijohtaja taannoin koetti Siuntion (vai oliko Snappertunan) umpiruotsalaisten talonpoikain ja herrasmiesten isänmaallisuutta pirtistää kerskailulla siitä, miten oli „pantu kova kovaa vastaan" sekä sillä saatu rannikkorata hyväksytyksi. Pappissäädyn enemmistö, joka asian ratkaisi, kantanee täydellä mielenmaltilla niin toista arvostelua kuin toistakin, koska painetut pöytäkirjat kyllä valaisevat sen kantaa, mutta tietysti se on arvaamattomaksi eduksi valtiolliselle elämällemme, jos tuleviksi ajoiksi riistetään itsekkäiltä seikkailijoilta tilaisuus selvän asian sotkemiseen.

Mutta muitakin etuja on saavutettavissa, jos aina pitää mielessä, miten paljon vielä nykyisenkin polven aikana jo täydellä varmuudella ehtii kulkunevojemme edistämiseksi saada aikaan.

Jokainen säätykokous päättää esitetyistä asioista olematta oikeutettu sitomaan seuraavan päätösvaltaa, mutta tietysti sittenkin eri valtiopäiväin toiminnan välillä on yhdistävä, jopa vahvakin side. Rautatieasioissa solidariteetti esiintyy sellaisena, että rautatielinja päätetään, vaikka suurin osa sen kustannuksista jääpi lähimmän säätykokouksen hankittavaksi, tahi että pyydetään esitystä seuraaville valtiopäiville jostakin radasta.

Mutta tällä menettelyllä on heikkoutensa. Siitä on lähinnä seurannut, että sovun ja rauhan saavuttamiseksi on päätetty rakentaa

usealla taholla yhtaikaa. Silloin käypi helposti samoinkuin jos kaksi yhtaikaa tunkeutuu samasta kapeasta ovesta sisään: molemmat myöhästyvät. Karjalan radan valmistuminen saatiin täten lykkäytymään, ja katkerilla tunteilla porilaiset samaan aikaan huomasivat aivan tehottomaksi keinoksi, että olivat määränneet ajan, milloin työhön oli ryhdyttävä. Kiusaa kummallekin siis tehtiin, missä olisi ainakin voitu hankkia toiselle vähäisen ajanvoittoa.

Kaikella muotoa on muuten koetettu rautatierakennusta huokeammaksi saada, mutta siinä yhä tehdään arveluttava tuhlaus, kun voimia ylen määrin hajoitetaan. Miljooniin nousevat rakennuskustannukset jätetään siten korottomina makaamaan vuotta kauemmin kuin välttämätöntä on. Kun Savon rata rakennettiin kuuluu eräs Mikkeliin tullut englantilainen tahtoneen yli vuorokauden maata rakennetulla radalla, omin silmin vakuuttuakseen siitä kuulumattomasta ihmeestä, että valmiiksi rakennettua rataa ei saatu tarkoitukseensa käyttää, ja hänen ihmettelynsä oli täysin oikeutettu. Eikä korkotappio tässä kohden ole ainoa turha meno; kalliimmaksi käypi työ senkin tähden, että vuotta kohti myönnetyn rahamäärän riittämättömyyden takia ei voi työtä jouduttaa niinkuin asianhaarat joskus sallisivat.

Kun tulevaa rautatiepolitiikkiamme ajattelee, niin yksi ennen kaikkea on muistettava. Täytyy tehdä tarkasti ajateltu suunnitelma pitkäksi ajaksi eteenpäin, mitkä suunnat ovat rakennettavat sekä missä järjestyksessä niiden pitäisi tulla vuoroon: sitten vasta voipi saada sen satunnaisuuden ja äkillisyyden leiman poistetuksi, joka monasti on rumentanut rautatiepolitiikkimme muuten niin kaunista kuvaa. Mahdollista, jopa luultavaakin on, ettei monikaan pykälä tuommoisessa ehdotuksessa tulisi semmoisenaan toimeenpantavaksi; mutta ehdottomasti paremmaksi tulos kumminkin tulee, jos pitkäksi ajaksi tehty ohjelma on olemassa, tehtäköön siinä sitten yksityiskohdissa vaikka kuinkakin suuria muutoksia.

Sellaista suunnitelmaa nykyään toimiva rautatiekomitea on pantu tekemään, ja kun sen tutkimuksista suuri osa on suoritettava vasta lähestyvän kesän kuluessa, lienee tätä nykyä aikaista ottaa keskusteltavaksi, missä järjestyksessä eri seutujen toivomukset ovat tyydytettävät. Jo nykyänsä sopii sitä vastoin ottaa tutkittavaksi, mikä voidaan määrätyn ajan kuluessa saada tehdyksi. Tämmöisen päätöksen te-

keminen on sekä mahdollinen että välttämätönkin, koska siinä on kaikkien seuraavien keskustelujen perustus ja pohja. Sitä puolta asiaa olemmekin edellä sanotulla tahtoneet valaista.

Nainen.

Kirjoittanut

—AE —AE.

Kolm' ompi naisest' uskonkappaletta,
Kut kirkko valtio ja yhteiskunta
Tosiksi aina tunnustanut on.
Ja, pohtimatta niiden perustetta,
Maailma siemaillut on sulo-unta
Kuin satulinna kesken ruususton, —
Unessa naisetkin.

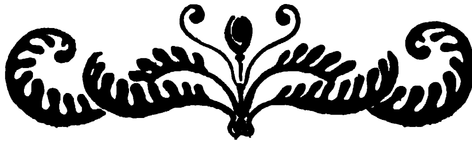
Näist' uskonkappaleista ensimäinen —
Juliste lempijäin ja runoniekkain —
Puol'jumalaksi naisen nostattaa;
Kuin valtikka se ompi välkkyväinen,
Min kunniaksi vuoroin kalske miekkain
Ja vuoroin kannel vieno kajahtaa:
Se naisen sulous!

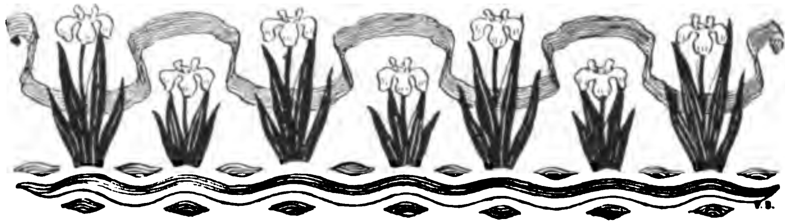
Ja toinen taas, synnyltään syväisempi,
Ydintä tavoittaa ja kohdastansa
Nais-parasta tekasee perkeleen.
Hält' usko muka puuttuu sekä lempi;
Ohjeena oikku ja aseena ansa,
Hän oveloi vaan huviks' omakseen:
Se naisen viekkaus!

Mut kolmas hymyllä halveksivalla
Lakeja laatii, joissa kätkyy kärki,
Mi tosi-valon luo nais-asemaan.
Hän on vaan nainen! Siksi kaikkialla,
Miss' ehtona on tarmo, tieto, järki,
Tie hältä armotta anastetaan:
Se naisen typeryys!

Mut uurtaapa jo vihdoin uusi aika,
Vallalle pääsee aatteet vapahammat
Ja uusi henki täyttää uskonnot.
Myös naiseen nähden sortuu unen taika,
Totuutten vanhain ilmi astuu vammat
Ja ilmi olosuhteet ontelot, —
Hereillä naisetkin.

Ja vaikk' on juurtuneetkin juorut halvat,
Joist' ala-arvonsa on saanut nainen,
Niin kerran tasan vielä punnitaan;
Ja kerran katkee kahleet, särkyy salvat,
Kun poiss' on sukupuoli-painajainen,
Ja tunnustus on naisest' yksi vaan:
Hän ompi ihminen!

Katsaus.

Kirjallisuutta.

Konni Zilliacus ja hänen siirtolaistarinansa.

Kirj. Santeri Ingman.

Konni Zilliacus, *Nya utvandrarehistorier.* Helsingissä 1897, Wentzel Hagelstam. 261 siv. 8:o. Hinta 3:75.

— — — *Siirtolaisia.* Suomentanut Juhani Aho. Porvoossa 1897, Werner Söderström. 161 siv. 8:o. Hinta 2:75.

— — *Taavetti Anttilan kohtalo* y. m. kertomuksia Amerikan suomalaisten elämästä. Suomentanut Juhani Aho. Porvoossa 1898, Werner Söderström. 170 siv. 12:o. Hinta 2: 25.

Konni Zilliacuksesta tuli kirjailija niin sanoakseni itse sitä aikomattaan ja siitä tietämättään. Hän oli täällä kotona Suomessa tutkinut lakitiedettä ja toiminut käytännöllisillä aloilla ja lähtiessään kymmenkunnan vuotta sitten koettamaan onneaan Amerikkaan, toivoi hän varmaankin löytävänsä onnensa siellä millä muulla alalla tahansa, kuin kirjailijana. Mutta tulos niistä miltei lukemattomista yrityksistä, niistä vaiherikkaista seikkailuista, joihin hän siellä joutui, oli kumminkin, että hän rupesi kirjailemaan ja vähitellen sillä alalla saavuttamaan huomiota ja mainetta. Hän oli tosin, Suomesta lähtiessään, luvannut lähettää joitakin matkakirjeitä eräälle

täkäläiselle sanomalehdelle, mutta ei ollut siihen seikkaan sen suurempaa arvoa pannut. Mutta oleskelunsa Amerikan eri osissa, siellä hajallaan asuvain ja retkeileväin suomalaisten keskuudessa, herätti hänessä halun esittää vähän laajemmalti kotolaisilleen kuvia näiden maanmiestensä oloista ja toimista; ja niin rupesivat ilmestymään ensimäiset niistä »Siirtolaistarinoista», joilla hän kirjailijauransa alotti ja perusti kirjailijanimensä. Hänen kynänsä on senjälkeisinä vuosina ollut erinomaisen tuottelias; pieniä, sieviä ja aina sisällysrikkaita kertomuksia on paljon ollut luettavana sekä Suomen että Ruotsin sanomalehtien alakerroissa ja osaksi näistä koottuja, osaksi ennen julkaisemattomia kertomuksia on jo useampina kokoelmina kirjanmuodossakin ilmestynyt. Ensimäinen kokoelma oli »Marguita ja muita kertomuksia maailman länsikulmilta« sitten tuli »Siirtolaistarinoita« ja »Uusia siirtolaistarinoita», »Seuraelämästä« (I Societeten), sekä v. 1896 ilmestynyt teos »Japanilaisia tutkimuksia ja kuvauksia». Suomeksi on hänen kertomuksiaan ensi kerran käännetty vasta viime jouluksi, jolloin Juhani Aho suomensi valikoiman hänen siirtolaistarinoitaan, ja vastikään ilmestyi samaisia tarinoita toinen kokoelma, niinikään Juhani Ahon kääntämänä.

Muutamat piirteet tämän pirteän, hauskan kirjailijan elämänvaiheista voivat kumminkin ensiksi olla huvittavia ja hänen kirjailijaluonnettaan ja käyttämiään aiheita valaisevia.

Zilliacus syntyi 1855 Viipurissa, tuli ylioppilaaksi 1871, suoritti oikeustutkinnon ja antautui liikealalle. Amerikkaan matkustettuaan ja huomattuaan sopivan työn saannin vaikeaksi New-Yorkissa, lähti hän rautatietöihin Costa-Ricaan, joka on Keski-Amerikassa lähellä Panama-taivalta, ja yhtyi siellä kohta suomalaisiin siirtolaisiin. Täältä hän, töitten loputtua, maitse kulki ratsain Keski-Amerikan erämaiden halki Guatemalaan, Tyynenmeren rannalle, josta hän vihdoin saapui San-Fransiscoon. Näiltä ensimäisiltä matkoiltaan ja retkeilyiltään on Zilliacuksella jo runsas määrä jännittäviä, hauskoja, usein leikillisiä muistoja ja kuvauksia. Laajalti hän senjälkeen neljän vuoden kuluessa matkusteli halki ja poikki Yhdysvaltain, ollen »Svenska Tribunen« nimisen Amerikassa ilmestyvän ruotsalaisen lehden palveluksessa ja käyttäen sen antamaa vapaalippua rautatiellä; hän kävi melkein kaikkialla, missä suomalaisia asuu tuossa laajassa maassa. Tällä välin oli hän jo kirjalijanimen saavuttanut ja, mentyään naimisiin erään nuoren amerikattaren kanssa, teki hän sopimuksen suuren kirjateoksen kirjoittamisesta, jota varten hän lähti matkoille ympäri maapallon. Viipyen

pitempiä aikoja eri paikoissa matkusti hän Espanjan halki Marokkoon, teki sieltä retken läpi Italian ja sitten Egyptiin, sieltä Ceyloniin ja Intiaan. Täällä jonkun aikaa oltuaan jatkoi hän matkaa Singaporeen ja Kiinaan, josta lopulta joutui Japaniin, ollen siellä samoihin aikoihin, kuin sota Kiinan ja Japanin välillä syttyi. Japanissa hän viipyi kaksi vuotta — se liike, jonka kanssa hän oli tehnyt sopimuksen tuon suuren kirjateoksen toimittamisesta, oli mennyt vararikkoon — ja lähti vihdoin toista vuotta sitten paluumatkalle, viipyen taas pitemmän aikaa Egyptissä ja asettuen vihdoin Parisiin, jossa hän nykyään perheineen kirjeenvaihtajana ja kirjailijana elää. Sieltä teki hän viime syksynä matkan kotimaahansa.

Kun on havainnoille altis silmä, riittävä kielitaito ja reipas mieli, kuten Zilliacuksella, niin sen jo arvaa, etteivät tällaiset retket ole kulkijaan jälkiä jättämättä; noiden muistojen ja vaikutusten esilletuomiseen tarvitaan vain se kepeä, pirteä kynä, se hieno valikoimiskyky ja milloinkaan pitkäpiimäiseksi eksymätön esittämismuoto, jonka Zilliacus omistaa. Suolana seassa on sitten vielä tuo hilpeä huumori, joka tekijällä on, liekö se sitten hänessä synnynnäistä vaiko Amerikassa omistettua, — tätä jälkimäistä, tämän maan kirjallisuuden vankinta puolta, se ainakin muistuttaa. Eipä ole näin ollen ihmeteltävää, että Konni Zilliacuksen kertomukset ovat niin laajan ystäväpiirin saavuttaneet.

Enimmin merkitystä ja nautintoa on meille suomalaisille tietysti niistä hänen kertomuksistaan, joissa hän koskettelee Amerikassa eläväin maamiestemme oloja; sellaisia ovatkin enimmät ja ainoastaan sellaisista meillä tällä kertaa onkin puhe. Konni Zilliacus on pitkillä taipaleillaan milloin missäkin, suurten kaupunkien hyörinässä, tai rautatienrakennustöissä, tai vuorikaivospaikoilla, tai aarniometsäin tukinhakkuissa, tai intiaanialueilla, tai kilpa-ajoradoilla, tai äärettömillä ruohoaavikoilla kohdannut maanmiehiään, käynyt heidän kanssaan pakinoihin ja seurustelemaan, ottanut selon heidän elintavoistaan ja olosuhteistaan, vaikeuksistaan ja toiveistaan, ja kuunnellut heidän tarinoitaan, milloin surunvoittoisia, milloin rattoisia. Ja niistä hän lukijoilleen kertoo. Hän kertoo maanmiehistään yleensä hyvin myötätuntoisesti ja osaaottavasti, esittää heidän luonteensa hyvät puolet, rehellisyyden, suoruuden, sitkeyden ja taipumattomuuden, jotka noissa seikkailijaoloissa, missä kaikenlaisilla vehkeillä ja keinotteluilla onkin enemmän varaa kuin missään muualla, tuntuvat sitä silmäänpistävämmiltä ja hauskemmilta, mutta myöskin heidän vähemmän edulliset ominaisuutensa, kankeuden, hitau-

den, jurouden ja saamattomuuden. Maanmiehemme joutuvat hänen kertomustensa mukaan kumminkin yleensä hyvään valoon, ja hän osottaa heidän kunnollisesti jaksavan pitää puoliaan tuossa yleisessä kilpailussa. Itse hän on osottanut heitä täydellisesti ymmärtävänsä.

Kertomistapa on helppotajuinen ja pirteä. Tarinat lyhyitä, tuokiokuvantapaisia; niissä kuvataan kussakin joku erityinen luonteenpiirre, ja kertomus saa tavallisesti lopuksi jonkun leikillisen, sovinnollisen käänteen. Erittäin hyvin osaa tekijä asettua kuvattavainsa »ukkojen« katsantokannalle, joskin hän sen usein tekee hienolla, hyväntahtoisella ivalla. Luonnonkuvauksille omistaa hän myös usein koko joukon huomiota ja sattuvasti hän monessa paikassa esittää suomalaiselle lukijalle uuden mailman erityisiä tapoja ja merkillisyyksiä. Hän elää itse mukana, mutta kumminkin objektiivisena tarkastajana.

Ne kuusi kertomusta, jotka Aho on valinnut ensimäiseen suomenkieliseen kokoelmaan, ovat epäilemättä tekijän parhaita ja ne koskettelevat kaikki yksinomaan suomalaisia siirtolaisiamme. Tyypit ovat sattuvasti valitut. Me tunnemme tuon sitkeän hämäläisen, joka Eenokki Muposen muodossa taivaltaa syvälle sodan pilkkomalle intiaanialueelle hakemaan varastettua hevostaan, tuon toimekkaan ja rehellisen, mutta herkkäuskoisen Leenan, joka ei voi vastustaa kiusausta mennä naimisiin häijyn, juopon hotellinisännän kanssa, koska tämä on »herra«, tuon virassaan värähtämättömän Penttisen, joka hievahtamatta täyttää velvollisuutensa, vaikka tietää vaaran olevan tarjona, ja kaikki muut. Ne ovat meidän omia suomalaisia »ukkoja«. Joskus tuntuu siltä, kuin tekijä olisi hankkinut kuvattavilleen luonteille hiukan haettuja, epätodenmukaisia kehiä ja kuin erityiset tapaukset olisivat todellisuutta vastaamattoman mielikuvituksen luomia, vaan sitähän on meidän täällä, oloja tuntematta, vaikea arvostella. Kaipaamme kumminkin tuosta monipuolisesta kokoelmasta varsinaista kuvausta siirtolaistemme arkisista, kotoisista oloista hiljaisilla uudisviljelyksillään.

Ei merkkiäkään yksitoikkoisuudesta eikä samojen asiain märehtimisestä ole »Uusissakaan siirtolaistarinoissa«, vaikka nekin enimmäkseen koskettelevat maamiehiämme. Tekijällä on ollut rikas valikoima aiheita ja hänen pääominaisuutensa, ehkäpä Amerikassa opittu sekin, on juuri »välttää ikävyyttä«. Hänellä on aina varastossa uusia situatsioneja, uusia seikkailuja ja uusia puolia hymyilevän pilansa esineeksi. Toisinaan toivoisi ehkä vähän syvällisempää sielunelämän käsittelemistä ja tarkempaa tutus-

tumista kuvattaviin luonteisiin. Mutta on toisissa Zilliacuksen kertomuksissa syvyyttäkin, hienoa ja helläväraista tunteiden kuvaamista, kuten esim. kertomuksessa «Taavetti Anttilan kohtalo«, jossa karkean kuoren alla piilee mitä hienoin tunne-elämä.

Konni Zilliacus on kirjoittanut kertomuksensa ruotsiksi, emmekä tiedä, kuinka vahva suomenkielen taitaja hän onkaan, mutta siltä tuntuu usein alkutekstiä lukiessa, hänen antaessaan suomalaisten tyyppiensä puhua ja itsekseen tuumailla, kuin olisivat nuo paikat itse ukkojen suusta otetut ja suomesta ruotsiksi käännetyt. Niin luonnollisia ne ovat. Tämä suomalainen ajatuksenjuoksu on tietysti isosti helpottanut suomentajan työtä, ja kun suomennoksessa vielä tuntuu Juhani Ahon vaihteleva, raikas kieli, niin ei todellakaan luule käännöstä lukevansakaan.

Kustantajalla, hra W. Söderströmillä, kuuluu olevan aikomus toimittaa useampia vihkoja Zilliacuksen «Siirtolaistarinoita« suomeksi. Mekin puolestamme kehotamme häntä siihen, sillä nämä kertomukset saavat kyllä suomenkielisenkin yleisön joukossa paljon lukijoita.

Lyyrillistä runoutta.

Kuvia ja säveliä, kokosi Valter Juva. Helsingissä 1897, Otava. 152 siv. 12:o. Hinta 1: 50.

Tätä vihkoa katsellessa huomaa heti sen reippaan kansallisen hengen. Hellän myötätuntoisesti tekijä tajuaa talonpoikaiskansan ajatustapaa, iloitsee sen iloja, suree sen suruja. Sen elämästä esittää hän monellaisia, usein kuvattuja kohtauksia ja henkilöitä varsinkin I osastossa, »kyliltä ja mailta». Niinpä mökin poika iloitsee onnestaan, vaikkei hänellä ole »kultaa vierivää, ei perittyä maata»; hänellä on parempi aarre: — kesäyö ja kyntörastaan helke, kangastaivas, metsävyö ja veet ja vetten välke», ja hänellä on kainon tytön sydän, joka »vastaa viiden talon hintaa». Siinä tuo vilpas »piika pikkarainen», ei valita vaivojansa, vaan helkyttelee paimenlauluaan, liitäen »mäenrinteitä kuin päivänpaiste» — kuvaus, jossa on raikasta metsäntuoksua. Ja kas elämää kylän keinulla! Matti keinuu huimasti, kunnes ylvään Ainan kalpeneva poski ilmaisee hänen rakkautensa. Siinä lemmittynsä hylkäämä Kyttyrä-Jussi viihdyttelee suruaan viulullansa, vaikka ilosävelistä sorahtaa surunkin ääni. Entäs Jåfs, hevoshuijari, joka markkinoilla viidesti hevosta vaihdettuaan, kotiin tultuaan ja selvittyään huomaa saaneen-

sakin takasin vanhan harmonsa, annettuaan siitä sata markkaa väliä! Olkoon siinä esimerkiksi. Osaston alussa on kaunis »Pohjanmaa, Häme ja Karjala», jossa kukin maakunta, eri tavallaan viehättäin runoilijan mieltä, virittää hänessä rakkautta kotimaahan; lopussa on sitä vastaten »Maisemakuva Hämeestä», joka erittäin elävästi kuvaa esinettään ja huokuu omaa hämäläistä tunnelmaansa. Näin isänmaanrakkaus somasti sulkee kehiinsä nämä pienet, vaatimattomat kyläkuvaelmat.

II:sen osaston nimi »Suomalaisia kuvia» on vähän erehdyttävä. Pitäisi olla luonteenkuvia. Siinä esitetään meille, osittain kyllä sattuvin piirtein, Snellman, Topelius, Ahlqvist ja heidän rinnallaan kaksi edustajaa syvistä riveistä, pohjalaiset Jaakko Korpi ja Tuomas Nyysti, jotka kaksi jälkimäistä luonteensa kunnolla ja isänmaallisella innollaan kohoavat noiden kuuluisain suurmiesten verroille. Juva ei tyydy ainoastaan kuvailemaan rahvaan alkuperäisiä oloja, hän harrastaa myös sen edistystä ja huomaa sen sivistysrientoja. — Osasto III »Yläkarjalassa» sisältää sekin kuvauksia luonnosta ja kansanelämästä, mutta pääasiana tuntuu olevan kuvauksen pohjalla leijuva tunne-elämä. Savon salot, Karjalan vaarat ja siintävät selät, sen laulumielinen, vilkas kansa näkyvät runoilijaa elävästi viehättäneen, mutta ehkä vielä enemmän tummasilmäin impien kisa. Lemmen riemut ja huolet ovat pohjasävelenä noissa pikkulauluissa. Siksi alkulehden nimitys »Säveliä» etupäässä perustuukin tähän osastoon. Muuten mieliala noissa lemmenlauluissa on enimmiten iloisa tai leikkisä, väliin ivallekin maiskahtava. Laulut ovat vähäpätöisiä, muutamat sentään somia, esim.: »Vielä ne huojuu honkapuut», »Kun päivän ensi säde säikkyy», »Eksyksissä», «Sa kultani, valkolumpeen'».

IV »Niitä näitä» on mietelyriikkaa. Mieliala on vakava. Ristiriita todellisuuden ja ihanteen, elämäntyhjyyden ja elämänhalun välillä vie runoilijan tuskien »Golgatalle» ja pusertaa hänen povestansa huokauksia, jommoisia lausuu liikuttavasti esim. kaunis »Syyslehden varisevan näin», tuo päivänsäteen ilo syyspimeässä. Totuuden marttyyrit semmoiset kuin Giordano Bruno, Leonardo da Vinci, Pascal pannaan lausumaan runoilijan tendenssejä. Mutta mitkä uudet aatteet ne pelastaisivat ihmiskuntaa, siitä ei arvostelija — liekö tekijäkään?! — ole oikein päässyt selville. Pääasia näkyy sentään olevan, että nykyinen ahdasmielinen uskonto pappeineen on poistettava. »Sun henkes syleilköhön koko kaikkisuuden Ja tutkikoon kaikk' alat vapahasti!» Siis vapaus tutkia ja vapaus nauttia elämästä täysin siemauksin, ajatellen »nil humani a me alienum puto» — siinä on ohjelma. Ja älkäämme unohtako tärkeää osaa siitä:

»Se naisen povess' uhkuvassa kaikitenki
On uuden päivän synty, alku uuden aamun:
Sen säihkeiss' iloitseva taas on ihmishenki,
Ja elon hilpeys häätää munkkiajan haamun».

Hauskalta kuuluu — mutta entäs jos hukutaan hekuman hurmoksiin ja kultuurimme keikahtaa siveelliseen vararikkoon? On se nähty ennenkin. — Miten Pascal, tuo harras kristitty, jos kohta terävä ajattelijakin, on tähän seuraan eksynyt, on vaikea ymmärtää. Saman vapaamielisen hengen lapsi on tuo muuten raikas ja runollinen »Kun aamu kirkkainna väikkyi». — Mutta sisältää tämä osasto vielä muutakin. Sangen kaunis on »Kannel», jonka värikästen kuvausten läpi käy se ajatus, että Väinön kannel vieläkin viehättää kansaamme. »Olen syntiä tehnyt» lausuu vastakohdan pahan omantunnon ja lemmityn suloruuhan välillä, joka heijastaa luonnostakin.

Kuten jo tästä katsauksesta arvattaneen, ei Valter Juvan runotar yleensä lentele korkealle, niinkuin laulutkin aiheeltaan enimmäkseen ovat vaatimattomia, mutta eittämättä niissä on useita sangen somia ja sointuvia, jotka todistavat ventoa runosuonta. Harvoja voi kuitenkin oikein puhtaalla nautinnolla lukea. Juvalla on taipumus lasketella mietteitä, joka helposti eksyttää kuivaan järkevyyteen, jollei mielikuvitus kykene mietteille luomaan viehättävää muotoa. Siitä seuraa myös usein ajatusten epäselvyys. Mutta silloinkin kun liikutaan tutuissa elämänoloissa, on usein epäselviä tai kummalta kuuluvia, haeksittuja lauseita nautintoamme häiritsemässä. Tähän on nyt osaksi sekin syynä, että Juva tavoittelee pontevaa lyhyyttä esityksessään. Tuo tekee kuitenkin haittaa luontevuudelle ja selvyydelle. Saapa usein lukea runon pariin kertaan, ennenkuin osuu tekijän ajatusjuonelle, eikä silloinkaan aina ole varma, onko oikeaan osannut. Esimerkiksi: mitä on se, kun »Miinan nauru Jussin *pääparan juotti?*“ (s. 23). Sitäkö että hän hylkäämällä riivasi hänet hurjaksi? Epäselvä on lause s. 29: »Ei vuota sen käyvän puuhun!» Samoin »yösokeena ilveili» s. 11. »Korven Jaakko» sisältää paitsi muita hämäriä lauseita tämänkin: »Ivaillen hetkeä ne jaamme». S. 70 on myös yhtä ja toista hämärää. Missä yhteydessä »Pyhi nostettu sammal» j. n. e. s. 79 on kokonaisuuteen, ei selvene hevin.

Koko kuvausta haittaa väliin sopimattomat piirteet. J. V. Snellman soimaa jylisevän ukkosen äänellä Suomen nuorisoa ja ennustaa pahaa. Mutta valjusta tunnelmasta huolimatta »hehkuvin mielin, intoutuen käy Yrjö-Koskinen» ! Kaunis kyllä on periaate »Korven Jaakossa» ja osaksi oivasti on hänen kuvansa piirretty, mutta hänen isänmaallinen puheensa sopisi paremmin jonkun maisterin, kuin »puisevan» kytöpellon raatajan suuhun. Paremmin, jopa oivasti on onnistunut Tuomas Nyysti, tuo kansanopiston harras puoltaja. — Runossa »Aunus on uljas kansa» korkealentoisia alkusäkeitä Väinämöisestä ei hyvästi vastaa matalamielinen jatko, ellei kaikki olekkin vaan ivaa. — Välisti kaunista kohtaa voi ainoakin ruma sana pilata: niin siv. 3 »savipalteet», kun edelleen kuuluu: »oi siellä koin lemmen ilot ja tuskat» vai — savipellollako? ! Samoin siv. 42: »nyt vaan sais liehua letti», joka tässä on = iloita. On sekin kaukaa haettu ilon ilme!

Juva ottaa aiheensa jokapäiväisestä elämästä. Siellä runonhenki usein

on hänet pettänyt ja todellisuus pistää liian karkeasti esiin, niin, useinpa on eksytty proosan kuivalle arolle. Niin esim. kun valitetaan pientilallisen kohtaloa sortua maaltaan pois irtolaiseksi. Samoin »Ellilän Maisu» renkineen, silakkoineen ja voirasioineen on jokseenkin suloton ilmiö. Harmaan jokapäiväinen on myös Hakko-isäntä, jonka laiskuus vie talon rappiolle, jos kohta esitys onkin pilakas. »Tahvo Rahikaista» voisi sääliä, jos tekijä olisi osannut kuvata häntä säälittäväksi (alkupuoli on kyllä mainio siinä). Entäs »Kokko-vanhus», joka saarnaa että »karjan särvin, siin' on talon voima» — onko siinä mitään runollisuutta? Miksei sitte kohta ukko Vergiliuksen tapaan kirjoittaa opetusruno heinänviljelyksestä y. m. s.! En »Yökunnissakaan» voi nähdä runoutta, paitsi ehkä pienen pilkun lopussa. Monet Lemminkäiset ovat tuota ikäviin asti kulunutta tukkipojan tyyliä ja lemmenlaulut vetelevät usein rekiveisujen nuottia. Ks. s. 17, 18, 19 y. m. Luistavathan nuo vilkkaasti, mutta aatteellinen puoli on liian köyhä.

Runossa »Itkulampi» on tunnetta, mutta runollinen ajatus tuntuu haeksitulta. Eikö liene luonnotonta liioittelua tuon itku, joka suri sitä, että toinen onnellisempi ennen häntä ehti saada lempeän sanan Topeliukselta junan lähtiessä (s. 42).

Lopussa on muutamia käännöksiä Burnsin, Lenaun, Heinen ja Tavaststjernan runoista. Ne sujuvat hyvästi ja todistavat samoin kuin Juvan omatkin tekemät runot, että hän osaa taitavasti ja notkeasti käyttää kieltämme.

K. F.

Romaanikirjallisuutta.

E. S., *Hopearisti eli natsarealainen salvumies.* Historiallinen kertomus vuodelta 33. Suomennos. Helsingissä 1897, K. E. Holm. 169 siv. 8:o. Hinta 1: 50

E. S., *Hopearisti eli Natsaretin salvumies.* Historiallinen kertoelma vuodelta 33. Ranskalaisesta alkuteoksesta laaditun ruotsinnoksen mukaan suomensi Severi L. Helsingissä 1897, G. W. Edlund. 171 siv. 8:o. Hinta 1: —.

Vaikuttimena tämän kirjan kirjoittamiseen näkyy olleen harrastus tehdä Vapahtajan jalo ihmisyys havainnollisesti käsitettäväksi. Vastaahan tämä harrastus nykyaikoina yhä laajemmin tunnettua tarvetta, sillä myöskin konservatiivisesti ajattelevissa piireissä tuntuu olevan pyrkimys panna painoa Vapahtajan ihmisyyteen vaikka niissä siitä huolimatta tietysti pysytään ajatuksessa »että Kristus myös oli Jumala». Esimerkkinä tällaisesta pyrkimyksestä mainittakoon norjalaisen papin Christopher Bruunin hiljattain ilmestynyt kirja: »Om Jesus som menneske», sitä kernaammin, koska tästä miehestä oli puhetta viime vuoden Valvojassa (V. Vaseniuksen kirjoituksessa: »Kuinka kansakunnat tutustuvat toisiinsa siv. 576). Nyt ilmoi-

tettavanamme oleva kirja tahtoo pysyä erillään kaikista teologisista riidoista ja ainoastaan esittää muutamia piirteitä Jeesuksen personasta osotteeksi siitä, millä tavalla hänen personallisuutensa vaikutti yhteiskunnan kurjimpiin, orjiin ja ilotyttöihin. En voi nähdä, että tekijän psykologinen ymmärtäminen olisi erittäin syvä, mutta hän ei esiinnykkään suurilla vaatimuksilla, joka näkyy siitä, että hän antaa erään orjattaren esiintyä kirjan sisällyksen kertojana. Tietysti lukija, jonka mieleen kuvastuvat toiset piirteet Vapahtajan personallisuudesta kuin ne, joista kirjassa puhutaan, voi sitä lukiessaan kaivata paljon, mutta jos hän ottaa huomioon, kenen suuhun tekijä on pannut kirjassa olevat kuvaukset, niin hän myöntänee, että tekijä on käsitellyt todellista aihetta. Kirjoitustapa on yksinkertainen ja selvä.

Suomennoksista asetan ensin mainitun paljon yläpuolelle jälkimäistä. Se on sujuvaa, jotta lukija hyvin harvoin mihinkään lauseeseen kompastuu, kun sitä vastoin jälkimäinen vilisee kankeita ja vääriäkin lauseita. Esim.: »Pihalta mentiin sitte *monilukuisilla palvelijoilla varustettuun etehiseen*». «Herodeksen vouti Kusa, *joka* roomalaisten yliherruuden alaisena tetrarkana ruhtinaana hallitsi Judeaa». — Ensinmainitun suomennoksen ulkoasu on myös miellyttävämpi. Hinta on jälkimäisellä pienempi.

Z. C.

Lasten- ja nuorisokirjallisuutta.

GUSTAV NIERITZ, *Eräs joululaulu. Ystävä hädässä.* Kaksi kertomusta nuorisolle. Suomentanut Hanna Pakkala. Nuorison kirjasto V. Helsingissä 1897, K. E. Holm. 75 siv. 8:o. Hinta 1: 50.

— — — — — —, *Hiljainen Heikki.* Kertomus nuorisolle. Suomentanut Hanna Pakkala. Nuorison kirjasto VI. Helsingissä 1897, K. E. Holm. 114 siv. 8:o. Hinta 1: 50.

Yllämainitut Nieritzin kertomukset ovat epäilemättä varsin sopivat nuorimmalle nuorisolle. Pääbenkilöinä niissä esiintyy köyhiä poikia, jotka monen seikkailun ja ihmeellisten sattumain kautta joutuvat onnesta osallisiksi. Tekijä kuvaa kuitenkin sankarinsa melkein liian täydellisiksi, oikeiksi ihmelapsiksi, jota vastoin eräät toiset henkilöt ovat mahdollisimman mustiksi maalatut. Näiden vastakohtien kautta tahdotaan saada hyvettä vieläkin huomattavammin esiintymään; hyvä tarkoitus voi kuitenkin helposti jäädä saavuttamatta jos astutaan luonnollisuuden ja inhimillisyyden rajojen yli.

Suomennos on yleensä varsin hyvä, vaikka lukija paikoittain kompastuukin kiviin ja kantoihin. Siv. 5 sanotaan: »Oppineehan hän *28:lta päi-*

vään mennessä soittamaan yksinkertaisen laulun sävelen», ja seuraavalla sivulla: »Mutta kun *niitä* nyt maksaa kymmenen markkaa kappale, — —.»

Kirjojen kantta kaunistaa kuva. Kun kansikuvia otetaan suorastaan ulkomailta, niin olisi pantava niihin sen verran huomiota, että teksti olisi niissä oikea. Eihän suomen kielessä sovi *s*- tai *z*-loppuisissa nimissä ilmaista genetiivimuotoa ainoastaan heittomerkin kautta, niinkuin ruotsissa ja saksassa. Kumpaisessakin kirjassa on sitäpaitsi tekstikuva.

H. S.

ETHEL S. TURNER, *Sisarusten varttuessa*. Suomensi Antti R. Uusi valikoima ulkomaan kaunokirjallisuutta IV. Viipurissa 1897, Werner Söderström. 244 siv. 8:o. Hinta 1: 25.

Yllämainittu kirja liittyy suoranaisena jatkona viime vuonna ilmoittamaamme »Seitsemän sisarusta.» Samat sisarukset astuvat nyt eteemme varttuneempina ja viisastuneempina. Tapahtumat liikkuvat yhä samassa ympäristössä, »Meteliksi» nimitetyssä talossa, vaikkei se enää anna yhtä suurta aihetta nimitykselleen kuin ennen. Miellyttävällä tavalla tekijä kuvailee isoa siskoa, Megiä, jonka nuorille hartioille kaikki huolet ovat lasketut. Hän on lapsilauman opettaja, neuvonantaja, uskottu, äiti, ilman häntä ei kukaan tule toimeen, kaikki häntä tarvitsevat ja rakastavat. Hän huomaa itsekkin kuinka tarpeellinen hän kodissaan on, sillä samalla kuin hän ilolla ajattelee oman kodin perustamista, tuntuu hänestä kerrassaan mahdottomalta jättää pienet siskonsa.

Ken on ennestään lukenut »Seitsemän sisarusta», hän epäilemättä mielellään tutustuu sen jatkoonkin. Edellisellä on kuitenkin se etu, että lukija siinä saa syvemmältä katsahtaa Australian omituiseen luontoon ja elämään, jota vastoin jälkimäisessä tapahtumat enimmäkseen liikkuvat neljän seinän sisäpuolella.

Suòmennos on hyvää ja sujuvaa, runokäännökset kaipaisivat kuitenkin paikoittain parantelemista.

H. S.

Kasvatus- ja siveysoppia.

EMIL SONCK, *Ohjaus katekismusopetukseen*. Suomennos. Helsingissä 1897, G. W. Edlund. 345 siv. 8:o. Hinta 3: 80.

Katekismuksen opettaminen lapsille ei ole mikään helppo asia. Tosin lapset verrattain helposti oppivat katekismuksen ulkoa, erittäin jos hyvin aikaiseen alkavat sitä lukea. Mutta jos uskonnonopettaja katsoo tehtäväkseen mikäli mahdollista koettaa tehdä esittämänsä uskonnolliset totuudet lapsen todelliseksi omaisuudeksi, sydäntä lämmittäväksi ja elähyttäväksi omaisuudeksi, kyllä hän silloin tuntee raskaan taakan hartioil-

laan joka kerta kuin katekismustunti on edessä. Uskonnolliset totuudet, jotka raamatun kertomuksissa ovat niin havainnollisesti esitettyinä, tuntuvat katekismuslauseissa niin peräti elottomilta ja kuivilta. Käsitteiden määrääminen ja selvittäminen ei taida oppilaan sydäntä lämmittää. Näin ollen ei ole ihmeteltävä että kasvatusopilliselta kannalta yhä enemmän ruvetaan vaatimaan yksinomaan historiallista uskonnonopetusta alemmilla ikäasteilla. Meilläkin Suomessa on viime vuosina ruvettu tekemään työtä tähän suuntaan, mutta vielä on kansanlasten uskonnollinen opetus suuressa määrin katekismusopetusta.

Ilmoitettavanamme oleva kirja on komentaari uuteen katekismukseen. Mitä katekismuskappaleissa on lausuttu muutamin sanoin, se esitetään täällä jotenkin laajasti. Tekijä ei siis ensinkään tahdo esittää mitään omintakeista systeemiä, ainoastaan selittää sen, mikä on valmiina katekismuksessa. Tämän tehtävän on hän suorittanut varsin ansiokkaasti. Raamatullista havaintoainesta katekismuslauseitten selvittämiseksi on myöskin koottu joltisesti. Kuitenkin olisi juuri tässä suhteessa voinut tehdä enemmän. Ensimäinen luku, Jumalasta, esim. ei mielestämme ole esitettävä lapsille siten, että nuo kaksikymmentä määräystä, jotka katekismus antaa Jumalan olennosta ja ominaisuuksista, tarkasti eritellään; eivätköhän lapset saa paljon paremman ja elävämmän käsityksen tästä opinkappaleesta, jos viitataan muutamiin raamatullisiin kertomuksiin, joissa Jumalan olento ja Hänen ominaisuutensa selvästi astuvat eteemme? Kertomus tuhlaajapojasta esim. esittää Jumalan rakkauden, hyvyyden, laupeuden ja armollisuuden lapsille paljon selvemmin, kuin mitkä muut selitykset tahansa. — Muutamin paikoin tuntuu tekijän esitys liian laajalta, niin ettei oikein tiedä mitä tästä on lapsille annettava mitä ei. Yksityisen opettajan asiaksi jää tässä tietysti valikoiminen; hänen asiakseen jää myöskin kokonaan annettujen ainesten kasvatusopillinen käsitteleminen. Vaan eihän kirjan tarkoitus olekkaan tehdä opettajan omintakeista työtä tarpeettomaksi. Sellaisia skolastisia kysymymyksiä kuin minkä tähden Kristuksen *täytyi* olla sekä Jumala että ihminen (siv. 148), emme soisi koulussa otettavan esille.

Raamatunlauseitten käyttäminen ja selittäminen kirjassa on yleensä hyvä ja oikea, joskin suurempi tarkkuus muutamin paikoin olisi ollut tarpeellinen. Joh. ev. 3: 16 (siv. 167) esim. ei puhu siitä, mikä pakotti Jesusta uhrautumaan. Joh. 13: 31 ei voida ehtoollisoppia selitettäessä esittää todistamaan sitä, että Vapahtajan siirtyminen jumalallisen elämän kirkkauteen jo hänen eläissään maan päällä oli alkanut (siv. 227). 1 Mos. 18: 20—23 ei sovi esimerkiksi siihen, että rakkaus vaatii selittämään kaikki asiat parhain päin (siv. 127). Esimerkkejä tällaisesta raamatun käyttämisestä on kuitenkin hyvin vähän.

Tekijä on kirjaansa laatiessaan ennen kaikkea pitänyt kansakoulun tarpeita silmällä. Luulemme että siitä myöskin papeilla rippikouluopetuksessa voi olla paljon hyötyä.

L. I.

B. C. RODHE, *Onnellisen avioliiton ehdoista.* Kolme esitelmää pitänyt —. Suomensi Aatto S. Toinen painos. Porvoossa 1897, Werner Söderström. 100 siv. 8:o. Hinta kovissa kansissa 1: —. Korukansissa 1: 60.

Pitäessään esitelmiä lasten kasvatuksesta on tekijä huomannut, että tämä on likeisimmässä yhteydessä avioliiton ja kodin kanssa. Hän on siten johtunut puhumaan »onnellisen avioliiton ehdoista«. Epäilemättä tekijä on valinnut hyvän näkökannan, kasvatuksen ja itsekasvatuksen näkökannan, kun hän on ryhtynyt avioliitosta puhumaan. Luultavasti moni mieltymyksellä voi lukea hänen kirjaansa; onhan siitä se todistuksena, että siitä ilmestyy toinen painos. Sen sisällys ei mitenkään poikkea vihkimäkaavassa löytyvistä periaatteista; esitystapa on, vaikkakin tarpeettoman monisanainen ja hiukan hajanainen, kyllä helppotajuinen ja selvä. Mutta se, joka vaatii, että siveellisiä periaatteita on lausuttava elävällä, personallisella tavalla, siten että niiden syvät perustukset välittömästi johtuvat lukijan mieleen ja pääsevät siinä vaikuttamaan, ei löydä kirjasta paljoa, johon hän voisi olla tyytyväinen. Sillä on moraalisaarnan tavallinen vika: se on ikävä.

Z. C.

Maa- ja kotitaloutta.

ANDERS SILFVAST, *Neuvoja hevosen kengittämisestä.* Toinen parannettu painos. Helsingissä 1898, G. W. Edlund. 69 siv. 8:o. Hinta 1: —.

Tämän oppikirjan ensimäinen painos ilmestyi v. 1880, senaikaisiin vaatimuksiin nähden se tyydyttävästi vastasi tarkoitustaan. Enimmäkseen on sitä käytetty kengitys- ja maanviljelyskouluissamme, joiden tarpeen se 51 vuoden kuluessa on täyttänyt, ollen laatuansa suomenkielisistä ainoa kelvollinen. Siinä on aineesta vain pääkohdat lyhyesti esitetty, joten sen käyttäminen edellyttää selitystä ja täydentämistä opettajan puolelta. — Nyt ilmestyneen uuden painoksen sisällys on sanasta sanaan aivan samallainen, kuin edellisenkin. «Parannettua« on siinä ainoastaan se, että puupiirrosten luku on lisätty 2:lla ja että loppulause, hiukan muutettuna, on siirretty kirjan alkuun. Niihin paikkoihin, jotka olisivat vaatineet ajanmukaisen korjauksen, ei ole kajottu. Siten ovat esim. vanhat mittaluvut säilyneet parannetussakin painoksessa; tuon käytännössä vanhentuneen «Viltaliuksen veden« ohella olisi nykyajan antiseptisistä lääkkeistä ollut tärkeä mainita edes joku tavallisimpia; olisipa yksityisille sepillekin, joita var-

ten kirja myöskin on aiottu, ollut hyödyksi m. m. saada selitys niitten »tappurain« laadusta, joita kavion vammain sitomiseen neuvotaan sopiviksi. Nämät sekä monet muutkin vajanaisuudet olisi voinut poistaa antamalla kirjan jollekin taitavalle ammattimiehelle tarkastettavaksi. — Kieli on muutoin tässä kirjasessa parempaa, kuin mitä pienemmässä maatalouskirjallisuudessamme yleensa tapaa. — Maanmieskouluja varten on teos liian suppea.

Evert von Konow.

A - A, *Taitava sisäkkö.* Helsingissä 1897, K. Holm. 63 siv. 8:o. Hinta 1: —.

Tämä kirjanen on erään Saksassa sangen levinneen, »Katechismus für das feine Haus- und Stubenmädchen«-nimisen oppikirjan meikäläisiä oloja huomioonottamalla tehty mukaelma. Se sisältää kysymyksiin ja vastauksiin sovitettuja ohjeita nuorille tytöille, jotka aikovat antautua palvelemaan „*sisäkköinä*" — nimitys, joka arvatenkin *karjakko* y. m. sanojen mallin mukaan muodostettuna tuskin kuitenkaan tulee syrjäyttämään jo vakaantunutta ja kaikkien tajuttavaa *sisäneitsy*-sanaa. — Eri luvuissa käsitellään pöydänkattamista ja passausta, huoneiden puhdistusta, pesua, ajan jakoa sekä annetaan yleisiä neuvoja käytöksestä y. m. Kun ensinmainittu luku täyttää neljännen osan koko kirjasta, tuntuu tämä osaksi aiotun valmistamaan sisäpalvelijoita niin suurellisiin perheisiin, että niitä meillä on harvassa. Mutta kirjassa on sen ohessa runsaasti kaikissa sivistyneissä kodeissa varteenotettavia neuvoja, jonka tähden perheenemännät, joita kehotamme tutustumaan siihen, varmaankin mielihyvällä antavat sisäneitsyilleen tilaisuutta hyötyä sen ohjeista, koska painettu sana voi olla hyvänä apuna teroittamaan heidän neuvojaan palvelijoille, jotka, kuten meillä tähän asti on ollut tavallista, luulevat sopivansa sisäneitsyiksi, vaikkeivät ole oppineet mitään ammattiinsa kuuluvaa. Kieli on hyvänpuolista; siellä täällä tapaa kuitenkin jonkun murteellisuuden (laista pro lakaista, seoittaa pro sekoittaa), jonkun ruotsinvoittoisuuden (manglata pro mankiloida) tai virheellisen sanan (vehnäkori pro vehnäskori), jollei tämä ole painovirhe, joita kylläkin on kirjassa. Väliin käytetään oudolla tavalla personatonta II partisipia temporaalilyhennyksenä (sen tehtyä pyyhitään — — —).

—lm - -n.

Puutarha. Toimittaja K. J. GAUFFIN. Vuodessa 12 (tähän asti 4) 8-sivuista vihkoa 4:o. Hinta Tampereella 2:50, postissa 3: - -, ristisiteessä kotia 3: 50, ulkom. 4: —.

Oma suomenkielinen äänenkannattaja puutarhanhoitoa varten on ilolla tervehdittävä, ja Suomen puutarhaviljelijäin liiton Tampereen haaraosasto ansaitsee kaikkea kiitosta tämän yrityksen alkuunpanosta. Suomenkielinen kirjallisuus tällä alalla on perin köyhä, ja ainoa aikakauskirja, joka tähän asti on säännöllisesti antanut tietoja puutarhanhoitoon kuuluvista asioista,

on »Koti ja Yhteiskunta», joka niin monella alalla on esiintynyt alkuunpanijana. »Puutarha» tahtoo helppotajuisesti käsitellä puutarhanhoitoon kuuluvia asioita, opettaen ja ohjaten, se toivoo tulevansa yhdyssiteeksi ammattimiesten ja harrastajien välillä. Se tahtoo edistää puutarhaviljelyn levenemistä, tehdä tunnetuksi hyödyllisiä talouskasveja, antaa neuvoja, miten kasviksia ruokana käytetään, vieläpä käsitellä kukkienkin hoitoa, siemenviljelystä y. m. Kirjoitukset tuntuvat olevan hyödyllisiä ja asiallisia; kukin numero sisältää erittäin vuodenaikaan sovellutettuja neuvoja ja ohjeita, kysymyksiä ja vastauksia j. n. e. Mitä joskus saattaa kirjoituksilta muodollisessa suhteessa puuttua, sen korvaa niiden hyvä tarkoitus ja hyödyllinen sisällys. — Ulkoasu on vaatimaton, niinkuin onkin luonnollista, kun lehti on aiottu leviämään mitä laajimpiin piireihin. Luulisimme kuitenkin että ruma fraktuuri olisi, leviämiselle haittaa tekemättä, voitu vaihtaa antikva-kirjaimiin ja että 8-taitteinen koko olisi ollut, lukijalle mukavampana valittava 4-taitteisen sijaan.

M.

Vihkoteoksia.

Finland i 19:de seklet. Framställdt i ord och bild af finska skriftställare och konstnärer. Andra genomsedda upplagan. Profhäfte. Första häftet. Helsingissä 1898, G. W. Edlund. Hinta koko teoksesta 20: —, heliogravyyrikuvilla 28: — (vihottain 2: —, 2: 80).

Senaattori L. Mechelinin toimittamalla koruteoksella «Suomi 19:nnellä vuosisadalla« on ollut niin suuri menestys, että jo toinen painos kotimaisilla kielillä tulee tarpeelliseksi. Uusi painos tulee sisältämään saman tekstin kuin edellinenkin, paitsi että semmoisia lisäyksiä ja muodostuksia tehdään, jotka ovat 1892 vuoden jälkeisten tapahtumien aiheuttamia. Kuvien jäljennystavassa on se erotus, että ensi painoksen kalliiden heliogravyyrien sijaan käytetään halvempaa ja karkeampaa autotypiaa; ken haluaa, saapi kuitenkin tämänkin painoksen heliogravyyrikuvilla kaunistettuna.

Tämä uusi painos, joka on enemmän kuin 40 % edellistä halvempi, on vilpittömällä ilolla tervehdittävä. Suotava olisi ollut että edellisen painoksen kirjoituksia olisi perinpohjaisemminkin tarkastettu, kuin mitä tilausilmoituksessa mainitaan, niin että esim. ne selonteot, jotka ovat liiaksi luettelon-tapaiset, olisi uudesti muodosteltu, mutta tämä tietysti uuden painoksen aikaansaamista sekä hidastuttaisi että kallistuttaisi. Varmaksi saatettaneen ainakin katsoa että toimitus on pitävä huolta siitä, että kaikki ne lauseet, joissa on edellisessä painoksessa huomautettu jotakin puolueellisuutta olevan, tässä laitoksessa korjataan; muutamat omituiset «paussit« (esim. kun ei suomalaisen kirjallisuuden historian esityksessä mainita 1850 v:n kieltoa) olisivat myös täytettävät. Ja mitä erittäin suomalaiseen painokseen tulee, joka piakkoin alkaa ilmestyä sekin, olisi käännös — surkea

kyllä on suomalainen laitos, yhden ainoan kirjoittajan kahta artikkelia lukuunottamatta, käännöstä — tarkoin korjattava, niin että ensi painoksessa esiintyvät toisinaan hassunkurisetkin virheet oikaistaisiin.

Yhden muistutuksen tahtoisin vielä tehdä teoksen ulkojärjestykseen katsoen. Myöhään meillä on opittu käyttämään sivun yläpuolisia otsakkeita, mutta ei vieläkään ole opittu käyttämään niitä niin, että lukijalla olisi niistä mitään hyötyä. Tässäkin painoksessa, samoinkuin edellisessä, on ylirubriikkina «Finland i 19:de seklet«, otsake, jonka painattaminen on suoranaista tuhlausta, sillä lukijalla ei siitä, jotakuta eri osastoa etsiessään, ole minkäänlaista hyötyä. Rohkenen toivoa että seuraavissa vihoissa ja suomalaisessa painoksessa eri osastojen nimet otetaan yliotsakkeiksi (toisella puolen aukeamaa voisi olla luvun, toisella puolen erikoisosaston nimi, tai jos välttämättömästi tahdotaan, toisella puolen teoksen ja toisella puolen luvun nimi).

M.

Taidetta.

Musiikkikatsaus kevätkauteen 1898.

Kirj. Aksel Törnudd.

Musikaalista virkistys- ja sivistämistyötä on pääkaupungissamme viime talven kuluessa tehty yhtä väsymättömästi ja miltei suuremmalla menestyksellä kuin koskaan ennen. Taiteellisiin pyrintöihin mieltyneen yleisön lukumäärä kasvamistaan kasvaa, ja sekä uusia että vanhoja musiikki-ilmiöitä seurataan yhä enenevällä mielenkiinnolla, niin että jo sangen suurelle osalle kaupungin sivistyneistä asukkaista soitannolliset riennot ovat todella tulleet elinehdoksi. Nyt kulunut kevätkausi on sitäpaitsi ollut omiansa pitämään osanottoa herkeämättä vireillä sen kautta, että musikaaliset esitykset ovat olleet harvinaisen monipuolisia. On oltu tilaisuudessa kuulemaan oopperaa, orkesteria, kamarimusiikkia, köörejä ja mitä moninaisimpia sooloesityksiä; sanalla sanoen erilaatuisia teoksia kaikilta musiikin aloilta.

Alkuvuodesta kohdistui huomio etupäässä oopperaan. *Italialainen oopperaseura* antoi kolmisen kuukautta näytäntöjä, joissa esitettiin koko sarja italialaista ja ranskalaista oopperamusiikkia, nimittäin: Bellini'n »Puritaanit» ja »Unessakävijä», Rossini'n »Sevillan parturi», Verdi'n »Trubaduuri» ja »Ernani», Donizetti'n »Linda di Chamounix», Leoncavallon »Pagliacci» (Pajatso), Mascagni'n »Cavalleria rusticana», Meyerbeerin »Robert le diable» ja «Afrikalaisnainen», Bizet'in »Carmen», Halevyn »La juive», Gounodin »Faust»

ja Auberin »Fra Diavolo». Kuten näkyy, oli seuran ohjelma ylenmäärin laaja, joten esitykset myös olivat laadultaan jotenkin epätasaisia, huolimatta siitä että oopperan palveluksessa oli useita sangen eteviä taiteilijoita, kuten esim. yleisön lemmikki s:r PIMAZZONI, niinikään paljon ihailtu s:ra COLOMBATI ja hienosti sivistynyt, harvinaisen kaunoaistinsa tähden miellyttävä s:r SIGNORETTI. Vaikkeivät oopperanäytännöt olleetkaan täysin ihanteellisella kannalla, oli niiden merkitys kuitenkin historiallisesti erinomaisen suuri, sillä kaikissa tapauksissa yleisö oli tämän yrityksen kautta tilaisuudessa tutustumaan useihin mestariteoksiin oopperan alalla, tottuen samalla kuulemaan sentapaista musiikkia ja oppien entistä monipuolisemmin käyttämään arvostelukykyään. Selvää on, kuinka välttämättömiä tällaiset edellytykset ovat, että kotimaisen oopperan menestyminen meillä vastaisuudessa olisi mahdollinen. Seuran ohjelmaa vastaan on toki muistutettava, että se käsitti melkein kauttaaltaan vanhoja teoksia (vuosisatamme alkupuoliskolta), jotka eivät enää täytä nykyisten pyrintöjen vaatimuksia. Ainoastaan kaksi niistä, nim. Leoncavallon »Pagliacci» ja Mascagni'n »Cavalleria rusticana» ovat uusimman musiikin tuotteita, ja osottautuivatkin elinvoimaisimmiksi kaikista eikkä ainakin yllämainituista paraiten kykenivät tyydyttämään kuulijakunnan toivomuksia. Erityinen kiitos on vielä tämän yhteydessä annettava Helsingin Filharmoniselle Seuralle siitä, että se hyväntahtoisesti antoi orkesterinsa oopperaseuran käytettäväksi, siten varmistaen sen rahallisen toimeentulon.

Filharmonisen Seuran sinfoniakonserteissa on vuoden kuluessa soitettu Robert Schumannin kaikki sinfoniat ja niiden rinnalla joukko muita suuria sinfonisia sävellyksiä: Ennan suuri-intoinen alkusoitto oopperaan »Kleopatra», Tshaikovskin suurenmoinen F-moll-sinfonia, Richard Straussin sinfoninen fantasia »Italiasta», Beethovenin 3:s Leonore-alkusoitto ja arvokkaana loppuna Mozartin valtava sielumessu »Requiem». Yksi kotimainenkin sävelteos on niissä tullut esitetyksi, nimittäin nuoren säveltäjämme ERNST MIELCKin kaunistekoinen »Dramaattinen uvertyyri», joka, samoinkuin saman säveltäjän viime syksynä täällä soitettu »Satu-sinfonia», on todistuksena tekijänsä perinpohjaisista opinnoista ja sujuvasta muodostelukyvystä. Kaikkien orkesteriesitysten mallikelpoisuudesta on takeena niiden johtajan, kapellimestari ROBERT KAJANUKSEN luontainen, ja pitkän, väsymättömän toiminnan kautta kukkuloilleen kohonnut harvinainen kyky. Solisteina ovat näissä konserteissa esiintyneet: sellotaituri OSSIAN FOHSTRÖM,

soittaen osan Haydnin D-dur-sellokonsertista, kuulu viuluniekka WILLY BURMESTER, joka jalosti soittamallaan Spohrin 7:nnellä viulukonsertilla hurmasi yleisön, pianotaiteilija neiti SIGRID SUNDGREN, jonka soitto Lisztin Ess-dur konsertissa on parasta, mitä tämä nuori, suurta kehitystä lupaava taideniekka tähän asti on aikaansaanut, ja lopuksi hra CHARLES GRIGOROWITSCH, täydellisen ihanteellisesti tulkiten Beethovenin suuren viulukonsertin.

Useat sinfoniakonserteissa esitetyt sävellykset ovat sitten tulleet soitetuiksi myös Filh. Seuran toimeenpanemissa *helppotajuisissa konserteissa,* jotka muutenkin ovat tarjonneet mitä rikkainta ja moninaisinta musiikkinautintoa. Huolimatta siitä, että puheleminen, syöminen ja juominen näissä konserteissa usein häiritsee esityksien harrasta seuraamista, ovat ne kuitenkin Helsingin hauskimpia huvituksia sen vuoksi, että niissä kotoisan ja vapaan seurustelun ohella saa ihailla jalostuttavaa taidetta; tämän vaihtelun johdosta nämä iltamat vähemmän väsyttävät, kuin sellaiset, jotka herkeämättä vaativat hengenvoimain jännitystä. Senpätähden yleisö onkin érityisesti mieltynyt niihin ja käy niissä useammin kuin missään muissa soittajaisissa, joten huone melkein aina on täysi, vaikka näitä konsertteja annetaan koko kolme kertaa viikossa. Ohjelmat ovat olleet erinomaisen huvittavia, sisältäen koko joukon suuria mestariteoksia, ja keveämmän laatuisetkin kappaleet ovat olleet huolella valituita, aikamme mainehikkaimpien säveltäjien tuotteita. Tänä talvena on ollut vielä erityisenä houkutuksena viulumestarin Charles Grigorowitschin lumoava soitto. Joka tiistai-ilta hän nimittäin on helppotajuisissa konserteissa esiintynyt solistina, ja yleisö on häneen niin hartaasti kiintynyt, että se loppumattomalla, vieläpä yhä kasvavalla innostuksella ottaa vastaan hänen verrattomat antimensa. Huhtikuun lopulla herra Grigorowitsch antoi oman jäähyväiskonsertin, jossa yleisö oli tilaisuudessa viimeisen kerran osottamaan hänelle ihailuaan ja kiitollisuuttaan, ennenkuin hän lähti ulkomaille (ensiksi Lontooseen, sitten luultavasti Amerikkaan), jatkamaan voittoretkiään.

Muita soolotaiteilijoita, jotka täällä talven kuluessa ovat antaneet omia konsertteja, ovat: pianotaiteilija THERESA CARREÑO ja ALFRED GRÜNFELD, WILLY BURMESTER ja oopperalaulaja HJALMAR FREY. Nämä kaikki mestareiksi tunnustetut taiteilijat ovat meillä ennestään tuttuja yleisömme suosikkeja, ja herättivät yhtä suurta mieltymystä kuin ennenkin. Suurinta huomiota veti puoleensa kuitenkin hra Burmester, sillä yleisö oli innostunut vertaamaan häntä Grigorowitschiin, mikä kuitenkin oli itsessään jotenkin turhaa, nämä

viuluniekat kun ottavat taiteensa aivan eri kannalta, ja ovat kukin alallaan niin täydellisiä, että vertaamisen tulos toisen tahi toisen hyväksi lopulta riippui kunkin yksityisistä mielihaluista. Burmester on häikäisevämpi, usein intohimoisempi, Grigorowitsch on jalompi ja saa soittoonsa leveämpää sointua. Antoipa täällä konsertin myös Saksassa paljo ihailtu laulaja, säveltäjä ja runoseppä MEYER-HELLMUND, mutta huolimatta hänen taidostaan, ja melodiarikkaudestaan on hänen taiteellinen ihanteensa siksi matalalla asteella, ettei se ansainne tämän laajempaa sanelemista. Jalointa sitävastoin, mitä täällä laulumusiikin alalla on kuultu, olivat *Archangelskin köörin* esitykset. Tällä huolellisesti kootulla kirkkokööriIlä oli kaikki ne hyvät ominaisuudet, mitä kööriltä koskaan voi vaatia. Äänet olivat kaikki kirkkaita ja täyteläisiä, ja yhteislaulu mitä vaikuttavinta ja hienointa. Ohjelma oli kokoonpantu kauttaaltaan mestariteoksista — sekä hengellisistä että maallisista — ja mallikelpoinen esitys teki musikaalisen nautinnon niin täydelliseksi, että yleisöä tulvimalla kokoontui kaikkiin heidän lukuisiin konsertteihinsa. Sen veroista köörilaulua ei täällä liene koskaan ennen kuultu, tuskin aavistettukaan, ja monta aikaa mahtaa mennä, ennenkuin mikään meikäläisistä kööreistä ehtii sille asteelle kohota; se on melkein mahdotontakin niinkauvan kuin ei meillä vakinaisia, alinomaan työssä olevia laulukuntia löydy. Täkäläisistä kööreistä ovat esiintyneet hra G. Schneevoigtin johtama saksalainen sekaköörі, maisteri A. Siegbergin johtamat *Ylioppilaskunnan Laulajat*, sekä *Akademinen Laulukunta*, kaikki jotenkin hyvällä menestyksellä, ja toukokuun 11:nä p:nä toimeenpani *M. M. Seura* 20:n vuosipäivänsä johdosta suuren juhlakonsertin, jossa koko nykyinen kööri ja suuri joukko entisiä M. M:n jäseniä yhdistyneinä juhlallisen ryhdikkäissä soinnuissa kamarijunkkari Oscar Mechelinin pontevalla johdolla viettivät pitkän, mainehikkaan toimintakautensa muistopäivää. Kiitoksella on mainittava, että M. M. Seura myös on kuuluttanut yleisen sävellyskilpailun miesäänistä laulua varten, jonka kilpailun tulokset piakkoin julkaistaneen.

Kamarimusiikkia on kuultu etupäässä Helsingin *Musiikkiopiston musiikki-illoissa*, joissa opiston opettajat osittain solisteina, osittain yhdessä soittaen esittivät musiikin suurmiesten kamarimusiikkiteoksia. Nämä musiikki-iltamat ovatkin täällä ainoat laatuaan, ja ainoastaan yhden kerran on tänä keväänä oltu tilaisuudessa sentapaista musiikkia muualla kuulemaan. Helmikuulla nimittäin rouva A. KROGIUS ynnä hrat CH. GRIGOROWITSCH, G. SCHNEEVOIGT, C. KIHLMAN ja E. LINDELÖF antoivat yliopiston juhla-

salissa erinomaisen mieltäkiinnittävän kamarimusiikki-iltaman, jossa mallikelpoisesti esitettiin Beethovenin trioja, sonaatteja ja kvartetteja.

Nyt on varsinainen musiikkielämä tältä kevätkaudelta päättynyt, ja musiikinharjoittajille ja harrastajille on alkanut niin sanoakseni aselepo, jonka aikana he virkistyvät väsymyksestään, kypsyttävät niitä aatteita, joita he talven musiikkikokemuksista ovat saaneet ja valmistuvat vastaanottamaan tulevan soittokauden antimia.

Tietoja eri aloilta.

Suomi ulkomailla.

— JUHANI AHON *Papin rouvasta* on saksalaisessa sanomalehdistössä ollut erittäin paljon kiittäviä arvosteluita. Niinpä esim. *Norddeutsche allgemeine Zeitung*'issa sanotaan: »Syvästi liikuttava kohtalo on todellakin tuo Elli rouvan onneton avio, huolimatta siitä, että hänen sisällisessä elämässään ei riehu kiihkoisia ja rajuja intohimoja, vaan tunteet arasti piiloon peittyvät. Kaikki ne ihmiset, joihin saamme tutustua, ovat lihaa meidän lihastamme, niin että ne herättävät sisintä myötätuntoisuuttamme. Juhani Ahon vertaisia sieluntuntijoita on harvassa. Ellissä hitaasti itsetietoisuuteen heräävää rakkautta vähitellen kehittäessään luopi hän eteemme kuvan, joka on täynnä totuutta ja mitä ylevintä hienopiirteisyyttä. Siinä kuvassa ei ole mitään tekemällä tehtyä, ei mitään pönkitettyä, ei mitään sairaalloisen sentimentalista; mutta kaikki on siinä pukeutunut mitä hienoimpaan runollisuuteen. Runoilija ei ole tahtonut väkivaltaisella »ratkaisulla» antaa ulkonaista loppua kohtalolle, jonka tragillisuus juuri onkin siinä, ettei sen loppupäätä voi nähdä. Ja siitä todellisuus on voittanut. Tämän kautta on hän menetellyt taiteilijan tavoin, joka ei tahdo ennenaikaisella ratkaisulla panna vaaranalaiseksi runoelman tunnelmaa. — — Olemme kustantajille kiitolliset siitä, että he ovat välittäneet tuttavuuttamme sellaiseen tämän aito pohjoismaalaisen kirjailijan edustamaan kirjallisuuteen, jonka aarteet meille vielä ovat miltei tuntemattomat». — *Gesellschaft* lehdessä taas sanotaan: »Elli on loistavasti kuvailtu, niin aviovaimona kuin ihmisenäkin. Olavinkin luonne on erittäin taiteellisesti esitetty. Luontoa kuvaa Aho kynällä, joka voisi olla Pierre Loti'n. Lyhyesti sanoen, tämä romani on todellinen taideteos». — *Hamburger Fremdenblatt* lausuu: »Aho on uusi nimi, mutta me voimme epäilyksittä asettaa sen parhaimpien skandinavialaisten nimien rinnalle».

Philip Reclamin Universal-Bibliothek sarjan 3758:ntena numerona on nykyään ilmestynyt „*Novellen von Juani* (sic!) *Aho*. Aus dem finnischen übersetzt von Friedr. v. Känel», joka sisältää lastut »Die Ansiedelung» (Uudisasukas), »Treu» (Uskollinen), »Ein Sommertraum» (Kesäinen unelma), «Ein Wrack» (Mennyttä kalua) sekä »Maailman murjoman» (»Geächtet»).

— VILLE VALLGRENista ja hänen taiteestaan on «*Revue des revues*« aikakauskirjan huhtikuunnumerossa Bojidar Karageorgevitshin kirjoittama vilkas kuvaus, valaistuna useilla kuvilla taiteilijamme teoksista. Suurella ihastuksella ja ystävän lämmöllä kirjoittaja puhuu Vallgrenin itsenäisestä, henkevästä ja tenhokkaasta taiteesta, joka on voittanut niin suurta ihailua ja tunnustusta ja jonka jokaisessa tuotteessa on yhteinen, voimakas ja personallinen taiteen leima. Hän kuvaa sitten Vallgrenin eri taideluomia, hänen omituista kukkasymboliikkaansa haaveellisine, loppumattomasti vaihtelevine muotoineen, joka käy läpi koko hänen taiteensa, noita kukkasihmisiä, joita täällä meilläkin olemme olleet tilaisuudessa näkemään ja ihailemaan. Samalla antaa kirjoittaja lyhyen kuvauksen Vallgrenin elämäkerrasta. Siinä hän on sioitettu Venäjän kansalaiseksi, jonka taiteilijasuuruutta venäläiset ranskalaisilta ovat oppineet käsittämään.

— ZACHRIS TOPELIUKSESTA on samassa aikakauskirjassa Jaques de Coussangues'in tekemä kirjoitus, jossa esitetään lyhyesti Topeliuksen elämäkerta ja teokset sekä annetaan kuvaus hänen runottarensa luonteesta. Kirjoituksen asiatiedoissa on useampia yksityiskohtaisia erehdyksiä ja vaillinaisuuksia, mutta itse Topeliuksen runouden luonteen on kirjoittaja oikein käsittänyt ja esittänyt. Kansallinen herätyksemme ja sen suurmiehet Lönnrot, Snellman ja Runeberg ovat asetetut kuvauksen taustaksi. Kauniisti kuvataan kirjoituksessa Topeliusta lasten ja nuorison nuorimielisenä runoilijana, jota oma maansa ja koko Skandinavia siunaten muistaa.

— H. PAASOSEN Suomalais-ugrilaisen seuran aikakauskirjassa julkaisema *Die türkischen lehnwörter im mordwinischen* on arvosteltuna *Nyelvtudományi Közlémények*-nimisen unkarilaisen aikakauskirjan viimeksi ilmestyneessä vihossa (XXVIII, 1). Arv. Z. Gombócz, joka sanoo että P:n tutkimus tarkkuutensa puolesta vetää vertoja Budenzin ja Munkács'in kirjoituksille, joissa suomalais-ugrilaisten kielten turkkilaisia aineksia on tutkittu, huomauttaa että „sen suuri ansio on äänneopillisten todisteiden tarkka vaarinotto, jotka lopulta ovat jokaisen kielenvertailun ainoa varma pohja. Lainasanojen tämmöinen yhdistäminen ei ole ainoastaan välikappale kielenvertailua varten, vaan voipi luoda valoa moniin sekä lainoja ottavan että antavan kielen äänneopin osiin“.

— Theodor Homénin teoksen *Der tägliche Wärmeumsatz im Boden und die Wärmestrahlung zwischen Himmel und Erde* ilmoittaa *Litterarisches Centralblatt* t. v. 4:nnessä numerossaan. Teosta mainitaan arvokkaaksi lisäksi vaikeaan ja vähän tutkittuun kysymykseen lämmönvaihdosta maanpinnassa. Erittäin tärkeiksi sanoo arv. hänen lämpösäteilyä koskevia tuloksiaan. Arv. lausuu lopuksi: »Koska tekijä useissa kohdin tällä kertaa lyhyesti katkaisee esityksensä, voinemme häneltä odottaa uusia samanlaisia lisiä.«

— G. Melanderin teoksen *Sur la condensation de la vapeur d'eau dans l'atmosphère* on Leipzigin professori W. Ostwald ilmoittanut aikakauskirjassaan »Zeitschrift für physikalische Chemie« (XXIV,2, v. 1897). Arv. mainitsee että teos pääasiassa käsittelee meteorologisia kysymyksiä, eikä katso voivansa, teoksen laajuuteen ja siinä käsiteltyjen kysymysten moninaisuuteen nähden, sitä laajemmalta esittää. Samalla hän kuitenkin huomauttaa siinä esiintyvän useita havainnoita, jotka ovat fysikaaliselle kemialle tärkeät, niin esim. todistus siitä että suolaliuoksista nouseva höyry sisältää ilmeisiä suolan jälkiä.

Samasta teoksesta on J. Maurer aikakauskirjaan »Meteorologische Zeitschrift« (1898, maalisk. n:o) kirjoittanut seikkaperäisen ja sangen suosiollisen esityksen.

— Hj. Tallqvistin teos *Untersuchungen über elektrische Schwingungen* on ilmoitettuna Wiedemannin »*Beiblätter zu den Annalen der Physik und Chemie*« nimisessä aikakauskirjassa (1898, N:o 1). Arv. (Heilbronnin professori Reiff) tekee lyhyesti selkoa tekijän kokeista, joiden tulosten hän sanoo jotenkin tarkoin pitävän yhtä tunnetun englantilaisen tutkijan W. Thomsonin kaavan kanssa, joka koskee varautumista (Ladungsvorgang) erityisissä avonaisissa sähkövirroissa.

— A. F. Sundellin julkaisusta *Åskvädren i Finland 1896* on aikakauskirjassa »Meteorologische Zeitschrift« (1898, maalisk. n:o) wieniläisen professorin, akademikko J. Hannin kirjoittama seikkaperäinen selonteko. »Herra Sundell«, sanoo ilmoittaja, »on perinpohjaisesti käsittelemällä Suomessa tehtyjä ukkosilma-havaintoja hankkinut itselleen suuret ansiot ilmatieteen alalla«.

V. G. Bjelinski.

Kirj. J. Mandelstam.

Sivistynyt Venäjä viettää kesäkuun 7 p:nä suurimman kritikkonsa V. G. Bjelinskin 50-vuotista muistoa. Hivuttava tauti vei manalle ruumiiltaan jo ennestäänkin heikon miehen, hänen henkisten voimiensa parhaillaan kukkiessa. Hän oli syntynyt v. 1810 Viaporissa, jossa silloin oli venäläinen laivastonosasto, missä hänen isänsä palveli lääkärinä. Monet surut hän sai kokea ja oman murheensa muutti hän sääliksi ja rakkaudeksi ihmiskuntaa kohtaan. Lapsuus kului köyhyyden ja raakuuden keskuudessa, nuoruus vastoinkäymisissä yliopistossa, josta tieteelliset harrastukset olivat kaukana; koko nuoren elämänsä vietti hän lakkaamattomassa työssä ja puutteessa, keskellä valhetta, tietämättömyyden pimeyttä ja väkivaltaa. Tämä kaikki herätti hänen sielussaan, jossa asui jumalallinen kipinä, vastalauseen yhteiskuntaelämän epänormaalisia oloja vastaan. Hänen kritiikillään on oma erityinen luonteensa. Kirjalliset ja runolliset tuotteet antoivat hänelle aihetta kirjoittamaan tulisen saarnan hyvän ja totuuden puolesta. Hänen kritiikkinsä on vastalause yksilöllisyyden nimessä ja sen vapauttamiseksi orjuudesta, joka on vääräntänyt kaikki inhimilliset käsitteet oikeudesta. Bjelinski oli tulisessa, polttavassa sanassaan apostoli, joka etsi proselyyttejä, joka meni taisteluun vihollista vastaan kieltäen ja uhraten itsensä. Mikään ei voinut häntä pidättää, ennenkuin hän oli päämääränsä saavuttanut.

Bjelinskin harrastuksia ja pyrinnöitä ei ole likimainkaan vielä toteutettu elämässä. Kauan täytyy vielä toisten kritikkojen tehdä työtä, ennenkuin venäläisen elämän todellisuus on paljastettu, ennenkuin se on asetettu europpalaisen ajatuksen ja yhteiskuntaelämän tulosten rinnalle. Hän kohtasi paljon vastuksia sekä itsessään että itsensä ulkopuolella. Mutta miten voimakkaat nämä vastukset olivatkin, eivät ne saaneet masennetuksi hänen horjumatonta tahtoansa ja hänen lämmintä sydäntänsä.

Koko vaikutusaikanansa (vv. 1834—1848) hän ei käynyt samaa tietä, mutta päämäärä oli sama: kansallisten voimien kehitys tämän sanan laajimmassa merkityksessä. Tietenkään Bjelinski ei ollut aivan yksin; hän tapasi ihmisiä, eli ihmisten joukossa, jotka olivat niin sanoakseni imeneet itseensä yhteiskunnallisen kehitysaatteen työn tulokset. Ja häneen vaikutti silloinen sivistys kokonaisuudessaan; mutta Bjelinski oli Venäjän eturinnan miesten pyrintöjen mitä mainioin saarnaaja, heistä voimakkain ja vaikuttavin. Bjelinskin

hehkuvan kuumalle luonteelle, jossa elonsuoni tykytti kiihkeän nopeasti, olivat silloiset yhteiskuntaolot erittäin raskaat, kun piti vaijeta, vaikka oli halu kuolla elämään-kyllästymisestä. Hänen teoksensa ovat, huolimatta niiden lämmöstä ja hartaudesta, vain heikko jäljennös siitä alkuperäisestä muodosta, johon hänen ajatuksensa alkuaan pukeutuivat, syystä että sensuuri pyyhki useita kohtia, sekä siksi että paperi ei voi täysin tuoda esille elävää sanaa sellaisena kuin se välittömästi puhkeaa esiin.

Bjelinskin suurella vaikutuksella oli suuret seuraukset. Hän tosin ei täysin saavuttanut sitä, minne hän pyrki, mutta turhaan hän ei taistellut silloista orjuutumista vastaan.

Venäläinen kirjallisuus, jonka historia samalla on venäläisen itsetajunnan, sen edistyksen historia, alkaa vasta Bjelinskistä. Kaksitoista nidosta hänen teoksiansa käsittelee filosofian, sielutieteen, kasvatusopin, estetiikan, runouden, historian ja yhteiskuntaelämän tärkeimpiä kysymyksiä. Etupäässä ne koskevat länsieuroppalaista ja venäläistä runoutta, joka antaa hänelle aihetta lausua ikiajoiksi mieleenpantavia ajatuksia Venäjän elämästä, jota hän rakasti lämpimän sydämensä kaikilla soinnuilla ja kyynelillä.

Päivän kysymyksiä.

Kirje Helsingistä.

Flora-juhla. — Työväenkysymykset.

Ylioppilaspolitiikki ja ylioppilaselämä ei tätä nykyä enää samassa määrässä ole omansa kiinnittämään koko maan huomiota puoleensa kuin entisinä aikoina. Poikkeuksena tästä on kuitenkin se ylioppilasjuhla, joka täällä toukok. 13 ja 14 p:nä vietettiin v. 1848 vietetyn kevätjuhlan ja „Maamme“ laulun 50-vuotiseksi muistoksi, juhla, joka aiheensa johdosta oli omansa koko maassa herättämään myötätuntoisuutta.

Tämä juhla oli tavallansa kyllä sangen merkillinen. „Eihän sitä ole juhlapuheissa ennen kuullut puhuttavan tilattomasta työväestöstä ja vähäväkisemmän oikeuksista“, lausui tämän juhlan jälkeen eräs yliopistonmies, joka 30 vuotta sitten oli tullut ylioppilaaksi. Juhlapuheissa, professorien Estlanderin, Heikelin ja Setälän pitämissä, oli kaikissa sama pohjasävel: kansan syvät rivit ovat kohotettavat valistukseen, kohotettavat kaikilla aloilla, yhteisyydentunne on kansan kaikkien kerrosten välillä elähytettävä — nämä päämäärät ovat asetettavat läheisemmän ja kaukaisemman tulevaisuuden toiminnan ohjeeksi. Meillä on täysi syy

iloita, että tämä nyt on ruotsalaiseltakin puolelta tunnustettu ja erittäinkin, että niin vaikuttava mies ruotsalaisessa puolueessa kuin professori C. G. Estlander on tämän ohjelman julki julistanut. Ja meillä on ennen kaikkea syytä toivoa, ettei tämä ohjelma kummallakaan puolella ole jääpä vain juhlapuhe-koristukseksi, „ettei ne hyvät liikutukset“, niinkuin eräässä vanhassa kirkkorukouksessa sanotaan, „jotka sydämemme siitä havainneet ovat, mahtaisi tämän elämän turhissa menoissa raueta, vaan vahvoissa, hyvissä päätöksissä ja kaikkinaisissa hyvissä töissä itsensä osottaa.“

Mè rohkenemme siis ensinnäkin toivoa, ettei ruotsalaiselta puolelta tästälähin milloinkaan tulla panemaan esteitä suomalaisten kansakoulujen perustamiselle, että semmoiset surulliset tapaukset kuin yritykset estää suomalaisia kansakouluja saamasta kattoa päänsä päälle tai erään kunnan kieltäyminen ottamasta vastaan rahastoa suomalaisen koulun ylläpitämiseksi — jommoista kunnan kuitenkin vasta julistetun asetuksen mukaan on velvollisuus ruveta ylläpitämään — eivät milloinkaan enää tule uudistumaan. Suomalaiselta puolen en tämänlaatuisia syntejä tunne, mutta täysi syy on suomalaistenkin olla millään tavoin ilmoittamatta vastenmielisyyttään, kun ruotsalaisia kouluja perustetaan Kurkijoelle y. m. s. paikkoihin, joissa on varsinaista ruotsinkielistä väestöä, jos kohta se on harvalukuinenkin.

Ja edelleen me rohkenemme toivoa että kansan syvien rivien kohottaminen muillakin aloilla: työväenasia, raittiusasia j. n. e. ovat tästälähin saavuttavat myötätuntoisuutta ja tehokasta kannatusta yhtä hyvin ruotsalaiselta kuin suomalaiseltakin taholta. Prof. Heikel on kirjasessa, josta tässä Valvojan vihossa on toisessa paikassa puhuttu, osottanut lämpimästi harrastavansa työväenasiaa, ja prof. Estlander on huutanut sille nuorisolle, joka ottaa tämän asian ohjelmaansa, „eläköön!“ Surkuteltavana epäjohdonmukaisuutena prof. Heikelin kannassa täytyy pitää sitä, että hän äänioikeusasiassa asettuu työväenpyrintöjä vastustavalle kannalle. „Kaikki kansan hyväksi, mutta ei mitään kansan kautta“ on valistuneen absolutismin periaate, joka ei suinkaan vie perille, jos kansan kaikinpuolista kohottamista ajatellaan. Työväestömme tulee saada äänensä kuuluville, saada itse ottaa osaa olojensa ja maan yleisten olojen järjestämiseen, jos mieli saada yhteisyydentunne kansan kaikkien kerrosten välillä elähytetyksi.

Tämä viimeksi sanottu ei koske ainoastaan hra Heikeliä ja ruotsinmielisiä, vaan myös suomenmielisen puolueen politiikkia. Suomenmieliseltä puolelta on pyrkiminen varallisuuteen perustuvan ääniasteikon poistamiseen aina tunnnustettu lopulliseksi päämääräksi. Tiestä tämän päämäärän saavuttamiseksi on vain ollut niin erilaisia mielipiteitä, että on näyttänyt siltä kuin muutamat olisivat ensimäisen kilometripylvään käsittäneet loppumääräksi. Minä pidän varmana, että suurin osa niistä, jotka

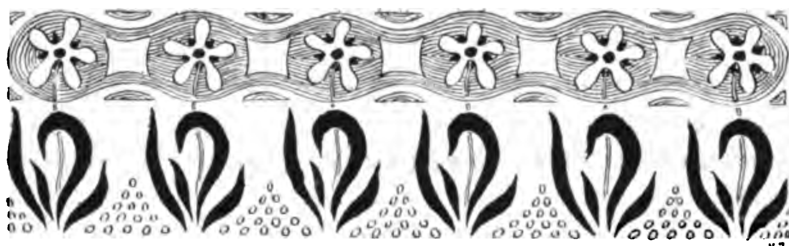
ovat puolustaneet rajoitusta 10:n äänen korkeimpaan määrään, ovat tämän tehneet joko siksi, että ovat ajatelleet asteettaista kehitystä terveellisimmäksi, tai siksi, että ovat luulleet tämän ohjelman, vastapuolueen ankaraan vastustukseen nähden, olevan helpomman saada läpi ajetuksi. On ajateltu että 10:stä äänestä on helpompi uudella äänestyksellä mennä alaspäin kuin rajattomasta määrästä tai 25:stä. Kieltämättä on se asia tähän samalla vaikuttanut, että suomenmieliset jo 10:nkin äänen rajamäärällä saavuttaisivat melkoisesti suuremman vallan; onhan sangen luonnollista että valtiollinen puolue tahtoo saavuttaa tai säilyttää ohjelmansa ajamiseen tarpeellisen vallan.

Nyt näkyy kuitenkin, että 10:n äänen rajamäärä on aivan yhtä vaikea ajaa läpi kuin varallisuusasteikon poistaminen, mutta että edellinen ohjelma ei ole omansa puoluetta innostuttamaan, vaan päinvastoin sen periaatteellista kantaa ja toimintavoimaa heikontamaan. Tämä asianlaita on kaikesta päättäen täysin selvenemässä suomenmieliselle puolueelle. Ilmeisenä merkkinä yleisen mielipiteen kääntymisestä tulee pitää Oulussa pidettyä kokousta, jossa ääniasteikon poistaminen yksimielisesti otettiin ohjelmaan; selväksi merkiksi tästä katson myöskin sitä, että Uuden Suomettaren Helsingin-kirjeessä tämän kokouksen jälkeen kaikin puolin kannatettiin korkeimman äänimäärän rajoittamista mitä pienimpään määrään. Suomenmielisten olisi nyt viipymättä kaikkialla suunnattava työnsä rajamäärän pienentämiseen eri kaupungeissa. Missä ei hyväksytä kaiken asteikon täydellistä poistamista, vaan tahdottaisiin vastaisuudessa päästä jonkinlaiseen sivistys- ja ikäasteikkoon, ajettakoon siellä toistaiseksi rajoitusta 5—3 ääneen, mutta älköön enää missään, missä vain muu mahdollisuus on olemassa, asetettako vaatimukseksi 10:tä ääntä.

Jos vallan säilyttäminen tai saavuttaminen, etujen hankkiminen puolueelle asetetaan puolueen politiikin päämääräksi ja sen hyväksi uhrataan, mitä oikeaksi tunnustetaan, niin joudutaan kokonaan puolueitsekkäisyyden ajeltavaksi; tämä itsekkäisyys on yhtä hyljeksittävää kuin yksityisen henkilönkin itsekkäisyys. Tämä taas koskee yhtä hyvin n. s. „työväenpuoluetta“ kuin suomen- ja ruotsinmielisiä. Jos puolueet voisivat „Suomen nimen“ tähden oppia voittamaan itsensä, uhraamaan sen, mikä heille itselleen on edullista, kokonaisuuden edun rinnalla, niin voitaisiin kevätjuhlasta 1898 lukea uusi ajanjakso, samoin kuin Z. Topeliuksen käsityksen mukaan uusi aika alkoi v. 1848 isänmaallisin tuntein vietetystä „Maamme“ laulun juhlasta.

Spectator.

Oikaistava. Valvojan viime vihossa s. 276 r. 7 alh. sanat Hammerichin kirkkohistoria‹ pyyhittävä.

Poimintoja Jean-Marie Guyaun runoudesta.

Kirjoittanut

JALMARI HAHL.

I.

Tiedot Guyaun elämästä ovat hyvin niukat. Kirjallisuushistoria ei vielä ole piirtänyt lehdilleen tuon vasta kymmenen vuotta sitten manalle muuttaneen nerokkaan miehen elämänvaiheita, jotka muuten ovat lyhyet, vailla ulkonaisia merkillisyyksiä ja rikkaita sattumia. Mikä yleensä on tunnettua Guyaun aikaiseen katkenneesta elämästä, supistuu siihen, mitä hänen opettajansa ja isällinen ystävänsä filosofi Alfred Fouillée on kertonut kauneissa muistosanoissaan. Guyaun elonajan pääsisällys oli uupumaton työ. Ihmetellä todella täytyy Guyaun harvinaista työkykyä ja tuotteliaisuutta. Se joukko arvokkaita tieteellisiä teoksia, jonka hän jätti jälkimaailmalle, tuottaisi kunniaa paljoa vanhemmalle tiedemiehelle. Jo nuorukaisena sai Guyau osakseen huomattavaa rohkaisua tieteellisestä toiminnastaan. Akatemia näet palkitsi hänen esikoisteoksensa »La morale anglaise contemporaine». Jo tässä teoksessa ilmenee syvä oppi, todistusperusten pontevuus ja esityksen selvyys. Mitä Guyau nuorukaisena niin loistavasti lupasi, sen hän täytti täysin arvokkaasti mieheksi varttuessaan. Ajan kuluessa, joka kesti kymmenkunnan vuotta, ja jonka kohtalo salli Guyaun uhrata kirjallisuuden palvelukseen, julkaisi hän kokonaisen sarjan tieteellisiä teoksia. Luovun tässä niiden luettelemisesta, mainiten ainoastaan muutaman sanan niiden luonteesta.

Etupäässä sosiologiset ja moraliset kysymykset kiinnittivät Guyaun harrastusta; sitäpaitsi hän myös käänsi huomionsa esteettisiin kysymyksiin, osottaen niiden käsittelemisessä alkuperäisyyttä, dogmien kammomista sekä vetoomista luontoon ja selvään ihmisjärkeen. Guyaun tieteelliset teokset ovat kauttaaltaan selvänä todisteena siitä hänen väitteestään, että syvän

tieteellisen neron ja runouden inspiratsioni ovat sangen läheistä sukua Sillä hänen filosofiset teoksensa, ollen tarkkoja tieteellisiä tutkimuksia, ovat samalla runollisia proosateoksia. Niin viehättävä on tyyli, niin vakuuttavat ja mukaansa tempaavat ovat johtopäätökset. Ja pitkin matkaa kohtaamme miellyttäviä, valaisevia vertauksia. Lausuttuaan jonkun keksimänsä totuuden, hän tekee sen selvään ymmärrettäväksi luomalla eteemme jonkun vertauskuvan, joka tavallisesti on luonnosta otettu. Itä- ja Etelä-Ranskan kaunis luonto, valtameri tai joku jokapäiväisen elämän havainto

tarjoovat hänelle vertauksen aiheen. Se on aina vakuuttava, taiteellisesti laadittu ja esitetty ja juurtuu ehdottomasti mieleen. Tämän vuoksi sujuu Guyaun tieteellisten teosten lukeminen helposti ja tuottaa suurta tyydytystä lukijalle. Mikä ääretön ero on olemassa saksalaisten enimmästi raskaan ja pitkäveteisen filosofisen tyylin ja Guyaun kevyesti sujuvan esitystavan välillä!

Guyaun sosiologiset ja moralifilosofiset teokset muodostavat huomattavan käänteen uudessa filosofiassa. Tämä tunnustus on hänelle annettu taholta, josta sitä vähimmin olisi odottanut. Nuori englantilainen koulu on aina suuresti kunnioittaen maininnut Guyaun nimeä ja teoksia. Yksin Herbert Spencer, jonka järjestelmää Guyau niin perinpohjin on arvostellut ja melkoisesti vastustanut, on tunnustanut, ettei kukaan ole tehnyt niin perustettua kritiikkiä hänen järjestelmästään kuin Guyau. Englannissa, positivismin luvatussa maassa, on ehkä enemmän kuin muualla pantu arvoa Guyaun positivistiseen suuntaan liittyvään korkeaan idealismiin. Thomas Whittaker, joka »Mindin» heinäkuun numerossa vuodelta 1889 innokkaasti puhuu Guyausta, päättää arvostelunsa näillä sanoilla: »Nykyajan ajattelemisen huomattavimpia pyrkimyksiä, joihin on yhdistettynä järkiperäinen epäileminen, on Guyau etevämmin kuin kukaan muu tulkinnut». James Sully, tuo ankara, terävä arvostelija, lausuu Guyausta seuraavasti: »Guyau koetti uudestaan perustaa metafysiikin, etiikin ja estetiikin sosiologisella perustuksella; ja tämän yrityksen kautta hän osottautui kohonneensa aikamme tieteellisen ajattelemisen etumaiselle aallonharjalle».

Lämmittävä on se oppi, joka on Guyaun sosiologisten ja moralifilosofisten teosten tulos, nimittäin että altruismi, ihmisrakkaus on kehityksen luonnollinen ja kaunein kukka, ettei se ole satunnainen tulos, vaan että sen alkuperus on itse luonnossa. Luonto itsessään, niin arvelee Guyau, on laajenemiseen, rikastumiseen s. o. anteliaisuuteen ja sympatiaan taipuisa. Itsekkäisyys sitävastoin on olennon surkastumista. Tyly, itsekäs ihminen on kehittymätön vesa, kuihtunut puu, joka ei hedelmöi. Hyvä, avulias ihminen taas on verevä puu, joka kantaa kukkia muiden ihailtavaksi ja joka lahjoittaa heille yltäkylläisyytensä hedelmiä. Guyaun kauneuskäsite on läheisessä yhteydessä hänen morali-ihanteensa kanssa. Kauneus on rikkaan ja kehittyneen elämän ylempi ilmestys.

Olen pysähtynyt hetkeksi tarkastamaan Guyaun tieteellistä merkitystä, sillä hänen tieteelliset teoksensa ovat edellytyksenä hänen runoutensa ymmärtämiseen. Ken siitä tahtoo täysin nauttia, sen tulee tutustua myös

Guyaun yleviin runollisiin ajatuksiin, jotka ovat laaditut suorasanaiseen pukuun. Vielä muutama sana Guyaun elämästä.

Suurista tieteellisistä ansioistaan huolimatta — kertoo Fouillée — joista toinen olisi saattanut näyttäytyä itsetietoiselta tai ylpeältä, Guyau oli harvinaisen vaatimaton ja nöyrä. Hänellä oli tapana sanoa, että filosofi, enemmän kuin muut, tuntee kuinka paljoa ihminen ei tiedä. Hänen monet teoksensa olivat hänen mielestään varsin vähälukuiset niihin verraten, jotka hän vielä toivoi julkaisevansa. Elämä näytti hymyilevän hänelle viehättävimpänä: hän oli onnellinen perheenisä, hänen päiviänsä sulostutti ihana, hellä puoliso; hänen maineensa kasvoi kasvamistaan, ja tulevaisuus haamoitti hänen edessään lupaavan ruskon verhossa. Mutta silloin rupesi arveluttavana näyttäymään synkkä enne, joka ensin heikommin, sitten tuntuvammin uhkasi nuoren tieteilijä-runoilijan elonjuuria. Kalvava sisällinen tauti näet näytti oireitaan ja kiinnitti Guyaun ennen pitkää vuoteeseen. Hän ei kauan pysynyt epätietoisena tuonen tulosta, ja miten katkera tämä tieto lie ollutkaan, ei hänen huuliltaan päässyt yksikään valituksen sana. Hän ei tahtonut pahoittaa omaisiaan.

Vielä kuolinpäivänsä aattona tämä väsymätön henki työskenteli; hän saneli kirjoitettavaksi muutamia mietteitä. Viimeisenä iltana hän oli vielä paljoa väsyneempi kuin edellisinä iltoina. Yöllä hän sanoi vuoteensa ääressä valvovalle vaimolleen, äidilleen ja filosofi Fouilléelle ensimäisen kerran, että hän varmasti tiesi kuolonhetken olevan vallan lähellä. »Olen paljon taistellut sisällisesti», sanoi hän. Ja nähdessään nuo rakkaat kasvot surun peittäminä, lisäsi hän heikenneellä äänellä: »Olen tyytyväinen, täydellisesti tyytyväinen . . . teidänkin kaikkien tulee olla tyytyväisiä». Pian hän ei enää saattanut puhua, mutta hänen katseensa kiintyi äitiin, jolta hän oli perintönä saanut suuren neronsa ja ylevän sydämensä. Kuolevan katse kirkastui sanomattoman suloiseksi, ja hänen huulilleen ilmestyi autuaallinen hymy. Tuntui kuin jos hän tähän katseeseensa olisi luonut syvimmän ajatuksensa, tähän hymyyn pannut kaiken rakkautensa. Silloin runoilijan nelivuotias poika nukkui makeasti pienessä vuoteessaan, aavistamatta, mitä hän tällä hetkellä menetti. Läsnäolijat kunnioittivat pienokaisen unta. Kuoleva isä ummisti silmänsä, hänen katkonainen hengityksensä harveni ja hiljeni, lopulta se tuskin kuului; se sammui heikkoon huokaukseen.

Molemmat vaimot ja filosofi viipyivät kauan vainajan pääaluksen ääressä syvimmän surun lamauttamina.

Pääsiäisaamuna olivat hautajaiset. Ne olivat vaatimattomat, yksinkertaiset. Vain muutama tiedemies ulkomailta oli ehtinyt saapua. Kirstu oli Guyaun lempikukkien peittämä. Surusaatto kulki oliivimetsien läpi; hiljaa noustiin ylänteelle meren rannalla. Kevätaurinko säteili, sininen valtameri leveni äärettömänä ilman pienintäkään värettä pinnassaan. Tämä keväinen riemu ja tyyneys luonnossa teki saattajien kaihon ja tyhjyyden tunteet kahta katkerammiksi. Silloin saattoon liittynyt filosofi viihtyen muisti Guyaun jaloa resignatsionia ja sovinnollista mielialaa ilmaisevat säkeet:

„S'il est des malheureux, il n'est point de bourreaux,
Et c'est innocemment que la nature tue.
Je vous absous, soleil, espace, ciel profond,
Étoiles qui glissez, palpitant dans la nue!
Ces grands êtres muets ne savent ce qu'ils font".

(Jos onkin onnettomia, niin ei ole julmureita, sillä luonto tappaa tahtomattansa. Minä vapautan teidät syyllisyydestä, aurinko, avaruus, syvä taivas, te tähdet, jotka kuljette värähdellen pilvissä! Nämät suuret, mykät olennot eivät tiedä mitä he tekevät.)

Vuoren rinteelle oli hauta kaivettu. Paikka on kaunis, näköala laaja merelle, jota vainaja niin suuresti ihaili, josta hän niin usein nouti innostusta kauneisiin runollisiin ajatuksiinsa. Hautakiveen on piirretty:

Jean-Marie Guyau
Philosophe et poète
Mort à l'âge de trente-trois ans, le 31 mars 1888.

(Jean-Marie Guyau, filosofi ja runoilija, kuollut 33 vuotiaana, 31 päivä maaliskuuta 1888.)

Ja tämän kirjoituksen yläpuolelle on hakattu kiveen nämät filosofin omat sanat:

»Ce qui a vraiment vécu une fois revivra, ce qui semble mourir ne fait que se préparer à renaître. Concevoir et vouloir le mieux tenter la belle entreprise de l'idéal, c'est y convier, c'est y entraîner toutes les générations qui viendront après nous. Nos plus hautes aspirations, qui semblent précisément les plus vaines, sont comme des ondes qui, ayant pu venir jusqu'à nous, iront plus loin que nous, et peut-être, en se réunis-

sant, en s'amplifiant, ébranleront le monde. Je suis sûr que ce que j'ai de meilleur en moi me survivra. Non, pas un de mes rêves peut-être ne sera perdu; d'autres les reprendront, les rêveront après moi, jusqu'à ce qu'ils s'achèvent un jour. C'est à force de vagues mourantes que la mer réussit à façonner sa grève, à dessiner le lit immense où elle se meut».

(Se, mikä todella kerran on elänyt ja joka näyttää kuolevan, ainoastaan valmistautuu uudestaan syntymään. Ken on käsittänyt ja voimiensa mukaan koettanut tavoitella ideaalin kaunista toteuttamista, se myös siihen on kehoittanut kaikkia sukupolvia, jotka tulevat jälkeemme. Meidän korkeimmat pyrintömme, jotka näyttävät olevan kaikista turhimmat, ovat kuin aallot, jotka saavuttuaan meidän luoksemme, kulkevat meitä kauemmaksi ja jotka kenties yhdistyen, paisuen, järkyttävät maailmaa. Olen varma siitä, että se mikä minussa on parasta, on elävä minua kauemmin. Ehk'ei yksikään unelmistani häviä; toiset kääntävät niihin huomionsa, uneksivat niitä minun jälkeeni, kunnes ne vihdoin toteutuvat. Maininkien avullahan merikin uurtelee rannikkoansa; muodostelee sitä ääretöntä syvennystä, jossa se liikkuu.)

II.

Guyaun runoluomat eivät ole likimainkaan yhtä tunnetut kuin hänen etevät tieteelliset teoksensa. Ja kuitenkin hänen runokokoelmansa, nimeltä »Vers d'un philosophe» (filosofin runoja), ansaitsee kunniasijan Ranskan uusimmassa lyriikissä. Nimi jo osottaa näiden runojen luonteen, ne ovat enimmästi mietiskeleviä ja kätkevät syviä ajatuksia. Niillä on aikaisemmassa ranskalaisessa lyriikissä vastineensa Lamartinen »Meditatsioneissa». Mutta Lamartinen säkeitä verhoo jonkummoinen klassillinen tyyneys, hänen surumielisyytensä on maltillisempi; Guyau sitä vastoin on kokonaan uuden ajan lapsi. Vuosisadan loppupuolen levottomat aatokset, kaihoovat tunteet ovat monivärisinä, väliin myrskyisinä liikkuneet hänen hengessään. Tahtoisin verrata Guyaun runoja Chopinin musiikkiin. Yhäti niissä näet värähtelee mielen syvyyksiä kosketteleva perussävel, joka väliin on puettu yksinkertaiseen, toiste taas häikäisevän loistavaan muotoon. Milloin kajahtelee esiin syvä tyydytyksen kaiho ja tietoisuus elämän kärsimyksistä, milloin taas elämänilo ja valoisan tulevaisuuden toivo.

Tehtyään nuorena tiedemiehenä retkeilyjä abstraktisen metafysiikin alalla, kääntyi Guyau siitä pian pois ja kiintyi elävää, havainnon esineenä olevaa todellisuutta tarkastamaan. Hän teki sen tiedemiehen tyyneydellä. Ja kuinka paljoon todellisuudessa olevaan ylentävään ja kauniiseen hän osasi viitata! Guyaun tieteessä transcendenttisen metafysiikin hylkääminen on siis tapahtunut levollisesti. Mutta niin ei runoudessa. Siinä värähtelee

surumielinen. kaiho siitä, että nuoren ijän vakaumukset ovat rauenneet ja varttuneen ajatuksen tulos ankarana astunut sijaan.

Runo »Voyage de recherche» (tutkistelumatka) tulkitsee tätä mielialaa. — Jo lapsena — niin laulaa runoilija — hän uneksi loistavista matkoista etäisimmille merille, ja hänen haaveileva silmänsä näki jo kaukana valtameren tuolla puolen viehkeiden rannikoiden kangastavan autereiden verhossa. Hän tunsi henkensä ja elinvoimiensa runsautta ja nuorteutta, ja hän olisi tahtonut kulkea edolleen, toimia, tarjota muille elämänsä uhkuvaa sisällystä. Onnelliseksi hän tunsi itsensä ajatellessaan että saisi taistella ja kärsiä. Ja eräänä päivänä hänen katseelleen aukeni vielä viehkeämmät, vielä kaukaisemmat taivaanrannat. Hän luuli näkevänsä etäisen totuuden kirkkaana säteilevän, ja hän unhoitti kaiken ihmisajatuksen seuratakseen tuota jumalallisen kirkasta totuutta. Kauan hän riensi eteenpäin: ijäinen lupaus hymyili yhä rohkaisten selkeän taivaan ääristä. Mutta hänen astuessaan nuoruus rupesi vaalenemaan otsalla ja pää vajosi usein hehkuvana käden nojaan. Kuitenkin kärsimyksen ja surun ohella kasvoi toivo. »Kärsimys saattaa ansiokkaaksi« — ajatteli runoilija. Ja hän tahtoi olla totuutta ansaitseva. Mutta päivät ovat kuluneet, unelmat hälvenneet. Ensin niin hymyilevä taivaanranta on synkistynyt. Runoilijan etsimisinto on lamautunut, hän on väsynyt ja toivokin on kuihtunut. — »Mitä olenkaan tuonut talteen pantavaksi tuolta pitkältä matkalta? Toinko mukaani edes taitetun oksan, korren tai kukan, joka olisi menneiden valoisien päivien ilahuttavana muistona?»

Tähän kysymykseensä vastaa runoilija synkkämielisenä:

„Non, nulle certitude où l'âme se repose:
Les grands cieux ont gardé leur silence sacré.
— Mais du sombre infini j'ai senti quelque chose
Entrer en le blessant dans mon cœur enivré".

(En, en mitään varmuutta, joka tyydyttäisi henkeä: taivaan avaruudet ovat pysyttäneet pyhän vaiteliaisuutensa. Mutta synkästä äärettömyydestä olen tuntenut jotakin haavoittaen tunkevan huumautuneeseen sydämeeni.)

Äärettömyyttä koskeviin kysymyksiin palaa runoilija vielä toiste, niin esim. runossa »Étoiles filantes» (tähdenlennot). — Ihanana kesäyönä oli taivaalla loistava juhla. Tummalla taivaanlaella säteili lukemattomia tähtiä. Ne kulkivat salaman tavoin mutkikkaita polkujaan, hajoten, murtuen

avaruuden syvyyksiin. Nämät leimuavat tähdet — nuo lukemattomien sikeröiden murut — putoilivat kuin haavoitetut linnut yläilmasta. Ja automielisenä oli runoilija väliin kuulevinaan kaukaa kumean huminan, ikäänkuin äänen, huudon, joka hälveni pimeään yöhön. Nähdessään tuon lakkaamattoman, häikäisevän tähtisateen, vertaa runoilija noihin häviäviin taivaankappaleisiin ihmisajatusta. Hän puhkee seuraavaan huudahdukseen:

„Épaves d'un autre horizon,
Astres aux fugitives flammes,
Les légendes avaient raison
Et vous ressemblez à nos âmes:

Étoile d'un jour comme vous,
Notre pensée est voyageuse:
Les cieux inconnus lui sont doux,
Elle y plane au loin, radieuse.

Et celui qui la voit briller
La croit puissante et souveraine;
Pourtant, dans son cours régulier,
C'est l'immense Tout qui l'entraîne;

Elle le suit sans le savoir,
Et ne peut rien dans la Nature
Qu' éclairer un peu le ciel noir
Où notre monde s'aventure.

Tout d'un coup elle disparaît . . .
La nuit plus sombre recommence,
La terre, sans un temps d'arrêt,
S'enfonce dans l'espace immense".

(Toisen avaruuden pirstat, te hetken loistoiset tähdet, te olette, kuten legendat oikein kertoivat, henkiemme kaltaisia: Teidän kaltaisten katoovien tähtien lailla meidän ajatuksemme vaeltaa: tuntemattomat taivaat ovat sille mieluisat, se kiitää sinne kauas säteillen. Ken näkee sen säteilevän, luulee sitä voimakkaaksi ja valtijaaksi; mutta kuitenkin ääretön kaikkeus tempaa sen mukaansa säännöllisessä kulussaan; se seuraa sitä tietämättänsä, eikä saata luonnossa muuta aikaan kuin että se hieman valaisee mustaa taivaanavaruutta, jossa meidän maapallomme sattumalta liikkuu. Äkkiä se katoaa: Entistään synkempi yö alkaa, ja viipymättä maa uppoaa äärettömyyteen.)

Runoilija-filosofin voimakas ajatus, joka levitti siipensä lentoon ja kohosi loistaviin valopiireihin, aavoja taivaanrantoja mittaamaan, havaitsee

pian heikkoutensa. — Milloinka, — kysyy hän — ihmisajatus, sinä säkene, joka kuljet avaruuksia, kiinnyt taivaalle? — Siihen hän ei tiedä vastausta. Vaaleat tähdet vain yhä lentelevät alas taivaalta; maa jatkaa entistä kulkuaan, ja voimattomat ihmiset työskentelevät edelleen.

Äärettömyyttä kohti runoilijan ajatus kuitenkin yhä kääntyy. Ylevän synkkänä tämä tarkastus ilmenee runossa »L'analyse spectrale» (spektrali-analyysi).

— Kiitäessään pois maanpiiristä havaitsee katse tuolla ylhäällä lukemattomia muita maailmoita. Tätä havaintoa seuraa se johtopäätös, että luonto katseillemme esiintyy yhä samanlaisena ja että äärettömyys on yksitoikkoinen eikä tarjoo mitään uutta. Tiede on tutkinut tähdistä tulevat säteet ja niiden avulla huomannut että noilla etäisillä taivaankappaleilla, jotka loistavien jumalien tavoin liikkuvat avaruudessa, on samoja karkeita metalleja kuin meidän pienoisella maanpallollamme. Tästä johtuu runoilija seuraaviin mietelmiin:

„Nous aurions beau sonder la profondeur muette,
Nous envoler au loin dans son obscurité,
Qu'y découvririons-nous? L'univers se répète . . .
Qu'il est pauvre et stérile en son immensité!

OEil d'Isis, c'est donc toi, mystérieuse étoile
Où l'Égypte plaçait l'âme des bienheureux
Sirius! — La déesse a relevé son voile:
Une forge géante apparaît dans les cieux.

Et pourquoi ce labeur? pourquoi brûlent ces sphères,
Pourquoi d'autres, plus bas, corps engourdis et froids,
Dorment-elles, ouvrant toujours leurs noirs cratères,
D'où la lave et le feu jaillissaient autrefois?

Dans quel but prodiguer, Nature, en ton ciel triste
Ces astres renaissant pour mourir? — Sans repos
Dans le béant azur, ô naïve alchimiste,
Tu jettes à grands blocs les mêmes lourds métaux;

Du creuset de tes cieux que veux-tu donc qui sorte?
Pourquoi recommencer, — tous sur le même plan, —
Tes mondes, dont chacun l'un après l'autre avorte,
Se brise, et, noir débris, va dans la nuit roulant?

Depuis l'éternité, quel but peux-tu poursuivre?
S'il est un but, comment ne pas l'avoir atteint?
Qu'attend ton idéal, ô nature, pour vivre?
Ou, comme tes soleils, s'est-il lui-même éteint?

L'éternité n'a donc abouti qu'à ce monde!
La vaut-il? valons-nous, hommes, un tel effort?
Est-ce en nous que l'espoir de l'univers se fonde?
Je pense, mais je souffre: en suis-je donc plus fort?"

(Turhaan tutkistelisimme mykkää avaruutta ja kiitäisimme kauas sen pimeyteen. mitä sieltä löytäisimme? Maailman avaruus on toistuvasti samanlainen . . . Kuinka se on köyhä ja tehoton äärettömyydessään! Isiksen silmä, sinun pinnallas siis, salaperäinen tähti, Egypti kuvitteli autuaitten asustavan. Sirius! — Jumalatar on nostanut huntunsa: ääretön ahjo näyttäyy avaruudessa. Ja mitä varten tämä työ? miksi hehkuvat nämä maailmat, miksi toiset alempana jähmettyneinä ja kylminä möhkäleinä nukkuvat, avaten alati mustia kraatereitaan, joista laava ja tuli virtasi ennen? Missä tarkotuksessa tuhlaillen sirottelet, Luonto, synkälle taivaallesi noita tähtiä, jotka syntyvät kuollakseen? — Ehtimiseen sinä, lapsellinen alkemisti, viskelet ammottavaan siniavaruuteen suurina möhkäleinä samoja raskaita metalleja. Minkä soisitkaan syntyvän avaruuksiesi syvyyksistä? Miksi yhä alat uudestaan muodostamaan — kaikkia samaan malliin, — maailmoitasi, joista toinen toisensa jälkeen jää keskeneräiseksi, raukeaa ja mustina pirstoina vierii yöhön? Mitä päämäärää sinä ijäisyydestä saakka tavoitellet-kaan? Jos sinulla on päämäärä, niin miksi et ole sitä saavuttanut? Mitä odottaa ihanteesi, oi Luonto, toteutuakseen? Vai onko sekin sammunut, kuten aurinkosi? Ijäisyys on siis vain aikaansaanut tämän maailman! Onko se ijäisyyden arvoinen? Olemmeko me ihmiset sellaisten ponnistusten arvoiset? Meihinkö maailman avaruuden toivo perustuu? . . Ajattelen, mutta kärsin: olenko siltä vahvempi?)

Runoilijan ajatus, joka niin levottomana, niin tiedonhaluisena on tunkenut avaruuksia tarkastamaan, on onnistunut nostamaan liepeen äärettömyyden himmeästä vaipasta, mutta ei ole saavuttanut sellaista näköalaa, jota ihanteellisia kaukorantoja tavoitteleva katse oli toivonut. Ainoastaan äärettömyyden, ijäisyyden yksitoikkoisuus, tehottomuus on auennut runoilijan tietoisuudelle.

Runossa, nimeltä »Genitrix hominumque deumque» runoilija puhuttelee Luontoa, yhteistä äitiämme. — Kerran unessa hän oli kuulevinaan äitinsä puhuvan. Hän näki edessään äitinsä, hänen kasvonsa, hänen vartalonsa. Mutta äidin ääni oli kylmä, se ei tunkenut sydämeen. Runoilija kuunteli tuota outoa ääntä, ja kammo valtasi hänet. Vihdoin aamu val-

keni; runoilija heräsi, ja äiti seisoi hänen vuoteensa ääressä. — Oliko se todella hänen äitinsä? Kun hän rupesi puhumaan, ei enää ollut mitään epäilystä. Äidin hellä sielu kajahti hänen sanoissaan. Kerrottuaan tämän tapauksen kääntyy runoilija Luontoa puhuttelemaan. — »Sano minulle» — virkkaa hän — »Luonto, sinä meidän ijäinen äitimme, joka ravitset väsymättä eri sukupolvia, jotka ovat niin kärkkäät imemään täysiä rintojas, sinä, jonka äänen luullaan kaikuvan vuorilla, merillä, kentillä ja metsissä, sano, eikö sinulla ole ollenkaan hellyyttä meitä kohtaan? Sinä näytät äidiltä, mutta äänesi on outo äidin ääneksi, hymyäsi ei arvaa hyväilyksi. Sinua kohtaan tunnemme surun sekaista kunnioitusta. Eikö äärettömyydessäsi syki mikään sydän? Eikö hedelmyytesi ole rakkautta? Kun lintuparvesi laulavat oksilla, kun nuori aamurusko ilmestyy taivaallesi, kun uusi kevät syntyy entistään ihanampana, kun masentunut valtameri hyväilee rannikkoa, eikö silloin mitään äidintunteita värähtele povessasi? Ja eikö elämän kumea häly, maailman synkkä symfonia meille ilmaise mitään, eikö niissä ole järkeä? Näetkö edes meitä? Tiedätkö, että maan päällä on omituinen olento, jota eläminen ja nauttiminen yksistään eivät koskaan tyydytä, vaan joka myös tahtoo ymmärtää, jonka sielu on värähtänyt äärettömästä kaihosta, jonka sydän tahtoo rakastaa, ja joka tahtoisi ojentaa vastaasi käsivartensa sinua syleilläksensä, mutta katkerana hämmästyy, kun ei sinua löydä».

Näin valittaa runoilija. Se on etsivän ihmishengen syvä huokaus, hengen, joka halajaa tietää syntyjä syviä, joka hakee korkeimpia rakkauden ja tietämisen ideaaleja. Saattaisi luulla Guyauta pessimistiksi. Ja todella hänen runoissaan onkin kohtia, joita yksinään tarkastamalla saattaisi olettaa hänen olevan synkkämielisen pessimistin. Mutta hänen pessimisminsä on enemmän intellektualista laatua. Se on surumielisyyttä ihmisajatuksen heikkoudesta. Ne pessimistiset piirteet, jotka ovat havaittavina Guyaun runoudessa, eriävät suuresti Schopenhauerin ja Hartmannin systemaattisesta ja ehdottomasta pessimismistä. Molemmat jälkimäiset ovat vihamieliset itse elämälle sen olemuksessa. Guyau taas on elämän ylistäjä, hänellä on suuri toivo sen kehityskelpoisuudesta. Lähemmin saattaisi Guyauta verrata Giacomo Leopardiin. Guyau tunsi hyvin ja ihaili Leopardin runoutta. Mutta Guyau ei ole likimainkaan niin synkkämielinen, sillä elämä tarjosi hänelle tarpeeksi tilaisuutta tyydyttävään ja virkeään toimintaan, joka on

paras lääke kaikkea pessimismiä vastaan, ja jonka kohtalo kielsi tuolta suurelta onnettomalta italialaiselta.

Guyau muuten filosofisissa teoksissaan koskettelee kysymystä optimismista ja pessimismistä. Hän ei pidä kumpaakaan katsantokantaa oikeana. Guyaun mielestä ei luonnon pohjalla ole pahaasuopa voima, joka, kuten Schopenhauer opettaa, tuhoten vaanii kaikkien elävien olentojen menestystä. Hän ei myöskään optimistien tavoin oleta luonnon- ja maailmanjärjestyksen kulkevan hyvään ja yhä parempaan suuntaan. Guyau puolestaan käsittää luontoa itsetiedottomaksi, välinpitämättömäksi. Luonnossa, sekä alemmassa että ylemmässä, on järjestystä, mutta myös puutteellista ja järjetöntä. Itsetietoisuuteen ja tahdolliseen toimintaan kohonneet ihmiset yksin toteuttavat hyvää tai pahaa.

Guyau, huolimatta filosofisesta vakaumuksestaan, on kuitenkin, vaikkapa itsetiedottomana, taipuvampi optimistiseen katsantokantaan. Jo se kokemus, josta hän johtaa altruistisen prinsiippinsä, nimittäin sekä aineellisen että henkisen luonnon taipumus laajenemiseen, anteliaisuuteen ja sympatiiaan, viittaa optimistiseen suuntaan.

Kääntäessään huomionsa elävään todellisuuteen, hän löytää siitä niin paljon kaunista ja hyvää, että hänen maailmankatsantoansa syystä voi sanoa valoisaksi. Täynnä riemuisaa luottamusta tulevaisuudessa tapahtuvaan ihmisten jaloon veljeytymiseen, ovat seuraavat »Solidarité»-nimisen runon säkeet:

„Une joie ici-bas est d'autant plus profonde
Qu'elle est plus large: un jour, je le crois, doit venir
Où nul ne pourra seul ni jouir ni souffrir,
Où tout se mêlera, plaisirs, peines, pensées,
Où chantera dans l'âme un éternel écho.
Tous les hommes alors, de leurs mains enlacées,
Formeront une chaîne immense où chaque anneau,
Palpitant et vivant, ne pourra sans secousse
Voir un autre frappé: la souffrance s'émousse
Lorsqu'elle unit les cœurs comme fait un aimant
Et les soulève tous d'un même battement;
Ainsi que la pitié la douleur devient douce.

Élargissons nous donc; laissons nos cœurs ouverts
A tout tressaillement de ce vaste univers.
Demandons notre part de toutes les souffrances

Dont le poids fait frémir les êtres révoltés;
Demandons notre part des lointaines clartés
Qui se lèvent sur eux comme des espérances.
Faisant tomber enfin cet obstacle éternel,
Le *moi*, — réfléchissons en nous toute lumière
Qui monte de la terre ou qui descend du ciel:
Soyons l'œil transparent de la nature entière".

(Ilo täällä maan päällä on sitä syvempi, kuta laajemmalle se ulottuu: vielä on valkeneva päivä, sen uskon, jolloin ei kukaan saata yksin nauttia eikä kärsiä, jolloin kaikki ilot, surut ja ajatukset ovat vuorovaikutuksessa keskenään, ja jolloin sielussa kajahtelee ijäinen kaiku. Silloin kaikki ihmiset yhteen liittynein käsin muodostavat äärettömät vitjat, joissa ei yksikään rengas, ollen elosta sykähtelevä, saata väristyksettä nähdä toista onnettomuuden iskemänä: kärsimys heikkenee yhdistäessään sydämet timantin tavoin ja nostaa ne kaikki yksimielisesti sykkimään puolustukseen; niin suru, kuten sääli, muuttuu vienoksi. Laajentakaamme siis henkiämme; avatkaamme sydämemme koko tämän avaran maailman elinsykähdyksille. Ottakaamme osamme kaikista kärsimyksistä, joiden taakka saattaa värisemään nurkuvat olennot; ottakaamme osamme etäisistä valonvälkkeistä, jotka kohoavat toivoina heidän taivaalleen. Kukistakaamme vihdoin tuo ainainen este, itsekäs *minä*, — antakaamme itseemme heijastua kaiken sen valon, joka nousee maasta tai tulee taivaasta: olkaamme koko luonnon läpikuultava silmä.)

Filosofi-runoilijan ajatus, joka titanisena usein tunkeuu maailmankaikkeuden peruksiin, luopuu toiste lennostaan ja tyytyy tarkastamaan auringonpaisteista todellisuutta maan päällä. — Keväinen sulous hänet kokonaan valtaa ja häntä suuresti viehättää. — Mitä puhuisinkaan kyyneleistä — huudahtaa hän runossa »L'art et le monde» (taide ja maailma). — Tänään valo, tuo ilon sielu, säteilee taivaalla. Ei ole olemassa enää mitään rumaa; keväinen sulous värähtelee jokaisella otsalla. Oi, mikä ilon huumaus! Joka seikasta tunnen jonkun viehkeyden vetävän minua puoleensa, enkä rohkene valita sitä, mitä ylistäisin, mistä laulaisin. Jos ihailen jotakin kukkaa, niin heti toinen kukka minua kutsuu ja virkkaa kallistuen puoleeni: olenko minä rumempi? Tunnen rakastavani kaikkea, mitä näen. Taide on hellyyttä. — Maassa nukahtava lapsi, tien halki kulkeva maalaistyttö, verevä, ruusunpuna poskilla, kantaen kukkurapäistä sitronikoria. Oranshipuu kukassa; suuret olivimetsät, jotka polttavan taivaan alla huokuvat virkistäviä henkäyksiä. Nystyräinen, okainen kaktus, jäykkäryhtisenä, joka tuijoittaa minuun kuin vartija. Talonpoikaiskoira, joka hauk-

kuen seuraa isäntäänsä ja joka tulee, tuntemattaan minua, hyväilemään. — Kaikki nuo tuhannet jokapäiväiset pikkutapahtumat, kaikki nuo pienet päivänpaisteen kehystämät kuvat minua lumoavat. —

Harvemmin runoilija välittömästi, johtumatta mietiskelyyn, antautuu havaintojensa vaikutuksiin. Useimmiten pienikin havainto, joku esine tai henkilö, joka on sattunut hänen tielleen, antaa hänelle aihetta filosofiseen mietiskelyyn ja johtopäätökseen. — Runoon »Illusion féconde» (tehokas harhaluulo) on antanut aihetta vähäinen sattuma. Runoilija näki Pisassa tuomiokirkon torilla pienen tytön leikittelevän. Siitä hän johtuu syviin mietelmiin. Tuo pikku tapaus on miellyttävästi, taiteellisen kauniisti kerrottu; alkukieliseen esitykseen on välttämättömästi tutustuminen. Se on tässä:

„J'apercevais de loin l'enfant: elle était rose
De plaisir, attentive et berçant quelque chose
Dans ses bras arrondis d'un geste maternel.
Sa main se faisait douce en y touchant; courbée,
Et dans son jeu muet tout entière absorbée,
Elle ne voyait rien: je parlai, mon appel
Ne la fit pas sortir de sa pose de mère.
Elle me regarda d'un air très sérieux,
Leva son tablier et, l'amour dans les yeux,
Découvrit son trésor. — Quoi donc? Son petit frère,
Me direz-vous, son chat ou sa poupée? — Hélas!
C'est cher, une poupée, et l'enfant n'en a pas.
Ce que je lui voyais presser sur sa poitrine
Et, pensive, perdue en sa joie enfantine,
Caresser du regard et de la main, c'était —
Un pauvre brin de bois, informe: il imitait,
Pour son œil attendri transformant la nature,
L'être cher que plus tard porteraient ses genoux.
„Il dort", se disait-elle, et la femme future
S'éveillait dans l'enfant.
O penseurs, qui de nous
Ne berce aussi tout bas dans son âme enivrée
Quelque chimère informe et pourtant adorée,
Quelque rêve naïf réchauffé sur son sein?
Illusion féconde, illusion sacrée,
Mère des grands espoirs et des efforts sans fin,
Viens, en le ranimant, tromper le cœur humain!

(Näin kaukaa tyttölapsen: hänen poskensa punottivat ilosta; hän tuuditteli tarkkaavaisena jotakin käsivarrellaan, kuin äiti ainakin. Hänen kätensä kosketteli sitä hellästi; kumartuneena ja kokonaan vajonneena äänettömään leikkiinsä ei hän nähnyt mitään: puhuttelin häntä, mutta puheeni ei saattanut häntä luopumaan äidinasennostaan. Hän katsoi minuun hyvin vakavasti, nosti esiliinansa, ja paljasti lempivin silmin aarteensa. Mitä? Hänen pikku veljensä, luulette kaiketi, hänen kissansa tai nukkensa? Eipä mitä! Nukke on kallis, lapsella ei ole varoja sen hankkimiseen. Näin hänen vain painavan povelleen ja lapsen ilolla katselevan ja hyväilevän puupalikka pahaista, rosoista, vuolematonta: se kuvasi hänen innostuneelle, luontoa muuntavalle katseelleen sitä rakasta olentoa, jota hänen myöhemmin piti kantaa polvillaan. „Hän nukkuu", sanoi tyttö itsekseen, ja tuleva vaimo heräsi enteenä lapsessa. Oi, ajattelijat, kukapa meistä ei tuudittelisi syvällä innostuneen sielunsa pohjalla jotakin muodotonta ja kuitenkin ihailtua harhaluuloa, jotakin lapsellista unelmaa, jota povemme lämmittää? Tehokas harhaluulo, pyhä luulotelma, sinä suurten toivojen ja äärettömien pyrkimyksien äiti, tule elähyttävästi häikäisemään ihmismieltä!)

Runo »Au reflet du foyer» (kotilieden hohteessa) kertoo, miten runoilija kerran Nizzassa näki majan kynnyksellä vaimon, joka miestään odottaen nosti katseensa taivaanrannalle. Liedestä loihe hohde halki illan hämärän hänen kasvoilleen. Tuossa valaistuksessa vaimo oli ihmeen kaunis. Runoilija pysähtyi äänettömänä häntä lähemmin katselemaan, ja silloin hän huomasikin hänen kasvonsa ijän kuihduttamiksi. Vaimon kalpeilla kasvoilla viipyi vain enää tuo himmeä leima, jonka kauneus poistuessaan jättää jälkeensä. Mutta kotilieden säteet muuttivat hänet, ja niiden valossa näytti siltä, kuin jos nuoruuden kultaverho vielä olisi häntä koristanut.

Sellaiselta — ajatteli runoilija — hän minusta näyttää, semmoisena hänet alati näkee se mies, joka häntä rakastaa. Hän näkee heidän ensi rakkautensa kuolemattoman heijastuksen, liesihehkun tavoin, valaisevan tuon naisen piirteitä. Hän tarkastelee niitä ajatuksissaan, mielikuvituksessaan; — — sillä kauneus onkin rakastavan katseessa, ja kun se himmenee, niin se tietää rakkauden lakastumista. — Oi haihtuva nuoruus, lempi saattaa pysyvästi kiinnittää sinut toisen otsalle! Kun kaksi puolisoa kauan on ihaillut toisiaan, niin säde heidän rakkaasta menneisyydestään, heidän yhdessä vietetystä nuoruudestaan, valaisee aamuruskon tavoin heidän karkeiksi muuttuneita kasvojaan.

Tämän koelman kehys ei salli minun luoda esiin useampia muruja Guyaun rikkaasta runoaarteistosta. Rohkenen vain toivoa, että tekemäni poiminnot meillä herättävät halua lähempään tutustumiseen tuon suuren ranskalaisen kauneisiin ja yleviin hengentuotteisiin.

Vapaan uskonnon asema Hollannissa.

Kirjoittanut

ZACH. CASTRÉN.

13. Kristinusko yleisen uskonnonhistorian valossa.

Kun »modernit« eivät enää voineet perustella kristinuskon etevyyttä muihin uskontoihin verraten sen perustajan yliluonnolliseen personallisuuteen, niin he tässä tarkoituksessa vetosivat kristinuskon omaan etevyyteen ja arvoon. Vertailevan uskontotieteen kannalta etupäässä Leidenin yliopiston vapaamielinen professori C. P. TIELE on esiintynyt kristinuskon apologeettina. Kristinuskossa hänestä yhtyvät sopusointuun ne uskontoaatteen eri kehityssuunnat, jotka muissa uskonnoissa esiintyvät yksipuolisina ja senvuoksi tekevät ne epätäydellisiksi. Buddhan uskonnossa uskonnon jumalallinen puoli katoaa, (se on yksipuolisesti »theanthropinen» uskonto), Jumala ja »valistunut» ihminen merkitsevät siinä yhtä ja samaa. Jumaluuden puutteessa tämä uskonto pian alentuu sekavaksi mytologiaksi ja alhaiseksi taikauskoksi. Islamin uskonto taas kehittää yksipuolisesti sitä aatetta, että Jumala hallitsee maailmaa ja ihmistä (sitä Tiele sanoo yksipuolisesti »theokratiseksi« uskonnoksi). Paitsi että tämä uskonto siten käsityksessään hyvin lähentelee fatalistista monoteismia, niin se myöskin lankee tuohon vanhaan kompastuskiveen, partikularismiin.

Kristinusko sovittaa nuo vastakkaisuudet, transcendensin ja immanensin, opettaen että Jumala on isä. Se pitää kiini ajatuksesta Jumalan ylemmyydestä ihmiseen nähden, mutta samalla hänen läheisestä suhteestaan ihmiseen. Kristinusko, sanoo Tiele, on kaikista uskonnoista ja uskontoryhmistä monipuolisin, ja sillä on sen kautta soveltumiskyky, taikka, kuten sitä myöskin on kutsuttu, joustavuus, joka selittää sen useiden ja useanlaatuisten muotojen rikkauden. Se on enemmän kuin yhdessä suhteessa ja enemmässä määrin kuin muut uskonnot sovituksen uskonto, myöskin siinä merkityksessä, että se sovittaa toistensa kanssa näennäisesti sovittamattomia uskonnollisia elämänpuolia, joita muut ovat erikseen ilmaisseet ja yksipuolisesti kehittäneet.

Sillä kristinusko ei ole sovittanut ainoastaan jo mainittua theokratian ja theanthropismin vastakohtaisuutta, myöskin toisia se saa yhtymään.

Saarnatessaan Jumalan valtakunnasta, joka ei ole ainoastaan tulevaisuutta varten, ei paljastaan taivaallinen, vaan joka jo on olemassa meidän keskellämme ja joka myöskin maan päällä on toteutettava, opettaessaan kaunista oppiaan pyhien yhteydestä ja kaikkien ihmisten yhtäläisyydestä Jumalan edessä, se pyrkii mitä läheisimmin yhdistämään kaikki ihmiset, mikä heidän syntyperänsä, kielensä tai värinsä lieneekin; mutta se antaa samalla täyden vapauden indiviidille, kun se tämän yhdistymisen yhdyssiteeksi ottaa ainoastaan hengen yhteyden ja selittää jokaisen vastuunalaiseksi oman omantuntonsa edessä. Kristinusko ei esiinny maailman vihollisena, se ei myöskään sekoitu siihen, se ei sitä vihaa eikä sitä jumaloi, se ei sen vuoksi ole yksipuolisesti pessimistinen eikä optimistinen, se pitää arvossa ja ylistää suurinta itsekieltäymystä ja alttiiksiantaumusta pyhää tarkoitusta varten, mutta tarkoituksetonta itsensäkieltämistä, paastoamista ja kärsimistä se ei pidä missään arvossa. Yläpuolelle ankaraa parannuksen saarnaajaa, joka valmisti pukunsa kameelinkarvoista ja joka ei syönyt muuta kuin mitä hän erämaasta voi hankkia, se asettaa »Ihmisen Pojan, joka söi ja joi«, ystävällisen mestarin, joka otti osaa pitoihin ja häihin, istui yhdessä farisealaisten ja publikaanein, ystäväin ja opetuslapsien kanssa. Maailman valkeutena, maan suolana se tahtoo olla, läpitunkea ja pyhittää kaiken oman henkensä hapatuksen kautta.

Tiele ei väitä, että historiallinen kristinusko todellisesti on voinut sovittaa ja yhdistää ne vastakohtaisuudet ja eriäväiset uskonsuunnat, joista hän on puhunut. Hän näkee niiden vielä kristinuskossakin seisovan vastatusten, hän näkee kristikunnassa eri puolueiden ja lahkojen taistelevan toistensa kanssa. Mutta kristinuskon erottaa muista uskonnoista, jotka itse asiassa tuntevat vain yhden uskonnollisen elämänmuodon, juuri se seikka, että kaikki nuo eri suunnat lukevat itsensä kristinuskoon ja kaikki jonkunlaisella oikeudella vetoavat samaan auktoriteettiin.

Koko uskonnonhistoria osottaa Tielen mielestä jakson kaikenlaisia yksipuolisia uskonnonmuotoja, joissa kussakin uskonnolliset perusaiheet ovat eri suhteessa toisiinsa, ja jotka kilpailevat toistensa kanssa, syntyvät, kukoistavat ja häviävät tahi ainakin heittävät kasvamisensa. Kristinuskon historia on tämän aikaisemman historian jatko, mutta täydellisempi, monipuolisempi, kaikkisisältävä. »Minun ajatukseni on», sanoo Tiele, »että kun me ahkeroimme tunkeutua evankeliumin ytimeen, josta kristillisen elämän kaikki lajit saavat perustuksensa, me silloin löydämme uskonnollisten ristiriitojen sovittamuk-

sen ikäänkuin siemenessään, periaatteessaan. Minä en sano tätä puolueellisuudesta sitä uskontoa kohtaan, johon itsekin kuulun. Jos minun tulisi lausua uskonnollinen vakaumukseni [1], niin minä tunnustaisin, että Kristus on ilmoittanut toden uskonnon, ihmiskunnan uskonnon ihmiskunnalle, sen uskonnon, joka on pysyväisesti uusi, aina muita korkeampi, mutta joka myöskin, koska se on inhimillinen, aina luo vain vajanaisia muotoja ja joka siten yhä enemmän kehittyy ihmiskunnassa ja sen itsensä kautta. Mutta tämä on uskon asia, ja minä asetun tässä puhtaasti tieteelliselle, puolueettomalle kannalle. Mutta tältä kannalta ja historiallisfilosofisen tutkimuksen tulokseksi minä väitän, että kristinuskon esiintymisen kautta ihan uusi uskonnon kehitysjakso on alkanut, että tähän yhtyvät kaikki ihmiskunnan uskonnollisen elämän suunnat, jotka sitä ennen kehittyivät erikseen, ja että uskonnon kehittäminen nyt merkitsee samaa kuin yhä enemmän toteuttaa tämän uskonnon periaatteita [2].»

14. „Vapaa seurakunta".

Sanoin jo ylempänä, että «modernein« enemmistö katsoi voivansa puolustaa jäämistään niihin kirkkokuntiin, joihin he historiallisesti kuuluivat, etupäässä siis reformeerattuun kansankirkkoon. Ne taas, jotka katsoivat vakaumuksensa niin jyrkästi eroavan reformeeratun kirkon järjestelmästä, etteivät luulleet voivansa siinä pysyä, ovat osaksi siirtyneet noihin ylempänä mainittuihin vapaamielisiin kirkkokuntiin, varsinkin remonstranttien piiriin, osaksi he ovat olleet muodostamassa omaa uskonnollista yhdyskuntaa. Tällaisia he kuitenkaan eivät vielä ole saaneet eloon muuta kuin yhden. Se on *„vapaa seurakunta"* («De Vrije Gemeente») Amsterdamissa.

Tämän seurakunnan perustivat v. 1877 jo mainittu PH. R. HUGENHOLTZ, ja hänen nuorempi veljensä P. H. HUGENHOLTZ, molemmat sitä ennen reformeeratun kirkon pappeja Amsterdamissa. Heistä reformeeratun kirkon järjestys oli monessa suhteessa sellainen, että «moderni« ei voinut siihen hyvällä omallatunnolla jäädä. Se koetti vieläkin ylläpitää jotakin,

[1] Tiele kuuluu remonstranttien veljeskuntaan.

[2] Tämänlaisia aatteita Tiele on viimeksi lausunut teoksessaan: Inleiding tot de Godsdienstwetenschap. Amsterdam 1897. Teos sisältää ne luennot, jotka tutkija v. 1896 marras- ja joulukuussa piti Edinburgissa n. s. Giffordluentoina. V. 1897 samaan aikaan hänen oli määrä pitää toinen luentosarja edellisen jatkoksi.

vaikkakin epäselvää ja ylimalkaista, yhteistä tunnustusta. Se vaati konfirmatsionissa käytettäviksi kysymyskaavoja, jotka kyllä olivat varovaisesti ja vapaamieliseen henkeen laadittuja, mutta kuitenkin sellaisia, että «modernit» niiden lauseissa, joissa vielä löytyi sanat Isä, Poika ja Pyhä Henki, voivat epäillä löytyvän heille vastenmielistä dogmatiikkaa. Jos nuorelle ihmiselle, joka pyrkii kirkollisen elämän yhteyteen, tahtoo puhua meidän aikamme uskonnollista kieltä, sanoo Ph. R. Hugenholtz, silloin ei pidä häneltä kysyä dogmaattisilla nimisanoilla, tahtooko hän palvella ja kunnioittaa Isää, Poikaa ja Pyhää Henkeä, vaan silloin puhuttakoon hänelle siitä mielenlaadusta, jonka Jeesus asettaa ainoaksi ehdoksi kansalaisoikeuden saavuttamiseksi omassa valtakunnassaan. Mutta tärkeämpi kuin vastustaa jonkun kaavan yksityisiä lauseparsia, kaavan, jota luonnollisesti ei koskaan voi saada kaikkia asianomaisia tyydyttäväksi, on vastustaa itse periaatetta, johon tuollaiset kaavat perustuvat. Itse se periaate on arveluttava, että kaikkien ilman erotuksetta, sekä jäykimmän kirkonuskoisen että äyrimmäisimmän vapaauskoisen tulee tunnustaa uskonsa samoilla sanoilla, josta asianhaarasta tietysti johtuu, että uskontunnustuksen sanat käyvät kaksimielisiksi.

Tällainen asiaintila soti niiden totuudentuntoa vastaan, jotka erosivat reformeeratusta kirkosta ja perustivat «vapaan seurakunnan«.

«Vapaa seurakunta» ei tahdo millään tavalla määritellä yhteistä uskonvakaumustaan. Sen tarkoitus on herättää ja ylläpitää jäsenissään uskonnollissiveellistä elämää; mutta se jättää jokaisen omaan valtaan muodostaa uskonnolliset käsitteensä miten tahtoo. Minkä perussuunnan tämä harrastus seurakunnassa saa, se riippuu suorastaan jäsenien omasta, etupäässä valitun johtajan vaikutuksesta. Ne aatteet, jotka tähän asti ovat seurakuntaa johtaneet, ovat samat, jotka jo mainitsimme Ph. R. Hugenholtzin ajatuskantaa määrääviksi. Tämän mukaan siis «vapaa seurakunta» ei tahdo olla vain eetillinen, siveellinen yhdistys, se tahtoo siveellisen elämän perustettavaksi uskonnolliseen vakaumukseen ja sen vuoksi se tahtoo uskonnollista henkeä virittää jäsenissään. Mutta tämä uskonnollisuus ei ole sidottu mihinkään historialliseen uskontoon, ei mihinkään historialliseen auktoriteettiin. «Vapaalla seurakunnalla» ei ole mitään määrättyä «raamattua«, vaan sillä on useampia »raamattuja». Mistä se vain voi löytää uskonnollista sisällystä, joka vieläkin voi kelvata mieltä ylentämään, siitä se sen tahtoo itselleen omistaa. Kristinuskoisten Raamatun rinnalle, jota se sanoo pitävänsä suuresti kunniassa, asettaa se muiden uskontunnustajain py-

hät kirjat, »intialaisten ja persialaisten, egyptiläisten ja kiinalaisten, kreikkalaisten, roomalaisten ja germanilaisten«. Myöskin eri aikain ajattelijat ja runoilijat, jotka ovat lausuneet yleviä ja kauniita ajatuksia, ovat edustettuina siinä kirjallisuusvalikoimassa, joka muodostaa «vapaan seurakunnan« «raamatun«.

Uskonnollisen mielen ja tunne-elämän elvyttämiseksi pidetään seurakunnassa säännöllisesti joka sunnuntaiaamupäivä seurakunnan omassa talosssa hartauskokouksia. Niissä on virrenveisuuta urkujen säestyksellä ja hengellinen esitelmä. Uskonnollisen mielen kohottamiseksi käytetään taidetta, etenkin musiikkia, hyvin suuressa määrin. Helppotajuisia ja hyvin helppohintaisia hengellisiä konsertteja annetaan seurakunnan kokoussalissa aika ajoin. Sunnuntaikokouksissa hyvin harjoitettu laulukunta johtaa veisuuta. Läsnäolijat ottavat siihen pontevasti osaa. Seurakunnan esteettinen harrastus erottaa sen suuresti reformeeratun kirkon kuivasta ja yksitoikkoisesta jumalanpalveluksesta. Seurakunnan esteettistä mielialaa herätetään myöskin niissä juhlissa, joita se viettää. Erityisesti saattaa mainita tapaa koristaa kokoussali kukilla ja köynnöksillä; tämä tapahtuu varsinkin seurakuntajäsenien kunniaksi, jotka tahtovat avioliittoon menoaan vietettäväksi seurakunnan juhlasalissa ja sen läsnäollessa.

Hengellisillä puheilla tarkoitetaan myöskin kohottaa läsnäolijain tunne-elämää. Puhuja, jona tavallisesti esiintyy seurakunnan johtaja, valitsee vapaasti jonkun tekstin tuosta seurakunnan suuresta varastosta. Jos hän tuntee siihen kutsumusta, voi hän myöskin kehottaa seurakuntaa yhteiseen rukoukseen. Tämä ei silloin merkitse mitään Jumalalta pyytämistä; sellainen sotisi «modernin« uskontietoisuutta vastaan, jonka mukaan olisi liian ylvästelevää ihmisen pyytää Jumalaa muuttamaan lainmukaista toimintaansa ihmisen omia tarkoituksia varten. Rukous on tällä kannalla mielen ylentämistä, ajatuksien harrasta kääntämistä ikuisiin asioihin. Tällaista rukousta seurakunnan hengellinen puhuja ei kuitenkaan esitä jokaisessa puheessaan; välistä veisattu virsi sellaisena on tällainen rukous; kaikkea kaavamaisuutta on kartettava. Tällainen kaavamaisuuden pelko on muuten yleistä hollantilaisissa. Reformeeratun kirkon pappikin, kun hän aloittaa ja lopettaa saarnansa rukouksella, tekee sen melkein aina omilla sanoillaan; «Isä meidän» rukoustakin kuulee reformeeratussa kirkossa hyvin harvoin kirkossa luettavan.

Seurakunnassa on joltakin taholta lausuttu epäilystä siitä tokkohan

tällaiset uskonnolliset hartauskokoukset ovat paikallaan. Ainoastaan niin kauan kuin saarnalla tarkoitettiin puhtaan opin julistamista, niin on väitetty, oli itsestään selvää, että tämä julistaminen jätettiin oppiin perehtyneen teologin tehtäväksi, jonka ympärille seurakunta kokoontui. Mutta kun «vapaalla seurakunnalla« ei ole mitään jumaluusopillista järjestelmää, niin siinä saarna ei voi tarkoittaa muuta kuin siveydellisen idealismin julistamista, tietysti julistajan oman personallisen käsityksen mukaan. Tämä ei saa tapahtua abstraktisella, yleisellä tavalla, vaan sovelluttamalla idealistisen katsantokannan individualisen ja yhteiskunnallisen elämän erityisiin puoliin ja oloihin. Tätä tehtävää yksi henkilö ei voi suorittaa, vaan siihen tarvitaan useampia, jotta eri kysymyksiin perehtyneet voivat niitä esittää ja asettaa ne idealistisen katsantokannan valoon. Teologin aika uskonnollisena saarnaajana olisi tämän käsityksen mukaan ohi ja hänen mukanaan myöskin uskonnollinen seurakunta; puhetta voisi olla vain siitä, että eri yhteiskunnalliset kysymykset tulisivat uskonnollis-siveelliseltä kannalta valaistuiksi.

Kuten sanottu «vapaan seurakunnan« johtava enemmistö tätä ajatuskantaa vastaan tahtoo ylläpitää puhtaasti uskonnollisia kokouksia uskonnollisen mielen elähyttämiseksi. Tiede, yhteishyvä ja ihmisarvo eivät riitä tyydyttämään ihmissydäntä, vaan ihminen tuntee halua palvella ja ylistää Jumalan «pyhää kaikkivaltaa». Mutta »vapaa seurakunta« koettaa myöskin asettaa uskonnollisen idealismin yhteyteen yhteiskunnallisten kysymysten kanssa ja siinä tarkoituksessa pidetään siinä esitelmiä ja keskusteluja sellaisista kysymyksistä kuin vaivaishoidosta, koulun ja valtion suhteesta toisiinsa, lakien säätämisestä työväen hyväksi y. m.

Mitään, joka vastaisi kastetta ja ehtoollista, seurakunnassa ei ole. Lapsenkaste ei jo senkään tähden voi tulla kysymykseen, että seurakunnan jäseniksi otetaan vain täysi-ikäisiä henkilöitä. Kaikin tavoin seurakunta teroittaa mieliin sitä periaatettaan, että sen jäseneksi tullaan ainoastaan vapaan itsemääräämisen kautta. Niinpä se uskonnonopetus, jonka seurakunta toimeenpanee, ei tarkoita uusien jäsenien valmistamista seurakunnalle; tällä opetuksella, joka enimmäkseen on uskonnonhistoriallista laatua, on tarkoitus itsessään. Kurssit päätettyään oppilaat itse määräävät, tahtovatko he tulla «vapaan seurakunnan« jäseniksi vai eivätkö. Usein tapahtuu, että muihin kirkkokuntiin kuuluvat vanhemmat, esim. reformeerattuun kirkkoon kuuluvat vapaamieliset, lähettävät lapsensa saamaan uskonnonopetusta «va-

paan seurakunnan» opetuskursseihin. Jäseneksi rupeavalta ei kysytä hänen uskoaan; seurakuntaan ateisti voi päästä yhtä hyvin kuin joku muu, kunhan hän vain tahtoo hyväksyä seurakunnan tarkoituksen: siveellis-uskonnollisen elämän elvyttämisen. Seurakunta ei myöskään tahdo kuulla mitään puhuttavan mistään kirkkokurista. Se ei rupea mitenkään jäseniensä elämästä vastaamaan eikä anna heille minkäänlaisia todistuksia heidän käytöksestään.

Mitä seurakunnan suhteeseen yhteiskuntaan tulee, niin se ei mitenkään tahdo määrätä jäseniensä suhteita yhteiskunnallisiin ja valtiollisiin kysymyksiin, vaan jättää nekin kaikki jokaisen omaan ratkaisuvaltaan. Se tahtoo vain uskonnollisten kokouksien ja uskonnonopetuksen kautta työskennellä uskonnon hyväksi, mutta ei tahdo ottaa minkäänlaisia yhteiskunnallisia tehtäviä toteuttaakseen. Niinpä se ei tahdo ryhtyä siihenkään tehtävään, jota kirkkokunnat yleensä katsovat velvollisuudekseen, huolenpitoon köyhistä jäsenistään. Uskonnollisen seurakunnan tarkoitukseen ei katsota tämän tehtävän kuuluvan. «Vapaa seurakunta« moittii niitä epäkohtia, joihin kirkollinen köyhäinhoito on Hollannissa antanut aihetta. Moni yhtyy johonkin kirkkokuntaan ainoastaan vaivaisavun vuoksi. Suurkaupungissa voi tapahtua, että sama henkilö kirjoittautuu jäseneksi useampaan kirkkokuntaan saadakseen moninkertaisen avun. Tällaiseen väärinkäyttöön johtaa se «vapaan seurakunnan» mielestä väärä periaate, että uskonnollisen yhdyskunnan on pitäminen taloudellista huolta omista jäsenistään. «Vapaan seurakunnan« yksityiset jäsenet ovat muodostaneet pienen yhdistyksen, joka tahtoo olla «auttavana kätenä» (de helpende hand) yhteiskunnan kurjille, mutta tämä yhdistys, joka ei ole seurakunnan virallisen toiminnan kanssa missään yhteydessä, ei rajoita avunantoaan seurakunnan omiin jäseniin; se auttaa ihmisiä kysymättä mihin kirkkokuntaan he kuuluvat.

«Vapaan seurakunnan» suhteen valtioon määrää se periaate, että seurakunta ei tahdo olla mikään kirkkokunta, vaan vapaa yhteiskunnallinen yhdistys. Kun seurakunta perustettiin ja kun sille pyydettiin laillista vahvistusta, tehtiin sille hallituksen puolelta kysymys, tahtoiko seurakunta pyytää vahvistusta kirkkokuntana — sekin olisi Hollannin lakien mukaan hyvin käynyt laatuun ja tuottanut seurakunnalle oikeuden saada valtiolta kannatusta papin palkkaamiseksi — vaiko ainoastaan tavallisena yhdistyksenä, niin seurakunnan puolesta vastattiin, ettei muuta kuin jälkimäistä tarkoitettu. Seurakunnan johtavat miehet arvelivat, että sen pitäisi olla kokonaan vapaa valtiosta. Heidän mielestä valtiolta saatu kannatus saisi jäsenet veltosti

luottamaan ulkoapäin saatuun apuun, kuolettaisi indiviidein initsiatiivin ja olisi siten kokonaan ristiriidassa protestanttisten periaatteiden kanssa.

Kuten ylläolevasta näkyy, »vapaa seurakunta« pyrkii kokonaan irtautumaan kaikista kirkollisista traditsioneista. Se sanoo tahtovansa historiasta lainata parhaat aatteet, jotka siinä ovat kehittyneet, mutta se ei tahdo mihinkään erityiseen historialliseen tapahtumaan tai henkilöön, ei Kristukseen eikä muihin, sitoa uskonnollista elämää. Se on kirkko ilman dogmia, yleisihmisyyden kirkko. Kristinuskosta se lainaa monta aatetta, etupäässä eetillisen uskonnon aatteen, mutta jollei jo tämän perustuksella tahdo antaa sille nimeä «kristillinen«, niin se ei siinä merkityksessä tahdo sitä nimeä itsestään käytettävän, jonka mukaan ihmisen suhde Kristukseen määrää hänen suhteensa Jumalaan.

Mitä «vapaan seurakunnan« ulkonaiseen menestymiseen tulee, niin se ei ole ollut mikään loistava. Kun se perustettiin, toivottiin että samanlaisia seurakuntia syntyisi muuallakin Hollannissa. Tämä toivo ei ole toteutunut. Amsterdamin «vapaa seurakunta« seisoo Hollannissa vieläkin yksinäisenä. Tämäkään seurakunta ei ole suurilukuiseksi kasvanut. Jäseniä, suurimmaksi osaksi entisiä reformeeratun kirkon jäseniä, oli seurakunnassa alussa noin 300, nyt pari tuhatta. Joukossa on muutamia vapaamielisiä katolisia ja juutalaisia. Useimmat jäsenet kuuluvat varakkaampaan keskiluokkaan. Kuten jo mainitsin, on seurakunnalla oma talo. Kirjasto ja oma aikakauskirja on sillä myöskin.

Seurakunnan nykyinen johtaja, nuorempi Hugenholtz, ei kykene lausumaan niin itsenäisiä aatteita kuin vanhempi veljensä, mutta hänellä näkyy olevan suuri kyky esiintyä kansantajuisena puhujana. Seurakunnan syntymästä alkaen hän on ollut sen «johtajana« ja on säännöllisesti joka toinen sunnuntai pitänyt sille hengellisiä esitelmiä. Sitä ennen hän 10 vuotta oli Amsterdamissa saarnannut reformeeratun kirkon pappina. Merkillinen seikka on, että hän, vaikka hän näin kauan on samalla paikkakunnalla vaikuttanut, vieläkin saa huoneen täyteen kuulijoita, sillä välin kuin ne tilapäiset puhujat, jotka «vapaassa seurakunnassa« saarnaavat vuorotellen hänen kanssaan joka toisena sunnuntaina eivät vedä väkeä. Muutamien mielestä tämä seikka saa selityksensä siitä, että Hugenholtz helppotajuisella tavalla osaa esittää laajat kirjatietonsa muittenkin omistettaviksi; hänen hengelliset esitelmänsä sisältävät usein katsauksia aikamme henkisiin virtauksiin, esityksiä tunnetuimpain kirjailijoiden ja ajattelijain aatekannoista

j. m. s. Seuratessaan hänen esitelmiänsä voi saada vähän aavistusta filosofian historiasta, Platonista Spenceriin asti, samaten kulturihistoriallisia tietoja y. m. Tämä arvostelu sisältää sen, että »vapaan seurakunnan« *uskonnollinen* harrastus ei ole syvä ja vakava; sen mieli olisi sen mukaan enemmän kiintynyt siihen, mikä on »intressanttia« ja hauskaa kuulla, kuin siihen mikä uskonnollisesti rakentaa. Tässä arvostelussa saattaa olla paljonkin perää. Liioittelun se kuitenkin sisältää, jos on tarkoitus sanoa että Hugenholtzin oma harras mielenlaatu ei ole yhtenä syynä hänen menestykseensä hengellisenä puhujana. Hänen tarkoituksensa on kyllä myös lausua ilmi omia uskonnollisia tunteitaan, joita ei saa kieltää hänellä olevan. Hugenholtz ei tee sitä vaikutusta, että hän olisi syväaatteinen uskonnollinen henkilö, mutta positiivista uskonnollista vakaumusta hän kuitenkin tarkoittaa etsiä sekä itseään että muita varten. Kun kävin hänen luonaan, niin hän ylenkatseellisesti osotti erästä saksalaista vapaauskoiseen suuntaan toimitettua aikakauslehteä, joka oli hänen pöydällään. Lehti sisälsi johtavana kirjoituksena pilkallisen kritiikin jostakin Vanhan Testamentin kertomuksesta. Hugenholtzin mielestä tuollainen kirjoitus ei ollut minkään arvoinen. Ilmankin oli hänestä selvää, että Vanha Testamentti ei ole mikään auktoriteetti. Jotakin muuta ja ylevämpää Hugenholtz tarkoittaa antaa seurakunnalleen kuin tuollaista negatiivistä kritiikkiä. Kernaammin arvostelen häntä senvuoksi tuon hänen rehellisen aikomuksensa mukaan kuin ottamalla huomioon kaikki ne suuret vaatimukset, jotka sen tulee täyttää, joka tahtoo herättää uskonnollista harrastusta sellaisissa henkilöissä kuin »vapaan seurakunnan« ajatuskannalla olevissa. »Vapaan seurakunnan« aatteeseen Hugenholtz näkyi varmasti luottavan, vaikka nykyään ainoastaan harvat siitä piittaavat ja useimmat hyväksyvät jommankumman noista jyrkistä vastakohdista, konfessionalismin tai indifferentismin.

15. „Modernien" suhde kansaan ja heidän tulevaisuudentoiveensa.

Sekin seikka, että »vapaan seurakunnan» aate on voittanut niin vähän alaa Hollannissa, osottaa »modernein« olleen haluttomia eroamaan reformeeratusta kansankirkosta. Heitä on kyllä joku määrä siirtynyt noihin pieniin protestanttisiin kirkkokuntiin, etupäässä remonstrantteihin, mutta suurin osa heitä on jäänyt kansankirkkoon. Jos siis tahtoo kysyä, mitä

«modernit« käytöllisesti ovat kansaan vaikuttaneet ja mitä tulevaisuudentoiveita tällä liikkeellä on, tulee etupäässä kysyä, mihin suuntaan he reformeeratussa kansankirkossa toimivat.

Olen jo puhunut siitä, että «modernit« saivat itselleen tilaisuutta reformeeratussa kansankirkossa pappeina esittää uskonnollista ajatuskantaansa [1]. Niin kauan kuin heidän aatteensa olivat kansalle uusia ja intressantteja, he saivat osakseen huomiota ja paljon kuulijoita. Mutta vähitellen selvisi, että «modernien« liian kieltoperäinen ajatuskanta ei voinut tyydyttää kansan uskonnollisia tarpeita. Suunnan vaikutusvalta on viime aikoina laskemistaan laskenut. Raamatunkriitilliset esitelmät, joita «modernit» usein tarjosivat uskonnollisen saarnan asemesta, jättivät kuulijat kylmiksi. Eikä sekään eetillinen väritys, jonka «modernit« rupesivat saarnoilleen antamaan, tyydyttänyt. Hämmästyksellä kuultiin «eetilliseen« suuntaan kuuluvan papin selittävän, että luonnossa ei vallinnut Jumalan ohjaava käsi. Kansa sai hänen saarnastaan tulla siihen johtopäätökseen, että paholainen yhtä hyvin kuin Jumala olisi luonnon luoja ja hallitsija. «Moderninen« liike ei voinut luoda mitään yhtenäistä uskonnollista käsitystä sen sijalle, jonka se tahtoi hävitettäväksi. Tämä puute vieraannutti kansan siitä. «Moderniset« papit saivat ennen pitkää ruveta saarnaamaan hyvin harvoille kuulijoille. Kun v. 1867 Hollannin reformeerattuun kirkkoon oli saatu yleinen äänioikeus, vaikutti tämä papinvaaleissa siten, että «moderneiu« sijaan ruvettiin valitsemaan «ortodokseja«. Nykyään esim. Amsterdamissa on vain pari «moderneihin» kuuluvaa reformeerattua pappia. Kun kävin Leydenissä, kerrottiin minulle, että ainoa sikäläinen »moderninen« pappi kohta aikoi virastaan luopua, ja pidettiin aivan tiettynä asiana, että hänen sijalleen kutsuttaisiin konservatiivismielinen. Siitä «modernit« itsekin olivat selvillä ja heidän kesken pidettiin jo neuvotteluja siitä, mitä oli tehtävä, kun Leydenin reformeerattu seurakunta jäisi ilman «modernista» pappia, oliko vapaamielisen ryhmän eroaminen kirkosta vai voitiinko ehkä vielä luottaa siihen, että synoodin kautta saataisiin seurakuntien vähemmistöille oikeus valita omat pappinsa.

[1] Voisi vielä mainita, että v. 1870 perustettu „Protestantenbond", joka vastaa Saksan „Protestantenverein'iä", on voimakkaasti agiteerannut „modernisen" suunnan hyväksi, varsinkin koettamalla hankkia „moderneja" saarnaamaan sellaisissa seuduissa, joissa pysyvää „modernista" pappia ei ole, sekä perustamalla „modernisessa" hengessä johdettuja sunnuntaikouluja.

«Modernisen» liikkeen menestykseen se seikka on epäedullisesti vaikuttanut, että sen aatteiden ympärille asettui heti alussa paljon niitä, joilla ei ollut muuta tarkoitusta kuin repiä alas vanhat uskonnolliset käsitteet. Vapaamieliseen valtionpuolueeseen kuuluvat toivoivat voivansa hyötyä siitä, että uskonnollisella alalla vanhat käsitykset häviäisivät. Näiden vapaamielisten yhtyminen «moderniseen» liikkeeseen on tätä paljon lamauttanut, on tuonut siinä negatiiviset aatteet liiaksi valtaan.

Ihan viime vuosina on alkanut näkyä merkkejä siitä, että ne «modernit», jotka vielä toivovat uskonnolle sijaa kansassa, rupeavat vaatimaan eroa niistä liikkeen kannattajista, joista kaikki uskonto on voitettu kanta. Kuinka paljon «modernisessa» liikkeessä lienee puhtaasti uskonnottomia aineksia, on tietysti mahdoton sanoa. Varmasti niitä on ollut. Yhä selvemmäksi näissä on kehittynyt heidän negatiivinen kantansa. Hollannissa on ollut useampia «modernisia« pappeja, jotka erottuaan viroistaan ovat esim. sanomalehtimiehinä osottaneet uskonnollista välinpitämättömyyttään.

Tehdäkseni selkoa siitä, millaiselta uskonnon tulevaisuuden asia näyttää uskonnosta luopuneen hollantilaisen silmissä, tahdon kertoa jotakin keskustelustani erään tällaisen miehen kanssa. Hän oli entinen luterilainen pappi, nykyään professori Uuden Testamentin eksegetiikassa.

Kysyin kerran tältä professorilta, mitä hän arveli siitä valmistuksesta, jonka reformeeratun kirkon tulevat papit saavat valtion yliopistoissa, missä suhteessa hänestä tämä valmistus oli papintehtävään.

— Vastaukseni riippuu siitä, niin hän vastasi, minkä ymmärrätte papin tehtäväksi. Olettakaamme ensinnä mahdolliseksi, että uskonto on ilmiö, joka kykenee pysymään pystyssä korkeallakin sivistysasteella. Tässä tapauksessa uskonnolla on aina oleva tärkeä tehtävä, modernisestikin ajattelevat ihmiset voivat uskoa ja pappi voi toivoa voivansa vaikuttaa jalostavasti kaikkiin kansalaisiin, millä sivistyskannalla lienevätkin. Jos näin ajattelisin uskonnosta, olisi minusta teologille annettava yliopistossa aivan toisenlainen valmistus kuin nykyään. Hänen ei silloin tarvitsisi lukea niin kovin paljon kieliä kuin nykyään, vaan hän voisi tyytyä lukemaan vaikka käännöksessä Vanhan ja Uuden Testamentin; jos hän tahtoisi saada jotakin käsitystä eri selityskannoista, niin hän voisi lukea vaikka kaksi eri käännöstä. Kielien sijaan hän saisi lukea filosofiaa, etiikkiä, psykologiaa, ja — lausun sen erityisellä painolla — taloustiedettä; tätä viimeistä, koska papille on

erittäin tärkeä ymmärtää nykyiset yhteiskunnalliset ja taloudelliset olot, jotta voisi aikamme tärkeintä kysymystä, yhteiskunnallista kysymystä, idealistiselta kannalta valaista. Tietysti papin myöskin pitäisi tutkia uskontojen historiaa, kulturihistoriaa j. s. Tällaisia tietoja pappi voisi käyttää opettaakseen ja ohjatakseen kansaa.

Mutta nyt, jatkoi tämä teologian professori, minulla ei ole sellaista käsitystä uskonnosta, johon tällainen ajatus papin tehtävästä perustuu. Luulen että sivistyksen kohotessa uskonnolla ei ole tulevaisuutta. Se, joka osaa filosofisesti ajatella, näkee uskonnossa ainoastaan mielikuvituksen tuotteita, joiden ainoa arvo on niiden eetillisessä sisällyksessä. Kun uskonnollinen sanoo: Jumala antaa synnit anteeksi, niin sanokoon vain, mutta hän käyttää silloin vertauskuvaa selittääkseen sitä eetillistä vaatimusta, että ihmisten pitää antaa anteeksi toisilleen. Rukous, jos se on minkään arvoinen, on minun mielestäni vain itsensä arvosteleminen omantunnon mukaan. Sanalla sanoen filosofisesti ajatteleva hylkää mielestäni uskonnon ja tahtoo ainoastaan sen siveellisen ytimen säilytettäväksi, jos hän ajattelee rehellisesti. Ainoastaan ne, jotka ovat tiedollisesti kehittymättömällä kannalla, voivat pitää uskonnon vertauskuvia totuutta vastaavina. Vapaamielisesti, filosofisesti ajatteleva pappi ei voi tiedollisesti kypsymättömään kansaan vaikuttaa; se ei välitä sellaisesta Jumalasta, joka ei voi tehdä ihmeitä. Uskontoa on olemassa ainoastaan sen ajatuskannan kanssa yhteydessä, jota «ortodoksit» puolustavat, supranaturalistisen ajatuskannan. Täten on selitettävissä se kokemus, että «ortodoksiset» papit saavat kuulijoita kirkot täyteen, kun sitä vastoin vapaamieliset saarnaavat ne tyhjiksi.

Koska siis pappi voi vaikuttaa ainoastaan yhteen kansan osaan, sen supranaturalistisesti ajattelevaan osaan, mutta ei koko kansaan, niin näin ollen minun mielipiteeni nykyisen teologisen tiedekunnan suhteesta papin sivistykseen on aivan toinen kuin tuo äskeinen, joka perustui paikkaansapitämättömään oletukseen. Suuri onnettomuus on Hollannin kansalle se, että se on jaettuna niin moneen kirkkokuntaan, jotka toisiaan vastustavat ja heikontavat sen kansallista voimaa. Hollannissa ei ole yksi «ortodoksia», vaan monta, reformeerattu, katolinen, luterilainen j. n. e. Tämän »ortodoksian» vastustamiseksi on hyvä, että teologian ylioppilas yliopistossa hyvin perehtyy Raamatun tieteelliseen tutkimiseen, etupäässä sen alkukieliin. Näihin tutustuen hän itse pääsee tilaisuuteen ymmärtää, missä määrin on oikeutettu kaikkien »ortodoksien» perusväite,

että Raamatussa ilmenee sellainen yhtenäinen totuus, johon kirkkokunta voi perustaa oppinsa. Raamattua tutkiva näkee siinä hyvin monta eri uskonkäsitystä ja paljon ristiriitaisuutta. Jopa hän huomaa, että tuo kirja, johon »ortodoksit» sellaisella ponnella nojaavat rakentaessaan määrättyjä opinsysteemejään, ei tekstinsäkään puolesta ole eheä; siinä on aukkoja, siitäkin on eri käsityksiä. Tällainen Raamatun kriitillinen käsittäminen voi, — niin toivoi tämä professori — vähitellen kaivaa haudan »ortodoksiselle» uskonnolliselle käsitykselle ja siten tehdä Hollannin kansalle hyvän palveluksen, yhdistää sen eri osat kokonaisuudeksi. Tähän suuntaan vapaamielisen teologian professorin minun vakaumukseni mukaan on työskenteleminen. —

Todellakin omituinen ohjelma teologian professorille!

Ei tarvitse olla mikään profeetta voidakseen sanoa, että tuo ohjelma on aivan mahdoton. Jos mikään on illusionia, niin se, että kritiikki voisi sellaisena hävittää uskonnon. Hollannissa tällaisen ohjelman mahdottomuus tulee mitä selvimmiten näkyviin. Puhumatta nyt katolisista, jotka tietysti eivät lähetä papinkokelaitaan kuulemaan vapaamielisen professorin luentoja, niin reformeeratutkin ovat jo osottaneet, että he eivät luovu ortodoksiastaan negatiivisen kritiikin vuoksi. Tahdon mainita yhden kuvaavan esimerkin tästä heidän järkähtämättömyydestään. V. 1880 ankarareformeerattujen, n. s. antirevolutsionärisen valtiopuolueen johtaja toht. A. KUYPER [1] perusti valtiosta riippumattoman yliopiston, »vapaan yliopis-

[1] A. KUYPER on nykyisen Hollannin tunnetuin mies. Nuorempana hän kuului „moderneihin“, ja tuli sellaisena papiksi erääseen syrjäiseen maalaiskylään. Täällä tutustui hän seurakuntaan, joka sitkeästi oli pysynyt Kalvinin opissa, varsinkin opissa Jumalan itsevaltaisesta armosta. Kuyperiin tämän seurakunnan järkähtämätön ankaruus ja siveellinen vakavuus teki sellaisen vaikutuksen, että hän itsekin tahtoi alistua Jumalan armopäätökseen. Hän rupesi innolla tutkimaan Kalvinin teoksia. Sitä seikkaa, että vielä vuosisatojen perästä Kalvinin oppi eli niin voimakkaana ja selvästi käsitettynä yksinkertaisten työmiesten mielessä, Kuyper ei voinut selittää muuten kuin siten, että Kalvin oli *perustanut* varsinaisen *kirkon*, ja *lujan kirkollisen järjestyksen* kautta osannut vuodattaa siunausta ja rauhaa vastaanottaviin sydämiin. Kalvinia ja muita vanhoja reformeeratun kirkon teologeja tutkiessaan Kuyper kokonaan on tullut vakuutetuksi reformeeratun tunnustuksen totuudesta. Tunnustuskirjat määräävät aivan tarkasti Raamatun opin, ainoastaan siinä kohden Kuyperilla on niitä vastaan muistutettavaa, jossa puhutaan uskonnon edistämisestä valtiollisilla aseilla. Raamatun joka sana on Kuyperista ehdottomasti sitova; se, joka ei ehdottomasti alistu „Jumalan sanan“

ton reformeeratulle pohjalle» (de vrije Universiteit op Gereformeerden grondslag). Tämän yliopiston tarkoituksena on sitoa tieteellinen tutkimus reformeeratun kirkon tunnustuskirjojen määräyksiin. Kuten ennen keskiajalla, niin tieteen vielä meidänkin aikana olisi Kuyperin tarkoituksen mukaan alistuminen uskonopillisten periaatteiden alle. «Vapaassa yliopistossa» ei ole vielä olemassa muita tiedekuntia kuin teologinen, juridinen ja filologinen ja molemmissa näissä viimeisissä on vain ani harvoja professoreita, mutta aikomus on jatkaa voimien mukaan, kunnes saadaan täydellinen yliopisto. Ja voimia tuntuu kyllä olevan. Ankarareformeerattuun puolueeseen ei kuulu kovin monta rahapohattaa, mutta vähävaraisetkin osottavat suurta harrastusta reformeerattujen aatteiden palauttamiseksi tieteeseen ja yhteiskuntaan. Kuyperin puolue on eronnut reformeeratusta kirkosta, kun se ei tässä ole saanut vaatimuksiaan kuuluville vastoin vapaamielistä synoodia eikä sen «vapaassa yliopistossa» valmistettuja papinkokelaita hyväksytty reformeeratun kansankirkon papeiksi. Mutta vaikka tämä lahkokunta on valtioapua vailla, ja vaikka siihen ei kuulu kuin $^1/_2$ miljoonaa henkeä, se kuitenkin toimii suurella tarmolla, rakentaa kirkkonsa, ylläpitää pappinsa, koulunsa ja oman yliopistonsa vapaaehtoisilla uhrauksilla [1]. Kuulimmehan jo että vaikka näin jyrkimmät reformeeratut ovat kansankirkosta luopuneet, ortodoksit sittenkin alkavat olla enemmistönä tämän seurakunnissa. Tuntuu mahdottomalta ajatella, että negatiivinen kritiikki voisi mitään tällaista mahtavaa liikettä vastaan. Hollanninkin suhteen pitänee vastoin tuon vapaamielisen professorin ajatusta paikkansa se kokemus, että uskontoa muu ei voi voittaa kuin parempi, todempi uskonto; paljas kieltäminen ajaa ihmiset sitä kiivaammasti kiintymään vanhaan uskoonsa.

ohjattavaksi, tekee itsensä syypääksi majesteetinrikokseen. Ainoastaan tällainen Raamatun auktoriteetin tunnustaminen voi vastustaa „moderneiu" rajatonta kritikoimista. — Kalvinistisia periaatteita Kuyper tahtoo sovelluttaa myöskin valtiollisiin ja yhteiskunnallisiin oloihin. Hänen omituinen valtiollinen „antirevolutsionärinen" ohjelmansa käy kansanvaltaiseen suuntaan, vaatii konfessionalisia kouluja, äänioikeutta kaikille perheenisille ja ainoastaan näille, y. m. Kuolemanrangaistusta Kuyper on puolustanut. Hänen vastustajansa pelkäävät suuresti hänen vaikutustaan kansaan, ja nekin, jotka monessa kohden seisovat samalla kannalla kuin hän, sovelluttavat häneen sanat: maan päällä ei löydy mitään vaarallisempaa kuin mahtava teologi.

[1] Tämä uhraamisen halu tässä ankarareformeeratussa kirkkokunnassa kuuluu olevan suuremmoinen. Vähävaraisetkin maksavat ehkä noin 10 % vuosituloistaan kirkkonsa hyväksi. Työmies, jolla on 900—1,000 guldenia vuodessa, antaa siitä 25 guldenia „vapaalle yliopistolle".

Hollannin «moderneillekin» tämä totuus alkaa selvetä. Heissä on niitä, jotka näkevät, että heidän liikkeensä kärsii täydellisen haaksirikon, jollei se voi luoda positiivista uskonkäsitystä. Se ajatus alkaa kypsyä, että on oltu liian nopeita hylkäämään sellaisiakin traditsionaalisia uskonajatuksia, joissa oli arvokas ydin. Eräs «moderninen» professori DE BUSSY lausui kerran tämän ajatuksensa ilmi eräässä kirjoituksessa sanoilla: «ortodoksisen dogmatiikan olemme hyljänneet, mutta «ortodoksista» etiikkiä meidän ei pidä hyljätä». Hän tarkoitti tällä hiukan paradoksisella ja epäselvällä lauseellaan kritikoida «modernein» ajatusta uskonnon ja siveyden suhteesta toisiinsa. «Modernit» saarnaavat yleishumaanista moraalia, kehoittavat ihmisiä tekemään työtä ihmiskunnan hyväksi, toteuttamaan siinä kehitys-aatetta, uskonnollisesti puhuen edistämään «Jumalan valtakuntaa». Tämä saarna ei riitä eikä se uskonnollista ihmistä tyydytä. Se on liian «idealistinen». Miten voi esim. se, joka koko päivän saa puuhata puotitiskin takana, saada tyydytystä tällaisesta saarnasta, jonka mukaan ainoastaan se hänessä on arvokasta, mikä palvelee ihmiskuntaa? Ihmisellä on myöskin tehtäviä oman itsensä, oman personallisuutensa vuoksi, eikä vain muiden tähden. Uskonto tahtoo käsittää siveelliset vaatimukset syvemmin kuin moraali. «Synti» on jotakin toista kuin se, mikä on moraalisesti huonoa. Ja mitä tulee ihmisen siveelliseen voimaan, niin ainoastaan uskonnollinen vakaumus — de Bussy jättää ratkaisematta, voiko metafyysillinen maailmankatsomus joillekin filosofeille tehdä saman palveluksen — voi kelvata todellisen siveellisyyden pohjaksi. Ei mikään kehoita ihmistä sillä tavalla osottamaan rakkauttaan, kuin se vakaumus, että Jumala on ensiksi ihmistä rakastanut. »Modernien» «eetilliset» ihanteet eivät perustu mihinkään; sen vuoksi heidän saarnansa on ollut herättämättä myötätuntoisuutta kansassa. «Ortodokseilla» on siinä että perustavat saarnansa Kristukseen, sellainen pohja, jommoista ilman «modernitkaan» eivät voi olla, vaikka he eivät voisikaan hyväksyä siihen turvautumista samassa mielessä kuin edelliset.

Ajatuksia siihen suuntaan, että «modernein» on asettuminen positiivisesti uskonnolliselle kannalle, muutkin heidän piirissään ovat lausuneet. Siinä katsauksessa, jonka ylempänä mainittu Colenbrander on kirjoittanut kristinuskon historiassaan, tekee hän eron «uskonnollis-modernein» ja niiden «vanhoillis-liberaalein» välillä, jotka enemmän poliittisista syistä yhtyivät kannattamaan «modernein» kriitillisiä uskonnonprinsiippejä. Colenbranderin ajatuksen mukaan työ yhteiskunnallisten epätasaisuuksien poista-

miseksi, tuo työ, johon «vanhoillis-liberaalit» eivät tahdo ottaa osaa, on opettava ihmisiä ymmärtämään uskonnon merkitystä. Yhteiskunnallinen kysymys ei ole ratkaistavissa ilman uskontoa. Ihmissydän kaipaa yhteyttä Jumalan kanssa; ilman tätä yhteyttä, ilman sellaista tervettä mystiikkiä, jota Lutherus on opettanut, tämä sydän ei tule tyydytetyksi. Omituista on että Colenbrander sellaisella painolla puhuu hollantilaisille, joiden kirkonhistoriaan Lutheruksen uskonpuhdistus on suoranaisesti sangen vähän vaikuttanut, Lutheruksen uskonkäsityksestä erotukseksi Kalvinin ja Zwinglin; edellinen Colenbranderin mielestä on uskonpuhdistajista syvimmin käsittänyt kristinuskon olemuksen.

Paitsi uskonnollis-mystillistä ajatustapaa on Hollannin moderneista aivan viime vuosina joku ainoa uskaltanut ruveta epäilemään sitä väitettä, että filosofisen tieto-opin perustuksella voidaan katsoa kaikkea mietiskelyä Jumalasta turhaksi ajankuluttamiseksi. Niinpä esim. A. Bruining, joka ennen on hyväksynyt «eetillisten modernein» käsityksen että Jumala on vain ihmisen omatunto, on myöhemmin kallistunut enemmän n. s. intellektualistiseen suuntaan, ja tahtonut osottaa, että uskonnolliseen mieleen ei kuulu ainoastaan elävä siveellisyys, vaan myöskin pyrkimys uskonnollisten käsitteiden selvittämiseen.

Luottamusta uskonnon tulevaisuuteen osottavat myöskin ne sanat, jotka nykyinen uskonnonhistorian professori Parisissa Réville v. 1891 lausui saarnassaan entiselle seurakunnalleen Rotterdamissa:

«Jompikumpi näistä kahdesta: joko olen kokonaan erehtynyt ajan merkeistä taikka meidän aikamme ennustaa uskonnollisen totuuden mahtavaa voittokulkua. Me vanhat emme saa nähdä enempää kuin tuon suloisen päivän aamukoittoa. Mutta meidän aikamme nuorempi polvi on näkevä sen auringon, jonka nousun minä sille historian nimessä ennustan. Kun meitä ei enää ole olemassa, silloin he vielä muistakoot mitä olen heille ennustanut. Enemmästä kuin yhdestä ihmisestä voi huomata, että ikävä Jumalan luo rupeaa ihmisten mielissä tuntumaan. Ja totisesti, totisesti sanon teille: rankaisematta uskontoa ei halveksita, ennen kaikkea ei kaikkein uskonnollisinta uskontoa, evankeliumia. Kristuksella on iankaikkisen elämän sanat. Senvuoksi jokaisen velvollisuus on pyrkiä siihen, mikä ylhäällä on, ylempänä kuin kurja nautinnonhalu, ylempänä kuin ohimenevät toivot ja halut, ylempänä kuin kärsimyksemme, ylempänä kuin maa. Tämä on ensi kädessä tarpeen. Ja toiseksi: meidän tulee toimia yhdessä tois-

temme kanssa. Sillä se joka seisoo yksin, on voimaton, uskonnollisella alalla ehkä vieläkin voimattomampi kuin muilla. Sen vuoksi yhdyskunta on tarpeen, kirkko siinä merkityksessä, että se on yhdistys, jonka jäseneksi tullaan vapaan valinnan kautta ja jolle vapaan edistymisen mahdollisuus suodaan. Siten me yhdessä voimme auttaa kristinuskon periaatteita toteutumaan. Tässä se käytännöllinen johtopäätös, johon uskonnonhistorian tutkiminen on minua johdattanut.»

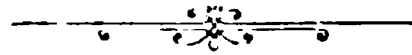
16. Loppusanat.

Kirjoituksestani lienee käynyt selville, että Hollannin «modernein» tähänastinen tehtävä on ollut pääasiallisesti kriitillistä, kieltävää laatua. He ovat osottaneet, mikä perityssä uskonnossa on järjen- ja omantunnonvastaista, mutta heidän oma uskonnollinen tietoisuutensa on ollut heikko, he eivät ole voineet antaa havainnollista kuvaa siitä henkisemmästä uskonkäsityksestä, jota kuitenkin ainakin osa heitä pitää saavutettavana ihanteena. Tämän ihanteen toteutumista vaikeuttaa se kriitillinen arkuus, millä »modernit» lausuvat positiivisesti uskonnollisen elämänkäsityksensä. Hollannin «moderneilla» vielä ei ole yhtään «dogmatiikkaa». Dogmatiikkaa siinä mielessä että se olisi uskonnollisen yhdyskunnan yhteisen uskonnon tieteellinen esittäminen, sitä he individualististen periaatteittensa mukaan pitävät mahdottomana, mutta he itse ovat lausuneet toivomuksen, että eri «moderniset» suunnat ja henkilöt lausuisivat omituiset elämän- ja maailmankatsomuksensa metoodillisesti perustelevalla tavalla. Tällaisen «dogmatiikan» puutetta eräs «moderni» valitti jo parikymmentä vuotta sitten ja sitä saavat vieläkin ne «modernit» valittaa, jotka pitävät sellaista suotavana. Luonnolliselta näyttää, että jolleivät yksityiset «modernit» voi rohkeasti ruveta esittämään niitä positiivisia uskonnollisia periaatteita, joihin he tahtovat uskonelämänsä perustaa, lausumaan oman «modernisen» uskontunnustuksensa, niin heidän suuntansa ennen pitkää kuihtuu. Hollannissa konservatiivit pitävät «modernista» liikettä jo voitettuna, vaikka maltillisemmat kuitenkin ymmärtävät pitää arvossa sitä, mikä «modernisessa» liikkeessä ja sen kritiikissä on ollut arvokasta. «Modernit» itsekin ymmärtävät, että he vielä ovat tehneet sangen vähän positiivisen uskonnon hyväksi. Niinpä Rauwenhoff lopettaa protestantismin historiansa tällä kysymyksellä: «eikö·

hän ole mahdollista, että tosi uskonpuhdistus vasta on tulossa ja että me olemme ainoastaan ne humanistit, jotka valmistavat sille sijaa?»

Tämä lause tuntuu osaavan oikein määrätä Hollannin «modernein» merkityksen. He ovat arvostelleet vanhaa uskonkäsitystä yleisinhimilliseltä kannalta, mutta profeettaa heidän keskeltänsä ei vielä ole esiintynyt. Pääasiassa yhteistä uskonnollista vakaumusta, jonka nojassa he voisivat kasvattavasti ja elähyttävästi vaikuttaa kansaansa, he kaipaavat. Hollannissa ylistetään Englantia sinä maana, jossa vapaampi uskonnollinen käsitys on voitu positiivisesti sovittaa sekä tieteeseen että elämään ja jossa ei ole sellaista ylipääsemätöntä juopaa yhteisen tunnustuksen ja indiviidein uskonkäsitysten välillä. Hollantilaisten «modernein» heikko uskontietoisuus riippunee ehkä suurimmaksi osaksi siitä, että he liian tylysti ovat kohdelleet perityn uskonsa sisällystä, tarkoin tutkimatta, mikä siinä hyljättävän kuoren ohessa on ollut arvokkaana ytimenä. Siten he ovat vieraantuneet kansansa uskonnollisista tunteista, katkaisseet ne siteet, jotka ovat kiinnittäneet heidät kansaan. Uskonnon kauniimpia puolia on kuitenkin se, että se voi yhdistää eri kansankerroksia, eri sivistyskannalla olevia yhteisesti palvelemaan Jumalaansa. Se uusi uskonkäsitys, jonka tieteellinen ajatustyö asettaa ehdoksi uskonnon vastaiselle kehkeytymiselle, voi ainoastaan siinä tapauksessa saavuttaa voiton, että se voi tulla tajuttavaksi myöskin kansojen syville riveille.

Olen maininnut Hollannin «moderneissa» ilmaantuneen merkkejä siitä, että heillä voi olla vielä parempi tulevaisuus tulossa. Ja tahdon lopettaa kirjoitukseni niillä sanoilla, joilla eräs heidän miehiään lausuu tällaisen toivon: «Nykyisyys voi monen silmissä näyttää synkältä syksyltä, itse asiassa se on aikaienn kevät, joka ennustaa kaunista tulevaisuutta».

Schulze-Delitzschiläisistä kansanpankeista.[1]

Kirjoittanut

J. K. PAASIKIVI.

Viime aikoina on maassamme, etenkin sanomalehdissä käyty sanasotaa työväenkysymyksestä ja vapaasta kilpailusta. On puhuttu sekä vapaan kilpailun puolesta että sitä vastaan. Kansallisluonteemme hitaisuus ja taipumus myöhästymään on kaiketi tässäkin vaikuttanut sen, että meillä vasta nyt ruvetaan pohtimaan vapaan kilpailun kysymystä. Jotenkin samoilta näkökohdilta, joita meillä viime aikoina on esitetty, on asiasta Länsi-Europassa jo paljon kirjoitettu aina siitä asti kun James Lauderdale v. 1804 ja Simonde de Sismondi v. 1819 ja heidän jälkeensä monet muut alkoivat vastustaa englantilaista vapaakauppakoulua.

Tässä väittelyssä vapaasta kilpailusta on muun muassa huomautettu, että taloudellinen kilpailu on ainoastaan nimeksi vapaa. Sillä jotta voisi puhua todellisesti vapaasta kilpailusta, olisi edellytettävä, että keskenään sopimuksen tekevät henkilöt ja kilpailevat voimat olisivat taloudellisesti yhtä vahvoja, joka kuitenkaan ei ole asianlaita. Jolla on käytettävänään pääoma, hän on taistelussa voimakkaampi kuin se jolla tätä ei ole, ja voitto kallistuukin useimmiten hänen puolelleen.

Huolimatta kilpailun vapaudesta on sen vuoksi pääomattoman ensiksikin varsin vaikea nousta työntekijästä työnantajaksi. Ja jos onnistuukin päästä omille jaloilleen, niin on pienellä teollisuudenharjoittajalla vaikea taistelu kestettävänä suurteollisuuden kanssa.

Viime vuosisadan lopulla ja tällä vuosisadalla tapahtunut suuremmoinen teknillinen edistys on suurimmaksi osaksi tullut runsailla pääomilla varustetun suurteollisuuden hyväksi, jota vastoin pienteollisuus ei ole pääoman puutteen tähden läheskään samassa määrässä voinut käyttää hyväkseen näitä uusia aseita olemisen taistelussa.

[1] Lähteinä on etupäässä käytetty: SCHULZE-DELITZSCH Vorschuss- u. Credit-Vereine als Volksbanken; ALPH. COURTOIS, Banques populaires; P. HUBERT-VALLEROUX, Les associations coopératives; HANS CRÜGER, Die Erwerbs- u. Wirtschafts-Genossenschaften; HUGO ZEIDLER, Geschichte des deutschen Genossenschaftswesens der Neuzeit.

Suurteollisuus onkin yhä useammilla aloilla syrjäyttänyt pienteollisuuden, minkä vuoksi pienet ja keskinkertaisetkin elinkeinonharjoittajat, joilla ennen, tosin toisinaan keinotekoisten laitosten suojassa, oli varma, vaikkapa vaatimatonkin toimeentulonsa, ovat alkaneet vaipua. Ja sen ohessa on suurteollisuus luonut nuo suuret päiväpalkkalaisten joukot, joista ei ennen ainakaan tässä määrässä tiedetty.

Tämän vuosisadan kuluessa on kyllä koetettu keksiä keinoja sekä näiden että muiden taloudellisella alalla syntyneiden epäkohtien poistamiseksi ja olojen järjestämiseksi tasaisemmalle kannalle. Ja parannus on, omituista kyllä, yleensä luultu löytyvän samassa vanhan yhdistymisaatteen pohjalle muodostetussa järjestyksessä, joka oli ollut ytimenä Ranskan vallankumouksen hävittämissä erilaatuisissa korporatsioneissa. Eri mielipiteitä on ilmaantunut ainoastaan tämän yhdistymisaatteen toimeenpanemisesta. Sosialistit ovat katsoneet ainoastaan valtion kokonaisuudessaan kykenevän toteuttamaan tämän sen eri jäsenten yhdistymisen, oli se sitten joko ainoastaan työn yhteisyys, niinkuin Louis Blanc y. m. vaativat, tai omaisuuden yhteisyys, niinkuin Fourier, Cabet y. m. uneksivat.

Toiset taas kääntyivät yksityiseen initsiatiiviin, katsoen valtion väliintulon tarpeettomaksi ja voimattomaksi. Nämät neuvoivat vapaaehtoisen liittymisen kautta keskinäisen avun ja tukemisen nojassa auttamaan vähäväkisiä taistelussa vahvempien rinnalla.

Näitä vapaaehtoisen liittymisen kautta syntyneitä yhdistyksiä ovat m. m. keskinäiset, omaan apuun perustuvat taloudelliset eli n. s. kooperatiiviset yhdistykset. Niihin kuuluvat myös ne luottoyhdistykset eli kansanpankit, joista tässä kirjoituksessa on aikomus antaa lyhyt esitys.

Vähävaraisen on yksinään vaikea kestää kilpailua suurteollisuuden harjoittajan kanssa. Hän ei voi liikettään harjoittaa niin suuressa mitassa, että tuotantokustannukset alenisivat mahdollisen pienimpään määrään. — Mutta sen mitä yksi ei voi, sen voivat useat yhdessä. Jos useat ostavat raaka-aineensa yhdellä kertaa, voivat he tehdä sen yhtä edullisesti kuin yksityinen suurteollisuuden harjoittajakin. Jos yksityiselle vähävaraiselle ammatinharjoittajalle ei rahamies voikaan uskoa velaksi, niin voi hän sen tehdä useammalle, jotka kukin sitoutuvat velasta vastaamaan; sillä suuressa joukossa löytyy aina tarpeeksi sellaisia, jotka tulevat taloudellisella alalla menestymään.

Tällaiselle yhteiselle keskinäiselle avulle perustuvat nyt kooperatiiviset yhdistykset, joiden tarkoituksena on yhteisesti liikettä harjoittamalla jäsentensä elinkeinon ja talouden suoranainen edistäminen.

Se mies, joka Saksassa sai tämän kooperatiivisen liikkeen varsinaisesti alulle, oli piirituomari HERMANN SCHULZE-DELITZSCH. Hän oli paljon tutkinut ranskalaisten sosialistein kirjoituksia ja näyttänyt aluksi niin selviä taipumuksia näiden aatteiden kannattamiseen, että hän sen vuoksi joutui hallituksen epäsuosioon. Schulze-Delitzsch tuli kuitenkin pian vakuutetuksi siitä, että valtion väliintulon kautta yhteiskunnallisia epäkohtia ei voida ainakaan pysyväisesti parantaa, ja että paljoa vaikuttavampi keino olisi keskinäiseen itseapuun perustuvat kooperatiiviset yhdistykset. Otettuaan eron virastaan alkoi hän toimintansa kooperatiivisen aatteen toteuttamiseksi Saksassa ja näytti, mitä asiaansa innostunut nerokas ja tarmokas mies voi aikaansaada. V. 1849 perusti hän Delitzschin kaupunkiin ensimäisen raaka-aineyhdistyksen ja seuraavana vuonna, pääoman hankkimiseksi pienille liikkeenharjoittajille, ensimäisen luottoyhdistyksen eli kansanpankin ynnä sen jälkeen useita muita kooperatiivisia yhdistyksiä.

Jo sitä ennen oli käsityöläisten kesken ilmaantunut harrastus perustaa käsityöläisrahalaitoksia, joita valtio ja kunta avustaisivat. Syntyikin muutamia lainakassayhdistyksiä (Darlehnskassenvereine), joille ihmisystävälliset henkilöt sekä kunnat joko lahjoittivat tai korotta lainasivat varoja. Mutta nämä yhdistykset kuolivat ennen pitkää, ja pääsyynä siihen oli se, että niitä pidettiin ja hoidettiin almukassoina, minkä vuoksi niiden pystyssä pysyminen ajan pitkään olikin varsin vaikea. Schulze-Delitzschin perustama luottoyhdistys erosi entisistä lainakassayhdistyksistä pääasiassa siinä, että luoton saajat tulivat yhdistyksen jäseniksi ja että heidän piti suorittaa kuukausittain säännöllisesti maksuja yhdistykseen, niin että he itse tulivat yhdistyksen kannattajiksi sekä vastuunalaisiksi yhdistyksen sitoumuksista. Täten muodostui yhdistyksistä varsinainen itseapu, joka eroitti ne paljaista hyväntekeväisyyslaitoksista.

Schulze-Delitzschin luottoyhdistykset saivat pian kannatusta ja levisivät kautta Saksan valtakunnan huolimatta siitä, että hallitukset aluksi epäilevin silmin niitä katselivat. Tavan takaa koettivat hallitukset panna toimeen valtiovallan puolelta tapahtuvaa kontrollia ja laajalle ulottuvaa reglementteerausta. Mutta Schulze-Delitzsch vastusti tarmokkaasti kaikkea valtiovallan sekaantumista, vieläpä valtion avunantoakin, koska yhdistysten ennen

muita piti perustua omaan keskinäiseen apuun ja kokonaan erota armeliaisuuslaitoksista, missä muodossa tahansa ne esiintyvätkin. Kun hallitus v. 1865 asetti komitean harkitsemaan kysymystä, miten sekä näitä että muita kooperatiivisia yhdistyksiä paraiten sopisi auttaa, niin lausui Stettiniin kokoontunut Saksan kooperatiivisten yhdistysten kokous, että kaikki valtion yritykset edistää yhdistysten toimintaa suoranaisesti siihen sekaantumalla ovat vahingollisia ja hyljättäviä.

Paitsi muita vastuksia oli luotto- ja muiden kooperatiivisten yhdistysten perustamisessa erittäin haitallinen siihenastinen lainsäädäntö. Ne yhtiömuodot, jotka lainsäädäntö tunsi, eivät sopineet näille yhdistyksille. Schulze-Delitzsch rupesikin sen vuoksi tarmokkaasti puuhaamaan erityistä lainsäädäntöä tällä alalla. Preussissa ilmestyi ensiksi laki maalisk. 27 p. 1867; Baden ja Würtenberg seurasivat esimerkkiä. Pohjois-Saksan liiton perustamisen jälkeen julkaistiin sitten heinäk. 4 p. 1868 yhtenäinen laki Saksan kooperatiivisille yhdistyksille, jonka sijaan toukok. 1 p. 1889 tuli nykyään voimassa oleva laki.

Tämän lainsäädännön kautta saivat puheenalaiset yhdistykset niille välttämättömän juridisen personallisuuden s. o. ne voivat yhdistyksinä tehdä sitoumuksia, omistaa omaisuutta ja yleensä ryhtyä erilaisiin oikeussuhteisiin, samalla kuin yhdistysten toiminnasta syntyvät oikeussuhteet muutenkin järjestettiin.

Saadakseen aikaan yhteistoimintaa maan eri yhdistysten kesken, toimitti Schulze-Delitzsch v. 1859 Saksan luottoyhdistysten yhteisen kokouksen Weimariin. Tässä kokouksessa päätettiin panna toimeen luottoyhdistyksiä varten keskustoimisto, jonka johtajaksi Schulze-Delitzsch tuli. V. 1864 muodostui tästä toimistosta »Saksan kooperatiivisten yhdistysten yleinen liitto», joka ulotti vaikutuksensa kaikkiin kooperatiivisiin yhdistyksiin. »Liiton» etunenässä on yhdistysten yhteisessä kokouksessa valittu asiamies ja alituisesti toimessa oleva toimisto, ja se jakaantuu useampaan alaosastoon.

Schulze-Delitzschiläisten luottoyhdistysten tarkoituksena on pienempien, etupäässä kaupungissa asuvain ammatinharjoittajien y. m. auttaminen hankkimalla heille pääomaa, jota he yksinään eivät luoton puutteessa kykene aikaansaamaan. Se personallinen vakuus, minkä yksityinen vähä-

varainen voipi tarjota, ei ole sellainen, että pääoman omistajat siihen nojaten uskoisivat lainoja; mutta jos useampi yhdessä ottaa vastatakseen sitoumuksesta, niin muuttuu asia. Sata työmiestä tarjoo todellisuudessa paremman vakuuden 1,000 mk:sta, kuin yksi työmies 10 mk:sta.

Periaate luottoyhdistyksissä on siis: joukko vierasta pääomaa tarvitsevia, jotka kukin yksinään eivät voi sitä hankkia, muodostavat yhdistyksen, sitoutuen kukin personallisesti vastaamaan niistä sitoumuksista, joihin yhdistys menee. Tämän kautta saadaan riittävä luoton pohja. Yhdistys hankkii sitten varoja omassa nimessään ja lainaa niitä jäsenilleen. — Jäsen, joka yhdistykseltä on saanut lainan, tulee siis kahdenkertaiseen vastuunalaisuuteen: ensiksi omasta velastaan yhdistykselle, ja toiseksi yhdistyksen sitoumuksesta kolmannelle miehelle.

Luottoyhdistykset ovat ainoastaan pääoman välittäjiä sellaisilta, joilla niitä on, sellaisille, joilta niitä puuttuu. Ne ovat siis tarkoitukseltaan varsinaisia luottopankkeja, joilla kansantaloudessa ymmärretään luottoa välittäviä laitoksia, jotka suoranaisina velallisina ottavat toisilta henkilöiltä lainoja, antaakseen niitä suoranaisina velkojina edelleen toisille. Tästä seuraa, että luottoyhdistykset eivät ole mitään armeliaisuuslaitoksia, vaan ne ovat hoidettavat kuten liikeolot ja pankkitapa vaativat. — Lainat ovat siis käytettävät produktiivisiin tarkoituksiin ja annettavat ainoastaan luottokykyisille ja luoton arvoisille henkilöille sekä riittävää vakuutta vastaan. Ainoastaan tällä perustuksella hoidettuina ne voivat täyttää tarkoituksensa ja pysyä kauemman aikaa pystyssä.

Alkuaan oli Schulze-Delitzschin tarkoitus sulkea pois kaikki suurempi pankkiliike yhdistysten toiminnasta, jonka muuten piti rajoittua yhdistysten jäseniin. Ja kun yhdistysten jäsenillä yleensä on oikeus saada lainoja yhdistykseltä jos varoja löytyy, niin oli hänen mielestään jäsenyys kiellettävä sellaiselta joka jo on niin huonoon taloudelliseen asemaan joutunut, että kohtuullinen apu häntä enää ei voi pelastaa. Tämän kontrolleerauksen katsoo Schulze-Delitzsch paraiten tapahtuvan siten, että kukin jäsen on velvollinen yhdistyksen rahastoon kuukausittain säästöön panemaan määrätyn maksun, joka yhdistyksen lainana hänen lukuunsa säilytetään. Näiden kuukausimaksujen ei kuitenkaan tarvitse olla korkeita, jotta vähävaraisetkaan eivät tule poissuljetuiksi. Muuten riippuu jäseneksi pääseminen erityisestä vastaanotosta, jonka yhdistys voipi kieltää. Nämät varokeinot ovat sitä tärkeämpiä, koska, niinkuin jo edellä on mainittu, yhdistyksen koko luotto

perustuu jäsenten yhteiseen vastuunalaisuuteen, minkä vuoksi toisen jäsenen maksukyvyttömyys tulee toista sitä enemmän rasittamaan.

Yhdistyksen olemassa olon pitää tietysti olla riippumaton yksityisistä jäsenistä, jotka eivät ole sidotut yhdistykseen, vaan saavat luopua mielensä mukaan. Mutta koska jäsenen on vastattava niistä sitoumuksista, jotka hänen jäsenenä ollessaan ovat yhdistyksen puolesta tehdyt, niin on määrätty irtisanomisaika välttämätön. Saksan v. 1889 lain mukaan on irtisanottava vähintäin 3 kuukautta ennen kirjallisesti. Yhdistyksen säännöissä voidaan kuitenkin määrätä pienempikin irtisanomisaika, ei kuitenkaan kahta vuotta pitemmäksi, ja on irtisanomisen muuten aina tapahtuminen vuoden lopuksi.

Kooperatiivisten yhdistysten jäsenten vastuunalaisuus, jonka nojalla yhdistykset ulkopuolelta jäsenpiiriänsä hankkivat varoja liikkeensä harjoittamiseen, on Saksan v. 1889 annetussa laissa järjestetty kolmenlaiseksi:

Ensiksi rajoittamaton solidarinen vastuunalaisuus. Jos yhdistys joutuu rappiolle, on sen omaisuus luovutettava konkurssiin. Yhdistyksen veloista on ensiksi käännyttävä sen eikä jäsenten puoleen, ja yhdistyksen omaisuus etukädessä käytettävä suoritukseen. Jos nyt vastuunalaisuus on järjestetty rajoittamattomaksi solidariseksi, niin ovat konkurssin sattuessa paitsi yhdistystä myöskin yksityiset jäsenet koko omaisuudellaan konkurssivelkojille vastuunalaisia siitä vahingosta, jonka velkojat konkurssin loppusuorituksen jälkeen tulisivat kärsimään. Sittenkuin on selville tullut, että yhdistyksen varat eivät riitä kaikkien velkojen suoritukseen, niin voivat velkojat, jotka eivät ole tyydytetyt, vaatia saatavansa keneltä yksityiseltä jäseneltä tahansa, eikä näillä ole oikeutta vaatia jäännöksen jakamista maksuvelvollisten osalle.

Vaikka jäsen on eronnut yhdistyksestä niin ei hän silti pääse erilleen vastuunalaisuudesta: Saksan kooperatiivilaki määrää nimittäin, että yhdistyksestä eronnut jäsen on vielä 2 vuoden kuluessa eroamisensa jälkeenkin vastuunalainen niistä sitoumuksista, jotka ovat syntyneet hänen jäsenyysaikanaan.

Vastuunalaisuus ei koske ainoastaan niitä sitoumuksia, jotka ovat syntyneet jonkun jäsenenä ollessa, vaan myöskin niitä, joihin yhdistys sitä ennen on mennyt. Sillä joka kerran rupeaa jäseneksi, hänen oletetaan samalla myös hyväksyvän kaikki ne sitoumukset, joissa yhdistys silloin on.

Tämä rajoittamaton suoranainen vastuunalaisuus oli aluksi Schulze-Delitzschin mielestä ainoa mahdollinen. Se onkin suurin vakuus, minkä yhdistys voi velkojilleen antaa ja on sen vuoksi tehokkain keino pääoman hankkimiseksi yhdistykselle. Mutta samalla voipi se saattaa vaaraan yhdistyksen jäsenien taloudellisen tilan.

Mutta sittenkuin luottoyhdistykset olivat vaikuttaneet pari kolme vuosikymmentä, alkoi Schulze-Delitzsch luopua alkuperäisestä mielipiteestään rajattoman vastuunalaisuuden välttämättömyydestä. Kun yritys oli uusi ja heikko, oli tämä rajoittamaton solidarinen vastuunalaisuus tarpeellinen yleisön luottamuksen hankkimiseksi ja samalla se oli myöskin jotenkin vaaraton, sillä yhdistykset, joiden varat olivat vähäiset, toimivat ymmärtäväisesti. Sitten kun yhdistykset olivat saaneet »kansalaisoikeuden», sitten kun ne olivat tulleet rikkaiksi ja mahtaviksi, annettiin pikemmin niille itselle kuin niiden jäsenille luottoa, ja solidarisuus tuli vähemmän hyödylliseksi.

Toinen rajattoman vastuunalaisuuden muoto, joka vuoden 1889 laissa löytyy, on »rajoittamaton lisämaksuvelvollisuus» (unbeschränkte Nachschusspflicht).

Se on lievempi kuin edellinen siinä suhteessa, että yhdistyksen konkurssipesän velkojat eivät ole oikeutetut saatavistaan kääntymään suorastaan kenen yksityisen jäsenen puoleen tahansa, vaan jäsenet ovat velvolliset suorittamaan ainoastaan sen mitä muiden jäsenten osista jääpi maksamatta.

Nämät kaksi vastuunalaisuuden muotoa ovat siis kumpikin lopullisesti rajoittamattomia. Kolmas muoto on rajoitettu vastuunalaisuus, s. o. yksityinen jäsen ei ole velvollinen vastaamaan yhdistyksen sitoumuksista muuta kuin vissiin korkeimpaan määrään saakka. Tämä muoto vastaa siis tavallisessa osakeyhtiössä esiintyvää.

Luottoyhdistykset käyttävät kaksinaisia varoja: omaa rahastoaan ja muilta henkilöiltä yhteisellä vastuunalaisuudella hankkimia varoja.

Yhdistyksen muodostamisessa on yksi tärkeimpiä tehtäviä yhdistykselle ja sen jäsenille kuuluvan o m a n p ä ä o m a n muodostaminen. Ainoastaan tämän kautta saa yhdistys tarpeeksi vakavan pohjan liikkeelleen ja pääsee satunnaisista seikoista vähemmän riippuvaksi. Sillä kooperatiivinen liike ei suinkaan vapauta siitä, mikä ylipäänsä kuuluu liikkeen vakavaan perustukseen.

Oman pääoman suhde vieraaseen vaihtelee Saksan luottoyhdistyksissä 20—30 %. Mutta koska oma pääoma, kuten edempänä näemme, muodostuu vasta vähitellen, niin neuvoo Schulze-Delitzsch, että yhdistysten aluksi pitäisi omata noin 10 % omaa pääomaa, 2—3 vuoden kuluttua 20—25 % ja vanhempien yhdistysten aina 50 % saakka eli siis kolmanneksen koko liikepääomasta.

Yhdistysten oma pääoma on kahdenlainen: ensiksi vararahasto ja toiseksi jäsenien yhdistykseen panemat ja heille kuuluvat liikeosuudet (Geschäftsanteil).

Erittäin tärkeä liikkeen turvaamiseksi ja etenkin vahinkojen korvaamiseksi on vararahasto, joka on yksinomaan yhdistyksen oma, niin ettei yksityisillä jäsenillä ole oikeutta yhdistyksen olemassa olon aikana vaatia siitä itselleen osaa. Tällaisen rahaston perustamiseksi soveltuvat Schulze-Delitzschin mielestä paraiten uusien jäsenien suoritettavat tulomaksut ja kohtuullinen osa liikevoitosta.

Saksan kooperatiivilain mukaan on vararahaston perustaminen pakollinen, ja yhdistysten säännöissä on määrättävä miten se on koottava, ja mikä osa vuosivoitosta siihen on käytettävä. Vahinkojen sattuessa on ensin ryhdyttävä vararahastoon, sitten jäsenten liikeosuuksiin, joista alempana tulee puhe, ja vasta sitten käännyttävä jäsenten muuhun omaisuuteen.

Yksityisten jäsenten liikeosuudet muodostavat kuitenkin pääasiallisen osan yhdistyksen pääomasta. Liikeosuudet syntyvät siten, että jokainen jäsen on velvollinen suorittamaan yhdistykseen määrättyinä aikoina, esim. kuukausittain, ainakin vissin pienimmän määrän, joka jääpi yhdistyksen haltuun niin kauaksi kuin panija on sen jäsenenä, mutta joka maksetaan pois jäsenen siitä erotessa. Tämä säännöllisesti tapahtuva maksu ou luotto-yhdistys-aatteen tärkeimpiä kohtia. Sen ohessa että se hankkii yhdistykselle varoja, on se myös tehokkain keino määräämään, kutka jäsenistä ovat luoton arvoisia ja luottokykyisiä.

Saksan kooperatiivilain mukaan on yhdistysten säännöissä määrättävä korkein määrä, mihin yksityisen jäsenen liikeosuus saa nousta. Tämän ylimmän rajan määrääminen on jo senkin vuoksi tarpeellinen, koska muuten voisi helposti yhdistyksen rahastoon kerääntyä liikeosuuksia enemmän kuin yhdistyksen toimintaan nähden olisi terveellistä. Mutta ainoastaan liikeosuuksien korkein ja matalin raja on määrättävä, jota vastoin on jätettävä kunkin vapaaseen valtaan näiden rajojen sisällä sijoittaa yhdistykseen va-

roja enemmän tai vähemmän. Vaikuttavana kehottimena liikeosuuksien suurentamiseen on ennen muita se tärkeä seikka, että yhdistyksen vuosittain saama puhdas voitto jaetaan jäsenille juuri näiden liikeosuuksien mukaan, joten liikeosuus siis määrää jäsenen osuuden yhdistyksessä.

Niin kauan kuin jäsen kuuluu yhdistykseen, ei hänellä ole oikeutta vaatia ulos liikeosuuttaan eikä sitä panttinakaan käyttää. Erotessa suoritetaan se hänelle kokonaisuudessaan.

Jotta vähävaraisetkin voisivat päästä yhdistyksen jäseniksi, eivät maksut saa olla suuria. Tulomaksu vaihtelee 3—20 mk:aan, ja kuukausimaksut markasta kahteen, kolmeen. Joka tapauksessa pitää maksujen tapahtua säännöllisesti. Pitemmän aikaa maksunsa laiminlyönyt jäsen suljetaan pois yhdistyksestä.

Näille säännöllisesti tapahtuville maksuille pani Schulze-Delitzsch erittäin suuren merkityksen. »Tieto siitä että oman tarmonsa ja itsensä kieltämisen kautta on hankkinut itselleen luoton, luonut itselleen pääoman ja päässyt osakkaaksi kukoistavaan yhdistykseen, vaikuttaa suuresti sellaiseen ihmiseen, joka ennen oli päivästä päivään ja sekä työssään että taloudessaan oli kaikkien köyhyydestä johtuvien harmien ja puutteiden alainen. Totutaan ajattelemaan tulevaisuutta ja sen edestä uhraamaan pieni hetkellinen nautinto. Tieto että kuulutaan vakavaan yhdistykseen, jäämällä kuitenkin omaksi herraksi, lisää tarmoa ja vahvistaa oman arvon tuntoa; tämän moralisen opetuksen onnelliset vaikutukset työntekijän koko elämään tulevat kyllä näyttäytymään».

V i e r a s t a p ä ä o m a a saavat luottoyhdistykset joko suorastaan lainaamalla tai talletuksia vastaanottamalla. Talletusliikkeestä sopii yhdistyksillemme erittäinkin säästökassaliike, joka juuri etupäässä tarkoittaa alempien kansaluokkain edistystä.

L a i n o j e n a n t a m i s e s s a, joka tapahtuu velkakirjaa tai vekseliä vastaan, on noudatettava yleensä pankkitapaa. Niiden suuruutta määrätessä on otettava huomioon, että yhdistysten toimi tarkoittaa pieniä liikkeenharjoittajia. Laina-aika taas voi olla korkeintaan 3 kuukautta, koska yhdistys itsekään ei juuri saa rahoja pitemmälle irtisanomisajalle.

Yhdistysten a s i a i n h o i t o on jaettu johtokunnan, hallintoneuvoston ja yleisen kokouksen kesken, samaan tapaan kuin suurissa yhtiöpankeissa.

Saksalaisten luottoyhdistysten luku on ihmeteltävässä määrässä kasvanut. Niitä yhdistyksiä, jotka antavat tilastoilmoituksia »kooperatiivisten yhdistysten yleisen liittokunnan» johtajalle, oli vuonna 1890 kaikkiaan 1072 ja näiden jäsenluku 518,003 henkeä. Sitäpaitsi oli joukko sellaisia, jotka eivät anna näitä ilmoituksia.

Jo tästä voipi päättää, että yhdistykset, ainakin Saksassa, ovat menestyksellä toimineet ja tarkoitustaan vastanneet. Voisi kentiesi sanoa, että menestys on ollut liiankin suuremmoinen. Yhdistykset eivät ole rajoittuneet ainoastaan sellaiseen pienempään toimintaan, joka oli Schulze-Delitzschin alkuperäinen tarkoitus. Tähän vaikutti muun muassa v. 1871 yhdistyksille myönnetty oikeus ulottaa liikkeensä ulkopuolelle jäsenpiiriänsäkin. Yksityisille annetut lainat nousivat muutamissa tapauksissa yli 10,000 taalerin, jopa joissakuissa tapauksissa 30,000 t. asti. Samoin kasvoivat yhdistysten koko liikkeen vuotuiset summat melkoisiksi. V. 1889 oli 376 yhdistyksen vuosiliike yli miljoonan Saks. markan; erään nousi aina 123 milj. mk:aan. Täten saivat yhdistykset toiminnassaan yhä enemmän suuripankkien luonteen.

Puutteellinen tarkastus teki muutamien yhdistysten johtajille mahdollisiksi näiden runsaiden varojen väärinkäytöksen. Ja seurauksena oli usea surkuteltava konkurssi. Kauhein oli Düsseldorfin luottoyhdistyksen vararikko, joka tuotti noin 4 miljoonan Saksan markan tappion, niiden joukossa 2 1/2 milj. vähävaraisten säästöjä. Yhteensä joutui vv. 1875—90 27 yhdistystä konkurssiin; samaan aikaan lopetti toimintansa vapaaehtoisesti 297 yhdistystä, joista noin puolet kuitenkin ilman tappiota.

On laskettu, että jälkeen v. 1850 syntyneistä yhdistyksistä vv. 1873—84 noin 10 % lakkautti liikkeensä, mutta näistä ainoastaan 5,3 % tappiolla. Vertaamalla näitä lukuja osakeyhtiöiden Saksassa tekemiin konkursseihin on tultu siihen päätökseen, että Schulze-Delitzschin luottoyhdistykset kuitenkin ovat tehneet suhteellisesti paljoa vähemmän konkursseja kuin osakeyhtiöt.

On ollut esimerkkejä siitäkin, että yhdistyksen jäsenet, vakuutettuina sen tarpeellisuudesta, ovat tehneet suuria uhrauksia täyttääkseen syntyneet vaillingit ja siten pelastaakseen yhdistyksen perikadosta. Niinpä oli v. 1877 Freibergin kaupungin luottoyhdistyksen liikkeessä yli miljoonan Saks. markan vaillinki. Sen peittämiseksi uhrattiin ensiksi koko yhdistyksen omaisuus 668,000 mk, minkä lisäksi jäsenet vielä 14 kuukauden kuluessa suorittivat kukin 342 mk eli yhteensä yli 450,000 Saks. mk ja siten estivät yhdis-

tyksen häviön. V. 1884 oli yhdistys jälleen saanut liikeosuutensa nousemaan lähes 200 tuhanteen Saks. markkaan.

Annettujen lainojen koron suuruus vaihtelee eri yhdistyksissä ja eri aikoina. Ennen 1880-luvun puoliväliä oli varsinainen korko 5 % vuodessa, johon lisäksi tuli $^3/_4$ % provisionia kolmelta kuukaudelta, eli siis yhteensä 8 % vuodessa. Tämä korko oli jotenkin korkea; mutta huomattava on, että ilman yhdistyksiä suurin osa lainanottajista joko ei ollenkaan saisi lainoja tai olisi pakotettu ottamaan niitä koronkiskureilta paljoa ankarammilla ehdoilla. Sitäpaitsi tulee osa korosta voitto-osinkona takaisin lainanottajalle. — Sittemmin on korko laskeutunut ja on nykyään noin 6 %.

Voitto-osinko vaihteli v. 1889 eri yhdistyksissä 4 prosentista ylöspäin. 26 yhdistystä jakoi yli 10 %, niiden joukossa 3 yhdistystä resp. 30, 33 $^1/_3$ ja 35 %! Ainoastaan 36 yhdistystä ei jakanut mitään voitto-osinkoa.

Mille kansaluokille näistä laitoksista sitten on hyötyä?

Edeltäkäsin voipi jo nähdä, että suoranaisimmin ja pääasiallisimmin hyötyvät niistä pienet itsenäiset työnantajat ja -tekijät, joille suurpankit eivät aukaise oviaan.

Tohtori Zeidler[1] jakaa kaikki kooperatiiviset yhdistykset työnkäyttäjien ja työntekijöiden yhdistyksiin (Unternehmer- ja Arbeitergenossenschaften). Edellisiin kuuluvat nyt muun muassa luottoyhdistykset.

Työnkäyttäjien yhdistysten sosialipoliittinen merkitys on etupäässä itsenäisten pikkuliikkeen-harjoittajien tukeminen ja vahvistaminen kilpailussa suurteollisuuden kanssa.

Luottoyhdistysten avulla on käsityöläisistä, jotka ennen eivät mitenkään voineet saada liikkeensä harjoittamiseen tarpeellista lainaa, tullut varakkaita pääomanomistajia.

Yhdistysten kautta kerätään pienet ja hajallisuutensa kautta hyödyttömät varat ja voimat yhteen ja saatetaan tarvitsevien palvelukseen. Tämä apu on sitä suuriarvoisempi, mitä vähemmän pääomia maassa löytyy. On huomattu, että luottoyhdistysten leveneminen riippuu paikkakunnan pääoman rikkaudesta. Maissa ja seuduissa, joissa pääoma on halpaa, ja joissa

[1] Teoksessaan „Geschichte des deutschen Genossenschaftswesens der Neuzeit",

sen vuoksi sen kokoaminen kooperatiivisten yhdistysten kautta ei ole erityisesti tarpeen, ei tähän asti vielä ole suuremmassa määrässä luottoyhdistyksiä syntynyt. Niinpä Englannissa ja Belgiassa.[1]

Yhteydessä tämän huomion kanssa on myöskin toinen ilmiö, nim. että missä jonkun maan tai seudun väestö on tullut suurempaan varallisuuteen, siellä ovat luottoyhdistykset kadottaneet kooperatiivisen luonteensa ja alkaneet muuttua varsinaisiksi yhtiöiksi, useimmiten osakeyhtiöiksi, tai yksityisiksi laitoksiksi. Samaan suuntaan viittaa myös rajoittamattoman vastuunalaisuuden lieventäminen rajoitetuksi. Sillä tämän kautta ovat luottoyhdistykset suuresti lähestyneet juuri osakeyhtiöitä. Kun tällaiset muutokset ovat tapahtuneet, niin sopii päättää, sanoo Zeidler, että varakkaimpia jäseniä on tullut entisten vähempivaraisten sijaan, joko sitten niin, että vanhat jäsenet yhdistyksen avulla ovat päässeet suurempaan varallisuuteen, tai että koko seudun varallisuus on noussut. Kehityksen ja varallisuuden kasvaessa arvelee Zeidler luottoyhdistysten sen vuoksi vähitellen kokonaan katoavan.

Kysyttäneen kentiesi, onko näistä luottoyhdistyksistä varsinaisille päiväpalkkalaisille, »työväelle», mitään hyötyä — tai kentiesi vahinkoa?

Kun Schulze-Delitzsch tuskin oli alkanut työnsä kooperatiivisella alalla, sai hän kiivaan vastustajan taholta, jolta hän sitä tuskin voi odottaa. Tunnettu valtiososialisti ja työväen johtaja Ferdinand Lassalle ei nim. ollenkaan hyväksynyt näitä itseapuun perustuvia yhdistyksiä. Neuvoa työmiehiä omin voimin nousemaan oli Lassallen mielestä pilkan tekemistä heidän kurjuudestaan. Valtio yksin on kyllin voimakas auttamaan heitä.

»Mitä tulee luotto- ja raaka-aineyhdistyksiin», sanoi Lassalle, »niin ovat ne olemassa ainoastaan niiden hyväksi, jotka harjoittavat liikettä omaan lukuunsa, niin muodoin ainoastaan pienten käsityöläisten vuoksi. Työväen luokka ahtaammassa merkityksessä, tehdasmaisen suurteollisuuden palveluksessa olevat työntekijät, joilla ei ole mitään omaa liikettä, jota varten tarvitsisivat luottoa tai raaka-ainetta, ei niistä hyödy». Samoin ei Lassalle katsonut hyödyllisiksi muitakaan kooperatiivisia yhdistyksiä, ei edes työkansan elintarpeiden helpottamiseksi perustettuja kulutusyhdistyksiä. Ainoastaan valtion avulla perustettavat tuotantoyhdistykset saivat hänen hyväksymisensä.

[1] Zeidler, m. t. s. 474.

Sosialistit eivät olekaan aina viime vuosiin saakka olleet ystävällisiä enempää luottoyhdistyksiä kuin muitakaan kooperatiivisiä yhdistyksiä kohtaan. Vasta viimeisinä aikoina ovat kuitenkin mielipiteet Saksan työväen kesken alkaneet kääntyä kooperatiiviselle liikkeelle suosiollisemmiksi.

Totta on, että varsinainen työmiesluokka on ollut suhteellisesti vähän edustettuna luottoyhdistysten jäsenten joukossa. V. 1889 esim. oli jäsenistä 11,5 % toisen palveluksessa olevia työntekijöitä. Muista jäsenistä oli 32,7 % maanviljelyksessä työskenteleviä, kuten tilallisia, puutarhureita y. m. sekä 28,1 % itsenäisiä käsityöläisiä.

Mutta jos on sanottu Schulze-Delitzschistä, että hän ei ole alusta alkaen tuntenut työmiesluokan käsitettä eikä sen vuoksi tehnyt eroa työmiehen ja pienen työnantajan välillä, niin ei voi olla myöntämättä, että Lassalle katseli asioita sekä liian yksipuolisesti että liian teoreettisesti.

Vaikka nyt työnkäyttäjäin kooperatiivisista yhdistyksistä, joihin luottoyhdistyksetkin kuuluvat, ei olisikaan suoranaista hyötyä muille kuin pienille itsenäisille liikkeenharjoittajille, niin olisi sekin tarpeeksi oikeuttamaan niiden perustamisen. Pikkuliikkeen-harjoittajien menestys ja pystyssä pysyminen on jo itsessään katsottava toivottavaksi ja yhteiskunnalle onnelliseksi. — Työntekijöihin nähden ei useiden pienten liikkeiden pystyssä pysymisen ja uusien perustamisen kautta työtilaisuudet suinkaan vähene vaan päin vastoin enenevät, ja jo tästä johtuu työntekijöille välitöntä hyötyä.

Mutta suoranaisemminkin nämät yhdistykset hyödyttävät työväenluokan jäseniä siten, että ne auttavat kyvykkäitä ja halukkaita pääsemään oman liikkeensä harjoittajiksi ja tukevat heidän ensi askeleitaan omintakeisella liikealalla.

Sitäpaitsi on luottoyhdistyksillä, niinkuin kooperatiivisilla yhdistyksillä yleensä, siveellinen merkityksensä. Voipi nim. sanoa, että nämät yhdistykset eivät käytä jo valmiina olevia pääomia liiketarkoituksiin, vaan että ne oikeastaan luovat nämät pääomat sen kautta, että ne kasvattavat jäseniään taloudelliseen järjestykseen, säästäväisyyteen ja täsmällisyyteen. Ja hyvin hoidettuina kartuttavat ne näitä keräämiään pieniä pääomia hankkien niiden omistajille osuuden liikevoittoon.

Ei suinkaan tarvitse odottaa, että luottoyhdistysten, enempää kuin kentiesi muidenkaan kooperatiivisten yhdistysten kautta onnelliset olot itsestään ja yht'äkkiä muodostuisivat. — Mutta kuitenkin kaikitenkin näyttää

ulkomainen kokemus osottavan, että luottoyhdistykset ovat parannuksia aikaansaaneet.

Parannukset ovat ainoastaan osittaisia, eikä sellaisia »yhteiskuntaa kokonaisuudessaan» koskevia, joilla sosialistit toivovat yhdellä keikahduksella voivansa tehdä maailman onnelliseksi.

Meidänkin maassamme on jo yritys tehty luottoyhdistyksen aikaansaamiseksi. Kuopiossa on nim. puuhattu yhdistystä nimeltä »Kuopion luottoyhdistys», jonka sääntöehdotus on pääasiassa muodostettu edellä esitettyjen saksalaisten yhdistysten malliin.

Yhdistyksen tarkoituksen sanotaan tässä kuopiolaisten sääntöehdotuksessa olevan sellaisten tointen edistäminen, »joilla alemman kansaluokan taloudellinen ja siveellinen tila saataisiin parannetuksi». Jäseneksi pääsee jokainen omavaltainen henkilö johtokunnan ja hallintoneuvoston suostumuksella, kun allekirjoittaa yhdistyksen säännöt tai antaa kirjallisen liittymisilmoituksen. Tilivuoden lopussa saapi jäsen erota. Jäsenyytensä voipi myös menettää yleiskokouksen päätöksen kautta, jos jättää täyttämättä säännöissä määrätyn velvollisuutensa. Kahden vuoden aikana eroamisen jälkeen tulee eronneen jäsenen koko omaisuudellaan vastata yhdistyksen kaikista sääntöjen mukaisesti tehdyistä sitoumuksista. Jäsenen suoritettava pääsymaksu on toistaiseksi 5 mk, ja kuukausimaksut ovat vähintäin 2 mk ja suoritetaan ainakin niin kauvan, kunnes jäsenen liikeosuus nousee 240 mk:aan. — »Luottoa myönnetään ainoastaan yhdistyksen jäsenille ja siinä määrässä kuin heidän personistaan ja olosuhteistaan on vakuutta». — »Kaikissa lainaustoimissa tulee johtokunnan valvoa ei ainoastaan laitoksen hyötyä, vaan myös lainanhakijan etua ja parasta, jonka tähden ennenkuin laina myönnetään pitää tutkia lainanottajan luotettavuutta sekä taloudellisessa että siveellisessä katsannossa, ja myöskin sitä tarkoitusta, johon lainaa aiotaan käyttää». Puhdas voitto luetaan jäsenille heidän liikeosuuksiensa mukaan jako-osingoksi ja lisätään liikeosuuksiin kunnes ne ovat kasvaneet vähimpään määrättyyn summaan 240 mk:aan. Yhdistys hajoaa, jos yleiskokous niin päättää tai jos yhdistys joutuu konkurssitilaan. Vasta yhdistyksen konkurssin päätyttyä ovat yhdistyksen saamamiehet oikeutetut kärsi-

mästänsä vahingosta korvausta saadakseen kääntymään yhdistyksen yksityisten jäsenten puoleen.

Syksyllä v. 1896 anoivat sitten arkkitehti L. Ikonen ja insinööri J. Zidbäck senaatilta vahvistusta tälle sääntöehdotukselle. Asialla ei kuitenkaan sillä kertaa ollut menestystä. Sillä senaatti päätti: »koska kysymyksessä olevan yhdistyksen toiminta, tähän oheen liitetyn, yhdistykselle laaditun sääntöehdotuksen mukaan, olisi melkein pankkiliikkeen harjoittamisen vertaista, vaan sanottu sääntöehdotus kuitenkaan ei ole tehty niiden säännösten mukaisesti mitkä ovat toukokuun 10 päivänä 1886 annetussa Keisarillisen Majesteetin armollisessa asetuksessa pankkiliikkeestä, jota yh tiö harjoittaa, niin ei Keisarillinen senaatti ole tahtonut tähän alamaiseen hakemukseen suostua».

Tästä päätöksestä näkyy, että on toiveita saada säännöt hyväksytyiksi, jos ne tehdään vuoden 1886 pankkiasetuksen mukaisiksi. Ja kuopiolaiset ovatkin jo, kuten sanomalehdistä on näkynyt, uudistaneet hakemuksensa, muutettuansa sääntönsä mainittuun suuntaan.

Vuoden 1886 pankkilain mukaan vaaditaan siis, että yhdistyksellä pitää olla säännöissä määrätty pohjarahasto, josta vähintäin neljäsosa täytyy olla maksettu, ennenkuin yhdistys saa alkaa toimintansa, sekä loppu vuoden kuluessa sen jälkeen. Saksalaisista luottoyhdistyksistä pohjarahasto kokonaan puuttuu eikä sitä kuopiolaistenkaan ensi sääntöehdotuksessa ollut. Tämän pohjarahaston suuruutta, joka edellisessä eli v. 1866 pankkilaissa oli ollut vähintäin 1 1/2 milj. markkaa, ei v. 1886 laissa ole likemmin määrätty, ja olikin tämän määräyksen poisjättämisellä tarkoitettu muun muassa tehdä mahdolliseksi juuri kansanpankkien syntyminen.

Puheenalaisen lain mukaan saapi pankkiliikettä, joka tarkoittaa muun muassa talletuksien vastaanottamista, harjoittaa sekä avonainen yhtiö, johon kuuluu vähintäin 10 henkilöä, että osakeyhtiö. Luottoyhdistykset tulivat siis työskentelemään avonaisina yhtiöinä, ja niihin oli niinmuodoin sovitettava se mitä kauppakaaren 15 luku näistä yhtiöistä säätää.

Ei voine kieltää, että juridiselta kannalta katsoen voipi syntyä joitakuita vaikeuksia, joiden selvittämiseksi kentiesi tarvitaan väkinäistä laintulkitsemista. Mutta tästä ei auta pelästyä. Laki toimii koko jyrkkyydellään tavallisesti vasta kun hullusti käy. Niin kauan kuin yhdistystä hoidetaan taidolla ja varovaisuudella, ei tässäkään liene sanottavia vaikeuksia. Taitava ja varovainen toiminta on tässä sitä tärkeämpi, sillä koko aatteen

tulevaisuus riippuu suuresti ensi kokeiden onnistumisesta. Ja tulevaisuudessa, jos nähdään, että yhdistykset menestyvät ja soveltuvat meidän oloihimme sekä vastaavat tarkoitustansa, on arvattavasti meilläkin, kuten Saksassa, ryhdyttävä puuhaamaan tarkoituksenmukaista lainsäädäntöä tällä alalla.

Tarasconin puolustus.

Kirjoittanut

ALPHONSE DAUDET.

Suom. H. I.

No Jumalan kiitos! Olen vihdoinkin saanut uutisia Tarasconista. Koko sodan aikana en ollut osannut hengittääkkään, — olin niin kovin levoton! . . . Hyvin tuntien tämän oivan kaupungin ylenpalttisen innostuksen ja sen asukkaiden sotaisen mielen ajattelin minä: »Ken tietää, mitä Tarascon on tehnyt? Ehkä on se miehissä hyökännyt raakalaisten kimppuun? Ehkä on se ammuttanut itsensä kuin Strassburg, ehkä ollut nälkään nääntymässä kuin Pariisi, ehkä poltattanut itsensä elävältä kuin Châteaudun? Tahi kenties kiihkoisen isänmaanrakkauden huumeessa lennättänyt itsensä ilmaan kuten Laon ja sen pelkäämätön linnoitus? . . .« Ei mitään kaikesta tästä ole tapahtunut, hyvät ystävät, ei mitään. Tarascon ei ole palanut, Tarascon ei ole ilmaan räjähtänyt. Tarascon on aina vain samalla paikalla, rauhallisena viinimäkiensä keskellä, kadut täynnä kultaista auringonpaistetta, kellarit oivaa muskattia tulvillaan, ja Roone, joka tätä viehättävää tienoota kostuttelee, vie kuten muinenkin mukanaan mereen kuvan onnellisesta kaupungista, vie vehreitten akkunaluukkujen, hyvin haravoitujen puutarhojen ja jokivarsilla harjoittelevien, uusiin, pitkiin puseroihin puettujen reserviläisten veteen heijastuvat kuvat.

Älkää kuitenkaan luulko, ettei Tarascon ole tehnyt mitään sodan aikana. Päinvastoin, se on ihmeteltävästi itseään kunnostanut, ja sen sankarillinen vastarinta, josta tahdon koettaa teille kertoa, saa paikkansa historiassa paikallispuolustuksen esikuvana, elävänä kuvauksena etelän puolustamistavasta.

Lauluseurat.

Kerron siis teille, että Sedanin päiviin asti kelpo tarasconilaisemme olivat aivan rauhallisina pysyneet kotonaan. Näiden ylpeiden Alpillein poikien mielestä isänmaa ei kuollutkaan tuolla ylhäällä; keisarin sotamiesten ja keisarikunnan häviöhän se vain oli. Mutta kun tuli 4 päivä syyskuuta, tasavalta, Attila leirissä Pariisin edustalla, silloin! niin, silloin Tarascon heräsi, ja saatiin nähdä, mitä kansallissota oikeastaan on . . . Sen alotti tietysti laulukuntalaisten julistus. Tiedättehän, mikä vimmainen harrastus musiikkiin noissa etelän asukkaissa on. Tarasconissa varsinkin se on vallan raivoisa. Kävellessänne kadulla kaikki ikkunat laulavat, kaikilta balkongeilta ravistetaan romansseja niskaanne.

Astuupa vaikka mihin puotiin hyvänsä, aina on tiskillä huokaileva kitara, ja apteekin oppilaatkin ostajia palvellessaan hyräilevät: »Satakielinen — ja Spanjan luuttunen — Tralala — lalalala«. Paitsi näitä yksityisiä laulajaisia on Tarasconissa kaupungin torvisoittokunta, lyseon torvisoittokunta ja lauluseuroja ties kuinka monta.

Pyhän Kristofferin lauluseura ja sen erinomainen kolmiääninen köörilaulu: »Pelastakaamme Ranska« tuon kansallisen liikkeen alulle panivat.

— Niin, niin, pelastakaamme Ranska! huudettiin oivassa Tarasconissa, miehet paukuttivat käsiään ja naiset heittivät muiskuja suorariviselle falangille, joka neljä miestä rivissä, liehuva lippu edellä kulki pitkin katuja ja ylpeästi astui paikallaan.

Vauhti oli annettu. Tästä päivästä lähtien muutti kaupunki muotoaan: ei enään kitaroita eikä venhelauluja. Kaikkialla »Espanjan luuttu« sai väistyä Marseljeesin tieltä, ja kahdesti viikossa oli väkeä kokoutunut tukehduttavaan ahdinkoon asti kuulemaan lyseon torvisoittokunnan soittavan »Lähtömarssia«. Paikat olivat määrättömän kalliit.

Mutta tarasconilaiset eivät siitä huolineet.

Juhlakulkueet.

Lauluseurojen esiintymisien jälkeen tulivat historialliset juhlakulkueet — ratsain — haavoitettujen hyväksi. Mitä voisikaan kuvitella kauniimpaa katsottavaa kuin koko tämä voimakas Tarasconin nuoriso, jalassa vaaleat, pehmeävartiset, jalanmukaiset saappaat eräänä kauniina, auringonpaisteisena

sunnuntaiaamuna ovelta ovelle kulkien almuja kerjäämässä ja hevosiaan balkongein alla tanssittamassa, kädessä suuret tapparakeihäät ja kärpäshaavit; mutta kauneinta kaikesta olivat isänmaalliset turnajaiset — Frans I Pavian taistelussa —, joita nämät klubin herrat pitivät esplanaadilla kolmena päivänä perätysten. Ken ei tätä ole nähnyt, ei ole koskaan mitään nähnyt. Marseillen teatterista oli lainattu puvut; kulta, silkki, sametti, kirjaillut liput, vaakunakilvet, kypäränkoristeet, hevosloimet, silkkirihmat, ruusukkeet, tupsut, keihäskärjet, rintahaarniskat panivat koko esplanaadin kiurujen vangitsija-peilin tavoin palamaan ja värähtelemään. Päälle päätteeksi heilutteli navakka mistral-tuuli koko tätä valaistusta.

Se oli jotain vallan suurenmoista. Pahaksi onneksi kävi niin, että kun Frans I, — hra Bompard, klubin esimies, — kiivaan ottelun jälkeen huomasi olevansa erään saksalaisen jalkaväkiosaston saartamana, onneton Bompard-parka miekkansa jättäessään teki niin käsittämättömän olkaliikkeen, että pikemmin näytti siltä kuin olisi hän tahtonut sanoa: Digo-li que vengue, moun bon![1] eikä »kaikki, paitsi kunnia, on menetetty«, mutta tarasconilaiset eivät olleet turhantarkkoja, ja isänmaallisen innostuksen kyyneliä kimalteli jokaisen silmissä.

Hyökkäys linnasta.

Muuta ei tarvittu päitä pyörälle panemaan kuin nämät näytelmät, nämät laulut, aurinko ja Roonen raitis ilma. Viralliset kertomukset sotakentältä kohottivat innostuksen ylimmilleen. Esplanaadilla puhuteltiin toisiaan uhkaavan näköisinä, hampaita kiristellen, sanoja kuin kuulia suustaan viskoen. Keskustelut haiskahtivat ruudille. Ilma oli täynnä salpietaria. Varsinkin olisi pitänyt kuulla näitä kiehuvia tarasconilaisia aamusin heidän murkinoidessaan teatterin kahvilassa: »No mutta! Mitä ne pariisilaiset oikeastaan tekevät tuolla riivatun kenraali Trochulla? He eivät lopuksikaan tee hyökkäystä . . . Ja kuinka mainio tilaisuus sillä lurjuksella sentään on ollut! Jos se tapahtuisi Tarasconissa! . . . Trrr! . . . Rynnäkkö olisi jo aikoja sitten tehty!« Ja samalla kuin Pariisi oli kauraleipäänsä tukehtumaisillaan, nielivät nämät herrasmiehet mehukkaita, oivalla paavin-

[1] = dis-lui de venir, mon bon (= cher); hyvin yleinen lauseparsi meridionalien puheessa, mutta sen merkitys ei aina ole selvä.

viinillä höystettyjä peltokanoja ja hyvin ravittuina, korvia myöten kastikkeesta kiiltävinä he huusivat kuin kuurot pöytään lyöden: »No mutta, tehkäähän toki rynnäkkönne . . .«, ja totta tosiaan, he olivat oikeassa.

Klubin puolustus.

Päivä päivältä levittivät kuitenkin barbaarit joukkojaan etelään päin. Dijon heitettiin, Lyonia uhattiin, jo hirnuivat ulaanien ratsut halusta haukata Roone-lakson lemuavaa nurmea. »Järjestäkäämme puolustuksemme!« sanoivat tarasconilaiset keskenään, ja joka mies ryhtyi työhön. Tuossa tuokiossa olivat katot pommeja vastaan turvatut, kadut varustetut vallituksilla, holvit tulikuulia kestävät. Joka talosta tuli linnoitus. Aseseppä Costecalden luona oli tavarahuoneen edessä ainakin kahden metrin levyinen, nostosillalla varustettu juoksuhauta; erinomaisen viehättävä laitos. Klubissa puolustustyöt olivat niin suurenmoiset, että niitä mentiin katsomaan pelkästä uteliaisuudesta. Hra esimies Bompard seisoi tikapuiden nenässä, kivääri kädessä, selitellen naisille: »Jos ne tulevat täältä, pau! pau! . . . Jos taas tuolta nousevat, pau! pau!« Ja joka kadun kulmassa pysäyttelivät kävelijät toisiaan salaperäisen näköisinä kuiskaten: »Teatterin kahvila on valloittamaton«, taikka: »Esplanaadi on torpeedoilla varustettu.« Barbaareilla oli kylläksi ajattelemisen aihetta.

Tarkk'ampujat.

Samaan aikaan muodostui tarkk'ampujayhdistyksiä aivan vimmatusti. Kuolon veljekset, Narbonnaisin shakalit, Roonen musketöörit, niitä oli jos jonkin nimisiä, jos jonkin värisiä, kuten kaunokkeja kaurapellossa; ja kypärätöyhtöjä, kukon sulkia, jättiläishattuja, suunnattoman leveitä vöitä! . . . Vielä pelottavamman näköiseksi tullakseen antoi jokainen tarkk'ampuja viiksensä ja leukapartansa kasvaa, niin etteivät enään tunteneet toisiaan kävelypaikoilla. Kaukaa näkee kohti tulevaksi rosvon Abruzzon vuorilta, viiksien päät koukussa, silmät leimuavina, miekkojaan, pistoolejaan, tikarejaan kalistellen; ja kun sitten tullaan toisiaan lähemmäksi, onkin se veronkantaja Pégoulade. Toisella kertaa tapaa portaissa itse Robinson Crusoen suippohattu päässä, kädessä tappara piikkinen kuin saha, pyssy kummalla-

kin olalla; kaiken hyvän lopuksi oli se aseseppä Costecalde, joka palasi päivällisiltä kaupungista. Pahinta kaikesta oli se, että näin itseään julmistellessaan tarasconilaiset lopulta pelottivat toinen toisensa niin, ettei kohta kenkään uskaltanut lähteä ulos.

Tarhakaniinit ja häkkikaniinit.

Käsky Bordeauxista järjestää kansalliskaarteja, lopetti tämän tuskastuttavan tilan. Triumviirien [1] voimakkaan puhalluksen vaikutuksesta lensivät kukonsulat päästä että vilahti vain, ja kaikki Tarasconin tarkk'ampujat — shakalit, musketöörit ja muut — yhtyivät yhdeksi pataljoonaksi kunniallisia sotilaita kelpo kenraali Bravidan, entisen varusmestarin, johdolla. Tästä johtui uusia selkkauksia. Bordeauxin käsky jakoi, kuten tiedetään, kansalliskaartin kahteen luokkaan: liikkuvat kansalliskaartit ja paikalliset kansalliskaartit; »tarhakaniinit« ja »häkkikaniinit«, kuten veronkantaja Pégoulade sangen hullunkurisesti virkkoi. Alussa, kun kaartit muodostuivat, oli tarha-kansalliskaartilla tietysti kunniatehtävä. Joka aamu mainio kenraali Bravida johti heidät esplanaadille miekkailu- ja ampumaharjoituksiin, — »alas! pystyyn!« ja niin edespäin. Nämät pikku sodat houkuttelivat usein paljon katselijoita paikalle. Tarasconin naisista ei puuttunut yhtään, kulkipa toisinaan Beaucairenkin naisväki sillan poikki meidän kaniinejamme ihailemaan. Tällä aikaa häkki-kansalliskaarti parka vaatimattomana palveli kaupungin virastoja ja piti vahtia museon edustalla, jossa ei ollut muuta vartioittavaa kuin sammalilla täytetty sisilisko ja kaksi falkonettia hyvän kuningas Renén [2] ajoilta. Tietäkää, ettei Beaucairen naisväki niinkään vähäisestä syystä sillan poikki kävellyt . . . Ja kuitenkin, kun kolmen kuun ampumaharjoitusten jälkeen huomattiin, etteivät tarha-kansalliskaartit liikahtaneetkaan esplanaadilta, alkoi innostus kylmetä.

Kelpo kenraali Bravida sai turhaan huutaa kaniineilleen: »alas! pystyyn!«, ei kukaan heitä enään katsonut. Piakkoin olivat nämät pikku sodat yleisen pilan esineinä kaupungissa. Luoja sen kuitenkin tietää, ettei se suinkaan ollut näitten kaniinipoloisten syy, ettei heitä määrätty lähtemään. He olivat siitä sangen äkäisiä. Eräänä päivänä he kieltäytyivät ekseeraamasta.

---

[1] Gambetta, Jules Favre ja Thiers.

[2] René, Anjoun kuningas († 1480); laulajien suosija.

— Ei mitään paraadeja enään! huusivat he isänmaallisessa innostuksessaan; me olemme liikkuvaa kaartia; meitä täytyy viedä liikkeelle!

— Nimeni kunnian kautta, te pääsette liikkeelle, sanoi urhoollinen kenraali Bravida; ja vihasta pöhistyksissään hän meni raastupaan saamaan selvitystä.

Raastuvassa vastattiin, ettei heillä ollut ohjeita ja että se kuului prefektin asioihin.

— Olkoon vain prefektin asioita, tuumasi Bravida; ja paikalla hän läksi pikajunassa Marseilleen prefektiä hakemaan, mikä ei ollut pieni asia, syystä että Marseillessa on aina viisi tai kuusi vakituista prefektiä, eikä löydy ketään joka sanoisi, kuka on oikea. Erityisen onnellisen sattuman kautta osasi Bravida läytää oikean heti paikalla, ja keskellä parasta neuvottelua urhea kenraali aukaisi suunsa puhumaan näitten miesten puolesta entiselle varusmestarille tulevalla arvolla.

Ensimäiset sanat kuultuaan keskeytti hänet prefekti:

— Anteeksi, hra kenraali . . . Mistä se tulee, että Teidän sotilaanne Teiltä vaativat liikkeelle-lähtöä ja että he minulta pyytävät saada jäädä paikoilleen? . . . Lukekaapas!

Ja hymy huulilla ojensi hän Bravidalle liikuttavan pyyntökirjeen, jonka kaksi tarhakaniinia — jotka kaikkein hurjimmin lähtöä huusivat — oli antanut prefektin virastoon lääkärin, kirkkoherran ja notarion todistuksilla koristettuina ja jossa he kivuloisuuden vuoksi pyysivät päästä häkkikaniineiksi.

— Minulla on enemmän kuin kolmesataa tuollaista, lisäsi prefekti aina vain hymyillen. Ymmärrätte nyt, hra kenraali, miks'emme ole niin kiireesti tahtoneet viedä Teidän miehiänne liikkeelle. On valitettavasti lähetetty liiaksi sellaisia, jotka tahtoivat jäädä. Enään ei saa niin tehdä . . . Ja nyt, Jumala pelastakoon tasavallan, ja paljon terveisiä kaniineillenne!

Jäähyväiskekkerit.

Ei tarvinne mainita, että kenraalin oli tukala Tarasconiin palatessaan. Mutta tässä onkin toinen juttu. Tarasconilaisten oli, näetsen, hänen poissa ollessaan pälkähtänyt päähän toimeenpanna listakeräyksellä jäähyväiskekkerit sotaan lähtevien kaniinien kunniaksi. Urhean kenraali Bravidan oli turha heille vakuuttaa, ettei se maksanut vaivaa, ettei kukaan lähde; juomat oli jo kerätty ja tilattukin; ei auttanut muu, ne täytyi juoda ja se teh-

tiinkin. Eräänä sunnuntai-iltana siis nämät liikuttavat jäähyväiskekkerit pidettiin raatihuoneen saleissa, ja aamunkoittoon asti maljat, eläköönhuudot, puheet, isänmaalliset laulut tärisyttelivät oikeuspalatsin akkunoita. Jokainen kyllä tiesi, mitä tästä jäähyväisjuhlasta tuli ajatella; häkki-kansalliskaartit, jotka sen maksoivat, olivat aivan varmoja siitä, etteivät heidän toverinsa lähtisi, ja tarha-kansalliskaartit, jotka sen joivat, olivat siitä yhtä varmoja, ja kunnioitettava tuomarin edustaja, joka vast'ikään liikutetulla äänellä vannoi kaikille näille sankareille olevansa valmis lähtemään heidän johtajakseen, tiesi kaikista parhaiten, ettei ensinkään lähdettäisi liikkeelle. Mutta vähätpä siitä! Nämät etelän asukkaat ovat niin eriskummallisia, että jäähyväiskekkerien lopulla kaikki itkivät, kaikki syleilivät toisiaan, ja, mikä oli ihmeellisintä kaikesta, kaikki tekivät sen sydämmestään, vieläpa itse kenraalikin.

Tarasconissa, kuten koko eteläosassa Ranskaa, olen usein huomannut tämän kangastusilmiön.

Alpeilta.

Kirjoittanut

J. H. Erkko.

---

1. *Herhiläitä.*

Hiidenlintu herhiläinen,
Tumma syöjä turilas,
Puusta puuhun lentäväinen,
Mik' on tarkoituksenas?
Kaikki kasvaa, viinit, viljat,
Kaikki kukkii, ruusut, liljat,
Niityn neilikit ja kirsipuut,
Päärynät ja omenat ja muut,
Tuhatkielin, tuhatkukkasin,
Silmin toivovin ja lupaavin
Kaikki lempivät ja leikkivät,
Kaikki hedelmään ne pyrkivät,

Lintujenkin kevätlaulu soi.
Tumma syöjä turilas,
Mik' on tarkoituksenas,
Hävitys sua huvittaakko voi?

Sisään silloin ikkunasta
Lentää kaksi turilasta.
Sydäntäni varten tänne
Luulitte nyt lentävänne!
Teistä pääsen surmaamalla.
Mutta uusia, oi uusia
Herhiläitä, hiidenlintuja
Niitä pörrää kaikkialla.

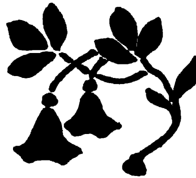
2. *Kevään eleitä.*

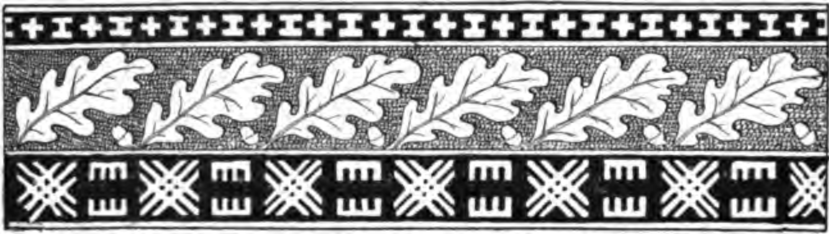
Niin päivä paistaa laaksoon lämpimästi,
Ett' aivan kiviaita palaa.
Nyt sisilisko liikkuu vikkelästi
Ja käärme kiemuroipi salaa
Ja konnakin nyt kurnaa kuopassansa
Jo elinhaluisia laulujansa
Ja maanalaiset virrat pauhaa. —
Mitäpä sitten perhoset
Ja kärpäset ja lintuset,
Ne eivät öilläkään saa rauhaa,
Ne eivätkö lauleleisi
Ja voittoa muilta veisi! —
Ei toki kansan nuorisolta!
Sen lauluhan soipi vainiolta,
Niin voimakas ja tuores ihka
Kuin päivänrannassa metsän pihka.
Elämän toukokuussa sen
On laulu raikas ja lämpöinen.
Se toivoja lupauksia soipi
Ja paljon niistä se täyttää voipi.

3. *Nimetön kukka.*

Alpin reunaa astelen,
Sieltä poimin kukkasen,
Nimettömän, jot' en tuntenut.
Sitä tutkin, kyselen.
Saapuu siihen tyttönen,
Nimetön myös, jot' en tuntenut.
Kukan hälle tarjoan.
Hän sen ottaa hymyten.
Näytti hieman tuumivan.
Alpin rintaa astelemme,
Toisiltamme kyselemme,
Iloitsemme molemmat,
Ett' on kukat ihanat,
Että maailma on kaunis,
Että linnut laulavat,
Että, että — tiesi mitä,
Kaikkea en kerro sitä.
Mutta mikä oli kukka?
Ken se tyttö tummatukka? —
Multa haihtui molemmat.

Keväällä 1898.

Katsaus.

Taidetta.

Katsaus Suomalaisen Teatterin kevät-näytäntökauteen vuonna 1898.

Kirj. JALMARI HAHL.

Hannele. — Sylvi. — Bartel Turaser. — Päiväkummun pidot (Gildet paa Solhaug). — Tohtori tohtorin rouvana (In Behandlung).

Huomattavana uutuutena suomalaisella näyttämöllä kevätkauden alussa on mainittava GERHART HAUPTMANNin kaksiosainen draamallinen runoelma „*Hannele*“. Selvästi tunnemme tässä realisti Hauptmannin. Henkilöt ovat uskollisesti piirretyt todellisuuden mukaan. Mutta todellisuuden perustalta kohoaa ilmoille mitä hienoin ja runollisin idealismi. Runoilija on kääntänyt katseensa valoisiin seespiireihin nähdäkseen niiden heijastuksissa kirkastuneena synkeän maailmamme, kärsimyksien ja kurjuuden asuinsijan. Ja sen vuoksi siirtää tämä pieni draamallinen teos katsojan tosirunouden maille.

Taitavasti on tekijä osannut välttää vaikutukseltaan kiusallisen patologisen elementin esittämisen, johon pienen Hannelen taudinhoureet helposti olisivat voineet antaa aihetta. Luonnollisella tavalla päinvastoin niistä käy selville Hannelen surulliset elämänvaiheet; psykologisesti myös on kuvattu hänen vielä lapsenvoittoinen tunne- ja kuvitusmaailmansa. Pidän kuitenkin

hieman outona sitä metamorfosia, jonka alaisena opettaja Gottwald on Hannelen mielikuvituksessa. Hän nimittäin esiintyy Vapahtajan haahmossa Hannelen ylkänä taivaassa. En puolestani ole niitä, jotka paheksuvat raamatullisten henkilöiden esittämistä näyttämöllä, sillä mielestäni tällainen paheksuminen johtuu siitä että väärin ja pintapuolisesti käsitetään teatteria ja sen merkitystä. Ei tiedetä, tai unhoitetaan, että teatteri on saanut alkunsa kirkosta, sen ritualista, että vielä meidänkin päivinämme Saksassa näytellään n. k. passioninäytöksiä. — Mielestäni mainittu metamorfosi vain ei ole psykologinen — ellemme ota Hannelen kuumehoureiden vaikutusta lukuun, jota arvatenkaan tekijä ei ole tarkoittanut — sillä koska Hannele jo on siksi varttunut että hän kaipaa sulhasta, odottaisi hänen uskonnollisen tunteensa sisältävän siksi paljon ylevää kunnioitusta, siksi universalisuutta, ettei tuollainen käsitteiden yhteensulautuminen voisi tapahtua. Kauniimpaa olisi mielestäni ollut esim. antaa Gottwaldin esiintyä enkelinä ja Vapahtajan kirkastuneena taivaallisena veljenä lahjoittaa hänet pienelle Hannelelle. — Tässä tuntuu olevan kohta, jossa Hauptmann, jonka symbolismi kysymyksessä olevassa kappaleessa muuten on tervettä ja kaunista, lähenee nykyajan taiteen himmeätä ja usein luonnotonta symbolistisuutta. Kuitenkin saattaa mainitulle piirteelle löytää pari selitystä. Hannele on hyvin nuori ja lapsellinen, tekijä ehkä tahtoo tuoda lapsen yksinkertaisen, satumaisen mielikuvituksen esiin. Toiseksi tekijä ehkä antropomorfistisista syistä identifieeraa Vapahtajan ja Gottwaldin henkilöt Hannelen mielikuvituksessa. —

Kappale oli huolellisesti ja tarkoitusta vastaavalla tavalla näyttämölle pantu. Jossakin määrin saattoi kuitenkin häiritä illusionia, jopa erehdyttää katsojaa se seikka, että siinä osassa kappaletta, jossa esitetään Hannelen kuvittelemia omia hautajaisia ja taivaaseen tuloa, oli tavallinen ramppivalaistus. Niin realistisesti kuvatut kohdat kuin esim. opettaja Gottwaldin tulo oppilaineen Hannelen kuolinvuoteen ääreen ja juopuneen isän esiintyminen Hannelen ruumisarkun vieressä tuntuvat niin todellisilta, ettei katsoja tule ajatelleeksi, että ne vain ovat Hannelen unennäkyjä. Tavallisesta hiukan eroava valaistus epäilemättä olisi auttanut illusionia. — Nimiosa oli rouva Olga Leinosta saanut luontevan tulkitsijattaren. Rouva Leinon ääni ja taiteilijaluonne näyttivät erityisen hyvin soveltuvan tähän tehtävään. Muista esiintyjistä on mainittava rouva Salo sairaanhoitajattarena, Neiti Rängman Hannelen äitivanajana sekä herrat Närhi ja Pesonen, edellinen muurari Matternina, Hannelen isänä, ja jälkimäinen käyhäinhuonelaisena, Pleschkenä.

Herra Pesosen pienessä osassaan luoma tyyppi on kaikkea kunnioitusta ansaitseva.

Kuluneen näytäntökauden alkupuolella esiintyi myös ensi kerran suomalaisella näyttämöllä MINNA CANTHin murhenäytelmä *„Sylvi“*. Tähän kappaleeseen on, kuten yleisesti tiedetään, kamala tapaus omassa kotimaassamme antanut aihetta. Lisäksi lienee tekijä kappaleeseen yhdistänyt vaikutuksia ja tuloksia lukemisistaan uudemman psykologian ja psykiatrian alalla. Tämäntapainen kirjallinen yritys kysyy tietysti suurta taitavuutta, koska toiselta puolen tulee välttää tuon todellisuudesta lainatun teon liikaa räikeyttä ja kammottavaisuutta, toiselta puolen taas karttaa teoreettisten tieteellisten väitteiden esille pistämistä. Minna Canthin etevä draamallinen kyky on kuitenkin melkoisesti välttänyt kummankin hankaluuden. Toiminnan kulkua kappaleessa ja tapahtumien perustelemista niinikään on taitava käsi ollut ohjaamassa. Sylvin luonne mielestäni ei vain ole sitä laatua, että se kelpaisi eheän, syvempiarvoisen taideluoman keskustaksi. Hänen luonteessaan näet on niin paljon pintapuolista ja kevytmielistä, ettemme kappaleen kuluessa saata tuntea suurempaa sympatiaa häntä kohtaan. Kaivattiin enemmän rakastettavia piirteitä hänessä, rikkaampaa ja syvempää tunne-elämää, kuin mitä hänen karakteristiikastaan käy selville.

Vankilakohtauksen jälkeen, jossa Sylvi saa tietää, ettei Hoving häntä rakastakaan, vaan on mennyt toisen kanssa kihloihin, sääli todella valtaa katsojan, joka näkee edessään Sylvin rikollisuuteen ja onnettomuuteen vajonneena, avuttomana ja epätoivoisena ja seuraavassa tuokiossa mielettömänä. Mutta se on oikeastaan etupäässä tämän situatsionin traagillisuus joka herättää sääliämme; se mitä kolmessa edellisessä näytöksessä on esitetty, ei ole ollut vähitellen tapahtuvaa valmistusta tämän säälin aikaansaamiseksi. Miehensä Wahlin rinnalla, jota tekijä tosin ei ole kuvannut miksikään erityisen eteväksi henkilöksi, mutta kuitenkin ystävälliseksi ja sympatiseksi, esiintyy Sylvi tylynä ja sydämettömänä. Tämä ei suinkaan lisää katsojan sympatiaa häntä kohtaan. Lisäksi ei Sylvi vielä loppunäytöksen alkupuolella huolimatta kovasta kohtalon kolauksesta ole tuntuvammin lannistunut eikä luopunut kevytmielisyydestään. Suurella mielenkiinnolla, kuin jos olisi tyttöjen kesken heidän pukuhuoneessaan, Sylvi tarkastaa vankilaan tervehtimään tulleiden entisten ystävättäriensä muodikkaita pukuja, pahoittelee omaa yksinkertaista vankipukuansa ja on kovin huolissaan siitä, että hän näyttäisi rumalta Hovingin silmissä. — Gœthe on sanonut: »Jedes menschliche

Gebrechen sühnet reine Menschlichkeit». Tätä sovittavaa, puhdasta inhimillisyyttä on liian vähän luotu Sylvin karakteristiikkaan.

Pääosien esittäjät, rouva Olga Poppius, herrat Ahlberg ja Veckman hoitivat osiaan ansiokkaasti, ja kuten oletan, tekijän tarkoituksen mukaisesti.

Todisteena siitä kiitettävästä valppaudesta, jolla Teatteri koettaa tutustuttaa suomalaista yleisöä ulkomaalaisiin draamallisiin uutuuksiin oli PHILIPP LANGMANNin esikoisen, *„Bartel Turaserin"*, esittäminen. Tämä nuoren itävaltalaisen draamankirjoittajan kolminäytöksinen kappale, jolla on työväenkysymys ja lakko taustanaan, tosin ei ole niin huomattava teos, joksi muutamat ulkomaan innostuneet arvostelijat sen ovat julistaneet. Mutta ensikertalaista tietenkään ei saa ankarasti arvostella, etenkin kun huomaa hänessä vakavuutta ja lahjoja. Näitä ei saata Langmannilta kieltää. Useista kappaleen pienistä piirteistä havaitsee, että hänellä on huono-osaisia ja sorrettuja yhteiskunnan jäseniä kohtaan suurta sympatiaa tunteva mieli, sitäpaitsi runollista esityskykyä ja ensikertalaiseksi jo melkoisesti draamallista tekniikkaa. — Herra Hemmo Kallio, joka kansannäytelmissä on oikealla alallaan, näytti olevan tehtäväänsä nimiosassa innostunut, ja suoriutui siitä luontevasti.

Teatteri tarjosi näytäntökautensa loppupuolella vielä pari ulkomaalaista uutuutta, nimittäin IBSENin kolminäytöksisen draaman *„Päiväkummun pidot"* (Gildet paa Solhaug) ja saksalaisen, tähänasti tuntemattoman kirjailijan, MAX DREYERin huvinäytelmän *„Tohtori tohtorin rouvana"* (In Behandlung). Edellinen draama, josta emme vielä sanottavasti tunne Ibseniä — kappale näet on hänen aikaisempia tuotteitaan — miellytti suuresti muinaisen pohjaismaalaisen tunnelmansa ja tapojenkuvauksensa, vienon runollisuutensa, sovittavan päätöksensä ja aistikkaan näyttämöllepanonsa kautta. Erityisesti on mainittava tämän kappaleen etevä suomennos, jonka on tehnyt toht. A. V. Forsman. Suomentaja on osottanut suurta taitoa, käyttäen kauniita runollisia sanoja ja käänteitä ja yleensä turvautuen hallussaan oleviin rikkaisiin suomenkielen aarteisiin. Olisi toivottava, että hra Forsman jatkaisi toimintaansa tällä alalla ja siten tekisi suomennoskirjallisuudellemme etevän palveluksen. — Esittäjistä painui erityisesti mieleen rouva Raution taideluoma Margitista. Näyttelijättären sulavat liikkeet ja pehmeä ääni olivat hyvin omiaan värittämään Margitin vuoroin haaveellista, vuoroin intohimoista luonnetta. Muistelemista ansaitsee neiti Högdahl siitä teeskentelemättömästä tavasta, jolla hän suoritti Signen ingénue-osan. Neiti

Högdahlin debyytti oli todella hyvin onnistunut ja lupaa hyvää tulevaisuuden varaksi, ainakin tällaisiin osiin nähden.

Dreyerin komediia «Tohtori tohtorin rouvana» on saksalaiseen malliin kirjoitettu uudenaikainen huvinäytelmä. Sen useat varsin koomilliset kohdat saivat rouva Poppius (Liesbeth Weigel) ja herra Lindfors (Berthold Wiesener) onnistuneesti esille. Tarpeettomat olivat kuitenkin kappaleessa esiintyvät mauttomat rivonlaiset sukkeluudet, joiden poisjättäminen ei suinkaan olisi ollut haitaksi kappaleelle.

Kevätkautinen ohjelmisto on tarjonnut yhden kotimaisenkin uutuuden, nimittäin YRJÖ WEIJOLAn ivailun *„Pater Paulus"*. Koska siitä jo Valvojassa on ollut seikkaperäinen arvostelu (ks. Valvoja 1898, ss. 143—6), ei ole tarpeellista siihen tässä sen enempää kajota. Sitäpaitsi on ohjelmistoon kuulunut joukko ennestään tunnetuita kappaleita kuten *„Figaron häät"*, *„Juho Vesainen"*, *„Salaminin kuninkaat"*, y. m.

Kuluneen huhtikuun 13 päivänä vietti herra Benjamin Leino neljännesvuosisadan juhlaa 25-vuotisen näyttelijäuransa johdosta.[1] Tyydytyksellä saattoi herra Leino silmäillä kulunutta pitkää työkauttaan taiteen palveluksessa. Yleisön puolelta sai herra Leino myös kokea vilpitöntä tunnustusta kauniista taidetyöstään.

Kirjallisuutta.

Filosofista kirjallisuutta.

HARALD HÖFFDING, *Jean Jacques Rousseau ja hänen filosofiansa.* (Suurten miesten elämäkertoja 2). Tekijän luvalla suomentanut Oskar Relander. Varustettu muotokuvalla. Helsingissä 1898, Otava. 143 siv. 8:o. Hinta 2: 50.

Tuskinpa on ihmiskunnan sivistyshistoriassa toista niin merkillistä henkilöä, jonka luonteeseen tutustuminen vaikuttaa tasapuoliseen tarkastajaan niin kummallisen ristiriitaisesti, herättää yht'aikaa niin paljon inhoa ja niin paljon mielenkiintoa, kuin «Jean Jacques parka«, — kuten Höffding useissa paikoissa nimittää kuvattavaansa. Merkilliset ja ylevät aatteet, innokkaat

[1] Herra Leino esiintyi tässä tilaisuudessa Shylockina *„Venetian kauppiaassa"* joka osa on herra Leinon onnistuneimpia Shakespeare-luomia.

pyrinnöt, jotka ovat syvästi vaikuttaneet ihmiskunnan kehitykseen, asuivat hänen sielussaan mitä lähimmin yhdistettyinä rumiin virheisiin ja paheisiin. Mitä erilaisimmalla tavalla häntä onkin sentähden arvosteltu.

Höffding kuvailee ROUSSEAUta hyvin myötätuntoisesti, mutta peittelemättä hänen elämänsä surkuteltavia hairahduksia. Hän osottaa, miten Rousseaun .luonteen varjopuolet ja hänen sairaalloiset mielenomituisuutensa hyvin suuressa määrässä saavat selityksensä hänen omasta onnettomasta elämänjuoksustaan. Hän kasvoi lapsena ilman äidin hoitoa. Hänen isänsä luki nuoren pojan kanssa usein öisin mielikuvitusta kiihottavia romaaneja. 15:n vuoden ikäisenä lähti Jean Jacques karkuretkelle ja joutui maankuljeksijana kaikellaisin seikkailuihin, joiden kautta hän siveellisesti villiytyi. Melkein yhtä rauhattomana hänen elämänuransa jatkui loppuun asti. Hänen luonteensa oli alusta alkaen hyvin epävakainen ja kehittyi yhä enemmän hermostuneeksi ja sairaalloiseksi.

Ja kuitenkin Höffding arvelee, että Rousseaun mielen pohjalla pulppusi tavattoman syviä, voimakkaita »lähteensilmiä«, joista on vuotanut elonvoimaa mitä tärkeimpiin seuraavan vuosisadan pyrintöihin. Hänen lämmin sydämensä ja voimakas tunteellisuutensa puhkesivat yhä uudelleen mahtavina päivän valoon. Veltostumisen ja alentumisen jälkeen tuli innostuksen aikoja, jolloin hän erinomaisen pontevasti esitti korkeita ja tärkeitä aatteita sekä ajoi jalojen pyrintöjen asiaa. Höffding on sentähden pannut teoksensa vaalilauseeksi suomalaisen sananlaskun »ei syvästä kaivosta vesi puutu«. Nuo omituiset, suureksi osaksi surkeat elämänkokemukset ja jyrkät elämänkäänteet, jotka niin usein ja niin rauhattomasti kuohuttivat Rousseaun tunteellista mieltä sen sisimpiin syvyyksiin asti, olivatkin kenties osaksi tarpeen, jotta hän voisi täyttää tehtävänsä sivistyshistoriassa; jotta hän voisi julistaa maailmalle niin sydämiin tunkevalla voimalla uutta evankeliumiansa, — palaamista luontoon liikasivistyksen kuivuudesta, tunteen oikeutta ja yhteiskunnallista kansanvaltaisuutta.

Höffdingin mielestä Rousseau edustaa paljoa syvempää, rikkaampaa maailmankäsitystä, kuin muut 18:nnen vuosisadan johtavat uudistuskirjailijat; maailmankäsitystä, joka kykeni antamaan todellista pohjaa voimakkaille elämänvakaumuksille, sisällystä nousevien sukupolvien pyrinnöille, sill'aikaa kuin esim. Voltairen vaikutus oli pääasiassa vain alasrepivää ja hajoittavaa laatua.

Prof. Höffding on nykyään Skandinavian maiden etevin ja tuotteliain filosofinen kirjailija. Hänen nimensä jo takaa, että ainetta on käsitelty suurella asiantuntemisella ja filosofisella käsityksellä. Muodon puolesta teos on taitavasti ja hauskasti kirjoitettu. Muutamiin Rousseaun vaikutuksen erityisiin puoliin nähden voi tietysti olla eri mieltä, miten ne ovat arvosteltavat. Niin esim. siitä, eikö hän ole sittenkin suoranaisemmin ja suuremmassa määrässä antanut aihetta vallankumouksen miesten onnettomiin ko-

keiluihin perinjuurin uusien valtiomuotojen muodostamiseen kamariteoriain perustuksella, kuin mitä kirjantekijä tahtoo myöntää (s. 127—8). Samoin Höffdingin lieventävä selitys Rousseaun kuuluisasta sosialismiin vivahtavasta iskusanasta («ensimäinen, joka aitasi palan maata ja uskalsi sanoa: tämä on minun! — ja tapasi ihmisiä, jotka olivat niin yksinkertaisia, että uskoivat häntä, oli yhteiskunnan todellinen perustaja« j. n. e.) ei mielestäni täydellisesti pysy Rousseaun ajatusjuoksun kannalla, vaikka myönnän Höffdingin huomauttamalla näkökohdallakin olevan jotakin perää (s. 126; vrt. Discours sur l'inégalité parmi les hommes, II partie, alku).

Tämmöiset erityiskuvaukset suurien kirjailijain vaikutuksesta ovat hyvin tärkeitä suomalaiselle kirjallisuudelle, jotta se voisi yhä monipuolisemmin kehittää lukijakuntaansa ja täydellisesti tutustuttaa sitä maailmansivistyksen kaikkiin suuriin pyrintöihin ja johtaviin aatteihin. Olemme sentähden kiitolliset kustantajalle ja suomentajalle tästä arvokkaasta kirjallisuutemme lisästä. Toivomme, että yleisö suosii tällaisia julkaisuja niinkuin ne ansaitsevat.

Käännös on yleensä varsin hyvä. Ainoastaan muutamissa paikoissa on kirjaan pujahtanut käännösvirhe tai käännösajattelemattomuus, jonka johdosta lukija ei pääse täydesti käsittämään kirjantekijän ajatusjuoksua. S. 31 tavataan nuo arvotuksentapaiset sanat: «Hän [Rousseau] oli *kerubini*-luonne«; niinkuin edellisestä lauseesta selviää on kirjantekijä verrannut Rousseauta Chérubin nimiseen, erittäin herkästi lempeen syttyvään nuorukaiseen Beaumarchais'n «Figaron häissä« (— samassa lauseessa «*nerokas*« lienee painovirhe «nuorekas« sanan sijasta). S. 47 puhutaan Rousseaun «tieteitä, taiteita ja *epäsuhteisuutta*« käsittelevistä teoksista; «epäsuhteisuutta« mainittaessa lukija tuskin ymmärtänee, että tarkoitetaan teosta ihmisten erilaisuuden syistä (vrt. s. 39). S. 59, samoin kuin parissa muussakin paikassa, olisi moni lukija täydellisemmin ymmärtänyt ajatuksen, jos sulkumerkeissä olisi vastaavat ranskalaiset nimitykset; siinä asetetaan vastakkain käsitteet «kaunohenki« ja «kaunosielu«; Höffding käyttää alkuteoksessa nimityksiä «bel-esprit«, «belle-âme« semmoisinaan. S. 120 on aivan käsittämättömäksi muodostunut lause: »*Joka tapauksessa rajoitti hän itseään panemalla näille aatteille perustaksi monissa kohdin terveen kehityksen mahdollisuuden*«; tekijä tarkoittaa: panemalla nämä aatteet perustaksi sulki hän monessa kohdin itseltään terveen aatekehityksen mahdollisuuden. S. 127 mainitaan sitä »*personallisuuden ja riippuvaisuuden jakoa,* jonka työnjako tuo mukanaan«; tarkoitetaan tietysti sitä personallisuuden jakoa ja sitä riippuvaisuutta, jonka j. n. e.

Suomennokselle on sattunut se onnettomuus, että se ensin tuli kovin virheellisesti painetuksi. Sen ilmestyminen on sen kautta myöhästynyt, — se oli ilmoitettu ilmestyväksi ja ellen erehdy ilmestyneeksikin jo jouluksi 1896. Kustannustoimisto menetteli tietysti oikein siinä, ettei se päästänyt

kirjaa sellaisenaan ilmoille. On koetettu perästäpäin parannella, on painettu uudelleen usoita lehtiä ja liitetty kirjaan pitkänlainen virheiden oikaisuluettelo. Tekstiin on kyllä jäänyt paljon painovirheitä, jotka jonkun verran häiritsevät lukijaa. Onpa aivan oikaisemattakin jäänyt muutama erehdyttävä virhe. Pahin on luvun päällekirjoituksessa s. 74 ja samoin sisällysluettelossa, joissa molemmissa paikoissa seisoo »Rousseaun *päätökset*« j. n. e., lue: pääteokset.

Arvi Grotenfelt.

Historiallista kirjallisuutta.

Utdrag ur Åbo stads dombok 1637. Utgifna af Torsten Hartman. (Bidrag till Åbo stads historia, utg. på föranstaltande af Bestyrelsen för Åbo stads hist. museum. I serien. IX.) Helsingfors 1898. 261 siv. 8:o. Hinta ostajille 6: —.

Turun kaupungin historiallinen museo, joka on osottanut virkeätä toimintaa kaupungin historiaa valaisevain julkaisujen toimittamisessa, on jälleen saanut uuden osan ilmoille. Se on jatkoa kaupungin tuomiokirjaan 1600-luvun alkupuolelta. Nämä otteet ovat erittäin valaisevia kuvia sen ajan olojen ja tapojen tuntemiseksi, ja niiden julkaiseminen on varsin kiitettävä yritys. Kuitenkin tuntuu arvostelijasta, että aika nyt on tullut ryhtyä julkaisemistapaa vähäisen muodostamaan. Vanhimpien säilyneitten tuomiokirjojen painattaminen jotenkuten täydellisinä on kyllä ollut paikallaan, mutta tuskin tutkijallekaan enään on hyötyä siitä, että kaikellaisia vähäpätöisiä ja jokapäiväisiä juttuja painettuina refereerataan niin laajasti, kuin on tehty. Suunnitelmassa saisi siis mielestäni nyt tehdä melkoisen supistuksen, ja vastedes tehdä selkoa ainoastaan tärkeämmistä jutuista, erittäin varteenottamalla sukutieteellisessä suhteessa huomattavia tietoja. Jotta julaistuista tuomiokirjoista tutkimukselle olisi todellista hyötyä, on välttämätöntä, että niistä toimitetaan tarkka nimi- ja asialuettelo — niinkuin oletan tarkoituksen olevankin. Näillä toivomuksilla odotan pian hyvää jatkoa Turun historiallisen museon toimittamaan julkaisusarjaan.

G—t.

ANDERS FRYXELL, *Kustaa II Aadolf ja 30-vuotinen sota.* Suomennos. Kuvilla varustettu. 512 + XXVIII siv. 8:o. Hinta sid. 7: 25. Helsingissä 1897, G. W. Edlund.

Vihdoin on siis suomeksi ilmestynyt yksi osa Ruotsin suuren kansanomaisen historiankirjoittajan kuuluja »Kertomuksia«. Jos odotus on ollut pitkä, niin tarjoutuu nyt ainakin suomalaisten luettavaksi täysiarvoinen kappale Fryxellin historiaa. Sillä Kustaa Aadolfin ja Axel Oxenstjernan mah-

tavan aikakauden kuvauksissahan »Ruotsin Tukydideen« kaikki suuret ominaisuudet ovat korkeimmillaan: lämmin isänmaanrakkaus, runollinen henki, yksinkertaisen viehättävä esitystapa, taiteellinen kokoonpano. Ja samalla nämät »Kertomusten« osat jo edellisiä paljoa enemmän perustuvat tutkimukseen, eivätkä vielä ole siinä määrin tekijänsä yksipuolisen näkökannan läpitunkemat kuin niiden myöhempi sarja. Suomalaisen lukijan myötätuntoisuutta on erityisesti omansa herättämään se kaunis tasapuolisuus, jolla Fryxell, enemmän kuin kukaan muu ruotsalainen, antaa tunnustuksensa suomalaisen veljeskansankin osuudelle yhteisessä kunniassa ja yhteisissä kärsimyksissä.

Suomennos on hyvä, vaikka hiukan vapaampi käännös kyllä toisinaan olisi ollut tarpeellinen. Niinikään pitäisi vieläkin ankarammin karttaa vierasperäisiä lausetapoja, jotka ehdottomasti loukkaavat tervettä suomalaista korvaa. — Muuten saa suomennos erityisen arvon sen kautta, että siihen on liitetty professori E. G. Palménin kirjoitus »Anders Fryxell ja hänen Kertomuksensa Ruotsin historiasta«, pääasiassa sama, mikä on luettavana Valvojassa v. 1885 ss. 433—43 ja 469—79.

E. N—s.

Uskonnollista kirjallisuutta.

TUOMAS KEMPILÄINEN, *Kristuksen seuraamisesta.* Korupainos. Suomentanut Juho Reijonen. Porvoossa 1896, Werner Söderström.

JOHAN ARNDT, *Paratiisin yrttitarha,* sisältävä rukouksia Jumalan kuvan uudistamiseksi ja elävän uskon harjoittamiseksi. Helppohintainen painos. Uudestaan suomentanut Niilo E. Vainio. 1:nen ja 2:nen vihko. Porvoossa 1897, Werner Söderström. 128 siv. 8:o. Vihon hinta —: 35.

M. F. ROOS, *Kotihartauskirja,* käytettävä aamu- ja ehtoo-hartaushetkinä kautta koko vuoden. Mukaellen suomentanut K. F. Stenbäck. 19 vihkoa. Helsingissä 1896—97, Otava. 907 siv. isoa 8:o. Vihon hinta —: 35.

F. W. KRUMMACHER. *Salomo ja Sulamith.* Saarnoja Korkiasta Veisusta. Suomennettuja. 3:as painos. Helsingissä 1897, G. W. Edlund. 200 siv. 8:o.

JOH. MICH. LINDBLAD. *Pieni rukouskirja lapsille.* Suomennos. Helsingissä 1897, G. W. Edlund, 55 siv. pientä 8:o.

Tuomas Kempiläisen »Neljä kirjaa Kristuksen seuraamisesta«, jonka uusin suomenkielinen painos on ilmoitettavanamme, on uskonnollisen kirjallisuuden klassillisia tuotteita. Sitä todistaa sen ääretön leviäminen ei ainoastaan katolisen kirkon piirissä, minne se jo synnyltään kuuluu, vaan myöskin evankelisten kirkkokuntain sisällä, niin että ainoastaan raamattu

tässä suhteessa voi vetää vertoja tälle keskiajan hurskaan munkin kirjoittamalle kirjalle. Suomenkieliseen hartauskirjallisuuteen on Kempiläisen »Kristuksen seuraamisesta« liittänyt Alavieskan kappalainen C. J. Kemell, jonka tekemä käännös ilmestyi painosta v. 1836. Kemellin käännös on senaikuisen suomalaisen kirjakielen kantaan nähden aivan erinomaisella tavalla suoritettu. Kieli on kaunista, ytimekästä, joustavaa ja rikassanaista. Sen vuoksi ovat molemmat myöhemmät kääntäjät, kirjailija Elias Erkko, jonka toimittama käännös ilmestyi v. 1887, ja paistori Juho Reijonen, käännöstyössään täydellä syyllä mikäli mahdollista pitäytyneet Kemellin oivalliseen suomennokseen, ainoastaan hellävaroin siihen puuttumalla. Epäilemättä tämä uudistustyö ei suinkaan ole ollut helppoa, kun on karsimista ja muutoksia tehdessä ollut varottava, ettei alkuperäisen käännöksen tuore tuoksu ja mehevä voima pääsisi haihtumaan eikä epätasaisuuksia ja erilaisuuksia syntyisi. Molemmat myöhemmät suomentajat ovat täyttäneet arkaluontoisen tehtävänsä suurella tunnollisuudella ja taidolla. Hra Reijosen käännöksellä on erityisesti se ansio, että siinä latinalaisen alkutekstin sisällys on täydellisemmin ja tarkemmin päässyt ilmenemään, joskin tarkkuus tässä suhteessa on joissakin paikoin voinut ehkäistä Kemellin kielen voimakasta lentoa. Mutta monessa kohdin ei kielen joustavuus ole muutoksesta tullut kärsimään, vaan vieläpä tullut entistään ehommaksi. Toisin paikoin taas Reijonen on jälleen palannut Kemellin käännökseen, missä Erkko on siitä luopunut. Otan tähän näytteeksi eri käännöksistä seuraavan kappaleen:

Kemellin käännös:

Ijankaikkisuuden ihanasta päivästä ja tämän elämän kaameasta yöstä.

Oi sinä autuin asuinsija taivaan ylimmäisessä kaupungissa! oi sinä ijankaikkisuuden kirkkain päivä, jota yö ei pimitä, vain yläisin totuus lakkaamatta kirkastaa! Sinä iäisen ilon ja turvaisuuden päivä! joka et muutteista mitään tiedä! Oi jospa se päivä jo loistaisi ja kaikki ajallinen olisi jo loppunsa nähnynnä! Se loistaa jo ijäisen kirkkauden helolla tosin kaikille Pyhille, mutta meille maailman matkamiehille se vain etäältä siintää.

Elias Erkon käännös:

Iankaikkisuuden päivästä ja tämän elämän ahdistuksista.

Oi taivaan valtakunnan autuas asuinsija! Oi iankaikkisuuden kirkas päivä, jota yö ei pimitä, vaan korkein totuus lakkaamatta valaisee; aina iloinen, aina turvallinen päivä, joka ei koskaan muutu! Oi jospa se päivä jo loistaisi ja kaikki tämä ajallinen olisi loppunut! Se loistaa kyllä iäisen kirkkauden helolla kaikille pyhille, mutta meille, maailman matkamiehille, se vain etäältä kajastaa, niinkuin peilissä (1 Kor. 13: 12).

Reijosen käännös:

Iankaikkisuuden päivästä ja tämän elämän vaivoista.

Oi sinä autuaallisin asuinsija ylimmäisessä kunnian valtakunnassa! Oi iankaikkisuuden kirkas päivä, jota ei yksikään yö pimennä, vaan korkein totuus lakkaamatta valaisee; sinä ijäisen ilon ja ainaisen turvaisuuden päivä, joka et muutteista mitään tiedä! Oi jospa se päivä jo koittanut olisi ja kaikki ajallinen olisi mennyt! Se päivä kyllä jo loistaa kaikille pyhille iankaikkisen kirkkauden helolla, mutta meille, maailman matkamiehille, se vain kaukaa kajastaa, juuri kuin kuvastimesta heijastaen (1 Kor. 13: 12).

Tähän uuteen käännökseen on, kuten »loppulauseessa« sanotaan, ryhdytty, koska »kustantaja on halunnut julaista tämän helmen hartauskirjojen seassa ajan vaatimusten mukaisessa puvussa ja kuvilla varustettuna.« Jos on täysi syy tunnustaa, että kustantaja on saanut kauniin aikeensa toteutetuksi mitä kirjan kielelliseen asuun tulee, niin onpa myös se ulkonainen asu, varsinkin kirjaa kaunistavat J. v. Führichin piirtämät kuvat omiaan ansaitsemaan täyttä tunnustusta. Se tosiuskonnollinen, tuntehikas ja samalla luonnollinen symbolismi, mikä näissä kuvissa henkii, vastaa aivan erinomaisella tavalla kirjan sisällyksen luonnetta. Paitsi kirjaan varsinaisesti kuuluvia kuvia, seuraa mukana i.tonaisina lehtinä neljättäkymmentä erittäin hienotekoista uustestamentillista kuvaa tunnetusta prof. Hofmannin kuvagalleriasta. Tervetullut ja arvokas lahja on varmaan tämä kirja jokaiseen Suomen kristilliseen kotiin.

Samoin kuin Tuomas Kempiläinen, ovat myös Johan Arndt, jota hyvällä syyllä voisi kutsua luterilaisen kirkon »Kempiläiseksi« ja M. F. Roos oikeita klassikkoja hartauskirjallisuuden alalla. Arndtin »Totinen kristillisyys« on painettu melkeimpä voisi sanoa lukemattomia kertoja. Suomessakin se on vanha tuttu. Jopa katolilaisetkin ovat levittäneet Arndtin kirjaa. Sen kanssa kilpailee Arndtin »Paratiisin yrttitarha« kristillisen kansan suosiosta. Miten suuressa arvossa sitä on pidetty, todistaa sekin seikka, että sen vaiheista, ihmeellisistä pelastumisista tulen vaarojen keskeltä, on muodostunut koko tarusto.

Kun lukee tätä »rukouskirjaa«, tuntee kyllä, että on tutustunut hartauskirjailijaan, jolle Tuomas Kempiläinen ei ole ollut vieras. Arndtin »Paratiisin yrttitarha« on läheistä sukua Kempiläisen kirjoille »Kristuksen seuraamisesta« ja »Rukouksia ja mietelmiä Vapahtajamme elämästä«. Rukoukset ovat Arndtinkin kirjassa useimmiten »mietelmiä«, jotka ovat puettut rukouksen muotoon, eli toisin sanoen ne ovat keskustelua kristityn ja Jumalan välillä. Samaa muotoahan on myöhemmin meilläkin hyvin tunnettu ja rakastettu filosofi Pontus Vikner kirjassaan »Tankar och frågor inför Människones son« käyttänyt.

Arndt on tunnettu pietismin edeltäjänä 1600-luvun alkupuolella. »Elävää kristillisyyttä«, puhtaan ja rakkaudesta rikkaan kristillisen elämän elvyttämistä ja kehittämistä hän tälläkin kirjallaan tahtoo ajaa.

Ensi kerran ilmestyi »Paratiisin yrttitarha« suomalaisessa asussa jo v. 1670 ja tämä uusin, pastori Niilo E. Vainion taidokkaasti ja sujuvasti suomentama painos on järjestyksessä oikeastaan jo 9:äs.

Roos ei ole liioin outo suomalaiselle lukijakunnalle. Paitsi muita hänen teoksiaan on hänen kotihartauskirjansakin ilmestynyt suomeksi käännettynä jo 1870-luvulla. Nyt kun se on uudestaan ilmestynyt, kuuluu sillä olleen aivan erinomainen menekki. Ja sitä se täydellä syyllä ansaitsee. Erityisinä ansioina mainittakoon, että kukin hartaustutkistelu todellakin liittyy aineeksi valittuun raamatunlauseeseen ja selittää sen, ja että esitys on erittäin selvää, sattuvaa ja korutonta, turhaa koreilemista tai joutavia tunteita tavoittelevia purkauksia vailla. Sitäkin ilahduttavampaa on, että tämä hartauskirja on saanut niin taitavan suomentajan. Mitä olin tilaisuudessa sanomaan saman suomentajan ansioista kääntäjänä, kun Kempiläisen »Mietelmiä ja rukouksia« oli ilmoitettavana, pitää tässäkin paikkansa.

* * *

Kun sitten silmäilee hra G. W. Edlundin kustantamaa Krummacherin saarnakirja »Salomo ja Sulamith«, niin eipä voi olla mieleen juolahtamatta tosin vähän häijy ajatus: onpa toki onni, ettei ole sattunut hra Edlundin osalle julkaista jouluksi v. 1897 »uusinta« painosta esim. Arndtin »Paraatiisin yrttitarhaa«, sillä silloin olisimme kai saaneet uusilla painovirheillä varustetun kopian 1670 vuoden painoksesta. Ei todellakaan voi kyllin ihmetellä hra Edlundin välinpitämättömyyttä suomenkielen kehityksestä. Nyt viime vuonna julkaistu kolmas suomenkielinen painos Krummacherin kirjaa »Salomo ja Sulamith« on nim., mikäli olen ehtinyt vertailla, sanasta sanaan — painovirheitä lukuunottamatta — kopia v. 1854 ilmestyneestä ensimmäisestä painoksesta, niinkuin toinenkin, muistaakseni v. 1877 ilmestynyt. Kieli on tietysti sitä myöten. Siitä ei kannata sen enempää puhua.

Mitä sisällykseen tulee, esittää Krummacher uskonelämän sisäisiä kokemuksia toiveineen ja pettymyksineen, voittoineen ja iloineen, liittäen esityksensä muutamiin valittuihin paikkoihin Korkeasta Veisusta. Ymmärtääkseni tekijä olisi syvän hengellisen kokemuksen perustalla voinut käsitellä ainettaan käyttämättä Korkeata Veisua jonkinmoisena johteena. Siten olisi päästy siirtämästä Korkean Veisun lauluja alalle, jolle ne eivät kuulu ja kirjan ytimekäs sisältö saanut suoraan esiintyä. Krummacher nim. käsittelee perintätiedon mukaisesti Korkeaa Veisua allegoriana seurakunnan suhteesta Jumalaan. Se on käsitys, jolla tosin lienee juurensa jo siinä ajassa,

jolloin tämä kirja otettiin V. T:n kanoniin. Että tämä käsitys vie harhaan, siitä Krummacherinkin kirja kelpaa osotteeksi. Monesta varmaan tuntuu suorastaan vastenmieliseltä lukea esim. kirjan alkupuolella olevaa vartailua, jossa Salomon ja Sulamithin suhde saa kuvastaa ei ainoastaan seurakunnan, vaan myös yksityisen kristityn suhdetta Vapahtajaan. Sen kautta esitykseen tuntuu tarttuneen herrnhutilaisten äitelän hengellisen kielen makua.

* * *

Lindbladin »Pieni rukouskirja lapsille« on, kuten nimi jo sanoo, aijottu lapsille ohjaukseksi rukoukseen. Tämmöiseltä rukouskirjalta on vaadittava paljon. Rukouksien täytyy ensinnäkin olla todella rukouksia ja lisäksi niiden tulee antaa lapselle suuhun semmoiset sanat, jotka vastaavat lapsen henkistä ja hengellistä kehitysastetta, niin että hän todella voi niihin pukea sen, mitä hän tarvitsee Jumalalle sanoa. En voi sanoa, että tämä lasten rukouskirja vastaa täysin näitä vaatimuksia. Väliin pujahtaa rukouksissa esiin lauseita, jotka tuntuvat olevan aiottuja lapselle opetukseksi eikä ilmoittamaan lapsen pyyntöä Jumalalle. Se ilmenee esim. kun pannaan lapsen suuhun välisti jotakuinkin teoretinen perustelu sille, miksi hän sitä tai sitä Jumalalta pyytää. Tämmöisien tosi rukoukseen kuulumattomien ajatusten pujottaminen rukoukseen johtuu luullakseni siitä, ettei ole johdattamalla mieleen jotain raamatunlausetta pantu mitään konkretista lähtökohtaa, pohjaa rukoukselle; sitä puutetta on sitten korvattu sovittamalla tuommoisia opetuslauseita lasta varten itse rukoukseen. Lisäksi luulen näissä rukouksissa edellytettävän niiltä lapsilta, joille ne ymmärtääkseni ovat aiotut, enemmän kuin mitä noin ylimalkaan katsoen olisi oikeus edellyttää. Jos niin on, silloin tietysti olisivat tämmöiset rukoukset omiaan saattamaan lapsia rukouselämässään niin sanoakseni »vanhamaisiksi«. Mutta lapsiahan on monenlaisia; siksipä on vanhempien kasvattinsa kehityksen mukaan huolellisesti valittava rukouskirja, jonka holhokkinsa käteen antavat.

M. R.

Raittiuskirjallisuutta, siveysoppia, y. m.

MATTI HELENIUS, *Mitä tiede sanoo väkijuomista?* Kuopiossa 1897, Raittiuden Ystäväin kustannuksella. XII + 157 siv. 8:o.

Tämä viime vuonna ilmestynyt teos sisältää luentosarjan, 12 luentoa, jotka tekijä ynnä hänen vaimonsa rouva Alli Trygg-Helenius »Opettajain

terveys- ja raittiusyhdistyksen» matkustavina asiamiehinä ovat pitäneet useissa osissa maatamme. Luentojen tarkoitus on todistaa, että raittiusasia »kannattaa kaikkien kansamme tulevaisuutta ajattelevien kansalaisten huomiota ja että Opettajain terveys- ja raittiusyhdistyksen työ lepää *tieteellisellä* pohjalla«.

Esipuheessa tekijä huomauttaa niitä helposti ymmärrettäviä vaikeuksia, joita hänellä kirjaa tehdessään on ollut, eikä teokselta niin ollen saatakkaan vaatia asian käsittelyyn nähden ehdotonta tieteellistä pätevyyttä. Kirjaa kokonaisuudessaan arvostellessa on huomioon otettava, ettei tekijä tässä esiinny tiedemiehenä, joka epäillen kaikkea, kylmällä järjellä punnitsee syitä ja vastasyitä kunnes saa asian täsmälleen todistetuksi. Hän on innokas raittiusmies, jonka mielipiteet asiasta ovat ennakolta muodostuneet ja jolla on palava halu saada väkisinkin kansalaistensa huomio asiaan kiintymään turmiollisen paheen torjumiseksi.

Niinpä on kirjoittaja jättänyt esityksestänsä pois kaikki kirjallisuudessa tavattavat, ei niinkään harvat tunnettujen auktoriteettien lausunnot, jotka eivät ole raittiusmiehelle mieleisiä. Tämän kautta kirja suuressa määrin menettää arvostelukykyisen lukijan myötätuntoisuutta ja teoksen sisällyksen todenperäisyys, objektiivisuus kärsii siitä. Niinpä esim. sivulla 13 kerrotaan, että siinä nesteessä, jota ennen aikaan juomanlaskijat tarjosivat herralleen ja vieraille, ei ollut tippaakaan alkoholia — muita esimerkkejä mainitsematta. — Samoin hän tekee usein johtopäätöksensä aivan ennenaikaisesti ilman mitään edeltäpäin esitettyä todistusta. Siten esim. saamme jo sivulla 10 tietää, että alkoholi on myrkky, vaikka asian perustelu seuraa vasta kirjan loppupuolella. — Mutta johtopäätöksien perustelutkin ovat usein hyvin hataria. Sivulla 27 esim. huomataan, kuinka alkoholi saostaa väkevän keittosuolaliuoksen, ja siitä tehdään se yleinen johtopäätös, että alkoholi saa sulaneenkin ravinnon jälleen sulamattomaksi. Sivulla 75 huomataan, että alkoholi voi saostaa pepsini- ja munanvalkuaisliuokset, josta päätetään, että ruoansulatus on tykkänään mahdoton niin kauan kuin alkoholia on vähänkään vatsassa.

Niille, jotka tahtovat käyttää teosta lähteenä, olisi ollut suureksi eduksi, jos tekijä olisi kussakin paikassa maininnut, mistä hän on sitaattinsa ottanut. Tekijä tosin kirjansa alussa luettelee ne teokset, joita hän on lähteinä käyttänyt, mutta sitten siteeratessaan hän mainitsee ainoastaan henkilön nimen, jonka sanoja hän lainaa.

Esitystapa on selvä ja sujuva. Kirjan alussa se on hyvinkin kansantajuinen, melkein lapsellinen, mutta muualla se noudattaa koulunkäyneen käsityskantaa.

Mitä aineen sisällykseen ja järjestykseen tulee, olisivat mielestämme 3 ensimäistä luentoa vähemmin tärkeinä sopineet paljon lyhyemmin esitettäviksi. — Neljäs luento lienee teoksen vähimmin tieteellinen. Alkoho-

lin ravintoarvosta ovat tiedemiehet eri mieliä. Että alkoholi on myrkky, olisi mielessämme paremmin sopinut esitettäväksi vasta yhdeksännen luennon jälkeen. Alkoholin vertaaminen veteen on haettua ja epätieteellistä esitystavaltaan. —

Seuraavat luennot ovat asiallisemmat ja ansiorikkaatkin, vaikka niitäkin haittaa epätieteellisyys monessa yksityiskohdassa.

Kuten ylläolevasta jo huomaa, emme pidä teosta tieteellisyyden vaatimuksia vastaavana.

Mutta tämänsuuntaisen teoksen tarve maassamme on ollut hyvinkin tuntuva. Meillä on kyllä ennenkin koettu saada tieteen tuloksia alkoholikysymykseen ja raittiusliikkeeseen nähden kansantajuisessa, joskin lyhyessä muodossa suurelle yleisölle tunnetuiksi. Mutta enimmäkseen ovat nämä yritykset supistuneet hajanaisiin ja katkonaisiin esityksiin asiasta, joita tiedemiehet, lääkärit ja raittiuspuhujat ovat eri tilaisuuksissa tahi lyhyemmissä sanomalehtikirjoituksissa tahi lentokirjasissa julaisseet. Tällaisiin pikku pätkiin on jo suuri osa sivistynyttäkin yleisöämme siihen määrään kyllästynyt, että on ruvettu pitämään raittiusasiaa vanhana juttuna, jossa ei mitään uutta voi ilmestyä, jossa ikuisesti samoja kuluneita fraaseja yhä uudelleen märehditään, asiana, josta ei voi mitään tieteellistä lausuntoa antaa.

Oli näin ollen vallan paikallaan ja kiitettävä yritys koettaa koota ja yhtenäisemmäksi kokonaisuudeksi laatia asiata käsittelevästä runsaasta ulkomailla ja meilläkin ilmestyneestä kirjallisuudesta saatavissa oleva ainevarasto. Missä määrin kirjan tekijä on yrityksessään onnistunut, siitä saattaa olla eri mieliä. On täysi syy valittaa, ettei tekijä ole teostansa jollakulla ammattimiehellä ennen sen julkaisemista tarkastuttanut, sillä eihän raittiusasialle voi olla eduksi että sitä ajetaan todisteilla, joiden tieteellisyys on kovinkin epäiltävää laatua. Kaikissa tapauksissa täytynee jokaisen myöntää, että kirja sisältää paljon huomiota ansaitsevaakin, arvokasta ja useimmille lukijoilleen uutta raittiusasian alalta. Se on omiansa herättämään uutta innostusta raittiuden ystävissä, kääntämään ennen välinpitämättömäinkin huomion asiaan. Siitä näkyy, että tieteelläkin on sanomista alkoholikysymyksessä. W. W.

Kultaisia sanoja hengen ravinnoksi koottuja koti- ja ulkomaisista teoksista. Toimitti A—a. Helsingissä 1897, K. E. Holm.

Kirjaseen on koottu lauseita ja ajatelmia kaikellaisista asioista, jotka ihmiselämässä tulevat eteen: Jumalasta, elämästä, kohtalosta, miehestä, naisesta y. m. Tämänlaatuisia erilaajuisia teoksia on eri kielillä ilmestynyt koko joukko, mutta suomeksi on tämä tietääkseni ensimäinen. Valinta on yleensä tehty hyvin ja huolellisesti, mutta mielellään olisi saanut ottaa mukaan enemmän otteita Suomen mainioiden miesten kirjoituksista ja Suomen kansan viisausaarteesta. Onhan nytkin joku Runebergin, Topeliuksen,

Granfeltin lauselma muassa, vaan tämä »kotimainen» osasto on kovin vaillinainen. Tästä huolimatta ansaitsee kirjanen tulla tunnetuksi ja saada ystäviä.

G—t

Fosterländska tankar, tänkvärda ord af finska män och kvinnor, samlade af V. Lindman. Helsingissä 1898, K. E. Holm.

Tämä kirjanen näyttää juuri korvaavan ylempänä ilmoitetun kirjan puutteen. Mutta valitettavasti puuttuvat tältä kaikki edellisen ansiot. Aineen järjestely ja lausuntojen vaali on monesti epäonnistunut. Sanomalehdistössä on jo huomautettu millä omituisella tavalla toimittaja on valinnut otteita ajattelijaimme ja runoilijaimme teoksista. Runsaimmin ovat Runeberg ja Topelius edustettuina, kolmantena hra V. Lindman! Emelie Björkstenillä on 8 lausuntoa, Theodor Lindhiltä 12, — J. V. Snellmanilta 3, A. I. Arvidssonilta, A. Ahlqvistilta, J. Krohnilta kultakin 1, näiden rinnalla ovat edustettuina niin kuuluisat nimet kuin O. Behm (1), A. Fogelholm (4), J. F. Hagfors (2), V. Pettersson (2), F. R. V. Rostedt (2), L. Saxén (4), A. M. af Schultén (1), G. Sundman (1) j. n. e. — Yrjö-Koskisen ja Th. Reinin teoksista toimittaja ei ole löytänyt ainoatakaan tähdelle pantavata ajatusta. Toimittajalta näyttää suuresti puuttuvan arvostelukykyä.

G—t.

EMIL FROMMEL, *Pappismiehen muistelmia. II ja III:s osa.* Suomensi Severi L. Hämeenlinnassa 1897, G. W. Edlund. 88+94. siv. 8:o. Hinta 2: 25.

Viime syksynä Valvojassa ilmoittamamme »Pappismiehen muistelmien» II ja III:s osa ovat nyt suomalaisellekin yleisölle tarjona. Emme tahdo tällä kertaa laveammin ruveta tekemään selkoa kirjan loppuosista, sillä sama kristillinen henki ja jalo mieli, jotka niin suuressa määrin elähdyttävät Frommelin edellisiä teoksia, esiintyvät näissäkin selvästi. Tekijä kuvailee niissä parhaasta päästä »perheellisiä muistoja» omaisistansa, taantuen ajassa aina isänisänsä ja äidinisänsä aikoihin asti. Kuvaukset tuntuvat kuitenkin paikottain pitkäveteisiltä. Usean luvun loppuun tekijä on liittänyt omia mietteitään ja neuvojaan kuvatun tapauksen johdosta ja vaikka ne itsessään kyllä voivat olla hyviä, niin ne eivät kuitenkaan aina tunnu olevan oikealla paikallansa. — Suomennos näissä viime osissa on parempi kuin ensimäisessä, vaikka nytkin voi löytää epäsuomalaisuuksia ja outoja sanoja niinkuin esim. *laatikki* (byrå), *pudoteluukku* (fallucka), kannuksen *johtopuikko*, y. m. Oudolta tuntuu „*mehevä* voileipä», ja lauseparsi »— — heitti käden *kannattamaa* minut ulos rappujen eteen — —.»

H. S.

Tietoja eri aloilta.

Suomi ulkomailla.

— Kalevala unkariksi. Unkarilaisen Kisfaludy-seuran kokouksessa (25 p. toukok.) luki piispa K. Szász osan meillä tunnetun toht. BÉLA VIKÁRin tekemää Kalevalan-käännöstä (runot XI—XVII, Lemminkäis-runon). Hra Vikár on käännöksessään tarkoin noudattanut alkuperäisen teoksen runollista ulkoasuakin sekä käyttänyt hyväkseen unkarilaisen kansanrunouden lausumatapaa. Luettu episodi saavutti suurta mieltymystä; kääntäjälle kohotettiin, unkarilaisten sanomalehtien mukaan, »valtava éljen«.

— Kanteletar tshekiksi. Herra JOSEF HOLEČEK, joka jo ennestään on julaissut kauniin tshekkiläisen Kalevalan-käännöksen, on nykyään kääntänyt suurimman osan Kanteletarta tshekiksi. Käännös ilmestynee kohdakkoin painosta.

— JUHANI AHON »Maailman murjoma« ja »Kuinka tulin heränneeksi« ovat ilmestyneet tshekin kieleen käännettyinä nimellä: *Dvě čudské povídky* (Kaksi suomalaista novellia). Alussa on muutamta tietoja Juhani Ahosta, jotka ovat aivan oikeat; »Lastujen« kolmatta kokoelmaa ja »Panua« kääntäjä ei vielä näy tunteneen. Käännös tuntuu erittäin hyvältä ja sen on suorittanut nimimerkki *O. S. Vetti,* jonka alla piilee mähriläinen pappi KOUDELKA. Sama mies on jo ennen kääntänyt muutamia REIJOSEN novelleja tshekiksi. *Dvě čudské povídky* on ilmestynyt 54:tenä vihkona sarjaa *Světová knihovna* (Maailman kirjastoa) johon oivallisesti valikoiden otetaan maailmankirjallisuuden etevimmät tuotteet.

— J. J. KARVOSEN väitöskirja *Ueber den Einfluss des Quecksilbers auf die Nieren* on kokonaisuudessaan otettu aikakauskirjaan »Dermatologische Zeitschrift« (Band V, 113—213).

— *Chemie der fünfgliedrigen heterocyklischen Systeme von* J. W. BRÜHL *in Gemeinschaft mit* EDV. HJELT *und* OSSIAN ASCHAN. Braunschweig 1898. 709 s.

Tämän teoksen, joka samalla on kuudes nidos Roscoe-Schorlemmerin täydelliseen kemian oppikirjaan, ovat pääasiallisesti yllämainitut meikäläiset tiedemiehet kirjoittaneet. Se sisältää Furani-, Tiofeni- ja Pyrroliyhdistykset sekä Atsolien suuren ryhmän ja liitteenä sitäpaitsi Indoli-, Karbatsoli- ja Isoindoliderivaatit. Koska nykyjään ei löydy mitään likimainkaan niin tarkkaa monografista teosta tästä sekä teoretisesti että käytännössä tärkeästä aineryhmästä, on tämä suurella tarkkuudella ja asiantuntemuksella toimitettu teos oleva tervetullut lisä ammittimiesten kirjastoihin.

— *The Strand Magazine*-niminen englantilainen aikakauskirja (Vol. XV, N:o 90, kesäk. 1898) sisältää erään kirjoituksen maailman kirjeenkantajista. Niiden joukossa on suomalaisenkin kirjeenkantajan kuva; erittäin mainitaan kirjeenkantajiemme kielitaitoisuutta, he kun monesti osaavat suomea (»jota yhteinen kansa puhuu«), ruotsia (»jota yliluokka puhuu«) ja venättä (»joka on valtion kouluissa pakollinen«).

Elimistön suojeluskeinoista mikrobeja vastaan.

Kirj. WILLIAM WECKMAN.

Ei mikään lääkintätieteellinen käsite ole tehnyt syvällisempää vaikutusta eikä mikään oppi ole painunut yleisön mieliin paremmin kuin oppi mikro-organismeista, pikku-elimistöistä eli n. s. bakterioteoria. Nuo äärettömän pienet kaikkialla esiintyvät oliot, joita työväen asuntojen ummehtuneessa ilmassa on laskettu löytyvän noin 14,000 yhtä kuutiometriä kohden ja vaivaismajojen tahi yöpaikkojen useinkin vielä kehnommissa oloissa aina 16,000, jotka saastuttavat jokaisen käyttämämme esineen, kaiken nauttimamme ravinnon, nuo tauteja aikaansaavat ja kuitenkin käsin tavoittamattomat mikrobit muodostavat todellakin jonkunlaisen kauhuvallan ja pakottavat varovaisimmat ihmiset elämään alituisessa pelossa.

Niinpä ei veden sterilioiminen — jolloin on turvauduttu jos jonkinlaisiin kemiallisiin menettelytapoihin —, maidon keittäminen, tunkioitten ja rikkeitten desinfisioiminen, huoneitten tuulettaminen, sanalla sanoen kaikki mahdolliset terveyshoidolliset ohjeet, likimainkaan tyynnytä kaikkien levottomuutta. Niin kauan kuin elämme mikrobien keskellä, niin kauan kuin ne tunkeutuvat meihin hengittämämme ilman ja nauttimamme ravinnon mukana ja usein vielä ruumiin peitteen, ihon ja limakalvojen vahingoittuneiden osien kautta, miten on silloin selitettävissä, ettemme ole alituisesti tartuntatautien tyyssijoina, ja miten voi elimistömme lainkaan puolustautua näitä alinomaisia hyökkäyksiä vastaan? Nämä kysymykset asettaa yhtenään monikin vastattavikseen. Seuraavassa tästä sananen.

Tartunta-ainesten ja tautimyrkyn leviäminen ilman avulla näyttää olevan epäämättömästi todistettu, vallankin sen jälkeen kuin KOCH, CADEAC, MALLET, THAON y. m. ovat voineet näyttää tuberkulosin tarttuneen eläimiin, jotka ovat saaneet hengittää kuivuneista keuhkotautisten ysköksistä nousseen tomun saastuttamaa ilmaa.

Mutta tavallisissa oloissa on ilmaan levinneillä tauti-itiöillä kuitenkin osittain heikontunut tehoisuus ja elinvoimaisuus. Oltuaan pitemmän aikaa niiden kasvamiselle ja lisääntymiselle epäsuotuisissa olopaikoissa, missä ovat olleet pakkasen, kuivuuden tahi voimakkaan valon vaikutuksen alaisina, on niillä useimmissa tapauksissa myrkyllisyytensä ainoastaan osaksi jäljellä. Tässä suhteessa on, kuten yleensä jo tunnetaankin, auringonvalo paras ilman puhdistaja. Sähkö heikontaa myöskin mikrobien eloisuutta. Hyvin nopeasti purkautuvilla sähkövirroilla on saavutettu melkoisia tuloksia ja todistettavasti vähennetty mikrobien tehoisuutta kuten D'ARSONVALin ja CHARRINin kokeet ovat osottaneet, mutta jos tällöin jätetään elektrolytiset ja termiset ilmiöt lukuunottamatta, lienevät tulokset jotensakin vähäiset sekä itse tauti-itiöihin että niiden synnyttämiin toksineihin, myrkkyaineisiin nähden.

Vesi ei ole ainoastaan hyvä kulkuneuvo vaan myöskin suotuisa olinpaikka mikrobeille. Bakteridit muodostavat siinä spooreja eli itiöitä ja muutamat lajit voivat siinä lisääntyä moninkertaisesti. Mutta toisaalta, niin paljon kuin vettä onkin syytetty esim. tyfoidikuumeen eli lavantaudin levittäjänä, näyttää se, useiden tutkijain mielipiteen mukaan, tarjoovan tämän taudin itiöille ainoastaan lyhytaikaista suojaa. Tässä kohden ovat muuten mielipiteet vielä hyvin eriäviä. Kolera- eli kommabasilli pysyy, GAMALEIAn mukaan, ainoastaan silloin elinvoimaisena, kun sen ei tarvitse kilpailla olemassaolosta muiden mikrobien kanssa. STUTZERin ja BURRin mukaan ei kommabasilli elä kahta viikkoa kauemmin edes likavesissä.

Jokien ja juoksevan veden virtavuudella on suuri merkitys veden puhdistumiselle. Niinpä esim. Ranskan joista vuolas ja koskinen Rhone puhdistuu paljon nopeammin kuin Saone. Valo, veden syvyys, sen sisältämien kaasujen laatu, elimellisten ainesten paljous ovat kaikki tekijöitä, jotka vaikuttavat lisäksi asiaan ja ovat otettavat huomioon.

Sanalla sanoen, tavallisissa luonnonomaisissa oloissa on taudinsiemenillä, joita elimistö saa ulkoilmasta, vedestä ja muusta sitä ympäröivästä luonnosta, yleensä ainoastaan keskinkertainen vahingoittamiskyky. Ne kohtaavat elimistömme kudoksia hetkenä, jolloin niiden oma eloisuus on vähentynyt. Mutta ne kohtaavat kulussaan muutenkin joukon esteitä, joiden tarkoituksena on ehkäistä niiden elinvoimaisuudesta johtuvaa vahingollisuutta.

Ennen tunkeutumistaan elimistömme sisukseen on bakterioiden voitettava ne luonnolliset esteet, jotka ruumistamme peittävä iho- ja limakalvot

muodostavat. Nämä ovat siis suojeluskeinoja, asetettuja paikkoihin, joiden kautta hyökkääjät voisivat tunkeutua sisään. Ne muodostavat elimistön etuvartijaston.

Epitelikudokset, vaikka eivät olekkaan läpipääsemättömiä, kuten ennen luultiin, asettavat kuitenkin muotoperäisille taudinaiheille sulun, joka on sitä riittävämpi, kuta suurempi merkitys hyökkääjien lukuisuudella on. Nämä elimistön puolustajat voivat näet pitää aisoissa yksinäisiä ja harvalukuisia vihollisia, jotka saisivat pian ylivallan, jos pääsisivät runsaammassa määrässä tunkeutumaan läpi. Tämä on kuitenkin mahdotonta niinkauvan kuin epiteli-muurit ovat ehjät.

Hengityselimissä tapahtuu sitäpaitsi jonkunlainen siivilöiminen niitä peittävässä limakalvossa löytyvien lukemattomien ripsikarvojen eli cilioitten avulla, jotka karkoittavat bakterioita nopeilla, säännöllisillä ja yhtäännepäin järjestyneillä liikkeillään ja siten estävät niitä limakalvolle pysyväisesti asettumasta. Nenän hajukalvo (membrana pituitaria) on happamen liman kostuttama, joka tarjoo erittäin huonon maaperän parasitien lisääntymiselle.

Sylki puolestaan on bakterioita tappava, ei tosin samassa merkityksessä kuin esim. kirurgiassa käytetyt liuokset, vaan kuten elimelliset nesteet saattavat olla, tarvitsematta muuttaa soluja, joihin vaikuttavat. BOUCHARDin, GUIGNARDin ja CHARRINin kokeet ovat osottaneet tällaisen kemiallisten aineyhdistysten vaikutuksen; samassa määrin kuin he lisäsivät bakterion kulturiliemessä naftolipitoisuutta, saattoivat he vähentää ja vihdoin kokonaan hävittää bakterioiden kyvyn erittää toksineja, lisääntyä ja elää.

Saattaa olla, kuten jotkut tutkijat väittävät, että kitakaarien väliset mantelinmuotoiset muodostukset eli tonsillit ovat portteja, joista useat erilaiset tartuntatautien ainekset, kuten esim. skarlatinan eli tulirokon, pääsevät sisään. Mutta vielä varmempaa on, että juuri näissä elimissä tapahtuu runsas parasitien hävittäminen fagocytosi-ilmiön avulla, s. o. värittömät verisolut sulkevat sisäänsä ja sulattavat itseensä bakterioita suuret määrät. RÜFFERin kokeet ovat antaneet tälle otaksumiselle täyden pätevyyden.

Nieluun erittyvissä nesteissä lisääntyvät pikku-oliot erittäin vaikeasti ja joutuvat sitäpaitsi helposti yllämainittujen fagocytien saaliiksi. Näitä suojelijasoluja, itsenäisiä sotijoita elimistömme puolesta sen taistelussa pikkuvihollisiaan vastaan, on sijoitettuina pitkin suoliston pituutta lymfa-follikelien, Peyerin plaquien y. m. nimillä.

Vatsalaukun erittämien nesteiden joukossa esiintyy eräs erinomainen antiseptinen aine, kloorihappo, vapaana ainoastaan ruuansulatuksen aikana. Niinpä tämän aineen erittymisen eri vaiheitten mukaan on elimistökin bakterioilta paremmin tai huonommin suojattu. — Mutta joka tapauksessa vähenee tämä hapon reaktsioni suolistoon päin, jossa elääkin joukoittain bakterioita tavallisista saprofyteistä aina myrkyllisiin, tauteja synnyttäviin mikrobeihin asti.

Suoliston limakalvo on ehkä elimistömme vankin suoja. Myrkkyaineet, joita suoli sisältää, parasitit, jotka siellä asustavat, vaikuttaisivat nopean kuoleman, jos pääsisivät tunkeutumaan ruumiin kudoksiin. Suolen seinämällä on vielä suuremmassa määrässä kuin maksalla antitoksisia ominaisuuksia, s. o. kyky hävittää mikrobien synnyttämiä tahi muita myrkkyaineita. Niin pian kuin tämä limakalvo laadulleen muuttuu jonkun enteritin eli suolisairastuman vaikutuksesta, antavat tavallista runsaammin absorberatut myrkylliset aineet oitis aihetta erilaisiin tauti-ilmiöihin kuten kuumeeseen, pääkipuun j. n. e. Jos limakalvo jollakin paikalla häviää, ovat seuraukset vielä pelottavammat, kuten suolen perforatsioni y. m.

Vähemmässä määrässä suojelee vielä elimistöä suolissa eleleviltä mikrobeilta eri lajien keskinäinen taistelu olemassa olosta; samoin eräät ainekset, joita suolissa muodostuu tahi niihin muualta erittyy, kuten rikkihappo, fenolit, sappi; osaksi vielä hapen puute j. n. e.

Muista niin sanoaksemme ulkonaisista suojeluskeinoista on vielä mainittava esim. vaginali-liman ja virtsan happoisuus ja ihossa olevien rauhasten, etenkin hikirauhasten erittämistuotteet. Huolimatta niiden varsinaisesta kemiallisesta vaikutuksesta, poistavat nämä nesteet, kuten kyyneleet ja sylki, parasiteja vallan mekanisesti niitä mukanaan viemällä. Tunnetaanhan esim. anuriasta tahi suun kuivumisesta johtuvat terveyden vaarat.

Mutta otaksukaammepa, että mikrobit olisivat tunkeutuneet kudoksiin näistä suojeluskeinoista huolimatta; otaksukaammepa että ne, jätettyään selkänsä taa nuo suojelevat kalvot, tunkeutuisivat sisusonkaloihin ja yleiseen kiertokulkuun asti: Onko elimistö sen jälkeen jo kykenemätön ryhtymään viimeiseen voitokkaaseen taisteluun? Voiko hyökkääjä noin vain ilman muuta päästää valloilleen infektsionin eli tartunnan turmion? Eipä suinkaan. — Veri, yleensä epäkiitollinen mediumi bakterioille, on usemmiten sterili taudin vaiheiden kuten terveydenkin aikana. Sen joutuminen lukuisien bakterioiden valtaan on oikeastaan karakteristista vasta n. s. agoni-periodille

vähää ennen loppua. On ikäänkuin veressä piiloutuisivat ja asuisivat elimistön sisimmäiset ja viimeiset suojeluskeinot, koskapa veren tehtävänä onkin tarjota jokaiselle ruumiin solulle sen rakennusaineet ja elintarpeet.

Verellä on etenkin rokotetuissa elimistöissä, joutuessaan mikrobin tahi sen toksinien yhteyteen ylempänä mainittu bakterioita tappava kyky ja yleensä antitoksisia ominaisuuksia. Tämän tilan saavuttamiseksi käytetään erilaisia rokotustapoja. Yksi näistä, PASTEURin käyttämä, kokee antaa immunitetia eli tartunnan suojaa käyttämällä rokotukseen itiöitä itseään. Toinen, yleistä tunnustusta ja käytäntöä saavuttanut, käyttää sitävastoin bakterioiden tuottamia liukenevia aineksia.

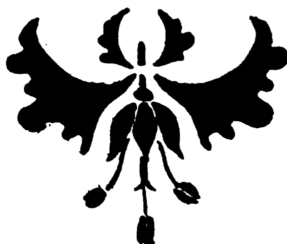
Itiöitä tappavan kykynsä vuoksi heikentää verineste parasitien myrkyllisyyttä; antitoksisten ominaisuuksiensa avulla — etupäässä BEHRINGin keksintö — se taas vastustaa mikrobien synnyttämien myrkkyainesten vaikutuksia.

On siis epäilemätöntä ja suorastaan yllämainituista veren muutoksista johtuvaa, että fagocytit — METSHNIKOVin teorian mukaan — ovat tässä osallisia. Valkoiset verisolut ryhtyvät taisteluun heikontuneita mikrobeja vastaan, sulkevat ne ruumiiseensa, vieläpä sulattavat, digereeraavat ne — tärkeä seikka, joka juuri saattaa tämän prosessin veren muuttumisen yhteyteen.

Veressä ovat lisäksi liike, paineen vaihtelut, happi toisissa ja hiilihappo taas toisissa tapauksissa apuna ja päättämässä alettua työtä. Ylläluetellut ovat tärkeimmät ja varmimmin tunnetut puolustajat, joita elimistö käyttää taistelussaan pathogenisia, sairautta synnyttäviä vaikuttimia vastaan. — Todellisuudessa saattaa jokainen elin, jokainen solu ottaa osaa tähän taisteluun: munuaiset poistavat toksineja ja mikro-organismeja; maksa ja lisämunuaiset hävittävät vahingollisia aineksia; perna ja luuydin lähettävät verivirtaan lukuisia valkoisia verisoluja j. n. e.

Niinpä myöskin poikkeustapauksia ja erityisiä bakterioita lukuun ottamatta mikrobit, ollen tartuntatautien välttämätön, mutta ei yksin riittävä ehto, eivät pääse voitolle muuten kuin elimistön väsymisen, sen normalitilan menettämisen tahi erityisen vastaanottavaisuuden avulla; siis silloin kun elimistön anatomiset elementit toiminnassaan häirittyinä tarjoovat tavallista avaramman oven vihollisten hyökkäyksille ja siten myöskin helpomman saaliin.

On todellakin huvittavaa nähdä, miten vihollisemme ensin ulkonaisissa medioissa eli väliaineissa oleskellessaan tapaavat vaikuttimia, jotka niitä heikentävät — esim. kuivuus, valo; — miten nuo samaiset viholliset, jättäessään ne ja saapuessaan itse elimistömme sisustaan johtaville porteille, kohtaavat jälleen uusia mekanisia, kemiallisia, dynamisia esteitä. Jos niiden onnistuu voittaa vielä nämäkin ja tunkeutua itse kudosten sisimpään, on niiden jälleen taisteltava lukuisaa elimistön varustamaa suojelijain parvea vastaan. Ymmärrämme miten on voitu sanoa elimistön olevan yleensä kyllin lujasti varustetun bakterioita vastaan. On vain tärkeätä, että sitä tarkalleen pidetään tällä luonnonomaisella puolustussodan kannalla eikä anneta sen vastustuskyvyn hetkeksikään heiketä.

LEO TOLSTOI.

Kaksi valtiomiestä.

(Kreivi F. W. R. Berg ja vapaaherra L. G. von Haartman.)[1]

Kirjoittanut

TH. REIN.

Suomen vaikuttavin henkilö, lähinnä hallitsijaa, oli 1850-luvun loppupuolella kenraalikuvernööri kreivi Berg. Tässä miehessä oli suuria ansioita yhdistyneinä suuriin vikoihin. Ei ole suinkaan liikaa sanoa Bergiä älykkäimmäksi kenraalikuvernöörinviran hoitajaksi, mikä Suomessa on ollut v:n 1809 jälkeen. Hänellä oli nopea käsityskyky, erinomainen muisti, paljon sivistystä, niinikään runsaita tietoja, saavutettuja osaksi opintojen, osaksi monipuolisen kokemuksen kautta hänen oleskellessaan eri maissa eri toimia hoitamassa. Hän sekä puhui että kirjoitti mielellään ja hyvin. Jo miehen ulkomuotokin oli todistuksena vilkkaasta ja vireästä mielestä. Berg oli jonkun verran keskikokoa pitempi ja erittäin laiha. „Hänen kasvojensa ilme, — nenä kun oli hieno, jyrkästi kaareva, viikset pienet, mustatut, suupielissä ylöspäin kierretyt, silmät harmaat, pienet ja läpitunkevat — voi vaihdella hyvänsävyisestä, hyväilevästä kissasta vaaralliseen petolintuun“, lausuu eräs hänen elämäkertansa kirjoittaja[2]. Hän oli uu-

---

[1] Ote tekeillä olevasta J. V. Snellmanin elämäkerran toisesta osasta.

[2] Kreivi Bergin kanslian virkamies C. von Philippaeus on S:t Petersburger Zeitungissa v:lta 1889 julkaissut sarjan vilkkaasti kuvailtuja muistoja Bergistä Suomen kenraalikuvernöörinä.

pumattoman ahkera ja koetti tavallaan uutterasti edistää hänelle uskotun maan parasta. Ensimäisenä kesänä rauhan jälkeen täällä ollessaan, v. 1856, hän teki retken halki Suomen ja sepitti silloin tekemistään havainnoista kertomuksen, joka ei täytä vähempää kuin 46 suurempaa tai pienempää vihkoa, mitkä hän lähetti keisari Aleksanterille, joka, niissä olevista marginaalimuistiinpanoista päättäen, ainakin osaksi on ne lukenut. Bergin pontevuuden hedelminä voidaan mainita useita maallemme hyödyllisiä toimenpiteitä. Siinä luonteenkuvauksessa, jonka Snellman on tehnyt kreivi Bergistä [1], luetellaan näitä: hänen osanottonsa valtiopäivien palauttamiseen, maamme ja keisarikunnan välisten tullisuhteiden järjestäminen, rahamuutoksen alkuunpaneminen, kansakoululaitoksen perustaminen, maan ensimäinen rautatie, sen vääryyden poistaminen, joka esti maan suomenkielistä väestöä yleisinhimillisestä sivistyksestä. Kieltämätöntä onkin, että ensimäiset viralliset, kaikkia näitä parannuksia tarkoittavat toimenpiteet kuuluvat Bergin kenraalikuvernööriaikaan, kuten myös, että hän itse toimeliaasti on ottanut osaa kaikkiin näihin.

Mutta siitä huolimatta kreivi Berg joutui suurimpaan epäsuosioon maassamme, ja lähempi tarkastelu osottaa, että hän, ainakin suureksi osaksi, itse oli syypää siihen. Hänen luonteensa ja koko personallisuutensa eivät olleet omiaan täällä voittamaan suosiota. Aina vilkkaana ja liikkuvaisena kuin tuli tuntui hän vakavasta, flegmaattisesta kansastamme hätiköltä, ja hänen kokeensa taiteen nuorentamiskeinojen avulla aina säilyttää mahdollisimmasti nuorekkaan ulkomuodon saattoi hänet jossain määrin naurettavaksi, kun toiselta puolen hänen kieltämätön kyvykkäisyytensä umpimielisyyden yhteydessä herätti pelkoa ja epäluuloa. Häntä syytettiin siitä, etteivät hänen lupauksensa ja tiedonantonsa aina olleet luotettavia. Kentiesi hän toi mukanaan diplomaattiuraltaan Münchenissä, Neapelissa ja Wienissä sen ohjeen, jonka kaikkien diplomaattien opetusmestari, Talleyrand, teroitti mieliin, nim. että sanojen piti salata ajatukset. Jos kohta tämä ohje joskus voi diplomaatille olla tarpeen, niin se ei ainakaan sopinut Suomen hallitusmiehelle. Hänen alituiset,

---

[1] Kirjoitus „Kreivi Berg" (Kootut teokset IX).

ei aina kypsiksi harkitut ehdotuksensa ja tuumansa sekä hänen kärsimätön kiireensä saada ne toteutetuiksi, häiritsivät tyyneyttämme ja suututtivat virkamiehistöämme, sekä saattoivat hänen lähimmät käskynalaisensa tuskastumaan.

Sen pahemmin hän ei aina ottanut tarkasti huomioon säädettyjä laillisia muotoja. Berg oli, jos kohta sivistynyt ja monessa suhteessa valistunut mies, kuitenkin lähinnä edellisen hallituskauden absolutistisen katsantotavan valtaama. Parlamentaarista hallitusmuotoa kohtaan hänellä tuskin oli mitään myötätuntoisuutta; semminkin hän, elämän koulussa kehittyneenä käytännönmiehenä, halveksi politiikkaa semmoisena, miksi se kehittyy juristien ja oppineitten teoretikkojen johdolla. Hänellä oli tapana tässä suhteessa varoittavaksi esimerkiksi viitata Saksan valtioparlamenttiin Frankfurtissa v. 1848. Hän halusi yhteiskunnallisia parannuksia, mutta niiden ei pitäisi saada alkunsa hallituista, vaan päinvastoin hallituksesta, s. o. Suomessa hänestä itsestään. Hänellä oli erittäin suuri käsitys omasta personallisesta kyvystään, mistä useat kirjalliset lausunnot ovat todistuksena. Useissa kohdin hän kiittää omaa valppauttaan, lujuuttaan, varovaisuuttaan j. n. e. Kirjeessään Armfeltille (19/31 p. maalisk. 1860) hän lausuu: „Minä onnittelen itseäni sen vauhdin (élan) johdosta, joka minun on onnistunut antaa Suomen hallinnolle aina ensi olinvuodestani saakka tässä maassa.“ Hän oli siksi kärsimätön noiden hänen mielestään hitaiden ja monimutkaisten muotojen tähden asioiden käsittelemisessä, mitkä ovat omituisia yhteiskuntalaitoksellemme, jolle hän yleensä ei antanut mitään erityistä arvoa. Tosin hän usein toistaa vakuutuksensa että hän kaikessa tahtoo noudattaa lakejamme; sillä osaksi oli keisari nimittäessään hänet kenraalikuvernööriksi erityisesti teroittanut tämän hänen mieleensä, osaksi Berg ei suinkaan ollut välinpitämätön yleisön suosiosta. Mutta kuitenkin pääsi hänen kärsimätön ja pohjaltaan itsevaltainen luonteensa voitolle, niin että säädetyt muodot väliin jäivät huomioon ottamatta.

Berg ei ollut sivistykseltään eikä luonteeltaan venäläinen, vaan baltilais-saksalainen, jopa hän oli venäjänkielessä jokseenkin heikko. Mitään harrastusta Suomen venäläistyttämiseen nähden hänellä ei ollut, mutta hän katsoi kyllä tarpeelliseksi estää kaikkea maamme

lähentelemistä Ruotsiin. Ollen vanhaa liiviläistä aatelistoa oli hän piintynyt feodaliseen katsantotapaan, jonka vuoksi hän myös valitti, että Suomen aatelisto merkitsi niin vähäisen, kolmas sääty sitä vastoin kaikki[1]. Tämä teki hänet vieraaksi tavalliselle ajatussuunnalle maassamme, kun kuitenkin hänen vastenmielisyytensä Ruotsia ja ruotsalaisuutta kohtaan sekä käytöksensä muutoin saattoi hänet riitaan juuri niiden maamme kansanluokkien kanssa, joita voi pitää verrattain ylimysmielisinä: virkamiesten sekä korkeamman tilanomistajain- ja porvariluokan kanssa. Ne häntä etenkin vihasivat ja tältä taholta tehtiin syytös, että Berg muka oli „demokraattisen" vaikutuksen alaisena ja suositteli alhaisoa.

Berg oli luonteeltaan ylen epäluuloinen, mikä seikka, vilkkaan mielikuvituksen yhteydessä, usein erehdytti häntä sisällisten olojemme arvostelussa. Varsinkin oli hänen epäluulonsa suunnattu yliopistoa kohtaan, minkä hän luuli olevan alituisten valtiollisten vehkeilyjen ahjona. Jopa hän selitti kansliapäällikölleen S. H. Antellille suorastaan pelkäävänsä tätä laitosta[2]. Keisarin lausumaa toivomusta, että yliopiston hallituksen tärkeämmissä tapauksissa tulisi keskustella kenraalikuvernöörin kanssa, käytti Berg alituisesti sekaantuakseen yliopiston sisällisiin oloihin ja ryhtyäkseen toimenpiteisiin, jotka loukkasivat sekä sen opettajia että nuorisoa. Milloin hän esti jotakuta yliopiston jäsentä, jota hän piti valtiollisesti vaarallisena, matkustamasta ulkomaille (esim. dosentti Grönbladia v. 1856), milloin hän sekaantui opettajavirkaan asettamista koskeviin kysymyksiin, estääkseen itselleen vastenmielisten henkilöiden nimittämistä, milloin hän taas vastusti konsistorin ehdottamia muutoksia yliopiston ohjesääntöihin. Mieluimmin hän olisi itse tahtonut hoitaa yliopiston hallintoa kanslerina tai kanslerinapulaisena. Alituisesti hän saattoi keisarin levottomaksi kaikenmoisten yliopistotapahtumain tähden, jotka voivat tähän tehdä ikävän vaikutuksen, ja taivutti keisarin omistamaan näille seikoille

[1] Bergin kirje Armfeltille 21 p. tammik./2 p. helmik. 1860, missä hän sanoo siitä syystä tahtovansa suosia majoraattien muodostamista Suomeen. Oli nimittäin juuri silloin kysymys siitä, että Mustion kartano Karjaan pitäjässä muutettaisiin majoraatiksi.

[2] Useat kirjeet Antellilta Armfeltille vv. 1856—60.

ylen tarkan huolenpidon. Siten esim. kaikki ne puheet, jotka ruotsalaisten ylioppilasten käydessä Helsingissä v. 1857 pidettiin, lähetettiin käännettyinä keisarille, joka ne luki. Sen ohessa Berg ei uupunut kuvailemasta yliopiston henkeä huonoksi. Kaikella tällä hänen ei kuitenkaan onnistunut haihduttaa sitä hyväntahtoisuutta, jota yliopistolla oli onni nauttia keisari Aleksanterin puolelta, joka vakuutti Armfeltille, ettei hän muuta toivonut kuin että yliopisto kaikin puolin menestyisi.

Tämä rettelöiminen yliopiston kanssa lisäsi paljon Bergin epäsuosiota Suomessa. Sillä — kuten kreivi Armfelt kerran tuttavallisessa kirjoituksessa vapaaherra Stjernvall-Walléenille tästä lausuu —: voi pahoin pidellä narttua sen siitä kostamatta, mutta koetappa vain koskea sen penikoita, niin se puree sinua!

Jos meillä ei pidetty Bergistä, niin ei hänkään ollut tyytyväinen meihin suomalaisiin, ja aikaa myöten hän tuli yhä tyytymättömämmäksi. Hitautemme herätti hänen paheksumistaan, yhtä paljon kuin hänen hätäilemisensä oli meille vastenmielistä. Tunnettu on, että kreivi Berg, kun muutamat suomalaiset hänen luovuttuaan kenraalikuvernöörinvirasta kävivät hänen luonaan Pietarissa, lausui heille jäähyväiset sanoen: „Schlafen Sie wohl, meine Herren!“. Sanalla sanoen: hän ei sopinut meille, emmekä me hänelle, — jonka tähden, jos kohta myönnämme Bergille ansioksi sen, minkä hän on toiminut Suomen hyväksi, ei voi sanoa aivan vääräksi Stjernvall-Walléenin lausuntoa kirjoituksessaan Armfeltille: että kreivi Berg oli yhtä sopimaton hoitamaan Suomen hallintoa, kuin kardinaali Antonelli, tuo paavi Pio IX:n juonikas neuvonantaja, olisi ollut sijaiskuninkaana ohjaamaan Norjaa.

Paitsi Bergin suhdetta yliopistoon oli vielä toinen seikka, joka etupäässä ylläpiti tyytymättömyyttä häntä kohtaan, nimittäin hänen sensuurihallintonsa. Tämä oli tosin lievempi kuin ruhtinas Menshikovin, koska useita asioita voitiin julkisesti käsitellä, mitkä ennen olivat olleet kielletyt; mutta osaksi oli sensuuripakon sietämättömyys nyt tullut yleisössä suuremmaksi, osaksi vaikutti Bergin personallinen, erittäin oikullinen ja epätasainen sekaantuminen paino-oloihin kiusoittavammin kuin Menshikovin johdonmukainen suukapulajärjestelmä.

Berg ei voinut milloinkaan vapautua epäilemästä sanomalehdistöä ja haluamasta komentaa sitä. Sekä sensoreilla että sanomalehdentoimittajilla oli tukalat ajat. Sensori Heimbürgerin, sanoo Bergin elämäkerran kirjoittaja Philippaeus, ei tarvinnut käydä saunassa; kenraalikuvernööri antoi hänelle kyllin usein „löylyä". Väliin taas tämä kutsui luokseen toisen tai toisen sanomalehdentoimittajan, milloin opettaakseen heille, mitenkä sanomalehteä oikeastaan oli toimitettava, milloin nuhdellakseen heitä ja uhatakseen lakkauttaa heidän lehtensä. Akadeemisten kruunauspuheiden jälkeen syksyllä 1856 vedettiin julkisen sanan suitset tiukemmalle. Uuden sanomalehden, nimeltä *Dagen,* oli määrä ilmestyä v:n 1857 alusta, mutta sensori kieltäytyi antamasta näytenumerolle imprimatur'iansa erään nykyajan katsantotavan mukaan hyvin viattoman, K. G. Ehrströmin tekemän kirjoituksen johdosta: *Yhtä ja toista merikartoista, aallokoista ja — julkisuudesta,* missä puoleksi leikillisellä tavalla kuvailtiin kaikkia niitä vaikeuksia, joita vastaan julkisen sanan meillä täytyi taistella. Sensuurikomitea hyväksyi sensorin toimenpiteen, mutta sitä vastaan toimitus teki valituksen sensuuriylihallitukseen, joka kahdella äänellä (puheenjohtajan, vapaaherra J. R. Munckin ja prokuraattori Gaddin) yhtä (senaatinjäsenen M. W. Nordenheimin) vastaan tuomitsi toimituksen hyväksi. Sensuuriylihallitus arveli olevansa oikeutettu tähän, sillä vaikka tosin julistus v:lta 1847 siirsi senaatilta kenraalikuvernöörille vallan myöntää aikakauskirjojen ilmestymisen ja lakkauttaa ne, niin ei sensuuriylihallitukselle kuuluvaa valtaa tarkastaa sensuurikomitean toimenpiteitä samalla kertaa oltu kumottu. Berg sitävastoin arveli, että sensuuriylihallitus oli mennyt toimivaltaansa ulommaksi, minkä vuoksi hän kutsui luokseen sen jäsenet sekä antoi näille nuhteita. Munck valittaa katkerasti Armfeltille, että sensuuria siten täytyy toimeenpanna kenraalikuvernöörin käytösohjeitten, vaan ei lain ja säädösten mukaan. Riita päättyi siten, että sensuuriylihallitus, kenties liian malttamatta, pyysi vapautusta ratkaisuvallasta aikakauskirjoja koskevissa jutuissa, mikä keisarillisen kirjeen kautta 23 p:ltä maalisk. 1857 siirrettiin kenraalikuvernöörille. Sanomalehti Dagen meni myttyyn. Mutta kreivi Berg hykerteli käsiään tyytyväisenä

päästyään yksinvaltiaaksi painoasioissa, ja käytti con amore äskensaavutettua valtaansa [1].

Snellmankin oli sanomalehden toimittajana useammin kuin kerran Bergin hyökkäysten alaisena, niin että Litteraturbladetin ilmestyminen sen kautta välistä myöhästyi. Ja kuitenkin katsoi Berg Litteraturbladetia Suomen valistuneen, valtiollisesti ymmärtävän ja senvuoksi huomioon otettavan opinionin varsinaiseksi puhetorveksi. — Snellman sanoo kirjoituksessaan kreivi Bergistä: „Yleisön silmissä taisi etupäässä sensuuri vähentää hänen kansansuosiotaan. — — Kreivi Berg sanoi tästä: 'Minä en voi Pietarissa ottaa vastaan valituksia siitä, mitä teidän sanomalehtenne sisältävät; te ette tunne omaa asemaanne; minä suojelen teitä estämällä ajattelemattomia hyökkäyksiä'. Näihin aikoihin alkoivat muutamain venäläisten lehtien kiukkuiset viittaukset Suomen oloihin. Mutta ne vaikenivat äkkiä. Sanottiin, että venäläisten lehtien täytyi olla tietämättä Suomen olemassa-olosta. — Kuten ruhtinas Menshikov oli kreivi Bergkin sanonut: 'Minä se olen hallitsijan edessä vastuunalainen Suomesta. Kellään muulla ei ole sen kanssa tekemistä'. Ja hänen sanansa pysyi voimassa." — Toisessa kohdassa palaa Snellman samaan asiaan [2]: „Kreivi Berg ei ollut periaatteiltaan epävapaamielinen. — — — Hän tunnustikin mielellään painovapauden hyvät puolet. Mutta tässä maassa hän katsoi sitä ainoastaan siltä taholta, mitä ääniä meidän sanomalehtiemme menettely voi herättää venäläisessä sanomalehdistössä. Ja jos siinä on perää, mikä on luotettavalta taholta ilmoitettu, että hän on saanut aikaan sen, etteivät Venäjän sanomalehdet saaneet puhua mitään Suomesta, niin taisi hän kyllä olla vastalupausten sitoma. Hänen suuri vikansa oli, että hän personallisesti ryhtyi sensuuriin. Kun tästä huomautettiin, niin hän heitti asian sikseen,

---

[1] Bergin kirjoit. Armfeltille 6/18 jouluk. 1856 ja Munckin niinikään A:lle 9/21 jouluk. s. v. (molemmat A. A:n jälk. jään. papereissa). Keis. Senaatin istuntojen pöytäk. 14 p. tammik. 1857. Vrt. A. Schauman: Från sex årtionden.

[2] Morgonbladet v:lta 1881 25 p. tammik., kirjoitus „Förklaringar" (Kootut teokset VI, s. 657).

vakuuttaen, että ylen harvoin hänen neuvoaan kysyttiin; ja siihen sen piti jäädä."

Että Bergin toimenpiteet sensuurin suhteen osaksi saivat alkunsa hyvänsuopeudesta Suomea kohtaan, ei voitane epäillä. Siinäkin on perää, että hän „periaatteellisesti" myönsi painovapauden edut. Ainakin hän kirjoittaa Armfeltille (8/20 p. tammik. 1859): „Jo kolme vuotta olemme koettaneet saattaa yleisön tietoon kaikkea, mikä voi vaikuttaa sen valistumiseen". Jossain kohdassa hän nimittää itseään „Suomen vapaamielisimmäksi mieheksi". Mutta hän tahtoi kuitenkin pidättää itselleen oikeuden päättää, mikä todella oli yleisölle valistukseksi, mikä ei. Ja täten hän joutui mielivallan tielle. Niinikään on huolenpito torjua Suomelta ikävyyksiä venäläisen sanomalehdistön puolelta tuskin yksinään voinut olla Bergin menettelyn vaikuttimena. Sillä vaikeata on käsittää, kuinka tämä on voinut olla syynä esim. siihen, että kun 1856 v:n kato sattui, Berg aluksi koetti mitä ankarimmalla valvonnalla estää sanomalehtiä kertomasta uutista hädästä; ei saanut, hän sanoi, saattaa yleisöä levottomaksi. Kielto osottautui kuitenkin pian mahdottomaksi noudattaa. Vapaamielisyyttä painoasioissa ei myöskään todista seuraava juttu, jonka totuuteen, katsoen sen alkulähteeseen, kuitenkaan ei voitane täydelleen luottaa. „Finska förhållanden"-nimisessä julkaisussa (vihko IV, s. 72) kerrotaan nim. kuinka Snellman pienessä seurapiirissä Bergin luona valitti, että sensuuri Suomessa oli vieläpä ankarampi kuin Pietarissakin. „Ystäväni" — kerrotaan Bergin vastanneen — „siihen on syynä se, että sensuuri Pietarissa on ylen kehno, mutta Suomessa se on erinomainen."

Suhteestaan kreivi Bergiin on Snellman itse antanut lähempiä tietoja. Heitettyään alkuperäisen epäluulonsa, että Snellman muka oli politisesti vaarallinen henkilö, ja oltuaan avullisena hänen nimittämisessään professorinvirkaan, alkoi Berg hänelle osottaa huomaavaisuuttaan, sekä silloin tällöin kutsua häntä luokseen kuullakseen hänen mielipidettään ilmaantuvissa kysymyksissä. Snellman kirjoittaa tästä: „Personallisesti ei minun ole kiittäminen kreivi Bergiä muusta kuin säädyllisestä kohtelusta, ja siitä olen vakuutettu, etten hänen hallintonsa aikana olisi saanut mitään ylennystä profes-

sorinvirastani yliopistossa, — ylennystä, jota en milloinkaan olekkaan halunnut, vielä vähemmin tavoitellut. — — — Ensimäisen kohtauksemme jälkeen“ — alussa v:tta 1856 — „olin usein kutsuttu kreivin luo saadakseni tietää *was wir gethan haben* (mitä olemme tehneet) ja *was wir thun werden* (mitä tulemme tekemään), usein sanomakirjailijatoimeeni katsoen, mutta myös siitä huolimatta, ainoastaan kuullakseni ja vastatakseni. Kreivi Berg puhui, kuten tunnettu, mieluimmin itse. Että hän puhui hyvin ja varsin taidokkaasti, tarvinnee tuskin sanoa. Mutta jokainen, joka on hänen kanssaan keskustellut, tietää myös, että hän tunsi kuuntelemisen suuren taidon. Ja varsin useat ovat ne, joilla oli tilaisuus havaita tätä. Sillä hän haki tietoja kaikilta ja kaikesta. Muuttumattomasti kevein mielin hän vastasi oppositsioneihin ja kuunteli lausuntoja, jotka koskivat jopa hänen omaa asemaansakin maassa ja asemaansa yleiseen mielipiteeseen nähden, osottamatta paheksumisen merkkiäkään. Hän sanoi usein: 'Minä annan arvoa teidän mielipiteellenne, mutta teidän tulee myös antaa arvoa minun mielipiteelleni'.“ — „Bergin kutsut ja minun käyntini“ — kertoo Snellman toisessa kohdassa — „jotka, muutamia lukuunottamatta, aina tapahtuivat käskystä, olivat herättäneet huomiota ja kateutta — kumartelijoissa ex professo —, niin että myös jonkunlainen häväistyslaulu tästä pantiin liikkeelle [1]. — — Se erinomainen suosio, jota hän aina osotti minua kohtaan, soi minulle tilaisuuden useissa asioissa lausua mielipiteeni, ei aina seurauksitta.“

Kreivi Berg kertoo (kirjeessään Armfeltille 6/18 p. tammik. 1858) että hän on neuvotellut useitten järkevien ja hyvänsuovien miesten kanssa, olisiko sopivaa, että kukin kirjoittaja panisi sanomalehdissä nimensä kirjoituksensa alle. Syitä ja vastasyitä oli punnittu, mutta Berg tahtoo, ennenkuin mitään päättää, keskustella asiasta Armfeltin kanssa. Että Snellman oli keskustelun osanottajia, pidämme hyvin luultavana, jos kohta meillä ei ole siitä todistuksia. Että Snellman ei suinkaan ollut Bergin nöyrä palvelija, selviää siitä, että hän useissa

[1] Tämä häväistyslaulu on ivamukailu Bellmanin tunnetusta „Fader Berg i hornet stöter“, ja sai alkunsa aikana, joka seurasi lähinnä n. k. tammikuun valiokunnan kokoonkutsumista, mikä, vaikka syyttä, luultiin Bergin toimeksi.

kohdin sekä paino- että yliopistokysymyksissä, lausui mielipiteitä, jotka olivat aivan vastakkaisia Bergin mielipiteille, kuten silloin, kun hän vastusti Bergin halua kutsua saksalaisia professoreita yliopistoon, suoda ero sijaiskanslerille, vapaaherra Munckille ja poistaa promotsionit. Senvuoksi hän ei nauttinutkaan Bergin täyttä luottamusta. Vanhoilla päivillään sepittämissään muistiinpanoissa Bergistä, joita hän osaksi julkaisi jo eläessään, arvostelee Snellman tätä kylläkin edullisesti. Mitä hän mainitsee niinhyvin Bergin ansioista kuin vioista, onkin nähdäksemme todenperäistä. Mutta me luulemme, että kuva kumminkin on kokonaisuudessaan tullut liian valoisaksi, syystä että Snellman Bergin toiminnan varjokohdista oikeastaan huomauttaa vain sensuuria, mutta ei muita, esim. hänen menettelyään yliopistoa kohtaan, ja mitä oli sen yhteydessä. Luultavasti oli tämä puoli Bergin toimintaa Snellmanille, kuten useimmille muille siihen aikaan, ainoastaan vaillinaisesti tunnettu.

Jos kreivi Berg ei minkään kehotusten kautta voinut taipua myönnytyksiin painoasioissa, pani hän enemmän huomiota oikeutettuihin toiveisiin toisessa maalle tärkeässä kysymyksessä, nimittäin suomalaisessa kielikysymyksessä. Jo pian tänne tultuaan, samana päivänä kun suuret n. k. „rauhanpäivälliset“ olivat (huhtik. 29 p. 1856), ilmoitti Berg, ottaessaan vastaan kaikki kunnat ja virastot, että Hänen Majesteettinsa oli suostunut virallisen suomenkielisen sanomalehden julkaisemiseen „hyödyllisten tietojen levittämiseksi“, kuin myös suomenkielen kääntäjien asettamiseen lääninhallituksiin. Ja hän lisäsi „tehneensä tämän esityksen Hänen Majesteetilleen paroni von Haartmanin ansiokkaan harrastuksen johdosta maan kieleen katsoen“ [1]. Viimeksimainittu uutinen voi näyttää odottamattomalta, koskapa Haartman useissa tilaisuuksissa ei ainoastaan ollut puhunut jotenkin halveksivasti suomenkielestä, suomalaisista harrastuksista ja niiden puolustajista, vaan koska häntä myöskin tulee pitää yhtenä 1850 v:n suomenkielen käyttämistä kirjallisuudessa koskevan sensuurikiellon alkuunpanijoista. Yhtäkaikki olemme vakuutetut siitä, että

[1] S. H. Antellin kirje Aleks. Armfeltille 18/30 p. huhtik. 1856 (A. A:n jälk. jään. papereissa).

Bergin mainitsema lauselma on tosi, ja että Haartman todellakin oli neuvonut äskenmainittuihin toimenpiteisiin. Haartman oli, sanottakoon hänestä muuten mitä tahansa, mies, joka, kun vain hänen intohimoinen luonteensa ei vienyt häntä harhaan, kykeni asettumaan valtiomiehen katsantokannalle ja myös johonkin määrin ottamaan huomioon muuttuneita olosuhteita; molemmat äskenmainitut toimenpiteet olivat sitäpaitsi vain omiaan vahvistamaan hallitusta, mitä seikkaa Haartman aina etupäässä piti silmällä.

Virallisen suomenkielisen sanomalehden perustamista tarkoittava hanke oli suureksi osaksi toimeenpantu siitä syystä, että Berg oli tyytymätön etevimmän suomenkielisen lehden, *Suomettaren*, kantaan, ja tahtoi häätää sen rahvaan luota hallituksen puolta pitävän halvan sanomalehden avulla. Kuitenkin oli sangen vaikeata saada lehdelle toimittaja, huolimatta siitä, että Berg siinä tarkoituksessa kääntyi itse Suomalaisen kirjallisuuden seuran puoleen. Berg valittaa kirjeessä Armfeltille 31 p:ltä jouluk. 1856/12 p:ltä tammik. 1857 „fennomaaneista", heidän vähäisen avuliaisuutensa johdosta: „He ovat kaikki kasvatetut yliopistossa, jonka henki on huono, kuten kaikkien yliopistojen, itse niiden järjestelyn tähden." Vihdoin oli hänen kuitenkin onnistunut saada sopiva toimittaja, eräs pastori K. Schröder (yhdestä Inkerinmaan suomalaisista kunnista), jota oli Bergille suositellut kenraaliajutantti paroni Meyendorff, Pietarin evankelisen konsistorin presidentti. Berg toivoo parasta uudesta sanomalehdestä: „jo rientää" — hän sanoo — „rahvas tilaamaan sitä, ja lukumäärä on yhäti kasvava." — Tämä sanomalehti ilmestyi nimellä *Suomen julkisia sanomia* 1857 v:n alusta. „Finska förhållanden"[1] mainitsee tästä suurella pelolla ja närkästyksellä: „Ennenkuin edes ensimäiset käsitteet hallituksen oikeuksista ja velvollisuuksista ovat ehtineet herätä kansassa, on kreivi Berg jo keksinyt keinon vääristellä niitä." „Tämä pirullinen turmeleminen on hänelle myös onnistuva." — Tämä pelko näyttäytyi kuitenkin todellisuudessa yhtä vähän oikeutetulta kuin kreivi Bergin toiveet. Suomettaren tilaajamäärä tosin aleni melkoisesti ensimäisenä vuonna, ja uusi virallinen lehti, jota pappien ja

---

[1] Vihko I, s. 41.

nimismiesten oli käsky taivuttaa rahvasta tilaamaan, sai 3000 tilaajaa. Mutta seuraavana vuonna aleni lukumäärä 600:ksi, kun Suomettaren tilaajamäärä taas nousi. Saatuna tuloksena pysyi ainoastaan, että suomenkielinen väestö oli tullut ruotsalaisen vertaiseksi siinä kohden, että sekin saavutti sanomalehden virallisia tiedonantoja varten, jotavastoin tämän lehden vaikutus kansan valtiolliseen ajatussuuntaan aina on pysynyt = 0.

V:nna 1858 säädettiin, että kuntakokouksien pöytäkirjat olivat kirjoitettavat suomeksi niissä seurakunnissa, missä jumalanpalvelus pääasiallisesti toimitettiin tällä kielellä. Samana vuonna myönnettiin, että suomenkieltä yliopistossa saatiin käyttää latinan ja ruotsin ohessa akadeemisissa väittelyissä. V:nna 1858 ensimäinen korkeampi suomalainen oppikoulu avattiin Jyväskylässä, sen jälkeen kuin päätös siitä oli tehty edellisenä vuonna. V:sta 1860 alkoi Suomen asetuskokoelma ilmestyä myös suomeksi. Kun kreivi Berg kehotti Suomalaisen Kirjallisuuden Seuraa tekemään ehdotusta siitä, kuinka voitaisiin aikaansaada hyvä suomalainen käännös lakikommissionin ruotsiksi ilmestyneestä suuresta lakiteoksesta, antoi mainittu seura tästä v. 1858 lausunnon, jonka mukaan kommissioni oli asetettava työn suorittamista varten. Berg piti keväällä samana vuonna kotonaan tästä neuvotteluja muutamain suomen kielen ystäväin, Lönnrotin, Reinin ja Snellmanin kanssa. Kuitenkin johduttiin vähitellen siihen mielipiteeseen, että ei olisi ryhdyttävä lakikommissionin teoksen kääntämiseen, vaan että kyllä olisi toimitettava 1734 v:n laista uusi käännös, joka olisi varustettava myöhemmin tulleita muutoksia koskevilla muistutuksilla. Kreivi Berg toimitti v. 1861 tähän tarkoitukseen 20,000 mk:n suuruisen valtionrahamääräyksen, ja yritys pantiin toimeen. Myöskin Suomalaisen kirjallisuuden seura sai v. 1858 keisarin käsikassasta vuotuisen 300 hopearuplan suuruisen määrärahan.

Missä määrin Snellman suoranaisten neuvojen kautta on voinut vaikuttaa näihin suomalaisystävällisiin toimenpiteisiin, emme lähemmin tunne. Mutta että hän ainakin välillisesti Litteraturbladetinsa kautta on niihin vaikuttanut, sitä ei voida epäillä, kun tiedetään, että Berg sanomalehdistämme pani erityistä huomiota Litteraturbladetiin.

Erittäin yhden sellaisen toimenpiteen suhteen tiedetään, että se on syntynyt Snellmanin suoranaisen vaikutuksen kautta. 1850 v:n kielto, jos kohta sitä aina vuosikymmenen keskeltä saakka ei enää tarkoin noudatettu, pysyi kuitenkin muodollisesti voimassa, ja toisenmielinen kenraalikuvernööri olisi milloin tahansa voinut panna sen toimeen. Snellman päätti senvuoksi koettaa saada sen kokonaan kumotuksi. Itse kertoo hän tästä kirjoituksessaan „Kreivi Berg“ seuraavasti: „Minä rohkenin käydä kreiviä tapaamassa, mutta sopimattomasti kyllä samana päivänä, jona hänen piti lähteä matkalle Pietariin. Etuhuone oli täynnä odottavia henkilöitä, sillä välin kuin muutamat virkamiehet vuoroonsa toinen toisensa jälkeen pääsivät puheille. Kun kreivi tuli ulos, pyytäen anteeksi, ettei hän enää voinut ottaa vastaan ketään, kääntyi hän minunkin puoleeni kysyen, oliko minulla jotain asiaa ja oliko se lavea. Vastattuani vei hän minut verhojen taakse ikkunakomeroon. Muutamien harvojen sanojen jälkeen sanoi hän: 'Gut, gut, geben Sie dem Antell eine Nota!' (Hyvä, hyvä, antakaa tästä asiasta Antellille nuotti!). Minä jätin 'Notan' kansliapäällikölle, jonka piti seurata mukana matkalle, hyvin tietäen, että se tuli oikeihin käsiin. Kun kreivi palasi, toi hän mukanaan säädöksen kumoamisen, jonka kautta siis Suomessa suomalainen paino tehtiin yhtä oikeutetuksi kuin ruotsalainen — ja kuin kaikki muu mesopotamialainen sitäpaitsi.“ — Tämän johdosta annettiin helmikuun 27 p:nä 1860 julistus, joka, kumoamalla sen, mikä ennen oli asiasta säädetty, määräsi, että suomalaisten kirjoitusten tulee olla samojen määräysten alaisina, kuin mitkä Suomessa yleensä ovat voimassa sensuuriin nähden.

Kreivi Bergin suomalaisystävällisyys, joka kuitenkin oli vain suhteellista, luettiin hänelle viaksi meidän korkeamman virkamiehistömme piirissä, missä yleensä oltiin hyvin epäsuomenmielisiä, ja lisäsi sekin puolestaan hänen epäsuosiotaan. Armfelt kirjoittaa tästä Bergille (konseptin muk. toukok. 1860): „Useat Suomesta tulleet kirjeet ovat esittäneet fennomaanista henkeä, joka jonkun ajan on ollut vaikuttamassa, ylen demokraattiseksi luonteeltaan ja tuskin soveltuvaksi hallituksen mielipiteisiin ja harrastuksiin. Ne syyttävät paikallista hallintoa siitä, että se tavallaan suojelee tätä henkeä ke-

hottamalla suomalaista sanomakirjallisuutta, joka, niiden mukaan, on kaiken pahan pääjuuri, ja joka sen kautta on saanut sitä suuremman vauhdin, että suomalainen osa kansasta, joka muinoin tyytyi raamatun ja jonkun uskonnollisen tai taloudellisen kirjasen lukemiseen, tämän kautta on katsonut olevansa kutsuttu arvostelemaan valtiollisia ja hallinnollisia kysymyksiä, niin hyvin sisäisiä kuin ulkonaisia, joihin se ennen ei ensinkään kajonnut." — Niissä piireissä, joissa yllämainitut syytökset tehtiin Bergiä kohtaan, luultiin, että Snellman oli taivuttanut häntä suomenmieliseen suuntaan, mikä seikka mainituissa piireissä tietysti oli uusi „item" siinä pitkässä syntiluettelossa, mikä katsottiin Snellmanin viaksi [1]. — Suomenmielisissä arvosteltiin näitä asioita luonnollisesti aivan toisin. Kuitenkaan ei kreivi Berg heidänkään kesken suinkaan nauttinut suosiota. Hänen sekaantumisensa paino-oloihin koski suomalaisia sanomalehtiä kenties vielä tuntuvammin kuin ruotsalaisia, koska hän, syystä että edelliset vaikuttivat kansan suureen enemmistöön, pani näihin erityistä huomiota. Ja hän oli ylen tyytymätön tapaan, jolla näitä toimitettiin. Siten esim. herätti se hänen paheksumistaan, että suomalaisetkin sanomalehdet vilkkaalla mielenkiinnolla seurasivat v. 1859 syttynyttä italialaista sotaa ja sitä seuraavaa vapautusliikettä suuren, nerokkaan valtiomiehen Cavourin ja kansansuosiman sankarin Garibaldi'n johdolla. Kreivi Berg arveli, että aivan liian laajasti suomalaiselle rahvaalle tehtiin selkoa näistä tapauksista, joiden tunteminen ei voinut tuottaa sille mitään hyötyä, mutta kentiesi vaikuttaa heikontavasti sen lainkuuliaisiin tunteisiin, minkä vuoksi hän kiertokirjeessä 28 p:ltä elok. 1860 sääsi, että sensorien pitäisi rahvaalle aiotuissa lehdissä sallia ainoastaan sellaisien mielipiteiden julkaisemista Italian tapahtumista, jotka soveltuivat lainkuuliaisen kansan periaatteisiin järjestyksestä, siveellisyydestä ja velvollisuudentunnosta. Niinikään hän lähetti kaikille kuvernööreille laajan ohjelman, joka 30:ssä kohdassa mitä tarkimmin sisälsi, kuinka rahvaalle aijottu sanomalehti, kreivi Bergin mielestä, olisi toimitettava ja mitä aineita sen tulisi käsitellä. — Että

[1] Todistuksia tästä kreivi A. Armfeltin kirjevaihdossa (A. A:n j. j. p.).

semmoinen menettely oli herättävä maassa sekä naurua että paheksumista, on itsestään selvää.

Sen mukaan, mitä C. v. Philippaeus mainitsee, oli kreivi Berg lausunut muodostuvasta suomalaisesta puolueesta, että jollei se vielä olisi syntynyt, olisi pakko luoda se, ja että hän puolestaan aina olisi kannattava sitä. Hän arveli, että jos suomalainen väestö osottautuisi kykenemättömäksi tulemaan itsenäiseksi sivistyskansaksi ja olisi määrätty sulaumaan toiseen kansallisuuteen, niin tämän kansallisuuden ei tulisi olla ruotsalainen, vaan venäläinen. Mutta hän ei epäillyt, sen mukaan mitä sama muistiinkirjoittaja vakuuttaa, suomen kansan sivistyskykyä eikä sen kielen kehittymisvoimaa. Tässä suhteessa hän ei ainoastaan ollut päättänyt olla asettamatta mitään esteitä, vaan tahtoi päinvastoin kaikin tavoin edistää kehitystä. Snellman sanoo kirjoituksessaan kreivi Bergistä[1], että se osanotto, jota Berg osotti suomen kieltä kohtaan, oli „valistuneen miehen". Että hän todella katsoi sitä asemaa, johon suomalainen väestö kielellisessä suhteessa oli joutunut, vääryydeksi, ei voida epäillä. Mutta kuitenkaan ei erehdyttäne, jos otaksutaan, että hän katsoi tätä kysymystä myöskin valtakunnan edun kannalta, ja arveli näin ollen viisaammaksi suosia suomalaista kuin ruotsalaista ainesta Suomessa. Hän luuli, että ruotsalainen aines aina olisi Ruotsin vetovoiman alaisena, valtiollisessakin suhteessa, ja suosi senvuoksikin sen aineksen kehitystä, johon arveli tämän vetovoiman vähemmin vaikuttavan. Bergin täälläolon loppupuolella, kun yhdeltä puolen hänen epäsuosionsa maassa, toiselta puolen hänen närkästyksensä siitä väärästä arvostelusta, jonka hän katsoi syyttä saaneensa Suomessa, oli noussut huippuunsa, kuultiin hänen halveksivasti puhuvan koko Suomen kansakunnasta, ja julistavan, että siltä, aivan epälahjakas kun oli, puuttui kaikki tulevaisuuden toiveet. Niin esim. kuuluu hän kerran kansakoululaitoksestamme sanoneen: „Es ist Nichts als lauter Jucks; diese Race hat doch keine Zukunft" (Se on paljasta narripeliä vain; tällä rodulla ei kuitenkaan ole mitään tulevaisuutta)[2].

[1] Kootut teoks. IX.

[2] G. Lönnbeck, „Teckning af Uno Cygnaeus", siv. 70.

Siihen, että Snellman tuli lähempään suhteeseen hallitukseen, ja että tämä alkoi käyttää häntä komiteoissa, vaikutti suureksi osaksi se seikka, että kaksi hänen vanhaa vastustajaansa, L. G. von Haartman ja Kasimir von Kothen, näihin aikoihin luopuivat senaatista, ja että heidän sijaansa tuli henkilöitä, joista ainakin toinen (F. Langenskiöld) vanhastaan oli Snellmanille läheinen. Paroni Haartmanin päivä oli alenemassa, aina siitä saakka kuin ruhtinas Menshikov, jonka erinomaista luottamusta hän oli nauttinut, oli jättänyt Suomen asiain johdon. Se suuri tyytymättömyys, jonka Haartman oli nostattanut vastaansa, uskalsi nyt tulla ilmoille. Hän oli riitaantunut useiden vaikutusvaltaisten henkilöiden kanssa loukkaavan käytöstapansa ja despotisen luonteensa tähden, joka saattoi hänet arvelematta hylkäämään miltei jokaisen ehdotuksen, joka onnettomuudekseen ei johtunut hänen omista aivoistaan. Myös alettiin yhä äänekkäämmin moittia hänen rahaasiainhoitoansa. Valtionvarain asema oli todella huonontunut sodan tähden, jolloin tullitulot olivat alentuneet noin $^1/_3$:ksi aikaisemmasta määrästään, kun sitävastoin valtion menot olivat kasvaneet, muun muassa ruotujakoisen sotaväen uudestaan kuntoonasettamisen johdosta, minkä vuoksi melkoiset valtiolainat olivat tulleet tarpeellisiksi. Kohta sodan loputtua oli valtio taas saanut tehdä suuria kustannuksia, voidakseen olla avullisena kauppalaivaston jälleenrakentamisessa, sekä 1856 v:n kadon tähden. Raha-asiain tila oli huonontunut siitä saakka, kuin Suomen pankki sodan aikana oli katsonut olevansa pakotettu lakkauttamaan hopeavaihetuksensa. Kaikkea tätä tosin ei voitu lukea Haartmanin syyksi, mutta se vaikeutti hänen asemaansa raha-asiain johtajana. Häntä moitittiin sopimattomasta menettelystä itse hallinnossa, ennen kaikkea siitä, että hän senaatin tietämättä oli ryhtynyt toimenpiteisiin raha-asioissa, joista tämän olisi pitänyt päättää. Mikä kuitenkin Haartmanille etenkin kääntyi turmiolliseksi oli se, että kireä väli syntyi hänen ja kreivi Bergin välille, joka itsenäisenä ja vallanhimoisena kuin Haartman itse sekä läsnäolevana paikalla, sekaantui kaikkiin hallinnon yksityiskohtiin. Ehdotuksia täynnänsä kuin oli ja ajaen asioita mahdollisimmalla kiireellä, teki Berg alinomaa uusia vaatimuksia valtion rahastolle, sekä pyysi, kun varoja puuttui, että oli keksittävä keinoja

valtiotulojen lisäämiseksi. Haartman puolestaan valitti, että valtiovarasto saatettiin perikatoon. Hän oli aina vastustanut ruotulaitoksen eloonherättämistä ja oli pannut esteitä Helsingin—Hämeenlinnan rautatien rakentamista vastaan. Tästä alituisia riitoja hänen ja Bergin välillä. Kun Haartman, sen johdosta että elokuussa 1857 oli nostettu kysymys uuden sotakorvetin rakentamisesta, jälleen esitti vanhan valitusvirtensä valtiovarain riittämättömyydestä, ilmoitti Berg odottamatta, että hän, huolestuneena Haartmanin alituisista valituksista raha-asioiden suhteen, jo oli keisarilta hankkinut luvan asettaa kommissionin tarkastamaan valtiovarain tilaa 1853 v:n alusta 1857 v:n loppuun sekä että hän jäseniksi tähän kommissioniin oli valinnut Turun kuvernöörin F. Langenskiöldin puheenjohtajaksi kuin myös senaattori Trappin ja Petersenin. Tämä oli salamanisku Haartmanille, sitä enemmän, koska hän oli erittäin katkeroitunut Langenskiöldiin, joka oli hänen hallintonsa kiivaimpia moittijoita, ja jota hän eräässä kirjeessä nimittää „une personne, dont l'éducation reste encore à faire“ (henkilö, jonka kasvatus vielä on keskeneräinen). Tarkastukseen ryhdyttiin syysk. 1 p:nä eikä se päättynyt Haartmanin eduksi. Berg mainitsee kirjeessä Armfeltille, että kommissioni on huomannut tileissä „lukuisia säännöttömyyksiä, epätarkkuuksia, huolimattomuuksia ja hämmennyksiä“, mitkä todistivat, että ylivalvonta oli ollut huono. Ja tämän arvostelun toistavat henkilöt, joiden olisi pitänyt olla tilaisuudessa katsahtaa oloihin [1]. Berg vaati Haartmania luopumaan, mutta tämä piti kourin vallasta kiinni, niin kauvan kuin mahdollista. Uudessa Bergin ja Haartmanin välisessä kohtauksessa senaatissa, mistä jälkimäinen ilmoittaa Armfeltille (maalisk. 13 p. 1858), moitti Berg Haartmania siitä, että hän valtiovaroja koskevissa toimenpiteissä menetteli itsevaltaisesti eikä ottanut huomioon senaattia. Talousosasto tunnusti äänestettäessä Bergin olevan oikeassa. Haartman on tämän johdosta ylen julmistunut, mutta on kuitenkin vakaasti päättänyt olla pyytämättä eroa. Hänen näkyi olevan vaikeata käsittää, että maan asiat voivat ilman häntä menestyä. „Saapa

[1] Ks. esim. kirjettä Armfeltille hänen ystävältään, vanhalta kameralistilta, valtioneuvos J. G. von Bonsdorffilta, 12 p:ltä helmik. 1858.

nähdä, kuka minun jälkeeni on vetävä kelloa vireille", lausuu hän kerran kirjeessä Armfeltille. Kuitenkin hän sai pyytämättä eron 29 p. huhtik. 1858, ja Langenskiöld, joka jo 1857 v:n lopulla Bergin ehdotuksesta oli tullut senaatin jäseneksi, tuli Haartmanin seuraajaksi valtiovarain hoitajana.

Haartmanin erottaminen senaatista tapahtui, luullaksemme, maalle onnellisena hetkenä. Me emme suinkaan kiellä hänen suurta kykyään, emmekä niiden palvelusten tärkeyttä, joita hän aikaisemmalla urallaan oli tehnyt isänmaalleen. Haartman oli kieltämättä valtiomies korkeampaa tyyliä, yksi niitä ani harvoja, joita Suomessa on ollut. Aikana, jolloin kaikkien julkisten olojen kaivatessa ilmaa ja valoa pikkumaisuus rehotti maassamme, rajoittaen korkeampainkin virkamiestemme näköä ja jättäen usealle heistä tilaa vain itsekkäisiin harrastuksiin, esiintyy Haartman huomattavalla tavalla korkeamman katsantokantansa, yleisten asiain harrastuksen sekä kunnianhimon puolesta, joka etsi tyydytystään työstä maan edistykseksi [1]. Hänellä oli alkuunpanokykyä sekä laajat tiedot finanssi- ja valtiotieteessä; kirjoituksissaan hän mielellään loisti näillä tiedoillaan. Pelkkää virkamiesrutiinia, joka tahtoo käydä valtiomiestaidosta tai asettua sen sijaan, hän halveksi. „Maailmassa ei ole kurjempaa, kuin kansliahallinto", kirjoittaa hän kerran Armfeltille. Toisessa kirjeessä samalle miehelle hän kirjoittaa (huhtik. 9 p:nä 1854): „Minä olen ottanut hoitaakseni valtionvaroja, jotka olivat velkojen rasittamina; minä tavoitan Sullyn ja Turgotin kunniaa. Elä suutu minuun tämän kunnianhimon tähden." — Mutta pitkällinen tottumus hallitsemiseen oli saattanut Haartmanin kärsimättömäksi vähänkin vastaansanottaessa, ja hänen luonteensa oli vanhoilla päivillä katkeroitunut kivuloisuudesta. Itse nimittää hän itseään kirjeissään myöhemmiltä vuosilta: kuolevaksi, „moribond", ja hänen pitkä, laiha, luuvalon hivuttama vartalonsa, joka vain vaivoin liikkui jaloillaan, ei suinkaan näyttänyt

---

[1] Useat Haartmanin kirjeet 1820- ja 1830-luvulta hänen nuoruudenystävälleen Johan Petter Winterille, jotka pian julkaistaneen, antavat tietoja Haartmanin luonteen ja aikaisempain elämänvaiheiden tuntemiseksi. Winter, joka jonkun ajan oli senaatin jäsenenä, eli perintötilallaan, Ispoisissa, lähellä Turkua, missä hän kuoli korkeassa ijässä.

sisältävän paljon elinvoimaa. Mutta jalomuotoiset, jos kohta kuihtuneet kasvot todistivat voimakasta älyä, ja kun joku tärkeämpi kysymys oli käsiteltävänä, varsinkin jos hänen valtiomiehenvaikutuksensa oli vaaranalainen, osotti hän pontevuutta, joka ihmetytti sekä ystäviä että vihollisia. Luultiin senvuoksi, että hän — toinen paavi Sixtus V — vain teeskenteli kivulloisuutta. Mutta näin varmaankaan ei ollut laita; Haartman oli esimerkkinä siitä, mitä voimakas henki mahtaa riutuneelle ruumiille.

Mutta — kuten sanottu — hänen osansa oli loppuun näytelty. Hänen voimansa olivat heikontuneet ja aika oli rientänyt hänen ohitsensa. Hänen valtiolliset aatteensa olivat kypsyneet restauratsioniaikakaudella 1815—1830. Nuorempana hänellä ehkä ei ollut vapaudelle täysin yhtä vihamielisiä aatteita, kuin mitä useimmilla Europan johtavilla valtiomiehillä siihen aikaan oli; hänen huomataan joskus kehuvan politista maltillisuutta pysyväisemmäksi kuin toiselta puolen taantuvaan äärimmäisyyteen menemistä, toiselta puolen „jakobinismia“ [1]. Mutta jo tänä aikana hän lausuu epäluulonsa perustuslaillista valtiomuotoa vastaan; ja hänen osottamansa vastenmielisyys vapaamielisiä ja kansanvaltaisia harrastuksia kohtaan lisääntyi yhä vuosien kuluessa. Ennen kaikkea oli Haartman suurimmassa määrässä aristokraatti. Kun Menshikovin hallitus meillä vielä oli täydessä kukoistuksessaan, 1850-luvun alulla, valittaa hän katkerasti „demokraattisuuden“ yltyvän maassamme. „Ei ole enää ihmisiä *comme il faut,* tai pysytteleivät ne piilossa. Tämä alentaa kansallisluonnetta — — — Kelvolliset ihmiset käyvät yhä harvinaisemmiksi. Se on seuraus, kun kansoilla on liian hyvät päivät. Kyvyt ilmestyvät vain vaikeissa oloissa.“ — Ja muutamia vuosia myöhemmin hän kirjoittaa Armfeltille (8/20 p. jouluk. 1856): „Aina pallohuonevalasta [2] saakka on ajan moralinen ilma inhottavaa yhdenvertaisuutta täynnä.“

Eräs Haartmanin kirjelmä v:lta 1852, säilytetty A. Armfeltin papereissa, sisältää kiivaita valituksia Suomen sanomalehdistöstä, joka kiihotti kansaa ja ajoi yhteiskuntaa loukkaavia aatteita. Jo muutamia

[1] Kirje Winterille (maalisk. 23 p. 1823).

[2] Ranskan ensimäisessä vallankumouksessa.

vuosia sitten olivat muka pienet sanomalehtemme näyttäneet oireita tähän. „Niiden etunenässä“ — sanoo hän, selvästi viitaten Snellmanin Saimaan — „kulki tässä menettelyssä filosofinen summiteetti[1], mutta kieleltään niin salaperäinen, että oli täysi syy epäillä sen tarkoitusten puhtautta ja päämäärää, johon se pyrkii.“ — Muiden silmissä oli suomalainen sanomalehdistö kireästi kahlehdittu, mutta Haartmanin mielestä se nautti aivan liian suurta vapautta. Helsingfors Tidningar, jonka toimittaja oli Z. Topelius, oli sisältänyt lähetetyn kirjoituksen, joka oli herättänyt Haartmanin paheksumisen, mistä syystä hän vaatii, että sanomalehdistön vallattomuus on hillittävä. Yleisöä, hän sanoo, tulee virallisen lehden johtaa, jota kuitenkaan varsinaisten sanomalehtimiesten ei pidä toimittaa. Sanomalehtien tulee noudattaa moralista aatetta. Niitä, jotka sitä eivät voi tehdä, ja vielä enemmin niitä, joissa rivien välillä voi keksiä „salaisen, mystillisen ja epävakaisen tarkoitusperän“, niitä tahtoo Haartman saattaa siihen tilaan, etteivät sisällä muuta kuin ilmoituksia tahi korkeintain luettelon — *sans phrases* — päivän tapahtumista. — Samassa kirjoituksessa lausuu Haartman suuren tyytymättömyytensä siitä ihastuksesta, jolla yleisö oli vastaanottanut Paciuksen ja Topeliuksen äskenesitetyn oopperan „Kaarlo kuninkaan metsästys“. Sisällys käsittelee, kuten tunnettu, nuoren kuningas Kaarle XI:n sekä hänen hovinsa hirvenmetsästystä Ahvenanmaalla. Haartman näkyy katsovan tätä ainetta valtiollisesti vaaralliseksi: se voisi herättää kaipuuta Ruotsin ajasta ja saattaa yleisöä unohtamaan nykyisen hallituksen hyviä töitä Suomea kohtaan (!).

Haartmanin oli tapana aika ajoin Armfeltin välityksellä toimittaa keisarille laajoja kirjoituksia Suomen oloista. Näissä kirjoituksissa, jotka säilytetään Armfeltin kokoelmassa, havaitaan ehdotuksia, jotka varmaan olivat huomiota ansaitsevia, toisia, mitkä näyttävät vähemmän hyvin harkituilta ja missä ilmenevät Haartmanin juurtuneet ennakkoluulot ja taantuvaiset aatteet, sekä vihdoin syytöksiä, joita hän viskaa oikealle ja vasemmalle, mutta jotka tavallisesti ovat lausutut niin hämärästi, että jää lukijan toimeksi harkita, ketä ja

[1] = suuruus, mahtailija.

mitä oikeastaan tarkoitetaan. Haartman näyttää kaikella tällä vihdoin ikävystyttäneen ihmisystävällistä ja hyvänsuopaa keisaria. Kun Haartman nimittäin sen komitean asettamisen johdosta, joka v. 1857 määrättiin tarkastamaan valtionvarainhoitoa, katkerasti oli valittanut niitä „juonia", joiden uhriksi hän oli joutunut, lausui keisari: „Tässä ei ole mitään juonia, mutta paroni Haartman tuomitsee muita itsensä mukaan"[1].

Jos Haartman muutamia vuosia kauemmaksi olisi jäänyt senaattiin, olisi hän luultavasti, mikäli olisi voinut, vastustanut säätyjen kokoonkutsumista. Me otaksumme tämän sen johdosta, että hän useissa kohdin lausuu vastenmielisyytensä, jopa inhonsakin perustuslaillis-eduskunnallista hallitusjärjestelmää vastaan. Siten esim. hän kirjoittaa Armfeltille päiväämättömässä kirjeessä, minkä me luulemme olevan 1856 v:n lopulta sekä tarkoittavan väittelyä, joka silloin oli ollut senaatissa ja missä kysymystä valtiopäivistä oli kosketeltu: „Minä paheksun ja olen aina kokonaisuuden kannalta paheksuva sitä perustuslaillista raivoa, mikä meillä paikallisesti on aikakauden tauti." Hän moittii Bergiä, joka mainitussa tilaisuudessa oli menettänyt mielenmalttinsa ja pannut liian suurta painoa agitatsioniin, „joka on vain ylimenevää ja siihen määrin raivoavaa („tellement lunatique"), että se ei voi vaikuttaa suureen enemmistöön". — Että Haartman tuskin voi tuntea myötätuntoisuutta Suomen eduskunnallisen hallitusmuodon palauttamista kohtaan, selviää siitäkin, että hänellä valtiomiesuransa ainakin myöhempinä vuosina oli se käsitys, että Suomen hallinnon itse perusaatteita tuli saattaa yhdenmukaisiksi niiden kanssa, jotka olivat voimassa sen valtakunnan hallinnossa, mihinkä Suomi oli yhdistetty. „Vaikka" — kirjoittaa hän Armfeltille vuosilukua vailla olevassa kirjeessä (kentiesi v:lta 1854) — „Suomea hallitaan itsenäisesti, niin tulee yhteyden vallita hallintoperiaatteisiin nähden. Tässä suhteessa voi, minun mielipiteeni mukaan, maamme assimilatsioni emämaan („la mère patrie") kanssa vähitellen olla mahdollinen toteuttaa." Sellainen oli Haartmanin isänmaallisuus. Että hän todella luuli Suomen menestystä tällä tavoin paraiten valvottavan, emme tahdo epäillä.

[1] Stjernvall-Walléen Armfeltille 21 p. elok./2 p. syysk. 1857.

Leo Tolstoi.

Kirjoittanut

A. I.

Syyskuun 9 p:nä on mainio venäläinen kirjailija LEO NIKOLAJEVITSH TOLSTOI täyttänyt 70 vuotta. Hänen nimensä on laajalti tunnettu kaukana Venäjän rajojen ulkopuolellakin. Noin 25, 30 vuotta takaperin sai Europa ihmeekseen tietää, että Venäjällä, paitsi painetteja ja tshinovnikoita, myös on huomiota ansaitseva kirjallisuus. Tämän keksinnön aiheutti Tolstoi enemmän kuin kukaan muu venäläinen kirjailija. Nykyään kirjoitetaan ja puhutaan Jasnaja Poljanan filosofista Europassa ja Amerikassa yhtä paljon, jollei enemmän, kuin konsanaan Venäjällä. Siitä huolimatta Tolstoin syntymäpäivä ainakin Venäjällä soluu miltei huomaamatta ohi. Tähän on paljon syitä: ensiksikään juhlallisuuksien prameus ja ylistyspuheet eivät ollenkaan sopisi juhlanesineen luonteeseen ja ajatustapaan; toiseksi ei Venäjällä ole tapana panna toimeen juhlia kirjailijoiden syntymäpäiviksi, ja kolmanneksi — vaikkapa sellainen tapa olisikin, niin siitä tällä kertaa täytyisi luopua. Ken vaikkapa vain kuulopuheiden mukaan on saanut tietoja Tolstoin toiminnasta ja kirjoituksista viime aikoina, ja vähänkään ymmärtää venäläistä elämää, hän ymmärtää pitemmittä selityksittäkin, miksikä Tolstoin julkista kunnioittamista Venäjällä kohtaisi voittamattomat esteet.

Venäläisen kirjailijan syntymäpäivän johdosta tahdomme esittää lyhyen karakteristiikan hänestä taiteilijana, moralistina ja ihmisenä. Kerrassaan mahdotonta on tietysti harvoilla käytettävinämme olevilla sivuilla kirjoittaa edes johonkin määrin seikkaperäistä luonteenkuvausta sellaisesta mahtavasta kirjallisesta suuruudesta kuin Tolstoista.

Tolstoi on lähtenyt rikkaasta ylimysperheestä. Vanhempansa hän kadotti aikaisin ja sai kasvatuksensa erään naissukulaisen, ylpeän ja tekointoisen aristokraatin, kodissa. Ensimäisen sivistyksensä hän, niinkuin kaikki sen ajan herraspojat, sai kotona ulkomaisten kotiopettajain johdolla, ja 15-vuotiaana hän pääsi Kazanin yliopistoon. Opinnot eivät kuitenkaan tahtoneet menestyä. Oppijaksoaan hän ei saanut suoritetuksi. Siihen ei ollut syynä lahjattomuus, pikemmin ehkä päinvastoin. Nuorukaisen tutkija-

mieli ei löytänyt ravintoa silloisen yliopisto-opetuksen kuivasta muodollisuudesta; tunteellisine, vastaanottavaisine luonteineen hän sitävastoin helposti antautui ympäristönsä vaikutuksen alaiseksi. Silloin hän liikkui yksinomaan ylioppilasylimysten piirissä, vieraantui kaikesta muusta mailmasta ja vietti hauskaa mailmanmiehenelämää, jolloin hänen ensimäinen huolensa oli olla kaikin puolin — *comme il faut.* Hänen ensimäiset kertomuksensa: »Lapsuusajoiltani», »Poikaiässä», »Nuoruus» [1] kuvailevat hänen silloista sielunelämäänsä. Me näemme, kuinka vaikutuksille herkästä, hermostuneesta, itserakkaasta ja analyseeraamiseen taipuvasta lapsesta muodostuu tyhjä, pöyhkeilevä ja ylpeä narri. Sellainen oli Tolstoi silloin ja sellaiseksi hän olisi jäänyt, jos hän olisi ollut tavallinen venäläinen nuoriherra. Mutta hänen lahjakkuutensa pelasti hänet. Pian hän huomasi elämänsä tyhjyyden ja kehnouden, hänessä heräsi uinuva halu hedelmälliseen ja järjelliseen toimintaan. Hän käänsi selkänsä yliopistolle lahjattomine professori-tshinovnikoineen ja palasi, kyllästyneenä juomaseuroihin, kotikyläänsä Jasnaja Poljanaan rakentaakseen onnea 700:lle alustalaiselleen. Nuoren tilanomistajan ihmisystävällisiin tuumiin (Tolstoi oli silloin vain 20-vuotias) saamme tutustua kertomuksessa »Tilanomistajan aamuhetki». Kaikki hänen hyvät aikeensa epäonnistuivat kuitenkin täydellisesti; siihen oli syynä osaksi hänen oma taitamattomuutensa, osaksi se, ettei herra ja talonpojat vähintäkään ymmärtäneet toisiansa; päävaikeus oli kumminkin siinä, että maaorjuuden aikana oli mahdotonta saada aikaan mitään todellista parannusta talonpoikien tilaan. Kärsittyään näin täydellisen fiaskon maa-lordina, sukelsi Tolstoi arvaamatta esiin Kaukasiassa, jossa hän astui sotapalvelukseen, otti osaa kahakoihin vuorelaisia vastaan ja oli vähällä joutua vangiksi. Kaukasian luonnonihanuus ja puolivillin elämän omituinen viehätys hurmasivat Tolstoin, niinkuin sitä ennen Pushkinin ja Lermontovinkin. Kaukasialaisia vaikutelmiaan on Tolstoi esittänyt kertomuksissa »Kasakat», »Metsänhakkuu» ja »Hyökkäys». Näissä ensi kerran räikeästi asetetaan vastakkain toiselta puolen kulturielämän turmelus ja valheellisuus, toiselta puolen alkuperäisen luonnonlapsen elämän yksinkertaisuus, luontevuus ja vilpittömyys. Tämä

---

[1] »Lapsuusajoiltani» on Tolstoin aikaisin kirjallinen tuote; »Nuoruus» on kirjoitettu myöhemmin.

aate käy punaisena juonena läpi kaikkien Tolstoin kirjoitusten; epäilemättä tässä on huomattava Rousseaun vaikutusta.

Viimemainitun vaikutuksesta Tolstoihin on paljon puhuttu ja sitäkin enemmän siitä voisi vielä puhua; rajoitumme tässä kuitenkin vain pariin huomautukseen. Rousseaun epäävä kanta sivistyksen suhteen, hänen skeptillisyytensä saa selityksensä osaksi hänen omasta onnettomasta elämästään, mutta Tolstoille elämä hymyili niinkuin vain harvoille. Rikkaus, arvo, riippumattomuus, mailmankuuluisuus, terveys, perheonni . . . kaikki tämä olisi riittänyt sadoille tavallisille ihmisolennoille! Tolstoin skeptillisyyttä ei siis mitenkään voi selittää ulkonaisten onnettomuuksien aiheuttamaksi. Kun hän, ulkonaisesta onnesta huolimatta, haparoitsi ja etsi melkein koko elämänikänsä, kokien usein sanomattomia sieluntuskia, ja vasta vanhoilla päivillään löysi mielestänsä elämänkysymyksen ratkaisun, niin tämän selittää meille hänen itselleen asettamiensa kysymysten laajaperäisyys, hänen analyysinsa syvyys ja kykenemättömyytensä taipumaan kompromisseihin. Toinen kohta, jossa Tolstoi ja Rousseau eroavat toisistaan on se, että edellisen skeptillisyys menee paljon pitemmälle kuin jälkimäisen: Rousseau vaati ainoastaan elämänuudistusta vapauden, yhdenvertaisuuden ja veljeyden perustuksella; Tolstoi taas menee säälimättömässä analyysissaan niin pitkälle, että hän kokonaan hylkää kaikki nykyaikaisen sivistyselämän muodot: valtion, perheen, tieteen, taiteen.

Muuten oli tuo nuori kaukasolainen sankari vielä sangen kaukana tuollaisesta hylkäystuomiosta. Häntä silloin vielä viehätti sotamaine; löytämättä sitä Kaukasiasta hän siirtyi Sevastopoliin. Siihen aikaan Tolstoi, niin kummalta kuin tuo nyt kuuluneekin, uneksi sivusajutantin olkalipuista! Mutta nämät unelmat hän sai heittää, kun päällystö sai tietää, että tuo nuori tykistöupseeri oli tehnyt sotilaslaulun, jossa sangen purevasti arvosteltiin muutamien kenraalien sotataitoa. Sevastopoli ei suonut Tolstoille sotilaslaakereita, mutta se tuotti hänelle kirjailijamaineen. »Kertomukset Sevastopolista» tekivät hänestä yhdellä iskulla suositun kirjailijan. Niitä luki koko lukutaitoinen Venäjä. Keisari Nikolai I käski suojella nuoren kirjailijan elämää ja siirtää hänet vaarattomampaan paikkaan. Näiden kertomuksien viehätyksenä on niiden yksinkertaisuus ja vilpittömyys, eikä niissä ole minkäänlaisia romantillisia koristelemisia, joilla kertomuksia taisteluista ja sotaelämästä tavallisesti höystetään. Tolstoi kuvaa sotaa kaikessa sen

kamalassa alastomuudessa ja sentähden hänen kertomuksensa tekevät valtavamman vaikutuksen, kuin romantikoiden kuvaukset. Eikä hän ole unohtanut lempiaatettaan: todellista sankaruutta ei pidä etsiä kulturi-ihmisistä, joiden urhouteen aina on sekoittunut kunnianhimoa ja itsekkäisyyttä, vaan noiden harmaiden sotilastakkien alta. Kirjailija ikäänkuin vaieten kumartuu itsetiedottoman, vaiteliaan suuruuden edessä, kumartuu yksinkertaisen ihmisen mielenlujuudelle ja oman kunnian pyytämättömyydelle.

Krimin sodan jälkeen koitti venäläiselle kirjallisuudelle juhla-aika. Ei koskaan sitä ennen eikä sen jälkeen siinä ole ollut sellaista eloisuutta. Tästä valistustyöstä jäi Tolstoi syrjään. Mitäpä hän saattoi opettaa, kun ei hän itsekkään vielä tiennyt, missä totuus, missä valhe, mihin muita pitää opettaa, mihin, ei! Hän matkusti ulkomaille; mutta täälläkin hänen luita ja ytimiä kalvava analyysinsa osotti, että ulkonaisen loistokuoren alla piiloutuu sovittamattomia ristiriitaisuuksia ja inhoittavia vääryyksiä (»Luzern»). Palattuaan kotimaahan innostui Tolstoi kansanvalistusasiasta. Hänen perustamansa koulu Jasnaja Poljanassa oli siitä merkillinen, että opetus oli asetettu kerrassaan vapaalle kannalle, ja tämä herätti suurta huomiota. Hänen kirjoituksensa, jotka pääasiallisesti olivat suunnatut saksalaisten pedagogillisten järjestelmien pedantismia vastaan, nostattivat kiihkeän kynäsodan. Tuloksena Tolstoin pedagogitoiminnasta jäi mallikirjoituksia opetusta varten kansakouluissa; mutta itse tuo toiminta ei häntä tyydyttänyt. Hänen analyseeraava järkensä johti hänet lopulta kysymykseen, jonka edessä hän epäröiden pysähtyi: kenen pitää oppia toiseltaan —, kansanko meiltä vai meidän kansalta?

Tuskastuneena hedelmättömistä kokeistaan rakentaa elämänsä järkiperäiseksi, löytää sielua tyydyttävää toimintaa, koettaa Tolstoi löytää onneaan perhe-elämästä, ja todellakin hän löytää sen. Nyt seuraa 15-vuotinen sielunrauha ja hänestä näyttää, kuin hän vihdoin olisi löytänyt sen, johon hän niin kauan oli pyrkinyt. Perhe, talous, elämä luonnon helmassa, työ perheen ja ympärystön onnellistuttamiseksi, luonnon antamien rikkauksien kehittäminen — tätä kaikkea oli hänen elämänsä silloin täynnä. Tämä aikakausi on kirjallisessa katsannossa hänen hedelmällisimpänsä —, silloin hän kirjoitti romaaninsa »Sota ja rauha», »Anna Karénina»; näissä teoksissa hänen luonnollinen kykynsä kehittyi kauneimpaan kukkaansa. Pari sanaa hänen kirjailijakykynsä luonteenominaisuuksista.

Tolstoin vahva puoli ei ole tyylin kauneus; siinä suhteessa hän ei vedä vertoja Turgenjeville. Yksinkertaisuus, todenperäisyys, esikuvien ja kuvauksien selväpiirteisyys, tavattoman syvä psykologinen analyysi — kas siinä ne ominaisuudet, jotka lukijata hämmästyttävät. Etcenne ilmestyy suuri joukko mitä erilaisimpia henkilöitä ja kaikki he ovat otetut suoraan elävästä elämästä. Te ette näe ainoastaan heidän ansioitaan ja puutteitaan, te nätte myös heidän sisimmät mietteensä ja viettinsä, ja te tunnette, ettei niiden luonteenkuvaukseen ole käytetty ainoatakaan väärää piirrettä, ei ainoatakaan epätodellista sanaa tai epätodenmukaista tekoa. Psyykillisen analyysin tuli valaisee toimivien henkilöiden sielua siksi kirkkaasti, että lukija ikäänkuin näkee heidän lävitsensä. Lukija elää yhdessä Tolstoin sankarien kanssa, ottaa osaa heidän iloihinsa ja suruihinsa. Tolstoin kuvat ovat niin räikeät, että lukija luulee olevansa läsnä tanssiaisissa, heinänteossa, kilpa-ajoissa kolmivaljaikolla kiitämässä. Kun tähän vielä lisäksi tulee puhtaasti eepillinen tyyneys, niin käsitämme, miksikä Paul Flaubert vertaa Tolstoita Shakespeareen ja Mathieu Arnold nimittää häntä aikamme suurimmaksi kirjalliseksi kyvyksi.

Tolstoi edustaa kirjallisuudessa todellista realismia, jolla ymmärrämme elämän oikeaa ja tarkkaa kuvailua. Mutta Tolstoin realistiset kuvat eivät laisinkaan ole tuollaisia pöytäkirjoja, joita ranskalaiset naturalistit meille tarjoavat realismin nimessä. Tullaksemme tästä vakuutetuiksi, ei meidän tarvitse muuta kuin jostakin Tolstoin ja Zolan romaanista verrata kahta kuvausta, joissa aihe on sama. Zola antaa romaanissaan »La terre», joka on hänen supranaturalistisimpiaan, kuvauksen lapsensynnytyksestä ja »Anna Karéninassa» tavataan myöskin samantapainen kuvaus, mutta mikä suuri ero! Tolstoi tutkii toimivien henkilöiden (pääasiallisesti Levinin) henkistä tilaa, mutta Zola täyttää kuvauksensa sellaisilla yksityiskohdilla, joiden oikea paikka ei ole taideluomassa, vaan gynekologisessa tutkimuksessa.

En tässä saata puuttua laajemmalta puhumaan Tolstoin pääteoksesta »Sota ja rauha». Huomautan ainoastaan, että siinä, samoin kuin kaikissa hänen teoksissaan, paitsi puhtaasti taiteellista ainesta on myöskin filosofinen aineksensa. Tolstoin historiallis-filosofinen oppi on seuraava: kansojen kohtaloa eivät johda sankarit, vaan kaikkien yksityisten ihmisten summaarinen tahto. Ensimäinen osa tätä teesiä ei ole mikään keksintö ja toinen ei kestä tieteellistä arvostelua. Useat poikkeukset historian filosofian alalle

häiriritsivät taiteellista kokonaisvaikutusta. Romaani voitti paljon senjälkeen kuin koko filosofia suljettiin siitä pois ja pantiin liitteeksi kirjan loppuun. »Anna Karéninassa» on kaksi itsenäistä romaania, Annan rakkaudenhistoria ja Levinin henkisen kehityksen historia. Viimemainittu on intressantti siinä suhteessa, että se on esitys Tolstoin omasta sieluntilasta, ennen käänneaikaa, joka muutti hänet taiteilijasta saarnaajaksi.

Tolstoi kävi jo kuudettakymmenettä kun hänessä tapahtui tämä murros. Mikäli hän lähenee vanhuutta, sitä kiihkeämmin vaativat häneltä ratkaisua kysymykset Jumalasta, elämän tarkoituksesta ja kuolemasta. Ne ovat anastaneet koko hänen elämänsä — se kyllä kuvastuu hänen teoksissaan. Perheonni siirsi ne tosin hetkeksi syrjään, mutta ei saanut niitä tukahutetuiksi. »Hyvä. Minä saavutan äärettömät rikkaudet, mutta entä sitte? Hyvä — minä tulen kuuluisammaksi Shakespearea ja Molièrea, mutta entä sitte? Kuinka minä voin kasvattaa poikaani, kun en tiedä, miksikä häntä kasvatan?» Sellaiset epäilykset häiritsivät yhä useammin hänen rauhaansa ja saattoivat hänet lopuksi asketiseen kriisiin, jonka hän on tarkasti ja avonaisesti kuvannut »Tunnustuksessaan». Pitkän etsinnän perästä tuli Tolstoi vakuutetuksi siitä, että elämä saa tarkoituksen vasta silloin, kun ihminen ei elä itseänsä, vaan muita varten. Itsekieltämys — kas siinä elämänongelman ratkaisu. Ihminen löytää elämässä sisällystä, huomaa sen tarkoituksen, herkeää pelkäämästä kuolemaa, saa sielunrauhan, kun hänet täyttää tajunta siitä, että itsekieltämys ei ole mikään urostyö, johon kykenevät vain harvat, vaan että sen tulee olla elämänsääntönä, joka juuri yksin voi antaa ihmisille onnea. Itsekieltämyksen käskyn antaa meille evankeliumi. Tutkiessaan Uutta testamenttia, lukien sitä sekä alkukielellä että selityksistä, tuli Tolstoi siihen johtopäätökseen, että meidän elämäämme johtavat periaatteet, jotka käyvät ihan päinvastaiseen suuntaan kuin Kristuksen oppi. Uuden ja Vanhan testamentin pääerotuksena on se, että viimemainitussa on sanottu »silmä silmästä, hammas hampaasta», mutta evankeliumi opettaa että pahaa ei saa poistaa pahalla. Elä vastusta pahaa, elä vastaa väkivaltaan väkivallalla! —, kas sellainen on oleva jokaisen todellisen kristityn ohjesääntö. Periaatteesta, ettei pidä vastustaa pahaa, johtuu Tolstoin epäävä suhde sotaan, oikeuslaitokseen, valaan, vieläpä valtioonkin, koska kaikki nämät ovat väkivallan eri muotoja. Hän hylkää tieteen sillä perustuksella, ettei se vastaa pääkysymykseen:

miten pitää elää? Taiteella on merkitystä ainoastaan sen verran mikäli se toteuttaa kristillistä ihannetta. Isänmaallisuus on rotuitsekkäisyyttä ja saattaa kansat vihamielisyyteen keskenään. Avioliitto perustuu lihan synnillisyyteen, naimattomuus on kristillisen täydellisyyden ihanne. Jokaisen ihmisen pitää käsiensä työllä hankkia itselleen mitä hänen ylläpitoonsa on tarpeellista, sillä jos hän elää muiden työllä, tekee hän heidät orjikseen, se on: tekee heille väkivaltaa. Sepitettyään itselleen moralikodeksin Tolstoi viipymättä sovitti sen omaan elämäänsä. Hän kieltäysi kirjallisesta toiminnasta, ja jos kävi kynään käsiksi, teki hän sen, ei koruilemista, vaan opettamista varten. Hän pukeutui työmiehen mekkoon, vyötti hihnan vyölleen ja veti jalkaansa työmiehen saappaat. Hän raataa itse pellolla ja tekee kotona kaikki palvelijan työt. Hän heitti viininjuonnin ja tupakanpolton arvellen, että ihmiset käyttävät väkijuomia ja tupakanpolttoa ainoastaan omantuntonsa hiljentämiseksi. Hän auttaa talonpoikia, mutta ei rahalla vaan työllä, sillä rahat ovat pahennukseksi.

Mutta onhan tämä kaikki enemmän tai vähemmän tunnettua kaikille. Moralistina Tolstoi herättää Europan huomiota kenties enemmän kuin taiteilijana, mutta seuraajia hänellä Europassa ei ole; Venäjällä sitä vastoin niitä oli sangen paljon 80-luvulla. Siirtokunnat sivistyneitä »tolstoilaisia», jotka ajoivat »oikean» elämän ihannetta takaa, asettuivat maalle pelastaakseen sielunsa talonpoikaisen työn kautta. Nykyään tämä liike on heikennyt, vaikkei olekkaan täysin lakannut. Tolstoin helppohintaisten kirjasten julkaisemiseksi kansaa varten, joissa hänen siveysopillisia mielipiteitään opetetaan, perustettiin seura »Posrednik» (Välittäjä). Jasnaja Poljanaan tuli kaikkialta kaikenikäisiä ja kaikensäätyisiä ihmisiä, jotka tahtoivat puhutella Tolstoita ja käydä oppia hänen luonaan. Se oli oikeata pyhiinvaeltamista. Ulkomaalaiset, jotka tulivat tutustumaan Venäjän maahan, pitivät velvollisuutenaan käydä Tolstoin luona.

Mainittakoon Tolstoin jalo toimeliaisuus nälkävuosina 1891—92, jolloin hän ensinnä sanomalehtikirjoituksillaan käänsi yleisön huomion tuohon kauheaan hätään ja ensinnä näytti mitä oli tehtävä: hänen jälkeensä lähtivät hädänalaisiin seutuihin tuhannet sivistyneet, perustaen maksuttomia ruokasaleja, kooten ja jaellen apurahoja j. n. e.

1890-luvulla Tolstoi on tullut innokkaaksi »duhobortsien» puoltajaksi, erään uskonlahkon, joka on hyvin levinnyt Etelä-Venäjällä ja jolla on pal-

jon yhteistä Tolstoin opin kanssa. Hänen toimestaan ovat Kaukasian duhobortsit, jotka ovat joutuneet valtion vainon alaisiksi, saaneet luvan lähteä ulos maasta, kuitenkin ilman oikeutta palata takaisin, ja niille duhobortseille, jotka sotapalvelukseen kutsuttaessa kieltäytyvät tekemästä valaa ja ottamasta käteensä aseita (duhobortsit eivät tunnusta sotaa), ovat nuo kauheat »vankikomppaniat» muutetut karkoitukseksi Siperiaan.

Se mielipide on päässyt vallalle, että Tolstoi on nerokas taiteilija, mutta huono filosofi. Tämän lauseen edellistä osaa ei voi olla tunnustamatta oikeaksi, jälkimäinen sitävastoin kaipaa korjausta. Jo se seikka, että Tolstoin filosofiset kirjoitukset herättävät yleistä huomiota, todistaa, että niissä on jotain huomiota ansaitsevaa. Mielestämme on Tolstoin filosofisten teosten vahva puoli siinä, että ne ovat vallitsevien olojen arvostelua, ankaraa ja syvämielistä; mutta jos siirtyy arvostelusta positiviseen puoleen, alkaa tuntua ikäänkuin perustus alta katoaisi. Kuinka todellisesti Tolstoi »Kreutzer-sonatissa» onkaan näyttänyt kaikki nykyisen ylhäisön avioliiton synkät puolet! Mutta tokko tästä seuraa, että avioliitto yleensä on paha? Onhan se välttämätön ihmissuvun jatkamista varten? Hukkukoon mieluummin ihmiskunta kuin että se säilyy synnillisellä perustuksella, vastaa tähän Tolstoi »Jälkilauseessa». — Kuinka räikeästi hän onkaan kuvannut yltiöisänmaallisuuden koko järjettömyyden (»Kristillisyys ja isänmaallisuus»)! Mutta eihän yltiöisänmaallisuus ole isänmaallisuutta! Jälkimäinen on hyve, jota ilman väkevämmät kansat epäilemättä nielisivät heikommat. Ei, vastaa Tolstoi, isänmaallisuus on rikollista samassa määrässä, niin väkevässä kuin heikossakin kansassa. Noustessaan isänmaallisuuden nimessä sortajiaan vastaan heikot antavat vastustajilleen aseen, joka sekin isänmaallisuuden nimessä on murskaava heidät.

Tolstoin siveysoppi on liian vähän sopusoinnussa ihmisluonteen ja historian lakien kanssa, jotta sitä voisi tunnustaa yleiseksi käytännöllisen moralin ojennusnuoraksi. Mutta se ei ainoastaan ole epäkäytännöllinen, eräissä kohdin se on suorastaan vahingollinenkin. Tolstoin mielestä ei ole mitään erotusta esim. Persian ja Englannin valtiomuodon välillä: kummankin on yhtä kehno, koska se perustuu ylivoimaan. Ihmisen, joka tahtoo pelastaa sielunsa, tulee erota valtiotoimesta, mennä itseensä, pyrkiä täydellisyyteen ja vaikuttaa muihin yksinomaan personallisella esimerkillään. Semmoinen saarna vie lopulta täydelliseen yhteiskunnalliseen välinpitämät-

tömyyteen, joka on vahingollinen varsinkin Venäjällä, missä on niin paljon tekemättä yhteiskunnallisella alalla. Siitä myös selviää, minkä tähden eivät venäläiset, jotka ihailevat Tolstoita kirjailijana ja kunnioittavat häntä ihmisenä, joka myöhäiseen vanhuuteensa saakka on säilyttänyt nuorekkaan hengenvoiman, eivät samalla myötätuntoisuudella saata katsella Tolstoin filosofiaa.

Kaarle Eneas Sjöstrand.

Suomen taiteella on unohtumaton velka kolmelle ulkomaalaiselle miehelle, jotka eri aikoina maahan muutettuansa ovat meillä perustaneet kukin yhden taidelajin viljelyksen. Ne miehet ovat arkkitehti Engel, säveltäjä Pacius ja kuvanveistäjä Sjöstrand. Kaksi edellistä lepää jo uuden kotimaansa povessa, kolmas on vielä meidän keskellämme ja kantaa uupumatta, vaikka kyllä tukka on valjennut, seitsemän vuosikymmenen taakkaa hartioillaan.

Veistotaide on kaikista viimeiseksi saanut jalansijan Suomessa. Tosin joutui melkein tasan vuosisata sitten suomalainen poika Alavetelistä Pohjanmaalta mainion kuvanveistäjän J. T. Sergelin oppilaaksi Tukholmassa ja harjaantui siksi taiteen tekniikkaan, että hän osasi marmorista veistää opettajansa muovaileman, Turun yliopiston tilaaman ensimäisen Porthanin rintakuvan sekä tehdä Turussa omasta puolestaan yliopiston juhlasalia varten muun muassa ensimäisen taiteellisen esityksen Väinämöisen laulusta; mutta taiteen istuttajaksi kotimaahansa oli Eerik Cainberg liian vähäväkinen. Se kunniatyö oli tuleva Sjöstrandin osaksi, noin puoli vuosisataa myöhemmin. Kun näet Fredrik Cygnaeus, joka jo 1839 toimeenpanemallaan Pohjalais-Osakunnan ensimäisellä Porthaninjuhlalla oli virkistänyt „Suomen historian isän“ muiston, oli Suomalaisen kirjallisuuden seurassa herättänyt ajatuksen kuvapatsaan pystyttämisestä hänen kunniakseen, niin hankki hän myös maahan patsaan tekijän. Hän tapasi Tuk-

holmassa nuoren, reippaan kuvanveistäjän, joka toisen suomalaisen, E. von Qvantenin, avulla jo oli vähin perehtynyt Kalevalan tarumaailmaan ja terracotta-ryhmässä esittänyt saman aiheen, jota Cainberg muinoin oli käsitellyt. Siinä oli Cygnaeukselle mieluinen mies.

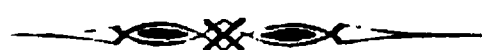
Hän kehotti kuvanveistäjää tulemaan Suomeen, jossa kyllä olisi työtä saatavissa, ja nuoruuden rohkeudella ja innolla päätti tämä noudattaa kehotusta. Marraskuulla 1856 kahdenkymmenen kahdeksan vuoden vanhana tuli Sjöstrand Helsinkiin, tietysti aavistamatta kuinka tärkeän matkan hän silloin teki. Eikä hän itse asiassa moneen vuoteen ajatellut ijäksi päiviksi jäädä tänne. V. 1861 hän vielä palasikin

Ruotsiin, mutta kutsuttiin kaksi vuotta myöhemmin takaisin opettajaksi taideyhdistyksen kouluun, ja siitä asti hän on pitänyt maatamme omanaan.

Mitä Sjöstrandin elämäntoimeen tulee, niin on se ollut semmoinen kuin olisi hän alusta alkain oivaltanut suuren tehtävänsä taiteemme kehitykseen nähden. Hän on näet ensimäisestä vuodesta saakka ahkerasti toiminut samalla kertaa tuotteliaana taiteilijana ja innostuttavana opettajana. Ensimäisten vuosien suuri työ oli Porthanin kuvapatsas, joka v. 1864 juhlallisesti paljastettiin Turussa. Semmoista saatikka suurempaa tehtävää Sjöstrand ei ole sen jälkeen saanut, mutta jos yhteenluetaan mitä hän sen rinnalla on luonut, niin saattaa sanoa että hän aina on osannut pysytellä toimensa yhtä tärkeäarvoisella kannalla. Sjöstrandin pääansio kuvanveistäjänä on ensiksikin siinä, että hän paitsi Porthanin kuvaa on muovaellut pitkän sarjan Suomen etevimpien miesten kuvia, tosin vaatimattomammassa, tavallisen rintakuvan muodossa, mutta kuitenkin paraimman mukaan pyytäen ikuistuttaa kunkin kasvojen näköä ja ilmettä, sekä toiseksi siinä, että hän on ensiksi veistotaiteen avulla yrittänyt antaa silmin nähtävän taiteellisen muodon kansaneepoksemme sankareille ja usealle yksityiskuvaukselle. Lukuisista teoksista tällä alalla ovat mainittavimmat Väinämöisen laulua kuvaava pitkä korkokuva yliopiston etehisessä ja Kullervo-sankarin pystykuva. Edellinen näistä teoksista lienee vähemmin tunnettu kuin jälkimäinen, joka pienennetyssä koossa ja erinäisissä kirjoissa kuvattuna on laajemmalle levinnyt. Miten onkaan, todistavat molemmat paremmin kuin muut, kuinka taiteilija on Kalevalaa rakastanut ja ymmärtänyt. Jos vielä muistutamme, että Walter Runeberg ja Johannes Takanen ovat Sjöstrandin työpajassa saaneet ei ainoastaan ensimäiset ohjeet taiteessaan vaan myöskin ensimäisen tuttavuuden taiteellisen innostuksen kanssa, niin olemme maininneet tärkeimmät piirteet taiteilijan toimesta.

Yksistään semmoisenaan riittäisi Sjöstrandin elämäntyö varustamaan hänelle kauniin lehden taiteemme historiassa; mutta kun hän sen lisäksi on ollut ensimäinen varsinainen kuvanveistäjä maassamme ja toimensa kautta ensin saanut veistotaiteen tunnetuksi ja viljellyksi meillä, niin on hänen maineensa kaksinkertaisesti taattu.

Koska Sjöstrand tämän kuun 11 p. täytti seitsemänkymmentä vuotta, pyydämme mekin saada kunnioituksen ja kiitollisuuden ohella esiintuoda onnentoivotuksemme tuon merkkipäivän johdosta. Laskekoon innokkaan taiteilijan, suoran ja vilpittömän kansalaisen elämänpäivä hitaasti, alati kirkkaana ja lämpimänä, tyynen vallitessa.

Kansantaloudelliset seuramme ja niiden julkaisut[1].

Kirjoittanut

HANNES GEBHARD.

Kansantaloustiede on kuten tunnettu nuorimpia tieteiden tasavallassa ja sen vuoksi ovat luonnollisesti ne seuratkin, jotka ovat ottaneet tehtäväkseen taloustieteen harjoittamisen tahi taloudellisten kysymysten pohtimisen ja tunnetuksi tekemisen, vielä verrattain nuoria.

Vanhin kaikista on la Société d'Économie politique de Paris, perustettu v. 1842 ja kauvan aikaa alallaan johtava ja esimerkkiä antava yli koko sivistyneen maailman. Siihen kuului sen mahtavuuden aikana noin 200 jäsentä, enimmäkseen taloustieteeseen perehtyneitä ja hyvin suureksi osaksi tämän tieteen etevimpiä edustajia. Se on koko ajan pysynyt puhtaasti vapaamielisen eli oikeammin individualistisen koulun edustajana; ei voisi ajatellakaan kateederisosialistia tahi suojelustullien suosijaa tämän seuran jäsenenä. Seuran äänenkannattajana on koko ajan ollut *Journal des Économistes* niminen suuri aikakauskirja. Mutta ajat muuttuvat. Kun tämä seura 50 vuotta sitten alotti toimintansa, niin se suunta, jota se edusti, oli mahtava, taisteli aikansa vääryyksiä vastaan, sai toimeen uutta eloa

[1] Kansataloudellisen yhdistyksen toimituksia. Esitelmiä Kansataloudellisessa yhdistyksessä. 1:nen osa. Porvoossa 1893, Werner Söderström. 8:o. 391 siv. Hinta 5: —. 2:nen osa 1897, Werner Söderström. 8:o. 403 siv. Hinta 5: —. Ekonomiska samfundet i Finland. Föredrag och förhandlingar I. Helsingissä 1897. G. W. Edlund. 8:o. 96 siv. Hinta 1: 50.

taloudelliseen elämään, jota vastoin se tätä nykyä on itse tullut hyökkäysten esineeksi; sen on täytynyt vetäytyä syrjään, ruveta puolustusasemaan. Katkeruudella on sen vuoksi tuo suuri pariisilainen seura viettänyt v. 1892 »kultahäitään»; katkeruus käypi esiin silloin pidetyistä juhlapuheista; jäsenluku on vähentynyt melkoisesti ja kansantaloustieteen etevimmät edustajat eivät enää ole haettavat tästä seurasta.

Syy, minkä vuoksi tämä seura on noin menettänyt entisen suuren vaikutusvaltansa, on siinä, että se yhä vieläkin on pysynyt itsepintaisesti tuossa puoli vuosisataa sitten oikeutetuksi näyttäytyvässä suunnassa, vaikka olot meidän aikanamme ovat osottaneet, että tuo suunta yksipuolisuutensa kautta voi viedä suuriin vääryyksiin. Ja yhteydessä tämän liberaalisen suunnan kanssa on se tosiasia, että tuo ranskalainen seura etupäässä on pysynyt puhtaasti taloudellisten kysymysten alalla. »Kansantalous on tiede, joka havainnon kautta kokoo ne yleiset säännöt, joita rikkauksien tuotanto, jako, kiertokulku ja kuluttaminen noudattavat» — niin PAUL LEROY-BEAULIEU, tämän seuran etevimpiä elossa olevia miehiä, määrittelee taloustieteen. Se on enemmän tai vähemmän jättänyt syrjään kysymykset siitä, mitä taloudellinen kehitys, eri taloudelliset ilmiöt vaikuttavat yhteiskuntaan, etenkin sen vähäväkisiin kansankerroksiin, ja mitä voidaan tehdä näitten yhteiskunnan vähäväkisten taloudellisen ja yhteiskunnallisen asian parantamiseksi.

Tämän ohjelman omisti itselleen Saksassa v. 1872 perustettu Verein für Socialpolitik, joka heti alusta asettui ranskalaisen seuran edustamaa oppisuuntaa vastustamaan ja on voitollisesti taistellut meidän päiviimme saakka tuon oppisuunnan kukistamiseksi. Liberaalisella suunnalla taloustieteen alalla ei ole tätä nykyä enää sitä sananvaltaa kansojen lainsäädännössä kuin 25 vuotta sitten, yliopistoissa kuuluu heidän äänensä tänään harvemmin ja heikommin kuin 25 vuotta sitten.

Tähän voitolliseen taisteluun on vaikuttanut etupäässä se seikka, että tämä saksalainen seura ei ole tyytynyt tutkimaan ainoastaan puhtaasti taloudellisia kysymyksiä (miten varallisuus kasvaa ja jakaantuu), vaan on etupäässä ottanut selvittääkseen taloudellisten liikkeitten vaikutusta yhteiskuntaan ja varsinkin sen vähäväkisiin. Sen päätehtävänä on ollut etevästi toimeenpantujen, laajaperäisten tiedustelujen kautta koota aineksia, joista saataisiin todenperäistä valaistusta taloudellisiin oloihin ja jotka voivat

antaa luotettavamman pohjan tieteelliselle tutkimukselle ja valtiolliselle toiminnalle tällä alalla, kuin mitä kamariteoretikot voivat saada aikaan. Tiedustelujensa tulokset ja muut tutkimukset, jotka ovat syntyneet seuran alkuunpanosta, on seura julaissut suuressa sarjassa, joka käsittää jo ainakin 70 nidettä. Näillä seuran tutkimuksilla on ollut mahtava vaikutus lainsäädäntöön vähäväkisten hyväksi ei ainoastaan Saksassa vaan välillisesti myöskin useimmissa sivistysmaissa. Tästä seuran vaikutuksesta lausuu SCHMOLLER m. m.: »Seuramme toiminta on ollut se lähde, josta alkuunpano yhteiskunnallisiin parannuksiin on lähtenyt, ja jos tätä nykyä ei kukaan enää tahdo tunnustaa Manchesterkoulun oppia, niin on se — en tahdo sanoa työmme tulos — vaan kaikissa tapauksissa tuloksena siitä suuresta tieteellisestä liikkeestä, jonka langat yhdistyvät meidän seuraamme». Tästä seurasta tapaa useimmat nykyajan etevimmät taloustieteen tutkijat, kuten SCHÄFFLE, WAGNER, SCHMOLLER, CONRAD y. m. Kaikkiaan siinä on jäseniä 500.

Vasta v. 1890 perustettiin Englannissa varsinainen taloustieteellinen, yleisempi seura, British Economic Association, Lontooseen. Siihen kuuluu 650 jäsentä. Sen tarkoituksena on julaista taloustieteellisiä teoksia, sekä uusia tutkimuksia että käännöksiä ulkomaan kirjallisuudesta ja vanhempia klassillisia teoksia. Sen äänenkannattaja on aikakauskirja *Economic Journal*, joka — päinvastoin kuin edellä mainittu pariisilainen aikakauskirja — »tahtoo edustaa kaikkia taloustieteellisiä mielipiteitä, niin että se ei ole yhden kansantaloudellisen koulun äänenkannattaja, vaan kaikkien».

Kun käännymme näistä suurista kulturimaista Skandinaviaan, niin näemme siellä kussakin valtakunnassa kansantaloudellisen seuran vaikuttamassa. Edellä kaikista on tälläkin, kuten niin monella muullakin alalla viime vuosikymmeninä, Tanska. Siellä näet perustettiin jo v. 1872 Nationaløkonomisk Forening, siis samana vuonna kuin Saksan »Verein für Socialpolitik» alkoi toimensa. Mutta tanskalainen yhdistys ei alussa ottanut esimerkkiä Saksasta, vaan Ranskasta: sen perustajat olivat siihen aikaan luullakseni melkein poikkeuksetta innokkaita vapaan kilpailun ja rajattoman individualisen vapauden kannattajia. Seuran perustajat olivat enimmäkseen nuoria taloustieteen tutkijoita, mutta pian siihen alkoi liittyä muitakin jäseniä, niin että jäsenluku v. 1875 jo nousi 150:een. Alkuvuosina seurassa harrastettiin etupäässä puhtaasti taloudellisia kysymyksiä, kuten kauppa-,

tulli-, raha- ja kulkuneuvokysymyksiä. Sen jälkeen seuran harrastukset jäivät joksikin aikaa lamaan, kunnes se viime vuosina on alkanut yhä enemmän ottaa taloudellis-yhteiskunnallisia kysymyksiä keskusteltaviksi ja sen kautta saanut uutta eloa. On näet merkillistä nähdä, miten kaikki Tanskan etevimmät taloustieteen tutkijat, kuten FALBE-HANSEN, SCHARLING, WESTERGAARD, RUBIN ovat jättäneet individualistisen koulun opit ja mikä enemmän mikä vähemmän jyrkästi kääntynyt kateederisosialismin puoleen. Tästä sanoo Falbe-Hansen itse: »Kävi minulle, kuten on käynyt muille, että minä juuri tarkastamalla oloja vapaamielisen taloustieteen mallimaissa, Englannissa ja Pohjois-Amerikassa, — — — tulin huomaamaan sen kykenemättömyyden yhteiskunnallisten kysymysten ratkaisemisessa». Yhdistys julkaisee maansa pieniin oloihin nähden erittäin ansiokasta aikakauskirjaa *Nationaløkonomisk Tidskrift*.

Tukholmaan perustettiin Nationalekonomiska Föreningen jo v. 1877. Se ei ole antautunut minkään erityisen suunnan edustajaksi, mutta kumminkin siitä saapi sen vaikutuksen, että siinä ovat yläluokan edut ja yläluokan katsantokanta suuressa määrässä edustettuna. Siinä on jäseniä tavattoman paljon, 500, mutta niiden joukossa ei tapaa monta merkille pantavaa taloustieteen tutkijaa, vaan sen sijaan joukon aatelisia suurtilallisia, tukkukauppiaita ja korkeita virkamiehiä. Se ei julkaise mitään aikakauskirjaa, vaan ainoastaan siinä pidetyt esitelmät ja niistä johtuneet keskustelut.

Kristianiassa perustettiin Statsøkonomisk Forening v. 1883 Siihen kuuluu noin 200 jäsentä ja se julkaisee omaa aikakauskirjaa. Tämäkin seura tahtoo ainoastaan edistää kansantaloudellista harrastusta ja käsitystä, eikä yksipuolisesti ajaa minkään erityisen suunnan oppia.

Puhutaan tavallisesti meillä — ja usein täydellä syyllä — henkisestä köyhyydestämme, siitä, miten meillä useinkin on puute »miehistä», silloin kun joku yritys on pantava alulle. Mutta voipipa välistä näyttää siltäkin, kuin olisimme henkisesti rikkaampiakin kuin monet muut pienet kansat. Tarkoitan yhdistyselämäämme. Ei liene useallakaan pienellä kansalla kaksittain seuroja samoja tarkoituksia varten kuten meillä. Meillä näet meidän henkiset voimamme eivät mahdu toimimaan yhdessä seurassa tuskin

millään alalla. Pitää välttämättömästi olla vähintäin kaksi eri seuraa historiaa, maantiedettä, kansanvalistusta, naisasiaa, työväenkysymystä y. m. s. varten [1]. Oli siis luonnollista että meidän maamme monilukuisella kansantaloustieteen harjoittaja- ja harrastajajoukolla oli mahdotonta saada sijaa runsaalle toiminnalleen yhdessä seurassa.

Onko tuosta seurojen moninaisuudesta ollut haittaa enemmän kuin hyötyä meidän kulturielämällemme? Tavallisesti kuulee valitettavan, että on haittaa siitä, että voimat hajoavat. Mutta tosiolot meillä minusta osottavat, että kilpailu kahden seuran välillä on saanut aikaan voimain herättämistä, sellaistenkin voimain, jotka muuten olisivat jääneet uinumaan. Historiallinen seuramme esim. ei voine olla muuta kuin kiitollinen Ruotsal. kirjallisuuden seuralle siitä, että tämä on saanut suuren kansalaispiirin hankkimaan runsaita rahavaroja, joilla se on päässyt tilaisuuteen julkaisemaan meidän oloihimme nähden runsaan määrän historiallista ainesta. Suomen maantieteellinen seura ei olisi koskaan tullut siinä määrässä vaikuttaneeksi herättävästi ja uudistavasti maantiedon opetukseen maassamme sekä tietojen levittämiseksi ulkomaan maantieteen alalta, kuin Maantieteellinen yhdistys on tehnyt, ja toiselta puolen viimeksi mainittu yhdistys ei olisi kyennyt toimittamaan sitä sekä ulkomailla että kotimaassa ansaittua huomiota herättävää tieteellistä tutkimustyötä Suomen maantieteen alalla, jota edellinen niin elinvoimaisesti suorittaa.

Missä määrin taloudellisen elämämme alalla on ollut hyötyä siitä, että sitä harrastavat henkilöt ovat jakaunneet kahteen eri seuraan, toivon seuraavasta käyvän esille.

Kansataloudellinen yhdistys ja Suomen taloudellinen seura eroavat huomattavasti toisistaan. Jo niiden synty oli hyvin erilainen.

Kansataloudellisen yhdistyksen sai aikaan senaattori, vapaaherra YRJÖ-KOSKINEN. Hän oli jo yliopiston opettajana harrastanut kansantaloustiedettä ja kirjallisestikin tällä alalla liikkunut. Ja tultuaan senaattiin kamaritoimituskunnan päälliköksi näki hän, miten meillä olisi tarpeen tietojen

---

[1] Suotakoon minulle anteeksi, kun tässä yhteydessä uskallan huomauttaa siitä, että Suomen koirat kumminkin ovat toistaiseksi viihtyneet yhteisessä (Kennel-)»klubissa»!

hankkiminen ja levittäminen kansan- ja valtiotalouden laajalla alalla. Hän kutsui v. 1885 kokoon muutamia virkamiehiä, yliopistonopettajia y. m. ja sai heidät silloin tällöin muutamia tunteja omistamaan kansantaloudellisten kysymysten pohtimiseen. Kokoukset olivat aluksi aivan yksityisiä. Niissä tuli jokaisen vuorotellen vaikkapa vaatimattomassakin esityksessä alustaa keskustelua jostakin aineesta, joka paraikaa oli julkisen keskustelun alaisena tahi muuten oli vetänyt erityistä huomiota puoleensa. Lisäksi näissä kokouksissa laadittiin ohjelma eräälle maalaisolojamme valaisevalle tiedustukselle, jonka tulokset ilmestyivät sarjassa *Tutkimuksia taloudellisista oloista Suomen maaseuduilla* [1].

V. 1891 päätti tämä yhdistys tulla julkisemmaksi. Sille laadittiin säännöt, jäseniä ruvettiin kutsumaan laveammasta piiristä, kokouksia pitämään säännöllisemmin ja kokouksissa pidettyjä esitelmiä julkaisemaan painosta erityisenä sarjana yhdistyksen nimessä. Kuitenkaan ei yhdistykseen vielä v. 1893 kuulunut kuin 70 jäsentä ja v. 1897 noin 140.

Taloudellinen seura syntyi aivan toisella tapaa. Se laittoi v. 1894 julkisen kutsun perustamaan seuraa, tahdottiin heti saada siihen mahdollisimman suuri jäsenluku, ajateltiin jo alusta haaraosastoja maaseuduille, ohjelma lupasi paljoa enemmän kuin mitä vanhemman yhdistyksen vaatimaton alku oli voinut luvata.

Ja Seura saikin vilkasta kannatusta, niin että se jäsenlukuun nähden voittaa vanhemman Yhdistyksen suuressa määrässä.

Jäsenet jakautuivat molemmissa yhdistyksissä v. 1897 seuraavalla tavalla:

	Tiedemiehiä.	Virkam.	Liikem.	Maanviljelij.	Yhteensä.
Yhdistyksessä	38	74	22	6	140
Seurassa	30	88	123	11	252

Yhteensä siis näissä molemmissa seuroissa oli v. 1897 jäseniä meidän oloihimme nähden tavattoman paljon, paljoa enemmän kuin Ranskan, Tanskan ja Norjan vastaavissa seuroissa ja likipitäen yhtä paljon kuin Saksan ja Ruotsin seuroissa. Mutta tulee ottaa huomioon, että meillä jäse-

[1] Tämän sarjan sisällyksen on laajemmalle lukijapiirille tehnyt tunnetuksi *O. Hannikainen* Valvojassa 1890, siv. 333—348.

nistä suurin osa on asianharrastajia ja harva on seurojen toiminta-alaan tieteellisesti perehtynyt, vielä harvempi tällä alalla tieteellisesti toimii.

Numeroistamme käy huomattavasti esille, kuinka meillä virkamiehistö on suuressa määrässä yhä vieläkin yleisen sivistyksen kantaja. Sillä yleinen sivistys se voipi luoda sitä harrastusta yleisiin asioihin, jota tällaisiin seuroihin kuuluminen osottaa. Yhdistyksessä virka- ja tiedemiehet melkein tykkänään muodostavat koko yhdistyksen ja Seurassa on niitä melkein puolet. Tiedemiesten ryhmässä tapaa, paitsi varsinaisia taloustieteen edustajia, joita on ani harva, sekä lakitieteen- ja historiantutkijoita, jotka tavallisesti ovat likempänä taloustiedettä, myöskin kielimiehiä, esteetikkoja, teologeja, luonnontutkijoita.

Mainitsemista ansaitsee, että Suomen maanviljelijöissä eivät kansantaloudelliset ja yhteiskunnalliset harrastukset näy ainakaan näistä numeroista päättäen olevan suuret. Mutta omaksi vahingokseen he pysyvät loitolla niistä pyrinnöistä, joita nämät seurat edustavat.

Mutta erittäin huomattava on se erotus näitten molempien seurojen välillä, että Yhdistyksessä on ainoastaan 22 liikemiestä, jota vastoin Seurassa on 123 eli lähes puolet koko jäsenluvusta. Ja noista Yhdistyksen 22 liikemiehestäkin useimmat ovat pankkimiehiä tahi muitten osakeyhtiöitten palveluksessa, ani harva itsenäinen liikkeenharjoittaja, yksi ainoa kauppamies. Tässä taasen käypi esille suomenkielisten liikemiesten puuttuva yleinen sivistys.

Tämä seikka, että Yhdistyksessä tiede- ja virkamiehet, Seurassa taas raha- ja liikemiehet ovat ehdottomasti enemmistössä, on tietysti jossakin määrin vaikuttanut seurojen toimintaan ja kantaan.

Onko siis sanottavaa erotusta seurojen toiminnassa?

Ei ulkonaisesti. Molemmat ovat nähtävästi ottaneet esimerkkiä ranskalaisesta seurasta; ne kokoontuvat molemmat tavallisesti talvella kerran kuukaudessa kuulemaan esitelmää ja keskustelemaan sen johdosta; molemmat julkaisevat myöhemmin esitelmät vapaina vihkoina. Tarkoituksensakin ovat molemmat seurat määritelleet säännöissään jokseenkin samanlaiseksi: ne tahtovat laajentaa ja ylläpitää yleisössä harrastusta taloustieteeseen, keskustella kansantaloudellisista kysymyksistä ja julaista tältä alalta kirjallisuutta.

Mutta tosiasiassa on Seura aiottu alkujaan jonkunlaiseksi vastapainoksi Yhdistykselle. Kuten muistettaneen käsitteli Yhdistys v. 1892–1893 suu-

rella hartaudella Itä-Suomen taloudellista elämää, paljastaen sieltä mitä kurjimpia maalaisoloja, todellisia mätähaavoja etenkin maakaupan alalta. Näitten paljastusten johdosta tehtiin Yhdistyksessä ehdotus maakauppaoikeuden rajoittamiseksi jokseenkin arveluttavassa määrässä [1].

Vaikka tällä ehdotuksella ei tietääkseni ole ollut suoranaisia jälkiä, on sillä kuitenkin se ansio, että se sai aikaan uuden taloudellisen seuran perustamisen, jonka tulisi, kuten silloin sanomalehdissä julki-lausuttiin, levittää »oikeaa» oppia taloudellisen elämän alalta. Seuran perustaja ja ensimäinen puheenjohtaja, senaattori L. MECHELIN, lausui kyllä avajaispuheessaan, että Seura ei ole perustettu kannattamaan mitään erityistä teoriaa tahi taistelemaan sen puolesta, vaan että eri mielipiteet vapaasti saisivat siinä sijaa. Mutta hän lisää heti että »hän omasta puolestaan varmasti toivoo, että kun Seurassa yhteisesti arvostellaan maamme edistymisen ehtoja, niin siinä tullaan saamaan yhä lisääntyvää varmuutta siihen, että vapaamielisiin periaatteihin perustuva käsitys taloudellisista ilmiöistä on se, mikä varmimmin voi viedä hyville perille — — —». Ja kun sama puhuja on pitänyt Seurassa runsaasti $^1/_3$ osan kaikista esitelmistä, niin on luonnollista, että hänen katsantokantansa on Seuran toimintaan suuressa määrässä lyönyt leimansa.

Mutta onko sitten Yhdistyksen kanta niin selvästi »valtiososialistinen» tahi »reaktsionärinen», kuin sitä on ainakin välistä kuvattu?

Ei suinkaan.

Kuten jo on mainittu, otti Yhdistys mallikseen juuri ranskalaisen vapaamielisen seuran, ja tämä seura on tietääkseni ainoa koko maailmassa, jonka kanssa Yhdistys on ollut ja on yhäkin julkaisujen vaihdossa. Yhdistyksen perustaja ja yksi niitä jäseniä, joka on ottanut osaa sen toimintaan suurella hartaudella, senaattori Yrjö-Koskinen, on, kuten tunnettu, toimittanut suomenkielelle Paul Leroy-Beaulieun oppikirjan *Yleisen kansantalouden pääpiirteet,* jonka tekijä tätä nykyä lienee vapaamielisen suunnan jyrkimpiä kannattajia. Yhdistyksessä on esim. TEKLA HULTIN pitänyt esitelmän *Nykyajan valtion tehtävistä,* joka esitelmä vapaamielisyydessään ei voine olla tyydyttämättä suurimpiakin vaatimuksia. Ja esim. metsätalouden alalta on Yhdistyksessä kuultu esitelmiä, jotka ovat samalla kannalla. Toiselta

[1] Kts. näistä Valvoja 1893 siv. 251 ja 1894 siv. 100.

puolen on kyllä esitelmissä nähtävänä sellaisiakin fraaseja kuin esim. että viljatullien korottaminen on muka »ainoa todellinen, heti vaikuttava apukeino» maalaisolojen ahdinkotilassa Saksassa (P. JAMALAINEN, Maatalouden nykyisestä tilasta Saksassa, Esitelmiä II sarja, siv. 315), mutta keskustelussa tämän esitelmän johdosta tuota lausetta, jolla ei ole tukea tieteessä eikä kokemuksessa, usea puhuja vastusti, eikä kukaan kannattanut [1]. Muuten useimmat esitelmät eivät ole tulleet kosketelleeksikaan periaatteellisia kysymyksiä, vaan ovat asiallisia selontekoja taloudellisista ilmiöistä.

Ei siis mielestäni voi sanoa, että Yhdistyksessä mikään oppisuunta yksipuolisesti olisi edustettuna.

Mutta sittenkin on mielestäni huomattavana selvä erotus näitten molempien seurojen toiminnan sisällyksessä.

Se käypi nimittäin esille, kun vertaa, mitä kysymyksiä molemmissa seuroissa on pohdittu. Niissä esitelmissä, joista olen saanut tietoa, käsiteltiin (vuoden 1897 loppuun)

	Yhdistyksessä	Seurassa
Yleisiä katsauksia ja teoreettisia kysymyksiä . . .	7	5
Maataloutta ja maalaisoloja	10	—
Metsätaloutta	4	—
Kauppaa ja teollisuutta	8	4
Työväenkysymystä	6	1
Raha-, krediitti- ja vakuutuskysymyksiä	3	9
Kulkulaitosten alalta	1	5
Valtiotaloutta	5	1
Kunnallistaloutta	2	1

Huomiota herättää tässä se, että Yhdistyksessä pidetyistä esitelmistä lähes puolet käsittelevät maalais- ja työväenoloja, siis niitä oloja, joissa n. s. yhteiskunnallinen kysymys piilee; ylimalkaan ovat esitelmät hyvin usein käsitelleet ainettaan yhteiskunnan kannalta katsoen. Seurassa taas maalais- ja työväenkysymykset ovat jääneet syrjään pankkiliikettä, kulkuneuvoja ja kauppaa käsitteleviltä esitelmiltä, joita kysymyksiä siinä enem-

[1] Tämäkin kohta osoittaa, miten tärkeätä olisi, että Yhdistyksen esitelmiä painettaessa ja yleisöön levitettäessä niitä seuraisi lyhyt selonteko siitä keskustelusta, johon esitelmä on antanut aihetta.

män kuin puolet esitelmistä käsittelee. Nämät aineet ovat jo itsessäänkin puhtaammin taloudellisia, ja tavallisesti on Seuran esitelmissä ollut tämä taloudellinen näkökanta enemmän vallalla. Tältä kannalta katsoen täytyy siis sanoa, että Seura on suuremmassa määrässä pysynyt ranskalaiselle esikuvalle uskollisena, jota vastoin Yhdistys on aikojen kuluessa lähentynyt saksalaista seuraa. Ne ovat siis tavallansa täydentäneet toisiaan. Tulee näet pitää maallemme edullisena, että kysymyksessä olevan tieteen kaikkia aloja mikäli mahdollista valaistaan. Ja kun Yhdistys laiminlyöpi muutamia aloja ja Seura niitä etupäässä harrastaa (ja päin vastoin), niin täytyy tunnustaa, että meidän oloissamme on tälläkin alalla ollut kaksi seuraa hyödyksi.

Mitä molempien seurojen työn paljouteen tulee, niin näkyvät ne vuosina 1894—1896 pitäneen jokseenkin yhtä monta kokousta; kussakin kokouksessa on pidetty tavallisesti yksi esitelmä, Seurassa väliin kaksikin. Mutta viime aikoina (1897 ja 1898) on Yhdistyksen toiminnassa ollut jossakin määrin laimenemisen ja epäsäännöllisyyden oireita huomattavissa: se on pitänyt kokouksia paljoa harvemmin kuin Seura. Toivottavasti tämä on vain ohimenevää ja satunnaista.

Mutta jos Seura onkin kokouksien ja esitelmien pitämisessä ahkerampi, niin on toiselta puolen Yhdistys julaissut paljon enemmän kuin Seura. Ja tätä se ei ole tehnyt ainoastaan sen kautta että se on vanhempi: jo ennenkuin Seura perustettiin oli näet Yhdistys julaissut I:sen »osan» *Esitelmiä,* joka käsittää 21 esitelmää, yhteensä 391 sivua. Vuodesta 1894 saakka, jolloin Seura perustettiin, on Yhdistys jo kerjennyt julaista II:sen »sarjan» *Esitelmiään,* joka käsittää 19 esitelmää, yhteensä 403 sivua, jota vastoin Seura on vasta saanut julkisuuteen yhden vihon *Föredrag och förhandlingar,* käsittäen neljä esitelmää, yhteensä 96 sivua.

Nämät kaikki vuoden 1897 loppuun[1].

[1] Tämän vuoden kuluessa on Seura julaissut toisen vihkonsa, samaten kuin Yhdistyskin useita esitelmiä. Tiedot, jotka koskevat Seuran esitelmiä ja jäsenlukua ja jotka siis tätä katsausta kirjoittaessa eivät olleet julaistuja, olen saanut Seuran sihteeriltä ja rahastonhoitajalta.

Mitä näihin julkaisuihin tulee, niin täytyy sanoa, että Yhdistyksen »Esitelmien» painoon toimittaminen olisi voinut olla huolellisempi [1].

Lisäksi olisi ollut ja olisi vieläkin suotavaa, että Yhdistys puolestaan palkkaisi jonkun suomenkielessä etevän henkilön, joka tarkastaisi esitelmien kieltä, niin että niihin saataisiin tällä uudella alalla vakaumaan johdonmukainen ja kunnollinen terminologia. Siten vältettäisiin niin erehdyttäviä epäjohdonmukaisuuksia, kuin esim. että *tuonti* sanaa käytetään merkitsemään ei ainoastaan ulkomaan tavaran tuontia maahan, vaan välistä myös tuotantoa, tavaran valmistamista.

Vihdoin olisi, kuten jo mainittiin, tärkeätä, että esitelmän jälkeen liitettäisiin lyhyt selonteko siitä keskustelusta, joka sitä on seurannut. Näin tekee Taloustieteellinen seura meillä ja sitä tapaa käyttävät useimmat ulkomaan seuratkin. Sitäpaitsi ei olisi meillä haitaksi, jos esitelmänpitäjä antaisi tietoa siitä kirjallisuudesta, jota hän mahdollisesti on käyttänyt.

Esitelmien julkaisemista on tähän saakka kustantanut herra Werner Söderström, joka siitä ansaitsee kiitosta, koska yrityksestä ei liene hänelle ollut erikoista taloudellista etua. Jatkoa tulee Kustannusosakeyhtiö Otava julkaisemaan, ja julkaisutapaa on muutettu siten, että kukin esitelmä aluksi lasketaan kirjakauppaan erikseen, niin pian kuin se on painettu. Tämä tietysti on edistysaskel; voisikohan toivoa, että tämä olisi askel siihen suuntaan, että me tulevaisuudessa voisimme saada säännöllisesti ilmestyvän aikakauskirjan kansantaloudellisia ja yhteiskunnallisia kysymyksiä varten? Tässä aikakauskirjassa voisi kuhunkin vihkoon ottaa yhden Yhdistyksen esitelmiä ja muita alkuperäisiä kirjoituksia sekä lisäksi selontekoja ulkomaan aikakauskirjoissa ja kirjallisuudessa julaistuista kirjoituksista sekä tietoja talou-

[1] Useista esimerkeistä mainittakoon seuraava: Toisen sarjan toisessa vihossa on painettuna *K.* von Bonsdorffin esitelmä nimellä »Kauppajakopyrinnöistä Suomen kaupungeissa 17:nnellä vuosisadalla». (Saman vihon kansilehdellä: Kauppajakso-pyrinnöistä!) Esitelmä on tässä vihossa merkitty pidetyksi lokakuussa 1893. Mutta vuosikertomuksesta vuodelta 1893, painettu 5:nteen vihkoon, saadaan seuraavat tiedot: Esitelmänpitäjä on *C.* von Bonsdorff, esitelmän nimi on »Elinkeinojaosta Suomen kaupungeissa merkantiilisysteemin aikakaudella», ja esitelmä on pidetty 11 p. marraskuuta. Vai olisikohan tässä puhetta kahdesta eri asiasta, koska esitelmänpitäjällä on eri nimet, esitelmät ovat erinimisiä ja toinen on pidetty loka- toinen marraskuulla?

dellisen elämän alalta meillä ja muualla. Mutta tähän tarvitaan kaksi asiaa: sopiva henkilö ja rahaa. Edellisen puutteen voisi ehkä toistaiseksi korvata siten, että asetettaisiin toimituskomitea, jonka johdolla joku nuorempi mies voisi hoitaa toimitusta. Ja rahoja pitäisi saada ensiksikin sen kautta, että Yhdistykseen hankittaisiin enemmän jäseniä, joille aikakauskirja lähetettäisiin, sekä sen kautta että varakkaat kansalaiset jo voisivat tätäkin yhdistystä muistaa lahjoituksillaan. Sillä onhan se jo osottanut, että se pienilläkin varoilla on voinut saada kansantaloudellisen kirjallisuuden suomenkielellä hyvälle alulle.

En voi olla lopuksi ja asianomaisille maamme edistymistä ymmärtäville lahjoittajille kehotukseksi mainitsematta erästä esikuvaksi kelpaavaa yritystä Ranskassa. Siellä näet muuan yhteiskunnallisen kysymyksen tärkeyden käsittävä rahamies kreivi DE CHAMBRUN v. 1894 perusti seuran nimeltä Société de Musée social, joka on ottanut erityisalakseen vähäväkisten asian, minkä Ranskan kansantaloudellinen yhdistys enemmän tai vähemmän on jättänyt syrjään. Tuo uusi seura on jo vähässä ajassa saanut tavattoman paljon aikaan sen kautta, että sen perustaja lahjoitti sille heti alussa 1,500,000 francsia [1].

[1] Jo seuraavana vuonna (1895) lähetettiin kaksi eri tutkijakuntaa, toinen Englantiin tutkimaan sen työväenyhdistysliikettä, toinen Saksaan ottamaan selkoa tämän maan maalaisoloista. Tuloksena matkoista on jo painosta ilmestynyt kaksi suurta teosta. V. 1896 lähetettiin niinikään eri matkueita yhteiskunnallisille tutkimusretkille: 1) Pohjois-Amerikan työväenoloja ja työnantajain liittoutumista tutkimaan, 2) Westfalin teollisuutta ja 3) Italian teollisuusoloja tutkimaan.

Seura julkaisee kolme eri sarjaa teoksia: A) pienempiä kirjoituksia työväkeä varten, jotka jaetaan ilmaiseksi työväenyhdistyksille, B) asiakirjoja ja selontekoja tieteellisempää yleisöä varten (näitä molempia ilmestyy vihko joka toinen viikko) ja C) suurempia teoksia nimellä *Bibliothèque de Musée Social.*

Lisäksi seura panee toimeen luentosarjoja sekä on avannut tiedonantotoimiston niitä varten, jotka tahtovat toimia työväenolojen parantamiseksi; se on hankkinut kirjaston, joka käsitti jo toisena vuonna yli 6,000 nidettä taloudellista ja yhteiskunnallista kirjallisuutta; sillä on pysyvä näyttely kaikenlaisia tauluja, malleja y. m. s., joka osottaa, mitä on tehty työväen hyväksi eri maissa.

Seura on jo ehtinyt saada monta uutta lahjoitusta eri tarkoituksia varten. Chambrun itse lahjoitti v. 1896 lisäksi 100,000, josta m. m. oli an-

Siis — Suomen rahamiehet! Kuka on oleva meidän Chambrun, joka on tekevä Kansantaloudelliselle yhdistyksellemme mahdolliseksi laajentaa ohjelmaansa ja suuremmalla mahdilla jatkaa alottamaansa hyödyllistä toimintaansa Suomen kansan hyväksi?

Iikka-raukka.

Kirjoittanut

TEUVO PAKKALA.

Metsäisen törmän rinteessä, puoleksi törmään kaivettuna oli turvemökki, jossa asui Koistisen vaimo poikineen, aivan kuin maailmalta kätkössä.

Hän oli amerikan-leski.

Vanhempansa ainoana lapsena hän oli saanut näiden kuoltua periä sievätiluksisen torpan, joutunut naimisiin renkimiehen kanssa, joka ei myöskään ollut aivan varaton. Elämä oli tuntunut lupaavalta ja päiväpaisteiselta. Mutta se muuttui äkkiä mustaksi, niin kuin voi muuttua kirkas kesäinen päiväkin. Heidät häädettiin torpastaan ja käräjöidessä, oikeutta hakiessa meni sekin, mitä oli jäänyt.

Vaimo jäi pieni itkevä poika käsivarrelleen, kun mies lähti Amerikaan.

»Minä tulen, ja tuollinen kultaa!» sanoi miehensä lähtiessä pudistaen suurta, mutta hoikkaa eväslaukkuaan »Sillä ostan sitten pojalleni koko pitäjän!» Ja hän puristi nyrkkiään koston silmistä liekehtien.

Mutta hän ei ollut vielä tullut. Vaimonsa päätti ettei tulekkaan enää, ja melkeinpä kuin sitä toivoikin. Iikka oli jo rippikouluijässä, mutta rippikouluun kykenemätön. Hän oli ruumiiltaan kuin mies, mutta mieleltään kuin lapsi. Isälleen ei hänestä iloa olisi.

---

nettava 25,000 francsin kirjailijapalkintoja kahdesta työväenasiaa koskevasta teoksesta. Niinikään hän v. 1897 teki lahjoituksen, josta m. m. 25,000 francsia käytettiin palkinnoiksi sellaisille maanviljelysammattiyhdistyksille (kts. teostani *Maanviljelijäin yhteistoiminnasta ulkomailla* siv. 89—90), joitten toiminta oli ollut monipuolisin ja isänmaalle hyödyllisin.

— Iikka raukka! Hän oli saanut niin paljon kurjuutta kärsiä, niin monta tautia kestää.

Siihen koetti vaimo aina pysäyttää ajatuksensa. Sillä mieli pyrki nurkumaan Jumalaa vastaan: mitä varten Jumala näin rankaisi heitä, aivan kuin kiusaten. Poika oli suuri, roteva kuin karhu, komea näöltään ja varreltaan, aivan kuin vanhempain riemuksi ja ylpeydeksi luotu, mutta, että surunsa olisi sitä suurempi, jätetty tärkeintä vaille.

Ja oli hetkiä, jolloin vaimo nurkui mielessään, kyllästyneenä elämään, mutta niitä kuitenkin oli harvoin. Hän päättyi aina säälimään poikaa, Iikka-raukkaa, joksi häntä aina sanoi, ja kiintyi häneen aina hellemmin.

Iikka oli nöyrä, liikuttavan nöyrä ja halukas kaikkeen, mihin vain käski, ja Iikan avulla heidän elämänsä oli alkanut olla niin hyvää kuin se oli, ettei henkeä uhkaavaa hätää ollut enää koskaan.

Iikan karhunvoimilla oli saatu tämä turpasmökki mäenrinteeseen, ja Iikka veti kaupunkiin kuormittain luutia, joita yhdessä tekivät, kaupitteli ne »lantilla parin» myyden. Hän palasi aina kaupungista lantteja kukkarossa, väliin runsaastikin oikein ja kelkassa vasullinen leipäpalasia, joista vaimo mielessään kiitteli Jumalaa ja hyviä ihmisiä.

Kun Iikka oli saanut luutakuormansa myydyksi, jonka kauppaamisessa pojat olivat hänelle avuliaita, niin toimeen-pantiin maantiellä lähellä kaupunkia ajajaiset, niin että Iikka veti vuoroon kutakin lantti- ja leipäpalapalkalla, — saipa toisinaan nisuakin.

Hengästyneenä hän sitten lähti kotia, mutta tyytyväisenä saaliistaan ja ylpeänä siitä, että pojat olivat kehuneet häntä hyväksi hevoseksi.

»Tämä onkin hyvä hevonen», kehui hän itsekin ja alkoi kaulakenossa juosta ja hyppiä kuin varsa, jota pidätellään menemästä. Mutta kun pahin hengästys oli ohi, niin silloin hän potalsi juoksemaan pannen parastaan. Mielistyneenä juoksuunsa, pysähtyi hän sitten katsomaan saalistaan.

»Noin paljon lantteja ja leipää», puheli hän kovalla äänellä ja suu leveässä naurussa. »Äiti sanoo taas, että »Iikka-raukka!»

Hän valitsi suurimmat leipäpalat päällepäin ja poikkesi pehmeälle metsätielle, jossa ei ollut muuta kuin hänen kuormansa uurtama jälki. Mutta sitäkin hän juoksujalassa polki onnellisissa ja iloisissa hevosmietteissään.

»Kun äiti tietäisi, miten hyvä hevonen Iikka on!»

Ja ikäänkuin tahtoen sitä näyttää äidille, hän mökin näkyville tultuaan puhalsi täyteen juoksuun, pyörähti vikkelästi mökin oven eteen ja hirnasi

iloisesti. Se viilsi aina äidin korvia ja omituisella surumielisyyden ja säälin tunteilla hän, oven avettuaan, sanoi hellästi:

»Iikka-raukka!»

Juna vihelsi ja Amerikasta palaavat, jotka jo olivat kyllästyneet matkan pituuteen, lausuivat yhteen ääneen ilonsa, että nyt oli pää viimeinkin käsissä. Uteliaina työntyivät he tirkistelemään ikkunasta, miltä kaupunki nyt näyttää. Sitä arvosteltiin eri tavalla: toisista se ei ollut paljon muuttunut, toisista oli kaunistunut, mutta yleensä kaikista näytti vähäpätöiseltä.

Asemasiltaa hiljalleen lähestyessä silmättiin vielä uteliaampina väkijoukkoa, toiset katsellen oliko omaisia siellä vastassa, toiset, joilla ei ollut ketään läheistä siellä odotettavana, arvostelivat niitä, joita joukosta tunsivat, miten ovat muuttuneet sitten viime näkemän: pormestari oli saanut suuren vatsan, kauppias Ridolin supinahkaturkit, ja kaupunginvouti Pölkky silmälasit ja Möttinen oli päässyt polisikonstapeliksi.

»Tunnetteko Ulrikkia, vanhaa veikkaa! Tuolla seisoo».

»No ei kiesavita viina ole saanut vielä sitä miestä hengiltä!»

»Mutta hyvinpä on aiastunut».

Sillä aikaa kuin toiset laskettelivat lauseitaan, Koistinen seisoi taampana pieni kapsäkki kädessään, välittämättä ulkona olevista ihmisistä ja valmiina lähtemään vaunusta heti kun se pysähtyy.

Hän ei vaimostaan tiennyt muuta kuin että hän asuu jossakin mökissä lähellä kaupunkia. Hän ei ollut saanut kirjettä eikä ollut itse kirjoittanut koko ajalla. Mitäpä siitä olisi ollut hyötyä. Alussa ja pitkät ajat oli onni ollut hänelle kova. Hän ei ollut päässyt oikeihin työpaikkoihin, oli vain velkaantunut. Ansiota saatuaan oli sairastunut. Penniäkään hän ei voinut niin ollen kotiin lähettää. Mitä kirjoittaa silloin? Kyynel silmissä ja hammasta purren oli ajatellut kotia, muuta ei voinut, ja lohdutellut itseään sillä ajatuksella, että kyllä hän vielä kaikki kärsimykset korvaa. Mutta aika vain kului, muutosta parempaan tulematta. Mutta sitten onni kääntyi, ihan kuin repäisten hän pääsi työhön. Ja hän kun sitä teki halulla! Ei levon, ei ruuan aikaa hän suvainnut itselleen. Mutta niinpä hän vihdoinkin pääsi kotia lähtemään tyydytettynä. Omaisuutensa oli tuossa pienessä

kapsäkissä, mutta sillä voisi lunastaa vaikka kymmenen Kopsan maata, jos niin haluttaisi.

Mutta ei hän tuntenut enää sitä kostonhalua kuin ennen. Olkoon Kopsa olevilla onnillaan. Tuskinpa niin rikkaaksi olisi hän, Koistinen, kotimaassaan koskaan päässyt, kuin nyt oli. Kopsan isäntä oli oikeastaan tehnyt hänelle hyvän työn ryöstämällä mökin ja niin pakottamalla hänet Amerikaan. Ja olipa siinä jo kostoa Kopsalaiselle, että hänen pojastaan kuuluu tulleen renttu! Sellaisiahan usein tulee rikkaitten lapsista, kun rikkaus ei ole rehellisesti ansaittua. Se on väärän mammonan kirous. Ehkä hänen joutumisensa köyhäksi oli onneksi omalle pojalleen. Kun on saanut nuorena kovaa kokea, niin osaa panna arvon omaisuudelle.

Mikähän pojan nimikin lienee? Kastamatta vielä oli kun hän lähti. Se kysymys oli Koistisen mieleen tullut monet kerrat, ja se vaivasi häntä enemmän kuin mikään muu. Kun hän muisteli vaimoaan ja poikaansa, huolissaan ja mieli mustana koetti arvailla heidän tilaansa, niin päättyivät mietiskelynsä aina siihen kysymykseen, mikähän hänen poikansa nimi oli. Ja varsinkin tämä kysymys oli kiihottanut häntä kirjoituttamaan vaimolleen, mutta kun hän asiaan ryhtyi, niin tympäsytti kun ei ollut lähettää rahaa. Ja toisekseen, samahan se oli mikä sen nimi oli, paljon tärkeämpäähän olisivat muut asiat tietää. Mutta kuitenkin sama kysymys oli taas pian mielessä aivan kuin tärkeimpänä kaikista.

Se oli nytkin mielessään, kun hän astui asemahuoneen läpi katselematta oikealle tai vasemmalle, omituinen hätäytymisen tunne rinnassa. Tuntui kuin olisivat kuolleet äsken molemmat, äiti ja se poika . . .

Hän pysähtyi ajurin luo aikeessa ajaa sillä. Mutta minne hän osaisi ajaa? Täytyi saada ensin tieto. Parasta oli astua jalkasin ja käydä kyselemässä tien varresta taloista, minkä mökin loukossa Koistisen vaimo asuu? Alkoi muutenkin tuntua mukavammalta tulla kotia jalkaisin kuin ylpeästi hevosella.

Ja hänen astuessaan kaupungin läpi maantielle päin, olivat kymmeniin kertoihin mielessä pyörineet samat kysymykset, joita hän pitkäin vuosien kuluessa oli satoja kertoja ajatellut, samat tutut kuvaukset, mutta selvemmin ja elävämmin. Pelko oli suurempi, ilo mahtavampi, kun ne vuorottelivat toistensa kanssa.

— Poika varmaan oli jo suuri. Renkinäkään? Et ole enää renki! Tuossa — ja hän levitti poikansa eteen omaisuutensa —, se on sinun. Sinua varten olen sen koonnut. Me äidin kanssa tahdomme vain rauhan päiviä nauttia ja nähdä sinun onnesi. Ota vaimoksesi köyhä mielitiettysi, sinulla on tavaraa kyllältä! Ja vilkas mielikuvitus loi hänen silmiinsä jo lastenlapsia.

Näissä ajatuksissa ja nauru-suin hän pysähtyi katselemaan poikia, jotka leikkiä pitivät maantiellä. Olipa hauska kuulla niiden iloista, raikasta ääntä.

»Hevosillako te olette?»

Suurimmat pojat häpeissään vetäysivät syrjään, mutta pienemmät alkoivat toimessa selittää.

Iikka, jota joku parasta aikaa taputteli kuin hevosta ja kehui, hirnasi loisesti kuin paraskin orhi, ja pojat rupesivat ääneen nauramaan.

»Se on semmoinen pöljä poika», kävi selittämään muudan poika Koistiselle, kun hän pitkistään katseli Iikkaa, joka oli puolta pitempi toisia, päitset päässä ja melkein enemmän hevonen kuin ihminen.

»Minkä vuoksi raukkaa hevosena pidätte?»

»Siitä on se vain lystiä, ja se saa meiltä rahaa ja leipää. Viidenpennin lantin tai leipäpalan kun antaa, niin se vetää kilometrin ja juoksee minkä käpälästä lähtee. Se on hyvä juoksemaan».

Iikka kuopi ja hirnui niin luonnollisesti, että Koistista nauratti, vaikka tuntuikin surulliselta.

»Ja on se niin vankka, että tuolta Ylikylästä asti vetää niin suuren kuorman luutia, ettei hevonenkaan vetäisi».

»Ylikylästäkö tämä on?»

»Ylikylästä», vastattiin.

»Kenen poikia?»

Sitä ei kukaan poika tiennyt.

»Kenen poikia sinä olet?»

»Äidin poika».

Pojat purskahtivat nauraa rähähtämään.

»Mikä sinun nimesi on?»

»Hepo-Iikka se on», ehättivät pojat yhteen ääneen.

»Niin eli Iikka-raukka», lisäsi Iikka itse.

»Tosiaankin Iikka-raukka. Kaimamies kuitenkin. Tiedätkö missä Koistisen vaimo asuu siellä Ylikylässä».

»Ei Iikka tiedä, mutta kyllä äiti tietää».

»Missä äitisi asuu?»

»Siellä se asuu kotona», vastasi Iikka.

»No kun sinulla on samalle päin matka, niin lähde kotiasi ja ota kelkkaasi tuo kapsäkki. Minä maksan hyvästi».

»Istukaa tekin kelkkaan», toimitti Iikka toimessaan jo siitä, että oli saanut hopeasilatun, välkkyvän kapsäkin.

»Istukaa vain! Se on vankka, kyllä se jaksaa», toimittivat heti pojatkin, ja joku vallattomin työnsi Koistista, niin että tämä varatonna lysähti istulleen kelkkaan. Silloin ei Iikka joutanut muuta odottamaan, ei päitsiäänkään pojille antamaan, vaan puhalsi innoissaan täyteen juoksuun.

Koistinen ei voinut muuta kuin harmitella poikain vallatonta tepposta ja odotella Iikan herkeämistä juoksemasta, jotta pääsisi kelkasta. Mutta Iikka juoksi, juoksi yhtämenoa niin, että lumitierat vain sinkoilivat.

»Hevosta siitä on meinattu, vaan erehdyksissä tullut kaksijalkainen!» mutisi hän harmissaan, kun Iikka vain paransi juoksuaan kuta enemmän hän kielteli.

Käännyttiin metsätielle. Ei kuin metsä vilisi kahta puolta ja lumikokkareita lenteli sakeammin silmille!

Iikka paransi juoksuaan ja kohenti komeaa hevosryhtiään, näyttääkseen nyt äidille. Hän hirnui jo hyvän matkan päässä ja vielä toisenkin kerran, hirnui iloisemmin kuin koskaan ennen.

Äitiä ihmetytti. Mutta siihen kuin hän sai mökin oven avatuksi Iikka pyörähytti kelkkansa mökin oven eteen kuormineen.

Äiti huomasi ensimäisenä päitset Iikan päässä.

»Herra siunaa! Voi Iikka-raukka, onneton poikani!».

Koistinen kohahti kelkasta kuin salaman lyömä.

»Koistinen! Mieheni!»

Ja vaimo purskahti itkemään.

»Tuoko on poikani?» sai Koistinen käheällä äänellä kurkustaan viitaten Iikkaa, joka ylpeänä seisoi kelkan edessä, korskui ja kuopi ja oli purevinaan kuolaimia. »Tuoko on poikani?»

»Se, hevosesi!»

Koistisen kädet puristausivat nyrkkiin.

»Tuoko minun poikani, tuo pöljä!» huuti hän niin, että Iikkakin pyörähti katsomaan vierasta, jonka hän oli niin komealla kyydillä ja suurella riemulla tuonut kotimökille. Ja siinä se mies nyt seisoi julman näköisenä, nyrkit puristuksissa aivan kuin uhaten jotakin.

Mitä merkitsivät nyt hänen rikkautensa, jotka hän niin suurella vaivalla ja taistelulla oli koonnut? Sitäkö varten Jumala oli hänelle lopultakin antanut menestystä, että voi kolhia sitten kahta kovemmin. Kiusa ja kuolema! Hän kohotti kapsäkin kaksin käsin korkealle ilmaan ja iski kaikin voiminsa sen kelkkaan, niin että kaustat paukahtaen katkesivat aivan kuin säestykseksi synkälle kiroukselle, joka jyrähti hänen suustansa.

Vaimon silmissä alkoi kaikki pyöriä ja musteta. Hän nojautui mökin seinää vasten koettaen jännittää pyörrytystä vastaan. Kun hän vihdoin tointui, istui miehensä rikkonaisella kelkalla ja itki, mutta Iikkaa ei näkynyt missään. Hän oli kadonnut jäljettömiin.

Useita päiviä haettiin häntä koko kylän väellä, mutta turhaan.

—

Rovastikin lukusilla käydessään Syrjälän kylässä pistäysi Takamaan torpassa katsomassa kummallista miestä, joka oli kuin hevonen.

Se hänestä tiedettiin, ettei hän oman pitäjän miehiä ollut, mutta ei suuntiakaan mistä hän oli tullut tänne. Jo ennen torpan nuoren isännän muistia hän oli ilmestynyt, halki metsien, mistä lienee kahlonut.

»Eräänä iltana» — kertoi vanha muori — »kun pere oli makaamassa, kuului akkunan takaa semmoinen hirnunta, että arveltiin vallesmannin juoksijallaan olevan kulussa. Kun mentiin katsomaan, niin eihän siellä ollut kuin nuori mies, kelkka perässä ja päitset päässä».

Nuori väki nauroi tälle kertomukselle, jonka olivat kuulleet jo kymmeniä kertoja ja senvuoksi osasi jokainen pieni yhdeksänvuotias tyttökin lisätä väliin jotakin, kukin huomauttaen niitä seikkoja, jotka enin häntä huvittivat.

Oli luultu hulluksi, kun sillä oli päitset päässä ja kaikki olivat pelästyneet, niin että oli suljettu ovet. Mutta siellä se oli pihalla hirnunut vain. Vaari oli mennyt viimein ja taluttanut talliin, ja sulkenut sinne, tuumaillen että eipähän siellä mitä voi vaikka olisi raivohullukin. Mutta ei se raivohullu ollutkaan. Tallissa makasi piltussa siivosti kuin lakea hevo-

nen ja hirnui, kun aamulla mentiin katsomaan. Kyseltiin mistä hän oli, mutta ei se osannut selittää. Nimestään tiesi sen verran, että sanoi olevansa Iikka-raukka eli Hepo-Iikka. Annettiin ruokaa, ja sinne se asettui talliin olemaan, — ei tullut sisään jos käskettiinkin. Lapsia tarjoutui se vetämään hevosena, ja tuo Juho, joka oli vielä poikanen silloin, mutta hyvin halukas hevosta ajamaan, rupesi Hepo-Iikkaa ajokkaanaan käyttämään, vedättäen lantaa pellolle ja minkä mitäkin. Siitä se mielissään. Mutta vasta se iloisesti hirnasi kun Juho sai isävainajansa tekemään oikeat valjaat, luokit ja aisat niinkuin ainakin. Ja siitä myöten oli Hepo-Iikka ollut tässä torpassa, syöden ja maaten tallissa ja tehden hevosen työtä. Hän ei enään puhunutkaan, hirnui vain.

Kun rovasti tallissa katsottuaan kysyi hänen nimeään, niin Hepo-Iikka hirnasi niin, että rovasti vatsaansa pidellen nauroi.

»Luultavasti ollut aikoinaan suuri hevoshuijari».

»Vissimmästi, kyllä se niin on, ja siitä saanut rangaistuksensa».

Huoaten, mutta tyydytetyin mielin siitä, että vanhojen synteinsä tähden Hepo-Iikka oli hevonen, poistuttiin tallista, jonne Iikka jäi pureksimaan hänelle annettua leipää, mistä torpan hevonen huulet pitkällä pilttuun raosta tavotti ja sai osansa niinkuin aina.

He olivat hyviä ystävyksiä, Iikka ja ruuna, jotka hirnuen tervehtivät toisiaan oltuaan vähänkin aikaa erillään.

Iikan mielestä he olivat aivan yhtä hyviä, sillä jos ruuna oli halonvedossa vähän vahvempi, niin hän, Iikka, oli juoksussa paljon etevämpi, ja sai siitä kehumisia. Se vain oli Iikan mieltä pahoittanut, että ruunaa käytettiin kirkko- ja kaupunkimatkoilla, eikä häntä koskaan, ja sen vuoksi Iikka aina ruunan lähtiessä näille matkoille hirnui hyvin surullisesti.

Mutta sitten koitti tämä onni Iikallekin kerran.

Torpan emäntä sairastui kerran. Ja kun ruunalla oli lähdettävä halonhakuun, niin pääsi Iikka viemään emäntää kirkolle rovastiin, joka oli lääkärikin. Rovasti määräsi sairaan heti suoraa päätä vietäväksi kaupunkiin saamaan lääkärinhoitoa. Sairas voi kuolla käsiin.

Ruuna, jos olisi kotonakin ollut, olisi ollut kaukana, mutta kun ei ollut kotonaan niin Hepo-Iikka vetämään. Ja sehän sopi hyvin. Joka oli joutuisampikin kuin ruuna!

»No nyt, Iikka, tulee pitempi taival, — kaupunkiin», tuumi isäntä Iikalle. «Kyllä se menee hiljalleen eikö niin?»

Eipä pitkiin aikoihin oltu sitä hevosryhtiä nähty Iikassa kuin nyt. Malttamattomana kuopi ja vekurehti pienen kelkkareslansa edessä, kun valmistettiin lähtöä. Hän hirnui itselleen luokkaa ja päitsiä, mutta isäntä selitti, ettei niitä kaupunkimatkalla saa pitää.

Sama se Iikasta. Kunhan pääsi retkille, joilla tähän asti ruuna vain oli saanut käydä!

Parin penikulman taival katkesi pian ja kevyesti. Lyhyt, talvinen päivä ei vielä ehtinyt hämärtämään iltaansa, kun saavuttiin kaupunkiin. Ja kuin vasta tallista jaloittelemaan laskettu varsa Iikka ilosesti hirnahteli, kun saapui ensimäisen kadun suuhun.

Isäntä ei ollut koskaan huomannut sellaista intoa Iikassa, mikä nyt yhtäkkiä ilmestyi häneen. Kahtapuolta katsellen hän hirnahteli ja teki parhaan varsan vallattomimpia hyppyjä. Isäntää, joka oli noussut reestä kaupunkiin tullessa ja pitkissä matkaturkeissaan käveli reen jäljessä, alkoi pelottaa tämä Iikan hurja ja outo villikkuus, ja yritti Iikan luo taltuttaakseen häntä, mutta myöhästyi.

Iikka oli unohuttanut sekä isännän, että kuormansa. Vanhat muistot olivat vallanneet koko hänen mielensä. Hän lähti hiljalleen juoksemaan tuttua katua, innoissaan kuulematta isäntänsä huutoja, ja hirnui yhtämittaa joka pojalle, joka vastaan sattui, kutsuen siten nyt ajelemaan, niinkuin ennenkin.

Mutta kaupungin nykyiset pojat eivät olleet eläissään nähneet, eivätkä kuulleetkaan hänestä. Ja jos joku entisiä tuttaviaan olisi nyt hänet nähnyt, niin ei olisi tuntenut enää Hepo-Iikkaa, vankkaa punaposkista poikaa pitkäpartaisena ja pitkätukkaisena miehenä, joka näytti kamalan hurjalta.

Kaikki ohikulkijat sekä säikähtyneinä että uteliaina pysähtyivät katsomaan kummallista miestä, joka hirnuen juoksi pitkin askelin.

»Ottakaa kiinni! Ottakaa kiinni!» huusi mies hänen jäljessään juosten.

Väki katuvierillä yhtyi huutamaan samaa, jokainen toistaan kehottaen, mutta kukaan uskaltamatta käydä asiaan. Syntyi siten pian yleinen huuto ja Iikan jälkeen liittyi juoksemaan poikia, jotka pitivät äänekästä melua.

Ottakaa kiinni! Ottakaa kiinni! Ottakaa kiinni!

Tämä joka taholta raikuva huuto kiihdytti vain Iikan hevosintoa. Hän sai päähänsä, että hän on pillastunut hevonen, ja puhalsi juoksemaan täyttä karkua. Ja kun jonkun matkaa edessään keskellä katua seisoi miehiä kädet

kohoksi nostettuna, pidättääkseen häntä, niin hän tulista vauhtia kääntyi toiselle kadulle, niin että reki nurkkaan paiskautui ja sairas reestä vierähti katuvierelle kivijalkaa vasten.

Siitä kiihtynyt huuto kiihdytti hurjistunutta Iikkaa. Hän lasketti menemään toista katua läpi kaupungin toiselle maantielle, joka hänelle oli niin tuttu. Yhtä menoa painoi hän sitä ja kääntyi tiehaarasta, josta ennen poikkesi metsään ja kotimökille. Siinä oli nyt leveä tie, vaan sitä ei joutanut huomaamaan. Juoksi, juoksi vain.

Höröstyneenä hän pysähtyi viimein kun tuli talo vastaan, katseli ympäriinsä etsien äidin mökkiä. Ja kun ei saanut mitään selvää, rupesi hän hirnumaan niinkuin emä varsaansa kaivatessa.

Talon tallista vastasi puolikymmentä hevosta ja sisää syöksyi koira, joka ärhäkästi kävi haukkumaan varmaan koirastakin kummallisen näköistä olentoa. Ja koiran harvinaisen äsäkästä haukuntaa oudoksuen tulivat rengit ja piiat pian pihalle, josta alkoi kuulua siunauksia ja hämmästyksen huutoja, ja niiden seasta hirnuntaa, joka kiihdytti melua ja herätti naurua.

Isäntääkin ehdittiin hakemaan.

»Mikä täällä sitten on?» sanoi tanakka, harmajatukkainen isäntä astuessaan portaille.

»Ei ole hullua ihmistä kummempi», vastasi renki.

»No tuokaa sisään pakkasesta, katsotaan mitä on tehtävä».

»Se on raivohullu», sanoivat miehet ja poistuivat syrjään.

Mutta Iikka miehistä irti päästyään meni tallin oven eteen, jossa hirnui niin viekottelevasti, että kaikki hevoset taas vastasivat.

»Herra siunatkoon!» sanoo emäntä, tutiseva vanhus, joka kiirein askelin tulee pihalle. Hän joukon läpi astuu oudonnäköisen olennon luo, jota silmää.

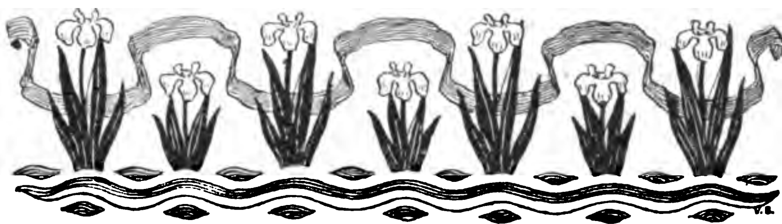
»Iihahahahahaa!»

»Iikka-raukka, oma onneton, kaivattu poikani!»

»Iikka!» lausuu kummastuksissaan isäntä, katsoen nuoreen mieheen, joka on vasta tullut tapauspaikalle.

»Mikä Iikka?» kysyy nuori mies.

»Sinun veljesi», vastaa emäntä ja taluttaa huoneeseen Iikan, joka seuraakin mielellään kuin pieni lapsi äitiään.

Katsaus.

Kirjallisuutta.

Romaaneja ja kertomuksia.

SANTERI INGMAN, *Anna Fleming*. Historiallinen romaani. Porvoossa 1898. Verner Söderström. 474 ss. 8:o. Hinta 5: —.

Tässä laveassa kirjassa on tilaa sekä historialliselle että romantilliselle osalle, ja tekijä on siihen saanutkin mahtumaan molempia yltäkyllin. Kaikki tai ainakin melkein kaikki voi tietysti olla historiallista; vaan me olemme tottuneet tällaisissa teoksissa vaistomaisesti erottamaan historiallisen pohjan taikka taustan, johon me luemme kaikki ulkonaiset tapahtumat, henkilöiden psykologisesta kehityksestä ja heidän yksityiselämänsä vaiheista, etupäässä tietysti heidän rakkausjutuistaan, sekä otaksumaan että tekijä tällä viimemainitulla alalla on päästänyt mielikuvituksensa liikkeelle. Niin aprikoidessamme johtaa meitä oikea esteettinen tunne, sillä historiallisessa romaanissa kirjailijalla ei ole ainoastaan oikeus vaan myöskin velvollisuus katsoa että sisällisen kehityksen juova on eheä sekä vastaa taiteen vaatimuksia.

Anna Fleming on Klaus Flemingin veljentytär ja holhotti; kertomus liikkuu siis mahtavan marskin aikoina. Sen historiallisena keskipisteenä onkin hän: vuodet, jolloin kaikki mikä tässä kerrotaan, tapahtuu, 1593—1597, ovat, kuten tunnettu, hänen vaikutusaikansa tärkeimmät. Tästä seikasta johtuu tekijälle mainio tilaisuus suurenmoisten historiallisten tapausten kuvaamiseen, ja tätä tilaisuutta hän on yhtä runsaasti kuin taitavasti käyt-

tänyt. Flemingin ottelut Kaarle herttuan kanssa, Suomen talonpoikain yhä enenevä tyytymättömyys, Suomen aateliston horjuva kanta, yhtäkkiä leimahtava sisällinen sota, Flemingin kuolema ja siitä johtuneet valtiolliset seuraukset — siinä on tausta, ja yksityiskuvaukset sellaiset kuin Sigismund kuninkaan kruunausjuhla ja suomalaisten aatelismiesten kokous Turun linnassa 1596 soveltuvat aivan itsestään tähän kokonaisuuteen. Näissä kuvauksissa on tekijä — jonka kirjailijaluonteen etevin ominaisuus juuri on tuo ulkonaisten seikkojen, situatsionien, kuvaaminen — useimmiten oivallisesti onnistunut. Flemingin esiintyminen ja Hornin kukistuminen Turun linnassa on esim. kuvaus, joka draamallisessa voimassa ja elävässä luontevuudessaan voi vetää vertoja parhaiden mallien kanssa. Ylimalkaan on tämä historiallinen osa — sana »historiallinen» otettuna siinä merkityksessä josta yllä oli puhe — sangen huvittava ja mieltä kiinnittävä. Ainoa, jota siihen olisi toivonut lisää, on runsaammin puhtaasti kulturihistoriallisia kuvauksia, samanlaisia kun häät Vääksyssä. Juuri tämä kohta kirjassa panee kaipauksella ajattelemaan kuinka paljon meillä vielä olisi tällä alalla, menneiden aikojen henkisen ja aineellisen yksityiselämän tutkimisessa, tehtävää, ja kuinka kiitollista olisi tässä suhteessa kuvata juuri esim. hämäläisen aateliston tapoja. Epäilemättä erosivat ne suuresti ruotsalaisen perhe- ja seurusteluelämän tavoista. Väitettäneen ehkä ettei aineksia ole koottu, ja sehän kyllä voi olla totta, niin kauan kuin meidän nuoria historioitsijoitamme tällaiset seikat eivät näytä huvittavan. — Mutta siinäpä juuri vika onkin.

Se, jonka käsityksen mukaan tällaisen historiallisen romaanin tulee sisältää oikein vanhan reseptin mukaan kokoonpantu rakkausjuttu, se saa toivomuksensa runsaasti tyydytetyksi. Kirjan sankaritar, korkeasukuinen aatelisneiti, rakastaa köyhää, aatelitonta ja alhaista nuorukaista; tämä nuorukainen kuuluu vihollisten joukkoon, mistä tietysti seuraa kova omantunnon konflikti; neiden holhoja ei tahdo kuulla puhuttavan avioliitosta, ei silloinkaan kun nuoret ovat joutuneet »väärälle polulle»; tyttö pelastaa valepuvussa rakastettunsa uhkaavasta kuolemasta; he pakenevat yhdessä halki yön pimeyden ja joutuvat pienelle meren saarelle, missä jäänlähtö sulkee heidät pois mailman yhteydestä; sattumalta he saavat siellä kuulla että julma holhoja on kuollut; he palaavat ihmisten keskuuteen ja tulevat onnellisiksi. Tämähän on kaikki hyvin jännittävää ja intressanttia etenkin nuorisolle ja kirjallisuuteen enemmän tottumattomalle yleisölle, joita varten kirja epäilemättä, samalla tavalla kuin esim. Starbäckin historialliset romaanit — joita Ingmanin kirja kumminkin on paljoa arvokkaampi —, etupäässä on aiottu. Vahinko kyllä tuo yksi hiukan epäiltävä kohta, kuinka historiallinen se voi ollakin, tulee estämään kirjaa joutumasta varsinaiseksi nuorisonkirjaksi, mitä varten sillä muuten olisi niin hyviä edellytyksiä.

Taiteelliselta kannalta tällaista teosta tietysti ei voi arvostella samalla mitalla kuin suurimmilla vaatimuksilla esiintyviä. Pääasia on että kertomus liikkuu sujuvasti eteenpäin ja että jännittäviä kohtia on kylliksi. Näissä suhteissa ansaitsee Ingmanin uusi kirja kaikkea kiitosta. Olen jo huomauttanut kuinka taitavasti siinä historialliset tapaukset kerrotaan, ja tahdon lisätä että myöskin muita yksityiskohtia sekä luonnonkuvauksia löytyy, joissa tekijän vilkas, lempeä, tahtoisin sanoa herttainen kirjoitustapa esiintyy kaikessa loistossaan. Niin esim. on ensimäinen luku erittäin miellyttävä: tekijä näyttää tässä, kuinka täydellisesti hän itse sulautuu sekä henkilöittensä että luonnon mielialaan; ne vievätkin hänet helposti mukanaan eikä hän koskaan esiinny vain kylmänä tarkastajana, muistiinpanokynä kädessään. Taitavasti on Ingman myöskin tiennyt välttää niitä epätodellisuuksia, jotka tällaisessa teoksessa helposti ilmenevät, kun henkilöiden, kuten dei ex machina, täytyy tarpeen vaatimina esiintyä näyttämölle, muutettakoon se sitten mihin tahansa. Ja joskin ankara kritiikki tässä suhteessa voi tehdä muutamia muistutuksia, niin eivät ne kaiketi joudu hartaan lukijan mieleen, yhtä vähän kuin muutkaan pikku heikkoudet kokoonpanossa ja stiilissä.

Historiallinen romaani on kiitollisimpia aloja, mitä tätä nykyä voi avautua suomalaiselle. Santeri Ingman on sillä alalla tavallaan ollut tienraivaajana. Toivokaamme että hän jatkaa tätä työtään yhä suuremmalla menestyksellä. Hänen tieteelliset tutkimuksensa yhtä hyvin kuin koko hänen kirjailijaluonteensakin tekevät hänet siihen aivan kuin luoduksi.

W. S.

A. CONAN DOYLE, *Enoni.* Muistoja Napoleonin ajoilta. Suomennos. Otavan helppohintainen kirjasto N:o 34. Helsingissä 1898, Otava 138 siv. 8:o. Hinta —: 75.

Suomalaisen kirjallisuuden nuoruudesta johtuu, että siinä yhä vieläkin on tuntuvia aukkoja täytettävänä. Niinpä on viime aikoihin saakka kaunokirjallisuudessa historiallinen romaani ollut niukasti edustettuna. Nyt ovat kirjailijat ja kustantajat melkoisella innolla ryhtyneet tätä puutetta täyttämään. Otavan helppohintaisessa kirjastossakin on jo muutamia historiallisia romaaneja, joista kahdessa kuvataan Ranskan vallankumouksen ja sitä seuraavia merkillisiä aikoja. Toisessa, »Punainen kokardi», kuvataan vallankumouksen alkuaikoja, toisessa nyt äsken ilmestyneessä »Enoni» nimisessä on toiminta sijoitettu Napoleonin ajoille.

Juoni on tässä teoksessa vähäpätöinen. Muudan ranskalainen aatelisnuorukainen päättää isänsä kuoltua palata maanpakolaisuudesta kotimaahansa ja tarjoutuu Napoleonin palvelukseen. Noustessaan maalle Ranskan rannikolle, niillä tienoin, jossa Napoleon silloin oleskeli leirissä suuren sotajoukon kanssa, joutuu hän hengenvaarallisiin seikkailuihin, mutta pelastuu niistä onnellisesti. Hänen tarjouksensa ottaa Napoleon vastaan. Loppusanassa mainitaan kertomuksen sankarin aikeissaan menestyneen, saavuttaneen

mainetta Napoleonin sodissa ja saaneen haltuunsa esi-isäinsä linnan ja maat. Eno, jonka mukaan kirjalle nimi on annettu, on kavala ihminen, Napoleonin salaurkkija, ja on anastanut lankonsa maat. Hän koettaa naittaa tyttärensä sisarenpojalleen, siten saadakseen varmemman omistusoikeuden anastamiinsa maihin. Mutta siinä hän ei onnistu ja hän uhkaa tulla hyvinkin vaaralliseksi sisarenpojalleen, mutta surmataan ennenkuin ehtii saada mitään pahaa aikaan.

Mitään tärkeämpää historiallista tapahtumaa ei kertomuksessa ollenkaan esitetä eikä siinä tungeta syvemmälle tapahtumien juureen. Napoleonista annetaan kuitenkin elävä kuvaus. Kuvataan hänen tapaansa kohdella päälliköitään; hänen upseeriensa puheista näkyy se rajaton luottamus, mikä heillä oli keisariin; keskusteluista keisarin sihteerin, taloudenhoitajan ja kokin kanssa käy selville Napoleonin elintapoja ja myös hänen luonteensa ominaisuuksia. — Kirjanen voi siten tarjota varsin huvittavaa lukemista.

O. R.

RUDYARD KIPLING, *Meren sankarit.* Kertomus isoilta matalikoilta. Suom. Hanna Pakkala. Helsingissä 1898, G. W. Edlund. Siv. 165. 8:o. Hinta 1: 75.

Miksi sanotaan suomennokseksi semmoista joka ei ole suomennos? Alkuteoksessa on 245 sivua, »suomennoksessa» 165 sivua, molemmissa sivut jokseenkin samaa kokoa. Pitkiä kappaleita, jopa useita sivujakin perättäin on jätetty pois, mutta kansilehdellä ei ole pienintäkään viittausta siihen, että kirjaa olisi lyhennetty. — Sitten vielä toinen kysymys: Miksi kustantaja on käännättänyt tämän kirjan käännöksestä? Kiplingin kieli on mitä vaikeinta, josta syystä käännöksen usein pakosta täytyy hiukan poiketa alkutekstistä, mutta kun sitten vielä vapaasta käännöksestä käännetään toiselle kielelle, on helppo arvata, kuinka paljon erehdyksiä silloin syntyy. Sen verran rehellisyyttä luulisi voivan vaatia kustantajilta, etteivät he koettaisi lukijoille uskotella kirjojaan käännöksiksi Europan etevimpien kirjailijain teoksista, kun ne ovatkin vain ruotsalaisen käännöksen avulla lyhenneltyjä mukaelmia. — Suomenkieli tässä kirjasessa on epätasaista, milloin varsin sujuvata, milloin kankeata jopa virheellistäkin. Painovirheistä on pahin se, että itse tekijän nimi on väärin painettu, nim. R*y*dyard Kipling kun tietysti pitäisi olla R*u*dyard Kipling. — Kertomus on muutoin vilkas ja huvittava.

—o —g.

Lyyrillistä runoutta.

NIILO E. WAINIO, *Suomalaisia*, Porvoossa 1897, Werner Söderström. 102 siv. 8:o. Hinta sid. 1: 75.

Pari vuotta aikaisemmin ilmestyi Niilo E. Wainiolta runokokoelma nimeltä »Poimulehtiä». Tämä isohko kokoelma, johon tekijä oli »säkeisin sovittanut tunteitaan, muistojaan, miettoitään», osotti jo sepittäjänsä runollisia edellytyksiä. »Ainakin mitä kieleen, runomuotoon ja henkeen tulee» oli tekijä, kuten hän pyytämästänsä ennakkoarvostelusta esilauseessaan siteeraa, saanut hyväksyvän lausunnon, joka häntä oli rohkaissut jouduttamaan runotuotteensa julkisuuteen. Totta kyllä! Olihan kieli yleensä virheetöntä suomea, runomuoto suomalaiselle runomitalle laadittujen sääntöjen mukaista, ja henki, tendenssi vanhojen, kultaisien, sadasti kuultujen totuuksien toistamista satayhdettä kertaa. — Mutta mitä ajatuksiin, runollisuuteen, henkevyyteen tulee, joita runoudessa myöskin tarvitaan, niin potee koko kokoelma melkoista poutaa, vaikka kohta tekijä vakuuttaakin „poimulehtiensä» saaneen nauttia »Jumalan kirkkaan päivän valoa ja lämmintä sekä taivaan kastetta». »Ainakin» sana yllämainitussa arvostelun otteessa viittaa siteeraamatta jääneeseen jatkoon!

Uuden runokokoelmansa paritusinaisessa sikermässä on runoilija ottanut laulaakseen historiallisia ja kansallisia aiheita historiamme eri kausilta. Näistä hänen »suomalaisista kuvistaan», joiden joukossa meille uudestaan taritaan pari jo »Poimulehdissä» julaistua, »Kyrön mailta» ja »Aleksander II:n muisto», täytyy sanoa samaa kuin edellisestä! Jos hyväksytyt isänmaalliset mielipiteet, kirkollis-uskonnolliset, kansalliset ja kansanvaltaiset y. m. ajatukset »säkeihin soviteltuina», tai muutaman historiansivun runomittainen selonteko [väliin virheellinen (»Kaarina Maununtytär»), säännöllisesti laihapiirteisempi kuin historian oma esitys] on runoutta — niin olkoon menneeksi. Mutta jos runoudessa tulee ilmetä välittömiä näkemyksiä, elävää kuvitusvoimaa, ei vanhoja, kaikkien hyväksymiä yleistotuuksia ja moraaleja, vaan kaikkien hyväksyttävää yksilöllistä todellisuutta, silloin on — ikävä kyllä — »köykäiseksi löytty» niin tämä kuin sen pahempi moni muukin meillä ilmestynyt »runo»-kokoelma, niin kauniin ja palavan harrastuksen tuotteita kuin ne ovatkin, ollakseen »edes joksikin lisäksi kalliin Suomi-äidin vihantaan elonseppeleesen», kuten »Poimulehtien» esilauseessa oli sangen kauniisti sanottu.

Onhan siten puheena oleva vihkonenkin kyllä todistus tekijänsä kaikkia inhimillisiä ihanteita harrastavasta kannasta, — ainoastaan pahemmiksi riimin paulaan lankeemisiksi saanen näet otaksua seikat sellaiset kuin esim. hänen kirkollisen hyväksymislauseensa noidanpoltosta (!) (runossa »Kerttu») tai kursailemattomuuden Kaarina Maununtyttären kuvauksessa, jossa isä päänsä

päästimiksi pannaan antamaan tyttärensä nuoren ruhtinaan huostaan, saapa vielä täyden kukkaron kaupanpäällisiksi, y. m. Mutta tarkoitus ei riitä pyhittämään välikappaleita — ei ainakaan runoudessa — ennemmin sitten päin vastoin! — Sen rinnalla, mitä meillä isänmaallisista muistoistamme on ennen laulettu, Vänrikki Stoolin tarinain ja Kramsun parhaiden balladien, tai esim. Snoilskyn »ruotsalaisten kuvien» rinnalla, nämä runoelmat ovat heikkoa jälkipolvea. Ne eivät kestä mitään vertaamista edeltäjiinsä ja esikuviinsa, jotka ovat todellisen runohengen synnyttämiä suomalaisen ja kansallisen herätyksemme innostuksen hehkussa.

O. M.

Filosofista kirjallisuutta.

PLATON, *Sokrateen puolustuspuhe.* Kreikan kielestä suomensi ynnä johdannolla ja selityksillä varusti K. G. Aminoff. Kuopiossa 1898, Otava. 70 siv. 8:o. Hinta 1: —.

Muinaisklassillisen sivistyksen aarteet ovat jo kauan, ainakin pääasiallisesti, olleet nykyisen sivistyksen korjuussa. Mitä sen runoilijat loivat ylevää ja somaa, sen ajattelijat toivat ilmi totta ja oikeaa hengen ja luonnon valtakunnista, mikäli heidän katseensa niiden salasyväreihin kannatti, se kaikki on jo liittänyt lisänsä ihmiskunnan yleiseen tietoisuuteen, jonka valtavan kymen uomassa antiikin sivistys nyt enää vain hiljaisena, tuskin huomattavana pohjasuonena solisee. Eikä tuo kuitenkaan vieläkään ole merkitystään tyynni menettänyt. Vieläkin sivistynyt ihmiskunta rakkaudella muistelee Hellasta ja Roomaa ja käy vähä väliä joutohetkinä näkemässä — mitä se jo monasti ennenkin on nähnyt — sivistyksensä kehtoa niin monina vuosisatoina, käy siellä rakkaita muistoja verestämässä, eikä ainoastaan muistoja, vaan ensimäisiä vilkkaita mielivaikutelmiaan, niitä jotka panivat hänessä paraita voimia vireille, samoin kuin mies, joka on maailmaa avaralti vaeltanut ja nähnyt suuret miljoonakaupungit, vielä mielellään käy rakasta kotikylää katsomassa, sen hiljaista somuutta ihailemassa, ja jokaiselta käynniltä palajaa elämän hyörinään virkistyneenä, uutta intoa saaneena. Siinä on klassillisen hengenviljelyksen merkitys nykyajalle.

Sen aatteet ovat kyllä jo yleensä sulauneet nykyajan tajuntaan eikä meillä realiselta puolelta liene paljoa opittavaa antiikilta, mutta helleenit olivat saaneet erityisen lahjan tajuamaan muotokauneutta ja siinä kohden he vieläkin kelpaavat esikuviksi. Ainoastaan he osaavat lapsellisen luontevasti ja samalla asian ytimeen sattuvasti lausua suuria ajatuksia. Ihmiskunnan elinkysymykset ovat kyllä jo haarautuneet miltei äärettömiin, käyneet monimutkaisiksi ja sekaviksi; mutta osaksi ne jo muinaisaikana tähtä-

sivät samoja päämääriä, vaikka vielä ikäänkuin alkuluonnoksen yksinkertaisissa piirteissä; — vaan onhan kuvaa valmiiksi suoriteltaessa hyödyllistä pitää silmällä luonnosta. Niin, sitä enemmin, koska nuo vanhat viisaat lausuivat monta vieläkin talteen otettavaa kultaista sanaa. Ehkäpä vieläkin yksi ja toinen nykyaikaa kuohuttava kysymys lähenisi ratkaisuaan, jos joskus myös kuultaisiin mitä noilla vanhoilla tietäjillä on siihen tai sinnepäin sanottavaa.

Jotakin tämmöistä kaiketi suurten kulturikansain kesken ajatellaan, koska ne vieläkin rakkaudella hellivät klassillista kirjallisuutta ja taidetta eivätkä tahdo kasvavalta nuorisolta heittää sen aikaansaannoksia rojuläjään, niinkuin rutirealistinen utilitarismi meillä ja muualla suurisuisena huutaa ja vaatii. Tosisivistyneet tietävät, ettei vanhan ajan hengentuotteihin tutustuminen ole hukattua aikaa, vaan vaikuttaa virkistävästi, voimistuttavasti, omaa tuottokykyä lisäävästi. Jottei kuitenkaan vieras kieliasu ylipääsemättömällä aidalla sulkisi klassiikan viljamaita ja kukkatarhoja suurelta yleisöltä, on jo aikaa ahkeroitu hyvillä käännöksillä kansankieliin avata niitä sille. Hyvänä merkkinä sopii siis pitää, että meilläkin on herätty asian hyötyä oivaltamaan. Ilmestyyhän aina silloin tällöin näinä vuosina suomeksi joku puheenalainen teos; ja vaikkei niiden menekki vielä niin suuri lienekkään, niin voi toivoa sen vähitellen lisääntyvän. Välttämätöntä asian menestykselle on kuitenkin, että suomennokset tehdään hyvät, virheettömät ja sulavalla suomella (esimerkkejä vastakohdasta on valitettavasti ilmaantunut joitakuita), jottei ne mieltymyksen sijaan vaikuttaisi inhoa ja suuttumusta vanhaan kirjallisuuteen. Kaikin keinoin on tuo meikäläisille usein outo sisällys saatettava likemmäs omaa kuvitepiiriämme, mikäli ei suoraan alkuperäistä henkeä loukata — siis: hyvällä kielellä, pikemmin vapaalla kuin orjallisen yhdenmukaisella käännöksellä ja riittävillä selityksillä. Klassillisen maailman ylängöille vievä kolea polku on tasoitettava, jottei jalka kompastuisi kiviin ja kuoppiin: tekstissä ei saa esiintyä mitään olojen, tapojen ja tapausten puolesta outoa nykyaikaiselle lukijalle ja hämärää, jota ei valaista historiallisilla ja muinaistieteellisillä selityksillä.

Mitä tulee arvosteltavaamme kirjaan, jonka ilmestyminen on aiheuttanut meitä näin pitkiin syrjämietteihin, näkyy se tyydyttävästi, jopa hyvästikin täyttävän mainitut vaateet. Ensinnäkin on meidän lausuttava mielihyvämme siitä, että suomennettavaksi on valittu täysarvoinen teos, senkin puolesta hauska, että siinä niin elävänä esitäiksen Sokrateenmoinen suuri henkilö: onhan hänelle totuus kaikkein kallein ja hän kärsii ennen kuoleman, kuin on tottelematon omantuntonsa äänelle, joka vaatii häntä kasvattamaan kansaansa siveelliseen henkeen. Ylevä ja ylentävä on tämmöinen ilmiö, »personoitu maailmansiveellisyys kamppailemassa valtion sorron kanssa», kuten suomentaja sanoo alkulauseessaan. Hänenhän reformatorinen toi-

mensa pani liikkeelle henkisen virtauksen, josta kasvoi yksi kauniimpia lehtiä Hellaan ja ihmiskunnan sivistysvainiolla — Platonin filosofia. Lämpimästi kirjoitettu johdanto karakteriseeraa lyhyesti ja sattuvasti Sokrateen merkityksen Kreikan hengen kehityksessä, selittää hänen kohtalonsa, tuon oikeudenkäynnin ja kuolontuomion, joka on »puolustuspuheen» aiheena. — Tässä sallittakoon meidän tehdä pieni muistutus. Ei ole (s. 3) mainittu sitä ulkonaista syytä — Atenan häviötilaa peloponnesolais-sodan jälkeen — joka aiheutti vihan sofisteja ja samalla Sokratestakin, eli yleensä n. s. valistussuuntaa vastaan (kts. siitä Gomperzin elävää esitystä kirjassa »Griechische Denker» IV s. 75—78). Yleensä suomentaja näkyy olevan tuon jo vanhentumaisillaan olevan käsityksen kannalla, joka ei näe sofisteissa juuri muuta kuin ilkeyden ilmettyjä perikuvia. — Johdannon lopulla esitetään puheen jäsennys ja ositus puhetaiteen sääntöjen mukaan. Puheen perässä seuraa valaisevia, hyviä asiainselityksiä. Siis on tie tarpeeksi tasoitettu oikealle ymmärtämiselle.

Käännös näyttää olevan tarkoin ja taitavasti suoritettu. Orjallinen se ei ole, mutta olisi ehkä haitatta saanut paikoin olla vapaampi ja siten selvemmin ajatuksen ilmaiseva. Epäselvä on *verekseltä* sanan mieli s. 21. Partikkeleita *mitenkuten* ja *jotenkuten* (s. 42) ei ole oikein käytetty: »annoin mitenkuten huonoja neuvoja — — jotenkuten olen — pahaa vaikuttanut». Siinä on contradictio in adjecto, sillä tavallisesti *jotenkuten* ilmaisee pientä määrää kiitosta, esim.: hän toimitti tehtävänsä jotenkuten = välttävästi; *mitenkuten* on jo moitteensekaista, mutta ei sovi kuitenkaan tähän. — *Klubeista* puhe (s. 47) tuntuu anakronismilta. — »Olla *kulloisen* virkakunnan orjana» (s. 49) ei tunnu oikealta, mutta en osaa oikaista sitä, kun ei kreikkal. teksti ole nähtävänäni. — Suomentaja käyttää parin paikoin sanaa *tokaista* = invända; saattaa olla kohdallaan, mutta tuntuu vulgariselta. Muuten sitä tavallisesti käytetään verbum descriptivum'ina: hän sanoa tokaisi.

K. F.

Historiallista kirjallisuutta.

J. V. RUUTH, *Björneborgs stads historia.* Helsingissä 1897, Porin kaupungin kust. 574 + XXIX s. isoa 8:o. 9 sukutaulua ja 7 karttaa. Hinta 8: —.

Porin kaupunki tosin ei ole Suomen kaikkein merkillisimpiä, mutta se on kuitenkin vanhimpia — kun, niinkuin pitää, ottaa lukuun entisen Ulvilankin vaiheita —, se on aina ollut tärkeän maakunnan luonnollisena liikekeskuksena, ja sen historia näyttää meille sentähden vuosisatojen halki piirteitä koko maamme kehityksestä ja kohtalosta. Tohtori J. V. Ruuth onkin Porin kaupungin historiassaan täysin onnistunut esittämään ainettansa siten, että sen yhteys isänmaan yleisten kohtaloiden kanssa tulee näkyviin.

Me saamme nähdä Suomen kaupan ensimäisiä alkuja ja kristinuskon leviämistä Satakuntaan, noita hämäriä muistoja muinaisesta Teljän kaupungista Kokemäenjoen varrella, sekä pirkkalaisten kaupankäyntiä Pohjanmaalla, sillä tämän yhteydessä on epäilemättä Ulvilan kaupungin synty — v. 1347 mainitaan siellä ensi kerta »kaupunkilaisia». Tulevat sitten Kustaa Vaasan ja Juhani herttuan ajat, jolloin Ulvilan asukkaat monta kovaa kokivat, pakosta siirtyessään ensin Helsinkiin ja sitten 1558 Poriin, mutta jolloin parempi tulevaisuus heille myöskin kangasti heidän paikkakuntaansa mieltyneen nuoren ruhtinaan suosiossa. Uudessa paikassaan alkaa kaupunki hyvin menestyä, vaikka samalla kerrotaan meille monta esimerkkiä ajan väkivaltaisista ja raaoista oloista. Mutta sitten seuraa merkantiilijärjestelmän toimeenpano ja Porin ulkomaankaupan kielto 1636, ja tuo kaunis vaurastumisen alku tukehtuu. Vasta »taloudellisella aikakaudella», joka painaa leimansa Porinkin kehitykseen, ja varsinkin saatuansa 1765 taas tapulioikeuden ulkomaankauppaa varten, rupeaa Pori jälleen voimistumaan, kunnes kauhea tulipalo v. 1801 hävitti koko kaupungin. Mutta kauvan tuo onnettomuus ei voi edistystä ehkäistä; saamme nähdä, mitenkä Porin laivasto vuosisatamme alkupuolella saavuttaa ensi sijan koko Suomessa, miten uusi tulipalo 1852 taas muuttaa suurimman osan kaupunkia tuhaksi, ja kuinka kaupungin kunnalliset ja yleiset harrastukset sitten kehittyvät meidän päiviimme asti.

Porin kaupungin kehitykseen vaikuttaa vielä mahtavasti erityinen asianhaara, luonnon aikaansaama, nimittäin Kokemäenjoen suun mataloituminen. Hauskaa on seurata tämän asianlaidan vaikutusta: yrityksiä kulkuväylän aukipitämiseksi, ja kaupungin ja sen sataman veden vähenemisestä johtuvaa pakollista siirtymistä yhä likemmäs joen suuta. Porin kaupungin historia tarjoo meille siten merkillisen esimerkin luonnonvoimien yhä jatkuvasta sekaantumisesta olojen historialliseen kehitykseen.

Teosta valaisevat useat kuvat, kartat ja sukutaulut. Kuvista mainittakoon kaupunkien, Ulvilan ja Porin, ja eri ammattikuntien sinetit, kaupungin historiassa merkillisten henkilöiden muotokuvat. Nämät ovat kauppias ja raatimies Kaarlo Indebetou (kaupungin valtiopäivämies 1734, † 1778), jonka ulkonäkö heti todistaa 1700-luvun hienokäytöksisestä kauppias-aristokraatista, pormestari Lauri Sacklén († 1795), joka on varsin syvästi vaikuttanut Porin edistykseen, ja meidän vuosisadallamme eläneistä pormestari G. H. Ignatius sekä kauppa- ja liikemiehet C. F. Björnberg, C. J. Borg, Antti Ahlström ja F. W. Rosenlew. Teokseen liitetyt sukutaulut sisältävät seuraavat suvut: Björkman (Käyrän rusthollista kotoisin), Björnberg (alkuansa Kouko = Björn), Bäckman, Clouberg, Kellander, Selin, Sourander (alk. Sora), Thurman (Ruotsista) ja Wadén.

Tekijän, tohtori Ruuthin, nimi takaa jo, että tutkimustyö on perinpohjaisesti ja huolellisesti suoritettu, ja siitä tulee myöskin pian vakuute-

tuksi teosta lukiessa. Tekijä on väsymättä painetuista ja painamattomista lähteistä etsinyt kokoon kaikki saatavat tiedot aineensa valaisemiseksi. Esitystapa on hauska ja sujuva, ja jokainen historialliseen lukemiseen mieltynyt on varmaankin sekä »opiksi että huviksi» tekijän opastuksella tutustuva entisaikojen elämään Porin kaupungissa. Kun lisäksi vielä aineen järjestely on hyvin onnistunut ja selvä — ainoastaan täydellisempää lukujen sisällysluetteloa olisi voitu toivoa, sillä nyt on joskus hankala helposti löytää tietoa haluamastaan asiasta —, voi teos olla mallina vastaisille esityksille kaupunkiemme historiasta. Tekijä on eri aikojen ja tapauksien esittämisessä tiennyt säilyttää sitä sopusuhtaisuutta, joka on vaadittava malliksi kelpaavalta historialliselta teokselta, mutta johon historiankirjoituksessamme ei vielä yleensä ole tarpeeksi huomiota pantu. Että myöhemmät aikakaudet sittenkin tulevat laajemmin esitetyiksi, riippuu itse asian luonnosta.

Tilaisuutta muistutuksiin en ole paljon yksityisseikoissakaan huomannut. Otettakoon muutama omituinen pikkuseikka tässä puheeksi. Mainitaan ainoana tunnettuna raatimiehenä muinaisessa Ulvilassa eräs Laurencius Pappi (v. 1511) »proconsul Ulsbycensis». Luonnolliselta tuntuisikin pitää keskiajan asiakirjoissa käytettyä nimitystä »proconsul» raatimiehen, ja »consul» pormestarin arvonimenä, ja niin lieneekin niitä joskus käytetty. Mutta useat Turun asiakirjat keskiajan lopulta näyttävät, että siellä käytetään näitä nimityksiä päinvastoin: proconsul on pormestari, consul raatimies. Näin ollen näyttää luultavammalta, että näin on Ulvilassakin ollut, ja Laurencius Pappi olisi siis pormestari, eikä raatimies. — Uusimman ajan historiassa, missä tekijä puhuu meidän aikamme puolueoloista ja luettelee kaupungin valtiopäivämiehet, olisi ollut paikallaan mainita valtiopäivämiesvaaleissa eri ehdokkaille annettujen äänien ja äänestäjien lukumäärät. Epäilemättä nämä tiedot ovat yhtä tärkeät ja valaisevat kaupungin nykyaikaisille oloille, kuin moni muu teoksessa mainittu seikka.

Tohtori Ruuthin teos ilmestyy pian myöskin suomeksi, niin että umpisuomalainenkin voi siihen tutustua. Ilolla olisi vain nähnyt, että se originalina olisi suomenkieliseen kirjallisuuteen kuulunut.

G—t.

Uskonnollista kirjallisuutta.

MATHILDA ROOS, *Saulus Tarsolainen.* Erään sielun historia. Raamatun mukaan kuvaillut — —. Suomensi K. G. H. Helsingissä 1898, K. G. Holm. 97 siv. 8:o Hinta: 1: 50.

Tekijä on ottanut itselleen vaikean tehtävän, kun on tahtonut antaa psykologisen kuvauksen apostoli Paavalin kääntymisestä. Vaikkei voi sanoa että tekijällä olisi niin syvä psykologinen katse ja niin voimakas kuvaamis-

taito kuin tehtävä vaatisi, niin hän kuitenkin on pieneen kirjaansa koonnut ne yleiset piirteet Sauluksen luonteessa ja kokemuksissa, jotka olivat hänen kääntymisensä psykologisia edellytyksiä. Sauluksen sieluntila ennen kohtausta Damaskon matkalla on monipuolisesti kuvattu; hänen palava intonsa täyttää, ja vaatia kansansa täyttämään sen Jumalan lain, joka näkee kapinallisen sydämenkin himot, hänen tässä taistelussa murtunut mielensä, jolle se iloisuus, minkä hän näki kristittyjen osottavan hänen toimeenpanemissaan vainoissa, oli täysi vastakohta, hänen siitä herännyt epäilyksensä, hänen tunteellisen sydämensä vastalause rakkaudetonta vainoamista vastaan, hänen kalvava tunteensa, kun hänen uskonkäsityksensä ja intohimoinen luonteensa vaati häntä yhä enemmän vainoamaan sitä joukkoa, joka puhui rakkaudesta ja mielenrauhasta, — kaikista näistä tekijä huomauttaa. Itse kääntymistapauksen tekijä ymmärtää henkiseksi, Saulus ei tietänyt puhuiko se ääni, jonka hän kuuli, »hänessä tahi hänen ulkopuolellaan, sanoilla hänen korviinsa tahi hengen äänellä hänen sydämessään». Vähimmiten tekijä on onnistunut siinä, missä hänen olisi tullut osottaa, miksi Sauluksesta tuli juuri pakanain apostoli. — Suomennos on huolellisesti ja hyvin tehty; pisteitä olisi vain saanut olla vähän tiheämmässä.

Z. C.

Tietoja eri aloilta.

Suomi ulkomailla.

— M. E. G. Oker-Blomin akatemiallinen väitöskirja: *Beitrag zur Feststellung einer physikalisch-chemischen Grundlage der elektro-medikamentösen Behandlung* on ulkomailla herättänyt tavallista suurempaa huomiota. Prof. W. Griesbach viittaa siihen useammassa paikkaa parhaillaan ilmestyvässä erinomaisessa teoksessaan nimeltä: »Physikalisch-chemische Propaedeutik» ja hänen oppilaansa toht. H. B. Respinger on eräässä kansainvälisessä kokouksessa Bernissä puhunut hyvin laajasti ja ylistävästi mainitusta teoksesta ja siinä löytyvistä tutkimustuloksista. M. m. tässä esitelmässä puhutaan »über die in der allerneusten Zeit vorgenommenen bahnbrechenden Versuche Oker-Bloms». Eräs mailmankuulu elektroteknillinen tehdaskin (Reiniger Gebbert & Schall) suosittaa tätä teosta aivan erityisesti ostajilleen eräässä luettelossaan (Abth. VII. Kataphorese).

Kuten muistettaneen ei meidän yliopistomme lääkintöopillinen tiedekunta katsonut voivansa hyväksyä tätä teosta lääkintöopin ja kirurgian tohtorin arvoa varten!

— **Uusfilologisen yhdistyksen** julkaisua *Mémoires de la société neo-philologique à Helsingfors. II.* arvostelee prof. W. Golther sangen suosiollisesti »Deutsche Litteraturzeitungissa» (1898, N:ro 17). Erityisellä kiitoksella mainitaan prof. W. Söderhjelmin kirjoitus: »Antoine de la Sale et la légende de Tannhäuser».

Päivän kysymyksiä.

Kirje Helsingistä.

Ylimääräiset valtiopäivät. — Kenraalikuvernöörinnimitys. — Kirkolliskokouksen tärkeimmät kysymykset.

Vuodenaika, joka tavallisesti on valtiollisessa suhteessa hiljaisin, on tällä kertaa tuonut mukanaan useita painavia tapauksia. Ylimääräiset valtiopäivät ja asevelvollisuuslain perinpohjainen uudistus, uuden kenraalikuvernöörin nimitys sekä puheena olleet, jos kohta täyttämättä jääneet tuumat valtiosihteerinvirastoon nähden ovat Suomen kansalle täydelleen yhtä tärkeitä ja huomiota herättäviä kuin suurvaltojen uhkaava eripuraisuus Kiinassa, Ranskan uusimmat ja hämmästyttävät mullistukset sekä keisarin rauhanmanifesti ovat koko Europalle. Niinpä onkin kaikkialla jo alkanut se vilkkaampi elämä ja keskustelu, jotka muuten ovat vasta syksympänä odotettavissa.

Hämmästyttävä on varsinkin ylimääräisten valtiopäiväin kokoonkutsuminen.

Sillä jos tärkeitä muutoksia Suomen sotalaitoksessa tarvitaan, ja jos suuri kiire vieläkin niihin nähden on välttämätön, niin luulisi että siitä olisi jo tätä ennen edes jonkunmoista aavistusta saatu. Kahden vuosikymmenen tarkastuksissa, leirikokouksissa ja muissa tiloissa on tuon tuostakin tutkittu sotajoukkojemme kuntoa, ja meidän on täysi syy olettaa, että ne kelpaisivat „valtaistuinta ja isänmaata varjelemaan“. Ampumataito, joka erittäinkin tarkkampujapataljoonille on niin tuiki tärkeä, on usein osottautunut olevansa parempikin kuin venäläisessä sotaväessä; järjestys ja kaikki muu kuuluu olleen kiitettävä, tai ainakin tyydyttävä. Antoihan taannoin niinkin muodollinen asia kuin ruoka-annosten venäjänkielisen luettelon puute erityisiin virallisiin varokeinoihin aihetta, joten täytynee pitää varmana, ettei ainoatakaan sotilaallista puutetta, ei liioin tärkeämpää, olisi hennottu jättää moittimatta, jos vain sellaisia olisi havaittu. Eipä siis ollut helppo ymmärtää, että kiireen kautta tarvitsi hyvää muuttaa. Vai tarkoittiko muutos etupäässä sotaväkemme lukua? Mutta eihän sodanuhka kesällä näyttänyt seisovan kynnyksellä, ja kei-

sarin sittemmin julkaisema rauhanmanifesti — se se varsinkin antaa varmuutta, että Venäjän politiikki nykyisen hallitsijan aikana tulee asettamaan rauhan siunauksen taistelujen veristä mainetta ylemmäksi.

Ylen katkonaisia ja vaihtelevia, jopa ristiriitaisiakin ovat ne tiedot, jotka sitten on saatu asevelvollisuusasiasta, mutta kieltämätöntä on kumminkin, että asia tulee laillisen valmistelun alaiseksi vasta siihen aikaan kun valtiopäivävaalit jo tapahtuvat tahi ovat tapahtuneet. Joku venäläisistä viranomaisista lienee tosin keksinyt sen selityksen, että Suomen valtiosäätyjen olisi luvallista keskustella yksityiskohdista vain, koska muka Aleksanteri III olisi pääasian ratkaissut, mutta sellainen luulo paljastaa vain asianomaisen omaa tiedottomuutta. Jos diplomatiassa ja ulkopolitiikissa voikin tapahtua, että ylen tärkeitä asioita vuosikausia pidetään salassa, niin sellainen menettely kansojen sisällistä elämää koskevissa asioissa olisi yhtä mahdoton kuin järjetönkin. Toimeenpano ei voisi liioin olla kiireellistä laatua, jos itse päätös sai maata laatikkoon kätkettynä neljä vuotta päättävän hallitsijan kuoleman jälkeen.

Käyttämällä hyväkseen sitä epämääräistä vaikutusvaltaa, jonka nykyinen painoasetus myöntää kenraalikuvernöörille, lienee sotaministeri sitten vielä päälle päätteeksi vaatinut sanomalehdistön suun tukkimista tässä tärkeässä asiassa. Hän ei tietäne, että sekä valitsijain kokouksissa että valtiopäivillä keskustelu on vapaa, kun laillisuuden rajoissa pysytään, eikä hän liioin aavistane, miten valppaasti Suomen kansan kehittynyt kansallistajunta kaikissa kansankerroksissa esteistä huolimatta seuraa tällaisia asioita. Valitsijat eivät enemmän kuin valitutkaan tyydy odottamaan siksi kuin on myöhäistä; tarpeen vaatiessa jokainen „käypi itse miettimään, min parhain ymmärtää".

Ja sen näkee kyllä, että yleisvaltiolliset pyrinnöt ja näkökohdat tässä ovat vaikuttamassa enemmän kuin sotilaalliset. Suurempaa yhteyttä Venäjän kanssa tahdotaan saada aikaan; suurempia uhreja on aikomus Suomen kansalta vaatia sodan tarkoituksiin.

Suomen kansan edustajain oikeus ja velvollisuus on tällaisiin vaatimuksiin vastata, mutta siitä ei ole epäilystä, että ne painavat näkökohdat, jotka vuonna 1877, asevelvollisuuden raskasta taakkaa hyväksyttäessä pakottivat valtiosäätyjä tekemään ehtoja ja muutoksia esityksessä, yhä vielä pitävät paikkansa. Ei ole Suomessa sitä valitsijakuntaa, tuskinpa sitä valitsijaakaan, joka olisi valmis luopumaan siitä mikä on valtiollisen olemuksemme perustuksia. Asia on tässä kohden edessämme, johon nähden puoluejako ja puoluenäkökohdat eivät merkitse yhtään mitään. Voipi keskustella siitä, mikä määrä sotilaita on mahdollinen ja tarpeellinen, mutta että sotavoimamme tulee olla sijoitettuna omaan maahan, että se on pidettävä erinäisenä laitoksena, siitä ei ole meissä eri mieliä enem-

män kuin siitäkään, että jokainen kansanedustaja on velvollinen perustuslakia noudattamaan.

Keskellä niitä epäilyksiä ja huolia, jotka seurasivat asevelvollisuuskysymyksen vireille-panemista, tuli sitten kauan odotettu kenraalikuvernöörinnimitys.

Kaikissa sanomalehdissä on ollut julaistuna se keisarillinen kirjelmä, jonka kautta nimitys tapahtui. Erityistä huomiota on annettu niille sanoille, joiden kautta kenraalikuvernöörin velvollisuudeksi määrätään asteettain juurruttaa Suomen kansaan vakaumus, kuinka tärkeätä Suomen menestymiselle on lähempi yhtyminen „kaikkien uskollisten alamaisten yhteiseen isänmaahan". Ajatus ei ole uusi: antoihan Aleksanteri II 1863—64 vuoden valtiosäädyille jäähyväisiksi sen muistutuksen, että oikea käsitys Suomen todellisesta edusta välttämättömästi vaati Suomen ja Venäjän yhdyssiteiden vahvistamisen. Useassa tilassa sama hallitsija senkin jälkeen on kehottanut suomalaisia muistamaan, että olemme „jäseniä siinä suuressa perheessä, jonka päämiehenä on Venäjän hallitsija".

Mutta millä tavoin tämä lähempi yhteys on saavutettava, Suomea kohottamalla vai alentamalla, lempeydelläkö vai vihalla?

Hallitsijamme ovat pitäneet silmällä vuosisatojen kehitystä ja sallineet meidän sille perustukselle rakentaa, ja siitä on seurannut, että sekä aineellinen että henkinen viljelys täällä seisoo korkeampana kuin missään vastaavassa osassa Venäjällä. Jotta ei tätä pidettäisi kerskailuna, viitattakoon useihin venäläisiin todistuksiin, jotka toisinaan ovat aivan hämmästyttäviä [1]. Tällä valtiotaidolla on ihmeitä saatu aikaan: Aleksanteri I sai vuodessa entisistä vihollisista uskollisimmat alamaiset, ja jos kansan mieliala jotain merkitsee, niin Suomen lähestyminen Venäjään ei ole koskaan ollut tuntuvampi kuin Aleksanteri II:n aikana.

Mutta löytyypä Venäjällä niitä, jotka tahtovat aivan toisella tavalla lähestymistä saavuttaa. Toista vuosikymmentä Moskovskija Vjedomosti ja Novoe Vremja ovat ristiretkeä käyneet Suomea ja suomalaisia vastaan; onpa siitäkin huolta pidetty että noita hyökkäyksiä välistä on koottu paksuihin nidoksiin, joten niiden muisto vielä pysyvämmäksi tulee. Eikä nämä taistelijat ole yhtään luultua tai todellista moitteen aihetta jättäneet silleen: uusi ajanlasku, pysyväinen rahakanta ja kielten erilaisuus ovat yhtä hyvin kelvanneet syytöksiksi kuin nuo mielettömät syytökset suomalaisten pahoista tarkoituksista, petoksista, aiotuista kapinoista y. m.

[1] Katso esim. Современная Россія, Очерки нашей государственной и общественной жизни (С.-Петербургъ 1890) I, sivv. 143—150 ja *Джаншіевъ*, Среди баловней и пасынковъ природы (Москва 1890), sivv. 163—271. Että edellinen kirja sisältää ylen paljon hassutuksiakin, on jo ennen osotettu tässä lehdessä (Valvoja 1890, sivv. 536—540), mutta missä niin vihamielinen kirjoittaja Suomea kiittää, voipi hänen todistuksensa tulla huomioon.

Onhan viimeistään joku viikko sitten Moskovskija Vjedomostissa selitetty, miten Suomen kansaa sopisi blokaadilla ja nälänhädällä lannistaa, jotta ei tarvitsisi uutta valloitusta panna toimeen! Tänne Suomeen sijoitetuista venäläisistä upseereista eivät kaikki ole niinkään varovaisia, vaan ovat toisinaan kyllin avomielisesti ilmaisseet ikävöivänsä sitä aikaa, jolloin sotaoikeus yksinään olisi Suomessa noudatettavana.

Keisari Nikolai I kuuluu kerran paroni Klinckowströmiltä kysyneen aikoivatko suomalaisetkin noudattaa puolalaisten esimerkkiä kapinaa nostamalla. Sukkela hoviherra vastasi, että se kävisi päinsä ainoastaan jos keisari sitä käskisi ja sen lisäksi vielä ottaisi kustannuksistakin vastataksensa. Tämmöisestä pilasta, niin sattuva kuin se olikin, vihamiehemme eivät tietysti ota vakautuakseen Suomen kansan rikkomattomasta uskollisuudesta, mutta jos he tahtoisivat ottaa huomioon, mikä koetus se on pienen kansan mielialalle, kun yhtä mittaa vuosikymmenien vieriessä seisoo mitä törkeimpien syytösten ja hyökkäysten esineenä; jos he lähemmin ajattelisivat, mitä vaaraa pienelle valtakunnanosalle on siinä, kun sitä yhtä mittaa uskottomaksi, rikolliseksi valtakunnanjäseneksi esitetään, ilman että edes saa puolustustaan esitetyksi, niin heille kenties selviäisi, mistä todelliset esteet Venäjän ja Suomen lähestymiselle ovat tavattavissa. Asteettain ovat vihamiehemme yrittäneet tehdä lopun kaikesta mikä on Suomen kansan menestymisen turva; asteettain heidän levittämä myrkkynsä pääsee sokaisemaan venäläisten viranomaisten silmät, ja lähellä on ollut se vaara, ettei suomalainen saisi kansansa huolia esittää hallitsijallekaan, joka on luvannut ylläpitää Suomen kansan oikeuksia. Jos kaikki meidän asiamme jätettäisiin viranomaisten käsiteltäviksi, jotka eivät lakejamme tunne, vaan ennakolta pitävät poikkeemisen Venäjän oloista rikoksena, niin on kyllä toteutunut Moskovskija Vjedomostin ohjelma, mutta jyrkemmin ei myöskään voi kumota sitä ohjelmaa, jonka kaikki Venäjän hallitsijat ovat oikeana pitäneet, että Suomessa asuisi onnellinen kansa, joka tietäisi menestymisensä olevan Venäjän yhteydestä riippuva.

Suomi on nyt saanut uuden kenraalikuvernöörin, joka ei ole täällä ennen käynyt, eikä taida meidän oloistamme muuta tuntea kuin mitä hän vastustajaimme puolelta on kuullut; nyt tulee meidän vuoromme esittää asiamme. Lähin tulevaisuus on osottava, voiko uusi kenraalikuvernööri, vaikkapa äkkinäisenä ja maamme kieliin perehtymätönnä, tutustua todellisiin oloihin valheitten lukinverkoista huolimatta. Tarjona on hyviäkin edellytyksiä pahojen enteiden rinnalla. Itse nimityskirjassa hallitsija teroittaa, että Suomen menestys on hänelle kallis, ja tunnetussa rauhanjulistuksessa hän on huomauttanut siitä, miten kansojen kehitykselle alituisesti kasvavat sotavarustukset voivat turmiollisiksi tulla. Toiselta puolen me suomalaiset kaikki tiedämme, ettei meillä ole mitään salattavaa. Ja-

lossa kilpailussa Venäjän kanssa tahdomme pyrkiä eteenpäin, eikä tämän ulkonaisen erilaisuuden takana piile vähintäkään ajatusta sen eroamattoman valtiollisen yhteyden rikkomiseksi, jonka olemme sitoutuneet ylläpitämään. Mutta kaikesta siitä hyvästä, joka meillä on entisaikojen kalliina perintönä, kielemme, uskontomme, lakimme, valon- ja vapaudenharrastuksemme, siitä emme luovu. Pakollinen yhtäläisyys siinä kohden tulisi Prokrusteen-vuoteeksi, johon ei mikään kansa eikä mikään yksilö suostu laskeutumaan silvottavaksi.

Suomen neljäs yleinen kirkolliskokous on paraikaa, kun tätä kirjoitetaan, koossa maamme arkkihiippakunnan pääkaupungissa. Kirkollisen eduskuntamme on tällä kertaa lausuttava mielensä ehkäpä tärkeämmistä kysymyksistä, kuin mitä tämä eduskuntakokous milloinkaan on käsitellyt: siviiliavioliitosta, siviilisäätyrekisteristä ja ehtoollispakon poistamisesta. Neljäs tärkeä kysymys on lisäksi äänimäärän rajoittaminen papinvaalissa ja kirkonkokouksessa.

„Siviiliavioliitto“ sana on saanut jotenkin pahan kaiun kansan korvissa. Etenkin on se väärä käsitys yleinen, että siviiliavioliittoa mielinmäärin saisi purkaa, vieläpä että se voidaan tehdä määrävuosiksi! — käsitys, jota viimeksi yksityinen pappiskokous Jyväskylässä näytti tahtovan ylläpitää. Se ehdotus, josta kirkolliskokouksen tulee antaa lausunto, sisältää niinkuin useimmille lienee tunnettu, että avioliittoon on mentävä siviiliviranomaisen edessä, kun mies tai nainen tai molemmat eivät ole kristittyjä, kun ei kumpikaan heistä kuulu mihinkään tässä maassa asianmukaisesti perustettuun kirkkoyhdyskuntaan, sekä kun jompikumpi tai molemmat ovat ehtoollisella käymättömiä, kuuluen kuitenkin evankelisluterilaiseen kirkkoon. Ehdollinen siviiliavioliitto myönnetään kristittyjen välillä, joista toinen ei kuulu mihinkään tässä maassa asianmukaisesti perustettuun kirkkoyhdyskuntaan. Kirkolliskokouksen n. s. siviilivaliokunta kuuluu tässä kysymyksessä asettuneen sille kannalle, että siviiliavioliittoa yleensä myönnettäisiin jonakin hätäkeinona niille, jotka eivät voi kirkollista vihkimistä saada.

Kysymys ehtoollispakon poistamisesta, s. o. sen vaatimuksen poistamisesta, että jokaisen täytyy olla yhden kerran ehtoollisella käynyt voidakseen avioliittoon päästä, lienee saanut alkunsa suureksi osaksi siitä toivosta, että täten voitaisiin siviiliavioliitto tykkönään välttää. Riippumatta tästä on ehtoollispakon poistamisen hyväksi tuotu esiin, että ehtoollispakko on omantunnonpakkoa, eikä siis semmoisena ole hyväksyttävä, että tämä

ihmissääntöinen pakko on ristiriidassa uskontomme tunnustetun päälähteen, raamatun kanssa, ja että nämä kaksi asiaa: ehtoollisella käyminen ja avioliitonrakentaminen, eivät ole keskenään missään olennaisessa vaan ainoasti keinotekoisessa yhteydessä. Toiselta puolen sanotaan, että luterilainen kirkko täysi-ikäisyyden merkkinä vaatii ehtoollisella käyntiä; joka ei siihen taivu, erotkoon.

Nämät kaksi kysymystä ne pääasiassa määräävät nykyisen kirkolliskokouksen puoluejaon. Sen mukaan kuin minulle on kerrottu, voidaan kirkolliskokouksen jäsenissä erottaa neljä ryhmää: 1) ne, jotka puolustavat siviiliavioliittoa, ainakin jossakin määrässä ja muodossa, mutta vastustavat ehtoollispakon poistamista; 2) ne, jotka puolustavat ehtoollispakon poistamista, mutta vastustavat siviiliavioliittoa; 3) ne, jotka vastustavat kumpaakin; sekä 4) ne harvat, jotka puolustavat kumpaakin. Ryhmät 1) ja 2) kuuluvat ja näkyvät oikein suurella kiihkeydellä seisovan vastakkain.

Mihin suuntaan päätös tulee käymään, on tietysti vaikea tällä hetkellä arvata. Minulle on asiantuntevalta taholta kerrottu että luultavasti saavutetaan enemmistö siviiliavioliiton hyväksi; tästä asiasta muuten tuleekin hallituksen käsityksen mukaan kirkolliskokouksen vain antaa lausuntonsa, vaikka toiselta puolen väitetään että tässä on kysymys kirkkolain muutoksesta, jonka siis tulisi käydä tuota säädettyä pitkällistä ja vaivalloista tietä. Mitä ehtoollispakkoasiaan tulee, tiedetään että asianomaisessa valiokunnassa on saanut enemmistön eräs väliehdotus (kirkkoherra Hannulan tekemä), joka sisältää että avioliittokuulutuksen ja kirkollisen vihkimisen voisi ehtoollisella käymätönkin saada tuomiokapitulin erityisellä luvalla. Jotkut toivovat että tämä välitysehdotus voipi rakentaa rauhaa maahan ja saada tarpeellisen enemmistön, mutta hyvin mahdollista on ettei tämä ehdotus kumpaakaan riitapuolta tyydytä. Tässä on joka tapauksessa kysymys vain alustavasta toimenpiteestä; asia menee kaikkien seurakuntien lausuntoon ja voidaan ratkaista vasta ensi kirkolliskokouksessa kolmen neljänneksen enemmistöllä, jonka jälkeen muutosehdotuksen vielä tulee saada säätyjen ja hallitsijan vahvistus.

Siviilisäätyrekisteriä koskevan asetusehdotuksen aiheena ja juurena on se seikka, että luterilaiseen kirkkoon kuuluvilla vanhemmilla on kastamattomia lapsia, joita luterilainen papisto ei ole suostunut minkäänlaiseen luetteloon ottamaan ja jotka sillä tavalla, kun maassamme ei ole olemassa yleistä siviililuetteloa, ovat jääneet kaiken järjestetyn yhteiskunnan ulkopuolelle. Mutta paitsi näitä lapsia on Suomessa muitakin kansalaisia, jotka eivät kuulu mihinkään maassa laillisesti perustettuun kirkkoyhdyskuntaan (esim. katolisia, reformeerattuja j. n. e.), joita varten siviililuettelo on tarpeellinen. Tärkein seikka, minkä uusi asetusehdotus sisältää on se, että täysi-ikäinen evankelisluterilaisen kirkon jäsen saat-

taa erota rupeamatta minkään maassa laillisesti perustetun kirkkoyhdyskunnan jäseneksi. Juuri tästä kohdasta mielet käyvät eri suuntiin. Toiselta puolen — ja tällä puolen lienee kirkolliskokouksen enemmistö — pelätään laskea ihmisiä kokonaan kaiken kirkollisen kasvatuksen ulkopuolelle, toiselta puolen taas täytyy tunnustaa että vasta tällä keinoin eriuskolaislaki tulee täydennetyksi ja kirkkolakimme tunnustama uskonvapauden periaate täysin toteutetuksi. Joka tapauksessa tulisivat kastamattomat lapset, koska papisto ei halua näiden „pakanain“ suhteen mitään lähetystointa harjoittaa, jäämään kirkkoyhdyskuntien ulkopuolelle; omituiseksi epäjohdonmukaisuudeksi jäisi, että lasten vanhempain kuitenkin edelleen täytyisi olla luterilaisia, jolleivät he voi mihinkään asianomaisesti perustettuun kirkkoyhdyskuntaan yhtyä.

Papinvaalissa sekä kirkonkokouksessa on ääniasteikko kokonaan kirkollismaksujen suuruuteen perustettu ja miltei aivan rajaton. Viime kirkolliskokouksen päätöstä noudattaen on kirkkolakikomitea ehdottanut ääniasteikkoa, jossa äänet lisääntyisivät osittain yhdellä äänellä kultakin huonekuntaan kuuluvalta jäseneltä, jonka puolesta henkilömaksua papistolle maksetaan, osittain yhdellä äänellä kultakin täydeltä markalta, jonka valitsija muiden perusteiden mukaan papistolle maksaa. Korkeimmaksi äänimääräksi kirkkolakikomitea ehdottaa papinvaalissa 20 ja kirkonkokouksessa 25. Kirkkolakivaliokunta kirkolliskokouksessa kuuluu ehdottaneen 25 korkeimmaksi äänimääräksi kummassakin tapauksessa. Että varallisuuteen perustuva ääniasteikko tällä alalla, missä se on kaikista loukkaavin, kokonaan poistettaisiin, sitä ovat entisissä kirkollis- ja pappiskokouksissa vain perin harvat ehdottaneet ja tuskin sillä ehdotuksella nykyisessäkään kirkolliskokouksessa on mitään menestyksen toivoa.

Useita muitakin asioita on kirkolliskokouksella ratkaistavana, niinikään on anomusesityksiä oikein tulvimalla tulvinut. Ei kuitenkaan mikään näistä asioista tärkeydessä voi vetää vertoja ylempänä mainituille neljälle kysymykselle. Rohkenemme toivoa että kirkolliskokous, antaumatta umpinaisen ahdasmielisyyden valtaan, on työnsä suorittava kaikella sillä maltilla, kaukonäköisyydellä ja ennakkoluulottomuudella, jota esillä olevat tärkeät kysymykset vaativat, Suomen kirkon ja kansan tosihyväksi.

Spectator.

Järjestelmällisistä tähtien etäisyysmääräyksistä.[1]

Kirjoittanut

ANDERS DONNER.

Ne edellytykset, joita muutamia vuosia sitten tehtiin valokuvausmenettelyä käytettäessä tähtitieteen palveluksessa, eivät, työtavan ja etenkin työpaljouden suhteen, ole useissa kohdin näyttäneet pitävän ryhtiänsä, kun menettelyä sittemmin on tosi toimessa koeteltu. Ajateltiin etupäässä näiden työtapojen säästävän etenkin aikaa; itse asiassa on tämä paikallaan ainoastaan, mikäli se koskee ainesten keräämistä. Muutaman vuoden kuluessa voi yhdellä ainoalla valokuvausrefraktorilla hankkia niin suuren määrän valokuvallisia kuvauksia taivaasta, että melkoinen työvoima saa hyvinkin kauan työskennellä niiden tutkimisessa. Sitä työmäärää, minkä valokuvalevyjen mittaaminen mikroskopilla vaatii, voitiin vielä edeltäpäin jotenkin tarkkaan arvostella. Sitävastoin ovat sitä seuraavat laskutyöt näyttäneet vievän melkoista pitemmän ajan, kuin mitä alussa arveltiin. Niiden lopullinen selvitteleminen ei ole ollut vähääkään yksinkertaisempaa kuin silmällä tehtyjen havaintojen, päinvastoin se on näyttänyt olevan koko joukon mutkikkaampaa.

Se etu, josta kuitenkin oli paraat toiveet, nim. huomioiden suurempi tarkkuus ja täsmällisyys, niin sanoaksemme objektivisuus, on sitävastoin täydellisesti toteutunut. Sen ohessa on vielä saavutettu toinenkin etu, jota alussa ei toivottukaan, nimittäin että tulokset ovat voittaneet, ei vain tarkkuudessa, vaan myöskin luvussa. Useimmissa tapauksissa, jolloin valokuvausta on käytetty tähtitieteellisissä töissä, on nimittäin

[1] Esitelmä, pidetty Suomen Tiedeseuran vuosikokouksessa 18 ²⁹/IV 98.

sille erittäin tunnusmerkilliseksi näyttäytynyt, että verrattain vähällä työnlisällä saadaan tulosten määrä usein lisäytymään moninkertaiseksi. Kun 20:n eri objektin selvittämisestä valokuvalevyllä voi syntyä melkoinen työ, niin sattuu usein että kaksinkertaisella työmäärällä saadaan vastaavat tulokset 100 objektille, ja että tämä suhde ohjelman laajetessa enenee paljon rohkeammin kuin työmäärä.

Käyttämällä menettelytapaa, mikä tarjoaa tämäntapaisia etuja, voi siten sattua, että jollakin tutkimisalalla, missä vanhemmilla tavoilla vaivoin voitiin saada yksinäisiä määräyksiä, sellaisia nyt suurissa määrin voi saavuttaa. Aloilla, missä ei ennen määräyksien harvalukuisuuden tähden käynyt tekeminen merkitykseltään yleisempiä ja laajemmalle ulottuvia johtopäätöksiä, lähtee luonnontieto aivan uudelle tolalle.

Samat ominaiset piirteet ovat uusimmillakin valokuvauksen käytäntöön perustuvilla edistyksillä, kun on kysymyksessä määrätä tähtien etäisyyksiä. Nämä työtavat ovat vielä niin uusia, ettei niistä ole tähän saakka julkaistu mitään laajempaa esitystä. Voin täällä esittää näitä menettelytapoja sentähden, että erityisistä syistä olen ollut tilaisuudessa seuraamaan niiden kehittymistä aivan alusta alkaen.

Että menettelytavan merkitys kokonaan selviäisi, pyydän ensin lyhyesti tarkastaa kokeita, joita erityisinä varhaisempina aikoina on tehty tähtien etäisyyksien määräämiseksi. Siten osaksi ainakin esiytyvät ne vaikeudet, jotka ovat yhdistetyt tämäntapaisten tehtävien käsittelyyn. Niin helppotajuiselta kuin tehtävän tarkoitus näyttääkin, kehkeytyy sen täyttämisestä toki käytännöllisen tähtitieteen mitä vaikein probleemi, joka vuosisatoja on pettänyt tähtientutkijain ponnistuksia ja jonka ratkaisemiseen turhaan on pantu ääretöntä vaivaa.

Selvittäkäämme ensiksi ne ilmiöt, joiden kautta tähtien etäisyyksien äärellisyys ilmenee; tietysti vain niitä tarkastamalla voimme tehdä johtopäätöksiä kysymyksessä olevien etäisyyksien suhteen.

Kun COPPERNICUS esiytyi selittäen aurinkokunnan liikkeitä ja oli näyttänyt, miten hän, olettamalla että maa liikkui auringon ympäri, voi selittää eräitä kaikille kiertotähdille lajinsa mukaan yhteisiä näennäisiä liikkeitä, jotka vain suuruudellensa tulivat sitä pienemmiksi mitä etäämpänä kiertotähti oli, teki TYGE BRAHE sen tärkeän väitteen, että kiintotähdilläkin pitäisi huomata vastaavaa näennäistä siirtymistä, vaikka vieläkin pienemmässä määrässä tähtien suuremman etäisyyden tähden.

Nämä siirtymiset ovat aivan verrannollisia niihin, mitä maanpinnalla huomaa läheisten esineiden projiseerautuessa eri kohdille näköpiiriä sen mukaan, miten katselija muuttaa paikkaa. Esineen näennäiset siirtymiset käyvät sitä suuremmiksi mitä enemmän toisaalta katselija siirtyy ja mitä lähempänä toisaalta esine on häntä. Toisin sanoin, näennäinen siirtyminen vastaa esineen ja katsojan välisen näköviivan muutoksia.

Selvästi täytyy tähtien siten näennäisesti siirtyä maan kiertäessä auringon ympäri; ja siirtymisien suuruus riippuu osittain maan radan suuruudesta, osittain tähden etäisyydestä, vähentyen sikäli kuin tähden etäisyys suurenee.

Parallaksilla ymmärretään eroa tähden asemassa maasta ja auringosta katsoen. Maan kiertäessä auringon ympäri kuljettaa parallaksi tähteä eri lailla pitkin vuotta, vieden tähden asentoa milloin suuntaan, milloin toiseen. Kahtena puolen vuoden erottamana aikana on maa auringosta katsoen perin vastakkaisilla tahoilla. Tähden asento maasta nähden kahtena sellaisena aikana muodostaa selvästi parallaksin kahdenkertaisen määrän, minkä siten voi määrätä.

Itse asiassa tarjoovat nämät parallaktiset siirrot ainoan keinon tähtien etäisyyksien mittaamiseksi. Parallaksin määrääminen on sentähden sama kuin tähden etäisyyden mittaaminen.

Kiintotähdillä on siis itse asiassa näennäinen liike yhtä hyvin kuin kiertotähdilläkin, kuvastaen maan liikettä auringon ympäri. Tyge Brahe oli niinmuodoin oikeassa väitteessään; väärässä oli hän vain siinä, että hän, ylpeänä niistä erinomaisista parannuksista, joita hän tähtitieteellisen havaintotaidon alalla oli aikaansaanut, omien huomioidensa nojalla päätti, ettei tähdillä ollut mitään parallaksia, ja että Coppernicuksen järjestelmä auringon ympäri kiertävine maineen siitä syystä oli väärä. Oikea johtopäätös olisi ollut, että nämä liikkeet olivat aivan liiaksi pieniä, jotta niitä olisi voinut todistaa sen ajan paljaalla silmällä tapahtuvilla huomioilla. Tygen havainnot olivat noin kaariminuutille tarkkoja, jotavastoin suurin tähän saakka tunnettu parallaksi ei mene yhteen sekuntiinkaan.

Käyttämällä kiikaria tähtitieteellisissä koneissa tähtäämiseen, edistyivät havainnot jättiläisaskelin. Tygen väitteen johdosta oli kysymys kiintotähtien parallaksista ja etäisyyksistä tullut tähtitieteen polttavimmaksi. Toinen toisensa perästä tähtitieteen etevimmistä nimistä on sentähden

yhdistettynä hyödyttömiin ponnistuksiin tämän vaikean tehtävän ratkaisemiseksi: KEPLERin, GALILEIn, HOOKEn, Newtonin kuuluisan kilpailijan, y. m.

Mainio tanskalainen OLE RÖMER, jota meidän on kiittäminen valon äärellisen nopeuden keksimisestä, luuli jo löytäneensä kahden tähden, *Vegan* ja *Siriuksen*, parallaksin suunnan ja HORREBOW, joka uudelleen otti laskeakseen nämä havainnot, vahvisti samat tulokset ja luuli, että tehtävä lopultakin oli ratkaistu. Hän osotti iloansa siitä erityisessä tutkimuksessa jolle antoi tuon kuvaavan nimen „Coppernicus triumphans". Itse asiassa oli vähän syytä voitonriemuun. Me tiedämme nykyään, että hänen tuloksensa olivat väärät, ja tunnemme syyn siihen: pendelikello, josta lämpötilan vaihtelun vaikutuksia ei oltu poistettu.

Tähtien etäisyyksien mittaamiseksi tehtyihin kokeihin mennyt työ ei aina ole joutunut hukkaan, vaikkei se olekkaan vienyt tarkoitettuihin tuloksiin. Tunnettua on, miten MOLYNEUXin v. 1723 alkamat ja sittemmin BRADLEYn, nykyaikaisen havaintotaidon isän, jatkamat parallaksimääräykset, jotka tarkoittivat γ *Draconista*, johtivat kahden tähtitieteelle niin tärkeän seikan löytöön, kuin valon aberratsioni ja nutatsioni ovat. Bradleyn jälkeen on meillä pitkiin aikoihin merkittävinä vain joutavia kokeita. Päämäärää ei koskaan kuitenkaan kadotettu näkyvistä, apuneuvoja paranneltiin, ja viimein, vaikka vasta niin myöhään kuin v. 1833, onnistui HENDERSONin Hyväntoivonniemellä tehdä ensimäinen tähdenetäisyydenmääräys, jolla todellakin on realiarvo.

Kaikille tähän asti mainituille havaintotavoille on yhteistä, että tahdottiin määrätä tähden asema välittömillä mittauksilla, siis mittauksilla, joissa mitattu suure oli tähden koko väli jostain perusympyrästä taivaankannella. On selvää, että tämäntapaisissa havainnoissa koneviat sekä muut virheiden syyt pääsivät vaikuttamaan melkoista enemmän kuin jos olisi tyydytty määräämään tähtien suhteellista asentoa niiden lähimmässä ympäristössä oleviin tähtiin nähden. Seuraavat määräykset ovatkin sentähden aina suhteellisia.

Se, että Henderson sai jotakuinkin hyväksyttävän arvon parallaksille, ei riippunut niin paljo hänen menettelytavastaan, kuin siitä suotuisasta asianhaarasta, että hänen tutkimallaan tähdellä on kaikkein suurin parallaksi, mitä tähän saakka on tunnettu. Myöhemmin tehdyt tutkimukset vähentävät kyllä määrän hiukan suuremmaksi kuin puolet Hendersonin saamasta arvosta.

Suhteellisissa mittauksissa, joiden ajanjakso nyt alkaa, verrataan tähden asemaa yhteen tai useampaan läheiseen, ja sen vaihteluista eri vuodenaikoina johdetaan tähden parallaksin arvo. Sellaisissa mittauksissa vaikuttavat koneviat ja muut virheellisyydet perin vähän, kun on vain kysymyksessä ero niiden vaikutuksessa lähellä toisiaan oleviin pisteisiin, ja epävarmuudella, jolla virheiden syyt tässä määrätään, on vähän tai ei mitään merkitystä. Mutta kun tähdet, joihin on verrattu, nekin ovat äärellisellä välimatkalla maasta, on selvää, että siten saadaan vain toistensa kanssa verrattujen tähtien parallaksien ero. Jos nuo vertaustähdet ovat koko joukon heikompia kuin kokeenalainen, niin onkin todennäköistä, että ne ovat melkoista etäämpänä, ja mitä enemmän tämä oletus osuu oikeaan, sitä enemmän lähenee suhteellinen parallaksi oikeaa, todellista.

William Herschel oli, mikäli minä tiedän, ensimäinen, joka on osottanut suhteellisten määräysten edut suoranaisten rinnalla tässä tapauksessa. Hän suunnittelikin tutkimuksiaan tällä alalla, mutta alustavat työt, joihin hän ryhtyi, muodostuivatkin heti omiksi tehtäviksi ja niin laajoiksi, että ne vaativat hänen toimintansa kokonaan.

Hänen aatteitansa, vieläkin täydennettyinä, ryhtyivät sitte melkein samaan aikaan Bessel ja Wilhelm Struve tutkimaan; molemmat he käyttivät kokeissaan heliometriä, konetta, joka kaikista tähtitieteessä aina viime aikoihin käytetyistä antaa tarkimmat tulokset.

Kun ei näihin saakka mikään parallaksimääräys vielä ollut onnistunut, oli tärkeätä valita objekteja, joiden parallaksien voi toivoa olevan verrattain suuria. Kaksi näkökantaa tarjoutui. Joku lähellä oleva tähti loistaa määrätyllä valovoimalla vahvemmin kuin kauempana oleva; oli siis toiveita, että, jos valittiin vahvasti loistava tähti, sen täytyi olla meitä lähempänä. Struve valitsi erään taivaslaen kirkkaimpia tähtiä: *Vegan*. Bessel taas otti toisen, millä oli suuri omintakeinen liike. Suuri määrä n. s. kiintotähtiä ei suinkaan pysy vuosia ja vuosisatoja paikallaan ympärillä oleviin tähtiin verraten, vaan ne siirtyvät pitkin taivaankantta. Nämät omintakeiset liikkeet riippuvat yksityisille tähdille omituisista liikkeistä maailman avaruudessa. Kuinka suurelta omintakeinen liike maasta näyttää, riippuu siten osittain tähden nopeudesta avaruudessa ja sen suunnasta, osittain sen etäisyydestä maasta. Sentähden voi olla

todenmukaista, että tähti, jolla on suuri omintakeinen liike, on jotenkin lähellä maata.

Nämä molemmat arvelut, jotka kyllä eivät ole toteutuneet koko sarjassa myöhemmin tutkittuja tapauksia, sattuivat tällä kertaa onneksi olemaan oikeat. Besselin ja Struven onnistuikin määrätä parallaksit, joista toisen tähden oli $^1/_3$, toisen $^1/_4$ sekuntia. Nämä määrät vastaavat 600,000 ja 800,000 kertaa niin suurta etäisyyttä kuin maan ja auringon väli. Kumpikin tutkija oli nähnyt mitä suurinta vaivaa tutkiessaan konettaan ja miettiessään keinoja, miten voisi poistaa tai määrätä virheiden syyt. Kun havainnot, jotka olivat eri ajanjaksoilta ja saatu mahdollisimmin vaihtelemalla vaikuttavia asianhaaroja, likimiten antavat saman tuloksen, on meillä tässä tärkeä todiste asian oleellisuudesta ja käytetyn menettelytavan oikeudesta.

Besseliä ja Struvea voi sentähden pitää ensimäisinä, jotka täydellä varmuudella määräsivät jonkun tähden etäisyyden. Heidän teoksensa ilmestyivät v. 1840. Sittemmin ovat samallaisia tutkimuksia tehneet useat muut: AUWERS, OTTO STRUVE, KLINKERFUES, BRÜNNOW, JOHNSON, KRUEGER, GILL, ELKIN, y. m. Menettelytapa on siten voittanut kantavuutta tähtitieteessä ja on par résistance tähän saakka käytetty.

Huolellisesti toimitetuilla meridianihavainnoilla, joissa otettiin huomioon muitakin läheisyydessä olevia vertailutähtiä, joten huomiot taas tulivat suhteellisiksi, on sittemmin saavutettu hyviä parallaksimääräyksiäkin, 1840-luvulla PETERS, myöhemmin WAGNER ja KAPTEYN. Samansuuntaista menettelyä refraktorilla koetteli GYLDÉN.

Ylipäätänsä on näillä tavoilla noin viidenkymmenen tähden etäisyys määrätty.

Syynä näin suuriin ponnistuksiin, joita tähän saakka on tehty, kuitenkaan ei sen laajaperäisemmillä tuloksilla, tähtien etäisyyksien määräämiseksi, ei suinkaan ole ollut hankkia todistuksia maan pyörimisestä auringon ympäri. Siitä on paljon enemmän silmiinpistäviä todisteita (esim. äskenmainittu valon aberratsioni).

Kokonaan toisia päämääriä oli nyt tullut esiin.

Tuntematta tähden etäisyyttä, ilmaisevat huomiomme niin hyvin kaukoputkella kuin silmällä vain tähden asennon taivaanlaella; me tulemme tietämään ainoastaan, missä päin, missä suunnassa tähti maasta katsoen on avaruudessa. Vasta sitten, kun olemme määränneet tähden etäisyyden, voimme sanoa, missä pisteessä tähän suuntaan tähti on; vasta silloin voimme löytää tähden paikan avaruudessa. Jos voisi määrätä kaikkien tähtien etäisyydet maasta, niin samalla tietäisimme, kuinka ne ovat siroitetut kautta maailman avaruuden, mitkä tähdet kuuluvat yhteen, mitkä, vaikka näennäisesti samalla suunnalla, kenties ehkä melkoista pitempien välimatkojen päässä toisistaan, kuin maasta. Meidän täytyy siis vielä tuntea tähtien etäisyydet, voidaksemme saada selvän ja otaksumisista vapaan kuvan tähtisikeröiden kokoonpanosta ja maailmankaikkisuuden rakenteesta.

Yhtä tärkeä, kuin tieto tähtien etäisyyksistä, on myöskin tieto niiden liikkeistä. Tavallisilla havainnoilla voimme määrätä tähtien omintakeisia liikkeitä vain suunnissa pitkin taivaan lakea, s. o. kohtisuoraan maasta tähteen suunnattua näköviivaa kohti; siten emme saa liikkeen todellista suuruutta, ainoastaan kulman, millä se maasta näkyy. Jos nyt vielä tuntisimme tähden etäisyyden, saisimme siitä liikkeen oikeat pituussuhteet, ja siten eri tähtien nopeuden, millä ne liikkuvat mainittuun suuntaan. Toiseen suuntaan, pitkin näköviivaa maasta tähteen, antaa spektroskopi täydellisen määräyksen liikkeen suuruudesta. Tähtien etäisyydet ovat nykyään ainoa puuttuva rengas tuossa määräyksien jaksossa, joka antaa meille tilaisuuden määrätä tähtien liikkeitä avaruudessa.

Siten emme vielä kohta saisi tähtien oikeata liikettä avaruudessa, vaan ainoastaan niiden suhteellisen liikkeen aurinkokunnasta nähden. Jos siten tunnetaan hyvin suuren tähtijoukon liikkeet aurinkokunnan suhteen, niin voi olettaa niiden erilaisten omintakeisten liikkeiden, jotka voivat suuntautua kaikille mahdollisille suunnille, keskimääräisen vaikutuksen voivan hävittää toinen toisensa, ja mitä silloin keskiarvosta jää, se on aurinkokunnan liike yksinänsä. Senkin voi siten määrätä sekä suunnalleen, että nopeudelleen. Siis itsessään mitä hauskin tulos. Kun sitte tähden suhteellisesta liikkeestä vähennämme aurinkokunnan liikkeen, saamme kunkin tähden erityisen liikkeen avaruudessa.

Vielä voimme määrätä niiden kaksoistähtien ainepaljouden, joiden kesken vallitsevan kiertoajan tunnemme. Sillä etäisyyden määräyksestä

saadaan tietää, kuinka suuri on kaksoistähden toisen komponentin rata toisen ympäri; ja varmaa radan suuruutta sekä määrättyä kiertoaikaa vastaa Keplerin kolmannen lain mukaan määrätty vetovoima ja sen yhteydessä määrätty ainepaljous. Sillä tavalla määräsi KRUEGER kaksoistähden *Ophiuchi* ainepaljouden likimiten 3 kertaa niin suureksi kuin auringon; onpa joidenkuiden muidenkin tähtien ainepaljous siten määrätty.

Tämäntapaisten tehtävien ratkaisu riippuu yksityisten parallaksien tuntemisesta. Samoin tuo suurempi kysymys ainepaljouden jaosta avaruudessa. Mitä noihin muihin suuriin tehtäviin tulee, jotka kohdistuvat maailmankaikkisuuden rakenteeseen, näyttää siltä kuin ei etäisyyden määräyksistä ainoastaan harvalukuisille tähdille muuta johtuisi kuin jonkun verran parempia tukikohtia tähtien etäisyyden olettamiselle. Mutta arvelun luonne yhäti säilyy, ja johtopäätökset tulevat vastaavassa määrässä epävarmemmiksi.

Todellakin tyydyttävään ratkaisuun vaaditaan sentähden tähtien etäisyysmääräyksiä suurissa joukoin. Oikein menestyksellä ei tähän tähtitieteelle perin tärkeään tehtävään voi ryhtyä ilman laajaperäisesti järjestettyjä tähtien parallakseja ja niitä seuraavia etäisyysmääräyksiä.

Sellaista ohjelmaa ei kuitenkaan tähän asti tavallisilla keinoilla voi toteuttaa. Niiden mukaan vaatii jokaisen erityisen parallaksin määrääminen aivan liiaksi pitkän ajan, jotta määräyksiä joukottain voisi ajatella. Se seikka, minkä aikaisemmin mainitsin valokuvausmenettelyille luonteenomaiseksi, nimittäin että niiden tuloksien suurempi karttuminen, joita voi johtaa samalta levyltä, vaikuttaa verrattain pienen työnlisän, näyttää ennalta osottavan, että valokuvauksen pitäisi voida tarjota sopivia työtapoja tähtien järjestelmällisille etäisyysmittauksille. Tässä on perin tärkeätä ettei tarkkuus mitenkään ole pienempi vaan pikemmin suurempi kuin heliometrihavaintojen, tarkkuus, joka näyttää olevan riittävä mutta myöskin välttämätön tähtien etäisyystutkimuksien menestymiselle.

Ensimäinen, joka teki valokuvallisia määräyksiä tähtien parallaksista, oli PRITCHARD Oxfordissa. Se tapahtui 1880-luvun lopulla. Jo kymmenkunta vuotta aikaisemmin oli kyllä RUTHERFORD älynnyt tämän menettelytavan tärkeyden ja edut sekä sen mukaan valinnut ajan määrättyjen taivaanosien valokuvaamiseksi juuri niin, että parallaksi esiytyi voimakkaimmin. Jon-

kun osan Rutherfordin valokuvia ovat JACOBY ja DAVIS äskettäin valmistaneet.

Menettelytapa on yksinkertaisesti se, että otetaan samasta taivaanseudusta kaksi valokuvaa puolen vuoden erottamina aikoina, jolloin tähden parallaktiset siirtymiset suuntaan ja sille vastaiseen ovat suurimmat. Tutkittavan tähden asemaa verrataan sitten mikroskopilla yhteen tai useampaan läheiseen, ja asentojen erotuksista lasketaan parallaksi. Tämä on pääasiallisesti siinä heliometrimenettelyä etuisampi, että helpommin voi koota tarpeellisia havaintoja ja virheellisiä mittauksia tarkastaa levyllä, sekä siinä, että helposti voi lisätä niiden tähtien lukua, joihin tutkittavan tähden parallaksia verrataan, ja siten enemmän vapautua mahdollisuudesta, että niilläkin on melkoinen parallaksi.

Pritchard määräsi yksin muutamassa vuodessa siten parallaksit 29 tähdelle. Olen jo ennen maininnut, että vanhemmilla menettelytavoilla monien yhdistetyillä ponnistuksilla vaivoin on saatu määrätyksi parallaksit 50:lle. Siis jo hyvä todistus valokuvausmenettelyn etevyydestä.

Kuitenkin merkitsevät nämä yritykset ainoastaan niiden keinojen puolittaista käyttämistä, joita valokuvaus tarjoaa. Valokuvaus ei vain kykene antamaan meille kuvaa taivaasta jonakin määrähetkenä; sepä sallii vielä meidän asettaa useampia kuvia rinnakkain samalle levylle ja siten siis saman taivaanseudun kuvia eri aikoina. Tietysti täytyy levyn väliajalla olla kehittämättä. Saman taivaanseudun muotoa voi siis eri aikoina suoraan verrata. Jos nyt muutamat tähdet väliaikoina ovat siirtyneet, toiset eivät tai ainakin vähemmän, täytyy sen esiytyä levyä mikroskopilla mitatessa. Tämä koskee myös parallaktisia siirtymisiä ja tästä voidaan siis saada tähtien parallaksi. Kaikki tähdet levyllä mitataan. Siten saadaankin parallaksi kaikille levyllä oleville tähdille, verrattuna luonnollisesti kaikkien parallaksien keskiarvoon, toisin sanoen, saamme toimeen tähtien etäisyyden järjestelmällisen tutkimisen koko sillä taivasalalla, minkä levy käsittää.

Tämä tuuma on hollantilaisen professorin, KAPTEYNin (Gröningenin yliopistosta). Parisin tähtienvalokuvaaja-kongressissa v. 1891 kertoi hän

tämän minulle, ja kun tiesin ettei hänellä ollut käytettävänään mitään valokuvausrefraktoria, tarjouduin hankkimaan hänelle tarvittavat levyt. Ohjelmasta olemme sittemmin osittain suullisesti osittain kirjeissä edelleen neuvotelleet. Kun oli voitettu eräitä käytännöllisiä vaikeuksia levyjen valmistamisessa, on jo saatu melkoinen määrä valmiita levyjä, aluksi kohdistuen erityisesti merkillisiin taivaanosiin. Osan niistä on professori Kapteyn mitannut ja tutkinutkin; pian ilmestyy näistä ensimäinen seikkaperäisempi julkaisu.

Tähtien etäisyyden mittaamiselle on edullisinta, että valokuvat otetaan kahtena puolen vuoden erottamana aikana, jolloin parallaksin vaikutus on suurin ja käy vastakkaisiin suuntiin. Tässä ei tule näkymään ainoastaan tähden parallaksista riippuvat liikkeet, vaan myöskin kaikki muut siirtymiset, esim. ne jotka riippuvat omintakeisesta liikkeestä. Poistaakseen näiden vaikutuksia kuvataan sama taivaanseutu vielä kerran puolen vuoden päästä ja aina vain samalle vielä kehittämättä olevalle levylle. Parallaksin vaikutus on silloin palautunut siihen määrään, joka sillä oli ensimäistä kuvaa otettaessa, ja siihen nähden voi siis tulokset sekä ensimäisestä että viimeisestä yhdistää. Kun se tehdään, tulee omintakeisen liikkeen vaikutus olemaan sama kuin keskimäisessä ja häviää niiden erotuksessa, joten saamme parallaksin yksinänsä.

Valokuvaaminen tapahtuu siis seuraavaan tapaan. Ensin kuvataan valokuvauslevylle joku taivaanseutu siihen vuodenaikaan, jolloin maa on siinä asennossa tähteen, että tähden näennäinen siirtyminen johonkin suuntaan on vahvimmillaan. Levyä ei kehitetä, vaan se kääritään ja talletetaan niin hyvin kuin suinkin suojeltuna valolta ja kosteudelta. Puolta vuotta myöhemmin, kun maa kiertäessään auringon ympäri on joutunut sellaiseen kohtaan radallaan, että saman tähden näennäinen siirtyminen on vahvimmillaan vastakkaiseen suuntaan, kuvataan sama taivaanseutu uudelleen samalle levylle, jolloin täytyy katsoa että uudet kuvat tulevat lyhyen matkan päähän edellisistä. Silloin otetaan tästä taivaanseudusta kaksi kuvaa. Tälläkin kerralla talletetaan levy kehittämättä ja otetaan käsille viimeistä kertaa puolta vuotta myöhemmin, jolloin sama seutu kolmannen kerran valokuvataan. Heti senjälkeen kehitetään levy ja vasta silloin näemme, miten kuvien on käynyt, onko onnistuttu saamaan niitä mukaviin asentoihin toisiinsa nähden. Jonkun verran kokeiltuaan harjaantuu tähän täydellisesti.

Menettelytavalla on se etu, että konevioilla on tässä tavattoman pieni vaikutus. Kun on oikaistu tavallisimmat tähtitieteelliset virheet, jotka riippuvat taittumisesta ja aberratsionista, saamme mittauksien täydellisellä tutkimisella levyn muut korjausainekset, jotka pääasiallisesti riippuvat levyn erilaisista asennoista eri valoituksissa ja niistä suhteista, missä levyn mitat ja vastaavat seudut taivaslaella ovat.

Osan tuloksiaan on professori Kapteyn äskettäin eräässä tähtitieteellisessä aikakauskirjassa lyhyesti julkaissut. Se sisältää etupäässä luettelon 250 tähden suhteellisista parallakseista, kaikki ahtaalla taivasalalla, nimittäin neljällä neliöasteella.

Parallaksit 250 tähdelle! Siis luvultaan monin kerroin suurempi määrä, kuin mitä kaikkien muiden ponnistukset yhteensä ovat tuottaneet. Tutkimus on pääasiassa ollut ohjelmatyötä, ja etupäässä tarkoittanut vain todistaa menettelyn käytännöllisyyttä ja etuja. Mahdollisuus, että järjestelmällisesti ja suurelle joukolle taivaan kappaleita voi määrätä niiden etäisyydet maasta, on siis todistettu. Jos tahdotaan saavuttaa käsitystä maailmankaikkisuuden kokoonpanosta, täytyy näin tutkia ainakin suuria alueita taivaasta. Se on mahdollista vain useamman laitoksen yhteistyöllä. Tässä esiytyy siten taas laajaperäinen kansainvälinen yhteistyö, joka suuressa määrässä kuvaa aikamme tähtitieteellisiä tutkimuksia.

Minä pidän voittona Helsingin tähtitornille, että sen uusi valokuvausrefraktori on ollut avustamassa töitä, joilla on laadittu ohjelmaa niin laajaperäiselle ja tärkeälle yritykselle.

Edward Burne-Jones

Kirjoittanut

AINO MALMBERG.

Kesäkuun 17 päivä oli surun päivä Englannin ja koko Europan taiteelle. Silloin kuoli Lontoossa EDWARD BURNE-JONES, Englannin nykyisen taidesuunnan etevin edustaja, vuosisatamme omituisimpia taiteilijoita.

Englannin nykyisellä taidesuunnalla tarkoitan n. s. prerafaeliittista liikettä, sillä puoluecttomasti katsoen täytyy myöntää, että koko taiteen ja taideteollisuuden nykyinen kehitys Englannissa perustuu juuri prerafaelismiin, vaikka siitä on monta haaraa erinnyt, kehittyen ja muodostuen omalla tavallaan. Juuret ovat kumminkin aina helposti löydettävissä. Vaikka tämän omituisen taidesuunnan mainingit kyllä ovat huomattavat Suomenkin taiteessa on itse liike, semmoisena kuin se esiintyy emämaassaan Englannissa, meillä hyvin vähän tunnettu. Sallittakoon minun siitä syystä aivan lyhyesti esittää sen pääpiirteet, koska juuri Edward Burne-Jonesin elämäntyö on mitä likeisimmässä yhteydessä prerafaelismin kanssa.

Tämän vuosisadan alkukymmeninä oli Englannin taide vaipunut kaavamaisuuteen ja epätotuuteen. Nerokas maalari Turner koetti kyllä teoksillaan herättää uuteen eloon nukkuvaa taideaistia, mutta ei saanut vastakaikua mistään. Mestarin järki pimeni ennenkuin hedelmät hänen työstään alkoivat näkyä. Oli kumminkin yksi mies, johon Turnerin nero oli mahtavasti vaikuttanut. Se oli tuo sittemmin niin kuuluisa taidefilosofi John Ruskin. Vuonna 1843 hän julkaisi ensimäisen osan teostaan *Modern Painters*, joka salaman tavoin iski ummehtuneisiin mieliin sytyttäen ja puhdistaen. Siinä hän loistavalla kaunopuheisuudella osotti mitä on taide, ja mikä sen tarkoitus on. Se oli ensimäinen herätyshuuto.

Suoranaisena seurauksena siitä liittyi muutamia nuoria taiteilijoita, joista kuuluisimmat ovat Dante Gabriel Rossetti, Millais ja Holman Hunt, n. s. prerafaeliittien veljeskunnaksi. He vaativat taiteelta luonnollisuutta, yksinkertaisuutta ja ennen kaikkea totuutta. Mutta luonnollisuus ei saanut

olla luonnon kopioimista, yksinkertaisuus ei saanut olla pintapuolisuutta, ja totuus ei saanut olla ulkopiirteitten sielutonta totuutta, vaan syvimmän sisäisen elämän ilmaisua. Omituisen nimensä »prerafaeliittien veljeskunta» ottivat he siksi, että he pitivät vanhoja italialaisia mestareja, jotka elivät ennen Rafaelia, esikuvinaan ja taiteen jaloimpina edustajina. Mutta siltä ei suinkaan ole otaksuttava, että he jäljittelivät vanhoja italialaisia. Nämät katselivat ilmiöitä lapsen naiveilla silmillä, prerafaeliitit katselivat niitä filosofin syvälle tunkevilla katseilla ja — molemmat tulivat samoihin tulok-

siin. Siinä mielestäni pääerotus ja pääyhtäläisyys noitten molempien välillä. — Prerafaelismi on juurta jaksain mietittyä, tahdottua, itsetietoisesti tunnettua. Sen puhtaus, sen yksinkertaisuus ei ole lapsen luontaista viattomuutta ja naivisuutta, se on miettimisellä, taistelulla saavutettua, mutta tietysti se silti voi vaikuttaa yhtä voimakkaasti, ainakin muutamiin luonteisiin. Helpoimmin mielestäni esiintyy tämän suunnan omituinen luonne, jos vertaamme sitä esim. hollantilaiseen taiteeseen. Hollantilainen taide on rehevä, lihavassa, muokkaamattomassa maassa rehoittava, heleävärinen tarharuusu,

prerafaelismi on hento, pitkän kultuurin jalostama, hellävaroin pideltävä kalpea lilja. Missä toinen näistä suunnista viihtyy, siinä toinen kuihtuu ja kuolee.

Prerafaeliittinen taiteilija ei voi olla »self-made man». Semmoista ei heidän joukostaan löydä. Kaikki ovat mitä monipuolisimmin sivistyneitä miehiä, joista useimmat myöskin ovat tunnetut jollakin muulla taiteen tai tieteen alalla. He ovat ajattelijoita, jotka tahtovat teoksissaan esittää syviä aatteita. Aatteiden esittäminen on erittäin tärkeä puoli prerafaeliittien taiteessa, ja tietysti se on myöskin vaikuttanut aineiden valikoimiseen heidän teoksissaan. He karttavat ylipäänsä jokapäiväisiä aineita, valiten aiheensa mieluimmin keskiaikaisen runouden, uskonnon, y. m. semmoisilta aloilta, jossa mielikuvituksella on rajaton ala liikkua.

Tuon liikkeen nerokkain puoltaja ja selittäjä oli kyllä John Ruskin, mutta sieluna siinä oli Dante Gabriel Rossetti. Omituisella nerollaan tuo runoilija-maalari innostutti kaikkia, jotka joutuivat hänen tenhopiiriinsä, ja juuri elähyttäjänä hänen ansionsa ovat arvaamattomat. Samalla hän ahkerasti loi kankaalle omituisen viehättäviä unelmiaan. Yksi näistä, »The Maids of Elfinmere», sattui joutumaan Oxfordiin, jossa sikäläinen nuori yliopilas Edward Burne-Jones sattumalta näki sen. Silloin heräsi uusi taiteilija Englannille. Pienen piirroksen viehätys sytytti tuleen Edward Burne-Jonesin mielen ja hänellä oli ensi hetkestä selvillä, mitä hän tahtoi.

Omituisinta tässä äkillisessä kääntymisessä oli se, että Edward Burne-Jonesilla ei ollut minkäänlaisia ulkonaisia edellytyksiä, joista olisi voinut arvata hänestä kerran sukeutuvan suuren taiteilijan. Hän oli syntynyt rikkaan kauppiaan ainoana poikana Birminghamissa v. 1833. Koti oli ankarasti uskonnollinen, ja pikku pojan mielikuvitus ei mitenkään saanut yllytystä kirjavista kuvakirjoista eikä hauskoista saduista; jo aikaisin johdettiin lapsen mieli vakavien, syvien kysymysten miettimiseen. Se löi ikipäiviksi leimansa Edward Burne-Jonesiin ja epäilemättä se on syynä siihen, että hänen teoksissaan huomaamme niin paljon hartautta ja niin paljoa tuota samaa sisäänpäin kääntynyttä surumielisyyttä, jota usein tapaamme esim. meidän suomalaisten pietistiperheittemme jäsenissä.

Isä tietysti toivoi pojastaan pappia ja siksi lähetettiin nuori Edward Oxfordin yliopistoon, jossa hän heti tutustui toiseen ylioppilaaseen William Morrisiin ja teki hänen kanssaan elinkautisen ystävyysliiton. William Morrisin nimi tuli myöskin sittemmin kuuluisaksi Englannin taiteen, kirjallisuu-

den ja varsinkin taideteollisuuden historiassa. Nämä molemmat ystävykset syventyivät kreikkalaisten klassikoiden ja vanhan mytologian tutkimiseen, ja teologia sai jäädä syrjemmälle. Juuri tuohon aikaan tapahtui äsken mainitsemani tapaus, että Burne-Jones näki Rossetti'n pienen taulun. Vähän myöhemmin näki hän vielä toisia saman mestarin tauluja, ja sikseen jäivät luvut, sikseen kaikki muu koko maailmassa. Hänen piti saada ruveta taiteilijaksi. Muuta mahdollisuutta ei enää ollut hänellä.

Suoraa päätä hän läksi Lontooseen nähdäkseen sankarinsa Rossetti'n. Hänen toiveensa toteutui ja hän tutustui Rossetti'in. Ei viipynyt kauvan ennenkuin Rossetti huomasi nuoren ihailijansa hehkuvan innostuksen taiteeseen ja hän kehotti Burne-Jonesia jättämään lukuhommat ja antautumaan taiteilijauralle. Tuota kehotusta tuskin olisi tarvittukaan. Burne-Jonesilla oli selvillä, että hänestä piti tulla taiteilija eikä mikään muu, ja hän muutti heti Lontooseen ruveten Rossetti'n oppilaaksi. Tuo kaikki oli perin kuvaavaa ja luonteenomaista Burne-Jonesille. Hänellä ei ollut aavistusta maalaustaiteen ensi alkeistakaan, hän ei ollut koskaan oppinut vetämään viivaakaan, sanalla sanoen koko tekniikka oli hänelle tuntematonta maata. Mutta sisällinen ääni käski, ja hän totteli empimättä. Koko hänen myöhemmässä kehityksessään huomaamme, kuinka hän melkein tahdottomasti ja arvelematta aina seuraa tuon saman äänen käskyä, huolimatta ulkonaisista olosuhteista. Siksi hän on taiteessaan niin tavattoman johdonmukainen ja aina uskollinen omalle itselleen.

Rossetti'n oppilaana alkoi Burne-Jonesille ankara työ, mutta vuosien kuluessa hän kehittyi opettajaansa etevämmäksi, vaikka hän ikänsä loppuun saakka säilytti ihailunsa Rossetti'in himmentymättömänä.

Burne-Jonesin ensimäisissä teoksissa, joista mainittakoon esim. »Baccamonin pelaajat», on Rossetti'n vaikutus huomattava. Nainen, joka tässä taulussa istuu pelipöydän ääressä, on kuin Rossetti'n oman siveltimen luoma. Pään asento, hajallaan liehuvat tuuheat hiukset, ilme, kaikki muistuttaa Rossetti'a. Tätä Rossetti'n vaikutusta voi huomata Burne-Jonesin teoksissa kunnes hän ensimäisen kerran läksi John Ruskinin ja nuoren vaimonsa Georgiana Macdonaldin kanssa Italiaan v. 1862.

Siellä kiintyi hän etenkin Vittore Carpaccion teoksiin, joista myöskin sittemmin huomaamme vaikutuksia hänen tauluissaan. Taiteilija ei ollut vielä täysin kypsynyt, ei saanut omaa itseänsä selvästi esille. Tuntuu kuin hän itse olisi tuon asian syvästi ymmärtänyt, sillä nyt hän valitsi kehit-

työkseen tien, joka on varsin omituinen hänelle ja selittää paljon hänen myöhäisempää kehitystään. Noin kymmeneksi vuodeksi sulkeutui hän kokonaan omaan maailmaansa, eli hiljaista elämätään talossaan »The Grangella» Lontoon West-Endissä, ei pannut mitään näytteille, oli kuollut maailmalle. Burne-Jonesin ensimäisille teoksille oli paljon naurettu, paljon olivat pilalehdet y. m. niitä ivanneet, mutta kymmenen vuoden kuluessa ennätti meluava Lontoo unohtaa, että semmoista miestä oli maailmassakaan.

Sitten, vuonna 1877, hän lähetti yhtaikaa kahdeksan suurta taulua Grosvennor Galleryn näyttelyyn. Kuusi esitti luomispäiviä, yhteen oli aine otettu Arthur-sadusta ja kuvasi sitä hetkeä, jolloin kaunis noita Vivian on houkutellut mahtavalta tietäjältä Merliniltä hänen loitsukirjansa; kahdeksannen nimi oli »Venuksen peili» ja siinä näemme Venuksen neitoineen peilailevan itseään kirkkaassa lähteessä.

Koko taiteellinen maailma joutui kuin huumaustilaan. Mistä tuo kaikki oli tullut, kuka oli mestari? Englanti huomasi saaneensa suuren, kypsyneen, omituisen taiteilijan. Ei ollut puhettakaan siitä enää, että hän jäljitteli sitä tai tätä mestaria, hän oli itsenäinen, hän oli perin englantilainen, vaikka olikin Mantegnan, Botticelli'n ja Carpaccion hengenheimolainen. Hänen henkilöittensä omituinen sulo asennoissa, vartalossa oli kuin Mantegnan, kasvojen syvämielinen ilme kuin Botticelli'n, mutta kokonaisuus oli kumminkin keltiläinen.

Vuodesta 1877 Burne-Jonesin elämä kulki tasaista kulkuaan. Harvoin hän kävi oman maansa rajojen ulkopuolella, teki työtä ahkeraan The Grangella ja pani joka vuosi teoksiaan näytteille enimmiten New Galleryssä Lontoossa, mutta myöskin kontinentin suuremmissa näyttelyissä. Englannin kuninkaallisen taideakatemian kanssa hän oli aina kireissä väleissä. Hänen teoksiaan on hyvin vaikea saada nähdä, koska ne enimmäkseen ovat siellä täällä yksityisten käsissä ja kaikkien Europan näyttelyjen kiertäminen tietysti on useimmille mahdotonta.

Näiden rivien kirjoittajalle sattui harvinainen tilaisuus tavata taiteilija hänen omassa kodissaan The Grangella, jossa hän herttaiselle ystävyydellä näytteli teoksiaan. Niitä tietysti oli siellä useita kymmeniä alkuteoksia, paitsi kopioita niistä, jotka ovat muiden omaisuutena.

The Grange on juuri oikea paikka Edward Burne-Jonesin teoksien katselemiselle ja ymmärtämiselle. Siellä oli kaikki sopusoinnussa hänen maailmansa kanssa, ja siellä oli taiteilija itse, jonka harvinaisen viehättä-

VENUKSEN PEILI. EDWARD BURNE-JONES.

västä olennosta ei ole kuin yksi mieli. Harvoin lienee mikään taiteilija suuremmassa määrässä sopusoinnussa omien teoksiensa kanssa kuin Burne-Jones. Kaikki mikä niissä on kauneinta, rauhallisinta ja — tahtoisin sanoa — yliluonnollista, henki vastaamme taiteilijan omasta personallisuudesta.

Läksimme ensin suureen n. s. puutarha-atelieeriin. Siellä olivat seinät täynnä piirroksia, luonnoksia ja valmiita tauluja. Yhdellä seinällä riippui taulu, joka kuvasi Neitsyt Maariata ja Jesus-lasta. Pyhän neitsyen katse on hellä, mutta samalla niin täynnä ääretöntä surua kuin hän aavistaisi mitä hänen käsivarrellaan lepäävä lapsonen vielä saisi kärsiä. Lähellä tätä taulua näkyy Arthur kuningas ritareineen, Perseus, merenneito joka kantaa kuollutta nuorukaista korallilinnaansa, y. m. Toisella seinällä riippui m. m. taulu, jonka taka-alassa näkyi joukko leikkiviä poikia ja tyttöjä, etualassa istui Venus, nukkuva Amor jalkainsa juuressa. Tuosta taulustaan lausui taiteilija sattuvasti: »Olen koettanut kuvata Venusta semmoisena kuin hän oli ennenkuin synti maailmaan tuli». Se on totta, jos mikä. Burne-Jonesin Venus ei ole antiikin uhkea jumalatar, ei Rubensin elämänhaluinen nainen, vaan kaihoava, vieno ja puhdas, kuin pyhä neitsyt, jonka läheisyydessä se näkyy viihtyvän. Kaikista Burne-Jonesin naisista voi sanoa, että ne ovat otetut maailmasta, jossa ei ole syntiä, mutta jossa kumminkin on sanaton aavistus, kalvava tieto siitä että paljon on syntiä ja tuskaa heidän ympärillään.

Burne-Jones on etupäässä naisten maalari. Kaiken mitä on hienointa jalostuneinta keltiläisessä tyypissä hän on koonnut naiskuviinsa. Ja kaikissa, olivatpa ne Venuksia, merenneitoja, pyhiä neitsyitä tai prinsessa Ruususia, on tuo sama syvä sanoton surumielisyys.

Burne-Jones, jos ken, on käsittänyt levon kauneuden. Mikä melkein yliluonnollinen lepo kaikissa hänen teoksissaan! Mutta se ei ole kuoleman lepoa. Tuo sanomattoman tunteellinen suu, hienon hieno hipiä ja etsivät, aavistavat, surumieliset silmät kertovat elämätä. Se ei myöskään ole jäistä tunteettomuutta, — päinvastoin. Burne-Jonesin teokset uhkuvat syvää, lämmintä tunnetta, mutta intohimoista niissä ei ole jälkeäkään, ei mitään joka voisi lepoa häiritä. Noissa olennoissa on yhdistettynä mitä yksinkertaisin luonnollisuus ja samalla omituinen mystillisyys. Ei kehenkään voi paremmin sovittaa seuraavia Ruskinin sanoja kuin Burne-Jonesiin: »Luonto on aina mystillinen ja salainen käyttäessään voimiaan, ja taide on silloin enimmin luon-

non kaltainen, kun se on selittämättömintä». Burne-Jones opettaa meitä ymmärtämään noita sanoja.

Burne-Jonesin vastustajat moittivat häntä alituiseen kahdesta asiasta: siitä että hän aina maalaa samaa naistyyppiä ja että hän valikoi aineensa niin kaukaa meidän ajastamme, meidän maailmastamme. Molemmat väitteet näyttävät ensi silmäyksellä tosilta, mutta ovat kumminkin aivan erehdyttäviä. — Aivan samoin kuin tottumattomalle silmälle esim. usein muukalaisen kansan jäsenet näyttävät samannäköisiltä, vaikka ne tietysti eroavat toisistaan yhtä paljon kuin suomalaisetkin, samoin Burne-Jonesin naistyypit. Katso kauan, tutki tarkkaan, niin pian huomaat aivan eri luonteita, eri ilmeitä, vaikka kaikki ovatkin saman valtakunnan jäseniä, taiteilijan suuren, puhtaan maailman lapsia, joihin hänen oman sielunsa leima on painautunut.

Toinen moite on yhtä aiheeton. Totta on, että nuo surusilmäiset neidot ovat puetut omituisiin pitkiin viittoihin eikä Pariisin muodin mukaan, totta on, että heidän ympäristössään on vanhanaikuisia esineitä, jotka näyttävät vieraalle silmiimme, ja totta on myöskin, että Burne-Jonesin siveltimestä ei ikinä ole lähtenyt esim. juopuneita pariisilaisia katutyttöjä samppanjalasiensa ääressä, mutta kaikki, mikä on hienointa, syvintä ja parhaassa merkityksessä tyypillistä nykyajalle, on hänestä saanut taitavimman tulkkinsa. Tuo kaiho, ikävä parempaan, kyllästys maailman hyörinään ja touhuun, puhtauden tarve — kuka on sen paremmin esittänyt kuin Edward Burne-Jones?

Burne-Jonesin maalaamistapa, samoin kuin muiden prerafaeliittien, on omituinen detaljien erinomaisen tarkan käsittelyn tähden. Sanoin »muitten prerafaeliittien», sillä vaikka Burne-Jones ei milloinkaan liittynyt prerafaeliittien veljeskuntaan, oli hän, kuten jo alussa mainitsin, tämän suunnan etevin edustaja. Tuo tarkka detaljien maalaaminen ei kuitenkaan hänen tauluissaan, kuten monen muun vähemmin nerokkaan jäljittelijän teoksissa, mitenkään häiritse kokonaisvaikutusta, eikä liioin saa aikaan mitään kuivuutta käsittelyssä.

Värejä Burne-Jones käytti nuoruudessaan toisin kuin myöhemmissä teoksissaan. Aikaisemmissa tauluissa näemme usein lämmintä purppuranpunaista, tummansinistä y. m. s., mutta ei milloinkaan myöhäisemmissä. Yhä enemmin rupesi taiteilija välttämään loistavia värejä, siirtyen valkoisiin, vaalean kellertäviin, omituisiin harmaansinisiin ja vihreihin vivahduksiin.

Tuntuu kuin tämä olisi ollut voitto Burne-Jonesin henkevälle taiteelle, sillä juuri tuo värien kalpeuskin enentää surumielisen, salaperäisen tunnelman vaikutusta. Siinä on jotain niin omituisen hillittyä. Me tunnemme että »se ilmaisisi meille vähemmän, jos se sanoisi enemmän», käyttääkseni Ruskinin sanoja. Mutta se on muistettava, että hän ei milloinkaan uhraa voimaa ja tervettä tunnetta tuon tunnelman saavuttamiseksi.

Burne-Jonesin taide ei ole yleistajuista. Se harvoin hurmaa ensi silmäyksellä, mutta muutamia luonteita se vetää puoleensa vastuttamattomalla voimalla.

Lainaan muutamia lauseita *Quarterly Review*in tämänvuotisesta tammikuun numerosta, jossa Burne-Jonesista m. m. sanotaan:

«Hän on taiteilijatyyppi, jommoista ei luulisi löytävänsä meidän proosallisesta rodustamme (Englannin), taiteilija, jonka luonnollisen kodin luulisi olevan neljännentoista vuosisadan Italiassa, Assisin kukkuloilla tai Giotton tornin varjossa. Hänen tehtävänään on ollut hakea esiin kauneutta sen piilosta syvältä elämän sydänsopukasta, seurata sen tenhoavia muotoja pitkin uudenaikaisen sivistyksen kuivia kivikkoteitä ja luoda uusi, ihmeellisen mielikuvituksen maailma. Siten hän on tuonut elämätä ja iloa monelle meistä, joita nykyisyyden ikävyys ja epäkauneus painoi . . .»

Hän on tuonut sitä monelle, mutta ei kaikille. Siksi hänellä on ihailijoita, jotka eivät löydä kyllin innokkaita sanoja ylistääkseen mestaria, mutta siksi myöskin häntä on moitittu ivallisemmin kuin useimpia muita.

Kaikki tuo kiitos, tuo moite ei ole kumminkaan vaikuttanut niin mitään Burne-Jonesiin, ei ole saanut häntä poikkeemaan niistä ihanteista, joita hän tavattoman johdonmukaisesti oli seurannut. Miksi ei? Siksi, että hän ei niistä mitään tietänyt. Hän teki kaiken voitavansa poistaakseen ulkonaisia vaikutuksia ja kuullakseen vain sisällistä ja luonnon ääntä.

Yksityiskirjeessä, jonka taiteilija kirjoitti heinäkuussa 1897, hän sanoo:

»Kolmeenkymmeneen vuoteen en ole lukenut sanaakaan, mitä minusta on kirjoitettu, en kiitosta, en moitetta. Ennen muinoin minua aina moitittiin ja silloin päätin olla lukematta semmoisia arvosteluja. Kun minusta ei näyttänyt terveelliseltä lukea vain kiittäviä arvosteluita, jätin kaikki tyyni katsomatta. Tähän päivään saakka olen tuota tapaani seurannut — — —. Jos jotain minusta kirjoitetaan ja lähetetään minulle, panen sen heti pois näkyvistäni — — —».

Hiljaisessa kodissaan The Grangella, jossa ennemmin olisi luullut olevansa suomalaisessa koivulaaksossa kuin keskellä Lontoon humua, hän vietti melkein erakkoelämätä työskennellen ja, kuten hän samassa kirjeessä

sanoo: »hakien ihannetta, jota en koskaan ole saavuttanut enkä saavuta, mutta joka kumminkin on tehnyt elämäni valoisaksi».

Vaikka hänen terveytensä aina oli heikko, oli hänen tuotteliaisuutensa tavattoman suuri. Hänen tunnetuimmista teoksista mainittakoon vielä: »Kultaiset portaat», »Chant d'amour», »Onnen pyörä», »Rakkaus raunioitten seassa», 4 taulua prinsessa Ruususen sadusta, Pygmalionin ja Perseuksen satuja esittävät taulut ja useat Arthur-sadusta, Raamatusta y. m. otetut aiheet.

Taideteollisuuden alalla on hänen nimensä myöskin ensimäisiä. Ystävänsä William Morrisin kanssa hän laati gobelinimalleja, maalattuja ikkunoita, y. m. Häntä saa suureksi osaksi kiittää siitä, että Englanti taideteollisuudessa tätä nykyä on kaikkien kansojen edellä.

Burne-Jonesin työtapa oli hidasta. Hänellä oli aina tekeillä monta taulua yht'aikaa ja usein viipyi monta vuotta ennenkuin hän lähetti ne yleisön nähtäviksi. Moni hänen parhaimmista piirroksistaan, syvimmän inspiratsionin hetkinä tehty, ei milloinkaan ehkä joudu The Grangea ulommaksi.

Toisessa suuressa atelieerissa näin esim. suuren taulun, kolme naisenpäätä pilvien ympäröiminä. Kaikki tunne, runollisuus, kauneus, minkä Burne-Jones koskaan on esittänyt, oli mielestäni noissa kasvoissa. Kysyin taiteilijalta mitä tuo taulu esitti, mutta sain hymyilevän vastauksen: »jospa sen itse tietäisin». Ja sitten hän kertoi vaatimattomalla tavallaan, että ei hän sille mitään voinut. Joskus tuli sellaisia kuvia mieleen ja hänen täytyi ne kuvata kankaalle. Kaikki nuo henkilöt hänen ympärillään, Arthurin ritarit, merenneidot, pyhät neitsyet — ne elivät tosi elämätä, ne pitivät häntä kiinni tenhopiirissään, niin että kaikki muu näytti unelmalta, tämä vain oli totta. Siinä maailmassa Edward Burne-Jones, »unelmien uneksija», kuten eräs hänen runoilijaystävänsä häntä on nimittänyt, oli hallitsijana, mutta samalla nöyränä alamaisena.

Paljon aarteita oli vielä nähtävinä The Grangella, esim. piirrokset Chaucerin y. m. teoksiin sekä omituinen »kukkaskirja», johon Burne-Jones vuodesta 1882 joka vuosi maalasi »kukkia», s. o. antoi mielikuvituksensa vapaasti sommitella viehättävän runollisia kuvia englantilaisten kukkain nimien mukaan. Yhdellä lehdellä, jonka nimenä oli »kulkijan ilo» näkyi syvä laakso, jossa väsynyt kulkija kohtaa neitsyt Maarian ja Jesus-lapsen. Toisella lehdellä oli »taivaan ruusu», sateenkaarella seisova Venus, puhdas kuin päivä. Kaunein »kukka» oli mielestäni »musta enkeli», taivaasta

syösty alas, synkkänä, täynnä toivotonta surua, vaan samalla uhkaa. — Useita muita täytyy jättää tässä mainitsematta.

Burne-Jones ei hakenut mainetta, ei pyytänyt kiitosta, mutta pienimmästäkin tosi sympatiasta hän oli kiitollinen. Tuntuu kuin aivan viime vuosina, jolloin päätön jumaloiminen ja samoin katkera pilkka olivat tyyntyneet, olisi alettu Burne-Jonesia syvemmin ymmärtää sekä Englannissa että varsinkin mannermaalla. Ehkei enää ole kaukana se aika, jota hän ennusti ja toivoi taiteelle, aika, jolloin puhtaat ihanteet ja aatteiden syvyys käyvät käsi kädessä teknillisen taitavuuden kanssa.

Suomen oloja vuosisatamme keskivaiheilla venäläisessä kirjevaihdossa kuvattuina.[1]

Kirjoittanut

V. G.

II.

Grotin ollessa professorina olivat venäjän kielen opinnot yliopistossamme — hänen omien sanojensa mukaan — järjestetyt siten, että kaikilta virkamiehiksi rupeavilta vaadittiin tutkinto tässä kielessä; sitävastoin papeiksi, lääkäreiksi tai oppineiksi aikovilta ei vaadittu tutkintoa venäjänkielessä, vaan sen sijaan Venäjän historiassa. Tämän aineen opettaminen oli pääasiallisesti vakinaisen venäjän kielen professorin toimena, kielen opetus taas oli uskottu ylimääräiselle professorille ja lehtorille. Kaiken ylitarkastus oli myös vakinaisen professorin asiana.

Edellisessä kirjoituksessa viitattiin siihen, että silloinen ylimääräinen venäjän kielen professori Sergei Vasiljevitsh Solovjev näkyy olleen jotenkin

[1] Tämä kirjoitus perustuu yliopistomme venäjän kielen professorin Jaakko Grotin ja Pietarin yliopiston rehtorin Pietari Pletnevin väliseen kirjevaihtoon, joka alkoi v. 1840 ja joka J. Grotin pojan prof. K. Grotin toimesta on ilmestynyt kolmena vankkana nidoksena. Referaatti ensimäisestä osasta tätä kirjevaihtoa ilmestyi Valvojassa 1897 siv. 481—499.

sopimaton toimeensa. Tuon tuostakin moittivat häntä Grot ja Pletnev. Solovjev pyysikin pian eroa virastaan ja saikin sen ynnä eläkkeen v. 1843. Hänen sijaansa nimitettiin Stepan Ivanovitsh Baranovski, joka sitä ennen oli Pietarin toisen kimnaasin opettajana. Hänkin tuli tänne, samoin kuin Grot, Pletnevin suosittamana. Hän oli näet opiskellut Pietarin yliopistossa, missä Pletnev oli oppinut hänet tuntemaan eteväksi ja lahjakkaaksi mieheksi. Baranovskin tultua Helsinkiin Grot tutustutti häntä täkäläisiin oloihin, vei hänet tuttaviensa luo ja opetti hänelle ruotsin kieltä. Niin kauan kuin Baranovskin kielitaito vielä oli heikko, päätettiin että Grot kävisi häntä auttamassa yksityistutkinnoissa, mikä tapa, kuten pian saamme nähdä, tuotti Grotille ikävyyksiä.

Grotin ensimäisiä suomalaisia tuttavia oli Lönnrot, ja kun tämä oli muuttanut Kajaaniin, jatkoivat he tuttavuutta silloin tällöin vaihtamalla keskenänsä kirjeitä. Kuriositeettina mainittakoon eräs Lönnrotin venäjänkielinen kirje Grotille 17 p:ltä maalisk. 1843. Sisällyksensä puolesta se ei ole merkillinen; se vain todistaa että Lönnrot jo silloin oli sangen perehtynyt venäjän kieleen, vaikka, kuten hän itse valittaa, oli tuntuva puute kelvollisista oppi- ja sanakirjoista.[1]

Toinen Grotin huomattavammista tuttavista, Castrén, oli tähän aikaan matkoilla Siperiassa. Häneltäkin Grot joskus sai kirjeitä, esim. tammikuussa v. 1844 kirjeen, jossa Castrén kuvaa samojeedien surkeata tilaa ja pyytää että tämä saatettaisiin keisarillisten maatilain ministerin P. D. Kiselevin tiedoksi; Pletnevin välityksellä tämä tapahtuikin, ja joku aika myöhemmin Pletnev kertoo ettei asia ollut jäänyt ilman seurauksia. Keväällä 1844 Castrén tuli Helsinkiin heikontunutta terveyttänsä hoitamaan. Tällä käynnillään hän myös väitteli tohtorinarvoa varten, josta tapauksesta Grot kertoo kirjeessä 18 p:ltä kesäkuuta v. 1844. Virallisena vastaväittäjänä oli Lönnrot, custoksena Grot. Väittelyn jälkeisissä päivällisissä oli mukana Runebergkin, joka oli saapunut senkeväisiin maisterinvihkiäisiin tuoden mukanansa suuren runoelmansa »Kuningas Fjalarin». Kesän ja syksyn kuluessa

[1] Tämän puutteen poistamiseksi laadittiin paraikaa, hallituksen toimesta, ruotsalais-venäläistä sanakirjaa. Työ oli uskottu H. M:insa keisarin kansliassa Suomea varten palvelevalle entiselle upseerille Otto Meurmanille. Häntä avustamaan pyydettiin Grotia, joka lukikin sanakirjan korrehtuuria tehden tarpeellisia parannuksia. Sanakirja valmistui v. 1847 ja on vielä paras senkaltainen sanakirja mikä meillä on.

Grot ja Castrén ahkerasti seurustelivat keskenänsä m. m. siitäkin syystä että Castrén tähän aikaan innokkaasti tutki venäjän kieltä. Alkupuolella vuotta 1845 Castrén jälleen lähti matkoille. — Hänen matkakirjeensä painettiin myös Pletnevin lehteen, Sovremennikiin.

Grotin tuttaviin kuului myös Gottlund. Eräässä kirjeessä kuvaa hän tätä omituista miestä ja hänen harrastuksiaan tähän aikaan seuraavalla tavalla:

»Äskettäin kävin Gottlundin luona; hän harrastaa nykyjään ainoastaan sienien tutkimista. Kesästä asti hän käy ahkeraan metsässä, kokoilee, painaa ja kuivattaa niitä paperien välissä. Hän väittää ettei kukaan tätä ennen ole osannut tehdä sitä ja että hän ensiksi on keksinyt keinon sienien säilyttämiseksi tieteen varalle. Hänen huoneensa tarjoo omituisen näön. Isännän köyhyyden tähden siinä on vain pari pöytää ja yksi tuoli. Kirjoja ja käsikirjoituksia on kosolta, vaan kaappien puutteessa kaikki tämä makaa lattialla sekä pitkin seiniä, muodostaen siellä täällä ikäänkuin säännöllisiä, taitehikkaasti tehtyjä pyramiideja. Pöytien alla, osittain paljaalla lattialla, osittain paperien päällä, on kaikenkokoisia sieniä eri asennoissa, tai ainoastaan sienien palasia; nurkassa suuret läjät harmaata paperia kuivattuine sienineen».

Mutta vähän myöhemmin Pletnev kertoo, miten Pietarin tiedeakatemia oli antanut kiitoslauseen Gottlundille hänen keksimästään tavasta kuivattaa sieniä, ja muistellen Grotin vähän ivallista esitystä hän lisää: »Ei kukaan ole profeetta omassa maassaan».

Tähän aikaan vetivät Helsingin yleisön huomiota puoleensa talonpoikaiskirjailijat Olli Kymäläinen, Pietari Makkonen ja Antti Puhakka, jotka oli tuotu tänne kuvattaviksi pietarilaisen taidemaalarin Butkovskin kokoelmia varten. Heistä kertoo myös Grot kirjeessä elok. 29 p:ltä v. 1845:

»Yksi heistä on 60-vuotias vanhus, ammatiltaan mylläri, joka, vaikkei osaa kirjoittaa, on sepittänyt suuren joukon runoja; hän itse laulaa niitä, vaan useita hän ei enään muista eikä hän itse pane niihin mitään arvoa; hän osaa koko virsikirjankin ulkoa. Toinen, 55-vuotias, on sukkela ja kyvykäs talonpoika, myöskin runoniekka. Kolmas, 29-vuotias, on kaikista merkillisin. Lapsuudestaan asti on hän väsymättä työskennellyt sekä auran että kirjojen ääressä. Jäätyään jo pienenä orvoksi on hän saattanut pienen maatilansa oivalliseen kuntoon ja tullut varakkaaksikin. Lomahetkensä hän, joka ei koskaan ole kenenkään luona käynyt oppia, käyttää lukemiseen ja kirjoittamiseen: hän on sepittänyt paljon runoja, draamoja sekä suorasanaisia kirjoituksia. Hänellä on oivallinen käsiala. Mutta hän ei ole ainoastaan runoilija, vaan myös syvämielinen ajattelija, kriitikko ja kielimies; vaikkei hän tunne kieliopillisia nimityksiäkään, rupee hän muoto-opillisiin, ja runomittaisiin väittelyihin ja koettaa todistaa että Lönnrotin Kalevalassa on paljon virheitä . . .»

Kieliolojamme kirjeenvaihtajat joskus koskettelevat, vaan ainoastaan pintapuolisesti, eivätkä he näy niitä oikein käsittävänkään. — Snellmanin Saima lehdestä kertoo Grot Pletneville kirjeessä 10 p:ltä maalisk. 1844 seuraavasti:

»Tämän vuoden alusta on tunnettu suomalainen kirjailija, matkoillaan Ruotsissa ja Saksassa kuuluisaksi tullut Snellman, Kuopion koulun johtaja, alkanut Kuopiossa julkaista Saima-nimistä viikkolehteä. Koska hän on nerokas ja oppinut, vaan samalla suuresti itseensäluottavainen, on hän ruvennut ankarasti ahdistamaan kaikkia muita sanomalehtiä kohdellen niitä ylenkatseellisesti, hyvänluontoisina, mutta typerinä sepustuksina. Hän nähtävästi luuli että nämät kumartaisivat maahan hänen edessään, vaan nepä aikalailla antavat takaisin. Muuten Saima todella on paras täkäläisistä lehdistä, sisältää usein yleisesti mieltäkiinnittäviä kirjoituksia, etenkin semmoisista asioista, jotka koskevat suorastaan Suomea, ja se koettaa todistaa että ruotsalaisuuden valta tässä maassa on loppunut ja että kansallishenki ja kansallinen kieli on kaikin tavoin kehitettävä».

Tähän vastaa Pletnev:

»Kuinkahan meillä otetaan vastaan tuo antiruotsalaisuus? Tulleekohan sen sijaan suomalaisuus? Ei, eiköhän silloin pääse valtaan jo venäläisyys!»

johon taas Grot arvelee:

»Jotta ruotsalaisuus saataisiin vähitellen syrjäytetyksi, ei mikään voi olla edullisempaa kuin se, että suomalaisuus lujitetaan toistaiseksi, kunnes asiat edemmäs kehittyvät ajan luovassa helmassa. Niin ajattelee hallituskin, sillä ei se tarkoituksetta auttaisi suomen kielen edistystä, suojelisi täkäläistä kirjallisuuden seuraa y. m.»

V. 1844 hallitus ryhtyi uusiin toimenpiteisiin venäjän kielen edistämiseksi maassamme. Valvomaan venäjän kielen opetusta kouluissamme nimitettiin kumpaankin hiippakuntaan tarkastaja. Senaatti ehdoitti näihin toimiin Grotin ja Baranovskin. Niinmuodoin Grot tuli tarkastajaksi Porvoon hiippakuntaan, Baranovski Turun hiippakuntaan. Grotin piiriin kuuluivat Porvoon, Haminan, Viipurin, Savonlinnan, Käkisalmen, Sortavalan ja Kuopion koulut. Joka kevät hän sitten kävi tarkastusmatkoilla, joilla oppi tuntemaan maatamme ja olojamme kenties paremmin kuin moni suomalainen ja sai paljon tuttavia. Liian laveaksi kävisi kertoa kaikista Grotin näillä matkoillaan tekemistä havainnoista. Mainittakoon esimerkkinä kuitenkin pieni ote hänen ensimäiseltä matkaltaan:

»Kuopiosta 6 p. kesäk. 1845.

... Snellman miellytti minua suuresti yksityismiehenä ... Kimnaasin ja alkeiskoulun opettajat pitivät meille[1] aamiaisen, jossa tilaisuudessa minulle

[1] Piispa Ottelin oli mukana ensimäisellä tarkastusmatkalla.

osotettiin suurta ystävyyttä. Viinejä oli runsaasti, pidettiin kauniita puheita ja vastapuheita. Minäkin pidin puheen vastaukseksi Snellmanin lausumaan tervehdykseen . . . Sangen merkillisenä ja lupaavana ilmiönä pidän sitä, että venäläistä, joka tulee Suomen sydämeen tutkimaan venäjän kieltä, näin kohdellaan».

Venäjän kielen opettajien suhteen tuli syksyllä 1844 asetus joka sääsi, että tämmöiseen virkaan voivat päästä ainoastaan Viipurin kymnaasin käyneet, sekä muista suomalaisista ne, jotka hankkivat todistuksen taidostaan jostakin venäläisestä yliopistosta. Moskovan matkarahojen suhteen määrättiin että ne korotettaisiin 350:stä 500:aan ruplaan vuodessa ja että jokainen stipendiaatti palattuaan oli velvollinen viiden vuoden ajan olemaan venäjän kielen opettajana.

Mutta olot maassamme eivät olleet venäjän kielen harrastuksille suotuisat, ja hallituksen toimenpiteet herättivät pelkoa ja epäilystä. Tämä mielten kiihotustila puhkesi joskus mielenosotuksiin yliopiston nuorisossa, ja Grot, joka edusti venäjän kieltä yliopistossa, joutui näiden mielenosotusten viattomaksi uhriksi. Grot näkyy olleen ankara vaatimuksissaan, jopa niinkin ankara, että hänen toverinsa huomauttivat hänelle siitä. Erään kerran hän sanoo:

»Minua täällä syytetään liian ankaraksi vaatimuksiltani, josta jo moni professoreista on minulle huomauttanut. Mutta minkä sille taitaa? Ilman ankaruutta ei voi edistää niin laiminlyötyä asiaa kuin venäjän kielen opetus täällä oli».

Syksyllä v. 1845 hän muutti luennoitsemistapansa siten, että hän antoi ylioppilaiden vuorotellen kääntää kappaleita Pushkinin teoksista, ja käännöstä korjatessaan hän esitteli selityksiänsä. Tätä tapaa hän piti uutta kieltä opetettaessa sopivampana kuin tuota yksipuolista lukemista kateederista. Mutta tämmöinen tapa oli siihen aikaan outo ja ylioppilaat näkyvät yleensä saaneen sen käsityksen, että Grot joka tunti piti kuulusteluja, ja koska he pitivät sitä ylioppilaan arvoa alentavana, niin he päättivät demonstreerata. Annamme Grotin itsensä kertoa tästä tapauksesta. Marrask. 18 p. 1845 hän kirjoittaa:

— — »Luennollani tapasin tavattoman paljon ylioppilaita, joiden joukossa ei ollut juuri ketään tavallisista kuulijoistani. Minä arvasin heti että he aikoivat vastustella, jos panisin heitä lukemaan. Kuitenkin astuin etumaisen penkin luo ja kysyin mitä tämä paljous merkitsi. Äärimpänä istuva vastasi: 'olemme tulleet kuulemaan luentoanne'. Silloin astuin heti kateederiin ja sanoin: 'Sen johdosta, mitä näen, pyydän selittää, että alottamani keskusteluluennot perustuvat molemminpuoliseen suostumukseen, jonka ohessa myös olen ilmoittanut, että jos tahdotaan entistä tapaa, niin

minä edelleen luennoitsen kateederista; mutta tämmöistä toivomusta ei kukaan ole lausunut. Nyt, kun näen edessäni niin monta, jotka eivät ole osallisia tässä suostumuksessa, luen tietysti kateederista'. Sitten valitsin luettavaksi runon 'Olegin kilpi'. Sekä noiden alkusanojen lausumisen että näiden säkeiden selittämisen, sekä historiallisen että kielitieteellisen, suoritin sujuvasti ja semmoisella pontevuudella, jommoista kuulijani tietysti eivät olleet odottaneet, he kun olivat aikoneet saattaaa minut ahdinkoon. Sillä välin, luennon kestäessä, tuli sisään vieläkin muutamia ylioppilaita, mikä tavallisesti ei tapahdu. 'Olegin kilvestä' siirryin 'Mustalaisiin'. Minä huomasin kuinka pakko ja vastustus voivat innostuttaa, minä puhuin ikäänkuin olisin erittäin valmistanut tätä luentoa. Lopetettuani en katsonut tarpeelliseksi ruveta laveampiin selityksiin, vaan menin tieheni. Mutta huomenna aion sanoa pari vakavaa sanaa uuden menetelmäni syistä».

Mutta seuraavana päivänä Grot ei mennytkään luennolle »koska» — sanoo hän — «tahdon näyttää että olen tyytymätön heidän eiliseen käytökseensä». Mutta ylioppilaiden käytös herätti huomiota ja pelkoa että asia voisi saada vaarallisempia seurauksia. Seuraavalle Grotin luennolle saapui varakansleri Thesleffkin, ja kun Grot pian sen jälkeen tapasi rehtorin [1] ynnä erään toisen professorin, kysyivät nämät eikö hän ollut kirjoittanut asiasta Pietariin; Grot vastasi kieltävästi — »sillä» - sanoo hän Pletneville — »sen minkä olen sanonut sinulle pidän sanomatta jääneenä, omaan itseeni kätkettynä. Muista se! — He (professorit) sanoivat että ylioppilaat itse katuvat tätä tekoaan, semminkin kun monet olivat olleet päinvastaista mielipidettäkin ja he olivat iloissaan siitä etten ole tehnyt juttua tunnetuksi. He myönsivät ettei minun uudistustoimessani ollut mitään omituista tai lainvastaista, mutta kulkupuhe on antanut kaikelle toisen muodon». Muutkin professorit, kuultuaan asian oikean laidan, osottivat Grotille luottamusta, ja hän lopettaa sanoilla:

»Olen iloinen tapahtuneesta väärinkäsityksestä ja olen vakuutettu siitä että sen seuraukset tulevat olemaan hyvät venäjänkielen edistymiselle. Iltapäivällä ennen tiedekunnan kokousta kävin Thesleffiäkin rauhoittamassa».

Vastauksessaan tähän kirjeeseen kirjoittaa Pletnev m. m.

»Se mikä saattaa minut raivoon nuorta sukupolvea vastaan on juuri se, etteivät voi erottaa mitä ansiokkainta miestä tavallisesta professorista . . . Mitä siihen tulee, että minä täällä levittäisin tuota juttua, niin ole huoleti! Minä en voi kärsiä että tämmöisiä likajuttuja kerrotaan, tapahtuipa se kenelle tahansa. Sitäpaitsi en minä rakkauteni tähden suomalaisiin tahdo kellekään esittää heitä tyhminä tai turhamaisina».

Tämän tapauksen johdosta Grot kirjoitti mietteensä »venäjän kielestä Suomessa»; hän sepitti ne erään tätä asiaa käsittelevän keskustelun jälkeen

[1] Vilhelm Gabriel Lagus, rehtorina 1845—1848.

salaneuvos Haartmanin ja paroni Kothenin kanssa. Niissä Grot sanoo m. m. seuraavaa:

»Pitäisi saada hallitukselta selvä selitys siihen, mitä se oikein tässä kohdin tahtoo. Jos se tahtoo venäläistyttää kaikki, niin se — ei saavuta tarkoitusperäänsä; jos se taas tahtoo säilyttää entiset oikeudet ja lait, niin miksi kaikkien pitää osata venäjän kieltä? Annettakoon jokaisen yliopistoon tullessaan itse päättää tahtooko hän suorittaa tutkinnon venäjän kielessä vai eikö ja vaadittakoon sitä ainoastaan niiltä, jotka aikovat ruveta määrättyihin virkoihin. Mutta sen sijaan näiden tulisi osata sitä perusteellisesti ja suorittaa ankara tutkinto. Nykyjään on sekä leväperäisyys että ankaruus professorin puolelta yhtä sopimaton: jos hän on leväperäinen, niin hän hyväksyy tutkinnossa semmoisenkin, jonka pitäisi osata venäjää hyvin; jos hän taas on ankara, käy niiden vaikeaksi, joille tämä tieto ei ole niin tarpeellinen. Pitäisi olla eri oppilaitos missä kaikki opetettaisiin venäjäksi. Miksei senaatti voi tehdä esitystä näistä muutoksista? Siellä istuu joko yömyssyjä tai miehiä, jotka ovat ennakkoluuloja täynnä. Tarpeellista olisi että hallitus vaatisi tästä asiasta ymmärtäväisten miesten (Haartmanin) lausuntoja. Jos liiallisiin pakkokeinoihin ryhdytään, käy täällä samoin kuin Itämeren maakunnissa: syntyy yleinen tyytymättömyys hallitukseen».

Mutta pari viikkoa myöhemmin muutamat ylioppilaat panivat toimeen toisen mielenosotuksen Grotia vastaan. Tästäkin kertoo hän seikkaperäisesti kirjeessä 4/16 p:ltä joulukuuta 1845. Kun hän tapansa mukaan tuli Baranovskin tentaamille ja alkoi tehdä kysymyksiä, astui yksi tutkittavista esille ilmoittaen, etteivät aikoneet tunnustaa ketään muuta tutkijaksensa kuin Baranovskia. Grot silloin heti lakkautti tutkinnon ja ilmoitti asiasta rehtorille. Monen aprikoimisen jälkeen päätettiin kuitenkin jättää asia sikseen ehdolla, että tutkittavat jälleen kokoontuisivat entiseen paikkaan ja syyllinen pyytäisi Grotilta anteeksi. Niin tapahtuikin.

Muitakin ikävyyksiä Grot sai kokea. Kun hän joulun jälkeen oli palannut Pietarista tuli hän kolme eri kertaa häirityksi omassa kodissaan: kahdesti häneltä särjettiin ikkuna ja kerran poltettiin jotain räjähtävää ainetta hänen ikkunansa takana. Ensin hän ei katsonut tarpeelliseksi ryhtyä mihinkään varokeinoon, mutta kun häiritsemistä uudistettiin, ilmoitti hän asiasta Thesleffille. Tämä pani poliisivoiman liikkeelle, pahantekijää etsittiin, vaan turhaan. Thesleff ilmoitti asiasta Pietariinkin. Tämä tuntui Grotista kovin vastenmieliseltä ja hän huudahtaa: »Kukapa olisi voinut uskoa että minä, rauhaarakastavine luontoineni, joutuisin tänkaltaisiin ikävyyksiin». — Helsingin yleisö näkyy yleisesti paheksineen tätä ilkityötä, ja useat kävivät Grotin luona ilmoittamassa mielipahaansa; esim. kirjeessään 4 p:ltä maalisk. 1846 hän sanoo:

»Rein kävi luonani sanomassa että kaikki oikein ajattelevat ylioppilaat ovat hyvin pahoillaan tästä asiasta . . . Eilen illalla kävi luonani Ilmoni, tänään Meurman vakuuttamassa että kaikki kovasti moittivat pahantekijää . . . Eilen kävi myös luonani Nervander ja puhui paljon näistä asioista; minä olen hänelle kiitollinen hänen luottamuksestaan, avomielisyydestään ja muutamista hyvistä neuvoista. Ei kukaan täällä vielä ole puhunut kanssani niin suoraan kuin hän».

Ja vielä muitakin todistuksia sai Grot siitä, etteivät ylioppilaat eikä yleisö suinkaan hyväksyneet sitä mikä oli tapahtunut.

Yleisön osanotto teki Grotiin hyvän vaikutuksen, niin ettei hän pannut ikkunajuttua suuresti pahakseen. Jo 9 p. maaliskuuta hän kirjoittaa:

»Minua kohdanneilla ikävyyksillä on ollut hyväkin puolensa: sen kautta on tullut ilmi, että kaikki ihmiset yleensä suosivat minua ja se mielipaha, jota he tuntevat sitä kohtaan, joka niin halpamaisesti häiritsee rauhaani, on lähestyttänyt heitä minuun».

Tämäntalvisten retteløiden ikäviä vaikutelmia haihduttivat ne kauniit muistot, mitkä Grotiin jäivät hänen seuraavankesäisestä seurustelustaan Elias Lönnrotin kanssa. Jo kauan oli näet heidän kesken ollut puhetta siitä, että yhdessä tekisivät matkustuksen Pohjois-Suomeen ja tänä kesänä he toteuttivat aikeensa. Kun Grot taas oli kierrellyt kaikki Porvoon hiippakunnan koulut, yhtyi hän Kuopiossa Lönnrotiin. Täällä viivyttiin muutamia päiviä Snellmannin, Fabian Collanin, Snellmanin apen, apteekkari Vennbergin y. m. seurassa. He olivat myös läsnä alkeiskoulun vuositutkinnossa, jossa Snellman jakeli oppilaille todistukset ja koulun tarkastaja, Iisalmen kirkkoherra Frosterus [1], piti kauniin ja tuntehikkaan puheen; sitten he viettivät hauskan illan opettajien ja tarkastajan seurassa Kelloniemen kievarin ravintolassa, muutaman virstan päässä kaupungista. Seuraavana aamuna lähdettiin Kuopiosta; koska kirjeet tältä matkalta ovat jotenkin huvittavia, painatamme niistä pitempiä otteita:

»Iisalmen pappilasta 6 p. kesäk. 1846.

. . . Kello 11 lähdimme Kuopiosta. Ensimäisessä kievarissa, samassa paikassa missä edellisenä iltana olimme juhlineet, hyvä ja rakastettava apteekkari Vennberg, joka oli meitä saattamassa, käski tarjota samppanjaa, jonka yhdessä hänen kanssaan tyhjensimme. Täältä kuljimme viisi virstaa lautalla, jolla paitsi meidän rillojamme vielä oli kolmet rattaat hevosineen. Jatkaessamme sitten matkaa maitse opetimme toisillemme venäjää ja suomea kääntämällä puheluharjoituksia, jotka Lönnrot oli ottanut mukaansa . . . Koska sinä niin vähän tunnet Lönnrotia, et voi arvata, minkälainen ihminen hän oikeastaan on: hänessä on semmoinen herttainen hyvänluontoisuus, suoruus ja teeskentelemättömyys, että kaikki, jotka hänet tuntevat rakastavat häntä

[1] Myöhemmin Kuopion piispa.

sydämestään. Tuskin olimme eilen istuneet lautalle ja hän saanut piippunsa sytytetyksi, kun minä huomasin hänen kädessään vielä toisenkin piipun. Hän oli näet hiljalleen ottanut sen naapuriltaan soutajalta, pisti sen täyteen tupakkia, sytytti ja antoi sen hänelle takaisin. Muistatkohan sinä oikein hänen omituista muotoansa, rumaa, mutta miellyttävää, kun siihen tottuu? Minä oikein ihailen häntä, etenkin kun hän puhuu ja ojentelee käsiään ja nyykäyttää päätään edestakaisin. Kertoessaan jotain naurettavaa hän itse usein purskahtaa nauruun. Hänen pukunsa on yhtä omituinen kuin koko hänen olentonsakin. Päässä hänellä on viheriäinen topattu verkalakki, jossa on lippu ja samettinen reunus. Palttoo, harmaanruskea väriltään, on tehty kotitekoisesta villakankaasta; siinä on musta samettikaulus ja samallaiset käänteet; uutena se on maksanut 16 rupl. 50 kop. paperirahaa ja tehty se on Kajaanissa. Hän ei pukeudu näin ainoastaan matkaa varten, vaan sentähden, ettei ole tottunut hienoihin vaatteisiin ja koska hänen täytyy olla säästäväinen . . .

Tänne Iisalmelle saavuimme eilen illalla kello 11. Isäntämme, tohtori Frosterus (rovasti), oli kovin kehottanut meitä tulemaan luokseen. Hän on maan rikkaimpia pappeja: hänellä on vuotuisia tuloja aina 14 tuhanteen ruplaan asti ja hän elää, kuten Lönnrot sanoo, niinkuin kreivi. Todella, kaikesta huomaa varallisuutta. Hänen rouvansa, joka on hyvin rakastettava nainen, ei vielä ole vanha. Vahinko etten saa nähdä heidän tytärtään: hän vierailee näet Oulussa, jossa opettelee soittamaan pianoa . . . Frosterus itse on mies, joka on tunnettu ankaruudestaan ja tarkkuudestaan papinvirassa, vaan seuraelämässä hän on lempeä ja ystävällinen; hänen ulkomuotonsa on hyvin miellyttävä . . . Illallisen jälkeen isäntä vei minut makuuhuoneeseen, jossa oli kiinalaisia ruusuja ikkunalaudalla ja viheriäiset ikkunaverhot. Mitä hienoimmat makuuvaatteet ja ruusunkarvainen silkkinen peite — ne tavataan jokaisessa kunnon pappilassa. Tänään joimme kahvia hopeisista neuvoista» . . .

Matkailijamme jatkoivat sitten matkaansa pohjoiseen päin aina Tornioon ja Aavasaksalle asti. Paluumatkalla he kävivät m. m. Limingan pappilassa, jossa olivat mukana professori Borgin virkaanasettajaisissa. Tätä juhlatilaisuutta ynnä sitä seuraavia päivällisiä kuvailee Grot hyvin vilkkaasti:

»Pöytä oli niin pitkä että se ulottui kautta kahden huoneen ja sitä paitsi oli eri pöytä kutsutuita talonpoikia varten. Lukematta näitä oli vieraita noin 40, niiden joukossa 12 pappia eri paikkakunnilta maata, läheltä ja kaukaa. Toisessa päässä pöytää istui Oulun kuvernööri, Lagerborg, emännän vieressä, toiseen päähän pantiin minut istumaan Borgin viereen, joka oli naapurinani konsistorissakin. Oikealle puolelle istui installator, 67-vuotias ukko Frosterus, joka on ollut Borgin opettajia . . . Sittenkuin kuvernöörin malja oli juotu toi isäntä sisään 10 valittua talonpoikaa ja tervehti heidän nimessään kuvernööriä suomeksi; sitten piti hän heille puheen, joka Lönnrotin sanojen mukaan oli hyvin liikuttava. Hän puhuu sujuvasti ja innolla. Iltapäivää vietettiin sitten osittain sisällä, sateen suojassa, osittain ulkona teltan ympärillä, jossa tarjottiin totia ja punssia. Tultuani tuttavaksi useimpien kanssa, puhelin milloin yhden milloin toisen kanssa ja saavutin nähtävästi suosiota. Ruotsinkielen-taitoni on minulle suureksi avuksi ja se näkyy herättävän heissä huomiota» . . .

Sitton seuraa muutamia mietteitä suomalaisista yleensä ja Lönnrotista erittäin:

»Minun asemani olisi hyvin tukala, jollen koettaisi mukautua niiden ajatustavan ja käsitysten mukaan, joiden kanssa minulla on tekemistä. Onneksi heissä on niin paljon hyvää, jaloa ja kunnioitusta ansaitsevaa, ettei semmoinen mukautuminen minulle ensinkään tunnu rasittavalta. Se ystävyys, jota minulle kaikkialla osotetaan, ei voi olla minua liikuttamatta ja kuta enemmin opin tuntemaan suomalaisia ja Suomenmaata, sitä enemmän arvoa panen heihin. Jos löydän heissä vastarakkautta niin voin olla täysin tyytyväinen. Tämä matkani laajentaa suuresti tietojani Suomesta sekä tuttavapiiriäni. Tärkeä on myös lähestymiseni Lönnrotiin. Tarkkaavasti opettelen minä tuntemaan häntä: se on sitä huvittavampaa, hän kun on käynyt aivan toista elämänkoulua kuin minä. Hänen koulunaan ovat olleet puute ja kaikenlaiset vaikeudet. Häneltä voin oppia olemaan ilman mukavuuksia ja nautintoja. Jos niitä tarjotaan ei hän niitä hylkää, vaan jollei niitä ole, on se hänelle yhdentekevä. Ei hän pelkää kuumuutta eikä kylmää, ei tule kärsimättömäksi eikä harmistu, vaikka tapahtuukin pieniä vastoinkäymisiä matkalla, vaan hän on kaikkeen ja kaikkiin tyytyväinen. Kuitenkaan ei hänen terveytensä ole niin vahva kuin voisi luulla. Totta on että hän on siitä liian välinpitämätön; välinpitämättömyys omasta itsestään on huomattava kaikissa hänen toimissaan. Näitä hyveitä ei voi olla olemassa ilman syvää uskonnollista perustusta, ja minulla onkin ollut tilaisuutta tulla vakuutetuksi siitä, että tämmöinen perustus on hänessä suuresti kehittynyt» . . .

Sitten Grot vieraili 10 päivää Lönnrotin luona Kajaanissa kirjoitellen, paitsi kirjeitään, vielä laveampia matkamuistelmia. He tekivät myös pienempiä retkiä Kajaanin ympäristöihin, kävivät m. m. katsomassa Lönnrotin vanhempia, jotka asuivat Polvilassa lähellä Kajaania; ukko oli siihen aikaan 81, eukko 75 vuoden vanha.

Kajaanista lähti Lönnrot vielä saattamaan Grotia Iisalmelle, jonka pappilassa taas viettivät pari hauskaa päivää. Tästä kertoo Grot:

»Meitä otettiin vastaan, niinkuin ainakin, hyvin ystävällisesti. Nyt tapasimme täällä muutamia meille uusia henkilöitä: talon tyttären ynnä kolme hänen ystävätärtään. Vanhin heistä oli tuskin 17 vuotias, mutta ihmeellistä on kuinka he, eläessään näin kaukana pohjoisessa, kuitenkin ovat kaikin puolin kehittyneet. Neiti Frosterus[1] ei vielä ole täyttänyt 15 vuotta, vaan minä luulin hänen olevan yli 16. Hän on kaunis ja miellyttävä; samallainen on neiti Kellgren[2], rikkaan kuopiolaisen kauppiaan tytär; vähemmin kaunis vaan miellyttävin kaikista on neiti Wichmann[3] Oulusta, joka toisinaan huvittaa seuraa oivalla laulullaan. Emäntä (syntyisin paroonitar Lybecker) on myöskin vielä nuori, hienosti sivistynyt ja hyvin hyvä ihminen. Täällä ollessa on vaikea käsittää, että on niin kaukana kaikista

[1] Nyk. kenraalinrouva Boldt.
[2] Nyk. professorinrouva Pipping.
[3] Myöhemmin pastorinrouva Hällfors.

kaupunkielämän mukavuuksista: täällä saa nähdä upeutta, mukavuutta, seurustelutaitoa, sieviä pukuja ja kuulla musiikkia. Ilja Ivanovitshia[1] naiset kaikkialla suuresti rakastavat ja hän osaakin heitä huvittaa».

Lähdöstään Iisalmelta kertoo Grot:

»Kun iisalmelaiset isäntäni eilen saivat tietää että aioin lähteä, pyysivät he minua kaiken-mokomin vielä jäämään, mutta minä en enään voinut. Aamiaisen jälkeen joimme kahvia puutarhassa; neiti Wichmann lauloi. Kun jo olin valmis lähtöön, puettuani päälleni palttoon ja vyötettyäni itseäni nahkavyöllä, josta riippui tuppiveitsi (Lönnrotin antama muisto Kajaanista), pyydettiin minua vielä puutarhaan istumaan. Ilmestyi tarjotin, jolla oli laseja ja tavattoman suuri malja, mikä pian täytettiin punssilla. Juotiin minun maljani puheen jälkeen, jonka isäntä itse piti; sitten juotiin Lönnrotin ynnä muiden maljat. Nuoret herrat lauloivat m. m. lauluja Frithiofista. Se oli ihmeen ihanaa. Erityisellä maljalla Frosterus ja Lönnrot lausuivat sen toivomuksen, että ensi vuonna, tutkinnon jälkeen Kuopiossa, jälleen yhtyisin täällä Lönnrotin kanssa. Minä lupasin, jos voin. Kun viimein kaikellaisten maljojen, toivomusten ja kiitosten jälkeen menin rillojeni luo ja jo istuin mennäkseni, tuotiin tarjotin taas ja sijoitettiin kuskilaudalle. Juotiin eronmalja ja laulettiin laulu, johon nuoret kaunottaretkin ottivat osaa. Sitten Lönnrot, kantele käsissään ja seisoen rillojen ääressä, lauloi suomalaisen kansanlaulun. Lopuksi kiitin vielä viimeisen kerran ja lähdin ajamaan» . . .

Grotin tämän matkan herättämistä mietelmistä otettakoon vieläkin muutamia:

»Ei siinä kyllin että kaikkialla maassa asuu paljon hyviä ja ymmärtäväisiä ihmisiä» — sanoo hän — »vaan Suomessa on sivistys hyvin kehittynyt suurimmassa osassa sen asujamia. Kaikilla virkamiehillä, alimpiin asteisiin asti, on, jollei spesialitietoista, opillista sivistystä, niin ainakin yleisinhimillistä, jonka perustuksena on uskonto ja siveys. Tämä sisällisen hienouden yleisyys niillä seuduin, missä minä nyt olen käynyt, hämmästyttää minua ja herättää mietteitä» . . .

Vieläpä heräsi Grotissa joskus ajatus asettua Suomeen asumaan ainiaaksi. Elok. 3 p. 1846 kirjoittaa hän: »Minä tahtoisin ainiaaksi jäädä Suomeen; usein herää minussa halu ruveta maanviljelijäksi; mutta mitenkä voi tietää, tokko se on sallimuksen tahto ja eivätkö asianhaarat estä?» . . . Ja halu oppia suomen kieltä vahvistui hänessä, kuten näkyy sanoista: »Matkallani edistyin vähän suomen kielessäkin, enkä nyt enää aio sitä jättää» . . .

Merkillisempiä tapahtumia 1886 vuoden lopulta, joista kirjeenvaihtajat puhuvat, oli vielä Tegnérin kuolema, joka Grotin sanojen mukaan tapahtui yöllä vasten marraskuun 3:tta päivää kello $^1/_2$ 12, ja »Saima»-lehden lakkauttaminen, josta Grot mainitsee kirjeessä 3 p:ltä joulukuuta:

[1] Lönnrotia.

»Eilen kuulin että senaattiin on tullut käsky lakkauttaa Saima. Tämä tieto ei vielä ole levinnyt mutta se tulee tietysti herättämään suurta melua».

Vielä mainittakoon että Pletnev tämän vuoden loppuessa luopui Sovremennikin toimittajanvirasta; syynä oli osittain heikontunut terveydentila, osittain nuo alituiset rettelöt sensuurin kanssa. Sen jälkeen lähetti hän usein Grotin Suomea koskevat kirjoitukset muihin Pietarin lehtiin.

Vuoden 1847 promotsionissa aiottiin antaa Grotille kunniatohtorin arvo. Kirjeessä 11 p:ltä maaliskuuta hän kertoo miten tiedekunnan kokouksessa dekanus, Tengström, esittäessään kunniatohtorin-ehdokkaita, oli maininnut hänetkin. Muita ehdokkaita olivat: Lönnrot, Snellman, Akiander ja Aleksanteri Armfolt. Tämä kunnianosotus suuresti ilahdutti Grotia ja hän kehuskelee hyvää suhdettaan tovereihinsa:

»Tengström on aina ollut yksi niitä professoreita, joita enimmin olen kunnioittanut ja joiden kanssa olen paraiten tuttava. Muuten olen kaikkien virkaveljieni kanssa samallaisissa väleissä, niin että jo senkin tähden en tahtoisi vaihtaa nykyistä asemaani loistavampaan».

Mutta aiotusta kunnianosotuksesta Grot ei tullutkaan osalliseksi syystä että muiden ehdokasten suhteen syntyi erimielisyyksiä.

»Enkä minä tahtoisikaan» — sanoo Grot — »tulla osalliseksi kunnianosotuksesta, jota kielletään miehiltä, joita koko kansa pitää suuressa kunniassa . . . Vaikken rakasta kannella, on asia kuitenkin niin naurettava ja huvittava, etten voi hillitä itseäni, vaan kerron sen sinulle luottaen täydelliseen vaitioloosi. Kaikki, paitsi kahta vanhinta jäsentä, antoivat täyden suostumuksensa. Mutta Linsén, personallisesti loukkaantuneena eräistä Snellmanin sanoista tämän entisessä sanomalehdessä ja närkästyneenä Lönnrotille tämän ystävyyden takia Snellmanin kanssa, antoi molemmista mitä häijyimmän, mutta samalla naurettavimman lausunnon. 'Mitäpä merkitsee Lönnrotille tohtorinarvo? Hänen palkkanaan on talonpoikien kunnioitus. Minä ehdottaisin että hänen kunniakseen leimattaisiin mitali, johon kuvattaisiin avojalkainen mies, paperikääre kainalossa ja päällekirjoitukseksi pantaisiin: 'Unus homo cursando nobis restituit rem!' Mitä Snellmaniin, tuohon suurimpaan filosofiin ei ainoastaan Suomessa, vaan kaikissa pohjoismaissa, tulee, niin hänen kunniakseen olisi pystytettävä temppeli, jolle sopivimpana paikkana pitäisin Mosebackea, jossa hän kerran, eräänä ihanana aamuna lumosi tanskalaisen kirjailijan Molbechin' [1]» . . .

Kirjeessä 10 p:ltä kesäk. Grot kuvailee itse promotsionia komeine juhlallisuuksineen, ja hän lopettaa kertomuksensa huudahduksella: »Kas siinä köyhyyden ja — kemujen maa!»

Kesällä v. 1847 Grot kävi Ruotsissa, jonne hän jo kauan oli aikonut mennä tutustuakseen lähemmin siihen maahan, jonka kieltä ja kir-

---

[1] Vert. TH. REIN: Joh. Vilh. Snellmanin elämäkerta, siv. 544.

jallisuutta hän niin hyvin tunsi ja suuresti rakasti. Tuskin oli hän Ruotsissa noussut maihin, kun häntä kohtasi surusanoma Franzénin kuolemasta. »Ja niin muodoin» — sanoo Grot — »hän, joka niin usein kutsui minua Ruotsiin, kohtaa nyt kylmänä minut». Tukholmassa hän tapasi monta tuttua suomalaista, esim. professori Nordströmin, joka edellisenä vuonna oli siirtynyt Ruotsiin valtionarkistonhoitajaksi, ennen mainitsemamme Lavoniuksen, joka oli nainut Rosina v. Haartmanin y. m. Myös sai hän täällä paljon uusia tuttavia, joista mainittakoon: Beskowit, rouva Carlén, Fredrika Bremer [1] y. m.

Grot kävi myös Upsalassa, jossa hän viipyi viikon ajan; sikäläinen yliopisto aloitti juuri lukukauttaan ja Grot oli tilaisuudessa kuuntelemaan luentojakin. Täällä tutustui hän m. m. Hwasseriin, Atterbomiin, arkkipiispa Vingårdiin, rehtori Knösiin, professori Böttigeriin y. m.

Käytyään vielä Etelä-Ruotsissa ja katseltuaan Trollhättan putousta y. m. merkillisempiä paikkoja palasi Grot Suomeen kaikin puolin tyytyväisenä matkaansa, joka oli kestänyt puolentoista kuukautta. Hänen matkakertomuksensa painettiin v. 1848 St. Peterburgskija Vjedomostiin.

Syksyllä v. 1847 määrättiin Nordenstam hoitamaan sijaiskanslerin virkaa Thesleffin sairauden ajaksi ja kun Thesleff pian sen jälkeen kuoli, nimitettiin Nordenstam vakinaiseksi tähän virkaan. Grot kuvaa uutta sijaiskansleria seuraavasti:

»Hän on kenraalimajuri, tähtiä täynnä, 44 vuoden vanha, keskikokoinen, mustanverevä, vilkas, puhelias ja rakastettava; ruotsia hän puhuu niinkuin ei milloinkaan olisi ollut poissa Suomesta, vaikka hän on ollut Venäjällä noin 20 vuotta; venäjää hän taitaa kuin venäläinen».

Nordenstamin nimitystä sijaiskansleriksi Pletnev piti hyvin merkillisenä tapahtumana ja kehottaa Grotia lähenemään uutta sijaiskansleria »sillä» — kuten hän sanoo — »tästä odotan mitä suurinta hyötyä sille maalle, joka on tullut sinun toiseksi isänmaaksesi . . . Te molemmat paraiten koko Suomessa ymmärrätte ja tunnette, mikä on tärkeätä voittajien ja voitettujen välisissä suhteissa. Sivistys ja vielä enemmän kummankin kielen taito ovat vapauttaneet teitä ennakkoluuloista, jotka ovat tavallisia eri kansoissa, jotka kuuluvat saman valtikan alle» . . .

Ihastus uuteen sijaiskansleriin oli alussa yleinen ja nousi ylimmilleen seuraavana keväänä, jolloin hän antoi ylioppilaille luvan viettää suurta toukokuunjuhlaa; Thesleff oli näet kieltänyt heiltä tämän tavan. Tätä

[1] Käyntiään Fredrika Bremerin luona kuvailee hän seikkaperäisesti kirjeessä $^{6}/_{17}$ p:ltä lokak. 1847.

kuuluisaa Flora-juhlaa Gumtähden suurella niityllä, jossa Cygnæus piti mainion puheensa ja jolloin isänmaallinen innostus oli ylimmillään, kuvailee Grot hyvin tarkasti. Painatamme tähän hänen kertomuksensa kirjeestä 3/15 p:ltä toukok. 1848:

»Paikka oli valittu neljän virstan päässä kaupungista. Kokoonnuttuaan yliopiston edustalle kello 3 j. p. p. ylioppilaat lähtivät juhlakulkueessa ja musiikin soidessa liikkeelle. Kellon käydessä viittä alkoivat vieraat kokoontua: kaikki oli jo täydessä toimessa kun minä tulin. Niitty oli vasemmalla puolen maantietä; sisäänkäytävän luona seisoi muutamia ylioppilaita ottamassa vastaan vieraita. Kahdella oli käsissään suuret simasarvet, joista ojensivat minulle toisen tervehdyksen merkiksi ja kehottivat juomaan muinaisajan tapaan. Kahdessa eri paikassa soitteli sotaväenmusiikki. Kentän keskellä liehui tavattoman suuri, kaunis lippu, johon Suomen vaakuna oli kuvattu; sitä oli aiottu kantaa kulkueen etunenässä Ruotsin ylioppilaiden tavoin, vaan sitä Nordenstam ei ollut sallinut. Etäämpänä oli asetettu pöytiä tavattoman suurine teckyökkineen totia varten sekä pienine tynnyreineen, joissa oli punssia ja viiniä, kuten päällekirjoitukset: 'punsch', 'carolina' osottivat. Pöytien taakse oli pystytetty telttoja sateen varalle. Telttojen ja pöytien välillä tunkeili enimmin ihmisiä; siinä oli kohonevalla paikalla lavitsa, jolle vuorotellen nousivat puhujat esittämään maljoja. Tämä olikin juhlan pääasiallisena ohjelmana ja sentähden minä yhä pysyttäydyin lähellä lavaa. Sillä välin koko niitty kirjavana vilisi ylioppilaslakkeja lyyryineen; pitkin tietä aina kaupungista tähän paikkaan asti liikkui loppumaton jono ajoneuvoja ja kävelijöitä; joukot uteliaina riensivät tänne saadakseen edes vilaukselta nähdä juhlallisuuksia. Pysähtyneiden ajoneuvojen ympärillä hääri ylioppilaita, tarjoten naisille viiniä ja makeisia. Pian itse niitylleklin ilmestyi suuret joukot naisia, joten juhlan muoto vieläkin vilkastui. Kun musiikki ei soittanut, lauloivat ylioppilaslaulajat. Vähitellen nuoriso tietysti tuli yhä iloisemmaksi ja meluavammaksi, liikkeet kävivät yhä vilkkaammiksi ja monimuotoisemmiksi ja askeleet muuttuivat pukinhypyiksi ja koikkauksiksi. Nordenstam oli tullut jo ennen minua; häntä oli otettu vastaan äänekkäillä hurraahuudoilla. Hän pysyttelihen keskustassa, puhellen kunniavieraiden kanssa, joiden joukossa oli Rokasovski [1], sekä vanhempien yliopiston jäsenten kanssa ... Maljoja esitettiin: keisarille, kanslerille, Suomen senaatille, sijaiskanslerille, rehtorille, professoreille, Suomen virkamiehille, isänmaalle. Paraiten puhui Cygnæus, joka esitti maljat kanslerille ja isänmaalle. En olisi uskonut että hän on semmoinen puhuja; tosin hänen puheensa olivat edeltäpäin valmistetut, mutta kuitenkin hän esitti ne suurella innostuksella, tyyneydellä, tunteellisuudella ja tahdilla. Kaikki ihastuivat hänen sanoistaan, mikä ilmeni loppumattomista hurraahuudoista ja ylioppilaslakkien lentämisestä ylös ilmaan. Toisen puheen jälkeen ylioppilaat tahtoivat nostaa hänet, mutta hän suuttui harmistuneena siitä, että niin yleisiä tunteita ilmilausuttaessa tahdotaan osottaa kunnioitusta yhdelle yksityiselle, eikä sallinut että häntä nostettiin. Hyvä oli myöskin puhe sijaiskanslerille, jonka piti maisteri Zilliacus; hän lausui ilmi sen luottamuksen, minkä Nordenstamin lujuus, vakavuus ja avomielisyys herättävät, hän kun oli antanut luvan tämän

[1] Thesleffin jälkeinen v. t. kenraalikuvernööri.

juhlan viettoon. Kahdesti huudettiin ihastuksissa hurraata. Puhuja, joka puhui rehtorille, luki hänen ansiokseen etenkin sen, että hän eri tilaisuuksissa oli edistänyt ylioppilaiden lähempää yhdistymistä, johon oli luettava myös se että hän oli pyytänyt lupaa juhlan viettämiseen. Rehtori katsoi tarpeelliseksi pitää vastapuheen, jossa hän etenkin kehitti omaa ajatustaan siitä, kuinka välttämätöntä on kohdella nuorisoa myötätuntoisesti ja leppeästi ja kuinka hyödytön ankara, poliisimainen silmälläpito on. Rehtorin pitkä puhe, joka lausuttiin vakaumuksella ja tunteella, teki syvän vaikutuksen ympäröiviin. Sittenkuin maljat oli joutu kutsuttiin vieraat seksalle, joka oli valmistettu paljaan taivaan alle niityn äärimmäiseen päähän pienen metsän laitaan. Se oli mitä vaatimattomin illallinen. Siellä Nordenstam esitti kiitosmaljan ylioppilaille. Tuskin oli hän saanut ensimäiset sanat lausutuiksi, kun hänen ääntänsä tukahuttivat ukkosen jyryn kaltaiset hurraahuudot; töin-tuskin hän sai ruumiinliikkeillä ja merkeillä hiljaisuuden entiselleen. Kun hän lopetti lyhyen tervehdyksensä ja heitti lasinsa pöydän alle, toistuivat huudot vielä kovemmin entistään; viimein häntä nostettiin. Päästyään vapaaksi arvasi hän olevan otollisen hetken poistua. Yli koko niityn seurasivat häntä ylioppilaat hurraten ja lakkejaan heilutellen; he nostivat hänet vaunuihin ja iloisen näköisenä lähti hän täydellisessä riemusaatossa . . . Illallisen jälkeen isäntä, Bonsdorff, vielä piti puheen, jossa sanoi ikipäiviksi lahjoittavansa niityn ylioppilaille vapunpäivän viettämistä varten . . .»

Tämän Grotin kertomuksen suuresta toukokuunjuhlasta lähetti Pletnev kanslerille.

Syksyllä v. 1848 puhuvat kirjeenvaihtajat paljon Snellmanin ja Aminoffin välisestä kilpailusta filosofian professorin virkaan. Vaikka Grot puolsikin Snellmania, todistavat hänen sanansa kuitenkin että häneenkin oli tarttunut jonkinlainen ennakkoluulo Snellmania vastaan ja että hän, antaessaan äänensä Snellmanille, ajatteli etupäässä sitä, mitä hyötyä tai vahinkoa hänen voteerauksensa hänelle itselleen ja hänen asemalleen venäjän kielen professorina voisi tuottaa. Kirjeessä 20 p:ltä syysk. hän sanoo:

»Kaikkien professorien asema on tässä tapauksessa hyvin vaikea, semminkin minun. Aminoffia ylioppilaat eivät voi kärsiä m. m. sen tähden että hän on hyvin ankara sensori; Snellman on hyvin suosittu ei ainoastaan ylioppilaiden kesken, vaan yleensä koko maassa. Tieteessä hän tietysti paremmin kuin edellinen vastaa nuorison ja muodissa olevan kritiikin vaatimuksia, tai lyhyesti sanottuna, ajan henkeä, mutta — totta puhuakseni — en minä erittäin kunnioita hänen filosofiaansa. En ole vielä päättänyt, kenen asetan ensi sijalle; vaan minusta näyttää että minun täytyy valita jälkimäinen, sillä luultavasti hän ei kuitenkaan tule nimitetyksi ja niinmuodoin en minä tule komprometteeratuksi yliopiston silmissä, mikä on hyvin tärkeätä, sillä siitä riippuu suuresti kunnioitus minun katederiani kohtaan.[1] Sano minulle oma mielipiteesi!» . .

[1] Meidän harventamaa.

Pletnev katseli kuitenkin asiata oikeudenmukaisemmalta kannalta ja vastaa:

»Sinun pitää tietysti antaa äänesi Snellmanille: hän on nero, ja jos hän nuoruuden turhamaisuudesta, mikä on ymmärrettävää ja siis anteeksiannettavaa, ei olekkaan aina noudattanut ankaraa järkevyyttä, niin hän epäilemättä, tultuaan vanhemmaksi ja vakaantuneemmaksi, kokemuksensa ja ajattelemisensa kautta on tuottava enemmän hyötyä yliopistolle kuin mies, joka, vaikka onkin hyväaikeinen, kuitenkin on vain tavallinen ihminen. Innokas professori ei ole ainoastaan kaunistukseksi yliopistolle, vaan elämällekin. Ilman semmoisia ihmisiä kaikki nukkuu ja muuttuu jäykäksi muodollisuudeksi. Hallituksen täytyy katsoa asiaa omalta kannaltaan, mutta sekin tietää ettei tylsällä partaveitsellä käy partaa ajaminen; terävää partaveistä pitää vain pidellä varovasti, vaan ei pidä sen sijaan ottaa tavallista veistä».

Seuraavassa kirjeessään Grot sanoo laatineensa lausuntonsa Snellmanin hyväksi, ja 4 p. lokak. hän kertoo miten konsistorin enemmistö olikin puoltanut Snellmania. Kun Aminoff kuitenkin tuli nimitetyksi virkaan kirjoittaa Grot 4 p. maalisk. 1849:

»Hallituksen täytyi tässä tapauksessa yhtyä vähemmistön mielipiteeseen, muuten se ei olisi menetellyt johdonmukaisesti, koska se jo ennakolta katsoo Snellmania karsaasti ja kerran on kieltänyt häneltä sanomalehden ulosantamisoikeuden. Konsistorin jäsenet taas eivät voineet katsoa asiaa toisin kuin puhtaasti professorilliselta kannalta ja olivat myös oikeassa. Nyt useat heistä kuitenkin ovat tyytyväiset hallituksen päätökseen, sillä he olivat antaneet äänensä Snellmanille ainoastaan yleisön mielipiteen tyydyttämiseksi».

Vuoden 1848 merkillisemmistä tapahtumista, joista kirjeenvaihtajat puhuvat, mainittakoon vielä Vänrikki Stoolin tarinain ensi osan ilmestyminen. Kirjeessään 3 p:ltä jouluk. 1848 sanoo Grot niistä:

»Ihmeen ihana runous! Ei löydy mitään senkaltaista kellään runoilijalla tätä ennen, ei edes Runebergillä itselläänkään. Muutamien runojen isänmaallisen tendenssin vuoksi ne olisivat sopimattomat[1], jollei runoilija alistaisi tätäkin tunnetta toisen, vieläkin korkeamman tunteen alle, nim. rakkauden ihmiskuntaan, joka rakkaus ei tunne kansallisuuksia, ja siten hän ihmeellisellä tavalla sovittaa taistelevat keskenänsä. Siten hänellä m. m. on sangen pitkä runo »Kulnev», jossa hän hyvin sattuvasti kuvaa tätä sankaria».

Näiden runojen lukeminen herätti Grotissa halua lukemaan kaikki, mitä sitä ennen oli Suomen viimeistä sotaa koskevaa ilmestynyt, ja hän sepitti sitten itse kirjoituksen »Kuvauksia Suomen sodasta», joka painettiin

---

[1] Meidän harventamaa.

St. Peterburgskija Vjedomostiin v. 1849; siinä oli m. m. runo »Kulnev» käännettynä.

Kuten edellä mainittiin, oli ihastus Nordenstamiin ylimmillään Flora-juhlan aikaan v. 1848. Sen jälkeen se alkoi vähetä ja syynä oli, kuten tunnettu, Nordenstamin ankara sotilaskomento, jota ylioppilaat eivät voineet sietää. Hänen uudistustoimistaan mainittakoon: määräys että ylioppilaiden v:sta 1851 alkaen piti olla puettuina univormuun, pedellitoimen perustaminen sekä inspehtorin asettaminen yleistä kuria valvomaan ja yliopiston taloutta hoitamaan. Mielivaltaisuudellaan Nordenstam sai konsistorinkin jäsenet vastaansa; hän tahtoi m. m. muitta mutkitta erottaa yliopistosta ylioppilaan, joka oli melunnut teatterissa. Mutta konsistorin enemmistö arveli ettei hänellä ollut siihen oikeutta ja päätti, että tuomion toimeenpano lykätään siksi, kunnes kansleri sen on vahvistanut. Niin tapahtuikin.

Tuli sitten tuo »Nordenstamin tanssiaisten» tuottamien rettelöiden aika. Kirjeessään 6 p:ltä tammik. 1851 Grot kertoo miten yliopisto vietti juhlaa sen johdosta, että perintöruhtinas Aleksanteri oli ollut 25 vuotta kanslerina. Juhlatilaisuutta varten rehtori[1] oli sepittänyt ohjelman, Ilmoni piti juhlapuheen, Cygnæus oli sepittänyt juhlarunon, johon Pacius oli säveltänyt musiikin. Illalla Nordenstam piti tanssiaiset; mutta ylioppilaat, tyytymättöminä hänen uudistustoimiinsa, päättivät olla niihin menemättä, ja huolimatta rehtorin ja muiden professorien pyynnöistä he pitivät lupauksensa.

»Vaan sillä välin» — kertoo Grot — »he itse pitivät päivälliset perintöruhtinaan kunniaksi ja kävivät illalla laulamassa sen transparangin edessä joka koristi yliopistoa».

Rehtorin ohjelma, Ilmonin puhe ja Cygnæuksen runo annettiin Grotille käännettäviksi venäjän kielelle. Paitsi sitä konsistori antoi hänen sepittää ranskankielisen adressin kanslerille. Kaikkien näiden paperien kanssa Nordenstam lähti Pietariin. Mutta ylioppilaiden käytös sijaiskansleria vastaan oli herättänyt huomiota ja jännitetyin mielin odotettiin mitä tuleman piti. Palattuaan Pietarista Nordenstam kutsutti konsistorin kokoon ja ilmoitti että kansleri kiittää adressista, vakuutettuna siinä ilmoitettujen tunteiden vilpittömyydestä ja toivoo että konsistori on todistava sen toimissaan. Ja jo toivottiin että ylioppilaiden juttu oli lopussa. Mutta Norden-

[1] Gabriel Rein, rehtorina 1848—1858.

stamin mentyä konsistorista saatiin kuulla, että rehtori vuorostaan oli kutsuttu Pietariin ja ettei juttu vielä ollutkaan päättynyt.

Näiden rettelöiden johdosta Pletnev lausuu vilpittömän osanottavaisuutensa kirjeessä 14 p:ltä helmik. 1851:

»Seikat, jotka alkuaan ovat lähteneet vähäpätöisistä syistä ja joita nähtävästi hiukkasella ymmärtäväisyydellä olisi voinut poistaa, ovat nyt selkkautuneet ja uhkaavat jotain ikävää. Kas siinä kokemattomuuden ja liiallisen itseluottamuksen seurauksia. Surullista on ajatella että nuoren, rakkaudesta palavan ja puhtaan sydämen hellä rakkaus iäksi voi sammua yhden ainoan miehen erehdyksen tähden, joka mies muuten kyllä on rehellinen ja hyvänaikeinen, vaan on joutunut sopimattomalle paikalle. Vielä surullisempaa on että tuon niin jalon sydämen läheisistä ei ole ketään, joka, antaen oman etunsa alttiiksi, uskaltaisi ottaa päälleen välityksen tässä tärkeässä asiassa. Oi kaitselmus! Lähetä rakkaalle Suomelle suojeluksen hengettäret!»

Jo ennen rehtorin palaamista tuli virallinen ilmoitus että 40 syyllistä ylioppilasta erotetaan vuodeksi yliopistosta; samalla sai Nordenstam käskyn saapua Haminaan, jonne perintöruhtinas oli tulossa kadettikoulua tarkastamaan. Haminasta Aleksanteri tuli Helsinkiin; kirjeessä 3 p:ltä maalisk. Grot kertoo tästä perintöruhtinaan käynnistä:

»Torstaina j. p. p. Nordenstam palasi kotiin, ja seuraavana aamuna saatiin kaupungissa kuulla että hänen korkeutensa majailee täkäläisessä linnassa kello 2:sta alkaen viime yönä. Kello 11 e. p. p. kaikki yliopiston jäsenet olivat koossa, professorit konsistorin huoneessa, ylioppilaat juhlasalissa. Ensin perintöruhtinas tuli konsistoriin; kun professorit olivat esitetyt ojensi hän Castrénille paperin, johon oli kirjoitettu hänen nimityksensä professoriksi uuteen suomenkielen professorinvirkaan, piti sitten lyhyen puheen ranskaksi jossa kiitti juhlasta ja niistä tunteista, joita oli ilmilausuttu Ilmonin puheessa, sitten puhui hän ylioppilaiden käytöksestä ja ilmaisi toivomuksensa että professorit vastedes olisivat välittäjinä sijaiskanslerin ja ylioppilaiden välillä ja toivoi että professorien suhde ylioppilaihin tulisi vaikuttamaan ylioppilaiden suhteeseen sijaiskansleriin. Katseltuaan kokoelmia ja kirjastoa meni hän juhlasaliin. Kun kansallislaulu oli laulettu puhui hän ylioppilaille seuraavasti:

'Hyvät herrat! Minä olen tullut tänne yksinomaan saadakseni nähdä Aleksanterin-yliopistoa; se on aina ollut, on ja on oleva lempiyliopistoni. Minä olen aina ollut tyytyväinen siihen ja vielä äskettäin oli minulla ilo kuulla millä osanottavaisuudella se vietti juhlaani. Mutta samalla minun täytyy sanoa että suurella surulla kuulin toverienne käytöksestä sijaiskansleria kohtaan sinä samana päivänä. Nuoruus on yleensä taipuisa vallattomuuksiin; mutta on vallattomuuksia, jotka ovat enemmän tai vähemmän anteeksiannettavia ja taas toisia, joita ei millään ehdolla voi suvaita. Valitettavasti tämä tapaus kuuluu viimeiseen lajiin. Lain mukaan kaikki neljäkymmentä syyllistä ehdottomasti ovat erotettavat yliopistosta. Mutta minulle annetun vallan nojalla suon minä, sijaiskanslerin pyynnöstä, heille tällä kertaa anteeksi siinä toivossa, ettei semmoista vastedes tapahdu. Jos vielä tulee joku saman-

tapainen ikävyys, tehdään siitä ilmoitus H. M. keisarille, ja syylliset rangaistaan lain täydellä ankaruudella. Mutta minä toivon, ettette enää anna minulle aihetta tyytymättömyyteen, ja pyydän teitä muistamaan, että te, ollen hyviä suomalaisia, samalla kertaa olette koko Venäjän keisarin alamaisia'.

Parooni Kothen käänsi puheen ruotsiksi mutta teki valitettavasti asiansa huonosti ja puhui epäselvästi. Sitten oli taas musiikkia ja laulua ja kanslerin lähtiessä kuului loppumattomia hurraahuutoja. Käytyään julkisia laitoksia tarkastamassa kansleri palasi linnaan, jossa piti päivälliset 15 kutsutulle vieraalle, joiden joukossa oli yliopiston rehtori. Päivällispöydässä keisarin maljan jälkeen kansleri esitti Suomen ja sen yliopiston menestymisen maljan kääntyen tällä esityksellä Reiniin. Sillä välin ylioppilaat linnan edustalla lauloivat Venäjän ja Suomen kansallislaulut. Venäjän kansallislaulun jälkeen hänen korkeutensa tuli ulos balkongille ja sanoi ruotsiksi: 'Minä kiitän teitä', sekä Suomen kansallislaulun jälkeen: 'Jumala teitä siunatkoon!' niinikään ruotsiksi.

Kello $^1/_2$ 5 hänen korkeutensa suvaitsi lähteä paluumatkalle; tulliportin luona oli joukko ylioppilaita ja muita häntä saattamassa laululla ja hurraahuudoilla. Pitkin koko paluumatkaa hänen korkeutensa sai vastaanottaa mitä hartaimpia ilon- ja rakkaudenosotuksia; Porvoon kaupungissa oli ilotulitus ja joukko naisia ja herroja oli kaupungin portilla laulamassa . . . Voithan arvata minkä vaikutuksen tämä tapaus on tehnyt ympäri koko maan».

Siten oli tuo niin ikävä juttu saanut onnellisen lopun, josta Pletnev vuorostaan lausuu mielihyvänsä pyytäen Grotia myös onnittelemaan Nordenstamia, »joka myös on palkittu kruunulla [1], nähtävästi hänen omantuntonsa rauhoittamiseksi».

Niinä vuosina, jolloin Grot oli Helsingissä, muuttivat monet etevimpiä miehiämme manalan majoille, esim. prof. Hällström v. 1844, Nervander v. 1846, Odert Gripenberg v. 1848, sanakirjantekijä Meurman v. 1850, proff. Laurell, Castrén ja Wallin v. 1852, y. m. Kaikista näistä Grot lausuu lämpimät muiston ja kaipauksen sanat. Viimemainittuna vuonna kuoli täällä hänen iäkäs äitinsäkin. Nämät surut olivat nähtävästi lähimpänä syynä siihen, ettei Grot enää viihtynyt täällä yhtä hyvin kuin ennen; se ilmestyy joskus hänen kirjeistäänkin. Kun pian tämän jälkeen tarvittiin opettaja perintöruhtinaan lapsille, suositti Pletnev tähän toimeen Grotia. Grot suostuikin tällä kertaa, vaikka hän monta kertaa tätä ennen oli hyljännyt tarjottuja opettajantoimia Pietarissa. Viimeisessä kirjeessään Helsingistä 6 p:ltä tammik. 1853 Grot kertoo erostaan täältä m. m.:

»Äskettäin Akiander piti minulle jäähyväispäivälliset Seurahuoneella, johon hän oli kutsunut muutamia muitakin. Hän piti minulle liikuttavan

[1] Annan tähdistön ensimäisen luokan ritarimerkki kruunun kanssa.

puheen, johon vastasin kiittämällä maljasta. Professorit aikovat myös pitää minulle päivälliset; tästä kertoi minulle yrityksen toimeenpanija Törnroth. Yleensä kaikki ilmoittavat surkuttelevansa minun lähtöäni ja nähtävästi he tekivät sen vilpittömästi» . . .

Pletnevin viimeinen kirje Helsinkiin on päivätty 9 p. tammik. 1853. Siinä hän kertoo miten hänen ehdotuksensa Grotin seuraajan nimityksestä oli hyväksytty; vakinaiseksi professoriksi oli nimitettävä S. I. Baranovski ja hänen paikalleen ylimääräiseksi Akiander. Tästä viimeisestä nimityksestä sanoo Pletnev: »Se ilahduttaa minua, sillä minä ymmärrän kuinka suureksi hyödyksi tässä toimessa on oleva ansiokas Akianderimme».

Grotin ja Pletnevin välisestä kirjevaihdosta käynee selville että me suomalaiset monessa suhteessa voimme olla kiitollisia näille miehille. Onnenamme voimme pitää että noina aikoina, jolloin ylioppilasvallattomuudetkin voivat vaikuttaa politiikkaan, venäjän kielen edustajana yliopistossamme oli siksi valistunut mies kuin Grot. Kuten tiedetään ei hän milloinkaan ajatellut minkäänlaista kostoa ylioppilaiden hänelle osottamasta epäkunnioituksesta. Ei ole kiitollisuutemme vähempi Pietari Pletneville, joka oli puhdassydäminen, tuntehikas luonne ja joka aina koetti ylläpitää Grotissa jaloja aatteita — ollen ikäänkuin hänen hyvänä henkenään. Suomea hän todella rakasti ja tämä rakkaus levitti lämmittävät säteensä hänen ympäristöönsäkin Pietarissa.

Tämä kirjevaihto sisältää kyllä hyvin paljon vähäpätöistä ja todistaa monesti melkoista naivisuutta Grotin puolelta. Mutta se on samalla, päivästä päivään jatkuvine pikkujuttuinen, erittäin tärkeä ajankuvauksena pääkaupunkimme elämästä vuosisatamme keskivaiheilla. Tuskin on toista lähdettä, josta ajan yleisempien rientojen ja harrastusten ohessa myöskin itse ajan elämä pikkupiirteineen, pikkutoimineen yhtä selvästi ja havainnollisesti astuisi tarkkaavan lukijan silmien eteen.

Herman Sudermannin „Johannes“.

Kirjoittanut

E. H.

HERMAN SUDERMANN, *Johannes*. Tragödie. Zwanzigste Auflage. Stuttgart 1898. Verlag der J. Cotta'schen Buchhandlung Nachfolger. 158 siv. 8:o.

Sudermannin nimi on tunnettu koko sivistyneessä maailmassa, ja hänen teoksiansa on käännetty useille kielille. Suomalainenkin yleisö on ollut tilaisuudessa tutustumaan muutamiin hänen romaaniensa suomennoksiin (Frau Sorge — »Surutar», Felicitas — »Ollutta ja mennyttä», Der Wunsch — »Toivomus;» »Presidentin rouvan suosikki» on myös niitä, vaikka sangen vähäpätöinen) ja suomalaisessa teatterissa on näytelty hänen etevimpiä draamojaan: »Kunnia», »Koti» ja »Onnen sopukka». Hän on realistisen suunnan tyypillisimpiä edustajia ja tämän suunnan etevin mies Saksassa. Realismin vallitessa hän on kehittynyt, sille hän on pyhittänyt ensimäiset tuotteensa, ja sille hän on kauan pysynyt uskollisena, huolimatta siitä, että uusromantiikan tulva on nousemistaan noussut ja temmannut mukaansa toisen toisensa perästä hänen entisiä hengenheimolaisiansakin.

Mitä Sudermannin teosten taiteelliseen arvoon tulee, on hänen kotimaassaan vallalla kaksi vastakkaista mielipidettä. Toiset, ylistäen Hauptmannia, kieltävät Sudermannilta kaiken runoilijakyvyn, toiset taas, syrjäyttäen Hauptmannia, kohottavat Sudermannin pilviin asti. Sekä »die Hauptmann-Gemeinde» että »die Sudermann-Gemeinde» ovat molemmat yksipuoliset tuomioissaan. Epäilemätöntä lienee, että Sudermannin suurin ansio on stilististä ja teknillistä laatua. Mutta täytyyhän puolueettoman arvostelijan tunnustaa, että hänen teoksissaan on muitakin ansioita. Täytyyhän myöntää, että niissä on, ainakin paikoittain, runollista lentoa, että niissä on todellista tunnetta, missä vain teoksen aihe antaa tilaa todellisen tunteen kuvaamiselle, että niissä on mainioita psykologisia kuvauksia ja harvinaista elävyyttä, että tekijä taitavalla kädellä käyttää sekä humorin että ivan aseita ja että muutamia hänen teoksiansa kannattaa aate, joka siinä yleisössä, jolle se ensi sijassa on aijottu lausuttavaksi, voi vaikuttaa paljon uusien ja humaanisempien mielipiteiden muodostumiseen. Mutta lieneekö toiselta puolen kiellettävissä, että Sudermann yksipuolisesti käsit-

tää ja arvostelee elämää ja että hän yleensä on pintapuolinen? Sentakia hänen teoksensa, niin jännittäviä kuin ovatkin, ja niin valtavasti kuin vaikuttavatkin lukijan tai katsojan mieleen, eivät yleensä anna jäljestäpäin miettimisen aihetta. Muutamat ovat — suokoot Sudermannin ihailijat anteeksi — paikoittain liian paljon revolveri-draamojen tapaisia vaikuttaakseen muuta kuin hetken kiihotusta tai liikutusta. Hänen teostensa jännittäväisyys, joka epäilemättä paljon on vaikuttanut niiden tavattomaan levenemiseen, on usein enemmän satunnaisten tapahtumain taitavaa sommittelua kuin kertomuksen tai draaman juonen kehitystä psykologisen välttämättömyyden perustuksella. Yksi ja toinen kohta tuntuu sentähden paljaalta effektin tavoittelulta.

Sudermannia arvostellessa täytyy muistaa, että hän on saksalainen, vieläpä berliniläinenkin. Hänen ivansa koskee etupäässä Saksassa vallalla olevia epäkohtia, samoin kuin ne aatteet, joita hän esittää, ovat itäneet ja kasvaneet saksalaisessa maaperässä. Hän ivaa esim. saksalaisten jumaloitua militarismia ja kuvaa sen aikaansaamaa raakuutta ja naurettavaa pöyhkeilemishalua. Hän ivaa myös maanmiestensä herkkää n. s. kunniantuntoa ja heidän kaksintaistelu-hulluuttaan. Ylioppilasarvostaan itsetietoiset ja kaksintaisteluissa saamistaan naarmuista ylpeilevät saksalaiset ylioppilaat saavat myöskin ansaitun osansa. Hän ivaa vielä suurkaupunkilaisten »Verhältnisse» seikkailuja, joita hän toisessa tai toisessa muodossa kuvaa melkein kaikissa teoksissaan. Saksalaisin kaikista hänen teoksistansa on ehkä »Kunnia», jonka aatteena voi pitää kreivi Trastin sanat: »Ei ole laisinkaan 'kunniaa' olemassa. — — Mitä kunniaksi sanomme, ei oikeastaan ole muuta kuin oma varjomme, kun liikumme yleisen kunnioituksen päivänpaisteessa. Mutta ikävintä on, että tätä 'kunniaa' on yhtä monta lajia kuin seurustelupiirejä ja kansankerroksia». Kunnian käsitettä, semmoisena kuin se tässä teoksessa esitetään, täytyy pitää saksalaisen maailmankatsomuksen tuotteena.

Erehdymme kuitenkin suuresti, jos otaksumme, että Sudermann aina kuvaa yksinomaan saksalaisia olosuhteita. Päinvastoin on hän monessakin teoksessa liikkunut hyvinkin yleisinhimillisellä alalla. Niin hän on esim. ottanut kuvatakseen eri lajeja yleisinhimillisiä tunteita, niinkuin äidinrakkautta (Frau Sorge), veljien keskinäisiä tunteita (Die Mühle), samoin sisarien tunteita (Der Wunsch), ystävyydentunteita (Felicitas). Näitä on hän monasti kuvannut ihanteellisen helliksi ja uskollisiksi, samoin lemmen ensi

sarastuksia. Mutta yleensä on se lempi, jolle hän on antanut sijaa teoksissaan, melkein aina aistien huumausta ja rajua nautinnonhimoa, joka useimmiten on hänen henkilöidensä koko elämänsisällyksenä, ja joka yhtä usein vie heidät turmioon. Senlaatuista rakkautta on hän kuvannut monen monituisissa vivahduksissa, ihaellen sitä sen alkuperäisessä, tiedottomassa muodossa (Der Katzensteg) ja ivaten ja surkutellen sitä sen äärimmäisillä kehitysasteilla (Sodoms Ende). Sudermannin naistyypit ovat tietysti sen mukaan valitut. Ne tarjoovat ihmeteltävän vähän vaihtelua. Ne ovat enimmäkseen joko pintapuolisia salonkinaisia tai intohimoisia hetkenlapsia tai ehkä monesti molempia. Aniharvassa tapaa jonkun terveesti kehittyneen, sopusointuisen naistyypin, ellei ota lukuun muutamia »backfisch»-tyyppejä, jotka tietysti eivät vielä ole laisinkaan kehittyneet.

Mutta tämä kaikki koskee Sudermannia niiden teosten luojana, joista edellisessä on ollut puhetta. Hänen uusi draamansa »Johannes» osottaa, että hän on astunut aivan uuteen kehityskauteen. Jo kerran ennenkin on Sudermannin kynästä lähtenyt teos, jota on pidetty rajapylväänä kahden erilaisen kehityskauden välillä. Tämä teos on »Kunnia», hänen ensimäinen draamansa. Se erottaa maineettoman aikakauden mainehikkaasta aikakaudesta: romaaninkirjoittajana on Sudermann vielä suuremmassa tai vähemmässä määrässä dilettantti, vasta draamankirjoittajana hän on kohonnut todelliseen taiteilija-arvoon. Sillä jos kohta voi häntä vastaan tehdä paljonkin muistutuksia, on kuitenkin toiselta puolen hänen ansioluettelonsa siksi pitkä, että hänelle hänen heikkouksistaan huolimatta on varattu varma paikka todellisten taiteilijoitten joukossa jo hänen edellisten draamojensakin nojalla. »Johannes» alottaa uuden aikakauden, joka ei niinkuin lähinnä edellinen osota ainoastaan taiteellista edistymistä, vaan joka sitäpaitsi, mitä itse suuntaan tulee, on molempien vastakohtana. Jo aineen valinnasta voi päättää että uusi romantinen suunta vihdoin on Sudermanniinkin vaikuttanut. Hän on nyt menetellyt samoin kuin kaikki muut realistit ennen häntä, jotka ovat alkaneet kallistaa korvaansa uudelle opille: hän on valinnut aiheensa muinaisuudesta. Mutta merkillisempi kuin aihe, on hänen tapansa käsitellä sitä. Siitä katkonaisesta kertomuksesta, jonka raamattu antaa Johannes Kastajasta, hän on tehnyt elävän ja täyteläisen ajan- ja henkilökuvauksen, jota kannattamassa on syvä ja valtava aate. Sudermann ei ole koskaan ennen liikkunut niin aatteellisella pohjalla kuin puheena-olevassa teoksessaan eikä hän koskaan ole

luonut mitään, joka ylevyydessä ja runollisuudessa voisi sille vertoja vetää. Sallittakoon minun lyhyesti tehdä selkoa tämän suurenmoisen taideluoman sisällyksestä, johon piakkoin saamme tarkemmin tutustua suomalaisessa teaterissa.

Se alkaa »Vorspiel»illa, jossa tapaamme Johanneksen, joukko opetuslapsia ympärillään, korvessa lähellä Jerusalemia. Hän on voimakas ja rohkea, hänen saarnansa on kuin tuli ja leimaus, ja hänen vaatimuksensa ankarat ja kovat. Hänessä ei ole mitään ristiriitaa, hän on ehyt ja selvä ja varmuudessaan kukistumaton. Hän puhuu Messiaasta, jonka hän odottaa pian tulevaksi Israelin mahtavana kuninkaana ja sen vihollisten hirmuisena kostajana, ja hän tunteo itse olevansa tämän mahtavan tienraivaaja. Hänessä siis ei huomaa mitään, joka viittaisi minkäänlaiseen traagillisuuteen. Kuulemme myös puhuttavan Herodeksesta ja hänen veljensä vaimosta, Herodiaasta, joka äskettäin tyttärensä Salomen kanssa on jättänyt miehensä yhtyäkseen Herodekseen, ja jolla on aikomus tämän seurassa kaiken kansan nähden astua templiin, pyytämään ylimäisen papin siunausta. Johannes vannoo estävänsä templin häväistystä, huolimatta siitä, että häntä vastaan ovat sekä papit että kansan mahtavat. Täten olemme valmistuneet varsinaisen draaman tapahtumiin.

Ensimäinen näytös, joka on sijoitettu Herodeksen palatsin ulkopuolella olevalle torille, antaa elävän kuvan Israelin kansan silloisesta rappiotilasta ja on draamallisesti hyvin vaikuttava kaikkine vastakohtineen. Kansa, joka huokaa kahdenlaatuisen painon, roomalaisen sotaväen ja kirjanoppineiden tulkitseman lain alla, huutaa kirousta Herodekselle. Herodes, jolla on papit apunaan, vihaa kansaa, sotaväkeä ja kirjanoppineita. Papit ovat riidassa fariseusten kanssa. Johannes on ylevän personallisuutensa ja itsenäisten mielipiteittensä vuoksi kaikkien vastakohta, mutta häntäkin vastaan asettuu eräs köyhä galilealainen, joka uuden opin viestinä puhuu ennen kuulumattomia sanoja. Siitä hetkestä alkaen kuin Johannes astuu kaupunkiin voittaakseen kansaa puolelleen Herodesta vastaan, alkaa hänen traagillinen kohtalonsa. Hän on jättänyt erämaan vaikuttaakseen elävässä elämässä, mutta hänestä tuntuu, ettei hänestä olekkaan kansan johtajaksi. »Olen huutavan ääni korvessa», siinä hänen tehtävänsä, siinä hänen maailmansa, muualla hän on vieras ja voimaton. Hän tuntee tai oikeammin aavistaa oman personallisuutensa ja kutsumuksensa ahtauden, ja se heittää ensimäisen varjon hänen sieluunsa. Kun sitten kirjanoppineet tulevat häntä

kysymyksillänsä kiusaamaan, kuulee hän siinä syntyneessä sananvaihdossa ensimäistä kertaa galilealaisen suusta uuden opin: »Korkeammalla lakia ja uhria on rakkaus». Hän oli sen lain sijaan, jota hän halveksi, tahtonut asettaa uuden lain. Nyt tuli eräs, joka puhui rakkaudesta. Se oppi veti hänet ihmeellisellä tavalla puoleensa. Mutta se myös säikäytti häntä, sillä jos galilealainen olisi oikeassa, olisi hänen oma oppinsa väärä alusta loppuun. Ennenkuin hän sitä aavisti, oli epäilys hiipinyt hänen sieluunsa ja himmentänyt sen kirkkauden.

Toisessa näytöksessä tutustumme Herodeksen palatsissa Salomeen, jonka edeltäjiä on monta Sudermannin edellisissä teoksissa, Herodekseen ja hänen vaimoonsa sekä heidän keskinäisiin suhteisiinsa. Salome on edellisenä päivänä nähnyt Johanneksen, kun tämä vihan liekki silmissään katseli Herodesta ja hänen joukkoansa heidän juhlallisesti astuessaan palatsiin ja oli silloin huudahtanut: »Katso! Hänen silmänsä salamoivat! Katso äiti!» Kun Johannes nyt Herodiaan pyynnöstä tulee palatsiin, panee Salome hurjasti rakastuneena kaikki voitavansa liikkeelle huumatakseen häntä. Salome, uhkuen nuoruutta ja elämänhalua ja sokeasti antautuen kaikille mieliteoilleen ja intohimoilleen, on kappaleen elävimpiä henkilöitä. Herodias on kutsunut Johanneksen luoksensa saadakseen hänet luopumaan kansanvillitys-yrityksistään, ja heidän välillään syntyy ankara sanasota. Kun Johannes heittää Herodiaalle vasten silmiä vihaiset moitteensa, niin tämä kukistaa hetkeksi hänen itseluottamuksensa sanoilla: »Ken tahtoo uskaltaa kohota ihmisten tuomariksi, sen täytyy olla osallisena heidän työssään ja toimessaan ja olla inhimillinen ihmisten keskuudessa». Johannes tuntee sisimmässään, että Herodias on oikeassa. Se painava aavistus ja epäilys, joka jo ensimäisessä näytöksessä ahdisti häntä, kasvaa kasvamistaan ja uhkaa hänet lamauttaa. Mutta vielä hän nostaa päänsä vanhalla tavallaan, kiroten Herodiasta ja hänen syntistä elämätään. Vielä hänen silmänsä salamoivat, niin että uhkaukset kuolevat Herodiaan huulille ja tämä, kauhistuen hänen katsettaan, vaipuu melkein tajutonna tuolilleen.

Kolmannessa näytöksessä seuraamme askel askelelta päähenkilön sisällisiä taisteluita, kunnes näemme koko hänen entisen maailmankatsomuksensa menevän pirstaleiksi ja hänen itsensä murtuvan sen mukana. Näytös on jaettu kahteen osaan. Ensimäisessä tapaamme Johanneksen erään opetuslapsen kodissa pääsiäisjuhlaa viettämässä. Hänellä ei ole ollut aavistustakaan tämän opetuslapsen kotioloista, ja nyt, nähdessään hänet

hänen lähimmän ympäristönsä keskuudessa, sanoo hän surumielisesti: »Minusta tuntuu, etten kuitenkaan tunne sinua». Kun ystävä tähän vastaa, että hän tuntee parhaimman osan hänestä, koska hän itse on tämän parhaimman osan luonut, huokaa Johannes vieläkin syvemmin: »Siis tunnen kuitenkin ainoastaan itseäni». Hän on lähettänyt opetuslapsensa etsimään galilealaista, saadakseen häneltä tietoa uudesta opista, sillä hän on varma siitä, ettei miehellä voinut olla tuota tietoa itsestään, vaan että Galileassa mahtoi olla jotakin suurta ja tavatonta tekeillä. Selitystä odottaessaan kasvoivat epäilykset hänen sydämessään. Hän on ennustanut Messiaasta. »Mutta kun hän nyt tulee, vastaako hän ennustustani?» — — »Tai ehkä sieluni yhtä vähän on tuntenut häntä kuin teitäkin». Rakkauden oppi ei kuitenkaan ole häntä vielä voittanut: »En tahtoisi teitä rakastaa, tahtoisin teitä tuomita — —» ja hän uudistaa vielä kerran päätöksensä rangaista Herodesta. Kolmannen näytöksen toisessa osassa tapaamme hänet templissä, pyhiinvaeltajien joukosta galilealaisia etsimässä. Puoleksi ivaten, puoleksi kunnioittaen kertoo hänelle kaksi köyhää kalastajaa Genetsaretin järven tienoilta eräästä uudesta profeetasta, joka parantaa sairaita, seurustelee köyhien ja syntisten kanssa ja opettaa vihollisiansakin rakastamaan. Johannes on kuin lumottu. Hän ei muistakkaan enää Herodesta eikä sitä tehtävää, jonka takia hän oikeastaan oli templiin tullut. Näytöksen loppukohtaus on suurenmoinen ja erinomaisen draamallinen. Portit avautuvat ja Herodes sekä Herodias astuvat sisään. Kansa odottaa, että Johannes, joka tahdotonna totellen opetuslapsiensa vaatimuksia on kivi kädessä noussut keskelle porraskäytävää, heittämällä ensimäisen kiven antaisi sille merkin. Johannes nostaakin kätensä huutaen: »Sen nimessä, joka — —» mutta se vajoo taas alas hänen muistaessaan häntä, joka opetti rakastamaan. Syvä toivottomuuden huokaus nousee kansan rinnasta. Johannes vangitaan.

Neljännessä näytöksessä on Johannes täydellisesti itsetietoinen siitä muutoksesta, mikä hänessä on tapahtunut. Hän tietää nyt, että hän on ollut väärässä ja tunnustaa sen esim. Herodekselle tämän käydessä hänen luonaan vankilassa ja hänen kysyessään, kuka se juutalaisten kuningas oikeastaan oli, josta hän oli puhunut. Tässä näytöksessä uudistaa Salome hyökkäyksensä Johannesta vastaan kietoaksensa hänet pauloihinsa. Hänen huutonsa, kun hän nöyryytettynä kiiruhtaa pois, vankilan pihalta ennustaa kostoa, sillä hänen raju rakkautensa on sitä lajia, että se silmänräpäyksessä

muuttuu vihaksi, kun sitä loukataan. Mutta Johannes ei huoli hänen vihastaan enemmän kuin hänen lemmestänsäkään. Hänen ajatuksensa ovat Galileassa. »Sieluni on avoinna. Olen valmis vastaanottamaan taivaan siunauksen». — Hän lähettää kaksi opetuslastansa Vapahtajan luo kysymään häneltä: »Oletko sinä se, joka olit tuleva, vai pitääkö meidän toista odottaman». Mutta vaikka hänen oli tarvis kysyä päästäkseen varmuuteen, oli uusi oppi jo vallannut hänen sydämensä. Hän tarttuu opetuslapsensa käsiin, ja kuiskaa syvästi liikutettuna: »Minusta tuntuu, että — rakastan — teitä —».

Viides näytös vie meidät vielä kerran palatsiin, jossa Herodes on pannut toimeen suuret kutsut roomalaisen lähettilään, Vitelliuksen, ja muidenkin suurmiesten kunniaksi. Vieraitten aterioidessa esiintyy Salome hurmaten kaikki tulisella ja viehkeällä tanssillaan. Herodeksen kysymykseen, mitä hän vaatii palkinnokseen, esittää hän tuon kuuluisan pyynnön, että hänelle tuotaisiin Johannes Kastajan pää kultaisella vadilla. Tämän pyynnön oli Herodias pannut hänen suuhunsa ja hän oli kostonhimossaan sen itsellensä omistanut. Johannes on jo kauan tuntenut, että hänen elämänsä lähenee iltaansa, eikä hän sentähden kuolonsanomaa hämmästy. Hän pyytää vain armoa, että saisi elää siksi, kunnes hän saa sanoman Jesus Natsarealaiselta. Tämä saapuukin ja antaa hänelle varmuuden. Hän saa Vapahtajan oman tervehdyksen ja saa kuulla hänestä, jonka ulkomuotoa opetuslapset eivät kykene kuvaamaan, sillä »Minkälaiset ovat auringon kasvot ja minkälaiset valon liikkeet? — — Kun näimme hänen hymyilynsä, polvistuimme hänen eteensä, ja sielumme täytti hiljaisuus ja äärettömyys». Hymy huulilla hän menee mestattavaksi. Ja juuri kun hän on henkensä heittänyt, kaikuu kadulta voimakas »Hosianna» Vapahtajalle, joka saapuu Jerusalemiin. Häntä ei näy näyttämölle, mutta palmujen oksat joilla kansa tervehtii häntä, näkyvät avatuista ikkunoista.

»Die Umschau»-niminen aikakauskirja on sattuvasti nimittänyt Sudermannin uutta draamaa »Edelläkävijän tragediaksi» siinä kaksinkertaisessa merkityksessä, että se, samalla kuin se esittää Johannes Kastajan traagillisen kohtalon, symboliseeraa kaikkien edelläkävijöiden välttämättömän traagillisuuden. He elävät aikoina, jolloin kansa tuntee tarvitsevansa uudistusta ja jolloin se ikävöimällä ikävöi »Messiasta». Semmoisia aikoja on kaikissa kansoissa, ja kansoissa on »Messiaan» edellä käynyt henkilöitä, joissa kansan kaiho on ikäänkuin olennoitunut, mutta jotka eivät ole kyenneet

sammuttamaan omaa ja kansansa kaipauksentunnetta. He ovat olleet aikakautensa arvostelijoita mutta eivät sen uudestaan-synnyttäjiä. Johannes Kastaja on yksi noita edelläkävijöitä ja Israelin kansa, semmoisena kuin se draamassa esitetään, symboliseeraa uudistusta kaipaavaa aikakautta. Siis on draamalla varsin avarat perspektiivit.

Pyydän lopuksi esittää muutamia saman aikakauskirjan mietteitä aineen valinnan johdosta.

»Alottaakohan »Johannes» uuden muotikirjallisuuden, koska yhteisdunnallinen komedia ja satunäytelmä eivät voi iankaikkisesti yleisöä tyydyttää? Kaikki merkit viittaavat sinnepäin. Gerhart Hauptmannilta on meillä odotettavissa eräs »Messias«, jota »die Hauptmann-Gemeinde» arvatenkin on pitävä kirjallisena Messiaana »Johanneksen» jälkeen. Richard Voss on jouluksi julkaissut romaanin: »Der neue Gott», jossa kertomus Vapahtajasta ihmeteltävän runollisesti on asettu väsähtäneen ja elähtäneen roomalais-maailman vastakohdaksi. — — Arne Garborg kirjoittaa uskonnollisia romaaneja ja August Strindbergistä on tullut okkultisti. — — — Näyttää todella siltä, kuin uskonnollinen runous ja erittäinkin raamatullinen draama tulisi muotiin. Mutta en kuitenkaan usko tämän johtuvan uskonnollisemmasta mielialasta. Skeptillisen kylmä Sudermann ei ollenkaan ylenpaltisen uskonnollisuuden johtamana etsinyt uusia aineksia raamatusta. Hänen »Johanneksensa» on pidettävä ainoastaan vertauksena. Eikä mikään tässä uudessa runossa niin ansaitse tunnustusta kuin juuri hänen tunteittensa rehellisyys. — — — — — Näennäisen objektivisuuden ohessa on runoilija draamassa ilmilausunut kaikki mitä hänellä on ollut itsestänsä kerrottavaa. Se on täydellinen rippi, hedelmättömyyden tunnustus vaativan aikakauden edessä, ja itsetietoinen oikeamielisyyden ilmaus tätä aikakautta vastaan. Siinä ovat lausuttuina perussanat Sudermannin aseman ymmärtämiseen: Hänen »Johanneksensa» on hänen oman psykologiansa »shiboleth» (tunnussana)».

Tulevaisuus on osottava onko arvostelija tässä oikeassa vai ei. Kaikissa tapauksissa on Sudermannin »Johannes» suurenmoinen taideluoma, joka koskettaa niin voimakkaita kieliä, ettemme nykyaikaisessa saksalaisessa kirjallisuudessa ole sellaista vielä koskaan kuulleet.

Imatralla.

Imatran koski, sa ihmehen kaunis,
Vaahdoten vyöryvä, valtava vuo!
Entä, jos murtuvi mahtava voimas,
Raukeaa intosi raivosa tuo?

Ikinä vaahtosa valtas ei murru,
Konsana kuohus ei tyyntyä voi.
Ammoin jo, noustessa aamuisen päivän,
Imatra, pyörteides pauhina soi.

Lapsihan oot tuhatjärvisen Suomen,
Yhdessä tulvivat Suomeni veet;
Yhtehen lähtehet, joet tuhansittain
Ammoin jo tässä on yhdistyneet.

Eihän ne ehdy, lähtehensilmät,
Kirkkahat järvet ei kuivihin jää,
Niistä on läikkyvät lahdelmat Saimaan,
Niistä on voimasi valtava tää.

Vasta kun kaikki maankehä murtuu,
Tullut on loppu maailman tään,
Silloin on tyynenä Imatran koski,
Pyörrä ei vaahtopää pyörtehiään.

* * *

Entä, jos sortuvi syntymämaani,
Väinölän kansa jos vaipua voi,
Ettei sen kielin rakkaus kuiski,
Raiu ei runotar, virsi ei soi?

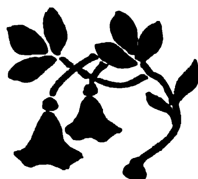
Etpähän sorru, Suomeni kaunis,
Etpähän kuole kansanikaan,
Ennenkuin katoaa taivahan tähdet,
Tyhjihin työntyvi perustus maan.

Miljoonistahan sointuvi suista
Kielesi nuortea, Suomeni mun,
Tuhannen tuhannet sydämet terveet
Sointuisin sykkivät rinnassas sun.

Niissä on eheys syntymämaani,
Niissä on voimasi, kansani, ain'.
Eihän se raukea rakkaus niiden,
Yltyvi yhdeks kuin Imatra vain.

Koskena kuohu, Imatrana pauhaa,
Isänmaanrakkaus sortumaton!
Nähköhöt mahtavat maailman kansat,
Ett' elinvoimainen Väinölä on!

A. O. W.

Katsaus.

Kirjallisuutta.

Näytelmäkirjallisuutta.

WILLIAM SHAKESPEARE, *Kuningas Henrik Neljäs.* Jälkimäinen osa. Suom. P. Cajander. Helsingissä 1898, Suomal. Kirjall. Seuran toimituksia 60 osa, XIV. 124 siv. 8:o. Hinta 2:50.

Viime vuoden Valvojan huhtikuun numerossa oli ilmoitettavana edellinen osa tätä näytelmää. Sittemmin on suomentajan ahkerasta kädestä valmistunut Richard III sekä Henrik IV:n jälkimäinen osa.

Tapaukset tässä jatkuvat välittömästi edellisen osan tapauksista. Olihan siinä päästy niin pitkälle, että kuningas voittajana palasi tuhottuaan Shrewsburyn kentällä (1403) osan kapinamiehiä. Nuori Percy oli jäänyt tappotantereelle. Tästä jatkuu tapausten juoni luonnollisesti ja mutkattomasti, ilman montakaan jännittävää kohtausta. Loputkin kapinaa kukistetaan ja uusi olojen järjestys astuu voimaan. Mutta näennäisesti halpojen kehäin sisässä liikkuu rikas, vilkas elämä, jossa karkea todellisuus kajastaa runollisen kuvausvoiman kirkastamana ja saamme syvälle silmäistä ihmissydämen salasopukkoihin.

Ensi tiedon tappelukentältä tuo tuhatkielinen Huhu — esiintyen näyttämölle eri henkilönä — kertoen kapinallisten voittaneen. Valhehuhua uskovat muut paitsi Percyn isä, Northumberlandin kreivi. Hänen sydämensä aavistus ilmaisee hänelle että on huonosti käynyt. Millä todellisuuden tenholla onkaan onnettoman isän pelko ja masentunut mieli kuvat-

tuna! Hänen sielussaan risteilevät tunteet ajelevat toisiaan niinkuin pilvet ennen myrskyä: vähitellen sammuu niistä viimeinenkin valonhohde ja kaikki yhtyy yöksi, jossa myrsky ulvoo. Aluksi vimma kiihdyttää kreivin raukeat voimat luonnottomiin asti, mutta kohta taas hän hervahtuu surkeaan heikkouteensa: hän pettää liittolaisensa, kuten petti poikansa, pelastaaksensa oman nahkansa! Ivan hymyllä ukko pannaan menemään menojaan.

Muut kapinalliset varustautuvat kuitenkin uljasta vastarintaa tekemään, samoin kuin kuningas väkineen puuhaa kapinan kukistamista. Eipä siihen kuitenkaan tarvittu ratkaisevaa taistelua; kavala sotajuoni sammuttaa kapinan liekin kerrassaan. Uskotellen kuninkaan haluavan saada riidan sovussa ratkaistuksi, houkuttelee Lancasterin prinssi apureineen kapinan päämiehiä laskemaan sotaväkensä menemään. Mutta tuskin he olivat sen tehneet, kun he äkkiä vangitaan ja viedään vankilaan tai mestattavaksi. Kun kuningas saa tämän ilosanoman, tahtoisi hän siitä iloita — olihan hänen sielunsa syvin murhe nyt poistettu ja hän saisi vihdoinkin lähteä halutulle matkalleen pyhiin maihin, syntiänsä sovittamaan — mutta hän synkkenee vain mieleltään, tilansa huononee, ja hän kuolee tuntonsa soimatessa häntä rikoksista, joilla hän oli valtansa anastanut sekä sitä sitte turvannut. Hermostunutta tilaansa hän kuvaa itse:

— — Uni, armas uni!
Miks, luonnon imettäjä, mua kammot,
Kosk' enää silmiän' et umpeen paina
Ja aistejani unhotukseen kasta?
— — — — — — — — — — — — —
Sa horron jumala, miks loisten luona
Liassa virut, karttain vallassijaa
Kuin häikkätorvea tai vahtimajaa?
Huojaavan maston päässä laivapojan
Lukitko silmät, aivut uneen heijaat
Vihaisten maininkien kätkyessä
Ja päälle rynnätessä tuulispään — —?

Vaikkei siis voi suuresti kunnioittaa tätä heikkoa, epäluuloista, usein tylyä ja kavalaakin valtiasta, hellymme kuitenkin myötätuntoon nähdessämme hänen kuolinvuoteellaan niin ilmi elävästi todistavan, että kaikki maallinen arvo ja valta on mitätöntä, »kruunu on vain kullattu murhe, kimmeltävä huoli«.

Mutta päähenkilönä onkin häntä enemmin hänen poikansa, sittemmin kuningas Henrik V: hänen luonteensa kehitys, hänen kohoamisensa alemmalta siveelliseltä kannalta korkeammalle vetää päähuomion puoleensa.

Päätapausten rinnalla täyttävät Falstaffin seikkailut melkoisen sijan. Hänkin on puuhaavinaan urhoollisen soturin toimissa, mutta hänen urotöit-

tensä näyttämönä ovat etupäässä kapakat ja vielä huonommat paikat. Ja missä sir John on liikkeellä, sen tietää, että siellä on rivoja puheita ja raakoja herjaussanoja jos kuinka paksulta. Virkeä humori sukkeline kokkapuheineen tekee kuitenkin tuon kaiken siedettäväksi; eikä hänen puheensa aina ole pelkän suupaltin lörpötyksiä, vaan hän lausuu väliin karvaita totuuksiakin asianomaisille. Myös missä tilakohta alkaa tuntua tukalan vakavalta, ilmestyy hänen tragikoomillinen haamunsa taas nauruhermoja kutkuttamaan. Mutta Falstaffilla on tärkeämpikin tehtävä näytelmän sommitelmassa. Hän on sinne asetettu Henrik prinssin tähden. Hänen ympärillään elpyy vielä viimeiseen iloremuunsa se alempi elopiiri, josta prinssi kohotaiksen puhtaampaan siveelliseen ilmakehään. Sydämessään hän on jo kauan inhonnut irstautta, mutta julkisesti hän rikkoo välit entisten toverien kanssa vasta valtionpääksi tultuaan, kun uudet velvollisuudet siihen vaativat. Että parannuksensa on vilpitön, todistaa mieltä koskettava kohtaus isän kuolinvuoteella. Isäkin sen uskoo ja kuolee rauhallisempana, toivoen poikansa vievän kansaa parempaa tulevaisuutta kohden.

Nuoren kuninkaan mielenmuutoksesta ei kuitenkaan aluksi tiedä entiset toverit eivätkä ne jotka hänen kevytmielisyyttään olivat moittineet ja häntä siitä loukanneetkin. Edelliset odottivat nyt itselleen ilon ja hekuman päiviä samanmielisen kuninkaan suosion paisteessa, jälkimäisten oli syytä pelätä kostoa. Yhtä ikävästi siis toiset nolostuivat kuin toiset hauskasti ilostuivat, kun nuori kuningas ensi toimekseen antoi ankaran kurituksen Falstaffille veikkoineen ja otti palvelukseensa ainoastaan kelpo miehiä. Valoisampi päivä näyttää nyt sarastavan valtaistuimen takaa, luvaten maalle sisällisten myrskyjen tyyntymistä, kun majesteetti nöyrästi alistuu totuuden ja oikeuden alle.

Suomentajan suuret ansiot on jo niin monasti tunnustettu, ettei niistä olisi tarvis tässä sen enempää puhua, jos voisi olla ihmettelemättä, niitä yhä uudestaan kohdatessa. Lauseet ovat tässäkin kuin marmoriin veistetyt, kaikki sanottu niin täsmälleen että tuskin voi sanaa lisätä tai ottaa pois. Ja kuitenkin on kieli supisuomlaista — hienoa, siroa salonkisuomea ja samalla salon tuoreutta tuoksuvaa. Ei ole suinkaan helpointa 5:llä tai 7:llä suomen sanalla lausua samaa mitä englantilainen lausuu ehkä 15:llä, vieläpä haihduttamatta mitään alkuperäistä runonkauneutta, mutta hra P. Cajander kielitaidollaan ja runohengellään pystyy siihen tehtävään. Sir Johnin kokkapuheet ovat melkein mehevämmät kuin alkukielessä, mutta siivottomat viittaukset mestarillisen »hienosti» suoritettu. Ja kuinka mainiosti on jäljitelty vanhaa matamia omituisine puheentapoineen tuota ravintolanemäntää esitettäessä. Ehkä suvaitaan näytteeksi vain yksi pätkä, missä hän haastelee Torkko Hurstisen (= Doll Tearsheet, Dortchen Lakenreisserin) kanssa:

»Oikein totta, sydänkäpyseni, minusta sinä nyt olet oikein erikoisen hyvässä templatuurissa; punssisi lyö niin tavattomasti, ettei sen parempaa voi sydän toivoa, ja ihokarvasi on, usko pois, niin punainen kuin mikäkin ruusu. Mutta liian paljon olet, tottapuhuen, juonut kanaljansektiä (canaries, saks. Kanarinsekt); se viini se raukaisee ihmeellisesti ja huumaa veren niin, että humahtaa«. — —

Ainoastaan paikoin on käytetty ehkä liian outoja sanoja, esim. siv. 60: *»leikot«* (yöleikot? lepakot?). — Asiaselityksiä kaipaa muutamin paikoin, esim siv. 33, missä on puhe »pallohuoneen isännästä«, siv. 75 Mowbrayn repliikissä.

Säkeissä s. 12

Kivistä Pomfretin hän virikkeeksi
Richardin hurskaan veripilkut kaapii

olisi mielestämme selvyys vaatinut lisäämään, minkä virikkeeksi? s. o. kapinan. — Siv. 90 *»rantaunneen valaan«*, eikö rantautuneen v., joka sopii runomittaankin. Niinkuin näkyy, emme mallikelpoisesta käännöksestä ole löytäneet mitään virheitä.

K. F.

MARTTI VUORI, *Savon sydämmessä.* Kansantapojen kuvaus. Kolminäytöksinen huvinäytelmä, Otavan helppohintainen kirjasto N:o 35. Helsingissä 1898, Otava. 128 siv. 8:o. Hinta 1: —.

— — — —, *Korkea oikeus istuu.* Yksinäytöksinen ilveily. Otavan helppohintainen kirjasto N:o 36. Helsingissä 1898, Otava. 49 siv. 8:o. Hinta —: 50.

Näytelmätaide on meillä alkanut tulla yhä suositummaksi. Paitsi kolmessa pysyväisessä teatteriseurassa, näytellään kaikkialla ahkeraan seuranäytelmiä. Niitä toimeenpannessa on tavallisesti suuri puute näytelmistä, sekä alkuperäisistä että käännöksistä: samoja usein ennenkin näyteltyjä täytyy yhä uudestaan esittää ja usein täytyy tyytyä hyvinkin ala-arvoisiin. Pienet kotimaiset näytelmät ovat senvuoksi tervetulleet. — Tänä vuonna on entisestäänkin näytelmäin kirjoittajana tunnettu Martti Vuori toimittanut painoon kaksi uutta näytelmää.

»Savon sydämmessä» niminen on näistä kahdesta pitempi. Juoni on siinä jotensakin yksinkertainen:

Talon emäntä Heta tahtoo naittaa yksinkertaisen poikansa Asarias Pölläsen ja torpparinsa tyttären Annin, yksissä tuumin tämän äidin Kustaavan kanssa. Mutta molemmat asianomaiset eivät tuumasta ole erityisesti innostuneet. Aivan vastenmielinen se on hyvälle Annille, joka salaa on kihloissa sukkelan ja toimeliaan Ville rengin kanssa. Asariaskin mieluummin taitaisi ottaa Kaisa piian. Tuumansa toteuttamiseksi koettavat eukot käyttää pakkokeinoa, joka suinkaan ei ole hieno, mutta ei liene epätoden-

mukainenkaan. Eukkojen tuuma tuottaa vain heille itselleen häpeää, asiat kääntyvät nuorien mieliksi.

Erikoisempaa ei siis juonessa ole. Luonteet ovat jotensakin selvästi kuvatut ja hauskasti valitut. Syvempää tapainkuvausta emme kappaleesta löydä. Tosin siinä tapaa kansanomaista peittelemätöntä avonaisuutta aroissakin asioissa, mikä ehkä saattaa jotakuta lukijaa epäilemään tekijän menevän kauemmaksi kuin hän menee, mutta kokonaisuudessaan tuntuu tapainkuvaus köyhältä. Vuoropuhelu luistaa luontevasti, vaikka on kuolleitakin kohtia, etenkin alkuosissa. Kauttaaltaan on näytelmässä sukkeluutta, joka tekee sen hauskaksi näyttämöltä nähdä.

Toinen näytelmä, »Korkea oikeus istuu», on vain yksinäytöksinen. Siinä esitetään kohtaus käräjäsalista:

Jeremias syyttää Samuli Huilua porsaan varkaudesta. Todellisuudessa onkin Serahviina, Jeremiaan vaimo, antanut porsaan Samulille myötäväksi saadakseen kahvirahoja. Asia selvitetään oikeudessa, kanne kumotaan, kulungit kuitataan ja Jeremias saa maksaa todistajain jalkavaivat.

Pikku näytelmä on varsin sukkela ja huvittava. Todellisuuden mukainen se myös on lautamiehineen ja tuomareineen, joka puhuu huonosti suomea ja käyttää ruotsia joka mahdollisessa tilaisuudessa. Loppukohtaus, jossa Jeremias pyytää tuomarilta eroa vaimostaan, kenties vähän häiritsee vaikutuksen kokonaisuutta; se avaa näköaloja vallan uusille mielialoille. Muuten näytelmä sujuu hyvin; tekijä on siihen löytänyt palan todellista koomillisuutta.

O. R.

Novellikirjallisuutta.

G. H. MELLIN, *Paavo Nissinen*. Kuvaelmia viimeisestä Suomen sodasta. Suom. Antti Jalava. 3:s painos. Porvoossa 1897, Werner Söderström. »Välipalaksi» V, VI. 77 siv. p. 8:o. Hinta —: 50.

Sama teos. Suom. Hanna Pakkala. Kuvilla varustettu. Helsingissä 1897, G. W. Edlund. 103 s. 8:o. Hinta 1: 50.

Viime jouluksi ilmestyi tämä novelli, mieluinen nuoruudentuttavuutemme, rinnakkain kahtena eri suomennoksena, nim. 3:s painos entistä Antti Jalavan suomennosta, Werner Söderströmin »Välipalaksi» sarjassa sekä G. W. Edlundin kustannuksella uusi Hanna Pakkalan tekemä käännös kuvilla varustettuna. — G. H. Mellin, «Ruotsin etevin historiallisten novellien tekijä», on toisinaan sijoittanut kertomustensa tapahtumat syntymämaahansa, Suomeen, jonka hän jo lapsena oli Ruotsiin vaihtanut. Sisällyksensä ja isänmaallisen henkensä puolesta ovat nämä kertoelmat meilläkin olleet isänmaallis-historiallisen kertomuksen alkeita, ikäänkuin »Välskärin

kertomusten» edelläkävijöitä. Taiteelliselta käsittelyltään ne ovat samalla kannalla kuin sen ajan novelli yleensä. Historiallisiin tapahtumiin kudottu romantillinen lemmentarina, jolle kaikellaiset vaarat ja vaiheet antavat jännitystä ja jossa hyve ja kunto lopultakin pääsee voitolle ja paha saa palkkansa — siinä eri kertomusten pohjapiirteet. — Mitä molempiin suomennoksiin tulee, esiintyy vanha käännös entisessä asussaan. Olisi kumminkin ollut suotava, että eräät oikeinkirjoitusseikat olisi muutettu nykyisen kielikannan mukaisiksi; muodot sellaiset kuin *upsieri*, *korttieri* ovat kaiketi katsottavat yli-ikäisiksi kirjakielessämme. Moisten muotoseikkojen viimeistely olisikin ollut ainoa, mitä tältä käännökseltä syyllä voi vaatia. Jotenkin tarpeetonta oli toimittaa aivan uusi käännös, joka kyllä varmaankin on edellisestä riippumattomasti tehty, mutta jonka kielessä tuontuostakin esiintyy murteellisuuksia y. m. oudon- ja kankeanpuolisia käänteitä. 3:nen personan omistus-sijaa osotetaan pelkällä suffiksilla vastoin kielenkäytäntöä; liitännäisyhtymä *-kohan -köhän* supistetaan *-koon -köön* muotoon y. m. Nimihenkilön nimi on joskus venähtänyt »*Nissiläiseksi*». Kirjan 5 kuvassa ei taiteellisuus liioin pistä silmään.

O. M.

Lainopillista kirjallisuutta.

EDV. BERGH, *Lainopillinen hakemisto*, 1 ja 2 vihko. Suomentanut A. J. Sarlin. Helsingissä 1898, G. W. Edlund. 2 vihossa 96 siv. 8:o. Hinta viholta —: 70.

Niin ilahduttavaa kuin onkin että Edv. Berghin viime vuonna ilmestynyt lavea — 618 sivua täyttävä — teos «Juridisk uppslagsbok», joka sisältää »aakkoisjärjestykseen sovitettuja ohjeita lainsäännösten sekä vuoteen 1896 (oik. 1897) painosta julkaistujen, elinkeinoja ja yhteiskuntaelämää koskevien asetusten tuntemiseen», on kustantajan toimesta nyt ruvennut ilmaantumaan suomen kielellä, katsomme kuitenkin velvollisuudeksemme siihen nähden, ettei noin laajasta teoksesta ole pitkiin aikoihin odotettavissa toista painosta, heti viitata pariin seikkaan, jotka olisivat mielestämme olleet huomioon-otettavia ryhdyttäessä julkaisemaan suomenkielistä painosta mainitusta teoksesta.

Asian luonnosta johtuu nimittäin, että tällaisen käsikirjan, kun se on pääasiallisesti aiottu käytännöllisissä toimissa työskenteleville kansalaisille, tulee kokonaan perustua voimassaolevaan oikeuteen ja että se niin ollen lakien muuttumisen ja uusimisen johdosta yleensä jokseenkin pian vanhentuu ja käy osaksi tarkoitustaan vastaamattomaksi. Pitäen tätä seikkaa mielessä näyttää merkilliseltä, että kustantaja on päättänyt semmoisenaan suomennuttaa puheenalaisen teoksen, huomioonottamatta edes niitä muutoksia, joita lainsäädännössämme on viime ja tänä vuonna tapahtunut. Ja kun

muistelemme miten moninaisia muutoksia lainsäädäntöömme tehtiin vuoden 1897 valtiopäivillä juuri sellaisillakin aloilla, joita esilläolevassa käsikirjassa kosketellaan, niin emme voi torjua sitä ajatusta. että tämä käsikirja on jo hyvin piakkoin ilmestymisensä jälkeen joutuva vanhentuneeksi. Tähän voi kyllä huomauttaa, etteivät kaikki viime valtiopäivillä päätetyt lainmuutokset ole vielä saaneet armollista vahvistusta ja etteivät ne missään tapauksessa kirjan ilmestyessä ole vielä noudatettavina, joten niitä ei olisi sopinut siihen merkitä voimassaolevaksi oikeudeksi. Sellainen huomautus saattaisi kyllä tavallaan olla oikeutettukin, mutta siitä ei mielestämme kuitenkaan voi tehdä muuta johtopäätöstä kuin sen, että teoksen ilmestymisaika ei ole soveliaasti valittu.

Samaan käsitykseen tulemme eräästä toisestakin syystä. Suomentaja mainitsee alkulauseessaan että suomennoksen tasaista kirjoitustapaa vaikeuttaa suuresti se seikka, että asetusten suomennokset eri ajoilta ja eri aloilta ovat kieliasultaan suuresti erilaiset. Tämä vaikeus, jonka myönnämme kylläkin suureksi, olisi epäilemättä myöskin tullut suuressa määrin vältetyksi, jos suomentaminen olisi jätetty joksikin aikaa odottamaan Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran toimesta tekeillä olevaa uutta suomalaista lakiteosta, jossa vanhempienkin asetusten kieliasua koetetaan parannella, panemalla sopivampi lause- tai sanamuoto sulkumerkkien väliin. Olemme vakuutetut siitä, että tästä lakiteoksesta olisi suurta hyötyä suomentajan työlle.

Jättäen kokonaan koskematta esilläolevan teoksen sisällyksen, jota on aikoinaan, alkuperäisen laitoksen ilmestyessä, sanomalehdissä arvosteltu, on suomennostyöstä lausuttava että se on ylimalkaan onnistunutta niin hyvin otsakkeihin nähden, joilla tällaisessa teoksessa luonnollisesti on hyvin suuri merkitys, kuin itse tekstinkin suhteen. Pitäisimme kuitenkin toivottavana että, mikäli se on mahdollista selvyyttä häiritsemättä, puhtaasti suomenkielisiä nimityksiä pidettäisiin pääotsakkeina ja niinmuodoin, kun on viitattava synonyymiotsakkeista toisiinsa, itse teksti otettaisiin suomenkielisen ja, toisissa tapauksissa, suomenkielessä yleisimmin käytetyn otsakkeen alle ja vieraskielisestä tahi harvinaisemmasta viitattaisiin siihen. Niinpä olisi mielestämme esim. *merilaina* seliteltävä juuri tämännimisen otsakkeen alla ja *bodmerilainasta* viitattava siihen, eikä päinvastoin. Noudattaen ruotsinkielistä tekstiä, jossa sanoista *advokat* ja *sakförare* viitataan sanaan *fullmäktig* ja tämän kohdalla tehdään selkoa itse käsitteestä, on suomentaja viitannut *asianajajasta* sanaan *valtuutettu.* Oikeudessa käytettyä edustajaa ei meillä ole kuitenkaan tapana koskaan nimittää »valtuutetuksi», vaan sekä käytännössä että lakikielessä asiamieheksi eli asianajajaksi, ja olisi siis puheenalainen käsite ollut viimeksimainitun otsakkeen kohdalla seliteltävä. Suomen kielellä puhutaan myöskin jo aivan yleisesti vekselin hyväksymisestä, joten sekin otsake olisi ollut otettava teokseen, eikä ainoastaan *aksepti.*

Lopuksi tahtoisimme vielä huomauttaa, että teoksessa esiintyvät kaikellaiset hakemuskirjain y. m. kaavat olisi koetettava saada sellaisiksi, jommoisina näitä hakemuksia, huolellisesti kirjoitettuina, todellisuudessa käytetään suomen kielellä, eikä ainoastaan suorastaan suomennettava. Niinpä ei ole suinkaan tapana kirjoittaa »ylevänarvoiselle» tuomarille »nöyrää haastehakemusta» N. N:n haastamisesta »käräjiin K:n pitäjän käräjäkunnassa saadakseni tilaisuuden häntä vastaan nostaa aikomani kanteen hänen laillisesta velvoittamisestaan j. n. e.» — Sivumennen mainittakoon pienempinä erehdyksinä että *akortia* käsiteltäessä puhutaan konkurssi*kutsumuksesta*, kun pitäisi olla hakemus, ja *erikoismaan* ominaisuutena mainitaan ettei omistajan *vaimolla* ole siinä naimaosaa, vaikka luonnollisesti tarkoitetaan puolisoa, koska vaimo voi olla semmoisen maan omistajana yhtä hyvin kuin mieskin.

E. W. W.

Uskonnollista kirjallisuutta.

JOHANNES ARNDT, *Postilla.* Ruotsin kielestä suom. Greg. Monell. 4:s painos. Raumalla 1898, Rauman kirjapaino-osakeyhtiö. Tähän asti 2 vihkoa à 76 siv. 4:o. Hinta viholta —: 65.

J. Arndt († 1621) on niitä jaloja henkilöitä kristillisyyden alalla, jotka syvimmin ovat tunkeutuneet kristinopin ytimeen sekä selvimmästi esittäneet tietonsa ja kokemuksensa siitä. Sentähden ovat hänen teoksensa pysyneet yhtä arvokkaina läpi vuosisatojen, ja ne voivat vieläkin, yhtä hyvin kuin ilmestyessään lähes kolme vuosisataa sitten (Postilla ilmestyi v. 1615), antaa neuvoja ja opetuksia kaikille niille, jotka hengellistä asiaa harrastavat. Erittäinkin on hänen »neljä kirjaa totisesta kristillisyydestä« olleet sanomattomaksi siunaukseksi hengellisenä ohjaajana uskonasioissa.

Arndt kirjoittaa aikakautensa tavalla, ja sentähden kyllä voisi löytää muistutuksen sijaa hänen postillassaan. Niinpä hän käyttää välistä vertauskuvallista selitystapaa historiallisista tositapauksista. Esim. sivulla 14 sanoo hän, että varsa, jolla Kristus ratsasti Jerusalemiin, merkitsee pakanoita ja aasintamma juutalaisia. Vähän alempana hän sanoo, että aasintamma ja varsa myöskin merkitsevät ulkonaista ja sisällistä ihmistä. Tällaiset kohdat eivät kuitenkaan lukemista häiritse, sillä Arndt ei käytä näitä sellaisiin johtopäätöksiin, joista syntyisi Raamatulle vieraita ajatuksia. Vakavasti hän seisoo uskonpuhdistuksen perustuksella ja opettaa raamatullista oppia. Usko, joka rakkauden kautta työtä tekee — siinä hänen läpikäyvä perustuksensa.

Suomennosta vastaan olisi paljon muistuttamista, eikä kumma, kun se on jo ennen v. 1861 toimitettu. Jo esipuheessa löytyy tällaisia lau-

seita: Syyt »eivät ensinkään ole moitittavat, vaan *itsekultakin itseltänsä* vastattavat«; »... rukoilen häntä *ei* sitä ennen *langettamaan* tuomiotansa« j. n. e. Välistä ladotaan kolme, neljä relatiivilausetta peräkkäin. Onpa joskus vaikea ymmärtää lauseen tarkoitusta. Kun uusi painos jostain kirjasta otetaan, olisi se tietysti kielen puolesta toimitettava ajanmukaiseen asuun, puhumatta siitä, että käännökset aina olisivat suorastaan alkukielestä tehtävät. On tosin ihmisiä, jotka vaativat, että hengellisissä kirjoissa on pysytettävä vanhentunut kieli; heidän harhaan joutuneen makunsa tähden ei kuitenkaan saa muiden kieliaistia turmella.

Eduksi 4:nnelle painokselle esitettävänämme olevaan kirjaan on luettava, että se on erittäin suurilla kirjaimilla painettu, joten sitä heikkonäköisempikin ihminen voi vaivatta lukea.

U. W.

C. S., *Det glada budskapet om förnuftets rike.* Toinen parannettu ja paljon lisätty painos. Helsingissä 1898, G. W. Edlund. 102 siv. 8:o. Hinta: 1: 50.

Tarkoitus tällä tunnetun nimimerkin C. S:n kirjoittamalla kirjasella on »selittää Jesuksen iloista sanomaa Jumalan eli järjen valtakunnasta ja tehdä oikeutta sekä tieteellisille että kirkollisille vaatimuksille». Tekijä sanoo, että Jesuksen esittämä oppi on yksinkertainen, luonnollinen ja selvä, mutta järjettömät kuulijat ja oppilaat ovat hänen sanoillensa antaneet väärän merkityksen ja niihin sekoittaneet juutalaisia käsityksiä, joten on kehittynyt yleinen uskonto taikka paremmin mytologia, joka on jyrkässä ristiriidassa perustajan mielipiteiden kanssa. Esitettyään omat mielipiteensä Jumalasta eli järjestä, pelastuksesta, taivaan valtakunnasta, syntien anteeksisaamisesta ja lankeemuksesta, antaa tekijä otteen Uuden testamentin kertomuksesta Vapahtajan elämästä ja opista ja varustaa tämän otteen omilla selityksillään järjen uskonnon kannalta. Tietonsa on tekijä ammentanut useasta saksalaisesta teoksesta, Tolstoin tunnustuksesta ja Boströmin filosofiasta y. m. Miten lie järjen valtakunnan iloisen sanoman laita, mutta järjetön on seuraava lause joka on luettavana heti johdatuksen alussa: »egyptiläinen Amon, babylonialainen Asur (sic!), kiinalainen Tao j. n. e. ovat kaikki samaa kuin henki, järki». Uuden filosofinkin, nimeltä Herokleites, on tekijä keksinyt.

K. T.

Kansanopistokirjallisuutta.

LAURI SOINI, *Kansanopistosta ja kansanopiston ympäristöltä.* Helsingissä 1898, Otava. 94 siv. 8:o. Hinta —: 75.

CHR. NIELSEN, *Kuinka nuorukaisista tulee miehiä.* Suomennos. Helsingissä 1897, G. W. Edlund. 40 siv. 8:o. Hinta —: 25.

Hra Lauri Soini on itse ollut kansanopiston oppilaana, joten hän hyvin sopii kuvailemaan kansanopistoelämää. Hän on saanut opistoajastansa hyvän muiston, niin että hänellä on täysi mieltymys esitettävään aineeseen.

Kirjasen kymmenen kertomusta »Kansanopistosta ja kansanopiston ympäristöltä» — useimmat niistä ovat ennen olleet julkaistuna — ovatkin mieluisa lisäys vähäiseen kansanopistokirjallisuuteemme. Tekijän sujuva kertomatapa, runsasvarainen, kaunis kieli ja lämmin innostus antavat kertomuksille viehätyksen, joka voittaa lukijan sydämen.

Kansanopistoelämän kuvauksena kirjaa on luonnollisesti etupäässä arvosteltava sen todenmukaisuuden kannalta. Lukija kysyy: onko tämä elämä elettyä, vai onko se kuviteltua?

Arvostelija ei ota siihen sinänsä vastataksensa, sillä se on hänestä personallinen asia. Kaikki, jotka ovat nuorison kanssa olleet tekemisissä, varsinkin oloissa, missä itsestänsä mielet usein kääntyvät tulevaisuuteen ja sen tehtäviin, tuntevat tuon keväisen tunnelman, jonka tuopi uuden elämän herääminen, uusien ajatusten syntyminen, uusien pyrintöperien aukeneminen. Kenties ei ole poissa paikaltaan huomauttaa, että kansanopistonuorison keskuudessa eläjä saa runsaasti tuntea tuota kevään mielialaa. Hänelle Lauri Soinin kuvaukset tuntuvat melkein kuin omasta kokemuksesta otetuilta, vaikka useasta kohden huomaakin olojen ja elämän eri paikkakuntien opistoissa olevan erilaisen.

Lieneekö väärin olettaa, että ehkä useakin kansanopistoasian kannattaja luettuaan hra Soinin kuvaukset ajattelee: tyhjäntoimittajia, haaveilijoitahan ovat nuo »laulavat» nuorukaiset, kykenemättömiä elämän tositoimiin. Tanskalaisen kansanopistonuorison haaveilevaisuus oli kauvan aikaa kaikenkaltaisten »realistien» puheenpartena. Nyt on se puhe tauonnut kaikkien niiden huulilta, jotka ovat kyenneet seuraamaan olojen kehitystä. On näet käynyt kieltämättömäksi tosiasiaksi, että juuri tuosta haaveilevasta kansanopistonuorisosta on etupäässä lähtenyt se osa Tanskan maalaisväestöä, joka on kohottanut maan pääelinkeinon korkeaan kukoistukseen. Björnson oli oikeassa lausuessaan kerran eräässä väittelyssä, kun koetettiin kieltää kansanopiston hyötyä todellisessa, käytännöllisessä elämässä: »jos ei kansanopistosta ole muuta hyötyä ollutkaan, on se ainakin tuottanut voita».

Meidän kansanopistojemme käytännöllisistä tuloksista ei auta vielä puhua, kun oppilaista vasta joku harva on ehtinyt omintakeiseen toimintaan.

Mutta vakaumuksemme on, että se maalaisnuoriso, josta on nouseva maalaisväestömme tehtävät täyttävä kansa, välttämättömästi kaipaa elämäänsä »uutta sisällystä».

Toinen kirjoituksen alussa mainittu kirjanen on etevän tanskalaisen kansanopistomiehen pitämä esitelmä. Kustantaja on ollut oikeassa ajatellessaan, että nämät »lämpymät, vakaiset sanat» »ovat yhtä suuresta arvosta meille, kuin heillekin, joilla ne ensiksi lausuttiin».

Mutta kustantaja on tehnyt kerrassaan väärin, julkaistessansa tämän suomennoksen sellaisena kuin se 1869 ensi kerran ilmestyi. Kieli ei ole silloiseksikaan ollut kehuttava. Nyt on se kerrassaan mahdoton luettavaksi.

N. L.

Tietoja eri aloilta.

Suomi ulkomailla.

— JULIUS KROHNin *Suomalaisen kirjallisuuden vaiheista* on tunnettu suomalaisen kirjallisuuden englantilainen ystävä E. D. Butler kirjoittanut ystävällisen ilmoituksen «Pall Mall Gazette«een 25 p. elok. 1898. Arvostelija huomauttaa erittäin sitä suurta työtä, mikä teoksen julkaisijalla, toht. KAARLE KROHNilla on siinä täytynyt olla, vaikka tämä esipuheessa panee omaan työhönsä hyvin vähän painoa. Arvostelija toivoo että tämä Julius Krohnin teos käännettäisiin englanniksi, huomauttaen että sen tekijä on englannista suomeksi kääntänyt useita Walter Scottin romaaneja ja osan Macaulayn «Englannin historiaa«.

— Ranskalaisen taruntutkijan LÉON PINEAUn teoksessa *Les vieux chants populaires scandinaves* (vanhat skandinavialaiset kansanlaulut) sen ensimäisessä osassa *Epoque sauvage: Les chants de magie* (villi aikakausi: loitsurunot) tavataan seuraava lausunto suomalaisten loitsurunoudesta:

»Suomalaiset, joiden jälkiä tapaa kautta koko Venäjän Altailta asti Suomeen saakka, näyttävät sekä kirjallisuuteen katsoen, joka muistuttaa monasti polyneesialaisten, välistä indialaisten kirjallisuutta, että myös kielen puolesta kuuluvan, samoinkuin baskilaiset, Europan alkuasukkaihin, niihin, jotka ovat olleet arialaisen rodun edeltäjiä.

Ainakin Kalevalassa esiintyvät päähenkilöt mahtavina loitsijoina, ihmisten ja jumalain sankarillisina välittäjinä sekä luonnon voimien kesyttäjinä. Loitsurunous on epäilemättä vähän kaikkialla kotiperäinen, mutta ei milloinkaan, ei missään jumaluusopissa ole sillä niin valtavaa sijaa kuin juuri suomalaisten tarustossa.»

Päivän kysymyksiä.

Kirje Helsingistä.

Kirkolliskokouksen työ. — Uuden kenraalikuvernöörin tuliaispuhe. — Asevelvollisuuslaki-ehdotuksen ennakollinen tarkastus tarpeen.

Suomen neljäs yleinen kirkolliskokous lopetti pari viikkoa sitten työnsä. Se työ, jonka kokous on suorittanut, on epäilemättä ollut omansa hankkimaan sille kaikkien ajattelevien kunnioitusta. Kirkolliskokous osotti lämpimän uskonnollisen harrastuksen ohessa päätöksissään suvaitsevaisuutta ja ennakkoluulottomuutta; useimmat kokouksen jäsenet — muutamia harvoja lukuunottamatta — olivat kokouksen pääkysymyksissä ottaneet ainakin yhden tärkeän muutosasian ohjelmaansa. Päätösten tärkeyteen katsoen on tämä kokous epäilemättä kansankirkkomme historian merkkitapauksia.

Tälle kokoukselle ol ominaista ettei siinä ollut puolueryhmää tai vielä vähemmin yksityistä johtajaa, joka olisi asemaa hallinnut. Yhtenä päivänä saattoi jokin ryhmä saada mielipiteensä voittoon ajetuksi, toisena päivänä sama ryhmä saattoi toisessa asiassa kärsiä tuntuvankin tappion. Kokouksessa oli näet melkoinen joukko itsenäisiä miehiä, jotka useimmissa tapauksissa ratkaisun määräsivät. Mitä itse kokouksen pääkysymysten, siviiliavioliitto- ja ehtoollispakonpoistamis-kysymyksen ratkaisuun tulee, niin oli omituista nähdä, miten nämä asiat auttoivat toisiaan. Epäilemättä oli monta, jotka äänestivät siviiliavioliittoa ainoastaan siten välttääkseen ehtoollispakon poistamista; toiselta puolen, kun siviiliavioliittoasia ensinnä oli päätetty, varmaan useat äänestivät ehtoollispakon poistamisen hyväksi siten tehdäkseen siviiliavioliiton kirkon piirissä tarpeettomaksi. Kun nyt oli joukko niitä, jotka äänestivät kummankin asian puolesta, oli seurauksena se useimmille kylläkin odottamaton tulos, että molemmat asiat saavuttivat enemmistön. Tosin kyllä sillä päätöksellä, joka tehtiin ehtoollispakon poistamisesta, ei todennäköisesti ole lähimmässä tulevaisuudessa suurta käytännöllistä merkitystä. Kolmen neljänneksen saavuttaminen tämän asian hyväksi ensi kirkolliskokoukseen tuntuu ainakin edeltäpäin ajatellen sangen mahdottomalta, jollei huomattavaa käännettä mielipiteissä tapahdu.

Tämmöisessä pienessä Helsingin-kirjeessä ei ole tietysti oikea paikka seikkaperäisemmin ryhtyä tarkastamaan itse niitä kysymyksiä, joita kokous käsitteli, tai arvostelemaan sitä tapaa, millä niitä käsiteltiin. Sanottakoon ainoastaan että tämä kokous myöskin, mitä suoritetun työn paljouteen tulee, ansaitsee mitä suurimman kiitoksen. Paitsi siviiliavioliitto-, siviilirekisteri- ja ehtoollispakonpoistamis-kysymyksiä suoritti ko-

kous tavattoman suuren joukon muitakin asioita, joista ainakin muutamat, niinkuin äänimäärän rajoittaminen papinvaalissa ja kirkonkokouksissa sekä ehdotukset suurenpuoleisten seurakuntain järjestykestä ja piispainkokouksista, ovat erittäin tärkeät. Kieltämätöntä kyllä on että kokouksen alkuaikoina puhetulva oli suorastaan synnillinen, sillä kallista aikaa tuhlattiin joutaviin asioihin ja toisten jo lausumien mielipiteiden moninkertaiseen uudistamiseen. Kun oli päästy viimeisen kokousviikon alkuun, olivat pääkysymykset ja suuri määrä pienempiä asioita suorittamatta, niin että asema näytti kerrassaan toivottomalta. Mutta silloin kokous myöskin täysin tajusi aseman vakavuuden. Kaikki asiat, joista mietintö oli annettu, suoritettiin loppuun, eikä voi sanoa yhtäkään päätöstä tehdyn umpisilmin ja hätiköiden vain asian pois käsiltä saamiseksi.

Lausuen puolestani toivottavaksi että Valvoja artikkeliosastossaan vastaisuudessa sisältäisi tarkemman selonteon viime kirkolliskokouksen työstä tyydyn itse puolestani vain esittämiini pieniin viittauksiin.

Uusi kenraalikuvernööri on tullut ja pitänyt tuliaispuheensa. Puhe liittyi läheisesti niihin jo viime kirjeessäni puheenaolleen nimitysreskriptin sanoihin, joissa Suomen lähempää yhdistymistä Venäjään teroitetaan tärkeäksi. Uusi kenraalikuvernööri viittaa hallitsijan sanoihin, että on välttämätöntä istuttaa maan väestön *tietoisuuteen* yhdistymisen tarpeellisuutta, puhuu siitä, miten pyrkimyksen Venäjän kanssa yhdistymiseen pitäisi olla suomalaisille luonnollisena *tunteena,* miten *hyvät* ja *sydämelliset suhteet Venäjään* ovat ehdottomasti välttämättömät. Hän lupaa samalla että Suomi on oleva hänelle kallis ja että hän on kannattava jokaista laillista asiaa. Näin ollen en voi ymmärtää muuta, kuin että uusi kenraalikuvernööri tahtoo käydä sitä tietä, joka on ainoa oikea: vaikuttaa suomalaisten vakaumukseen ja sydämeen, pysyen aina laillisuuden rajojen piirissä. Onhan luonnollista ettei kansan tietoisuuteen ja tunteeseen voida vaikuttaa teoilla, jotka eivät pidä yhtä kansan oikeustajunnan kanssa, teoilla, jotka kiihottavat suomalaisten mieliä tai ovat tarkoitetut heitä nöyryyttämään, tuottamatta kenellekään kunniaa tai hyötyä.

Puheessa on muutamia sanoja, jotka lakien pyhyyttä kunnioittavan kansamme mielissä saattavat herättää levottomuutta, jos niitä käsitetään jonkinlaisiksi rajoituksiksi. Puhuessaan Suomen erikoisaseman — sen kirkollisen järjestyksen, oikeuksien ja etuoikeuksien ja sisällisen hallinnon — koskemattomuudesta lisää kenraalikuvernööri: „tietysti mikäli ne eivät ole ristiriidassa Venäjän hyödyn ja arvon kanssa“. „Venäjän

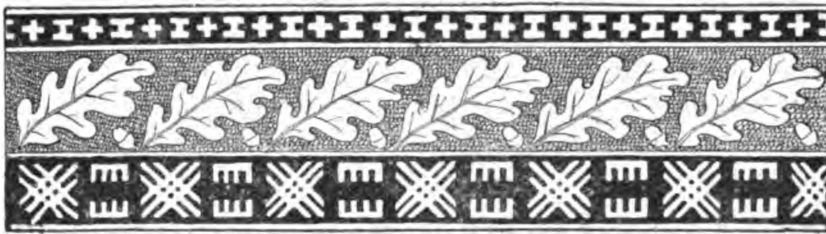
hyöty ja arvo" ovat sanoja, joita voidaan käsittää hyvin venyvässä merkityksessä — ainakin niitä käsittävät meidän suomalaisten mielestä hyvin omituisella tavalla monet Venäjän sanomalehdistön edustajat. Mutta oikein ymmärrettynä nämä sanat eivät voi sisältää mitään rajoitusta. Eihän voi olla Venäjän *arvon* mukaista että sen hallitsijain vakuuttamasta laillisesta ja perustuslaillisesta järjestyksestä kirjaintakaan tingitään, eikä voi olla Venäjän *hyödyn* mukaista että täällä ihmisten sydämiin kylvetään vihaa ja levottomuutta. Venäjän arvo vaatii Keisarinsanan pyhänä pitämistä, *sen* hyöty on yhtä hyvin kuin Suomenkin että „hyvät ja sydämelliset suhteet" ylläpidetään.

Me toivomme että uusi kenraalikuvernööri, joka tiedetään lahjakkaaksi mieheksi, on nopeasti perehtyvä meidän oloihimme ja tuleva oikeaan käsitykseen siitä tiestä, joka johtaa hyvien ja sydämellisten suhteiden aikaansaamiseen Suuriruhtinaanmaan ja Keisarikunnan välillä.

Venäläiseltä puolelta tehty asevelvollisuuslaki-ehdotus on näinä aikoina saatettu julkisuuteen, ja jokapäiväiset lehdet ovat jo jonkun verran kosketelleet sen pää- ja sivutarkoituksia. Puolestani tahtoisin kaikin puolin yhtyä siihen sanomalehdistössä tehtyyn ehdotukseen, että jotkut miehet ottaisivat tämän ehdotuksen erityiskohtaisen ja perinpohjaisen arvostelun alaiseksi, lainopilliselta, sota-asialliselta ja meidän maamme erikoisolojen kannalta. Tämmöinen arvostelu, joka olisi eri teoksena julkaistava, olisi erittäin tarpeellinen sen vuoksi, että lakiehdotus on meidän lakejamme ja olojamme tuntemattomien miesten tekemä, ja tämä arvostelu tulisi suuressa määrässä huojentamaan ensi tammikuussa kokoontuvien valtiosäätyjemme raskasta työtä.

Spectator.

Valtion metsätalouden tarkoituksesta.

Kirjoittanut

K. J. STÅHLBERG.

Siitä lähtien, kuin järjestetty metsänhoitolaitos maahamme perustettiin, on valtion metsätalous ollut julkisen keskustelun alaisena, joka keskustelu on koskenut milloin mitäkin erityistä metsäasian puolta.[1] Ehtimiseen on siten tullut arvosteltavaksi myöskin kruununmetsäin taloudelliset tulokset, valtion metsätalouden kannattavaisuus, jota toiselta puolen on moitittu kovin huonoksi, toiselta puolen taas väitetty niin edulliseksi, kuin ajan olot ja järkevä metsäpolitiikki suinkin sallivat. Tämän erimielisyyden pohjana on suureksi osaksi ollut se, että kummallakin taholla, tieten taikka tietämättä, on kannatettu eri käsitystä valtion metsätalouden tarkoituksesta. Näin ollen mainittu seikka epäilemättä ansaitsee erityistä tarkastamista; ja vaikka syrjäisen täytyykin pääasiallisesti nojautua metsänhoitotieteessä ja käytännöl-

[1] Valvojassa olleita tähän kuuluvia kirjoituksia mainittakoon: Vähäsen kruununmetsien hoidosta, 1882; Valtion metsätaloudesta, 1883; HANNIKAINEN, Kruununmetsäin asuttamis-ehdotuksista ja FORSSTRÖM, »Kruununmetsäin asuttamis-ehdotuksista», 1890; FORSSTRÖM, Muutamia selityksiä kruununmetsien oloista Iin tarkastuspiirissä sekä GEBHARD, Kruununmetsät ja asutus Pohjanmaalla, 1892; GEBHARD, Muutamia mietteitä metsäpolitiikkimme alalta ja GEBHARD, Puoluepolitiikki ja kruununmetsiemme asutus, 1896; GEBHARD, Metsäpolitiikkimme pääkysymyksiä sekä HANNIKAINEN ja GEBHARD, Väittelyä metsäpolitiikkimme pääkysymyksistä, 1897.

lisessä metsänhoidossa esiintuotuihin perustuksiin, niin Suomen valtion suuri metsäomaisuus, muusta puhumattakaan, siksi tuntuvasti vaikuttaa ja varsinkin vastaisuudessa nähtävästi tulee vaikuttamaan valtion varoihin yleensä, että tätä kysymystä valtion metsätalouden merkityksestä ja yleisestä suunnasta ei liene jätettävä yksinomaan »ammattimiesten« huostaan, vaan julkisia asioita harrastavan yleisön on yleensäkin pyrittävä saamaan selvät mielipiteet asiasta. Tältä kannalta otettakoon seuraavassa puheeksi valtion metsätalouden tarkoitus, erittäinkin koettaen tuoda lisiä sen kysymyksen selvittämiseen, onko valtiolla, ja missä määrin, oikeus pitää metsiään rahallisena ansiolähteenä.

Tosiasia on, että kruunun metsät tuottavat tuloja valtiolle; ja Suomessakin niistä jo neljännesvuosisadan kuluessa melkein poikkeuksetta on saatu puhdasta tuloa. Mutta valtion tulot jakautuvat, kuten tunnettu, kahteen pääryhmään. Valtio joko perii yksityisiltä varoja valtiovaltansa nojalla, n. s. valtio-oikeudellisia tuloja, joihin kuuluvat sekä verot että myöskin maksut sellaisten valtiolaitosten käyttämisestä, jotka eivät ole olemassa ansion saantia, vaan muita suoranaisia valtiotarkoituksia varten; taikka valtio saa n. s. yksityisoikeudellisia eli ansiotuloja kiinteimistöistä, liikeyrityksistä ja varallisuudensijoituksista, joita se käyttää samaten kuin yksityinenkin taloudenharjoittaja saadakseen yksityisoikeudellista voittoa. Tosin voi jokin valtion tulolähteistä olla luonteeltaan sekalainenkin, mutta tavallisesti siinä kuitenkin jompikumpi yllämainituista ominaisuuksista on voitolla ja määräävänä. Mikähän asema on siis metsätaloudella nykyajan valtion tulolähteiden joukossa, tuleeko sitä valtion käyttää ansiolähteenä ammentaakseen varoja yhteisten tarpeiden tyydyttämiseen, vai onko sitä harjoitettava pääasiallisesti muita valtiotarkoituksia varten, jos kohta siitä samalla tulojakin lähtee?

Viimemainittu käsitys oli vielä tämän vuosisadan ensi puoliskolla ehdottomasti vallitsevana. Tämä johtui useista eri seikoista. Edellisellä vuosisadalla olivat metsävarat melkoisesti vähentyneet, ja kun silloisissa liikeoloissa puuntarve yleensä täytyi saada tyydytetyksi oman maan ja oman paikkakunnan metsistä, niin pelättiin puunpuutetta ja vaadittiin valtion metsätaloutta turvaamaan tarvittavain puutavarain saantia. Samaa vaatimusta tukemassa oli myöskin yleisiä kansantaloudellisia ajatussuuntia. Toiselta puolen oli fysiokraattien ihanteena niin suuren tuotemäärän, siis myöskin puutavaramäärän, saaminen niin vähäiseltä alalta kuin mahdollista, toiselta puolen taas A. SMITHin oppikunnan käsitystä, ettei valtio ole sopiva har-

joittamaan tuottavata talousliikettä, sovellettiin metsätalouteenkin. Näin ollen on luonnollista, että selitettiin: valtion metsät ovat olemassa maan ja kansan tähden ja niiden tarkoituksena on asukasten, sekä välittömästi kuluttajain että teollisuudenharjoittajain, varustaminen välttämättömillä polttopuilla ynnä niillä muilla puutavaroilla, joita he eniten tarvitsevat. Mikäli tämä tarkoitus sekä metsien vaikutus ilmanalaan, jota kuviteltiin perin suureksi, ei vaatinut valtion metsien säilyttämistä, olivat ne yksityisille luovutettavat, koska metsätalous valtion käsissä ei muka kuitenkaan voinut kannattaa ja valtio siis oli yhtä vähän oikeutettu kuin kykenevä käyttämään metsätaloutta tulolähteenään. »Niin paljon ja niin hyvää puutavaraa kuin mahdollista sekä nykyisen että vastaisen puuntarpeen täyttämiseksi« oli siis valtion metsänhoidon tunnussanana; ja fysiokraattisen opin kannattamana, joka metsätalouden hoitajain keskuudessa pysyi arvossa ja voimassa paljon kauemmin kuin kansantaloustieteessä yleensä, puheenalainen mielipide säilyi vielä sittenkin, kun täytyi myöntää, ettei edullisen metsätalouden harjoittaminen kuitenkaan ole valtiollekaan mahdotonta.

Vuosisadan ajan oli siten Europan sivistysmaissa vallinnut pyrintö saada metsistä mahdollisimman paljon puutavaraa oman maan tarpeisiin, kun suuret liike-, kauppa- ja teollisuusolojen muutokset tämän vuosisadan keskivaiheilla saattoivat asiat uudelle kannalle. Puu tulee maailman markkinoilla käyväksi kauppatavaraksi, jota voidaan vaihtaa ei ainoastaan maiden, vaan eri maanosienkin kesken; metsätaloudelta aletaan vaatia, että sen tulee tuottaa rahaa; se alkaa kohota ansiota tuottavain taloudenhaarain asemaan ja mahtavaksi keinoksi rahavarojen hankkimiseksi valtion tarpeisiin. Mutta ainoastaan hitaasti uudet olot saavuttivat periaatteellista tunnustusta. Mainittua tehtävää ei vielä tahdottu tunnustaa valtion metsätalouden varsinaiseksi tarkoitukseksi eikä kiirehditty käytäntöä sen mukaan järjestämään. Edellisellä aikakaudella vallinneen käsityksen mukaan oli metsätalouden tehtävätä varten katsottu tarpeelliseksi säilyttää ja kasvattaa suuria puuvaroja pitkillä kiertoajoilla, ja samaa säästäväisyyden periaatetta yhä vielä noudatettiin, jopa kovennettiinkin, kun ei vielä oltu saatu selville niitä teoreettisia ja taloudellisia perustuksia, joiden mukaan metsätaloutta voitaisiin rahanansioon käyttää.[1]

---

[1] Vrt. ENDRES, teoksessa: Handwörterbuch der Staatswissenschaften III, 600.

Mainittu valtion metsäin merkitys, niiden merkitys valtion tulolähteenä oli, kuten edellisestä näkyy, aikaisemmin ollut suuresti syrjäytettynä. Huomattavana poikkeuksena oli tosin Tanskassa jo 1800:n vaiheilla, suurien metsäreformien aikakautena, jolloin perustettiin järjestetty metsänhoito ja toimitettiin suurenmoisia metsänviljelyksiä, etevä metsänhoitomies, sittemmin valtioministeri REVENTLOW edustanut sitä käsitystä, että metsätalous on pidettävä itsenäisenä taloudellisena toimintana, joka voipi ja jonka tuleekin rahallisesti kannattaa sekä tuottaa korkoa siihen käytetyille pääomille; että valtion metsätalouskin siis on samojen lakien alaisena kuin muukin taloudellinen toiminta ja on järjestettävä pääasiallisesti mainittua rahallista näkökohtaa, rahallisen voiton saamista silmälläpitäen. Näitä mielipiteitä, joilla Reventlow perusti erityisen kansallisen, tanskalaisen, suunnan maansa metsätaloudessa, hän kuitenkaan ei saanut kuin osaksi käytännössä voimaan; ja seuraava pysäysaikakausi, 1813—1848, ne melkein kokonaan syrjäytti ylempänä kuvatun saksalaisen oikeaoppisuuden edestä, kunnes ne sitten parinkymmenen vuoden taistelujen jälestä pääsivät voitolle, saaden tukea sillä välin Saksassakin ilmestyneestä uudesta suunnasta, joka on tullut paljoa enemmän huomatuksi ja vaikuttanut paljoa laajemmalti valtioiden metsätalouteen. [1]

Tämän uuden suunnan varsinainen perustaja on PRESSLER, joka kuoli matematiikan professorina Tharandin metsäakatemiassa 1886. Kun hän vuonna 1858 julkaisi teoksen «Der rationelle Waldwirt», sai hänen oppinsa kohta kiivaita vastustajia jos kannattajiakin, ja näiden kesken on sitten nelisenkymmentä vuotta käyty taistelua, joka ei vieläkään ole lopullisesti päättynyt. Toisella puolen ovat siinä puhtaan metsätulon vaatijat (Waldreinerträgler), toisella puhtaan maatulon kannattajat (Bodenreinerträgler, Reinerträgler). Molemmat kyllä vaativat, että valtion metsätalouden tulee tuottaa kokonaisuudelle suurinta mahdollista hyötyä, jopa sitäkin, että sen tulee tuottaa valtiolle tuloja, mutta eivät viimemainitulle vaatimukselle anna samaa merkitystä.

Edellinen, vanhoillisempi, ennemmin vallinneeseen käsitykseen liittyvä oppisuunta, joka mielellään kutsuu itseään »valtiotaloudelliseksi«, väittää valtion metsätalouden omituisen luonteen sekä erikoisten tehtäväin vaikuttavan, että sitä ei saa katsella samalta kannalta kuin yksityistaloudellista

[1] OPPERMANN, Bidrag til det danske Skovbrugs Historie 1786—1886.

tuotantoa yleensä, vaan että siltä tulee vaatia ainoastaan pysyväistä ja mahdollisimman suurta puhdasta metsätuloa, s. o. jäännöstä kun vuosituloista vähennetään vuoden menot.

Presslerin perustaman suunnan kannattajat vaativat sitävastoin n. s. suurinta puhdasta maatuloa, vaativat tyydyttävätä korkoa kaikille metsän tuotantokustannuksille, siis kaikille metsätalouteen käytetyille pääomille, sekä maalle että puuvarastolle ja hoitokustannuksille. Näistä on saatava korkoa korolle, koska metsäpääoma rahaksi muutettuna voitaisiin toisaallekin tuottavaisesti sijoittaa. Ainoastaan siinä tapauksessa, että talous vastaa mainittua vaatimusta, sitä voidaan pitää kannattavaisena, ja tätä tulee, jos erityisiä tarkoituksia varten tarpeelliset suojelusmetsät jätetään sikseen, vaatia myöskin valtion metsätaloudelta. Sentähden ei tyydytäkkään siihen, että talous tuottaa vuotuista jäännöstä, vaan otetaan myöskin huomioon, kuinka suurilla kustannuksilla ja pääomilla tuo tulos saavutetaan.

Niistä vastakkaisista lähtökohdista, joihin nyt on lyhyesti viitattu, johdutaan eri johtopäätöksiin monessa käytännöllisessä seikassa, joista tärkein on kysymys, kuinka pitkä kiertoaika on edullisimpana pidettävä, eli, toisin sanoen, minkä ikäisinä puut kruununmetsistä ovat hakattavat. Kun puhtaan maatulon kannattajat vaativat, että valtion metsäin hoito ja käyttäminen on järjestettävä rahallista kannattavaisuutta silmälläpitäen, niin heidän mielestään metsän tulee saada olla rahaksi muuttamatta ainoastaan niin kauan, kuin puiden lisäkasvu ja arvonlisäys tuottavat kohtuullista korkoa metsäpääomille. Ilmeistä siis on, ettei silloin kannata kasvattaa metsää niin vanhaksi, kuin sitä suurimman metsätulon saamiseksi voisi kasvattaa. Sillä kun kiertoaika tulee erästä rajaa pitemmäksi, niin lisäkasvu, joka on ollut nopea nuoressa ja keski-ikäisessä metsässä, käy yhä hitaammaksi, samalla kuin pääomat, joille luetaan korkoa korolle, kasvavat yhä nopeammasti, painaen alas kannattavaisuutta alle senkin verrattain vähäisen korkomäärän, jota metsätaloudelta kohtuudella sopii vaatia.[1]

Nyt puheenalaiselta kannalta ei myöskään voida suostua siihen vastustajain erittäin tärkeänä pitämään vaatimukseen, että metsästä lähteväin puumääräin ja tulojen tulee pysyä vuosittain tai aikakausittain tasaisesti yhtä suurina tai enenevinä, että siis metsätalouden pitää olla niinkuin sanotaan »ankarasti kestäväinen«. Sitä kyllä pidetään suotavana, mutta ainoastaan

[1] Vrt. TREBELJAHR, Die Rentabilität der Forstwirthschaft, siv. 38.

mikäli se ei joudu ristiriitaan kannattavaisuuden kanssa eikä aikaansaa rahallista tappiota. Kun tältäkin kannalta vaaditaan kestäväistä taloutta, niin sillä tarkoitetaan aivan toista, nimittäin sitä, että on pidettävä huolta kaikkien hakattujen metsikköjen uudesta kasvusta, jotta maa ei jää tuottamattomaksi, vaan yhä pysyy metsää kasvavana.[1]

Puhtaan maatulon opin käytäntöön soveltaminen, rahallisesti kannattavaisimman kiertoajan määrääminen on tosin kohdannut vaikeuksia, joista ei vieläkään näytä tyydyttävästi selvityn, sillä tavallisesti ei ole mahdollista saada varmaa selkoa entisyyteen ulottuvain tuotantokustannusten ja tulevaisuuteen ulottuvain metsätulojen määrästä, joihin laskujen tulisi perustua. Mutta tuloksena puheenalaisesta mielipiteiden taistelusta voidaan kuitenkin pitää, että se Presslerin suunnan perusajatus, että on koetettava saada metsätalous, samaten kuin kaikki muukin taloudellinen toiminta, kannattavaiseksi ja niin tuottavaiseksi kuin suinkin, enimmäkseen on teoreettisesti oikeaksi tunnustettu, samalla kuin molemmat puolueet käytännöllisiin vaatimuksiin nähden ovat suuresti lähestyneet toisiaan. Sillä uuden suunnan kannattajatkin ovat muodostelleet ensimältä varsin jyrkkiä johtopäätöksiänsä sekä taipuneet myöntämään, että niitä käytäntöön sovellettaessa on otettava huomioon olevat olot sekä tarpeellista varovaisuutta noudatettava.[2]

Puheenalainen oppisuunta on voittanut kannattajia Pohjoismaissakin. Niinpä sitä Ruotsissa on edustanut m. m. metsäopiston johtaja HOLMERZ kirjassaan »Studier i skogstaxation» sekä opiston kansantaloustieteen opettaja VON ENGESTRÖM »Det ekonomiska samhällslifvet» nimisessä teoksessa. Suomenkin metsänhoitokirjallisuudessa kuvastuvat edelläkerrotut vastakkaiset käsitykset, vaikka ne eivät täällä ole periaatteen kannalta tulleetkaan erityisen pohtimisen esineeksi.

BLOMQVIST antaa valtion metsätalouden tuottavaisuudelle verrattain syrjäisen merkityksen kestäväisen puuntarpeiden tyydyttämisen rinnalla. Hän selittää, että valtion metsänhoidon tarpeellisuus seuraa etupäässä siitä tavasta, millä yksityiset kohtelevat metsiänsä. Sekä taloudellisten tarpeiden tyydyttämiseksi, erittäinkin paksumpien hirsimetsien kasvattamiseksi, että suojametsinä ovat kyllin laajat valtion metsät Suomessa välttämättömät.

[1] JUDEICH, Die Forsteinrichtung, siv. 3.

[2] SCHWAPPACH, Forstpolitik, Jagd- und Fischereipolitik, siv. 100.

Valtion metsäin suurin merkitys tulevaisuudessa tulee olemaan se, että »oman maan tarpeet saadaan niistä yhä kasvavassa määrässä tyydytetyiksi», jonka ohessa myöskin »kruununmetsien rahallinen merkitys vastaisuudessa on oleva suuri, suurempi kuin kukaan uskaltaa aavistaakkaan».

Kysymykseen, onko valtion huolenpito siitä, että metsäin luonnonrikkaudet hyväksikäytetään ennenkuin vanhuudesta pilautuvat, tärkeämpi kansantaloudellinen periaate, kuin näiden perittyjen rikkauksien säilyttäminen jälkeentulevaisillemme, täytyy Blomqvistin mielestä vastata siten, että, sen sijaan kuin yksityinen maanomistaja useimmiten panee edellisen näkökohdan ensi sijalle, valtion metsien tehtävänä ja niiden talouden tarkoituksena on hirsimetsäin säilyttäminen ja kestäväinen käyttäminen; jopa huolenpito metsänuudistuksestakin näyttää valtion metsätaloudessa saavan väistyä tuon yhteiskunnan hyötyä turvaavan kestäväisyyden periaatteen edestä.[1]

Tuottavaisuuden näkökohdan asettaa sitävastoin Hannikainen etusijaan. Hänen mielestään »valtion maitten hoito on meillä siis ylimalkaan suorastaan taloudellinen toiminta, jossa pysyväinen rahallinen hyöty on tuloksien edullisuuden mittarina», jotenka kruununmetsäinkin tarkoituksena etupäässä on mahdollisimman suuren tulon hankkiminen valtiolle.[2] Niinikään Sivén perustuu siihen, »että jokaisen järjellisen metsätalouden tarkoituksena on metsän huolellisen hoidon ja käyttämisen kautta tehdä metsä sopivaksi kestäväisesti antamaan arvokkaimman ja suurinta voittoa antavan tuoton, mikä olevissa oloissa siitä voidaan saada.»[3]

Edellisestä esityksestä on selville käynyt, kuinka vanhoillisempi metsätaloustieteen suuntakin vaatii valtion metsätaloudesta niin suurta vuotuista jäännöstä kuin mahdollista, vaikka se — epäjohdonmukaisesti kyllä — periaatteen kannalta ei tahdo myöntää kruununmetsäin tarkoitukseksi rahallisten tulojen tuottamista, uudempi suunta sitävastoin asettuu tälle

[1] Metsänhoidon kansallistalous, siv. 222. — Undersökningar af tjockleks-tillväxten hos timmerträd af tall och gran i olika delar af Finland, siv. 158.

[2] Suomen metsät kansallisomaisuutenamme, siv. 171, 174.

[3] Finska forstföreningens meddelanden I, 142.

periaatteelliselle kannalle ja siitä lähtien vaatii valtion metsätalouden kannattavaisuutta.

Viimemainittu vaatimus onkin silmännähtävästi päässyt vaikuttamaan Europan valtioiden metsätalouteen ja sen rahallisten tuloksien kehitykseen, jos kohta tähän saakka enimmäkseen ainoastaan välillisesti.

Sellaisenaan ja virallisesti puhtaan maatulon oppia ei nimittäin ole omaksuttu muualla kuin Presslerin kotimaassa Saksenissa, jossa sitä aikakaudesta 1864—1873 lähtien pääasiallisesti JUDEICHin vaikutuksesta on noudatettu hoitosuunnitelmia laadittaessa sekä puiden hakkuuta järjestettäessä, ja jossa saavutetut taloudelliset tulokset ovat loistavana esikuvana muille valtioille. On tosin kiven kovaan väitetty, että tuo talous johtaisi turmiolliseen metsien hävittämiseen. Mutta 1897 julaistu tilasto Saksenin valtionmetsätalouden kehityksestä osottaa päinvastoin metsien sekä hyvyyden että puuvarojenkin puolesta yleensä parantuneen, samalla kuin puhdas vuositulo on enentynyt 8,152,923 Saksan markkaan sellaiselta alueelta, joka on kaikkiaan vain 175,762 hehtaaria eli siis pienempi kuin Paltamon hoitopiiri Suomessa.[1]

Muut Saksankin valtiot ovat sitävastoin pysyneet vastustavalla kannalla, vaikka tarkemmin katsoen huomaakin, että käytännössä ilmeisesti pyritään opin perusajatusta, metsänhoidon kannattavaisuutta kohti ja suuressa määrin ryhdytään sitä tarkoittaviin toimenpiteisiin.

Niinpä Preussissa selitetään, että sen valtiometsäin hallinto katsoo velvollisuudekseen pitää maan asukasten yhteisetua silmällä ja siinä ottaa huomioon sekä kestäväisen puun- ja muiden metsäntuotteiden tarpeen tyydyttämisen että myöskin ne muut tarkoitukset, joita metsä voi täyttää, eikä pidä itseään oikeutettuna harjoittamaan metsillä yksipuolista finanssitaloutta, kaikkein vähimmin korkoa koroille kasvavain pääomain mukaan laskettua puhdasta rahataloutta. Mutta samalla kuitenkin myönnetään valtion metsätalouden pääperiaatteeksi pysyväisen mahdollisimman suuren puhtaan tulon saavuttaminen metsäntuotteiden käyttämisestä kansantaloutta varten, myönnetään että, sikäli kuin raha on kaikkien aineellisten, siis möyskin metsäntuotannosta saatavain, tavarain arvon mittari, mahdollisimman suuri kestävä rahallinen puhdas tulo on valtion metsätalouden päätarkoituksena. Ja vaikka talouden pääsäännöksi selitetään aikakautisen tuoton

[1] Tharander Forstliches Jahrbuch 1897.

kestäväisyyttä ja yhtäläisyyttä, niin myönnetään, että tämäkin saa väistyä rahallisen tuottavaisuuden hyväksi, esim. kun se estäisi käyttämästä vanhempia hakattavaksi kelpaavia tai jo taantuvia metsikköjä, joiden enempi säilyttäminen tuottaisi melkoisia tappioita tai saattaisi huonontaa metsämaata.[1]

Badenin metsähallinto sanoo niinikään olevansa sillä kannalla kuin useimmat muutkin valtiometsäin hallinnot Saksassa, että nimittäin valtion metsäin hoidossa on pidettävä silmällä asukasten yhteishyvää ja otettava huomioon ei ainoastaan sopivan-suuruisen ja hyvän puutavaran sekä muiden metsäntuotteiden tarpeen tyydyttäminen, vaan myöskin kaikki ne monet tarkoitukset, joita metsällä sitäpaitsi on täytettävänä kansan menestykseksi. Se ei siis pidä valtion metsiä ainoastaan tulolähteenä, vaan esi-isiltä perittynä arvokkaana omaisuutena, jonka metsähallinto on velvollinen jättämään jälkeentulevaisille hyvin säilytetyssä ja jos mahdollista enennetyssä ja parannetussa tilassa. Mutta täälläkään ei voida olla myönnytyksiä tekemättä, vaan selitetään, että koska valtio nmetsiä on vähäisempi osa metsäalasta ja nekin epätasaisesti sijoitettuja eri osiin maata, niin ne voivat ainoastaan vähäisessä määrässä olla paikallisen puuntarpeen tyydyttäjinä; niiden tuotteet ovat siis käytettävät kaupaksi joko etäisemmille oman maan seuduille tai ulkomaille, joten valtiometsäin talouden täytyy olla suunnattuna kestäväisen, mahdollisimman suuren puhtaan tulon saavuttamiseen metsäntuotteita myymällä. Kestäväisyyden vaatimuksesta huolimatta täälläkin myönnetään, että mikäli metsien puuvarasto on normaalista suurempi, niin liika, jos vain menekkiolot sallivat, on rahaksi muutettava, vaikka hakkuumäärä siten tulisikin vuotuista lisäkasvua suuremmaksi.[2]

Myöskin Itävallassa näyttää ensimältä siltä, kuin rahallista näkökohtaa pidettäisiin hyvinkin sivuseikkana. Valtion metsäin hoitosuunnitelmia koskevat säännökset käskevät järjestämään metsätaloutta sillä tavoin, »että niissä voitaisiin saavuttaa mahdollisimman täydellinen suoja ja hoito metsämaalle, järjestettyjä ja hyviä metsikköjä, paljon ja arvokkaita tuotteita«, ja että »valtion metsäin hallinto edelleen hakkuun ja hoidon järjestämisessä sekä sitten talouden hoidossa lakkaamatta pitää silmällä niitä tehtäviä, joita metsillä on täytettävänä luonnon ja kansain taloudessa, niinikään yksi-

[1] v. HAGEN-DONNER, Die forstlichen Verhältnisse Preussens I, 177, 199.
[2] KRUTINA, Die badische Forstverwaltung und ihre Ergebnisse, alkulause ja siv. 61, 71.

tyisten oikeuksia sekä muiden valtiohallinnon haarain auttamista, mutta vihdoin myöskin metsänhoidon rahallista puolta ja sen tuloksia.«

Mutta tarkemmissa ohjoissa sanotaan, että jollei ole muitten oikeuksiin tai puiden kuljetus- tai kauppaoloihin perustuvia pakottavia syitä entisten korkeain hakkuuikäin säilyttämiseen, niin määräävänä kiertoajan pituudelle tulee olla pyrintö saada metsän puhtaasta tulosta asianomainen korko sen perustamis- ja liikepääomille. Metsä- ja domeenijohtokuntain, jotka ministeristön alaisina johtavat metsätaloutta, tulee harrastaa mahdollisimman edullisien rahallisten tuloksien saavuttamista, kuitenkin aina pitäen silmällä metsäomaisuuden säilyttämistä sekä satojen kestäväisinä pysyttämistä. Mutta vanhanaikaisesta vanhojen puiden säästelemisestä sanoo asetus: »Ein Forstbetrieb, welcher seine Beruhigung und Stärke in überreifen, licht und abständig werdenden Althölzern sucht, mit schleppender natürlicher Verjüngung und verschwindend wenig Saat und Pflanzung sich begnügt, weiterhin um die Bestandespflege sich nicht bekümmert, verdient weder im Sinne der Massen- noch der Geldwirthschaft als ein conservirender und erfolgreicher Haushalt bezeichnet zu werden«.[1] Metsän saattamista varten normaaliseen tilaan saa jonakin välitysaikana hakata enemmänkin tai vähemmänkin kuin siitä pysyväisesti lähtee. Ja mitä erittäin harsintametsiin tulee, niin myönnetään, että tarkasti kestäväisestä hakkuumäärästä eli samansuuruisista vuosi- ja aikakautisista hakkuista usein täytyy luopua, jotta metsän käyttäminen saataisiin kannattavaksi. »Kestäväisyyden säilyttäminen ei siis aina ole ensi sääntönä, vaan samanikäisten metsikköjen saattaminen harsintametsän muotoon mahdollisimman edullisen puutavarain käyttämisen kautta useinkin tulee päätarkoitukseksi, jonka edessä muiden näkökohtain silloin täytyy alistua«. Kuitenkin on kovin suurta liikahakkuuta tasattava lohkohakkuuta toistaiseksi vähentämällä.[2]

Ylläkerrottuja esimerkkejä voinee pitää kuvaavina useimpain suurempia

---

[1] »Jos metsänhoito koettaa rauhoittaa ja tukea itseään yli-ikäisillä, harvoiksi käyvillä, kuivettuvilla puilla, tyytyy hitaaseen luonnolliseen uudistukseen ja aivan mitättömän vähäiseen kylvöön ja istuttamiseen eikä välitä metsikönhoidosta, niin sitä ei kannata puuvaroihin eikä rahallisiin tuloksiin nähden pitää säilyttäväisenä ja menestyvänä taloutena».

[2] Instruction für die Betriebseinrichtung der österreichischen Staats- und Fondforste $^{18}/_{11}$ 1895 1 §, 41 § 10 kohta, 46 §. — Dienstesinstruction für die k. k. Forst- und Domänendirektionen $^{4}/_{8}$ 1886, 4 § 1 kohta.

metsiä omistavain Keski-Europan valtioiden metsätaloudelle. Niinpä SCHWAPPACH [1] huomauttaa, että valtion metsätalous yleensä on, paitsi Saksenissa, virallisesti asettunut Presslerin opin vastustajaksi. «Mutta jos vertaa nykyajan taloudellisia oloja niihin, jotka vallitsivat puhtaan maatulo-opin esiytyessä, niin näkee, että käytännössä kaikkialla on varsin olennaisesti lähestytty mainitun opin periaatteita. Kaikkialla on tätä nykyä hyötypuiden kasvattaminen ylimpänä periaatteena, huolellinen apuharvennus ja riittävän valon hankkiminen lisäkasvun enentämiseksi voittavat yhä laajemmalti alaa; luonnollista metsän uudistusta käytetään taas suuressa määrin, kaikkialla tavoitellaan maan tuotantovoiman huolellista käyttämistä vaihtelevaa maanlaatua vastaavain sekametsäin kautta. — — Eikä enää ole olemassakaan noita vielä 30 vuotta sitten suuressa määrin tavattavia taantuvia vanhojen puiden varastoja«.

Tässä mainitut toimenpitcet ovat kaikki johtopäätöksiä metsätalouden kannattavaisuuden vaatimuksesta, kaikilla niillä koetetaan korottaa talouden tuottavaisuutta. Kun varhaiset tulot suuresti vaikuttavat tulopuoleen, varhaiset menot, jos niille luetaan korkoa korolle, taas menopuoleen, niin tämän huomauttaminen on epäilemättä osaltaan vaikuttanut siihen, että koetetaan toiselta puolen apuharvennuksilla y. m. sellaisilla toimilla muuttaa liikeneviä ja metsänkasvua ehkäiseviä puuvaroja rahaksi sekä yleensäkin välttää liian pitkiä kiertoaikoja, toiselta taas käyttää hyväksi halvempaa luonnollista siemennystä. Mutta missä ja mikäli voi päättää kannattavan, käytetään suuriakin rahamääriä metsänviljelyksiin, kulkulaitoksien parantamiseen y. m. tuottaviin tarkoituksiin. Vaihtelevia liikeoloja otetaan yhä enemmän huomioon ja ankaran kestäväisyyden jäykkiä siteitä melkoisesti höllennetään tuottavaisuuden eduksi, hakkuumääriä ei enää määräillä pitkiksi ajoiksi eteenpäin ja metsätulojen kestäväisyyttä tavoitellaan pääasiallisesti uuden metsän kasvua turvaamalla ja edistämällä sekä metsän saattamisella normaaliseen tilaan. [2] Jos viimemainittu pyrintö on rahallisestikin edullinen, esim. kun liikoja vanhoja puuvaroja voidaan edullisesti rahaksi muuttaa, ei peljätä ennen niin kammottua vuotuisen lisäkasvun yli menevätä liika-

[1] M. t. 104—105.

[2] Vrt. v. GUTTENBERG, Die Forstbetriebseinrichtung nach ihren gegenwärtigen Aufgaben und Zielen, siv. 16. — Normaalisessa eli säännöllisessä tilassa olevalla metsällä tarkoitetaan yleensä sellaista metsää, jossa eri ikäluokkia on suhteellisesti saman verran, sopivasti sijoitettuina ja säännöllisessä kasvussa.

hakkaustakaan; jos tuo pyrintö taas tuottaisi melkoisia rahallisia uhrauksia, niin sekin saa väistyä tuottavaisuuden edestä.

Samaan suuntaan käypi kehitys vähitellen Pohjoismaissakin. Edellä on jo viitattu siihen, että Tanskassa enimmäkseen kannatetaan sitä käsitystä, että valtion metsätaloutta on pidettävä taloudellisena ansiotoimintana; ja niihin metsänhoitosuunnitelmiin, joita siellä 1870 vuoden jälkeen on valtiometsille laadittu, on Presslerin oppi suuresti vaikuttanut.

Ruotsin yleisten metsäin taloutta koskeva, 26 p. tammik. 1894 annettu asetus säätää, että kruununpuistot ovat säilytettävät vähentämättä ja hoidettavat sellaisten, tieteellisiin sääntöihin perustuvain, erilaisiin paikallisoloihin sovitettujen hoitosuunnitelmain mukaan, jotka tarkoittavat metsän vastaista säilymistä ja suurinta tuottoa (skogens framtida bestånd och högsta afkastning). Tämä käsitetään käytännössä siten, että puheenalaisen talouden johtavana periaatteena tulee olla mahdollisimman suurten pysyväisten rahatulojen saattaminen valtiolle;[1] ja »pysyväisyyttä» varten ei ehdottomasti vaadita, että vuotuinen hakkuu aina on pidettävä yhtä suurena, sillä puita leimatessa on mainitun asetuksen mukaan kuitenkin katsottava, ettei täysi-ikäistä metsää säästetä niin kauan, että se vanhuudesta vikaantuisi. Viime aikoina on täälläkin ryhdytty metsäin tilan parantamista tarkoittaviin toimenpiteisiin, jotka ovat suuresti vaikuttaneet kruununmetsäin tuottavaisuuteenkin. Ensiksikin myydään paljon sellaisiakin, nykyjään jo kaupaksi käyviä, vikanaisia ja metsänkasvulle haitallisia puita, jotka eivät vielä ole kasvaneet sahapuiden yleisen vähimmän mitan suuruisiksi. Niinpä esim. Norrbottenin läänistä vuonna 1895 leimatuissa puissa oli 54 % alamittaisia, jota vastoin meillä Kemin tarkastusalueessa ainoastaan 0,4 %. Ja vaikka siten viime vuosina on hakkuissa otettu mukaan varsin paljon kasvamaan kelpaamattomia pienempiä puita, niin hinnat ovat pysyneet alentumatta, jopa vuosi vuodelta nousseetkin.[2] Toiseksi on yhä enemmän ryhdytty toimittamaan perkkaushakkauksia sekä apuharvennuksia, missä siten saadulla puutavaralla on menekkiä. Näistä toimenpiteistä onkin ollut niin hyviä tuloksia, että niiden käyttämistä on vuosi vuodelta laajennettu. Vihdoin on alettu viime aikoina hakkuissa pyrkiä lähestymään

---

[1] Tidskrift för skogshushållning 1897, siv. 114, 129, 221.

[2] Domänstyrelsens underdåniga berättelse rörande skogsväsendet för år 1895, siv. XI.

normaalista metsäntilaa m. m. siten, että liikeneviä vanhoja puuvaroja jaetaan sopivan välitysajan kuluessa myytäväksi säännöllisen hakkuumäärän lisäksi.[1]

Ruotsin metsähallinnon tulojen enentämistä tarkoittavat ponnistukset ovatkin suotuisissa liikeoloissa niin onnistuneet, että, kuten hallituksessa tulo- ja menoarviota käsiteltäessä äskettäin on tunnustettu, viimeksi kuluneen yhdeksän vuoden ajalla tapahtuneelle valtiometsäin tulojen enentymiselle edellisinä aikakausina ei ole vertoja ollut ja että sen nojalla syystä voi toivoa metsävarojen, joilla viimeisiin aikoihin asti valtion tulojen joukossa on ollut verrattain syrjäinen sija, vastaisuudessa kohoavan ensimäisten joukkoon.[2] Sen sijaan kuin metsätalouden bruttotulo vielä 1893 oli ainoastaan 2,903,915 kruunua, on se 1897 arvioitu nousseen yli 5 miljoonan; ja jo tämän vuosikymmenen ensi puoliskolla oli puhdas tulokin enentynyt noin miljoonalla kruunulla, jota vastoin se Suomessa pysyi suunnille samalla tasalla. Näin ollen ovatkin sekä hallitus että valtiopäivät Ruotsissa olleet kernaita myöntämään niitä suuresti lisäytyviä menoja, joita valtion metsänhoidon parantamiseen katsotaan tarvittavan.

Että valtiometsäin tuottavaisuus itäisessäkin naapurimaassamme on huomion esineenä, näkyy siitä, että Venäjällä vuonna 1895 pantiin alulle laaja metsätalouden tutkimus, jonka tuloksien nojalla olisi laadittava suunnitelma valtiometsäin parantamiseksi ja niiden tulojen kohottamiseksi; ja tänä vuonna on asetettu 23-miehinen komissioni mainittua tehtävää varten.

Jos vihdoin kysymme, mitä Suomen valtio puolestaan on pitänyt ja pitää metsätaloutensa tarkoitusperänä, niin on kyllä huomattava, että valtion tulo- ja menoarviossa, tileissä sekä kalustokirjassa kruununmetsät, rinnan rautateiden kanssa, mainitaan tuloa tuottavaksi valtio-omaisuudeksi. Mutta rahallisten tulojen tuottamista ei kuitenkaan ole myönnetty eikä vieläkään yleisesti myönnettäne puheenalaisen metsätalouden varsinaiseksi tarkoitukseksi.

Suomen metsälainsäädännössä ei valtion metsätalouden tarkoitusta ole tarkemmin määritelty eikä, niinkuin monessa muussa maassa, välillisestikään lausuttu, koska meillä ei ole mitään yleisiä säännöksiä siitä, mitä

---

[1] ÖRTENBLAD, Om skogarne och skogshushållningen i Norrland och Dalarne, siv. 99. — Tidskrift för skogshushållning 1896, siv. 133.

[2] Tidskrift för skogshushållning 1898, siv. 137.

periaatteita varsinaisille kruununmetsille laadittavissa hoitosuunnitelmissa on noudatettava, vaan nämä on jätetty metsähallituksen määrättäviksi kussakin erityisessä tapauksessa.[1]

Se kanta, jolle maahamme perustettu metsänhoitolaitos alkujaan asettui puheenalaisessa kysymyksessä, oli epäilemättä sen ohjelman mukainen, jonka v. BERG esiintoi 1858 antamassaan kertomuksessa Suomenmaan metsistä. Hän luettelee valtiomme metsätalouden tehtävinä, että »sen tulee varsinki voimallisesti ja toimella varjella näitä arvaamattomia aarteita, sen tulee valmistella ja vähitellen alkuunpanna semmoinen tieteisille perustuksille rakennettu menetys, että metsien vastainen kunnossapysyminen saadaan turvatuksi sekä valtakunnan kalliit metsävarat voimassa pidetyiksi ja enennetyiksi, jonka kautta metsä ei ainoastansa nykyaikaa hyödytä, vaan myös vastaiseksikin hankitaan puutavaran paljouden ja arvon mukaan sovitettuja vakinaisia metsätoukoja, ja pysyvä yhtäläisyys vuotuisessa metsäsadossa matkaan saatetaan. — — Vihdoin tulee kruununmetsäin olla hyvän hoitonsa kautta yksityisten metsänhoidolle esikuvana«. Suomessa olevain kruununmetsäin hoitoa tulee siis, niin hän vielä toistamiseen terottaa, «toimitettaman säilyttämällä, se tahtoo sanoa, niin että huolta pidetään metsän uudestakasvamisesta ja että siinä aina löytyy yhtä paljon puuainetta». Raballista tarkoitusta ei mainitakkaan ylläkerrottujen joukossa, jos kohta sitäkään ei olisi jätettävä kokonaan huomioon-ottamatta, siitä päättäen, että Pohjois-Suomeen ehdotetaan lähetettäväksi tieteellisesti oppineita metsänhoitajia, joiden tuli m. m. «kauppasuhteita tutkia ja lauttausmatkain ehkä tarpeellisia parannuksia miettiä, sillä tavalla hankkiaksensa näistä kruununmetsistä suurinta voittoa«.

Suomenmaan kruununmetsiä varten asetettu tarkastuskomissioni, joka antoi lopullisen lausuntonsa ja ehdotuksensa 1869, jatkaa samaan suuntaan, pannen erityisen painon puuntarpeiden tyydyttämiseen. Se lausuu nimittäin m. m., että koska yksityisten huoli ei tarjoa täydellistä vakuutta puheena olevan yleisen hyödyn ylläpitämisestä, niin on «tarpeellinen, että valtio tarkoituksenmukaisesti metsiään hoitamalla maallemme vastaisiin mahdollisiin tarpeihin säilyttää säästövarastoksi metsäntuotteita, etenkin isompikokoisia puita, jotka vaativat pitemmän ajan suojelusta ja hoitoa, kuin

[1] K. Johtos. $^{18}/_{8}$ 1859, 33 ja 44 §.

yksityisen metsänomistajan huolenpidolta ja ky'yltä useammissa kohdin on oikeus vaatia«.

Kun erityinen komitea sitten 1874 antamassaan mietinnössä arvosteli peljättyä liikahakkausta Suomenmaan metsissä, niin sekin luonnollisesti kyllä katseli valtion metsätaloutta siltä kannalta, että sen kautta tulee ehkäistä ja tasata yksityisten tuhlailevan talouden seurauksia ja siitä helposti syntyvää metsänpuutetta, siis toisin sanoen turvata oman maan puuntarvetta.

Erinäisissä lausunnoissa on metsähallituskin tullut lausuneeksi mielipiteitä, jotka käyvät samaan suuntaan kuin edellä kerrotut. Niinpä on metsänhoitolaitoksen perustamisen päätarkoitukseksi mainittu kruunun hävitettyjen metsäalueiden saattaminen täysin kasvavaan tilaan tehokkaan metsän suojelemisen ja luonnon oman tuotantotyön kautta, sekä erittäinkin huomautettu »kruunun metsäin tehtävää muun muassa turvata sahalaitoksille järeämpien puiden saantia ja kestäväistä tuotantoa». Sentähden «kruunulle on tärkeä maan eteläisissä lääneissä hallita metsiään moisten periaatteiden mukaan, että paksumpaa puutavaraa eri tarkoituksia varten tarpeen tullen on saatavana ja että nämät metsät auttaisivat sahaliikettä mitantäyttävillä sahausaineilla, jotta sitä johonkin määrin edullisesti voitaisiin harjoittaa«.[1] Sahateollisuuden etu ja tarve siis näyttää melkein esiytyvän valtion metsätalouden päätarkoituksena.

Puheenalainen ajatuskanta, joka katselee kruunun metsiä etupäässä vastaisen puuntarpeen täyttäjinä, ilmestyy myöskin käytännöllisissä toimenpiteissä. Tältä kannalta ryhdyttiin esim. 1874 maan etelä- ja keskiosissa ostamaan lisää metsiä valtiolle «jotta turvattaisiin itsekutakin paikkakuntaa vastaisesta paksumman puutavaran puutteesta« ja siihen, että Vaasan läänin itäisessä osassa 1870-luvun alusta aina vuoteen 1885 lakkautettiin kaikki hirrenhakkaus kruununmetsissä, oli vaikuttavana syynä se »jotta siten säästyisi tarpeellista isokokoista puuainetta sahaliikkeen jatkamiseksi lähimmässä tulevaisuudessa Päijänteen vesistön ja Kymijoen varrella«, jos kohta sitten jälestäpäin huomattiin, että puunhintain kohoaminen oli tehnyt tämän toimenpiteen rahallisestikin edulliseksi.[2]

Sopusoinnussa edellämainitun kanssa on se, osaksi kyllä asianhaarain,

[1] Finska forstföreningens meddelanden VII, 109. — Vuosikertomus 1888, 1893 y. m.

[2] Metsähallituksen vuosikertomus 1888. — Kertomus Suomenmaan vuonna 1888 kokoontuneille Valtiosäädyille valtiovaraston tilasta, siv. 243.

liikeolojen pakon vaatima ja oikeuttama, säästäväisyys, jota kruununmetsäin käyttämisessä yleensäkin on noudatettu. Onhan melkein viimeisiin aikoihin asti, niinkuin metsähallituksen vuosikertomuksessa 1888 selitetään, »hakkaus kruununmetsissä pääasiallisesti järjestetty katsomalla sahahirsipuiden varoihin siten, että olevista varoista 'yli-ikäisiä puita, joiden enempi kasvu on lakannut', hoitoalueittain on korkeintaan $^1/_{30}$—$^1/_{40}$ osa vuosittain leimattu myötäväksi, jolloin leimaaminen, mikäli olot sen ovat sallineet, on ollut rajoitettu vähimmin kestäväisiin metsiköihin, estääkseen näiden käyttämättömiksi joutumista, vaan mahdollisuuden mukaan myöskin katsomalla sahaliikkeen tarpeihin ja kaipuusen». Kun vielä lisäksi tulee, että hakkuulaskujen perustuksena käytetyt vanhat puunarviot ovat olleet erittäin paljon todellisia puuvaroja alhaisemmat; että mainitunlaisistakaan yli-ikäisistä puista yleensä ei ole myyty muita kuin verrattain korkeata vähintä mittaa suuremmat, joka mitta 26 p. toukok. 1893 annettujen säännösten mukaan on ollut 25 sentimetriä 7 metrin korkeudella; ja että tällaista menettelyä on noudatettu monella sellaisellakin seudulla, jossa yksityisten metsistä on nähty pienemmilläkin puilla olevan hyvää menekkiä, niin ei tähänastista valtiometsäimme hallintoa suinkaan voi moittia siitä, että se olisi tuhlaillut puuvaroja suurien tulojen saamiseksi. Se, että jossakin yksityisessä alueessa metsää joskus ehkä on käytetty enemmän kuin mitä vuotuinen lisäkasvu on korvannut, ei talouden yleistä luonnetta muuta. Aika- ja sanomalehtikirjallisuudessa sekä varsinkin valtiopäivillä, jossa kruununmetsät tavallisesti tulevat sikäli puheiksi, mikäli ne vaikuttavat valtion tulo- ja menoarvion järjestämiseen, on valtion metsätaloutta kyllä rahalliseltakin kannalta arvosteltu, mutta periaatteellista muutosta ei tämäkään arvostelu ole saanut aikaan.

Viime vuosina on kuitenkin ilmeisesti metsähallinnonkin taholta käännetty enemmän huomiota kruununmetsäin tuottavaisuuteen ja parantuneiden liikeolojen hyväksikäyttämiseen. Niinpä on m. m. laadittujen metsänhoito- ja hakkuusuunnitelmain kautta hakkuumääriä varsinkin yli-ikäisissä metsissä lisäilty, vaikka kyllä vielä sangen varovaisesti, samalla kuin hakkuuta on alettu hiukan ulottaa pienempiinkin vikautuneisiin ja metsänkasvua haittaaviin puihin. Ja hallituksen puolelta on, kuten tietty, kysymys kruununmetsäin tuottavaisuudesta koko laajuudessaan pantu vireille, kun sille komitealle, joka vuonna 1896 asetettiin antamaan lausuntoa valtion metsätalouden periaatteista, uskottiin erityisesti mietittäväksi myöskin se, voitaisiinko valtion kruununmetsistä lähtevät tulot, järjestettyä taloussuunnitelmaa noudat-

tamalla, saattaa suuremmiksi kuin ne tähän saakka ovat olleet. Viime aikain merkit viittaavat siis nähtävästi siihen suuntaan, että se yleinen kehitys mielipiteissä ja käytänöllisessä metsätaloudessa, josta ylempänä on tehty selkoa, alkaa muuttuneiden liikeolojen pakosta ulottua meidänkin maahamme, että meilläkin aletaan antaa kruununmetsille valtion tulolähteenä entistä enemmän huomiota ja merkitystä.

Edellä olevaa selontekoa mielessä pitäen voinemme ryhtyä tarkastamaan sitä kysymystä, mikä tehtävä nykyoloissa on pidettävä valtion metsätalouden varsinaisena tarkoituksena Suomessa.

Tällaiseksi tarkoitukseksi ei voida katsoa »metsäin tehtävätä luonnon taloudessa« eli sitä hyödyllistä vaikutusta, joka metsillä erinäisissä tapauksissa saattaa olla maan ilmanalaan ja siihen kuuluviin seikkoihin. Sillä ensiksikin tämän vuosisadan puolivälistä lähtien alulle pannut tieteelliset tutkimukset, m. m. Ruotsissa toimitetut sekä domeenihallituksen vuosikertomusten liitteessä julaistut havainnot, ovat osottaneet tuon merkityksen osaksi olevan selvittämättä, osaksi suuresti liioitellun.[1] Toiseksi puheenalainen merkitys, maamme luonnollisiin oloihin ja laajoihin metsämaihin nähden, ei meillä yleensä ole edes niinkään tärkeä kuin monessa muussa maassa. Kruununmetsäin hoito ja käyttäminen yleensä voidaan siis järjestää vapaasti tuosta näkökohdasta välittämättä. Tällä ei ole kuitenkaan kielletty, että metsillä erinäisissä paikoissa, erittäinkin pohjoisen puurajan seutuvilla, saattaa olla tärkeä tehtävä puheenalaisessa suhteessa, ja silloin valtion niitä on pidettävä suojelusmetsinä mainitunlaista erikoistarkoitusta varten, ottaen niistä ainoastaan ne puuvarat ja tulot, mitkä tuo tarkoitus kulloinkin sallii. Erikoistarkoituksensa mukaan on niinikään hoidettava niitä kaunistusmetsiä, joita yleinen etu voi vaatia pitämään Punkaharjulla, Imatralla y. m. sellaisilla paikoilla. Mutta nämät ovat luonnollisesti vain yksityisiä poikkeuksia, joiden mukaan koko valtion metsätaloutta ei käy järjestäminen. Samaten on laita myöskin sen hyödyn, jota valtion

[1] ENDRES, siv. 606. — Vrt. BLOMQVIST, siv. 33 ss., HANNIKAINEN, siv. 23 ss.

metsä voi tuottaa olemalla yksityisille hyvän, järkiperäisen metsänhoidon esikuvana; sillä ei kukaan voine ajatellakkaan, että laajoille varsinaisille kruununmetsille olisi kylliksi tuossa tarkoituksessa, joka muuten sivutehtäväksikin paljon luonnollisemmin sopii virkataloihin kuuluville tilanmetsille. Sitäpaitsi myönnettäneen, että ainakin yksityisten metsätalous saa tarkoittaa rahallista kannattavaisuutta, ja turhaa olisi koettaa tarjotakkaan heille muunlaisen metsätalouden esikuvia.

Ajan puolesta poikkeustapauksiin rajoitettu merkitys on taas sillä avulla, jota kruununmetsät katovuosien sattuessa voivat hätääkärsiville tarjota. Kun valtio silloin antaa halvasta puuaineita, sen sijaan että antaisi viljaa tai rahaa, niin edellisenlaista apua on arvosteltava samalta kannalta kuin jälkimäistäkin. Ja kovin suhteettomaksi kävisi välikappale tehtävään verraten, jos väitettäisiin kruununmetsäin olevan olemassa tuota tarkoitusta varten, johon nykyoloissa ei toki tarvitse pitää varalla satojen miljoonain arvoista omaisuutta. Mitä taas siihen pysyväisen työnansion tilaisuuteen tulee, joka valtion metsätaloudessa on tarjona, niin se kieltämättä on hyvinkin tärkeä ja huomiota ansaitseva puoli mainitun talouden harjoittamisessa. Mutta tästä huolimatta sitä kuitenkin yhtä vähän voi pitää kruununmetsäin tarkoituksena kuin voi väittää, että työnansion hankkimista varten se valtio rakennuttaakin rautateitä ja harjoittaa niillä kuljetusliikettä.

Paljoa laajempi merkitys kuin edellämainituille seikoille onkin sekä meillä että muualla niin teoriassa kuin käytännössäkin annettu kestäväiselle puuntarpeiden tyydyttämiselle. Mutta sitäkään käsitystä, joka asettaa tämän tehtävän valtion metsätalouden johtavaksi näkökohdaksi, ei nykyoloissa meidän maassammekaan voida katsoa paikkaansa pitäväksi. Mitä ensiksikin kotitarpeeseen tulee, niin puunhankkijana oleminen sitä varten on toiselta puolen liian vaikea, toiselta liian ahdas tehtävä valtion metsätaloudelle. Sillä jos mieli valtion kaikkialla siellä, missä yksityisten metsät mahdollisesti voisivat käydä riittämättömiksi, turvata väestölle puheenalaista tarveainetta, niin vaadittaisiin siksi suurta kruununmetsäin laajentamista, ettei sitä ole ajatteleminenkaan, ellei tahdota asettua äärimmäisen valtiososialismin kannalle; ja niillä seuduin taas, joissa enimmät kruununmetsät ovat, ei niiden apua sanottavasti tarvita eikä niillä siis olisi tilaisuuttakaan »tarkoituksensa» täyttämiseen. Muuten lienee nykyisissä liikeoloissa tuskin epäilyksen alaista, että yksityiset kaikissa tapauksissa voisivat, semminkin meidän metsäisessä maassamme, saada välttämättömiin tarpeisiinsa puita, ellei halvasta, niin ainakin kalliista

hinnasta, joten valtion toimen tässä täytyisi tarkoittaa mukavaa ja huokeata puunsaantia ja siten muodostua epätasaiseksi erityisten seutujen suosimiseksi kokonaisuuden kustannuksella. [1]

Samaten on myöskin kotimaisen teollisuuden puuntarpeen laita. Ennen 17 ja 18 vuosisadalla, asetti merkantilismi, tunnustaen metsän ainoastaan välillisesti produktiiviseksi, paljon metsiä vuorilaitosten ja elinkeinojen palvelukseen. Mutta sittemmin on kaikkialla koetettu vapauttaa valtiometsiä tästä riippuvaisuudesta ja jätetty teollisuus yleensä tulemaan omillansa toimeen. Pois ovat meidänkin nykyisestä metsälaistamme jääneet ne seikkaperäiset säännökset, joita vielä 1851 vuoden asetus sisälsi siitä, kuinka kruununmetsiä oli luovutettava vuorilaitosten, masuunien, pajastojen tai muiden elinkeinolaitoksien käytettäviksi ei ainoastaan tarjotun korvauksen, vaan myöskin sen mukaan, kuinka paljon hyötyä nämä laitokset, laatunsa ja laajuutensa puolesta, voivat maalle tuottaa.

Mutta vaikka valtiota siis ei enää vaaditakkaan pitämään huolta yksityisten teollisuudenharjoittajain puuntarpeesta yleensä, niin eräs teollisuuden haara, nimittäin puuteollisuus, sahaliike, on kuitenkin jätetty poikkeusasemaan. Ennenaikaan puheenalainen käsitys tässä olikin verrattain sopusoinnussa vallitsevien oikeusolojen kanssa, kun vanhat säännökset ja vielä 1851 vuoden metsäasetuskin tekivät sahalaitoksen perustamisen riippuvaiseksi siitä, että virallisen tutkimuksen kautta vakuutettiin sille olevan riittävästi puunsaantia, jota varten sahoille eroteltiin erityisiä alueitakin kruununmetsistä. Mutta sittenkuin mainittu ehto 1861 on jätetty pois ja sahalaitosten perustaminen 1885 vapautettu erityisen luvan pyytämisestäkin, joten yksityistä sahateollisuutta voidaan mielin määrin laajentaa, asettaisi puheenalainen käsitys, johdonmukaisesti noudatettuna, valtion metsätaloudelle vaatimuksia, joista sen on mahdoton suoriutua. Jos kerran valtiota pidetään velvollisena turvaamaan pysyväistä raaka-aineiden saantia sahateollisuudelle, niin tuota vaatimusta ei nimittäin enää käy supistaminen ainoastaan nykyisiin sahalaitoksiin ja niiden omistajiin. Mutta jo nämätkin käyttävät niin paljon puuvaroja, että niistä kruununmetsistä saatiin 1874—1883 keskimäärin ainoastaan 10,5 %, 1884—1894 13,8 %. Näin ollen ja kruununmetsien sijoitukseen katsoen eri sahalaitokset tulisivat varsin epätasaisesti valtion huolenpidosta osallisiksi.

[1] Vrt. HANNIKAINEN siv. 150. — WAGNER, Finanzwissenchaft I, 574, 586.

Jos kuitenkin otaksutaankin, että puheenalainen vaatimus olisi kohtuuden mukaan toteutettavissa, niin onko se sellaisenaankaan oikeutettu? Mikäli sahateollisuuden etu on sopusoinnussa valtiokokonaisuuden hyväksi tulevain metsätalouden rahallisten tuloksien kanssa, on valtiolla luonnollisesti täysi syy pitää metsätaloudessansa mainitun teollisuuden etua ja tarpeita silmällä. Mutta jos viimemainittujen tyydyttäminen asetetaan päätarkoitukseksi, niin täytyy tietysti järjestää valtion metsätalous sen mukaan vaikkapa rahallisen tuottavaisuuden kustannuksellakin, vaikkapa se siis välillisesti tuottaisikin rahallisia uhrauksia valtiokokonaisuudelle. Ja sellaiseen ristiriitaan sahateollisuuden kannattaminen sekä metsätalouden rahallinen kannattavaisuus epäilemättä saattavat joutua, jos kohta molempain edut enimmäkseen ovatkin sopusoinnussa keskenään.

Mutta juuri sentähden, että valtion jo rahallisen etunsa kannalta yleensä tulee sovittaa metsätaloutensa sahateollisuuden tarpeiden mukaan, voidaankin tuon teollisuuden keinotekoista suosimista välttää, pelkäämättä siihen yhdistettyjen tärkeäin kansantaloudellisten etujen, erittäinkin puutavarain viennin ja työnansion, joutuvan vaaranalaisiksi. Sahateollisuus on siis, mikäli valtion metsätalouden etu ei tule kysymykseen, asetettava samaan asemaan kuin muutkin elinkeinot ja teollisuudenhaarat, sillä ei ole suurempaa oikeutta valtion erityiseen kannatukseen kuin niilläkään eikä valtiolla ole suurempaa velvollisuutta pitämään huolta juuri sen raaka-aineiden saannista. Poikkeustapauksissa saattaa kyllä sattua, että pakottavat syyt yleisen edun tähden vaativat jonkin elinkeinon auttamista valtiovarojen ja siis välillisesti veronmaksajain kustannuksella; mutta apu onkin silloin selvästi käsitettävä sellaiseksi ja sellaisena oikeutetuksi osotettava. Asiata arvosteltaessa ei myöskään saa jättää huomioonottamatta, että mainitunlainen kannatus saattaisi johtaa työvoimain ja kansallispääomain keinotekoiseen pidättämiseen luonnollisemmilta ja kansantaloutta enemmän hyödyttäviltä työaloilta, eikä, mitä sahateollisuuteen erittäin tulee, sitäkään, että tuo kannatus ja sen aikaansaamat yleisten varojen uhraukset kuitenkin ensi sijassa koituisivat sahanomistajain hyväksi, jotka yleensä eivät ole kovinkaan puutteenalaisia ja avuntarvitsevaisia. Mahdollista on vielä, että valtiometsäin hallinto, tahtoen olla sahateollisuuden kaitselmuksena, käsittää sen tarpeet toisin kuin itse liikemiehet, erehtyy ehkä niitä arvostellessaan ja ryhtyy toimenpiteisiin, joista on yhtä vähän hyötyä sahateollisuudelle kuin valtiolle. Niinpä esim. siitä väitteestä, että sahateollisuuden

etu muka vaatisi verrattain kauan säilyttelemään vanhoja, hyvin suurikokoisia puita, lienee Pohjanmaan sahateollisuuden harjoittajilla koko joukon poikkeava käsitys.[1]

Pakottavana syynä siihen, että valtion metsätalouden etupäässä tulisi pitää silmällä sahateollisuuden tarpeita, on esiintuotu, että maamme sahateollisuus ja puutavarain vienti yleensä, yksityismetsiinkin perustuva, muka on kruununmetsistä riippuvainen, että ainoastaan niistä saatavain järeämpäin lajien turvin se pienempi sahatavara, jota saadaan yksityismetsistä, voi käydä kaupan ja tuottaa hyvän hinnan, että siis maan metsätalous yleensä, saadakseen edullista menekkiä tuotteilleen, tarvitsee järeämpää puuainetta valtion metsistä. Mutta tämäkin näkökohta, joka joku vuosikymmen sitten kyllä olisi voinut pitää paikkansa, on suuresti menettänyt merkitystään. Olot ovat nimittäin, sen mukaan kuin eräältä sahaliikkeen harjoittajalta olen saanut kuulla, muuttuneet siihen suuntaan, että yleensä jokaisen-mittaisilla sahatavaroilla on oma arvonsa, riippumatta asianomaisen laivan lastin muusta kokoonpanosta, joten siis väite, että sahaliike välttämättömästi tarvitsee kruununmetsäin järeämpääkin puutavaraa, lienee vanhentunut ja nyt jo sanottavaa merkitystä vailla.

Yleinen taloudellinen kehitys on, että välitön tarpeiden tyydyttäminen puuntuotannon kautta sitä enemmän syrjäytyy, jota nopeammin ja jota enemmän maan kehitys edistyy ja keskuusliike vilkastuu. Sivistysvaltiossa on metsätalouden tehtävänä vaihtoarvojen synnyttäminen ja jo olemassa olevain metsäntuotteiden vaihtoarvoisiksi saattaminen. Mutta näin ollen on yleensä ja ajan pitkään luonnollisimpana ja varmimpana osotteena siitä hyödystä, jonka valtion metsät väestön ja teollisuuden puuntarpeen tyydyttäjänä kansantaloudelle kokonaisuudessaan tuottavat, metsäntuotteista saatu hinta. Hinnasta riippuvat taas kruununmetsäin tulot ja tuottavaisuus, jotka siis osottavat, mitenkä hyvin valtion metsätalous kokonaisuuden edun kannalta tyydyttää puheenalaisenkin tehtävän.[2] Täten on epäilemättä jo Suomen valtiometsäinkin laita, semminkin kun näillä metsillä ei ole, niinkuin monessa muussa maassa, rasitteitakaan, ei ole velvollisuuksia luonnossa suorittamaan metsäntuotteita laillisesti niiden saantiin oikeutetuille, joten valtio siis saa käyttää metsäinsä tuotteet kauppatavarana, vieläpä miltei yksinomaan ulkomaiden markkinoita varten.

[1] Vrt. esim. eräitä lausuntoja Metsänhoitoyhdistyksen haaraosaston vuosikokouksessa 1897 (Finska forstföreningens meddelanden XV, 6 ss.).

[2] ENDRES, siv. 567. — SCHWAPPACH, siv. 104.

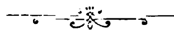
Ei siis viimeksi mainittu näkökohtakaan, puuntarpeiden tyydyttäminen, estä pitämästä kruununmetsiämme pääasiallisesti valtion tulolähteenä, vaan mikäli niillä ei poikkeustapauksissa ole suojelusmetsäin tai kaunistusmetsäin merkitystä, ne ovat ansiometsiä ja ovat sellaisina hoidettavat sekä käytettävät. Meilläkin siis pitää paikkansa, että metsätaloudessa määräävinä olevista rahallisista, metsänhoidollisista ja kansantaloudellisista näkökohdista tulee suurimman taloudellisen hyödyn yleensä olla johtavana aatteena ja metsänhoidon tekniikin tulee pyrkiä tuon tarkoitusperän toteuttamiseen, jos kohta toisinaan kansantaloudelliset näkökohdat erityisteenaikain tai paikallistarpeiden pakosta saattavatkin tulla ensi sijalle. [1]

Tulojen hankkiminen valtion yhteisiin tarpeisiin onkin valtion metsätaloudelle yhtä tärkeä ja arvokas tarkoitusperä kuin konsanaan — monen korvissa kyllä juhlallisemmalta kajahtava — »metsien tehtävä luonnon ja kansojen taloudessa»; ja valtio on epäilemättä oikeutettu ensinmainitussakin tarkoituksessa metsiä omistamaan. Sillä, niinkuin nykyaikainen kansantaloustiede yksimielisesti tunnustaa, valtio voi periaatteen kannalta hankkia ansiotulojakin, jotka huojentavat kansalaisten verorasituksia, ja erittäinkin metsätalouden harjoittaminen on valtiolle kerrassaan sopiva. [2] Metsätalouden luonteesta ja erittäinkin siitä, että tässä tavallisesti kuluu miespolvia ennenkuin sato valmistuu korjattavaksi, johtuu, että valtio voi ainakin yhtä hyvin, jopa paremminkin kuin yksityinen käyttää ne maat, jotka tuottavat parhaan hyödyn metsää kasvavina, samalla kuin valtio metsänomistajana voi tarvittaessa ottaa huomioon muutkin yleisedun vaatimat näkökohdat. Näin ollen mainittu kruununmetsäin taloudellinen tarkoitus oikeuttaa ja vaatii pitämään niitä pysyväisenä tulolähteenä, jota ei saa tyhjiin ammentaa, ja sekin, että metsätulot pysyvät suuruudeltaan tasaisina, on sekä valtiotalouden että yleisen kansantalouden kannalta suotava — mikäli se tuottavaisuutta haittaamatta on mahdollista.

Valtion metsätaloutta on siis meilläkin arvosteltava pääasiallisesti yksityistaloudellisena ansiolähteenä, toimintana, jonka johtavana tarkoitusperänä on oleva kannattavaisuus ja mahdollisimman suurten pysyväisten tulojen tuottaminen valtiolle.

[1] ENDRES, siv. 600.

[2] Valvoja 1897, siv. 188 ss.

Tannhäuserin tarina.[1]

Kirjoittanut

WERNER SÖDERHJELM.

Tannhäuserin nimen kuullessaan useimmat kaiketi sen mielessään välittömästi yhdistävät Wagnerin ooperaan, sillä huolimatta kaikista muodosteluista, joissa tarinaa uudemmassa kirjallisuudessa on käsitelty, ei ole yhtään muotoa, joka niin vaikuttavasti toisi esille tarinan draamallisen voiman, ei yhtään, jossa Venusvuoren lumous ja huumaava elämänhekuma lemmenjumalattaren hovissa olisi asetettu jyrkemmin todellisten ihmisten maailmaan, sen ihanteellisten tunteiden kristallikirkasta puhtautta vastaan. Wagnerin mukaan Tannhäuser on vangittuna Venusvuoreen, mutta ikävöi sieltä pois ja päättää olla koskaan palaamatta sinne. Ihmisten ilmoille vihdoin astuttuaan ympäröi häntä mahtavat vaikutukset: paimenpojan luonnonraikas laulu yhtyy toivioretkeläisvirren vakaviin säveliin — hänen ruhtinaansa ja herransa sekä toverinsa kokoontuvat taas hänen ympärilleen, ja ihanteellinen rakkaus kohtaa häntä hänen nuoruudenrakastettunsa, Elisabet ruhtinattaren, hahmossa. Mutta hän on juonut liian syvältä Venuksen nautinnonlähteestä, ja kerran kun hänen toverinsa oman käsityksensä mukaan laulavat rakkauden olemusta, ei hän voi hillitä itseään, vaan virittää sen pakanallisen laulun, jolla hän Venusvuoressa on oppinut ylistämään aistillisen rakkauden riemua. Kaikkien hylkäämänä hän tekee parannusta ja lähtee Roomaan anteeksiantoa etsimään, mutta saamatta sitä. Ja paluumatkalla hän tahtoo mennä takaisin Venusvuoreen. Mutta silloin ilmestyy Elisabetin kuva hänelle uudestaan. Rakastetun uskollisuus ja pyhyys liikuttaa ja valtaa hänet, hän kuolee, ja Elisabet ottaa vastaan hänen viimeisen huokauksensa.

Suuri osa niitä motiiveja, joille Wagner on rakentanut teoksensa, ovat vieraita itse Tannhäuser-tarinalle. Venuksen lumovoiman ja

---

[1] Seuraava kirjoitus on ote eräästä jouluksi Otavan kustannuksella ilmestyvästä, professori Söderhjelmin kirjoittamasta teoksesta, josta meillä täten, kustantajan suostumuksella, on tilaisuus antaa ennakkonäyte.

Elisabetin puhtaan rakkauden vastakohtaisuus, samoinkuin koko laulukilpailu ja se voimakas kohtaus, jossa Tannhäuser laulajaveljiensä vaatimana ja unohtaen äsken niin suuren ikävöimisensä päästä pois Venusvuoresta intohimoisesti laulaa sen riemuja, katuvaisen ja sovituksen saaneen Tannhäuserin kuolema, kaikki tämä on vierasta alkuperäiselle tarinalle. Toinen keskiaikainen lähde, merkillinen runoelma »Wartburgin laulutaistelusta«, on Wagnerille antanut nämät motiivit.

Saksassa ei ole Tannhäuser-tarinaa kirjoitettuna muistiin ennen kuin keskitienoilta 15:ttä vuosisataa. Mutta tähän aikaan se on omistanut erilaisia muotoja, ja tämä seikka sekä se, että muutamat sen toisinnoista ovat koristellut erilaisilla ja usein merkillisillä aineksilla, saattaa meidät varmuudella päättämään että kirjaanpanot ovat alkuisin paljoa myöhemmältä ajalta kuin itse tarinan synty. Eri toisintojen vertaileva tarkastus osottaa meille seuraavat motiivit alkuperäisiksi.

Tannhäuser oli ritari, joka oli kuullut puhuttavan Venusvuoren ihmeistä, ja matkustanut niitä näkemään. Oltuaan vuoressa vuoden (tai puolitoista) alkoi hän ajatella että kaikki tämä oli syntiä ja että se oli käyvä hänelle kalliiksi viimeisellä tuomiolla, mutta Venus rouva ei tahtonut päästää häntä pois, vaan houkuttelee häntä jäämään luoksensa ainiaksi. Turhaan lemmenjumalatar käyttää häntä kohtaan kaikki hurmauskeinonsa: Tannhäuser viskaa häntä vastaan sanan »Teufelinne«, ja huutaa puhdasta neitsyttä, Maariaa, avukseen. Kun hän siten vihdoinkin pääsee vapaaksi lumouksesta, niin hän lähtee Roomaan, tunnustaa syntinsä paavi Urbanus IV:lle ja rukoilee synninpäästöä. Mutta paavi ei sitä anna: yhtä vähän kuin sauva, joka on hänen kädessään saattaa vihannoida, yhtä vähän on Tannhäuser koskaan tuleva Jumalan armosta osalliseksi. Silloin Tannhäuser lähtee taas kululle tuskassa ja kurjuudessa; hän palaa takaisin vuoreen Venuksen luo, joka ottaa hänet vastaan riemulla ja rakkaudella. Mutta kolmantena päivänä Tannhäuserin lähdöstä alkaa sauva paavin kädessä vihannoida. Silloin hän lähettää etsimään Tannhäuseria kaikista maista, mutta etsitty on ainiaksi vuoressa sen luona, jonka hänen rakkautensa oli valinnut. Senvuoksi täytyy myös paavi Urbanus IV:n olla ikuisesti kadotettu. — Loppu on vaihteleva: kaksi muistiinpanoa päättyy loppumoraaliin, jonka sisällyksenä on se, ettei kenelläkään ole oikeutta tuomita suurintakaan syntistä; Jumala voi sille aina antaa anteeksi.

Tämän tarinan perusmotiivi on hyvin tunnettu melkein kaikkien kansojen tarinakirjallisuudessa ja yhtä vanha kuin laajalle levinnyt: rakkaus yliluonnollisten ja inhimillisten olentojen välillä, kuolevaisen seikkailut, jonka jumalattaren suosio houkuttelee valtakuntiin, joissa iäinen kevät ja iäinen onni vallitsevat. Osa näitä tarinoita kuvaa, kuinka kuolevaisen äkisti valtaa halu päästä ihmisten ilmoille, entistä elämäänsä näkemään, mutta hän palaa kuitenkin taas noihin lumottuihin maihin, joista hänen ikävänsä ei koskaan voi häntä vapauttaa. Kun Tannhäuser-tarina esittää oleskelua Venusvuoressa suureksi synniksi, niin on tämä luonnollisesti puhtaastaan uskonnollinen piirre, joka on liittynyt tarinaan keskiajan askeettisesta käsityskannasta, jolle aistillinen nautinto oli rikos Jumalaa vastaan. Tähän on tullut vielä uusia motiiveja lisää. Viheriöitsevä sauva edustaa kaunista symboliikkaa, joka myöskin esiintyy m. m. ruotsalaisessa kansanlaulussa Ahdista ja papista, ja jonka ajatuksena on, että ei ole syntiä niin suurta ettei sitä voisi anteeksi saada. Molemmat nimet, Venusvuori ja Tannhäuser, viittaavat tarinan erityiseen paikallistuttamiseen Saksassa. »Der Venusberg« mainitaan usein, sen olematta missään yhteydessä Tannhäuser-tarinaan: se oli pahamaineinen paikka, missä vagantit, »die fahrenden Schüler», olivat oppineet noitatemppujaan — nuo kirjalliset proletaarit, jotka olivat heittäneet opintonsa kuljeksiakseen maita mantereita puoskaroimista ja noituutta harjoittaen, laulellen vallattomia tai irstaita juoma- ja lemmenlauluja kummallisella latinalla, ja purevilla pilkkarunoilla kiihoittaen kansaa pappeja vastaan, jotka senvuoksi myöskin kiivaasti heitä vainosivat. Tannhäuser taas oli nimeltään eräs «Minne»-laulaja, [1] joka polveutui salzburgilaisesta aatelissuvusta ja eli pohjois-Itävallassa ja Frankissa 1200-luvun alusta noin vuoteen 1270. Tämä Tannhäuser, T a n n h û s a e r e, oli maailmaa laajalti matkustellut mies, hän oli kierrellyt ympäri Saksanmaata, käynyt Italiassa ja luultavasti Ranskassa sekä ottanut osaa erääseen ristiretkeen. Hän oli laulanut maallisia riemuja vallattomasti, aistillisesti, rivosti: Venuksella on laaja sija hänen lauluissaan, ja hänen lemmenkokemuksensa ovat kirjavaa ja vaihtelevaa laatua. Kerran hän tapaa metsäpuron partaalla naisolennon ihannekuvan, ja

[1] Minne = lempi.

hän vaipuu puolittain kevytmielisesti ja puolittain hartaudella hänen ihailuunsa, kunnes kaikki hänen aistinsa hukkuvat hurmaukseen: «Hän oli minun morsioni ja minä hänen miehensä . . . . kaunis ja ylevä, niin että minä kaiken tajuntani kadotin». Mutta kun vanhuus tulee ja suojelijat kuolevat, käy elämä yksinäiseksi ja tyhjäksi Tannhäuserille, tanssintahti ei enään houkuttele hänen hervaantuneita jäseniään, lemmenlaulut vaikenevat hänen huuliltaan, ja ne värjyen ääntelevät ainoastaan katuvaisen tunnustuksia ja parannusta etsivän veisuja. Niin tulee Tannhäuserista seuraavina aikoina tyypillinen parannuksentekijä, kansantarina ja kansanlaulu ottavat hänet omakseen, ja suotuisa kronologinen yhteensattuminen tai ainakin läheisyys saattaa hänet paavi Urbanus IV:n yhteyteen, jonka arvoton esiintyminen Manfred prinssiä, saksalaisten lemmikkiä, ja Hohenstaufeja kohtaan ylipäänsä oli saattanut hänet vihatuksi. Helpostihan saattoi sovittaa häneen tuon sydämettömän kovuuden katuvaa syntistä vastaan, jonka Jumala itse otti suojaansa, ja puoleksi tiedoton halu leimata hänen rikollisuuttaan vaikutti ehkä myös osaltaan.

Se, mikä edellä lyhyesti on esitetty, on viimeisiin aikoihin asti ollut ainoana perustuksena ja pohjana Tannhäuser-tarinaa koskeville tutkimuksille. Mutta äskettäin on tullut yleisemmin tunnetuksi muudan tarinan toisinto, joka erään Italiassa käyneen ranskalaisen kirjailijan kirjaanpanemana ja säilyneenä eräässä teoksessa, minkä nimestä ja laadusta ei saattanut aavistaa moista sisällystä, kokonaan on jäänyt kaikilta saksalaisilta Tannhäuser-tarinan tutkijoilta huomaamatta. Sen julkaiseminen on antanut uutta eloa tämän merkillisen tarinan tutkimiselle sekä johtanut tutkimukset sen syntyperästä aivan uusille urille.[1]

ANTOINE DE LA SALE, syntyperältään provencelainen, mutta ranskan kieltä käyttävä kirjailija ja sellaisena huomattavimpia 15:nnellä vuosisadalla, on muun muassa kirjoittanut omituisen kompendion, jolle hän pani nimeksi »La Salade» ja jonka hän omisti oppilaalleen Kalabrian prinssille Juhanalle, tunnetun kuningas Rénén pojalle. Nimensä on kirja saanut siitä että, kuten tekijä sanoo, »salaattiin sekoitetaan

[1] Tämän toisinnon olen ainoan käsikirjoituksen mukaan julkaissut teoksessa »Mémoires de la Société Néophilologique à Helsingfors tome II.» 1897 ja käsitellyt sitä siihen liitetyssä tutkielmassa »Antoine de La Sale et la légende de Tannhäuser».

useita hyviä yrttejä», ja tämä nimi on, ainakin sen eri aineksien lukuun katsoen, kylläkin ansaittu. Keskellä otteita klassillisista kirjailijoista, genealogisia ja kronologisia tauluja, maantieteellisiä kuvauksia, ritarillisuuden ja siveyden sääntöjä sekä hurskaita legendoja, esiintyy teoksessa luku, jossa puhutaan »Sibyllavuoresta ja niistä asioista, joita siellä olen nähnyt tai kuullut seudun väestön puhuvan«. Tämä vuori, joka oli lähellä Norcian kaupunkia (vielä on osalla keski-Apennineja nimenä Monti Sibillini), oli jo vanhuudesta tunnettu pahojen henkien tyyssijana ja sellaisten olinpaikkana, jotka tahtoivat niiltä oppia noituutta — onpa hyvin todennäköistä että vaganttien Venusvuori alkujaan oli juuri tämä.

Mutta siellä kohosi kaksi kukkulaa rinnakkain. Toinen oli Pilatusvuori, myös kuningatar Sibyllan järven kukkulaksi nimitetty, ja siellä juuri oli helvetillisten taikataitojen oppipaikka, toinen oli varsinainen Sibyllavuori. La Sale ei käynyt ensinmainitussa, hän rajoittuu vain antamaan siitä lyhyen kuvauksen sekä viittauksen Pilatuslegendaan, josta vuorella on nimensä. Mutta hän nousee toiselle vuorelle, ja kerää kansan suusta sitä koskevia tarinoita; hänen intonsa menee niin pitkälle, että hän tekee kartan molemmista vuorista sekä kuvaa siihen kaksi eriskummaista kukkaa, jotka hän oli rinteellä löytänyt.

Näin kertoo La Sale:

Tie vuorelle, sanoo hän, oli vaikea, vaikka hän seurasi mukavampaa niistä kahdesta tiestä, jotka sinne johtivat. Mutta hän ei nähtävästi ollut tottunut vuorten kiipeämiseen. Tuulisäällä, tuumii hän, olisi kiipeäminen hyvin vaarallista, ja tyynelläkin on kovin pelottavaa silmätä molemmille puolille alas laaksoon, varsinkin oikealle, sillä siellä on rotko kamala ja uskomattoman syvä. Ja ylös päästyään hän huomasi vuoressa kaksi luolaan johtavaa aukkoa, joista mukavampikin riitti täyttämään sydämen pelolla kun vain kurkisti siitä sisään. Se on samalla niin ahdas että siitä voi ainoastaan nelinkontan ryömiä sisälle, ja sillä tavoin tullaan pieneen kammioon, joka on kaksitoista jalkaa korkea ja saa valonsa katossa olevasta aukosta. Tästä huoneesta, jonka seinillä hän huomasi olevan piirrettyinä luolassa käyneitten nimiä ja jonne hän itsekin hakkasi omansa, palasi La Sale ulkoilmaan. Hän arvelee, ettei hän hengenvaaratta olisi voi-

nut tunkeutua kauemmaksi. Siinä siis kaikki, mitä hän itse näki: mutta hän luuli kuulevansa kaukaa tulevan kummallisen äänen ikäänkuin riikinkukon kirkunan; hänen saattajansa sanoi äänen kuuluvan Sibyllan paratiisista, mutta itse hän arvelee sen ennemmin olleen vuoren juurelle jätettyjen hevosten hirnunnan. Kumminkin hän kertoo edelleen kuulopuheen mukaan. Vähää ennen hänen tuloaan oli nimittäin viisi nuorta miestä Montemonacosta, vuoren rinteellä olevasta pikku kaupungista, eväillä, lyhdyillä ja nuorilla varustettuina astunut alas vuoreen. He olivat pikku kammiosta tunkeutuneet kappaleen matkaa syvemmälle käytävää pitkin, mutta kohdanneet maassa ammottavan halkeaman, josta puhalsi tuuli, niin hirmuinen ja ihmeellinen, ettei kukaan tohtinut käydä edemmäksi, vaan kaikki kääntyivät takaisin. Mutta eräs pappi Montemonacosta, Don Antonio Fumato, oli uskaltanut mennä vielä edemmäksi. Tämä pappi oli useaan kertaan vakuuttanut käyneensä vuoren sisällä ja saattaneensa sinne kaksi saksalaista, joiden keralla hän oli kulkenut erään sillan yli sekä pitkin hyvin mukavaa tietä, jota kaksi keinotekoista lohikäärmettä vartioitsi, muutamalle pikku aukeamalle asti, jonka laidassa oli kaksi suurella jyrinällä alati aukeavaa ja sulkeutuvaa metalliovea. Saksalaiset olivat astuneet ovesta sisään ja pyytäneet Don Antonion odottamaan ulkopuolella; mutta he eivät olleet koskaan palanneet. Pahaksi onneksi ei, sanoo La Sale, tähän pappiin voinut täydellisesti luottaa, koska hän tuon tuostakin oli järjiltään ja kuljeksi silloin lasketellen kaikellaista lorua; kumminkin hän oli täydellä tajullaan ollessaankin vakuuttanut kertomuksensa olevan totta. Kaikissa tapauksissa ei ollut ketään, joka omasta kokemuksesta tiesi enempää Sibyllan luolasta, vaan oli tyydyttävä siihen mitä kansa kertoi. Ja sen suussa kulki seuraavansisällyksinen tarina.

Oli kerran saksalainen ritari, joka oli kuullut puhuttavan kuningatar Sibyllan paratiisin ihmeistä ja päättänyt mennä niitä omin silmin näkemään. Palvelijansa seurassa hän tunkeutui vuoreen samalla tavoin kuin Don Antonio Fumato ja, rohkeampana kuin tämä ja onnellisempana kuin molemmat maanmiehensä, päästyään mainittujen kahden metallioven taakse hän huomasi saattajansa keralla seisovansa suuren kristalliportin edessä. He eivät tienneet mitä nyt tehdä, mutta kuullessaan ääniä portin takaa he päättivät huutaa ja saivat vastauk-

seksi kysymyksen keitä olivat. He vastasivat tulevansa Saksanmaalta katsomaan tämän paikan ihmeitä, ja saatuaan odottaa niin kauan, kunnes oli ehditty viedä sana kuningattarelle, päästettiin heidät sisään. Ensiksi täytyi heidän vaihtaa vaatteensa aivan uusiin ja kalleihin pukimiin, ja sitten heidät vietiin laulun ja soiton saattamina useiden huoneiden kautta, jotka olivat toinen toistaan suurempia ja kauniimpia ja joissa naisten ja ritarien luku kasvamistaan kasvoi, kuningattaren eteen, joka puhutteli heitä heidän omalla kielellään. Sillä kun on ollut vuoressa kolmesataa kolmekymmentäkolme päivää, voi puhua kaikkia maailman kieliä, mutta jos on ollut siellä vain yhdeksän päivää, ymmärtää jo niitä kaikkia voimatta kuitenkaan puhua. Kaiken tämän loiston häikäisemänä lausuu ritari ilmi ihmettelynsä ja hämmästyksensä. »Tässä tilassa me pysymme niin kauan kuin maailma seisoo«, sanoo kuningatar. »Ja sitten, madame», kysyy ritari, »mikä on kohtalonne sitten?« »Kohtalomme on miksi se on määrätty, älkää pyytäkö tietää enempää, mutta valitkaa itsellenne seurakumppani näistä naisista, niin minä annan hänet teille». Mutta ritari kiitti nöyrästi ja sanoi tulleensa ainoastaan katsomaan. Silloin kuningatar selitti hänelle vuoressa vallitsevat tavat: hän saattoi jäädä vuoreen kahdeksaksi päiväksi ja mennä pois yhdeksäntenä, mutta jos hän ei silloin mennyt, täytyi hänen jäädä kolmanteenkymmenenteen päivään, ja jos hän jätti silloinkin menemättä, ei hän voinut päästä vuoresta ennen kuin kolmantenasadantena kolmantenakymmenentenä päivänä; jos hän laiminlöi senkin, täytyi hänen jäädä vuoreen ainiaksi. Ritari selitti olevansa tähän hyvin tyytyväinen ja valitsi itselleen seurakumppanin — samoin teki hänen palvelijansa ja oli siitä »tres content«, — sekä päätti tyytyä lähimpään aikaan. Mutta jokainen päivä oli hänelle kuin yksi hetki näiden rajattomien riemujen hekumassa, ja niin tapahtui että hän äkkiä huomasi viimeisen määräajan olevan loppuun luiskahtamaisillaan. Silloin lähetti Jumala hänelle sen ajatuksen että kaikessa tässä varmaankin paholainen käytti kättään. Varsinkin eräs seikka saattoi hänet tähän arveluun. Joka perjantaiyö tapahtui nimittäin että kaikki nämät naiset nousivat sijoiltaan seurakumppaniensa vierestä sekä lähtivät kuningattaren luo, jonka jälkeen kaikki sulkeutuivat muutamiin erityisiin suojiin, joissa viettivät vuorokauden käärmeen hahmossa. Ritari ilmoitti epäluulonsa palvelijalle ja ehdot-

teli, että oli parasta paeta tästä synnillisestä paikasta. Palvelijasta oli tosin kovin ikävää jättää kaikki nämät huvitukset, mutta hän ei kuitenkaan tahtonut hyljätä isäntäänsä, vaan päätti seurata häntä vuoresta pois siinä hiljaisessa toivossa, että voisi palata takaisin saatettuaan ritarin hänen majataloonsa. He heittävät siis kuningattarelle hyvästit, saavat omat vaatteensa takaisin ja lähtevät pois kaikkien paratiisin asukkaiden suureksi suruksi: erittäinkin olivat tietysti molempien miesten ystävättäret murheissaan, ja ritarin nainen lahjoitti hänelle pienen kultasauvan, jolla oli mitä ihmeellisimmät ominaisuudet. Tien valaisemiseksi annettiin heille sytytetyt kynttilät käteen; heidän päästessään päivänvaloon ne sammuivat paikalla eikä niitä enää voinut sytyttää. Ja kaikista menomatkalla nähdyistä ihmeistä he eivät nyt havainneet merkkiäkään.

Mutta ritari lähti suorinta tietä Roomaan tunnustamaan syntinsä ja anomaan synninpäästöä. Paavi, jonka luo hänet opastettiin, oli sisimmästä sydämestään iloinen syntisen katumuksesta, mutta katsoen synnin vaikeaan laatuun ja antaaksensa varoittavan esimerkin, on hän olevinaan leppymätön ja karkoittaa ritarin pois silmiensä edestä. Turhaan ritari etsii apua Rooman prelaateilta. Paavi tahtoo antaa ritarin tuntea syntitaakkansa painon. Mutta sillä välin on taas paha vihollinen vehkeilemässä ja saa ritarin palvelijan uskottelemaan isännälleen että paavi on aikeessa ottaa heidät hengiltä. Hädissään ritari silloin noudattaa palvelijan neuvoa että he pikaisesti palaisivat vuoreen. Jonkun aikaa myöhemmin paavi muistaa ritarin ja hänen asiansa ja tahtoo hänelle antaa ensiksi evätyn synninpäästön. Saatuaan tietää, että ritari oli lähtenyt Roomasta, tulee hän levottomaksi ja syyttää itseään siitä, että oli ollut syynä ritarin epätoivoon. Hän lähettää kaikille tahoille ja erityisesti Sibyllavuoreen sanansaattajia synninpäästökirjettä viemään. Mutta nämät tapaavat luolan aukolla muutamia paimenia, joille ritari oli sanonut: »ystävät, jos kuulette puhuttavan ihmisistä, jotka etsivät ritaria, joka on katunut syntiään, ja jolle paavi ei ole tahtonut antaa anteeksi sitä, että hän on ollut Sibyllan luolassa, niin sanokaa heille että se mies olen minä, ja että minä en ole tahtonut antaa alttiiksi ruumiillista elämääni kun en enää ole voinut saada takaisin sielunrauhaani. Jos tahdotaan löytää minut, niin olen tämän kuningattaren seurassa». Muuta eivät paimenet tienneet

ilmoittaa; he lisäsivät että ritari nämät sanat sanottuaan oli itkien mennyt luolaan, palvelijansa saattamana — joka ei ollenkaan itkenyt —, eikä heistä sen koommin ollut mitään kuulunut. He antoivat myös paavin lähettiläille kirjeen, joka sisälsi saman ilmoituksen ritarista. Sen kirjeen paavi oli poltattanut.

Lopuksi La Sale vielä kertoo muutamista Sibyllan luolassa kävijöistä, mutta niillä nimillä, jotka hän pani muistiin, ei ole mitään merkitystä tarinan historialle.

La Salen kertomus on kirjoitettu v:n 1440 vaiheilla. Se on niinmuodoin Tannhäuser-tarinan aikaisin kirjaanpano — sillä mistään muusta kuin tästä tarinasta ei tässä, huolimatta siitä, että nimi puuttuu, ole kysymys, sen on jokainen huomannut. Mutta se viittaa seikkoihin, jotka tapahtuivat parikymmentä vuotta aikaisemmin, jolloin La Sale kävi Sibyllavuoressa, ja se todistaa siis että Tannhäuser-tarina jo 1420 oli miltei aivan täydelliseksi kehittynyt Italiassa ja lisäksi sovitettu määrättyyn paikkaan. Se että viheriöitsevän sauvan ihme puuttuu, ei merkitse mitään, sillä se on myöhempi lisä, aivan toiselta taholta tullut, kuten yllä viitattiin; mutta kaikissa tapauksissa ei ole mahdotonta että pieni sauva, jonka ritari saa ystävättäreltään ja jonka hän sitten antaa paaville, on jonkun verran vaikuttanut tämän piirteen liittymiseksi tarinaan.

Missä suhteessa on sitten saksalaiseen tarinaan tämä La Salen toisinto, kirjaanpantu, kuten olemme nähneet, vasta keskipaikoilla 15:ttä vuosisataa eli viisikymmentä vuotta siitä kuin La Sale oli käynyt Sibyllan luolassa ja kuullut Apennineilla elävän tarinan hänestä? Voidaksemme vastata tähän kysymykseen — tai oikeastaan lausuaksemme joitakin arveluja siitä, mihin suuntaan vastauksen tulee käydä, — on meidän tarkasteleminen paria seikkaa, joita tässä esityksessä ei vielä ole kosketeltu.

Tarina Sibyllavuoren kauniista asujattarista ja heidän lumovoimastaan on esiintynyt Italian kirjallisuudessa jo ennen Antoine de La Salen aikaa. On olemassa vielä tänä päivänä paljon luettu kansan-

kirja nimeltä Guerino il Meschino, jonka on kirjoittanut vuonna 1391 eräs kirjallisuudessa muutenkin tunnettu mies ja jossa kerrotaan kuinka kirjan sankari, joka kiertelee ympäri maailmaa isäänsä etsien, saapuu Norciaan kysyäkseen Sibyllavuoren haltiattarelta, jolla on tieto salatuista asioista, isänsä olinpaikkaa. Tarinassa havaitaan että Sibylla on nuori nainen, kaikkien ajateltavien sulojen kaunistama ja erinomaisen ihanien neitosten ympäröimä; hän koettaa kokonaan rakkauden valtaamana pidättää Guerinoa eikä anna hänelle mitään tietoja, ennenkuin Guerino suostuu kaikkiin hänen toiveihinsa; mutta Guerino, joka koko tässä lumomaailmassa aavistaa paholaisen pauloja ja synnin houkutuksia, riistäytyy vuoden kuluttua sieltä pois, lähtee Roomaan ja saa paavilta anteeksiannon Sibyllan luolassa käynnistään, jonka pohjana, vaikka se itsessään olikin ollut rangaistava, kuitenkin oli oikea ja perin siveellinen syy.

Tällä kertomuksella, josta tässä olen voinut esittää ainoastaan kaikkein tärkeimmät piirteet, on tutkimuksellemme mitä suurin merkitys: se osottaa että Tannhäuser-tarina on ollut tunnettu Italiassa sekä sijoitettu Sibyllavuoreen aikoja ennen kuin La Sale sen kuuli. Sillä eroavaisuuksista huolimatta on molempien kirjaanpanojen pohjana juuri sama tarina: yhtäpitäväisyydet yksityiskohdissa ovat liian suuret salliakseen mitään epäilyä siitä. Ja erilaisuudet vain vahvistavat tarinain identisyyttä, sillä aivan selvästi on Guerino-tarina mielten rakennukseksi tarkoitettu toisinto, sepitetty vastapainoksi sille hurskasta tunnetta loukkaavalle aistillisten nautintojen ylistykselle, jolla tarinassa on niin suuri sija. Mutta onpa vielä toinenkin seikka, joka tässä kertomuksessa on meille erityisesti merkillepantava. Sibylla ei ANDREA DEI MAGNABOTTIn esityksessä — se on kirjantekijän nimi — vielä ole aivan yhtämerkitsevä lemmenjumalattaren kanssa, miksi hän myöhemmin muuttuu; hänessä on vielä pysynyt eräitä piirteitä aikaisemmasta Sibyllan käsityksestä ainoastaan kaikkien tulevaisuuden ja nykyisyyden salaisuuksien tietäjänä, jonkamoiseksi Vergilius hänet kuvaa Aeneidin kertomuksessa Cumaen Sibyllasta, ja joka sitten on sijoitettu ihmeistään ja velhotempuistaan tunnettuun Pilatusvuoreen. Kuinka on tämä yhteensulatus Guerinosta selitettävä? Kenties siten, että Sibyllan koti oikeastaan oli Pilatusvuoressa ja Venuksen viereisessä Sibyllavuoressa, sekä että molemmat myöhemmin käsityksessä vaih-

tuivat — moisesta vaihtumisesta on muitakin todistuksia. Mutta tämä vaihtuminen ei ole ainoastaan ulkonainen: epäilemättä ovat, kuten Guerino osottaa, itse tarinat sekaantuneet, s. o., vanha usko Sibylloihin, jotka asuvat vuorissa pitäen tulevaisuuden lankoja käsissään, on sekaantunut kuvituksiin jumalattarista ja muista yliluonnollisista olennoista, jotka syvissä vuorenrotkoissa pitävät hoviaan ja hallitsevat valtakuntaa, missä riemujen aurinko ei ikinä mene mailleen ja missä nautintojen luku on loppumaton. Tämä myöhempi tarina on vähitellen tunkenut edellisen tieltään ja Italiasta, missä se on paikallistutettu puheena-olevaan osaan Apenninivuoria, on se tullut Saksaan. Siellä vuori myöskin sai nimityksensä, sillä Italian kirjallisuudessa se ei koskaan kanna lemmenjumalattaren latinalaista nimeä, mutta tämä nimi, kuten jo yllä on huomautettu, oli kyllä varsin aikaisin käytetty vaganttien runoudessa, — seikka, joka muutoin näyttää osottavan että koko tarina on tullut Italiasta jonkun kuljeskelevan keskiaikaisen saksalaisen laulajan mukana, sillä niistä on tiettävästi monikin käynyt Alppien takaisessa naapurimaassa.

Mutta tarina ei juurtunut Saksanmaassa, ennenkuin Tannhäuser tuli sen sankariksi, ja ehkäpä juuri hän itse on tuonut sen mukanaan Alppien toiselta puolen. Oli miten oli, se ei ainakaan näytä tulleen kirjaanpannuksi siinä muodossa, missä se ensiksi maahan tuli. Mutta sulautuneena yhteen onnettoman »Minne»-laulajan historian kanssa on tarina vielä kerran kulkenut Alppien ylitse, sen ovat vieneet Norciaan ja Sibyllavuoreen saksalaiset, jotka ovat tulleet sinne etsimään tarinansa Venusvuorta ja katsomaan niitä paikkoja, missä heidän runoilijansa oli mennyt riemuun ja kadotukseen samalla kertaa, se on uudessa muodossaan tullut tunnetuksi Sibyllavuoren seudussa, ja siellä on, Tannhäuserin nimen jo unohduttua, Antoine de La Sale sen kuullut samoinkuin myös Andrea dei Magnabotti välillisesti tai välittömästi on saanut tietonsa siitä. [1]

Sellainen saattaa lyhyesti olla Tannhäuser-tarinan historia; useita

[1] Täydennän täten, yhtyen pariin saksalaiseen tiedemieheen, aikaisemmin (ennenmainitussa kirjoituksessa) lausumaani mielipidettä, että Tannhäuser-tarina kokonaisuudessaan olisi tullut Italiaan Saksasta. Tämän käsitystavan perustelut — mielessäni oli lähinnä saksalaisen mytologian vuorihaltiattaret, Holda, Berchta j. n. e. — eivät ole kyllin pätevät.

yksityiskohtia, joita on otettava huomioon sen lopullisessa uudestaan rakentamisessa, olen tässä jättänyt syrjään. Mutta tahdon heti lisätä että ne tutkimukset, joihin Antoine de La Salen kertomuksen julkaisemisen välttämättömästi täytyy antaa aihetta, vielä ovat kapalossaan. Vasta huolellisesti ilmisaattamalla kaikki yhdistävät välimuodot, monenlaisten vertomisten ja tutkimusten kautta on jossakin määrin varma tulos saavutettavissa. Ja minun on myöskin mainitseminen, että niin etevä folkloristi kuin GASTON PARIS jo nyt on asettunut radikaalisemmalle käsityskannalle italialaisen ja saksalaisen tarinan suhteesta kuin yllä-esitetty. Hän väittää, että koko tarina, uskonnollinen osa siihen luettuna, on tullut Saksaan Italiasta, että Tannhäuserin nimi on sille annettu ainoastaan senvuoksi, että mestarilaulajien aikana oli olemassa käytännössä «lyhyt« ja »pitkä» Tannhäuser-»nuotti» ja tarina oli Saksassa runoeltu jälkimäisen mukaan, sekä että paavi Urbanuksen nimi myöskin on kuulunut italialaiseen toisintoon ja määräsana «der vierte« ainoastaan sattumalta lisätty kenties riimin tarpeessa. Sinä aikana, jolloin Tannhäuser-runoelmat Saksassa syntyivät, ei muka enää muistettu «Minne«-laulajia, jotka vasta vähän myöhempänä aikana jälleen ovat tulleet arvoon. Tannhäuser olisi Urbanus IV:n noustessa paavinistuimelle ollut jo noin kuudenkymmenen vuoden ijässä, eikä kansantarina muka tuntisi moisia valtiollisia lähentelyjä joita on sepitetty hänen ja puheena-olevan paavin välillä tapahtuneiksi. Tätä vastaan voidaan tosin väittää että vanhuudessaan Tannhäuser juuri kääntyi ja että sen paavin sovittaminen tarinaan aivan mielivaltaisesti, joka eli samaan aikaan ja oli tehnyt itsensä vihatuksi maassa, näyttäisi hiukan merkilliseltä, samoinkuin että Tannhäusertarinan muodostelu Saksassa kaiketi voidaan joksikin osaksi otaksua olevan enemmän tai vähemmän oppineen käden työtä. Mutta, kuten sanottu, vasta tuleva tutkimus on luova valoa kaikkeen siihen hämärään, joka vielä verhoo tämän kauniin tarinan syntymisen vaiheita, — tarinan, jonka perussävelenä, esiintyköön se missä muodossa tahansa, aina on tuo ihmissuvun sammumaton ja tyydyttämätön onnenkaipuu, jolle sen mielikuvitus uupumatta on etsinyt ja yhä etsii uusia muotoja.

Kirjallisuustilastoa.

Kirjoittanut

K. F. KARJALAINEN.

VALFRID VASENIUS, *Suomalainen kirjallisuus.* Aakkosellinen ja aineenmukainen luettelo. 3 lisävihko, 1886—1891. Helsingissä 1892. Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran toim. 57 osa. 266 siv. 8:o Hinta 4: —.

— — — Sama teos. 4 lisävihko, 1892—1895, 288 siv. 8:o. Hinta 4: —.

Yksitoista vuotta takaperin oli Valvojassa kirjoitus »Kirjallisuuden tilastoa», jossa numeroilla osotettiin miten suomenkielinen kirjallisuus vuodesta 1544 vuoteen 1885 oli karttunut. Senjälkeen on tunnettua toht. Valfrid Vaseniuksen luetteloa, »Suomalainen kirjallisuus», ilmestynyt kaksi uutta vihkoa, kolmas käsittäen vv. 1886—1891 ja neljäs vv. 1892—1895, siis yhteensä 10 vuotta. Lienee sentähden paikallaan tehdä tilastollisia laskuja, nähdäksemme mitä suomenkielisen kirjallisuuden työvainiolla työskentelevät ovat siinä ajassa aikaansaaneet, ja mihin suuntaan edistyminen on käynyt. Vaikeinta kirjallisuustilaston tekijälle on määrätä mitä erityiseksi teokseksi on luettava, ja erittäinkin on sen kysymyksen ratkaiseminen vaikeuttanut tämän kirjoittajan työtä, kun edellisen katsauksen tekijä, toht. Vasenius ei kirjoituksessaan ole esittänyt, mitä periaatteita hän työssään on noudattanut eikä minulla ole ollut tilaisuutta saada häneltä suullisia ilmoituksia. Millä tavoin nykyinen tilastontekijä on menetellyt sellaisissa kohdissa, kun asia itsestään ei ole selvä, osottakoon muudan esimerkki. Toht. Vaseniuksen luettelon «Kokoelmia ja aikakauskirjoja« nimisessä osastossa on esim. Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran julkaisema aikakauskirja «Suomi«. Kaikki tässä aikakauskirjassa julkaistut kirjoitukset ovat kuitenkin ilmestyneet kirjakauppaan ylipainoksina. Olemme pitäneet oikeana lukea jokaisen ylipainoksen eri teokseksi ja jättää itse aikakauskirjan laskuista. Laskuihin olemme erityisenä teoksena ottaneet esim. jokaisen osan ylioppilasosakuntien julkaisuista, vaikkakin saman sarjan edelliset osat ovat aiemmin ilmestyneet. Aikakautiset julkaisut, aikakauslehdet, kalenterit y. m. s. ovat luetut yhdeksi teokseksi, mutta olemme kuitenkin pitäneet tarpeellisena seikkaperäisessä luettelossa siv. 671—2 sulkumerkkien sisässä ilmoittaa mihin summiin ilmestyneiden kirjojen luku nousisi, jos aikakauslehtien, kalenterien y. m. vuosikerrat sekä sisällykseltään aivan itsenäiset

osat jokainen eri teokseksi luettaisiin. Näissä kohdin on toht. Vasenius nähtävästi toisin menetellyt, ja sen kautta voi nykyisten numeroiden vertaaminen hänen esittämiinsä viedä vääriin johtopäätöksiin. Luulemme käyttämämme laskutavan kuitenkin tarkemmin osottavan mitä uutta, eikä ainoastaa uudennimellistä, kirjakauppaan on ilmestynyt. — Uusia painoksia ei tälläkään kertaa ole otettu lukuun.

Seuraavassa taulussa esitämme aluksi kirjallisuusvaraston jaettuna niihin viiteentoista pääryhmään, jotka toht. Vaseniuksen luettelo sisältää. Vertauksen vuoksi asetamme rinnalle edellisessä «Kirjallisuuden tilastoa« kirjoituksessa olevat, kymmenvuotiskautta 1876—1885 koskevat numerot.

Ilmestyneiden teosten luku eri tiedehaaroissa oli seuraava:

		1886—1891.	1892—1895.	Yhteensä 1886—1895.	1876—1885.
1.	Kokoelmia ja aikakauskirjoja . . .	38	44	82	26.
2.	Jumaluusoppia	331	289	620	263.
3.	Oikeus- ja valtiotiedettä	71	87	158	45.
4.	Maantietoa, kansatiedettä, tilastoa . .	64	57	121	73.
5.	Historiaa ja muinaistiedettä	47	69	116	74.
6.	Kielitiedettä	63	45	108	54.
7.	Kaunokirjallisuutta . , ...	313	235	548	384.
8.	Kirjallisuushistoriaa, taidetta . . .	39	21	60	38.
9.	Filosofiaa, kasvatus- ja siveysoppia .	199	154	353	64.
10.	Matematiikkaa, maanmittausta . . .	26	10	36	21.
11.	Luonnontiedettä	23	32	55	45.
12.	Terveydenhoitoa, lääketiedettä . . .	28	28	56	14.
13.	Taloutta, teollisuutta	95	120	215	82.
14.	Sotatiedettä	19	5	24	16.
15.	Urheilua, leikkiä	15	10	25	—.
	Yhteensä	1,371	1,206	2,577	1,299.

Jos tarkastamme vuosien 1886—1891 sekä 1892—1895 numeroita, näemme että vuosittain on keskimäärin ilmestynyt:

		1886—1891.	1892—1895.	Lisäys.
1.	Kokoelmia ja aikakauskirjoja	6.3	11.	74 %.
2.	Jumaluusoppia	55.17	72.25	31 «
3.	Oikeus- ja valtiotiedettä	11.83	21.75	84 «
4.	Maantietoa, kansatiedettä, tilastoa	10.67	14.25	34 «
5.	Historiaa ja muinaistiedettä	7.83	17.25	120 «
6.	Kielitiedettä	10.5	11.25	7 «
7.	Kaunokirjallisuutta	52.17	58.75	13 «
8.	Kirjallisuushistoriaa, taidetta	6.5	5.25	— 19 «
9.	Filosofiaa, kasvatus- ja siveysoppia	33.17	38.5	16 «
10.	Matematiikkaa, maanmittausta	4.3	2.5	— 42 «
11.	Luonnontiedettä	3.8	8.	109 «
12.	Terveydenhoitoa, lääketiedettä	4.67	7.	50 «
13.	Taloutta, teollisuutta	15.83	30.	90 «
14.	Sotatiedettä	3.17	1.25	— 61 «
15.	Urheilua, leikkiä	2.5	2.5	0 «
	Keskimääräinen vuosilisä	228.5	301.5	32 %.

Toht. Vaseniuksen laskujen mukaan ilmestyi vuosittain

					Lisäys.
vv.	1856—1865	keskimäärin	48.1	teosta	
					19 %
«	1866—1875	«	57.4	«	
					126 «
«	1876—1885	«	127.9	«	
					98 «
ja nyt «	1886—1895	«	257.7	«	

Kun vuosituotanto vv. 1876—85 oli edelliseen vuosikymmeneen verraten noussut huimaavasti 120 prosentilla, on senjälkeen lisäysprosentti ruvennut alenemaan, joka käy selville etenkin jos vertaamme toisiinsa aikakausia 1886—1891 ja 1892—1895, joilta laskut ovat samojen perusteiden mukaan tehdyt. Olemme kyllä verranneet toisiinsa vuosikymmenen 1876—1885 ja 1886—1895 keskimääräistä vuosituotantoa, mutta siten

saatu lisäysprosentti on epäilemättä liian korkea, johtuen erilaisesta laskutavasta tilastoa tehtäessä. Tämä vuosituotannon lisäyksen taantuminen onkin aivan luonnollinen; 1870- ja 1880-luvuilla oli suomalainen kirjallisuus vakaannutettava kaikilla aloilla ja työskenneltiin silloin työvoimiin katsoen kuumeentapaisella kiireellä. Vuotuinen lisäysprosentti viime vuosikymmenen kahdella aikakaudella, 32, on sekin hyvin korkea ja osottaa selvästi miten nopeasti suomalainen kirjallisuus karttuu.

Prosenttiluvuissa teki kunkin tiedehaaran teosluku koko tuotantomäärästä:

		1886—1891.	1892—1895.	1886—1895.	1876—1885.
1.	Kokoelmia ja aikakauskirjoja	2.77 %	3.65 %	3.18 %	2. %
2.	Jumaluusoppia	24.14 «	23.96 «	24.06 «	20.25 «
3.	Oikeustietoa, valtiotiedettä .	5.18 «	7.21 «	6.13 «	3.46 «
4.	Maantietoa, kansatiedettä, tilastoa	4.67 «	4.73 «	4.7 «	5.62 «
5.	Historiaa ja muinaistiedettä .	3.45 «	5.72 «	4.5 «	5.7 «
6.	Kielitiedettä	4.60 «	3.73 «	4.19 «	4.16 «
7.	Kaunokirjallisuutta	22.83 «	19.49 «	21.27 «	29.56 «
8.	Kirjallisuushistoriaa, taidetta	2.84 «	1.74 «	2.33 «	2.92 «
9.	Filosofiaa, kasvatus- ja siveysoppia	14.57 «	12.77 «	13.7 «	12.63 «
10.	Matematiikkaa, maanmittausta	1.9 «	0.89 «	1.4 «	1.62 «
11.	Luonnontiedettä	1.68 «	2.65 «	2.13 «	3.46 «
12.	Terveydenhoitoa, lääkintöoppia	2.04 «	2.32 «	2.17 «	1.08 «
13.	Taloutta, teollisuutta . . .	6.93 «	9.95 «	8.34 «	6.31 «
14.	Sotatiedettä	1.39 «	0.42 «	0.93 «	1.23 «
15.	Urheilua, leikkiä	1.09 «	0.83 «	0.97 «	—
		100 %	100 %	100 %	100 %

Edellisestä näkyy selvästi miten viime vuosikymmenen jälkiosalla, vv. 1892—1895, tuotteliaisuus on ollut edelliseen verraten suuri taloudellisen, historiallisen, oikeustieteellisen ja luonnontieteellisen kirjallisuuden alalla, siis juuri niillä aloilla, jotka lähimmin tarkoittavat maan ja kansan

aineellista edistyttämistä varmalla pohjalla. Kokoelma- ja aikakauskirjallisuus on niinikään ollut edistymässä. Omituiselta monestakin tuntunee, että kaunokirjallisuus koko kirjalliseen tuotantoon verraten on ollut taantumassa. Sen sijaan että kaunokirjallisten teosten luku vv. 1876—1885 teki 29.56 % koko teosluvusta, oli se vv. 1886—1895 21.27 %; vv. 1886—91 se oli vielä 22.83 %, mutta aleni vv. 1892—95 19,49 %:tiin.

Vielä liitettäköön tähän taulu, joka osottaa ilmestyneiden teosten lukumäärän jaettuna niihin pää- ja alaryhmiin, jotka toht. Vaseniuksen luettelon aineenmukainen osa sisältää. Sulkumerkkien sisällä olevat numerot osottavat, kuten jo edellä on mainittu, mihin summiin teosten luku nousisi, jos aikakauskirjojen, kalenterien y. m. julkaisujen vuosikerrat ja sisällykseltään toisistaan riippumattomat osat jokainen eri teokeksi luettaisiin.

			1886—1891.	1892—1895.	Yhteensä 1886—1895.	1876—1885.
1.		Kokoelmia ja aikakauskirjoja . . .	38(99)	44(102)	82(201)	26.
2.	A.	Jumaluusopillisia kokoelmia . .	29(91)	32(87)	61(178)	28.
	B.	Raamattu ja sen selityksiä . .	20	12(31)	32(51)	7.
	C.	Uskonto-oppia	33(37)	36	69(73)	34.
	D.	Saarnoja	44	27	71	34.
	E.	Hengellisiä tutkimuksia . . .	88	92(94)	180(182)	54.
	F.	Rukous-, rippi- ja käsikirjoja .	20	9	29	15.
	G.	Virsiä	25	14	39	16.
	H.	Hengellisiä kertomuksia . . .	31	13	44	26.
	I.	Piplian- ja kirkkohistoriaa . .	41	54(55)	95(96)	49.
3.		Oikeus- ja valtiotiedettä	71(76)	87(91)	158(167)	45.
4.	A.	Suomen maantietoa, kansatiedettä, tilastoa	44(150)	49(136)	93(286)	41.
	B.	Ulkomaista ja yleistä s:n. . .	20	8	28	32.
5.	A.	Pohjoismaiden historiaa ja muinaistiedettä	37	54(55)	91(92)	51.
	B	Ulkomaista ja yleistä s:n. . .	10	15(16)	25(26)	23.
6.	A.	Suomalais-ugrilaisia kieliä . .	17	20	37	27.
	B.	Muita kieliä	26	16	42	12.
	C.	Sanakirjoja	12	9	21	11.
	D.	Kreikan ja Rooman kirjallisuutta	8	—	8	4.
		Siirto	614(852)	591(819)	1205(1671)	535

	1886—1891.	1892—1895.	Yhteensä 1886—1895.	1876—1885.
Siirto	614(852)	591(819)	1205(1671)	535.
7. A. Kaunokirjallisia kokoelmia . .	5	6	11	11.
B. Suomalaista kansanrunoutta . .	7	16	23	9.
C. Uudenaikaista runoutta . . .	32	38	70	29.
D. Näytelmiä	25	20	45	69.
E. Romaaneja ja kertomuksia . .	244	155	399	266.
8. A. Kirjallisuushistoriaa	29(33)	18(22)	47(55)	
B. Kuvaamataidetta	8	1	9	38.
C. Musiikkia	2	2	4	
9. A. Filosofiaa, kasvatus- ja siveysoppia	65(70)	63(93)	128(163)	53.
B. Aapis- ja lukukirjoja	10	5	15	12.
C. Lasten ja nuorison huvikirjoja	53(92)	61(107)	114(199)	72.
D. Raittiuskirjoja . . . . , . .	71(81)	25(28)	96(109)	27.
10. Matematiikkaa ja maanmittausta . .	26	10(14)	36(40)	21.
11. Luonnontiedettä	23(41)	32(42)	55(83)	45.
12. Terveydenhoitoa ja lääkintöoppia .	28(36)	28(39)	56(75)	14.
13. A. Taloutta ja teollisuutta yleensä	26	17	43	9.
B. Maataloutta	41(51)	69(85)	110(136)	42.
C. Kotitaloutta, kauppaa y. m.. .	28(103)	34(94)	62(197)	31.
14. Sotatiedettä	19	5	24	16.
15. Urheilua ja leikkiä	15(20)	10(18)	25(38)	—.
Yhteensä	1371(1783)	1206(1626)	2577(3409)	1299

Edellisessä on tehty selkoa kirjallisuuden karttumisesta ja kirjallisen tuotannon jakautumisesta eri tiedehaaroihin. Lopuksi liitettäköön tähän vielä muutamia numeroita ilmestyneiden teosten hinnasta. Alempana olevia tauluja tarkastaessa huomaa heti, että numerot ovat toiset kuin edellä esitetyt. Tässä osastossa ovat aikakauskirjojen, kalenterein y. m. julkaisujen vuosikerrat ja itsenäiset osat eri teoksiksi luetut. Sitäpaitsi on laskuihin otettu sellaisetkin teokset, joiden loppu on käsittelemällämme kymmenvuotiskaudella 1886—1895 ilmesynyt, mutta alkuosa jo ennen. Ne teokset, joiden hintaa toht. Vaseniuksen luettelossa ei ole ilmoitettu, on täytynyt

ättää pois. Kun kirjalla on useampia hintoja, on alin hinta huomioon otettu.

Vv. 1886—1891 oli siten

		Teosluku.	Hinta yhteensä.	Keskihinta.
1.	Kokoelmia ja aikakauskirjoja	96	202:75	2:11.
2.	Jumaluusoppia	362	515:05	1:42.
3.	Oikeus- ja valtiotiedettä	66	145:90	2:21.
4.	Maantietoa, kansatiedettä	86	212:60	2:47.
5.	Historiaa ja muinaistiedettä	36	151:45	4:21.
6.	Kielitiedettä	55	177:25	3:22.
7.	Kaunokirjallisuutta	302	504:30	1:69.
8.	Kirjallisuushistoriaa, taidetta	31	81:20	2:62.
9.	Filosofiaa, kasvatus- ja siveysoppia	210	222:20	1:06.
10.	Matematiikkaa, maanmittausta	21	35:30	1:68.
11.	Luonnontiedettä	34	100:20	2:95.
12.	Terveydenhoitoa, lääkintöoppia	32	77:20	2:41.
13.	Taloutta, teollisuutta	85	212:60	2:50.
14.	Sotatiedettä	14	26:50	1:69.
15.	Urheilua, leikkiä	20	24:15	1:21.
	Yhteensä	1450	2688:65	1:85.

Vv. 1892—1895 olivat vastaavat numerot:

1.	Kokoelmia ja aikakauskirjoja	85	254:05	2:99.
2.	Jumaluusoppia	336	439:60	1:31.
3.	Oikeus- ja valtiotiedettä	60	148:85	2:47.
4.	Maantietoa, kansatiedettä, tilastoa	73	169:30	2:32.
5.	Historiaa ja muinaistiedettä	52	102:41	1:97.
6.	Kielitiedettä	43	74:80	1:74.
7.	Kirjallisuushistoriaa	221	325:20	1:47.
8.	Kirjallisuutta ja taidetta	12	60:30	5:02.
9.	Filosofiaa, kasvatus- ja siveysoppia	196	212:20	1:08.
10.	Matematiikkaa, maanmittausta	11	26:25	2:38.
	Siirto	1089	1812:96	—

		Teosluku.	Hinta yhteensä.	Keskihinta.
	Siirto	1089	1812:96	—
11.	Luonnontiedettä	33	186:10	5:64.
12.	Terveydenhoitoa, lääkintöoppia	35	80:90	2:31.
13.	Taloutta, teollisuutta	109	193:05	1:77.
14.	Sotatiedetta	3	6:—	2:—.
15.	Urheilua, leikkiä	16	21:70	1:36.
	Yhteensä	1285	2300:71	1:79.

Toht. Vaseniuksen mukaan oli

	Teosluku.	Hinta yhteensä.	Keskihinta.
Ennen v. 1856	467	564:47	1:21.
vv. 1856—1865	449	638:90	1:42.
« 1866—1875	542	1158:77	2:14.
« 1876—1885	1340	3066:65	2:29.
ja nyt « 1886—1895	2735	4989:73	1:82.

»On kai edistymisen merkki«, sanoo toht. Vasenius ennenmainitussa kirjoituksessaan, »jos voidaan jonakin aikakautena kustantaa ja ostaa kalliimpia kirjoja kuin ennen«. Tässä lauseessa on paljon totta; alhainen keskihinta todistaa osaksi, että kirjalliset tuotteet ovat olleet joko pieniä tai vähäarvoisia ja ostajapiirin ostokyky heikko, ja keskihinnan nouseminen näyttää asioiden paranneen. Mutta ei siltä ole toivottavaa että keskihinta lakkaamatta nousisi; liian korkea keskihinta osottaa, että suuri osa teoksista on tarkoitettu ja joutunut maksukykyisemmän kansanosan ostettavaksi ja luettavaksi. Keskihinnan korkeinta rajaa ei tietysti voi määrätä, mutta tuntuu siltä että »kultainen keskitie« kulkee 2 markan seuduissa. Että keskihinta viime vuosikymmenellä on alennut (2.29:stä 1.82:een) ei mielestämme todista mitään taantumista, vaan näyttää, että yhä suurempaa ja suurempaa osaa kansasta tahdotaan vetää kirjallisuuden käyttäjäin piiriin, että suomenkielinen kirjallisuus ei tahdo olla mitään varakkaamman luokan herkkua, vaan, mikäli mahdollista, koko kansan leipää.

Millä tavalla vv. 1886—1895 ilmestynyt kirjallisuus jakautuu eri hintaluokkiin näkyy seuraavasta taulusta:

		0.05—0.45.	0.50—0.95.	1.00—1.95.	2.00—4.95.	5.00—
1.	Kokoelmia ja aikakauskirjoja . . .	30	15	40	81	15.
2.	Jumaluusoppia	224	151	177	113	33.
3.	Oikeus- ja valtiotiedettä	15	30	35	20	26.
4.	Maantietoa, kansatiedettä, tilastoa . .	6	30	53	52	18.
5.	Historiaa ja muinaistiedettä	9	17	17	37	8.
6.	Kielitiedettä . . . , ...	9	17	23	38	11.
7.	Kaunokirjallisuutta	97	100	149	164	13.
8.	Kirjallisuushistoriaa, taidetta	3	10	7	17	6.
9.	Filosofiaa, kasvatus- ja siveysoppia .	154	89	86	69	8.
10.	Matematiikkaa, maanmittausta . . .	4	6	8	11	3.
11.	Luonnontiedettä.	2	18	3	32	12.
12.	Terveydenhoitoa, lääkintöoppia . . .	10	9	16	14	18.
13.	Taloutta, teollisuutta	36	39	41	56	22.
14.	Sotatiedettä	—	2	8	7	—.
15.	Urheilua, leikkiä	5	10	9	12	—.
	Yhteensä	604	543	672	723	193.

Eli prosenteissa:

		0.05—0.45.	0.50—0.95.	1.00—1.95.	2.00—4.95.	5.00—
1.	Kokoelmia ja aikakauskirjoja .	16.57	8.29	22.1	44.75	8.29.
2.	Jumaluusoppia	32.09	21.63	25.36	16.19	4.73.
3.	Oikeus- ja valtiotiedettä . . .	11.9	23.81	27.78	15.87	20.64.
4.	Maantietoa, kansatiedettä, tilastoa	3.78	18.87	33.33	32.7	11.32.
5.	Historiaa ja muinaistiedettä . .	10.23	19.32	19.32	42.04	9.09.
6.	Kielitiedettä	9.18	17.35	23.47	38.78	11.22.
7.	Kaunokirjallisuutta	18.55	19.12	28.49	31.36	2.48.
8.	Kirjallisuushistoriaa ja taidetta .	6.98	23.26	16.28	39.53	13.95.

9.	Filosofiaa, kasvatus- ja siveysoppia	37.98	21.92	21.18	17.	1.97.
10.	Matematiikkaa, maanmittausta	12.5	18.75	25.	34.37	9.38.
11.	Luonnontiedettä	2.98	26.87	4.48	47.76	17.91.
12.	Terveydenhoitoa, lääkintöoppia	14.93	13.43	23.88	20.89	26.87.
13.	Taloutta, teollisuutta	18.56	20.1	21.18	28.87	11.34.
14.	Sotatiedettä	—	11.77	47.06	41.17	—
15.	Urheilua, leikkiä	13.89	27.78	25.	33.33	—
		22.09	19.85	24.57	26.43	7.06.

	0.05—0.45.	0.50—0.95.	1.00—1.95.	2.00—4.59.	5.00—
Ennen v. 1856	191	89	115	52	20.
vv. 1856—1865	135	92	117	86	19.
» 1866—1875	88	113	136	153	52.
» 1876—1885	158	308	371	377	126.
» 1886—1895	604	543	672	723	193.

Nämä summat tekivät %:eissa:

Ennen v. 1856	41	19	25	11	4
vv. 1856—1865	30	21	26	19	4
» 1866—1875	16	21	25	28	10
» 1876—1885	12	23	28	28	9
» 1886—1895	22.09	19.85	24.57	26.43	7.06.

Niinkuin tästä näkyy on viime vuosikymmenellä huokeahintaisten, vähemmän kuin 50 p:iä maksavien kirjasien luku suuresti noussut, 12:sta 22.09 %:iin koko tuotantomäärästä, jotavastoin kalliimpiin luokkiin kuuluvien teosten prosenttiluku on alennut. 50 p:n ja 2 markan välillä olevien teosten lukumäärä teki vv. 1876—1885 51 %, mutta vv. 1886—1895 44.42 % koko teosluvusta; samoin on 2 markkaa kalliimpien teosten prosenttiluku vähennyt 37:stä 33.49:ksi. — Alimpaan hintaluokkaan kuuluu enin filosofiaa, kasvatus- ja siveysoppia sekä jumaluusoppia käsitteleviin luokkiin luettuja teoksia.

Jos panemme 2 mk. jonkunlaiseksi keskihinnaksi ja jaamme ilmestyneet teokset sitä huokeampiin ja kallimpiin, ryhmittyvät eri tiedehaarat teosten kalleuden mukaan seuraavasti.

	Enemmän 2 mk:aa maksavia.	Vähemmän 2 mk:aa maksavia.
Luonnontiede	65.67 %	34.33 %.
Kirjallisuushistoria, taide	53.48 «	46.52 «
Kokoelmat ja aikakauskirjat	53.04 «	46.96 «
Historia, muinaistiede	51.13 «	48.87 «
Kielitiede	50. «	50. «
Terveydenhoito, lääkintöoppi	47.76 «	52.24 «
Maantieto, kansatiede	44.02 «	55.98 «
Matematiikka, maanmittaus	43.75 «	56.25 «
Sotatiede	41.17 «	58.83 «
Talous, teollisuus	40.21 «	59.79 «
Oikeus- ja valtiotiede	36.51 «	63.49 «
Kaunokirjallisuus	33.84 «	66.16 «
Urheilu, leikki	33.33 «	66.67 «
Jumaluusoppi	20.92 «	79.18 «
Filosofia, kasvatus- ja siveysoppi	18.97 «	81.03 «
	66.51 %	33.49 %.

Entäs näiden kirjojen sisällinen arvo? Se on asia, jota tilastontekijän on mahdoton numeroilla esittää. Suomalaisen kirjallisuuden ystävän täytyy tunnustaa että joukossa on paljo vähä-, vieläpä ala-arvoista, mutta toiselta puolen kirjojen määrän kasvaminen kuitenkin aina tekee itsessänsä todennäköiseksi, että karttuneesta joukosta on helpompi löytää sisällykseltäänkin arvokkaampia teoksia, samalla kuin se todistaa kasvavaa vireyttä kirjallisuuden työvainiolla sekä huomattavassa määrässä kasvanutta kansan ostohalua ja -kykyä.

Kolme runoa.

Kirjoittanut

J. H. ERKKO.

Tuolla korkealla.

Mitä siellä on tuolla korkealla?
Vain luntako? Pelkkää jäätä?
Mitä nuo synkät pilvet uhkaa,
Kun uhmaten nostavat päätä?
Ne tuovatko ukkosen, rankkasään,
Ne siellä kun väikkyvät yhtenään,
Vai rinnalle laakson kukkivan
Ne laskevat vihman virvoittavan?
Ja korkea otsa kun selkenee,
Kun alppimaisema valkenee,
Mitä kaikkea kaunista nähdä voin?
Näin vuorta kiiveten aprikoin.

Hikipäin minä nousen ja huokuen.
Talo laaksossa pientyy, pientyy.
Jopa seisaun vuorien keskellen,
Mua tuulonen vilpeä armii.
On ympärilläni laaja maa,
Kyläkunnat ja kaupungit aukeaa,
Näen vettä ja taivahan valtavan
Ja nousevan auringon kirkkahan,
Kuin laivan purppurapurjeisen,
Näen hohtavan sen yli vuoren.
Myös alppikarjojen kelloja kuulen
Ja hoilotuksia paimenten:
Minä onnelan maisemiks nämä luulen,
Vaan silmäin lentävät loitollen
Ja mieleni pyrkii laajenemaan.
Tämä onni on löytämisonnea vaan.
Mut siellä ne vuoret sulkevat tieni

Ja silmäni painuvat laaksoon maan.
Minä huomaan, että on maailma pieni.
Mua kaipaus ankara ahdistaa: —
Taa vuorten ja taivaanrannan taa.

Genève, $^{19}/_{8}98$.

Kaikki pyrkii.

Kaikki kukkaseensa pyrkii,
Hedelmään ja — kuolemaan:
Vesi kukkii kastehelmen,
Kukkii pilvet taivaasen,
Hedelmä on sadevihma,
Kuolema jääkukkaset.

Kivi kukki kuohuessaan
Kuuman laavan, nostaessaan
Suuret vuoret huippupäät.
Nyt ne hedelminä näät.
Mutta niiden otsapäillä
Loistaa jäinen kuolema.

Maakin kukkii keväimissään,
Kesissään se hedelmöi.
Talvikseen se uinuu, nukkuu,
Kunnes taisteluunsa hukkuu,
Jähmettyy ja kuolee pois —
Näyttää niinkuin kuollut ois.

Ruusu, perho, leivo, peura
Keväimissään kukkivat,
Kesissään ne hedelmöivät,
Syksyissänsä kuolevat —
Elelläkseen uusin muodin.

Lumivuori, talvi, jää
Kuoleman on kukkia,
Lepohetken muotoja.
Mutta kuolemankin alla
Sykkii sydän, telmii työ,
Ilmenee, kun hetki lyö.

Genève, $^{20}/_{9}$98.

Liian kallis

Mikä uhkuva kylläisyys!
On ihmelinna päivänrinnassa,
Sen ystävä on leuto lämpimyys,
Ei vuoret sinne päästä pohjoista,
Vaan etelästä tuulet Afrikan
Sen rantaan tuovat aallon vilpoisan.
Siell' loistaa kukkakunta ihana,
Oransi kypsyy, viihtyy viikuna
Ja siellä sankkalatvaa palmua
Muratti kiertää, ruusu murattia.
Nuor' pari istuu niiden varjossa,
Sen kädet loistaa kultarenkahia
Ja ilma heille tuhat tuoksua
Tuo ihaninten kukkain huulilta,
Vaan terveydenkukka hehkuvin
On heille tuoksultansa mieluisin:
Sen voimasta he toistaan ihannoivat,
He nauttivat ja kahden hekkumoivat,
Kun muurit muilta suojaa puistoa —.
Vaan kuka vieras seisoo portilla!
Käy, vahti, kysy, mitä tahtookaan?
— Se sairas, kalpea on nuorukainen.
Hän köyhä mies on, halpa muukalainen
Ja terveyttä täältä etsii vaan.

— Sen sydämeni hälle hyvin sallis,
Vaan sano, että tääll' on liian kallis.
— Suur kiitos, herra! — Vieras läksi pois.
Ja päivä paisti, kukat tuoksusi
Ja ihmelinnan herkut lemahti,
Kuin ilma täynnä kylläisyyttä ois.
Vaan köyhän sairaan soipi korvissa,
Jos minne kääntyy: liian kallista.

Riviera, lokak. 1898.

Hiljaisuus.

Kirjoittanut

ELLEN KEY.

Tekijän käsikirjoituksesta suomentanut O. M.

Geijerin sanat, kun hän mielihyvällä muistelee sitä, että tie päättyy heti hänen lapsuudenkotinsa taakse, ne herättävät vuosisadanloppumme ihmisissä kateellisen tunteen edellisen vuosisadanlopun onnellisia kohtaan, noita, joille paratiisi vielä oli olemassa!

Sillä meidän mielikuvituksellemme paratiisi ei enää ole yrttitarha täynnä kukkivaisia puita — varsinkin omenapuita —, ympärillä valkea kultaporttinen muuri. Me muodostamme paratiisinkuvamme kokonaan kielteisesti: tie ei saa mennä edemmäksi kuin sen portille saakka; telefonista siellä ei saa olla aavistustakaan, posti saa tulla enintään kerran viikossa eikä höyrylaivaa tai rautatietä saa olla useita peninkulmia lähempänä.

Sellaisen eedenin olen saavuttanut. Mutta en ilmaise, missä se on. Silloin saattaisivat muutkin kultuuri-ihmiset osua sinne — ja niin olisi paratiisi kadotettu! Sillä siihen, ettei ensi paratiisilla menestys ollut täydellinen, siihen ei varmaankaan ollut käärme syypää, vaikka ihmiset ovat kauan lohdutelleet mieltään sillä kuvittelulla.

Minun eedenistäni ei ainoastaan puutu kaikki mitä tulee puuttua: siellä on myös kaikki mitä tulee olla. Sinervät, lumijuovaiset tunturit ja loiva-

4

rinteiset, metsäiset kukkulat kaartuvat kaunisviivaiseksi muuriksi yrttitarhan ympärille; vahva, tummanvihreä ja valkovaahtoinen koski aukaisee akkunan muuriin silmälle ja mielikuvitukselle, ja laajat järvet luovat tummalle metsämaisemalle pari suurta, kirkasta silmää. Kimaltavat koivut ja kukkivat pihlajat tuoksuvat sydänkesän auringon säteissä, joka vain pariksi tunniksi painuu taivaanrannan taa, joka miltei läpi vuorokauden kiirehdyttää toukoja tuleentumaan, pusertaa tuoksuja kukista ja polttaa niiden poskille upeat värit. Harjanteiden viheriäisillä, laajalti aukeavilla näköaloilla kuvastuvat päivisin pilvet nopeasti liitelevinä sinisinä varjoina. Mutta ilta vuodattaa yli harjujen ja tuntureiden sekä punatopaasin että ametistin sinipunervia vivahduksia, sekä opaalin valoisaa että meren tummaa sineä, sekä omenankukan että viinin hohtavaa punerrusta. Vihdoin astuvat tunturien pehmeät, hienopiirteiset hahmoviivat yksitoikkoisina — tummansinisessä kiillossa — taivaan kultataustaa vastaan, joka läpi yön pysyy yhtä hehkuvana, kunnes se huomaamattomasti sulautuu aamun valoon.

Tämä sydänmaanhiljaisuus, täynnä valoa ja värejä, täynnä laajoja, suuriviivaisia näköaloja, täyttää sielun yksinäisyyden hekumalla. Tämä hekuma ei ole onnen eikä luomisilon hurmauksen kaltaista, mutta sillä on oma suloisuutensa ja oma voimansa. Ja sen sijaan että kohtalo, eikä meidän oma tahtomme, ojentaa huulillemme noiden molempien toisten maljan, on meidän omassa vallassamme nauttia joskus yksinäisyyden sakramenttia, lepuuttaa sydäntämme ja avarruttaa ajatustamme suuren hiljaisuuden helmassa, mieluimmin keskellä suurta luontoa, sen tyyniä, plastillisia piirteitä.

Mutta nykyajan ihmisen sydän ei usein osaa levätä. Se elää levottomuudessa, huokailee rauhaa ja — kammoo sitä niinkuin sairautta, pahempaa kuin itse se hermotauti, josta sen tulisi parantaa. Niin, nykyajan ihminen tosiaankin pelkää tuskin mitään niin paljon kuin jäämistä yksikseen oman itsensä kanssa — sillä se tekee hänet niin »melankoliseksi». Se on, että hänen silloin todella täytyy tuntea oman olemassa-olonsa vakavuus tai olemassa-olon ylipäänsä — tunne, josta hänen sielunsa olisi kasvava. Mutta hän päinvastoin tukahduttaa sielun kasvamis-vietin antaen pirstautumisen ja ulospäin-kääntyneisyyden tulla yhä suuremmiksi elämäntarpeiksi. Kuinka selväleimaisiksi nämä tarpeet ovat käyneet, ilmenee parhaiten sillä alalla, missä arki-ihminenkin muinoin jonkun verran kokosi itseään, nimittäin uskonnon. Uskovaisen tyyppi meidän päivinämme ei ole se, joka rukoillakseen »menee kammioonsa ja sulkee ovensa», vaan se, joka

tarvitsee toitottavia torvia ja teeseuroja tunteakseen hengellisen elämänsä täyteläisyyttä.

Meidän aikamme levähtämätön ihminen ei nauti lepoa edes huvitellessaankaan. Mitä harvemmat hänen levon-mahdollisuutensa ovat, sitä enemmän hän kadottaa kykynsä levon hyväkseen käyttämiseen. Mitä useammin hänen täytyy värähdellä niiden lukemattomien mielivaikutteiden alaisena, jotka pakkautuvat hänen päällensä, sitä välttämättömämpää on myös hänelle hänen suontensa kuumeinen sykkiminen jotta hän ollenkaan voisi tuntea elävänsä.

Syvällisemmät luonteet kuitenkin kärsivät itsetajuisesti tunteissaan oman itsensä hukkuvan oman sielunsa yhä runsaamman moninaisuuden kohinaan, aikamme kultuurielämän joka taholta kokoontuvien ainesten tungokseen, nykyaikaisen yhteiskuntaelämän suuriin vaatimuksiin, jokapäiväisen työn hillitsemättömään tavoitteluun. Sellaisille luonteille tulee äkillisesti kangastavia kuvastuksia: vilpoisa, viheriöivä luostaripiha tai syvällä metsän sydämessä piilevä erakonmaja, avarain tunturimaisemain tai merenselällisen luodon yksinäisyys. Mutta heidän yksinäisyydentarpeensa tyytyy tavallisesti näihin haaveiluihin, ja he jättävät sikseen tilaisuuden — jos se joskus on tarjona — luoda hiljaisuuden kosteikon metelisen elämän erämaahan.

Se, joka todella janoo yksinäisyyttä, voi kuitenkin useimmissa elämäntiloissa jossakin muodossa sen saavuttaa. Lapsuudestani muistan kertomuksen naisesta, joka naimisiin-menonsa kautta tuli muuttamaan hiljaisesta metsäseudustaan suuren kaupungin ja suuren kodin lakkaamattomaan levottomuuteen. Hän kärsi siitä syvästi, kunnes rupesi istumaan hiljaa joka aamu, pää viheriäisen vaipan peitossa! Siten hän uneksi itsensä takaisin metsien hiljaisuuteen, siten hän kokosi sielunsa äänettömyydessä ja saattoi sen jälkeen, lempeä tasapaino mielessä, kohdata päivän monia vaivoja.

Jospa meillä kaikilla olisi oma viheriäinen vaippamme, niin ei meistä niin helposti tulisi usutettuja ja usuttavia, lepäämättömiä ja sen vuoksi sisällyksettömiä kultuurinorjia, jollaisia nyt niin usein olemme!

Minkälainen suojeleva verhomme olisi oleva — sen kaiketikin sattumus osaksi määräisi, mutta usein olisi myös personallisuuden erikoisuus ilmenevä juuri hiljaisen hetkensä valinnassa.

Katolisissa maissa sen voi tavata jonkun kirkonholvin varjosta; nojaten goottilaisen tuomiokirkon pylvääseen saattaa keskellä maailmankaupunkia uneksia itsensä kauas metsien kohtuun — vaikka Nietzsche on oikeassa

siinä, että uudenaikaisesti ajattelevat ihmiset mieluimmin tahtoisivat aivan uuden rakennustaiteen kehykseksi mietiskelyilleen. Musiikki luo monelle ihanan yksinäisyyden, varsinkin jos siitä nautitaan kotona eikä julkisesti, missä vaikutelmien moninaisuus häiritsee ja missä mieli tuskin on ennättänyt unohtaa päivän sorasointuisen hälinän, kun jo taputukset tuovat sen takaisin. Sillä ihastuksensa osottamiseen äänettömällä hiljaisuudella — siihen on kykenevä vasta korkeampi kultuuriaste kuin millä me vielä olemme!

Toisille tulee kenties hiljaisen keskustelun hetki oman sielunsa kanssa museon salissa tai lukiessa oivallista kirjaa, mieluimmin vanhaa kirjaa, josta ei enää ole mitään väittelyä. Ja suurissa kaupungeissa tarjoovat yleiset kirjastot kirjainystäville sen rauhoitetun paikan, jota koti useinkaan ei saata antaa.

Helpoimmin saavutettavissa on hiljaisuus kuitenkin ulkona luonnossa. Mutta useimmat eivät ensinkään mene luontoon ollakseen siellä vaiti yksinään tai ystävän keralla — hienoin ystävyyden todiste ja koe! He päinvastoin etsivät seuraa, jonka kanssa voisivat pohtia päivän kysymyksiä, ja palaavat siten kotia, ei hiljaisuudesta vaan hälinästä! He eivät ole tyynnyttäneet sieluaan luonnon vaikutusten kuvastimeksi; se on päinvastoin pysynyt siinä aaltoilussa, joka ei omista mitään eheitä tai selviä kuvia. Mutta sen, joka todella etsii hiljaisuutta luonnon sylissä, täytyy kasvattaa itseään olemaan koko olennollaan luonnossa läsnä, karkoittamaan sielustaan kaikki ne epäolennaiset vaikutelmat, jotka olennaisia häiritsevät — taito, josta elämänmestari MONTAIGNE antaa monta viisasta neuvoa. »Me omistamme sieluumme liian paljon aineksia», sanoo hän — jo kolmesataa vuotta sitten! »Meidän tulee totuttaa sielumme ainoastaan silmäämään muutamia asioita, kiintymään toisiin, mutta itseensä omaksumaan ainoastaan sellaista, mikä sitä syvinnä koskee, mikä on samaa perusainetta kuin sielumme. Sillä sen tulee oikeastaan elää ainoastaan omastaan . . . Ja me olemme kaikki rikkaampia kuin luulemme, vaikka meitä kasvatetaan lainalla elämään, käyttämään toisten rikkauksia omiemme asemesta . . .» Että me niin harvoin havaitsemme todelliset varamme, riippuu juuri siitä, että me niin harvoin antaudumme kokonaan siihen mitä yritämme: »Kun tanssin», sanoo Montaigne, »niin tanssin; kun nukun, niin nukun; kun kävelen yksinäni kauniissa puutarhassa ja tapaan ajatukseni toisaalta, niin minä palautan ne puutarhaan, yksinäisyyden suloisuuteen ja omaan itseeni».

Tämä itsetietoinen pyrkimys — antaa personallisuutensa täydessä määrin jokaiselle tilakohdalle ja siten jokaisesta tilakohdasta pusertaa kaikki mehu nautittavakseen — on ylen tähdellistä kaikelle kasvannolle, niin hyvin ajattelemisen ja työnteon kuin nauttimisen ja lepäämisen kyvyssä. Mutta ajallemme on ominaista vaatia yhä suurempaa hermojännitystä voidaksemme kokonaan antautua hetkestä nauttimaan. Siitä syystä on urheilu tullut siksi aiheeksi, joka houkuttelee ihmisiä luontoon, mutta ei heidän siinä levätäkseen. Kilpailu on päinvastoin tehnyt vapaassa luonnossa oleskelunkin kuumeeksi, uudeksi muodoksi levottomalle tapailulle ja pirstautumiselle. Urheilu saattaa tosin olla keino, jolla voi luonnosta nauttia täydemmin ja vapaammin, nopeammin ja lähemmäksi sitä lähestyä. Airot, joilla soutaja soljuilee kaunisten rantamien välitse; sukset, joilla hiihtäjä tunkeutuu syvälle metsien valkeaan talvihiljaisuuteen; polkupyörä, joka nopeasti siirtää ajajansa uusiin seutuihin tai maalaiseen yksinäisyyteen — nämä ja muut vielä jalommat urheilun muodot, kuten purjehtiminen, ratsastaminen, uiminen, tuottavat todella monelle lähempää yhdyselämää luonnon kanssa.

Mutta soutaja tai ratsastaja, hiihtäjä tai pyöräilijä, joka kiidättää ohi kaikkien luonnonvaikutusten harjoitus- ja kilpailuraivossaan, hän joutuu urheilunsa kautta usein pois sekä luonnosta että omasta itsestään. Ainoastaan ruumista, ei sielua, moinen urheilu voi kehittää. Ollaan unohtamaisillaan että on yksinkertaisempi tapa nauttia luonnosta, nauttia siitä sekä ruumiilla että sielulla, ja kehitykseksi kumpaisellekin. Jos asetetaan vuosisatamme lopun tyttötyyppi — s. o. nuori nainen, joka ei koskaan lähesty luontoa muutoin kuin polkupyörällä tai suksilla, lawntenniskarttu tai airo kädessä — viime vuosisadan lopun tyttötyypin rinnalle, niin vertaus ei ole nykyajalle eduksi. Mielessäni on esim. Goethen ystävätär Bettina Brentano, joka eli kuin metsäkauris luonnon helmassa; joka kiipeili korkeimmille vuorenkukkuloille siellä kylpeäkseen auringon tulisessa sädetulvassa; joka kuljeksi ulkona myrskyssä ja sateessa sekä nautti ukonilmasta kukkivan lehmuksen juurella, jonka lehvien lomitse salamat valkeina välähtelivät; joka lepäsi virran rannalla kimaltelevien aaltojen syleilemänä, tai ylhäällä suuren kastanjan oksilla, vihreän valon ja viheriäin varjojen ympäröimänä, tai puutarhan nurmikolla, juoden yrttien, taxusten ja punaisten neilikkain tuoksua, ja itse pitäen kukkivia oksia suussaan houkutellakseen mehiläisiä luokseen; joka kuutamoiltoina kuljeskeli viinitarha-aitauksessa läpikuultavien, viheriäin rypäleiden alla ja välisti jäi ulos koko yöksi, nukkuen

peltopyiden ja satakielten lauluun ja heräten aamuruskon säteihin. Paitsi tätä taiteellista luontooneläytymis-tapaa, on toinen, luonnontieteellinen tapa, jonka nyt myöskin urheilu sysää syrjään, ja tässä katsannossa on paljoa vähemmän ilahduttavaa nähdä polkupyörällä istuvia poikia kuin poikia kukkasäiliö kainalossa! Kumpaa laatua hyvänsä tuo varhainen ja syvä luontoon-vaipuminen onkin, niin luo tämä vaipuminen suuren elämänsuhteen, hartaan mieltymyksen siihen, jommoista ei koskaan voi syntyä luonnon ja ainoastaan sen ohi kiitävän urheiluihmisen välille. Sovittava puoli tässä nykyajantyypissä on että moni, jota ei mikään muu aihe houkuttele luontoon, nyt kuitenkin urheilun höykällä saa siitä aavistuksen ja että nykyajan urheilu — liiallisuuden vietyä uhrinsa — on osaltaan vaikuttava fyysillisesti terveemmän uuden sukupolven kehittymiseen, jolla siten on oleva useampia mahdollisuuksia kuin nykypolven ihmisillä nauttia luonnosta ylhäisellä tavalla, joka muun muassa on ilmenevä siten, että urheilua »käytetään niinkuin sitä ei käytettäisikään».

Jokapäiväinen hiljaisuus, jonka useimmat lujalla tahdolla voivat saatvuttaa, ei kuitenkaan korvaa sitä syvempää hiljaisuutta, jonka ainoastaan jonkun ajan kestävä kävelymatka tai erakoituminen johonkin syrjäiseen sopukkaan — mieluimmin ulkomaalla tai sivistyksen laitamailla — voi tarjota. Mutta useimmille perheenisille ja -äideille ei ole helppoa moisen yksinäisyyden hankkiminen. Jopa yksinään-eläjältäkin vaaditaan usein paljon vakavuutta yksinäisyydentarpeessaan ja paljon lujaa tahtoa kieltäytymään monista muista vähemmin tärkeistä asioista voidakseen lunastaa itselleen muutaman viikon levon. Perheenjäsenen erittäytymistä vaikeuttaa sitäpaitsi se ennakkoluulo, että yksinäisyys on vaikeanlaatuista itsekkäisyyttä. Sillä useimmat, jotka käsittävät sen välittömän hyödyn, jonka muutaman ajan yksinolo tuottaa heille itselleen, eivät vielä huomaa sitä yhtä suurta hyötyä, joka sen kautta välillisesti tulee heidän perheensä hyväksi. Jonkun-aikainen ero kehittää näet ihmeellisellä voimalla meidän ymmärtämistämme ja sen kautta meidän oikeudentajuamme, kirkastaa katsetta huomaamaan sitä, mikä on olennaista, ja supistamaan satunnaisuudet oikeihin mittoihinsa. Yksinäinen mietiskely selvittää joskus vilpoisilla, notkeilla käsillään sotkuisimmatkin säikeet, ja yksinäisyys antaa usein ilonaiheillemme uuden tuoreuden ja suruillemme vähemmin haikean näön. Yksinäisyydessä suorittamamme työ on miltei aina vahvempi, kuin mitä se muutoin olisi ollut. Ne kirjat, joita lukee ja mietiskelee metsien sydämessä

tai meren partaalla, ikuisen lumen tai kukkivan niityn ääressä, kosken kuohun tai honkien huminan soidessa korviin, ne antavat kypsyneimmät aatesadot, ja niillä luonnonvaikutuksilla, joita moisina hiljaisina hetkinä kokee, on suurempi pysyväisyys ja täysinäisyys kuin millään muilla. Sillä ei koskaan voi antautua niin luonnon omaksi kuin silloin kun yksinäisistä päivistä punoutuu helminauha, jossa jokainen päivä on toisensa kaltainen, mutta kukin päivä kohdastaan kaunis ja täyteläinen kokonaisuus.

Ne jotka pelkäävät yksinäisyyttä siksi, että varovat siinä tuntevansa itsensä vielä yksinäisemmiksi — ne ovat oikeassa ja väärässä. Sillä keskellä ihmisten seuraa juuri ihminen — yksilöllisen luonteensa tai kohtalonsa kautta — on heistä kauimmaksi erotettuna; kansoitetussa erämaassa, siinä ilmaa raskasmielisyys enimmin painostaa. Mutta luonnon samoinkuin kuoleman kasvojen edessä — suurimman yksinäisyden ja järkähtämättömimmän välttämättömyyden edessä — meidän täytyy asettua loitompaa katsomaan, ei ainoastaan päivän levotonta touhua mutta, myös oman kohtalomme levottomuutta. Sen pohjapiirteet käyvät suuremmiksi, mutta yksityiskohdat pienenevät, samalla tavoin kuin kukkulalta katsoen alla olevan maiseman. Se suurempi tai vähempi määrä tuskaa tai autuutta, millä olemassa-olo täyttää elomme päivät; se enemmän tai vähemmän kunnollinen päivätyö, millä me täytämme olemassa-olon — niihin kumpaankin me palaamme, yksinäisestä mietiskelystä, lempeällä, ivansekaisella hymyilyllä. Me voimme nyt niin helposti lukita korvamme niiltä ääniltä, jotka kutsuvat meitä päivän telmeeseen ja koettavat uskotella meille että meitäkin siellä tarvitaan. Meitä vihloo nyt vähemmin nuo tuskaiset äänet, jotka tulevat omasta tai toisten sielusta. Sillä me olemme käsittäneet, että suurinkin tuska on vain pieni pisara suuressa meressä, samoinkuin suurin onni vain nopea valonpilkahdus pienessä pisarassa.

Se sielu, joka äänettömyydessä on rohjennut katsoa omaan itseensä ja siinä ottaa oman mittansa, se tietää että ainoastaan yksi on suurta ja olennaista: kasvaminen. Ja kasvaa me voimme niin suruistamme kuin iloistamme, niin hulluudestamme kuin viisaudestamme; niin tappioistamme kuin voitoistamme, niin levostamme kuin työstämmekin.

* * *

Mutta sen, joka yksinäisyyttä lähestyy, on sitä lähestyminen ilman ennakolta tehtyjä vaatimuksia. Sillä saattaa tapahtua että se antaa aivan

toista kuin mitä on odottanut. Lepoa-etsineelle se saattaa antaa työnintoa; lohtua-toivoneelle se voi antaa uusia haavoja. Mutta joka tapauksessa se myöskin antaa jotakin siihen saakka aavistamatonta voimaa — mutta ainoastaan niille, jotka tietävät mitä jo tuo ulospäinkääntynyt Rooman kansa tiesi: että yksinäisyys on jumalatar, jonka pyhää lehtoa lähestytään, ei äänekkäillä vaatimuksilla, vaan kainoilla rukouksilla ja jonka luota rukoilija voi palata hyvillä lahjoilla siunattuna ainoastaan, jos hän hänen vakavien silmiensä edessä on oppinut hartauden salaisuuden, oppinut »tyynnyttämään sydämensä».

Katsaus.

Kirjallisuutta,

Romaani- ja novellikirjallisuutta.

HALL CAINE, *Kristitty (The Christian)*. Suomentanut Aino Malmberg. Otavan romaanisarja N:o 1. Helsingissä 1898, Otava. Tähän asti 4 vihkoa à 64 siv. 8:o.

Kiitettävänä yrityksenä on pidettävä kustannusosakeyhtiö Otavan uutta hanketta toimittaa romaanisarjaa, jossa julkaistaan suomennoksia huomattavista ulkomaan kirjallisuuden tuotteista. Aikoinaan toimitti meillä Waldemar Churberg samanlaista romaanisarjaa. Sen jälkeen on suomennoksia kyllä ilmestynyt paljonkin, mutta hajallaan milloin kenenkin kustantamana ja useimmiten sen mukaan, mitä suomentajat ovat sattuneet kustantajalle tarjoamaan. Toivomme, että Otava ottaa tehtäväkseen tarjota suomennoksia maailmankirjallisuuden paraimmista teoksista, sellaisista, jotka tunteen syvyydessä, luonteenkuvauksen hienoudessa, aatteiden rikkaudessa ja esityksen taidossa ovat etevimpiä. Siten yleisö olisi tilaisuudessa seuraamaan kaunokirjallisuuden edistystä, tutustumaan sen uusimpiin ja etevimpiin tuotteisiin, ottamaan osaa siihen aatteiden-vaihtoon, joka maailmankirjallisuuden välityksellä tapahtuu. Näitä periaatteita noudattaessaan Otava varmaan saa sarjalleen runsaasti lukijoita, jotka turvallisesti antautuvat sen opastettaviksi luettavan valinnassa.

Ensimäinen kirja tässä romaanisarjassa on englantilaisen Hall Cainen »Kristitty». Englannin kaunokirjalliset tuotteet ovat viime aikoina taas alkaneet saavuttaa etevimpiä sijoja maailmankirjallisuudessa. Realismin tuoma tarkka todellisuudenkuvaus ei pelkästään enää tyydytä. Vaaditaan myös tunteen syvyyttä ja jaloutta, aatteiden runsautta. Ja näitä vaatimuksia on Englannissa osattu täyttää ehkä paremmin kuin muissa

maissa. Siten on Englanti kirjallisuuden samoin kuin muutamien muidenkin taiteiden alalla nyt astunut johtavaan asemaan.

Englannin etevistä kirjailijoista on Hall Caine saavuttanut erittäin suuren menestyksen. Hänen kirjoistaan on nyt suomennettu »Kristitty» etevimpiä. Se sisältää runsaasti ajatuksia, tekijä lausuu rohkeasti mielipiteensä, moitteensakin, missä moittimiseen luulee olevan syytä. Samalla hän on erinomaisen taitava luonteenkuvaaja. Järkähtämättömästi hän uskoo siveelliseen maailmanjärjestykseen ja panee sen pohjaksi ihmisten vaiheita kuvatessaan. Luulemme sen vuoksi, että moni suomalainen lukija on suurella mielenkiinnolla lukeva hänen »Kristittyään». Seikkaperäisemmin saamme siitä puhua, kun se kokonaisuudessaan on ilmestynyt.

O. R.

BJÖRNSTJERNE BJÖRNSON, *Iloinen poika.* Suomennos. Toinen, korjattu painos. Helsingissä 1898, G. W. Edlund. 111 siv. 8:o. 1: —.

Björnstjerne Björnsonin kansanelämää kuvaavat novellit ovat meillä vanhastaan tuttuja, ovatpa ne niinkin tuttuja, että ne varmaankin tuntuvasti ovat vaikuttaneet meidän oman vastaavan kirjallisuutemme kehitykseen. Ihanteellisen luonteensa, hauskan ja elävän esitystapansa vuoksi ne varmaankin vielä kauan pysyvät yleisesti suosittuna luettavana. Huoletta saattaa ne uskoa senkin käsiin, joka vasta alottelee kaunokirjallisuudesta hakemaan itselleen henkistä virkistystä.

»Iloinen poika» on ennenkin suomenkielellä ilmestynyt. Tämä toinen painos ilmoitetaan korjatuksi. Suomennoksen suorittaja osaa nähtävästi suomea sangen hyvin, mutta pitkin matkaa on kuitenkin kohtia, jotka pieniä muutoksia tekemällä olisi voitu saada paljoa paremmiksi. Monesti on myös sattunut, että kääntäjä on suomentanut kunkin yksityisen sanan, sen sijaan että olisi pitänyt pukea norjalaisilla sanoilla lausuttu ajatus suomalaiseen muotoon. Runot ovat keskinkertaisesti käännetyt.

O. R.

Musiikkikirjallisuutta.

Suomen kansan sävelmiä. Ensimmäinen jakso. Hengellisiä sävelmiä. Ensimmäinen vihko. Suomal. Kirjall. Seuran toimituksia. 68 osa. Jyväskylässä, 1898. 128 siv. 8:o. Hinta 3: —.

»Suomen kansan sävelmiä» on jo ennestään julkaistuna vaillinainen toinen jakso (kansanlauluja) ja kolmas jakso (tanssisävelmiä). Ensimäiseksi sarjaksi on jo vuosikausia odotettu kansamme runonuotit, mutta koska niiden julkaiseminen tuntuu olevan epävarman tulevaisuuden käsissä, on ryhdytty hengellisten laulujen julkaisemiseen ensimäisenä sarjana. Tästä samoinkuin tanssisäveltenkin toimittamisesta julkisuuteen ansaitsee maisteri ILMARI

Krohn erityisen kiitoksen. Tämä hengellisten laulujen sarja on epäilemättä tuleva hyvinkin laajaksi, jo siitäkin päättäen, että nyt ilmestyneessn ensimäisessä vihossa käsitellään koraalitoisintoja ja vaikka vihkosessa löytyy 177 toisintoa, vastaavat nämät yhteensä vasta 39 eri virren säveltä. Ennenkuin siis kaikkien virrensävelten toisinnot ja sitten muut hengelliset laulut ovat julkaistut, on teos ennättänyt paisua hyvinkin laajaksi. Sitä suurempi ansio hra Krohnille, että hän innolla on tähän suureen työhön ryhtynyt. Koraalitoisinnot voivat joskus vain jossakussa äänessä poiketa alkuperäisestä koraalista, joskus ne taas poikkeevat hyvinkin etäälle alkuperäisestä. Jotta nyt tutkija ja asianharrastaja voisi tietää, mistä sävelestä kukin toisinto on johtunut, on hra Krohn järjestänyt kaikki samalle virren sävelelle kuuluvat toisinnot peräkkäin ja viitannut samalla Faltinin koraalikirjaan, josta alkuperäinen sävel löydetään. Näinmuodoin on erittäin huvittavaa tutustua eri osissa Suomea käytettyihin saman koraalin toisintoihin. Rakkaina nämä toisinnot ovat kansassamme säilyneet näihin päiviin asti, ja useassa maalaiskirkossahan kuulee vieläkin seurakunnan pitävän vain omasta nuotistaan kiinni, huolimatta lukkarin »tasaisesta» nuotista. Näissä toisinnoissa on useinkin kaikellaisia koristeluja ja väliääniä, jotka antavat niin omituisen leiman vielä meidänkin päivinämme elävien vanhojen ihmisten hengelliselle, hartaalle laulelulle. Eivätkä nuo koristelut ja väliäänet aina ole aiheettomia. Usein ne vaistomaisesti lisäävät sitä tunnelmaa, mikä laulajalla virren sisällykseen nähden on ollut. Ja monta tyynesti ja tasaisesti käypää toisintoa löytyy, jotka tunteen hienoudessa ja melodian kauneudessa vievät alkuperäisestä koraalista voiton.

Useimmat näistä toisinnoista ovat meidän päivinämme vanhan kansan suusta poimittuja. Niitä ovat muistiinpanneet: I. Krohn, M. Nyberg, W. Malmberg, H. Schwartzberg, S. Hellman, J. Walve, J. Lagus (1837), Edla Blomqvist ja K. Soikkeli.

Toivomme hra Ilmari Krohnille voimia tämän arvokkaan ja suuren työn onnelliseen jatkamiseen ja päättämiseen. O. M—O.

Eemil Forsström, *Sävelistö.* Kaikuja laulustamme. Seka-äänisiä lauleluja. 4 vihko. Helsingissä 1898, K. E. Holm. 126 siv. 8:o. Hinta 4: —.

»Sävelistön» neljäs vihko kuuluu parhaimpiin köörikirjoihin, mitä meillä on julkaistu. Useat siinä löytyvät laulut ovat jo ennen tulleet mieskööreinä tunnetuiksi ja kuuluiksi, kuten Emil Genetzin »Karjala», Sibeliuksen »Rakastava» ja »Saarella palaa» y. m., ja suureksi voitoksi on luettava, että sellaiset teokset nyt ovat saaneet sijaa myös sekakööorien ohjelmistossa. Paitsi näitä ovat vielä R. Faltin, Eemil Forsström, Emil Genetz, P. J. Hannikainen, Armas Järnefelt, Oskari Merikanto, Erkki Melartin, Mikael Nyberg ja Jean Sibelius kirjoittaneet vihkoon osaksi omintakeisia sävellyksiä, osaksi kansanlaulun sovituksia ja muodostelmia. Kappaleet

ovat erinomaisella huolella valitut, niin että useimmat niistä kelpaisivat puolustamaan asemaansa missä köörikirjassa tahansa. Erityistä kiitosta ansaitsee se seikka, että niin monta Sibeliuksen ja Järnefeltin omituisista ja luontehikkaista sävelmistä on kokoelmaan otettu, joten se muodostuu harvinaisen rikkaaksi aarreaitaksi kaikille kööreille, joiden harrastuksena on henkensä kehittäminen ylevän kotimaisen taiteen avulla. Epäilemättä vihko on leviävä kaikkiin maamme kykeneviin laulupiireihin.

Paine on selvää ja kaunista.

A. T.

Tilapääkirjallisuutta.

Suomen Kaunokirjailijaliiton juhlajulkaisu 5 p. marraskuuta 1898. Helsingissä 1898. Suomen Kaunokirjailijaliitto. 54 siv. is. 8:o. Hinta 1: —

Tänä syksynä, marraskuun 5 p:nä viettämäänsä »kevätjuhlaa» varten julkaisi »Suomen kaunokirjailijaliitto» yllämainitun juhlajulkaisun, joka ulkomuodoltaan ja hyväksi osaksi sisällykseltäänkin tekee varsin hyvän vaikutuksen. Liittoon kuuluvista 37:stä kirjailijasta (»toimivasta jäsenestä») on 11 antanut kaunokirjallista apuansa tähän liiton esikoisjulkaisuun, ja niistäkin kuuluu enempi kuin puolet kaikkein nuorimpaan kirjailijapolveen. Vanhempaa polvea edustavat: Juhani Aho, Santeri Alkio, J. H. Erkko, Kasimir Leino, P. Päivärinta, nuorempaa: Ilmari Calamnius, Hilja Hahnsson, Kyösti Larson, Eino Leino, Aino Suonio ja Maila Talvio. »Toimivien jäsenten» ulkopuolelta ovat avustajina hrat O. Manninen ja Severi Nyman. Ei voi tulla kysymykseen arvostella tässä kutakin eri kirjoitusta. Mutta en voi olla mainitsematta, että johtava runo, Eino Leinon »Päivän poika», erittäin vetää huomiota puoleensa, vaikka kyllä suurempi konsentreeraus ajatuksen ja aiheen esittämisessä olisi ollut suotava, ja että Juhani Ahon »Tunnelmani» on erittäin sirotekoinen lastu.

Liiton pöytäkirjuri hra Alpo Noponen tekee sitäpaitsi selkoa kaunokirjailijaliiton synnystä ja tähänastisesta toiminnasta. Julkaisun loppuun on liitetty luettelo liiton jäsenistä. Liiton säännöt olisi myös varsin hyvin sopinut painattaa tähän osastoon.

Rohkenen vielä julkilausua toivomuksena: että liitto vastedes viettäisi »kevätjuhlansa» keväällä, että liitto joka kevätjuhlaksi julkaisisi juhlajulkaisun (keväällä se ei hukkuisi kirjallisuuden joulutulvaan), ja että liitto saisi paljon ulkojäseniä ja siten hiukan aineellistakin kannatusta, jota se hyvin tarvitsee ja hyvin ansaitsee.

J.

Festskrift i anledning af Dansk Tandlægeforenings 25 års jubilæum den 6 och 7 Nov. 1898, utgifven af redaktören för Skandinaviska tandläkareföreningens tidskrift, D:r Matti Äyräpää. Helsingissä 1898. 132 siv. is. 8:o.

Tanskan hammaslääkäriyhdistyksen 25-vuotiseksi juhlapäiväksi (6 ja 7 p. marraskuuta) on toht. Matti Äyräpää, Skandinavilaisen hammaslääkäriyhdistyksen aikakauskirjan ansiokas päätoimittaja, muutamien muiden tiedemiesten avustuksella julkaissut yllämainitun, ulkomuodoltaan erittäin siistin ja sisällykseltään arvokkaan juhlajulkaisun, joka on omistettu Tanskan hammaslääkäriyhdistykselle. Useimmat avustajat ovat suomalaisia, nimitt. hrat O. Blåfield, Arthur af Forselles, Gösta Hahl, T. Hannikainen, Gust. Komppa, Max Oker-Blom ja neiti Carin Johansson; tanskalaisia ovat V. Haderup ja Carl Thorlakson. Laajin kirjoituksista on Max Oker-Blomin: »Experimentella undersökningar öfver medikamentösa ämnens inträngning i djurkroppar under den konstanta elektriska strömmens inverkan.»

Tietoja eri aloilta.

Suomi ulkomailla.

— JUHANI AHOsta ja hänen kirjallisesta toiminnastaan on *Knižki Nedjeli* nimisen, aikakauskirjaa *Nedjelja* seuraavan kirjasarjan maalis- ja huhtikuunnumeroissa laveanlainen, ystävällinen ja erittäin kiittävä kirjoitus »Finskij pisatelj» (suomalainen kirjailija). Sen tekijä, hra V. Firsov, huomauttaa aluksi, että Ahoa on käännetty sangen monelle ulkomaan kielelle, mikä seikka jo merkitsee sangen paljon, katsoen siihen, että hän, suomen kielen pienen alan tähden, on ikäänkuin suljettu maailmankirjallisuuden piirin ulkopuolelle.

»Itse asiassa», jatkaa F., »ovat hänen teoksensa paljoa merkillisempiä kuin mitä voi päättää ainoastaan käännöksistä, olivatpa ne sitten kuinka hyviä tahansa. Suomen kieli, joka on ylenmäärin rikas, mutta myös erittäin omituinen ja vaikea, on oikeastaan kieli jota ei voi kääntää, koska on mahdotonta toisella kielellä ilmaista niitä monituisia vivahduksia, jotka juuri suomalaisille teoksille antavat taiteellisen viehätyksen. Tätä ovat kyllä kaikki Kalevalan kääntäjät saaneet kokea. Samaa näemme myös Ahon teosten käännöksistä. Ja sittenkin hän viehättää lukijaa ja riistää hänet mukaansa. Kun hän kuvaa luontoa — aina lyhyesti ja suppeassa, kirkkaassa muodossa —, niin te näette edessänne koko maiseman, paljon enemmän kuin mitä hän on sanonut, syystä että hän on saanut mielikuvituksenne työskentelemään tuohon suuntaan; kun hän puhuu puutteista, suruista, kärsimyksistä, niin teitä rupeaa kauhistuttamaan oman itsenne tähden

— te tunnette, että edessänne on tosi elämä, totuus itse, että kaikkea tuota ehkä huomenna jo sanotaan teistä itsestänne tai teidän omaisistanne».

Todisteeksi kääntää F. lastun »Kevätkylmät». Mutta jotta lukija voisi ymmärtää suomalaista kirjallisuutta yleensä ja Ahoa erittäin, niin tekee F. suurin piirtein erityisessä luvussa selkoa Suomen kansan historiasta ja kehityksestä. Hra F. ei tosin näytä kovinkaan syvällisesti siihen tutustuneen, mutta hyväntahtoisuutta ja suopeaa mieltä suomalaisia kohtaan hänen esityksensä kuitenkin osottaa. Lyhyesti sanoen oli Suomen kansan historia F:n mukaan tämä:

»Jo silloin, kuin suomalaiset paimentolaisina elelivät eteläisen Uralin onnellisissa laaksoissa, olivat he korkealla kultuuriasteella». Ikuisena muistona tältä ajalta on säilynyt Kalevala. Vastoin muita(!) turkkilaisia kansakuntia ovat suomalaiset aina olleet sangen rauhaarakastavia, josta ovat todistuksena Kalevalan pääsankaritkin. Siitäpä syystä suomalaiset alati ahdistettuina saivatkin aina väistyä sotaisempien kansain tieltä, ja saapuivat sitten vähitellen Suomeen, jossa he taas saivat kokea vastoinkäymistä ja tylyyttä ankaran luonnon ja ilmanalan puolelta. Näitä kärsimyksiä kesti vuosisatoja ja ne ilmenevät suomalaisten toisessa suuressa muinaisrunouden muistomerkissä, Kantelettaressa. XII vuosisadalla saapuivat ruotsalaiset — ja nyt tuli pahat ajat! Ei enää syntynytkään suurenmoisen murheellisia runoja ja lauluja, sillä nyt suomalaiset eivät enää olleet vapaita miehiä, vaan ruotsalaisten päivätyöläisiä. Suomalaiset rupesivat etsimään lohdutusta taioista ja taikauskosta ja »kaikellaisista mystillisistä viehätyksistä». Suomalainen runous joutui rappiolle! Kokonaiseen kuuteen vuosisataan eivät sitten suomalaiset luoneet mitään muuta kuin »kolme nidosta mystillisiä runomittaisia loihtuja» — ja tätä alennustilaa kesti tämän vuosisadan keskipaikoille asti. »Kas sellaiseen lankeemukseen sortivat Kalevalan ja Kantelettaren luojia nuo ruotsalaiset, jotka mitä suurimmalla ylenkatseella kohtelivat Suomen kansan kansallistunnetta«. Sortotilaa kesti sitten siihen asti, kunnes Suomi yhdistettiin Venäjään. Nyt suomalaisille tarjoutui hyvä tilaisuus kohota: valtiomuoto valtiopäivineen! Valitettavasti ei venäläinen hallitus vuosisatamme alkupuoliskolla myöntänyt valtiopäiviä suomalaisille. Suomalaisten kansallinen uudestasyntyminenkin täten lykkäytyi tuonnemmaksi. Mutta he odottivat parempia aikoja ja ruotsalaisetkin rupesivat myöntyväisemmäksi, varsinkin kun he eivät enää saaneet tuoreita lisävoimia meren tuolta puolen. Onnellisia enteitäkin — »sattumia» — oli kuitenkin: »ruotsalainen Lönnrot veti päivänvaloon Kalevalan, Kantelettaren ja Loihturunot«, ja ne kohottivat kansaa. Mutta sitten tulee vuosi 1863. »Siitä ajasta ovat suomalaiset 30 vuodessa tehneet jotakin sellaista, joka kaipaa vertaistaan historiassa: syntyi kokonainen suomalainen kirjallisuus, joka riittää täyttämään korkeimmankin sivistyksen vaatimuksia». Yliluokka ei enää pidä suomalaisia alhaisempaan rotuun kuuluvina. «Nyt jokainen suomalainen ylpeilee kansallisuudestaan, täydellä syyllä viitaten siihen, ettei yksikään kansa maailmassa ole niin lyhyessä ajassa tehnyt sitä, minkä tekivät suomalaiset». »Näinä 30 vuonna on nykyinen kaunis suomalainen kirjallisuus luotu. Siinä heijastuu suomalaisten koko historia ja nykyisen valtavan liikkeen koko innostus. Siitäpä sen omituisuudet, sen omituinen viehätys ja samalla jonkunlainen outous, jota ei voi käsittää, jollei tunneta

suomalaisten entisyyttä. Siitäpä tämän nuoren kirjallisuuden tavaton tuoreus ja sisällysrikkaus. Sellaista kukoistusta ei kansan elämässä ole kuin kerran. Kas siinä syy, miksi kannattaa kiinnittää huomiota nykyisiin suomalaisiin kirjailijoihin. He elävät ihanaan aikaan; heitä voi sydämen pohjasta kadehtia! Jokainen heistä tietää, että hän, yhdessä toisten kanssa, on luomassa suurta, pyhää työtä vuosisatojen varalle. Jokaisen sielussa palaa innostuksten pyhä tuli. Senpätähden kykyjä ilmestyy kymmenittäin, ja he tempaavat mukaansa syrjästä-katselijankin. Mutta kuinka viehättyneitä suomalaiset ovatkin suurista rauhallisista voitoistaan, kuinka loistava heidän nykyinen menestyksensä onkin, — he eivät kuitenkaan ole heittäyneet omahyväisyyteen, ja voitonriemun ääniä emme ollenkaan tapaakkaan heidän kirjallisuudessaan. Päinvastoin, entiset suuremmoiset kärsimykset ja surut, jotka niin voimakkaasti vaikuttavat vanhojen suomalaisten runojen lukijaan, kuultavat nytkin vielä, vaikka vähemmässä määrässä, esiin nuorten suomalaisten kirjailijain teoksista. Tämä surumielisyys on lempeä, ilman katkeraa vihaa niitä vastaan, jotka vielä joku aika sitten sortivat isiä, ilman valituksia luontoa vastaan, jonka kanssa vieläkin on vaikeata tulla toimeen huolimatta kaikista kultuurin suomista aseista. Se on sellaista surua, joka ei hajota voimia, ei estele innostusta eikä tukahduta tulevaisuudentoiveita: se on sellaisen kansan surua, joka on saanut kokea suurimpia kärsimyksiä, joka ei voi eikä haluakkaan niitä unohtaa. Tässäpä taas jotain omituista, jotain viehättävää, — ei tietenkään kaikkien, mutta kuitenkin sangen monen mielestä, ainakin kaikkien niiden, joille ihmiskunnan lukemattomat kärsimykset eivät ole yhdentekeviä».

Näin pitkiin mietelmiin johtuu hra F. Juhani Ahosta puhuessaan. Vielä hän mainitsee, että kirjailijamme jakautuvat kahteen kirjalliseen kouluun, joiden pääedustajista hän vastedes aikoo puhua. Nyt hän ottaa erittäin tarkastaakseen Ahoa, »joka seisoo aivan itsenäisenä miehenä ja jota voidaan tarkastaa kaikista kouluista riippumatta».

Tarkastelijamme on perinpohjainen mies ja lähtee ensin puhumaan Juhani Ahon isästä, kodista ja siitä piiristä jossa hän on kasvanut. Samalla puhuu hän myös Savonmaasta, joka on Luoteis-Suomessa, ja savolaisista, »joita ruotsalaiset kutsuvat österbottningareiksi», ja jotka eroavat muista suomalaisista siinä, että he ovat vilkkaita, tulisia ja pian vetävät puukkonsa esille. Lahjakkaita he ovat myöskin ja kuuluvat kaukaisemmista turkkilaissukulaisistaan eniten muistuttavan osmaneja (Turkinmaan turkkilaisia) ja etelä-turkmeeneja. Ahon toimintaa sanomalehtialalla mainitaan, ja lisätään, että hän on luonut suomalaisen kirjakielen samoin kuin Pushkin loi venäläisen. Lueteltuaan Ahon tärkeimmät teokset (paitsi »Panua», jota hra F. ei näy tuntevan), ja ihailtuaan Ahon verratonta huumoria lastussa »Helsinkiin», jonka hän kokonaisuudessaan kääntää, lähtee F. tekemään seikkaperäisesti selkoa »Papin tyttärestä» ja »Papin rouvasta».

»Sellaisia, kuin Elli oli, on kaikkialla paljon, jos puhumme vain hänen kohtalostaan; mutta se tapa, jolla hän ottaa vastaan vastoinkäymiset, surut ja vääryydet, jotka särkevät kaikki hänen personallisen onnensa toiveet, jotka vain karaisevat hänessä niitä luonteenpiirteitä, mitkä häneltä

juuri onnen riistävät, jotka vain vahvistavat hänessä fanatillisen taipumuksen kaikkeen, mitä hän katsoo kunniansa vaativan — se on luonteenomaista ainoastaan suomalaiselle naiselle. Kylläpä täytyy kansan käydä koulua sellaista, jota suomalaiset vuosisatoja ovat käyneet, voidakseen luoda itselleen sellaisen luonteenpiirteen. Suuremmassa tai pienemmässä määrässä se tavataan jokaisessa suomalaisessa, joka on säilyttänyt kansallisluonteensa. Senpätähden onkin ollut mahdollista, että pieni kansa, jota kohtalo aina on kohdellut kuin paha äitipuoli, on saavuttanut sen minkä se todella jo on saavuttanut. Ja se seikka, että parhaimmat kirjailijat panevat merkille ja ylistävät tätä piirrettä, — se on takeena siitä, että he vielä paljon saavat aikaan. Elli ei tuntenut eikä saanut tuntea personallista onnea; mutta jokainen itseään kunnioittava ihminen pitää parempana olla Ellinä, kuin tuona herrasmiehenä, jolla oli henkselit uusinta patenttia!»

— K. E. STENROOSin väitöskirjasta *Das Tierleben im Nurmijärvisee* tekee E. Roth seikkaperäisesti selkoa aikakauskirjassa »Globus» LXXIV, N:o 12.

— *Poety finljandii i estljandii* (Suomen ja Viron runoilijoita) on pienen kokoelman nimi, joka äskettäin on ilmestynyt Pietarissa. Kokoelma kuuluu »*Malenkaja antologia*» (Pieni antologia) nimiseen sarjaan, jota toimittaa hra N. NOVITSH ja jonka tarkoituksena on tarjota venäläiselle yleisölle näytteitä eri kansojen runoudesta venäläisenä käännöksenä. Tähän asti on paitsi muuta ilmestynyt kokoelma japanilaista ja kiinalaista sekä unkarilaista runoutta, ja näihin nyt liittyy puheenalainen suomalais-virolainen kokoelma. »Suomessa on tätä nykyä kirjallisuutta kahdella kielellä: suomeksi ja ruotsiksi», sanoo toimittaja, ja koska »nämä molemmat kirjallisuudet laulavat saman isänmaan ylistystä», niin hän on katsonut oikeaksi yhdistää suomen- ja ruotsinkieliset runoilijat yhteen vihkoon, vaikka heidän käyttämänsä kielet kuuluvat eri kielikuntiin. Ruotsinkielisistä runoilijoista on edustettuna Franzén, Runeberg, Stenbäck, v. Qvanten, Topelius, Wecksell, Tavaststjerna ja Mikael Lybeck. Useimmat vanhemmista runoista ovat J. Grotin ja V. Golovinin kääntämät; toimittajan omat käännökset näkyvät olevan tehdyt saksan välityksellä. Suomesta sanoo toimittaja ennen olevan venäjäksi käännettynä vain kaksi runoa, toinen Suonion, toinen Kaarlo Hemmon(!) tekemä. Näiden lisäksi on kokoelmassa edustettuna Oksanen (5 runoa m. m. Silloin saisi Tuoni tulla, Äitillä on nälkä, Koskenlaskijan morsiamet), O. Vuorinen (1 r.) P. Cajander (2 r.: Kuva, Vapautettu kuningatar), Arvi Jännes (1 r.), Erkko (4 paimenrunoa ja 4 muuta), Kramsu (2 r.), Mustakallio (2 r.) sekä Kasimir Leino (1 r.) Suoniolta on ennen julkaistun lisäksi 5 runoa (m. m. Varpunen, Virsi kotimaan puolesta). Avustajinaan julkaisija mainitsee maisteri A. F. Bergin, joka on antanut myös kirjan lopussa olevat biografiset tiedot, sekä prof. Mandelstamin joka »suomen kirjallisuuden professorin avulla» on toimittanut julkaisijalle sanasanaisia käännöksiä useista runoista; nämä on sitten osaksi julkaisija, suuremmaksi osaksi nimimerkki PR. B. laittanut runomuotoon.

---

[1] Juhani Ahon „Lastuja“ on muutamia ilmestynyt venäjäksi aikakauskirjoissa Vjestnik Jevropy ja Mir Božij; „Papin rouva“ on ilmestynyt aikakauskirjassa Russki Vjestnik (v. 1895) ja „Maailman murjoma“ Mir Božijssa.

Päivän kysymyksiä.

Kirje Helsingistä.

Valvojan leviäminen. — Kutka Valvojaa lukevat? — Valvojan taloudellinen tila.

Valvojan toimitus on antanut käytettäväkseni muutamia tilastollisia numeroita, jotka olivat mielestäni siksi hauskoja, että ne tällä kertaa ansaitsivat paikkansa Valvojan tekstissä, sen sijaan että vastaavat tilastonumerot edesmenneinä vuosina ovat saaneet tyytyä kansilehden sisäpuolen tarjoomaan vaatimattomaan paikkaan. Tarkoitan selontekoa Valvojan tilaajain lukumäärästä sekä niistä paikkakunnista, joihin Valvojaa on tilattu. Mainittu tilasto on tällä kertaa hauska siitä syystä, että Valvojan tilaajat ilahduttavassa määrässä ovat entisestään enenneet: osaksi on vanhoista tilaajapesistä löytynyt uusia lukijoita, osaksi on aivan uusia tilauspaikkoja ilmestynyt. Tämä selviää parhaiten seuraavasta luettelosta, johon olen asettanut rinnan viime ja tämän vuoden tilaajapaikat sekä -määrät.

Paikkakunta.	Tilaajamäärä v. 1897.	v. 1898.
Anianpelto	—	1
Alajärvi	—	1
Artjärvi	—	1
Askola	—	1
Aura	—	2
Brändö Ahv.	—	1
Dahlintehdas	—	1
Elisenvaara	—	1
Enso	—	1
Eura	1	2
Evijärvi	—	1
Evo	1	1
Fiskars	—	1
Haapajärvi	—	1
Haapamäki	—	1
Haapavesi	1	—
Hamina	16	17
Hammaslahti	1	2
Harju	1	—
Hartola	—	1
Hauho	—	2
Haukipudas	—	1
Haukivuori	—	2
Heinola	6	8
Helsinki	157	258
Hikiä	1	2
Hirvensalmi	—	1
Hämeenkyrö	—	2
Hämeenlinna	20	43
Ii	—	2
Iisalmi	1	6
Ikaalinen	—	1
Ilmajoki	3	5
Ilomantsi	—	1
Imatra	1	1
Inkeroinen	1	1
Jaakkima	—	1
Jalasjärvi	—	2
Joensuu	33	40
Jokela	1	1
Joroinen	4	2
Joutsa	—	2
Juva	—	2
Jyväskylä	11	21
Jämsä	—	2
Järvelä	1	2
Järvenpää	2	2
Jääski	—	1
Kaavi	—	1
Kajaani	2	3
Kangasala	1	3
Kangasniemi	1	3

Kannus	—	1
Kantala	—	1
Karhula	1	3
Karkku	1	—
Karstula	—	1
Karttula	—	2
Karvia	—	1
Kauhava	1	2
Kausala	1	2
Kauvatsa	1	3
Kemi	2	5
Kemie	—	1
Kerimäki	1	—
Kestilä	—	1
Kiikka	1	1
Kiikoinen	—	2
Kirvu	—	2
Kitee	1	1
Kiuruvesi	—	1
Kivennapa	—	1
Kivijärvi	—	1
Koiviston kunta	—	1
Kokemäki	—	2
Kokkola	1	2
Koria (ent. Kymi)	2	2
Kotka	1	13
Kouvola	1	1
Kullaa	—	1
Kuopio	35	53
Kurikka	—	2
Kurkijoki	—	1
Kurkimäki	—	1
Kuru	—	1
Kuurila	1	2
Käkisalmi	3	3
Köyliö	—	1
Lahti	3	12
Laihia	2	2
Lappajärvi	1	1
Lappeenranta	2	10
Lapua	2	3
Laukaa	1	1
Lauttakylä	1	3
Lempäälä	1	2
Leppäkoski	2	2
Leppävirta	—	1
Lieto	1	1
Liminka	—	1
Liperi	—	1
Lohja	1	—
Lohtaja	—	1
Loimaa	1	1
Loppi	—	1
Loviisa	—	1
Luopioinen	—	2
Maaninka	2	3
Maarianhamina	1	2
Malmi	—	1
Matkaselkä	—	1
Merikarvia	1	2
Miehikkälä	—	1
Mikkeli	18	20
Multia	1	—
Muola	2	1
Mustiala	2	1
Myllymäki	1	—
Mäntsälä	1	2
Mäntyharju	—	1
Naantali	—	1
Nakkila	—	2
Nilsiä	1	—
Noormarkku	—	1
Nummi U. l.	1	1
Nurmes K. l.	—	2
Nurmi Vp. l.	1	1
Nurmijärvi	—	2
Nurmo	1	2
Ojajärvi	—	2
Orimattila	1	2
Oripää	1	1
Orismala	2	1
Orivesi	1	1
Oulu	15	52
Palokki	2	1
Parainen	—	1
Parikkala	2	1
Parkano	1	1
Parola	—	1
Perkjärvi	—	1
Peräseinäjoki	—	1
Pieksämäki	1	3
Pielavesi	1	—
Pielisjärvi	2	3
Piikkiö	—	2
Pitkäranta	1	2
Pori	12	20
Porin postivaunu	1	—
Porvoo	4	9
Punkalaidun	2	1
Pyhäjärvi O. l.	—	1

Pälkäne	—	2	Toijala	1	1
Raahe	5	9	Tornio	2	7
Rajamäki	—	1	Turenki	—	3
Rantasalmi	—	3	Turku	31	52
Rauma	7	20	Ulvila	—	1
Rautalampi	2	1	Utti	—	4
Rautjärvi	—	1	Uusikaarlepyy	1	2
Riihimäki	—	2	Uusikaupunki	2	4
Ristiinan pit.	—	2	Uusikirkko as.	1	1
Rovaniemi	1	1	Uusikylä	—	3
Ruha	1	—	Vaasa	12	12
Ruovesi	1	2	Vaasan postivaunu	—	2
Ryttylä	1	1	Varkaus	2	2
Räisälä	—	1	Ventelä	1	—
Rääkkylä	—	1	Vesanto	—	1
Saarijärvi	1	2	Vihti	1	2
Salo	4	7	Viipuri	65	80
Sammatti	—	1	Viitasaari	—	1
Sauvo	—	1	Vilppula	1	—
Savonlinna	16	19	Virolahti	3	6
Seinäjoki	—	2	Virtain p.	1	2
Siikainen	—	1	Voltti	—	1
Somero	3	3	Vuoksi	—	1
Sortavala	12	15	Ylihärmä	—	1
Souru	1	2	Ylitornio	—	1
Sulkava	1	2	Ylivieska	—	2
Suonnejoki	—	1	Äänekoski	1	1
Sysmä	—	1	Venäjälle ja ulkomaille	15	18
Säiniö	1	1	Erityisillä, lahjoitetuilla varoilla lukutupiin ja kirjastoihin tilattuja	—	10
Tammela	3	3	Yhteensä	672	1206
Tammisaari	1	3			
Tampere	50	92			
Tervola	1	1			
Tikkurila	—	1			

Ilmaiseksi jaellaan 45: ulkomaille 9, aikakauskirjoille vaihtokappaleita 6, avustajille ja toimittajille 21, kannattajille 9.

Valvojaa leviää siis v. 1898 **1,251** kpl.

Ylläolevasta luettelosta huomaamme että tilaajat vanhoissa tilauspaikoissa yleensä ovat lisääntyeet, paitsi 7:ssä, joissa ne ovat vähentyneet ja 12:ssa, joissa ne kokonaan ovat loppuneet. Sen sijaan on ilmestynyt 100 uutta tilauspaikkaa, joten niitä nyt on yhteensä 202 (Venäjä ja ulkomaat luettuna yhdeksi tilauspaikaksi), 114 vastaan viime vuonna. Verrattain suuri on tilaajamäärän lisäys kuitenkin ollut kaupungeissa, joissa tänä vuonna on 357 tilaajaa enemmän kuin viime vuonna. Kaupunkien tilaajamäärä oli nimitt. v. 1897: 544, v. 1898: 901. Maaseudulle tilattiin (Suomessa) v. 1897: 113, v. 1898: 287. Maaseudun tilauspaikkoja on tänä vuonna 178. — Koko tilaajien lisäys on 534.

Edellisinä vuosina on Valvojan tilaajamäärä ollut:

v. 1881	noin 900.	v. 1890	noin 665.
v. 1882	„ 700.	v. 1891	„ 668.
v. 1883	„ 700.	v. 1892	„ 628.
v. 1884	„ 650.	v. 1893	„ 555.
v. 1885	„ 550.	v. 1894	„ 511.
v. 1886	„ 450.	v, 1895	„ 679.
v. 1887	„ 436.	v. 1896	„ 633.
v. 1888	„ 452.	v. 1897	„ 672.
v. 1889	„ 526.		

Syyt tilaajamäärän tasaiseen laskuun ja nousuun vuosina 1881—90 on esitetty jo ennen Valvojassa (ks. Valvoja 1891, siv. 180). Senjälkeen on taas huomattavissa tasaista laskeumista (vv. 1891—4), mutta jotenkin epätasaista nousua (vv. 1895—8). Vuosien 1893—4 alhainen tilaajamäärä riippui luultavasti ainakin osaksi huonoista ajoista; näiden parattua lisääntyvät tilaajatkin, vaikkemme ehkä kuitenkaan yksistään siihen voine perustaa 1898 v:n odottamattoman ilahduttavaa nousua. On nimittäin otaksuttavaa, että siihen osaltaan myöskin ovat vaikuttaneet Valvojan laajennettu ohjelma, vanhempien ja nuorempien kirjoittajien taajempi liittyminen sen kannattamiseksi sekä entistään aktiivisemmat toimenpiteet tilaajien hankkimiseksi. Toivon puolestani, että Valvojan nykyinen lukijakunta auttaa toimitusta pitämään tilaajamäärää eteenpäin vähintäin yhtä suurena kuin tänä vuonna. Silloin kyllä toimituskin pysyy virkeänä. „Valvojan olemassa oleminen ja vireillä pysyminen on ollut yhteisvaikutusta toimituksen ja yleisön eli lukijakunnan välillä. Kun toinen on veltto, lannistaa se toisenkin ja päinvastoin vaikuttaa toisen virkeys toiseen“ (Valvoja 1891, siv. 18o).

Vielä olen saanut katsoa eräisiin toisiin sangen hauskoihin toimituksen papereihin, joita se on hankkinut itselleen tilauspaikkojen postinhoitajien ja -hoitajattarien ystävällisellä myötävaikutuksella. Näistä papereista näemme nimittäin, mitä ihmisiä Valvojan tilaajat oikeastaan ovat. Aion sen tässä nyt paljastaa — toimituksen suosiollisella luvalla. Älköön kukaan tilaaja-lukijani pelästykö: postinhoitajat ja -hoitajattaret eivät ole maininneet heidän vikojansa eivätkä ansioitansa — tarkemmin mietittyäni kuitenkin yhden ansion joka on heille kaikille (niin omituiselta kuin se kuuluneekin) yhteinen, nimittäin että he eivät ole olleet tilaamatta Valvojaa. Tämän asion lisäksi tiedetään vain mikä heidän julkinen yhteiskunnallinen asemansa on. Seuraavasta luettelosta

näemme, montako tilaajaa kuhunkin edustettuun „sääty-, virka- ja ammattiluokkaan“ kuuluu. Mukana seuraavat myöskin sellaiset elottomat tilaaja-olenno, kuin virastot, yhdistykset y. m. s. Siten on v. 1898 tilaajina ja saajina ollut:

109 oppikoulujen opettajaa; 88 kauppiasta ja kaupanhoitajaa; 84 kansakoulunopettajaa ja -opettajatarta; 78 maisteria (45) ja ylioppilasta (33); 52 pappia (33 kirkkoherraa ja 19 kappalaista y. m. pappismiestä); 42 lääkäriä; 40 maanviljelijää, tilanomistajaa ja talollista; 39 lukusalia ja lukuyhdistystä; 36 oppikoulua; 30 klubia, seuraa ja yhdistystä (näistä 7 nuorisoseuraa ja 4 työväenyhdistystä); 27 rouvaa ja neitiä; 26 insinööriä; 26 sanomalehdentoimitusta; 26 professoria (niistä 6 ulkomaalaista); 25 varatuomaria ja asianajajaa; 25 pankinvirkamiestä (niistä 22 p.-johtajaa); 20 kirjastoa (useimmat „lainakirjastoja“); 19 virastoa ja virall. laitosta; 15 rautatievirkamiestä (niistä 4 asemapäällikköä); 14 dosenttia; 14 konttoristia; 13 seminaarinopettajaa ja -opettajatarta; 12 sanomalehdentoimittajaa; 11 kansanopistonopettajaa ja -opettajatarta; 10 kansakoulua; 10 tehtailijaa ja tehtaanhoitajaa; 8 kansanopistoa; 8 kihlakunnantuomaria; 7 kirjailijaa; 7 kamreeria; 6 kansakouluntarkastajaa; 6 tullivirkamiestä; 6 upseeria; 6 nimismiestä; 6 arkkitehtia; 6 kultaseppää; 6 kielenkääntäjää; 6 taiteilijaa; 5 lääninkamreeria ja varalääninkamreeria; 5 lukkaria ja urkuria; 4 apteekkaria; 4 hovioik.-virkamiestä (nuorempia); 4 intendenttiä; 4 lyseolaista; 4 lääninsihteeriä ja varalääninsihteeriä; 4 metsänhoitajaa; 4 postinhoitajaa; 4 senaattoria; 4 yliopistonapulaista ja -lehtoria; 3 agronomia; 3 hovioik.-asessoria ja -neuvosta; 3 kaupunginvoutia; 3 „kassööria;“ 3 leipuria; 3 prokuristia; 3 protokollasihteeriä; 3 rakennusmestaria; 3 seppää; 3 „talonomistajaa;“ 3 toimitusjohtajaa; 3 tuomiokap.-sihteeriä; 2 anniskeluyhtiötä; 2 asioitsijaa; 2 esittelijäsihteeriä; 2 kirjankustantajaa; 2 kunnallisraatimiestä; 2 kutsuntatoim.-sihteeriä; 2 lakit.-kandidaattia; 2 latojaa; 2 maanviljelyskoulunopettajaa; 2 majatalonisäntää; 2 merikoulua; 2 metsänvartiaa; 2 pormestaria; 2 puuseppää; 2 ruununvoutia; 2 seminaarinoppilasta; 2 ylitarkastajaa; 2 ylitirehtööriä; 1 henkikirjoittaja; 1 karvari; 1 kirjakauppias; 1 kirjapaino; 1 kirjansitoja; 1 lääninnotari; 1 lääninrahastonhoitaja; 1 maalari; 1 maallikkosaarnaaja; 1 maanviljelyskoulu; 1 meijerinhoitajatar; 1 merikapteeni; 1 ravintoloitsija; 1 räätäli; 1 sahanhoitaja; 1 senaatinkanslisti; 1 vankilanjohtaja. — Yhteensä on näin saatu tieto 1104:n tilaajan yhteiskunnallisesta asemasta.

Ylläolevaan luetteloon emme ole ottaneet ainoastaan tilaajia vaan myöskin ne henkilöt, joille Valvojaa ilmaiseksi jaellaan. Kansakoulujen rinnalla muodostaa kansakoulunopettajien tilaajamäärä verrattain suuren luvun (10 ~ 84); on mahdollista, että moni opettaja omiin nimiinsä on postitoimistoon ilmoittanut kansakoululle tulevan kappaleen.

Jakaaksemme tilaajat suurimpiin ryhmiin, niin on heistä

valtion ja kuntain virkamiehiä	547,	
„ „ „ virastoja ja laitoksia	76	194,
yksityisiä korporatsioneja	118	
liikemiehiä ja teollisuudenharjoittajia	180,	
opin teillä olevia	86,	
maanviljelijöitä	40,	
yksityisiä kirjallisuuden ja taiteen alalla työskenteleviä	25,	
muita kansalaisia	32.	
Yhteensä	1104.	

Numeromme osottavat tietysti vain kuinka monta nimellistä lukijaa Valvojalla on. Että niitä itse asiassa on paljoa enempi, selviää jo siitäkin seikasta, että Valvojaa on tilattu 194 yleiseen tai yksityiseen virastoon, laitokseen, korporatsioniin, joissa tietysti jokaisessa on lukijoita useampia. Maaseudulla on muuten hyvin tavallista että sanomalehdet ja aikakauskirjat kiertelevät monien lukijain luona, vaikka tilaaja on yksi. Esimerkkinä voin mainita erään kunnan, jossa yhden Valvojan säännölliseen lukijakuntaan on ilmoitettu kuuluvan: apteekkari, nahkuri, tirehtööri, poliisikonstapeli, opettajatar, kaksi kauppa-apulaista, rovasti, opettaja ja postinhoitajatar; sitten jää sama Valvoja kirkonkylän lainakirjastoon.

- - - - -

Entäs Valvojan toiminnan taloudelliset tulokset? Minä toivon että toimitus tässäkin kohden sallii minun olla Valvojan lukijoille täysin avomielinen. Kaikille lienee tunnettu että Valvojaa useimpina vuosina on pidetty yllä yksityisten henkilöin uhrauksilla. Nyt kun tilaajamäärä tänä vuonna on karttunut niin suuressa määrässä, kuin yllä on esitetty, saattaisi kenties arvella että lehden taloudellinen tila on loistava. Se ohjelmanlaajennus, joka Valvojalle osaltaan on hankkinut uusia tilaajia, on kuitenkin vaikuttanut sen, että menot ovat hyvin tuntuvassa määrässä suurenneet. Toimituksen on ollut pakko, voidakseen jossakin määrin ohjelmaansa toteuttaa, laajentaa vihkojen kokoa. Valvojan vuosikerroissa on vv. 1881—97 sivumäärä vaihdellut 540:n ja 706:n välillä (edellinen sivumäärä vv. 1886 ja 1887, jolloin Valvojalla oli yksityinen kustantaja, jälkimäinen luku v:lta 1883, jolloin Valvojan hinta oli 15 markkaa); tämän vuosikerran sivumäärä taas tulee lähenemään 800:aa. Lisäksi tulevat vielä kustannukset kuvista, joita Valvoja ei ole ennen sisältänyt, ja muutenkin on Valvoja, niinkuin lukijat lienevät huomanneet, kokenut ulkoasussaankin noudattaa niitä vaatimuksia, joita sivistyneessä Europassa

tätä nykyä kirjalliselle aikakauslehdelle asetetaan, mikä ei tietenkään ole ilman kustannuksia käynyt laatuun. Uusien tilaajain lisäksitulo se tietysti on tehnyt mahdolliseksi koettaa toteuttaa näin suurta ohjelmanlaajennusta, mutta on huomattava ettei uusista tilaajista ole vain puhdasta voittoa, sillä painos on myöskin sitä mukaa ollut suurennettava, joten paino- ja paperikustannukset samalla ovat kasvaneet. Valvojan painos on nykyään noin 1,400 (muutamia kymmeniä lisäkappaleita lukuunottamatta), ja tehdyt laskut osottavat että kukin vuosikerta kaikkineen tulee toimitukselle maksamaan melkein 10 markkaa. Kun nyt toimitus ei läheskään kaikista kappaleista (esim. kirjakauppiaiden kautta tilatuista ja ristisidekappaleista) saa 10:tä markkaa, ja kun lisäksi joku määrä jaellaan ilmaiseksi eikä kaikkia 1,400:aa ole tilattu, niin on ilmeistä että Valvojan nykyinenkin tilivuosi päättyy tappiolla, joka on yksityisten uhraavaisuudella korvattava.

Johtopäätos kaikesta tästä on kaiketi se, että Valvoja on liian halpa. Kieltämättähän onkin 10 markkaa lähes 800:sta isosta tiheäänpainetusta sivusta kuvallista aikakauskirjaa erittäin huokea. Olisiko siis tilaushinta korotettava? Tämmöinen toimenpide ei minun käsittääkseni suinkaan meidän maan taloudellisiin oloihin katsoen ole paikallaan. Valvojan lukijoissa on varmaan nykyään monta, joille 10:kin markkaa on suuri raha, ja mielemmin kai toimitus tahtoo puhua suuremmalle lukijakunnalle, kuin että se tilausmaksua suurentamalla joutuisi saamaan kenties samat — ehkäpä vähemmätkin — tulot pienemmältä lukijapiiriltä. Ainoa mahdollisuus pitää Valvojaa nykyisessä laajuudessaan, vieläpä saada sitä entistä monipuolisemmaksi ja runsaammin kuvitetuksi on ymmärtääkseni se, että sille vieläkin koetetaan hankkia uusia tilaajia. Jos jokainen nykyinen tilaaja ottaisi hankkiakseen Valvojalle uuden tilaajan lisäksi, niin silloinpa Valvojalle varmaan koittaisi uusi aika! Varsinkin maaseuduilla pitäisi Valvojalla olla vielä paljo leviämisen mahdollisuutta, sillä maassamme on noin 300 kuntaa, joihin ei Valvojaa mene yhtään kappaletta, ja niihinkin, joihin sitä on tilattu, menee melkein poikkeuksetta vain 1 tai 2 kappaletta. Minä olen toimitukselle ehdottanut että Valvoja annettaisiin huokeammalla hinnalla jokaiselle nykyiselle tilaajalle, joka hankkii uuden lisää. Toivoisin että toimitus ottaisi tämän ehdotukseni kuuleviin korviin; kävisihän ainakin koettaminen, tokko se tulosta tuottaisi.

Minä lienen jo pakinoinut liiaksikin näistä Valvojan kotoisista asioista — ainakin siksi paljon, ettei tällä kertaa ole muille pakinoille tilaa. Rohkenen toivoa etteivät nämät yllä esitetyt numerot ole Valvojan arvoisille lukijoille mielenkiintoa vailla ja että ne saattavat antaa heille miettimisen aihetta.

Spectator.

Valvoja 1899.

Valvojan *yhdeksästoista* vuosikerta ilmoitetaan täten tilattavaksi.

Valvojan silmämääränä on ollut ja on: tosikansallisen kulttuurin ja tosikansanvaltaisten aatteiden kehittäminen oikeuden ja vapauden vankalla pohjalla. Viitaten sekä tämänvuotiseen että edelliseen toimintaansa toivoo Valvoja että yleisö edelleenkin katsoo tämänsuuntaisen kirjallis-yhteiskunnallisen aikakauskirjan sivistyksellemme tarpeelliseksi.

Vanhojen ja uusien, lehteen liittyneiden voimien avulla Valvoja eteenkinpäin tarkkaavaisesti seuraa koti- ja ulkomaan kirjallisuutta ja taidetta. Erityisessä **katsauksessa** m. m. ilmoitetaan ja arvostellaan ***kaikki tärkeämmät toimitukselle lähetetyt julkaisut kotimaan kirjallisuudesta.*** Yhteiskunnallisten ja valtiollisten kirjoitusten ohella julkaistaan, niinkuin tänäkin vuonna, helpompaakin lukemista: ***kaunokirjallisuutta, pikkutietoja, katsauksia ulkomaan kirjallisuuteen ja tieteeseen*** y. m. Samoin aiotaan vastakin eri kirjoituksia silloin tällöin ***valaista kuvilla.***

Valvojaan ovat tänä vuonna kirjoittaneet m. m. seuraavat henkilöt: **Juhani Aho, Eliel Aspelin, J. R. Danielson, Anders Donner, J. H. Erkko, Kaarlo Forsman, Hannes Gebhard, Arvi Grotenfelt, Kustavi Grotenfelt, Jalmari Hahl, Yrjö Hirn, Santeri Ingman,** nimimerkki **A. I., Ellen Key, Gust. Komppa, Ilmari Krohn, Kaarle Krohn, Aino Malmberg, J. Mandelstam, Oskari Merikanto, J. K. Paasikivi, Teuvo Pakkala, E. G. Palmén, Th. Rein, O. Relander, K. J. Ståhlberg, Werner Söderhjelm, Knut Tallqvist, Valfrid Vasenius** y. m. m., ja toimitus toivoo ensi vuonnakin saavansa apua sekä entisiltä että uusilta avustajilta.

Valvojaa voipi tilata **toimitukselta suoraan, kaikissa maamme postilaitoksissa** sekä maamme kirjakaupoista, esim. *Helsingissä* **Akateemisesta, Edlundin, Hagelstamin, Minervan** ja **Waseniuksen** kirjakaupasta sekä **O. V. Laurent ja K:lta,** *Turussa* **Frenckellin** ja **Edgrenin,** *Viipurissa* **Cloubergin ja K:n,** *Tampereella* **H. T. Bärlundin** ja **E. Wesanderin,** *Oulussa* **O. Jalanderin** ja *Porissa* **Satakunnan** kirjakaupasta.

Hinta: **10 markkaa** koko vuosikerralta ja **5 markkaa 50 penniä** puolelta. Sen lisäksi tulee:

1:o) ***toimitukselta*** tilattaessa postin kautta lähettämistä varten postimaksua 60 penniä koko vuodelta ja 30 penniä puolelta;

2:o) ***toimitukselta*** tilattaessa ristisiteessä lähetettäväksi 1 markka koko vuodelta ja 50 penniä puolelta;

3:o) ***postin kautta*** tilattaessa postimaksua 80 penniä koko vuodelta ja 44 penniä puolelta.

Venäjällä voi Valvojaa tilata **A. Lindebergin** ja **O. Eriksonin** kirjakaupan kautta Pietarissa tai suorastaan toimitukselta. Venäjän rahassa hinta on 4 rpl. 50 kop. koko vuosikerralta, 2 rpl. 50 kop. puolelta.

E. N. Setälä. *Zach. Castrén.* *Yrjö Wichmann.*
Vastaava toimittaja.

O. Manninen.
Toimitussihteeri.

Z. TOPELIUS

25 vuoden vanhana.

Neiti M. Prytzin piirustuksen mukaan.

Z. Topeliuksen muisto.

Esitelmä Porthanin juhlassa 9 p. marrask. 1898.

Pitänyt

ELIEL ASPELIN.

Nuoret pohjalaiset ovat tahtoneet, että tässä muistojen juhlassa ensimäiset hetket pyhitettäisiin sen miehen muistolle, joka oli viimeinen niitä osakunnan entisiä jäseniä, jotka koko kansamme tunnustaa suurimmiksi pojikseen, uuden Suomen luojiksi. Mutta niin kunniakas kuin minulle annettu tehtävä on, niin vaikea ja painava se on, tuo tehtävä vetää suruharso kaivatun runoilijan ja isänmaanystävän kasvoilta ja asettaa hänen kuvansa etehenne niin jalona, niin suurena, niin ylevänä kuin sille tulee, jonka sija on kansan kalliimpien muistojen Pantheonissa. Minä pyydänkin kohta saada rajoittaa vaatimuksenne lyhyen ajan ja puutteellisen kykyni mukaan: tahdon vain esittää muutamia piirteitä vainajan kehityshistoriasta, varsinkin hänen nuorimmilta ajoiltaan, jotka nykyiselle polvelle ovat vähemmin tunnettuja. Enkä luule tämän rajoituksen aineeni käsittelyssä ketään

Painamattomia lähteitä: Z. Topeliuksen Päiväkirja ja autobiografiset muistiinpanot, S. G. Elmgrenin Päiväkirja sekä Pohjalaisen osakunnan pöytäkirjat. Ensinmainittujen käsikirjoitusten käyttämisestä pyytää tek. täten saada neiti Toini Topeliukselle ja rouva Eva Topelius-Andersonille sekä professorinrouva Hilda Elmgrenille lausua nöyrimmän kiitoksensa.

oudostuttavan. Sillä menettelevāthän kansat suuriin miehiinsä nähden niinkuin maalaaja, joka muotokuvaa maalatessaan ei koskaan ota työhönsä tyytyäkseen, vaan lakkaamatta parantelee sitä. Hetkisen hän ehkä jo pitää kuvaa täysin onnistuneena, mutta sitten hän jälleen tarttuu siveltimeensä, milloin lisätäkseen jonkun piirteen, milloin poistaakseen jotakin, joka tuntuu loukkaavan totuutta. Samoin kansatkin aika ajalta, polvi polvelta pyytävät täydellistyttää suurten miestensä kuvia joko lisäämällä uusia tietoja taikka arvostelemalla ennen tunnettua uudelta näkökannalta. Näin ollen olkoon yksityinen tyytyväinen, jos hän kykenee vähänkin täydentämään tai oikaisemaan ennen tiettyä, ja mitä nyt Topeliukseen tulee — joka toden totta on oleva yksi semmoisia yhä uudestaan tutkittavia ja kuvattavia — olen minä onnellinen, jos voin lisätä tai selvemmäksi tehdä edes jonkun piirteen siinä kuvassa suuresta runoilijasta, jonka jo kannatte sydämessänne.

Ensin pari sanaa siitä sukupuusta, joka on niin jalon hedelmän kantanut.

Suku on kotoisin Limingan pitäjästä, jonka asujat alkuaan ovat karjalaista heimoa. Siellä oli muinoin talo, jonka omistajalla Karjalan tapaan oli erityinen sukunimi, Toppinen. Siitä talosta lähti 30-vuotisen sodan aikana nuorukainen Jaakko Toppinen Ouluun, ruvetakseen ensin kauppapalvelijaksi ja sitten itsenäiseksi kauppiaaksi. Jo tämä suvun kantaisä muutti nimen latinanpäätteiseksi. Jaakko Toppeliuksen jälkeläiset elivät sittemmin mainitussa kaupungissa toista sataa vuotta vaatimattomina kauppiaina ja tullivirkamiehinä. Vähitellen tuli talonpojista noussut uusi säätyläisperhe sukulaissuhteihin useiden silloisten oululaisten perheiden kanssa, mutta luonteeltaan pysyivät Toppeliukset muuttumatta ahkerina, käytöllisinä, rehellisinä, osottamatta erinomaisempia hengenlahjoja. — Niin on kerrottu vainajan jälkeenjättämissä muistiinpanoissa. Hän ei ole yrittänytkään selittämään suvussa myöhemmin ilmaantuneita taiteilija- ja runoilijataipumuksia karjalaisesta syntyperästä johtuneiksi, niinkuin on tehty F. M. Franzéniin nähden, joka samoin oli karjalaista ja oululaista sukujuurta. Arvattavasti kyllä Topelius ei olisi jättänyt huomauttamatta tätä yhtäläisyyttä, joka on sitä viehättävämpi kuin kummankin suvun etevin edustaja on ollut harvinaisen lahjakas lyyrillinen runoija, jollei hänellä

olisi ollut esiintuotavana toinen ja todennäköisempi perustus sukunsa taiteellisiin lahjoihin. Tämänlaisia lahjoja tiedetään näet suvussa esiintyneen vasta sitten kuin Mikael Toppelius kolmannessa polvessa oli nainut kastetun juutalaisneidon, Maria Zebulonin, jonka isä, kauppias Isak Zebulon, Kaarle XI:n aikana oli Lyybekistä muuttanut Ouluun. Se „pisara juutalaisverta", joka silloin tuli sukuun, ei ole ainoastaan jättänyt jälkiä myöhempien Toppeliusten ulkonäköön, vaan myöskin rikastuttanut suvun henkistä perintöä. Mainitun pariskunnan pojalla sanotaan jo olleen soitannollisia lahjoja, hänen poikansa oli tunnettu maalaaja Mikael Toppelius, jonka kuvausvoiman vilkkautta monet meidän aikaan säilyneet maalaukset Pohjanmaan kirkoissa vielä todistavat, ja tämän pojanpoika oli meidän Sakari Topeliuksemme, jossa, niinkuin joku on sanonut, Israelin muinoisten tietäjäin henki uudistui.

Kun runoilijan esi-isiltä saamaa henkistä perintöä luetellaan, on vielä huomioon otettava, että isoisä ei ollut ainoastaan maalaaja, vaan että hän, niinkuin muutamat hänen pojalleen osotetut, vaihdellen suomen- ja ruotsinkielellä sepitetyt kirjeet näyttävät, myöskin osasi ilmilausua ajatuksensa yhtä sujuvasti runo- kuin suorasanaisessa muodossa. Pojanpoika on muuten käsittänyt isoisänsä monipuoliset lahjat tulevaisuudenenteiksi, mainiten hänestä, että hän syntyi sata vuotta ennen Kalevalaa ja runoili suomeksi sata vuotta ennen aikaansa samoin kuin hän maalaustaiteessa esiintyi sata vuotta ennen Suomen taideyhdistystä — „semmoiset valonsiinteet taivaanrannalla aikoja ennen auringon nousua", lisää hän, „ennustavat päivän koittoa." Pikku Zakke oli vain neljä vuotta vanha, kun isoisä kuoli, eikä hänellä sentähden voinut hänestä olla omia muistoja; mutta jäljestäpäin on hänelle kerrottu, että hän oli ollut ukon lemmikki ja vapaasti saanut leikkiä hänen siveltimensä kanssa.

Mitä runoilijan vanhempiin tulee, niin ei hän näy heiltä perineen erinäisiä neronlahjoja. Sen sijaan he antoivat poikansa siveelliselle ja uskonnolliselle maailmankäsitykselle ensimäisen ohjauksen ja muodostuksen, siksi vakavan ja pysyvän, ettei se kehittyessään enää muuttanut kerran saamaansa suuntaa. Sakari Topelius vanh. — ensimäinen, joka alkoi kirjoittaa nimen yhdellä p:llä — oli, niinkuin tiedämme, lääkäri, eikä aivan tavallisia. Hän oli Porthanin oppilaita

ja oli jonkun ajan sihteerintapaisena ollut osallisena F. M. Franzénin kirjallisissa töissä. Tämä kai teki, että hän, sitten kuin ankara ja pitkällinen, lopuksi hautaan vievä tauti oli katkaissut hänen suurella menestyksellä alottamansa lääkärintoimen, ei kumminkaan jäänyt toimettomaksi, vaan rupesi keräilemään vanhoja suomalaisia runoja toimittaen kotiinsa, Kuddnäsin kartanoon lähellä Uudenkaarlepyyn kaupunkia, sairasvuoteensa ääreen vaeltavia karjalaisia, n. s. laukkuryssiä, siten myöskin viitaten Lönnrotille mistäpäin runsaimmat runolähteet olivat etsittävät. Tauti tuotti hänelle niinikään enemmän aikaa kuin hänellä muuten olisi ollut lastensa kasvatukseen ja opetukseen. Koko ikänsä runoilija säilytti kiitollisen, kunnioittavan muiston isästään, jonka hän 13 vuoden vanhana kadotti. Vielä hellempi oli pojan ja äidin keskinäinen suhde. Äidilleen hän uskoi kaikki ilonsa ja murheensa, ja me tiedämme kuinka vahva ja kehityskykyinen se uskonnollinen perustus oli, jonka äiti, joka ilta rukoillen lastensa kanssa, oli laskenut hänen sydämeensä. Kun äiti kuoli 1868, oli poika jo täyttänyt 50 vuotta, mutta heidän keskinäinen rakkautensa oli pysynyt muuttumatta, niinkuin nähdään siitä harvinaisen kauniista runoelmasta, jonka runoilija on pyhittänyt hänen muistolleen.

Kouluun lähetettiin Sakari 11-vuotiaana, ei läheiseen Vaasaan, vaan suvun vanhaan kotikaupunkiin, Ouluun, missä poika sai asua setänsä, entisen sotalääkärin Kustaa Toppeliuksen perheessä ja missä isä toivoi hänen oppivan suomen kieltä. Tämä sivutarkoitus saavutettiin sen verran, että hän oppi jokapäiväistä puhekieltä, mutta kun koulu oli ruotsalainen ja hän sen jälkeen taas liikkui ainoastaan ruotsia puhuvissa seurapiireissä, niin ei siitä sen enempää tullut. Tosin Topelius myöhemminkin — syksyllä 1840 — varta-vasten rupesi suomea lukemaan, jopa yritteli suomeksi runoilemaankin, mutta kun jälleen muut toimet ehkäisivät tämän puuhan, jäi kuin jäikin hänen suomenkielen-taitonsa vaillinaiseksi. — Vanhoilla päivillään hän eräässä Porthanin juhlassa puhui tästä asiasta, selittäen miten ajanhenki ja tavat hänen nuoruutensa aikana vielä olivat vastahakoisia tämmöisille harrastuksille ja miten hänkin vaipui niiden alle.

Muuten on Oulun ajalta mainittavana, että hän tätiensä luona tapasi kaupungin lainakirjaston ja sen romaanivarastosta sai mielinmäärin tyydyttää lukuhaluaan. Nämät luvut, kertoo hän, melkein

vaarallisesti kiihottivat hänen mielikuvitustaan, mutta onneksi vaikutti reipas toverielämä vastakkaiseen, terveellisempään suuntaan. Kumminkin hän suuresti rakasti vaipua haaveiluihinsa. Muun muassa hän mielellään istui pakkahuoneen rannassa katsellen miten aurinko laski Pohjanlahteen. Mitä hän siinä haaveili, sen näkee sadusta „Luftslotten“ (Pilvilinnat), jossa eräs kappale alkaa sanoilla: „Usein kun minä olin pieni, istuin minä meren kivisellä rannalla ja katselin aaltojen tanssia kaukana illan hohteessa“. — Ohimennen huomautettakoon tässä, että Topelius enemmän kuin ylimalkaan on aavistettu on satuihin käyttänyt piirteitä omasta elämästään, omasta kokemuksestaan — seikka, joka suuressa määrässä on syynä niiden tosirunouteen ja osaltaan selittää niiden suurta vaikutusvoimaa niin lapsiin kuin vanhempiinkin lukijoihin.

Kesäkuussa 1832 Topeliuksen koulunkäynti päättyi, ja syksyllä samana vuonna hän ensikerran lähti Helsinkiin, missä sai asunnon Runebergin luona. Runebergin johdolla hän sitten myöskin yhdeksän kuukautta jatkoi lukujaan ylioppilastutkintoa varten, jonka hän suoritti 5 p. kesäkuuta 1833. Seuraavana päivänä hän otettiin Pohjalaisen osakunnankin jäseneksi. „Efter mötet“, kertoo hän päiväkirjassaan, „tågade afdelningen ut till Sällskapsträdgården på den plats, der Kaisaniemi bygdes sex år senare. Sällskapet, som medförde punsch och pipor, roade sig med de homeriska hjeltarnes spjutkastning mot oskyldiga träd“.[1]

Topelius oli ainoastaan viisitoista-vuotias, kun hän tuli ylioppilaaksi. Hän oli silloin vielä lapsi ja, omien sanojensa mukaan, hän pysyi lapsena seuraavan vuosikymmenen alkuun saakka. Näin arvostellen itseään tarkoittaa kai runoilija sitä, että hän koko tämän ajan huolettomasti, jos kohta viattomastikin, nautti elämän iloa, ilman että tulevaisuutensa toimiala selveni hänelle. Perhetraditsionin mukaan piti hänestä tulla lääkäri, vaikkei hänellä ollut erinäistä taipumusta siihen. Ensimäiset seitsemän ylioppilasvuottansa hän sentähden

[1] Kokouksen jälkeen lähti osakunta Seurapuistoon sille paikalle, johon Kaisaniemi rakennettiin kuusi vuotta myöhemmin. Seura, jolla oli punssia ja piippuja muassaan, huvitteli Homeroksen sankarien tapaan heittämällä keihäitä viattomia puita vastaan.

enimmiten lueskeli matemaattiseen osastoon kuuluvia aineita. Kumminkaan eivät nämä luvut olleet järjestelmällisiä. Niin esim. hän kemiallisessa laboratoriossa piti huvinaan yhteensulattaa mitä erilaisimpia aineksia, nähdäkseen mitä siitä syntyisi. Hänen runoilijafantasiansa haaveksi silloin muinoisten alkemistain etsimiä salaisuuksia. Ensi vuosina hän tosin myöskin jatkoi lukujaan Runebergin johdolla ja hän todistaa, että hän hänen kauttansa ensiksi tuli käsittämään mitä historia on, mutta nähtävästi opettaja ei yrittänytkään vaikuttamaan hänen elämänuran-valintaansa. Hän katsoi kai paraaksi, että Topelius siinäkin kohden oli yhtä vapaa ja itsenäinen kuin runoilussaan, johon nähden hän kehotti nerokasta oppilastaan ehdottomasti noudattamaan omaa luontoansa.

Mutta vaikka Topeliuksen ylioppilasaika ei näytäkkään vastaavan sitä, mitä vakavan tieteellisyyden kannalta olisi voinut odottaa, niin eivät nämä vuodet kumminkaan kuluneet hukkaan. Hänen henkinen kehityksensä hyötyi näet suuresti niistä seurapiireistä, joissa hän eli. Hän seurusteli ahkeraan ja häntä pidettiin rakkaana useassa hienosti sivistyneessä perheessä (muun muassa vapaaherra Carl von Rosenkampfin, tunnetun „Koskiparoonin“ luona), ja Pohjalaisen osakunnan silloiset jäsenet tulivat varhain hänen ystävikseen. — Topelius on monesti sekä suullisesti että kirjallisesti kuvannut ylioppilaselämää ja -oloja 30-luvulla, eikä hän ole voinut niitä kiittää. Silloin ei vielä ollut olemassa suurempia valtiollisia kysymyksiä, jotka olisivat kiinnittäneet nuorten huomiota, vaan kuluttivat he tarmoansa kapinayrityksiin rehtorin omavaltaisuutta ja kaupungin poliisivirastoa vastaan, „jota pidettiin kaiken pahan alkujuurena“, puhumatta siitä että moni antautui hurjaan elämään, jossa joko kokonaan menetti tulevaisuutensa taikka ainakin vähensi ruumiinsa ja henkensä voimia. Niin oli kyllä laita Pohjalaisessakin osakunnassa, mutta samalla ilmestyi tässä ylioppilaspiirissä voimakas virtaus tuota hurjistelua vastaan. Osakunnan johdossa olivat näet silloin Nervander ja Snellman, ja semmoiset kuin Runeberg, M. A. Castrén, C. G. von Essen, Lauri Stenbäck, Rudolf Israel Holsti y. m. kävivät toverikunnan etunenässä jalojen nuorukaisten esikuvina. Näiden mainittujen piirissä, johon myöskin Fredr. Cygnæus liittyi, kypsytettiin mielipiteitä, jotka aikaa voittaen tulivat ei ainoastaan yliopiston vaan koko isänmaan tunnussanoiksi.

Tätä toverijoukkoa oli Topeliuskin, ja hän tunnustaa että Pohjalainen osakunta on kasvattanut hänen niinkuin monen muunkin kansalaiseksi. „Se oli kansanvaltainen tasavalta, joka milloin kantoi suuret miehensä riemusaatossa, milloin kapinoitsi heitä vastaan; mielen muutoksille ja liikutuksille altista, kiittämätöntä nuorta väkeä, mutta myöskin suurille aatteille avonaista“. Miten hän huolimatta nuoruudestaan oli saavuttanut toveriensa luottamuksen, näkee muun muassa siitä, että kun osakunta 31 p. lokakuuta 1837 Nervanderin ehdotuksesta valitsi 10 tarkastajaa (censores), joiden tehtävänä olisi ollut valvoa, ettei kevytmieliset toverit huonolla elämällään tahraisi osakunnan nimeä, niin sai hän Castrénin, Piponiuksen ja Lauri Stenbäckin jälkeen useimmat äänet. Itse puuha jäi muuten sikseen, kun Nervander suuttuneena siitä että jotkut hänen vastustajansa olivat antaneet äänensä muutamille pahamaineisille tovereille, samassa kokouksessa luopui kuraattorinvirasta.

Paraimman käsityksen Topeliuksesta hänen ylioppilaana ollessaan antanevat kumminkin hänen runoelmansa 30-luvulta. Uskonnollisuuteen perustuva ihanteellisuus on niiden yleisenä tunnusmerkkinä, ja ihmetellä täytyy miten runoilija jo niissä saa täyteläisiä ja omatakeisia säveleitä soimaan. Eikö esim. seuraavat säkeet vanhimmasta painetusta runosta „Vetandets törst“ (Tiedon jano) v:lta 1833, pari viikkoa ennen ylioppilastutkintoa, näytä olevan täysin kypsyneeltä ajalta:

> Eviga ljus, vårt hopp, vårt mål, du ständigt oss lede
> Hän genom nattliga dimmor ditbort, der lefnadens vågor
> Brytas emot det oändligas strand! Der hamnar vår längtan,
> Der, obunden och fri, når anden sin svalka och renad
> Vetandets törst, oändelig sjelf, det oändliga hinner.[1]
>
> (Ljungbl. II.)

Uskonnollinen maailmankäsitys ilmenee kenties puhtaimpana kappaleessa „Århundradets natt“ (Vuosisadan yö, v:lta 1835), missä unelman muodossa kerrotaan, miten Jumalan sana on äärimäiseen

[1] Ikuinen valo, toivomme, päämäärämme, johtaos meitä aina öisien usvien kautta tuonne kauas, jossa elämän aallot murtuvat äärettömyyden rantaan! Siellä saapuu kaihomme satamaansa, siellä saapi henkemme, irtautuneena ja vapaana, virvoituksensa, ja puhdistuneena tiedon jano, ääretön itse, saavuttaa äärettömyyden.

syvyyteen karkoittava väkevän, kammottavan pahan enkelin, nimeltä *Uskottomuus*. Siinä jo tuomitaan 18:s vuosisata niinkuin useasti myöhemmin runoilijan teoksissa. Edelleen tapaamme jo näissä runoelmissa vaatimattomuuden ja itsensäkieltämyksen aatteen, jonka Topelius aina on asettanut todellisen suuruuden, hedelmällisen toiminnan välttämättömäksi ehdoksi. Runoelma „Dröm lifvet bort“ (Haaveile elämäsi, v:lta 1835) päättyy näet sanoilla:

> Dock ej för mig —
> Ett ringa grand, —
> Min ädla and'
> Förbränne sig;
> Men tusende upplysande,
> Den slockne af
> I natt och graf!.[1]

Onhan se sama ajatus kuin ylioppilaslaulussa (v:lta 1852) kauniimmin ja täydellisimmin lausuttu:

> Vårt land, som vi åt ljuset vigt,
> Skall blifva stort och ärorikt:
> Vi sjelfva må förgätna dö
> Som vågen i dess sjö.[2]

Pääerotuksen tekevät sanat „vårt land“, joita ei vielä tavata 30-luvun runoissa, yhtä vähän kuin isänmaanrakkautta ylipäätään. Että tämä tunne jo kumminkin kyti runoilijan sydämessä on luonnollista, ja hänen päiväkirjansa sisältää kyllä todistuksia siihen. Niin esim. hän loppumietteissään vuoden 1837 johdosta puhuttuansa ensin Venäjästä jatkaa seuraavin sanoin:

„Och du, vårt älskade Finska Fosterland, som i resens armar slumrar en okänd framtid till möte! hvilket skall väl ditt öde blifva

[1] Kuitenkaan älköön itseni hyväksi — halpa raiska kun olen — jalo henkeni palako; vaan tuhansille valoa luoden se sammukoon yöhön ja hautaan!

[2] Tää maamme, jonka valon valtojen omaksi olemme vihkineet, on tuleva suureksi ja mainehikkaaksi: sen järven laineen lailla me itse kuolkaamme unhotuksiin.

i dessa framtidens töckniga dagar? — — — — Ditt andliga lif är ej vaket än. Blott här och der höjer en främmande blomma sin ensliga kalk öfver den öde ljungen. *Men din tid torde ock komma engång!* Herren upphöjer den ringa och förödmjukar den mägtigas stolthet". [1] — — Ja hän päättää rukoillen isänmaan puolesta.

Topeliuksen uskonnollisuus näyttää hänen ylioppilasaikansa loppupuolella niin enentyneen, että hän ajatteli ruveta papiksi. Siihen vaikutti epäilemättä ainakin jossakin määrin silloin alkanut heränneisyys, johon useat hänen toverinsa ja ystävänsä, jopa hänen ainoa sisarensakin liittyi. Tosin runoilijan terve, raitis luonto esti häntä hyväksymästä semmoista ahdasmielistä uskonnollisuutta, joka piti kaikkea elämän ihanuutta ja muun muassa runouttakin syntinä, mutta toiselta puolen ei hänenkään herkkä sydämensä pysynyt tyynenä siinä henkisessä myrskyssä, joka kävi läpi kansan. Marraskuussa 1837 hän kertoo käyneensä Lauri Stenbäckin luona, jossa oli kiivaasti keskusteltu runoudesta. Stenbäck oli sanonut sen olevan hienoa myrkkyä hengelle — „en rysligt vriden och ensidig åsigt",[2] arvostelee Topelius. Mutta kun 1839 muudan hyvä ystävä, Olof Helander, oli tullut heränneeksi ja lähettänyt hänelle tervehdyksen, että hän (Topelius) on perikadon tiellä, silloin hän kirjoittaa ystävälleen kirjeen (ohimennen sanottuna merkillinen näyte runoilijan ihmeen kehittyneestä proosatyylistä), jossa hän ankarasti moittii pietistein tuomitsemishalua, mutta myöskin tunnustaa omankin sydämensä olevan uskonnon liikuttaman ja kenties itsekkin rupeavansa papiksi. Varmaa on että ystävä käsitti kirjeen niin, että Topelius ennen pitkää liittyisi heränneihin ja kehotti häntä noudattamaan sisällistä ääntä rinnassaan. — Vielä 40-luvun alulla näyttävät uskonnolliset kysymykset syvästi liikuttaneen hänen sydäntänsä, niinkuin selvästi näkee

[1] Ja sinä, rakastettu suomalainen synnyinmaamme, joka jättiläisen syleilyssä uinailet tuntematonta tulevaisuutta kohti! mikä on sinun kohtalosi oleva näinä tulevaisuuden sumuisina päivinä? — — — — Ei ole vielä herännyt sinun henkinen elämäsi. Vain siellä-täällä kohottaa vieras kukkanen yksinäisen kupunsa aution kanervikon ylitse. *Mutta sinun aikasi on ehkä myöskin kerran tuleva!* Herra korottaa halvan ja nöyryyttää väkevän ylpeyden.

[2] Hirveän kiero ja yksipuolinen mielipide.

niistä runoelmista, jotka muodostavat kolmannen ryhmän toisessa kokoelmassa „Ljungblommor“. Niiden joukossa on pari kolme, jotka suorastaan muistuttavat Stenbäckin uskonnollisia runoelmia. Niin esim. „Villande vägar“ (Eksyttäviä teitä, v:lta 1840).

O Gud, min Gud, förbarma dig i natten!
Min själ har natt, fast lifvets morgon randas,
Min ande törstar, räck mig lifvets vatten,
Ty jordens dryck med dödens floder blandas!
Fast lifvet ler och skön är ungdomsskatten,
Till jorden trycker mig den luft jag andas,
Och himlens stjernor slockna bort i natten.

I töcken går jag; vägen jag ej finner,
Som till din kärlek går igenom verlden;
Mig villar jordens glans, som snart förbrinner,
Jag kan ej trampa rosorna på färden,
Och derför aldrig fram till dig jag hinner.
En stjerna lik i djupet utaf fjärden,
Din herrlighet jag ser och aldrig finner.

I dina armar, Gud! i dina armar
Jag hvila vill. Min själ är trött till döden,
Och lifvets lust mig outsägligt harmar;
Förbrunnen är den vilda ungdomsglöden,
Och jag vill dö, om du dig ej förbarmar.
Om du mig flyr, skall jag förgås i nöden;
O Gud, min Gud! ja flyr i dina armar.[1]

[1] Oi Jumala, hyvä Jumala, armahda minua yössä! Minun sielussani on yö, vaikka elämän huomen on käsissä, henkeni janoo, ojenna minulle elämän vesi, sillä maan juoma sekaantuu kuoleman virtoihin! Vaikka elämä hymyilee ja nuoruuden aarre on ihana, painaa minut maahan se ilma, jota hengitän, ja taivaan tähdet sammuvat yöhön.

Minä kuljen sumussa enkä löydä tietä, joka mailman kautta johtaa rakkautesi luokse; minut eksyttää maan loisto, joka pian katoaa, minä en saata tallata ruusuja tielläni ja sentähden en koskaan saavuta sinua. Niinkuin tähden ulapan syvyydessä näen minä sinun ihanuutesi, enkä koskaan löydä sitä.

Sylissäsi, Jumala!, sylissäsi tahdon minä levätä. Sieluni on väsynyt kuolemaan asti, ja elämän halut tuskastuttavat minua sanomattomasti; hurja nuoruuden tuli on palannut loppuun, ja minä tahdon kuolla, jollet sinä armahda minua. Jos sinä pakenet minua, häviän minä hädässäni; oi Jumala, hyvä Jumala, minä heittäyn syliisi.

Sittemmin Topelius kumminkin rauhoittui — ei tullakseen välinpitämättömäksi, vaan vakaantuessaan valoisammassa kristillisyydessä kuin heränneitten edustama.

Se pohjavirta, jonka syvyydessä ijäisyyden tähdet kuvastuivat, ei suinkaan estänyt pintaa olemasta kirkas, tuhansien ilonsäteiden peili. Päiväkirja todistaa miten Topelius ylioppilaana oli iloinen seuramies, hauska ja miellyttävä käytöksessään ja puheessaan. Varsinkin hän kotiseudullaan aina oli muassa nuorison huveissa. Tammikuussa 1839 hän vallattomasti luettelee kaupungin nuoret „daamit ja kavaljeerit tanssissa", sanoen siinä itsestään: „Zachris Topelius, i det hela stor vindbeutel, lofvar att stadga sig om något decennium, ifrig danseur, föga vältalig curtiseur, valsar si och så, journalist bättre och sämre".[1] — Muutama viikko myöhemmin hän taas oli Helsingissä, ja tällä kertaa olivat äiti ja sisar seuranneet häntä nähdäkseen pääkaupunkia. Kun hän eräänä päivänä oli näiden ja kolmen tutun pohjalaisen neidon oppaana saattanut seuransa yliopiston museoiden ja lukusalien läpi ja vihdoin saapunut juhlasaliin, tekeytyi hän juhlalliseksi ja piti puheen, jonka ponsi oli, „att närvarande unga damer, som i dag gått genom akademin, äro värdiga att beklädas med lyra och uniform samt således utnämnas till studenter af Österbottniska Afdelningen".[2] Tämä pikku pila oli sekin tulevaisuudenenne, sillä tapahtuipa Topeliuksen professorina ollessa, että ensimäiset Suomen neidot vastaanotettiin yliopistoon.

Ennenkuin erotaan 30-luvusta on mainitseminen pari tilaisuutta, jotka jättivät Topeliuksen sydämeen katoamattoman muiston. Toinen oli 8 p. toukokuuta 1837 vietetty jäähyväisjuhla Runebergin muuttaessa Porvooseen. Aina siitä saakka kuin Topelius pääsi asumaan Runebergin luokse, ja tämä rupesi hänen opettajakseen, oli hän ollut täynnä kunnioitusta ja ihailua suurta runoilijaa kohtaan. Kun 26 p. helmikuuta 1834 Stenbäck osakunnan vuosijuhlassa oli esittänyt ylei-

---

[1] Zachris Topelius, oikeastaan suuri hulivili, lupaa tulla vakavaksi jonkun kymmenkunnan vuoden päästä, ahkera tanssija, ei erittäin kaunopuheinen armastelija, valssii niin ja näin, sanomalehtimies milloin parempi milloin huonompi.

[2] Että läsnäolevat nuoret neidot, jotka tänään ovat käyneet akatemian läpi, ovat ansainneet tulla puetuiksi lyyryyn ja univormuun sekä siis nimitettäviksi Pohjalaisen osakunnan ylioppilaiksi.

sen veljenmaljan, „tuli“, kertoo Topelius 'Runeberg', 'Finlands ära, akademins prydnad och österbottningarnas ljus',[1] ja selitti minulle, että esitys myöskin koski meitä molempia“. Miten tämä 14 vuotta vanhemman toverin ystävällisyys liikutti Topeliusta, huomaa hänen sanoistaan: „Detta ansåg jag som det mest hedrande som mig härstädes vederfarits“.[2] Muistiinpanonsa erojuhlasta hän jälleen päättää sanoilla: „En koskaan unohda tätä hetkeä enkä Runebergiä, nyt sydämillemme kaksinkertaisesti rakasta“.

Toinen merkillinen tilaisuus oli ensimäinen Porthaninjuhla, josta hän 1889, viisikymmentä vuotta myöhemmin, antoi meille sen hauskan kuvauksen, joka nyt on painettu Joukahaisen viime vihkoon.

Molemmat nämä tilaisuudet olivat niitä, joissa varttuva isänmaallinen henki pääsi ilmoille; kolmas tilaisuus, jolle Topelius on antanut vielä suuremman merkityksen ja jota hän on pitänyt rajakivenä vanhan ja uuden ajan välillä, oli yliopiston riemujuhla 1840. Tästä juhlasta, jonka aikana hän vihittiin maisteriksi, hän myöskin luki uuden jakson omassa kehityksessään, „koska pojan nyt vihdoinkin myötä tai vastoin tahtoansa täytyi kasvaa mieheksi“. Syksyllä samana vuonna hän kesti kovan sisällisen kamppauksen, kun oli päättäminen, rupeaisiko hän todella lääkäriksi vai ei? „Minä rakastin runoutta ja kauneutta“, sanoo hän, „ja anatomiasali synnytti minussa kauhua“. Silloin hän, niinkuin jo on mainittu, alkoi tutkia suomen kieltä ja päätti vihdoin antautua historian alalle. Että hän oli oikein valinnut, sen todisti tulevaisuus.

Topelius oli ylioppilaana ollut niin onnellinen, ettei hänen tarvinnut kärsiä aineellista puutetta. Hänen äitinsä oli näet voinut antaa pojalleen mitä tämä tarvitsi. Nyt hän oli kuitenkin niin vanha, että hän piti velvollisuutenaan tulla toimeen omallaan, ja sentähden hän joulukuussa 1841 rupesi „juoru- ja uutislehden — puuropäivinä, keskiviikkona ja lauantaina kl. 12 ilmaantuvien“ Helsingfors tidningarien toimittajaksi, aavistamatta että hän ryhtyi tehtävään, joka tulisi sitomaan hänet 19 vuotta.

---

[1] Suomen kunnia, akatemian kaunistus ja pohjalaisten valo.

[2] Tätä pidin minä suurimpana kunnianani, mikä täällä on minun osakseni tullut.

Tästä ajasta alkaa Topeliuksen kirjailijatoimi, ja alku oli vaatimaton. Ylimalkaan saattaa sanoa että runoilija, kuinka suureksi hän kehittyikin, yhä pysyi kirjailijana vaatimattomana. Ensimäisen runokokoelmansa hän julkaisi vasta 1845, jolloin oli 27 vuotta täyttänyt, ja toisen 1850 kolmenkymmenenkahden vuoden ikäisenä. Ohimennen mainiten sanoo hän itse tulleensa araksi siitä, että L. Stenbäck 1835 oli nauranut muutamille lauseille hänen julkaisemassaan runoelmassa osakunnan sanomissa; vasta 23 vuoden vanhana hän painatti ensikerran yhden runoelman („Rosen och fjäriln“ Helsingfors Morgonbladissa). Kun tämän ajan sepitelmiä tarkastaa pitäen silmällä niiden syntyvuosia, käy selville, että Topelius 40-luvulla vakaantumistaan vakaantui käsityksessään Suomen kansan tulevaisuuden ehdoista ja luottamuksessaan siihen. Isänmaanrakkaus paisuu paisumistaan voimalliseksi säveleksi hänen runoilussaan. Varsinainen käännekohta näyttää hänen v. 1843 tekemänsä Ruotsin-matka olleen. Hän kävi näet Upsalassa, jossa silloin pidettiin ensimäinen skandinavialainen ylioppilaskokous. Niinkuin Stenbäck kymmenkunta vuotta ennen, palasi Topeliuskin pettyneillä illusioneilla — „ei Ruotsiin vaan ruotsalaisiin nähden“, sanoo hän, „ne kun eivät vastanneet käsitystäni kansasta, jolla on niin suuri entisyys“, ja tuosta kauniista Tukholmasta kertoivat sitten kanervakukkaset, että se „silkkikengin tanssi urhojen haudalla“. „Siihen saakka“, jatkaa hän, „olin ollut, enkä aivan vähänkään, svekomaani, mutta siitä ajasta aloin muuttaa väriä“. Kansallisuusaate tarttui runoilijaankin, ja värinmuutos ilmaantui selvästi 1844 v:n promotsionirunoelmassa, jossa muun muassa lauletaan:

Ett folk! ett land! ett språk! en sång och en visdom!
Från sjö till sjö och från barm till barm gå orden.
Ur egna källor Suomis floder rinna:
Ur egna källor rinne dess framtid opp!
Hvi Lönnrot gick att slocknande sånger samla,
Hvi gick Castrén att teckna förvridna dragen
Af fjerran hedars sorgsna Suomi-fränder,
Om ej för ljudande ord: ett folk! en stam![1]

---

[1] Yksi kansa, yksi maa, yksi kieli, yksi laulu ja yksi viisaus! Rannasta rantaan ja rinnasta rintaan käyvät nämät sanat. Omista lähteistä juoksevat Suomen joet, omista

Me tiedämme, ettei Topelius jäänyt tälle kannalle, vaan että hän myöhemmin, kun hänen sanansa olivat tulleet painavammiksi tässä maassa, asettuen taistelevien puolueiden ylitse, opetti että niillä kahdella kansallisuudella, jotka asuvat Suomenniemellä, on kummallakin täysi oikeus elää ja kehittyä, mutta että ne muodostavat yhden ainoan jakamattoman kansan — „kumpaa kieltä kieli puhuukin, on täällä vain yksi kansa, yksi sydän sykkii isänmaan edestä“ (Maamme kirja). Tämä hänen kehityksensä loppuaste nojaa järkähtämättömään historialliseen perustukseen ja on todellisesti se, jolle Suomen tulevaisuus on rakennettava.

Topelius ei ollut kutsuttu valtiollisten ja yhteiskunnallisten asiain käsittelijäksi yhtä vähän kuin yleisö oli tottunut semmoista sanomalehdentoimittajalta pyytämään. Tästä sai Snellman aihetta kurittamaan Helsingfors tidningaria, vaikka niiden toimittaja itse asiassa oli hänen hengenheimolaisiaan. Topeliuksen aseet olivat toiset kuin Saimassa ja Litteraturbladissa välkkyvät. Runoelmillaan hän herätti ja innostutti, ja niissä sai hän joskus sanotuksi mitä proosan miehet eivät kyenneetkään lausumaan. Todistuksena ovat nuo omituiset, puhtaasti Topeliusmaiset runoelmat, joissa hän kuvatessaan luonnon elämää lauloi kansan nuoresta mielestä, toiveista ja kukistumattomasta voimasta. Minä tarkoitan semmoisia sepitelmiä kuin: „På hoppets dag“ (Toivon päivänä), „Den blå randen på hafvet“ (Sininen reuna merellä), „Våren“ 1848 (Kevät 1848), „Islossningen i Uleå elf“ (Jäänlähtö Oulujoesta) y. m. Nykyaikainen lukija, joka on tottunut suorempaan esitystapaan valtiollisissakin kysymyksissä, ehkä kysynee: tokkohan laulujen tarkoitusta ymmärrettiin? Sitä ei kuitenkaan tarvitse epäillä. Ankara sensuuri opetti kyllä yleisöä lukemaan rivien välitkin.

Topeliuksen ja S. G. Elmgrenin päiväkirjojen mukaan tahdon kertoa yhden esimerkin, miten lopuksi tultiin liiankin kärkkäiksi valtiollisesti selittämään sanomissa julaistuja runoelmia. Keisarin syntymäpäivänä 29 p. huhtik. 1857 Topelius painatti runoelman sen vuoden keväästä, joka ensin oli alkanut kauniilla säällä, mutta sitten jälleen

lähteistä nouskoon sen tulevaisuus! Miksi lähti Lönnrot keräämään sammuvia runoja, Miksi lähti Castrén kuvaamaan kaukaisten kankaitten surullisten Suomen sukulaisten vääristyneitä kasvoja, jollei noiden kaikuvien sanojen tähden: yksi kansa! yksi heimo!

muuttunut talviseksi. Tekijän mukaan oli runo aivan viaton — „minä olen monesti“, sanoo kän, „kätkenyt keihäänkärkiä säkeiden alle, mutta tämä kappale oli niin aseeton ja viaton kuin lapsi“. Siitä huolimatta käsitettiin sepitelmän tarkoittavan uutta, Aleksanteri II:n hallitusta, jolta ensin oli toivottu kaikkea hyvää, mutta joka sittemmin, varsinkin kenraalikuvernööri Bergin toimien tähden, näytti pettävän toivomukset. Eräs korkea ylimys (L. G. v. Haartman) selitti runon tähän tapaan Bergille, ja siitäkös nousi myrsky Topeliusta vastaan! Berg kirjoitti asiasta Armfeltille, ja Armfelt kirjoitti yliopiston rehtorille, Reinille, että hän varoittaisi Topeliusta loukkaamasta korkeinta valtaa, sillä muuten otettaisiin häneltä pois hänen palkkansa ylimääräisenä professorina. Mutta ei siinäkään vielä kylliksi. Runoelman viimeinen stroofi kuului alkuperäisesti näin:

Jag vet så månget hjerta,
Som slog i blommor ren
Som du i färger bjerta
Och som har vissnat sen.
Blef hoppet då oss gifvet
Att fly så snart förbi;
En tår är hela lifvet
Med litet solsken i. [1]

mutta sanomissa esiintyy se seuraavassa muodossa:

Är du en vinter — närma
Dig då i vinterdrägt,
Men ljug ej sol och värma
För svikna blommors slägt!
Låt skymma eller daga,
Vårt öde bära vi;
Men vilja ej bedraga
Och ej bedragna bli. [2]

[1] Minä tiedän niin monen sydämen, joka puhkesi kukkiin, niin heleävärisiin kuin sinä, ja joka sitten on kuihtunut. Annettiinko meille siis toivo niin pian kadotaksensa; koko elämä on kyynel vähän päivänpaistetta muassa.

[2] Jos olet talvi — niin lähesty sitten talven asussa, mutta älä valehtele päivää ja lämpöä peittyneiden kukkasten suvulle! Tulkoon hämärä tai päivä, me kannamme kohtalomme; mutta emme tahdo pettää, emmekä tulla petetyiksi.

ja muutos oli tehty sen jälkeen kuin sensori oli runoelman hyväksynyt. Tämän johdosta antoi kenraalikuvernööri sensuurihallitukselle käskyn nostaa kanteen kirjapainoa vastaan, ja kun se sattui olemaan Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran kirjapaino, vaadittiin Seuraa asiasta vastaamaan. Juttu kesti elokuusta joulukuuhun saakka ja silloisen sihteerin, Elmgrenin, täytyi Seuran puolesta antaa kolme eri selitystä asiassa; tuomio kuului niin, että Seura kokonaan vapautettiin edesvastauksesta, mutta faktori Levin sakotettiin 25 ruplaan hop.

Melkein koko 40-luvun oli Topelius vielä hyvin läheisessä suhteessa osakuntaan. Oltuaan ensin osakunnan kirjaston- ja rahastonhoitajana sekä samalla pöytäkirjantekijänä, valittiin hän syksyllä 1843 Pohjoispohjalaisen osakunnan v. t. kuraattoriksi varsinaisen kuraattorin M. A. Castrénin poissaollessa, ja koska hän oli hoitanut mainitut toimet, joista hän nyt erosi, ilman minkäänlaista palkkaa, lahjoitettiin hänelle vapaaehtoisen keräyksen tuottamilla varoilla ostettu kultakello, jonka kuoreen oli piirretty sanat: „Pohjalaisilta Z. Topeliukselle $^{1}/_{IX}$ 1843“. Kun sittemmin v:n 1845 alussa osakunnan puoliskot jälleen yhdistettiin, niin valittiin tosin ulkomailla matkustava kuraattori Fredr. Cygnæus uudestaan koko osakunnan johtajaksi, mutta Topelius kutsuttiin useimmilla äänillä virkaa toimittavaksi. Tämä vaali oli sitä luonnollisempi, kun juuri Topelius oli aikaansaanut osakunnan yhdistyksen.

Kuraattorinvirassa niinkuin entisissäkin toimissaan Topelius oli hyvin harras. Osakunnan huviksi ja hyödyksi hän piti kokouksissa esitelmiä ja ehdotteli keskusteluaineita eikä säästänyt kanteleensa kieliä juhlatilaisuuksissa. Miten pohjalaisten kunnia oli hänelle kallis, näkee muun muassa siitä, että hän kerran luki julki laajanlaisen vastauksen kysymykseen: „Onko pohjalaisten tähti alenemassa?“ koettaen todistaa että Holsti oli erehtynyt, kun hän jossakin tilaisuudessa oli väittänyt „tähden“ olevan laskemaisillaan. Joukahaisen ensimäisten vihkojen toimittamisessa oli Topelius myöskin toisia innokkaampi, eikä kukaan ole silloin taikka myöhemmin antanut tälle aikakauskirjalle useampia, saati arvokkaampia lisiä, jos Runebergin „kuninkaallista lahjaa“, Fjalar runoelman ensimäistä laulua, ei oteta lukuun.

Kun Topelius vihdoin erosi kuraattorinvirasta toimitettiin hänen kunniakseen kekkerit, joissa pidettiin sydämellisiä puheita ja osa-

kunnan puolesta pyydettiin, että hän yhä edelleen pysyisi sen jäsenenä. Mutta vähemmän kuin puoli vuotta sen jälkeen oli hänenkin kokeminen miten pohjalaisten taikka, käyttääkseni Cygnæuksen imartelevaa mainesanaa, „Pohjan ateenalaisten“ mielisuosio on epäluotettava. Keväällä 1848, vallankumousten aikana, oli Topelius pilansekaisessa esityksessä Helsingfors tidningareissa kertonut, että ylioppilaat vähän välittivät päivän valtiollisista kysymyksistä, niinkuin saattoi siitä päättää, että hän eräänä päivänä lukuyhtiössä oli tavannut ylioppilaita pelaamassa shakkia ja yhden lukemassa Porvoon sanomia, vaikka uusia Journal des Débats numeroita oli pöydällä. Tämä arvostelma otettiin osakunnassa puheeksi ja yksimielisesti pidettiin sitä loukkauksena ylioppilaskuntaa kohtaan. Tästä taas Topelius närkästyi niin, että hän paikalla erosi osakunnasta, lähettäen sille pitkän kirjoituksen, jossa hän selitti, etteivät hänen sanansa lainkaan olleet loukkausta tarkoittaneet; mutta koska osakunta kumminkin oli ne siten käsittänyt, katsoi hän johdonmukaisuuden vaativan, että hän eroten sen yhteydestä itse pani toimeen sen rangaistuksen, jonka osakunnan oikeuden mukaan olisi pitänyt langettaa hänen ylitsensä. — Onneksi ei tämä ikävä tapahtuma jättänyt pitempää katkeruutta mieliin. Kohta sen jälkeen toimittavat pohjalaiset Kaisaniemessä uudet pidot Topeliuksen kunniaksi. Siinä tilaisuudessa Cygnæus ennusti hänen tulevaa suuruuttansa, ja täydellinen sovinto hänen ja nuorempien toverien välillä rakentui uudelleen. Sittemmin hän oli säännöllisesti kutsuttu vuosijuhliin vieraaksi ja kun osakunta virallisesti hajoitettiin 1852 olivat J. V. Snellman, Fredr. Cygnæus ja Z. Topelius viimeisellä surullisella eronhetkellä saapuvilla pohjalaisten kunnioitettavimpina miehinä. (Neljäntenä joukossa olisi tietysti Runeberg ollut, jos hän olisi ollut Helsingissä). Kun silloin osakunnan ympyriäinen pöytä sahattiin neljään osaan, sai Topelius yhden osan, ja se seisoi hänen työhuoneessaan piippuhyllypöytänä hänen kuolemaansa asti. Topelius puolestaan luki tässä tilaisuudessa julki ja omisti pohjalaisille ja ylioppilaille ylipäätään tuon ylevän laulun „Vi äro andens fria folk“, joka sittemmin F. v. Schantzin säveltämänä on innostuttanut niin monta ylioppilaspolvea.

V:n 1850 vaiheilla oli Topelius täysin kypsynyt runoilija, ja silloin alkava vuosikymmen oli hänen tuotteliain aikansa. Silloin hän

kirjoitti tärkeimmät draamalliset teoksensa ja useimmat Välskärin kertomuksista, silloin hän sepitti Sylvia-laulut ja toimitti Eos-lehteen kenties hauskimmat satunsa ja silloin ilmestyi myöskin laatuaan verraton Luonnon kirja.

Luonnollisesti ei tässä tule kysymykseen arvostella näitä mainittuja taikka muita Topeliuksen teoksia. Kumminkaan en voi olla sanomatta, että kaikkien ihailemain Välskärin kertomusten merkitystä kansallistunnon vahvistamiseen katsoen tuskin vielä on oikeuden mukaan tunnustettu. Sekä sisällyksen että vaikutuksen puolesta muodostavat ne suuremmoisen täydennyksen Runebergin Vänrikki Stoolin tarinoihin. Ennen näitä runotuotteita oli Suomen historia miltei tuntematon suurelle yleisölle, ja ilman niitä olisivat historialliset tiedot meidän entisyydestämme jääneet kylmiksi. Runeberg ja Topelius ovat runoutensa taikavoimalla tehneet entisyytemme eläväksi ja samalla antaneet kansalle sen oikeutetun itsetunnon, jonka muinaisten sukupolvien kestämät kärsimykset ja kunniakkaat taistelut ovat omansa herättämään. Tieteellinen historiankirjoitus ei olisi tätä voinut aikaansaada samassa määrässä ja vielä vähemmin yhtä laajoissa piireissä, eivätkä myöskään ruotsalaiset kirjailijat. Minkä erotuksen syntyperä ja kansallisuus tässä kohden tekee, näkee selvästi jos vertaa Snoilskyn „Svenska Bilder“ ja Heidenstamin „Karolinerna“ Runebergin ja Topeliuksen puheena-oleviin teoksiin. Ruotsalaiset runoilijat ovat vain jonkun ainoan kerran ohimennen maininneet suomalaisia — Topeliuksen kuolematon ansio on, että hän ensikerran on kertonut pitkiä aikakausia Suomen historiaa suomalaiselta kannalta, kumminkin samalla tehden täyden oikeuden Ruotsille, jopa siinä määrässä ettei kenkään ole enemmän kuin juuri hän meissä virkistänyt ruotsalaisia muistoja ja saanut meitä kunnioittamaan veljeskansan jaloimpia henkilöitä ja ominaisuuksia.

Ohimennen mainittakoon että se innostus, millä Välskärin kertomuksia luettiin, teki että sensuurikin rupesi niitä pitämään silmällä. Eikä se tehnyt sitä ilman syytä, sillä entisiä aikoja kuvatessaan Topelius kyllä ajatteli omaansakin. Esimerkkinä olkoon se hymnintapainen Vaasan kaupungin nimen ylistys, jolla Välskäri alottaa 11:n luvun II sikermän kolmannessa kertomuksessa: „O Vasa, du stolta, du ärorika namn, det främsta på nordens vapensköld, -- du strålande

stjerna, till hvilken seklerna skådat upp, — du starka fana, kring hvilken hjeltar ha blödt, — du fredliga kärfve af ax, som lofvade odlingens skördar, — det är då här, som du funnit en tufva i geografin, der du kunde sätta din fot uppå och der du kunde hoppas att lefva från slägte till slägte ännu sedan kronornas glans förbleknat!“ [1]

— — Nämä rivit ja niiden jatko kirjoitettiin ja painettiin muutamia päiviä ennen kuin virallinen julistus Vaasan kaupungin nimenmuutoksesta ilmestyi sanomiin. Ainoastaan sillä tavoin oli siihen aikaan mahdollista julkisesti huomauttaa yleisöä tuosta rikoksesta muistojamme vastaan. — Kertomus Narvan tappelusta taas suututti kreivi Bergiä, niin että hän päätti lakkauttaa Helsingfors tidningarit. Ainoastaan suurella vaivalla onnistui kenraalikuvernöörin kanslian päällikön, Edvard Walléenin, saada tuomio peruutetuksi.

V. 1860 Topelius vetäytyi pois sanomalehtitoimestaan, arvellen alkavan uuden ajan vaativan toisellaisia kykyjä. Jo 1854 oli hän, kun keisari Nikolai kruununsa perillisen ja yliopiston kanslerin Aleksanterin kanssa kävi Helsingissä, nimitetty Suomen historian ylimääräiseksi professoriksi. Tämä tapahtui kokonaan hänen ystäviensä, etupäässä Cygnæuksen vaikutuksesta, niin ettei hän itsekkään tiennyt, mihin virkaan hän nimitettiin, ennenkuin asia oli ratkaistu. Täten Topelius pelastettiin yliopistolle, sillä hän oli jo nimitetty Vaasan lukion lehtoriksi ja oli lähtemäisillään virkapaikkaan, Pietarsaareen, missä asunto oli häntä varten vuokrattu. Erottuaan sanomalehtityöstä antautui hän yksinomaisesti virka- ja kirjailijatoimiinsa ja jatkoi sitten sillä tapaa syksyyn 1878, jolloin hän täysin palvelleena sanoi jäähyväiset yliopistolle, jota viimeiset vuodet oli rehtorina johtanut. Siitä alkoi hänen viimeinen elämänjaksonsa, jolloin hän Koivuniemellä (v:sta 1879)' nauttien maaelämän rauhaa, kansansa rakastamana ja kunnioittamana, näki päivänsä hiljalleen laskevan.

---

[1] Oi Vaasa, sinä uljas ja mainehikas nimi, ensimäinen pohjolan vaakunakilvessä, — sinä säteilevä tähti, johon vuosisadat ovat kohottaneet silmänsä, — sinä voimakas lippu, jonka ympärillä sankarit ovat vuodattaneet verensä, — sinä rauhallinen tähkälyhde, joka lupasit viljelyksen satoja, — tässä siis olet maapallolla löytänyt sen mättään, johon voit astua jalkasi ja jossa saatoit toivoa eläväsi suvusta sukuun, senkin jälkeen kuin kruunujen loisto on himmennyt!

Topeliuksen kahdesta viimeisestä elämänjaksosta, jotka yhteensä muodostavat enemmän kuin toisen puoliskon hänen toimiaikaansa, ei käytettävänäni olevat hetket salli minun lausua muuta kuin joitakuita yleisiä sanoja.

Koivuniemen aika oli runoilijan varsinainen suuruudenaika — ei sentähden ettei hän jo sitä ennen olisi tuottanut riittävästi tullakseen suureksi tunnustetuksi, vaan erinäisten sivuseikkojen takia. Eläessään Helsingissä kiivaimman puoluetaistelun aikana kumminkaan tahtomatta ottaa siihen suoranaisesti osaa, arvosteltiin häntä usein kohtuuttomasti. Kumpikin puolue toivoi ja tahtoi häneltä osaksi enemmän, osaksi toista kuin hänen kantansa myönsi, ja siitä johtui ettei kumpikaan ehdottomasti kannattanut häntä hartioillaan. Toiseksi hän oli nuorin uuden Suomen suurista miehistä ja seisoi senvuoksi niin sanoakseni toisten varjossa. Toista oli, kun toiset suuret toinen toisensa perästä olivat laskeneet päänsä lepoon, ja Topelius oli jäänyt yksinään edustamaan mennyttä suurta aikakautta ja samalla myöskin muuttanut pois kaupungista. Silloin ikäänkuin alkoi hänen jälkimaailmansa koittaa. Puolueet yhtyivät häntä kunnioittamaan, vanhat väärinkäsitykset unohtuivat, haihtuivat hänen yhäti palavan isänmaanrakkautensa edessä, ja hänestä tuli se Jumalan armosta ja elämänkokemuksesta viisaan suomalaisen miehen ihanne, jossa näimme entisyyden muistot ja tulevaisuuden toiveet ruumistuneina, ja kovina aikoina, myrskyn uhatessa, tuntui turvalliselta kun tiesimme hänen suuren henkensä vielä viipyvän muassamme, turvalliselta niinkuin kodissa missä isä valvoo. — Kun hän nyt on poissa ja myrsky jälleen uhkaa, yhtykäämme hänen rukoukseensa:

Ja, skydde Gud Allsmäktig så
Vår dyra fosterjord,
Att folk och furste samman gå
Och bygga lag och rätt uppå
Det fria mannaord![1]

Millä ilolla ja kunnioituksella häntä vastaanotettiinkaan, kun hän kävi Helsingissä! Silloin sydän sykähti, silloin tuntui juhla juhlalle,

[1] Niin, Jumala Kaikkivaltias varjelkoon kallista isänmaatamme, että kansa ja hallitsija yhtyvät sovussa ja rakentavat lakia ja oikeutta vapaan miehensanan perustukselle!

kun harmaahapsinen, hymysuu vanhus astui ovesta sisään liittyäkseen nuorten seuraan. Sen ovat useimmat nykyisetkin osakunnan jäsenet kokeneet, sillä milloin vain voimat myönsivät, tuli hän pohjalaisten vuosijuhlaan virkistääkseen nuoruutensa muistoja nähdessään aikoja sitten poismenneitten ystäviensä lastenlapsia.

Ja edelleen, millä uteliaisuudella kuultiinkaan kerrottavan, että vanha runoilija aina oli työssä, millä ihailulla tartuttiin jokaiseen uuteen kirjaan, jonka hän vielä lähetti meille Koivuniemeltä! Tosin oli vallitsevan kirjallisuuden henki aivan toinen kuin Topeliuksen tuotteissa, mutta ken ei olisi realistien ja naturalistien temmellyksessä mielellään vielä kerran kuullut tuota vienoa, puhdasta runotarta — muistuttihan se lapsuusajan viattomuutta ja ihanteellista haaveilua. Sillä runoilijana pysyi Topelius yhä samana — samat olivat ihanteet, sama isänmaanrakkaus, ainoastaan ylevämmin ja hartaammin hän lauloi, sillä elämä oli saattanut hänet lähemmäksi taivaallisia „etukartanoita“ ja hän oli kypsynyt lausumaan julki „uskontunnustuksensa“ niin yksinkertaisesti ja suuresti kuin vain ihmiskunnan viisaimmat osaavat.

Entäs Topeliuksen suuruus: onko se siinä, että hän lyyrillisenä runoilijana seisoo Franzénin ja Runebergin rinnalla, onko se siinä, että hän kertojana on täydentänyt Runebergin työn, onko se siinä, että hän satujen sepittäjänä on maailmankirjallisuuden suurimpia, jollei suurin, taikka onko se siinä, että hän kansankasvattajana ylipäätään on ollut valon luoja ja levittäjä, jonka vertaista meillä ei ole nähty? Kaikessa tässä, mutta enemmän kuin hänen toimensa hämmästyttävässä monipuolisuudessa ja runsaudessa on hänen suuruutensa siinä, että hänen toimensa ja personansa aina on edustanut sitä, mitä meidän, kansassamme on parasta, jalointa ja korkeinta. Elää, puhua ja toimia kansansa puhtaimpien ihanteiden mukaan ja jättää teoksensa ja oma muistonsa samojen ihanteiden ikuisiksi elähyttäjiksi — se on kai suurinta maan päällä, ja tämän suuruuden mitan on Sakari Topelius täyttänyt.

Lopuksi sananen nuorisolle, jonka povessa tämä suuri muisto on palava: Tämmöisestä muistosta ei sovi ylpeillä, sillä ennen kaik-

kea se velvoittaa. Kiittäkäämme Jumalaa hänestä, niinkuin hän itse kiitti Jumalaansa siitä, mikä oli hänelle annettu. Sakari Topeliuksen muisto on elävä, mutta älkää te, nuoret, enemmän kuin me vanhemmatkaan ottako siitä osaksemme muuta kuin kehotuksen jatkamaan hänen työtänsä isänmaan edestä, lausuen omasta puolestamme hänen sanansa:

Ja maamme, päivän morsian,
Saa suuruuden ja kunnian,
Vaan aallon lailla uinumaan
Me käymme unholaan.

Käytännöllisiä suuntia nykyajan kansanopetuksessa.

Kirjoittanut

MIKAEL JOHNSSON.

I.

Pedagogisen opintomatkan tarkoituksena tulee tietysti ensi sijassa olla varsinaisten kouluolojen tutkiminen, s. o. koulun lainsäädäntöön, järjestykseen ja toimintaan tutustuminen. Tämän päätarkoituksen ohessa oli minulla kuitenkin, taaskin kerran (kesällä 1897) vanhoihin sivistysmaihin matkustaessani, mieluisana sivutarkoituksena eräs toinenkin, yhtä houkutteleva luonnoltaan kuin se vielä oli epämääräinen sisällykseltään. Olisin halunnut saada jollakin tavalla näkyviin, mitä useampia sukupolvia käsittävä huolellinen koulusivistys oli voinut vaikuttaa kansan jokapäiväiseen elämään, miten tuntuvan leiman se oli ollut kykenevä siihen painamaan.

Se edellytys on tosin aivan läheinen, että useimmat kansan hyveet, ehkäpä joskus sen viatkin, ovat olleet kouluelämän kehittävän vaikutuksen alaisina semmoisessa maassa, jossa jo vuosisadan tai pitemmänkin ajan kuluessa jokainen uusi polvi on nauttinut monivuotista ankaraa ja huolellista koulukasvatusta. Tästä huolimatta ei kuitenkaan aina liene helppo kansan jokapäiväisessä elämässä osottaa, mitkä sen piirteet ovat saaneet alkunsa tai tuntuvan kehityksen juuri koulun vaikutuksesta, mistä sen puolista voisi varmuudella sanoa, etteivät ne ilman koulua olisi olemassa semmoi-

sina kuin ne nyt ovat. Tämä ei koske ainoastaan kansanluonteen peruspylväitä, niinkuin uskonnollista mieltä, rehellisyyttä, isänmaallisuutta ja yleistä ihmisrakkautta, vaan myöskin muita välillisempiä hyveitä: ahkeruutta, valppautta, huolellisuutta, järjestyksentuntoa ja kauneudenaistia, joita ei mikään hyvä koulu tahtoisi jättää teroittamatta ja istuttamatta nuorisoon. Kaikella tällä on näet sen ohessa muitakin tärkeitä lähteitä, niinkuin koti, kirkko, kirjallisuus ja yhteiskunnallinen elämä, puhumatta kansallisluonteista perinnöllisenä ominaisuutena.

Täytynee piankin tulla siihen päätökseen, että koulun osuus tämmöisten kansallisominaisuuksien kehittämisessä on kaikkina aikoina jääpä enemmän tai vähemmän epämääräiseksi, vaikea kun se lienee panna minkäänlaisen välittömän mittapuun alaiseksi. Jossakin määrin helpompaa olisi ehkä mitata sitä välillisesti, siten nimittäin, että tekisi päätelmiä koulun vaikutuksesta näissä suhteissa silmällä pitäen sen vaikutusta toisissa helpommin arvosteltavissa asioissa. Tosin tarvittaisiin silloin päätöksen täydennykseksi jonkinlainen vertaileva arvostelu siitä, mikä sija koulun toiminnassa on annettu noiden puheenalaisten hyveiden kasvattamiselle niiden vaikutusten rinnalla, joita koetetaan välittömästi mitata. Tämmöisinä alkuperäänsä nähden helpommin ja varmemmin arvosteltuina piirteinä kansan elämässä voisi kaiketikin pitää senkaltaista askaroimista, mikä ei ole mahdollinen ilman koulun antamia alkeistietoja, siis kaikkea lukemisen, kirjoittamisen ja laskennon taitoon perustuvaa toimintaa. Niin vaillinainen kuin tulos tämmöisestä tutkimustavasta saattaakin olla, niin se ehkä kuitenkin voipi luoda jonkinlaista valoa kansan elämän ja kansan koulun keskinäisiin suhteisiin.

Jotenkin tämänkaltaisissa mietteissä suuntasin eräänä kesäkuun päivänä matkani Dresdenistä Erzgebirgen pohjoisrinteille, joilla on asunut pari kolme sataa vuotta uskonpuhdistuksen ja protestanttisen kansakoulun parhaimpain vaikutusten alainen kansa; sen naapurina taas saman vuoriston vastaisilla rinteillä on asunut samaa saksalaista kansaa, mutta pitkin tätä aikaa kokonaan toisenlaisissa sivistysoloissa. En ollut mitään varsinaista tutkimusta ollenkaan suunnitellut, minulla ei ollut ohjelmaa eikä menettelytapaa sen valmiimpana, mutta päätin kuitenkin koettaa tarkata, kävikö näissä oloissa ehkä jo ensi silmäyksellä jotakin näkyviin koulun vaikutuksesta kansan jokapäiväisiin oloihin. —

Ken on Sachsenissa matkustanut, vaikkapa vain rautateitse, on epäilemättä saanut tältä matkaltaan muiston miellyttävästä ja hyvin asutusta

maasta, missä kauniit, suuret kylät valkoisine, tuuheaan viheriään peitettyine taloineen vaihtelevat korkeilla savutorvilla varustettujen tehtaitten ja huolellisesti viljeltyjen vainioiden kanssa. Samanlainen on maan yleisen viljelyksen leima Erzgebirgen rajaseudullakin, sillä erotuksella vain, että vuoriset metsämaisemat tuon tuostakin näköalan täyttävät. Ja jos rautatiematkan sijaan valitsee kävelyretken kylästä kylään, niin käy maan ulkonainen kultuurikanta vielä selvemmin näkyviin. Laajalti viljeltyjä vainioita, suuria tehtaita ja väkirikkaita kyliä näkee kyllä muuallakin, mutta sitä huolta ja järjestystä, mitä kaikki yksityisseikat täällä osoittavat, ei tapaa kaikkialla edes kultuurin rintamaissa. Jo korkeat, kilometrien laajuiset metsät, missä jokainen pilviä tavoitteleva honka on ihmiskäden kylvämä ja seisoo paikallaan suorassa rivissä, kuin sotamies äärettömässä armeijassa, herättää kunnioitusta sen kansan viljelyskuntoa kohtaan, joka ne on kasvattanut. Tätä kunnioitusta ei vähennä puhdas kanerva tai kangas metsän alla, missä ei risua näy, eikä tuo pinonen kuivia oksia köyhän miehen majan vieressä, joka osottaa, mihin kaikki karisseet ja karsitut puunaineksct ovat metsästä joutuneet. Sitä eivät myöskään vähennä lujat viertotiet noilla jyrkillä penkereillä kylien ja vainoiden välillä, jotka jyrkkyydestään ja rankoista sadekuuroista huolimatta pysyvät vahingoittumattomina. Maanmies, joka nelipyöräisen työvankkurinsa vieressä kulkien tulee matkamiestä vastaan, ajaa kahta kiiltävää hevosta, ja turhaan hakisit niiden valjaista risaisia siloja tai nuoranpäitä nahkahihnojen jatkona. Sekä vaunut että valjaat ovat moitteettomassa kunnossa.

Kylään tultuaan ei tiedä kumpaako enemmän ihmetellä, sen herttaista somuutta, noita kiiltävän valkeita muureja lehtipuitteissaan, vaiko tuota siisteyttä kaduilla ja pihoilla ja puutarhoissa, minkä kaikkialla näkee. Missä ovat rikkinäiset ikkunat, tyhjät ruuduttomat ikkunareiät, toisella saranalla ontuen kulkevat ulkorakennusten ovet, ränstyneet aidat, mädänneet katot, portaiden eteiset tunkiot ja muut tutut paikat monestakin ennen nähdystä maalaiskylästä? Niistä ei merkkiäkään, kaikki on kunnossa. —

Mutta mikä henkisen sivistyksen aste vastaa tätä aineellisen toimeliaisuuden, varallisuuden ja huolenpidon korkeata kantaa? Pistäydyin siellä täällä taloissa, joskus talonpojan kodissa, mutta enimmäkseen opettajien luona, joilla ylimalkain tapasi parhaimman paikallisten olojen tuntemisen. Keskustelu oli aivan vapaata, puuttui kaikkea tarkempaa suunnittelua, ja sen vuoksi olivat tulokset tietysti niukat ja hajanaiset. Mutta arvellen että

näitä oloja koskeva ammattikirjallisuus ei ehkä ole kaikkien lukijain saatavissa, piirrän tähän muistiinpanokirjastani seuraavat otteet:

Wiesa, kylä Erzgebirgellä. 2,400 asukasta, 36 maanomistajaa. — Eräässä talossa 26 hehtaaria maata, niistä 19 peltomaata; veroja ja maksuja 200 mk. — Hyvä toimeentulo, ei enää säästöjä tehty, mutta rakennettu talli ja kellari. — Ennen pidetty maanviljelyslehteä, nyt vain viikkolehti; ei varsinaista kirjanpitoa (isäntä ei ollut käyttänyt kynää kädessään 14—23 ikävuoden välillä). — Lisätietoja kylänopettajalta: kylissä noin $^1/_3$ talonpoikia pitää maanviljelyslehteä, miltei kaikilla asukkailla on uskonnollinen tai valtiollinen viikkolehti. —

Geiersdorf, kylä, 1,300 asukasta, 40 maanomistajaa. Luetaan jotenkin paljo kaunokirjallisuutta sekä maanviljelys- ja uskonnollista kirjallisuutta. Sanomalehtiä Annabergistä ja Chemnitzistä melkein joka perheessä tai 2:lla ja 3:lla perheellä yhteisesti. Maanmiesseura.

Eräässä työväenasunnossa vaimo 8 lapsen kanssa, mies kaupungissa (Annabergissä) työssä, ansaitsee 2 mk. päivässä. Asunto 3 huonetta. Lapsista neljä koulussa; valmistavat kotona ollessaan rihmanappeja koulupäivinä noin 6 tusinaa, joista saavat 40 pfennigiä, lupa-aikana 12 tusinaa päivässä. —

Mildenau, kylä, 2,800 asukasta, 105 maanomistajaa. — Maanmiesyhdistys, kaikki opettajat jäseniä, talonpojista 90 %; sillä kokouksia joka kuukausi, niissä esitelmiä; aikaisemmin pidettiin ammattilehtiä kodeissa, nyt esimies kokouksissa kertoo niiden tärkeimmän sisällyksen, sitten keskustellaan. — Muita yhdistyksiä: sotilasyhdistys (isänmaallisuutta, rakkautta hallitsijasukuun ja toveruustunnetta varten), lukuyhdistys (nuorempaa väkeä varten), naisväenyhdistys, sairaanhoitoyhdistys y. m., monet talonpoikain johtamia. — Jokainen lukee sanomalehteä, monet pitävät uskonnollisia sanomia. Kirkossa-käynti hyvä. Kirjanpitoa (yksinkertaista) noin 40 %:lla talonpojista. —

Cranzahl, kylä, 1,700 asukasta. Kansankirjastossa noin 400 nidosta. »Annaberger Wochenblatt» ja uskonnollisia lehtiä useimmissa taloissa. Kirjanpitoa maanomistajilla ja liikemiehillä (viimeksimainituilla pakollista). — Kirjoitusta harjoitetaan vähemmin, kuitenkin tilapäisesti yhdistyksissä. Yleis-poliitillinen harrastus vähempi, mutta paikallis-poliitillinen sitä virkeämpi; kolme puoluetta: maanomistajat (»Ansässige»), itselliset (muiden maalla omissa huoneissaan asuvat) ja irtain väestö.

Yhdistyselämä hyvin vilkas, ainakin 20 yhdistystä, noin 25—40—60 jäsentä kussakin. Lueteltiin seuraavat:

1. Maanmiesyhdistys.
2. Sotilasyhdistys.
3. Kirkkolauluyhdistys.
4. Miesten lauluyhdistys.
5. Lauluyhdistys »Liedertafel».
6. Evankelinen mies- ja
7. Nuorukais-yhdistys.
8. Terveydenhoitoyhdistys (homoiopaattinen).
9. Voimisteluyhdistys (80—100 jäsentä).
10. Hyväntekeväisyysyhdistys.
11. Naisväenyhdistys.
12. Sairasapuyhdistys. (Rahasto).
13. Hautausapuyhdistys. (Rahasto).
14. Palokunta. —

Tämä kultuurikuvaus ahtaissa puitteissa oikeuttanee meidät pienoiskoostaan huolimatta siihen päätökseen, että henkinen viljelys jossain mää-

rin vastaa ulkonaisen aineellisen viljelyksen kantaa. Se näyttää kieltämättä, että nykyajan monimuotoinen kultuurielämä on tunkeunut syvälle kansan riveihin ja painanut niihin henkevän leimansa. Yleensä osottaa, totta kyllä, tämä kuvaus valoisamman puolen kansan elämää, eikä sitä suinkaan ole niin ymmärrettävä, että varjopuolia ei todellisuudessa löytyisi enemmän kuin mitä ylempänä mainituissa keskusteluissa tuli esille. Mutta en kuitenkaan voinut torjua luotani sitä vaikutusta, että kansa ylipäänsä näytti iloiselta ja tyytyväiseltä. Suurkaupunkien yhteiskunnallista jännitystilaa ja työväestön synkkää toivottomuutta ei näillä päivänpaisteisilla rinteillä niin paljon huomannut; sosialistista agitatsionia kummastukseksemi monelta taholta vakuutettiin olevan sangen vähän. Ja kuitenkin oli olemisen taistelu niin äärettömän ankara ylenmääräisen asukasluvun vuoksi; lapsiltakin se riisti vapauden ja levon joutohetkinä koulunkäynnin välillä.

Missä määrin oli nyt koulu tähän yleiseen kultuurikantaan vaikuttanut? Voimmeko nähdä nimenomaan siitä lähteneitä erikoispiirteitä näissä elämänmuodoissa? Myöntäkäämme mielellämme, että siinä on paljon piirteitä, joissa tuntuu kirkon vaikutus lähinnä; niin esim. uskonnollisissa seuroissa ja hyväntekeväisissä yhteisyrityksissä. Myöskin sotilaslaitoksien jäljet ovat tuntuvissa. Mutta saanemme myöskin monen piirteen johtaa jotenkin välittömästi koulusta. Puhumatta yleisestä lukutaidosta ja lukuhalusta, kirjallisuuden viljelemisestä sekä jossain määrin levinneestä kirjanpidosta (lasku- ja kirjoitustaidosta), lienee oikeutettua nähdä laulun ja voimistelun viljelyksessä koulun perustavaa vaikutusta, samoin kuin myöskin kyvyssä pitää vireillä järjestettyä ja jatkuvaa yhteistoimintaa ylipäänsä. Siksi monipuolinen ja yhteisvoimainen henkinen rientoisuus keskellä ankaraa ruumiillista työtä ja olemisen taistelua osottaa epäilemättä henkisen elämän valveutumista, jota on vaikea käsittää saaduksi ilman jo muodostus-iällä hankittua vankkaa pohjaa. Niin totta kuin onkin, että useimmissa kultuuri-ilmiöissä yhdistyy vaikutuksia useamman kultuurilaitoksen puolelta ja niin mahdottomana kuin täytyneekin pitää näiden vaikutusten tarkkaa erittelemistä toisistaan, niin lienemme kuitenkin liioittelematta tosioloja oikeutetut menemään johtopäätöksissämme ainakin näin pitkälle. Onhan tämä käsitys jo yleiseen tietoisuuteenkin juurtunut. Koko maailmahan tietää ja uskoo, että »saksalainen koulumestari se ranskalaiset voitti». Kertomani huomiot ovat siten vain vaatimaton lisävalaistus tälle nykyajan käsitykselle koulun vaikutuksesta kansan elämään.

Lopetan nämä huomioni vielä yhdellä otteella muistikirjastani:

Weipert, böömiläinen raja-asema Erzgebirgellä.

Niin pian kuin astuu rajan yli, näkyy jonkunlainen erotus. Kivillä lasketut kadut ovat ruohottuneet, monessa paikassa tuntee kulkija kesän kuumuudessa mätänevien ruoka-ainesten hajun, puutarhat eivät ole kitketyt yhtä puhtaiksi, rautatieasema ei läheskään yhtä siisti. Kaupungista ulotessa näkee syrjäisemmissä teissä syvät rattaiden uurteet ja metsissä ei tapaa samaa järjestystä, joka paikkaa ei ole läheskään yhtä tarkasti ihmisen hyväksi käytetty. Mikä tämän muutoksen saa aikaan? Kansanrotuko? Ei, sillä samaa saksalaista kansaa asuu tälläkin puolella rajaa, tshekinkieltä ei kuule sanaakaan. Uskontoko? Todennäköisesti sekin puolestaan, sillä böömiläiset ovat katolilaisia. Koulu? Ainakin kuulee sanottavan, että koulunkäynnistä ei pidetä samaa tarkkaa vaaria.

2.

Vertaileva katsaus kansan elämään ja kansan kouluun, vaikkapa vain ohimennen luotu, niinkuin tässä edellä, saattaa olla kahteen suuntaan terveellinen. Ensiksi se antaa tosiasiallista perustusta nykyaikaisen kansanopetuksen merkityksen käsittämiseen ja tunnustamiseen. Mutta toiselta puolen se myöskin avaa näköalan niin sanoakseni sisäänpäin, itse koulun työvainiolle ja toimintapiiriin. Ja tämäkin ala saapi semmoisen vertailun kautta huomiota ansaitsevan valaistuksen.

Se näet antaa aihetta kysyä, mikä puoli koulun toimintaa kouluajan jälkeisessä elämässä tulee parhaiten ilmi, mikä sija koulun ohjelmassa tällä toiminnalla on ja onko tässä ohjelmassa ehkä vielä semmoistakin, joka oppimisessa »elämää varten» on arvoa vailla. Ja toiselta puolen: eikö ehkä voisi löytää vielä muita tähän asti käyttämättömiä keinoja koulun tekemiseen hedelmälliseksi elämää varten? Voitaisiinko ehkä vielä suoranaisemmin vaikuttaa kansan tapoihin ja oloihin, hakea lisää kosketuksia koulun ja kansanelämän välillä? Sanalla sanoen voitaisiin kysyä, olisiko koulun opetusohjelma minkäänlaisen uudistuksen tarpeessa siihen suuntaan että vanhoja aineksia vaihdettaisiin käytännöllisempiin uusiin, jotta koulu yhä voisi täysin määrin täyttää tärkeätä tehtäväänsä nykyajan kultuurielämässä. Vastaukset tähän kysymykseen ovat kaiketikin hyvin erilaiset, riippuen vastaajan katsantokannasta. Olevilla oloilla on aina puolustajansa, muuten ne tietysti eivät voisi pysyä kauankaan pystyssä. Heidän käsityksensä mukaan tietenkin kaikki tai ainakin enin osa sitä, mikä historiallisen kehityksen ja aikoinaan tapahtuneen harkinnan kautta on koulun työpiiriin

tullut, on omiansa antamaan lisänsä siihen yhteisvaikutukseen, jonka koulu oppilaihinsa tekee. Jos kokonaisuudessa on tärkeämpiä ja vähemmin tärkeitä osia, niin ne kuitenkin kaikki kokonaisuuteen kuuluvat. Ainoastaan suurimmalla varovaisuudella he sallivat vaihtaa mitään niistä toisiin aineksiin, jotka ajan vaatimuksesta koulun alalle pyrkivät. Toiset ovat ehkä valmiita leimaamaan paljonkin siitä, mitä koulussa tavataan, kuolleeksi pohjapainoksi, jolle ainoastaan ikä ja perinnöllinen kunnioitus antaa arvon. Kaikki, mikä ei voi itse todistaa olemassa-olonsa oikeutta ilmestymällä vaikuttavana voimana kansan elämässä, luetaan tähän ryhmään; ja monen mielestä se ryhmä ei suinkaan ole pieni.

Näin ollen teoreettinen väittely asiasta tuskin voisi yksimielisyyteen viedä. Mitä toinen pitäisi hyödyttömänä, se olisi kaiketi toisen mielestä kylläkin hyödyllistä. Ja jos uusi tunnustettaisiinkin hyväksi, niin ei vanhaa kuitenkaan pidettäisi mahdollisena syrjäyttää.

Varmempi pohja mielipiteiden yhteensovitukselle saataisiin ehkä siten, että aluksi katsottaisiin, mihin suuntaan olojen kehitys todellisuudessa on kulkemassa. Tahdon puolestani seuraavilla lehdillä koettaa osottaa, että nykyajan kansanopetuksessa todellakin on useampia virtauksia, jotka ilman muuta yhteyttä keskenänsä kuitenkin kaikki ovat siinä yhtäläisiä, että ne pyrkivät saattamaan kansakoulun kansan käteentuntuvia tarpoita palvelemaan. —

Ensimäisenä semmoisena suuntana tahtoisin mainita pyrinnön kohdistaa kansakoulun opetusohjelman siihen, mikä on kotoista ja likeistä, vähentämällä muukalaisia ja kaukaisia oloja koskevaa ainesta. Sallittakoon minun osottaa sitä muutamalla esimerkillä.

Jos luomme silmäyksen maantiedon opetukseen omassa kansakoulussamme, niin näemme yhden — tavallisesti ensimäisen — vuoden kurssin omistetuksi omalle maalle, johon tosin paikoittain tulee laajennettu kertaus viimeisellä luokalla. Kotiseudulle ja omalle maakunnalle, jossa oppilas todennäköisimmin tulee elämänsä viettämään, ei anneta laajempaa tilaa kuin maan muille osille, niin että oman pitäjän kylät ja oman läänin kulkureitit voivat olla tuntemattomat lapselle, joka osaa luetella hämmästyttävän määrän nimiä Lapinmaasta ja vaikkapa — Kiinasta. Jos taas tarkastamme maantiedon opetuksen ohjelmaa esim. Sachsenin maalaiskansa-

koulussa,[1] niin näkyy, että 8:sta kouluvuodesta 4 ensimäistä käytetään yksinomaan havainto-opetukseen kotiseudusta, 5:s Sachsenin, 6:s Saksanmaan, 7:s Europan ja 8:s muiden maanosien lukemiseen, kuitenkin koko ajan pitämällä kotimaata vertailukohtana. Siis $^3/_4$ aikaa kotimaan ja $^1/_4$ osan vieraiden maiden tuntemiseen, sillaikaa kuin suhde meillä on likimiten päinvastainen.

Dresdenin opetussuunnitelmassa v:lta 1892 kulkee kotiseudun ja kotimaan maantiedon opetus läpi koko varsinaisen koulun, (6 luokkaa) mutta sen rinnalla ilmestyy yleinen maantieto — visusti vertailunalaisena kotiolojen kanssa — 3:na viimeisenä vuotena, kuitenkin aluksi vain hyvin vähäisessä määrässä.

Ruotsin kouluissa on v. 1889 julkaistuissa vielä voimassa-olevissa mallikursseissa[2] huomattavana samanlainen suunta. Ulkomaan maantieto on enimmäkseen (ei kuitenkaan joka lajissa kansakouluja) supistettu yhteen koulun 4:stä vuosikurssista ja on nimenomaan huomautettu, että vähemmin täydellisesti opettajavoimilla varustetuissa kouluissa isänmaan maantiedon ulkopuolella oleva kurssi on opetettava suullisesti karttojen avulla ja luettamalla »sisältä» oppikirjasta.

Sveitsistä mainittakoon, että Zürichin varsinaisessa kansakoulussa (6 vuosikurssia) ynnä siihen liittyvässä jatkokoulussa (3 vuosikurssia) ainoastaan 7:ntenä vuonna luetaan Europan ja muiden maanosien maantietoa »suurimmassa lyhykäisyydessä».

Aivan samanlainen taipumus rajoittua kotioloihin on nähtävä historian opetuksessa. Meillä historian opetus ei käsitä ainoastaan isänmaan, vaan myöskin yleistä maailmanhistoriaa, molemmat erillään kulkevina opetusaineina; eikä suinkaan voine sanoa, että jälkimäisellä on ollut pienempi sija kuin edellisellä. Ruotsissa emme tapaa kansakoulussa muuta kuin isänmaanhistorian ja sen valaisemiseksi tarpeellisia silmäyksiä yleiseen historiaan. Saksassa on yleisellä historialla kansakoulussa hyvin vaatimaton sija. Maaseudulla Sachsenissa sitä esitetään viimeisellä luokalla; sitä edellisenä vuonna on esitetty vain yksityisiä kertomuksia vanhasta ajasta. Dresdenissä käytetään viimeisen edellisellä luokalla 20—25 tuntia vanhan ajan

[1] Edessäni on „Entwurf zu Stoff- und Stundenplänen für die einfachen Volks- und allgem. Fortbildungsschulen, von Schulrat W. Schreyer, Annaberg 1897".

[2] Normalplan för undervisningen i folkskolor och småskolor. Stockholm 1889.

historiaan ja viimeisellä ehkä yhtä paljon kuvauksiin uuden ajan historiasta ulkopuolella isänmaata.

Zürichissä historian opetus käsittää yksinomaan Sveitsin historian, kahdella luokalla kuitenkin »silmällä pitäen kuvia yleisestä historiasta, mikäli semmoiset ovat tarpeen isänmaanhistorian parempaan ymmärtämiseen.[1]

Jos siirrymme luonnontiedon alalle, ilmenee rajoittuminen siihen, mikä on oppilasta likinnä, jos mahdollista, vieläkin selvemmällä tavalla. Ruotsalainen opetusohjelma tosin ei sitä osota huomattavammassa määrässä, mutta sitä enemmän sveitsiläiset ja saksalaiset. Zürichissä ja Dresdenissä samoinkuin Sachsenin maalaiskouluissa on kokonansa hyljätty luonnonhistorian esittäminen systemaattisessa järjestelmässä ja ainakin Sachsenissa otettu nimenomaan käytäntöön esitystapa »luonnon-yhteiskunnittain», s. o. niin että opetusaines tarkastetaan siinä yhteydessä, missä se itse luonnossa esiintyy (eläin- ja kasvielämä, vieläpä maanlaatu ja fysikaaliset suhteet keskenäisessä vuorovaikutuksessaan puutarhassa, pellolla, niityllä, metsässä j. n. e.) Kuinka täydellisesti siinä on luovuttu tutustumasta oppilaille vieraaseen luontoon, osottaa se, että Sachsenin maaseutukouluissa — mikäli olen saanut tietooni — ei käytetä mitään luonnontiedon oppikirjaa laisinkaan; sama on todennäköisesti asianlaita myöskin kaupungeissa. —

Mitä näin voidaan esiintuoda siinä määrin kehittyneitä ja itsenäisiä kouluoloja edustavista maista kuin ovat Ruotsi, Saksa ja Sveitsi, se on jo epäilemättä tunnustettava huomioon-otettavaksi kehityssuunnaksi nykyajan kansakoulussa.

Mahdollisesti huomautetaan kuitenkin tässä, että semmoinen menettely kelpaa suuressa kultuurimaassa, mutta ei niin syrjäisessä sopessa sivistynyttä maailmaa, kuin meidän maa on. Tähän muistutukseen voisi ehkä vastata, ettei Ruotsi eikä Sveitsi ole suurempia sivistysmaita; vaikkapa kyllä korkealle kehittyneitä. Mutta olettaenkin, että esim. Ruotsi ja Suomi tässä kohden olisivat aivan eri asemassa, ja myöntäen, että syrjäisempi kansa saa enemmän ponnistella pysyäkseen tarpeellisessa kultuuriyhteydessä muun maailman kanssa, voitaneen sittenkin kysyä, eikö meidän tästä huolimatta olisi tässä kohden seurattava annettua esimerkkiä ja emmekö juuri siten voisi parhaiten osottaa tämän kultuuriyhteyden itsellemme omista-

[1] Lehrplan der Primarschule vom 27 April 1892.

neemme. Tämmöiseen menettelyyn olisi mielestäni kaksikin sangen painavaa syytä. Ensimäinen on liika ahtaus opetussuunnitelmassa, opetusaineksen paljouden vika, joka jo painajaisena painaa juuri meidän kansakoulua. Tämä ei salli minkään opetusaineen tulla täyteen oikeuteensa. Oppilaan pääseminen havainnolliseen käsitykseen asioista (mikä aina edellyttää individualisia kuvauksia) ja siihen perustuva itsenäinen ajatteleminen sekä mielikuvituksen ja tunteen syventyminen opetusaineeseen — kaikki tämä, josta opetuksen kasvatuksellinen arvo riippuu, hukkuu aineksen paljouteen, jota ei jaksa sulattaa. Ainoaksi mahdolliseksi tavaksi tulla toimeen liiallisen ainepaljouden kanssa on koneellisesti omistava ulkoluku oppilaan, ja hätäinen läksyn kuulustelu opettajan puolelta. Se on menettelytapa, johon liian laaja oppiaines välttämättä viepi. Ja se menettelytapa on omiansa tuottamaan vain kuivan ja laihan ulkonaisen tietokuoren, minkä oppilas luopi päältään samalla kuin hän koulun jättää. Siitä ei näy elämässä jälkiä.

Jo kauan on uudempi kasvatustiede taistellut opetusaineksen liiallisuutta, »didaktista materialismia» vastaan monessa muussakin kohdassa kuin tässä puheenalaisista. Se taistelu on jo ruvennut kantamaan hedelmiä Saksan kouluohjelmissa. Katumista ei varmaankaan olisi, jos kehitys muuallakin ohjattaisiin samaan suuntaan.

Mutta vaikkei tätä opetusohjelman ahtautta olisikaan — eiköhän sittenkin olisi syytä muukalaista ainesta supistaa? Eiköhän ihmisen tulle olla ja tuntea olevansa oman ympäristönsä — sanottakoon tässä oman kansansa — jäsen, ennenkuin hän voipi päästä todellisesti hedelmälliseen yhteyteen muun maailman kanssa? Ne muruset pintapuolista tietoa muista maista, mitkä kansakoulun oppilas voipi saada, eivät voi hänen sielussaan todenperäisesti itää, niillä kun ei ole tarpeellista maaperää kosketuksissa sen elämän kanssa, jota hän itse elää ja on elävä. Toista on, jos hän oppii elävällä harrastuksella ottamaan osaa oman ympäristönsä ja vähitellen oman kansansa elämään; kun hän sitten näkee, että tämä kansa on vuorovaikutuksessa suuremman kultuuriyhteyden kanssa, kääntyy hänen silmänsä kyllä aikanaan tästä jäsenestä siihen kokonaisuuteen, johon se kuuluu. Ja silloin vasta on maaperä valmis laajemmalle opetukselle.

Muutoin ei käsitys kansakoulusta kotimaiseen ja kansalliseen sivistysainekseen rajoittuvana oppilaitoksena suinkaan ole meilläkään uusi eikä ennen kuulumaton. Prof. Z. J. Cleve sanoo koulupedagogiikassaan: »Kansakou-

lulla on — — — tarkoituksena antaa kansanlasten suurelle enemmistölle kykyä omistaa sitä tietoa, mikä on tarpeen kansallisen elämän eri ilmiöiden ymmärtämiseen. Kansan usko, sen kieli, kirjallisuus ja historia ynnä isänmaan maantieto ja tilasto ovat siis yhdessä ympäröivän luonnon ja muotosekä suureopin kanssa opetuksen pääasialliset esineet». Tähän hän lisää kohta jäljestäpäin: »Tämä koulu on, lakattuaan olemasta suorastaan kirkollinen laitos, melkein kaikkialla aluksi ryhtynyt hyödyllisten tietojen nimellä välittämään eri tieteiden alkeista haettua muistitietoa. Mutta mikäli kokemus on tehnyt selväksi semmoisen menettelyn hedelmättömyyden, on sen täytynyt hakea oikean tukensa äidinkielestä ja kansalliskirjallisuudesta». Se käsityskanta, mikä näissä sanoissa niin selvästi ilmenee, ei muutu siitä, että hän myöntää »isänmaan maantietoa ja historiaa ei voitavan kokonaan erottaa yleisestä maantiedosta ja historiasta». Juuri samaahan sisältää saksalainen ja sveitsiläinen periaate, jonka mukaan on käsitettävä ulkomaata sikäli kuin se isänmaan oloja valaisee. (Jatk.)

Näköaloja ihmiskunnan tulevaisuuteen.

Kirjoittanut

WINCENTY LUTOSLAWSKI.

Suomennos tekijän käsikirjoituksesta.[1]

—

Sen nojalla mitä ihminen nykyisyydestä tietää, tekee hän johtopäätöksiä tulevaisuudesta. Tähtientutkijat esimerkiksi saattavat edeltäkäsin määrätä tähtien liikkeet, lääkärit arvaavat jo taudin kestäessä, miten se tulee päättymään ja filosofien tehtäväksi näkyy jääneen ennustaa ihmiskunnan tulevaisuuden kehitystä. Mutta, kuten tiedämme, eivät tähtitieteilijäin las-

[1] Seuraava kirjoitus on luku „Mächtige Seelen und geistige Affinitäten als Elemente des menschlichen Fortschritts“ nimisestä teoksesta, jonka tekijä piakkoin aikoo Saksassa julkaista. Tässä teoksessa puolalainen tekijä laajemmalti käsittelee samoja kysymyksiä, jotka supistetussa muodossa ovat esitettyinä hänen meidän yliopistossamme julkaisemassaan tohtoriväitöksessä „Individualistisen maailmankatsomuksen perusedellytyksistä ja johtopäätöksistä“.

kut tarkalleen pidä paikkaansa: havaintojen tulokset eroavat teoreettisista laskuista vaikkapa pääasiallisesti olisivatkin yhtäpitäväiset. Painovoimalaki oli jo ennen Neptunuksen tuntemista yleisesti tunnustettu päteväksi, vaikkapa tuntemattoman taivaankappaleen olemassa-olo välttämättömästi aiheutti eroavaisuuksia tähtitieteellisten laskujen ja huomioiden välillä. Neptunuksen keksiminenhän aiheutuikin, kuten tunnettu, siitä, että toisen kiertotähden, Uranuksen, laskettu rata ei sopinut yhteen tehtyjen havaintojen kanssa, josta tähtientutkijat voivat päättää tuntemattoman »häiritsijän» olemassa-olon. Ja sittenkin kun uuden taivaankappaleen keksiminen selvitti näiden eroavaisuuksien syyn, niin tämän yhden virheenaiheen poistuminen ei ole voinut aikaansaada sitä että kaikki nuo eroavaisuudet olisivat kadonneet, vaan uudet huomiot aiheuttavat yhä edelleen muutoksia vanhojen huomioiden perustuksella tehtyihin laskuihin. Vielä vähemmin pitävät paikkansa lääkärien ennustukset, sillä ne koskevat ihmisruumista, joka on kokoonpantu korkeammista monaadeista,[1] jotka enemmän käyttävät vapauttaan kuin taivaankappalten atomit. Mutta vielä tukalampaa on filosofin ruveta näyttelemään erehtymättömän profeetan osaa, koska hänen johtopäätöksensä koskevat ihmisten sieluja, jotka kaikista maailmassa tunnetuista olioista ovat riippumattomimmat ja jotka koska tahansa saattavat poiketa tielle, joka ei vastaa meidän toivomuksiamme ja odotuksiamme.

Ja kuitenkin saatamme, jos hyväksymme muutamia edellytyksiä, ja tarkastelemme niiden seurauksia, tehdä arveluja tulevaisuudesta. Emme saata tietää, tuleeko ihmiskunta kulkemaan sitä tietä, jota me toivomme ja tuleeko se liittymään meidän ihanteihimme. Ajan merkit ovat ristiriitaiset, niitä saattaa selittää aivan vastakkaisilla tavoilla. Poliittinen sorto näyttää nykyään olevan suurempi kuin tämän vuosisadan alussa, jos nimittäin kiinnittää huomiota yksityisseikkoihin. Mutta jos, unohtamalla ja anteeksiantamalla katkerimmatkin kärsimämme vääryydet, syrjäytämme kaikki personalliset rajoitukset ja asetumme jumalallisesta korkeudesta katselemaan ihmiskuntaa, niin meidän täytyy myöntää, että esi-isämme kyllä ovat saaneet kokea vaikeampiakin aikoja.

---

[1] Tekijä hyväksyy Leibnizin monaadiopin, jonka mukaan kaikki alkuoliot ovat sielullisia olentoja, „monaadeja“. Atomeja, aineen eli materian alkuosia hän katsoo myöskin sielullisiksi, mutta ne seisovat sieluelämän alimmalla kehitysasteella, „käyttävät vapauttaan“ vähimmässä määrässä. Toim. muist.

Verrattain myöhäisinä aikoina on sivistyneissä maissa ruvettu kehittämään aineellista elämää suurempaan täydellisyyteen, alettu aineellisilla keinoilla säästää ihmistyötä, parannettu kulkuneuvoja ja terveydellisiä oloja. Mutta näille toimenpiteille osataan jo antaa niiden oikea arvo. Vaan epäiltävää on, onko kahtena viime vuosituhantena siveellinen elämä samassa määrin edistynyt. Nykyajan tehtaantyömiesten tilaa on usein verrattu muinaisajan orjien tilaan. Mutta jos tässä vertailussa orja on havaittu onnellisemmaksi, niin perustuu arvostelu yksipuoliseen katsantotapaan elämästä. Saattaa olla, että orja sai parempaa ravintoa ja että hänellä oli enemmän tilaisuutta tyydyttää aistillisia tarpeitaan — joka tosin sekin on epäiltävää. Mutta orja oli kokonaan riippuvainen herrastaan, eihän hän hengestäänkään saattanut olla varma, joten hänen tilansa siis kuitenkin oli arvottomampi kuin niinsanotun tehdasorjan. Sitäpaitsi ei orjilla ollut vapautta lakata työstään, kun sitävastoin tehtaantyömiehet aina saattavat käyttää aseenaan tätä keinoa.

Suurin erotus orjien ja työmiesten välillä on kuitenkin se, että jälkimäiset rajattomalla vapaudella saavat käyttää ansionsa hyväkseen. Ja tämä vapaus tekee mahdolliseksi laillisen taistelun tehtaanisännän ja työmiesten välillä, jota mahdollisuutta vanhanajan orjat eivät tunteneet. Ja vaikka meidän täytyisi myöntää sekin, että nälkäkuolema useammin uhkaa nykyaikaista työmiestä kuin vanhanajan orjaa, niin olisi selvää, että nälkäkuolema on pidettävä orjuutta parempana, koska siten tarjoutuu mahdollisuus pelotta vastustaa vääryyttä. Eläin ehkä mieluummin olisi sultaanin lempiorjana kuin työmiehenä Englannin vuorikaivoksissa, mutta vapaa sielu valitsisi viimeksimainitun osan.

Yleisen mielipiteen riippumattomuus on todellakin edistynyt. Sokrates tuomittiin aikoinaan kuolemaan sentähden, että hän oli levittänyt uskonnollista vakaumustaan; sellaista ei nykyisessä Englannissa enää saattaisi tapahtua, ja yksin Ranskassa, Saksassa ja Venäjällä rangaistaisiin Sokrateen teko lievemmällä tavalla: hänet suljettaisiin vankeuteen tai ajettaisiin maanpakolaisuuteen. Painovapaus on siveellinen voitto, joka saatiin vasta viime vuosisadan kuluessa. Naisemansipatsioni ja raittiudenharrastajien menestykset osottavat niinikään, että siveelliset olot ovat paranemaan päin. Kansainväliset sovinto-oikeudet, kansanedustus, vapaat koulu- ja kirkolliset olot edistyvät useissa maissa — kun sitävastoin toisissa sotilasvalta, diplomaattinen teeskentely, rikkaitten ylellinen elämä, turmelus, rahakeinottelut

liikemaailmassa, kansallisuussorto ja uskonnolliset vainot kasvamistaan kasvavat.

Yhteiskuntaolojen parantajat ja haaveilijat luulevat, että ainoastaan äkkinäiset käänteet, kuten sodat ja vallankumoukset, voisivat matkaansaattaa muutoksen parempaan päin. Sosialistit panevat toivonsa mahtavaan hallitukseen, anarkistit taas tahtovat pommeilla murskata kaikki hallitukset. Molemmat turvautuvat aineellisiin mahtikeinoihin. Optimistit julistavat maailmalle, että tieteen edistys on tekevä lopun taudeista ja köyhyydestä, kunhan ihmiset kemiallisesti ovat oppineet halvalla valmistamaan elantotarpeensa ja kun sähkön mahtava voima kaikkialla on päässyt vaikuttamaan. Pessimistit uskovat kanuunain, pääomien ja muitten pahojen voimien yhtä hirveään kuin ratkaisevaan herruuteen. Näitä tulevaisuussuunnitelmia tehdessä jätetään usein filosofian mahti huomioon ottamatta ja unohdetaan tavallisesti, että kaikkia aineellisia ehtoja on ajateltava vasta toisessa sijassa, kun sitävastoin päämääränä on oleva yksilöjen, kansallisuuksien ja koko ihmiskunnan siveellinen edistys.

Usein on edellytetty, että siveelliset olot voisivat parantua, jos aineellisen työn tuottavaisuus tulisi suuremmaksi. Opettavaista varmaan on, tällaisia suunnitelmia tehdessä, ajatella, mitä seurauksia yhteiskunnallisille oloille tulisi, jos jokapäiväiseen elämään sovitettaisiin muutamia periaatteita, jotka filosofeille ovat tuttuja jo Platonin ajoilta, mutta joita ei koskaan ole otettu käytäntöön. Tällaisia periaatteita, joissa on ihmeellinen voima, ovat: sielun kuolemattomuus, jumalallinen johto inhimillisissä asioissa, yleinen veljeys eli lähimmäisrakkaus.

Nämät periaatteet ovat filosofit jo aikoja sitten tunnustaneet oikeiksi. Kristinusko niitä sittemmin on levittänyt ja miljoonat ihmiset niitä ulkonaisesti tunnustavat. Mutta eri asia on ne ulkonaisesti tunnustaa, eri asia elää niiden mukaan. Jokainen meistä tuntee monta kristittyä, jopa kristillisiä pappejakin, jotka pitävät uskoa todelliseen kuolemattomuuteen hullutuksena. He tyytyvät kuolemattomuuteen, jolla ei ole mitään tekemistä persoonan kanssa sellaisena, jommoisena me sen tunnemme. Siten pysyy kuolemattomuus heille abstraktisena uskonkappaleena, jota ei koskaan oteta käytäntöön. Heidän toimintansa tarkoittaa ainoastaan tätä elämää ja kuolemaa he suuresti pelkäävät. Heidän suurena päämääränään on saavuttaa aineellinen tyydytys ja ulkonainen arvo, he tahtovat kiivetä korkeammalle kuin muut, eivätkä pyri sisälliseen täydellisyyteen ja sielun kehitykseen.

Mutta ajatelkaamme, että jossakin maan päällä tai kaikkeudessa olisi yhteiskunta, jonka kansalaiset ovat vakuutetut kuolemattomuudestaan: he pitävät väliaikaista elämänmuotoansa ainoastaan harjoituksena, joka tähtää sen ulkopuolella olevaan päämääräänsä ja jota johtaa ihmisneroa paljon viiaampi ja voimakkaampi kaitselmus. Ajatelkaamme, että näitä kansalaisia elähyttää yleisen veljeyden likeinen side ja että he todella rakastavat lähimäistään niinkuin itseään, tai enemmän kuin itseään. Heitä ei kuolema kauhistuta, sillä se on heille herääminen täydellisempään tietoisuuteen, palkka velvollisuuksien täyttämisestä, toimenpide, johon kaitselmus ryhtyy meidän hyväksemme ja joka ei meille saata tuottaa minkäänlaista tappiota; sillä kuolemankin jälkeen saamme me pitää huolta niistä, joihin täällä olemme kiintyneet, ja sitten voimmekin paljoa paremmin auttaa rakkaitamme kuin eläessämme, jolloin olemme riippuvaiset ruumiistamme ja aina tunnemme, että vaikutustamme rajoittaa puutteellisuus. Näin ollen ja tämän vakaumuksen vallitessa ei ihminen suinkaan pelkää kuolemaa, vaan hän päinvastoin ilolla tervehtii sitä, jos se tulee velvollisuuksiamme täyttäessä tai vakaumustamme puolustaessa. Ihmiset, jotka ovat vakautuneet tästä totuudesta pysyvät elämässä ainoastaan sentähden, että heitä elähyttää harras halu palvella niitä tarkoituksia, joita varten he syntyivät maailmaan, ja kehittää omaansa ja lähimäisensä täydellisyyttä niin pitkälle kuin suinkin.

Ne psykologiset ehdot, joita tässä edellytämme, eivät laisinkaan ole mahdottomat, eikä niitä tarvitse etsiä edes todellisten kokemustemme ulkopuolelta. Tämänlaatuisia ihmisiä on aina ollut ja heidän lukumääränsä kasvaa kasvamistaan. Varsinainen vaikeus on ainoastaan se, miten kaikki kansalaiset samassa maassa saataisiin käännetyiksi samaan vakaumukseen. Mutta tämäkään vaikeus ei ole voittamaton, ja me emme suinkaan saa edellyttää, ettei maailmankaikkeudessa, ehkäpä omassa planeettijärjestelmässämme olisi tai voisi perustaa tuollaista vapaitten, rakastavaisten olentojen yhteiskuntaa. Kutsukaamme sitä Eleutheriaksi (»Vapahistoksi», kreikk. sanasta *eleutheros*, vapaa) ja koettakaamme luoda itsellemme kuva eleutherialaisten elinehdoista.

Heitä hallitsevat tietysti heidän yhteiskuntansa viisaimmat ja parhaimmat jäsenet ja heidän johtajansa pysyvät kauan viroissaan, koskei kunnianhimo houkuttele ketään pyrkimään poliittiseen valtaan, niinkuin maailmassa nykyään niin usein tapahtuu. Koska perustus- ja muut lait ovat etevien filosofisesti sivistyneitten lainoppineitten säätämät, niin ne kaipaavat san-

gen vähän muutoksia, joten lainsäätämistoimi vähenee pienimpään mahdolliseen määrään. Käräjöiminen ja riidat supistuvat eleutherialaisten kesken sellaisiin poikkeustapauksiin, jolloin rehellisten ja hyväntahtoistenkin ihmisten kesken joskus saattaa syntyä erimielisyyttä velvollisuuksista ja oikeuksista. Eleutherialaisella ulkoasiainministeristöllä tulee olemaan sangen vähän työtä, sillä eleutherialaiset eivät koskaan sekaannu muitten maitten asioihin, eivät hyökkää muitten kansojen kimppuun eivätkä koeta kukistaa niitä valtansa alle. Heidän lähettiläänsä ovat naapurimaissa saavuttaneet sellaisen kunnioituksen, että he sovinto-oikeuden kautta saattavat ratkaista kaikki riitakysymykset, jos niitä sattuisi syntymään eleutherialaisten ja muitten kansallisuuksien kesken.

Ulkoapäin tulevaa hyökkäystä vastaan puolustautuvat eleutherialaiset urhoollisesti ja menevät mielemmin kuolemaan kuin kadottavat vapautensa. Siten riittää pieni sotajoukko ja laivasto puolustamaan heidän maansa rajoja ja turvaamaan heidän suhdettaan vähemmin sivistyneisiin kansoihin. Kaikki nämät seikat vaikuttavat, että menot oikeuden ja vallan ministeristöistä huomattavasti vähenevät, kun sitävastoin tulot valtion omaisuudesta maassa, jossa vallitsee järjestys ja rauha, jossa eivät poliittiset rettelöt vaikuta taloudellisiin oloihin, jossa jokaisen työ tarkoittaa joko aineellista tuotantoa tai tieteen ja taiteen edistystä, rajattomasti kasvavat.

Eleutherialaisen valtakunnan suuri rikkaus tekee mahdolliseksi suurten kustannusten käyttämisen kulkuneuvoihin ja kokoelmiin. Luonnonihania paikkojaan eleutherialaiset hoitavat suurella huolella ja sekä omilla kansalaisilla että muukalaisilla on niihin aina vapaa pääsy. Suurissakin kaupungeissa tavataan tiheässä aukioita ja puutarhoja, joissa kauniitten kasvien ja tuoksuvien kukkasien keskellä ylenee ihania taideteoksia. Eleutherialaisessa kansallismuseossa tulee olemaan kirjastoja, lukuhuoneita, taidekokoelmia ja koko museon tarkoitus on oleva edistää tieteen ja taiteen kehitystä. Vapaammin kuin meidän aikoinamme saattavat eleutherialaiset solmia ystävyysliittoja muitten kansalaisten kanssa, sillä posti- ja matkustajaliike on oleva maksuton. Ja kirjeenvaihto ja muut personalliset siteet tulevat parhaiten takaamaan, että jokainen kansalainen on löytävä mieluisan ja luonteelleen sopivan vaikutusalan.

Ihmiset tulevat kehittämään lahjojaan kaikkiin suuntiin pitämättä päämääränään taloudellista voittoa, niinkuin meidän aikoinamme. Köyhyys ja rikkaus tosin eivät lakkaa olemasta, sillä eri personallisia kykyjä palkitaan

ansion mukaan, ja muutamat kansalaiset ovat toisia etevämmät aineellisten arvomäärien tuotannossa. Mutta ylellisyys ja työttömyys tulevat lakkaamaan, vaikkei niitä laissa kiellctäkkään. Rikkaat tulevat käyttämään osan tuloistaan yleisiin tarpeisiin, ja katsomaan velvollisuudekseen tehdä jotakin hyödyllistä työtä. Tehtaanisäntä ei ole pitävä silmämääränään yksin omaa etuaan, vaan apulaistensakin hyötyä; edistynyt tiede opettaa ihmisiä helpommin valmistamaan elintarpeensa, joten työtunnit vähenevät, vaikka palkat nousevat. Siten jää työmiehelle aikaa kotoiseen elämään ja henkiseen kehitykseen. Sivistyneitten työ tulee täydellisemmäksi, sillä kunniantunne yllyttää jokaista täyttämään velvollisuutensa niin hyvin kuin suinkin. Työn täydellisesti vapaa järjestely suojelee jokaista työmiestä kadottamasta ansiotaan.

Työmarkkinoilla tulevat suhteet olemaan aivan päinvastaiset kuin nyt: kysyntä työnteettäjien puolelta tulee olemaan paljon suurempi kuin tarjonta työtätekevien puolelta. Nykyään tehdään työtä pääasiallisesti määrättyjen mallien mukaan ja kysyjäin tarpeitten tyydyttämiseksi. Ne, joilla on aikaa, viettävät sen tavallisesti joutilaina ja käyttävät tulonsa omiin huvituksiinsa. Mutta niiden psykologisten edellytysten vallitessa, joista tässä olemme puhuneet, tullaan Eleutheriassa niin innokkaasti ajattelemaan uusia tuotantokeinoja ja tarkoitusperiä, ettei työvoimien tarjous mitenkään enää vastaa yhä enentyvää työntekijäin kysyntää. Nyt sitävastoin miettii ainoastaan sangen pieni osa ihmisiä, millä keinoilla yhteiskuntaa parhaiten vietäisiin eteenpäin henkisessä, siveellisessä ja aineellisessa suhteessa.

Eleutheriassa pitäisi jokainen rikas mies velvollisuutenaan tehdä jotakin tähän suuntaan, joko itse tai tarjoamalla varansa toisten kekseliäämpien henkilöiden käytettäväksi, jotta he saattaisivat työskennellä yhteisen hyvän eteen. Nykyään tehdään kaikki työ jo olevien tarpeiden tyydyttämiseksi ja yksityisten elämän ylläpidon varmistamiseksi. Yhteiskunnassa, jonka pyrintönä on saattaa kaikkien ihmisten elämä korkeammalle asteelle, yllyttäisi halvinkin ja yksinkertaisinkin työ jokaista pyrkimään täydellisyyteen. Tämä alituinen ponnistus päästä ihannetta likemmä toteuttaisi vähitellen ihanteen jokaisessa elämän yksityiskohdassa. Kukaan eleutherialainen ei tuntisi itseään onnelliseksi ylellisyyden nautinnossa, kun hänen veljeltänsä puuttuu välttämättömimmät elintarpeet. Jos kaikki kansalaiset pyrkisivät täydellisesti tyydyttämään kaikkien tarpeita ja lukisivat näihin tarpeisiin

myöskin henkiset ja siveelliset tarpeet, niin kasvaisi tarpeiden luku pian niin suuresti, ettei kenelläkään olisi syytä kadehtia toisensa aineellisia etuja.

Silloin tulisi myöskin käsitys perhe-elämästä merkillisesti täydellistymään. Avioliittoon ei koskaan mentäisi kunnian tai rahan tähden, ja puolisoiden oivallinen yhteistoiminta ja heidän tunne- ja ajatuselämänsä sopusointuisuus tulisi levittämään jokaiseen kotiin sen onnen ja tyytyväisyyden, jonka nykyään saattaa tavata ainoastaan hyvin harvoin. Lapset, jotka syntyisivät tällaisista rakkauden-avioliitoista, rakastaisivat koko elämänsä ajan sydämellisesti vanhempiaan ja pyrkisivät aina samoja päämääriä kohti kuin hekin. Nämät kiinteät perhesiteet tekisivät yksityisen suhteen yhteiskuntaan lujemmaksi kuin itsekkäässä yhteiskunnassa ikinä olisi mahdollista.

Nyt ajattelevat enimmät ihmiset ainoastaan omaa elämäänsä ja omaa menestystään. Eleutheriassa harrastavat tuhannet ystävät joka yksityisen ihmisen onnea, ja hän saattaa aina olla varma heidän avustaan. Ja nämät ystävät tuntevat perinpohjaisesti jokaisen yksityisen kansalaisensa luonteen, kyvyn ja tarkoitukset. Nykyisyydessä perustuvat personalliset suhteet etujen-etsintään; jos tämä pyrintö voitaisiin vaihtaa yhteistunteeksi, niin syntyisi yhteiskuntaoloihin vilpittömyys, joka nykyään ainoastaan poikkeustiloissa vallitsee likeisinten ystävien kesken. Tällaisen rakkauden vallitessa olisi tietysti kaikki epäluuloinen varovaisuus turha. Osan aikaamme käyttäisimme omaan elintehtäväämme ja loput seurustelemiseen toisten kanssa: kuuntelisimme kuinka he kertovat meille elintehtävästään, vaihtaisimme heidän kanssaan ajatuksia ja tunteita ja selittäisimme heille tarkoituksiamme.

Keskustelu tällaisten ystävien kesken tulisi olemaan tavattoman opettavainen ja luomisvoimia herättävä. He tottuisivat katselemaan ihmiselämää taideteokseksi, joka milloin on ihana, milloin pilattu, mutta joka aina on parannettavissa. Tässä korkeimmassa taiteessa voi sympatia hyvin paljon auttaa taiteilijaa, ja jos hän tehtäviinsä tarvitsee joitakin harvinaisia aineksia, niin hän löytää ne helpommin, jos tuhat ystävää on hänen kanssaan etsimässä, kuin jos hän yksinään taistelisi kaikkia muita vastaan, ollen pakotettu jättämään sen, mikä välttämättömimmin on tehtävä, ihmisten haltuun, jotka eivät laisinkaan ymmärrä antaa sille arvoa ja käyttää sitä.

Kirjailija saisi miltei jokaiselta lukijaltaan huomautuksia teoksistaan, joten hän pysyisi alituisessa vuorovaikutuksessa yleisönsä kanssa. Nykyään ei lukijoilla ole aikaa eikä halua olla avullisina täydellistyttämässä lukemiaan teoksia, joko korjaamalla virheitä tai täydentämällä puutteellisuuk-

sia. Taiteilijatkin menestyisivät erinomaisesti tällaisen myötätuntoisen arvostelun ilmanalassa. Omintakeiset luomat tietysti aina herättävät vastustusta, mutta omintakeinen työmies on siksi väkevä, että hän voittaa kaiken vastuksen, varsinkin jos hänellä on apunaan ystäviensä myötätuntoisuus. Sitäpaitsi ei Eleutheriassa kohdeltaisi uutuuksia sellaisella ennakkoluulolla kuin nykyisessä yhteiskunnassa. Siellä tuomittaisiin hyödyttömiä, jopa vahingollisiakin kokeita lempeydellä, kunhan niistä vain kävisi selville hyvä tahto. Rakkaus ihanteelliseen täydellisyyteen ja yhtäläisten sielujen vapaa liittoutuminen yhteisten tarkoitusten saavuttamiseksi vaikuttaisi, että ihmiset suuremmalla suvaitsevaisuudella kohtelisivat toisinajattelevia; sitäpaitsi eleutherialaisilla pian kasvaisi varasto perinpohjaisesti harkittuja ja oikeiksi todistettuja totuuksia, joitten nojalla he ymmärtäisivät toisiaan paljoa paremmin kuin nykyiset europpalaiset.

Tämä kaikki on seurauksena muutamista harvoista, yleiskelpoisista, maailmankatsantoon johtavista filosofisista periaatteista, jonka maailmankatsannon mukaan eivät aineelliset ilmiöt eivätkä ohimenevät maalliset tarkoitusperät ratkaisevasti vaikuta meidän tekoihimme. Emmekä me edes vahingoita näitä ohimeneviä tarkoitusperiä emmekä tämän elämän aineellisia ehtoja, kun me kohoten niitten yläpuolelle pyrimme inhimillisen toiminnan viimeisiä ja todellisia tarkoitusperiä kohti. Muutamat aineelliset keinot ja ehdot ovat välttämättömät, ja ihanteelliset eleutherialaiset toimittaisivat ne itselleen yhtä varmaan kuin nykyajan käytännölliset europpalaiset.

Sen todistaa myöskin suurinten teknillisten keksintöjen historia. Sillä nämät keksinnöt teki usein teoreetikko, joka ei laisinkaan välittänyt käytännöllisistä eduista. Niinkauan kuin kemistit pitivät kullantekoa käytännöllisenä tarkoitusperänä, niin he pääsivät tuskin ollenkaan eteenpäin aineen tuntemisessa. Mutta tämän tuntemisen tultua pääasiaksi on tehty paljon tärkeitä käytännöllisiä keksintöjä, ja kultaakin voidaan ehkä joskus saada halvemmista aineista, joista sitä vähimmin odotetaan. Ei siis ollenkaan tarvitse pelätä, että kaikki sosialististen utopistien lupaamat aineelliset edistykset ja menestykset välttämättömästi puuttuisivat individualistisesta Eleutheriasta. Mutta ne eivät siellä ole elintarkoituksena, vaan ainoastaan todisteena siitä, että kaikki ottavat osaa työhön yhteisen hyvän eteen ja välikappaleina vakavampien tarkoitusten saavuttamiseksi.

Aineellisen tuotannon edistys tekee vapaan ajan pitemmäksi, jota ihminen siveelliseen kehitykseensä sekä toivoo että tarvitsee. Väärin on

luulla, että varallisuus aina johtaisi toimettomuuteen. Ainoastaan ne, jotka pitävät sitä päämääränään ja jotka eivät pyri sitä korkeammalle, se saattaa toimettomuuteen. Heidän riennoissaan tapahtuu tietysti pysähdys, kun he ovat saavuttaneet rajoitetun määränsä ja kun heidän aineelliset tarpeensa ovat tulleet tyydytetyiksi. Mutta eleutherialaisten sielut ovat jalompaa laatua. Heille alkaa varsinainen työ vasta silloin, kun heillä on vapaus tehdä mitä he haluavat. Heidän mielestään on alentavaa tehdä työtä aineellisten etujen saavuttamiseksi ja he pitävät rikkautta ainoastaan vapaan työnsä seurauksena. Kirjailija, joka todella kirjoittaa hyviä, paljon luettuja kirjoja, saa teoksistaan hyvän maksun, ilman että hänen tarvitsee kirjoittaa rahan edestä. Parhaimmissa ihmisissä kaikista ammattiluokista vallitsee samanlainen suhde aineellisten etujen ja siveellisten tarkoitusperien välillä. Lääkäri, jonka ainoana päämääränä olisi potilaitten terveys ja joka todellisella menestyksellä parantaisi sairaitaan, ei varmaankaan kuolisi nälkään, vaikkei hän laisinkaan välittäisi maksusta ja vaikka hän ottaisi ainoastaan niin paljon kuin hänelle vapaaehtoisesti tarjotaan. Hänen toimeentulonsa olisi sitä varmempi, koska hän työskentelisi korkeammalla sivistysasteella olevassa yhteiskunnassa.

Miten saatamme luoda ihanteellisen Eleutheriamme, jossa jokainen rakastaa lähimäistään ja tekee työtä hänen hyväkseen? Kun Platon oli kuvannut ihanteellisen sosialistisen tasavaltansa ja häneltä kysyttiin, miten sellainen todellisuudessa olisi saatava aikaan, niin hän vastasi, että se helpoimmin kävisi päinsä, jos joku mahtava tyranni saataisiin kääntymään hänen mielipiteisiinsä. Ja hän oli oikeassa: ainoastaan mahtava itsevaltias saattaisi perustaa sosialistisen valtion. Mutta meidän ihanteellista Eleutheriaamme ei saisi aikaan yksi henkilö, vaikka hän olisi Europan ja Aasian kaikkivaltias hallitsija, Kiinan keisari ja Venäjän tsaari yhdessä personassa. Sillä hän ei voisi synnyttää rakkautta alamaisissansa. Vaan me tarvitsemme miljoonia opettajia, tuhansia kouluja. Ajatelkaamme ainoastaan tätä merkillistä epäkohtaa: yksityisillä mailla on muutaman miljoonan suuruiset sotajoukot, mutta koko maailman korkeakouluissa ei ole edes kahtasataaviittäkymmentätuhatta ylioppilasta!

Me erehdymme, kun sanomme vuosisataamme valistuneeksi. Me rakennamme sairashuoneita ja köyhäinkoteja, me olemme tähän asti ottaneet huomioon ainoastaan aineelliset tarpeet. Mutta tyydyttämätön tiedonjano tuottaa enemmän tuskaa kuin tavallinen leivännälkä, ja vähän on tähän saakka tehty tiedonhaluisten tyydyttämiseksi. Meillä on mahtavia hävityskoneita, mutta koko maailmassa ei löydy ainoaakaan tyydyttävää kirjastoa. British Museum, josta Englanti syystä ylpeilee ja joka voittaa kaikkien muitten maitten kirjastot, ei tyydytä todellisen tutkijan vaatimattomimpiakaan vaatimuksia. Maailman suurin ja paras kirjasto on monessa suhteessa epätäydellinen, mutta epätäydellisyydet olisivat helposti poistettavissa, jos vain Suurbritannian parlamentti panisi enemmän arvoa tähän tutkimuksen välikappaleeseen.

Laivoihin ja sotamiehiin kyllä käytetään miljoonia, mutta maailman rikkaimman kansan kansallismuseo vuosittain ei saa edes kymmentätuhatta puntaa kirjojen ostamiseen; tätä summaa katselevat kateudella muut europpalaiset kirjastot, jotka saavat vielä vähemmän. Selvää on, ettei kansallisten kokoelmien tarjoamaa etua vielä yleisesti tunnusteta välttämättömyydeksi, ja että yksin maailman rikkainkin kansa pitää suuria kirjastoja tarpeettomina ylellisyyskapineina. Ei ole sitä paikkaa maailmassa, mihin kaikki uudet kirjat ja sanomalehdet olisivat kootut, ei ole eleutherialaista museota, joka täydellisyydessä saattaisi vetää vertoja suurille hyväntekeväisyyslaitoksille. Kirjastonhoitaja arvostelee nimien mukaan, mitkä kirjat ansaitsevat saada sijan kokoelmissa, mutta tiedonjanoinen ei tahtoisi jättää tätä tointa hänen viisautensa päätettäväksi.

Pitäisi maailmassa löytyä edes yksi kirjasto, joka kokoaisi kaikki julkaisut, jättäen tulevien sukupolvien ratkaistavaksi, mitkä niistä välttämättömästi tarvitaan tulevaisuuden tieteellisiä tutkimuksia varten. Ja vaikka olisikin totta, niinkuin muutamat pessimistit vakuuttavat, ettei erinäisten kirjallisuuden tuotteiden häviäminen merkitse mitään, niin on huomattava, että pääasiallisesti sattuma, eikä pätevä valinta, määrää, mitkä nykyajan kirjalliset tuotteet jäävät jälkimaailmalle.

Hyvien kirjastojen puute laimentaa useita tieteellisiä tutkimuksia. Mutta saattaisi sentään toivoa, että tietomme tärkein sisällys säilyisi kouluissa. Vaan jos näitä puolueettomasti tarkastaa, niin täytyy myöntää, että ne ovat täydellisyydestä yhtä kaukana kuin kirjastot. Aika-ajoin ryhtyy

suuri opettaja parantamaan kasvatusoloja, ja hänen onnistuukin kasvattaa muutamia sukupolvia syntymäsendullaan. Mutta tällaiset koulut eivät ole pysyväiset, sillä niiden olemassa-olo riippuu kokonaan perustajan kohtalosta. Usein on ajateltu, että kasvatusolojen parannuksen tulisi alkaa alkeiskouluista. Mutta se on erehdys, sillä eihän alkeiskouluihin saada hyviä opettajia, jollei aleta ylhäältäpäin. Kaikissa maissa on aina joitakuita miehiä, jotka antautuvat tieteitten palvelukseen ja sopivat opettajiksi korkeakouluihin — mutta alkeiskouluopettajia tarvitaan paljoa suurempi määrä, ja heidänhän sitäpaitsi täytyy valmistautua kutsumukseensa suorittamalla oppijaksonsa korkeakouluissa.

Kasvatusopillisten parannusten täytyy siis alkaa siten, että ryhdytään parantamaan yliopistoja, joissa opettajia kasvatetaan. Emme voi saada kymnaasejamme ja kansakoulujamme tyydyttävään kuntoon, niinkauan kuin yliopistomme pysyvät epätäydellisinä. Yliopistoprofessoreissa tavataan helpommin edistyksen ystäviä kuin muitten opettajien joukossa.

Nykyään Europan yliopistollisella hallinnolla on aivan toiset tarkoitusperät kuin tieteellisyys. Ani harvoin on kansanvalistusministerinä mies, joka itse on ollut opettajana, kuten esim. Ranskassa oli VICTOR COUSIN, joka niin suuresti vaikutti maansa kasvatusolojen edistämiseen niin kauan kuin hän oli vallassa. Mutta nykyiset yliopistot ovatkin pääasiallisesti sivistyslaitoksia virkamiehiä varten! Useimmissa yliopistoissa on jokaisella tieteellä vain yksi ainoa professori ja tämä on pakotettu luennoitsemaan joka vuosi, voimatta päästä pitemmille tutkimusmatkoille tai saattamatta joksikin aikaa puuttua intensiivisiin tutkimuksiin, jotka eivät salli keskeytystä. Yliopistojen kirjastot ovat tosin usein paremmin järjestetyt kuin suuret kansalliskirjastot, mutta niillä on käytettävänään vielä vähemmin varoja, joten ne eivät saata hankkia edes kaikkia niitä kirjoja, joita professorit tarvitsevat. Kirjojen valinta toimitetaan kyllä suuremmalla asiantuntemuksella, mutta inhimillisen tieteen ylimmät edustajat eivät saa tutkimuksiaan varten edes niitä varoja, joita he pitävät välttämättöminä, vaan heidän täytyy yhtämittaa rajoittaa tieteellisiä tarpeitaan, kun sitävastoin sotilasvirastot saavat panna toimeen mitä kallisarvoisimpia hävityskokeita.

Yleisesti on jo tunnustettu, että yliopistojen käytettävänä on liian vähän varoja sekä että yliopistojen opettajille on alentavaa olla riippuvaisuudessa kaikellaisista pätemättömistä virastoista. Ollen ylimpinä opetta-

jina, tulisi professorien muodostaa vapaa, itsenäinen kokonaisuus, eikä olla riippuvaisia henkilöistä, joitten tietomäärä on pienempi.

Asiain näin ollen saattaa helposti käsittää, että muut koulut vielä vähemmin vastaavat oikeutettuja vaatimuksiamme. Jos tieto on inhimillisen edistyksen ensi ehto, niin kai opetusolojen parantamista on pidettävä ensi askeleena yleisten yhteiskuntaolojen parannuksen tiellä. Mutta tätä parannusta ei voida alottaa pienessä muodossa, perustamalla pieniä alkeiskouluja. Eikä tätä myöskään voida perustaa hallituksen toimesta, koska uuden ihanneyliopiston täytyy olla valtioon nähden aivan riippumattomassa asemassa. Uuden tulevan Akatemian, joka on ihmiskunnalle levittävä todellista valistusta, saattaa perustaa ainoastaan opettajien ja oppilaiden liittouminen, vapaa yhdistyminen, joka voisi johtaa täysivaltaisen eleutherialaisen yliopiston perustamiseen.

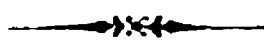
Tämän ihmiskunnan korkeimman koulun tulisi olla vapaana valtiona, jota opettajista kokoonpantu yhdyskunta johtaisi. Ja tässä kohden olisi noudatettava sitä periaatetta, että kaiken tiedon tulee pyrkiä yhtenäisyyteen, joten etusija olisi annettava niille opettajille, jotka ovat kunnostaneet itseään enemmän kuin yhdellä tieteen alalla ja joilla on perusteellisin ja monipuolisin filosofinen sivistys. Eleutherialaisessa yliopistossamme olisi joka aineessa useampia professoreja, joten jokainen mielensä mukaan saattaisi keskeyttää opetustoimensa, antautuakseen pitemmäksi aikaa teoreettisiin tutkimuksiin. Ne miehet ja naiset, joille heidän ammattitoverinsa kerran olisivat uskoneet professorinpaikan eleutherialaisessa yliopistossa, eivät olisi minkäänlaisen tarkastuksen alaisina, eikä heidän tarvitsisi kiipeillä ylös arvoasteiden tikapuita, vaan he olisivat, niinkuin englantilaiset tuomarit, vapaat kaikesta ansaitsemisen pakosta ja kaikista aineellisista huolista. Itse eläen yliluonnollista, jumalallista elämää, he saattaisivat arvostella ihmisten puuhia ikäänkuin ulkoapäin. Jos sattumalta joku heistä väärinkäyttäisi vapauttaan, niin olisi siten syntyvä vahinko paljon pienempi kuin se vapaudenpuute, jonka tarkastus aina tuo myötänsä ja joka vapaalle, jalolle sielulle on sietämätön. Silloin emme tarvitsisi ylimääräisiä emmekä vakinaisia professoreja, dekaaneja, rehtoreja tai kanslereja, vaan ainoastaan yliopiston senaatin, joka olisi kokoonpantu samanarvoisista jäsenistä ja jonka puheenjohtajalla ei tarvitsisi olla arvonimeä eikä etuoikeuksia.

Jos maailman kaikista kansoista löytyisi edes sata miestä ja naista, jotka samalla kuin ovat filosofisesti sivistyneitä, olisivat erikoisesti pe-

rehtyneet yhteen tai useampaan erityisaineeseen ja sen ohessa täynnänsä hehkuvaa rakkautta lähimäisiin sekä järkähtymättömästi vakautuneet filosofian perustotuuksista, silloin kokoaisi heidän vapaa liittonsa pian heidän ympärilleen oppilaita kaikista maista ja heidän maineensa saisi rikkaat antamaan heille varoja eleutherialaisen yliopiston perustamista varten. Sellainen laitos tekisi ihmiskunnan edistyksen hyväksi enemmän kuin armeijat ja laivastot, ja maan, jossa se pääsisi kukoistamaan, veisi se varmaan ihanteellista valtiomuotoa lähemmäksi kuin kaikki vaaliagitatsionit. Sillä se, mitä me todella tarvitsemme, ei ole keksintöjä, hallituksia, vallankumouksia, ei edes ajattelijoita ja runoilijoita, vaan tietoa ihmiselämän korkeimmista totuuksista, ja tietoa siten, että se on helposti saatavana. Parhaimmat ihmiset ikävöivät todellista tietoa siitä, mikä heille tähän asti on uskona opetettu ja jota ei enää uskota. Kenelläkään ei ole riittävästi perustetta uskoa kuolemattomuuteen tai kaitselmukseen ainoastaan sentähden, että meille siitä kertovat ne, jotka sen ovat kuulleet muilta ja jotka väittävät omistavansa alkuperäisen ilmoituksen vanhan traditsionin.

Mutta jos nämät asiat käsitetään järjen avulla selviksi totuuksiksi, niin niiden vaikutus elämään tulee todelliseksi ja välittömäksi ja ne opettavat meitä epäilemään kaikkia pettäviä ilmiöitä ja vastustamaan kaikkia kiusauksia, koska me paremmin luotamme metafyysisiin totuuksiin kuin kaikkiin aistien todistuksiin.

Tämä metafyysinen varmuus ei ole mikään pettymys — se on jo syntynyt monessa sielussa ja saatetaan opetuksen kautta antaa kaikille, jotka sitä kaipaavat. Tieteen edistys ei sitä himmennä, vaan vahvistaa sen joka suhteessa. Todelliset metafyysikot eivät pelkää fysikaalisten tutkimusten tuloksia — he käyttävät niitä vahvistaakseen inhimillisen tiedon yhtyyttä ja sopusointua, ja todistaakseen, että kaikki yksityistiedot mitä paraiten sopivat yhteen niiden korkeimpien totuuksien kanssa, jotka meidän aikaisimmatkin opettajamme jo tunsivat.

Tunnelmia etelässä.

Kirjoittanut

J. H. ERKKO.

Etelässä.

Näen etelässä kukkaparven valion,
Hedelmäpuita loistavia paljon,
Etelän ruusut kiihkotuoksuiset
Ja hehkuposket marjarypälet;
Vaan luona loistavien tarhojen
Myös munkkikukan, kurjuusköynnöksen.
Ne kaikki kilpailevat keskenään.
Mut laihemmalla syrjämaalla nään
Voikukan, orvokin ja heinänpään,
Ne mulle ystäviä lapsuudesta,
Kun niitä poimin kotiturpehesta.
Ne enin täällä viehättävät vasta
Kuin maailmalla kotimuistot lasta.
Myös täällä terveyden satakieli
Soi mulle; mutta sentään kaipaa mieli
Kotoista laihaa kukka-, viljamaata
Ja Suomen sävelt' unhottaa en saata.
Oi nouse, kaiu kauas maailmaan
Ja käännä kansain korvat kuulemaan
Mun orpokansaani ja syrjämaata!

Cannes $^{8}/_{11}$98.

Suljettuna.

Käydessäni ulkoilmassa,
Kysyn, kuulostelen luontoa.
Toisinaan se avomielin
Mulle vastaa selvin kielin,
Lausuu monta ajatuksistaan,
Joita joskus hellyn laulamaan.
Mutta toisin vuoroin se
Mulle tuntuu kylmälle:

Vaikk' on kukat puhjenneina,
Tähtitaivaat auenneina,
Auki virrat, järvet läikkyy,
Kuvat lähtehissä väikkyy,
Linnut, lapset laulavat —
Mulle kaikki tuntuvat
Niinkuin vanhat tarinat,
Kuivilta kuin hongan kaarna
Taikka vanha fraasisaarna,
Ilman voimaa, vaikutusta,
Kuin ne peittäis verho musta.
Ulkosilmin niityt näen,
Ulkokorvin kuulen käen,
Silmä, korva sisäinen
Nukkuu tai on uninen.

Cannes $^{10}/_{11}98$.

Tunnelmissaan.

Kuu ja tähdet tunnelmissaan
Tunnelmia meihin luovat;
Tuulet milloin pilvimielen,
Milloin »hyvän tuulen» tuovat.
Tunnelmissaan meri rantahan
Joskus tuopi helmisimpukan,
Useammin tyhjän kuoren.
Tunnelmissaan päivä antaa
Maalle kevätnurmen nuoren,
Elämää ja kukkia,
Lintuja ja lauluja,
Sydämen ja tunnetta;
Mutta sydän ylläán kantaa
Ajatusten ahjoa.
Siksi tunnelmista ihminen
Poimia voi helmen — aatoksen.

Cannes $^{12}/_{11}98$.

Ilta-helkähdelmiä.

Kirjoittanut

A. V. FORSMAN.

I.

Oi, terve! tumma, vieno tähti-ilta,
Sun haavehista hartauttas lemmin
Ja suortuvaisi yötä sorjaa hemmin,
Mi hulmuaapi kulmais kuulamilta.

Kun oisit, ilta oi, se tenhosilta,
Mi sielun mulla siirtäis lentoisemmin
Pois aatteen maille, innoton kun emmin,
Ja siip' ei kanna aineen kahlehilta!

Ja itse oisin miekkoinen se päivä,
Mi uupuneena saisin suojaas liitää,
Ma leino lemmenkerjäläinen räivä,

Kun mustasiipi yö jo silmään siitää,
Ja laaksot, vuoret verhoo harmaa häivä,
Oi, ilta armas, silloin helmaas kiitää!

2.

Ma katseen sulta saalistin: Se sytti —
Se sinkousi sielun pohjaan asti,
Se lämmitti niin oudostuttavasti,
Ja hiilet hiipuneet se liekkiin kytti.

Se järjen tyhjän luulon järkähytti,
Sen luulon, että syksyn vihmat kasti
Mun tunneahjon siksi ankarasti,
Sit' ett'ei syttää voisi mainen tytti.

En soimaa erhetystäin: taas on liesi
Niin puhdas, lämmin, kylmää vastaan varmas —
Sun ansiostas, muuriseppä armas!

Pois syksy synkkä, talvi kalman karmas!
En pelkää teitä. Turvass' onpi miesi!
Vaan virka, vieras: ken toi tänne tiesi?

3.

Sa loistat niinkuin ruusu kummullansa
Ja hehkus, tuoksus on niin harvinainen
Ja koko ilmiös niin tenhovainen;
Siks pelmuaakin luonas perhoskansa.

Myös mullekin on tenhos ollut ansa,
Niin kietovainen kuin on hempi mainen.
Jos sielus on kuin muotos kaunokainen,
Ei ansa katkeakkaan konsanansa!

Ma kauneutees uskon, impi sorja:
Siks tahdon olla kauneutes orja.
Sa ruususeni ollos ainokaisin!

Sua suojeleisin hyytä, hallaa vastaan,
Jos tarhaseeni istuttaa sun saisin,
Ja vaalisin, kuin äiti vaalii lastaan!

4.

Sun haamus näin jo haavemaailmassa:
Kun maammon luona luin ma piennä vielä,
Rebekkana näin käyväs kaivotiellä
Ja Rachelina karjan juotannassa.

Niin tunsin sun jo ammoin taattolassa.
Kun taas sun kohtaan, armas oi! en kiellä,
Ma että jälleen miehemmällä iällä
Luen »pipliaani» innoss' ahkerassa.

Oi miksi en! Niin kirkas, tumma, hellä,
Niin harras kuin Judean tähti-ilta —
Sua niin mä aina mielin silmäellä:

Sa haaveitteni helmi, lohdun luoja,
Sa taivaan tielle siirältävä silta,
Sa raamattuni, rauhanviestin tuoja!

5.

Ma seison Saivojärven kaltahalla
Ja että huomaan aavat kantavuudet,
Mut nähdä toivon tenhot oudot, uudet —
Se lempityötä löytökulkijalla.

Kun tuossa tutkin rantakukkulalla,
Näen salmivetten viidet vienoisuudet
Ja sitten kullankuulto-seljät kuudet
Ja taivaan siintotarhat loitommalla.

Nuo salmet silmäis kirkkahat on kaivot,
Ja niistä juon ma innon nuorennusta,
Kun päivän puuha uuvuttaapi aivot.

Kun lohdutusta kaihoo mieli musta,
Ma seljemmältä etsin sielun saivot
Ja niissä kylven mielen puhdistusta.

6.

Jos päivin armas laulaa, leivon kuulet,
Mi liirittääpi poutapilven alla,
Kun lämmin liekkuu Pohjan taivahalla
Ja lehtoloissa teuhoo lounastuulet.

Jos illoin laulaa, satakieleks luulet,
Mi ruusustoissa helkkyy Juortanalla,
Kun yötär hempeällä suudelmalla
Jo päivyt-sulhasensa sulkee huulet.

Niin laulus, immyt, luopi vilvoitusta;
On lapsen pilvetöntä poutamieltä,
Ja virkistää kuin raikkaan virran juonti.

Tai aukaisee se aavistusten usta,
On haaveksitun lemmen kaihokieltä
Ja verhoeltuun mailmaan silmänluonti.

7.

Et saapunutkaan, illan sisko sorja —
Ma toivoin, katsoin kauan, kauan hukkaan —,
Et luonut silmääs onnenorpo-rukkaan; —
Ma suotta sulta hoivaa etsein horja.

Et tullut tiellein, immythaamu norja,
En saanut vierees käydä nurmen nukkaan,
En tukkaas peittää päärlyhyn ja kukkaan,
En virkistäidä luonas vento orja.

Sä etkö huokaustain liene kuullut?
Vai ehkä luulit: tuo on inha haukka?
Sa tuntehissain näitkö tyhjän vahdon?

Oi, illan sisko, niinkö lienet luullut?
Ei, usko pois: ma kerjäläinen raukka
Sun kauttas tulla rikkahaksi tahdon.

8.

Sun näin. — Sa kasvos poies käänsit multa.
Mua halveksitko illan haamu hento?
Vaan silt' en irti pääse orja vento,
En irti päästäkkään mä pyydä sulta.

Mua halveksit! Voi niinkö, impi kulta?
Siis hervu, hengen korska kotkanlento,
Ja riity, rinta, suuvu, suoni rento —
Te ette tuntea saa nuoren tulta!

Hyi, lempi — lempo, rietas hornan peikko,
Miks kiusaat mua, kun nuoruus mun jo heitti,
Ja naurun nostaa vaatimukses hurja!

Ei, lähde muille markkinoille, veikko:
Jo talvi täällä leikkikenttäs peitti —
Mua vanhaksuupi illan impi nurja!

9.

Sa lennä, lennä minne mielit, nurja:
Kun tahdon vain, voin lentos kyllä estää
Ja liiat vauhtimesi lyhviks vestää —
On mulla Lemminkäisen luonto hurja.

Suo velhovoiman mulle tuima Turja,
Saan sieltä siivet, jotka kilvan kestää:
Kun tähdet tuikkii, kaste nurmen nestää,
Mun helmahani laukee lentos kurja.

Siis lennä, lennä vain sa sorja sotka —
En onnettuuden valtaan siltä vaivu,
Suon anteeks moiset pikku harharetket.

Ma tahdon: siis sa tahtohoni taivu!
On illan sotkan herra päivän kotka,
Ja yhteiset on meillä hemmen hetket.

10.

Oi, riemun vuota, rinnan täytehistä!
Ja hekkumaa, mi suotihin mun maistaa!
Nyt tuskan peitsi turhaan rintaa raistaa,
Ja kaihon kyy sen koommin siin' ei pistä.

Oi, lausu: hurmas mistä sait sa, mistä,
Tuon tenhokkaan, mi silmistäsi paistaa
Ja kirkastaapi synkkää mannun kaistaa
Ja ihmisiä luopi ihmisistä?

Se tuolt' on kaukaa aikain aamukoilta
Ja kauneuden alkuvalkamoilta,
Ja säilynyt se sull' on sieltä saakka.

Oi, sinne, sinne, armas, kiitäkäämme
Ja yhdyslennoin silloin liitäkäämme,
Kun kirvonnut on meistä aineen taakka!

11.

Ei, ei! En huoli moista ilmi syytää.
Kun kerrankin käy tieni kukkain päällä,
Ja onnen viiri vielä viittoo täällä. —
En valheen ryönään viitsi suutain ryytää.

Nyt kallis maani multai turvaa pyytää,
Kun hallan valta uhkaa hyyllä, jäällä
Ja ilkun irjanteella, sorron säällä; —
Ken voisi silloin rintans' umpeen hyytää!

Jos kymmenenkin henkeä ma saisin,
Ne kaikki, kaikki käyttää tahtoisin ma,
Jos työni kautta taltuis inha vimma.

Ja lempenikin silmin kostuvaisin
Ma uhraisin, jos voisin turmas poistaa,
Oi, synnyinmaani, — jos sa saisit loistaa!

12.

Oi, Luoja laupias! Mik' auttaa meitä,
Kun sorron taakan meitä painaa annat,
Ja kaikki järkkyy oikeuden kannat? —
Voi, ällös meiltä kasvojasi peitä!

Sa taivahista lempes leimaus heitä
Ja seestä jälleen synkät ilman rannat
Ja siunaukseks käännä sorron pannat —
Oi, kirkastellos Suomen kansan teitä!

Jos tunne kerran järjen houreet voittais,
Oi, silloin ihmisyyden aika koittais.
Siis tunne toimes, nainen, vaali virkas!

Ja saata onnen tielle ihmiskunta,
Mi turhaan, turhaan hourii onnen unta!
Se sunkin, impi, tehtäväs on kirkas!

13.

Nyt syksy on ja teillä tahmas nilja
Ja taaja usva täyttää ilman aavat
Ja lehdetönnä seisoo koivut, haavat
Ja laineet kohta kahlii jäinen ilja.

Vaan mulla viel' on korjaamatta vilja
Ja hiiret harmaat siitä herkun saavat:
Käy sirppiin kiinni, heitä tyhjät kaavat,
Oi tullos, armas, tullos, laakson lilja!

Sa joudu, riennä! Tääll' on leikkuupaikka.
Jos rinnan saamme sirppejämme käyttää,
Ei leikkaamatta jääne ykskään laikka.

Ma hinkaloni tahdon talveks täyttää.
Nyt alkaa työ ja riemas laulun raikka,
Kun Boas mielii Ruthiansa näyttää!

14.

Nyt lähden loitos maille vierahille:
Mun täytyy nähdä ilmaa laajemmalta
Kuin pienen pirttiseni kynnysalta;
Mun täytyy päästä kaukotienoville.

Sä jäät, oi armas, näille valkamille.
Sua suojelkohon Luoja kaikkivalta!
Sa kaihos kuuma suista, murhees malta. —
Nyt lähtösuudelmat — ja soutosille!

He luulkoot, että kylmänä mä lähden:
En miesnä itke ihmisien nähden;
Vain hehkuansa peittää hellä mieli.

Mut yksin ollen soipi kaihon kieli:
Sa silloin viitot lailla pohjantähden, —
Sä itselöni irtomaton pieli!

15.

Kun leivo taasen laulaa taivahalla,
Ja tuomi tuoksuu, heinä heilimoi
Ja ihmisrinta nuortuu, aaluvoi,
Ma liidän luokses suven siiven alla.

Niin päivät vietän silmiis vaipumalla,
Ja illat kuunnellen kun laulus soi,
Tai kuljen kanssas aamu-vilvakalla
Ja kuulen kuinka metsä lauleloi.

Hei, peippo pieni siellä häitään juo
Ja vihkimään on punatulkku tuotu;
Siks metsän kuoro viidet virret luo.

Sa mun, ma sun: on meidät siksi luotu.
Niin Luoja luodun luotuhunsa tuo —
Yks laulupuu on peipoksille suotu!

16.

Pois mustan mielen umpilainehilta
Ma haaveen hohtosaariin tahdoin soutaa
Ja purren keulaan lehvän tuoreen noutaa; —
Ma vauhdin vaadein tunnetuulelmilta.

Siis kiitos, tunnelmikas tähti-ilta!
En tiedä tokko huomiseksi poutaa
Sa tarjoot vaiko vihmaa, hyytä, routaa: —
Ma poutaa toivon tähteis tanterilta.

Mi kaunis matka! Tähdet yllä välkkyy,
Ja soitto alla purrestani helkkyy,
Ja ilta viihtymistään viihtyy, lauhtuu.

Myös mieli mulla tyyntyy, tyyntyy, rauhtuu,
Ja siks kentiesi soudan uudet seljät
Ja laulan laulut kirkkahamman heljät.

22/10—12/11 98.

Puolivuosisatais-muisto.

Suurien muistojen vuosi on vuosi 1848 kansojen historiassa. Korkealle kohosi silloin ajan aalto, vuosisadan vuoksiaikana. Syrjäisessä Suomessakin, jonka merille vain kaukainen maininki siitä mainitsi, jonka tuhannet järvet siitä eivät mitään tunteneet, silloin liikkui laine — kirkkaampi, valoisampi kuin vapaudentaistelujen ja vallankumousten hurmeinen hyökyaalto — laulun laine silloin korkealle kohosi kantelon ja Kalevalan maassa.

Keväällä vietimme puolivuosisataisen muiston juhlaa siitä päivästä, jolloin „Maamme“ laulu sävelten siivin ensi kerran kajahti ilmoihin, tuhansille sydämille eläväksi tehden isänmaan kuvan ja innostaen ne taisteluun ja työhön kotoisen maan ja kansan kohottamiseksi valistuksen vapauteen. Ja nyt on meillä taas ollut muiston juhla. V. 1848 joulukuun 12 p. ilmestyi Porvoon kaupungissa runoteos, ohut vihkonen, vain seitsemäntoista laulua sisältävä. Mutta Kalevalan jälkeen ei ole Suomi synnyttänyt teosta toista, jonka vaikutus olisi ollut niin valtaava, niin rikas ja laaja kuin „Vänrikki Stoolin tarinain“, joita ensimäinen kokoelma silloin ilmestyi. —

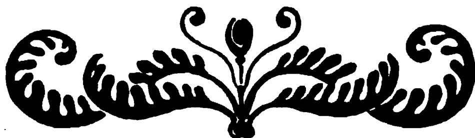
Kulovalkeana ne vaelsivat yli Suomen sytyttäen mielet ja sydämet, herättäen valveille kansan tuntemaan itsensä kansaksi, Suomen kansaksi ja vartioimaan asemaansa kansojen joukossa; ja sen kansan muistoon, jonka rinnalla kohtalo oli asettanut Suomen kansan kansaksi kypsymään, jonka eduksi Suomi vuosisatojen kuluessa oli uhrannut kaikki

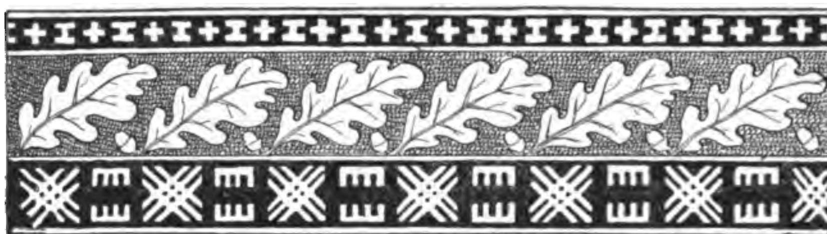
voimansa uskollisena kuolemaan saakka, sen kansan muistoon ne virittivät kiitollisuutta ja kunnioitusta entistä veljesmaata kohtaan, jonka alttiille uskollisuudelle se oli niin paljon velkaa.

Viisikymmentä vuotta — ihmis-iän verran — nämä kuolemattomat laulut ovat olleet vaikuttamassa, ja voitollinen on ollut se „Suomen sota“, jota ne ovat käyneet, kukistamaton se voima, jonka ne ovat henkiin puhaltaneet kansamme povessa. — Pimeänä aikana Suomen kansa sai tämän aarteensa, entisyyden pelastetun rikkaan perinnön, vastaisuuden valoisan lunnaan. — Ja yhtä riistämätönnä meillä on tänään tämä perintö kaikkine kasvuineen, yhtä kehottavana ja velvoittavana, yhtä ymmärrettynä tulevaisuutemme pyhä lunnas ja luote. Ja yhtä vanhenemattomasti, yhtä vastustamattomasti on tarinain vaikutus jatkuva ihmisiästä ihmis-ikään, ja vaikka peittyisikin pimeäksi taivaanranta, niin on rohkaisevana soiva korviimme Vänrikin tervehdys:

Viel' uusi päivä kaikki muuttaa voi.

O. M.

Katsaus.

Kirjallisuutta.

Kirjallisuushistoriaa. Filosofiaa.

WERNER SÖDERHJELM, *Kirjoituksia ja tutkielmia.* Helsingissä 1898, Otava. 189 siv. 8:o. Hinta 3: 50.

Ainoastaan muodon puolesta ovat »lomakurssit» jotakin uutta. Jo aikoja ennen kuin ne keksittiin ovat yliopistojen opettajat ja muut oppineet eri maissa pitäneet velvollisuutenaan silloin tällöin julkaista suurelle yleisölle otollisia esityksiä yksityiskohdista tutkimustensa alalta. Jopa on olemassa kuuluisia tiedemiehiä, jotka ovat sepittäneet tämänlaisia »essay»itä niin täysarvoisia sisällykseltään ja niin mestarillisia muodon puolesta, että ne huolimatta yleistajuisuudestaan melkein samassa määrässä tukevat tekijäinsä mainetta kuin heidän tieteellisesti painavimmat teoksensa. Että meillä on niin vähän sentapaista ilmestynyt, varsinkin suomenkielellä, on vain yksi todistus lisää kirjallisuutemme nuoruudesta ja köyhyydestä.

Sitä ilahuttavampi ilmiö on tämä kokoelma »kirjoituksia ja tutkielmia», jossa hra Söderhjelm yhtä yleistajuisesti kuin viehättävästi käsittelee eri aiheita ja kysymyksiä tieteensä varastosta. Kuudesta eri kirjoituksesta koskee neljä Ranskan keskiaikaisia sivistysoloja ja kirjallisuutta. Ensimäisessä, »Muinaisranskalaisia Maaria-legendoja», ei puhuta itse Maarian elämää kuvaavista legendoista, niinkuin nimestä saattaisi luulla, vaan erinäisistä pyhistä tarinoista, joissa Maarian palvelus ja ihailu on pukeutunut mitä omituisimpaan, joskus liikuttavan runolliseen muotoon; toisessa, »Keskiajan lemmenhovit», tehdään selkoa tiedemiesten arveluista ja tutkimuksista noista

kuuluisista, rakkaudenasioita tuomitsevista oikeustoista, joiden olemassaolo vielä kaipaa täysin päteviä todistuksia; kolmannessa, »Christine de Pisan ja naiskysymys Ranskassa 500 vuotta sitten», osotetaan että meidän aikamme naiskysymys ei ole »uutta auringon alla», vaan ainoastaan uusi kehityskausi ikivanhasta riidasta sukupuolten välillä; ja neljännessä, »François Villon», luodaan vihdoin mieltäkiinnittävä »runoilijan muotokuva» keskiajan viimeiseltä vuosisadalta. Vaikka näissä kirjoituksissa käsitellään niin erilaisia aineita, yhtyvät ne kuitenkin siinä, että ne valaisevat saman kansan ja saman ajan henkistä elämää ja epäilemättä tulee jokainen, jolle aineet ennestään ovat vieraat, lukiessaan kirjaa ihmettelemään, miten kaukainen kansa ja aika tarjoavat runsaasti yleisinhimillistä ja mieltäkiinnittävää, kun niitä lähestyy avoimin silmin ja mielin.

Kahdessa vielä mainitsemattomassa kirjoituksessa, »Tannhäuserin tarina» ja »Lentävä hollantilainen», puhutaan samannimisistä tarinoista, joilla runouden ja etenkin soitannon historiassa on niin suuri maine. Edellinen näistä on jo Valvojan viime vihosta lukijalle tuttu.

Kaikista näistä kirjoituksista on yhteisesti sanottava, että ne aineen käsittelyyn nähden ovat nykyisen tieteen kannalla, ja että esitys on niin suoritettu, että lukija saa käsityksen siitä, miten tutkimus ponnistelee totuuden saavuttamiseksi — eikä se ole kirjan vähin viehätys. Me voimme siis ehdottomasti suositella hra Söderhjelmin »tutkielmat» jokaiselle lukijalle, joka huvin ohella myöskin pyytää hyötyä niistä kirjoista, jotka hän lukee. Erittäin huomautettakoon, että ne muodostavat arvokkaan täydennyksen siihen kuvaukseen Ranskan kirjallisuudesta, joka tavataan paraikaa ilmestyvässä yleisessä maailmankirjallisuuden historiassa. Ja sangen suotava olisi todellakin, että kirjan menekki tulisi semmoiseksi, että tekijät ja kustantajat entistä enemmän innostuisivat tämänlaisen, tosiarvoisen kirjallisuuden toimittamiseen.

E. A--n.

R. G. KALLAS, *System der Gedächtnisslehre.* Neue Darstellung der memorativen Theorie und Praxis auf Grund der Volkspoesie und des teleologischen Personalismus. Tartossa, 1897, H. Laakmann. 532 siv. 8:o. Hinta 3 rpl. 60 kop. (postissa lähetettynä).

Tekijä on tunnettu vironkielinen kirjailija ja kansankasvattaja. Pappina liikkuen etupäässä hengellisen kirjallisuuden alalla on hän osannut pyhän raamatun ohella käyttää Viron kansan muinaisrunoutta, etenkin Kreutzwaldin kokoonpanemaa kertomarunoa *Kalevipoeg*, siveellisen kasvatuksen tarkoituksiin: mainittakoon ainoasti v. 1894 ilmestynyt *Perekonna-raamat* (Perhekunnan kirja). Sama kasvatusopillisen ja kansallisen harrastuksen yhdistys ilmenee myös esillä-olevassa saksankielisessä teoksessa. Tämän tarkoituksena on kaikin puolin käsitellä muistioppia, jonka harjoittamisessa

tekijän itsensä tiedetään olevan harvinaisen etevän. Mutta mikä siinä on suomalaiselle lukijalle etupäässä huvittavaa, on muistin sääntöjen tutkiminen ja perusteleminen virolais-suomalaisen kansanrunouden avulla. Tekijä koettaa todistaa, mitenkä on mahdollista, että yksi laulaja, niinkuin esim. Paraske, voi säilyttää muistissaan 32,000 runosäettä. Hän osottaa, mikä kiihottava vaikutus muistille on runosävelmällä, jota hän rakenteeltaan erityisesti tutkii. Suurta huomiota hän panee alkusointuun, joka verrattain harva-kerakkeiselle suomen kielelle on erittäin sopiva muistin apuneuvo. Säkeen kerto ei häneltä tietysti myöskään jää huomioon ottamatta. Muistia helpottavina seikkoina hän vielä mainitsee kansanrunon havainnollisuuden: kun esim. Ilmarinen toivottaa, että hänen morsiamensa muuttuisi lokiksi, niin se heti tapahtuu, tai kun Väinämöinen manaa Joukahaisen suohon, niin tämä todella siihen vajoo. Samaan suuntaan vaikuttaa elottomien esineiden, jopa henkisten aatteiden personoiminen; niin esim. Pohjolan viha Väinölää vastaan tekijän mielestä kuvautuu jättiläiskotkaksi. Myös memoratiivista järjestelmällisyyttä hän löytää kansanrunoudesta, esim. Väinämöisen kyynelten valumisessa mereen asti. Lukusanoista Kalevalassa on tekijä tehnyt luettelon, joka osottaa mitenkä vähän muistia nekään rasittavat. Paitsi yhtä, kahta ja kolmea, jotka esiintyvät noin kaksisataa kertaa itsekukin, tavataan Kalevalassa luvut:

4—15	kertaa	30— 3	kertaa
5—28	»	60— 2	»
6—45	»	100—74	»
7—33	»	150— 1	»
8—14	»	500— 1	»
9—32	»	700— 2	»
10—20	»	1,000—49	»
20— 1	»		

Tekijän tutkimus- ja kirjoitustavasta näytteeksi suomennan tähän hänen esityksensä Kalevalan alku- ja loppusanoista.

»*Kalevalan muistioppi eli memoratiivinen menetelmä.*

1) Millainen on Kalevalan muistiaines? Se on ensiksikin isän laulamaa, äidin opettamaa sekä laulajan itsensä kaikilta karjan laitumilta ja metisiltä mättähiltä keräilemää, ja eri tilaisuuksissa kokoonpoimimaa. Siis pitkän ja monipuolisen oppiajan kuluessa on muistiaines koottu. Kaikista edullisimmassa iässä, jolloin muisti on vielä tuoreimmillaan, on tämä aines omistettu, nimittäin jo varhaisimmassa lapsuudessa äidin värttinän ääressä ja paimenijässä kukkaisilla kunnailla. Nuo ympäristöt ja maisemat ikäänkuin mairitellen pyrkivät mieleen. Sanalla sanoen: muistiaines on oppimalla saavutettu. — Toisekseen on muistiaines selvästi yhtenäiseksi kokonaisuudeksi valmistettu ja mitä suurimmalla huolella

säilytetty. Runot on laulaja yhteen sitonut ja kerälle käärinyt, pistänyt kerän kelkkaan, vienyt varovasti kotiinsa ja pannut aitan parrelle, luisten lukkojen sisälle, vaskisehen vakkasehen, josta eivät enää pääse karkuun. Toisin sanoen: laulajan ajatus on tarkoin miettein muistiainesta hautonut.

Kolmanneksi on huomattava, että muistiaines, koko sankarirunoelma, on ylen tärkeä, mieltäkiinnittävä ja säilyttämisen arvoinen. Milläpä voisi lohduttautua »näillä raukoilla rajoilla, poloisilla Pohjan mailla?» Milläpä veljesten kesken saataisiin täällä iloa aikaan? Mitenkä muuten entinen aika saataisiin tutuksi »nuorisossa nousevassa, kansassa kasuavassa?» Onhan aines otettu suorastaan »vyöltä vanhan Väinämöisen»; siinä ilmaantuvat syntysanat ovat syviä ja salaperäisiä; se ei ole pelkkää »lasten tietoa, naisten muistia». Niin suuressa määrin mieltäkiinnittävä on laulajan »parahin» virsi, että se pian saa kulumaan pitkän illan, panee unohtamaan syömisen ja juomisenkin sekä pitää valveilla uuden aamun alkuun asti. Kuuset ovat sitä kuulemassa, koivun lehvät lempimässä. »Moni nyt minulle ompi — virkkaja vihaisen äänen — en ole opissa ollut, käynyt mailla mahtimiesten, piti oppia kotona — oman äitin värttinöillä — senkin piennä pikkaraisna, paitaressuna pahaisna — vaan kuitenkin kaikitenkin laun hiihin laulajoille».

On empimättä tunnustaminen että mainitut runon kolme ominaisuutta täyttävät ajatuslain kolmea päävaatimusta; ei mikään sielutieteilijä olisi voinut muistiainestansa paremmin järjestää.

Näin ollen seuraa kysymys: mitkä vaikuttavat voimat ovat saaneet aikaan mielteen-uudistumisen ihmeen, kun kuitenkin on ilmeistä, että kerran opittu jälleen katoo, ikäänkuin sulkeutuen lukon taakse vaskiseen vakkaseen, vilussa ja kaihossa jähmettyen ja viimein kokonaan unhottuen? Sen opettaa meille Kalevala alkusäkeessään aivan ihmeellisesti.

2) Muistelija ja muistin välikappale Kalevalassa. Muistelija ei ole kukaan muu kuin Minä, itse laulaja: »mieleni minun tekevi». Minussa herää ajatus ja huomio: »aivoni ajattelevi». Mutta huomio jakautuu kohta havainnollisiin mielikuvituksen esineihin: Väinämöiseen, Ilmariseen, Kaukomieleen, Joukahaiseen, Sampoon y. m. Kaikki nämät tulevat runoelmassa joka puolelta esitetyiksi. Minuuş panee kaikki vaikuttavat voimat liikkeelle: sanat sulavat suussa, muuttuvat elollisiksi, yhtyvät pitkiksi säejaksoiksi, rientävät minkä kerkiävät yli kielen, kajahtavat kuulijain korviin; sävelmä sanoinensa ilmaisee sydämen sisimmän salaisuuden. Mutta sitä aikaansaadakseen täytyy minuuden itsensä olla oikeassa, lämmenneessä, kiihtyneessä, innostuneessa mielentilassa. Tähän muistiin nähden tärkeimpään minuuden toimintaan panee laulaja hyvin suuren painon: »mieleni minun tekevi — lähteäni laulamahan — sukuvirttä suoltamahan». Laulajan halu on niin kestävä, että esim. Arhippa saattoi Lönnrotille sanella kolme päivää pääksytysten. Siis kolmenlainen on minuuden, muistelijan toiminta. Mutta mikä siihen minuutta yllyttää, mitkä kiihottimet eli muistin välikappaleet mainitaan Kalevalassa? Laulajaa kehottaa hänen ystävänsä, velikulta veikkonsa, kaunis kasvinkumppalinsa: »yhtehen yhyttyämme — harvoin yhtehen yhymme«. Tämä on pääkiihottimena. Muistia herättäviä aistillisia vaikuttimia ovat täysi pikari, juhlapäivä ja yleensä koko luonto: viheriät metsät ja kedot, heinät ja vesat, metiset mättähät ja kukkaiset kunnahat, vilut ja satehet, tuulet ja aaltoset;

»myöskin linnut liitteli sanoja, puien latvat lausehia«. Tämä aistillinen vaikutusvoima on muistiaineksella alusta pitäen.

Toistamisen eli kerron keino esitetään seuraavin sanoin: »lähe nyt kanssa laulamahan, saa kera sanelemahan». Rytmillistä tahtia ja sanojen sointua vaatii laulaja sanoilla: »lyökämme käsi kätehen, sormet sormien lomahan, lauloaksemme hyviä, parahia pannaksemme».

Tulos onkin erinomainen, muisteleminen sujuu täydesti ja kauniisti: »sanat suussani sulavat, puhe'et putoelevat, kielelleni kerkiävät, hampahilleni hajoovat».

3) Hyvin opettavaista on nyt nähdä, mitenkä se muistelemisprosessi, joka luo Väinämöisen äitinsä helmasta ilmoille, on kuvattuna. Ajatuskin, että sankarirunon muisteleminen olisi pelkkää kokemuksellista käsitteen muodostusta, lykätään luota yhtä voimakkaasti — kuin Joukahainen, joka oli käsittänyt että »reppänä on liki lakea», Väinämöisen laulun voimalla työnnetään suohon.

Kuvannolliselta kannalta on aikoinaan opitun sankarirunon uudestaanmuisteleminen pikemmin heräämistä unesta, jähmettyneiden sanojen sulamista, lukon takana säilytetyn esille ottamista, vilusta lämpimään tupaan tuomista, sanaisen arkun aukaisemista. Ja aivan kadehdittava on seuraava muistelemisen vertaus Kalevalassa: »kerittelen pään kerältä, suorin solmun sommelolta».

Muistelemisprosessin seitsemän pääkohtaa esiintyvät niinikään tarkassa järjestyksessä: 1. Nuoruuden ystävän käynnin kautta herää johtava ajatus laulajassa. — 2. Tunne hänet valtaa voimakkaasti. — 3. Joukko muistiaineksia virkoo eloon. — 4. Aistilliset kiihottimet lisäävät vaikutusta. — 5. Ensimäisenä sisällyksen esineenä mainitaan Väinämöinen, jota sitten kuljetetaan läpi koko runoelman. — 6. Sanat sulavat suussa, kiiruhtavat yli kielen ja huulten. — 7. Laulaja ne käsittää muistelminansa, taruina ammoisilta ajoilta ja tuntee ne myös siksi.

Tämmöinen on suomalaisen Kalevalan muistioppi«.

Kaarle Krohn.

Romaani- ja novellikirjallisuutta.

MAILA TALVIO, *Kaksi rakkautta.* Porvoossa 1898, Werner Söderström. 248 siv. 8:o. Hinta 2: 75.

Aihe on seuraava: rouva Vuorio, kuivan tiedemiehen, maisteri Vuorion nuori, haaveksiva, musikaalinen, aatteellisiin pyrintöihin antautunut vaimo, joutuu rakkaudensuhteeseen liettualaisen tiedemiehen kanssa, joka tutkimusten vuoksi oleskelee Suomessa; heidän tunteidensa ilmaukset rajoittuvat kuitenkin tunnustuksiin, kädenpuserruksiin ja kädensuudelmiin — ainoastaan kerran liettualainen suutelee rouvan otsaa; rouva, joka myöskin rakastaa miestään, tekee kovia ponnistuksia päästäksensä irti tuosta luvattomasta suhteesta ja saa vieraan kihlaamaan sisarensa; kihlaus puretaan, kun sanoma

saapuu rouvan miehen kuolemasta; rouva kirjoittaa jonkun aikaa sen jälkeen liettualaiselle kirjeen, jossa hän pyytää häntä tulemaan luoksensa maalle; mutta jo ennenkuin hän saapuu, on hän tullut ajatelleeksi, että »heidän välillään on ruumis», ja kun hän tulee, selittää rouva hänelle yhä edelleen rakastavansa häntä, mutta ei voivansa mennä hänen kanssaan naimisiin; ja liettualainen matkustaa tunnin perästä maahansa jälleen.

Että tätä aihetta monta monituista kertaa ennen on kirjallisuudessa käsitelty — muistiini johtuu etupäässä Ernst Ahlgrenin »Fru Marianne», — se tietysti ei tee mitään, sillä kaikki riippuu tavasta, jolla se esitetään, riippuu tunteiden todenmukaisesta ilmaisemisesta, henkilöiden luontevuudesta, kehityksen psykologisesta selittämisestä. Jos tämä kaikki on olemassa, niin muuttuu vanha aihe aina uudeksi, se on silloin personallisesti käsitelty, käsitelty sillä tavalla, kuin sen on tekijä omassa mielikuvituksessaan nähnyt ja omilla tunteillaan tuntenut; sillä vaikkei auringon alla sanotakkaan mitään uutta löytyvän, niin kuitenkin yksinkertaisimmatkin elämänkokemukset vaikuttavat eri ihmisiin erilaisella ja aina uudella tavalla, sellaisiin ihmisiin nimitttäin, jotka ylimalkaan kykenevät mitään kokemaan ja tuntemaan. Mutta esityksen suhteen on vielä toinenkin kysymys tehtävä: onko tapahtumia esitetty niin, että ne lukijaankin vaikuttavat kuin ne olisivat todellakin juuri tuolla lailla tapahtuneet? Sillä yhtä vähän kuin maalari voi puolustaa oudoksuttavien luonnonilmiöiden kuvaamista ainoastaan sillä, että hän on sellaista nähnyt, yhtä vähän voimme kirjallisessa tuotteessa kerrotun suhteen tyytyä selitykseen että se niin on tapahtunut, sellainen se oli, j. n. e.

Tällainen kysymys on etupäässä silloin paikallaan, kuin puhutaan taiteellisesti vielä kehittymättömästä kirjailijasta — täydellisesti kypsyneellä ja esitysmuotoa hallitsevalla kynäniekallahan on keinoja vallassaan, joiden avulla hän tietysti helpommin voittaa lukijan luottamuksen. Se, joka ei vielä tunne kaikkia kirjallisen taiteen salaisuuksia, joka ei ole oppinut ohjaamaan mielikuvituksensa kulkua eikä tyynesti tarkastamaan sen luomia, se joka voi parastaan panna paperille vain tunnelmien välittömän vaikutuksen hetkinä, sille voi helposti tapahtua — jos hän ei ole suuri nero — että liian suuria erotuksia tulee olemaan »tunnelmallisten» ja »tunnelmattomien» hetkien välillä ja että aukkoja esiintyy, jotka häiritsevät kokoonpanon, luonteenkuvauksen tai toiminnan eheyttä.

Tämäntapaisia mietelmiä herää Maila Talvion uutta kirjaa lukiessa hyvinkin pian. Ja mitä pitemmälle pääsee, mitä selvemmäksi kertomuksen suuret, todelliset ansiot lukijalle käyvät, sitä tuntuvammasti hän myös huomaa sen heikkouksia ja sitä enemmän häntä pahoittaa että niitä on olemassa.

Kirjan paras osa on päähenkilön, Elina rouvan, luonteen ja tunteiden kuvaus. Ensimäisessä, tanssikohtauksessa on hän meille vielä epä-

selvä, mutta aina siitä saakka kuin hän illalla astuu kotiinsa ja rupee laskemaan päivän menoja — siinä on muuten erittäin soma kohtaus Elinan ja hänen miehensä välillä — sekä siihen asti kuin hän myrskyisenä yönä viimeisen kerran tarkastelee tunteitaan, pysyy hän pääpiirteissään kokonaisena ja todellisena meidän edessämme. Ja ne tunteet, jotka riehuvat hänen sydämessään kun hän, epätoivoisesti rakastuneena tuohon vieraaseen, mutta samalla kertaa pitäen kiinni ensin miehestään ja sitten hänen muistostaan, ei tiedä mihin kääntyä, mistä apua saada, ne ovat usein, miltei aina, kuvatut sellaisella välittömällä voimallisuudella, että kriitillisenkin lukijan mielenkiinto kerrassaan tulee vangituksi. Tässä suhteessa on kirja tekijälleen todellinen merkkikivi hänen edistysurallaan. Muistutan esim. kuvausta Elinan epätoivosta tuon kohtauksen jälkeen, kun hän on Dargiksen kanssa kahdenkesken illalla ja molemmat ovat päässeet tunteistaan selville; taikka kun hän Dargiksen kanssa on maalla ja hienolla naisellisella käytöksellään estää tämän tunteita tulvaamasta yli ääriensä. Sellaista kun kerran on kirjoittanut, ei ole lupa taantua; sellaisista kohdista juuri askel on otettava eteenpäin.

Nämät tunteet Dargiksen suhteen ovatkin ne, jotka antavat Elinan luonteelle koko sen värityksen. Tekijä on koettanut valaista sitä muullakin tavalla, muun muassa sillä, että hän antaa Elinan toverien puhua hänestä ja asettaa hänelle vastakohdaksi hänen kälynsä. Mutta nämät keinot eivät ole suuresti auttaneet paremman reliefin saavuttamiseen. Naapurien panettelu itsessään ei merkitse mitään, eikä meidän ole helppo huomata mistä he saavat aihetta puhuakseen Elinan kokettimaisuudesta y. m., kun ei meille ylimalkaan suuresti ilmoiteta, millainen Elinan taikka Vuorion pariskunnan elämä on ollut kahdeksan vuotta kestäneen avioliiton kuluessa. Mitä kälyyn tulee, niin on hänen olentonsa, jossa perheenemännän ihanne sulaa yhteen huonon — ainakin hänen maalaamistaan aineista päättäen huonon — taiteilijan kanssa, liian hämärästi kuvattuna voidakseen pontevasti vaikuttaa Elinan rinnalla; alussa saamamme epäedullinen käsitys hänestä ei tahdo poistua, eikä se puoli, jota hän edustaa — perheenemännän osa — myöskään pääse voimakkaampaan konfliktiin Elinan tunteiden kanssa. Ne vallitsevat nuorta rouva parkaa niin täydellisesti, että kaikki muut vaikuttimet ainoastaan vilahdellen koskevat hänen sielunelämäänsä. Ja ne nousevat aivan äkkiarvaamatta ja ovat heti voimansa huipulla.

Elina on näet tulinen, hermostunut, heittäytyen äärimäsimmäistä äärimäisimpään, tekisi mieli sanoa hysteerinen. Mistään psykologisesta kehityksestä ei hänessä ole kysymystä. Tuo hänen nuoruutensa päiväkirja, jonka hän antaa Dargikselle luettavaksi, on kai aiottu jonkinmoiseksi hänen kehityshistoriakseen; mutta se on sekin vain tunnelmasarjan kuvastin.

Tämä päiväkirja on muuten koko miellyttävä. Se on ehkä ainoa tyynesti kirjoitettu episodi koko kirjassa. Muuten tuntuu useimmiten kuin olisi tuo päähenkilön hermostuneisuus liiaksi ottanut valtaansa tekijänkin mielikuvituksen ja päässyt hänen kynäänsä johtamaan. Sillä hän ei ole syventänyt sellaisia puolia, jotka olisivat syvennystä tarvinneet eikä johdonmukaisesti valmiiksi kehittänyt hyviä alkuja. Niin on tärkeä kohta, Elinan rakkaus mieheensä, liian pintapuolisesti käsitelty. Se ei meille esiinny itsestään, Elinan teoista ja toimista, vaan miltei yksinomaan hänen huudahduksistaan, jotka nekin usein tuntuvat pateetillisilta. Me jäämme epätietoisiksi siitä, onko hänen suhteensa Yrjöön syvempää laatua, vaiko ainoastaan tottumuksen ja velvoituksen suhde, ja vaikka konflikti tässäkin viimemainitussa tapauksessa on kova, niin se ei kuitenkaan esiinny täydellisesti sellaisena kuin mitä tekijä on tahtonut kirjansa nimellä »kaksi rakkautta» viitata.

Esimerkkinä siitä, kuinka joku aihe on jäänyt kehittämättä, tahdon mainita Vuorion herrasväen taloudellista ja seuraelämällistä tilaa. Tuollainen pikku perhe, joka elää päivästä päivään, uponneena velkoihin ja jolla on tulevaisuuden ihanteelliset toiveet ainoana kannattimena, on Suomen oloille kerrassaan tyypillinen ja tekijä on siis osunut vallan oikeaan yrittäessään sitä kuvata; vahinko vain että hän on tyytynyt pelkkään yritykseen. Tuo kohtaus Vuorelassa ensimäisenä iltana lupaa siinä suhteessa paljon, yhtä hyvin kuin sitä seuraava vekselijuttu. Mutta perästäpäin unohtuu koko asia, ja Vuorioiden aineellisesta elämäntaistelusta ei saa enää kuulla mitään. Elina, joka on ollut niin kovasti huolissaan pienimmistäkin menoista ja pannut ne kirjaansa, ei edes kysykkään mistä hänen miehensä saa rahaa Arrakosken ostoon taikka Pariisinmatkaan. Ja mies — niin mies haihtuu näyttämöltä jo ennenkuin hän kuolee, ja huolimatta hänen veloistaan jää Elina pitämään Arrakoskea. Kaiken tämän kautta kuvaus tuon nuoren kodin vaikeuksista muuttuu aivan episodilliseksi, sen sijaan että se olisi voinut antaa myöhemmillekin tapauksille hyvin vaikuttavan värityksen. Tämän yhteydessä tahtoisin myöskin muistuttaa erästä kohdasta, se kun riippuu tekijän riittämättömästä huolesta ulkonaisen kehityksen suhteen ja on kaikessa näennäisessä vähäpätöisyydessään tärkeä kohta: minä en ole voinut muodostaa itselleni mitään selvää kuvaa Elinan ulkomuodosta; miltei kaikki viittaukset sen suhteen puuttuvat.

Tuohon rauhattomaan ja katkonaiseen käsittelytapaan sekaantuu jokseenkin runsaassa määrin romantillinen aines. Kuvauksessa Dargiksesta maksaa tekijä tälle nuorta naiskirjailijaa luonnollisesti houkuttelevalle suunnalle suurimman veronsa. Hän on sankari, tämä Dargis — sankari näöltään, muodoltaan ja sielultaan. Kuinka hän on ihanteellinen, kun hän Mikonkadun kulmassa tarttuu pillastuneen hevosen suitsiin ja seisottaa sen — lukija odottaa vain, että hän jatkaisi kävelyään Kaisaniemeen ja lammesta

pelastaisi jonkun siihen hukkuvan lapsen. Hän on niin kaunis ja niin jalo, hänellä on mustat kulmakarvat ja vaaleat viikset, ja hänen silmissään on meren syvyys, hän on talonpojan sukua ja itse hankkinut itselleen sivistyksensä, hänellä on niin hellä sydän ja hän on ollut onnettomissa kihloissa ja hän on rikas — sellainen täysverinen romaanisankari hän on. Ja hän tulee Liettuasta, kun rouva kutsuu, hän ei edes nuku Pietarissa, vaan rientää Arrakoskelle halki yön, ja maantiellä ja kalliolla on heillä suuri kohtaus, ja he puhuvat suunsa puhtaaksi, niinkuin Ibsenin kappaleissa on tapana, puhuvat »ruumiista», joka on »heidän välillään» ja »rikoksesta» ja äärettömästä rakkaudestaan, ja tunnin perästä Dargis on paluumatkalla Liettuaan jälleen, saatuaan Elina rouvalta viimeisen noista kädenpuserruksista, joita he niin runsaasti ja niin sentimentaalisesti ovat pitkin koko kirjaa vaihdelleet. Poika poloinen! Ja rouva jää häntä suremaan, ja Agnes sisar jää häntä suremaan, ja Dargis suree heitä — ja he viljelevät maatansa eri tahoilla ja koettavat saada siitä tyydytyksensä. Mahdollista että he sen saavatkin, vaikka kyllä minä kovasti pelkään että rouva usein tulee katumaan kauppojansa ja kaipaamaan kadotettua sankariaan ja ehkä vielä kirjoittamaan toisenkin kutsumuskirjeen Dargikselle — ainakin silloin kuin Agnes, nähtyään uudestaan tuon uskollisen tohtori Kunnaan, jättää kaikki maanviljelystuumat ja rientää hänen syliinsä tullakseen hänen pieneksi kelpo vaimoksensa; — mutta ottaako Dargis nyt rouvan lupauksiin uskoaksensa, se on aivan toinen asia.

Jotain ylellistä mielenpingotusta on myöskin siinä, että Elina jo ensimäisessä kohtauksessa rupeaa vaivaamaan itseään kysymyksillä, voiko mennä toisen kerran naimisiin, kysymyksillä, jotka sitten sopivissa ja sopimattomissa tilaisuuksissa uudistetaan ja vieläpä saattavat Elinan usein kuvittelemaan miehensä kuolleeksi. Se ei ole aistikasta ja sitä paitsi — »man merkt die Absicht und wird verstimmt».

Kokoonpanossa, yhtä hyvin kuin yksityiskohdissa voisi vielä olla yhtä ja toista muistutettavana. Mutta näyttäisi siltä kuin tahtoisin hakemalla hakea moittimisen aihetta. Se on sitä vähemmin tarkoitukseni, kun päinvastoin olen kirjasta näin seikkaperäisesti puhunut syystä että pidän Maila Talvion kirjailijakykyä suuressa arvossa. Katson hänen tämän kirjan kautta paljon edistyneen ja toivon hartaasti että hänen lahjansa pääsisivät yhä vapaammin kehittymään, että hänen mielikuvituksensa tulisi eheämmäksi ja rikkaammaksi, — niin ettei hänen m. m. tarvitsisi turvautua ennen käyttämiinsä käänteisiin ja kohtauksiin — että hänen psykologinen silmäyksensä syvenisi ja laajenisi näköpiiriltään, sekä että hänen taiteellinen aistinsa varmentuisi.

W. S.

Lyyrillistä runoutta.

ILMARI CALAMNIUS, *Hiljaisina hetkinä.* Laulurunoja. Porvoossa 1898, Werner Söderström. 94 siv. 8:o. Hinta 2: 25.

> „Suomussalmi — surun salmi,
> Autioiden soiden maa,
> Sua kuiten korven poika
> Kaihoissaankin rakastaa."
>
> *Ilmari Calamnius.*

Niinkuin «Soutajan lauluissa» soi näissäkin alakuloisuus perussävelenä: maan peittää sumea ilma, mutta sen läpi välähtää kuitenkin silloin tällöin päivän säde, helähtää ilonkin ääni. Pian kuitenkin pimenee taas, ja soi entinen kujerrus kovan onnen lapsesta, jonka «erheinen elämä« on «utupilvi yön», jonka nuori elo, ontto, kumma, katkeaa »alla vaivan kirotun». Turhaan hän tähdiltä kyselee, miksi hän on syntynyt. Hän on mielestään illan hyttynen:

— — — — — — — —
Se itkee pienuuttaan:
Se lentäis halki ilmojen,
Mut eipä jaksakkaan.

Se näkee pääskyn, jolla on
Niin nopsat siipyset,
Se pyrkis samaan rientohon,
Vaan suo ei lentimet.

Epätoivon katkeruudella hän sanoo:

Kun ma täältä kuolen pois,
Ei mua kukaan itke,
Eikä rikkaruohoja
Mun haudaltani kitke.

Näinpä hauta hyljätyn
Unhossaan saa olla,
Kulkukoirat toisinaan
Sen ulvoo nurmikolla.

Yleensä «hiljaisten hetkien» suru kuitenkin on säyseää ja hiljaista. Joskus vain tuo sairas sydän riehuu ja soimaa kaikkia, jotka eivät häntä hoida, huutaa avukseen kultaansa, Jumalaa ja — helvetin henkiäkin.

Lempi, tuo vanha, mutta vanhentumaton laulunaihe, sen haikeat haaveet, sen utuiset unelmat ja toiveet, sen katoovat kangastukset ne tässäkin ovat olleet virren töille viettäjinä. Yksinäisyyteen tukahtuvan sydämen toivoton tunne tuuditteleiksen laulun säveliin joko lohtua saadakseen tai haikealla mielihyvällä kannustaakseen kärsimystään kärkeensä saakka. Lempi, vastineeton lemmenkaipaus on laulajan runsas huolten lähde, mutta sitä vaillakin hän menehtyisi, yksin siitä huokuu hänelle elämää.

Väliin valkenee hälle jo toivo. Uneksitun lemmittynsä kanssa hän jo rakentelee kotoa, tuulentupia, milloin pilviin, jossa huimaa menoa lennellään sylitysten, milloin vankemmalle pohjalle, Lappiin, järven rannalle, jossa kesäöinä sotkina soudellaan ja laulellaan:

Ja mitä me siitä huolittais,
Jos majamme matala oisi:
Matalan majankin permannolla
Kätkyt se liekkua voisi. (sic!)

Ihanteena on usein »maja ja sydän», sama perusaihe eri vaihdelmissa («Metsässä järvi» y. m.) Mikä herttainen taulu tuo, jonka kehyksenä ovat heilimöivät halmeet tähkäpäineen, sinikelloineen ja keskuksena »Irja impi, lieto lintu»! (v. 33). — — Näissä toivon lauluissa soi ilon, useinpa hilpeän naurunkin ääni. Esim. «Älä sinä tyttö!» (siv. 34), «Lippa», ja «Helmille.»

Ilon ääntä ei kuitenkaan kestä pitkältä; se keskeytyy pian taas vanhaan vaikerrukseen: neito on hänet heittänyt, hänen maailmansa on synkkä ja iloton.

Yksin olen heitetty
Kuin louhirannan kukka:
Eipä sen vierellä vihertele
Se raitis nurmen nukka.

Kun lemmen lähde ehtyy, hakee laulaja virvotusta luonnon iki-noruvasta elonlähteestä. Luonnolle hän uskoo huolensa kuin lapsi äidille ja sen kanssa hän seurustelee hellän tuttavasti. Ei kotiseudun vakava erämaan-luonto tosin ole omansa virittämään hänen sydämeensä reimaa riemua. Mutta sitä hän ei kaipaakkaan. Hän tahtoo vain tyynen valkaman, jonka sulosuruinen hiljaisuus sointuu sydämen tunnelmiin, jossa hän voi uinua unelmiin ja unohtaa tuskat hetkeksi. Ei ole kumma, jos hän etupäässä näkee ne puolet luonnosta, joille sydämestä soi vastakaikua, jos metsät, vaarat ja järvet esiintyvät ikäänkuin vienoon suruharsoon käärittyinä. Ja hänen silmänsä on herkkä huomaamaan luonnossa kaikkea sortunutta, lemmeltä ja onnelta orvoksi jäänyttä (esim. «Heisi nuori», «Kaislan kohtalo»). Synkkä syysilta ja autio taipale vastaa paraiten alakuloista mielialaa (siv. 37).

Näin esiintyy luonto usein subjektiivisen tunnelman utuhäivässä; mutta ei puutu kykyä kuvailla sitä objektiivisestikin (esim. «Iltalaulu Pohjanmaalla»). Puhdasta luonnonihastusta lausuu myös tuo kaunis «Helmikuun ilta». Eikä kuvauskykyä silloinkaan puutu, kuin hän luonnosta laulaessaan puhuu itsestään:

Minä se oon kuin riutuva raita
Reunalla kuohuvan kosken vaan,
Elämän mehuja ruhjotuin juurin
Imee se rinnasta kalliomaan. — —

Ilta on tuleva, jolloinka raita
Kitisten kaatuvi kallioltaan,
Ei sitä syysyön myrskytär taita,
Itse se taittuvi heikkouttaan. («Sinä ja minä»).

Joskus surumieli pyörähtää virmaan vallattomuuteen:

Hei sä myrsky möyrysää,
Talven tuttu hurjapää!
Sä se vasta luonnon lasta
Oikein taidat viihdyttää! («Lumimyrskyllä»).

Tai koettaa se väkisinkin «antaa palttua» sairaalloiselle hellätuntei-uudelle («Kotoa pois»).

Yleensä Ilmari Calamnius laulussaan on vilpitön, sydämensä avaava luonnonlapsi, joka ei viihdy kultuurin ummehtuneessa ilmassa (»Inarin impi»), vaan pakenee sieltä luonnon rinnoista elämää ja nuoruutta juomaan. Tässä on hänen voimansa ja samalla heikkoutensa. Hän ei huomaa että luontoa korkeammalla kajastaa ihmiselle ja ihmiskunnalle siveellisyyden ihanne, johon on pyrittävä. Tämä vaillinaisuus on rajoittanut runoilijalta aiheiden alan suotavaa ahtaammaksi, jopa joskus tahtonut vangita häntä liian aistilliseen katsomukseen. Tunnustaapa hän tosin toisinaan etsineensä lapsuutensa Jumalaakin, mutta se tapahtui «heikkoina hetkinä»; taudista toinnuttuaan hän taas «maailman alttarilla suurisuisena suitsuttaa ja nauraa Jumalalleen.»

Välisti runoilija suruissaan pakenee lapsuudenmuistoihin, kuvaillen niitä herttaisia aikoja, jolloin sielu oli kirkas ja viaton. Noissa muistoissa hän viihtyy hyvin ja luo niistä muutamia herttaisia lauluja, semmoisia kuin «Rantakoivulleni» ja «Ma muistelen kotoa rauhaisaa». Nuoruudenmuistelma lienee myös «Pappilan tiellä». Somia ovat myös muutamat lapsenlaulut.

Lukija on jo huomannut, että arvostelija yleensä on myötätuntoinen näiden »hiljaisien hetkien» lauluja kohtaan, joiden aiheet tosin eivät ole suuret tai korkeat, mutta joissa kuitenkin ilmenee runohenkeä ja herkkää tunne-elämää. Eipä tuo alituinen surunsävelkään yleensä käy väsyttäväksi ruikutukseksi, kun aina väliin tuntuu joku virkeämpi tuulahdus. Lemmen sävelet taas — no maustahan se riippuu. Nuoriso kuulee niitä kumminkin mielellään, jos vanhemman ja jörömmän tekisikin mieli väliin urahtaa: »min själ vämjes vid denna lösa maten».

Kieliasu on runoelmissa ylipäänsä moitteeton ja tuntuu samoinkuin runojen sommitus muutenkin osottavan edistystä entisestään. Pitkä taival on kuitenkin tällaisista laulunalotteista kypsyneeseen, vaikuttavasti individualiseen taiteeseen, joka itsetietoisesti vallitsee ilmaisukeinojaan. Sama lauluvaisto mikä kansanlaulajaakin on »Hiljaisten hetkien» parhaita lauluja ohjannut oikeaan, mutta myöskin kansanlaulun naivinen avuttomuus niissä on vielä — tekisi mieli sanoa — kunniasijalla. Vakava itsearvostelu on välttämätön ehto runoilijan korkean päämäärän saavuttamiseksi.

K. F.

Draamallista kirjallisuutta.

Z. TOPELIUS, *Draamalliset teokset.* Seikkailu saaristossa. Suomennos. Porvoossa, 1898. Werner Söderström. 1:nen vihko. 64 siv. 8:o. Vihon hinta 1: —.

Kiitettäväksi yritykseksi on katsottava että hra Werner Söderström on ryhtynyt toimittamaan Topeliuksen näytelmärunoja suomen kielellä julkaistaviksi. Kansallinen velvollisuutemme vaatii, että suuren, koko suomalaista synnyinmaata jakamattomalla lemmellä rakastaneen runoilijan kallis perintö kokonaisuudessaan saatetaan koko Suomen kansan omaksi. — Topeliuksen draamoista tosin jo ennestään on olemassa suomennoksia suomalaista teatteria varten, useimmat Tuokko-vainajan tekemiä, ja aikuisikseen kylläkin ansiokkaita, mutta semmoisinaan, ja vaikka niissä sittemmin on tehtykin parsimisia ja paranteluja, ne eivät kumminkaan enää nykyajan vaatimuksilla kelpaa julkaistaviksi. Sen vuoksi suomennostyö julkaisua varten tulee tavallaan uudestaan suoritettavaksi, vaikka tietysti vanhan perustalla ja sitä huomioon ottamalla. Käännöstyön valvomisessa ja suorittamisessa ovat osallisina hrat Kasimir ja Eino Leino sekä O. Manninen. Mielestäni moinen yhteistyö tarjoo takeita onnistuneeseen tulokseen, vaikka kohta tämä tehtävä tarjookin kääntäjälle aivan erityisiä vaikeuksia, varsinkin runopukuisissa näytelmissä. Kokoelma tulee sisältämään seuraavat viisi draamaa: »Seikkailu saaristossa», »Sotavanhuksen joulu», »Viisikymmentä vuotta myöhemmin» ja nuo usein suom. teatterissa esitetyt »Regina von Emmeritz» ja »Kypron prinsessa», yhteensä 7 vihkoa à 1 mk. Aikomus on saada kokoelma valmiiksi talven kuluessa. — Nyt jouluksi ilmestynyt 1:nen vihko sisältää huvinäytelmän »Seikkailu saaristossa», joka sekä sujuvan kielensä että siistin ulkoasunsa puolesta on hyvin onnistunut. Toivomme että jatko arvollisesti seuraa tätä lupaavaa alkua.

O. A. K.

Nuorisokirjallisuutta.

AMANDA KERFSTEDT, *Niityillä ja vainioilla.* Suom. V. R. Kuopiossa 1898, Otava. 213 siv. 12:o Hinta 2: —.

Amanda Kerfstedt, suosittu ruotsalainen nuorisokirjailija, on jo ennestään tuttu suomalaiselle nuorisolle. Useita hänen kirjojansa on suomeksi käännetty. Kun nyt taas uusi suomennos tarjotaan maamme nuorisolle, niin sitä täydellä syyllä sopii onnitella tähän uuteen lisään nuorisokirjallisuuden alalla. »Niityillä ja vainioilla» on puhdashenkinen kirja, jossa huvittavaan kehykseen on soviteltu oppia ja ojennusta nuorisolle, kuitenkin niin taitavalla kädellä, että moraali vaistomaisesti ja ikävystyttämättä

vaikuttaa lukijaan. Sopisi tosin muistuttaa, että kirjan päähenkilöt tuntuvat aivan liian täydellisiltä ja ihanteellisilta, mutta on samalla tunnustettava että heissä kuitenkin on siksi paljon lapsenmieltä, että lapsi heihin mielihyvällä tutustuu.

Suomennos on jotenkin hyvää, vaikka se kuitenkin toisinaan liiaksikin tuntuu käännökseltä (esim. »se kuuluu myllyrengille» s. 3, »kyllähän se menee» s. 21, y. m.). Ruotsin vaikutustako vai jonkinlaista onnistumatonta kansankielen tavoitteluako lienee *hän* sanan käyttäminen elottomista esineistä, jota ei voine puolustaa edes sillä, että tekstiyhteys sitä muka vaatii (esim. »*hän* (s. o. tynnyri) on ravistunut»; »olen aikonut verhoilla *hänet*» s. o. pajan y. m.). Ruotsi kai voittanee siinäkin että *vai niin* säännöllisesti kirjoitetaan yhtenä sanana.

Suositamme lämpimästi tämän kirjan nuorison luettavaksi!

H. S.

FERDINAND GOEBEL, *Gulliverin retket ja seikkailut kääpiöiden ja jättiläisten maassa.* Nuorisolle uudestaan kertonut — —. Suomennos. Porvoossa 1898, Werner Söderström. 61 siv. 8:o. Hinta —: 65.

Poikien huvitukseksi tarkoitetun «Joutohetkinä» kokoelmansa VI:ntena osana tarjoo hra Werner Söderström suomennoksen Ferdinand Goebelin lyhyestä, nuorisolle sovitetusta «Gulliverin matkustusten» mukailusta. Jonathan Swiftin maankuulun, satiirisen seikkailuromaanin kaksi ensimäistä osaa on jo kerran ennen ilmestynyt suomalaisessa asussa, vieläpä kuvilla koristettuna, silloin käännettynä ruotsalaisesta nuorisolle sovitetusta laitoksesta. Tämä vanhempi sovitus oli tehty sangen hellävaroin. Pois oli jätetty vain pahimmat, hienotuntoisuutta loukkaavat seikat ja vivahdukset, mutta säilytetty yleensä kaikki valtiolliset syrjäiskut ja viittaukset, jotka oikeastaan ovatkin alkuperäisen romaanin perustana. Nyt ilmestynyt mukailu on tehty paljoa vapaammin; laajuudeltaankaan se ei ole täyttä kolmatta osaa entisestä. Pois on jätetty, ei ainoastaan kaikki epähienolta vivahtavat kohdat ja valtiolliset tähtäilyt, vaan myös paljon muita vähemmän tärkeitä seikkoja. Kenties mukailija tässä on mennyt liiankin pitkälle, sillä Swiftin alkuperäisestä, mestarillisen totisesta kertomistavasta tämä mukailu tuskin antaa mitään käsitystä. Pikemmin asiain ja tapahtumain mahdottomuus, jota alkuperäistä ja vanhempaakin sovittelua lukiessa tuskin tulee ajatelleeksi, tässä lyhyessä mukailussa tuntuu suuremmalta ja nähtävämmältä. Alkuperäinen ja vanhempi laitos tarjoo mieltäkiinnittävää ja elämänviisautta sisältävää lukemista kaikille ikäkausille; uusi mukailu on nähtävästi tarkoitettu vain nuorelle poikapolvelle, jonka vilkkaan mielikuvituksen Gulliverin kummalliset kokemukset tässäkin supistetussa muodossaan epäilemättä saattavat panna liikkeeseen. — Suomennos tuntuu jotenkin sujuvalta ja nuorisonkieliseltä. Kuitenkin täytyy suuresti paheksia että kir-

jassa on kovin paljo outoja ja murteellisia sanoja ja muotoja, jotka nuorisonkirjassa kaikista vähimmin ovat paikallaan (esim. *alvariinsa, niminiettyinen, ipana, höynteli, tavaskokoinen, järetön, kulin, valmistime, pysyttelime, oikaseuduin, olisikkin* y. m. m.)

O. A. K.

CRONA TEMPLE, *Kunniakas palausmatka.* Episoodi Valdolaisten historiasta v. 1690. Suomennos. Jyväskylässä 1898, K. J. Gummerus. 105 siv. 8:o. 1: —.

»Kunniakas palausmatka» kuvailee valdolaisten kärsimyksiä Ludvig XIV:n nostattamien vainojen aikaan. Historiallisiin tapahtumiin on solmittu yksityinen romantillinen rakkaudentarina. Aineeltaan kertomus sopii hyvin nuorisokirjallisuuden lisäksi. Vahinko vain että kertomuksen juoksu on jotenkin katkonaista, niin ettei siihen oikein pääse painautumaan mukaan. — Suomennos on yleensä varsin sujuvaa. Siellä ja täällä olisi syytä muistutuksiin. Esimerkiksi mainitsen tässä että on käytetty sanaa pyhyys, kun pitäisi olla pyhäkkö. Kirjaa kaunistaa moniahta kuva.

M R.

Maa- ja kansatiedettä.

AKSELI JÄRNEFELT, *Suomalaiset Amerikassa.* Helsingissä 1898, Otava. Tähän asti 1 vihko. 32 siv. 8:o. Hinta —: 60 viholta. (Kaikkiaan noin 10 v.)

Yllämainitun teoksen ensi vihko sisältää aluksi lyhyen selonteon vanhimmasta ruotsalaisesta ja suomalaisesta uudisasutuksesta Amerikassa. Ne tiedot, jotka tässä luvussa esitetään, eivät ole uusia suomalaisessa kirjallisuudessa, sillä jo v. 1863 kirjoitti Yrjö Koskinen hauskan ja seikkaperäisen kirjoituksen: »Suomalaiset Delawaren siirtokunnassa Pohjois-Amerikassa» (ks. Opiksi ja huviksi I. Lukemisia Suomen perheille. Toimittanut Yrjö Koskinen), ja pari vuotta sitten on K. J. Jalkanen kirjasessaan »Amerikantauti Suomessa 16 ja 17 vuosisadalla» (Jyväskylässä 1896) myöskin kosketellut vanhinta suomalaista siirtolaisliikettä valtameren toiselle puolen. Aivan asianmukaista on että hra Järnefelt teoksensa alussa puhuu tästä vanhemmasta uudisasutuksesta, jonka vaiheet ovat omansa jokaista suuresti huvittamaan. Kun tekijällä nähtävästi on ollut käytettävissä Yrjö Koskisen mainittu kirjoitus, niin olisimme vain suoneet, että hän laveammasti olisi tehnyt selkoa sen sisällyksestä mikäli se suorastaan koskee suomalaisia uudisasukkaita. Jalkasen yllämainittua kirjasta tekijä sitävastoin ei näy tunteneen, sillä päinvastaisessa tapauksessa hän kai ei olisi voinut olla huomioon ottamatta esim. siinä mainittuja maaherra Staken yrityksiä suomalaisten siirtämiseksi Amerikkaan.

Tehdessään sitten selkoa tämän vuosisadan siirtolaisliikkeestä, tuo tekijä m. m. esiin varsin hauskoja Yhdysvaltain tilastollisen toimiston ilmoittamia numeroita niiden suomalaisten lukumäärästä jotka vv. 1883—97 ovat saapuneet Yhdysvaltoihin. Vastaavasta suomenpuolisesta tilastosta annetaan tietoja vain kahdelta vuodelta (1893 ja 1894). Totta on kyllä etteivät »numerot valtameren molemmilla puolin käy läheskään yhteen». Mutta teoksen arvoa olisi helposti käynyt lisääminen siten, että saatavissa olevat suomenpuolisetkin numerot olisi tässä koottu yhteen paikkaan. Mitä esim. Oulun ja Vaasan läänin siirtolaisiin tulee, niin on niistä, vuosilta 1882—90, tilastollisia tietoja saatavissa »Suomenmaan virallisesta tilastosta VI (19. Väkiluvuntilastoa)». Myöhemmiltä vuosilta täytyy löytyä samallaisia tietoja, koska ainakin Oulun ja Vaasan läänin kuvernöörit Senaatin määräyksen mukaan vuosittain senaattiin lähettävät tietoja niiden henkilöiden lukumäärästä, jotka näistä lääneistä ovat ottaneet passin Amerikkaan.

Ensi vihossa luodaan vielä yleiskatsaus Amerikan suomalaisten asumaseutuihin sekä mainitaan Amerikan suomalaisten lukumäärä, joka tekijän ja »erään paljon matkustaneen Amerikan suomalaisen» summittaisen laskun mukaan on 121,400. — Seuraavassa vihossa aikoo tekijä lähteä tarkastelemaan suomalaisia yksityispaikkoja myöten; lopuksi luvataan yleiskatsaus Amerikan suomalaisten henkisiin pyrintöihin.

Yleensä lupaa nyt ilmestynyt vihko sangen paljon hyvää. Sisällys on asiallista, mutta samalla huvittavaa, ja osottaa ettei tekijä tylsin silmin ole Amerikan oloja katsellut. Kokonaisuudessaan teos varmaankin tulee olemaan välttämätön jokaiselle, ken asiallisesti tahtoo tutustua valtamerentakaisiin kansalaisiimme. Tekijän vilkasta kertomista lukija seuraisi vielä mieluummin, jos olisi pantu kylliksi huolta kirjan kielelliseen asuun, jota viimeistellessä ei olisi ollut vaikea korjata muutamia kankeita ja muodottomia lauseita, niink. esim.: »Kun vuonna vuotuisenaan tuollainen suuri joukko siirtolaisia (muutamina vuosina on se paljon suurempi) kulkee New Yorkin kautta, näkee Amerikan suuruuden ensiksi siinä, ei ole kumma että New Yorkia on totuttu pitämään Amerikan pääkaupunkina, ja onkinhan se sitä paitsi suurin.» Toivottavaa on, että kielellinen asu seuraavissa vihoissa paremmin tyydyttää nykyajan vaatimuksia, jotka eivät suinkaan ole liian suuria.

Kirjan ulkoasu on sangen siisti: painos selvää ja kaunista, paperi hyvää, monilukuiset kuvat onnistuneita.

Tämän yhteydessä mainittakoon että hra A. Törnqvist myöskin on aikeissa julkaista teoksen »Suomalaisesta asutuksesta Ameriikassa,» joka ilmoitetaan ilmestyväksi jatkona M. Lyytisen (Tampereella) kustantamaan Henrik Cavlingin »Ameriikka» julkaisuun. Sanomalehtien mukaan levittämässään ilmoituksessa sanoo kustantaja M. Lyytinen, puhuessaaan hra Törnqvistin teoksesta, m. m. että »se tulee käsittelemään asioita, joita

ei vielä missään ole julkaistu eikä sellaisia Ameriikan tutkimusten tuloksia liene nykyään keneltäkään muilta odotettavissa.»[1]) Asianlaita on kumminkin se, että hra Järnefeltin »Suomalaiset Amerikassa» teoksen 1 vihko oli ilmestynyt ennen kuin ainakin tämän kirjoittaja sai hra Lyytisen mainitun ilmoituksen lehtien mukana, jota paitsi hra Lyytinen jo touko- ja lokakuussa on ollut tilaisuudessa sanomalehdistä näkemään, että hra Järnefeltin teos on painoon valmistettavana. Hra Lyytisen »puhvaaminen» on siis lievemmin sanoen sangen amerikkalainen. Mutta hra Lyytinen sikseen! Pääasia tämän kirjoittajasta on, että toinenkin teos Amerikan suomalaisista vielä on odotettavissa. Toivottavaa kuitenkin olisi että hra Törnqvistin teos olisi tilattavissa myös erikseen ja että se silloin olisi painettu paljon paremmalle paperille ja varustettu paljon paremmin tehdyillä kuvilla kuin hra Lyytisen kustantama Cavlingin »Ameriikka».

J.

Luonnontiedettä.

POUL LA COUR ja JAC. APPEL, *Maailmanrakenne ja luonnon voimat.* Historiallinen esitys fyysillisten käsitteiden kehityksestä. (Vipusten kirjoja N:o 1). Helsingissä 1898, Otava. 1 vihko. 48 siv. 8:o. Vihon hinta —: 75. (Kaikkiansa n. 20 vihkoa).

Kansanopiston ystävät meilläkin tuntevat tanskalaisen kansanopistonopettajan Poul la Courin nimen, etevän tiedemiehen, joka edullisista tarjouksista huolimatta on pysynyt uskollisena kansanopistolle ja nyt on Tanskan kansanopiston loistavimpia nimiä. Poul la Cour esittää fysiikkaa ja matematiikkaa toisella tavalla, kuin sitä tavallisesti tehdään. Hän näet ei tyydy esittämään näitä aineita vain järjestelmän kannalta, selittämään ilmiöiden syntyä ja lakeja vain semmoisenaan, vaan hän samalla myöskin osottaa, miten inhimillinen tieto kustakin eri kysymyksestä vähitellen on saavuttanut voittonsa. Suomalaiselle yleisölle tarjotaan nyt tähän tapaan esitetty »Historisk fysik» ylempänä mainitulla nimellä, joka nähtävästi on valittu, jotta kirjan tarkoitus suomalaiselle lukijalle jo nimestäkin täysin selviäisi. Kirjan sisällyksen kertominen on enemmän paikallaan vasta kun suurempi osa teosta on ilmestynyt; tässä nyt ilmestyneessä vihossa alkaa viehättävä historiallinen esitys maailmanrakennetta koskevista havainnoista vuoteen 1630. Esitystapa on alkuteoksessa erittäin vilkas ja miellyttävä, ja on tunnustettava että kääntäjä on tehnyt parastaan säilyttääkseen nämä ansiot suomennoksessakin. Toisinaan olisi kuitenkin ollut eduksi, jos kääntäjä

[1] Meidän harventama.

olsi pitkiä lauseita jakanut tai muuten suorittanut käännöksensä vapaammin. — Teos on runsaasti ja hyvillä kuvilla valaistu. Kirjapainon pitäisi vain varoa ettei niin paljon mustia huippuja jäisi näkyviin.

Tämä teos on erään nuorten suomalaisten yliopistomiesten perustaman luonnontieteellisen seuran, »Vipusten» ensi julkaisu, ja tälle seuralle on kunniaksi, että se on ryhtynyt suomalaiselle yleisölle toimittamaan teosta, joka on omansa laajoihin piireihin levittämään tietoa luonnon valtakunnan salaisuuksista ja ihmiskunnan taistelusta tiedon saavuttamiseksi. Erittäinkin pitäisi teoksen olla tervetullut kaikille kansanopistojen entisille ja nykyisille oppilaille, joita jo on joka taholla maassamme.

T.

Siveys- ja kasvatusoppia.

MAX HAUSHOFER, *Elämän taidosta ja elämänkysymyksiä.* Kirja kansalle. Mukaellen suomentanut U. B. Helsingissä 1898, K. E. Holm. Tähän asti 2 vihkoa à 64 siv. 8:o. Vihon hinta 1: —. (Kaikkiansa n. 5 vihkoa).

Tämän teoksen nimi sisältää ajatuksen, joka kiinnittää ajattelevan huomiota puoleensa. »Kansalle» kirjoitettu kirja elämän suurista kysymyksistä, teos, joka tarkoittaa nykyaikaista yhteiskuntaelämää silmällä pitäen antaa, kuten tilausilmoituksessa sanotaan, »yleiskuvan inhimillisestä olemuksesta, sen yksityiskohdista ja ympäristöstä», sehän on kirja, jonka kirjoittaminen on yhtä suuri kuin vaikea tehtävä.

Olen kuullut varsinkin nuorisoliikkeen miesten lausuvan toivomuksia tämänsuuntaisen kirjallisuuden hankkimisesta kansallemme. Tietysti siinä historialliset ja kansalliset olomme eivät saisi jäädä huomioon-ottamatta, ja sentähden käännetyt teokset ainoastaan osaksi voivat tyydyttää tarvetta. Mutta jos ne ovat eteviä ja lisäksi hyvin muodostettuja, niin niiden merkitys ei jää vähäiseksi.

Tällaisen johdannon jälkeen lukija luultavasti odottaa minun sanovan: Tässä se nyt on se kaivattu kirja! Saakoon se laajan lukijakunnan!

Mutta valitettavasti en voi niin. sanoa. Täytyy asettaa vaatimuksiakin sellaiselle teokselle, joka tilausilmoituksen mukaan »soveltuu kaikkien kansankerrosten, yhtähyvin 'syvien rivien' kuin n. s. yläluokan luettavaksi». Arvosteltavana olevat kaksi ensimäistä vihkoa eivät anna suosittelemiseen syytä.

Kirjan yleinen kanta on kyllä »hyvä ja vakava». Sitä voi ehkä kuvata samoilla sanoilla kuin eräs entinen sanomalehdenperustaja ilmoitti uskotulleen lehtensä tulevan kannan: »pikkuisen uskonnollinenkin, mutt'ei

liiaksi». Jumalan olemassa-olo ja sielun kuolemattomuus kuuluvat tekijän ohjelmaan.

Kirjan heikkous on ylipäänsä sen pintapuolisuus. Tekijä asettaa mahtipontisesti »elämänkysymyksiä», mutta hyvin vähän hän niiden laatua ja merkitystä selittää. Ensimäisenä päällekirjoituksena on: »mitä varten elämme?» Saamme tietää, että se, joka ei näin ole koskaan itseltään kysynyt, ei ansaitse elää. Lapsi ei vielä käsitä elämän tarkoitusta, koska vanhemmat pitävät siitä kaikissa suhteissa huolta. Sitten tekijä jatkaa: »varakkaiden vanhempien pojalla, joka 18—20 ikävuoteensa saakka saa nauttia huolellista kasvatusta, ei ole vähintäkään ulkonaista aihetta ruveta todenteolla harkitsemaan, mitä varten hän oikeastaan elää, kunnes hänen tulee valita joku elämänura itselleen, paitsi jos kasvattajat, ystävät tahi joku kirja sattumalta ovat saaneet tämän kysymyksen hänen sielussaan vireille. Tämä kysymys voi sitävastoin vastustamattomalla voimalla tunkea nuorukaisen mieleen, joka ei ole yhtä onnellisessa asemassa, jonka elämänura ei ole edeltäpäin yhtä huolellisesti viitoiteltu». Tekijä kertoo tämän jälkeen muutamia ihmisten arveluja tästä kysymyksestä. »Elän sen vuoksi että minun täytyy elää», j. n. e., mutta sen enempää ei näiden vastausten sisällystä selitetä. Kerrottuaan erään pikku tarinan oppimattomasta vaimosta, joka tiesi elämänsä tarkoituksen olevan »hoitaa lapsiaan ja miestään» tekijä lopuksi antaa nuorelle miehelle sen neuvon, että hänen tulee »valita joku elämänura» sekä kehottaa häntä pienessä moraalisaarnassa »aina elämään oikein«. Siihen tekijä jättää kysymyksen: »mitä varten elämme?»

Yhtä pintapuolista esitys on pitkin matkaa. Siinä ei ole mitään vakuuttavaa voimaa. Eikä yhtenäisyydestä ja perustelemisesta ole paljoa välitetty. Eräs lause siv. 61 on hyvin kuvaava. Siinä tekijä tahtoessaan kuvata optimistin ja pessimistin vastakkaisia ajatuskantoja selitää, että »kun joskus lasin ääressä istuessa tulee puhe syvemmistä asioista, elämänkysymyksistä», niin optimistilla ja pessimistillä on aina erilainen käsitys. Niinpä niin, »lasin ääressä istuessa» ei tarvitse kovinkaan perustella ajatuksiaan. Tekijäkin kirjassaan juttelee väliin yhtä väliin toista, mutta luullakseni ne, jotka istuvat »ilman lasitta», eivät viitsi hänen pakinoitaan kuunnella.

Muutamat kirjassa löytyvät omituisuudet ovat luultavasti pantavat »mukailijan» laskuun. Siv. 35 esim. kuvataan »tunne-ihmistä» erotukseksi »jokapäiväisihmisestä». Nähdessäni tuon sanan »tunne-ihminen» luulin ensin että sillä tarkoitettiin ihmistä, jonka tunne-elämä on yksipuolisesti kehittynyt, ehkäpä tuollaisia tuntehikkaita luonteita, joita Juhani Aho niin kernaasti kuvaa ja joista eräs arvostelija on sanonut, että heidän erikoisalansa on »tunnelmabasillien viljeminen». Mutta tässä kirjassa »tunne-ihminen» määritellään »toimen mieheksi« ja sanotaan, että »hänen tahdonvoimansa täysin vetää vertoja hänen rohkeudelleen». En luule että tämä määrittely saavuttaa yleisempää tunnustusta.

Lukuunottamatta muutamia muitakin terminologisia virheitä — 2:ssa vihossa useasti esiintyvät psykologiset tiedesanat ovat varsinkin tehneet suomentajalle vaikeuksia — ei suomennosta vastaan muuten ole paljoa muistutettavaa. Suomentaja näkyy koko hyvin kieltä käyttelevän.

Kustantajan tilausilmoituksessa sanotaan että tämä kirja »on kotimaassaan saanut hyvin ansaittua huomiota osakseen». Tämä voi olla mahdollista, sillä kirja sisältää yleensä sellaisia ajatuksia, joita saksalainen keskiluokka mielellään märehtii. Ilmoitetaanhan sitäpaitsi kansilehdellä että tekijä on »professori». Mutta luulen että suomalainen lukijakunta ei tyydy niin pintapuoliseen mietiskelyyn kuin kirjassa tarjotaan.

Kansalle »ei ole paraskaan tarpeeksi hyvää», voi täydellä syyllä sanoa. Tätä näkökohtaa silmällä pitäen olen katsonut velvollisuudekseni kirjoittaa ylläolevan arvostelun. Kirjaa, jonka kansilehdellä on sanat »kirja kansalle«, täytyy vakavasti arvostella.

Z. C.

Uskonnollista ja teologista kirjallisuutta.

L. H. SANDELIN, *Piirteitä katolisuuden synnystä ja kehityksestä uskonpuhdistukseen saakka.* Porissa, 1898. »Otavan» jaettavana. 282 siv. 8:o. Hinta 1: 75.

»Piirteillään» tahtoo tekijä — kuten alkulauseessa sanotaan — antaa kuvauksen katolisen kirkon synnystä ja kehityksestä, varsinkin silmällä pitäen uskonpuhdistusta, jotta sen sisällys ja merkitys elävämpänä ja käsitettävämpänä kuvastuisi tuota katolisen kehityksen taustaa vastaan. Ryhmittäen aineensa seuraaviin otsakkeihin: kirkollisvalta, pelastusoppi, uskonnollis-siveellinen elämä, pyhäinpalvelus ja sakramenttioppi, tekijä suurin piirtein kuvaa näitä eri puolia katolisuuden kehityksestä, välttäen yksityisten seikkojen, vuosilukujen ja nimien luettelemista mikäli mahdollista. Silti ei esitys ole aivan ylimalkaista, vaan tekijä johtaa usein lukijaa lukuisten originaalisitaattien tai lähemmin kerrottujen valaisevien historiallisten tapahtumien kautta seuraamaan välittömästi henkisten virtausten kulkua. Näin esitys yleensä on omiaan antamaan kokonaisen yleissilmäyksen kehityksen kulusta ja samalla myös antamaan elävyyttä ja välittömyyttä kuvaukselle. Erityiseksi ansioksi on tekijälle luettava se, että hän on esityksensä pohjaksi käyttänyt uudempaa kirkkohistoriallista kirjallisuutta, mikä on tähdellistä varsinkin kuvattaissa ensi vuosisatojen kirkon kehitystä.

Näin ollen puheena oleva teos on epäilemättä vallan tervetullut opas varsinkin niille, jotka tavalla tai toisella työskentelevät kirkkohistorian ope-

tuksen palveluksessa, sekä yleensä muillekin jotka tahtovat näihin asioihin tutustua.

Siellä ja täällä lienee kuitenkin aihetta muistutuksiin tekijän esitystä vastaan.

Mitä ensinnäkin apostoliseen kirkkoon tulee, saa tekijän kuvauksesta liian ihanteellisen, jos niin saan sanoa, liian hengellisen kuvan sen ajan seurakuntien tilasta. Lukiessaan jää joskus kahden vaiheille siitä, esittääkö tekijä seurakuntain tilaa ja järjestystä semmoisena, kuin se uustestamentillisten kirjojen mukaan oli, vai semmoisena, kuin sen niitten mukaan olisi tullut olla. Tosin siellä ja täällä huomautetaan, ettei apostolisessakaan kirkossa kaikki ollut niin ihanteellista; mutta itse annettua kuvaa nuo huomautukset tuskin pääsevät todella värittämään. Puhuttaissa kappaleessa »alkuperäinen seurakuntajärjestys» apostolisen kirkon opettajista ja niitten asemasta seurakuntaan nähden, olisi ollut suotavaa, että ero apostolien ja muitten opettajien välillä olisi tullut tarkemmin esitetyksi. Erittäin jyrkästi terotetaan apostolisen ajan seurakuntien passiivisuutta opettajiinsa nähden ja että kirkon Herra Henkensä kautta yksin asetti heidät. Ettei seurakunta sittenkään tosi-todellisuudessa voinut eikä saanut olla niin aivan passiivinen opettajiinsa nähden, se kuitenkin käy itse tekijänkin esityksestä epäsuorasti ilmi. Esitettäissä presbyteriumin syntyä olisi ollut valaisevaa huomauttaa sen yhteyttä juutalaisen seurakuntapresbyteriumin kanssa.

Lukiessa esitystä Gregorius VII:n alkamasta kirkollisesta reformista kaipaa esitystä siitä uskonnollisesta virtauksesta, joka samoihin aikoihin valtavasti elähytti Europan kansoja ja joka kirkolliseen väylään vedettynä juuri ennen kaikkia teki mahdolliseksi tuon äärettömiä tavoittelevan kirkollisen suunnitelman toteuttamisen.

Pelastusopin kehitystä käsiteltäissä, kun on puhe Augustinuksen opista, olisi ollut tarpeellista tehdä erityisesti selkoa hänen uskon- ja vanhurskauttamis-käsitteensä sisällyksestä. Kun ei niin ole tehty, niin seuraava kritiikki hänen opistaan käy liian niukaksi ja ylimalkaiseksi, joten se voi helposti erehdyttää. Esitettäessä Augustinuksen armo-käsitettä olisi sietänyt terottaa, että armo hänen käsityksensä mukaan oli »varsinaiselta olemukseltaan *voimanvuodattamista»*, niin että syntein-anteeksiantaminen jää enemmän syrjään, mikä käsitys armosta juuri vastaa A:n yleistä katsantokantaa (*Loofs*, Dogmengeschichte, 3:te Auflage). Kappaleessa »Munkkilaitos» (s. 189) sanotaan Fransiscuksen periaatteista m. m.: » . . . fransiskaaniveljen tuli elää ainoastaan siitä, mitä armeliaat ihmiset hänelle kulloinkin antoivat», sekä vähän alempana samalla sivulla: »Mutta suuri siveellinen harhaus on tehdä kerjääminen ansioksi, . . .». Nämä lauseet soveltuvat niihin Fransiscuksen auttajiin, jotka antoivat fransiskaani-veljeskunnalle monessa suhteessa toisen leiman, kuin mitä F. tarkoitti, mutta ei häneen itseensä. Päin vastoin F:n periaatteena oli, että hänen perustamansa

veljeyskunnan jäsenten piti mikäli mahdollista elää kättensä työllä, — periaate, joka aivan päinvastoin F:n tahtoa syrjäytettiin heti alussa veljeskunnan sääntöjä laadittaissa (vrt. *Möller*, Lehrb. der Kgesch. B II s. 399 j. seurr). Munkkilaitoksesta puhuessa en saata olla huomauttamatta että aineen järjestys neljännessä osassa »Uskonnollis-siveellinen elämä» on nurinpäinen. Järjestys on seuraava: »Paastoaminen, Coelibaatti, Askeesi ylipäänsä, Munkkilaitos». Olisipa ollut asianmukaista asettaa kappele »Askeesi ylipäänsä» ensiksi, koska nuo toiset kappaleet sisältävät vain esityksiä askeesin eri muodoista. Niitten piirteitten joukossa, jotka tekijä antaa katolisuuden kehityksestä uskonpuhdistusta silmällä pitäen, kaipaa paria, mitkä ymmärtääkseni olisivat olennaisesti kuuluneet annettuun kuvaan. Ensinnäkin varsinainen esitys raamatun arvossapidosta ja käytännöstä, mihin olisi sopinut liittyä lähempi karakteristiikka keskiaikaisesta kirkollisesta teologiasta, skolastiikasta. Toiseksi kaipaan esitystä, yhtenäistä esitystä, kultin kehityksestä. Tosin annetaan alkupuolella kirjaa kuvaus apostolisen seurakunnan jumalanpalveluksesta, mutta kultin myöhemmästä kehityksestä ei esitetä muuta kuin yksityisiä puolia vain, pääasiallisesti siinä osassa, jossa puhutaan pyhäinpalveluksesta; varsinaisen seurakunnallisen jumalanpalveluksen kehitys jää syrjään. Odottaisi juuri mainitun osan kantavan otsaketta »kultti» ja sen alla saavansa esityksen, ei ainoastaan keskiaikaisesta pyhäinpalveluksesta, vaan myös varsinaisesta jumalanpalveluksesta.

Mitä esitystapaan tulee, olisi siellä ja täällä sietänyt välttää toistelemisia sekä toisin paikoin, varsinkin ensimäisissä kappaleissa, enemmin täsmällinen esitys ollut tarpeen. Muuten on esitystapa yksinkertaista ja helppotajuista, ansio, mikä on omiaan edistämään tutustumista tähän hyödylliseen kirjaan laajemmissakin piireissä.

M. R.

M. F. ROOS, *Apostoli Paavalin lähetyskirja roomalaisille*. Raamatun selityksiä I. Mukaellen suomentanut K. E. Stenbäck. Kuopiossa 1898, Otava. 163 siv. 8:o. Hinta nid. 1: 50, sid. 2: 50.

M. F. Roos on niitä kristillisyyden opettajia, jotka valontähtinä loistavat läpi vuosisatojen. Hän on raamatusta itse löytänyt ja kirjoissaan muille antanut totuuden, ja sentähden eivät hänen kirjansa jouda unholaan.

Ilmoitettavanamme oleva kirja on osa »Kurze Auslegungen« nimistä kirjasarjaa, jossa Roos on selittänyt useampia uuden testamentin kirjoista. Tässä Roomalaiskirjeen selityksessä esiintyy sama puhtaasti raamatullinen henki, kuin Roosin muissakin teoksissa. Tekijä tässä selvin piirtein selvittää apostolin tarkoituksen sekä osottaa missä suhteissa apostolin sanoja voi sovittaa myöhempäinkin aikain oloihin. Samalla hän tunkee syvälle hengellisen elämän kokemuksiin ja osottaa, mikä niissä ehkä on väärää, mikä oikeaa. Tällainen kirjoitustapa onkin suuriarvoinen tämänlaatuisissa

hengellisissä kirjoissa. Paljon voi tässäkin suhteessa oppia esiteltävänämme olevaa kirjaa lukiessa. Suomentamalla sen on prov. Stenbäck tahtonut johonkin määrin poistaa suomalaisesta hengellisestä kirjallisuudesta puutetta sellaisista kirjoista, »jotka vartavarsin ottavat yhtäjaksoisesti selittääkseen raamatun kirjoja, perehtyäksemme niitten sisällykseen ja tekijäin ajatustapaan». Suomentaja aikoo jatkaa nyt alotettua sarjaa kääntämällä muitakin Roosin selityksiä uuden testamentin kirjoihin hänen »Kurze Auslegungen» teoksestaan.

Suomennoksen kelvollisuuden takaa prov. Stenbäckin nimi.

U. W.

Katsaus joulukirjallisuuteen.

Suurin osa meidän kirjallisuuttamme ilmestyy jouluksi. Joululahjoiksi näkyvät ihmiset enimmät kirjansa ostavan; kirjallisuuden todelliset ystävät, jotka kirjoja itselleen hankkivat niiden itsensä tähden, ovat meillä luonnollisista syistä vielä harvalukuiset.

Kenties voitaisiin toivoa että kirjallinen lehti voisi tehokkaalla tavalla olla lukijoidensa oppaana joulumarkkinoilla. Tässä kohden on kuitenkin aikakauskirjan vaikea kilpailla jokapäiväisten sanomalehtien kanssa. Ja koska mielestäni kirjallisen lehden on koetettava saada aikaan arvosteluja, jotka eivät ainoastaan tutustuta yleisöä asianomaisiin kirjoihin, vaan joista kirjailijatkin voivat jotakin oppia, niin on selvää, että varsinaisten arvostelujen antaminen on jonkun verran tuonnemmaksi lykättävä. Siitä syystä Valvojakin aikoo pääasiallisesti vasta tammikuun-numerossa joulukirjallisuutta arvostella. Toimitus on kuitenkin minua pyytänyt muutamin yleisin sanoin luomaan pienen katsauksen tähän asti ilmestyneeseen tai odotettavissa olevaan joulukirjallisuuteen, toivoen siitä lukijalle saattavan olla jotakin hyötyä.

Vaikka täksi jouluksi ilmestyneiden ja ilmestyvien suomenkielisten kirjojen lukumäärä on jotenkin suuri, ei kuitenkaan näytä sen tuotteissa olevan mitään semmoista, joka olisi »päätä pitempi kaikkea kansaa», niinkuin »Panu» viime vuonna. Juhani Aho kokoo voimansa uuteen suureen teokseen, eikä nyt julkaise mitään alkuperäistä. Teuvo Pakkalalta ei myöskään ole täksi jouluksi uutta teosta ilmestynyt; valmiina hänellä kuuluu olevan kansankomedia *Tukkijoella,* joka piakkoin näytettäneen Suomalaisessa teatterissa. Erittäin tuottelias on sitä vastoin ollut Santeri Ingman, joka keväällä julkaisemansa laajan historiallisen romaanin »Anna Fleming»in jälkeen jo on saanut valmiiksi uuden huomattavan kokoelman historiallisia kertomuksia nimellä *Margareeta.* Arvid Järnefeltiltä ei ilmesty mitään kaunokirjallista, lukuunottamatta *Isänmaa* kirjan uutta painosta. Sitä vastoin hän on julkaissut uskonnollis-tieteellisen kirjasen *Evankeliumin alku eli Jeesuksen syntyminen ihmisestä ja jumalasta,* joka on aiottu jonkinlaiseksi »Maria» kirjan selitykseksi. Häneltä kuuluu kuitenkin olevan kohta odotettavissa uutuus — historiallinen draama *Samuel Cröell.* Muista

ennestään tunnetuista suorasanaista kielimuotoa käyttävistä kirjailijoista on vielä mainittava Maila Talvio, jonka romaani *Kaksi rakkautta* on tässä Valvojan vihossa arvosteltuna. Ensi kertaa kokonaisella kirjalla esiintyy yleisön eteen H. Sarvela. Hänen kertoelmansa *Taloista ja taipaleilta* ovat suureksi osaksi olleet julkaistuina Uudessa Suomettaressa, ja niissä on vähäarvoisten joukossa joitakuita varsin sieviäkin. Aivan uusi kirjailijanimi on Anni Kurki, jolta on ilmestynyt laajahko novelli *Onnen etsinnässä*. Kansankirjailijamme ovat kaikki tällä kertaa vaiti, paitsi Heikki Meriläinen, joka pitkästä ajasta on julkaissut uuden, paksun teoksen *Kahleeton vanki*. Eräs »Suomalainen Talonpoika» on kertonut *Suomalaisen talonpojan elämänvaiheet*, jolla sivistyshistoriallisena kuvauksena on arvonsa, vaikkei sillä olekkaan taiteellista asua.

Runonlaulajista ei J. H. Erkko täksi jouluksi julkaise muuta kuin yksityisiä runoja — näistä on osa ollut tässä lehdessä. Nuorimman polven runoniekat, Eino Leino, Kyösti Larson ja Ilmari Calamnius sitä vastoin kukin saattavat uuden runovihon julkisuuteen. Eino Leinon *Sata ja yksi laulua* ei saata häpeään niitä hyviä toiveita, joita nuori runoniekka on herättänyt; jos hänen itsearvostelunsa vain edistyy samassa määrässä kuin hänen tuotteliaisuutensa, niin on täysi syy hänestä mitä parasta toivoa. Kyösti Larsonin *Kylän lauluja* on jatkoa sillä alalla, jolla hän toiveita herättävästi alotti runoilunsa »Tän pojan kevätrallatuksilla». Ilmari Calamniuksen *Hiljaisina hetkinä* on jo tässä Valvojan vihossa arvosteltuna. Oksasen *Säkenistä* kuuluu olevan odotettavissa uusi, lisätty painos, joka myös sisältää E. N. Setälän kirjoittaman elämäkerran tiedemiehestä ja runoilijasta August Ahlqvistista.

Lapsia ja nuorisoa varten ei meillä paljon alkuperäistä ilmesty. Kiitosta ansaitsee hra Väinö Wallin sievästä kirjastaan *Metsäsuomalaiset Ruotsissa*, joka sanoin ja kuvin esittää Vermlantiin siirtyneiden suomalaisten elämää eri aikoina ja joka osottaa, miten suomalaisten historiallisista vaiheista saadaan hyviä aiheita nuorisonkirjoiksi. Uusi kirjailijanimi on T. R., joka on julkaissut *Auringon noustessa* nimisen puhdashenkisen ja isänmaallisen kirjan koulunuorison elämästä; kirja kaiketi löytää vastakaikua kasvavassa nuorisossa, jonka käsityskannan tasalla sen monesti pateetinen esitys tuntuu kylläkin olevan. Erittäin rakas tuttavuus nykyiselle lapsipolvelle on varmaankin kokoelma *Suonion lastenrunoja*, jonka ensimäiseen osaan on yhdistetty kaksi Suonion lastenkirjaa, »Kylän lapset» ja »Pienokaiset», yhteisellä nimellä *Pienokaiset*. Alkuperäisissä painoksissa olleet Oskar Pletschin kauniit kuvat on rouva Venny Soldan-Brofeldt hellävaroin »suomentanut», osittain uusilla korvannut. Uusi yritys lasten kirjallisuuden alalla on Otavan julkaisema, Teuvo Pakkalan toimittama joululehti *Joulukontti*, jolla oli niin loistava menestys, että koko painos muutamissa päivissä myötiin loppuun. Lehden sievät kertomukset ja runot, onnistuneet, enimmäkseen kotimaisten taiteilijain piirtämät kuvat sekä halpa hinta tekivätkin tämän menestyksen täysin ansaituksi.

Tieteellinen kirjallisuus ei ole meillä yleensä joulukirjallisuuden joukkoon pyrkinyt. Täksi jouluksi on kuitenkin Werner Söderhjelm julkaissut miellyttävän sarjan yleistajuisia tieteellisiä *Kirjoituksia ja tutkielmia*, jonkalaisen teoksen ilmestyminen on katsottava erittäin ilahuttavaksi ilmiöksi kirjallisuudessamme ja jonka suhteen muuten viittaan asiantuntijan arvoste-

luun ylempänä. Tässä yhteydessä mainittakoon Akseli Järnefeltin *Suomalaiset Amerikassa*, jonka 1:nen vihko niinikään on ylempänä arvosteltu.

Vihdoin ovat alkuperäisestä kirjallisuudesta vielä mainittavat albumit, joita on ainakin kaksi odotettavissa, vaan joista ei vielä tätä kirjoitettaessa kumpainenkaan ole meille saapunut: *Nuori Suomi* VIII ja Werner Söderströmin *juhlajulkaisu* sen johdosta että hänen kustannusliikkeensä nyt on toiminut 20 vuotta. Useita joululehtiä (paitsi jo mainittua »Joulukonttia») ilmestyy tänäkin vuonna. Näistä on Valvojalle vastikään saapunut *Uuden kuvalehden* joululehti, joka m. m. sisältää uusia Juhani Ahon lastuja, sekä Kyläkirjaston kuvalehden B-sarjan *Joulurauha.*

Suuren osan ilmestyvästä suomenkielisestä kirjallisuudesta muodostavat aina käännökset. Näistä ensi sijassa ovat mainittavat suomennokset Z. Topeliuksen teoksista: *Lehtisiä mietekirjastani*, Juhani Ahon kääntämä, ja hänen *Draamallisten teostensa* 1:nen vihko (ks. ylemp.). Konni Zilliacuksen hauskoja *Siirtolaisseikkailuja* on kolmas kokoelma ilmestynyt Juhani Ahon, ja hänen *Intiaanisotaansa* 1:nen vihko Kalle Kajanderin kääntämänä. J. Ahrenbergin tavallaan kuuluisaksi tullut *Kansalaisemme* on myöskin eri kirjana suomeksi ilmestynyt, oltuaan ensin Pohjalaisen nurkkanovellina. Vanha tuttavuus uudessa asussa on Saara Wacklinin *Satanen muistelmia Pohjanmaalta.* Näitä pirteitä, sivistyshistoriallisessa katsannossa merkillisiä kertoelmia on nykyisin ilmestynyt ensimäinen osa Helmi Setälän uudesti suomentamana. Artturi H. Snellman on kokoelman arvoa kohottanut vilkkaasti kerrotulla tekijän elämäkerralla.

Ulkomaisen romaanikirjallisuuden käännöksistä tahdon vain huomauttaa Otavan uutta romaanisarjaa, yritystä, joka on kaikin puolin kannatusta ansaitseva. Romaanisarjan ensimäistä osaa, Hall Cainen »Kristittyä» on jo Valvojassa ennakollisesti ilmoitettu.

Nuorisokirjallisuuteen on tullut hauskoja lisiä käännöstenkin kautta. Kotimaisen kirjailijan kirjoittama on vain Toini Topeliuksen *Kesäisiä ja talvisia tarinoita.* Merkillisin tämänvuotisen nuorisokirjallisuuden tuotteista on kuitenkin epäilemättä Rudyard Kiplingin *Indian viidakoista*, Helmi Setälän suomentama, josta suurta huomiota ansaitsevasta kirjasta jo tämän lehden helmikuun-vihossa on puhuttu (ks. kirjoitusta »Rikki-tikki-tawi» s. 103). Edelleen mainittakoon Amanda Kerfstedtin *Niityillä ja vainioilla* (ks. ylemp.), Marie Petersénin *Virvatulten tarinoita*, sekä Hector Malot'in *Koditon*, suom. Teuvo Pakkala. Nuorison mieltä jännittävä indiaanikertomus on Maine Reidin *Kullankaivajat ja indiaanit*, josta on ilmestynyt kuvallinen suomennos.

Tieteellisestä käännöskirjallisuudesta huomattakoon Poul la Courin ja Jac. Appelin *Maailmanrakenne ja luonnon voimat*, joka on ylempänä erikseen ilmoitettu.

Selonteko käännöksistä uskonnollisen kirjallisuuden alalla sallittaneen minun jättää eri arvosteluihin tässä ja seuraavissa vihoissa.

Kotimaisia koruteoksia meillä ei yleensä runsaasti ilmesty kirjakauppojen joulupöydille. Tällä kertaa on kuitenkin kaksikin tarjona. Toinen niistä on *Suomi 19:nnellä vuosisadalla*, uudistettu helppohintainen painos maamme mölemmilla kielillä; toinen uusi Edelfeltin kuvittama loistopainos *Vänrikki Stoolin tarinoita*, jonka 1:nen vihko ruotsiksi ja suomeksi ilmestyi näiden tarinain 50-vuotiseksi riemujuhla-päiväksi, ja joka suuren runoilijamme teos, suuren taiteilijan kuvittamana varmaan on muodostuva mitä arvokkaimmaksi kansallisteokseksi.

Täten olemme jo siirtyneet maassamme ruotsinkielellä ilmestyneeseen joulukirjallisuuteen. Tällä kertaa se esiintyy entistään niukempana ja vähäväkisempänä. Eikä kummakaan! Onhan se tämän vuoden ajalla menettänyt etevimmät edustajansa.

Suuren tietäjä-vainajan jättämä viimeinen jälkisäädös, joka on nyt avattu Suomen kansalle, Z. Topeliuksen *Blad ur min tänkebok*, »Lehtisiä mietekirjastani», ansaitsee luonnollisesti arvosijan. Runoilija on näihin lehtisiin, jotka suureksi osaksi ovat kirjoitetut v. 1895 — hänen toinnuttuaan ankarasta taudista — koonnut ajatuksiaan ihmis- ja yhteiskunnan suurista kysymyksistä. Liikuttavan kauniisti hän puhuu lapsenuskostaan ja tosirunoilijan viehättävällä voimalla hän johdattaa lukijan ihanteidensa valoisaan maailmaan. Näissä mietelehtisissä, joihin rakastettu runoilija on piirtänyt sisimmät vakaumuksensa, meille täydellistyy hänen kirkastunut muistonsa.

Kokoelman runoja on entistensä lisäksi julkaissut O. M. Reuter. Runoelmista on yleensä sanottava samaa kuin tekijän edellisistäkin. Ilman suurempaa aiheiden tai käsittelyn alkuperäisyyttä ne sujuvat tottuneesti muodostelluin säkein. Muutamissa kokoelmaan sisältyvissä isänmaallisissa runoissa on sepittäjä tästä paljon lauletusta aineesta vielä osannut saada säveliinsä tunteen voimaa ja runollista vaikutusta. Nimimerkki »Parus Ater»ilta on ilmestynyt myös isohko kokoelma runoja nimeltä *Toner från bygden.*

Novellikirjallisuuden alalla esiintyvät vanhastaan hyvin tunnetut kirjailijat »Aina» ja Helena Westermarck; edellinen julkaisee VI:nnen jakson kertoelmiaan *Vid aftonlampan*, jälkimäiseltä on kertomus *Lifvets seger*. Tunnustusta on saanut P. Nordmannin kokoelma pikku kertomuksia *Från nödtider och ofredsår.*

C. G. Estlander on kirjan muodossa julkaissut kokoelman eri tilailaisuuksissa pitämiään puheita ja esitelmiä *I fosterländska ämnen.*

Täydellisyyden vuoksi voi vielä mainita nimimerkki I. K:n *Sagor och berättelser*, sekä kokoelman Alexander Jænischin 60- ja 70-luvulla kirjoittamia *Humoresker och pennteckningar.*

Paras lisä ruotsinkieliseen joulukirjallisuuteemme on kuitenkin epäilemättä Juhani Ahon »Panu», Konni Zilliacuksen ruotsintamana. Käännöskin on kaiketi antava käsitystä tämän merkkiteoksen alkuperäisistä kauneuksista ja saattava sen tunnetuksi ja ihailluksi ei ainoastaan niille, jotka omassa kotimaassa sitä eivät alkukielellä kykene lukemaan, vaan myöskin ja etupäässä skandinavialaisissa naapurimaissamme, joista meille vuotuisesti tulvii niin paljon lukemista.

Spectator.

Tietoja eri aloilta.

Suomi ulkomailla.

— E. N. Setälän kirjoittama, Pietarin tiedeakatemian pyytämä (jo kev. 1896 annettu) lausunto Kazanin yliopiston professorin, I. N. Smirnovin jul-

kaisemista historiallis-kansatieteellisistä tutkimuksista: »Tsheremissit» (1889), »Mordvalaiset» (1895), »Votjakit» (1890), »Permjakit» (1891), on ilmestynyt mainitun akatemian julkaisemassa »kertomuksessa kreivi Uvarovin palkintojen antamisesta». Hra Smirnov otti nimittäin osaa 38:nteen kilpailuun näistä palkinnoista ja saikin n. s. »kreivi Uvarovin pienemmän palkinnon», saman, jonka hra Setälä lausunnossaan ehdotti hänelle annettavaksi. Lausunto, joka täyttää 33 sivua suurta kokoa, muodostaa, seikkaperäisen kritiikin ohella, positiivisen esityksen yllämainittujen suomalais-ugrilaisten kansain vanhemmasta kultuurista ja ilmestynee piakkoin saksaksi käännettynä Suomalais-ugrilaisen Seuran aikakauskirjassa.

W.

— F. J. Couldin laaja uskontohistoriallinen teos *A concise history of religion*, jota on ilmestynyt kolme osaa, ensimäinen käsittelevä pakana-uskontojen, toinen Israelin uskonnon ja kolmas kristinuskon historiaa, antaa ensi osassaan (s. 76—77) lyhyen esityksen myöskin vanhojen suomalaisten pakanauskosta. Esitys on tietysti jo suppeaan tilaansa katsoen sekä muutenkin käsitykseltään vaillinainen.

— Saksan kirjallisuuden professori Berlinin yliopistossa Erich Schmidt on julkaisuun »Forschungen zur neueren Litteraturgeschichte. Festgabe für Richard Heinzel. Weimar 1898» kirjoittanut skottilaisesta Edward-ballaadista tutkielman, jossa hän, mainittuaan ballaadissa esiintyvän aiheen siirtymistä skandinavilaista tietä suomalaiseen runostoon (Velisurmaaja), huomauttaa sitä yhtäläisyyttä, mikä niin aiheen kuin esitysmuodon puolesta muka on huomattava Kullervo-episodin ja skottilaisen ballaadin välillä. Hra S. pitää selvänä asiana, ettei yhtäläisyys voi olla satunnainen ja lupaa vastedes ottaa Edward-ballaadin laajemmassa muodossa käsiteltäväkseen.

— Valfrid Vaseniuksen Suomen kirjapainon historian englanninkielisestä (E. D. Butlerin tekemästä) käännöksestä on »British colonial printer stationer» nimisessä aikakauskirjassa (1 p. jouluk., N:o 22) selonteko. Teos mainitaan kirjana, joka tarjoo erityistä mielenkiintoa jokaiselle inhimillisen edistyksen ja valistuksen tutkijalle. Lopussa sanotaan että varmaankin on tyydyttävä isänmaallista suomalaista mieltä se tieto, että heidän isänmaansa kauan oltuaan riippuvainen muista kirjallisuuksista, »nyt on siirtänyt tuon riippuvaisuuden toisille, kun näet Suomi joka viikko lähettää suuret määrät paperia Etelä- ja Länsi-Europpaan. Moni näiden rivien lukijoista on tietämättään ostanut sanomalehtiä tai muita painotuotteita, jotka ovat painetut suomalaiselle paperille».

———

Päivän kysymyksiä.

Kirje Helsingistä.

(Valtion kirjailijapalkinnot. — Juomalakko. — Työväenliike. — Arkkipiispanvaali. — Vuoden lopulla).

Hallituksemme ratkaistavana on paraikaa kysymys, kenelle valtion palkinnot vv. 1896 ja 1897 ilmestyneistä kaunokirjallisista teoksista ovat annettavat. Palkintotuomarien lausunnot, heidän eriävät mielipiteensä ovat lukijoillemme tunnetut.

Kun lausunnot olivat annetut; riensi Nya Pressen heti ehdottamaan, että senaatti ilman muuta vastedes jakaisi määrärahan, 5,000 markkaa, tasan suomen- ja ruotsinkielisen kirjallisuuden välillä. Ja tätä lehti täydellä todella saattoi puolustaa, vaikka se hyvin tietää, että säätyanomus, jonka johdosta rahat myönnettiin, saatiin aikaan ainoastaan sillä ehdolla, että kahtiajaosta luovuttiin.

N. Pr. puolusti säätyjen päätöksen rikkomista tällä kertaa saavutetun kokemuksen perustuksella. Mutta saavutettu kokemushan, jos mikään, puhuu tasajaon kohtuullisuutta vastaan. Eiväthän edes Ruotsalaisen kirjallisuusseuran omat edusmiehet tällä kertaa ole katsoneet tasajakoa hrojen Juhani Ahon ja Jac. Ahrenbergin välillä oikeaksi, koska ovat ehdottaneet edelliselle 3,000 ja jälkimäiselle 2,000 markkaa.

N. Pr:in mielestä olisivat joka kerta vain paraat ruotsin- tai suomenkieliset teokset palkittavat, aivan huolimatta siitä, ovatko ne itsessään palkitsemisen arvoisia. Tämä mielipide johtaisi siis siihen, että vaikka jonakin vuonna täällä ruotsiksi olisi ilmestynyt vain jokin ainoa laiha runovihko, sen pitäisi ehdottomasti saada 2,500 markkaa, koska se on paras! Sitenhän ei suinkaan voitane säätyjen eikä hallituksen tarkoitusta käsittää.

Hra Jac. Ahrenberg on kaikissa tapauksissa yhtäkkiä tullut suureksi mieheksi — „se kivi, jonka rakentajat hylkäsivät, on tullut kulmakiveksi“, Suomen ruotsalaisen kirjallisuuden pääpylvääksi. Samat lehdet, jotka kilvan „Vår landsman“ia moittivat, kun ei vielä sen ylistämistä osattu katsoa kunnon ruotsinmielisen pyhäksi velvollisuudeksi, ovat nyt rientäneet hänelle suitsuttamaan. Hufvudstadsbladet unohtaa kokonaan oman ankaran arvostelunsa ja vetoo sen sijaan erääseen ruotsalaiseen arvosteluun — yhteen niitä harvoja suopeampia, mitä kirja on osakseen saanut — ja painattaa sen lehteensä. Niin ne mielet muuttuvat! Arvoisat lehdet N. Pr. ja Hbl. nyt laskevat toivonsa vain

siihen, että heidän aikaisemmista arvosteluistaan huolimatta „kansalaisemme“ senaatissa palkitsevat „Kansalaisemme“.

Loppupäätös palkintotuomarien lausunnosta on joka tapauksessa se, että ainoastaan Juhani Ahon teoksen palkitseminen on saanut yhteisessä valtuuskunnassa enemmistön. Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran valtuutettujen enemmistö, joka alisti senaatin harkittavaksi, eikö hra Ahrenbergille armossa voitaisi myöntää 1,000 markkaa, ei esittänyt sitä palkinnoksi „Vår landsman“ista, vaan hänen ennen vuotta 1896 julkaisemistaan teoksista. Näin ollen rohkenen toivoa ettei Keis. senaatti myönnä palkintoa kenellekään muulle kuin Juhani Aholle. Jos hänelle ei koko summaa voida antaa, niin varattakoon jäännös mielemmin esim. apurahoiksi kirjailijoille jonkun erityisen teoksen tai ulkomaanmatkan t. m. s. suorittamista varten.

Kun entinen tuomari vaati syytettyä vastaamaan erääseen kysymykseensä joko myöntävästi tai kieltävästi, „jaa“ tai „ei“, niin syytetty väitti, ettei kaikkiin kysymyksiin niin voi vastata. Tuomari oli kuitenkin toista mieltä, mutta kun syytetty sai luvan todistaa väitteensä todeksi ja sitä varten kysyi tuomarilta: „Joko herra tuomari on lakannut ottamasta lahjoja?“, niin tuomari jäi kuin jäikin mykäksi. — Valvoja on nyt tavallaan tuon tuomarin asemassa, eikä voi vastata suorastaan myöntävästi eikä myöskään kieltävästi erääseen pyyntöön, jonka sille, Suomen juomalakkolaisten keskushallinnon puolesta, on lähettänyt toht. Konr. Relander. Toiselta puolen on Valvoja myös tavallaan syytetyn asemassa. Valvoja on nimittäin saanut hra Konr. Relanderin ja M. Pallarin allekirjoittaman kiertokirjeen, jossa pyydetään Valvojan toimitusta „jo ensi vuoden alusta luopumaan ottamasta lehteensä juovutusjuoma-ilmoituksia.“ Toimitus on valtuuttanut minut ilmoittamaan hra Relanderille, että mikään luopuminen ei voi tulla kysymykseenkään — koska tässä asiassa ei ole Valvojan omallatunnolla mitään, josta se voisi luopua. Minä puolestani pyytäisin toimitukselta, ettei se panisi pahakseen vaikka hrat Relander ja Pallari edellyttävätkin että se ottaa lehteensä juovutusjuoma-ilmoituksia. Kiitettävän harrastuksen innostuttamina he ovat kiertokirjeensä lähettäneet luultavasti kaikille lehdille „postitaksan“ mukaan, ja kukapa nyt kiertokirjeiden-lähettämiskiireessä ennättää ruveta miettimään, tokko se ja se lehti koskaan on juovutusjuoma-ilmoituksia palstoilleen painattanutkaan (olisinpa utelias tietämään, ovatko myös esim. Teolooginen aikakauskirja, Vartija ja Kylväjä saaneet samanlaisen kiertokirjeen).

Raittiusasiahan onkin päivänkysymyksiä ja sen ajajat ovat saavuttaneet kauniita tuloksia. On kyllä väitetty että juomalakon merkitys olisi sangen vähäinen, koskapa juovutusjuomia tänä lakkovuonna lienee men-

nyt kaupan enemmänkin kuin ennen. Tämä seikka saanee kuitenkin selityksensä siitä, että tänä vuonna rahaa on ollut tavallista viljemmältä maassa liikkeessä. Ei ole missään tapauksessa vähäiseksi arvattava se sekä henkisten että aineellisten voimain säästö, mikä on saatu talteen sen kautta että arviolta 70,000 henkeä on yhtynyt juomalakkoliittoon.[1]

Vaikka yleensä luulisi raittiuden vaikuttavan ihmiseen rauhoittavasti, niin raittiusasia kuitenkin näkyy joskus voivan kovastikin kiihottaa mieliä. Tarkoitan Tampereella pidettyä ensimäistä yleistä juomalakkolaisten kokousta, jossa „toiset puhujat kiivaasti vaativat että raittiusliike jo työväenliike ovat yhdistettävät" (ks. Uusi Suometar, n:o 266). Työväenasian ajajat tätä etupäässä vaativat ja loppuponneksi hyväksyttiin hra N. af Ursinin ehdotuksen mukaan, „että olisi sangen suotavaa, että raittiusliike ja työväenliike kulkisivat käsi kädessä, koska ne tarvitsevat toinen toisiansa tarkoituksensa saavuttamiseksi." Jos tällä tarkoitetaan raittius- ja työväenasian yhteenkytkemistä siten, ettei näitä voisi ajaa ja johtaa myöskin aivan erillään toisistaan, niin voisi päätös — jos se todellakin pannaan toimeen — epäilemättä olla vahingoksi sekä raittius- että työväenasialle. En kuitenkaan luule, että tuo loppuponsi käytännössä voi kääntyä vahingolliseksi. Työväki, joka mainittua loppupontta etupäässä kannatti, ottaa raittiusasian julkisesti vakinaiseen ohjelmaansa, ja se on sangen kiitettävää, yhtä kiitettävää kuin jos mikä muu yhdyskunta, seura tai yksityinen henkilö hyvänsä päättäisi kannattaa raittiusasiaa. Sitävastoin on mahdotonta olettaa ja vaatia, että toiselta puolen myös raittiusasian ajajat ottaisivat ohjelmaansa työväenasian, koskapa raittiusasian luonnosta seuraa että se on kokonaan riippumaton kaikista valtiollisista ja yhteiskunnallisista puolueliikkeistä.

Mutta itsenäiseksi valtiollis-yhteiskunnalliseksi puolueeksipa juuri ainakin „Työmies" (nykyään = hra Matti Kurikka) ja Helsingin työväenyhdistyksen enemmistö tahtoo työväkeä ja työväenasian ajajia yhdistää. Onpa Helsingin työväenyhdistys puolestaan jo „päättänytkin", että työväenpuolue perustetaan, huolimatta siitä, että työväenasian lämpimät ja innokkaat ajajat, hrat v. Wright ja Groundstroem asiallisilla järkisyillä puolueen perustamista vastustivat. On todellakin suuressa määrin valitettava sitä seikkaa, ettei mainitun Helsingin työväenyhdistyksen kokouksen enemmistö vielä ole päässyt huomaamaan, kuinka ymmärtämätön ja työväenliikkeelle vahingollinen se politiikki on, jota hra Matti Kurikka ajaa. Mainitussa kokouksessa esittämällään alustuksella hra Kurikka taas loistavasti todisti, kuinka hämärä ja epäselvä hänen todistelutapansa on, ja kuinka äärettömän vähän hän ymmärtää juuri työväenluokan parasta,

---

[1] Ks. Konr. Relander, Tilastollisia tietoja Suomen juomalakkolaisista vuonna 1898. Oulussa 1898.

jota hän väittää ajavansa. Ikävintä asiassa on se, että monet työväenasian ystävät voivat kokonaan vetäytyä syrjään, jos maan koko työväki rupeaa tanssimaan hra Kurikan pillin mukaan. Tätä en kuitenkaan ota uskoakseni. Pitäisihän jo sen seikan, että hrat v. Wright ja Groundstroem ja vielä Päivälehtikin (jota ei suinkaan kukaan työmies voine moittia siitä, että se ei harrastaisi työväen parasta) suorastaan vastustavat erityisen puolueen perustamista, panna työväkeä vakavasti ja omantunnon mukaan punnitsemaan, millä puolen tässä asiassa järkevämmät ja pätevämmät syyt ovat, hra Matti Kurikanko vai äskenmainittujen. Ja mitä tuo uusi työväenpuolue saavuttaisi? Minä puolestani vastaan tähän kysymykseen: uusi työväenpuolue saisi aikaan sen että 1:o suomalaisuuden voitto tässä Suomen maassa ehkä siirtyisi vähän kauemmaksi, ja että 2:o työväenasian voitto varmaan siirtyisi monta vertaa kaukaisempaan aikaan. Toivon, että maaseudun työväenyhdistykset tyynesti ottavat asian harkittavakseen, ja että ne ensi kesänä Turussa pidettävässä työväenedustajain kokouksessa osottavat paremmin oivaltavansa työväen ja koko maan parasta kuin hra Matti Kurikka ja Helsingin työväenyhdistyksen enemmistö.

— — —

Vuosi 1898, joka on ollut niin täynnä merkillisiä ja odottamattomia käänteitä kansamme valtiollisen elämän alalla, on mailleen menossa, ja nousemassa on uusi vuosi, jonka mukana seuraavat tapahtumat ovat läpinäkymättömän hämärän peitossa.

Kysymys, joka kohta vuoden alussa tulee ratkaistavaksi — mikäli se valitsijoista riippuu — on kysymys, kuka on tuleva Suomen arkkipiispaksi. Tästä asiasta on vielä sangen vähän julkisuudessa keskusteltu, vaikka yksityisesti lienee asiassa paljonkin puuhattu.

Arkkipiispa on Suomen kirkon „primas“ sillä tavoin, että hän on itsemäärättynä puheenjohtajana pappissäädyssä valtiopäivillä ja kirkolliskokouksessa. Sitä vastoin hänellä ei ole mitään sanomista toisten hiippakuntain asioihin, eikä hänen vaikutuksensa piispana muutenkaan ole suurempi kuin mikä millä piispalla tahansa saattaa olla omaan hiippakuntaansa tai kirjallisen toiminnan alalla. Valtiopäivillä ja kirkolliskokouksessa ei hänellä ole asiain juoksuun sitäkään vaikutusta, mikä jokaisella muulla lahjakkaalla piispalla saattaa olla, hän kun puheenjohtajana ei voi ensinkään ottaa osaa keskusteluihin.

Arkkipiispan varsinainen tehtävä arkkipiispana — lukuunottamatta hänen tointansa oman hiippakuntansa esimiehenä — on siis parlamentaaris-valtiollista toimintaa ja samalla Suomen luterilaisen kirkon edus-

tamista ulospäin. Kun sopivaa ehdokasta etsitään, on siis erittäin punnittava, kuka paraiten voi täyttää näitä toimia.

Ehdokkaina Suomen arkkipiispaksi on tähän asti tietääksemme julkisesti mainittu kaksi miestä, nykyiset Savonlinnan ja Porvoon hiippakuntien piispat Johansson ja Råbergh. Kolmannesta ehdokkaasta on puhuttu, vaikkei häntä tietääksemme ole julkisesti mainittu; ei liene mitään salaisuuksien kielimistä, jos sanon, että tämä ehdokas kuuluu olevan esittelijäsihteeri kirkollisasiain toimituskunnassa, provasti Frans Nordlund. Joskus on puhuttu muka oltavan „neljänkin vaiheilla“ (Uusi Suometar N:o 264), mutta kuka tämä mahdollinen neljäs ehdokas voisi olla, en ensinkään osaa arvata. Jonkun olen kuullut väittävän että se muka on Suomen kirkon tuleva suurmies, „neljän hiippakunnan hiipaton piispa“, kirkkoherra Elis Bergroth, mutta tämä lienee vain pilantekoa.

Joku aika sitten oli Uudessa Suomettaressa eräs kirjoitus — jo ylempänä siteerattu —, jossa kahta ensinmainittua ehdokasta toisiinsa verrattiin ja arvosteltiin. Arvostelu oli kummankin suhteen ankaranlainen; moni on luullut rivien välistä voineensa lukea että oli tarkoitus puhua piispa Råberghin taikka mahdollisesti kolmannen tai neljännen ehdokkaan hyväksi. Minun ymmärtääkseni kuitenkin kirjoituksen tulkitseminen tähän suuntaan ei ole oikea. Tässä kirjoituksessa lausuttiin selvästi että piispa Råbergh „valtiollisena miehenä on heikonpuoleinen“ ja käyttää suomea „vain hätäpakosta“, jota vastoin piispa Johanssonin etevämmyys valtiomiehenä ja kansallisten harrastusten edustajana tunnustettiin. Sitä vastoin kirjoittaja, joka ilmeisesti ei ollut piispa Johanssonin ystäviä, näytti tahtovan antaa piispa Råberghin uskonnolliselle kannalle ja luonteenominaisuuksille etusijan sekä olevan taipuisa häntä kannattamaan, jos viimeksimainitut seikat olisivat ainoat huomioon otettavat.

Minun ymmärrykseni mukaan on tässä syrjäseikaksi jätettävä, kumpi näistä kahdesta ehdokkaasta piispana on etevämpi. Kumpikinhan on jo piispa ja voipi semmoisena leiviskällään vaikuttaa Suomen kirkon hyväksi; tapahtuiko se sitten toisessa vai toisessa hiippakunnassa, on toisarvoinen kysymys. Se kysymys, johon pääpaino on pantava, on, niinkuin jo yllä viitattiin, kumpi on kykenevämpi varsinaisiin arkkipiispan tehtäviin, ja vastausta tähän kysymykseen ei pitäisi olla vaikea antaa. Piispa Råbergh ei ole millään tavalla valtiopäivätoimellaan tai muuten näyttänyt kykyänsä näihin tehtäviin; pikemmin on se, mitä hän tällä alalla on osottanut, käynyt päinvastaiseen suuntaan. Tuorein esimerkki tästä on se ruotsinkielinen puhe — sekä kielensä että sisällyksensä puolesta —, jolla piispa Råbergh Suomen luterilaisen kansankirkon lähimpänä edusmiehenä otti uuden kenraalikuvernöörin vastaan. Piispa Råberghin mukana muuten varmaan ruotsin kieli jälleen sijoittuisi pappissäädyn puhemiehen ja kirkolliskokouksen puheenjohtajan istuimelle, seikka,

joka ei suinkaan, katsoen kielioloihin kirkkomme ja sen edustajain keskuudessa, mitenkään olisi suotava. Että piispa Johansson taas pappissäädyn ja kirkolliskokouksen puheenjohtajana on osottanut eteviä johtajanlahjoja, harvinaista mielenmalttia ja tyyntä puolueettomuutta, sekä että hänessä muutenkin, lämpimän uskonnollisen mielen ja kansankirkonrakkauden ohella, on ilmennyt etevän valtiomiehen ominaisuuksia, on tosiasia, jota ei kukaan kiellä. Myöskin pitäisi olla itsestään selvää, että niinä vaikeina aikoina, jotka ovat oven edessä, on äärettömän tärkeätä, että Suomen kirkon etupäässä seisoo niin eheä, voimakas ja pelkäämätön luonne kuin piispa Johansson, joka kykynsä, taitojensa ja luonteensa puolesta on mies, joka voipi ja rohkenee sanoa sanansa Suomen kansan ja kirkon puolesta itse hallitsijankin edessä.

Mitä muihin ehdokkaihin tulee, niin ymmärtääkseni heistä ei voine täydellä todella olla kysymystäkään nyt puheena olevaan toimeen. On kuitenkin yksi seikka erittäin varalla pidettävä. On näet hyvin todennäköistä että erimielisyys pääasiallisesti koskee vain pääehdokkaita, ja näin ollen saattaa helposti käydä niin, että henkilö, jota kaikki ovat ajatelleet vain kolmannelle sijalle, sukeltaakin ensimäiseksi.

Rohkenen varmaan luottaa siihen, että arkkihiippakunnan papisto on osaava syrjäyttää kaikki personalliset ja tunteelliset näkökohdat ja oivaltava, mitä Suomen kansan ja kirkon etu tällä kriitillisellä hetkellä vaatii.

Kohta arkkipiispanvaalin jälkeen seuraavat valtiopäivät, joille Suomen säädyt kokoontuvat raskaammalla mielellä, kuin millekään valtiopäiville tätä ennen. Kun valtiollisen alakuloisuuden lisäksi tulee että raha-ajat ja ulkomaiden markkinat eivät ensinkään näytä lupaavilta, ja kun, etenkin sateiseen viime kesään ja tähän omituiseen syksyyn katsoen, ensi kesänä katokin taas voipi vieraaksemme saapua, niin voimme sanoa ettei Suomen kansa suinkaan erittäin iloisilla tunteilla ota uutta vuotta vastaan. Ilman tulevaisuudentoivoa ei kuitenkaan kansa, enemmän kuin yksityinenkään voi elää, ja sitä toivoa, että vauriot niin hengen kuin luonnon valtakunnassa ahkeralla työllä voidaan korjata, sitä toivoa ei kansamme ole kadottanut.

Hälvetkööt kaikki ne uhkaavat pilvet, jotka nyt taivaanrantaa peittävät. Tulkoon tuleva vuosi edeltäjäänsä toiveiltaan valoisammaksi! Tätä pyydän uudenvuoden-toivotuksekseni lausua, samalla kuin kiitän kaikkia Valvojan ystäviä, avustajia, kannattajia ja tilaajia osotetusta ystävyydestä ja suosiosta. Näkemiin asti!

13. XII. 98. Spectator.

Valvoja 1899.

Valvojan *yhdeksästoista* vuosikerta ilmoitetaan täten tilattavaksi.

Valvojan silmämääränä on ollut ja on: tosikansallisen kulttuurin ja tosikansanvaltaisten aatteiden kehittäminen oikeuden ja vapauden vankalla pohjalla. Viitaten sekä tämänvuotiseen että edelliseen toimintaansa toivoo Valvoja että yleisö edelleenkin katsoo tämänsuuntaisen kirjallis-yhteiskunnallisen aikakauskirjan sivistyksellemme tarpeelliseksi.

Vanhojen ja uusien, lehteen liittyneiden voimien avulla Valvoja eteenkinpäin tarkkaavaisesti seuraa koti- ja ulkomaan kirjallisuutta ja taidetta. Erityisessä **katsauksessa** m. m. ilmoitetaan ja arvostellaan ***kaikki tärkeämmät toimitukselle lähetetyt julkaisut kotimaan kirjallisuudesta.*** Yhteiskunnallisten ja valtiollisten kirjoitusten ohella julkaistaan, niinkuin tänäkin vuonna, helpompaakin lukemista: ***kaunokirjallisuutta, pikkutietoja, katsauksia ulkomaan kirjallisuuteen ja tieteeseen*** y. m. Samoin aiotaan vastakin eri kirjoituksia silloin tällöin ***valaista kuvilla.***

Valvojaan ovat tänä vuonna kirjoittaneet m. m. seuraavat henkilöt: **Juhani Aho, Eliel Aspelin, J. R. Danielson, Anders Donner, J. H. Erkko, A. V. Forsman, Kaarlo Forsman, Hannes Gebhard, Arvi Grotenfelt, Kustavi Grotenfelt, Jalmari Hahl, Yrjö Hirn, Santeri Ingman,** nimimerkki **A. I., Mikael Johnsson, Ellen Key, Gust. Komppa, Ilmari Krohn, Kaarle Krohn, Aino Malmberg, J. Mandelstam, Oskari Merikanto, J. K. Paasikivi, Teuvo Pakkala, E. G. Palmén, Th. Rein, O. Relander, K. J. Ståhlberg, Werner Söderhjelm, Knut Tallqvist, Valfrid Vasenius** y. m. m., ja toimitus toivoo ensi vuonnakin saavansa apua sekä entisiltä että uusilta avustajilta.

Valvojaa voipi tilata **toimitukselta suoraan, kaikissa maamme postilaitoksissa** sekä maamme kirjakaupoista, esim. *Helsingissä* **Akateemisesta, Edlundin, Hagelstamin, Minervan** ja **Waseniuksen** kirjakaupasta sekä **O. V. Laurent ja K:lta,** *Turussa* **Frenckellin** ja **Edgrenin,** *Viipurissa* **Cloubergin ja K:n** ja **O. Ekroosin,** *Tampereella* **H. T. Bärlundin, E. Lyytikäisen** ja **E. Wesanderin,** *Oulussa* **O. Jalanderin** ja *Porissa* **Satakunnan** kirjakaupasta.

Hinta: **10 markkaa** koko vuosikerralta ja **5 markkaa 50 penniä** puolelta. Sen lisäksi tulee:

1:o) ***toimitukselta*** tilattaessa postin kautta lähettämistä varten postimaksua 60 penniä koko vuodelta ja 30 penniä puolelta;

2:o) ***toimitukselta*** tilattaessa ristisiteessä lähetettäväksi 1 markka koko vuodelta ja 50 penniä puolelta;

3:o) ***postin kautta*** tilattaessa postimaksua 80 penniä koko vuodelta ja 44 penniä puolelta.

Venäjällä voi Valvojaa tilata **A. Lindebergin** ja **O. Eriksonin** kirjakaupan kautta Pietarissa tai suorastaan toimitukselta. Venäjän rahassa hinta on 4 rpl. 50 kop. koko vuosikerralta, 2 rpl. 50 kop. puolelta.

E. N. Setälä. *Zach. Castrén.* *Yrjö Wichmann.*

Vastaava toimittaja.

O. Manninen.

Toimitussihteeri.

